

שבוע פרשת בהעלותך - בארץ הקודש

(9 - 15 June 19)

ו' - י"ב סיון תשע"ט

ספרי' - אוצר החסידים - ליובאוויטש

קובץ
שלשלת האור

שער
שלישי

היכל
תשיעי

דבר מלכות

מאמרי דא"ח, שיחות ואגרות קודש

מאת

כבוד קדושת

אדמו"ר מנחם מענדל שליט"א

שניאורסאהן

מליובאוויטש

•

יוצא לאור על ידי מערכת

„אוצר החסידים“

סניף אה"ק כפר חב"ד

ברוקלין, נ.י.

770 איסטערן פארקוויי

שנת חמשת אלפים שבע מאות חמשים ושתים לבריאה

הי' תהא שנת נפלאות בכל

צדי"ק שנה להולדת כ"ק אדמו"ר שליט"א

הוספה: כמפורט במפתח כללי עמוד ד'

אף על פי שיכולים להניח תפילין במשך כל היום כולו (מנץ החמה, או עלות השחר, עד צאת הכוכבים או שקיעת החמה), הרי הזמן המובחר להנחת תפילין הוא בזמן תפילת שחרית, כמנהג ישראל שמניחים תפילין ומתפללים בהם. (משיחת י"א שבט תשכ"ח)

טוב להרגיל עצמו לומר ... נוסח זה מודה וכו' ועל ידי זה יזכור את ה' הניצב עליו:

**מוֹדָה אֲנִי לְפָנֶיךָ, מֶלֶךְ חַי וְקַיִם שֶׁתְּחַזְּקֵנִי בִּי נִשְׁמָתִי
בְּחַמְלָה. רַבָּה אֲמוּנָתְךָ.**

מצוה לומר את כל ברכות השחר

ברכת התורה

צריך לזוהר בה מאד ואסור לדבר ולהוציא דברי תורה מפיו עד שיברך.

**בְּרוּךְ אַתָּה יי אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתָיו
וְצִוְּנוּ עַל דְּבָרֵי תוֹרָה:**

**וְהַעֲרַב נָא יי אֱלֹהֵינוּ אֶת־דְּבָרֵי תוֹרָתְךָ בְּפִינוּ, וּבְפִי
כָּל־עַמְּךָ בֵּית יִשְׂרָאֵל, וְנִהְיָ אֲנַחְנוּ וְצִאֲצֵאֵינוּ,
וְצִאֲצֵאֵי כָּל־עַמְּךָ בֵּית יִשְׂרָאֵל, כָּלֵנוּ יוֹדְעֵי שְׁמֶךָ וְלוֹמְדֵי
תוֹרָתְךָ לְשִׁמְתָּה. בְּרוּךְ אַתָּה יי, הַמְּלַמֵּד תוֹרָה לְעַמּוֹ יִשְׂרָאֵל:
בְּרוּךְ אַתָּה יי אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר בָּחַר בְּנוּ מִכָּל
הָעַמִּים וְנָתַן לָנוּ אֶת תּוֹרָתוֹ. בְּרוּךְ אַתָּה יי, נוֹתֵן
הַתּוֹרָה:**

**וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה לֵּאמֹר: דַּבֵּר אֶל־אַהֲרֹן וְאֶל־בְּנָיו
לֵאמֹר כֹּה תְבַרְכוּ אֶת־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אֲמֹר לָהֶם:**

**יְבָרְכֶךָ יְהוָה וַיִּשְׁמְרֶךָ: יָאֵר יְהוָה | פָּנָיו אֵלֶיךָ וַיַּחֲנֹךְ: יִשְׂאֵל
יְהוָה | פָּנָיו אֵלֶיךָ וַיִּשֶׁם לְךָ שָׁלוֹם:**

וְשָׁמוּ אֶת־שְׁמִי עַל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְאֲנִי אֲבָרְכֶם:

ברכות הנחת תפילין

הברכה הראשונה, (באמירתה מכונים הן על התפילין של יד והן על התפילין של ראש) נאמרת לפני הידוק הרצועה על שריר הקיבורת של היד השמאלית (איטור, הכותב ביד שמאל מניח את התפילין על יד ימין) באופן שהתפילין נוטות לעבר הגוף.

**בְּרוּךְ אַתָּה יי אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתָיו
וְצִוְּנוּ לְהִנִּיחַ תְּפִלִּין:**

הברכה השניה נאמרת (רק אם דיבר בין הנחת תפילין שלידי לשל־ראש) לפני הידוק הרצועה על הראש

**בְּרוּךְ אַתָּה יי אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתָיו
וְצִוְּנוּ עַל מִצְוַת תְּפִלִּין:**

קריאת שמע

שְׁמַע יִשְׂרָאֵל, יי אֱלֹהֵינוּ, יי אֶחָד:

בְּרוּךְ שֵׁם כְּבוֹד מְלֻכּוֹתוֹ לְעוֹלָם וָעֶד:

**וְאַהֲבָתָּה אֵת יי אֱלֹהֶיךָ, בְּכָל לִבְּךָ וּבְכָל נַפְשְׁךָ וּבְכָל
מַאֲדֶךָ. וְהָיוּ הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה, אֲשֶׁר אָנֹכִי מְצַוְּךָ
הַיּוֹם, עַל לִבְּךָ. וְשָׁנַנְתָּם לְבָנֶיךָ וּדְבַרְתָּ בָּם, בְּשִׁבְתְּךָ בְּבֵיתְךָ
וּבְלִכְתְּךָ בְּדֶרֶךְ וּבְשֹׁכְבְּךָ וּבְקוּמְךָ. וְקִשְׁרָתָם לְאוֹת עַל יָדְךָ,
וְהָיוּ לְטָמַטְפַּת בֵּין עֵינֶיךָ. וּכְתַבְתָּם עַל מְזוֹזֹת בֵּיתְךָ וּבְשַׁעְרֶיךָ.
וְהָיָה אִם שָׁמַעְתָּ שְׁמִעֻנוּ אֶל מְצֻוֹתֵי, אֲשֶׁר אָנֹכִי מְצַוֶּה
אַתָּה הַיּוֹם, לְאַהֲבָה אֵת יי אֱלֹהֶיכֶם וּלְעֲבֹדוֹ, בְּכָל
לִבְבְּכֶם וּבְכָל נַפְשְׁכֶם. וְנָתַתִּי מִטֶּר אֲרָצְכֶם בְּעֵתוֹ יוֹרֵה
וּמִלְקָשׁ, וְאִסַּפְתִּי דִּגְגָךְ וְתִירְשְׁךָ וַיִּצְהַרְךָ. וְנָתַתִּי עֵשֶׂב בְּשֹׁדְךָ
לְבִהְמֶתְךָ, וְאִכְלָתָּ וּשְׂבַעְתָּ. הַשְּׁמָרוּ לָכֶם פֶּן יִפְתָּה לְבַבְכֶם,
וְסָרְתֶם וְעַבַּדְתֶּם אֱלֹהִים אֲחֵרִים וְהִשְׁתַּחֲוִיתֶם לָהֶם. וְתָרָה
אִף יי בָּכֶם וְעָצַר אֶת הַשָּׁמַיִם וְלֹא יִהְיֶה מָטָר וְהָאֲדָמָה לֹא
תֵּתֵן אֶת יְבוּלָהּ, וְאִבַּדְתֶּם מִהֲרָה מֵעַל הָאָרֶץ הַטּוֹבָה אֲשֶׁר יי
נָתַן לָכֶם. וְשָׁמַתֶּם אֶת דְּבָרֵי אֱלֹהִים עַל לִבְבְּכֶם וְעַל נַפְשְׁכֶם,
וְקִשְׁרָתֶם אֹתָם לְאוֹת עַל יָדְכֶם וְהָיוּ לְטָמַטְפַּת בֵּין עֵינֵיכֶם.
וּלְמִדְּתֶם אֹתָם אֶת בְּנֵיכֶם לְדַבֵּר בָּם, בְּשִׁבְתְּךָ בְּבֵיתְךָ
וּבְלִכְתְּךָ בְּדֶרֶךְ וּבְשֹׁכְבְּךָ וּבְקוּמְךָ. וּכְתַבְתֶּם עַל מְזוֹזוֹת בֵּיתְךָ
וּבְשַׁעְרֶיךָ. לְמַעַן יִרְבוּ יְמֵיכֶם וְיָמֵי בְנֵיכֶם עַל הָאֲדָמָה אֲשֶׁר
נִשְׁבַּע יי לְאַבְרָהָם לֵאמֹר, בְּיָמֵי הַשָּׁמַיִם עַל הָאָרֶץ.**

**וַיֹּאמֶר יי אֶל מֹשֶׁה לֵאמֹר. דַּבֵּר אֶל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְאָמַרְתָּ
אֲלֵהֶם וְעָשׂוּ לָהֶם צִיצִית עַל פְּנֵפֵי בְּגָדֵיהֶם לְדֹרֹתָם,
וְנָתַנוּ עַל צִיצִית הַכִּנָּף, פְּתִיל תְּכֵלֶת. וְהָיָה לָכֶם לְצִיצִית,
וְרָאִיתֶם אוֹתוֹ, וְזָכַרְתֶּם אֶת כָּל מִצְוֹת יי, וְעָשִׂיתֶם אֹתָם, וְלֹא
תִתּוּרוּ אַחֲרֵי לִבְבְּכֶם וְאַחֲרֵי עֵינֵיכֶם אֲשֶׁר אֹתָם זָנִים
אַחֲרֵיהֶם. לְמַעַן תִּזְכְּרוּ וְעָשִׂיתֶם אֶת כָּל מְצֻוֹתֵי, וְהָיִיתֶם
קִדְּשִׁים לְאֱלֹהֵיכֶם. אֲנִי יי אֱלֹהֵיכֶם, אֲשֶׁר הוֹצֵאתִי אֹתְכֶם,
מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם לִהְיוֹת לָכֶם לְאֱלֹהִים, אֲנִי יי אֱלֹהֵיכֶם (אֲנִי יי
אֱלֹהֵיכֶם) אָמֵת.**

נכון לומר קודם התפילה:

**הָרִינִי מְקַבֵּל עָלֵי מִצְוַת עֲשֵׂה שֶׁל וְאַהֲבָתָה לְרַעְךָ כְּמוֹךָ
מצוה להתפלל בתפילין את כל תפילת שחרית כולל שיעור תהלים כפי שמתחלק
לימי החודש.**

**יְהִי רָצוֹן מִלְּפָנֶיךָ, יי אֱלֹהֵינוּ וְאֱלֹהֵי אֲבוֹתֵינוּ, שִׁיבִנָּה בֵּית
הַמִּקְדָּשׁ בְּמַהֲרָה בְּיָמֵינוּ, וְתֵן חֶלְקֵנוּ בְּתוֹרָתְךָ.
אֵךְ צְדִיקִים יוֹדוּ לְשִׁמְךָ וַיִּשְׁבוּ יִשְׂרָאֵל אֶת פָּנֶיךָ.**

כדאי שלכל ילד, בן או בת - גם קטני קמנים - וגם המבוגרים יהיה סידור (תפילה) פרטי משלו - לומר תפילה לחשם, חוֹמֶשׁ - חמשה חומשי תורה (או ספר אחר של תורה) משלו ללמוד בו כל יום תורה, וכן להבדיל קופת־צדקה משלו - שלתוכה נותן צדקה (לכר משבת ויום טוב), מכספו הפרטי (שניתן לו מהוריו או שיקבל כפרס ... שבחן יכול היה לקנות חיי נפשו, ולהשתמש בו לצרכיו האישיים, ושכתבו על זה "להשם הארץ ומלואה" (או בראשית־תוכות "לה"י)) בצדוק ששם - ודברים אלו יהיו ברשותו ואחריותו ויניחם בחדרו, במקום בולט - את הקופה יש לקבוע בחדר על ידי מסמר וכדומה, ועל ידי זה החדר כולו ייהפך ל"חדר ובית של צדקה".

קית.

בו יסופר גודל הבטחון שהיה לדוד והרבה תהלות להש"י שקיים לנו מה שהבטיח אותנו:

חיל: ^א ימין יהוה רוממה ימין יהוה עשה חיל:
^ב לא־אמות בִּירֵאֵיהֶּ וְאֶסְפֹּר מַעֲשֵׂי יָהּ: ^ג יִסֹּר יִסְרֵנִי
 יָהּ וְלִפְתּוֹת לֹא נִתְּנִי: ^ד פִּתְחוּ־לִי שַׁעֲרֵי־צֶדֶק אֲבֹא־בָם
 אוֹרָה יָהּ: ^ה וְהִשְׁעַר לִיהוָה צְדִיקִים יָבֹאוּ:
^ו אוֹדֶה כִּי עֲנִיתִנִּי וְתַהֲיִלִּי לִישׁוּעָה: ^ז אֲכַן מֵאִסּוּ
 הַבּוֹגִים הִיתָה לְרֹאשׁ פִּנָּה: ^ח מֵאֵת יְהוָה הִיתָה וְאֵת
 הַיָּאֵל נִפְלְאוֹת בְּעֵינָיו: ^ט וְהַחַיִּים עָשָׂה יְהוָה נִגִּילָה
 וְנִשְׁמַחָה בּוֹ: ^י אֲנָא יְהוָה הוֹשִׁיעָה נָא אֲנָא יְהוָה
 הַצִּלִּיתָהּ נָא: ^{יא} בְּרוּךְ הָפֵא בְּשֵׁם יְהוָה בְּרִכְנוּכֶם מִבֵּית
 יְהוָה: ^{יב} אֵל יְהוָה וַיֹּאֲרֶ לָנוּ אֶסְרֵינוּ בְּעֵבְתֵּינוּ
 עַד־קִרְנוֹת הַמִּזְבֵּחַ: ^{יג} אֵלֵינוּ אֲתָה וְאוֹדֶה אֱלֹהֵינוּ
 אֲרֻמָּנוֹ: ^{יד} הוֹדוּ לִיהוָה בִּיטוֹב כִּי לְעוֹלָם חֶסֶד:

^א הוֹדוּ לִיהוָה בִּיטוֹב כִּי לְעוֹלָם חֶסֶד: ^ב וְאִמְרוּ־נָא
 נָא יִשְׂרָאֵל כִּי לְעוֹלָם חֶסֶד: ^ג וְאִמְרוּ־נָא בֵּית־אֱהֲרֹן
 כִּי לְעוֹלָם חֶסֶד: ^ד וְאִמְרוּ־נָא יִרְאֵי יְהוָה כִּי לְעוֹלָם
 חֶסֶד: ^ה מוֹדֵמֶצֶר קִרְאֵתִי יָהּ עֲנֵנִי בְּמִרְחַב יָהּ: ^ו יְהוָה
 לִי לֹא אִירָא מִהֲיַעֲשֶׂה לִּי אָדָם: ^ז יְהוָה לִי בְּעֹזִי וְאֲנִי
 אֶרְאֶה בְּשֹׁנָאֵי: ^ח טוֹב לַחֲסוֹת בִּיהוָה מִבְּטָח בְּאָדָם:
^ט טוֹב לַחֲסוֹת בִּיהוָה מִבְּטָח בְּבָדִיקִים: ^י פְּלִגּוֹיִם
 סִבְבּוֹנֵי בְּשֵׁם יְהוָה כִּי אֲמִילֵם: ^{יא} סִבּוֹנֵי גַם־סִבְבּוֹנֵי
 בְּשֵׁם יְהוָה כִּי אֲמִילֵם: ^{יב} סִבּוֹנֵי כְּדוֹרִים דַּעְכוּ בְּאֵשׁ
 קוֹצִים בְּשֵׁם יְהוָה כִּי אֲמִילֵם: ^{יג} דַּחַח דַּחֲתִנִּי לִנְפֹל
 וְיִהְיֶה עֲזָרִי: ^{יד} עֲנֵי וְזִמְרַת יָהּ וְיַהֲיִלִּי לִישׁוּעָה:
^{טו} קוֹל רָנָה וְיִשׁוּעָה בְּאֶחָלִי צְדִיקִים יִמִּין יְהוָה עָשָׂה

קיט

זה המזמור נכבד מאד וחברו דוד על שמונה א"ב וכל אות ח' פסוקים ובכל פסוק יש בו דרך או תורה עדות פקודים מצוה אמירה דבור משפט צדק חקם, כל המזמור הוא מוסר ובקשות גדולות שמן הראוי כל אדם לאמרו בכל יום והוא הכנה גדולה לעבודת הקדוש ברוך הוא (פר"ץ ב"ן דמ"ה סימן שבהם מלת עדותיך בוי"ו חולם):

לך: ^א בְּרוּךְ אַתָּה יְהוָה לְמוֹדֵנִי חֲקִיד: ^ב בִּשְׁפָתִי
 סִפְרָתִי כָּל מִשְׁפָּטֵי־פִיד: ^ג בְּדֶרֶךְ עֲדוּתִיד שְׁשָׁתִי כָּעַל
 כְּלִי־הוֹן: ^ד בְּפִקּוּדִיד אֲשִׁיחָה וְאֶבִּיטָה אֶרְחִתִּיד:
^ה בְּחִקְתִּיד אֲשַׁתְּעֶשֶׂע לֹא אֲשַׁכַּח דְּבָרְךָ: ^ו גָּמַל
 עַל־עֲבֹדְךָ אֲחִיָּה וְאֲשַׁמְרָה דְּבָרְךָ: ^ז גִּלְעָדִי וְאֶבִּיטָה
 נִפְלְאוֹת מִתּוֹרָתְךָ: ^ח גֵּר אֲנִכִּי בְּאֶרֶץ אֲלֵת־סֶתֶר מִפְּנֵי
 מִצְוֹתֶיךָ: ^ט גִּרְסָה נִפְשִׁי לְתַאֲבָה אֶל־מִשְׁפָּטֶיךָ כְּכֹל־
 עַת: ^י גִּעְרַת זָדִים אֲרוּרִים הַשְׁנִים מִמִּצְוֹתֶיךָ: ^{יב} גִּל
 מַעֲלֵי חֶרֶף וְכוּ כִּי עֲדוּתִיד נִצְרָתִי: ^{יג} גַּם יִשְׁכּוּ שָׂרִים

^א אֲשֶׁרִי תִמְיִמִידֶרֶךְ הַחֲלָכִים בְּתוֹרַת יְהוָה:
^ב אֲשֶׁרִי נִצְרִי עֲדוּתִי בְּכֹל־לֵב יִדְרְשׁוּהוּ: ^ג אֶפֶס
 לֹא־פָעַל עוֹלָה בְּדִרְכּוֹ הַלְכוּ: ^ד אַתָּה צִוִּיתָה פִּקּוּדֶיךָ
 לִשְׁמֹר מֵאֵד: ^ה אֲחִלִּי וְכֹנֵן דְּרָכִי לִשְׁמֹר חֲקִיד: ^ו אֲנִי
 לֹא־אֲבוֹשׁ בְּהַבִּיטִי אֶל־פְּלִמְצוֹתֶיךָ: ^ז אוֹדֶה בְּיֶשֶׁר
 לֵבִי בְּלִמּוֹדִי מִשְׁפָּטִי צִדְקָתְךָ: ^ח אֶת־חֲקִיד אֲשַׁמְרֵה
 אֶל־תַּעֲזֹבֵנִי עַד־מֵאֵד: ^ט בְּמָה יִזְכֶּה־נָּעַר אֶת־אֲרָחוֹ
 לִשְׁמֹר דְּבָרְךָ: ^י בְּכֹל־לֵבִי דִרְשָׁתִיךָ אֶל־תִּשְׁגֵּנִי
 מִמִּצְוֹתֶיךָ: ^{יב} בְּלִבִּי צִפְנִיתִי אֶמְרָתְךָ לִמְעַן לֹא אֲחִטֵּא־

המשך מזמור קיט בעמוד קיג

זמן תחילת קידוש לבנה: יום שני בערב, ז' סיון

אגרות קודש

ב"ה, כ"ד אייר, תשי"ד

ברוקלין.

שלום וברכה!

נתקבל פ"נ שלו ע"ד בתו... תחי' ובבקשתו אזכירה לרפוי"ק ולרפוי"ש ואחכה לבשו"ט.

ישתדל להמציא לה ושתאכלם עכ"פ ד' יתים של מיכלא דאסוותא (שהוא ג"כ) מיכלא
 דמהימנותא - אמונה (שהיא בחי' רגל בחי' בת) בהוי' ובמשה עבדו ובאתפשטותא דבכל דרא שבדורנו
 הוא כ"ק מו"ח אדמו"ר צוקללה"ה זי"ע - הנאפה על ידי לשכתו דוקא.

ויהי"ר שמכאן ולהבא יראו השגחה פרטית רק בענינים של טוב הנראה והנגלה.

בברכה.

מפתח כללי

- (א) סדר הנחת תפילין ב
- (ב) מזמורי תהלים קיח, קיט ג
- (ג) מאמר ד"ה ועשית חג שבועות להוי' אלקיך
יום ב' דחג השבועות, ה'תשכ"ה ו
- (ד) שיחת יום ב' דחג השבועות, ה'תשכ"ה כו
- (ה) משיחת יום ב' דחג השבועות ה'תשנ"א נ
- (ו) משיחת ש"פ נשא, י"ב סיון ה'תשנ"א סג
- (ז) לקוטי-שיחות פרשת בהעלותך כרך יח עד
- (ח) ילקוט לוי יצחק על התורה לכ"ק הרה"ג הרה"ח
המקובל ר' לוי יצחק שניאורסאהן זצ"ל עח
- (ט) ילקוט גאולה ומשיח – פרשת בהעלותך פ
- (י) שיעורי חומש יומי לשבוע פרשת בהעלותך פא
- (יא) שיעורי תהלים לשבוע פרשת בהעלותך קטו
- (יב) שיעורים בספר התניא (מוגה)
לשבוע פרשת בהעלותך קטז
- (יג) לוח "היום יום" לשבוע פרשת בהעלותך קכח
- (יד) הלכה יומית לעיון ברמב"ם קלא
- שיעורי רמב"ם**
- (טו) – ג' פרקים ליום לשבוע פרשת בהעלותך קלד
- (טז) – פרק אחד ליום לשבוע פרשת בהעלותך קצו
- (יז) – ספר המצוות לשבוע פרשת בהעלותך ריב
- (יח) נביאים וכתובים
ירמיה פרק טו, קהלת פרק ד רטו
- (יט) משניות – מסכת שבועות
ביאור קהתי ריז
- (כ) עין יעקב מסכת מגילה רכה
- (כא) מסכת בכורות עם ביאורים
מדף נג עד דף נט רכו
- מתורת רבותינו נשיאי חב"ד:**
- (כב) שולחן ערוך הלכות שבת עם הערות וציורים
אדמו"ר הזקן רנו
- (כג) שולחן ערוך הלכות ברכות השחר
לפי לוח רב יומי אדמו"ר הזקן רנו
- (כד) לקוטי תורה ד"ה בהעלותך את הנרות [ב]
אדמו"ר הזקן רנט
- (כה) שערי תשובה
אדמו"ר האמצעי רסה
- (כו) מאמרי הצ"צ – דרך מצותיך
אדמו"ר ה"צמח צדק" רסו
- (כז) תורת שמואל תרל"ב
אדמו"ר מוהר"ש רסז
- (כח) קונטרס עץ החיים
אדמו"ר מוהרש"ב רסח
- (כט) ספר המאמרים – קונטרסים
אדמו"ר מוהרי"צ ער
- (ל) ספר השיחות ה'תש"ב-תש"ג בלה"ק
אדמו"ר מוהרי"צ רעא
- (לא) אגרות קודש
אדמו"ר מוהרי"צ רעג
- (לב) חומש לקריאה בציבור עדר
- (לג) קריאה התורה למנחת שבת-קודש רפב
- (לד) ביאורים לפרקי אבות פרק א רפד
- (לה) לוח זמנים לשבוע פרשת בהעלותך רפה
- (לו) סדר מצות הדלקת נרות לשבת קודש וחג
השבועות רפז

דברי התורה שאנו מקבלים באדיבות של כל המוציאים לאור, שייכים אליהם ואסור בהחלט לעשות בהם שימוש מסחרי

הוראות כ"ק אדמו"ר שליט"א לחג השבועות

- על פי הוראת חז"ל דמזכירים "ומזרזין . . בשעת מעשה" – כאן המקום להזכיר ולזרז עוד הפעם אודות הענינים דלקמן שהזמן גרמא:
- (א) ב"תיקון ליל שבועות" – בכל הדפוסים שראיתי – הסיום דספר יצירה הוא: "... נאמנת בפנים . . אחד בפה ואחד בלב".
- ולפי עניות דעתי, אינו נכון. כי (נוסף לזה שחסר סיום בדבר טוב, הרי) נוסח זה אינו מובן כלל. וצריך להיות, כמו שהוא בכמה וכמה הוצאות דספר יצירה הנדפס בפני עצמו: "... נאמנת. ג' רעות ללשון, דיבור רע והמלשין והמדבר אחד בפה ואחד בלב. ג' טובות ללשון, שתיקה ושמירת הלשון ודיבור אמת".
- ומענין לענין: ב"תיקון" שנדפס בסלאוויטא (ועוד) בהעתקת מאמרו של רשב"י: "אנן בחביבותא תליא מילתא דכתיב כו", הובאו רק ב' פסוקים.
- וצ"ל כזה: "אנן בחביבותא תליא מילתא דכתיב ואהבת את ה' אלקיך, וכתיב מאהבת ה' אתכם, וכתיב אהבתי אתכם אמר ה'".
- (ב) כמדובר כמה פעמים – על פי מאמר רז"ל³ "אמר הקב"ה לישראל, בני היו קורין את הפרשה הזאת בכל שנה ואני מעלה עליכם כאילו אתם עומדים לפני הר סיני ומקבלין את התורה" – כשם שאמירת עשרת הדברות בפעם הראשונה היתה בנוכחות כל עם ישראל, אנשים נשים וטף, גם הקטני קטנים – כדאי להשתדל אשר בעת קריאת הפרשה הזאת בזמן מתן תורה בכל שנה ושנה,
- כל בני ישראל, גם הקטני קטנים(ות), יהיו בבית הכנסת (לכל הפחות) בעת קריאת עשרת הדברות. ולהעיר אשר מתן תורה הוא על-ידי אשר "בנינו עורכים אותנו".
- (ג) הרגילים בנתינת צדקה בכל יום – בערב חג השבועות זה, יתנו גם בעד שני הימים דחג השבועות. ועל-דרך-זה בכל ערב שבת קודש⁵ וערב יום-טוב כו'.⁶

(משיחת יום ב' דחה"ש תשמ"ג)

- (1) מכילתא (ורש"י) יתרו יט, כד.
 (2) עיין לקוטי לוי"צ הערות לזהר פ' נשא ס"ע שנה ואילך – ביאור ג' פסוקים אלו.
 (3) פסיקתא דר"כ פ' בחודש השלישי (הובא ברוקח סרצ"ו).
 (4) שהש"ר פ"א, ד (א).
 (5) אף ד"פרש שבתכם לא קאמר" ואצ"ל הכנסת אורחים כביו"ט (זח"ב פח, ב. סידור עם דא"ח רא, א. שם ד"ה יגלה לך – רג, ג ואילך).
 (6) ועיין תניא פל"ז (מח, ב).

ב"ה. נוסח המברק שהואיל כ"ק אדמו"ר שליט"א
 לשלוח לאנ"ש שי' בכל מרחבי תבל
 לקראת חג השבועות, ה'תשכ"ה

שבתא ויומא טבא ולקבלת התורה בשמחה ובפנימיות.

אודות חג השבועות, נאמר בתורה:

וַעֲשִׂיתָ חַג שָׁבוּעוֹת לַיהוָה אֱלֹקֶיךָ מִסֵּת נִדְבַת יָדְךָ אֲשֶׁר תִּתֵּן
גו'. וַיְדוּעַ הַדִּיּוּק² השאלה בפסוק זה המבוססת על דיוק בלשון
הכתוב כִּמְהָ שְׁכָתוֹב בפסוק זה נִדְבַת יָדְךָ, הָרִי עֲנִין הַנְּדִיבוֹת
שִׁיף אֶל הַלֵּב, כְּמוֹ שְׁכָתוֹב³
בתורה לגבי התרומות שבני ישראל
הביאו למלאכת המשכן וכליו כל
נָדִיב לְבוֹ וּבִיָּאָה, וּמָהוּ אוֹמְרוֹ
ומאחר שהנדיבות שייכת ללב, למה
נאמר כאן נִדְבַת יָדְךָ דִּקָּא?

בס"ד. יום ב' דחג השבועות, ה'תשכ"ה (הנחה בלתי מוגה)

וַעֲשִׂיתָ חַג שָׁבוּעוֹת לַיהוָה אֱלֹקֶיךָ מִסֵּת נִדְבַת
יָדְךָ אֲשֶׁר תִּתֵּן גו'. וַיְדוּעַ הַדִּיּוּק² כִּמְהָ
שְׁכָתוֹב נִדְבַת יָדְךָ, הָרִי עֲנִין הַנְּדִיבוֹת שִׁיף אֶל
הַלֵּב, כְּמוֹ שְׁכָתוֹב³ כל נָדִיב לְבוֹ וּבִיָּאָה, וּמָהוּ
אוֹמְרוֹ נִדְבַת יָדְךָ דִּקָּא. וְעוֹד דִּיּוּק בִּזְהָ, מָה
שִׁיף עֲנִין זֶה לַחַג הַשְּׁבוּעוֹת דִּקָּא. דְּהִנֵּה, מִמָּה
שְׁכָתוֹב "מִסֵּת נִדְבַת יָדְךָ", דְּרָשׁוּ חז"ל⁵ שְׁאָדָם
מִבֵּיא חוֹבָתוֹ מִן הַחֻלִּין, הִינֵנּוּ, שְׁצִירָה לְהַקְרִיב
קִרְבָּנוֹת בְּרִיבּוּי יוֹתֵר מִן הַמַּעֲשֵׂר⁶, בְּעֵין יָפָה,
וּבִאֲפֹן שֶׁל וִיתוּר. וְעֲנִין זֶה נִתְפָּרֵשׁ לְהִדְאָ בַּחַג
הַשְּׁבוּעוֹת, וּמִמֶּנּוּ יִלְפִינָם שֶׁבְּכָל הַמוֹעֲדִים צִירָה
לְהִיט הַקִּרְבָּנוֹת בְּעֵין יָפָה וּבִאֲפֹן שֶׁל וִיתוּר.
וְלִכְאוּרָה, הִנֵּה לִיָּה לְמִימֵר עֲנִין זֶה בַּחַג הַפֶּסַח,
שֶׁהוּא רֹאשׁוֹן לְרִגְלִים⁷, וּמִמֶּנּוּ נִלְמַד עַל כָּל
הַמוֹעֲדִים, וְלָמָּה נֶאֱמַר עֲנִין זֶה בַּחַג הַשְּׁבוּעוֹת
דִּקָּא. וּמָה שְׁכָתוֹב "מִסֵּת נִדְבַת יָדְךָ" נִתְפָּרֵשׁ
בַּחַג הַשְּׁבוּעוֹת, מוֹכַח, שְׁעִיקָר עֲנִין הַנְּתִינָה בְּעֵין
יָפָה וּבִאֲפֹן שֶׁל וִיתוּר שִׁיף לַחַג הַשְּׁבוּעוֹת

וְעוֹד דִּיּוּק שֶׁאֵלָּה נּוּסַפְתָּ בִּזְהָ⁴,
מָה שִׁיף עֲנִין זֶה שֶׁל הַנְּדִיבוֹת
לְהַבִּיא קִרְבָּנוֹת לַחַג הַשְּׁבוּעוֹת
דִּקָּא וְהוּא מִבֵּיאִים קִרְבָּנוֹת בְּכָל
יָמֹת הַשָּׁנָה?
דְּהִנֵּה, מִמָּה שְׁכָתוֹב בפסוק זה
"מִסֵּת נִדְבַת יָדְךָ", דְּרָשׁוּ
חז"ל⁵ שְׁאָדָם מִבֵּיא חוֹבָתוֹ
קִרְבָּן שֶׁהוּא חַיִּיב לְהַבִּיא מִן
הַחֻלִּין, הִינֵנּוּ, שְׁצִירָה
לְהַקְרִיב קִרְבָּנוֹת בְּרִיבּוּי יוֹתֵר
מִן הַמַּעֲשֵׂר⁶, הִרְבֵּה יוֹתֵר מֵאִשֶּׁר
עֲשִׂיהָ אַחֲרָיוּם מִהֶצֶן שְׁבוּעוֹת שֶׁזֶה
הַשִּׁיעוֹר שֶׁעָלִיו לְהַבִּיא מִן הָרִין, כִּי
חוֹבָה לְהַבִּיא מַעֲשֵׂר, וּלְנִדָּב קִרְבָּנוֹת
בְּעֵין יָפָה, וּבִאֲפֹן שֶׁל וִיתוּר
עַל נִסְסֵיו וּרְכוּשׁוֹ. וְעֲנִין זֶה
נִתְפָּרֵשׁ לְהִדְאָ בַּחוּרָה מְפֹרֶשֶׁת
בַּחַג הַשְּׁבוּעוֹת, וּמִמֶּנּוּ יִלְפִינָם
שֶׁבְּכָל הַמוֹעֲדִים צִירָה
לְהִיט הַקִּרְבָּנוֹת בְּעֵין יָפָה
וּבִאֲפֹן שֶׁל וִיתוּר שֶׁל הָאָדָם עַל
נִסְסֵיו וּרְכוּשׁוֹ.

יָדְךָ דִּקָּא, כְּנִזְכָּר לְעִיל.

(ב) וְלִהְיִין בְּאוֹר הָעֲנִין, יֵשׁ לְהַקְדִּים תַּחֲלָה מָה שְׁכָתוֹב בַּהֶפְטָרָה⁸ וְעַל דְּמוֹת
הַפֶּסַח דְּמוֹת כְּמִרְאָה אָדָם עָלִיו מְלַמְעָלָה, דְּצִירָה לְהַבִּין⁹ מָהוּ
עֲנִין צִירָה אָדָם לְמַעְלָה, הִלָּא אֵין לוֹ דְּמוֹת הַגּוֹף וְאֵין לוֹ גּוֹף¹⁰. וּבְמִדְרָשׁ
רַבָּה¹¹ אֵיתָא כְּחֵן שֶׁל נְבִיאִים שְׁמִדְמִין צוּרָה לְיוֹצְרָה כּו' שְׁנֶאֱמַר וְעַל
דְּמוֹת הַפֶּסַח דְּמוֹת כְּמִרְאָה אָדָם עָלִיו מְלַמְעָלָה, אֲמַנְם, כִּינֵן שְׁעֲנִין זֶה
שְׁהַנְבִּיאִים מְדַמִּין צוּרָה לְיוֹצְרָה נֶאֱמַר בַּתּוֹרָה, עַל-כֶּרֶךְ צִירָה לֹאֹמֵר שְׁכָן

וְלִכְאוּרָה, הִנֵּה לִיָּה לְמִימֵר
הִיָּה לוֹ (לַפְסוֹק שְׁמַנְנוּ לִוְמֵת הַגִּמְרָא
דְּבִרִּים אֵלֶּה) לֹאֹמֵר עֲנִין זֶה שֶׁל נִדְבַת
קִרְבָּנוֹת בְּעֵין יָפָה בַּחַג הַפֶּסַח,
שֶׁהוּא רֹאשׁוֹן לְרִגְלִים⁷, הַחַג
הָרֹאשׁוֹן מִשְׁלוּשַׁת הָרִגְלִים (חַג הַפֶּסַח,
חַג הַשְּׁבוּעוֹת וְחַג הַסֻּכּוֹת) וּמִמֶּנּוּ
מִחַג הַפֶּסַח נִלְמַד עַל כָּל

(1) פ' ראה טז, יו"ד - בקריאת היום. (2) ד"ה זה בהמשך תער"ב ח"א ע' רמה. ובכ"מ. (3) ויקהל לה, ה. (4) ד"ה זה בסה"מ
תרגו" ע' שנ. המשך תרס"ו ס"ע רלו. וראה גם אוה"ת פ' ראה ע' תשנד. ע' תשסד. (5) חגיגה ח, א. (6) ראה פנים יפות
עה"פ. (7) ריש מסכת ר"ה. (8) דיוס א' דחג השבועות - יחזקאל א, כו. (9) בהבא לקמן - ראה ד"ה כי תשא העת"ר (המשך
תער"ב ח"ב ס"ע תתצו). (10) פיוט יגדל. (11) ב"ר ר"פ כז.

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

- 1 הוא המציאות ואכן יש דמיון ביניהם. וצריך להבין איך שיף
- 2 לומר 'ציור אדם' למעלה?
- 3 (ג) ויובן בהקדים מה שנתבאר לעיל¹² במאמר שנאמר בליל א'
- 4 דחג השבועות (נדפס לעיל עמוד ו) בפירוש הפנימי על פי חסידות של
- 5 דברי הכתוב¹³ במים הפנים
- 6 לפנים, בן לב האדם לאדם, 1 הוא המציאות. וצריך להבין איך שיף לומר
- 7 שקאי הכתוב מדבר לא רק במים 2 'ציור אדם' למעלה.
- 8 בפשוטם, שלמרות שמצד עצמם 3 (ג) ויובן בהקדים מה שנתבאר לעיל¹² בפירוש
- 9 אין בהם 'ציר' ודמות מסוימת, הדמות 4
- 10 המסתכלת בהם נשקפת מהם אלא
- 11 גם במים העליונים, שהוא 5 האדם לאדם, שקאי לא רק במים בפשוטם, אלא
- 12 ענין הפשיטות דאור-אין 6 גם במים העליונים, שהוא ענין הפשיטות
- 13 סוף שלמעלה מ'ציור אדם' 7 דאור-אין-סוף שלמעלה מ'ציור אדם'. והענין
- 14 'מים' למעלה הם משל לכך שהאור 8 בזה, דהנה, המים (כפשוטם) הם חומר ון
- 15 האלוקי האין-סוף הוא 'פשוט', כלומר 9 וצלול ופשוט מפל גונים, וכאשר אדם מסתפל
- 16 מופשט מהגדרה ו'ציר' מסוים והוא 10 בתוך המים, נראים במים פני האדם המסתפל
- 17 למעלה מ'ציר אדם', דרגה באלוקות 11 בהם, והמים עצמם אינם משתנים כלל, ושינוי
- 18 שבה יש 'ציר' וה'דמות' שנמשלה 12 הפנים הנראים במים הוא מחמת שינוי הפנים
- 19 'לאדם', כפי שממשיך ומבאר. 13 של המסתכלים בהם (אם המסתפל הוא ראובן
- 20 והענין בזה, דהנה, המים 14 או שמעון כו'), וגם בשעה שנראים בהם פני
- 21 (כפשוטם המים הגשמיים) הם 15 האדם המסתפל בהם, אין השינוי קנוי באמתית
- 22 חומר ון וצלול נקי ופשוט 16 במים, רק שנראה בן לעיני הרואה בלבד,
- 23 מפל גונים מופשט ללא כל צבע, 17 ואמתית מהות הפנים הנראים במים אינו אלא
- 24 וכאשר אדם מסתפל בתוך 18 מהות המים עצמם. וכן הוא גם למעלה, דענין
- 25 המים, נראים משתקפים במים 19 מים העליונים כמו שהוא בתכלית העילוי, רומז
- 26 פני האדם המסתפל בהם, 20 על אור-אין-סוף שלפני הצמצום שהוא פשוט
- 27 והמים עצמם אינם משתנים 21 בתכלית הפשיטות, ולא שיף בו שום רצון ושום
- 28 כלל בעקבות העובדה שפני האדם 22 ציור כלל, ומה שעלה ברצונו הפשוט לברוא
- 29 משתקפים בהם, ושינוי הפנים 23 את העולם, הרי זה על-ידי העלאת 'מין נוקבין'
- 30 הנראים במים השינוי שחל 24 מינה-ובה מהתענוג שיהיה במעשה התחתונים,
- 31 במראה המים הוא לא שינוי במים 25 שזהו ענין "במי נמלך בנשמותיהם של
- 32 עצמם אלא מחמת שינוי 26 צדיקים"¹⁴, שעלה לפניו יתברך מה שעתיד
- 33 הפנים של האנשים 27 להתענג בעבודת הצדיקים בקיום התורה
- 34 המסתכלים בהם (אם 28 ומצות, ועל-ידי-זה היתה התעוררות הרצון
- 35 המסתפל הוא ראובן הפנים 29 לברוא את העולם.
- 36 הנראים במים הם פניו של ראובן 30
- 37 או שמעון כו'), וגם בשעה 31
- 38 שנראים בהם פני האדם 32
- 39 המסתפל בהם, לא זו בלבד 33
- 40 שלאחר שהאדם יפסיק להביט במים, 34
- 41 מראה המים יחזור להיות כפי שהיה אלא אפילו באותה שעה שבה האדם 35
- 42 מביט במים וצורת פניו נראית בהם אין השינוי קנוי באמתית 36

(12) ד"ה בשעה שעלה משה למרום - דליל א' דחג השבועות פ"ד ואילך (תורת מנחם - התוועדויות חמ"ג ע' 343 ואילך).

(13) משלי כז, יט. וראה המשך תער"ב שם ע' תתקסד ואילך. דרושים שנשמנו בד"ה בשעה שעלה הנ"ל. (14) ב"ר פ"ח, ז. רות רבה פ"ב, ג.

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

- 1 וְאֵף שִׁדּוּעַ שְׁתַּחֲלָה צָרִיכָה לְהִיּוֹת הַתְּעוֹרְרוֹת הָרָצוֹן הָעֲלִיּוֹן
2 לְבִרְוֹא עוֹלָמוֹת, וְאַחֲרֵי־כֵן כֹּחַ קִיּוֹם רָצוֹן כֹּחַ יָכוֹל לְהִיּוֹת עֲנִין
3 הַהִמְלָכָה הַהִתְעִיעּוֹת, כְּבִיכּוֹל הָאֵם לְמַלֵּא אֶת הָרָצוֹן וּלְבִרְוֹא עוֹלָמוֹת
4 בְּפוֹעַל (בְּמִי נִמְלָךְ כו'), מִה־שְּׂאִין־בֶּן קוֹדֶם הַתְּעוֹרְרוֹת
5 הָרָצוֹן בְּדָבָר לֹא שִׁיף עֲנִין
6 הַהִמְלָכָה שֶׁהִי אִם אֵין רָצוֹן, אֵין
7 עַל מַה לְהִתְעִיעַ, וְאַם־כֵּן הָרִי גַם
8 קוֹדֶם הַעֲלָאת 'מִן נוֹקְבִין'
9 מִיָּם נְקִיִּים, הַתְּעוֹרְרוֹת מְלֻמָּטָה, מִצַּד
10 הַמִּקְבֵּל, הֵינּוּ הַנִּבְרָאִים כו' הִתְהַ
11 כִּכְר הַתְּעוֹרְרוֹת הָרָצוֹן הָעֲלִיּוֹן
12 לְעוֹלָמוֹת מִצַּד עֲצָמוֹ וּלְכַאֲרָה לֹא
13 מוֹכֵן אֵין הַדְּבָרִים מִתְאִיִּמִים עִם הָאִמּוֹר
14 לְעִיל שֶׁהַתְּעוֹרְרוֹת ה'מִין נוֹקְבִין' הִיא
15 זֶה שְׁגוּרָתָהּ אֶת הַתְּעוֹרְרוֹת הָרָצוֹן, אֲלֹא
16 הַהִסְבֵּר הוּא מְפַל־מְקוֹם לְמִרּוֹת
17 שֶׁאֵין לֵאל הַתְּעוֹרְרוֹת הָרָצוֹן תַּחֲלִילָה
18 אֵין עַל מַה לְהִתְעִיעַ, בִּין שֶׁגַם
19 לְאַחֲרֵי הַתְּעוֹרְרוֹת הָרָצוֹן עַל
20 בְּרִיאַת הָעוֹלָם צָרִיךְ לְהִיּוֹת
21 עֲנִין הַהִמְלָכָה אִם לְבִרְוֹא אִם
22 לֹא, וְאִם בְּעֵת הַהִמְלָכָה
23 יוֹחֲלֵט עַל לֹא, וּמִסְקָנָהּ
24 הַהִתְעִיעּוֹת תַּהִיָּה לֹא לְבִרְוֹא אֶת
25 הָעוֹלָם, יִהְיֶה זֶה פְּאִילּוֹ לֹא
26 נִתְעוֹרֵר בְּזֶה כָּלֵל וְכָלֵל (שִׁזְהוּ)
27 עֲנִין הַהִמְלָכָה שֶׁהִי זֶה הַמִּשְׁמְעוֹת
28 שֶׁל הַתְּעִיעּוֹת שְׁמוֹסֵר הַמִּתְעִיעַ
29 אֶת רָצוֹנוֹ לְזֶה שֶׁנִּמְלָךְ אֹתוֹ,
30 שֶׁאִם יֵאמָר לֹא, יִהְיֶה הָרָצוֹן
31 כְּאִילוֹ לֹא הִיָּה כָּלֵל, נִמְצָא,
32 שֶׁהִתְחַלֵּט עַל הֵן הַמִּסְקָנָה כֵּן
33 לְבִרְוֹא אֶת הָעוֹלָמוֹת בְּעֵת
34 הַהִמְלָכָה הוּא כְּמוֹ תַּחֲלִילָה
35 הַתְּעוֹרְרוֹת הָרָצוֹן שֶׁהִי עַד
36 שֶׁתַּחֲקֵל הַמִּסְקָנָה כֵּן לְבִרְוֹא אֶת
37 הָעוֹלָם, הַתְּעוֹרְרוֹת הָרָצוֹן יִכּוֹלָה
38 לְהִתְבַּטֵּל כְּאִילוֹ לֹא הִיָּתָה. וְהֵינּוּ,
39 שְׁתַּחֲלִילָה הַתְּעוֹרְרוֹת הָרָצוֹן
40 (שֶׁלִּפְנֵי הַהִמְלָכָה) אֵינּוּ
41 בְּכַחֲנִית רָצוֹן בְּרוֹר וּמִשִּׁי עֲדִין
42 אֲלֹא זֶה רַק הַתַּחֲלִיל בְּלִבָּד, וְלִכֵּן
43 בְּשֶׁלֶכ זֶה הֵן וְלֹא שׁוֹיִן וַיִּתְּכֵן שֶׁהַמִּסְקָנָה תַּהִיָּה לֹא לְמַלֵּא אֶת הָרָצוֹן,
44 וְרַק עַל־יְדֵי הַהִמְלָכָה וְהַמִּסְקָנָה שֶׁלָּה כֵּן לְבִרְוֹא עוֹלָמוֹת נַעֲשֶׂה
- 45 בְּכַחֲנִית רָצוֹן¹⁵ בְּרוֹר וּמִשִּׁי.
46 וְעוֹד זֹאת, הַסֵּבֶר נוֹסֵף לִכֵּן שֶׁגַם תַּחֲלִיל הַתְּעוֹרְרוֹת הָרָצוֹן לְעוֹלָמוֹת
47 וְנִבְרָאִים הִיא עַל־יְדֵי 'מִין נוֹקְבִין', הַתְּעוֹרְרוֹת מְלֻמָּטָה אֵף שֶׁעֲדִין אֵין מִצִּיאָת
48 שֶׁל נִבְרָאִים תַּחֲתוֹנִים, דְּעֲנִין הַעֲלָאת 'מִן נוֹקְבִין' (שֶׁעֲלָה לְפָנָיו
49 לְפָנֵי הַקְּדוֹשׁ־בְּרוּךְ־הוּא הַתְּעִנּוּג
50 שֶׁבְּעִבּוּדֵת הַצְּדִיקִים שֶׁעֲתִיד
51 לְהִיּוֹת לוֹ מִעֲבֻדֹת הַצְּדִיקִים, שֶׁהוּא
52 עֲנִין "בְּמִי נִמְלָךְ" כו') יִשְׁנֹו
53 עֲלִיית ה'מִין נוֹקְבִין' קִיַּמָּת בַּעֲצֵם
54 עוֹד קוֹדֶם הַתְּעוֹרְרוֹת הָרָצוֹן,
55 אֲלֹא שֶׁהוּא עֲנִין הַתְּעוֹרְרוֹת ה'מִין
56 נוֹקְבִין' קִיּוֹם בְּהָעֵלֶם בְּעִצְמוֹתוֹ
57 וְעֲדִין אֵינּוּ נִרְגָּשׁ בְּגִלּוֹ, וּבְהָעֵלֶם
58 קוֹדֶם ה'נִמְלָךְ' אֲלֹ
59 הַהִתְעוֹרְרוֹת כו' וְכִפִּי שֶׁהַדְּבָרִים
60 הֵם בְּהָעֵלֶם, לְפָנֵי שֶׁבִּאֵר בְּגִלּוֹ, שֶׁלֵּב
61 ה'נִמְלָךְ' שֶׁבִּי הַקְּדוֹשׁ־בְּרוּךְ־הוּא
62 מִתְעִיעַ, כְּבִיכּוֹל, עִם נִשְׁמוֹת הַצְּדִיקִים
63 שֶׁעֲתִידוֹת לְגִרֹם לוֹ תְּעִנּוּג, קוֹדֶם לְשֶׁלֵּב
64 שֶׁל הַתְּעוֹרְרוֹת הָרָצוֹן וְרַק אַחֲרֵי שִׁישׁ
65 הַעֲלָאת 'מִין נוֹקְבִין' מִתְעוֹרֵר הָרָצוֹן.
66 וְהֵינּוּ, דְּעֵם הִיּוֹת שֶׁהַסֵּדֶר
67 בְּפוֹעַל וּבְגִלּוֹ כִּפִּי שֶׁהַדְּבָרִים הֵם
68 בְּגִלּוֹ, כְּשֶׁמְדוּבֵר עַל הַתְּעוֹרְרוֹת הָרָצוֹן
69 בְּאֹפֶן גִּלּוֹ, הוּא שְׁתַּחֲלָה בְּשֶׁלֵּב
70 רִאשׁוֹן בָּאָה הַתְּעוֹרְרוֹת הָרָצוֹן,
71 וְאַחֲרֵי־כֵן נַעֲשִׂית הַהִמְלָכָה
72 כו' אִם וְכִיצַד לְבַצֵּעַ אֶת הָרָצוֹן,
73 מְפַל־מְקוֹם עוֹד לְפָנֵי
74 הַתְּעוֹרְרוֹת הָרָצוֹן בְּפוֹעַל וּבְגִלּוֹ
75 צָרִיכָה לְהִיּוֹת הַהִשְׁרָשָׁה
76 בְּעִצְמוֹתוֹ צָרִיךְ לְהִיּוֹת שׁוֹרֵשׁ
77 לְדְּבָרִים בְּעִצְמוֹתוֹ שֶׁל הַקְּדוֹשׁ־בְּרוּךְ־
78 הוּא, וְצָרִיךְ לְהִתְחַדֵּשׁ בּוֹ, כְּבִיכּוֹל, עִצֵּם
79 הַדְּבָר שֶׁהֵעֲנִין דְּהַעֲלָאת 'מִן
80 נוֹקְבִין' מִצַּד הַנִּבְרָאִים יִהְיֶה
81 תּוֹפֵס מְקוֹם אֲצִלּוֹ, שֶׁהִי
82 עֲבֻדָּת הַנִּבְרָאִים מִצַּד־עֲצָמָה
83 מִצַּד הָעֶרֶךְ שֶׁלָּה עֲצָמָה אֵין לָהּ
84 שׁוֹם תְּפִיסַת מְקוֹם אֵין לָהּ עֶרֶךְ
85 וְחִשְׁבוֹת כָּלֵל לְגִבִּי עֲצָמוֹת אֹרֶ־
86 אֵין־סוֹף, וְלִכֵּן צָרִיךְ שְׂאִיר
87 אֹרֶם חֶסֶד עֲלִיּוֹן מִצַּד עֲצָמוֹ
88 חֶפֶץ חֶסֶד וְרוּחָהּ לְהִיטִיב וּלְהַשְׁפִּיעַ שֶׁיִּחְפּוּץ וְיִתְעַנֵּג בְּזֶה וְיִהְיֶה

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

43 להיות מופשט מכל הגדרה אלא נעשה רק מצד העלאת מין
 44 נוקבין'. ומזה שמצד האין-סוף לא חל שום שינוי מוכן שגם הרצון
 45 באור-אין-סוף, הוא עצמו האור-אין-סוף הפשוט בתכלית
 46 וגם הרצון אין פירושו שיש באור אין-אין-סוף 'ציר' והגדרה מסוימת,
 47 דכשם שהפנים הנראים
 48 במים (מצד הפנים
 49 המסתכלים בהם ולא מצד המים
 50 עצמם, כמבואר לעיל) אינם מהות
 51 דבר בפני-עצמו נפרד מהמים
 52 ונוסף עליהם אלא מהותם היא
 53 מהות המים עצמם, כך גם
 54 הרצון באור-אין-סוף
 55 (שנעשה על-ידי העלאת מין
 56 נוקבין) הוא עצמו האור-
 57 אין-סוף הפשוט בתכלית ולא
 58 מציאות נפרדת מהאין-סוף ונוספת על
 59 האין-סוף. וכמו-כן הוא בענין
 60 ההמשכה וההתגלות של האור
 61 האלוני למטה, והינו, כללות
 62 גילוי אור הקו הנמשך
 63 מאור-אין-סוף, כמבואר בקבלה
 64 וחסידות, לפני הבריאה היה אור האין-
 65 סוף ממלא את כל המציאות ולא הייתה
 66 נתינת מקום לקיום העולמות, ובצמצום
 67 הראשון הקדוש-ברוך הוא צמצם
 68 וסילק את אורו הגדול הצידה, כביכול,
 69 ונוצר חלל ומקום פנוי לעולמות, ואחר
 70 כך חזר והאיר אור מצומצם הנמשל
 71 לקו דק והוא תחילת 'סדר השתלשלות'
 72 של ירידת והארת האור האלוני
 73 מלמעלה למטה, ועל כך מבואר כאן
 74 שכשם שהתעוררות והעלאת מין
 75 נוקבין' המעוררת את הרצון לעולמות
 76 היא לא דבר נפרד מהרצון עצמו אלא
 77 חלק ממנו עצמו (כמו הצורה
 78 המשתקפת במים שהיא חלק ממציאות
 79 המים עצמם ולא דבר נוסף עליהם), כך
 80 גם הארת אור הקו, כללות הגילוי מאין-סוף, שהוא גם-כן אור-אין-
 81 סוף ולא מהות אחרת השונה ונבדלת מהאין-סוף כו', וכפי שממשיך
 82 ומבאר.

83 והענין בזה, שההמשכה והגילוי של האור האלוני מלמעלה למטה
 84 נעשית על-ידי ההעלאת

1 נחשב בעיניו, שזהו ענין ד"כי חפץ חסד הוא" 16 ויש לו
 2 רצון להשפיע ולתת מצידו (ולא בגלל החשיבות של עבודת האדם מצד
 3 עצמה), ועל-ידי זה שעבודת הצדיקים נחשבת ותופסת מקום לגביו
 4 יהיה בכח העלאת מין נוקבין' מצד הנכבדים לפעול
 5 התעוררות הרצון למעלה כו'.

6 וענין זה שבהעלם כפי שהדברים
 7 הם בשורשם הנעלם בעצמות, קודם
 8 ה"נמלך" להתעוררות הרצון
 9 (שלא כפי סדר הדברים בפועל ובגלוי,
 10 כמבואר לעיל), הוא הטעם והסיבה
 11 על זה שבכחו של ה"נמלך"
 12 לבטל את התעוררות הרצון
 13 באלו לא היתה כלל שהרי
 14 לכאורה לא מוכן, מאחר שבפועל
 15 הייתה התעוררות של הרצון, מדוע
 16 כאשר מסקנת ה"נמלך" היא שלא למלא
 17 את הרצון, הדבר נחשב כאילו לא היה
 18 רצון כלל, והרי למעשה כן היה רצון,
 19 אלא שזהו מצד קדימת
 20 ה"נמלך", כי בשרוש ובהעלם,
 21 ה"נמלך" בא לפני ההתעוררות ומושרש
 22 במקום יותר עמוק ויותר פנימי, וכיוון
 23 שה"נמלך" נעלה יותר ועמוק יותר
 24 מאשר הרצון, מסקנת הנמלך לשלילה
 25 מבטלת את הרצון כאילו לא היה
 26 מלכתחילה.
 27 ומכל זה מוכן, שהתעוררות
 28 הרצון באור-אין-סוף אינו
 29 מצד האור-אין-סוף עצמו,
 30 שהרי אינו בגדר רצון כלל
 31 אלא מופשט מרצון מסויים ומוגדר,
 32 אלא נעשה רק מצד העלאת
 33 מין נוקבין' וכל התעוררות הרצון
 34 היא כתוצאה מזה שעלה לפניו העונג
 35 שעתיד להיות מעבודת הצדיקים.
 36 וזהו הפירוש הפנימי בכתוב "במים
 37 הפנים לפנים", דכשם
 38 שהפנים של האדם המביט במים הנראים משתקפים במים אינם
 39 מצד המים עצמם שלאמתו של דבר לא חל בהם שינוי ולא הפכו להיות
 40 מים בעלי צורה מסוימת אלא פני האדם נראים במים רק מצד הפנים
 41 המסתכלים בהם, כך גם הרצון לעולמות באור-אין-סוף אינו
 42 מצד האור-אין-סוף עצמו שגם לאחר התעוררות הרצון ממשיך

ועשית חג שבועות להוי' אלקיך

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

43 ולתעלות למעלה, ואם-כן אותו האור שנעשה ומתעורר למעלה
 44 על-ידי העלאת 'מין נוקבין' מלמטה למעלה הוא האור
 45 הנמשך מלמעלה למטה בעקבות ההתעוררות, ולכן, כשם שה'פנים
 46 העליונים' שנעשים על-ידי העלאת 'מין נוקבין' מלמטה
 47 למעלה אינם מהות דבר בפני-
 48 עצמו אלא הם אור-אין-סוף 1 והעלאתה, ואם-כן אותו האור שנעשה על-ידי
 49 ממש, כמבואר לעיל, כך גם 2 העלאת 'מין נוקבין' הוא האור הנמשך, ולכן,
 50 האור הנמשך מאור-אין-סוף 3 כשם שה'פנים העליונים' שנעשים על-ידי
 51 בעקבות ההתעוררות שפעלה ההעלאת 4 העלאת 'מין נוקבין' אינם מהות דבר בפני-
 52 אינו מהות אחרת אלא הוא 5 עצמו אלא הם אור-אין-סוף ממש, כך גם האור
 53 אור-אין-סוף ממש. וכמו 6 הנמשך מאור-אין-סוף אינו מהות אחרת אלא
 54 שהוא במשל דהמים, 7 הוא אור-אין-סוף ממש. וכמו שהוא במשל
 55 שאותם הפנים שנעשים 8 דהמים, שאותם הפנים שנעשים במים שמהותם
 56 במים שמהותם של פנים אלו 9 היא מהות המים, הם החוזרים ונראים לאדם
 57 המסתכל במים. 10 הם עצמם הם הפנים החוזרים
 58 ונראים לאדם המסתכל 11 בהם כשם שישנו הענין ד'פנים הפנים
 59 במים. 12 לפנים" כמו שהוא באור-אין-סוף
 60 (ד) והנה כשם שישנו הענין 13 שלפני הצמצום, כן הוא גם במדרגות שלאחר
 61 ד'פנים הפנים לפנים" כמו 14 הצמצום, שה'פנים העליונים' הם עשר ספירות
 62 שהוא באור-אין-סוף שלפני 15 הגנוזות, וה'פנים התחתונים' הם עשר ספירות
 63 הצמצום, והרצון העליון לברוא 16 הגלויות, עשר ספירות דאצילות. ובהקדים
 64 עולמות כפי שהוא באין-סוף הוא 17 באור החלוק בין עשר ספירות דאצילות לעשר
 65 'השתקפות' של ההעלאת מלמטה, 18 ספירות הגנוזות. דהנה 17, עשר ספירות
 66 כמבואר לעיל באריכות, כן הוא גם 19 דאצילות נמצאות תמיד במציאות, שהרי גם
 67 במדרגות שלאחר 20 לפי המבאר במקום אחר 18 שכל מציאות
 68 הצמצום, שה'פנים 21 הספירות היא רק בעת הפעולה וההשפעה
 69 העליונים' הם עשר ספירות 22 בעולמות, כי האור והחיות שמהיה את
 70 הגנוזות כמבואר בקבלה וחסידות 23 העולמות הוא מבחינת החסד, כמו שכתוב 19 כי
 71 עשר הספירות העליונות קיימות 24 אמתיות עולם חסד יבנה, וכמו-כן יש צורך גם
 72 ופועלות בצורה מוגדרת בעיקר החל 25 במדת הגבורה בשביל התהוות העולמות, כדי
 73 מעולם האצילות ומטה, אבל באופן 26 שלא תהיה התפשטותם באופן של בלי גבול,
 74 'נעלם' ('עשר ספירות הגנוזות') הן 27 כמאמר רז"ל 20, אני הוא שאמרת לעולמי די,
 75 קיימות גם באור-אין-סוף שלמעלה 28 וכן יש צורך במדת התפארת שהיא ההתפללות
 76 מהאצילות כי בעצם כל המשכה 29 דחסד וגבורה, וכן יש צורך בספירות נצח-הוד-
 77 והתגלות מאלוקות היא באמצעות עשר 30 יסוד, שעל-ידן היא ההשפעה בפועל
 78 הספירות, וה'פנים התחתונים' 31 הם עשר ספירות הגלויות,
 79 עשר ספירות דאצילות ואף 32 כן, למרות ריחוק הערך בין הספירות
 80 הגנוזות לספירות הגלויות, להעלאת מלמטה, הספירות הגלויות (פנים) 33 מהן (המוחין והמידות), הרי כיון שהתהוות העולמות היא

1 ולתעלות למעלה, ואם-כן אותו האור שנעשה ומתעורר למעלה
 2 על-ידי העלאת 'מין נוקבין' מלמטה למעלה הוא האור
 3 הנמשך מלמעלה למטה בעקבות ההתעוררות, ולכן, כשם שה'פנים
 4 העליונים' שנעשים על-ידי העלאת 'מין נוקבין' מלמטה
 5 למעלה אינם מהות דבר בפני-
 6 עצמו אלא הם אור-אין-סוף 1 והעלאתה, ואם-כן אותו האור שנעשה על-ידי
 7 ממש, כמבואר לעיל, כך גם 2 העלאת 'מין נוקבין' הוא האור הנמשך, ולכן,
 8 האור הנמשך מאור-אין-סוף 3 כשם שה'פנים העליונים' שנעשים על-ידי
 9 בעקבות ההתעוררות שפעלה ההעלאת 4 העלאת 'מין נוקבין' אינם מהות דבר בפני-
 10 אינו מהות אחרת אלא הוא 5 עצמו אלא הם אור-אין-סוף ממש, כך גם האור
 11 אור-אין-סוף ממש. וכמו 6 הנמשך מאור-אין-סוף אינו מהות אחרת אלא
 12 שהוא במשל דהמים, 7 הוא אור-אין-סוף ממש. וכמו שהוא במשל
 13 שאותם הפנים שנעשים 8 דהמים, שאותם הפנים שנעשים במים שמהותם
 14 במים שמהותם של פנים אלו 9 היא מהות המים, הם החוזרים ונראים לאדם
 15 המסתכל במים. 10 הם עצמם הם הפנים החוזרים
 16 ונראים לאדם המסתכל 11 בהם כשם שישנו הענין ד'פנים הפנים
 17 במים. 12 לפנים" כמו שהוא באור-אין-סוף
 18 (ד) והנה כשם שישנו הענין 13 שלפני הצמצום, כן הוא גם במדרגות שלאחר
 19 ד'פנים הפנים לפנים" כמו 14 הצמצום, שה'פנים העליונים' הם עשר ספירות
 20 שהוא באור-אין-סוף שלפני 15 הגנוזות, וה'פנים התחתונים' הם עשר ספירות
 21 הצמצום, והרצון העליון לברוא 16 הגלויות, עשר ספירות דאצילות. ובהקדים
 22 עולמות כפי שהוא באין-סוף הוא 17 באור החלוק בין עשר ספירות דאצילות לעשר
 23 'השתקפות' של ההעלאת מלמטה, 18 ספירות הגנוזות. דהנה 17, עשר ספירות
 24 כמבואר לעיל באריכות, כן הוא גם 19 דאצילות נמצאות תמיד במציאות, שהרי גם
 25 במדרגות שלאחר 20 לפי המבאר במקום אחר 18 שכל מציאות
 26 הצמצום, שה'פנים 21 הספירות היא רק בעת הפעולה וההשפעה
 27 העליונים' הם עשר ספירות 22 בעולמות, כי האור והחיות שמהיה את
 28 הגנוזות כמבואר בקבלה וחסידות 23 העולמות הוא מבחינת החסד, כמו שכתוב 19 כי
 29 עשר הספירות העליונות קיימות 24 אמתיות עולם חסד יבנה, וכמו-כן יש צורך גם
 30 ופועלות בצורה מוגדרת בעיקר החל 25 במדת הגבורה בשביל התהוות העולמות, כדי
 31 מעולם האצילות ומטה, אבל באופן 26 שלא תהיה התפשטותם באופן של בלי גבול,
 32 'נעלם' ('עשר ספירות הגנוזות') הן 27 כמאמר רז"ל 20, אני הוא שאמרת לעולמי די,
 33 קיימות גם באור-אין-סוף שלמעלה 28 וכן יש צורך במדת התפארת שהיא ההתפללות
 34 מהאצילות כי בעצם כל המשכה 29 דחסד וגבורה, וכן יש צורך בספירות נצח-הוד-
 35 והתגלות מאלוקות היא באמצעות עשר 30 יסוד, שעל-ידן היא ההשפעה בפועל
 36 הספירות, וה'פנים התחתונים' 31 הם עשר ספירות הגלויות,
 37 עשר ספירות דאצילות ואף 32 כן, למרות ריחוק הערך בין הספירות
 38 הגנוזות לספירות הגלויות, להעלאת מלמטה, הספירות הגלויות (פנים) 33 מהן (המוחין והמידות), הרי כיון שהתהוות העולמות היא

(17) בסעיף זה - שולבו כמה פרטים ממאמר ד"ה בשעה שעלה משה למרום דליל א' דחג השבועות, שלא נכללו במאמר המוגה. (18) ראה פרדס שער ד (שער עצמות וכלים) פ"ב בשם הר"ד - הובא בסה"מ תרנ"ז ע' קצב. תרנ"ט ע' קפו. (19) תהלים פט, ג. (20) חגיגה יב, א.

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

לפני שהכניסו את האבן לתוך מים (ולא כמו האש שבגחלת, שאף
שאינן כאן שלהבת בגילוי, אלא האש היא בהעלם בתוך
הגחלת ואם כן לכאורה יש דמיון בין האש שבצור החלמיש לאש שבגחלת,
אבל לאמתו של דבר יש הבדל גדול מאד ביניהם כי ההעלם של האש
שבגחלת הרי זה העלם שישנו
במציאות מציאות שלא נראית
וניכרת בגלוי והיא נעלמת אבל
מציאות ניכרת ומוגדרת, ולכן יכבה
האש שבגחלת במים), והינו לפי
שאינו האש שבצור החלמיש
מציאות אש, אלא רק כח
החום כו', ואילו כשמדובר על
עשר ספירות הגנוזות, הרי ההעלם
והעדר המציאות הם עד כדי כך שגם
עניין האש שבצור החלמיש אינו
משל מכון מתאים והולם בדיוק
לעשר ספירות הגנוזות,
שאינן נמצאות במציאות
כלל.
והמשל²² לזה לעשר ספירות
הגנוזות שקיימות בהעלם מוחלט ולא
מוגדרות כמציאות הוא מענין
השמות, כמו שם האדם כמו
ראובן, שמעון וכד', שקודם
שקוראים אותו בשמו, לפני
שעושים שימוש בשם אין השם
נמצא בו כל-כך ולמרות שזה
שמו, השם לא נחשב למציאות
ממשית, והינו, שאף שישנו
ענין השם מצד עצם נפשו
בשרשו ומקורו, ועל-כל-
פנים מצד הארת הנפש
שמתיה את הגוף, כלומר,
למרות שלשם יש שורש ומקור בעצם
הנפש, או לפחות בחלק הנחות יותר
של הנפש, שהוא הארה בלבד מהעצם,
ואם כן השם הוא לא דבר חיצוני
הנפרד לחלוטין מהנפש עצמה, מכל-
מקום אין השם בבחינת
מציאות בנפש וקיומו בנפש הוא
בתור מציאות ממשית מוגדרת,

בתמידות ללא הפסק, הנה גם מציאות העשר ספירות כפי שהן
בעולם האצילות שעל-ידן היא פעולת ההתהוות של העולמות
וההשפעה בעולמות, היא בתמידות. אף באמת, הנה
מציאות הספירות היא לא רק מצד פעולתן שעל ידן היא
ההתהוות וההשפעה, אלא
מציאותן של עשר הספירות היא
מצד עצמן²¹, והינו, דכיון
שעלה ברצונו יתברך
להאציל ולברוא עשר ספירות,
הנה מצד רצון זה שהוא רצון
תמיד ישנה מציאות העשר
ספירות בתמידות, והשינוי
שנעשה בהם בספירות על-ידי
עבודת האדם ביחס לאופן פעולתן
ומידת פעולתן הוא רק אם יהיה
תוספת אור כו' או גרעון
בהשפעה חס-ושלום, אבל
ההשפעה של מעשי האדם על
הספירות היא לא בנוגע לשרש
ופנימיות הענין, עצם מציאות
הספירות, שישנו תמיד ללא
שינוי.
והנה, עשר ספירות
דאצילות, שהן עשר ספירות
הגלויות, כפי שהן מציאות גלויה,
שנמצאות תמיד במציאות
שקיימים תמיד כמציאות ניכרת
ומוגדרת, שרשן מעשר ספירות
הגנוזות שאינן נמצאות
במציאות כלל, שקיימות
כמציאות לא ניכרת ולא מוגדרת,
שלבן²² הנה גם המשל²³
דאש שבצור אבן החלמיש
שהוא בהעלם שאינו
במציאות שם האש קיימת בהעלם
שאינו מציאות ניכרת ומוגדרת
[שלבן, גם אם יהיה האבן שיש
בתוכה אש בהעלם משך זמן רב
בתוך המים, לא יוגרע
מאומה כח האש שבו ועדיין
האש קיימת באבן (בהעלם) בדיוק כמו

(21) פרס שם פ"ג וסה"מ שם. (22) ראה תו"א ויחי קג, ג. המשך תרס"ו ע' קפג ואילך. סה"מ תרנ"ט ע' קפד ואילך. עטר"ת ע' רל. (23) פרס שער ה (שער סדר האצילות) פ"ד.

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

וזהו שם האדם שבו הוא נקרא **מִשָּׁל** הולם **לְעֶשֶׂר סְפִירוֹת הַגְּנוּזוֹת**,
שְׂאִינָן בְּבַחֲנִית מְצִיאוֹת כָּלָל, כְּמוֹ הַשְּׁמוֹת, וְנַעֲשִׂים מְצִיאוֹת
 מוגדרת רק על-ידי הקריאה והעלאת 'מִין נוקבין' מלמטה כו',
 כמבואר לעיל.
 והמשל על זה (שמצאיות
 הדבר נעשית על-ידי
 הקריאה וכאמור כך הוא במשל
 מעניין השם וגם בנמשל בעשר ספירות
 הגנוזות) הוא מקריאת שם
 חכם כאשר משבחים אדם בתואר
 'חכם' וכיצא בזה בתארים נוספים
 של שבת, כפידוע בענין פעולתם
 של ההילולים והתשבחות,
 שעל-ידי-זה שמשבחים את
 האדם שהוא חכם גדול כו',
 הגה גם בהיותו באופן של
 הבדלה (אפגעטראגן מרומם
 ונבדל) מענין החכמה, אזי
 כתוצאה מכך משבחים אותו כ'חכם',
 מעוררים ומגלים אצלו את
 כח החכמה הנעלמה אצלו
 בעומק נפשו כו', ועד לכח
 השכל היולי העצמי עד לאותה
 דרגה פנימית ועמוקה בנפש שבה אין
 כוח גלוי של שכל אלא כל עניין השכל
 קיים בתור כוח עצמי של אפשרות
 לשכל. וזהו מה שמצינו
 שתלמידי רבי שמעון בן
 יוחאי היו משבחים אותו
 בכמה שבחים גדולים ביותר,
 שזהו בכדי לעורר אצלו את
 הפחות הנעלמים בעומק פנימיות
 נפשו כדי שיבואו לידי גילוי, ועל-
 ידי-זה פעלו תלמידיו של רשב"י
 שגילה להם סודות התורה
 נפלאים ביותר, שמצד-עצמם
 סודות אלו הם אינם בגדר
 השפעה אלא נעלמים לגמרי ונעלים
 מכדי לדרת ולבוא לידי גילוי, ועד
 שאינם בגדר גילוי אפילו
 לעצמו כלומר, סודות נעלמים
 בעומק ופנימיות נפשו של רשב"י
 שמצד עצמם נועדו להישאר בהעלם
 ולא להתגלות אפילו לרשב"י עצמו, אבל על ידי שהתלמידים היללו ושיבחו
 אותו, גם דברים אלה באו לידי גילוי. אלא שבמשל מאמירת שבחים
 והוללים על החכם, ישנו קיים כבר ענין החכמה בהעלם בעומק

אפילו לא כמו כחות היוליים העצמיים, כוחות הנפש קיימים
 תחילה בנפש עצמה בתור 'כחות היוליים עצמיים', היינו אפשרות ו'פוטנציאל'
 לכוח ובמצב זה הם 'עצמיים' ונעלמים ולא מוגדרים (ורק בשלב הרבה יותר
 מאוחר הם מתגלים ככוחות עם מציאות מוגדרת) שכלן כיוון שקיומו של
 השם בנפש עצמה אינו 'בבחינת
 מציאות', אינו נכר ונרגש בו
 באדם השם כלל, והינו שאינו
 מרגיש שום צורך ושום ענין
 בשם (מלבד למעט מה שעל-
 ידי השם הוא האדם נפנה
 לקוראיו, וזה גופא שנפנה כשקוראים אותו
 בשמו דוקא, הוא רק בגלל שהוסכם והורגל
 אצלו שזהו שמו אשר יקראו לו, והינו שהשם
 אינו אלא סימן שהקורא מתפנן אליו, ולכן נפנה
 אליו בכל עצמותו, אבל לא באופן שנורגש
 אצלו שהשם נוגע לעצם נפשו, או על-כל-פנים
 להארת הנפש שמחיה את הגוף), ולא כמו
 הפחות העצמיים, שאי-אפשר לומר שאינו
 מרגיש בהם שום ענין, שהרי מוכן שאי-אפשר
 להיות פחות הגלויים אלא-אם-כן ישנם תחלה
 הפחות הנעלמים העצמיים, מה-שאין-כן בשם
 אינו מרגיש שום צורך וענין כלל, לפי שאינו
 בו בבחינת מציאות כלל. וזהו משל לעשר
 ספירות הגנוזות, שאינן בבחינת מציאות כלל,
 כמו השמות, ונעשים רק על-ידי הקריאה
 והעלאת 'מין נוקבין' כו'. והמשל על זה
 (שמצאיות הדבר נעשית על-ידי הקריאה) הוא
 מקריאת שם חכם וכיצא בזה, כפידוע בענין
 ההילולים והתשבחות, שעל-ידי-זה שמשבחים
 את האדם שהוא חכם גדול כו', הגה גם בהיותו
 באופן של הבדלה (אפגעטראגן) מענין החכמה,
 אזי מעוררים ומגלים אצלו את כח החכמה
 הנעלמה כו', ועד לכח השכל היולי העצמי.
 וזהו מה שמצינו שתלמידי רבי שמעון בן יוחאי
 היו משבחים אותו בכמה שבחים, שזהו בכדי
 לעורר אצלו את הפחות הנעלמים, ועל-ידי-זה
 פעלו שגילה להם סודות התורה נפלאים ביותר,
 שמצד-עצמם אינם בגדר השפעה, ועד שאינם
 בגדר גילוי אפילו לעצמו. אלא שבמשל, ישנו
 כחות היוליים העצמיים, כוחות הנפש קיימים
 תחילה בנפש עצמה בתור 'כחות היוליים עצמיים', היינו אפשרות ו'פוטנציאל'
 לכוח ובמצב זה הם 'עצמיים' ונעלמים ולא מוגדרים (ורק בשלב הרבה יותר
 מאוחר הם מתגלים ככוחות עם מציאות מוגדרת) שכלן כיוון שקיומו של
 השם בנפש עצמה אינו 'בבחינת
 מציאות', אינו נכר ונרגש בו
 באדם השם כלל, והינו שאינו
 מרגיש שום צורך ושום ענין
 בשם (מלבד למעט מה שעל-
 ידי השם הוא האדם נפנה
 לקוראיו, וזה גופא שנפנה כשקוראים אותו
 בשמו דוקא, הוא רק בגלל שהוסכם והורגל
 אצלו שזהו שמו אשר יקראו לו, והינו שהשם
 אינו אלא סימן שהקורא מתפנן אליו, ולכן נפנה
 אליו בכל עצמותו, אבל לא באופן שנורגש
 אצלו שהשם נוגע לעצם נפשו, או על-כל-פנים
 להארת הנפש שמחיה את
 הגוף), ולא כמו
 הפחות העצמיים, שאי-אפשר לומר שאינו
 מרגיש בהם שום ענין, שהרי מוכן שאי-אפשר
 להיות פחות הגלויים העצמיים, מה-שאין-כן בשם
 אינו מרגיש שום צורך וענין כלל, לפי שאינו
 בו בבחינת מציאות כלל. וזהו משל לעשר
 ספירות הגנוזות, שאינן בבחינת מציאות כלל,
 כמו השמות, ונעשים רק על-ידי הקריאה
 והעלאת 'מין נוקבין' כו'. והמשל על זה
 (שמצאיות הדבר נעשית על-ידי הקריאה) הוא
 מקריאת שם חכם וכיצא בזה, כפידוע בענין
 ההילולים והתשבחות, שעל-ידי-זה שמשבחים
 את האדם שהוא חכם גדול כו', הגה גם בהיותו
 באופן של הבדלה (אפגעטראגן) מענין החכמה,
 אזי מעוררים ומגלים אצלו את כח החכמה
 הנעלמה כו', ועד לכח השכל היולי העצמי.
 וזהו מה שמצינו שתלמידי רבי שמעון בן יוחאי
 היו משבחים אותו בכמה שבחים, שזהו בכדי
 לעורר אצלו את הפחות הנעלמים, ועל-ידי-זה
 פעלו שגילה להם סודות התורה נפלאים ביותר,
 שמצד-עצמם אינם בגדר השפעה, ועד שאינם
 בגדר גילוי אפילו לעצמו. אלא שבמשל, ישנו

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

- נפשו של החכם, ופעולת קריאת שם חכם היא רק שכיבא הדבר
 שכבר קיים מן ההעלם אל הגילוי, מה-שאין-פן למעלה
 בלוקות, הנה כל מציאות הספירות שהם כוחות אלוקיים בעלי
 מציאות מוגדרת נעשית רק על-ידי הקריאה בו, ולפני-זה קודם
 הקריאה (שהיא עניין 'העלאת מין
 נוקבין' מלמעלה) אין מציאות
 של ספירות אפילו בהעלם, כפי-אם אלא עניין הספירות קיים רק
 כמו שמות, שאינם בבחינת
 מציאות בנפש, אפילו לא
 כמו כחות היוליים העצמיים, כפזר לעיל²⁴.
 אמנם באמת הנה גם המשל
 לאופן המציאות של עשר ספירות
 הגנוזות משם האדם אינו משל
 מכון מתאים והולם לגמרי ועדיין
 יש הבדל בין המשל לנמשל, כי
 במשל, בעניין שם האדם, גם קודם
 שקוראים לאדם בשמו, ישנו
 ענין השם מצד עצם נפשו, ועל-כל-פנים מצד הארת
 הנפש המכחית את הגוף,
 כאמור לעיל, שלכן כיוון שבעצם יש
 לשם שורש ומקור בעומק הנפש
 צריכים לקרותו לאדם זה בשם
 זה דוקא, אלא שאינו
 בבחינת מציאות כל-כך אלא
 שהשם קיים בצורה שאינה מוגדרת
 לגמרי כ'מציאות', שלכן אינו נבר
 ונרגש השם בו באדם כלל,
 כמבואר לעיל, מה-שאין-פן
 עשר ספירות הגנוזות שהן
 בתכלית הפשיטות לגמרי
 מציאות מופשטת לחלוטין, ללא כל
 'ציור' והגדרה כלל, הרי זה כמו
 האדם קודם שנותנים לו
 שם, שאז אין לשם מציאות
 כלל. ועל זה על כך שעשר
 ספירות הגנוזות שאינם בבחינת
 מציאות כלל הופכות להיות שורש
 ומקור לספירות מוגדרות (עשר
 ספירות דאצילות) נאמר "כמים הפנים לפנים", הינו שעל-ידי
- העלאת 'מין נוקבין' ד'פנים התחתונים' שהם עשר
 ספירות דאצילות שהן מצידם מתעוררות להתעלות מלמטה למעלה
 ולהתקרב למקורם, נעשים 'פנים העליונים' דעשר ספירות
 הגנוזות שמצד עצמן אין הן מציאות כלל, להיות מקור להמשכת
 האור האלוקי הגנוז והנעלם, לדרת
 ולהתגלות ולהאיר בעשר ספירות
 דאצילות. והינו, שגם לאחר
 הצמצום כאשר לצורך התהוות
 העולמות מאיר אור מצומצם הנמשל
 ל'קר' דק, הנה מציאות עשר
 ספירות הגנוזות היא על-ידי
 העלאת 'מין נוקבין' מעשר
 ספירות דאצילות, כי בבחינת
 הפתר שלמעלה מעשר ספירות
 דאצילות (כשם שכתר כפשוטו הוא
 מעל לראשו וכל גופו של האדם)
 הוא פשוט בתכלית מציאות
 מופשטת לגמרי ללא כל 'ציור'
 והגדרה ואין בו ב'כתר' שום
 ציור דמות וגוון צבע דעשר
 ספירות, ורק על-ידי העלאת
 'מין נוקבין' מעשר ספירות
 דאצילות נעשה בו ב'כתר' עשר
 ספירות הגנוזות, והעשר
 ספירות הגנוזות למרות שנוצרו
 כתוצאה מהעלאת מעשר ספירות
 המוגדרות הן גם-כן בבחינת
 פשיטות ואין בהן שום 'ציור'
 וגוון' שמאפיינים מציאות מוגדרת,
 ומקדם מעשר ספירות הגנוזות
 נמשך האור בעשר ספירות
 דאצילות שהוא עולם האצילות,
 למרות שהספירות שבו הן כן בבחינת
 מציאות מוגדרת, גם בבחינת
 אין-סוף, והינו, שהן מהות
 אחת כלומר, לאמתו של דבר, עשר
 ספירות הגנוזות ('פנים העליונים')
 ועשר ספירות דאצילות ('פנים
 התחתונים') הם מהות אחת כי בסופו
 של דבר שני העניינים הם 'אין סוף'
 (ולכן הכתוב משווה בין שני סוגי
 ה'פנים' ואומר "כמים הפנים לפנים").

ועשית חג שבועות להוי' אלקיך

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

- 1 (ה) וימַשִּׁיף בַּתּוֹב "כִּן לֵב הָאָדָם" (כמים הפנים לפנים), "כִּן לֵב הָאָדָם
2 לְאָדָם", דְּקָאֵי עַל שְׁתֵּי בַחֲנִינֹת 'אָדָם', 'אָדָם
3 עַל־אֶה' אדם עליון וְ'אָדָם תַּתָּא' אדם תחתון, 'אָדָם עַל־אֶה' הוא
4 בַּחֲנִינֹת 'זַעִיר אֲנִפִּין' המידות העליונות הנקראות 'פנים זעירות' (כי האור
5 המאיר בהן הוא 'קטן' ומועט לגבי
6 האור המאיר במוחין), וְ'אָדָם
7 תַּתָּא' הוא בַּחֲנִינֹת ספירות
8 הַמְּלָכֹת כְּמוֹ שֶׁהִיא בְּכִרְיָאָה־
9 יִצְרֵה־עֲשִׂיָּה שלושת העולמות
10 שלמטה מעולם האצילות בהם
11 הנבראים הם בבחינת מציאות מוגדרת.
12 וְעָנִין "לֵב הָאָדָם לְאָדָם"
13 הוא בַּחֲנִינֹת הַעֲלִיָּא הַתַּעֲלוּת
14 'מִן נֹקְבִין' התעוררות מלמטה
15 דְּכִרְיָאָה־יִצְרֵה־עֲשִׂיָּה עלות
16 לְבַחֲנִינֹת 'זַעִיר אֲנִפִּין'
17 דְּעַל־יְדֵיָּה שְׁעַל־יְדֵיָּה
18 כְּתוּצָה מִהַתַּעֲלוּת זו נַעֲשֶׂה בַּחֲנִינֹת
19 הַפְּנִים גם בַּבַּחֲנִינֹת 'אָדָם
20 עַל־אֶה' לְהִיּוֹת מְבַחֲנִינֹת זו ('זעיר
21 אֲנִפִּין', המידות) הַהִמְשָׁכָה הארה
22 מִלְּמַעַל לְמַטָּה מִלְּמַעַל לְמַטָּה
23 לְכִרְיָאָה־יִצְרֵה־עֲשִׂיָּה, וְהִנֵּנוּ,
24 שְׁגָם הַהִמְשָׁכָה בְּכִרְיָאָה־
25 יִצְרֵה־עֲשִׂיָּה הִיא אֱלֻקֹּת
26 מִמֶּשׁ כְּמוֹ עוֹלָם הָאֲצִילוּת עֲצֻמָּה.
27 וְזֶהוּ אוֹמְרוֹ הַמִּשְׁמַעוֹת הַפְּנִימִית
28 שֶׁל דְּבָרֵי הַכְּתוּב "כְּמִים הַפְּנִים
29 לְפָנִים, כִּן לֵב הָאָדָם לְאָדָם",
30 דְּכָשֶׁם שְׁ"מִים הַפְּנִים
31 לְפָנִים" אֵינָם מֵהוּת אַחֶרֶת
32 כו', כֶּשֶׁם שֶׁכַּמֶּשֶׁל הַפְּנִים
33 הַמִּשְׁתַּקְּפוֹת בְּמִים, בַּעֲקֻבֹּת הַסְּתַכְלוּת
34 הָאָדָם בְּמִים אֵינָם מֵהוּת אַחֶרֶת מֵהֵמָּה
35 ה'פְּשׁוּטִים' עֲצֻמָּם וְכֵן גַּם בְּנִמְשָׁל, מֵה
36 שֶׁנִּפְעַל וּמִתְעוֹרֵר לְמַעַל בַּעֲקֻבֹּת
37 הַהֶעֱלָא מִלְּמַטָּה אֵינֻ מֵהוּת אַחֶרֶת,
38 וְכַמִּבְּרֹא לְעִיל בְּאִרְכּוּת, הַדְּבָרִים
39 נְכוּנִים הֵן לְפָנֵי הַעֲצֻמָּוֹת
40 (כְּרִצּוֹן דְּאוּר־אֵין־סוֹף לְבְּרֹא
41 עוֹלָמוֹת שְׁעַל־יְדֵי הַעֲלִיָּא 'מִן
42 נֹקְבִין' דְּ"כְּמִי נִמְלֵךְ",
43 וְהִמְשָׁכָה הַקּוֹ), וְהֵן לְאַחֵר
- 44 הַעֲצֻמָּוֹת (בְּנוֹגַע לְעֶשֶׂר סְפִירוֹת הַגְּנוּזוֹת וְעֶשֶׂר סְפִירוֹת
45 דְּאֲצִילוֹת), וְעַל כָּל עֲנִינִים אֵלֶּה נֹאמַר "כְּמִים הַפְּנִים לְפָנִים", כְּמוֹ־כֵן
46 נִמְשָׁךְ גַּם בְּנוֹגַע לְאֲצִילוֹת וּבְכִרְיָאָה־יִצְרֵה־עֲשִׂיָּה, "לֵב
47 הָאָדָם (הַעֲלִיָּן, אֲצִילוֹת) לְאָדָם (הַתַּתָּון, בְּרִיאָה־יִצְרֵה־עֲשִׂיָּה)"
48 וְהִנֵּנוּ, שְׁ"כְּמִים הַפְּנִים
49 לְפָנִים" הוּא (לֹא רַק דּוֹגְמָא
50 וּמִשְׁל מִהַמְּדֻרְגּוֹת הָעֲלִיּוֹנוֹת בְּאֵין־סוֹף
51 לְעָנִין הַהִמְשָׁכָה מֵאֲצִילוֹת לְבְּרִיאָה־
52 יִצְרֵה־עֲשִׂיָּה, אֲלֵא גַם) סְבָה
53 שְׁעַל־יְדֵיָּה נִמְשָׁךְ כֵּן גַּם
54 בְּנוֹגַע לְאֲצִילוֹת וּבְכִרְיָאָה־
55 יִצְרֵה־עֲשִׂיָּה], שְׁגָם
56 הַהִמְשָׁכָה בְּכִרְיָאָה־יִצְרֵה־
57 עֲשִׂיָּה הִיא אֱלֻקֹּת מִמֶּשׁ בְּרִיּוֹק
58 כְּמוֹ עוֹלָם הָאֲצִילוֹת, וְהַחֲדוּשׁ בְּזֶה
59 שְׁגָם הַהִמְשָׁכָה מֵאֲצִילוֹת לְבְּרִיאָה־
60 יִצְרֵה־עֲשִׂיָּה הִיא בְּאוֹפֶן שֶׁל "כְּמִים
61 הַפְּנִים לְפָנִים", דְּעַם הִיּוֹת שְׁבִין
62 אֲצִילוֹת לְכִרְיָאָה־יִצְרֵה־
63 עֲשִׂיָּה יֵשׁ פְּרָסָא עֲצֻמָּוֹת וְהַעֲלָם
64 שֶׁנִּמְשָׁל לְמִסַּךְ מְבַדִּיל (כְּתוּרָם
65 אוֹנְקֻלוֹס עַל הַפְּסוֹק 'וְהַבְּדִילָה
66 הַפְּרוּכָת', פְּרָסָא) שְׁמִפְסָקָת בֵּין
67 אֲצִילוֹת לְבְּרִיאָה־יִצְרֵה־עֲשִׂיָּה
68 וּמִעֲלָמָת וּמִסְתִּירָה עַל הָאוֹר שֶׁל
69 עוֹלָם הָאֲצִילוֹת, מְכַל־מְקוֹם עַל־
70 יְדֵי הַעֲלִיָּא 'מִן נֹקְבִין'
71 מְבְּרִיאָה־יִצְרֵה־עֲשִׂיָּה לְאֲצִילוֹת
72 וְיִמְשָׁךְ גַּם בְּכִרְיָאָה־יִצְרֵה־
73 עֲשִׂיָּה גִילּוֹי אֱלֻקֹּת מִמֶּשׁ כְּמוֹ
74 בְּעוֹלָם הָאֲצִילוֹת עֲצֻמָּוֹ, עַל־דֶּרֶךְ
75 וּבְדוּגְמַת הַהִמְשָׁכָה שְׁנִמְשָׁכָה
76 עַל־יְדֵי הַפְּרָסָא שְׁבִין אוּר־
77 אֵין־סוֹף הַמֵּאֲצִיל אֶל
78 הַנֵּאֲצִילִים שֶׁאֵינָם הִיא פְּרָסָא
79 הַמִּפְסָקָת וּמִעֲלָמָת, אֲבָל הִיא פְּרָסָא
80 שְׁגָם גּוֹרֵמַת הַמִּשְׁכָּה וְגִילּוֹי שְׁנִקְרָאָת
81 "אֲבָנֵי שֵׁשׁ טְהוֹר"²⁵, שְׁאֲבָן
82 שֵׁשׁ טְהוֹר נִרְאֶה לְעֵין
83 הַרְוָאָה כְּמֵהוּת הַמִּים²⁶, כְּדִבְרֵי
84 הַגִּמְרָא: "תְּנוּ רַבֵּנָן, אֲרַבְּעָה נִכְסוֹ
85 בְּפִרְדָּסָא... אִמַּר לְהֵם רַבִּי עֲקִיבָא,
86 כְּשֶׁאֵתָם מְגִיעִין אֶצֶל אֲבָנֵי שֵׁשׁ טְהוֹר

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

- 1 [מבהיק כמים צלולין, רש"י] אל תאמרו מים מים [יש כאן איך נלך, רש"י]
- 2 משום שנאמר דובר שקרים לא יכון לנגד עיני, **שְׂבָהֶם** במים נִרְאִים פָּנֵי
- 3 **הַמִּסְתַּכֵּל כְּפִי שֶׁהֵם מֵהוּת הַמַּיִם מִמֶּשׁ** ולא דבר נפרד מהמים
- 4 ונוסף עליהם, **שָׁעַל זֶה אָמַר רַבִּי עֲקִיבָא לְחֻבְרִי שֶׁנִּכְסַּס עִמּוֹ**
- 5 ל'פרדס' **"כְּשֶׁתִּגְעִיעוּ לְמָקוֹם**
- 6 **אֲבָנִי שִׁישׁ טָהוֹר, אֶל תֹּאמְרוּ**
- 7 **מַיִם מֵיִם"** 25 פעמיים, הֵינּוּ 27,
- 8 **שְׂאִינִם שְׁנֵי אוֹפְנֵי מַיִם, אֶלֶּא**
- 9 הפנים המביטים במים והפנים הנראים
- 10 מהמים, **מֵהוּת אַחַת** וכן בענייננו,
- 11 ההתעלות של עולמות בריאה-יצירה-
- 12 עשיה לעולם האצילות גורמת המשכה
- 13 מעולם האצילות לעולמות בריאה-
- 14 יצירה-עשיה עד שיהיו מהות אחת
- 15 כיוון שגם בעולמות בריאה-יצירה-
- 16 עשיה יהיה גילוי אלוות ממש.
- 17 **וְעַל-פִּי־זֶה יוֹכֵן מֵאֲמַר**
- 18 **"וְלֹא בְּמִדְרַשׁ רַבָּה הַנִּלְ"** (לעיל
- 19 בסעיף ב), גדול כוחם של נביאים
- 20 **"שֶׁמִּדְמִין צוּרָה נִבְרָא לְיוֹצְרָה"**
- 21 בוראה, **שֶׁנֶּאֱמַר** במרכבה העליונה
- 22 שראה יחזקאל הנביא **וְעַל דְּמוּת**
- 23 **הַכֶּסֶּף דְּמוּת כְּמִרְאָה אָדָם**
- 24 **עָלָיו מִלְּמַעְלָה"**, שהוא עֲנֵן
- 25 **צִיּוֹר אָדָם' לְמַעְלָה** והנביא
- 26 אומר שלמעלה יש 'ציור', דמות, של
- 27 אדם.
- 28 **וְהָעֲנֵן בָּזָה, דְּכֶשֶׁם שְׂבָמִים**
- 29 **כְּפֶשׁוּטִם מַיִם גִּשְׁמִיִּים, נִרְאִים**
- 30 **פָּנֵי הָאָדָם הַמִּסְתַּכֵּל בָּהֶם**
- 31 **בְּאוֹפֶן שְׂאִין חֲלוּק הַבַּדל בֵּין**
- 32 **פָּנֵי הָאָדָם לְפָנֵים הַנִּרְאִים**
- 33 **בְּמַיִם** ושניהם נראים שווים, כִּינֵן
- 34 **שֶׁכֵּל הָעֲנֵנִים שְׂבָמִי הָאָדָם**
- 35 **מִשְׁתַּקְפִּים (שְׁפִיגֻלְעֵן זִיף**
- 36 **אֶפ) בְּפָנִים הַנִּרְאִים בְּמַיִם עַד**
- 37 כד כ כ שכל צורתו של האדם נראית
- 38 במים, כֵּן הוּא גַם בְּמַיִם
- 39 **הָעֲלִיּוֹנִים, שֶׁהוּא עֲנֵן**
- 40 **הַפְּשִׁיטוּת הַעֲדָר הַצִּיּוֹר דְּאוֹר-**
- 41 **אֵין-סוֹף שֶׁלְּמַעְלָה מִצִּיּוֹר**
- 42 **אָדָם', שָׁעַל-יָדֵי הַעֲלָאָת 'מִן**
- 43 **נוֹקְבִין' שָׁעַלָה לְפָנֵי הַתַּעֲנוּג**
- 44 **שְׂבָעֲבוּדַת הַצִּדִּיקִים, "בְּמִי נִמְלֹךְ" כּו' (שָׁעַל-יָדֵי־זֶה נַעֲשֶׂה**
- 45 **הַתַּעֲוִרֻת הַרְצוֹן** העליון לברוא עולמות), **נַעֲשִׂים לְמַעְלָה עֲנֵנֵן**
- 46 **שֶׁל כָּל הַמִּדְרָגוֹת שְׂבָעֲבוּדָה, 'רַעוּתָא דְּלִבָּא' רַצוֹן הַלֵּב**
- 47 **וְאַהֲבָה וְיִרְאָה וּמוֹחִין וּמִדּוֹת בְּכָלל, שְׁזָהוּ כְּלָלוּת הָעֲנֵן**
- 48 **דְּצִיּוֹר אָדָם', עֶשֶׂר סְפִירוֹת**
- 49 כלומר, כאשר יש התעוררות מלמטה
- 50 להתעלות לאלוהות, מתעורר למעלה
- 51 העונג מעבודת הצדיקים, וכיוון
- 52 שעבודת הצדיקים מורכבת מעניינים
- 53 בתוכן מקביל לתוכן של עשר הספירות
- 54 (מוחין, מידות, אהבה ויראה), הרי זה
- 55 פועל למעלה עניינים אלו ועל ידי זה
- 56 נהיה למעלה 'ציור אדם' וזו המשמעות
- 57 הפנימית של דברי המדרש אודות
- 58 הדמיון בין הצורה (עניני עשר
- 59 הספירות כפי שהם בנבראים, עבודת
- 60 הצדיקים) ליצירה (עניני עשר
- 61 הספירות כפי שהם אצל הבורא, באין-
- 62 סוף). ומה **שֶׁאֲמַרְנוּ** חכמינו ז"ל
- 63 במדרש **"מִדְמִין צוּרָה**
- 64 **לְיוֹצְרָה"**, **"מִדְמִין" דִּיקָא**
- 65 ודיקון ואמרו 'מדמין', לשון דמיון,
- 66 דְּמִשְׁמַע שְׂאִין זֶה שׁוּוֹה מִמֶּשׁ
- 67 בְּאֵמֶת, הֲרִי זֶה מִפְּנֵי שֶׁהַפָּנִים
- 68 הַנִּרְאִים וּמִשְׁתַּקְפִּים בְּמַיִם אֵינֶם
- 69 מֵהוּת דָּבָר בְּפָנֵי עֲצָמוֹ נִפְרָד
- 70 מֵהֶם, אֶלֶּא הֵם מֵהוּת הַמַּיִם
- 71 עֲצָמָם, וְעַל-דִּרְךָ-זֶה בְּנִמְשָׁל,
- 72 שֶׁהָעֶשֶׂר סְפִירוֹת ('צִיּוֹר
- 73 אָדָם') שְׁנַעֲשׂוּ עַל-יָדֵי
- 74 הַעֲלָאָת 'מִן נוֹקְבִין' הֵם
- 75 בְּחִינַת אוֹר-אֵין-סוֹף מִמֶּשׁ וגם
- 76 לאחר שהעלאה מלמטה פעלה בו
- 77 'ציור' של עשר ספירות, עדיין הוא
- 78 נשאר אין-סוף כפי שהיה, אֶלֶּא
- 79 שְׂבָפְשִׁיטוּת הָאוֹר-אֵין-סוֹף
- 80 יִשְׁנֹו גַם בְּתוֹר דְּבַר נוסף על עצם
- 81 מהותו שהיא 'פשוטה' לגמרי הָעֲנֵן
- 82 דְּצִיּוֹר אָדָם', שְׁזָהוּ עֲנֵן
- 83 **"בְּמִי נִמְלֹךְ בְּנִשְׁמוֹתֵיהֶם שֶׁל**
- 84 **צִדִּיקִים"**, כמבואר לעיל באריכות.
- 85 ז) אֲמַנָּם עָקַר עֲנֵן הַצִּיּוֹר
- 86 במובן של מציאות 'מצויית' ומוגדרת

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

- 1 (שעל זה אמרו ד' מדמין צורה ליוצרה", שפמו שהצורה
2 המוגדרת הוא 'אדם', כן קורין ליוצרה 'אדם') קאי הכוונה
3 על הצורה המציאות המוגדרת דהאדם כפי שהוא למטה בעולם
4 הזה הגשמי, שהרי ההמלכה בנשמותיהם של צדיקים על
5 בריאת העולם שמשמעותה היא
6 שעלה לפניו התענוג בעבודת 1 שהצורה הוא 'אדם', כן קורין ליוצרה 'אדם')
7 הצדיקים, הוא בנוגע 2 קאי על הצורה דהאדם כפי שהוא למטה בעולם
8 לעבודה דקיים התורה ומצות 3 הזה הגשמי, שהרי ההמלכה בנשמותיהם של
9 בעולם הזה הגשמי דוקא. 4 צדיקים שעלה לפניו התענוג בעבודת הצדיקים,
10 וזהו גם מה שאמרו חז"ל²⁸ 5 הוא בנוגע לעבודה דקיים התורה ומצות בעולם
11 ישראל עלו במחשבה העליונה 6 הזה הגשמי דוקא. וזהו גם מה שאמרו חז"ל²⁸
12 לפני הבריא, ועד שמתשבתן 7 ישראל עלו במחשבה, ועד שמתשבתן של
13 של ישראל קדמה לכל דבר, 8 ישראל קדמה שגם היא קדמה
14 אפילו לתורה שגם היא קדמה 9 מזה שהתורה עצמה אומרת "צו את בני
15 בעולם, כדמוכח מזה שהתורה 10 ישראל" "דבר אל בני ישראל"²⁹, ומזה מוכן,
16 עצמה אומרת "צו את בני 11 שהענין ד' ישראל עלו במחשבה" קאי על בני
17 ישראל" "דבר אל בני 12 ישראל כפי שהם בעולם הזה הגשמי, שבו
18 ישראל"²⁹ (ובלשון המדרש: 13 דוקא מקימים את התורה ומצותיה.
19 "מחשבתן של ישראל קדמה לכל 14 והענין בזה³⁰, דהנה אמרו חז"ל³¹ נתאזה
20 דבר... אילולי שפחה הקדוש-ברוך-הוא 15 הקדוש-ברוך-הוא להיות לו דירה
21 שאחר כ"ו דורות ישראל עתידין לקבל 16 בתחתונים, והפירוש ד' תחתונים" אינו במקום,
22 את התורה, לא היה כותב בתורה צו 17 שהרי הוא יתברך אינו בגדר מקום (וזמן), אלא
23 את בני ישראל דבר אל בני ישראל", 18 הפירוש ד' תחתונים" הוא במעלה ומדרגה,
24 ומזה מוכן, 19 שזהו עולם הזה הגשמי והחמרי שהוא היותר
25 ד' ישראל עלו במחשבה" 20 תחתון ושפל במדרגה, שנתנה על-ידי ריבוי
26 קאי מכון על בני ישראל כפי 21 צמצומים וריבוי העלמות והסתרים ביותר.
27 שהם בעולם הזה הגשמי, 22 ודוקא עולם הזה התחתון הוא תכלית פנות
28 שבו דוקא מקימים את 23 הבריא, כמבאר ב'תניא'³² שתכלית
29 התורה ומצותיה. 24 השתלשלות העולמות וירידתם ממדרגה
30 והענין בזה³⁰, לבאר איך דוקא 25 למדרגה, אינו בשביל עולמות העליונים הואיל
31 ה'צויר' של נשמות ישראל כפי שהוא 26 ולקחם ירידה מאור פניו יתברך³³. דהנה, עולמות
32 בעולם הזה הגשמי, גורם ומעורר את 27 העליונים, עולם האצילות ולמעלה מאצילות,
33 ענין ה'צויר' אדם' למעלה, דהנה 28 אף שנתהוו לאחר פמה
34 אמרו חז"ל³¹ במדרש נתאזה 29 מפל-מקום התהוותם היא בבחינת גילוי
35 הקדוש-ברוך-הוא להיות לו 30 ההעלם, שהיו כלולים תחלה במקורם,
36 דירה בתחתונים, שדוקא 31 הגילוי, וכיון שבהתפללותם
37 העולמות התחתונים, ובעיקר עולם 32 במקורם קודם שנבראו היו
38 הזה הגשמי שאין תחתון למטה ממנו, 33 במעלה ומדרגה גבוהה
39 יהיו מקום ראוי לגילוי והשראת 34 הרבה יותר ממדרגתם לאחר שנבראו בפועל, ובהתהוותם ירדו
40 השכינה, והפירוש 42 במקום, שהרי הוא יתברך אינו בגדר מקום (וזמן)

(28) ב"ר פ"א, ד. (29) ראה גם ב"ר שם. וראה סה"מ תרל"ה ח"ב ס"ע שנו ואילך. וש"נ. (30) בהבא לקמן - ראה המשך תער"ב שבהערה 9. (31) ראה תנחומא בחוקותי ג. נשא טז. ב"ר ספ"ג. במדב"ר פי"ג, ו. תניא רפל"ו. ובכ"מ. (32) פל"ו. (33) ראה גם סה"מ תרע"ח ע' קיב ואילך.

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

- 1 ממַעַלְתֶּם וּמִדְרַגְתֶּם לעומת כפי שהיו בעולם במקורם, הָרִי זוֹ
2 יְרִידָה והתרחקות מאור פָּנִיו יתְבַרְךָ. וְתַכְלִית הַפְּנוּנָה בִּירִידָה
3 זוֹ שִׁירְדוֹ עוֹלָם האצילות והעולמות שלמעלה מאצילות, הִיא בְּכָדִי
4 שְׁתֵּהִיָּה הַתְּהוּוֹת עוֹלָמוֹת נחותים יותר, עולמות בְּרִיאָה-יְצִירָה-
5 עֲשִׂיָּה, שֶׁהֵם בְּכַחֲנִית יֵשׁ כִּי
6 הַבִּטּוּל לאלוקות לא ניכר בהם כמו
7 בעולמות העליונים, שְׁזָהוּ המציאות
8 של בְּרִיאָה-יְצִירָה-עֲשִׂיָּה בתור 'יש'
9 בְּכַחֲנִית הַתְּחַדְּשוֹת דְּבָר שֶׁל
10 יֵשׁ מֵאֵין (ולא גילוי הַהֶעָלָם
11 בלבד). וּבְעוֹלָמוֹת בְּרִיאָה-
12 יְצִירָה-עֲשִׂיָּה גוּפָא עֲצָמָם
13 (שָׁגָם בָּהֶם יֵשׁ סֹדֶר
14 הַשְּׁתַּלְשּׁלוֹת מִמְּדֻרְגָּה
15 לְמִדְרַגָּה) תַּכְלִית הַפְּנוּנָה
16 הַמְּטֵרָה הַעִיקֵרִית של בְּרִיאַת הָעוֹלָם
17 הִיא עוֹלָם הַזֶּה הַגִּשְׁמִי שֶׁהוּא
18 הַתְּחַתּוֹן בְּמִדְרַגָּה מְכַל הָעוֹלָמוֹת
19 כּוֹלֵם שְׂאִין תַּחְתּוֹן לְמִטָּה
20 מִמֶּנּוּ, שֶׁהִרִי אֵלּוּ הֵיטָה
21 הַפְּנוּנָה הַמְּטֵרָה של הַבְּרִיאָה
22 בְּעוֹלָמוֹת בְּרִיאָה-יְצִירָה-
23 עֲשִׂיָּה הַרוּחָנִיִּים, לֹא הִנָּה
24 נִצְרָף לְבְּרֹא עוֹד עוֹלָם נוסף
25 עֲלֵיהֶם, וּמִזֶּה שֶׁנִּבְרָא עוֹלָם
26 תַּחְתּוֹן יוֹתֵר מִהָעוֹלָמוֹת הַרוּחָנִיִּים,
27 הָעוֹלָם הַזֶּה הַגִּשְׁמִי, מוֹכַח,
28 שֶׁהַתַּכְלִית אֵינָה בְּעוֹלָם
29 שְׁלֹמֶעָלָה הַיְּמִנִי וְאֵינוֹ גִּשְׁמִי
30 וְחוּמִרִי, כִּי־אִם אֵלּא דוֹקָא
31 בְּעוֹלָם הַיּוֹתֵר תַּחְתּוֹן, עַד
32 לְעוֹלָם הַיּוֹתֵר תַּחְתּוֹן שֶׁהוּא
33 סוֹף כָּל הַמִּדְרָגוֹת
34 בְּהַשְׁתַּלְשּׁלוֹת הָעוֹלָמוֹת,
35 וּבִשְׂבִילֹו כְּדִי לְבְּרֹא אוֹתוֹ דוֹקָא
36 הֵיטָה הַשְּׁתַּלְשּׁלוֹת הָעוֹלָמוֹת
37 וְיִרְדָּתָם מִמְּדֻרְגָּה לְמִדְרַגָּה,
38 לְפִי שְׁנִתְּאָה הַקְּדוּשׁ-בְּרוּךְ-
39 הוּא שֶׁבְּעוֹלָם הַזֶּה הַתְּחַתּוֹן
40 דוֹקָא, תִּהְיֶה לוֹ דִּירָה כֹּי
41 וְדוּקָא הָעוֹלָם הַתְּחַתּוֹן הוּא יְהִיָּה מְקוֹם
42 רְאוּי לְגִילּוֹי אֱלֹהוֹת.
43 וְעַנְּנָן זֶה ("דִּירָה לוֹ יתְבַרְךָ
44 בְּתַחְתּוֹנִים" שֶׁהוּא כְּאִמּוֹר הַמְּטֵרָה
- והתכלית של הבריאה) נַעֲשֶׂה והכוונה נשלמת בפועל עַל-יְדֵי נִשְׁמוֹת
יִשְׂרָאֵל לֹא כְּפִי שֶׁהַנִּשְׁמוֹת הֵן לְמַעַלָּה אֵלּא דוֹקָא כְּפִי שִׁירְדוֹ נִשְׁמוֹת
יִשְׂרָאֵל לְמִטָּה וְנִתְּלַבְּשׁוּ בְּגוֹף גִּשְׁמִי, וּמִקְנָיִם תּוֹרָה וּמִצְוֹת
בְּעוֹלָם הַזֶּה הַגִּשְׁמִי, וְעַל-יְדֵי-זֶה קִיּוֹם תּוֹרָה וּמִצְוֹת בְּגִשְׁמִיּוֹת דוֹקָא
עוֹשִׂים "דִּירָה לוֹ יתְבַרְךָ
בְּתַחְתּוֹנִים". וְעַל זֶה אָמְרוּ
רַז"ל³⁴ "בְּרִאשִׁית, בִּשְׂבִיל יִשְׂרָאֵל שֶׁנִּקְרָאוּ רִאשִׁית וּבִשְׂבִיל הַתּוֹרָה שֶׁנִּקְרָאת
רִאשִׁית", וְכִמּוֹ שֶׁכְּתוּב³⁵ אֲנֹכִי עֲשִׂיתִי אֶרֶץ וְאָדָם עָלֶיהָ בְּרִאשִׁית, דְּזֶה שֶׁ"אֲנֹכִי
לְהוֹרֹת שֶׁה' בְּרָא אֶת הָעוֹלָם בִּשְׂבִיל
ב' דְּבָרִים שֶׁנִּקְרָאוּ 'רִאשִׁית' יִשְׂרָאֵל
שֶׁנִּקְרָאוּ רִאשִׁית וּבִשְׂבִיל
הַתּוֹרָה שֶׁנִּקְרָאת רִאשִׁית", כִּי
כֹּאשֶׁר בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לומדים תּוֹרָה
וּמִקְיָיִם מִצְוֹת בְּגִשְׁמִיּוֹת בְּעוֹלָם הַזֶּה,
אֵזִי נִשְׁלֵמָה הַמְּטֵרָה וְהַתַּכְלִית שֶׁל
הַבְּרִיאָה וְכִמּוֹ שֶׁכְּתוּב³⁵ אֲנֹכִי
עֲשִׂיתִי אֶרֶץ וְאָדָם עָלֶיהָ
בְּרִאשִׁית, דְּזֶה שֶׁ"אֲנֹכִי - מִי
שֶׁאֲנֹכִי הַקְּדוּשׁ-בְּרוּךְ-הוּא בְּעֲצָמוֹ,
לְמַעַל מִהַדְּרוֹת וְהַבְּחִינֹת בְּאֱלֻקוֹת
שֶׁנִּקְרָאוּ בִּשְׁמוֹת שׁוּנִים - עֲשִׂיתִי
אֶרֶץ" (שֶׁקָּאִי וְהַכוּנָה לֹא רַק
לְאֶרֶץ הַגִּשְׁמִיּוֹת אֵלּא עַל כָּלֹּת
סֹדֶר הַהַשְׁתַּלְשּׁלוֹת) הוּא
בִּשְׂבִיל הָאָדָם, וְ"אָדָם עָלֶיהָ
בְּרִאשִׁית", שֶׁבְּרִיאַת הָאָדָם הִיא
בִּשְׂבִיל בְּרִאשִׁית "בְּגִימַטְרִיא
תַּרְנ"ג³⁶ כְּדִי שֶׁהָאָדָם יִקְיָם תַּרְנ"ג
מִצְוֹת. וּמִשּׁוּם זֶה מֵאֲחֵר שׁוֹז
הַמְּטֵרָה וְהַתַּכְלִית שֶׁל הַבְּרִיאָה נִתְּנָה
הַתּוֹרָה דוֹקָא לְנִשְׁמוֹת יִשְׂרָאֵל
שִׁירְדוֹ לְמִטָּה לְעוֹלָם הַגִּשְׁמִי,
וְלֹא לְמִלְאכֵי הַשֶּׁרֶת שֶׁבִּקְשׁוּ
"תְּנֶה הוֹדָף עַל הַשָּׁמַיִם"³⁷
(וְכַסִּיפּוֹר הַגְּמָרָא: "בִּשְׁעָה שֶׁעָלָה מֹשֶׁה
לְמוֹרֹם, אָמַר מִלֹּאכֵי הַשֶּׁרֶת לִפְנֵי

(34) הוּבָא בְּפִירְשׁ"י וּרְמַב"ן בְּרִאשִׁית א, א. (35) יִשְׁעִי מִה, יב. (36) מִקְדָּשׁ מֶלֶךְ לֹחַ"א רה, ב. (37) תַּהֲלִים ח, ב. שַׁבַּת פח, סע"ב וְאִילָךְ.

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

1 כאנשים, הרי זה רק בדרך שליחות מאת הקדוש-ברוך-הוא, והינו
2 שאין זה הפעולה שלהם לא מדובר בכוח של המלאכים עצמם,
3 אלא הפעולה של המלאכים היא לאמיתו של דבר הפעולה דכח
4 המשלח, ועד כדי כך שנקראים על שם המשלח, כמבאר
5 ב'אגרת הקדש'³⁹ שבספר התניא
6 שמצינו שמלאך נברא נקרא בשם הוי', כמו שכתוב⁴⁰
7 בהגר שפחת שרה לאחר שהתגלה אליה מלאך מאת ה' ותקרא שם
8 הוי' הדובר אליה גו', כיון שבעת השליחות בשעה
9 שהמלאכים ממלאים את השליחות שנמסרה להם מאת ה' מתלבש
10 בהם שם הוי', שהוא אור עצמי אור אלוקי שנשאר תמיד
11 בעצם מהותו שאינו מתעלם כו' וגם כשהוא מתלבש במלאך אינו
12 מתעלם ונשאר גלוי, ולכן הגר ראתה במלאך את שם הוי'. אבל
13 המלאכים מצד-עצמם אינם יכולים להתלבש בגוף גשמי או
14 בדבר גשמי בעולם הזה ולפעול ברור וזכוף בדבר גשמי, ואדרבה, אם
15 יתעלם ויסתתר בהם גשמי האור כו' והדבר לא יגרום בירור
16 וזיכרון והתעלות של הדבר הגשמי אלא להיפך, יגרום העלם והסתר נוסף על
17 האור האלוקי. מה שאין-כן נשמות, להיותן בחינת אור עצמי
18 שנשאר בעצם מהותו בכל מצב, בכחן לירד למטה
19 להתלבש בלבושים גשמיים ולפעול בירור וזיכרון של הדברים
20 הגשמיים, ולא עוד אלא שכולם הנשמות להתלבש לא רק בדברים
21 גשמיים סתם אלא בגוף האדם שהוא נמוך במדרגה יותר
22 מגופי ה'פעלי חיים' והצומח, כמבאר ב'תורה אור'⁴¹ לארמ"ר
23 חזקוני ש'ה'פעלי חיים' והצומח נהנו גופם ונפשם החינית בבת אחת,

1 הקדוש-ברוך-הוא: ריבוננו של עולם, מה לילד אשה בינינו? אמר להן: לקבל
2 תורה בא. אמרו לפניו: חמודה גנוזה שגנוזה לך תשע מאות ושבעים וארבעה
3 דורות קודם שנברא העולם אתה מבקש ליתנה לבשר ודם, מה אנוש כי תזכרנו
4 ובן אדם כי תפקדנו? אדונינו מה אדיר שמך בכל הארץ אשר תנה הודך על
5 השמים? אמר לו הקדוש-ברוך-הוא
6 למשה: החזיר להן תשובה... אמר לפניו: ריבוננו של עולם, תורה שאתה
7 נותן לי מה כתיב בה, אנכי ה' אלוקיך אשר הוצאתיך מארץ מצרים. אמר
8 להן: למצרים ירדתם לפרעה השתעבדתם תורה למה תהא לכם?...
9 מיד הודו לו להקדוש-ברוך-הוא...
10 ובאור הענין, דהנה ידוע³⁸ בתורת החסידות ההפך בין מלאכים לנשמות, שמלאכים
11 אין בכחם להתלבש בגוף גשמי כדי לפעול בו ברור
12 הפרדת הטוב מהרע והעלאתו לקדושה וזכוף עידון החומיות, ואם
13 יתלבשו המלאכים בגוף גשמי, יתעלם ויסתתר בהם האור
14 ולא יאיר בגלוי ולא יפעל את פעולתו על הגוף הגשמי, במפל-שפן וקל-
15 וחומר מההארה האלקית שירדה לעולם שבירידתה והתלבשותה
16 בדברים גשמיים הרי היא מתעלמת בהם כי הגשמיות מעלימה ומסתירה על האלוקות, שלא
17 נראה בנבראים הגשמיים הכח האלקי הפועל בהם, בורא ומחיה אותם, כיון
18 מה שניכר הוא מציאות הדבר הגשמי בלבד, ועל-אחת-כמה וכמה שפן
19 הוא בנוגע למלאכים שהם נבראים, אם הגשמיות מעלימה ומסתירה על הבורא, קל-וחומר
20 שתסתיר על המלאכים אם הם יתלבשו בה. ומה שמצינו פעולת השפעה של המלאכים בעולם
21 בהתלבשותם בגופים, כמו במלאכים דאברהם שלושת המלאכים שבאו לבקר את אברהם ובאותה שעה היו מלוכשים בגופים ונראו

(38) ראה גם אוה"ת פינחס ע' אפ"ט. (39) סכ"ה* (קמא, סע"א). וראה גם קו"א קנט, א. (40) לך-לך טז, יג. (41) בראשית ג, ד.

(*) בהמשך תנ"כ עם ע' תצטט: כד. ואוצ"ל כבפנים (המו"ל).

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

- 1 הגוף שלהם **בְּבֵת אֶחָד**, והם נבראו נשמות בגופים, **מֵה־שְּׁאִין־כֶּן**
 2 **הָאָדָם** נברא בצורה כזו **שֶׁנַּעֲשֶׂה** נברא גופו **תְּחִלָּה בְּפִנְי־עֲצָמוֹ**
 3 לבדו, ללא נשמה **עָפָר בְּלִי שׁוּם נֶפֶשׁ חַיִּיתִית בְּתוֹכּוֹ, הִנְנוּ,**
 4 **שְׁנֵתְהוּהָ בְּבַחֲנִית דּוֹמָם כּו'** ואם כן מוכח שהגוף הגשמי של האדם
 5 נחזות יותר מגוף בעלי החיים והצומח
 6 ומצד עצמו הוא כדומם שיש בו פחות
 7 חיות מאשר בבעלי חיים ובצומח,
 8 **וּמִכָּל־מְקוֹם, עִם הָיִית גּוֹף**
 9 **הָאָדָם תַּחְתּוֹן שְׁאִין לְמִטָּה**
 10 **מִמֶּנּוּ, מִתְּלַבֶּשֶׁת בּוֹ הַנֶּשְׁמָה,**
 11 **וְלֹא זֶה בְּלִבָּר שְׁלֹא מִתְעַלֵּם**
 12 **אוֹרָה** כמו שהיה קורה אילו מלאך
 13 היה מתלבש בגוף גשמי, **אֲלָא**
 14 **אֲדָרְבָּה, שְׁפּוּעֵלֶת הַנֶּשְׁמָה בְּרוּר**
 15 **וְזִכְוֹן בְּגוֹף וּבְכָל הַדְּבָרִים שֶׁבָּהֶם**
 16 **הַגִּשְׁמִיִּים שֶׁבָּהֶם וְעַל־יָדָם**
 17 **נַעֲשֶׂה קִיּוֹם הַתּוֹרָה וּמִצְוֹת,**
 18 **וְעַל־יְדִיָּהּ נִשְׁלַמֶּת הַכּוֹנֶה**
 19 **דַּעֲשִׁית "דִּירָה לּוֹ יִתְבָּרַךְ**
 20 **בְּתַתְּוֹנִים"** וזוה מוכן היתרון
 21 הגדול שיש לנשמות על מלאכים
 22 שבגללו יתנהג התורה דווקא לנשמות
 23 ולא למלאכים.
 24 **(ח) וְעוֹד עֲנִין בְּזֶה, שֶׁנַּעֲשִׂית**
 25 **הַדִּירָה** לקדוש־ברוך־הוא בעולם הזה
 26 התחתון **הִיא דווקא עַל־יְדִי**
 27 **נִשְׁמוֹת יִשְׂרָאֵל,** כפי שממשיך
 28 ומבאר.
 29 **דִּהְנֶה, נִתְבָּאֵר לְעִיל שִׁישְׁרָאֵל**
 30 **עָלוּ בְּמַחֲשָׁבָה** העליונה האלוקית,
 31 **דְּקָאֵי הַכוּנֶה עַל דִּרְגָא**
 32 **הַעֲלִיּוֹנָה שֶׁבְּמַחֲשָׁבָה⁴²** עצמה
 33 (כמבואר ב'לקוטי תורה': "ופירוש
 34 עלה במחשבה כי יש ג' מיני
 35 מחשבות... מחשבה שבמחשבה דהיינו
 36 שחושב מחשבת שכל והבנה ודבר
 37 שצריך בו עיון הלב. ודבור שבמחשבה
 38 שחושב דברים בעלמא שאין בהם רק
 39 צירופי אותיות ואין מלושב בהם שום
 40 שכל והבנה. ומעשה שבמחשבה הוא
 41 כוח המדמה שהוא רק דמיון לכל מה שרואה במעשה גשמיית ובפועל ממש.
 42 ועלה במחשבה היינו מחשבה שבמחשבה שהיא מחשבה עליונה"), **וְיִתְרָה**
 43 **מִזֶּה, שֶׁהֵם נִשְׁמוֹת יִשְׂרָאֵל לְמַעְלָה מִכָּל הַדְּרָגוֹת וְהַגִּילּוּיִים**
- האלוקיים **הַיּוֹתֵר נַעֲלִים כּו'** (ובשְׁבִילֵם למען נשמות ישראל **הֵם**
כָּל הַגִּילּוּיִים), **לְהִיּוֹתָם מוֹשְׁרָשִׁים בְּעֲצָמוֹת אֵין־סוֹף כְּפִי**
שֶׁהוּא לְמַעְלָה מִגֶּדֶר גִּילּוּי, הסיבה לכך שנשמות ישראל הם בדרגה
 נעלית יותר מכל ה'גילויים' היא משום שכל ה'גילויים' הם הארה והתפשטות
 מהקדוש־ברוך־הוא עצמו, ואילו
 הנשמות מושרשות ב'עצמות האין־
 סוף' שלמעלה מגדר גילוי **וְעַד**
לְבַחֲנִית "יְדִיעַת עֲצָמוֹ",
 השרוש של נשמות ישראל בעצמותו
 ית' הוא באותה בחינה שבה הקדוש־
 ברוך־הוא יודע את עצמו **שֶׁזֶהוּ**
 בחינה נעלית כזו שנמצאת **בְּהַעֲלֵם**
בְּעֲצָמוֹת האין־סוף בעצמו
לְמַעְלָה מִעֲלָה מִגֶּדֶר גִּילּוּי
לְגַמְרִי, הִנֵּה "יְדִיעַת עֲצָמוֹ"
כְּבִיכּוֹל יוֹדֵעַ אֶת הַנֶּשְׁמוֹת
כּו'⁴³ שהן חלק בלתי נפרד
 מ'עצמו', ומדריגה זו של 'ידיעת
 עצמו' נעלית יותר ממדריגת 'עלה
 במחשבה'.
וְעַל זֶה נֶאֱמַר⁴⁴ בספר דברי
 הימים (על בני שבט יהודה) **עִם**
הַמֶּלֶךְ בְּמִלְאכְתּוֹ יֵשְׁבוּ שָׁם,
 ודרשו חכמינו ז"ל במדרש, **עִם מֶלֶךְ**
מִלְכֵי הַמִּלְכִּים הַקְּדוֹשׁ־בְּרוּךְ־
הוּא יֵשְׁבוּ נִפְשוֹת שֶׁל צַדִּיקִים
שֶׁבָּהֶם נִמְלָךְ הקדוש־ברוך־הוא
 קודם הבריאה **וּבְרָא אֶת הָעוֹלָם,**
דְּכִיּוֹן שֶׁהַנֶּשְׁמוֹת של בני ישראל
מוֹשְׁרָשׁוֹת בְּעֲצָמוֹתוֹ יִתְבָּרַךְ
 כמבואר לעיל ושוורש נשמות ישראל
 הוא בדרגה העליונה של המחשבה,
 ולמעלה מזה בבחינת 'ידיעת עצמו'
וְיוֹדְעִים אֲמִתִּית רְצוֹנוֹ, לִכֵּן
נִמְלָךְ בָּהֶם עַל כָּלִיּוֹת
הַתְּעוֹרְרוֹת הַרְצוֹן כּו'. ומשום
 זֶה כיוון שתחילת הבריאה הייתה על
 ידי ש'נמלך' עם נשמות הצדיקים **הִנֵּה**
גַּם בִּירִידָתָם של נשמות ישראל
לְמִטָּה, יוֹדְעִים הֵם אֲמִתִּית
חֶפְצוֹ וְרְצוֹנוֹ יִתְבָּרַךְ לְהִיּוֹת לּוֹ דִּירָה בְּתַתְּוֹנִים, וְגַם
פּוֹעֲלִים חֶפְצוֹ וְרְצוֹנוֹ
פּוֹעֲלִים ממלאים ומקיימים בפועל את **חֶפְצוֹ וְרְצוֹנוֹ יִתְבָּרַךְ בִּדִּירָה**
בְּתַתְּוֹנִים, עַל־יְדִי קִיּוֹם הַתּוֹרָה וּמִצְוֹת⁴⁵.

(42) ראה לקו"ת שה"ש יז, סע"ד. לד, ג. (43) ראה המשך תע"ב שם ע' תתקכ. (44) דברי הימים א' ד, כג. ב"ר ורות רבה שבעה עשר 14.

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

- 1 וְהוּא גַם שְׁנֵתָנָה הַתּוֹרָה לְיִשְׂרָאֵל דְּוָקָא, וְעַד כְּדֵי כֶּף
2 שֶׁהִקְדוּשׁ-בְּרוּךְ-הוּא אֹמֵר נִצְחוֹנִי בְּנִי נִצְחוֹנִי⁴⁶ כְּסִיפּוֹר
3 חֲכָמֵינוּ ז"ל שֶׁהֵייתָה מַחְלֻקֹת בַּהֲלָכָה בֵּין חֲכָמִים וּרְבֵי אֲלִיעִזֹּר, וּלְמִדּוֹת
4 שִׁיעָצָה בַּת קוֹל מִן הַשָּׁמַיִם שֶׁהֲלָכָה כִּרְבִי אֲלִיעִזֹּר, מְכַל-מִקּוֹם כִּיּוּן הַהִתּוֹרָה
5 לֹא בַשָּׁמַיִם הִיא הַהֲכָרָעָה הִיא שֶׁהֲלָכָה
6 כְּחֲכָמִים בַּהֲתָאם לְכָלל הַקּוֹבֵעַ ש'אֲחֵרִי
7 רִבִּים לַהֲטוֹת'. וּמִסּוּפֹר בַּגְּמָרָא שְׂרָבִי
8 נִתַּן שָׁאֵל אֶת אֱלֹהֵי הַנְּבִיא מַה עוֹשֶׂה
9 הַקְדוּשׁ-בְּרוּךְ-הוּא בְּאוֹתָהּ שְׁעָה, וְאָמַר
10 לוֹ אֱלֹהֵי שֶׁהִקְדוּשׁ-בְּרוּךְ-הוּא חִיִּךְ
11 וְאָמַר 'נִצְחוֹנִי בְּנִי נִצְחוֹנִי', הִרִי שֶׁהִתּוֹרָה
12 נִמְסְרָה לְבְנֵי יִשְׂרָאֵל לְמַטָּה דְּוָקָא,
13 וְהִטְעַם הַפְּנִימִי לִכְךָ הוּא דְּכִיּוּן
14 שֶׁנִּשְׁמָוֹת יִשְׂרָאֵל מוֹשְׁרָשׁוֹת
15 בְּעֶצְמוֹתָיו יִתְבָּרַךְ, יוֹדְעִים הֵם
16 וּמִגְּלִים אֲמָתִית רְצוֹנוֹ יִתְבָּרַךְ
17 בַּתּוֹרָה, כְּמוֹ שִׁיּוּדְעִים
18 וּמִגְּלִים וּפּוֹעֲלִים אֲמָתִית
19 רְצוֹנוֹ יִתְבָּרַךְ בְּעֵנֵן הַדִּירָה
20 בְּתַתְּחוֹנִים כְּמִבּוֹרָא לַעִיל בְּאִרְכּוֹת
21 כִּיְצַד תְּכִלִּית הַבְּרִיאָה לַעֲשׂוֹת אֶת
22 הָעוֹלָם הַגִּשְׁמִי לְמִקּוֹם רֹאיוֹ לַהֲשִׁרָאֵת
23 וְהַתְּגַלּוֹת הַשְּׁכִינָה, נִשְׁלַמַּת דְּוָקָא עַל
24 יְדֵי בְנֵי יִשְׂרָאֵל.
25 וְהִמְשָׁל לָזֶה, מִמֵּי שְׂרָאָה אֶת
26 הַמֶּלֶךְ עֵבֶר וְשָׁהָה מִשָּׁךְ זְמַן
27 יָחַד עִמּוֹ, עַד שִׁיּוּדַע וּבָקִי
28 וְרָגִיל בְּאוֹפֵן רְצוֹנוֹ שֶׁל הַמֶּלֶךְ
29 לְדוֹר בְּדִירָה נָאָה וּבְכָלִים
30 מְקוֹשְׁטִים, אָזִי יָכוֹל הוּא
31 לַעֲשׂוֹת וּלְתַקֵּן וּלְקַשֵּׁט הַדִּירָה
32 שֶׁתִּהְיֶה כְּפִי אוֹפֵן רְצוֹן
33 הַמֶּלֶךְ, מֵהַשְׂאִינ־בֶּן מִי
34 שְׂאִינִי יוֹדַע וּמִכִּיר בְּטַבַּע
35 רְצוֹן וּבְכּוֹד הַמֶּלֶךְ אִיוֹ דִּירָה
36 וּבְכָלִים יַעֲשׂוּ לוֹ כֶּךָ שֶׁאֵין יִתְאִימוּ
37 בְּדִיוֹק לְרִצּוֹנוֹ שֶׁל הַמֶּלֶךְ, לֹא יָדַע
38 וְלֹא יוֹכֵל לַעֲשׂוֹת וּלְתַקֵּן
39 הַדִּירָה כּו'.
40 וּכְמוֹ כֵּן בְּנִמְשָׁל בְּנוֹגַע לְנִשְׁמָוֹת
41 יִשְׂרָאֵל, שֶׁכִּיּוּן שְׂעָלֹ
42 בְּמַחְשָׁבָה הַעֲלִינָה הַקְדוּמָה,
43 וְ"עַם הַמֶּלֶךְ בְּמִלְאָכָתָו
- 1 יִתְבָּרַךְ בְּדִירָה בְּתַתְּחוֹנִים, עַל-יְדֵי קִיּוֹם הַתּוֹרָה
2 וּמִצְוֹת⁴⁵. וְהוּא גַם שְׁנֵתָנָה הַתּוֹרָה לְיִשְׂרָאֵל דְּוָקָא,
3 וְעַד כְּדֵי כֶּף שֶׁהִקְדוּשׁ-בְּרוּךְ-הוּא אֹמֵר נִצְחוֹנִי
4 בְּנִי נִצְחוֹנִי⁴⁶, דְּכִיּוּן שֶׁנִּשְׁמָוֹת יִשְׂרָאֵל מוֹשְׁרָשׁוֹת
5 בְּעֶצְמוֹתָיו יִתְבָּרַךְ, יוֹדְעִים הֵם וּמִגְּלִים אֲמָתִית
6 רְצוֹנוֹ יִתְבָּרַךְ בַּתּוֹרָה, כְּמוֹ שִׁיּוּדְעִים וּמִגְּלִים
7 וּפּוֹעֲלִים אֲמָתִית רְצוֹנוֹ יִתְבָּרַךְ בְּעֵנֵן הַדִּירָה
8 בְּתַתְּחוֹנִים. וְהִמְשָׁל לָזֶה, מִמֵּי שְׂרָאָה אֶת הַמֶּלֶךְ
9 וְשָׁהָה מִשָּׁךְ זְמַן יָחַד עִמּוֹ, עַד שִׁיּוּדַע וּבָקִי וְרָגִיל
10 בְּאוֹפֵן רְצוֹנוֹ לְדוֹר בְּדִירָה נָאָה וּבְכָלִים
11 מְקוֹשְׁטִים, אָזִי יָכוֹל הוּא לַעֲשׂוֹת וּלְתַקֵּן הַדִּירָה
12 שֶׁתִּהְיֶה כְּפִי אוֹפֵן רְצוֹן הַמֶּלֶךְ, מֵהַשְׂאִינ־בֶּן מִי
13 שְׂאִינִי יוֹדַע וּמִכִּיר בְּטַבַּע רְצוֹן וּבְכּוֹד הַמֶּלֶךְ
14 אִיוֹ דִּירָה וּבְכָלִים יַעֲשׂוּ לוֹ, לֹא יָדַע וְלֹא יוֹכֵל
15 לַעֲשׂוֹת וּלְתַקֵּן הַדִּירָה כּו'. וּכְמוֹ כֵּן בְּנוֹגַע
16 לְנִשְׁמָוֹת יִשְׂרָאֵל, שֶׁכִּיּוּן שְׂעָלֹ בְּמַחְשָׁבָה, וְ"עַם
17 הַמֶּלֶךְ בְּמִלְאָכָתָו יִשְׁבּוּ", לְכֵן יוֹדְעִים הֵם אֲמָתִית
18 רְצוֹנוֹ בְּאִיזָה אוֹפֵן תִּהְיֶה דִּירָתוֹ יִתְבָּרַךְ, יוֹדְעִים
19 כִּיְצַד לְתַקֵּן הַדִּירָה עַל-יְדֵי קִיּוֹם הַתּוֹרָה וּמִצְוֹת,
20 הֵן עַל-יְדֵי הַשְּׁמִירָה דְּשִׁס"ה לֹא-תַעֲשֶׂה וְהֵן
21 עַל-יְדֵי הַקִּיּוֹם דְּרַמ"ח מִצְוֹת-עֲשֶׂה, כְּמִשָּׁל מֶלֶךְ
22 בְּשִׁרְ-וָדָם שְׂרוּצִים לַעֲשׂוֹת לוֹ דִּירָה נָאָה,
23 שְׂצָרִיכִים תַּחֲלָה לְפָנוּת הַהִיכָל מִכָּל לְכָלֹף
24 וְטִנּוּף כּו' וְאַחֲרֵי-כֵן לְסִדֵּר שָׁם פְּלִים נְאִים כּו',
25 וְדוּגְמָתוֹ בְּעִבּוּדֵת הָאָדָם, שֶׁהַשְּׁמִירָה דְּשִׁס"ה
26 לֹא-תַעֲשֶׂה עֲנִינָה לְבַעַר הָרַע שֶׁלֹּא יִהְיֶה שׁוֹם
27 לְכָלֹף וְטִנּוּף חֲסִי-וְשָׁלוֹם, וְקִיּוֹם רַמ"ח מִצְוֹת-
28 עֲשֶׂה הוּא עֲנִין תִּקּוֹן וְסִדּוּר פְּלִים נְאִים כּו'⁴⁷,
29 וְאוֹפֵן תִּקּוֹן וְסִדּוּר ה"דִירָה לוֹ יִתְבָּרַךְ" יוֹדַע
30 לְנִשְׁמָוֹת יִשְׂרָאֵל דְּוָקָא, לְפִי שֶׁהֵם מוֹשְׁרָשִׁים
31 בְּעֶצְמוֹתָיו יוֹדְעִים אֲמָתִית רְצוֹנוֹ כּו'. וְיֵשׁ לְהוֹסִיף
32 ה"דִירָה בְּתַתְּחוֹנִים", שֶׁהוּא כְּמִשָּׁל דִּירָת הַמֶּלֶךְ בְּכָל

(45) ראה גם סה"מ עטר"ת ע' לה. (46) ב"מ נט, ב. (47) לקו"ת בלק ע, ג. (48) ראה מאמרי אדמו"ר הזקן תקס"ה ח"א ע' תפט (ועם הגהות - אוה"ת שה"ש ח"ב ע' תרעט ואילך). אוה"ת בלק ע' תתקצו. המשך תרס"ו ס"ע ג. ועוד.

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

- 1 ה'עצמותו' והדבר דומה למלך שההארה וההשפעה שלו היא על כל המדינה,
2 אבל רק בבית דירתו הוא נמצא בכל עצמותו (וזה גם המקום היחיד בו הוא
3 לא לובש תמיד בגדי מלכות המכסים על העצמות שלו) וְלִכְן כיוון שמדובר
4 על גילוי ה'עצמותו' שֶׁנֶּה עֲנִין זֶה לְנִשְׁמוֹת יִשְׂרָאֵל דְּוָקָא, כִּי
5 לְהוֹתָם מוֹשְׁרָשִׁים בְּעִצְמוֹתוֹ
6 יתְבַרְךָ, וְעַד ל"ידיעת עצמו"
7 בַּנֶּזְכֵּר לְעִיל, כיוון שהשורש
8 והמקור שלהם עצמם הוא ב'עצמותו'
9 ובידיעת עצמו, יודעים הם כיצד
10 צְרִיכָה לְהִיּוֹת וְכִיצַד נַעֲשִׂית
11 הַדִּירָה לְעִצְמוֹתוֹ ולכן דווקא
12 נשמות ישראל ממלאות ומשלימות את
13 כוונת הבריאה.
14 ט) אֵף כִּדִּי שֶׁנִּשְׁמֹת יִשְׂרָאֵל
15 יוכלו לעשות ולפעול "דירה
16 לו יתְבַרְךָ בַּתְּחִינִים" ולהשלים
17 ולמלא את כוונת הבריאה בפועל, לא
18 דִּי בְּכָף שֶׁבְּהִיּוֹתָם בְּשִׂרְשָׁם
19 בְּעִצְמוֹתוֹ יתְבַרְךָ יודעים הם
20 אֲמִתִּית רְצוֹנוֹ יתְבַרְךָ כִּי,
21 אֲלֵא יֵשׁ צוּרָה שֶׁגַּם בִּירִידָתָם
22 לְמִטָּה גם לאחר שהנשמות התלבשו
23 בגוף גשמי תהיה אצלם הידיעה
24 כִּי כִּמוֹ בשעה שהנשמות היו
25 למעלה בשורשן, בַּעַת שִׁיִּשְׁבוּ עַם
26 הַמֶּלֶךְ בְּמַלְאָכְתוֹ מלאכת הבריאה
27 ויבָּהֶם נִמְלֵךְ כִּי, וְעַל זֶה
28 נֶאֱמַר "בְּמִים הַפָּנִים לְפָנִים,
29 בֵּן לֵב הָאָדָם לְאָדָם", הִינֵנו,
30 שֶׁפָּנֵי הָאָדָם שֶׁנֶּרְאִים בְּמִים,
31 שֶׁעֲנִינָם של ה'פנים' של האדם
32 בְּמִים הָעֲלִיּוֹנִים' הוא עֲנִין
33 בְּמִי נִמְלֵךְ כִּי, שֶׁעַלָּה לְפָנָיו
34 הַתַּעֲנוּג שִׁיְהִיָּה בַּעֲבוּרָה
35 הַצִּדִּיקִים ועל ידי ה'פנים' של
36 נשמות ישראל עלו והשתקפו למעלה
37 ב'מים העליונים', הֵם הֵם הַפָּנִים
38 הַנֶּרְאִים לְאָדָם הַמִּסְתַּפֵּל,
39 הִנֵּנו, שֶׁכָּשֶׁם שֶׁהַפָּנִים שֶׁבְּמִים
40 הֵם מֵהוּת הַמִּים עֲצָמָם,
41 שֶׁהוּא עֲנִין פְּשִׁיטוֹת הָאוֹר-
42 אֵין-סוֹף והעובדה שבמים יש
43 השתקפות של צורת פנים איננה דבר
44 נפרד מהמים ותוספת על המים עצמם,
45 כֵּן הוּא גַם בְּהַמְשָׁכָתָם של
- ה'מים העליונים', הפשיטות של אור אין-סוף, מלמעלה לְמִטָּה, עַד
ל"לב האדם", אָדָם תַּתָּאָה אדם תחתון שֶׁהוּא בַּחֲנִינָה מְלָכוֹת
ספירת המלכות כפי שהיא בעולם האצילות כִּמוֹ שִׁיִּרְדָּת לְבְרִיָּאָה-
יְצִירָה-עֲשִׂיָּה, וְעַד לְאָדָם שֶׁבְּעוֹלָם הַזֶּה הַתַּחֲתוֹן, עָלָיו
נֶאֱמַר⁴⁹ נַעֲשֶׂה אָדָם בְּצַלְמֵנוּ
בְּדְמוּתֵנוּ בגלל הדמיון בין 'פנים'
העליונים' ל'פנים' התחתונים, הִנֵּה
גַם אִזּוּ לֹא נַעֲשִׂים ה'מים'
העליונים, הפשיטות של האין-סוף,
מֵהוּת דְּבָר בְּפָנֵי עֲצָמוֹ, אֲלֵא
מֵהוּתָם הָאֲמִתִּית הִיא מֵהוּת
הָאֱלֹקוֹת מִמֶּשׁ, וגם בבריאה-
יְצִירָה-עֲשִׂיָּה, וגם באדם, מאיר האור
דאצילות ממש, כמבואר לעיל, שֶׁזֶּהוּ
עֲנִין שֶׁהַנִּשְׁמָה לְמִטָּה הִיא
אֱלֹקוֹת כִּמוֹ שֶׁנַּעֲשֶׂה בַּבְּחִינָה
נִבְרָא⁵⁰, אבל עדיין היא אלוהות
ממש כמו שהייתה קודם הירידה
למטה.
וְזֶהוּ שֶׁאֲמַרו חַז"ל במדרש
המובא לעיל "גְּדוֹל כְּחֹן שֶׁל
נְבִיאִים שֶׁמִּדְּמִין צוּרָה נִבְרָא
לְיוֹצְרָה בִּרְאָה", שֶׁהַפִּירוּשׁ בְּזֶה
הוּא (לֹא רַק שֶׁכִּמוֹ שֶׁהַצּוּרָה
שֶׁנִּבְרָאָה הוּא אָדָם, כֵּן קוֹרִין
לְיוֹצְרָה אָדָם (בַּנֶּזְכֵּר לְעִיל
סְעִיף ב' לענין 'ציור אדם'
מלמעלה), אֲלֵא גַם) שְׁצוּרָה
הָאָדָם דְּלִמְטָה לאחר שנתלבש
בגוף גשמי, הִיא בְּדוּמָה
לְיוֹצְרָה, הִנֵּנו, שְׁצוּרָה הָאָדָם
דְּלִמְטָה הִיא בְּדְמוּת "אָדָם
הָעֲלִיּוֹן שֶׁעַל הַפֶּסֶא" (ככתוב
נַעֲשֶׂה אָדָם בְּצַלְמֵנוּ
בְּדְמוּתֵנוּ"), וְעַד שֶׁהִיא צוּרָה
הָאָדָם לְמִטָּה בְּדְמוּת הַפָּנִים
שֶׁבְּמִים הָעֲלִיּוֹנִים, שֶׁזֶּהוּ
כִּמוֹ שֶׁנִּשְׁמֹת יִשְׂרָאֵל
מוֹשְׁרָשִׁים בִּידִיעַת הָעִצְמוֹת,
- שְׁצוּרָה הָאָדָם הִיא בְּדוּמָה לְיוֹצְרָה, הִנֵּנו, שְׁצוּרָה הָאָדָם דְּלִמְטָה הִיא
בְּדְמוּת "אָדָם הָעֲלִיּוֹן שֶׁעַל הַפֶּסֶא" (נַעֲשֶׂה אָדָם בְּצַלְמֵנוּ בְּדְמוּתֵנוּ"), וְעַד
שֶׁהִיא בְּדְמוּת הַפָּנִים שֶׁבְּמִים הָעֲלִיּוֹנִים, שֶׁזֶּהוּ כִּמוֹ שֶׁנִּשְׁמֹת יִשְׂרָאֵל

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

- 1 שְׂבִידִיעַת עֲצָמוֹ כְּכִיכּוֹל יוֹדַע אֶת הַנְּשָׁמוֹת, שְׁמָשׁוּם זֶה בְּגִלְל
 - 2 שֶׁהַשּׁוֹרֵשׁ וְהַמְקוֹר שֶׁל הַנְּשָׁמוֹת נִעְלָה כֹּל כֵּךְ שֶׁהֵם מוֹשָׁרְשִׁים בִּידִיעַת
 - 3 הָעֲצָמוֹת, הִנֵּה גַם בְּהִיוֹתָם לְמִטָּה יוֹדְעִים הֵם אֲמִתִּית רְצוֹנוֹ
 - 4 בַּעֲשִׂית הַ"דִּירָה לוֹ יִתְבָּרֵךְ" עַל-יְדֵי קִיּוֹם הַתּוֹרָה וּמִצְוֹת
 - 5 וְהֵם הַמַּמְלָאִים וּמִשְׁלִימִים אֶת כּוֹונַת
 - 6 וְתַכְלִית הַבְּרִיאָה, כַּמְבֹאֵר לַעֲלִי.
 - 7 (י) וּבִאֹרֶךְ הָעֲנִיָּן בַּעֲבוּדַת
 - 8 הָאָדָם, הִנֵּה פָּנֵי הָאָדָם דְּלִמְטָה
 - 9 הַמְסִתְּכָל בְּמִים הָעֲלִיּוֹנִים, הוּא
 - 10 עֲנִיָּן הָרָאִיָּה וְהַהִסְתְּכָלוֹת
 - 11 הַהִתְבַּוְּנוֹת בְּאֻלּוּקוֹת בְּדִרְגָּה פְּנִימִית
 - 12 וְעִמּוּקָה בִּיּוֹתֵר שֶׁנִּשְׁלָה לְהִסְתְּכָלוֹת
 - 13 בִּיקְרָא דְּמִלְכָּא⁵¹ כְּבוֹדוֹ שֶׁל
 - 14 הַמֶּלֶךְ, שְׁעַל-יְדֵי-זֶה נַעֲשִׂית
 - 15 הָאֲהָבָה לַה' שֶׁמִּתְעוֹרֶרֶת בְּלֵב הָאָדָם
 - 16 כְּתוּבָאָה מִהַהִתְבַּוְּנוֹת, בְּאֻפֹּן שֶׁל
 - 17 הַתְּקַשְׁרוֹת וּבִדְבָקוֹת אֲמִתִּית שֶׁל
 - 18 הָאָדָם בַּעֲצָמוֹת אֹר-אֵין-סוֹף,
 - 19 וְהוּא עֲנִיָּן דְּרַעוּתָא דְּלִבָּא רְצוֹן
 - 20 וּמִשִּׁכַּת הַלֵּב לְאֻלּוּקוֹת. וְכֵשֶׁם
 - 21 שְׂבִיבִיּוֹת שְׂבִיבִיּוֹת אֵף שְׂבִיבִיּוֹת
 - 22 כָּל הַפְּרָטִים דְּצִיּוֹר הַפְּנִים
 - 23 מִבְּיִטִּים בְּמִים, מְכַל-מְקוֹם
 - 24 מִהוֹתָם שֶׁל הַפְּנִים הַמִּשְׁתַּקְּפִים בְּמִים
 - 25 הִיא מִהוֹת הַמִּים שְׂאִין בָּהֶם
 - 26 צִיּוֹר דְּמוֹת מוֹגֵדֶת וְגִנָּן צֶעֶם מוֹגֵדֶת
 - 27 אֲלֵא הֵם 'פְּשׁוּטִים', כִּף גַּם
 - 28 בַּעֲבוּדָה דְּרַעוּתָא דְּלִבָּא,
 - 29 שְׂאֵף שְׂאֵף בָּהּ כָּל פְּרָטִי
 - 30 הָעֲנִיָּנִים דְּמוֹחִין וּמִדּוֹת כּו',
 - 31 וְכַמְבֹּרֶה הַהִתְעוֹרֶרֶת שֶׁל 'רְצוֹן הַלֵּב'
 - 32 הִיא עַל יְדֵי הַתְּבַוְּנוֹת (מוֹחִין)
 - 33 וְהַתְעוֹרֶרֶת בְּאֵהֶב ה' (מִידּוֹת),
 - 34 מְכַל-מְקוֹם עֶקֶר הָעֲבוּדָה
 - 35 הִיא הַרְעוּתָא דְּלִבָּא הַתְעוֹרֶרֶת
 - 36 שֶׁל הָרְצוֹן עֲצָמוֹ שְׂהִיא בְּאֻפֹּן שֶׁל
 - 37 פְּשִׁיטוֹת שְׁלִמְעָלָה מְצִיּוֹר
 - 38 כּו'.
 - 39 וְ"בְּמִים הַפְּנִים לְפָנִים, כֵּן לֵב
 - 40 הָאָדָם לְאָדָם", שְׂבִיבִיּוֹת זֶה
 - 41 בְּאוֹתוֹ אֻפֵּן שֶׁבּו פּוֹעֵלֶת הַהִתְעוֹרֶרֶת
 - 42 מִלְּמַטָּה, שְׂהִיא מְעוֹרֶרֶת אֶת הַפְּשִׁיטוֹת
 - 43 שֶׁלְּמַעְלָה מְצִיּוֹר וְגֵדֶר, כִּי הַנִּשְׁמָה
- הַמִּתְעַלִּית מִלְּמַטָּה לְמַעְלָה, מִגַּעַת עַד הָאֵין-סוֹף הַפְּשׁוּט, נַעֲשִׂית גַּם
- הַהִמְשָׁכָה וְהַגִּילּוּי הָאֻלּוּקִי מְלִמְעָלָה לְמִטָּה, שְׂבִיבִיּוֹת הַמִּצְוֹת
- נִמְשָׁךְ גִּילּוּי עֲצָמוֹת אֹר-אֵין-סוֹף מִמֶּשׁ שְׂמָאִיר בְּכָל
- הַמִּצְוֹת שֶׁהֵן כּוֹלֵן רְצוֹנוֹ יִתְבָּרֵךְ, שְׂזֵהוּ הָרְצוֹן הַפְּשׁוּט הַמּוֹפְשֵׁט
- וְהֵלֵךְ מוֹגֵדֶר שְׂבִיבִיּוֹת הַמִּצְוֹת
- בְּשִׁוְהָ, כְּמוֹדֶגֶשׁ בְּנוֹסַח
- הַבְּרָכָה דְּכָל הַמִּצְוֹת שֶׁהוּא נוֹסַח
- שׁוּוֹה לְכָל הַמִּצְוֹת: אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ
- בְּמִצְוֹתֵינוּ וְצִוָּנוּ, וּמִצֵּד זֶה
- שֶׁבְּמִצְוֹת מֵאִיר הָרְצוֹן הָעֲלִיּוֹן הָאֻלּוּקִי
- הַפְּשׁוּט נַעֲשִׂית קִיּוֹם כָּל הַמִּצְוֹת
- בְּאֻפֹּן שֶׁל קְבָלַת עוֹלָם, מִתּוֹךְ
- הַתְּבַסּוּת מוֹחֲלָטָה, שְׂזֵהוּ עֲנִיָּן
- דְּרַעוּתָא דְּלִבָּא כְּפִי שְׂנִמְשָׁךְ
- וּמִתְגַּלָּה בְּעֶקֶב שְׂבִיבִיּוֹת הַמִּסְמַל
- אֶת עֲנִיָּן הַקְּבָלַת עוֹלָם וְהַבִּיטוֹל שֶׁהִי
- בְּעֶקֶב שֶׁבְּרָגֵל אֵין הַתְּגַלּוּת שֶׁל כּוֹחוֹת
- הַשִּׁכּוֹל וְהַרְגֵּשׁ שֶׁל הַנֶּפֶשׁ כְּמוֹ בְּמוֹחַ
- וּבִלְבָב.
- (יא) וְעַל-פִּי-זֶה יוֹכֵן מַה
- שְׂנִיבִיּוֹת בְּחַג הַשְּׁבִיבוּעוֹת דְּוִיקָא
- וְלֹא בְּשֵׁאר הַרְגִלִּים (הַזְּמַן דְּמִתֵּן-
- תּוֹרָה וְקְבָלַת הַתּוֹרָה) מִסַּת
- נִדְבַת יִדֵּךְ גו'. דְּהִנֵּה, מְבֹאֵר
- בְּהִמְשָׁךְ תֵּרַס"ו⁵² לְאִדְמו"ר
- הַרְש"ב (וּבִקְצוֹר גַּם בְּלִקְוִטִי
- תּוֹרָה⁵³ לְאִדְמו"ר הַזֶּקֶן) דְּאִיתָא
- בְּפִרְיָ עֵץ חַיִּים⁵⁴ מִכְתָּבִי
- הָאִרְצִי'ל שְׂבִיבִיּוֹת מִיְדֵי שְׁנָה
- בְּשִׁנָּה נִמְשָׁךְ וּמִתְגַּלָּה מִלְּמַעְלָה
- לְמַטָּה בְּחִינַת הַכֶּתֶר 'כְּתֵר עֲלִיּוֹן'
- שֶׁלְּמַעְלָה מִעוֹרֶר הַסְּפִירוֹת וּפְנִימִיּוֹת
- הַכֶּתֶר, וּמֵאִיר הַכְּתֵר' בְּשִׁנָּה
- בְּאוֹתָהּ מִידָה לְזִיעִיר אֲנִפִּין'
- הַמִּידוֹת הָעֲלִיּוֹנוֹת וּסְפִירַת
- הַמְּלָכוֹת, וְעַד לְחִיצוֹנִיּוֹת
- הַמְּלָכוֹת שְׁעִינָה לְהַשְׁפִּיעַ לְבַחֲנוֹת
- שֶׁלְּמַטָּה מִמֶּנָּה, וְהִנֵּה, דְּאֵף שְׁעַל-

(51) ראה זוהר ח"א קצט, א. לח, ב. ח"ב רמז, ב. ח"ג יג, א. 52) סד"ה ועשית חג שבועות גו' הנ"ל (ע' רמז). 53) ראה לקו"ת במדבר יב, א ואילך. 54) שער חג השבועות פ"א.

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

- 1 פי סדר השתלשלות הקבוע והרגיל נמשך לספירת המלכות
 - 2 בחינת הארה חיצונית בלבד, ובאופן שגם ההארה
 - 3 החיצונית מסתתרת ומתעלמת, כי על ידי המלכות נמשך אור
 - 4 הספירות למטה והמשכה זו היא מועטת ומצומצמת, כדי שיתהוו ממנה
 - 5 עולמות ונבראים מוגבלים, מכל-
 - 6 מקום בחג השבועות מדי שנה
 - 7 בשנה נמשך הגילוי דפנימיות
 - 8 הפתח גם לספירת המלכות,
 - 9 הינו, שגם בדרגא היותר
 - 10 תחתונה מלכות, שהיא הספירה
 - 11 האחרונה והתחתונה מעשר הספירות
 - 12 ובמלכות עצמה, חיצונית המלכות,
 - 13 מאיר האור כמו שהוא
 - 14 בדרגא היותר עליונה כתר,
 - 15 ובכתר עצמו, פנימיות הכתר שלמעלה
 - 16 מהספירות.
 - 17 ומזה מכך שבחג השבועות נמשך
 - 18 למטה אור עליון מבחינה נעלית ביותר,
 - 19 בחינת הכתר, נמשך גם בעבודת
 - 20 האדם, שצריך להקריב
 - 21 קרבנות בריבוי יותר ובאופן
 - 22 של יותר על נכסיו וממונו, כי
 - 23 מצד בחינת הפתח ובפרט
 - 24 פנימיות הפתח - נמשכת
 - 25 ההשפעה האלוהית מלמעלה למטה
 - 26 בריבוי וביותר, ולכן גם
 - 27 הנהגת האדם למטה בהקצת
 - 28 הקרבנות צריכה להיות
 - 29 בריבוי וביותר. וכשם
 - 30 שפנימיות הפתח נמשכת
 - 31 מלמעלה למטה בחג השבועות
 - 32 ומתגלה בדרגא היותר
 - 33 תחתונה בספירות (חיצונית
 - 34 המלכות), כך גם ענין
 - 35 היותר נמשך ומתגלה ביד
 - 36 הגשמיית הינו ריבוי ויותר במעשה
 - 37 בפועל, שזהו הדיוק "נדרת
 - 38 ידך", ולא "נדרת לבך"
 - 39 למרות שלמאורה ענין הנדיבות קשור
 - 40 יותר ללב, כפי שהקשה בתחילת
 - 41 המאמר אלא שכאן הדגש הוא על כך
 - 42 שהנתינה היא בריבוי בפועל, ותוכן
 - 43 הענין בעבודת ה' הוא, הינו,
- שענין היותו של האדם על ממונו ועל מציאותו האישית הוא לא רק מצד הלב, שהוא ענין האהבה ורבה דרעוּתא דלְבָא ברצון הלב שיתכן ולא יבוא לידי ביטוי במעשה בפועל, אלא 'נדיבות' גם מצד היד הגשמית, ובאופן שענין הנדיבות נמשך ביד הגשמית שלא על-ידי אמצעות רגש הלב שהוא חזק כל כך עד שיש לו השפעה גם על היד, אלא שהיד נותנת מאליה ומעצמה⁵⁵ וזו 'נדיבות' נעלית עוד יותר.
- וזהו הטעם הפנימי לכך שהכתוב "מסת נדבת ידך" נאמר בחג השבועות דוקא, וממנו למדים גם בנוגע לחג הפסח וחג הסוכות, כיון שעקר ההמשכה דפנימיות הפתח שתהיה בגילוי למטה ויאר גם בדרגות הנמוכות ביותר, הוא בחג השבועות, דאף שגם בחג הפסח היה גילוי אלוהי נעלה ביותר, כאמרו ז"ל כפי שאמרו חכמינו ז"ל "ובמזרח גדול⁵⁶ זה גילוי שכינה"⁵⁷, וכן אמרו על הגילוי האלוהי בחג הפסח, נגלה עליהם מלך מלכי המלכים הקדוש-ברוך-הוא כו'⁵⁸, מכל-מקום גילוי זה לא היה אלא לפי שעה באופן זמני בלבד, ועקר הגילוי של אלוהות בעולם באופן של קביעות כך שהאור האלוהי אכן יתדור אל תוך המציאות הגשמית המוגבלת ויאר אותה נעשה נפעל במתן תורה⁵⁹, שזהו מה שצא מזה שצאמר⁶⁰ "אנכי הו' אלוקיך במתן תורה, בפסוק הפותח את עשרת הדברות, "אנכי הו' אלוקיך אשר הוצאתיך מארץ מצרים", שהגילוי שהיה ביציאת מצרים לפי שעה בלבד, נמשך ונתגלה באופן של קביעות.

(55) ראה גם לקו"ת במדבר טז, ד. (56) תבוא כו, ח. (57) הגש"פ פיסקא ביד חזקה. (58) שם פיסקא מצה זו. (59) ראה לקו"ת ויקרא ג, א. שה"ש כד, ג. (60) יתרו כ, ב.

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

- 1 העליון שְׁהִיָּה בִּיצִיאַת מִצְרַיִם לְפִי שְׁעָה באופן זמני בלִבְדֹּר, כִּיּוֹן שֶׁכָּל הַפְּרָסָאוֹת כּוֹ' הַצִּמְצוּמִים וְהַמְסָכִים וְהַמְחִיצוֹת שְׁקִיּוּמִים
2 נִמְשָׁךְ וְנִתְגַּלָּה בְּמִתֵּן תּוֹרָה בְּאוֹפֶן שֶׁל קְבִיעוּת.
3 וּמִדִּיק בְּפֶתוֹב בְּמִצְוָה עַל חַג הַשְּׁבוּעוֹת וְכוּ נִפְתַּח הַמֶּאֱמָר "וְעֵשִׂיתָ
4 חַג שְׁבוּעוֹת לַהוֹי' אֱלֹקֶיךָ" גו', לְשׁוֹן עֲשִׂיהַּ דִּיקָא⁶¹. בְּעִצְמוֹת, שֶׁהוּא עֲנִין 'צִיּוֹר אָדָם' דְּלִמְעַלָּה שְׁגָם
5 וְהַעֲנִין בָּזֶה, שְׁבִמְתֵּן-תּוֹרָה מוֹדֵגֶשׁ עֲנִין הַעֲשִׂיהַּ, שְׁהִיָּה
6 מוֹדֵגֶשׁ עֲנִין הַעֲשִׂיהַּ, שְׁהִיָּה וּמִדִּיק בְּפֶתוֹב "וְעֵשִׂיתָ חַג שְׁבוּעוֹת לַהוֹי'
7 הַטֵּעַם שְׁנִתְּנָה הַתּוֹרָה לְבָנֵי יִשְׂרָאֵל לְמִטָּה בְּאַרְצָן, וְלֹא
8 לְמִלְאָכִי הַשֵּׁרֶת, כְּסִפּוֹר הַגִּמְרָא הַמּוֹרָבָא לְעִיל, כִּיּוֹן שֶׁצָּרִיךְ לְהִיּוֹת
9 קִיּוֹם הַתּוֹרָה וּמִצְוֹת בְּאוֹפֶן שֶׁל עֲשִׂיהַּ דִּיקָא, שְׁעַל-יְדֵי
10 יָדָה דְּוִיקָא עַל יְדֵי קִיּוֹם הַתּוֹרָה וְהַמִּצְוֹת בְּגִשְׁמִיּוֹת נִשְׁלָמָת תְּכִלַּת
11 הַבְּרִיאָה שֶׁ"נִּתְּאָנָה הַקְּדוּשָׁה וְזֶהוּ "וְעֵשִׂיתָ גו' לַהוֹי' אֱלֹקֶיךָ", הִנֵּנוּ שְׁעִנִּין
12 הַעֲשִׂיהַּ הוּא לְמַעַלָּה בִּיּוֹתֵר, עֲשִׂיהַּ לְעִילָא⁶², עַד
13 לְתִכְלִית הָעִילוּי שְׁעַלָּה לְפָנָיו יִתְבָּרַךְ הַתַּעֲנוּג
14 בְּעִבּוּדֵת הַצְּדִיקִים לְמִטָּה בְּאוֹפֶן שֶׁל עֲשִׂיהַּ דִּיקָא, שְׁהִיָּה הַטֵּעַם דְּנִתְּנִית הַתּוֹרָה לְבָנֵי יִשְׂרָאֵל
15 לְמִטָּה, מִצַּד שְׂרָשָׁם בְּעִצְמוֹתוֹ יִתְבָּרַךְ עַד
16 לְבַחֲנִית "יְדִיעַת עֲצָמוֹ", וּבְאוֹפֶן שְׁגָם בִּירִידָתָם
17 לְמִטָּה יִשְׁנָה אֲצֻלָּם הִדְרִיעָה בְּאַמְתִּית רְצוֹנוֹ
18 בְּאוֹפֶן עֲשִׂיתָ הַ"דִּירָה לֹא יִתְבָּרַךְ", כִּיּוֹן שֶׁכָּל
19 הַפְּרָסָאוֹת כּוֹ' אֵינָם פּוֹעֲלִים שִׁינוּי בְּפָנִים
20 הַנֶּרְאִים בְּפָנִים (נִשְׁמוֹת יִשְׂרָאֵל שְׁמוֹשְׁרָשִׁים
21 בְּעִצְמוֹת, שֶׁהוּא עֲנִין 'צִיּוֹר אָדָם' דְּלִמְעַלָּה) שְׁגָם
22 בְּהִמְשָׁכָתָם לְמִטָּה הָרִי הֵם מֵהוּת אַחַת מִמֶּשׁ, שְׁהִיָּה עֲנִין "כְּפִיּוֹם הַפָּנִים לְפָנִים, כֵּן לֵב הָאָדָם
23 לְאָדָם", כְּנִזְכָּר לְעִיל בְּאַרְוֶכָה. וּמִצַּד זֶה נִעֲשִׂיתָ
24 גַּם עִבּוּדֵת הָאָדָם בְּאוֹפֶן דִּ"מִּסַּת נִדְּבַת יָדָךְ" גו', שְׁעִנִּין הַיִּתְּוֹר נִמְשָׁךְ בִּיד הַגְּשָׁמִית שְׁלֹא עַל-יְדֵי
25 אֲמָצְעוֹת רָגֶשׁ הַלֵּב, "נִדְּבַת יָדָךְ" דִּיקָא, שְׁגָם
26 בִּיד הַגְּשָׁמִית נִמְשָׁךְ עֲנִין הַיִּתְּוֹר כְּמוֹ שֶׁהוּא
27 בְּאוֹפֶן עֲשִׂיתָ הַ"דִּירָה לֹא יִתְבָּרַךְ", כְּמוֹבָר לְעִיל בְּאַרְיִכוֹת
28 שׁוֹ זֶה אַחַת הַמִּשְׁמְעוּתוֹת שֶׁל הַכְּתוּב
29 "כִּמִּים הַפָּנִים לְפָנִים...", שֶׁהַמִּשְׁכָּה
30 מִלְּמַעַלָּה נִמְשַׁכֶּת עַד לְמִטָּה בִּיּוֹתֵר,

וְעֵנִין זֶה נִמְשָׁךְ וּמִתְגַּלָּה בְּכָל אֶחָד וְאֶחָד מִיִּשְׂרָאֵל בְּחַג הַשְּׁבוּעוֹת בְּכָל שָׁנָה
וְשָׁנָה, וּמִחַג הַשְּׁבוּעוֹת הָרִי זֶה נִמְשָׁךְ עַל כָּל יְמוֹת הַשָּׁנָה, שְׁהִיָּה
שְׂאוּמָרִים בְּכִרְכַּת הַתּוֹרָה בְּכָל יוֹם "נִוְתֵן הַתּוֹרָה", לְשׁוֹן הָהָה⁶³, וְאָמְרוּ חֲזוֹ⁶⁴

(61) ראה גם סה"מ תרנ"ו ע' שפו ואילך. (62) זוהר ח"א קטו, א. ח"ג קח, ב. וראה גם סה"מ תרע"ח ע' שצו. (63) של"ה כה, א. לקו"ת תזריע כג, א. ועוד. (64) ראה ספרי ופירש"י ואתחנן ו, ו. שו"ע אדה"ז או"ח סס"א ס"ב.

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

עובד היהודי את עבודתו
לעשות "דירה לו ותברך
במתנותיו", בשמחה ובטוב
לכב.

1 "בכל יום יהיו בעיניך פחדשים", ועד באופן
2 של "חדשים" ממש (כלא כ"ף הדמיון)⁶⁵, אשר
3 גם בהיותו למטה הרי הוא באותה המהות כפי
4 שמושרש בעצמותו ותברך, ובכח זה עובד את
5 עבודתו לעשות "דירה לו ותברך במתנותיו", בשמחה ובטוב לכב.

(65) פירש"י תבוא כו, טז. ועוד.

המשך ביאור למס' בכורות ליום שבת קודש עמ' ב

דין נוסף: יצאו ארבעה בפתח זה, וארבעה בפתח זה, ונשתתרו
שם בדיר ששה טלאים, אם אותן ששה יצאו כולם בפתח אחד
מאותם הפתחים שיצאו ארבעה טלאים, נזמל מהם אחד
למעשר, והשאר שיצאו מפתח אחד, פטורים ממעשר, כי בעת
שהחלו לצאת היו עדיין עשרה כבשים בדיר, והיה זה 'מנן
הראוי', ואם לאו – ואם לא יצאו הששה באחד משני הפתחים
שיצאו בהם ארבעה מתחילה, הרי הקבוצות הראשונות שבכל
אחת היו ארבעה טלאים, פטורים, כיון שבעת שהחלו לצאת
היו עדיין עשרה בדיר, והיה זה 'מנן הראוי', ואילו הששה
האחרונים, מצטרפין לגורן אחר, כיון שבעת שהחלו לצאת
כבר לא היו עשרה טלאים בדיר ולא היה זה 'מנן הראוי'.
שואלת הגמרא: מאי קא משמע לן – מה חידש לנו רבא
בשלת אופנים אלו, וכי בא ללמדנו דמנן הראוי פטור,
והאמר רבא קדא זמנא – והרי כבר לימדנו רבא דין זה לעיל,
ואין חידוש במה שחזר ואמר דין זה שוב באופן זה. משיבה
הגמרא: רבא הוצרך לחזור וללמדנו את הדין באופנים אלו, כי
מהו דתימא – שמא תאמר, אמנם ודאי מנן הראוי אמינן –
באופן שודאי המנן ראוי להתעשר בסופו, וכגון שהיו עשרה,
והנותרים בדיר ודאי עומדים לצאת מאותו הפתח ולהצטרף
לאילו שנמנו למנן עשרה, הרי שהיוצאים תחילה נפטרים על ידי
המנן, אף אם בסוף מתו הטלאים בתוך הדיר ולא הופרש טלה
למעשר, אבל ספק מנן הראוי – באופן שכבר בעת המנן יתכן
שלא יבואו הטלאים הנמנים לידי מעשר, וכגון שיש ארבעה
עשר טלאים ויצאו ארבעה מהם בפתח אחד וארבעה בפתח
אחר, שבאופן זה אין ודאות שימנה עשרה בפתח אחד, משום
דהנותרים חזי להקא ודחזי להקא – ראויים לכאן וראויים
לכאן, כלומר, הם יכולים לצאת בפתח שיצאו הארבעה
הראשונים ולהצטרף עמהם לשיעור מעשר, אך יכולים גם
לצאת בפתח האחר ולהצטרף לשיעור מעשר עם הארבעה
האחרים, היה מקום לומר שבאופן זה לא אמרינן שהמנן נחשב
כמנן הראוי ופטר ממעשר, קא משמע לן רבא, שגם באופן זה
המנן נחשב 'מנן הראוי', וכל מי שנמנה ביציאתו והיה ראוי
שבאותו הפתח יצאו עשרה, פטור ממעשר.
הגמרא מביאה דין נוסף שאמר רבא בדיני מעשר בהמה: ואמר
רבא, היו לו חמשה עשר טלאים, לא יאמר אבדור עשרה
טלאים כחושים ואבדורם לדיר, ונזמל מהם אחד למעשר,
והשאר שמחוץ לדיר יהיו פטורים ממעשר, שהרי הם לא
הצטרפו בדיר אחד לעדר של עשרה, אלא בזמן לדיר, ומוציא
עשרה בפתח הדיר במנן, ונזמל מהם אחד למעשר, והשאר –
והחמשה הנותרים בדיר, מצטרפין לגורן אחר להתעשר עם
הבהמות שיוולדו לו עד זמן הגורן הבא ואינם נפטרים מחיוב
מעשר בהמה שכבר חל עליהם.
הגמרא מביאה ראייה מבריתא לדברי רבא: תניא נמי הכי –
שנינו כן בברייתא כדברי רבא, היו לו חמשה עשר טלאים

1 עשרה טלאים והכניסן לדיר, ומנה חמשה, ומת אחד מהם
2 ו-מן העשרה, יש חילוקי דינים בזה, אם מן המנויים הוא הטלה
3 שמת, מונה את הנותרים ומשלים עליהם – על החמשה
4 הראשונים, עד שיהיה מנינם עשרה, והעשרי מפרישו למעשר
5 על כולם, ואם מהטלאים שאינן מנויים הוא הטלה שמת, ושוב
6 לא ניתן להשלים את המנן לעשרה טלאים, הטלאים המנויים
7 פטורים מלמנותם שוב, ואילו ארבעת הטלאים שאינן מנויים,
8 מצטרפין לגורן אחר להתעשר עם הבהמות שיוולדו לו עד זמן
9 הגורן הבא. כיון שכבר היו בעדר של עשרה והתחייבו במעשר.
10 והיינו כדברי רבא, שהנמנים בזמן שהיו בדיר כדי להשלים
11 לעשרה מנינים פוטרם אף אם לבסוף לא הופרש עליהם, ואילו
12 אלו שעדיין לא נמנו או שבעת מנינם לא היה ניתן להשלים
13 את מנינם לעשרה, לא נפטרו וצריך לחזור ולמנותם.
14 הגמרא מביאה חילוקי דינים נוספים התלויים בכלל של 'מנן
15 הראוי פטר: ואמר רבא, היו לו ארבעה עשר טלאים החייבים
16 במעשר בהמה, והכניסן לדיר שיש לו כמה פתחים, ויצאו
17 תחילה ששה בפתח זה, ואחר כך יצאו ארבעה בפתח זה
18 (בפתח אחר), וארבעה נשתתרו שם בתוך הדיר, הדין תלוי
19 באופן בו יצאו אותם ארבעה שבדיר, אם בפתח בו יצאו הששה
20 הראשונים הם יצאו, הם מצטרפים למעשר, ונזמל מהם אחד
21 את היוצא אחרון, ומפרישו, והשאר – והארבעה שיצאו מהפתח
22 האחר, מצטרפין לגורן אחר, כיון שלא נפטרו במעשר זה
23 שנעשה בפתח אחר. ואם לאו – ואם לא יצאו האחרונים בפתח
24 בו יצאו ששה הראשונים, אלא בפתח שיצאו הארבעה
25 הראשונים או שנשארו בדיר, הרי ששה הראשונים פטורים, כי
26 בעת שהחלו לצאת היו עשרה בדיר, והיו ראויים להתעשר,
27 וארבעה ארבעה – ואותם ארבעה שיצאו ראשונים בפתח
28 האחר, והארבעה האחרים שיצאו אחריהם או נותרו בדיר,
29 מצטרפין לגורן אחר, כיון שבעת שהחלו לצאת, כבר לא היו
30 בדיר עשרה טלאים, ובאופן זה אין מנינים פוטרם.
31 דין נוסף: יצאו תחילה ארבעה טלאים בפתח זה, ואחר כך יצאו
32 ששה בפתח זה, ונשתתרו שם בדיר ארבעה טלאים, אם אותם
33 ארבעה בפתח הששה יצאו, הרי שביציאתם השלימו למנן
34 עשרה טלאים שיצאו מאותו הפתח, ונזמל מהם אחד למעשר,
35 והשאר – ואותם ארבעה טלאים שיצאו תחילה מפתח אחר,
36 פטורים ממעשר על אף שלא הופרש עליהם מעשר, כי בעת
37 שיצאו היה זה 'מנן הראוי', ואם לאו – ואם לא יצאו הארבעה
38 האחרונים בפתח שיצאו בו הששה, אלא בפתח שיצאו הארבעה
39 הראשונים או שנשארו בדיר, הרי הארבעה שיצאו ראשונים וכן
40 הששה שיצאו לאחריהם בפתח השני, פטורים, כי בעת שהחלו
41 לצאת היו עדיין עשרה טלאים בדיר, והיה זה 'מנן הראוי'
42 הפטר מחיוב מעשר, ואילו אותם ארבעה שנותרו בדיר, ויצאו
43 בפתח שיצאו בו הארבעה הראשונים, מצטרפין לגורן אחר,
44 ולא נפטרו במנינם, כי בעת שמנאם כבר לא היו בדיר עשרה
45 טלאים, ולא היה זה 'מנן הראוי'.

בס"ד. שיחת* יום ב' רחג השבועות, ה'תשכ"ה.

בלתי מוגה

- 1 כבוד קדושת אדמו"ר שליט"א נטל ידיו הקדוש לסעודה.
- 2 א. ידוע נוסח הברכה שהיה כבוד קדושת מורי וחמי אדמו"ר נוהג לברך בקשר לחג השבועות
- 3 (בדיבור ובכתב, ליחיד ולרבים): "קבלת התורה בשמחה ובפנימיות"¹.
- 4 ולכאורה אינו מובן:
- 5 ענין השמחה צריך להיות לא רק בתורה, אלא גם במצוות (לא רק בקו התורה, אלא גם בקו העבודה
- 6 וגמילות חסדים²), וכמו שכתב הרמב"ם³ "השמחה שישמח אדם בעשיית המצוה .. עבודה גדולה היא
- 7 .. שנאמר⁴ תחת אשר לא עבדת את ה' אלקיך בשמחה ובטוב לבב". ולא מצינו הדגשה מיוחדת בנוגע
- 8 לתורה שצריכה להיות שמחה גדולה יותר.
- 9 ואם כן, מהו הטעם שדוקא בקשר לחג השבועות, זמן מתן תורה, היה כבוד קדושת מורי וחמי
- 10 אדמו"ר מביע ברכתו שתהיה קבלת התורה בשמחה?
- 11 ב. ויובן מהענין דמתן תורה בפעם הראשונה, שאז היו בני ישראל כמו גרים, כדאיתא בגמרא במסכת
- 12 יבמות⁵ שמתן תורה הוא ענין הגירות (שלכן למדים ממתן תורה כמה פרטי דינים בנוגע לגירות).
- 13 והנה, כאשר גר בא להתגייר ולקבל על עצמו עול תורה ומצוות, הרי הסדר בזה - שתחילה אומרים
- 14 לו "מה ראית שבאת להתגייר, אי אתה יודע וכו'"⁶, והיינו, שמנסים להניאו מלהתגייר, ורק לאחר
- 15 שרואים שאכן רוצה באמת כו', אזי מקבלים אותו, כך, שענין הגירות צריך להיות מרצונו הטוב דוקא
- 16 - בשמחה, ולא בעל-כרחו, שאז אין זו גירות.
- 17 - לאחר שנתגייר, הרי הוא כמו כל איש ישראל בתולדתו, שאז יכולים גם לכוף אותו לקיים מצוה⁷
- 18 (כיון שזהו רצונו האמיתי, וכמו שכתב הרמב"ם⁸ ש"הוא רוצה להיות מישראל ורוצה הוא לעשות כל
- 19 המצוות כו'", אלא "יצרו הוא שתקפו"); אבל ענין הגירות צריך להיות ברצון ובשמחה דוקא, ולא באופן
- 20 של כפיה.
- 21 וכיון שמתן תורה הוא ענין של גירות - הרי זה צריך להיות בשמחה דוקא.
- 22 וכמבואר בדרושי חסידות⁹ בפירוש מאמר רז"ל¹⁰ שבמתן תורה "כפה הקב"ה עליהם את ההר כגיגית
- 23 כו'", שהוא ענין התגלות האהבה העליונה כו', שעל-ידי-זה נתעוררה האהבה אצל ישראל לקבל את
- 24 התורה ברצון ובשמחה; מה-שאי-כן אילו קבלת התורה היתה באונס, לא היה הדבר כדבעי, ובלשון
- 25 הגמרא¹⁰: "מודעא רבה לאורייתא"¹¹.
- 26 ג. ועל-פי-זה יובן מאמר רז"ל¹² שלוחות ראשונות שניתנו ברעש, שלט בהם עין הרע ונשתברו,
- 27 ודוקא לוחות אחרונות שניתנו בחשאי נתקיימו, כי "אין לך מדה יפה מן הצניעות" - דלכאורה אינו
- 28 מובן: הרי הקב"ה ידע שהרעש יגרום לשבירת הלוחות, ואם כן, למה נתן את הלוחות הראשונות ברעש,
- 29 ולא נתנם מלכתחילה בחשאי?

(7) ברשימה נוספת: ודוקא באופן כזה יוכל לקיים את כל המצוות, הן מצוות עשה והן מצוות לא תעשה, שיש בהם ענינים שהם נגד רצונו של האדם.
(8) הל' גירושין ספ"ב.
(9) תו"א מג"א צח, סע"ד. לקו"ת פ' ראה כב, רע"א.
(10) שבת פח, א.
(11) נתבאר בשיחת ש"פ נשא בתחלתה (תורת מנחם - התוועדות חמ"ד בתחלתו).
(12) תנחומא תשא לא. פרש"י תשא לד, ג.

(* שיחות א"ג (ס"א-ט) - תוכן וראשי-פרקים בלבד (המו"ל).
(1) ראה גם שיחת יום ב' דחה"ש תשי"ז בתחלתה (תורת מנחם - התוועדות ח"כ ע' 38). וש"נ.
(2) שהרי נתינת הצדקה צריכה להיות בסבר פנים יפות (רמב"ם הל' מתנות עניים פ"י ה"ד).
(3) סוף הל' לולב.
(4) תבוא כח, מז.
(5) מו, א"ב. וש"נ.
(6) שם מז, א.

והביאור בזה - על-פי האמור לעיל שקבלת התורה צריכה להיות מתוך שמחה דוקא, כי לולי זאת לא יכול להיות ענין הגירות, ולכן הוצרכה להיות נתינת הלוחות מתוך "רעש", כי, הרעש מלמעלה עורר את הרעש והשמחה אצל בני ישראל (שזהו ענין השמחה - התפשטות הנפש, בחינת "רעש", עד ליציאה מגדרים).

[ואין להקשות שעל-פי-זה נמצא שקבלת התורה היתה מצד ה"רעש" דלמעלה, ולא מצד רצונם ובחירתם של בני ישראל, ואילו ענין הגירות צריך להיות מצד בחירתו החפשית של הגר - שהרי מובן, שהרעש דלמעלה לא הכריח בחירתם של בני ישראל (כי "רשות לכל אדם נתונה" .. ואין מי שיעכב בידו מלעשות הטוב או הרע", ולא יתכן לומר ש"תולדתו תמשוך אותו לדבר שאי אפשר לזוז ממנו"¹³), ובא רק להקל עליהם להגיע לידי שמחה]. אלא שלפועל מצד בחירתם הרעה כו', גרם הרעש שנשתכרו הלוחות, והוצרכה להיות נתינת לוחות שניות בחשאי ובצנעה כו'.

ד. אך עדיין אינו מובן: מה נוגע הדבר אלינו עתה, לאחרית מתן תורה? והענין בזה - דכיון ש"הימים האלה נזכרים ונעשים"¹⁴, הנה בחג השבועות בכל שנה חוזר ומתחדש הענין דמתן-תורה ("יהיו בעיניך כחדשים"¹⁵), ולגבי ההתחדשות דמתן תורה בשנה זו נמצאים אנו במעמד ומצב של גירות.

ומובן, שאין זה גורע חס ושלום במעלת לימוד התורה כו' בשנה שעברה, אלא, שהתורה היא בלי גבול, ולכן בכל שנה ושנה צריך להיות הענין דקבלת התורה באופן נעלה יותר, בעילוי אחר עילוי, באופן של הילוך שבאין ערוך לגמרי, עד כדי כך, שלגבי עליה זו הרי זה כמו מעמד ומצב של גירות, כקטן שנולד¹⁶.

וכיון שבחג השבועות כל שנה ישנו הענין דקבלת התורה מחדש באופן של גירות, לכן צריכה להיות קבלת התורה בשמחה דוקא¹⁷.

* * *

ה. על-פי האמור יש לבאר גם את הסיפור שסיפר כבוד קדושת מורי וחמי אדמו"ר בחג השבועות לפני עשרים שנה¹⁸:

לאדמו"ר מהר"ש היה חסיד בשם ר' פרץ, מלמד, בעל מדריגה, וכרגיל בכגון-דא - עני מרוד... שהיה רגיל לבוא לחג השבועות לאדמו"ר מהר"ש. פעם אחת הגיעו לחג השבועות אורחים רבים, ור' פרץ חשב שלא יספיק להיכנס ליחידות לפני חג השבועות, אבל לפתע בא הגבאי ואמר לו שהרבי קורא לו להיכנס אליו ליחידות.

בעת היחידות התאונן ר' פרץ לפני אדמו"ר מהר"ש שהוא כלי ריקן מלא בושה וכלימה. ואמר לו אדמו"ר מהר"ש: "דאָס דאַרף מען קענען דערהערן" (כלומר: להרגיש זאת - זו גם "מדריגה"). ושאל אותו אדמו"ר מהר"ש: האם אתה אומר תהלים בבכיות, והשיב: כן. ואמר לו אדמו"ר מהר"ש: תאמר בכל יום שני קאָפיטלאַך תהלים בבכיות, וסיים: אבל לקבלת התורה צריכים ללכת בשמחה.

[וסיפר כבוד קדושת מורי וחמי אדמו"ר, שבקטנותו ראה את ר' פרץ הנ"ל בחג השבועות שאומר "תיקון" בבכיות. וכנראה, שכוונת אדמו"ר מהר"ש ב"קבלת התורה" (שצריך להיות בשמחה) היא לקריאת התורה - שקורין עשרת-הדברות, בדוגמת מתן תורה בפעם הראשונה¹⁹].

(13) רמב"ם הל' תשובה פ"ה ה"א-ד.

(14) אסתר ט, כח. וראה רמ"ז בס' תיקון שובבים. הובא ונת'

בס' לב דוד (להחיד"א) פכ"ט.

(15) ראה שו"ע אדה"ז אור"ח סס"א ס"ב. וש"נ.

(16) יבמות כב, א. וש"נ.

(17) ולאחרי שכבר היתה קבלת התורה בפעם הראשונה -

יודעים כבר בני"י איך להזהר ("באָוואָרענען זיך") במצב של רעש ושמחה כו'.

(18) שיחת ליל א' דחה"ש תש"ה ס"ג (ס"ה) תש"ה ע' 101 ואילך). וראה שיחת יום ב' דחה"ש תשט"ו בתחלתה (תורת מנחם - התוועדות ח"ד ע' 111).

(19) ראה פסדר"כ פ' בחודש השלישי (הובא ברוקח סרצ"ו).

- 1 ו. ולכאורה, סיפור זה תמוה מתחילתו עד סופו:
- 2 (א) למה דוקא בנוגע לחג השבועות אמר לו אדמו"ר מהר"ש שצריך להיות בשמחה, ולא בנוגע לשאר
- 3 המועדים, שכולם נקראים "מועדים לשמחה"?
- 4 (ב) כיון שחג השבועות הוא יום ההסתלקות של דוד המלך²⁰, הרי זה הזמן המתאים ביותר לאמירת
- 5 תהלים, ספרו של דוד המלך. ואם כן, יהודי שנוהג בכל יום לומר תהלים בבכיות - למה לא ינהג כן גם
- 6 בחג השבועות?
- 7 ז. ויובן על-פי האמור לעיל, שבחג השבועות, זמן מתן תורה, נמצאים בני ישראל במעמד ומצב של
- 8 גירות, ולכן צריכים לקבל את התורה בשמחה דוקא.
- 9 - לאחר קבלת התורה בחג השבועות, בכללות העבודה במשך כל השנה, ישנם חילוקים בפרטי
- 10 אופני העבודה: יש מי שעבודתו בקו האהבה (חסד), יש מי שעבודתו בקו היראה (גבורה), ויש מי
- 11 שעבודתו בקו הרחמים כו'; אבל לקבלת התורה צריכים כולם להיות בשמחה.
- 12 ולהעיר, שאף ששמחה היא היפך השפלות, ובשביל קבלת התורה צריך להיות ענין השפלות דוקא,
- 13 כמו שכתוב²¹ "מרום וקדוש אשכון ואת דכא ושפל רוח", וכמו שכתוב²² "ונפשי כעפר לכל תהיה
- 14 (ועל-ידי-זה) פתח לבי בתורתך" - הנה ענין השפלות צריך להיות לאחר קבלת התורה, ואילו קבלת
- 15 התורה עצמה צריך להיות בשמחה דוקא.
- * * *
- 8 ח. על-פי האמור לעיל בנוגע לקבלת התורה בשמחה - יובן גם בנוגע לענין הפנימיות:
- 9 קיום כל המצוות צריך להיות לכל לראש בפועל ממש, במעשה או בדיבור, ונוסף לזה, צריך להיות גם
- 10 בפנימיות, ולא די בכך שמקיים את המצוה "בפיו ובשפתיו כבדוני ולבו רחק ממני .. מצות אנשים
- 11 מלומדה"²³.
- 12 אבל אף-על-פי-כן, גם כאשר חסר בקיום המצוות אפילו במעשה בפועל - הרי אמרו רז"ל²⁴ "ישראל
- 13 אף-על-פי שחטא ישראל הוא", ואפילו פושעי ישראל מלאים מצוות כרימון²⁵. ועל-אחת-כמה-וכמה
- 14 בנוגע לקיום המצוות בפנימיות - הרי אמרו רז"ל²⁶ "לעולם יעסוק אדם בתורה ומצות אף-על-פי שלא
- 15 לשמה, שמתוך שלא לשמה בא לשמה", אף שכל זמן שהעסק בתורה ומצוות הוא "שלא לשמה", אין
- 16 זה בפנימיות.
- 17 אמנם, כאשר מדובר אודות גר שבא להתגייר - צריך לקבל על עצמו קיום כל המצוות, ולא רק
- 18 במעשה ובדיבור, אלא גם במחשבה, והיינו, שלא די בכך שמקבל על עצמו לקיים את המצוות במעשה
- 19 בפועל, אבל מחשבתו תהיה בענין אחר, אלא קבלת המצוות צריכה להיות בכל פנימיותו.
- 20 והמשל לזה מ"מלכותא דארעא" - שהיא "כעין מלכותא דרקיעא"²⁷ - כפי שרואים באמריקא, שכדי
- 21 לקבל "אזרחות" צריך להסכים לקיים את כל חוקי המדינה, ומי שלא מוכן לקבל על עצמו חוק מסויים,
- 22 לא יתקבל בתור "אזרח"; מה-שאין-כן מי שהוא כבר אזרח, אזי לא מקפידים עליו כל כך.
- 23 וכיון שבכל שנה מתחדש כללות הענין דמתן תורה שהוא בדוגמת ענין הגירות, מובן, שקבלת התורה
- 24 צריכה להיות בפנימיות, היינו, לקבל על עצמו לקיים את כל עניני התורה ומצוות, וכאמור, לא רק במעשה
- 25 ובדיבור, אלא גם במחשבה.

(23) ישע"י כט, יג.

(24) סנהדרין מד, רע"א.

(25) חגיגה בסופה. וש"נ.

(26) פסחים נ, ב. וש"נ.

(27) ברכות נח, א.

(20) ירושלמי (ביצה פ"ב ה"ד. חגיגה פ"ב ה"ג) הובא

בתוד"ה אף עצרת (חגיגה יז, א).

(21) ישע"י נז, טו.

(22) תפלת "אלקי נצור" (ברכות יז, א). וראה לקו"ת במדבר

טו, סע"ב ואילך. ובכ"מ.

ט. ולהעיר:

ישנם הטוענים שאף שבדאי צריכים לקיים את כל המצוות, מכל־מקום, יש גם מצוות קלות שאדם דש בעקביו²⁸.

ומוסיפים לטעון, שעיקר הזהירות צריכה להיות בנוגע למעשה ודיבור, אבל בנוגע למחשבה - הרי הוא חפשי לחשוב מה שרוצה; לפעמים חושב אודות ענינים ששייכים למשה רבינו, ולפעמים חושב אודות ענינים הפכיים, באמרו, שאין מענישים על מחשבה²⁹. ומבטיח להיזהר שלא תהיה לזה השפעה על כח הדיבור, ועל־אחת־כמה־וכמה על המעשה בפועל.

וכמו כן כשמדובר אודות ענין הקשור עם רגש שבלב, וכמו אהבת ישראל, שצריך לחוש אפילו כלפי יהודי שאינו מכירו ומעולם לא ראהו³⁰ - טוען הוא שאין זה שייך אליו; אם יש ביכולתו לעזור לו על־ידי מעשה בפועל, או על־ידי־זה שידבר עם פלוני שיעזור לו - בודאי יעשה זאת, אבל לא מתוך הרגש הלב. אבל, האמת היא שיהודי צריך לקיים את כל המצוות: רמ"ח מצוות עשה כנגד רמ"ח אברים, ושס"ה מצוות לא תעשה כנגד שס"ה גידים³¹, באופן שלא יחסר אצלו שום אבר כו', אלא יהיה שלם ותמים³², והשלימות שלו צריכה להיות לא רק במעשה ודיבור, אלא גם במחשבה, ואדרבה: כיון שכח המחשבה הוא נעלה יותר, אזי הזהירות צריכה להיות גדולה יותר³³.

ואכן, סוף כל סוף יהיה כל אחד מישראל במעמד ומצב כזה, שהרי "לא ידח ממנו נדח"³⁴. ובאופן כזה צריכה להיות קבלת התורה מלכתחילה.

(וסיים כבוד קדושת אדמו"ר שליט"א:)

יתן השם יתברך שתהיה לנו "אזרחות" טובה - על־ידי קבלת התורה בשמחה ובפנימיות, ובאופן שמזה תומשך נתינת כח על כל השנה כולה.

* * *

י. ידועה תורת רבינו הזקן³⁵ על הפסוק³⁶ "משכני אחריו נרוצה":

"משכני" - הוא ענין יציאת מצרים.

"אחריו נרוצה" - המסירת נפש דקריעת ים סוף שפעלה את הענין ד"נרוצה".

"הביאני המלך חדריו"³⁶ - הוא ענין מתן תורה, שבזה ישנם ריבוי מדרגות. ומה עשו היהודים הפשוטים - "נגילה ונשמחה בך"³⁶, בכ"ב אותיות התורה.

והנה, הפירוש הפשוט בזה - שכאשר מדובר אודות אותיות התורה, הרי זה ענין השייך לכל, גם לאנשים פשוטים; אבל בעומק יותר, הנה דוקא בענין ד"נגילה ונשמחה בך" - בכ"ב אותיות התורה - בא לידי ביטוי ענין קבלת התורה לאמיתתו.

יא. והענין בזה:

הפירוש ד"משכני" הוא - שהקב"ה מושך ומוציא אותו, ולא שהוא בעצמו יוצא. ובאופן כזה היתה היציאה ממצרים - שהרי בני ישראל עצמם לא היו יכולים לצאת ממצרים, כמאמר רז"ל³⁷ שאפילו עבד לא היה יכול לברוח משם, ולכן הוצרך הקב"ה להוציא אותם ממצרים - "משכני".

ובכ"מ.

(28) תנחומא ופרש"י ר"פ עקב.

(34) ע"פ שמואל-ב יד, יד. וראה תניא ספ"ט. הל' ת"ת

(29) ראה קידושין מ, א.

לאדה"ז פ"ד סה"ג.

(30) ראה כתר שם טוב (הוצאת תשנ"ט) בהוספות סקל"ג.

(35) שיחת ליל א' דחה"ש תש"ג ס"ב (סה"ש תש"ג ס"ע

וש"נ (נעתק ב"היום יום" טו כסלו. וראה גם שם ג אדר א').

(118). וראה גם לקו"ת ויקרא ב, סע"ד ואילך. ובכ"מ.

(31) זח"א קע, ב.

(36) שה"ש א, ד.

(32) ראה לקו"ת נצבים מה, ג. ובכ"מ.

(37) מכילתא יתרו ית, יא. פרש"י שם, ט.

(33) ראה רמב"ם הל' תשובה פ"ז ה"ג. תניא אגה"ק סוסכ"ב.

- 1 אמנם, לאחר שהקב"ה הוציא את בני ישראל ממצרים - דרש ותבע מהם שיהיה ענין של עבודה גם מצדם.
- 2 וענין זה נפעל בעיקר לאחר ששה ימים הראשונים לצאתם ממצרים, בשביעי של פסח, בעת קריעת ים סוף - שהרי קריעת ים סוף היתה קשורה עם המסירות נפש של נחשון בן עמינדב, שקפץ לים³⁸, שזהו ענין של מסירות נפש במעשה בפועל.
- 3 ואז התחילה גם המסירות נפש בפועל של כל בני ישראל שהלכו במדבר - כדברי הנביא³⁹: "לכתך אחרי במדבר בארץ לא זרועה":
- 4 בהיותם בארץ מצרים - לאחר ש"בראש השנה בטלה עבודה מאבותינו במצרים"⁴⁰ - היה לבני ישראל כל המצטרך להם, שהרי ארץ מצרים היתה מבורכת בגשמיות כו'. ואף-על-פי-כן, יצאו ממצרים באופן ש"גם צדה לא עשו להם"⁴¹, "מגיד שבחן של ישראל, שלא אמרו היאך נצא למדבר בלא צדה, אלא האמינו והלכו כו'"⁴².
- 5 אלא שזהו רק מה שהחליטו כו' ולא הקשו כו', אבל עדיין היו בארץ מצרים*; ואילו המסירות נפש בפועל ד"לכתך אחרי במדבר בארץ לא זרועה"⁴³, היתה רק לאחר קריעת ים סוף, שאז יצאו למדבר ולא מצאו מים⁴⁷.
- 6 ועל-ידי-זה נפעל הענין ד"נרוצה" (על דרך מה שכתוב⁴⁸ "כי ברח העם") - שאין זה באופן של התיישבות, על-פי השכל, כי, מצד השכל הפשוט אין מקום להנהגה כזו שששים ריבוא אנשים, לבד מנשים וטף, יצאו למדבר, "ארץ לא זרועה", אלא זוהי הנהגה של מסירות נפש - לא רק מסירת הרצון, אלא מסירת כל מציאותו, אפילו גופו, בשביל קיום רצונו יתברך.
- 7 ודוקא באופן כזה היה יכול להיות הענין ד"הביאני המלך חדריו", שזהו ענין דמתן תורה:
- 8 התורה - חכמתו ורצונו של הקב"ה שלמעלה מגדר שכל האנושי - אינה כמו כל שאר החכמות שמשגיגים אותם על-ידי יגיעה בלבד (כמאמר⁴⁹ "יגיעת ומצאת"), אלא יש צורך בהכנה מוקדמת - "ברכו בתורה תחלה"⁵⁰, "אשר בחר בנו מכל העמים", שזהו תנאי מוקדם לכך ש"נתן לנו את תורתו"⁵¹, ולכן לא די בהלימוד כשלעצמו, אלא הלימוד צריך להיות כדי לכוין אל האמת, ולהתאחד עם הקב"ה כו'⁵².
- 9 וזהו גם הטעם לכך ש"עובד כוכבים ומזלות שעוסק בתורה חייב מיתה, שנאמר⁵³ תורה צוה לנו משה מורשה", אם מצד גזל, או מצד גילוי עריות ("מורשה מאורסה")⁵⁴, והיינו, לפי שלימוד התורה יכול להיות רק לאחר הקדמת הבחירה - "אשר בחר בנו מכל העמים ונתן לנו את תורתו", ולולי זאת, לא יתכן שתהיה התלבשות רצונו וחכמתו יתברך בשכל האדם באופן של יחוד נפלא כו' (כמבואר בתניא⁵⁵).
- 10 (*) שהרי היה זה ברעמסס, ומשם ק"כ מיל לסוכות⁴³, וכל זה בתוך ארץ מצרים, ואחר כך "ויחנו באתם אשר בקצה המדבר"⁴⁴. ובפירוש רש"י על הפסוק⁴⁵ "וישובו ויחנו לפני פי החירות .. לפני בעל צפון": "הוא פיתום" - ארץ מצרים.
- 11 (**) שאין זה המדבר שאודותיו אמר משה לפרעה "דרך שלשת ימים נלך במדבר" והסכים פרעה על זה⁴⁶ - שלזה אין צורך במסירות נפש כו'.

(38) סוטה לו, א. מכילתא בשלח יד, כב.

(39) ירמ' ב, ב.

(40) ר"ה יא, רע"א.

(41) בא יב, לט.

(42) פרש"י עה"פ.

(43) פרש"י שם, לו.

(44) בשלח יג, כ.

(45) שם יד, ב.

(46) וארא ח, כגכד.

(47) בשלח טו, כב.

(48) שם יד, ה.

(49) מגילה ו, רע"ב.

(50) ראה נדרים פא, א. וש"נ.

(51) נוסח ברכת התורה.

(52) ראה ר"ן שם.

(53) ברכה לג, ד.

(54) סנהדרין נט, א ובפרש"י. וש"נ.

(55) פ"ה.

1 וכללות הענין בזה - שכדי לקבל את התורה צריך יהודי להיות שונה מכל העולם, והיינו, להתעלות
2 ולצאת מהמדידה וההגבלה של העולם,

3 - שזהו כללות הענין דארץ מצרים, מלשון מיצרים וגבולים⁵⁶, ולכן, עכו"ם שנמצא במיצרים וגבולים
4 של העולם, אינו יכול להשיג את התורה שלמעלה מהעולם, ואדרבה: על-ידי לימוד התורה הרי הוא
5 משנה סדרי בראשית ומביא לידי קלקול -

6 וכידוע מאמר רבינו הזקן⁵⁷ בענין "צאינה וראינה" (ששייך לחג השבועות)⁵⁸, שזהו גם תוכן הענין
7 ד"נרוצה".

8 וזהו שלא מספיק הענין ד"משכני", באופן של אתערותא דלעילא, אלא צריך להיות גם אתערותא
9 דלתתא - "אחרין נרוצה", שזהו ענין הריצה והמסירת נפש שלמעלה מן הרעת, ודוקא על-ידי-זה תוכל
10 התורה לחדור את מציאות האדם בפנימיות, בנפשו האלקית, וגם בנפשו הבהמית ובגופו, מאחר שהפך
11 והעלה אותם למעלה מהעולם.

12 וזהו גם מה שכתוב "הביאני המלך חדריו", לשון רבים - דלכאורה, ענין התורה שייך רק לראש האדם
13 ושכלו, ומהו ענין "חדריו" לשון רבים - כי, כדי "לקחת" תורתו של הקב"ה, לא מספיק ענין הראש
14 (שכל) בלבד, אלא התורה צריכה לחדור את כל ציור הקומה, עד לעקב, שבזה ניכר שענין התורה אצלו
15 אינו ענין של שכל בלבד, אלא הוא ענין שלמעלה מגדרי העולם, שלכן חודר את כל ציור הקומה שלו.

16 ועל זה מסיים "נגילה ונשמחה בך" - בכ"ב אותיות התורה, ששייך ליהודים פשוטים דוקא, שנתנית
17 התורה לישראל באה לידי ביטוי דוקא בכך שהתורה חודרת גם בבחינת "עקב" שבבני ישראל, האנשים
18 פשוטים שאינם שייכים להבנה והשגה, שגם אצלם יש הענין ד"נגילה ונשמחה בך", על-ידי כ"ב אותיות
19 התורה, שזהו בחינת הדומם שבתורה⁵⁹.

20 יב. ועל-פי המדובר כמה פעמים שכל הענינים שבכללות התורה וכללות עם ישראל ישנם גם בחייו
21 של כל אחד מישראל - כן הוא גם בנוגע להאמור לעיל בענין "משכני אחרין נרוצה" בשייכות לקבלת
22 התורה:

23 נוסף לכך שבנוגע לכללות הזמן דקבלת התורה ישנו הענין ד"משכני", מימות החול ליום-טוב - צריך
24 להיות גם הענין ד"נרוצה", כולל גם ריצה כפשוטה, ברגלים.

25 וענין זה מתבטא במנהג שיסד כבוד קדושת מורי וחמי אדמו"ר⁶⁰ - לילך ברגלים למקומות רחוקים כדי
26 לשמח יהודים בשמחת יום-טוב בכלל, ובשמחה דקבלת התורה בפרט.

27 ומהנכון, שאלו שעשו כן בפועל, יאמרו לחיים, בשמחה ובפנימיות, ועל-ידי-זה ימשיכו השמחה אצל
28 כל אלו שביקרו אותם, בתוככי כללות ישראל, בטוב הנראה והנגלה, על כל השנה כולה⁶¹.

* * *

13 יג. בסוף הלכות פסח, בסימן תצ"ד⁶², כותב רבינו הזקן:

14 "נוהגין בכל המקומות לאכול מאכלי חלב ביום א' של שבועות, ומנהג אבותינו תורה היא, כי הרבה
15 טעמים נאמרו עליו"⁶³.

התועודויות ח"מ ע' 54).

61 יש לציין, שכאשר הקהל חזר מה"תהלוכה", הביע כ"ק

אדמו"ר שליט"א את ברכתו (ע"י הרב חזקוני), שכיון שכבר הי'

הענין ד"משכני" .. נרוצה, "יהי גם הענין ד"הביאני המלך חדריו"

(המור"ל).

62 סט"ז.

63 ראה גם שיחת יום ב' דחג"ש תשי"ג ס"ו ואילך (תורת

מנחם - התועודויות ח"מ ע' 210 ואילך). וש"נ.

56 ראה תו"א שמות מט, סע"ד ואילך. וראה נז, ב ואילך.

יתרו עא, ג ואילך. ובכ"מ.

57 ראה תורת מנחם - רשימת היומן ע' שלח. וש"נ (נעתק

ב"היום יום" כג שבט).

58 שה"ש ג, יא. וראה תענית כו, ב (במשנה). וראה גם

לקו"ת שה"ש כד, ד ואילך.

59 ראה לקו"ת חוקת נח, א. ברכה צה, ג. ובכ"מ.

60 ראה גם שיחת יום ב' דחג"ש דאשתקד (תורת מנחם -

- 1 ופירוש הדברים - בפשטות - שרבינו הזקן ממליץ על קיום מנהג זה, "כי הרבה טעמים נאמרו עליו",
- 2 כך, שגם אם טעם אחד אינו מכוון, הרי ישנם טעמים נוספים כו'.
- 3 אך לכאורה אינו מובן: בנוגע לקיום מנהג ישראל בגלל ש"תורה היא"⁶⁴ - אין הגבלה אם זהו מנהג
- 4 שיש בו "הרבה טעמים", או רק טעם אחד?
- 5 זאת ועוד: מקור דברי אדמו"ר הזקן הוא ב'מגן אברהם', אבל שם הלשון הוא "יש הרבה טעמים ..
- 6 ומנהג אבותינו תורה היא" נכי, ברמ"א⁶⁵ כתב "ונוהגין בכל מקום לאכול מאכלי חלב ביום ראשון של
- 7 שבועות", וכותב על זה טעם, ועל זה מוסיף ה'מגן אברהם': "יש הרבה טעמים", ומסיים "ומנהג אבותינו
- 8 תורה היא"; ואילו רבינו הזקן מהפך את סדר הדברים - שמקדים תחילה "ומנהג אבותינו תורה היא",
- 9 ואחר כך כותב "כי הרבה טעמים נאמרו עליו", שמשמעות הלשון היא, שהטעם לכך שצריכים לקיים
- 10 מנהג זה הוא לפי ש"הרבה טעמים נאמרו עליו". ולכאורה תמוה, שהרי גם אם יש בו רק טעם אחד,
- 11 "ומנהג אבותינו תורה היא". וכיון שרבינו הזקן משנה מלשון ה'מגן אברהם', מודגש יותר הדיוק שבדבר!
- 12 יד. ויש לבאר תחילה דיוק הלשון "מנהג .. תורה היא" - דלכאורה, בנוגע למנהג שצריך לקיימו נכמו
- 13 המנהג לאכול מאכלי חלב בחג השבועות, ועל-דרך-זה בשאר מנהגים (כמו מנהגי ראש חודש או מנהגי
- 14 חנוכה וכיוצא בזה) בענינים של עשה טוב, וכן בענינים של לא תעשה, כמו מנהג הנשים שלא לעשות
- 15 מלאכה בזמן ספירת העומר⁶⁶] - מתאים יותר הלשון "מצוה" או "חובה", ולא הלשון "תורה", שהרי
- 16 אין זה ענין של לימוד?
- 17 טו. ויובן בהקדם ביאור אחד החילוקים שבין תורה למצוות⁶⁷:
- 18 מצוות - ענינם אחד הוא: ציווי הקב"ה, כמודגש בנוסח הברכה שהוא בכל המצוות בשוה: "אשר
- 19 קדשנו במצוותיו וצונו". - יש אמנם חילוקים בהסגולה שבקיום המצוות, שיש סגולה מיוחדת במצות
- 20 תפילין, שעל-ידי נעשית המשכת המוחין בז"א⁶⁸, ועל-ידי-זה גם בעולם, וסגולה מיוחדת במצות
- 21 הקרבנות, ש"כל החי עולה לה' על-ידי בהמה אחת וכל הצומח על-ידי עשרון סולת אחד כלול בשמן
- 22 כו"⁶⁹, וכיוצא בזה בשאר המצוות; אבל אופן קיום כל המצוות הוא ענין אחד - ציווי הקב"ה.
- 23 אבל תורה - ענינה הוא הבנה והשגה, וכמ"ש⁷⁰ "כי היא חכמתכם ובינתכם", ובפרט תורה שבעל פה,
- 24 ש"אם אינו מבין הפירוש אינו נחשב לימוד כלל"⁷¹, ולכן מודגש בה ענין של ריבוי והתחלקות דוקא,
- 25 ולא באופן של נקודה אחת, שהרי בנקודה אחת לא שייך הבנה והשגה, כי אם כאשר הענין בא באופן
- 26 של ריבוי והתחלקות דוקא.
- 27 ולהעיר:
- 28 יש אמנם בתורה גם ענין של התכללות, כידוע מה שכתב הרס"ג⁷² שכל תרי"ג מצוות (וכן ז' מצוות
- 29 דרבנן⁷³) כלולים בעשרת הדברות, ובעומק יותר, כמאמר הבעל-שם-טוב⁷⁴ (שחג השבועות הוא יום
- 30 ההילולא שלו) שכל עשרת הדברות כלולים בתיבת "אנכי", ועד שכלולים באות א' ד"אנכי". וכמו כן
- 31 יש בכל עניני התורה נקודה אחת השוה בכלם, כמודגש בכך שבכל אות ואות שבספר תורה תלויה כשרות
- 32 הספר תורה כולה⁷⁵.

(72) הובא בפרש"י משפטים כד, יב.
 (73) של"ה שטז, סע"א בשם "קדמונים". כתר תורה (לר"ד ויטאל) הובא בתורת העולה להרמ"א ח"ג פל"ח. וראה גם שיחת יום ב' דחה"ש דאשתקד הערה 135 (תורת מנחם - התוועדיות ח"מ ע' 56). לעיל ע' 325 הערה 10. וש"נ.
 (74) ראה בן פורת יוסף כג, ד. וראה גם שיחת יום ב' דחה"ש תשכ"ג ס"ב (תורת מנחם חל"ז ס"ע 30). שם חמ"ב ריש ע' 110. וש"נ.
 (75) ראה גם לעיל ס"ע 28. וש"נ.

(64) ראה ירושלמי פסחים פ"ד ה"א. תוד"ה נפסל - מנחות כ, ב. מהרי"ל - הובא ברמ"א יו"ד ששע"ו ס"ד. מנהגים ישנים מדורא ע' 153. ועוד.
 (65) שם ס"ג.
 (66) טושו"ע ואדה"ז שם סוסתצ"ג.
 (67) ראה גם תורת מנחם - התוועדיות חמ"א ע' 151. וש"נ.
 (68) ראה תורת מנחם סה"מ אלול ע' רס. וש"נ.
 (69) תניא פל"ד (מג, ב).
 (70) ואתחנן ד, ו.
 (71) הל' ת"ת לאדה"ז ספ"ב. וש"נ.

- 1 אבל, ענין זה אינו שייך להבנה והשגה שבתורה, אלא לענין הקריאה בתורה, ש"קורא להקב"ה לבוא
2 אליו כביכול, כאדם הקורא לחבירו .. וכבן קטן הקורא לאביו כו"76. ומטעם זה, הנה גם מי "שאינו
3 מבין אפילו פירוש המלות מפני שהוא עם הארץ .. מברך ברכת התורה .. כשעולה לספר תורה"71.
- 4 ואילו מצד ענין ההבנה וההשגה שבתורה, "חכמתכם ובינתכם" - מודגש בתורה ענין ההתחלקות והריבוי
5 דוקא.
- 6 ומובן, שלא די בענין הקריאה בתורה, אלא צריך להיות גם ענין ההבנה וההשגה בתורה. ובאותיות
7 הקבלה - שלא די בבחינת פנימיות עתיק, אלא יש צורך שימשך גם בפנימיות אבא77.
- 8 טז. וחילוק זה (שכל המצוות הם נקודה אחת, ואילו בתורה ישנו ענין ההתחלקות והריבוי דוקא)
9 הוא (לא בגלל שמדריגת התורה היא למטה ממדריגת המצוות, אלא אדרבה) בגלל מעלת התורה על
10 המצוות:
- 11 ידוע78 שמצוות הם בחינת הרצון, ותורה - שיש בה גם ענין ההבנה וההשגה - היא בחינת התענוג.
12 ומהחילוקים שביניהם79 - שברצון אין התחלקות, והיינו, שבכל הענינים שבהם מתבטא הרצון הרי
13 זה אותו רצון, מה שאין כן התענוג, הרי אינו דומה התענוג שבשמיעה לתענוג שבראיה, התענוג שבשכל
14 עמוק, ועד לתענוג שבפנימיות הנפש, שכל מין תענוג הוא מהות אחר.
- 15 ולכן: מצוות שענינם רצון - ענינם אחד, ואילו תורה שענינה תענוג - יש בה ריבוי והתחלקות.
16 וזהו שאמרו רז"ל בנוגע למתן תורה ש"על כל דיבור ודיבור פרח נשמתן"80, "לפי שבכל דיבור
17 מעשרת הדברות היה גילוי עונג פרטי המלוּבש בדיבור זה בלבד שאינו דומה לגילוי העונג שבדיבור
18 השני"81, ולכן, גם כאשר החזיר הקב"ה את הנשמה שפרחה בדיבור הראשון, אין זה מועיל לגבי
19 ההתפעלות המחודשת מצד התענוג שבדיבור השני שבגללו פרח הנשמה עוד הפעם.
- 20 יז. ועל-פי-זה מובן גם בנוגע ללשון "מנהג אבותינו תורה היא", "תורה" דייקא (ולא רק) "מצוה"
21 או "חובה", ללמדנו, שגם מנהגי ישראל שלא נאמרו בתורה שבכתב או בתורה שבעל פה, פועלים בני
22 ישראל שתהיה בהם גם מעלת התורה, שענינה הבנה והשגה, שלכן יש בה ענין התענוג (ולא רק ענין
23 הרצון).
- 24 וענין זה מרמז רבינו הזקן בדיוק ושינוי לשונו גבי מנהג אכילת מאכלי חלב בחג השבועות - "ומנהג
25 אבותינו תורה היא כי הרבה טעמים נאמרו עליו" (שמקדים הפיסקא "מנהג אבותינו תורה היא" לפיסקא
26 "הרבה טעמים נאמרו עליו", ומוסיף תיבת "כי"):
- 27 אכילת מאכלי חלב בחג השבועות קשורה עם עריבות ומתיקות ("געשמאק") התורה, שנמשלה לחלב
28 ודבש, כמו שכתוב82 "דבש וחלב תחת לשונך" - שזהו העונג שבתורה מחמת הלימוד והבנת והשגת
29 התורה.
- 30 וזהו שמדגיש רבינו הזקן, שמעלה זו שבתורה היא גם בעיני מנהג ישראל - "ומנהג אבותינו תורה
31 היא כי הרבה טעמים נאמרו עליו", שגם במנהגי ישראל ישנו ענין ה"טעם" - עריבות ומתיקות - שבתורה,
32 ובמילא יש בהם גם ענין הריבוי ("הרבה טעמים"), שזהו הריבוי שבתורה שמצד ענין ההבנה וההשגה
33 והתענוג כנ"ל.
- 34 וענין זה מרמז רבינו הזקן בהלכות השייכות לחג השבועות, זמן מתן תורתנו, כי: ישנם הטעמים
35 שדי בכך שמקבלים את התורה עצמה בשמחה ובפנימיות, אבל בנוגע למנהגים - אין זה נוגע כו'. ולכן
36 מדגיש רבינו הזקן מעלת מנהגי ישראל במנהג אכילת מאכלי חלב בחג השבועות, המדגיש ענין קבלת

(79) ראה לקו"ת במדבר יח, ב.

(80) שבת פח, ב.

(81) לקו"ת שם.

(82) שה"ש ד, יא. וראה חגיגה יג, א. רמב"ם הל' יסוה"ת ספ"ב.

(76) תניא ספ"ז.

(77) ראה לקו"ת נצבים מט, ד. וש"נ. וראה גם סה"מ ה'ש"ת

ס"ע 49, ובהערות כ"ק אדמו"ר שליט"א שם.

(78) ראה תורת מנחם - התועדויות חל"ז ע' 5. וש"נ.

1 התורה בשמחה ועונג ("דבש וחלב תחת לשונך"), ללמדנו, שקבלה זו כוללת גם מנהגי ישראל, שהם
2 בכלל תורה, עם "הרבה טעמים".

* * *

18 יח. כ"ק אדמו"ר שליט"א צוה לנגן ניגון שלש התנועות (דהבעל-שם-טוב, הרב המגיד ואדמו"ר הזקן).
19 ואחר כך צוה לנגן ואמר מאמר דיבור המתחיל ועשית חג שבועות להוי' אלקיך.

* * *

19 יט. האמור לעיל בביאור דיוק לשון רבינו הזקן אודות המנהג לאכול מאכלי חלב בחג השבועות,
20 "כי הרבה טעמים נאמרו עליו", שבוזה מודגש ענין הטעם והעונג שצריך להיות בתורה ("דבש וחלב תחת
21 לשונך") - יש לקשר גם עם אחד הטעמים שהובא לאכילת מאכלי חלב בחג השבועות, שהוא זכר לשתי
22 הלחם שהיו מקריבין בחג השבועות, כי כאשר "אוכלים מאכל חלב ואחר כך מאכל בשר, וצריכין להביא
23 עמהם ב' לחם על השולחן שהוא במקום המזבח, ויש בזה זכרון לשני הלחם שהיו מקריבין ביום
24 הבכורים"⁶⁵.

25 כלומר: נוסף על אכילת מאכלי חלב בחג השבועות - צריכים לאכול גם מאכלי בשר, שהרי "מצוה
26 לאכול בשר בכל יום-טוב" (כמובא בשולחן ערוך אדמו"ר הזקן הנ"ל⁶²). ובהדגשה יתירה בחג השבועות
27 - כדאיתא בגמרא⁸³ "הכל מודים בעצרת דבעינן נמי לכם . . יום שניתנה בו תורה", "שישמח בו במאכל
28 ומשתה להראות שנוח ומקובל יום זה לישראל שניתנה תורה בו"⁸⁴, ו"רב יוסף ביומא דעצרתא אמר
29 עבדי לי עגלא תילתא, אמר, אי לאו האי יומא דקא גרים וכו'", וכמו שכתב רבינו הזקן בשולחן ערוך⁸⁵
30 ש"לפיכך אינו דומה לשאר יום טוב ושבתות שמותר להתענות בהם תענית חלום", אלא "אסור להתענות
31 תענית חלום בחג השבועות"⁸⁶. וכיון שבחג השבועות צריכים לאכול הן מאכלי חלב והן מאכלי בשר -
32 צריכים להביא עמהם ב' לחם, ויש בזה זכרון לשתי הלחם.

33 וכיון שכל עניני התורה הם בדיוק, הרי מובן, שיש קשר בין מנהג אכילת מאכלי חלב (המורה על
34 עונג האדם בלימוד התורה) לזכרון לשתי הלחם.

35 כ. ויש לבאר תחילה תוכן הענין שאסור להתענות תענית חלום בחג השבועות, כדי "להראות שנוח
36 ומקובל לישראל יום שניתנה בו התורה"⁸⁵ - בהקדם ביאור כללות ענין החלום בעבודת האדם⁸⁶.

37 מבואר בדרושי חסידות⁸⁷ על הפסוק⁸⁸ "בשוב ה' את שיבת ציון היינו כחולמים", שהעבודה בזמן
38 הגלות היא בדוגמת חלום שבו יכולים להתחבר שני הפכים, ודוגמתו בעבודת בני ישראל לבוראם בזמן
39 הגלות, שבשעת התפילה ולימוד התורה יכולה להיות התעוררות אהבה ויראה בשלימות, ולאחרי כן יכול
40 להתנהג להיפך לגמרי. ואף-על-פי-כן, "לא יפול לב האדם עליו" לומר שההתעוררות שבתפילה אינה
41 ענין אמיתי הקשורה בעצם מציאותו, דאם לא כן, איך יתכן שבמשך זמן קצר ישתנה אל ההיפך לגמרי
42 (היפך עצם מציאותו) - כיון שזהו מצד המעמד ומצב דומן הגלות, ש"אותותינו לא ראינו גו' ולא אתנו
43 יודע עד מה"⁸⁹, שלכן יכולה להיות התגברות הלעומת זה כו', ומכל-מקום אין זה אלא "חלום", שיש
44 בו חיבור שני הפכים, שלכן אין זו סתירה שגם ההתעוררות שלו בשעת התפילה היא ענין אמיתי.

45 וזוהי הנחמה שבפסוק "בשוב ה' את שיבת ציון היינו כחולמים" - דלכאורה, כיון שקאי על זמן
46 הגאולה, למה נאמר ונכתב בתורה בתור נצחית בדורות שלפני ביאת המשיח - כיון שנוגע גם
47 בזמן הזה, כדי להתמודד עם היצר הרע שא' מתכססיו הוא לפעול יאוש ונפילת הרוח, היפך השמחה
48 וטוב לבב שצריך להיות בעבודת ה'.

- התוודעויות ח"מ ע' 48 ואילך. וש"נ.

(87 תו"א וישב כח, ג ואילך.

(88 תהלים קכו, א.

(89 שם עד, ט.

(83 פסחים סח, ב.

(84 פרש"י שם.

(85 שם ס"ח.

(86 ראה גם שיחת יום ב' דחג"ש דאשתקד ס"ד (תורת מנחם

- ובכן: ענין החלום, ובמילא גם תענית חלום - יכול להיות בכל שאר הימים טובים, ואפילו בשבתות, אבל לא בחג השבועות, שאז אין שליטה ללעומת זה כו'.¹
 כא. ויובן על-פי מה שנתבאר לעיל (סעיף א ואילך) בנוגע לנוסח הברכה של כבוד-קדושת מורי וחמי אדמו"ר - "קבלת התורה בשמחה ובפנימיות":²
 אף שלכאורה צריכים להיות כל עניני המועדים והשבחות וכל עניני תורה ומצוות בשמחה ובפנימיות, מכל-מקום, יש חילוק עיקרי בזה - שבכל השנה כולה אמרו רז"ל³ "לעולם יעסוק אדם בתורה ומצוות אף-על-פי שלא לשמה", אף שלעת-עתה חסר בענין השמחה והפנימיות; מה-שאינ-כן בחג השבועות, שאז נעשה מחדש הענין דמתן תורה, שזהו ענין של גירות - הרי זה צריך להיות בשמחה ובפנימיות דוקא, כנ"ל בארוכה.⁴
 וזהו הטעם לשלילת תענית חלום בחג השבועות דוקא, "להראות שנוח ומקובל יום זה לישראל שניתנה תורה בו", כי זהו כל החידוש דחג השבועות, שאז הוא זמן ה"גירות" שצריך להיות בשמחה ובפנימיות דוקא, ולכן לא שייך שביום זה יהיה מצב של "חלום" שנותן מקום לענין הפכי כו'.⁵
 אך עדיין אינו מובן: במשך המעט-לעת דחג השבועות, ועל-אחת-כמה-וכמה בחוץ לארץ שהיום-טוב הוא במשך ב' ימים - יכולים להיות כמה וכמה רגעים שבהם לא נמצאים במעמד ומצב של קבלת התורה בשמחה ובפנימיות?⁶
 כב. ויש לבאר זה על-פי דברי רבינו הזקן⁷ בפנימיות הענינים (ומזה יובן גם בנגלה דתורה), בביאור "הטעם מה שחג השבועות אינו אלא יום אחד בלבד, מה-שאינ-כן בפסח וסוכות שהן ז' ימים".⁸
 [ובהקדמה - שלא שייך לשאול למה נקבע חג השבועות ליום אחד ולא לשבעה ימים, כמו פסח וסוכות; יכולים רק לשאול מהי ההוראה ("תורה" מלשון הוראה⁹) שיכולים ללמוד מענין זה, ובשביל לימוד ההוראה יש צורך בביאור טעם הדבר - לא רק בנוגע לכללות הענין, אלא גם בנוגע לפרטים שבו.¹⁰
 ואף שהרמב"ם כותב ב'מורה נבוכים'¹¹ שרק בנוגע לכללות המצוה שייך ליתן טעם (ויש מצוות שלא נודע הטעם גם לכללות המצוה, כמו לחם הפנים, שעל זה כותב הרמב"ם¹² "איני יודע לכך טעם"), מה-שאינ-כן בנוגע לפרטי המצוה - הרי על-ידי שנתגלתה פנימיות התורה נתבארו כמה וכמה טעמים גם בנוגע לפרטי המצוות, וכפי שמצינו בספר המצוות לה'צמח-צדק', שמבאר טעמי המצוות בשייכות לעבודת ה'.¹³
 ומבאר בזה רבינו הזקן, ש"חג השבועות הוא זמן קבלת התורה שהוא בבחינת הכתר, שהוא בחינת יחידה שלמעלה מהתחלקות ז' מדות שנק' ז' ימים למעלה, וכדמיון מולד הלבנה שהיא בנקודה אחת בלבד כו'".¹⁴
 והענין בזה - שענינם של חג הפסח וחג הסוכות הוא מצוות פרטיות, כמו מצות קרבן פסח, מצות חמץ ומצה, ועל-דרך-זה בחג הסוכות; מה-שאינ-כן ענינו של חג השבועות הוא כללות נתינת התורה ומצוות. ובהתאם לכך מתבטא הדבר גם בענין הזמן, שחג הפסח וחג הסוכות באים בהתחלקות פרטי הזמן - שבעת ימים, מה-שאינ-כן חג השבועות, שגם בהמשכתו למטה הוא למעלה מהתחלקות פרטי הזמן - נקודה אחת.¹⁵
 כג. ועדיין צריך להבין: הרי גם ביום אחד (ועל-אחת-כמה-וכמה בב' ימים, כבחוץ לארץ) ישנה התחלקות הזמן לכמה וכמה שעות ורגעים, ומהו הפירוש שחג השבועות הוא "בחינת יחידה שלמעלה מהתחלקות .. נקודה אחת"?¹⁶

(92) ח"ג פכ"ו.

(93) שם פמ"ה.

(90) תו"א (הוספות) יתרו קט, סע"ד.

(91) ראה רד"ק לתהלים יט, ח. גו"א ר"פ בראשית (בשם

הרד"ק). זח"ג נג, ב.

- 1 אך הענין בזה - על-פי ביאור הגאון הרגצ'ובי⁹⁴ - שיש מציאות של נקודה אחת, אלא שמתפשטת
- 2 במשך כל כ"ד שעות המעת-לעת, אבל גם לאחר התפשטותה נשארת נקודה אחת, שלכן, הרי זה באופן
- 3 שתופסים את כולה (או לאידך גיסא - שלא תופסים מאומה).
- 4 כלומר: נקודה זו היא בעצם למעלה מגדר זמן, אלא זהו כפי שהבחינה שלמעלה מזמן מאירה בתוך
- 5 גדרי הזמן, שלכן גם בתוך הזמן הרי היא נקודה שאינה נחלקת.
- 6 [ועל דרך מה שנתבאר לעיל במאמר⁹⁵ בענין "כמים הפנים לפנים"⁹⁶, שהמים הם פשוטים, ונראים
- 7 בהם פני האדם המסתכל בהם, אבל גם אז המים עצמם אינם משתנים כלל ונשארים בפשיטותם, כי גם
- 8 מהות הפנים הנראים במים אינו אלא מהות המים עצמם⁹⁷. וכן הוא למעלה, שאור אין-סוף שלמעלה
- 9 מהצמצום הוא פשוט בתכלית הפשיטות ולא שייך בו שום ציור כלל, וזה שעלה ברצונו יתברך לברוא
- 10 את העולם מחמת התענוג שיהיה במעשה התחתונים, אינו עושה שום שינוי בו יתברך, כי הכל מיניה
- 11 וביה ונשאר בפשיטותו.
- 12 ומעין זה הוא בענין כ"ד שעות המעת-לעת דחג השבועות, שהם נקודה אחת - שזהו לפי שבזמן זה
- 13 נמשכת ומתגלה נקודה שהיא בעצם למעלה מגדר זמן, ולכן, גם כפי שנמשכת בתוך זמן, הרי היא נשארה
- 14 בפשיטותה למעלה מגדר התחלקות, כך שכל המשך זמן זה הוא בבחינת נקודה אחת].
- 15 וזהו גם כללות ענין התורה - שענינה הוא עצם פשיטות אור אין-סוף ברוך-הוא שלמעלה מגדר
- 16 התחלקות, אלא שניתנה למטה באופן שמתחלקת לריבוי פרטים ופרטי פרטים, אבל גם לאחר ירידתה
- 17 בבחינת התחלקות נשארה היא עצם אחד שלמעלה מגדר התחלקות.
- 18 וענין זה בא לידי הדגשה בשעת מתן תורה, שאז ניתנה התורה כפי שהיא למעלה מהתחלקות, שזהו
- 19 ענין עשרת הדברות שבהם נכללות כל תרי"ג מצוות (כמבואר ברס"ג⁹⁸), וגם עשרת הדברות עצמם נאמרו
- 20 "בדיבור אחד"⁹⁸ דוקא, ועד להתכללות של כל עשרת הדברות באות א' דתיבת "אנכי" (כנ"ל סעיף ט"ו),
- 21 והרי הזמן דהברת אות א' עם הניקוד שלה הוא "רגע כמימרא"⁹⁹, שעל-פי דין הרי זה שיעור זמן שאין
- 22 פחות ממנו - נקודה אחת.
- 23 וזהו ענין ה"נקודה אחת" של המעת-לעת דחג השבועות, שהוא הרגע דאמירת עשרת הדברות, שבו
- 24 ניתנה התורה כפי שהיא למעלה מגדר התחלקות, אלא שנקודה זו מתפשטת בכל כ"ד שעות המעת-לעת
- 25 - כשם שה"א" ד"אנכי" כולל ומתפשט בכל עשרת הדיברות, וכל תרי"ג מצוות התורה.
- 26 והטעם שהתפשטות הנקודה היא במשך כ"ד שעות המעת-לעת, לא פחות ולא יותר, הוא - על-פי
- 27 דברי הגמרא במסכת נזיר¹⁰⁰ ש"יומא מיפסקי מהדדי", "כדכתיב¹⁰¹ ויהי ערב ויהי בקר יום אחד", היינו,
- 28 ססדר הבריאה הוא באופן שמעת-לעת הוא מציאות אחת - נקודה אחת, ולכן מתפשטת הנקודה דחג
- 29 השבועות במשך המעת-לעת דוקא.
- 30 כד. ובנוגע לענינו:
- 31 כיון שרצונו של הקב"ה שקבלת התורה תהיה בשמחה ובפנימיות, הרי לא יתכן שבמשך כל
- 32 המעת-לעת דחג השבועות לא יהיה רגע אחד - כפשוטו - שבו יהיה חפץ באמת, בשמחה ובפנימיות,
- 33 למלא רצונו של הקב"ה.
- 34 ורגע זה מספיק בשביל שתהיה אצלו הנקודה דחג השבועות (שמתפשטת במשך כל המעת לעת) -
- 35 קבלת התורה בשמחה ובפנימיות.

(94) ראה בארוכה מפענח צפונות פ"ג. וש"נ.

(95) ד"ה בשעה שעלה משה למרום פ"ד ואילך; ד"ה ועשית חג שבועות פ"ג ואילך (לעיל ע' 343 ואילך; ע' 354 ואילך).

(96) משלי כז, יט.

(97) המשך הענין, דלכאורה אין משל זה מכוון לנמשל למעלה לענין פשיטות אוא"ס שלפני הצמצום - נכלל בד"ה

בשעה שעלה הנ"ל פ"ה (לעיל ע' 345).

(98) מכילתא ופרש"י יתרו כ, א. וראה גם לקמן סל"ח ואילך.

(99) ראה ברכות ז, א.

(100) ז, א.

(101) בראשית א, ה.

וכיון שבחג השבועות יש אצל כל אחד מישראל קבלת התורה בשמחה ובפנימיות, הרי מובן, שלא שייך
אצלו מעמד ומצב של "היינו כחולמים", ובמילא, אין נתינת מקום ל"תענית חלום" בחג השבועות.

וכשם שהנקודה דמתן תורה מתפשטת בתוך גדרי הזמן, בכל כ"ד שעות המעת-לעת דחג השבועות,
כך היא חודרת את כל מציאותו של האדם לקבל את התורה בשמחה ובפנימיות, עד שגם גופו הגשמי
שמח בקבלת התורה - "שישמח בו במאכל ומשתה להראות שנוח ומקובל יום זה לישראל שניתנה תורה
בו".

כה. על-פי כל הנ"ל יובן הקשר דסעודות חג השבועות - שבאו להורות "שנוח ומקובל יום זה
לישראל שניתנה תורה בו" - לזכרון לשתי הלחם דוקא.

והענין בזה:

"לחם" - רומז על התורה, ו"שתי הלחם" - כמו שכתוב¹⁰² "לכו לחמו בלחמי" - רומזים על שתי
הבחינות שבתורה, תורה שבכתב ותורה שבעל-פה¹⁰³, שהחילוק הכללי ביניהם הוא - שתורה שבכתב
נקראת "לחמו" (לחם שלי), של הקב"ה, להיותה בתכלית הדיוק על כל אות וקוץ כו' כפי שניתנה
מלמעלה, באופן ד"לא תוסף עליו ולא תגרע ממנו"¹⁰⁴; ואילו תורה שבעל-פה נקראת "לחמו" (לחם
שלו), של האדם הלומד, שעל ידו ניתוסף בתורה - "לאפשא לה"¹⁰⁵ - ריבוי בלי גבול, כמו שכתוב¹⁰⁶
"ועלמות אין מספר", "אלו ההלכות", על-ידי-זה שכל אחד מישראל מתייגע ומוצא את חלקו בתורה -
כמו שכתוב¹⁰⁷ "ותן חלקנו בתורתך" - שבו צריך להוסיף ולחדש.

וענין "שתי הלחם" שמקריבים בחג השבועות מורה על חיבור שני הלחמים יחד, כי ענין התורה הוא
- המשכת "לחמו", היינו תורתו של הקב"ה כפי שהיא למעלה מגדר התחלקות, בתוך "לחמו", שהיא
התורה שנלמדת על-ידי בני ישראל; והרי זהו כל ענין התורה - שהתורה שלמעלה מתפשטת בתוך גדר
הזמן והמטה, שלכן, גם כפי שניתנה למטה, בתוך גדר הזמן, נשארת היא תורת ה' שלמעלה מגדר
הזמן.

כו. וזהו אחד הביאורים במאמר רז"ל¹⁰⁸ "כל מה שתלמיד ותיק עתיד לחדש נאמר למשה מסיני" -
דלכאורה הרי זה דבר והיפוכו: מחד גיסא, חידוש של התלמיד ותיק, ולאידך גיסא, דבר שנאמר למשה
מסיני?

וידוע שיש בזה ב' ביאורים¹⁰⁹:

(א) בסיני ניתנו הכללים והיסודות של התורה, ועליהם בנוי חידושו של התלמיד ותיק.

(ב) ביאור עמוק יותר:

תורתו של הקב"ה היא בעצם למעלה מגדר זמן, דכשם שהקב"ה היה הוה ויהיה כאחד, ואין אצלו
שום הגבלה של חילוקי הזמנים דעבר הוה ועתיד, כך לא שייך ההתחלקות דעבר הוה ועתיד בתורה;
אלא שהתורה ניתנה למטה בתוך גדר הזמן דעבר הוה ועתיד, אך גם כפי שניתנה למטה נשארת היא
במהותה למעלה מגדר התחלקות הזמן.

וזהו ביאור שני הקצוות בחידושים שנחתדשו על ידי תלמיד ותיק:

ברגע דמתן-תורה - אמירת עשרת הדברות בדיבור אחד - היה גילוי נקודה העצמית דתורה כפי שהיא
למעלה מגדר התחלקות (כנ"ל סעיף כ"ג), כולל התחלקות דזמן - עבר הוה ועתיד, ובמילא נכלל בנקודה

(102) משלי ט, ה. (107) אבות פ"ה מ"כ. וראה לקו"ש ח"ג ע' 116 ואילך,

ובהערה 34 שם. (103) זח"א (בהשמטות) רס, א. וראה לקו"ת אמור לז, ב.

(104) פ' ראה יג, א. (108) ראה מגילה יט, ב. ירושלמי פאה פ"ב ה"ד. שמור"ר

רפמ"ז. ועוד. (109) ראה שיחת יום ב' דחה"ש דאשתקד ס"ב (תורת מנחם

- התועדויות ח"מ ע' 37 ואילך). וש"נ.

(105) זח"א יב, ב. וראה תו"א מקץ לח, ג. לט, ד. ובכ"מ.

(106) שה"ש ו, ח. וראה תורת מנחם סה"מ תשרי ע' שעב.

וש"נ.

- 1 זו גם חידושו של התלמיד ותיק שיתחדש בעתיד; אלא שאחר כך נמשכה ה"נקודה" של התורה בגדרי
 2 הזמן דעבר הוה ועתיד, ומצד גדרי הזמן הרי זה חידושו של התלמיד ותיק שחידש ענין זה בתורה בזמן
 3 זה - כמה דורות לאחר מתן-תורה, ומכל-מקום, הרי זה חלק מתורת ה' שניתנה ברגע דמתן תורה.
- 4 כזו. והנה, על-פי הנ"ל שענין "שתי הלחם" מורה על חיבור "לחמו בלחמי", שגם התורה הנלמדת
 5 למטה על ידי האדם היא בעצם "לחמי", תורתו של הקב"ה שלמעלה מגדר התחלקות - יובן עוד ענין
 6 ב"שתי הלחם":
- 7 משמעות לשון הזהר¹¹⁰ הוא שהיו מקריבים את שתי הלחם על גבי המזבח. אבל, זהו היפך הדין
 8 ש"שתי הלחם .. נאכלים לכהנים, ואין בהם למזבח"¹¹¹, ולא עוד אלא שהמעלה מהם על גבי המזבח
 9 עובר בלא תעשה¹¹².
- 10 והענין הוא¹¹³:
- 11 התורה מצד עצמה - הנה גם כאשר נלמדת על-ידי האדם למטה שנמצא במצב של היפך הטהרה,
 12 נאמר עליה¹¹⁴ "הלא כה דברי כאש", "מה אש אינו מקבל טומאה אף דברי תורה אינן מקבלין טומאה"¹¹⁵,
 13 כך, שבכל מקום שנמצאת הרי היא - לאמיתו של דבר - על גבי המזבח.
- 14 וזוהי משמעות דברי הזהר ששתי הלחם - גם התורה כפי שנלמדת על ידי האדם למטה, "לחמו" -
 15 קרבים על גבי המזבח, שהם לחמו של הקב"ה (וכנ"ל, שזהו תוכן ענין הקרבת שתי הלחם בחג השבועות
 16 - חיבור "לחמו" ב"לחמי").
- 17 אלא שאין ההלכה כן, והדין בפועל ממש הוא שאין מקריבים את שתי הלחם על גבי המזבח, אלא
 18 הם נאכלים לכהנים, כי, כל ענין נתינת התורה למטה הוא - שהתורה שלמעלה מהתחלקות תומשך
 19 ותתפשט בגדרי הזמן גופא.
- 20 וענין זה הוא בהתאם לכללות התכלית דמתן תורה - לפעול בידור העולם, שלכן ניתנה התורה למטה
 21 דוקא, כדברי הגמרא¹¹⁶ שכאשר מלאכי השרת ביקשו שתינתן להם התורה, השיבו להם: "למצרים ירדתם
 22 כו' יצר הרע יש ביניכם", והיינו, שהסיבה לכך שהתורה לא ניתנה למלאכים היא לפי שאינם שייכים
 23 לבירור ארץ מצרים [ואדרבה - כמבואר בכתבי האריז"ל¹¹⁷ בפירוש מאמר רז"ל¹¹⁸ "אני ולא מלאך",
 24 שאילו היה מלאך יורד למצרים, הנה מצד גודל הטומאה כו', לא זו בלבד שלא היה יכול להוציא את
 25 בני ישראל משם, אלא הוא בעצמו היה נשקע שם]; מלאכים - יכולים רק למלא שליחות, אבל אינם
 26 יכולים לפעול בירור וזינוך כו'¹¹⁹. ומזה מובן, שהבירור דמצרים ויצר הרע כו' הוא ענין עיקרי בתורה,
 27 ולכן ניתנה לבני ישראל דוקא, אשר, להיותם "נצר מטעי מעשה ידי להתפאר"¹²⁰, הנה גם בהיותם למטה
 28 במצב של "יצר הרע יש ביניכם", הרי "לא ידח ממנו נדח"¹²¹, ובודאי שסוף כל סוף יפעלו בירור העולם,
 29 החל מבירור היצר הרע, כמאמר רז"ל¹²¹ "בכל לבבך, בשני יצריך", ועד לבירור ארץ מצרים ("למצרים
 30 ירדתם").
- 31 ובהתאם לכך, הנה גם שתי הלחם נאכלים לכהנים, שנעשים מאכל אדם שקשור עם ענין הבירורים
 32 כו'.
- 33 וכן הוא בנוגע למנהגם של ישראל בחג השבועות, ש"אוכלים מאכל חלב ואחר כך מאכל בשר,
 34 וצריכין להביא עמהן ב' לחם על השולחן שהוא במקום המזבח, ויש בזה זכרון לשני הלחם שהיו מקריבין

(110) ח"ב קפג, ב.

(111) שבת פח, סע"ב ואילך.

(112) מנחות עד, ב (במשנה).

(113) שם נז, ב.

(114) הביאור ע"פ נגלה - ראה בארוכה "רשימות" חוברת

קמז ע' 6 ואילך. אג"ק ח"א ס"ע שז ואילך.

(115) ירמי' כג, כט.

(116) ברכות כב, א.

(117) ספרי ופרש"י ואתחנן ו, ה.

(118) הגש"פ (פיסקא ויציאנו).

(119) ראה המשך תער"ב ח"ב ע' תצט.

(120) ישע"י ס, כא.

(121) ספרי ופרש"י ואתחנן ו, ה.

ביום הביכורים" - שבמנהג זה יש זכרון לענין חיבור שני הלחמים ד"לכו לחמו בלחמי", שמצד זה הנה גם התורה כפי שירדה למטה נמצאת תמיד על גבי המזבח (כנ"ל בדברי הזהר); ולאיך גיסא, הרי זה צריך לחזור את מציאות האדם ("המטה") באופן שגם בגופו הגשמי מרגיש ש"נזח ומקובל לישראל יום שנתנה בו התורה", כפי שבא לידי ביטוי בסעודות דחג השבועות.

כח. ומכאן באים לבירור הספק בדברי האחרונים בנוגע לשתי הלחם¹²²:
 איתא במשנה¹²³: "העומר היה מתיר במדינה (לאכול החדש בכל המקומות¹²⁴), ושתי הלחם במקדש" (שקודם שתי הלחם אין מביאין מנחה מתבואה חדשה¹²⁴).

אך יש להסתפק בנוגע ל"שתי הלחם במקדש" - אם זה בגדר "מתיר" כמו העומר במדינה, או שאין זה בגדר "מתיר", כיון שאין איסור להקריב חדש קודם שתי הלחם, אלא שיש תנאי בשתי הלחם שצריכים להיות "מנחה חדשה"¹²⁵, ובמילא אין להקריב מתבואה חדשה קודם שתי הלחם, כדי ששתי הלחם יהיו "מנחה חדשה".

אמנם, על-פי המבואר לעיל בביאור גדרה ותכליתה של תורה, מובן, ששתי הלחם הוא בגדר מתיר. ובהקדים - שכיון ששתי הלחם הם קרבנות היום דחג השבועות, הרי הם קשורים עם ענינו של היום, "יומא דקא גרים"⁸³ (על דרך מאמר רז"ל¹²⁶ "מגלגלין זכות ליום זכאי"), שזהו הענין דמתן-תורה, וכנ"ל ששתי הלחם רומזים על הענין ד"לכו לחמו בלחמי".

ועל-פי המבואר לעיל בארוכה, שאף שהתורה מצד עצמה היא למעלה מהעולם (והיא תמיד "על גבי המזבח"), הרי התכלית של מתן-תורה הוא לפעול בידור העולם (בירור דארץ מצרים ויצר הרע), על-ידי ירידת התורה והתלבשותה בגדרי העולם - יש ללמוד גם בנוגע לשתי הלחם (שרומזים על ענין התורה), שהחוב שיהיו "מנחה חדשה" הוא לא רק תנאי בשתי הלחם עצמם (כשם שצריכים לבוא מן החטים¹²⁷, וחמץ¹²⁸ דוקא), אלא הוא גם בגדר "מתיר" לאחרים, בהתאם לכללות ענין התורה, שהיא לא רק לעצמה, אלא גם לפעול על ענינים אחרים.

ולהעיר: ידוע הכלל שמביא ה'צמח-צדק'¹²⁹, שאין להכריע ולפסוק על-פי קבלה, כפי שמוסכם אפילו אצל מקובלים, ועל-אחת-כמה-וכמה אצל בעלי נגלה. אבל בנדון דידן, הרי מפורש במשנה ש"העומר היה מתיר במדינה ושתי הלחם במקדש", ובגמרא נתפרש להדיא הלשון "מתיר" גם בנוגע לשתי הלחם - "מהו שיתירו כו"¹²³. והרי פשטות הלשון "מתיר" מורה שענינו הוא להתיר לאחרים, ועל דרך הדם שנקרא מתיר, לפי שמתיר בשר הקרבן לאכילה, וכן הקומץ נקרא מתיר, לפי שמתיר את השיריים¹³⁰. ונמצא, שהגדר ד"מתיר" בנוגע לשתי הלחם הוא על-פי נגלה דתורה, ובמילא, כן הוא גם בפנימיות הענינים, בעבודת האדם - כאמור שענינה של התורה (שתי הלחם) הוא לפעול גם הבירור דארץ מצרים ויצר הרע כו'.

[ומטעם זה, הנה כאשר לומדים ענין בתורה, הן בנגלה דתורה והן בפנימיות התורה, גם כאשר מדובר אודות סדר השתלשלות, עניני הספירות, נשמות וכו', צריך לבוא מזה "בכך" בנוגע לעבודה בפועל אצל נשמה בגוף בעולם הזה הגשמי, וכדברי כבוד קדושת מורי וחמי אדמו"ר¹³¹ שזהו על דרך הפתגם "אין חכם כבעל הנסיון"¹³², וכל זמן שלא נתנסה בפועל ממש, יש להסתפק אם אכן יודע ומבין את השכל לאשורו].

(128) אמור שם, יז. מנחות נב, ב.
 (129) חידושים על הש"ס לשבת פי"ט מ"ב (נד, ד), למקואות פ"א מ"ו (קעב, סע"א). הובא באג"ק ח"י ע' יד.
 (130) רמב"ם הל' פסולי המוקדשין פי"ח ה"ז.
 (131) סה"מ ה'ש"ת ע' יא. וראה גם לעיל ע' 322 הערה 3. וש"נ.
 (132) עקידה פ' נח (שער יד ד"ה [הקדמה] השלישית). מעבר יבוק שער ב.

(122) בהבא לקמן - ראה לקו"ש חל"ב ע' 134 ואילך, ובהנסמן שם. תורת מנחם - התועודיות ח"מ ע' 244 ואילך. וש"נ.
 (123) מנחות סח, ב.
 (124) פי' הרע"ב (ועוד) שם (פ"י מ"ו).
 (125) אמור כג, טז.
 (126) תענית כט, א. וש"נ.
 (127) תשא לד, כב ובפרש"י.

1 וזהו גם המשך הענינים ד"עומר .. ושתי הלחם" 133 - שתחילה צריך להיות הברור ד"עומר", שבא מן
 2 השעורים¹²³, מאכל בהמה [כדאיתא בגמרא במסכת פסחים¹³⁴ "יוחנן חקוקא" .. אמרו ליה חטיין נעשו
 3 יפות, אמר להם שעורים נעשו יפות, אמרו ליה צא ובשר לסוסים ולחמורים], ואחר כך צריך להיות
 4 הברור ד"שתי הלחם", שבאות מן החטים, מאכל אדם (כמאמר רז"ל¹³⁵ עץ הדעת חטה היתה), שלאחרי
 5 הברור - כלום "אדם מביא חטין חטין כוסס כו"¹³⁶ - נעשים ראויים לאכילת אדם.

6 כט. וענין זה מודגש מיד בהתחלת עשרת הדיברות - "אנכי הוי' אלקיך אשר הוצאתיך מארץ
 7 מצרים"¹³⁷;

8 אף-על-פי שבריאת שמים וארץ הוא פלא גדול יותר מאשר יציאת מצרים, מכל-מקום, לא נאמר "אנכי
 9 הוי' אלקיך אשר בראתי שמים וארץ"¹³⁸, אלא "אשר הוצאתיך מארץ מצרים" דוקא, כי, ביציאת מצרים
 10 התחיל כללות הענין דמתן תורה (כמובן גם מדברי הגמרא במסכת יבמות⁵, שהתחלת הגירות היתה
 11 על-ידי המילה ביציאת מצרים, וסיומה על-ידי טבילה והזאה במתן תורה), כמו שכתוב¹³⁹ "וארא אל
 12 אברהם וגו' ושמי הוי' לא נודעתי להם", "לא ניכרתי להם במדת אמיתית שלי"¹⁴⁰, "לכן אמור לבני
 13 ישראל אני הוי' והוצאתי אתכם מתחת סבלות מצרים וגו'"¹⁴¹, שאז (ביציאת מצרים) התחיל כללות
 14 החידוש דמתן תורה - שבטלה הגזירה שעליונים לא ירדו לתחתונים כו'¹⁴², שזהו כללות הענין דברור
 15 המטה.

16 וזהו כללות הענין דמתן תורה - שהא' ד"אנכי", נקודה שלמעלה מהתחלקות (שלכן חג השבועות
 17 אינו שבעת ימים, כמו חג הפסח וחג הסוכות, אלא יום אחד), נמשכת ומתפשטת בכל פרטי הענינים
 18 שבעולם, לבררם ולזככם, עד שגם הם יהיו חדורים באחדות הוי'.

19 וכהרמז בתיבת "אחד", כמו שכתב הסמ"ק¹⁴³ שגם בד' רוחות העולם ובז' רקיעים וארץ (ח') נמשך
 20 וחודר הא', אלופו של עולם - כפי שהקב"ה הוא למעלה משמות, שלכן נרמז באות א', נקודה שלמעלה
 21 מהתחלקות.

22 ועל זה נאמר¹⁴⁴ "ביום ההוא יהיה ה' אחד ושמו אחד", "לא כעולם הזה .. נכתב ביו"ד ה"י ונקרא
 23 באל"ף דל"ת ("לא כשאני נכתב אני נקרא", היינו, שבגילוי (נקרא) ישנו רק ענין האדנות, שיכול להיות
 24 בעל כרחו), אבל לעולם הבא כולו אחד, נקרא ביו"ד ה"י ונכתב ביו"ד ה"י"¹⁴⁵, כפי שיתגלה בקרוב
 25 ממש, בגאולה האמיתית והשלימה על-ידי משיח צדקנו.

* * *

30 ל. בכמה דרושי חסידות השייכים לחג השבועות¹⁴⁶, הובא ונתבאר מאמר רז"ל¹⁴⁷ "דוד זמירות קרית
 31 להו" - מכמה טעמים, וגם מצד זה שחג השבועות הוא יום ההילולא של דוד המלך, "נעים זמירות
 32 ישראל"¹⁴⁸.

33 ותוכן הדברים:

(133) ראה גם לקו"ש שם ע' 136 ואילך.
 (134) ג, סע"ב. וראה גם התועודיות תש"נ ח"ב ע' 258 ואילך. וש"נ.
 (135) ברכות מ, סע"א.
 (136) יבמות סג, א.
 (137) יתרו כ, ב.
 (138) ראה תורת מנחם סה"מ סיון ע' שח. וש"נ.
 (139) וארא ו, ג.
 (140) פרש"י עה"פ.
 (141) שם, ו.
 (142) שמור"ר פ"ב, ג. ועוד.
 (143) הובא בב"י או"ח סס"א. שו"ע ואדה"ז שם ס"ו. וראה לקו"ת תזריע כג, ג. ובכ"מ.
 (144) זכרי' יד, ט.
 (145) פסחים נ, סע"א. וש"נ.
 (146) ראה לקו"ת במדבר יח, א ואילך (מחה"ש תקע"א - ראה רשימת הכת"י שבסוף הספר). מאמרי אדהאמ"צ במדבר ח"ב ע' תקכ ואילך (מחה"ש תקפ"ו). וראה גם אוה"ת דרושים לשבועות ע' קכו. שם בהוספות ע' 67.
 (147) ראה במדבר"ר פ"ד, כ. פכ"א, יב. תנחומא פינחס ח. סוטה לה, סע"א.
 (148) שמואל-ב כג, א. וראה שהש"ר פ"ד, ד (בתחלתה).

1 איתא בגמרא במסכת סוטה¹⁴⁹: "מפני מה נענש דוד, מפני שקרא לדברי תורה זמירות, שנאמר¹⁵⁰ 2 זמירות היו לי חוקיך בבית מגורי (כשהייתי בורח מפני אויבי ואגור מפניהם, הייתי משתעשע בחוקיך 3 והיו לי לזמירות לשעשעני), אמר לו הקב"ה, דברי תורה שכתוב בהן¹⁵¹ התעיף עיניך בו ואיננו, אתה 4 קורא אותן זמירות, הריני מכשילך בדבר שאפילו תינוקות של בית רבן יודעין אותו, דכתיב¹⁵² ולבני קהת 5 לא נתן (משה עגלות) כי עבודת הקודש וגו' (לפי שיש עליהם לשאת בכתף), ואיהו אתי' בעגלתא". 6 ולכאורה, תמוה הדבר ביותר, וכמדובר כמה פעמים שדוקא בנוגע לדברים הכי פשוטים לא מצינו 7 שמישהו יתעכב עליהם: 8 מדובר כאן אודות דוד, שגדלה מעלתו אפילו קודם שנמשח למלך, ועל אחת כמה וכמה לאחר 9 שנמשח למלך ונקרא "משיח ה'"¹⁵³, וכמסופר בגמרא במסכת ברכות¹⁵⁴ אודות גודל מעלתו בלימוד 10 התורה עם הסנהדרין כו'. ואם כן, איך יתכן שלא ידע מעלת התורה, וקרא לה בשם "זמירות"? 11 והגע עצמך: הפסוק "זמירות היו לי חוקיך גו'" הוא במזמור קי"ט בתהלים, כלומר, לאחר שדוד 12 שיבח את הקב"ה בקי"ח אופנים, עד שהגיע לאופן הקי"ט, ואיך יתכן שעדיין לא הכיר חס וחלילה 13 במעלת התורה שאינה ענין של "זמירות" בלבד?! 14 לא. שאלה זו היא גם לאחר כל מה שנתבאר בענין זה בדרושי חסידות - החל מאגרת הקודש¹⁵⁵, 15 ב'לקוטי תורה'¹⁵⁶, בספר המצוות לה'צמח צדק'¹⁵⁷, ועוד דרושים¹⁵⁸: 16 תוכן הביאור הוא - ש"זמירות היו לי חוקיך" אמר דוד בעת צרתו, בהיותו בחוץ לארץ, במעמד ומצב 17 ש"גרשוני היום מהסתפח בנחלת ה'"¹⁵⁹, ולכן היה מרנן ומזמר לשמח לבו בעסק התורה, על-ידי 18 ההתבוננות שכל עניני העולם - ובמילא גם צרותיו כו' - אינם תופסים מקום כלל לגבי מעלת התורה. 19 וכמבואר באגרת הקודש¹⁵⁵ פרטי ההתבוננות, "שכל העולמות עליונים ותחתונים - "מה רבו מעשיך 20 ה'"¹⁶⁰ ו"מה גדלו מעשיך ה'"¹⁶¹ - תלויים בדקדוק מצוה א', ד"מ אם הקרבן כשר, נעשה יחוד עליון 21 ועולים כל העולמות לקבל חיותם ושפעם, ואם שינה, שקיבל הדם בשמאלו ד"מ או שלא בכלי שרת 22 כשר או שהיתה חציצה, אזי נתבטלה עליות העולמות וחיותם ושפעם כו'". 23 ומוסיף: "וכן בתפילין כשרות מתגלים מוחין עליונים דזו"ג שהם מקור החיים לכל העולמות, 24 ובדקדוק אחד נפסלין ומסתלקין המוחין" - דיש לומר¹⁶², שכוונתו להדגיש שענין זה "שכל העולמות 25 כו' תלויים בדקדוק מצוה א'" הוא לא רק בנוגע לעבודה שנעשית בבית המקדש על-ידי כהנים כו', אלא 26 כן הוא גם בנוגע להנחת תפילין שנעשית על-ידי כל איש ישראל, בכל זמן ובכל מקום, גם בזמן הגלות 27 ובארץ העמים (כמו דוד עצמו שהיה אז בחוץ לארץ, כנזכר לעיל). 28 וממשיך לבאר בענין ההתבוננות: "והלכך, המתבונן מה גדלו מעשי ה' שברכיבי העולמות וכל צבאם, 29 ואיך כולם בטלים במציאות לגבי דקדוק א' מדקדוקי תורה שהוא עומק מחשבה העליונה וחכמתו יתברך 30 .. מזה נתבונן גדולת עומק מחשבתו יתברך .. ומעלתה לאין קץ ותכלית על מעלות חיות כל העולמות, 31 שכל חיותם שופע מדקדוק אחד ממנה כו'". 32 ומסיים: "אך מה שהיה משתבח בתהלת התורה במעלתה זו, ואמר זמירות היו לי כו', נענש על זה, 33 ואמר לו הקב"ה זמירות קרית להו, משום שבאמת מעלתה זו שכל העולמות בטלים לגבי דקדוק אחד 34 ממנה היא מבחינת אחרים של עומק המחשבה (כפי שמבאר בהמשך הענין ש"התורה ניתנה בבחינת

(157) מצות משא הארון בכתף (דרמ"צ מא, א ואילך).
(158) תו"ח מקץ עח [ריט], ד ואילך. מאמרי אדהאמ"צ דלעיל
הערה 146. יהל אור ע' תסב ואילך. ועוד.
(159) שמואל-א כו, יט. וראה כתובות קי, סע"ב.
(160) תהלים קד, כד.
(161) שם צב, ו.
(162) ראה גם תורת מנחם סה"מ שבט ע' תטז. וש"נ.

(149) שם (ובפרש"י).
(150) תהלים קיט, נד.
(151) משלי כג, ה.
(152) נשא ז, ט.
(153) שמואל-ב יט, כב.
(154) ג, ב ואילך.
(155) קר"א ד"ה דוד זמירות קרית להו (קס, סע"א ואילך).
(156) שבעה ערה 146.

- 1 פנים ואחור, כדכתיב¹⁶³ .. והיא כתובה פנים ואחור") .. אבל פנימית שבועמק שהוא פנימית התורה ..
- 2 אין לשבחה כלל בתהלת חיות כל העולמות, מאחר דלא ממש חשיבי, ובבחינת פנימיותה אינה שמחת
- 3 לבב אנוש ושעשועיו, אלא כביכול שמחת לב ושעשוע המלך הקב"ה שמשמעשע בה, כי אלקים הבין
- 4 דרכה וידע מקומה ומעלתה בידיעת עצמו כביכול אבל נעלמה מעיני כל חי¹⁶⁴ .. וזש"ה¹⁶⁵ ואהיה אצלו
- 5 שעשועים, אצלו דוקא וכו'."
- 6 "ולפי שתפס דוד בבחינת אחוריים, לכך נענש בשכחה הבאה מן בחינת אחוריים, ונעלם ממנו לפי
- 7 שעה מ"ש עבודת הקדש עליהם בכתף ישאו, לחבר וליחד את הכתפיים, שהן בחינת אחוריים, אל עבודת
- 8 הקדש, היא ח"ע, בבחינת פנים, שמשם נמשכו הלוחות שבארון, כמו שכתוב¹⁶⁶ כתובים משני עבריהם
- 9 כו', וכמו שכתוב בירושלמי דשקלים¹⁶⁷ שלא היתה בהן בחינת פנים ואחור."
- 10 אמנם, לאחר כל הביאור הנ"ל - עדיין אינו מובן:
- 11 הפסוק "ואהיה אצלו גו' שעשועים" שבספר משלי נאמר אמנם על-ידי שלמה, לאחר דוד; אבל כבר
- 12 בזמן משה רבינו אמרו על התורה "חמודה גנוזה שגנוזה לך תשע מאות ושבעים וארבעה דורות קודם
- 13 שנברא העולם"⁸⁰, וכפירוש רש"י, ש"באלפים שנה שקדמה תורה לעולם¹⁶⁸ היו עתידין דורות הללו
- 14 להבראות .. והעבירן ולא בראן, ונתנה לכ"ו דורות, הרי שחסרו תתקע"ד מאלף", כך, שברור הדבר,
- 15 שדוד, שלמד תורה בשקידה עצומה כו', בודאי ידע את מעלת התורה (לא רק כפי שהיא בשייכות
- 16 לעולמות, שכולם תלויים בדקדוק אחד מדקדוקי תורה, אלא גם) כפי שהיא למעלה באין ערוך מעולמות.
- 17 ובפרט על פי המבואר בדרושי חסידות¹⁶⁹ בפירוש מאמר רז"ל¹⁶⁹ "אלפים שנה קדמה תורה לעולם",
- 18 שאין הכוונה לקדימה בזמן, שהרי גם הזמן הוא נברא (כתורת המגיד¹⁷⁰), ובריאתו היתה יחד עם בריאת
- 19 שמים וארץ, אלא הכוונה היא לקדימה במעלה - אלפיים מדריגות, שזהו ענין שבאין ערוך לגמרי.
- 20 ומודגש יותר בכך שהתורה נקראת "הודך" (כפי שביקשו המלאכים⁸⁰: "תנה הודך על השמים"¹⁷¹) -
- 21 הודו של הקב"ה, שזהו ענין שבאין ערוך לגמרי משייכות לעולמות.
- 22 ואם כן כיצד יתכן שדוד היה משתבח "בתהלת חיות כל העולמות", במקום להדגיש את מעלתה
- 23 העיקרית של התורה, שבאין ערוך לגמרי משייכות לעולמות?!
- 24 לב. ויובן על פי המבואר בענין זה במקום אחר - כמאמר רז"ל בירושלמי¹⁷² "דברי תורה עניים
- 25 במקום אחד ועשירים במקום אחר":
- 26 ענין זה נתבאר גם ב'תורה אור'¹⁷³, ושם מוסיף רבינו הזקן לבאר הטעם שהיה דוד מזמר ומרנן לשמח
- 27 לבו בעסק התורה בעת צרתו - לא רק כדי שהצרות לא יהיו תופסים מקום אצלו כו', בגלל שכל העולמות
- 28 בטלים לגבי דקדוק א' של תורה, אלא עוד זאת - מפני שהוצרך לבטל את המנגדים כו'.
- 29 וזה לשונו: "דוד המלך עליו השלום היה צריך לפי שעה - בבית מגורי, שהיו שונאין לו, ואין דינים
- 30 נמתקין אלא בשרשן¹⁷⁴, דהיינו בשרש התהוות העולמות כו' - להתענג ולשמוח בחלקו אשר הוא ממשיך
- 31 בתורתו לקיום וחיות העולמות, שעל-ידי-זה ממילא יתבטלו כל המונעים, מאחר שמקבלים חיותם ממנה
- 32 והם בטלים לגבה, וכשממשיך אורה למטה, תפול עליהם אימתה ופחד, והיו כלא היו."

(170) ראה סידור (עם דא"ח) שער הק"ש עה, סע"ד ואילך.
הנסמן בתורת מנחם - התועדויות ח"ג שם.

(171) תהלים ח, ב.

(172) ר"ה פ"ג סה"ה. ברייתא דל"ב מדות טו. תוס' כריתות
יד, סע"א.

(173) מקץ לב, א.

(174) תניא פל"א (לט, ב). וראה זח"א קנא, א ובמק"מ שם.
פע"ח שער השופר פ"א.

(163) יחזקאל ב, יו"ד.

(164) איוב כח, כא.

(165) משלי ח, ל.

(166) תשא לב, טו.

(167) פ"ו סה"א.

(168) מדרש תהלים צ, ד. ויק"ר פי"ט בתחלתה.

(169) ראה ד"ה אלפיים שנה דיום ב' דחג"ש תשי"א בתחלתו
(תורת מנחם - התועדויות ח"ג ע' 133 ואילך). וש"נ. וראה גם
שם חמ"ב ע' 309.

- וכפי שממשיך לבאר¹⁷⁵ ש"זו היא העצה שיעצו חז"ל (במסכת גיטין¹⁷⁶) השכם והערב עליהם, דהיינו¹
 2 שיהא בבחינת עליהם, מעלה מעלה וגבוה מהם, דהיינו בבחינת עסק התורה שהיא גבוה ונעלה מאד,
 3 שהיא מקור חיותם, ולכן הם כלים ומתבטלין מאליהן וממילא נדחים כו".
- כלומר: כל דבר יש לו שרש בתורה - לא רק משה, מרדכי ואסתר, אלא אפילו המן, כמאמר רז"ל¹⁷⁷
 4 "המן מן התורה מניין כו". ולכן, כאשר דוד היה במעמד ומצב שהיה צריך להנצל "מכף כל אויביו"¹⁷⁸
 5 ולבטל את המנגדים כו' - הוצרך לפעול זאת באמצעות שרשם ומקורם, ולכן הזכיר את מעלת התורה
 6 שהיא שרש (חיות וקיום) העולמות, כדי להמתיקן בשרשן.
- לג. ועל פי זה מתורצת השאלה, היתכן שדוד שיבח את התורה "בתהלת חיות כל העולמות", ולא
 8 במעלתה האמיתית שהיא באין ערוך לגמרי משייכות לעולמות:
 9
- בודאי ידע דוד מעלתה האמיתית של התורה, שהיא "חמודה גנוזה כו'", "הודך", באין ערוך לגמרי
 10 משייכות לעולמות; אבל, באותו זמן, "בבית מגורי", הוצרך להדגיש דוקא את מעלת התורה שהיא "חיות
 11 כל העולמות" (אף שזהו רק בחינת אחור שבתורה), כיון שדוקא על-ידי-זה יוכל לבטל את המנגדים כו'.
- משל למה הדבר דומה - שכאשר יש שאלה בענין שנידון בשולחן ערוך חלק אורח-חיים, צריך ללמוד
 13 שולחן ערוך חלק אורח-חיים, ולא חלק יורה-דעה, ועל-דרך-זה להיפך. ודוגמתו בנדון דידן: כאשר יש
 14 צורך לבטל את המנגדים כו' - אזי צריכים להדגיש דוקא את מעלת התורה שהיא שורש ומקור העולמות,
 15 אשר, עם היותו בחינת אחור שבתורה, הרי זהו חלק התורה שבאמצעותו יכולים להלחם עם המנגד כו'
 16 (כמו הלכות מלחמות), ולא יועיל להדגיש את המעלה שהיא באין ערוך לגמרי משייכות לעולמות.
- לד. אלא שעל פי זה נשאלת השאלה לאידך גיסא: אם כן, מה היתה הטענה "דוד זמירות קרית
 18 להו", ועד כדי כך שנענש על זה?!
- וענין זה מבאר רבינו הזקן¹⁷³ - על ידי הוספת תיבה אחת - שהעונש היה "לא על שלמד בענין זה,
 20 אלא על ששיבחם בזה המעלה לחוד שהוא מקור וחיות כל העולמות, שבאמת הוא גבוה למעלה מעלה
 21 מבחינת קיום וחיות כל העולמות כו'".
- כלומר: הן אמת שבאותה שעה שהוצרך דוד לבטל את המנגדים כו' הוצרך להדגיש את מעלת התורה
 23 שהיא מקור וחיות כל העולמות, אבל, ביחד עם זה, היה לו להוסיף ולהזכיר גם את מעלת התורה כפי
 24 שהיא למעלה מעלה מבחינת קיום וחיות כל העולמות, כי, דבריו של דוד נעשו חלק - פסוק - בתורה,
 25 עבור כל ישראל, גם מי שנמצא במעמד ומצב של מנוחה, שמחה וטוב לבב (שאינו צריך לבטל מנגדים
 26 כו'), ולכן לא די לומר שהתורה היא בבחינת "זמירות", כיון שאז עלולים שאר בני ישראל לשכוח אודות
 27 מעלתה העיקרית של התורה, שהיא "נעלמה מעיני כל חי".
- ועל-פי-זה יומתק ענין נוסף: כשם שבאמירת "זמירות היו לי חוקין" לא היה חסרון אצל דוד בעצמו
 29 (שהרי הוצרך לכך בשביל לבטל את המנגדים כו'), והחסרון הוא רק בהמסובב מזה בנוגע לאחרים,
 30 שעלולים לשכוח את מעלתה האמיתית של התורה - כך גם העונש על זה ("הריני מכשילך .. בעגלתא")
 31 היה באופן שהמכשול לא אירע אצל דוד בעצמו, כי אם אצל אחרים, אלא שדוד היה הגורם והסיבה
 32 לכך.
- לה. ויש להוסיף ולבאר הענין שאצל דוד עצמו לא היה חסרון בכך ששיבח את התורה בענין
 34 ה"זמירות" - בעומק יותר:

ידוע המבואר (בהמשך ההילולא דכבוד קדושת מורי וחמי אדמו"ר¹⁷⁹), וכן בדרושי חסידות שלפני

(175) ראה גם תורת מנחם סה"מ תמוז ע' יד ואילך. וש"נ.
 (176) א. ז, א.
 (177) חולין קלט, ב. וראה גם תורת מנחם - התוועדיות חי"ג ואילך). וראה גם סה"מ תש"ט ע' 124 ואילך.
 (178) שמואל-ב כב, א. תהלים יח, א.
 (179) ד"ה באתי לגני תש"י פי"א ואילך (סה"מ תש"י ע' 131 ואילך).

1 זה¹⁸⁰, עד למאמרי רבינו הזקן¹⁸¹) במעלת מדת הנצח, שעל זה נאמר¹⁸² "נצח ישראל לא ישקר ולא ינחם
2 כי לא אדם הוא להנחם", שזוהי דרגא שאינה סובלת ואין בה שינויים - "אתר דלא אשתני"¹⁸³, וכן הוא
3 באדם למטה, שמדת הנצח נטועה ומושרשת בעצם הנפש, שבה לא שייך שינויים.

4 והענין בזה:

5 בכל כחות הנפש יש שינויים מקטנות לגדלות וכיוצא בזה, וכמו בכח השכל והחכמה, שנוסף על
6 השינויים מקטנות לגדלות, הנה "הלכתא בעיא צילותא", ו"אי אמרה לי אם קריב כותחא לא תנאי"¹⁸⁴,
7 ועל דרך זה בנוגע להרגש הלב, וכן בנוגע למחשבה דיבור ומעשה; אבל בנוגע לענין החיות (ועל דרך
8 זה בענין הרצון לחיות) הקשור עם עצם הנפש - אין שינויים.

9 [ועל-פי-זה יש לבאר גם בנגלה דתורה, בנוגע לשיעור אכילה דיום הכפורים - "ככותבת" - שזהו
10 שיעור השוה לכל, הן אצל תינוק והן אצל עוג מלך הבשן, ד"קים להו לרבנן כו' דבהכי מיתבא
11 דעתי"¹⁸⁵;

12 לכאורה אינו מובן: אם השיעור דכותבת "מיתבא דעתי" של עוג מלך הבשן - הרי בשביל אדם רגיל
13 מספיק שיעור פחות מזה; ואם אדם רגיל זקוק לככותבת כדי שתהיה "מיתבא דעתי" - זקוק עוג מלך
14 הבשן לשיעור גדול יותר?

15 אך הענין הוא - ששיעור זה קשור עם כללות החיות שמצד עצם הנפש, שאינו נמדד לפי שיעור
16 הגוף, ובמילא, אין בו שינויים בין תינוק לעוג מלך הבשן].

17 וזוהי גם המעלה המיוחדת שבמדת הנצח - שקשורה עם עצם הנפש, ולכן, מדת הנצח אינה כמו כל
18 הכחות שהם בהגבלה, וכמו כח השכל, שיגיעת השכל היא רק עד מדה מסויימת, וכדי שתהיה יגיעה
19 גדולה יותר הרי זה דוקא כשיש תשוקה מיוחדת, או הבטחת איזה דבר מיוחד; מה-שאינ-כן מדת הנצח
20 היא למעלה מהגבלות, וכפי שרואים במוחש, שבשביל ענין הנצחון עושה האדם גם דברים שאין להם
21 מקום בשכל והם היפך השכל.

22 ומוסיף כבוד קדושת מורי וחמי אדמו"ר בהמשך ההילולא¹⁷⁹, ש"ענין הנצחון שייך בגדול דוקא ..
23 והוא על דרך שאמרו רז"ל¹⁸⁶ כל תלמיד חכם שאינו נוקם ונוטר כנחש אינו תלמיד חכם .. וכל מי שגדול
24 יותר, מדת הנצחון הוא ביותר אצלו, ולכן, המלך שגדול מכל העם (ועד לאופן של התנשאות על העם,
25 כמו שכתוב¹⁸⁷ "שום תשים עליך מלך", "שתהא אימתו עליך"¹⁸⁸) .. הנה בו שייך ענין הנצחון יותר,
26 לגלות רצונו וחפצו ולהוציא נצחונו".

27 וממשיך לבאר, ש"ענין הנצחון הוא דוקא כשיש מנגד המונע ומעכב .. אז עומד בנצחון כנגדו ..
28 ובשביל ניצוח המנגד הרי מבזבז כל סגולות האוצרות דהון יקר הנאסף והנקבץ במשך כמה שנים מדור
29 אחר דור, ואשר מעולם לא השתמש מזה לשום דבר, וכמוס וחתום מעין כל רואה, הנה בעת ניצוח
30 המלחמה הוא מבזבז כל האוצרות .. ועוד יותר, שגם חייו משליך המלך מנגדו כו'".

31 וענין זה הוא ביתר שאת ויתר עז במלכות דוד, כמבואר ב'תורה אור'¹⁸⁹ ש"מלכות דוד נלקחה ממקום
32 עליון שהיא מבחינת כי לא אדם הוא", ש"אין שם שינויים כלל", "וזוהו שאמר שמואל לשאול וגם נצח
33 ישראל לא ישקר ולא ינחם כו' .. שמאחר שכבר ניתנה לדוד אי אפשר להעביר המלוכה ממנו".

34 ונמצא שמלכות דוד היא מבחינת "נצח" ש"לא ינחם" - "אתר דלא אשתני", ש"לכן דוד¹⁹⁰ מלך

(180) ת"ח בשלח רכא, ד ואילך. אוה"ת שם ע' תערב ואילך.

סה"מ תרכ"ט ע' סד ואילך. פר"ת ע' רמא ואילך. ועוד.

(181) סה"מ תקס"ה ח"ב ע' תתקפט ואילך.

(182) שמואל"א טו, כט.

(183) ראה זהר ח"א רכא, סע"א ואילך. ח"ג קז, סע"א.

(184) עירובין סה, א.

(185) יומא פ, ב. וראה גם תורת מנחם - התוועדות ח"ל ע'

151. וש"נ.

(186) שם כב, סע"ב ואילך.

(187) פ' שופטים יז, טו.

(188) סנהדרין כב, א (במשנה). וש"נ.

(189) יתרו עב, ג.

(190) ר"ה כה, א.

ישראל חי וקיים¹⁹¹, ועל מלכותו נאמר¹⁹² "וישב על כסא הוי" - "המשכת בחינת אני¹⁹³ ה' לא¹ שנית¹⁹⁴".

וְאֶף-עַל-פִּי שִׁפְסוּק זֶה נֹאמַר גְּבִי שְׁלֵמָה, הָרִי עֲנִין זֶה הַתְּחִיל אֲצֵל דּוֹד הַמֶּלֶךְ עֲצֻמוֹ, אֲלֵא שֶׁנִּמְשַׁךְ גַּם כֵּן אֲצֵל שְׁלֵמָה, שֶׁמִּלְכוּתוֹ הִיא הַמֶּשֶׁךְ שֶׁל מַלְכוּת דּוֹד, שֶׁלֹּכֵן לֹא הִיָּה צָרִיךְ מִשִּׁיחָה לּוֹלִי "הִיָּתָה שֵׁם מַחְלֻקָת" ¹⁹⁵, וְעַד כִּדִּי כֵךְ, שֶׁבִשְׁעָה שֶׁהוֹבִטְחָה מַלְכוּתוֹ שֶׁל שְׁלֵמָה, נֹאמַר¹⁹⁶ "יְחִי . . הַמֶּלֶךְ דּוֹד לְעוֹלָם".

לו. וּבִנְוֹגָע לְעֲנִינָנו:

כִּיּוֹן שֶׁמְדוּבָר אֲוֹדוֹת דּוֹד לְאַחֲרֵי שֶׁנִּמְשַׁח לְמֶלֶךְ בְּאוֹפֶן ד'נִצַּח יִשְׂרָאֵל לֹא יִשְׁקֶר וּגו'", מוֹבֵן גּוֹדֵל חוֹמֶר הַהִתְנַגְּדוֹת שֶׁל אוֹיְבֵי דּוֹד, כִּיּוֹן שֶׁזֶהוּ עֲנִין שֶׁנִּגַּע בְּמִדַּת הַנִּצְחוֹן שֶׁל דּוֹד הַמֶּלֶךְ - "נִצַּח יִשְׂרָאֵל",

וְעַד שֶׁבִּזְזָה תְּלוּי גַּם אֲמִיתִית נְבוֹאָה שְׁמוּאֵל - כְּדֹאִיתָא בְּמִדְרַשׁ¹⁹⁷ "כִּיּוֹן שֶׁרָאָה דּוֹד עֲצֻמוֹ מִצְּמוּצָם בִּיד שְׁאוּל, הַתְּחִיל אֹמֵר, עַל חֲנָם מִשַּׁח אוֹתִי שְׁמוּאֵל וְאָמַר לִי מִשַּׁחךְ ה' לְמֶלֶךְ, הִכֵּן הִיא אוֹתָהּ הַהִבְטָחָה שֶׁהִבְטִיחַ אוֹתִי. וּמִנֵּין שֶׁאָמַר כֵּן, אֲנִי אִמְרָתִי בַּחֲפְזִי כֹל הָאָדָם כּוֹזֵב¹⁹⁸ [וְהֵינּוּ, שֶׁאִם מַלְכוּת דּוֹד תִּתְקַיֵּם רַק בַּמֶּשֶׁךְ כִּמָּה שְׁנִים וְאַחֲרֵי כֵךְ תִּפְסַק, הָרִי זֶה עֲנִין שֶׁל "כּוֹזֵב", כִּמּוֹ נִהְרֹת הַמְּכַזְּבִין אַחַת לְשִׁבְעָ שְׁנִים כו']¹⁹⁹. מִיד אָמַר לוֹ הַקָּב"ה, כּוֹזֵב אַתָּה קוֹרָא לְשְׁמוּאֵל (בְּתַמִּיָּה), מַעֲיֵד אֲנִי עָלָיו שֶׁהוּא נֹאמֵן כו'".

וּכִיּוֹן שֶׁכֵּן, הָרִי מוֹבֵן, שֶׁדּוֹד הִיָּה צָרִיךְ לְעִשּׂוֹת כֹּל הַתְּלוּי בּו (וּלְדוֹגְמָא: לִהְיוֹת נֹקֵם וְנוֹטֵר כִּנְחָשׁ, וְכִיּוֹצֵא בִּזְזָה) כְּדִי לְבַטֵּל אֶת הַמִּנְגְּדִים כו', גַּם כֹּאשֶׁר בְּשִׁבִּיל זֶה יִהְיֶה צוֹרֵךְ לְהִשְׁתַּמֵּשׁ בַּמַּעֲלָה הַתּוֹרָה (שֶׁהִיא מְקוֹר וְחִיּוֹת כֹּל הָעוֹלָמוֹת כו', כִּנ"ל בְּאֵרוּכָה) - שֶׁהָרִי מְדוּבָר אֲוֹדוֹת "נִצַּח יִשְׂרָאֵל", עֲנִין נַעֲלָה בִּיּוֹתֵר שֶׁלְמַעֲלָה מִסֹּדֶר הַשְׁתַּלְשְׁלוֹת כו', בַּחֲנִינָה "כִּי לֹא אָדָם הוּא", "אַתָּה דֹּלָא אֲשֶׁתִּנִּי".

כְּלוֹמֵר: הַצּוֹרֵךְ שֶׁל דּוֹד לְבַטֵּל אֶת הַמִּנְגְּדִים הִיָּה לֹא מִצַּד הָעֲנִינִים שֶׁל סֹדֶר הַהִשְׁתַּלְשְׁלוֹת, אֲלֵא גַּם מִצַּד הָעֲנִינִים שֶׁלְמַעֲלָה מִהַשְׁתַּלְשְׁלוֹת (הֵינּוּ בַּחֲנִינָה הַתּוֹרָה כִּפִּי שֶׁהִיא לְמַעֲלָה מִעוֹלָמוֹת) - מֵאַחֲרֵי שֶׁעֲנִין זֶה נֹוֹגַע לְבַחֲנִינָה "כִּי לֹא אָדָם הוּא", "אַתָּה דֹּלָא אֲשֶׁתִּנִּי". וְזֶה מוֹבֵן עוֹד יוֹתֵר שֶׁאֲצֵל דּוֹד עֲצֻמוֹ לֹא הִיָּה חֲסֹרֶן כֹּלֵל בְּעִנֵּין זֶה.

וְאֶף-עַל-פִּי-כֵן, בְּגִלָּל שֶׁשִּׁיבַח אֶת הַתּוֹרָה "בְּזוֹ הַמַּעֲלָה לְחֻד" (כִּנ"ל מִדְּבָרֵי רַבֵּינוּ הַזֶּקֶן ב'תּוֹרָה אֹר") - נַעֲנֵם דּוֹד [אֵן שֶׁבִּנְוֹגַע לְעֲנִינִים אַחֲרִים מִצִּיּוֹ ש"שְׁאוּל (נִכְשָׁל) בְּאַחַת וְעֵלְתָה לוֹ" (לְרַעָה), וְאִילוּ "דּוֹד (נִכְשָׁל) בְּשֵׁתִים וְלֹא עֵלְתָה לוֹ" (לְרַעָה)²⁰⁰], וְהֵינּוּ, שֶׁגַּם כֹּאשֶׁר מִשְׁתַּמְשִׁים בְּתּוֹרָה בְּשִׁבִּיל עֲנִין הַכִּי נַעֲלָה כִּמּוֹ "נִצַּח יִשְׂרָאֵל", אִי אִפְשָׁר שֶׁלֹּא לְהַזְכִּיר אֶת מַעֲלָתָה הָעִיקָרִית שֶׁל הַתּוֹרָה - "נַעֲלָמָה מִעֲנִי כֹל חִי", וְאַהִיָּה אֲצֵלוֹ אֲמוּן¹⁶⁵.

לִז. וְהוֹרָאָה מִזֶּה - בִּנְוֹגַע לְלִימּוֹד הַתּוֹרָה עַל-יְדֵי כֹל אֶחָד מִיִּשְׂרָאֵל:

כִּיּוֹן שֶׁבַּהֲקִדְמָה לְמִתֵּן-תּוֹרָה בִּיקְשׁוּ הַמַּלְאָכִים שֶׁתִּנָּתֵן לָהֶם הַתּוֹרָה שֶׁהִיא "חֲמוּדָה גְּנוּזָה", "נַעֲלָמָה מִעֲנִי כֹל חִי", וְאֶף-עַל-פִּי-כֵן, לֹא נִתְּנָה הַתּוֹרָה לְמַלְאָכִים, אֲלֵא דוֹקָא לְבִנֵּי יִשְׂרָאֵל לְמַטָּה, בְּמַעֲמַד וּמַצָּב ש"לְמַצְרִים יִרְדָּתָם" ו"יִצֵּר הָרַע יֵשׁ בֵּינֵיכֶם" - יְכוּלִים לְחַשׁוֹב שֶׁכֹּל עֲנִין הַתּוֹרָה הוּא לְפַעוֹל בִּירּוֹר הַיִּצֵּר הָרַע וְאַרְץ מִצְרַיִם.

וְזֶה גַּם שֶׁבִּירּוֹר הַיִּצֵּר הָרַע וְאַרְץ מִצְרַיִם (הֵינּוּ, לֹא בִיטוּל מִצִּיּוֹתָם, אֲלֵא הַבִּירּוֹר שֶׁלָּהֶם) הוּא עֲנִין נַעֲלָה בִּיּוֹתֵר - שֶׁהָרִי עַל-יְדֵי-זֶה מִשְׁלִימִים תְּכֵלִית כּוֹוֶנַת הַבְּרִיאָה, שֶׁנִּתְּנָה הַקָּב"ה לִהְיוֹת לוֹ יִתְבָּרֵךְ דִּירָה בְּתַחְתּוֹנִים²⁰¹.

197) מִדְּרַשׁ תְּהִלִּים וְשׁוּח"ט יח, ב.

198) תְּהִלִּים קטז, יא.

199) פֶּרֶה פ"ח מ"ט.

200) יוֹמָא כב, ב (וּבְפֶרֶשׁ"י) - הוֹבָא בְּתוֹ"א יִתְרוֹ שֵׁם.

201) רָאָה נִתְחַוָּא בְּחֻקוֹתֵי ג. נִשָּׂא טז. ב"ר ספ"ג. בְּמִדְּב"ר

פ"ג, ו. תְּנִיא רִפְל"ו. וּבְכ"מ.

191) תו"א שם.

192) דְּבָרֵי הַיָּמִים-א כט, כג.

193) מַלְאָכִי ג, ו.

194) סה"מ תרס"ב ע' שֵׁנִד. תרפ"ה ע' שִׁמְג. תש"ח ע' 288.

195) רַמְבַּ"ם ה' מַלְכִּים פ"א ה"ב.

196) מַלְכִּים-א, א, לא.

- 1 ובפרט על-פי הידוע²⁰² שענין הדירה הוא לעצמותו יתברך, כמו דירת האדם, שבה נמצאים לא רק
- 2 לבישויו וכליו, או אפילו חיצוניותו, אלא הדירה היא גם לעצמיות האדם, כמובן ממאמר רז"ל²⁰³ "כל מי
- 3 שאין לו בית אינו אדם".
- 4 אמנם, למרות גודל העילוי שבפעולת התורה בבירור העולם (יצר הרע ומצרים), שעל-ידי-זה נעשית
- 5 דירה לו יתברך בתחתונים - צריך לידע שאין זה מגיע לאמיתית ענין התורה, שעל זה נאמר "ואהיה
- 6 אצלו אמון".
- 7 ומזה מובן גם בנוגע ללימוד התורה²⁰⁴, שאף שהתחלת הלימוד צריך להיות כדי לידע את המעשה
- 8 אשר יעשון כו' (שענין זה קשור עם פעולת התורה בעולם), מכל-מקום, צריך לידע שזהו רק התחלת
- 9 הלימוד, ולימוד זה נכלל במאמר רז"ל²⁰⁵ "לעולם יעסוק אדם בתורה ומצוות אף-על-פי שלא לשמה";
- 10 ואילו התכלית היא שיהיה אצלו לימוד התורה לשמה - לשם התורה עצמה, והיינו, שלא יחשוב כלל
- 11 אודות מציאות העולמות (גם לא אודות בירור העולם כו'), כי אם אודות עצם ענין התורה, ש"אורייתא
- 12 וקודשא בריך הוא כולא חד"²⁰⁵.

* * *

- 38 לח. בנוגע לכללות הענין דמתן תורה, שהתחלתו²⁰⁶ ב"וידבר אלקים גו' אנכי גו'" עד "לא תחמוד
- 39 גו'", אמרו רז"ל⁹⁸ שכל עשרת הדיברות נאמרו בדיבור אחד, ואחר כך חזרו ונפרטו כל דיבור בפני עצמו,
- 40 ובזה יש חילוקי דעות²⁰⁷ - אם כל הדברות נפרטו על-ידי הקב"ה בעצמו, או על-ידי משה, או שיש
- 41 חילוק בין שני דיברות הראשונות שנאמרו מפי הגבורה (נוסף על אמירת כל עשרת הדיברות בדיבור
- 42 אחד), לשאר ח' הדברות שנאמרו על-ידי משה.

- 43 ויש לבאר תוכן הענין דאמירת עשרת הדיברות בדיבור אחד בנוגע לעבודת האדם.

ובהקדמה:

- 45 עצם הענין דאמירת עשרת הדיברות בדיבור אחד הוא דבר המובן - לא בגלל שהקב"ה צריך להראות
- 46 את כחו לעשות דבר שאי אפשר לאדם לעשותו, דמאי קא משמע לן, הרי הקב"ה הוא "כל יכול", אלא
- 47 לפי שכן הוא סדר הגילוי מלמעלה, שתחילה נמשך כללות הענין כפי שהוא למעלה מהתחלקות, ככל
- 48 הענינים שלמעלה שהם באופן של אחדות שלמעלה מהתחלקות, ואחר כך נמשכים ומתגלים גם פרטי
- 49 הדברים²⁰⁸.

- 50 אלא שעל פי זה צריך להבין לאידך גיסא: מדוע רק עשרת הדיברות נאמרו בדיבור אחד, הרי כל
- 51 התורה ומצוות נמשכים ממקום האחדות כו', ואם כן, היתה כל התורה כולה צריכה להיאמר בדיבור
- 52 אחד. ולהעיר, שאכן מצינו שכל מצוות התורה כלולים בתר"ך אותיות של עשרת הדיברות⁷³, אם כי ברמז
- 53 בלבד. אבל לא מצינו שנאמרו בדיבור אחד, מלבד עשרת הדיברות. וטעמא בעי.

- 54 ובעיקר - יש צורך לבאר גם את ההוראה שיכולים ללמוד מזה שעשרת הדיברות נאמרו בדיבור אחד,
- 55 ככל עניני התורה (כולל גם תורה שבעל פה), שאינם סיפורים בעלמא, אלא יש בהם הוראה בעבודת
- 56 האדם.

לט. ויש לומר הביאור בזה:

- 58 מטבע הדברים - קל יותר לקיים דיבור אחד מאשר עשרה דברות, שיש בהם כמה וכמה תיבות
- 59 ואותיות - תר"ך אותיות, וזאת - אפילו אם כולם היו מסוג אחד, ועל-אחת-כמה-וכמה כשיש בהם חלוקה

(205) זהר הובא בתניא פ"ד, רפכ"ג. וראה זהר ח"א כד, א.
ח"ב ס, א. תקו"ז ת"ו (כא, ב). תכ"ב (סד, א). ועוד.
(206) יתרו כ, א ואילך.
(207) ראה תו"ש ליתרו (עה"פ) ס"ח ובמילואים שם. וש"נ.
(208) ראה גם תורת מנחם סה"מ סיון ע' שכו ואילך.

(202) ראה תורת מנחם סה"מ שבט ע' שח. וש"נ.
(203) ראה יבמות סג, רע"א ובתורה"ש שאין שם. וראה גם
שיחת יום ב' דחג"ש תשכ"ב סכ"ה (תורת מנחם - התוועדות
חל"ד ס"ע 42). וש"נ.
(204) ראה גם תורת מנחם סה"מ אדר ע' נט ואילך. וש"נ.

למצוות עשה ומצוות לא תעשה, שקיומם קשור עם תנועות הפכיות בנפש כו' (אם להתאמץ לעשות מה שצריך, או למנוע את עצמו שלא לעשות דבר האסור).

ומזה מובן, שכאשר יהודי יודע שכל עשרת הדברות נאמרו בדיבור אחד, היינו, שלאמיתתו של דבר הם ענין אחד, הרי זה פועל שיהיה לו קל יותר לקיימם.

ובפשטות: יהודי צריך לקבל על עצמו ענין אחד (דיבור אחד) - כמו הקדמת נעשה לנשמע¹⁰, או כמו שכתוב²⁰⁹ "מה ה' אלקיך שואל מעמך כי אם ליראה את ה'" ("לא באת עלי אלא באחת"²¹⁰), ואז יוכל לקיים את כל ריבוי הענינים שבתורה ומצוות בקלות יותר, והיינו, שהקושי שבקיום התורה ומצוות יהיה רק כמו הקושי שבקיום ענין אחד בלבד.

ועוד ענין בזה:

התחלת עשרת הדיברות הוא הדיבור ד"אנכי" ו"לא יהיה לך". ובנוגע לציוויים אלו, הרי בודאי שכל אחד מישראל, מבלי הבט על מעמדו ומצבו, אינו זקוק ל"מגיד מישירים" שיסביר לו שצריך לקיים ציוויים אלו; כיון שנולד יהודי, הרי הוא מאמין בה', ומוסר נפשו על קדושת ה' שלא לעבוד עבודה זרה חס ושלום²¹¹ - שזהו מה שכתוב בתחילת עשרת הדברות "אנכי ה' אלקיך" - "אלקיך" לשון יחיד ("דיין פערזענלעכער"), כי הוא יתברך "כחך וחיותך"²¹², ובמילא יש בו ענין האמונה כו'.

וכיון שביחד עם "אנכי" ו"לא יהיה לך" נאמרו גם כל שאר הדברות "בדיבור אחד", הנה התוקף והוודאות כו' שבקיום "אנכי" ו"לא יהיה לך" פועל גם בנוגע לכל שאר הדברות, ובמילא גם בנוגע לכל עניני התורה ומצוות שכלולים בהם²¹³.

מ. ומזה באים לנקודה נוספת:

בעשרת הדיברות יש אמנם ענינים שהם בין אדם למקום ויש ענינים שהם בין אדם לחבירו, כמודגש בחלוקת עשרת הדיברות לשני לוחות, באופן שבלוח הראשון הם הענינים שבין אדם למקום, ובלוח השני הם הענינים שבין אדם לחבירו ("לא תרצח" עד "לא תחמוד")²¹⁴. אבל אף-על-פי-כן, נאמרו כל עשרת הדיברות בדיבור אחד, כדי להדגיש שבעצם הם ענין אחד, כך, שגם קיום הענינים שבין אדם לחבירו צריך להיות בגלל ציווי הקב"ה, כמו הענינים שבין אדם למקום²¹⁵.

לכאורה, יכול אדם להתנהג בהגינות וביושר ("ערליך") כלפי חבירו, מבלי לקשר זאת עם אופן ההנהגה בינו לבין קונו. אך על זה אומרים לו, שכל עשרת הדיברות נאמרו בדיבור אחד, ובמילא, אי אפשר לחלק ביניהם; כולם ניתנו מרועה אחד, שצוה על קיומם, אלא שנתן בחירה חפשית, ומבקש "ובחרת בחיים"²¹⁶, בתורת חיים, ובמצוותי עליהם נאמר²¹⁷ "וחי בהם".

ולכן, הדרך היחידה להבטיח את קיום המצוות שבין אדם לחבירו היא על-ידי-זה שיוודעים שזהו ציווי ה', היינו, ש"אנכי ה' אלקיך" הוא זה שצוה "לא תחמוד גו'".

- אם הוא מבין זאת, בודאי טוב, אבל גם אם אינו מבין הטעם שצריכים להיות תלויים זה בזה, אין זה משנה המציאות שבדיבור אחד נאמרו!

ויש להוסיף, שגם אם בדורות שלפני זה היה מקום לויכוח בזה, הרי ראינו זאת בדור האחרון אצל אלו - ימ"ש - שעברו על כל הענינים שבין אדם לחבירו באופן של רציחה מבהילה!

באותה מדינה גרו שמונים מליון בני אדם, וביניהם מלומדים כו', ולכאורה תמוה כיצד שייך אצלם הנהגה אכזרית כזאת?! - אלא סיבת הדבר היא - בלשון הכתוב²¹⁸: "רק אין יראת אלקים במקום הזה

(213) ראה תניא רפ"כ.

(214) רמב"ן יתרו כ, יג. נת' בלקו"ש חל"ו ע' 90 ואילך.

(215) ראה גם תורת מנחם - התוודעויות חל"ג ע' 105. וש"נ.

(216) נצבים ל, יט.

(217) אחרי יח, ה.

(218) וירא כ, יא.

(209) עקב יו"ד, יב.

(210) מדרש תהלים כז, ד. יל"ש שם רמז תשו.

(211) תניא פי"ד, פי"ח ט.

(212) ראה לקו"ת במדבר טז, סע"ד. בלק עג, ג. פינחס פ, א.

ר"פ ראה. תורת מנחם סה"מ חשון ע' רסח. סיון ע' שלח. תמוז

ריש ע' ט. ועוד.

- 1 והרגוני גו", והיינו, שאף-על-פי שהאפשרות ד"הרגוני" הוא ענין שבין אדם לחבירו, ואילו הענין
- 2 ד"יראת אלקים" הוא ענין שבין אדם למקום, אף-על-פי-כן, הרי הם שייכים זה לזה, כך, שגם ההנהגה
- 3 בין אדם לחבירו תלויה באופן ההנהגה בין אדם למקום²¹⁹.
- 4 וזוהי ההוראה מאמירת עשרת הדברות בדיבור אחד, והתחלתם היא ב"אנכי ה' אלקיך" - שהרי גם
- 5 "סדר" בתורה הוא ענין של תורה²²⁰:
- 6 הסדר של קבלת התורה הוא - שלכל לראש צריך לקבל על עצמו הענין ד"אנכי ה' אלקיך", ואזי
- 7 יבוא בדרך ממילא לקיום "לא תשא", "כבד את אביך גו'", עד "לא תחמוד גו'".
- 8 - לאחר קבלת התורה, אזי "לעולם יעסוק אדם בתורה ומצות אף-על-פי שלא לשמה כו'" (כנ"ל
- 9 סעיף כ"א), ובנדון דידן, שגם אם יקיים מצוות שבין אדם לחבירו בשביל כבוד, הנה לכל הפחות יקיים
- 10 אותם בפועל ממש; אבל ענין זה גופא הוא לפי "שמתוך שלא לשמה בא לשמה", והיינו, שסוף כל סוף
- 11 יבוא לקיים מצוות אלו מפני היותן ציווי ה'.
- 12 והודאות בכך שכאשר יעסוק בקיום המצוות בפועל, "אף-על-פי שלא לשמה", הרי זה "יגרור" אותו
- 13 לבוא אל האמת ("לשמה"), היא - לפי ש"עשרת הדברות בדיבור אחד נאמרו", ונמצא, שגם המצוות
- 14 שבין אדם לחבירו קשורות ומאוחדות עם "אנכי ה' אלקיך", ולכן, על-ידי קיום מצוות אלו יבא סוף כל
- 15 סוף להכרת האמת, שגם קיום "לא תרצח" ו"לא תחמוד" תלוי ב"אנכי ה' אלקיך", שהוא המצווה עליהם.
- 16 וגם אם נדמה לו שענין זה אינו מונח אצלו באמת, ואינו "אוחז" כן באמת אלא רק בדמיונות - ומי
- 17 הוא זה שרוצה לחיות עם "שקר" - ילך אצל חכם...
- 18 והעיקר, שהכל נדפס כבר בספרים, ויכול לקנות ספר בשביל פרוטות אחדות, ויראה שם את האמת,
- 19 שאזהרת "לא תרצח" ו"לא תחמוד" היא מ"אנכי ה' אלקיך"!
- 20 מא. ויש לקשר האמור לעיל שגם ענינים שבין אדם לחבירו (דברים שגם שכל האנושי מחייב אותם)
- 21 תלויים ב"אנכי ה' אלקיך" - עם סיפור נוסף בנוגע למתן תורה:
- 22 אמרו חז"ל²²¹ "כשנתן הקב"ה את התורה, צפור לא צוות, עוף לא פרח, שור לא געה וכו', אלא
- 23 העולם שותק ומחריש ויצא הקול אנכי ה' אלקיך".
- 24 וההוראה מזה - שאין ליהודי להסתגר בד' אמותיו, להתפלל וללמוד תורה לעצמו, ואילו העולם
- 25 שמסביבו ישאר במעמד ומצב של "רשות הרבים", "טורי דפרודא"²²² - באופן שמקצת מחייו שייך
- 26 להקב"ה ומקצת כו'... - אלא בהכרח שתהיה גם פעולת התורה בעולם.
- 27 ישנם השואלים: מה לעוף ושור ולמתן-תורה?! - תורה היא ענין שכלי, ושייכת למי שהוא בעל
- 28 שכל, שיכול להתייגע בשכלו שבמוחו ולהסביר זאת לאחרים וכו'; אבל עוף ושור - מה להם ולתורה?!
- 29 ובמילא, כשמדובר אודות ענינים השייכים לעוף ושור וכיוצא בזה - טוענים הם - אין לתורה בעלות
- 30 עליהם.
- 31 והמענה על זה - שנתנית התורה על-ידי הקב"ה היתה באופן שחדר את העולם כולו, לא רק בסוג
- 32 המדבר, אלא גם בסוג החי, הצומח והדומם. ובאופן כזה צריכה להיות גם קבלת התורה על-ידי בני
- 33 ישראל - "משה קיבל תורה מסיני ומסרה כו'"²²³ לכל בני ישראל עד סוף כל הדורות - שתחדור ותפעל
- 34 לשנות את כל הבריאה כולה²²⁴.
- 35 מב. אך עדיין יכול יהודי לשאול: כיצד יוכל הוא - יהודי אחד - לפעול על כל העולם, בה בשעה

(222) ראה תניא ספ"ג. ובכ"מ.

(223) אבות רפ"א.

(224) ראה גם שיחת יום ב' דחג"ש תשכ"ג ס"כ (תורת מנחם - התועדויות חל"ז ע' 37). וש"נ.

(219) ראה גם תורת מנחם - התועדויות חל"ה ס"ע 252

ואילך. וש"נ.

(220) ראה פסחים ו, ב. של"ה חלק תושבע"פ, כלל לשונות בתחלתו (תב, ב).

(221) שמו"ר ספכ"ט.

1 שאפילו כל בני ישראל ביחד הם "המעט מכל העמים"²²⁵, אפילו ביחס למין המדבר, ועל-אחת-כמה-
 2 וכמה ביחס לכל שאר הנבראים מסוג החי, הצומח והדומם?!

3 והמענה לזה - בהתחלת עשרת הדיברות - "אנכי ה' אלקיך אשר הוצאתיך מארץ מצרים מבית
 4 עבדים":

5 בני ישראל היו בארץ מצרים עבדים לפרעה מלך מצרים, שהיה מושל בכיפה²²⁶, במשך זמן רב -
 6 מאתיים ועשר שנים, ג' דורות (כמו שכתוב²²⁷ "ודור רביעי ישובו הנה"), כך, שהדור השני נולד
 7 מלכתחילה במעמד ומצב של עבדות, ללא בעלות עצמית, ולא ראו חירות מימיהם.

8 ואף-על-פי-כן, כשהגיע הזמן לצאת ממצרים - לא הועיל התוקף של פרעה ואלהי מצרים כו', והוכרח
 9 "ביד חזקה"²²⁸ לשלח את בני ישראל מארץ מצרים, והיינו, שפרעה בעצמו צוה על בני ישראל לצאת
 10 מארצו.

11 אלא שכל זה תלוי בכך שאצל בני ישראל היה "ויאמן העם וישמעו כי פקד ה' את בני ישראל"²²⁹
 12 ("פקד פקדתי"²³⁰), ולא רק באופן של אמונה בלבד, אלא אמונה זו באה לידי ביטוי גם בכך ש"ויקדו
 13 וישתחוו"²²⁹, בכל ציור הקומה שלהם; ועל-ידי-זה נעשה הענין ד"הוצאתיך מארץ מצרים", באופן שלא
 14 רק שעניני העולם לא נלחמו נגד בני ישראל, אלא אדרבה, ש"ביד חזקה יגרשם מארצו"²²⁸, כנ"ל.

15 וזהו תוכן התחלת עשרת הדיברות - "אנכי ה' אלקיך אשר הוצאתיך מארץ מצרים", שהקב"ה אומר
 16 לכל אחד ואחד מישראל ("אלקיך" - לשון יחיד, כנ"ל), שעל-ידי שמקבל על עצמו "אנכי ה' אלקיך"
 17 (על דרך שהיה במצרים ש"ויאמן העם גו"), הנה על-ידי-זה "הוצאתיך מארץ מצרים", כי זהו כחה של
 18 התורה, שחודרת ופועלת בכל הבריאה כולה, בכל אומות העולם, וגם בסוג החי, הצומח והמדבר.

19 וסיפור זה מהוה לימוד והוראה בנוגע לחג השבועות בכל שנה, שבו קורין עשרת הדיברות, ואז
 20 מתחדש כללות הענין דמתן תורה:

21 כל אחד מישראל, יהיה מי שיהיה, אפילו אם במשך ג' דורות לא ידע אודות יהדות - יכול להחליט
 22 ולקבל את התורה, כל עשרת הדיברות, מ"אנכי" עד "לא תחמוד", וכל עניני התורה ומצוות שכלולים
 23 בעשרת הדיברות, מבלי להתפעל כלל מפרעה וארץ מצרים כו'.

24 אלא שצריך לקבל את התורה באופן של "נעשה ונשמע" באמת, ללא ספיקות כו'.

25 ומזה נמשך הכח גם לאחר חג השבועות - כאשר הולכים מהר סיני, לאחר "סילוק שכינה"²³¹ -
 26 לילך לבטח דרכו במשך כל השנה כולה, שתהיה שנה טובה ומבורכת בכל עניני תורה ומצוות,
 27 ועל-ידי-זה זוכים לברכת ה' בכל המצטרף, בבני חיי ומזוני רויחי.

28 המשך השיחה נדפס בדבר מלכות לפרשת שלח

(228) ס"פ שמות.

(229) שם ד, לא.

(230) שם ג, טז.

(231) פרש"י יתרו יט, יג.

(225) ואתחנן ז, ז.

(226) ראה מכילתא בשלח יד, ה. שמו"ר פט"ו, יו"ד. זח"ב ו,

א.

(227) לך לך טו, טז.

בס"ד. משיחת יום ב' רחג השבועות* ה'תנש"א.

- בענין תורה חדשה מאתי תצא -

שמצינו בכ"מ¹² שמישיח ילמד פנימיות התורה את כל העם.

(ב) חידוש (גם) בהלכות התורה - כדאיתא במדרש⁴ בנוגע ללוי'תן ושור הבר, "כי צד הם נשחטים, בהמות נותן ללוי'תן בקרניו וקורעו ולוי'תן נותן לבהמות בסנפיריו ונוחרו. . . זו היא שחיטה כשירה (בתמי"), ולא כך תנינן¹³ הכל שוחטין ובכל שוחטין ולעולם שוחטין חוץ ממגל קציר והמגרה והשנים מפני שהן חונקין. . . אמר הקב"ה תורה חדשה מאתי תצא, חידוש תורה מאתי תצא" - חידוש בהלכות התורה ששחיטה כזו תהי' כשירה.

ג. וצריך להבין:
"דבר ברור ומפורש בתורה שהיא מצוה עומדת לעולם ולעולמי עולמים, אין לה לא שינוי ולא גרעון ולא תוספת, שנאמר¹⁴ את כל הדבר אשר אנכי מצוה אתכם אותו תשמרו לעשות לא תוסף עליו ולא תגרע ממנו, ונאמר¹⁵ והגלות לנו ולבנינו עד עולם לעשות את כל דברי התורה הזאת, הא למדת שכל דברי תורה מצווין אנו לעשותן עד עולם, וכן הוא אומר¹⁶ חוקת עולם לדורותיכם, ונאמר¹⁷ לא בשמים היא, הא למדת שאין נביא רשאי לחדש דבר מעתה¹⁸."

ועפ"ז צריך ביאור בהענין ד"תורה חדשה מאתי תצא", "ע"י משיח" ש"נביא גדול הוא" - הרי כלל ש"לא בשמים היא", ו"אין נביא ראי לחדש דבר"? ובפרטיות יותר - הן בנוגע להתגלות טעמי וסודות התורה, והן (ועאכו"כ) בנוגע לחידוש בהלכות התורה:

באיהו מקומן שנתגלה ונתפרש איזה טעם המוכן לנו לכאורה, אין זה הטעם המוכן לנו לבדו תכלית הטעם וגבולו, אלא בתוכו מלוכב פנימיות ותעלומות חכמה כו".
(12) ראה לקר"ת צו יז, א ואילך. שער האמונה פני' ואילך. ועוד.

(13) חולין טו, ב - במשנה.

(14) פ' ראה יג, א.

(15) נצבים כט, כח.

(16) אמור כג, כד.

(17) נצבים ל, יב.

(18) רמב"ם הל' יסוה"ת רפ"ט.

א. מהחידושים העיקריים בימות המשיח - כפס"ד הרמב"ם ש"באותן הימים תרבה הדעה והחכמה והאמת. . . שאותו המלך שיעמוד מזרע דוד (המלך המשיח) בעל חכמה יהי' יתר משלמה, ונביא גדול הוא קרוב למשה רבינו, ולפיכך ילמד כל העם ויורה אותם דרך ה"י¹, "ולפיכך יהיו ישראל חכמים גדולים ויודעים דברים הסתומים וישיגו דעת בוראם כפי כח האדם".
ובלשון חז"ל - מיוסד על הפסוק³ "כי תורה מאתי תצא" שנאמר ביעודי הגאולה - "תורה חדשה מאתי תצא, חידוש תורה מאתי תצא"⁴, "עתיד⁵ הקב"ה להיות יושב. . . ודורש תורה חדשה שעתידי ליתן ע"י משיח"⁶.

ויש לומר, שענין זה מרומז בדברי הרמב"ם שמלך המשיח "בעל חכמה יהי' יתר משלמה ונביא גדול הוא. . . ולפיכך ילמד כל העם" - שכיון ש"נביא גדול הוא" לכן תתגלה אליו ה"תורה חדשה (ש)מאתי תצא", וילמדה לכל העם.

ב. ובביאור הענין ד"תורה חדשה" דלעתיד לבוא - ב' פירושים-אופנים:

(א) החידוש הוא בהתגלות טעמי וסודות התורה - כדאיתא בירושלמי⁷ "יש דברים שמשקיף עליהם את הפה (משקיף השפתים עליהם וסותמין את הפה ואין לגלותן⁸) כד"א⁹ ישקני מנשיקות פיהו", וענינים אלו יתגלו ב"תורה חדשה" דלעתיד לבוא, ש"מובטחים¹⁰ מאתו להופיע עוד עליהם לבאר להם סוד טעמי ומסתר צפונותי"¹¹, וכפי

(* בתור השתתפות ב"כינוס תורה" מתקיים באסרו-חג (וראה לקמן סי"ד).

(1) הל' תשובה פ"ט ה"ב.

(2) סוף הל' מלכים.

(3) ישעי' נא, ד.

(4) ויק"ר פי"ג, ג.

(5) יל"ש ישעי' רמז תכט.

(6) וראה גם פ' הרד"ק ומצו"ד עה"פ: "כי המלך המשיח יורה כו".

(7) ע"ז פ"ב סוף ה"ז.

(8) פ' פני משה.

(9) שה"ש א, ב.

(10) פרש"י עה"פ.

(11) ראה תניא אגה"ק סי"ט: "טעמי מצוות לא נתגלו. . . וגם

ה"חידוש" נעשית ע"פ כללי התורה שניתנו למשה
בסיני, ה"ז כלול (בהעלם) בתורה וניתן למשה מסיני.
ועד"ז יש לומר בנוגע ל"תורה חדשה" שתתגלה
לעתיד לבוא - שבמתן תורה (שהו"ע חד-פעמי,
שהרי לא יהי' עוד הפעם מתן-תורה²⁵) ניתנו כל
עניני התורה כולה, גם הענינים ד"תורה חדשה
מאתי תצא" שיתגלו ע"י משיח, טעמי וסודות
התורה שניתנה כולה (יחד עם "סוד טעמי" ומסתר
צפונותי") למשה מסיני, וכלולים בהעלם בתורה
שניתנה למשה מסיני, אלא שיש חילוק יסודי
ועיקרי בין החידושים שמתגלים ע"י תלמיד ותיק
בזמן הזה ל"תורה חדשה" שתתגלה לעתיד לבוא:
החידושים בתורה שמתגלים בזמן הזה - כיון
שהתגלותם היא ע"י היגיעה בשכלו (המובל) של
תלמיד ותיק, מובן, שגם קודם התגלותם (בהיותם
בהעלם) ה"ה כלולים בתורה באופן שיש ביכולת
האדם למוצאם ולגלותם (העלם שישנו במציאות)
מן ההעלם אל הגילוי.
משא"כ ה"תורה חדשה" שתתגלה לעתיד לבוא
- כיון שאין ביכולת האדם (תלמיד ותיק) לגלותם,
כי אם ע"י הקב"ה בעצמו, "תורה חדשה מאתי
תצא", מובן, שהתגלותם בתורה היא באופן של
העלם לגמרי שאינו שייך לגילוי (העלם שאינו
במציאות), ולכן "התגלותם" לעתיד לבוא ע"י
הקב"ה הו"ע של חידוש, "תורה חדשה", באיך-ערוך
לגמרי לתורה שבזמן הזה, כמארז"ל²⁶ "תורה שאדם
למד בעוה"ז הבל היא לפני תורתו של משיח".
ה. ועפ"ז מובן שהתגלות ד"תורה חדשה
מאתי תצא", "ע"י משיח" ש"נביא גדול הוא", היא
חלק ובכלל התורה שניתנה למשה מסיני, ש"אין לה
לא שינוי כו' לא בשמים היא", ו"אין נביא רשאי
לחדש דבר":
(א) בנוגע להתגלות טעמי וסודות התורה ע"י
הקב"ה, "מאתי תצא" - אף שדרגת התורה שאינה
יכולה להתגלות ע"י האדם אלא ע"י הקב"ה
בעצמו ("מאתי") היא שלא בערך כלל לשכלו של
האדם למטה, והתורה "לא בשמים היא"²⁷, הרי עז"נ

1 בנוגע להתגלות טעמי וסודות התורה - כיון
2 שטעמים וסודות אלו אינם מתגלים ע"י הלימוד
3 והיגיעה בפרד"ס שבתורה¹⁹, כי אם, ע"י ש"תורה
4 חדשה מאתי תצא", "ע"י משיח" ש"נביא גדול
5 הוא", ה"ז לכאורה גדר של "נבואה", ולא גדר של
6 "תורה"²⁰?
7 ובנוגע לחידוש בהלכות התורה - כיון
8 שמפורש בתורה ששחיטה בסכין פגומה אינה
9 כשרה, איך יתכן שלעתיד לבוא תהי' שחיטה זו
10 מותרת, היפך הכלל שהתורה "אין לה לא שינוי
11 כו', כל דברי תורה מצווין אנו לעשותן עד עולם,
12 וכן הוא אומר חוקת עולם לדורותיכם, ונאמר לא
13 בשמים היא"?
14 ד. ויובן בהקדם הביאור בחידושי תורה בזמן הזה,
15 כמארז"ל²¹ "כל מה שתלמיד ותיק עתיד לחדש"²²
16 הכל ניתן למשה מסיני" - "לחדש" דייקא, חידוש
17 של התלמיד ותיק, וביחד עם זה "ניתן למשה
18 מסיני":
19 במתן-תורה ניתנו למשה כללי התורה²³ שעל ידם
20 יודעים "לסבור סברות בהלכות ולפלפל בהן
21 בקושיות ופירוקים לירד לעומק הסברות וטעמי
22 ההלכות להבין דבר מתוך דבר ולדמות דבר לדבר
23 ולחדש חידושי הלכות . . . וכן בדרשות ההגדות
24 להתבונן מתוכם מוסר השכל לידע את ה' . . . כי רוב
25 סודות התורה שהיא חכמת הקבלה וידיעת ה' גנוזים
26 באגדות"²⁴. ולכן: מצד זה שהתלמיד ותיק התייגע
27 בשכלו למצוא ולגלות דבר זה (ע"פ כללי התורה),
28 ה"ז חידוש שלו; ומצד זה שמציאות וגילוי
19) כמו בפנימיות התורה שנתגלה בזמן הזה - ש"רוב
סודות התורה שהיא חכמת הקבלה וידיעת ה' גנוזים באגדות"
(הל' ת"ת לאדה"ז פ"ב ה"ג), "דברי חכמים שהסמיכו על מדרש
הפסוקים שהן ההגדות" (שם פ"א ה"ד). וראה בארוכה שומר
אמונים (להר"י אירגס) וויכוח ראשון.
20) בביאור החילוק שביניהם - ראה בארוכה לקו"ש ח"ט
ע' 177 ואילך. וש"נ.
21) ראה מגילה יט, ב. ירושלמי פאה פ"ב ה"ד. שמו"ר
רפמ"ו. ויק"ר רפכ"ב. קה"ר פ"א, ט (ב). פ"ה, ח (ב). ועוד.
22) ולהעיר, ש"כל איש ישראל יכול לגלות תעלומות חכמה
ולחדש כל חדש הן בהלכות הן באגדות הן בנגלה הן בנסתר . . .
ומחוייב בדבר" (תניא אגה"ק סכ"ו קמה, א). וראה הל' ת"ת
לאדה"ז פ"ב ה"ב).
23) ראה שמו"ר פמ"א, ו: "וכי כל התורה למדה משה כו'
אלא כללים למדוהו כו'" (וראה בארוכה לקו"ש ח"ט ע' 252
ואילך. וש"נ).
24) לשון אדה"ז בהל' ת"ת שם.

(25) סה"מ תרנ"ו ע' שנו. המשך תרס"ו ע' כג. תקמו. תער"ב
ח"א ע' שסו. סה"מ עטר"ת ע' רצא. תרפ"ה ע' קצט. תש"ט ע'
57. ועוד.
(26) קה"ר פ"א, ח. ועד"ז שם רפ"ב.
(27) ראה ב"מ נט, ב.

— כמ"ש הרגצ'ובי³³ בנוגע להוראת שעה דאליהו ³¹
 בהר הכרמל שנלמדת ממ"ש³⁴ "השמר לך פן ³²
 תעלה עולותיך בכל מקום אשר תראה", "אבל אתה ³³
 מעלה בכל מקום שיאמר לך הנביא כדרך שהעלה ³⁴
 אליהו בהר הכרמל" [דלכאורה מהו הצורך בלימוד ³⁵
 מיוחד נוסף על כללות הלימוד דהוראת שעה ³⁶
 ממ"ש³⁵ "אליו תשמעון", "אפילו אומר לך עבור ³⁷
 על אחת מכל מצות שבתורה . . . הכל לפי שעה ³⁸
 שמע לו"³⁶], שהחידוש בזה ש"אין עליו שם שחוטי ³⁹
 חוץ כלל והוא קרבן", היינו, שאין זה היתר לעבור ⁴⁰
 על האיסור דשחוטי חוץ, כי אם שבזה לא נאמר ⁴¹
 מלכתחילה האיסור דשחוטי חוץ³⁷. וי"ל שעד"ז יהי' ⁴²
 החידוש דהיתר שחיטת שור הבר בסנפירי הליתין ⁴³
 — שהקב"ה יגלה "חידוש תורה" (חידוש שאינו ⁴⁴
 יכול להתגלות בזמן הזה ע"י תלמיד ותיק, כי אם ⁴⁵
 ע"י הקב"ה) שדיני שחיטה לא נאמרו מלכתחילה ⁴⁶
 על שחיטה זין]. ⁴⁷

ואף שחידוש זה שאינו יכול להתגלות ע"י ⁴⁸
 תלמיד ותיק שלומד ע"פ כללי התורה, כי אם ע"י ⁴⁹
 הקב"ה, אינו בכלל התורה ש"לא בשמים היא"³⁸ - ⁵⁰

1 "תורה חדשה מאתי תצא" ("תצא" דייקא, ולא
 2 "תנתן" וכיו"ב), שתצא מן השמים ("מאתי")
 3 ותבוא למטה בארץ, בהבנה והשגה דשכל האדם.
 4 ויש לומר, שהציאה מן השמים ("מאתי תצא")
 5 לבוא למטה בארץ מודגשת בהתגלות ה"תורה
 6 חדשה" ע"י מלך המשיח, שעם היותו "נביא גדול
 7 הוא", יהי' גם בעל חכמה . . יתר משלמה ("החכם
 8 מכל האדם"²⁸). ולפיכך ילמד כל העם", היינו,
 9 שהתורה חדשה שתתגלה אצלו באופן של נבואה
 10 תומשך ותתלבש גם בחכמת בשר ודם, והוא "ילמד
 11 כל העם", ש"יהיו חכמים גדולים ויודעים דברים
 12 הסתומים וישיגו דעת בוראם כפי כח האדם", היינו,
 13 שגם העניינים הכי נעלים ד"תורה חדשה" יהיו
 14 מושגים וחדורים בשכל האדם²⁹.

15 (ב) ובנוגע להחידוש בהלכות התורה (היתר
 16 שחיטת שור הבר בסנפירי של הלוייתן) — אולי יש
 17 לומר, שהחידוש הוא שדיני שחיטה שבתורה (שיהיו
 18 גם לעתיד לבוא³⁰) לא נאמרו מלכתחילה על שחיטה
 19 מיוחדת זו:

20 ובהקדם המבואר במפרשים³¹ שהיתר שחיטה
 21 זו הוא באופן דהוראת שעה, אבל ענין זה אינו
 22 בגדר "תורה חדשה", שהרי "למדנו מחכמים
 23 ראשונים מפי השמועה בכל אם יאמר לך הנביא
 24 עבור על דברי תורה . . שמע (חוץ מע"ז), והוא
 25 שיהי' הדבר לפי שעה"³².

26 ויש לומר, שהיתר שחיטת שור הבר בסנפירי
 27 הלוייתן אינו ככל הוראת שעה, כי אם "חידוש
 28 תורה" (ש"מאתי תצא") שדיני שחיטה שבתורה לא
 29 נאמרו מלכתחילה על שחיטה זו.

30 [ויש להוסיף, שמצינו דוגמתו גם בהוראת שעה

(33) צפע"נ עה"ת עה"פ. וש"נ. וראה בארוכה לקו"ש ח"ד ע' 70 ואילך.

(34) פ' ראה יב, יג.

(35) שופטים יח, טו.

(36) יבמות צ, ב. ספרי עה"פ.

(37) דוגמא לדבר: החילוק בין היתר חילול שבת בפיקוח נפש, "אמרה תורה וזלזל עליו שבת אחת כו'" (שבת קנא, ב. וש"נ), שלפי שעה היתירה התורה לזלזל השבת, להקרב שני כבשים ביום השבת, שאין זה דחי' או היתר דחילול שבת, אלא שהדין ד"מחללי" לא נאמר מלכתחילה בנוגע להקרב שני כבשים (וראה בארוכה לקו"ש חט"ז ע' 237 ואילך. וש"נ).

(38) ויתירה מזה: אפילו בענין שנחלקו חכמי ישראל (שב' הסברות הם בשכל האדם שלומד ע"פ כללי התורה) יש חילוקי דעות אם אפשר לסמוך על הודאה משמים (בת קול, וכיו"ב) שאומרת שהלכה כפלוני. וראה לקמן ס"ז.

ולהעיר מפלוגת הפוסקים בהסוגיא ד"קא מיפליגי במתיבתא דרקינא כו'" (ב"מ פו, א) אם ההלכה היא כהקב"ה שאומר טהור — כמ"ש רבינו הזקן בלקו"ת ס"פ תזריע: "הרמב"ם ספ"ב מהט"צ פסק כהמתיבתא דספיקו טמא, וכתב הכ"מ משום דת"ק ור' יהושע פליגי בזה ספ"ד דנגעים, והלכה כת"ק, ואע"ג דקוב"ה אומר טהור, לא בשמים היא כו', אמנם בהר"ש ספ"ד דנגעים משמע דהלכה כר' יהושע משום דקוב"ה אומר טהור", ומבאר שדרגות של רבה בר נחמני שאמר "אני יחיד בנגעים", למעלה מרוב החכמים שבדורו, שייכת לדרגת התורה כפי שהיא אצל הקב"ה, וההלכה בתורה (ש"לא בשמים היא") כדעת הרוב, "אחרי רבים להטות", ולכן פסק הרמב"ם כת"ק, והר"ש פסק כר' יהושע, ד"י"ל דהכא שאני דאין זה דומה להא דאחרי רבים להטות, דהיינו דוקא בפלוגתא דחכמי המשנה זע"ז, אבל הכא שאני דקוב"ה אומר טהור". ואכ"מ.

(28) ע"פ מ"א, ה, יא.

(29) ועפ"ז יומתק הצורך בהוספה "כפי כח האדם" (אף שעי"ז מתמעטת לכאורה ההפלאה דהשגת דעת בוראם) — כיון שבלא"כ אין זה מתאים עם הכלל שהתורה "לא בשמים היא". (30) ראה גם תניא אגה"ק שם (קמג, א): "איך אפשר שלימות המשיח לא יצטרכו לידע הלכות איסור והיתר . . כי איך ישחטו הקרבנות וגם חולין אם לא ידעו הלכות דרסה וחלדה ושהי' הפוסלים השחיטה ופגימת הסכין, וכי יולד איש בטבעו שיהא שוחט בלי שהי' ודרסה וגם הסכין תהי' בריאה ועומדת בלי פגימה לעולם ועד".

(31) חידושי הרד"ל לויק"ר שם. חידושי מהר"ץ חיות לחולין סז, ב. ולנדה סא, ב. וש"נ.

(32) רמב"ם הל' יסוה"ת פ"ט ה"ג.

כלומר, כשה"בת קול" באה לחלוק על דברי תורה⁴⁵, "אין משגיחין בבת קול" כיון שהתורה "לא בשמים היא", אבל כשה"בת קול" באה להכריע במקום של ספק, כפולוגתא דב"ש וב"ה, שע"פ הכלל ד"אחרי רבים להטות"⁴⁶, צ"ל הלכה כב"ה שהם הרוב, אלא שנסתפקו בדבר מפני שב"ש היו חריפים יותר מב"ה, סומכים על ה"בת קול" כיון שאין זה נגד כללי התורה⁴⁷.

ובהקדם כללות הביאור בהפולוגות שבתורה – כדאיתא בגמרא⁴⁸ "דברי חכמים כדרכונות גר' בעלי אסופות ניתנו מרועה אחד"⁴⁹. . אלו תלמידי חכמים שיושבים אסופות אסופות ועוסקין בתורה, הללו מטמאין והללו מטהרין הללו אוסרין והללו מתירין הללו פוסלין והללו מכשירין, שמא יאמר אדם איך אני למד תורה מעתה, תלמוד לומר כולם ניתנו מרועה אחד א"ל אחד נתן פרנס אחד אמרן מפני אדון כל המעשים ברוך הוא, דכתיב⁵⁰ וידבר אלקים את כל הדברים האלה", וכדאיתא במדרש⁵¹ "על כל דבר ודבר . . ה' אומר לו (הקב"ה למשה) מ"ט פנים טמא ומ"ט פנים טהור, אמר משה רבש"ע מתי נעמוד על בירורן של דברים, א"ל הקב"ה אחרי רבים להטות, רבו המטמאין טמא רבו המטהרין טהור" – (ש"כ"מ) עניני התורה כפי שהם מצד עצם (חכמתו של הקב"ה) יכולים להיות בב' אופנים הפכיים⁵², ושניהם אמת, "אלו ואלו דברי אלקים חיים"⁵³, וההכרעה בזה היא ע"פ דעתם ושכלם של חכמי ישראל⁵³, כדעת הרוב, כפי

יש לומר, שהמלך המשיח (ש"בעל חכמה יהי' יתר משלמה") יבאר וילמד ה"חידוש תורה" ב"בית דין הגדול שבירושלים" באופן שיתקבל אצלם בהבנה והשגה בשכלם של הסנהדרין (ע"פ כללי התורה), וכיון ש"הם עיקר תורה שבעל פה והם עמודי ההוראה ומהם חק ומשפט יוצא לכל ישראל"³⁹, יהי' גם ה"חידוש תורה (ש)מאתי תצא" כ"דברים שלמדו אותם מפי השמועה . . דברים שלמדום מפי דעתם באחת מן המדות שהתורה נדרשת בהן ונראה בעיניהם שדבר זה כך הוא"⁴⁰.

ו. וכיון שב' ענינים אלו – החידוש בהתגלות טעמי וסודות התורה, והחידוש בהלכות התורה (היתר שחיתת שור הבר בסנפירי הליתין) – הם ב' פירושים ב"תורה חדשה", מסתבר לומר, שיש קשר ושייכות ביניהם⁴¹, היינו, שהחידוש בהלכות התורה שייך ובא כתוצאה מהתגלות טעמי וסודות התורה.

מהי השייכות דה"חידוש תורה" שדיני שחיטה לא נאמרו בנוגע לשחיטת שור הבר בסנפירי הליתין להתגלות הטעמים והסודות שבתורה, שלכן יתגלה חידוש זה לעתיד לבוא דוקא, כש"תורה חדשה מאתי תצא", כשיתגלו "סוד טעמי" ומסתור צפונותי"⁴²?

ז. ויש לבאר זה בהקדמת דוגמא להנ"ל – שינוי בהלכות התורה לעתיד לבוא שקשור עם דרגא נעלית יותר בתורה – בנוגע לפולוגות דב"ש וב"ה:

איתא בגמרא⁴² "שלש שנים נחלקו ב"ש וב"ה, הללו אומרים הלכה כמותנו והללו אומרים הלכה כמותנו, יצאה בת קול ואמרה אלו ואלו דברי אלקים חיים והלכה כב"ה".

ואף ש"אין משגיחין בבת קול", כיון שהתורה "לא בשמים היא"²⁷ – הרי, ההלכה כב"ה היא מפני ש"ב"ה⁴³ הו' רובא, ולא הוצרכו בת קול אלא משום דב"ש הו' חריפי טפי" ("מחדדי טפי"⁴⁴),

(45) ככב"מ שם, בנוגע להפולוגתא דר' אליעזר וחכמים, שהבת קול אמרה שהלכה כדעת היחיד, היפך הכלל בתורה שהלכה כרבים.

(46) משפטים כג, ב. רמב"ם הל' סנהדרין רפ"ח.

(47) פרטי הדעות בזה – ראה אנציק' תלמודית ערך בת קול.

וש"נ

(48) חגיגה ג, ב.

(49) קהלת יב, יא.

(50) יתרו כ, א.

(51) ירושלמי סנהדרין פ"ד ה"ב. מדרש תהלים יב, ז. ועוד.
(52) וכפי שרואים ששכל א' יכול להביא ב' מדות הפכיות, ולדוגמא: "כל יצר מחשבות לבו רק רע וגו' אמחה את האדם גו'" (בראשית ו, ה"ז), "כי יצר לב האדם רע מנעוריו ולא אוסיף עוד להכות גו'" (נח ח, כא) – שאותו הטעם שהי' תחילה לחוב נהפך לזכות.
(53) ובדברים שבעיון וסברא אין נביא עדיף מחכם, ואלף נביאים כאלהיו ואלישע, ואלף חכמים ואחד, הלכה כחכמים, שנאמר אחרי רבים להטות (הקדמת הרמב"ם לפיה"מ ד"ה והחלק השני בסופו).

(39) רמב"ם ריש הל' ממזרים.

(40) לשון הרמב"ם שם ה"ב.

(41) כידוע הראי' מ"שעטנז" – ראה לקו"ש ח"ג ע' 782. וש"נ.

(42) עירובין יג, ב.

(43) תוד"ה כאן – עירובין ו, סע"ב. וראה תוד"ה רבי יהושע

– יבמות יד, א. תוד"ה לא בשמים – ב"מ נט, ב.

(44) יבמות שם.

27 בחכמת התורה גדולה ממעלת ב"ה, אלא, שבזמן
28 הזה אין הלכה כמותם כיון שרוב חכמי ישראל
29 שמכריעים ההלכה ע"פ דעתם לא הגיעו למעלה זו,
30 וע"ד מארז"ל⁴² שלא קבעו הלכה כר"מ אף ש"אין
31 בדורו . . כמותו", משום ש"לא יכלו חבריו לעמוד
32 על סוף דעתו"⁶¹, משא"כ לעת"ל ש"יהיו כל ישראל
33 (ועאכו"כ אלו שיבחרו מכל ישראל לב"ד הגדול
34 שבירושלים) חכמים גדולים", תהי' אצל רובם (ואולי
35 אצל כולם) מעלת החכמה דב"ש ש"מחדדי טפ"י,
36 ולכן יפסקו ע"פ כללי התורה כדעת ב"ש.

37 ונמצא, שלעתיד לבוא יהי' שינוי בהלכות
38 התורה ע"פ טבע שכל האדם כתוצאה מדרגא
39 נעלית יותר בלימוד התורה, וע"י זה במקום הלכה
40 כב"ה תהי' הלכה כב"ש, בגלל וע"י שיתוסף
41 בחכמת התורה כדרך ב"ש ש"מחדדי טפ"י – ע"ד
42 ובדוגמת היתר שחיטת שור הבר בסנפירי הליתין
43 כש"תורה חדשה מאתי תצא".

(שופטים יז, ט) אל השופט אשר יהי' בימים ההם, אינך חייב
ללכת אלא אחר בית דין שבדורך". ועאכו"כ כשהב"ד שעמד
אחריהם "גדול מן הראשונים בחכמה ובמנין", שאז יכול לבטל
גם גזירה או תקנה ומנהג** שפשט בכל ישראל (רמב"ם הל'
ממרים פ"ב ה"א"ב).

ולהעיר מיומא פ, א: "שמא יבוא בית דין אחר וירבה
בשיעורין", "שמא יבנה בית המקדש בימיו ויתחדש בית דין
ותתחדש הלכה כו'" (פרש"י שם).

61 וזהו הטעם ש"קא מיפלגי במתיבתא דרקיעא . . הקב"ה
אומר כו' וכולהו מתיבתא דרקיעא אמרי כו'" (ראה לעיל רעה
38) – דלכאורה, כששומעים שהקב"ה אומר כך, איך אומרים דלא
כהקב"ה – אלא שכיון שהפס"ד שלהם צ"ל ע"פ דעתם, לכן,
כשלא השיגו בדעתם הטעם של הקב"ה, הוכרחו לפסוק כפי
שמתקבל בדעתם (ראה לקו"ת תזריע כד, ב ואילך).

(*) ומסתבר לומר, שהב"ד גדול דלעתיד לבוא יהי' גדול מכל בתי
דינים שבכל הדורות שלפנ"ו בחכמה ובמנין, דכיון שלעתיד לבוא
יהיו כל ישראל חכמים גדולים, יהי' מנין חכמי הדור שמסכימים
ומקבלים דברי הב"ד (כדברי הרמב"ם (שם ה"ב) בפירוש "גדול
במנין" גדול יותר ממנין חכמי הדור שקיבלו דברי הב"ד בכל הדורות
שלפנ"ו, ואלו שיבחרו מכל ישראל (ש"יהיו חכמים גדולים") לב"ד
הגדול בודאי יהיו חכמים הכי גדולים, יותר מהדורות שלפנ"ו,
ועאכו"כ שראש וישיבה, אב בית דין, הנשיא שעומד תחת משה רבינו
– מלך המשיח – יהי' מופלג בחכמה יותר מכל האב"ד בדורות שלפנ"ו
(כדברי הרמב"ם בפיהמ"ש (עדות פ"א מ"ה) בפירוש "גדול בחכמה"),
כולל גם משה רבינו, שהרי משיח ילמד תורה גם עם התנאים
ואמוראים כו' ומשה רבינו (ראה לקו"ת שבהערה 12. ובכ"מ).

(**) מלבד דברים שראו ב"ד לגזור ולאסרם לעשות ס"ג (שם ה"ג),
כדאיתא בגמרא (ע"ז לו, א) "בכל יכול לבטל בית דין דברי דין
חבירו חוץ משמונה עשר דבר (ב"ש וב"ה) יחד נמנו וגזרו עליהם בפ"ק
דשבת), שאפילו יבוא אליהו ובית דינו אין שומעין לו".

1 ראות עיניהם ("אין לו לדיין אלא מה שענינו
2 ראות" ⁵⁴) בכל דבר ודבר לפי ענינו⁵⁵.

3 וזוהי גם ההסברה בהפלוגתות דב"ש וב"ה,
4 שברביבי ההלכות שנחלקו בהם נוטים ב"ש
5 לחומרא וב"ה לקולא – כיון שבאותם ענינים
6 שבהם יש פנים לכאן ולכאן, לחומרא או לקולא,
7 נטיית שכלם (בטבע בריאתם, שנעשית ע"פ שרש
8 נשמתם למעלה) היא (בדרך כלל⁵⁶) באופן שזה
9 נוטה לחומרא וזה לקולא, וזהו הצד השווה
10 והנקודה המשותפת בהפלוגתות שביניהם,
11 וההכרעה בזה – כדעת הרוב, "אחרי רבים
12 להטות", ובמקום שיש ספק בהכרעת הרוב משום
13 שהמיעוט "מחדדי טפ"י", סומכים על ה"בת קול".

14 והנה, כלל זה ש"הלכה כב"ה", ועד ש"ב"ש
15 במקום ב"ה אינה משנה⁵⁷, אינו אלא בזמן הזה,
16 אבל לעתיד לבוא תהי' הלכה כב"ש⁵⁸.

17 ויש לומר הביאור זה – דלכאורה, כיון שנפסקה
18 הלכה כב"ה, כדעת הרוב, איך יתכן שינוי שתהי'
19 הלכה כב"ש, היפך הכלל ד"אחרי רבים להטות" –
20 שההלכה כב"ש תהי' לאחר ש"ב"ד הגדול
21 שבירושלים יעמדו למנין ודעת הרוב תהי' כב"ש⁵⁹,
22 ועי"ז (לא יבטל אלא) ישתנה הפס"ד הקודם
23 שהלכה כב"ה, כיון שאז יהי' דעת הרוב כב"ש⁶⁰.

24 ובטעם הדבר שלעתיד לבוא ישתנה שיקול
25 הדעת דחכמי ישראל לנטות לדעת ב"ש – יש לומר,
26 ע"פ דברי הגמרא ש"ב"ש מחדדי טפ"י, שמעלתם

(54) סנהדרין ו, סע"ב. וש"נ. רמב"ם הל' סנהדרין פכ"ג ה"ט.

(55) וגם ע"פ המבואר בכ"מ (ביאורו"ז לאדהאמ"צ וישלח כ,

ב) שתנאים ואמוראים הגדולים היו מביטים בהלכות התורה כפי
שהם למעלה, ולפי זה היו פוסקים ההלכה – י"ל שזהו לאחר
סראיתם למעלה ירדה ונתלבשה בשכל האנושי, שלכן, אין זה

בסתירה להכלל ש"אלא כשמים היא".

(56) מלבד מיעוט דברים שהם מקולי ב"ש ומחומרי ב"ה
(עדות פ"ד"ה), מצד ההתכללות שבכל עניני קדושה.

(57) ברכות לו, ב. וש"נ.

(58) ראה מד"ש לאבות פ"ה מ"ט. מק"מ לזח"א יז, ב. לקו"ת

קרח נד, סע"ב ואילך. תוספות חדשים לאבות בתחלתו.

(59) כמו בזמן הזה – בהדרגה ש"נמנו ורבו ב"ש על ב"ה",
"באו למנין ונמצאו של ב"ש מרובין" (שבת יג, ב (במשנה)
ובפרש"י), ועד"ו בהדרגה ש"חזרו ב"ה להורות כדברי ב"ש"
(ראה לדוגמא עדות פ"א מ"ב-יד. ועוד).

(60) ובמכ"ש וק"ר מזה ש"ב"ד גדול שדרשו באחת מן המדות
כפי מה שנראה בעיניהם שהדין כך (שבענינים כאלו פליגי ב"ש
וב"ה) ודנו דין, ועמד אחריהם ב"ד אחר ונראה לו טעם אחר
לסתור אותו, הרי זה סותר ודן כפי מה שנראה בעיניו, שנאמר

על המלך המשיח, "שנאמר" ושב ה' אלקיך 34
את שבותך כו", וממשיך "אף בפרשת בלעם נאמר 35
ושם נבא כו" (ומאריך בפירוש הכתובים), מוסיף 36
בהלכה שלאח"כ 70 "אף בערי מקלט הוא אומר 71
אם ירחיב ה' אלקיך את גבולך ויספת לך עוד שלש 38
ערים וגו', ומעולם לא הי' דבר זה, ולא צוה 39
הקב"ה לתוהו", ועכ"ל, שציווי זה יתקיים בימות 40
המשיח, שאז תהי' הוספה (ושלימות) במצות ערי 41
מקלט. 42

ונתבאר בארוכה במק"א 72 שבהוספת הראי' 43
מערי מקלט מודגש שביאת המשיח הו"ע המוכרח 44
גם מצד מצוות התורה (נוסף על כללות הענין 45
ש"התורה העידה עליו"), שקיום מצות ערי מקלט 46
בשלימות (ויספת לך עוד שלש ערים) תהי' 47
כש"ירחיב ה' אלקיך את גבולך" בימות המשיח, 48
וכיון שהבטחת הגאולה היא פרט וגדר במצוות 49
התורה, נעשה בה תוקף הנצחיות דמצוות התורה, 50
כמ"ש הרמב"ם בסיום הענין "ועיקר הדברים ככה 51
הן, שהתורה הזאת חוקי' ומשפטי' לעולם ולעולמי 52
עולמים, ואין מוסיפין עליהן ולא גורעין מהן" 73
("מצוה עומדת לעולם ולעולמי עולמים, אין לה 54
לא שינוי ולא גרעון ולא תוספת", כנ"ל ס"ג). 55

ויש לומר, שבהדגשת ענין הגאולה כפרט וגדר 56
במצוה שבתורה ש"אין לה . . . הוספה" ע"י הוספה 57
בהמצוה בימות המשיח, כלשון הכתוב "ויספת לך 58
עוד שלש ערים וגו'", מרומז שבכל מקום שמצינו 59
שבימות המשיח יהי' שינוי גרעון והוספה בעניני 60
תומ"צ [ולדוגמא: השינוי דהלכה כב"ש, הגרעון 61
בדיני שחיטה ע"י היתר שחיטת שור הבר בסנפירי 62
הליותן, וההוספה ד"תורה חדשה"], אין זה שינוי 63
גרעון והוספה בתורה, אלא ע"ד ובדוגמת ההוספה 64
דערי מקלט (המקור בהלכה להוספה בתומ"צ בימות 65
המשיח), שהוספה זו היא חלק מהמצוה עתה (שגדר 66
המצוה היא שבימות המשיח יוסיפו עוד שלש 67
ערים), שעי"ז נעשית שלימות המצוה, כדלקמן. 68

ח. ובביאור הקשר והשייכות דב' הענינים הנ"ל 1
שיתחדשו לעתיד לבוא – הלכה כב"ש (ש"מחדדי 2
טפי"), והיתר שחיטת שור הבר בסנפירי הליותן 3
(כיון ש"תורה חדשה מאתי תצא") – צריך להבין: 4
(א) החידוש דהלכה כב"ש הוא לחומרא, לאסור 5
את המותר, שדבר שהי' מותר בזמן הזה כדעת ב"ה 6
המתירים, יהי' אסור לעתיד לבוא כדעת ב"ש 7
המחמירים, ואילו בשחיטת שור הבר בסנפירי 8
הליותן החידוש הוא לקולא, שהקב"ה יתיר שחיטה 9
זו שאינה כשירה בזמן הזה? 10

(ב) איך יתכן שדוקא לעתיד לבוא יתחדשו כו"כ 11
איסורים וחומרות דב"ש (במקום ההיתרים והקולות 12
דב"ה בזמן הזה), בה בשעה שלעתיד לבוא לא יהי' 13
צורך באיסורים וחומרות (ועאכ"כ לא יהי' צורך 14
לחדש איסורים וחומרות) שענינים לשלול 15
האפשרות ונתינת-מקום לענין בלתי-רצוי, כיון 16
שלעתיד לבוא יתבטלו הענינים הבלתי-רצויים, 17
כמ"ש 62 "את רוח הטומאה אעביר מן הארץ" ולא 18
יהי' אלא הוספה וחידוש בקדושה, החל מכללות 19
הענין ד"תורה חדשה מאתי תצא"? 20

(ג) בנוגע לסיבת החידוש דהלכה כב"ש, 21
ששיקול הדעת אז דרוב חכמי ישראל יהי' כשיטת 22
ב"ש שמחדדי טפי – מצינו דוגמתו בזמן הזה 23
בהלכות שבהם "נמנו ורבו ב"ש על ב"ה", "באו 24
למנין ונמצאו של ב"ש מרובין" 63, ומפורש 25
בגמרא 64 ש"אותו היום" 65 . . . הי' קשה לישראל כיום 26
שנעשה בו העגל", דבר הכי חמור, והיפך בתכלית 27
מהשלימות ד"תורה חדשה מאתי תצא" לעתיד 28
לבוא? 29

ט. ויש לבאר תחילה המקור להוספה וחידוש 30
במצוות התורה בימות המשיח בהלכה 66 – בהלכות 31
מלכים ומלחמות ומלך המשיח 67 בספר הי"ד: 32
לאחרי שהרמב"ם 68 מבאר ש"התורה העידה" 33

(62) זכרי' יג, ב.

(63) שבת שם.

(64) שם יז, א.

(65) יום שגזרו הי"ח דבר כשנמנו ורבו ב"ש על ב"ה –

תוספתא שם פ"א ה"ח. ירושלמי שם פ"א ה"ד.

(66) משא"כ ההיתר דשחיטת שור הבר בסנפירי הליותן –

מקורו במדרש (דרש שבתורה), והלכה כב"ש – שמקורו בספרי

קבלה (סוד שבתורה).

(67) כ"ה לשון הכותרת – בדפוס וינציאה רפד. שי.

(68) פ"א ה"א.

(69) נצבים ל, ג.

(70) הלכה ב'.

(71) שופטים יט, ח"ט.

(72) לקו"ש ח"ח ע' 280. לקו"ש חלק לד ע' 114 ואילך.

(73) כולל גם שתוקף הנצחיות הוא (לא רק בתוכנו הרוחני, אלא גם) כפשוטו של דברים – כהמשך דברי הרמב"ם (בדפוסים שלא שלטה בהם יד הצנזור): "וכל המוסיף או גורע או שגילה פנים בתורה והוציא הדברים של מצוות ממשוטן, הרי זה ודאי בדאי ורשע ואפיקורוס".

ובלימוד חכמת התורה כשלעצמה גופא – ה"ז 32
החילוק שבין נגלה דתורה לנסתר דתורה⁸¹: בנגלה 33
דתורה מודגשת בעיקר הפעולה דבירור העולם ע"י 34
פרטי הדינים דאיסור והיתר טומאה וטהרה כשר 35
ופסול, שלכן נקראת "אילנא דטוב ורע"⁸² ("עץ 36
הדעת טוב ורע"⁸³), ע"ש ההתלבשות לברר הטוב 37
מהרע, להבדיל בין הפסול האסור והטמא להכשר 38
המותר והטהור, וכן ההתלבשות בטענות של שקר 39
(לברר האמת מן השקר) בדיני חיוב ופטור שבין 40
אדם לחבירו⁸⁴; משא"כ נסתר דתורה נקראת 41
"אילנא דחיי" ("עץ החיים"⁸⁵), "דלית תמן . . 42
מסטרא דרע . . מרות הטומאה"⁸⁶, כיון שאינה 43
עוסקת בבירור הטוב מהרע, אלא מדברת בעניני 44
אלקות, "דע את אלקי אביך"⁸⁶. 45

ובענין זה מודגש כללות החילוק שבין זמן הזה 46
לימות המשיח: 47

בזמן הזה – עיקר העבודה היא בבירור העולם, 48
שנעשית בעיקר ע"י לימוד נגלה דתורה, ששה 49
סדרי משנה (כולל הפלפול והשקו"ט בגמרא 50
ובפוסקים, ראשונים ואחרונים) בעניני איסור 51
והיתר טומאה וטהרה חיוב ופטור (אלא שגם 52
בשביל עבודת הבירורים בנגלה דתורה יש צורך 53
בלימוד נסתר שבתורה שע"ז יאיר בנפשו האלקות 54
שבתורה); 55

משא"כ בימות המשיח – לאחר שלימות 56
עבודת הבירורים, שיפורד הרע מן הטוב – "לא 57
יהי עסק התורה והמצוות לברר בירורין, כי אם 58
לייחד יחודים עליונים יותר . . והכל ע"י פנימיות 59
התורה לקיים המצוות בכוונות עליונות . . פנימיות 60
המצוות וטעמיהם הנסתרים"⁸⁷ (אלא שגם אז 61
"יצטרכו לידע הלכות איסור והיתר טומאה 62
וטהרה"⁸⁸, "אבל הנגלות יהיו גלויים וידועים לכל 63

1 י. ובהקדם הביאור בהוספת שלש ערי מקלט
2 בימות המשיח – דלכאורה אינו מובן:
3 (א) מהו הענין המיוחד שבהוספת שלש ערי
4 מקלט בימות המשיח, עד כדי כך שבזה תלוי תוקף
5 ונצחיות הבטחת ביאת המשיח שנעשית פרט וגדר
6 במצות ערי מקלט?

7 (ב) יתירה מזה: תוכן מצות ערי מקלט הוא
8 בניגוד (לכאורה) לתוכן דביאת המשיח – כי, הצורך
9 בערי מקלט הוא "לנוס שמה כל רוצח"⁷⁴, ואילו
10 בימות המשיח בודאי לא תהי' המציאות דהורג
11 נפש, אפילו לא בשוגג⁷⁵ וכידוע השקו"ט בביאור
12 הצורך דערי מקלט (אפילו שש ערים, ועאכו"כ
13 "ויספת לך עוד שלש ערים" תשע ערים) בימות
14 המשיח⁷⁶], ואעפ"כ, מודגשת הבטחת ביאת
15 המשיח בהוספת שלש ערי מקלט דוקא?

16 יא. ויש לומר הביאור בהנ"ל:
17 בתורה ישנם (בכללות) ב' ענינים: (א) "חמודה
18 גנוזה שגנוזה לך"⁷⁷ - ענינה של התורה שהיא חכמתו
19 של הקב"ה (שלמעלה מהעולם, אלא שירדה למטה
20 בארץ), (ב) "נתתי לארץ"⁷⁸ - נתינתה למטה בארץ
21 כדי לפעול שהעולם יהי' ע"פ הוראת התורה, הן ע"י
22 פעולה חיובית, "עשה טוב", והן ע"י פעולה שלילית,
23 "סור מרע".

24 ובפרטיות יותר – החילוק שבין תורה למצוות:
25 תורה היא חכמתו של הקב"ה, ומצוות (עשה ולא
26 תעשה) הם הוראות להאדם איך להתנהג בעולם.
27 ועד"ז בתורה עצמה – לימוד חכמת התורה
28 כשלעצמה שאינו נוגע למעשה בפועל, "יגדיל
29 תורה ויאדיר"⁷⁹, "דרוש וקבל שכר"⁸⁰, והלימוד
30 לידע את המעשה אשר יעשון ואלה אשר לא
31 תעשינה.

(74) שופטים יט, ג.

(75) הן מצד ההורג – שגם שוגג צריך כפרה (פרש"י נח ט,
ה. פרש"י שבועות ב, א ד"ה תולה), וכידוע שגם שוגג הוא
מהתגברות הרע כו' (ראה לקו"ת להאריז"ל פ' ויקרא. תניא
אגה"ק סו"ס כח); והן מצד הנהרג – שהריגתו בשוגג היא מפני
שנתחייב מיתה על הריגה במזיד ולא עדים (מכות י"ד, ב. פרש"י
משפטים כא, יג. וראה פרש"י נח שם).

(76) ראה בארוכה בלקו"ש חכ"ד ע' 107 ואילך. וש"נ.

(77) שבת פח, ב.

(78) שם פט, א.

(79) ישע"י מב, כא. חולין סו, ב.

(80) סוטה מד, א. וש"נ.

(81) בהבא לקמן – ראה תניא אגה"ק סכ"ו. ובארוכה –
קונטרס עץ החיים פ"א ואילך. וראה גם לקו"ת שה"ש מח, א
ואילך.

(82) זח"ג קכד, ב – ברע"מ.

(83) בראשית ב, יז.

(84) וגם הלימוד באופן ד"יגדיל תורה ויאדיר", "דרוש וקבל
שכר", הוא בענינים הקשורים עם טוב ורע.

(85) שם ג, כב

(86) דה"א כח, ט. וראה תניא קו, א קנו, ב.

(87) אגה"ק שם (קמה, סע"א).

(88) שם (קמג, א).

27 שרומז על התורה, כמארז"ל¹⁰² "דברי תורה
28 קולטין"¹⁰³, היינו, שהתורה קולטת את האדם
29 העוסק בה להגן עליו ולהצילו מפני גואל הדם,
30 "הוא"¹⁰⁴ שטן הוא יצה"ר"¹⁰⁵, ולא עוד אלא שעל
31 ידה נעשה התיקון לשפיכת דם וחיות האדם
32 דקדושה שנמשך מהתורה, חיות חדש מ"תורה
33 חיים"¹⁰⁶.

34 ובימות המשיח לאחר שלימות בירור העולם –
35 יהי' הענין דערי מקלט באופן נעלה יותר:

36 ידוע¹⁰⁷ שגם בימות המשיח, כשתושלם עבודת
37 בני' בבירור הטוב מן הרע ויגיעו לשלימות שהיתה
38 לפני חטא עה"ד – תהי' עדיין מציאות הרע
39 בעולם¹⁰⁸, ולכן ישאר הצורך בערי מקלט¹⁰⁹ כדי
40 לשלול אפשרות לענין בלתי-רצוי שיכול להיות
41 כתוצאה ממציאות הרע בעולם (כמו שלפני חטא

1 איש ישראל בידעה בתחלה בלי שכחה וא"צ
2 לעסוק בהם"⁸⁹).

3 יב. ויש לומר, שזהו גם תוכן החילוק שבין שש
4 ערי מקלט שבזמן הזה ל"ויספת לך עוד שלש
5 ערים" בימות המשיח:

6 מצות עיר מקלט קשורה עם תיקון חטא עה"ד
7 (השורש לכל החטאים)⁹⁰, כדאיתא במדרש⁹¹ "למה
8 נתגרש (אדה"ר מג"ע לאחר חטא עה"ד) על
9 שהביא מיתה על הדורות והי' חייב למות מיד אלא
10 שרחמת עליו וגרשתו כדרך הרוצח בשגגה שגולה
11 למקומו לערי מקלט".

12 ובפרטיות יותר הי' קשור עם התיקון דכל חטא
13 ועון⁹²:

14 ידוע שכל חטא ועון הוא מעין ודוגמת "מכה
15 נפש (בשגגה)"⁹³, כמ"ש⁹⁴ "שופך דם האדם
16 באדם", שהו"ע "שפיכת דם וחיות אדם דקדושה
17 באדם דקליפה"⁹⁵, אלא שזהו באופן ד"מכה נפש
18 (ב)שגגה", שלא ברצונו, כי, רצונו האמיתי של
19 כאו"א מישראל הוא "לעשות כל המצוות
20 ולהתרחק מן העבירות"⁹⁶ (אלא ש"יצרו הוא
21 שתקפו"⁹⁶, כמו אונס), ומעשה החטא הוא "בבלי
22 דעת"⁹⁷, כמארז"ל⁹⁸ "אין אדם עובר עבירה אא"כ
23 נכנס בו רוח שטות", ועוד וג"ז עיקר – ש"האלקים
24 אנה לידו"⁹⁹, כמ"ש¹⁰⁰ "נורא עלילה על בני אדם",
25 "עלילה נתלה בו"¹⁰¹.

26 והתיקון לזה הוא ע"י הגלות לעיר מקלט –

(89 שם (קמה, ב). ובהמשך הענין: "וגם אפשר וקרב הדבר
שידעו מפנימיות התורה כל גופי התורה הנגלית, כמו אברהם
אבינו ע"ה, ולכן א"צ לעסוק בהם כלל".

(90 ראה סה"מ קונטרסים ח"א קצא, ב ואילך. ועוד.
(91 במדב"ר פכ"ג, יג.

(92 מהבא לקמן – ראה אוה"ת מסעי ע' א'תיד ואילך. ד"ה
דבר אל בני' וגו' כי אתם עוברים וגו' תרנ"א (סה"מ תרנ"א ע'
קצו ואילך). ד"ה וידבר גו' והקרייתם לכם ערים גו' תרס"ה (סה"מ
תרס"ה ע' שכה ואילך). ד"ה הנ"ל תשי"ב (סה"מ תשי"ב ע' 261
ואילך). תשי"ז (סה"מ תשי"ז ע' 223 ואילך).

(93 מסעי לה, יא.

(94 נח טו, ו.

(95 לקו"ת במדבר יג, ג.

(96 רמב"ם הל' גירושין ספ"ב.

(97 שופטים יט, ד.

(98 מוטה ג, רע"א.

(99 מספטים כא, יג.

(100 תהלים סו, ה.

(101 תנחומא וישב ד.

(102 מכות יו"ד, א.

(103 ופירוש "עיר מקלט": "עיר" – שנעשית מקיבוץ בתים,
וכל בית נעשה מאבנים, שאבנים קאי על אותיות התורה (כדאיתא
בספר יצירה (פ"ד מ"ב) "שתי אבנים בונות שתי בתים וכו'"),
ומצירופם נעשים בתים, תיבות התורה, ובצירוף כולם יחד נעשית
עיר, כל התורה כולה; ו"מקלט" – מלשון קליטה, שרומז על
הקליטה דשכל האדם בתורה והקליטה דתורה בשכל האדם
(כמבואר בתנאי (פ"ה) שהשכל תופס ומקיף את המושכל, וגם
מלוכב ומוקף בו).

(104 ב"ב טז, א.

(105 ועד"ז אמרו חז"ל "בראתי יצה"ר ובראתי לו תורה
תבלין" (ב"ב שם. קידושין ל, ב), "אם פגע בך מנוול זה משכחו
לבית המדרש כו'" (קידושין שם. סוכה נב, ב).

(106 ולהעיר, שהתורה נמשלה לדם שהוא הנפש, שעל ידו
נמשך חיות הנפש, וזהו מ"ש "זאת התורה אדם", אותיות א' דם
של"ה בהקדמת בית ישראל בית דוד (כא, א). לקו"ת שם, א).

(107 ראה תשובות וביאורים (קה"ת תשל"ד) סי"א ס"א.

(108 ורק לאחר"ז, בעולם התחזי, יבטל הקב"ה מציאות הרע
מן העולם, כמ"ש "את רוח הטומאה אעביר מן הארץ", ועל
תקופה זו אמרו חז"ל (נדה סא, ב) ש"מצוות בטלות לע"ל"^{*}
(ראה הגהות יעב"ץ ר"ה ל, א. אגה"ק סו"ס כו). – ועפ"ז צ"ל
שהסעודה דלויין ושור הבר (שבה יאכלו משחיטה זו שיתירה
הקב"ה) תהי' בימות המשיח, לפני תחום"מ", כי, לאחר
ש"מצוות בטלות" אין מקום לשקו"ט אם "זו היא שחיטה
כשירה", ואין צורך ב"חידוש תורה".

(109 ועד"ז שגם בימות המשיח "יצטרכו לידע הלכות איסור
והיתר טומאה וטהרה", אף שלא יצטרכו לעסוק בהם כיון ש"יהיו
גלויים וידועים לכל איש ישראל בידעה בתחלה בלי שכחה",
כנ"ל סי"א.

(*) פרטי הדעות והשקו"ט במאמר זה – ראה בארוכה בספרים שהובאו
בשדי חמד (כללים וד"ח) בעסק מצוות אם בטלות. תשובות וביאורים
שם (והערה 9).

(**) פרטי הדעות והשקו"ט בזמנה של סעודה זו – ראה הנסמן
בתשובות וביאורים שם סי"א בסופו (הערה 23).

34 הברור הוא באופן של דחי, "שמאל דוחה" 115
 35 - טמא אסור ופסול; בדברים שהם בודאי מותרים,
 36 עניני הרשות, לכו"ע הברור הוא באופן של קירוב,
 37 "ימין מקרבת" 115 - טהור מותר וכשר, ע"י
 38 ההשתמשות בהם לשם שמים, "כל מעשיך יהיו
 39 לשם שמים" 116 ו"בכל דרכיך דעהו" 117, שע"י
 40 נעשה בהם ברור וזיכון ועלי לקדושה; ובדברים
 41 שיש ספק האם צריכים לדחותם או שיכולים
 42 (ובמילא צריכים) לקרבם ולהעלותם לקדושה,
 43 משום שהרע אינו ניכר ונראה בפועל ובגלוי, כי אם
 44 בכח ובהעלם בלבד, וכיו"ב - פליגי ב"ש וב"ה 118:

45 ב"ש 119 (ששרש נשמתם מבחי הגבורות) -
 46 נטיית שכלם היא להחמיר, לדחות ולאסור גם
 47 הענינים שהרע שבהם הוא בכח ובהעלם בלבד,
 48 וב"ה (ששרש נשמתם מבחי החסדים) - נטיית
 49 שכלם היא להקל, לקרב ולהתיר הדברים שאין
 50 בהם רע בפועל ובגלוי.

51 וחילוק זה מרומז גם בשמותיהם 120: "שמאי"
 52 - מלשון "השם אורחותיו" 121, ששוקל דרכיו
 53 בתכלית הזהירות גם מענינים דרע הנעלם,
 54 וכשמוצא שיש בהם רע הנעלם דוחה ואוסר אותם.
 55 ו"הלל" - מלשון "בהלו נרו עלי ראשי" 122, שהו"ע
 56 של אור וגילוי, המשכת אור הקדושה גם במקום
 57 שיש רע בכח ובהעלם 123.

58 ויש להוסיף, שהחילוק בין ב"ש וב"ה הוא גם
 59 בדרגת התורה שעל ידה נעשה ברור העולם:
 60 "ב"ש מחדדי טפי" - דרגא נעלית יותר בלימוד
 61 התורה (ה"בכח" שבתורה, פנימיות התורה),
 62 שבכחה יכולים לברר (לא רק רע הגלוי, אלא גם)
 63 רע הנעלם, משא"כ ב"ה שלומדים התורה כפי

1 עה"ד היתה אפשרות לענין החטא ע"י מציאות הרע
 2 בעולם 110).

3 וענין זה (שלילת האפשרות לענין בלתי-רצוי)
 4 נעשה ע"י ש"ויספת לך עוד שלש ערים", הוספת
 5 סוג חדש של ערי מקלט, התגלות חדשה ב"דברי
 6 תורה קולטין" - שזהו"ע ד"תורה חדשה מאתי
 7 תצא", התגלות טעמי תורה דפנימיות התורה, דכיון
 8 שפנימיות התורה היא למעלה משייכות לברור טוב
 9 ורע, לכן קולטת את האדם באופן ששוללת גם
 10 האפשרות לענין בלתי-רצוי.

11 ויש לומר, שערי מקלט שבזמן הזה, שש ערים,
 12 הם כנגד ששה סדרי משנה (כולל פירושן בגמרא),
 13 שבהם נתבארו כל פרטי הדינים דאיסור והיתר
 14 טומאה וטהרה חיוב ופסול שעל ידם נעשה ברור
 15 העולם. וערי מקלט שיתוספו בימות המשיח, שלש
 16 ערים, הם כנגד ההוספה והחידוש בכללות התורה
 17 - "אוריאל תליתאי", שלש ערים - ע"י ההתגלות
 18 דפנימיות התורה 111.

19 ויומתק יותר - ששלש הערים שיתוספו בימות
 20 המשיח הם "בערי הקיני והקניזי והקדמוני שנכרת
 21 לאברהם אבינו ברית עליהן ועדיין לא נכבשו,
 22 ועליהן נאמר בתורה ואם ירחיב ה' את גבולך" 112,
 23 וידוע 113 שכיבוש ארץ ז' אומות בנפש הו"ע ברור
 24 המדות, שזוהי כללות העבודה בזמן הזה, וכיבוש
 25 ארץ ג' אומות (קיני קניזי וקדמוני) בנפש הו"ע
 26 ברור המוחין שיהי' בימות המשיח, שאז תהי'
 27 ההתגלות ד"תורה חדשה מאתי תצא" 114.

28 יג. עפ"י יש לבאר גם החידוש שבימות
 29 המשיח תהי' הלכה כב"ש:
 30 ובהקדם ביאור הפלוגתות דב"ש וב"ה, ב"ש
 31 אוסרים וב"ה מתירים - שהפלוגתא היא בנוגע
 32 לאופן פעולת התורה בבירור העולם:

33 בדברים שהם בודאי בלתי-רצויים, לכו"ע

(115) סנהדרין קז, ב. וש"נ. ה' ת"ת לאדה"ז פ"ד הי"ז.

(116) אבות פי"ב מי"ב. רמב"ם ה' דעות ספ"ג.

(117) משלי ג, ו. רמב"ם שם. שו"ע אדה"ז א"ח סקנ"ו ס"ב.

(118) ולהעיר מביאור הלשטתייהו דב"ש וב"ה, שב"ש אזלי
 בחר בכח, וב"ה אזלי בחר בפועל (ראה בארוכה "הדרן על ששה
 סדרי משנה" (סה"ש תשמ"ח ח"ב ע' 645 ואילך)).

(119) ראה זח"ג רמח, א. טעמי המצוות להאריז"ל פ' תצא.

תניא בהקדמה. שם אגה"ק סי"ג. ובכ"מ.

(120) להעיר ממאדז"ל "ר"מ הוה דייק בשמא" (יומא פג, ב.
 וראה בארוכה (ע"ד הענין דמדרש שמות) תשובות וביאורים הנ"ל
 ס"א. וש"נ).

(121) מו"ק ה, סע"א. וש"נ.

(122) איוב כט, ג.

(123) ראה לקו"ת שה"ש מח, סע"ב ואילך. ובכ"מ.

(110) ראה גם סה"מ עטר"ת ע' תטו.

(111) ראה אה"ת שם: "ששה ערי מקלט י"ל עד"ז ששה סדרי
 משנה . . ג. ערי מקלט י"ל ע"ד אוריאל תליתאי . . כשירחיב ה'
 גבולנו צריך להוסיף ג' ערי מקלט והוא התגלות טעמי תורה
 לע"ל".

(112) רמב"ם ה' רוצח ושמירת נפש פ"ח ה"ד.

(113) ראה בארוכה ד"ה אל תצר את מואב במאמרי אדהאמ"צ

דברים בתחלתו.

(114) ראה גם סה"מ עטר"ת ותש"ט שבערה 25. ועוד.

מעיקר הדין לפי שהי' יום טובו בזמן שביהמ"ק
קיים, דהיינו, שבו ביום היו מקריבין עולות ראי'
שלא היו יכולים להקריב ביו"ט עצמו לפי שאין
בהם שום צורך אוכל נפש . . ואע"פ שזה הוא
לדברי ב"ש אבל לדברי ב"ה מותר להקריבין אף
ביו"ט עצמו, מ"מ, כיון שבדבר זה עשו ב"ה כדבריהם
והרבה מישראל נהגו כמותם להקריבין אחר יו"ט
ונעשה להם יום זה הוא מוצאי יו"ט כמו יו"ט
עצמו להאסר בו בהספד ותענית א"כ אף עתה
משחרב ביהמ"ק לא הותר ההספד והתענית בו
ביום".

ויש לומר הביאור בזה – בפנימיות הענינים¹²⁷:
איתא בגמרא¹²⁸: "מעלי יומא דעצרתא סכנתא
(להקיז דם) . . משום דנפיק בי' זיקא ושמי' טובח
דאי לא קבלו ישראל תורה הוה טבח להו
לבשריהו ולדמיהו"¹²⁹. והקשה בחדא"ג
מהרש"א¹³⁰ "לכאורה . . לא ה"ל לקרותו טובח
אלא טובח, שבא לטבוח אחרים", ומתרץ ש"ההוא
זיקא שהוא השטן הוא היצר הרע הוא רוח מ"ה
שבא לטבוח את ישראל אילו לא קיבלו התורה,
אבל כיון שקבלו התורה וכבשו את יצרם הרי
אדרבה זבחו ישראל את היצה"ר".

ויש לומר, שזהו גם תוכן הענין ד"יום טבוח"
(מוצאי חג השבועות) – זביחת היצה"ר. כלומר,
ב"מעלי יומא דעצרתא" (ערב חג השבועות), לפני
קבלת התורה, "נפיק בי' זיקא" "שבא לטבוח את
ישראל אילו לא קיבלו התורה", ובמוצאי חג
השבועות, לאחר שקבלו התורה, נעשה "יום
טבוח", ע"ש ש"זבחו ישראל את היצה"ר".

והטעם ש"בדבר זה עשו ב"ה כדבריהם (כדברי
ב"ש) והרבה מישראל נהגו כמותם להקריבין אחר
יו"ט – יש לומר, שביו"ט עצמו, זמן מתן תורתנו,
שכולל (בהעלם) גם ה"תורה חדשה (ש)מאתי
תצא", טעמי וסודות התורה שלמעלה משייכות

1 שהיא בפועל ובגלוי (נגלה דתורה), אין ענינם
2 לברר רע הנעלם, ובמצב כזה שאין הענין לברר
3 הרע הנעלם, אסור לדחות ולרחק דברים שיכולים
4 לקרבם ולהעלותם לקדושה.
5 ולכן:

6 בזמן הזה, שמצב העולם הוא שרוב בני-אדם
7 אינם שייכים לדרגתם של ב"ש לשקול ולדקדק
8 דרכיהם בתכלית הזהירות גם מרע הנעלם ולבררו
9 ע"י דרגא נעלית בתורה – הלכה כב"ה, וב"ש
10 במקום ב"ה אינה משנה, ועד שכש"נמנו ורבו ב"ש
11 על ב"ה", "אותו היום . . הי' קשה לישראל כיום
12 שנעשה בו העגל", כי, עי"ז שדוחים ומרחקים
13 מגבול הקדושה דברים שהיו יכולים לקרבם
14 ולהעלותם לקדושה במילא ניתוסף כח בלעו"ז.

15 אבל בימות המשיח תהי' הלכה כב"ש – כיון
16 שישתנה שיקול הדעת בטבע השכל דחכמי ישראל
17 בהתאם לשינוי מצב העולם בימות המשיח¹²⁴ (ע"פ
18 הכלל ש"אין לו לדיין אלא מה שענינו ראוות")
19 כדעת ב"ש – כי, לאחר שיושלם בירור הטוב מן
20 הרע, יהיו כולם במעמד ומצב ד"השם אורחותיו",
21 לדקדק ולשקול דרכיהם בתכלית הזהירות גם מרע
22 הנעלם (בהעלם ובכח), ועד לשלילת האפשרות דענין
23 בלתי-רצוי – ע"י דחיית וריחוק הדברים שיש בהם
24 רע הנעלם (כיון שנשאר עדיין בעולם מציאות
25 הרע, כנ"ל סי"ב); וענין זה יהי' ע"י התגלות דרגא
26 נעלית יותר בתורה ("מחדדי טפי") אצל כל בני'
27 – "תורה חדשה מאתי תצא", טעמי וסודות התורה,
28 שלהיותם למעלה משייכות לבירור העולם, נשללת
29 על ידם אפילו האפשרות לענינים בלתי-רצויים.

30 יד. ויש להוסיף, שגם בקשר ובשייכות לחג
31 השבועות, "זמן מתן תורתנו" – שבו ניתנה כל
32 התורה כולה, כולל גם ה"תורה חדשה (ש)מאתי
33 תצא" (כנ"ל ס"ד) – מצינו דוגמת הענין דהלכה
34 כב"ש, מעין ודוגמת החידוש דהלכה כב"ש בימות
35 המשיח¹²⁵:

36 בסיום הלכות חג השבועות¹²⁶ כותב רבינו
37 הזקן: "במוצאי חג השבועות אסור להתענות

127 (הביאור ע"ד הנגלה – ראה בארוכה לקו"ש חכ"ח ע' 24 ואילך. וש"נ.)

128 שבת קכט, ב.

129 וראה מחה"ש לאו"ח סו"ס תסח: "ונודע דבכל הזמנים שאירע לאבותינו ענין מה כשיגיע זמן ההוא שוב מתעורר קצת מעין אותו דבר וענין ההוא".

130 לסנהדרין מג, ב.

124 להעיר מטעמי המצוות שבהערה 119: "אלו ואלו דברי אלקים חיים, כי כל אחד ואחד דיבר אמת לפי מקומו (דרגתו), אלא שההלכה הוא לפי הזמן".

125 ובלשון רבינו הזקן בתניא פל"ו: "וכבר הי' לעולמים מעין זה בשעת מתן תורה".

126 או"ח סתצ"ד סי"ט.

ובביאור הטעם ששחיטתו של הקב"ה אינה
כשחיטת האדם ע"פ דיני התורה (אף ש"מגיד
דבריו ליעקב גו"¹³⁸, "מה שהוא עושה הוא אומר
לישראל לעשות" ¹³⁹) – יש לומר:

תוכנה של שחיטה – "אין ושחט אלא
ומשך"¹⁴⁰, שע"ז נעשה בירור ומשיכת והעלאת
הבעל-חי, שנעשה מוכשר וראוי למאכל האדם
להיות דם ובשר כבשרו, ובכח זה יעבוד עבודתו
לשמש את קונו ע"י קיום התומ"צ. ונמצא, שבתוכן
השחיטה מודגש כללות הענין דבירור והעלאת
עניני העולם לקדושה, ועד לתכלית השלימות –
זביחת היצה"ר (כנ"ל סי"ב).

ועפ"ז מוכן החילוק בין שחיטת האדם
לשחיטת הקב"ה – שבשחיטת האדם, כיון
שפעולת הבירור היא בכחו של האדם, ישנם כו"כ
הגבלות באופן פעולת הבירור שמתבטאים בפרטי
דיני השחיטה שבתורה, ובלעדם השחיטה פסולה;
משא"כ בשחיטת הקב"ה, כיון שפעולת הבירור
נעשית ע"י הקב"ה, לא שייך בזה הגבלות, ולכן
בכל האופנים השחיטה כשרה¹⁴¹.

טז. ויש להוסיף ולבאר כנ"ל (ההוספה דג' ערי
מקלט בימות המשיח, ההלכה כב"ש, והיתר
שחיטת שור הבר) בעומק יותר:
ובהקדם המבואר במק"א¹⁴² בנוגע לכללות
הענין דמצוות לא תעשה שיהיו גם בימות המשיח,
כשעיקר העבודה תהי' בעשה טוב – שאז יהי'

לביור הרע, אין (מקום ו) צורך לזביחת היצה"ר¹³¹
(כשית ב"ש, שמצד מעלתם בלימוד התורה,
"מחדדי טפ"י, שוללים ומבטלים גם רע הנעלם
והאפשרות לענין בלתי-רצוי), ולכן מוצאי חג
השבועות (דוקא) הוא "יום טבוח".

טו. ונוסף על החידוש בימות המשיח דהלכה
כב"ש, שדבר שהי' מותר כדעת ב"ה יאסר כדעת
ב"ש, יהי' גם "חידוש תורה" לעתיד לבוא בהיותו
דדבר האסור¹³² – שהקב"ה יתיר שחיטת שור הבר
בסנפירי הליתין:

ובהקדמה – שנוסף על דברי המדרש "זו
שחיטה היא (בתמי") ולא כך תנינן הכל שוחטין
ובכל שוחטין ולעולם שוחטין חוץ ממגל קציר
והמגרה והשנים מפני שהן חונקין", קשה גם
(ולכל לראש) מ"הכל שוחטין", שזוהי שחיטה
שאינה בידי אדם (כי אם ע"י הליתין), ותנן¹³³
"נפלה סכין ושחטה . . פסולה, שנאמר¹³⁴ וזבחת
ואכלת מה שאתה זובח אתה אוכל"¹³⁵.

ויש לומר הביאור בזה – ששחיטת שור הבר
בסנפירי הליתין לעתיד לבוא תהי' ע"י הקב"ה¹³⁶,
היינו, שסנפירי הליתין הם הסכין שבו ישחט הקב"ה
את שור הבר. וכיון שתוכן ה"חידוש תורה" הוא
שבשחיטה זו לא נאמרו מלכתחילה דיני שחיטה
(כנ"ל ס"ה), ה"ז כולל גם שבשחיטה זו לא נאמר
הדין ד"מה שאתה זובח אתה אוכל" (שחיטת אדם
דוקא), להיותה ע"י הקב"ה¹³⁷.

בעלי חיים". אבל: (א) טעם זה אינו שייך לחידוש תורה לעתיד
לבוא דוקא, (ב) ועיקר: מאי שנא משאר המצוות שמקיים הקב"ה
אף שלא שייך אצלו הטעם דלצרף כו'.

וראה שו"ת חת"ס חיו"ד סי"ט: "אפילו אנן נמי נשחוט
במגירה אם הי' אפשר לומר ברי לי שלא פגעתי ולא קרעתי, אלא
שאין אדם יכול לאמר כן . . כי מי יכול לשער זה, אבל הקב"ה
השוחט בעצמו יכול לומר ברי לי". וגם טעם זה אינו שייך לחידוש
תורה דלעתיד לבוא דוקא.

ולכן לכאורה נראה לומר שהחידוש תורה הוא שבנוגע
לשחיטה זו לא נאמרו דיני שחיטה, כבפנים.

(138) תהלים קמז, יט.

(139) שמור"ר פ"ל, ט.

(140) חולין ל, ב. וראה לקו"ש חיו"ט ע' 206. וש"נ.

(141) ראה לקו"ש שמיני יח, ד: "היום שחיטה כזו פגומה
גמורה היא מחמת ההפסק כו', אבל לעתיד צ"ל כן דוקא, כי ענין
השחיטה זו היא בחי' עליות שור הבר למעלה מעלה ע"י הליתין
המעלהו בסנפיריו, ולכן צ"ל הפסק בינתיים, שהרי א"א להיות
כל העליות בבת אחת . . בפעם א', אלא הפסק בין היכל להיכל,
ולכן יתיר הקב"ה פגימה זו".

(142) ראה ספר השיחות תנש"א ח"א ע' 305 ואילך. ועוד.

(131) כלשון רבינו הזקן "לא היו יכולין להקריב ביו"ט עצמו
לפי שאין בהם צורך אוכל נפש" – די"ל ש"אוכל נפש" רומז על
הענינים השייכים לנפש האלקית מצ"ע, ולא בשייכות לבירור
היצה"ר.

(132) וע"ד שמצינו אצל ר' מאיר "שהוא אומר על טמא טהור
ומראה לו פנים, על טהור טמא ומראה לו פנים" (עירובין יג, ב.
וראה לקו"ש ס"פ תזריע).

(133) חולין לא, א – במשנה.

(134) תבוא כז, ז.

(135) בקושיית הרש"ש בויק"ר שם.

(136) ראה ב"ב ע"ה, רע"א: "אלמלא הקב"ה עוזרו אין יכול
לו, שנאמר (איוב מ, יט) העושו יגש חרבו", בבבמות כתיב . .
וה"ה עם ליתין" (פרש"י שם. וראה חדא"ג מהרש"א שם).

(137) בפ"י ידי משה ויק"ר שם: "להקב"ה הוא מותר לשחוט
גם בסנפירין, אבל לבני אדם אשר להם נתנה התורה לצרף את
לבבם* ולקבוע בהם רחמנות, להם אסור בסנפירין, כי הוא צער

(* כמ"ש בהתחלת הענין: "לא ניתנו המצוות לישראל אלא לצרף בהן
את הבריות".

המשיח כדעת ב"ש, כיון שיתגלה בהם העילוי
והשלימות דגבורות קדושות שלמעלה מחסדים,
שהמשיחית היא ע"ד השגת השלילה.

ועפ"ז יש לבאר גם תוכן הענין דערי מקלט
למכה נפש בימות המשיח:

מכה נפש (השורש לכל ענינים הבלתי-רצויים
שעליהם נצטוונו בלא תעשה) מורה על השורש
דמעלת מצוות לא תעשה, גבורות קדושות שלמעלה
מחסדים, השגת השלילה.

וישיבתו של מכה נפש בעיר מקלט, מורה שע"י
לימוד התורה ("דברי תורה קולטין"), ובפרט ע"י
התגלות חדשה בתורה, "ויספת לך עוד שלש
ערים", טעמי וסודות התורה (כנ"ל סי"ב), נמשך
ומתגלה גם השורש דלא תעשה שהו"ע דהשגת
השלילה באופן של קליטה בפנימיות, היינו, שגם
הענינים הכי נעלים שמצד עצמם אינם יכולים
להתגלות באופן דהשגת החיוב, כי אם באופן
דהשגת השלילה, נמשכים ומתגלים בכחו של
הקב"ה באופן דהשגת החיוב¹⁴⁷.

ויש לומר, שענין זה מודגש גם במעשה בפועל
(נוסף על לימוד התורה) בענין אחד עכ"פ –
בהחיתור דשחיטת שור הבר בסנפירי הליתין – שגם
דבר שהוא באופן של השגת השלילה, שאינו יכול
לבוא בהשגת החיוב, שלכן אסור באכילה כיון
שאינו יכול לבוא באופן שיהי' דם ובשר כבשרו,
יומשך ויתגלה באופן של השגת החיוב, שלכן יהי'
מותר באכילה, שיבוא בפנימיות ויהי' דם ובשר
כבשרו.

ובביאור הטעם שענין זה מודגש דוקא בהיתר
שחיטת שור הבר בסנפירי הליתין – יש לומר:

מבואר בדרושי חסידות¹⁴⁸ החילוק שבין ליתין
לשור הבר בעבודת האדם, שליתין שמקומו בים,
עלמא דאתכסיא, מורה על העבודה ברוחניות
ביחוד יחודים עליונים וכו', ושור הבר שנמצא
ביבשה, עלמא דאתגליא, מורה על העבודה
בגשמיות בבירור העולם. ויש בזה מה שאין בזה:
העבודה ברוחניות (ליתין) היא באופן של העלאה
למעלה, שמשגיגים אורות נעלים ביותר, אבל אין
בה השלימות דהמשכה למטה, ואילו העבודה

1 קיומן "בשרשן למעלה שהן גבורות קדושות"¹⁴³,
2 גבורות שלמעלה מחסדים, כידוע¹⁴⁴ שהשורש
3 דמצוות לא תעשה הוא למעלה מהשורש דמצוות
4 עשה, ע"ד ובדוגמת המעלה דהשגת השלילה לגבי
5 השגת החיוב, שלכן קיומן אינו באופן של חיוב,
6 קום ועשה, אלא באופן של שלילה, שב ואל תעשה.

7 ועפ"ז יש לבאר גם פלוגתת ב"ש וב"ה –
8 בשרש הענינים: ב"ש ששרש נשמתם מבחי'
9 הגבורות, גבורות קדושות שלמעלה מחסדים, ראו
10 ענינים אלו בשרשם (בכח), בבחי' גבורות קדושות
11 שאינם מתגלים כי אם באופן של השגת השלילה
12 (שלמעלה מהשגת החיוב, "מחדדי טפ"י"), שב ואל
13 תעשה – ב"ש אוסרים, וב"ה ששרש נשמתם
14 מבחי' החסדים, ראו ענינים אלו כפי שהם בגלוי
15 (בפועל), ענינים שנמשכים ומתגלים באופן של
16 השגת החיוב, קום ועשה – ב"ה מתירים¹⁴⁵.

17 ולכן:

18 בזמן הזה שרוב בני-אדם אינם שייכים לדרגתם
19 של ב"ש לשקול ולדקדק בשורש הענינים למעלה
20 בבחי' גבורות קדושות (השגת השלילה), כי אם
21 כפי שהם בפועל ובגלוי שמהם יכולים להשתלשל
22 ענינים בלתי-רצויים – יש להגביר החסדים על
23 הגבורות. ולכן נפסקה ההלכה כב"ה (חסדים), ועד
24 שב"ש במקום ב"ה אינה משנה. ועד כדי כך,
25 שבנוגע להלכות ש"נמנו ורבו ב"ש על ב"ה"
26 (התגבורות הגבורות על החסדים), אמרו חז"ל
27 ש"אותו היום . . הי' קשה לישראל כיום שנעשה בו
28 הענגל" (השורש דכל ענינים בלתי-רצויים), כיון
29 שמהתגבורות הגבורות (ב"ש) על החסדים (ב"ה)
30 יכולים להשתלשל ענינים בלתי-רצויים¹⁴⁶.

31 אבל בימות המשיח, כשיושלם בירור הטוב מן
32 הרע, ולא יהי' מקום לחשש מענינים בלתי-רצויים,
33 יהיו כולם במעמד ומצב שיוכלו לדקדק ולשקול
34 בשרש הענינים למעלה בבחי' גבורות קדושות,
35 בחינת השגת השלילה, ולכן, אותם ענינים שיהיו
36 מותרים בזמן הזה כדעת ב"ה, יהיו אסורים בימות

(143) תניא קו"א קס, א.

(144) ראה לקו"ת פקודי ג, ב ואילך. ובכ"מ.

(145) ומרומז בשמותיהם: ב"ש, "השם אורחותיו" – לשקול
ולדקדק בשורש הענינים בבחי' גבורות שלמעלה מהחסדים,
וב"ה, "בהלו נרו" – ראיית הדבר כמו שהוא בגלוי ובפועל.

(146) ראה לקו"ת קרח נד, ג.

(147) ראה גם ספר השיחות שם ע' 311-5.

(148) ראה לקו"ת ר"פ שמיני. ובכ"מ.

15 אכילת שור הבר בשחיטה אסורה, עי"ז ש"תורה
 16 חדשה מאתי תצא, חידוש תורה מאתי תצא", שגם
 17 הדרגא הכי נעלית בתורה, "מאתי" דייקא, שאינה
 18 יכולה להתגלות בזמן הזה, ושייך בה רק השגת
 19 השלילה בלבד – "(מאתי) תצא", שתצא ותומשך
 20 ותבוא למטה באופן של השגת החיוב, ש"יהיו כל
 21 ישראל חכמים גדולים ויודעים דברים הסתומים
 22 וישיגו דעת בוראם כפי כח האדם, שנאמר¹⁴⁹ כי
 23 מלאה הארץ (עלמא דאתגלייא) דעה את ה' כמים
 24 לים (עלמא דאתכסייא) מכסים¹⁵⁰.

(149) ישעי' יא, ט.

(150) רמב"ם בסיום וחותם ספרו "משנה תורה".

1 בגשמיות היא באופן של המשכה למטה, אבל אין
 2 בה מעלת האורות הנעלים יותר. ולעתיד לבוא
 3 יתחברו ב' המעלות יחדיו – שגם למטה יומשכו
 4 ויתגלו האורות הנעלים ביותר, עי"ז שהלוינתן
 5 ישחוט ויעלה ("אין ושחט אלא ומשך") השור
 6 הבר, היינו, שתתגלה מעלת האורות העליונים
 7 (העלי' שע"י הלוינתן) בעניני העבודה למטה (שור
 8 הבר).
 9 היינו, ששחיטת שור הבר היא תוכן הסך-הכל
 10 דכללות מעשינו ועבודתינו בבירור העולם, ולכן,
 11 יתגלה בזה תכלית השלימות דכללות העבודה,
 12 שגם הענינים הכי נעלים דהשגת השלילה (לוינתן,
 13 עלמא דאתכסייא) יומשכו באופן של השגת החיוב
 14 (שור הבר, עלמא דאתגלייא), שלכן יתיר הקב"ה

אגרות קודש

ב"ה, ר"ח סיון, ה'תשכ"ב

ברוקלין, נ. י.

שלום וברכה!

מאשר הנני קבלת מכתבו מיום כ"ג אייר.

ובעמדנו בריש ירחא תליתאי בו יהיב רחמנא אורין תליתאי לעמא תליתאי,

יהי רצון שכאו"א בתוך כלל ישראל יעשה ויבשר טוב בכל שלשת הדברים עליהם העולם
 (כפשוטו, והעולם קטן - זה האדם) עומד, תורה עבודה וגמ"ח.

וימשיך זה ויוסיף בברכת רחמנא בכל צרכי-אדם, אתם קרוים אדם, הנחלקים בשלשת
 הסוגים - בני חיי ומזוני רוויחי,

ובנקודה התיכונה שבכל הנ"ל הוא ענין התורה וקבלתה. וכלשון הרב הוא כ"ק מו"ח אדמו"ר,

קבלת התורה בשמחה ובפנימיות,

בברכת החג ולבשו"ט בעניני הכלל והפרט

מ. שניאורסאהן

* * *

מהנכון שבתים **הפרטים** בכתב"ד - לא יהיו גבוהים יותר משתי קומות.

בס"ד. משיחות ש"פ נשא, י"ב סיון ה'תשנ"א.

– התוועדות א' וב' * –

קהת"8 – שע"י הנשיאת ראש דבני קהת, נושאי
הארון, שזהו"ע דלימוד התורה⁹, נעשית גם
ההתנשאות דבני גרשון, נושאי היריעות וכו',
שקשור עם שאר עניני העבודה, כולל גם בירור
העולם.

ועד"ז מודגשת השייכות למ"ת בהתחלת
הלימוד דפרקי אבות ביום השבת שלאחרי זמן
מ"ת¹⁰:

נוסף על לימוד מסכת אבות בשבתות שבין
פסח לעצרת, הכנה לזמן מ"ת, מתחילים עוה"פ
לימוד מסכת אבות בשבת שלאחרי זמן מ"ת,
תוצאה מזמן מ"ת – "משה קיבל תורה מסיני
ומסרה כו' והעמידו תלמידים הרבה", הדגשת
הענין דנתינת התורה ולימודה ע"י כאו"א מישראל
עד סוף כל הדורות.

ובהמשך הפרק עד לסיומו וחזרתו מודגשת גם
הפעולה דקבלת ולימוד התורה גם בנוגע לעבודה
דבירור העולם – "על שלשה דברים העולם עומד,
על התורה ועל העבודה ועל גמילות חסדים"¹¹,
ו"על שלשה דברים העולם קיים, על הדין ועל
האמת ועל השלום"¹².

ומזה מובן שמזמן מ"ת וימי התשלומין עד
לסיומם וחזרתם בשבת פרשת נשא, – שאז מתחדש
כללות הענין דמ"ת ככפעם הראשונה, ובאופן של
הוספה משנה לשנה¹³ – צ"ל אצל כאו"א מישראל
התחדשות והוספה בכל עניני תומ"צ, בג' הקוין
דתורה עבודה וגמ"ח שעליהם העולם עומד,

(8) פרש"י עה"פ.

(9) "לפי שהי' קהת טוען הארון ששם התורה הקדימו הכתוב
לגרשון, שבתחלה אמר נשא את ראש בני קהת, ואח"כ אומר נשא
את בני גרשון וגו'" (במדבר"ר ריש פרשתנו).

(10) כמ"ש רבינו הזקן בסידורו ש"ש נוהגין כך כל שבתות
הקיי"ן. – וכ"ה מנהג חב"ד, כמודגש מרבתינו נשיאנו שכו"כ
מאמרי דא"ח בשבתות הקיי"ן מתחילים במאמר המשנה בפרקי
אבות שלומדים באותו שבת.

(11) משנה ב.

(12) משנה יח.

(13) ע"ד המבואר בתניא אגה"ק (סי"ד) בנוגע לר"ה ש"בכל
שנה ושנה יורד ומאיר .. אור חדש ומחודש .. עליון יותר שלא
הי' מאיר עדיין מימי עולם אור עליון כזה", ומזה מובן גם בנוגע
לזמן מ"ת (ובמכ"ש וק"ו, כיון שהתחדשות בעולם נעשית ע"י
התחדשות בתורה, כדלקמן ס"ב).

א. שייכותו של יום הש"ק זה¹ ל"זמן מתן
תורתנו" מודגשת בכמה ענינים:

לכל לראש – להיותו יום השבת הראשון
שלאחרי זמן מ"ת², שבו נעשה העילוי והשלימות
("ויכולו"³) דזמן מ"ת, ובפרט שיום השבת
שלאחרי זמן מ"ת הוא ב"ימי התשלומין"
(תשלומין גם מלשון שלימות)⁴ דזמן מ"ת.
והדגשה יתירה בקביעות שנה זו, שזמן מ"ת חל
ביום ראשון בשבוע, ויום השבת שלאחריה הוא י"ב
סיון – שכיון שסיום וחזרתם ("הכל הולך אחר
החיתום"⁵) ימי התשלומין חל ביום השבת, נעשה
בו העילוי והשלימות דזמן מ"ת ודכל ימי
התשלומין שלו.

ושייכות זו מודגשת גם בפרשת השבוע –
פרשת נשא:

"נשא את ראש" – שעיקר ושלמות הענין
דנשיאת ראש בעבודת האדם היא ע"י לימוד התורה,
ולא עוד אלא שע"י נעשית גם ההתנשאות דכל
הגוף (ועד להרגל), היינו, שגם עבודתו בעולם (הן
בקיום המצוות והן בעניני הרשות באופן ד"כל
מעשיך יהיו לשם שמים"⁶ ו"בכל דרכיך דעהו"⁷)
היא באופן של התנשאות.

ויש לומר שענין זה מרומז בדיוק הלשון "נשא
את ראש בני גרשון גם הם", "כמו שצויתך על בני

(*) לפני השקיעה היתה התוועדות (נוספת) פתאומית. – כ"ק
ארמו"ר שליט"א נטל ידיו הק' לסעודה, וצוה לנגן "בני היכלא".
לאחרי השיחה הראשונה צוה לנגן (עשרת) ניגוני רבותינו
נשיאינו. ובסיום ההתוועדות (לאחרי ברכת המזון, תפלת ערבית
והבדלה) חילק כ"ק ארמו"ר שליט"א מ"כוס של ברכה" (וראה
לקמן סי"ג). המו"ר.

(1) נוסף על השייכות הכללית דיום השבת למתן-תורה –
כמארז"ל (שבת פו, ב) "דכו"ע בשבת ניתנה תורה לישראל"
(וראה תו"א יתרו ע, ג. ויקהל פח, א ואילך. ובכ"מ).

(2) מעלת השבת שלאחרי מ"ת לגבי השבת דמ"ת עצמו –
ראה בארוכה לקו"ש ח"ח ע' 49 ואילך.

(3) בראשית ב, א. וראה לקו"ת בהר מא, א. אוה"ת עה"פ.
ועוד.

(4) ראה לקו"ת ראה ל, רע"ג. ובכ"מ.

(5) ברכות יב, א.

(6) אבות פ"ב מ"ב. וראה רמב"ם הל' דעות ספ"ג.

(7) משלי ג, ו. וראה רמב"ם שם. שו"ע אדה"ז אר"ח סקני"ו
ס"ב.

32 ניתנו, שלימוד התורה יהי מתוך חיות ותענוג ("לא)
33 יהי בעיניך כדיוטגמא ישנה כו' אלא כחדשה
34 שהכל רצין לקראתה"²³) – שהנתינת כח
35 להתחדשות החיות והתענוג בתורה בכל יום, היא,
36 מהתחדשות החיות והתענוג בתורה בזמן מ"ת.
37 ג. וצריך להבין תוכן ההתחדשות דמ"ת בשבת
38 שלאחרי זמן מ"ת:

39 ע"פ האמור לעיל ישנם ב' ענינים בהתחדשות
40 דמ"ת: (א) כללות ההתחדשות דמ"ת שנעשה בזמן
41 מ"ת, (ב) ההתחדשות הפרטית דמ"ת בכל יום
42 שנמשכת מההתחדשות הכללית בזמן מ"ת.

43 אבל, מהדגשת הענין דמ"ת בשבת שלאחרי
44 מ"ת (בפרשת השבוע ובפרקי אבות, כנ"ל ס"א),
45 משמע, שבשבת שלאחרי מ"ת יש חידוש נוסף
46 בכללות הענין דמ"ת שלכן: (א) קורין בו "נשא את
47 ראש" – נשיאת ראש בערך (לשלימות ה) ההתחדשות
48 שבזמן מ"ת, (ב) ועד שמתחילים עוה"פ "משה
49 קיבל תורה מסיני" – מ"ת חדש בערך להתחדשות
50 שבזמן מ"ת.

51 וצריך להבין: מהו החידוש הנוסף (מלבד
52 ההתחדשות הכללית בזמן מ"ת וההתחדשות
53 הפרטית שבכל יום) שנעשה בשבת שלאחרי זמן מ"ת,
54 שבגלל זה מדגישים בו ביותר הענין דמ"ת?

55 ד. ויש לבאר זה בהקדם ענין נוסף
56 בהתחדשות דמ"ת – חידוש (לא רק התחדשות)
57 בתורה עצמה:

58 ידוע²⁴ שאף שבמ"ת ניתנו כל עניני התורה
59 כולה, לא רק עשרת הדברות, אלא גם תורה
60 שבכתב כולה, ביחד עם פירושה בתורה שבעל פה
61 כולה, כולל גם כל עניני התורה שנתגלו ונתחדשו
62 במשך כל הדורות עד לדורנו זה, כמארו²⁵
63 "אפילו מה שתלמיד ותיק עתיד לחדש נאמר
64 למשה מסיני" – ה"ז באופן שבמ"ת ניתנו בעיקר
65 כללי התורה, ומהם ועל ידם צריכים לגלות
66 ולהוציא ריבוי פרטי הענינים שבתורה, ועד שפרט
67 זה שנתגלה ע"י תלמיד ותיק הוא חידוש שלו

1 כמרומז בלשון הכתוב¹⁴ "בחדש השלישי",
2 שבשלשת הקוין תורה עבודה וגמ"ח ("שלישי")
3 צ"ל התחדשות ("חדש"), ועי"ז נעשית גם
4 התחדשות בעמידת וקיום העולם בזמן מ"ת
5 (כדרשת חז"ל¹⁵ "מאי דכתיב¹⁶ ארץ יראה ושקטה..
6 בתחילה יראה ולבסוף שקטה.. שהתנה הקב"ה עם
7 מעשה בראשית אם ישראל מקבלים התורה אתם
8 מתקיימין").

9 ב. וביאור הענין:

10 על הפסוק¹⁴ "בחדש השלישי גו' ביום הזה
11 גו'", מפרש רש"י "לא הי' צריך לכתוב אלא ביום
12 ההוא, מהו ביום הזה, שיהיו דברי תורה חדים
13 עליך כאילו היום ניתנו".

14 וההסברה בזה – שכן היא המציאות באמת¹⁷,
15 שבכל יום מתחדש הענין דמ"ת ע"י הקב"ה,
16 כמודגש בנוסח ברכת התורה: "נותן התורה" לשון
17 הוה¹⁸, ע"ד ובדוגמת (ובמכ"ש וק"ו) התחדשות
18 הבריאה בכל יום¹⁹, כמ"ש²⁰ "המחדש בטובו בכל
19 יום תמיד מעשה בראשית", ועאכו"כ²¹ בנוגע
20 להתחדשות דנתינת התורה, דכיון שבריאית העולם
21 היא ע"י התורה, כמאמר²² "אסתכל באורייתא
22 וברא עלמא", צ"ל תחילה ההחדשות בתורה, ועי"ז
23 נעשית גם התחדשות הבריאה.

24 וכללות ההתחדשות דמ"ת על כל השנה כולה
25 נעשית בזמן מ"ת, ומהתחדשות כללית זו נמשכת
26 ההתחדשות הפרטית בכל יום – כמו בהתחדשות
27 הבריאה, שבראש השנה נעשית כללות התחדשות
28 הבריאה על כל השנה כולה, ומהתחדשות כללית
29 זו נמשכת ההתחדשות הפרטית בכל יום.

30 ומזה מובן גם בנוגע להתחדשות דתורה אצל
31 האדם, "שיהיו דברי תורה חדים עליך כאילו היום

(14) יתרו יט, א.

(15) שבת פח, א. ורש"י.

(16) תהלים עז, ט.

(17) דאל"כ לא היתה תורת אמת מצווה לאדם שיהיו דברי תורה חדים עליו כאילו היום ניתנו.

(18) של"ה כה, א. לקו"ת תזריע כג, א. מאמרי אדהאמ"צ שמות ח"א ע' קעה. ורש"י.

(19) בהבא לקמן – ראה גם ד"ה אנכי ה' אלקיך תשמ"ט פ"ב (סה"מ מלוקט ח"ג ע' קעה) ואילך, ובהנסמן שם.

(20) נוסח ברכת יוצר.

(21) להעיר מהשקו"ט בזה בסה"מ תש"ה ע' 185 ואילך. ואכ"מ.

(22) זהר ח"א קלד, סע"א. ח"ב קסא, רע"ב. ח"ג קעה, א.

(23) ספרי ופרש"י ואתחנן ו, ו. שו"ע אדה"ז אור"ח סס"א ס"ב.

(24) ראה לקו"ש ח"ט ע' 252 ואילך. ורש"י.

(25) ראה מגילה יט, ב. ירושלמי פאה פ"ב ה"ד. שמו"ר

רפמ"ז. ועוד.

31 "בגולה" עד עתה" 34 הו"ע של גאולה (יציאה)
32 מהגלות) בתורה עצמה 35, וע"י הגאולה בתורה
33 "מביא גאולה (גם) לעולם".

34 אמנם, גאולה זו היא עדיין בזמן ומצב הגלות,
35 כהגאולה דפורים [שממנה הראי' ש"האומר דבר
36 בשם אומרו מביא גאולה לעולם" – שנאמר 36
37 ותאמר אסתר למלך בשם מרדכי"] ש"אכתי עבדי
38 אחשורוש אנן" 37 (אלא שעי"ז מזרזים וממהרים
39 ומביאים את הגאולה האמיתית והשלמה 38), וטעם
40 הדבר – כיון שגם הגאולה בתורה אינה בשלימותה,
41 שהרי גם לאחר שה"תלמיד ותיק" (שבכל הדורות)
42 מגלה ומחדש ענין פרטי בתורה ישנם עוד ריבוי
43 ענינים ש"כבושים בגולה".

44 ושליומות הגאולה בתורה, כשיתגלו כל הענינים
45 שבתורה, היא, ע"י הקב"ה – "תורה חדשה
46 (שהתגלותה אינה אלא ע"י הקב"ה) מאתי תצא",
47 היינו, שגם הגילוי ("תצא") הוא בכחו של הקב"ה
48 ("מאתי"), שלכן יהי' הגילוי בתכלית השלימות
49 (שלא ישאר שום ענין בהעלם), כמ"ש "ולא יכנף
50 עוד מוריך והיו עיניך רואות את מוריך" 39, "כולם
51 ידעו אותי" 40.

52 ועי"ז נעשית גם ה"גאולה לעולם" בתכלית
53 השלימות:

54 "עולם" הוא מלשון העלם 41, ע"ש ההעלם
55 וההסתר של החיות האלקי שבעולם, היינו,
56 שהחיות האלקי הוא בבחינת גלות. וה"גאולה
57 לעולם" היא שמתבטל לגמרי ההעלם וההסתר
58 ומתגלה החיות האלקי שבעולם.

59 ועוד ועיקר, "השמים החדשים והארץ החדשה
60 אשר אני עושה" – לא רק התחדשות דשמים וארץ
61 שנבראו בששת ימי בראשית (כבזמן מ"ת, שנעשה
62 קיום ועמידת העולם באופן ד"ארץ יראה

1 ("תלמיד ותיק עתיד לחדש"), שנקרא על שמו 26,
2 ונאמר בשם אומרו 27.

3 ועוד והוא העיקר – שבמ"ת ניתנו גם עניני
4 התורה שיתגלו לעתיד לבוא, תורתו של משיח
5 שילמד את כל העם 28 (שהרי מ"ת הו"ע חד-פעמי,
6 ולא יהי' עוד הפעם מ"ת 29), אלא שענינים אלה הם
7 בהעלם, ועד כדי כך, שהתגלותם לעתיד לבוא היא
8 בבחינת "תורה חדשה" (שאינה יכולה להתגלות ע"י
9 מקבלי התורה, תלמיד ותיק, כי אם ע"י "נותן
10 התורה") מאתי תצא 30, שהיא באיך-ערוך לגמרי
11 לתורה שמתגלית בזמן הזה ע"י מקבלי התורה,
12 כמארז"ל 31 "תורה שאדם למד בעוה"ז הבל היא
13 לפני תורתו של משיח".

14 וע"י החידוש בתורה ("תורה חדשה מאתי תצא")
15 נעשה חידוש גם בעולם – "השמים החדשים והארץ
16 החדשה אשר אני עושה" 32 ("אני עושה" דייקא,
17 ע"ד "מאתי תצא").

18 כלומר, נוסף על ענין ההתחדשות (הן
19 ההתחדשות הכללית בזמן מ"ת והן ההתחדשות
20 הפרטית בכל יום) שפירושה שאותו ענין שכבר
21 נמשך בגילוי בפעם הראשונה מתחדש משרשו
22 ומקורו עוד הפעם (באופן נעלה יותר), ישנו גם
23 ענין של חידוש, שניתוסף דבר חדש שעד עתה לא
24 נמשך בגילוי – הן בתורה, "תורה חדשה", ועי"ז
25 גם בעולם, "שמים חדשים וארץ חדשה".

26 ה. וביאור הענין:

27 אמרו חז"ל 33 "כל האומר דבר בשם אומרו
28 (אמירה שמדגישה החידוש ד"אומרו") מביא גאולה
29 לעולם", וההסברה בזה, שהחידוש בתורה
30 ש"מחדשים ומגלים תעלומות חכמה שהיו כבושים

(26) נוסף לכך שע"י הלימוד כשלעצמו (גם ללא חידוש)
נקראת "תורתו", "נקראת על שמו" (ראה קידושין לב, ריש ע"ב
(ובפרש"י). ע"ז יט, א).

(27) להעיר ש"האומר דבר בשם אומרו" הוא מהדברים
שהתורה נקנית בהם (אבות פ"ו מ"ו). וראה לקמן ס"ה.

(28) ראה רמב"ם הל' תשובה ספ"ט. ועוד. לקו"ת צו יז, א.
ובכ"מ.

(29) המשך תרס"ו ע' כג. ועוד.

(30) ראה ישעי' נא, ד: "כי תורה מאתי תצא", וביק"ר פי"ג,
ג: "תורה חדשה מאתי תצא, חידוש תורה מאתי תצא" – נתבאר
בארכה בשיחת יום ב' דחג השבועות.

(31) קה"ר פי"א, ח.

(32) ישעי' סו, כב.

(33) אבות שם.

(34) תניא אגה"ק סכ"ו (קמה, א).

(35) ועד לגאולה דהקב"ה כביכול, כדאיתא בגמרא (ברכות ח,
רע"א) "כל העוסק בתורה אמר הקב"ה מעלה אני עליו כאילו
פדאני כו" (אגה"ק שם).

(36) אסתר ב, כב.

(37) מגילה יד, א.

(38) ובפרט שכל עניני גאולה קשורים זב"ז – "שם גאולה
עלה" (פרש"י שם יז, ב).

(39) ישעי' ל, כ.

(40) ירמ' לא, לג.

(41) לקו"ת שלח לז, ד. ובכ"מ.

חושך האומות גם כן.. ונגלה⁵¹ כבוד ה' וראו כל¹⁹
בשר יחדיו וגו'⁵².²⁰

ו. ויש לומר, שהחידוש ד"השמים החדשים²¹
והארץ החדשה אשר אני עושה" לגבי התחדשות²²
(קיום ועמידה) העולם בזמן מ"ת הוא בהתאם²³
(ונעשה ע"י) להחידוש ד"תורה חדשה מאתי תצא"²⁴
לגבי זמן מ"ת:²⁵

בזמן מ"ת, כיון שהחלק העיקרי דתורה²⁶
(שיתגלה לעתיד לבוא) ה' בהעלם, היתה גם²⁷
התגלות אלקות בעולם (שע"י נעשה קיום ועמידה²⁸
העולם) באופן שהחלק העיקרי – כח העצמות²⁹
שעל ידו נעשית ההתהוות מאין ליש – נשאר³⁰
בהעלם⁵³, ולכן, אף שבמ"ת בטלה הגזירה ונעשה³¹
החיבור בין העליונים לתחתונים, שעליונים ירדו³²
לתחתונים ותחתונים עלו לעליונים⁵⁴, מ"מ, גם³³
לאחרי החיבור נשאר החילוק דעליונים ותחתונים,³⁴
היינו, שגדר העולם נשאר "תחתון במדרגה.. בענין³⁵
הסתר אורו ית'"⁵², כיון שעיקרו (כח העצמות)³⁶
נשאר בהעלם⁵⁵.³⁷

ולעתיד לבוא, כיון שיתגלה גם החלק העיקרי³⁸
שבתורה, "תורה חדשה מאתי תצא", תהי' גם³⁹
התגלות אלקות בעולם בתכלית השלימות, ללא⁴⁰
הסתר כלל, כמ"ש "ונגלה כבוד ה' וראו כל בשר⁴¹

ושקטה"⁴²), אלא שמים חדשים וארץ חדשה,¹
(שעיקר) החידוש בהם הוא בהתגלות ד"אני עושה",²
שהכח האלקי שמהוה את השמים וארץ מאין ליש³
באופן של ריחוק והבדלה ואינו מתגלה בהם⁴
(בענינם ובמעלתם)⁴³, יהי' בגילוי ממש, שיהי' נראה⁵
בגילוי בשמים וארץ הכח האלקי שמהוה אותם⁶
מאין ליש"⁴⁴ – כח העצמות, "אני (דייקא) עושה",⁷
מ"הותו ועצמותו של המאציל ב"ה.. (ש)הוא לבדו⁸
בכחו וביכולתו לברוא יש מאין ואפס המוחלט⁹
ממש"⁴⁵, שלכן יהי' העולם כולו דירה לו ית'⁴⁶,
דירה לעצמותו, בדוגמת דירת האדם שבה מתגלה¹¹
בכל עצמותו⁴⁷, ועד (בזמנים מיוחדים) בלי שום¹²
לבוש⁴⁸, ודוגמתו לעתיד לבוא, "כדכתיב ולא יכנף¹³
עוד מוריך, פי' שלא יתכסה ממך בכנף ולבוש",¹⁴
"אור ה' הנגלה לעתיד בלי שום לבוש" (כפי¹⁵
ש"כבר ה' לעולמים מעין זה בשעת מתן תורה,¹⁶
כדכתיב⁴⁹ אתה הראת לדעת כי ה' הוא האלקים אין¹⁷
עוד מלבדו"), "ומיתרון ההארה לישראל⁵⁰ יגי'¹⁸

(42) ודוגמתו בזמן מ"ת בכל שנה – שע"י ההתחדשות דתורה
נעשה קיום ועמידה להתחדשות העולם, הן ההתחדשות הכללית
בר"ה (ע"י ההתחדשות הכללית בזמן מ"ת) והן ההתחדשות
הפרטית בכל יום (ע"י ההתחדשות הפרטית דמ"ת בכל יום).
(43) ראה קונטרס משיחות ש"פ בהוי"ב ס"ה. וש"נ.
(44) ועי"ז ניתוסף יותר גם בהענין ד"שקטה" לאמיתותו
ובשלימותו (ראה ד"ה אנכי הנ"ל פ"ה (סה"מ שם ע' קצט)).
(45) תניא אגה"ק ס"כ.

(46) תנחומא פרשתנו טז. ועוד. תניא פל"ו. ובכ"מ.
(47) ראה סה"מ מלוקט ח"ב ע' רמא. וש"נ.
(48) אפילו לא הלוש המוכרח לכסות כו' שלא יהי' לבו רואה
כו' (ראה כתובות מח, א. שו"ע אה"ע סו"ס עו). – וראה הערה
50.

(49) ואתחנן ד, לה. ובפרש"י: "פתח להם שבעה רקיעים כו'
וראו שהוא יחידי כו'" (נתבאר בארוכה בלקו"ש חכ"ד ע' 36
ואילך). וראה לקמן הערה 53.

(50) כי, בישראל – מציאותם גופא הוא (כביכול) העצמות,
משא"כ כח העצמות שבעולם – ה"ז רק שהעצמות הוא המהווה
אותם ומבלעדו אין שום מציאות כלל וכלל (ראה לקו"ש ח"ב
ע' 75. וש"נ).

ועפ"י ז' להוסיף בהטעם שאברהם אמר לאליעזר "שים נא
ידך תחת ירכי", "לפי שהנשבע צריך שיטול בידו חפץ של מצוה"
(חיי"ש כד, ב ובפרש"י), נקטת חפץ דמילה דוקא (ולא בחפצא
דקרבנות שנתפרש בתורה ענינם ומעלתם גם לפני מ"ת*), אף

(*) כמו הקרבן דהבל. כמ"ש "וישע ה' אל הבל ואת מנחתו", "ירדה אש
ולחכה מנחתו" (בראשית ד, ד ובפרש"י), וכן הקרבן דנח, כמ"ש "ירח
ה' את ריח הניחוח וגו' עוד כל ימי הארץ גו' לא ישבותו" (נח ח,
כא"כ), ועד"ז הקרבנות דאברהם (לך לך יב, ז. ג. ד. יח), וכיון שכל
ענין הקרבן הוא שמשנתנה מציאותו להיות עולה לה', מסתבר לומר,
שגם בקרבנות שלפני מ"ת ישנו הגדר דחפצא דקדושה ועצ"ע.

שזה היפך הצניעות** – די"ל שבזה מרומו שתכלית השלימות
דהתגלות אלקות בעולם שנעשה חפצא דקדושה הוא בישראל
דוקא, ככמילה דאברהם***, "בריתי בבשרכם לברית עולם".
ואולי י"ל, שבזה מרומו גם גילוי כח העצמות שעל ידו
נעשית התהוות היש מאין, שדוגמתו בהאדם למטה כח ההולדה
(בכח הא"ס), שהוא דוגמת התהוות יש מאין, שהמשכחו
והתגלותו בהחפצא דמצות מילה.

(51) ישע"י מ, ה.

(52) תניא שם.

(53) ועצ"ע אם במ"ת נתגלה לפי שעה גם כח העצמות
שבהתהוות היש מאין, או שכח העצמות שבהתהוות יתגלה רק
לעתיד לבוא. ואכ"מ.

(54) תנחומא וזא"א טו. שמו"ר פ"ב, ג. ועוד.

(55) ועפ"י יש לבאר עוד טעם שלא נאמר במ"ת "אנכי ה'
אלקיך אשר בראתי שמים וארץ" (כהשאלה הידועה דגדולי
ישראל שהובאה ונתבארה בכמה מאמרי חסידות – נסמן בסה"מ
מלוקט שבהערה 19) – כיון שכח התהוות הבריאה מאין ליש
נשאר בהעלם (גם) לאחר מ"ת.

(**) ולהעיר מגדל הזהירות דאברהם בענין הצניעות, כמ"ש "הנה נא
ידעתי גו'", "עוד נכשיו לא הכיר בה מתוך צניעות שבשניהם" (לך לך
יב, יא ובפרש"י).

(***) משא"כ מילת אליעזר עבד אברהם (ועפ"י יומתק שלא השביעו
במילתו הוא).

לוי דוקא, הרי, לעתיד לבוא יהי ענין זה אצל כל
בני, כפס"ד הרמב"ם⁵⁹ "לא שבט לוי בלבד אלא
כל איש ואיש.. אשר נדבה רוחו אותו והבינו מדעו
להבדל לעמוד לפני ה' לשרתו ולעובדו לדעה את
ה'.. ופרק מעל צוארו עול חשבונות הרכים אשר
ביקשו בני האדם, ה"ז נתקדש קדש קדשים",
ולעתיד לבוא יהי כן מעמדו ומצבם של כל בני,
כפס"ד הרמב"ם בסיום וחזקתם ספרו ש"באותו
הזמן.. לא יהי עסק כל העולם (ועאכו"כ בני)
אלא לדעת את ה' בלבד, ולפיכך יהיו כל ישראל
חכמים גדולים ויודעים דברים הסתומים וישיגו
דעת בוראם כו".

וענין זה מודגש גם בפרשת נזיר שבהמשך
פרשת נשא:

בדיני נזירות מודגש הענין ד"אחכה לו בכל יום
שיבוא" ע"פ הלכה: "האומר הריני נזיר ביום שכן
דוד בא בו.. אסור לעולם"⁶⁰, כיון שכל יום הוא
בגדר "יום שכן דוד בא בו", בלשון הוה, "הנה" זה
(המלך המשיח) בא"⁶².

ומזה מובן שגם הענין ד"תורה חדשה מאתי
תצא" ("נשא את ראש" בתכלית השלימות לאחר
הקדמת הפרישות מעניני העולם (נזירות) בתכלית
השלימות) אינו בגדר עתיד ("תצא", בלשון עתיד),
אלא בגדר הוה ("תורה חדשה מאתי יוצאת"), ועד
שברגע שלאח"ז נעשה כבר בגדר עבר ("תורה
חדשה מאתי יצאה").

ט. וגם החידוש בעולם, "השמים החדשים
והארץ החדשה אשר אני עושה" (שנעשה ע"י
החידוש ד"תורה חדשה מאתי תצא", "נשא את
ראש" בתכלית השלימות) – מרומז בפרשת נשא:

(59) הל' שמיטה ויובל בסופן.

(60) רמב"ם הל' נזירות פ"ד הי"א (מעירובין מג, ב).

(61) שה"ש ב, ח ובשה"ר עה"פ.

(62) להעיר מהשייכות דוד מלכא משיחא לשמואל ש"נזיר
עולם הי" (רמב"ם שם פ"ג הט"ז) – עליו התפללה חנה
בנבואתה "ויתן עוז למלכו וירם קרן משיחו" (ש"א ב, יו"ד),
דקאי על דוד מלכא משיחא** שנמשח ע"י שמואל (מפרשים
ע"פ).

(*) ולהעיר שבלקו"ת פרשתנו (כה, ב ואילך) ישנו ד"ה ה' יחתו מריביו
וגו' ובו מובאר כל הפסוק עד "ויתן עוז למלכו גו'".

(**) ובביאור הגר"א: "ויתן עוז למלכו זה משיח בן יוסף.. וירם קרן
משיחו זה משיח בן דוד".

יחדיו כי פי ה' דיבר", שיראו בגלוי שהמציאות
ד"כל בשר" היא הכח האלקי שמהווה אותו מאין
ליש, כח העצמות, ובמילא אין חילוק בין עליון
לתחתון, כיון שענינם אחד, ובלשון הידוע⁵⁶
שמציאותו של היש הנברא היא המציאות דיש
האמיתי.

ז. עפ"ז יש לבאר החידוש שנוסף בשבת
שלאחרי מ"ת גם לגבי ההתחדשות שבזמן מ"ת:
ובהקדמה – שאף שבהתחדשות דנתינת התורה
בזמן מ"ת בכל שנה נכלל גם החידוש בתורה, כמו
שבמ"ת בפעם הראשונה כלולים כל עניני התורה
(הן החידושים שמתגלים ע"י דתלמיד ותיק שבכל
הדורות, והן החידוש ד"תורה חדשה מאתי תצא"),
יש לומר, שבפרטיות יותר מודגש החידוש בתורה
בשבת שלאחרי זמן מ"ת, הן בנוגע לחידושים
שיתגלו ע"י מקבלי התורה (תלמיד ותיק) במשך
כל השנה, והן (ובעיקר) בנוגע לחידוש ד"תורה
חדשה מאתי תצא" שיתגלה ע"י נותן התורה,
וכתוצאה מזה גם החידוש בעולם, "השמים
החדשים והארץ החדשה", שכיון ש"אחכה לו בכל
יום שיבוא"⁵⁷, זמנם כל השנה כולה.

וענין זה מודגש בעניני התורה שקורין ולומדים
בשבת שלאחרי זמן מ"ת, הן בפרשת השבוע
(כדלקמן ס"ח), והן בפרקי אבות (כדלקמן ס"א).

ח. פרשת השבוע – פרשת נשא:

התחלת (וראש) הפרשה היא "נשא את ראש",
ש"ראש" ענינו לימוד התורה, ו"נשא את ראש"
(התנשאות ורוממות בה"ראש") ענינו שלימוד
התורה הוא מתוך תענוג (שלמעלה מהמוחין, ועד
שאינ למעלה מעונג⁵⁸), שעי"ז ניתוסף עליו גדול
יותר בלימוד התורה ("ראש"), ועד לחידוש בתורה,
ועוד ועיקר – שלימות הענין דהוספה וחידוש
בתורה ("נשא את ראש") לעתיד לבוא, כש"תורה
חדשה מאתי תצא", טעמי תורה, בחי' התענוג
שבתורה.

ויש להוסיף, שאף שבהמשך הכתוב נאמר
"נשא את ראש בני גרשון גם הם גו'", ששייך לשבט

(56) ראה ביאורו ל"אדהאמ"צ בשלח מג, ג. ובכ"מ.

(57) נוסח "אני מאמין" הנדפס בסידורים וכו'. וראה לקו"ש

חכ"ג ע' 394.

(58) ספר יצירה פ"ב מ"ד.

דביהמ"ק — ש"שם ניתן רשות לכהנים להזכיר שם
המפורש בנשיאת כפים⁷⁶, כמ"ש בפרשתנו⁷⁷
"ושמו את שמי", "יברכום בשם המפורש"⁷⁸ —
תתגלה ותחדור בכל העולם כולו, כמ"ש⁷⁹ "ביום
ההוא יהי ה' אחד ושמו אחד", "כשם שאני נכתב
כך אני נקרא"⁸⁰, כיון שהעולם כולו יהי דירה לו
ית' (בדוגמת המשכן והמקדש)⁸¹.

וכללות הענין דדירה לו ית' בתחתונים,
שהעולם נעשה דירה לעצמותו, ע"י התגלות כח
העצמות שמהוה מאין ליש — הו"ע ד"השמים
החדשים והארץ החדשה אשר אני עושה", שעיקר
החידוש הוא בהתגלות ד"אני עושה" (כנ"ל ס"ה).

י. ויש להוסיף, שבפרשת נשא מרומזת גם דרך
העבודה שעל ידה באים להחידוש ד"תורה חדשה
מאתי תצא" (ועי"ז גם "השמים החדשים והארץ
החדשה") בימות המשיח:

ובהקדם הידוע שבכאו"א מישראל יש ניצוץ
מנשמת משיח, כמרומו בפסוק⁸² "דרך כוכב
מיעקב", שקאי על דוד מלכא משיחא⁸³, וקאי גם
על כאו"א מישראל⁸⁴, כיון שבכאו"א מישראל יש
ניצוץ מנשמת משיח⁸⁵ — בחי' היחידה, שהיא
ניצוץ מבחי' היחידה הכללית, נשמתו של משיח
צדקנו⁸⁶, ולכן, ע"י גילוי בחי' היחידה שבכאו"א
מישראל מזרזים וממהרים ופועלים הגילוי דבחי'
יחידה הכללית בביאת משיח צדקנו, שאז יהי'
הגילוי ד"תורה חדשה מאתי תצא", פנימיות
התורה, בחי' היחידה שבתורה⁸⁷, ועי"ז גם

1 בהתחלת הפרשה מדובר אודות המנין דבני
2 גרשון ובני מררי "לראות כמה יש שהגיעו לכלל
3 עבודה⁸⁸", "לעבוד ולמשא"⁸³, "עבודת משא"⁸⁴,
4 נשיאת היריעות והקרשים כו' בעת המסעות
5 במדבר⁸⁵; ובסיום הפרשה מדובר אודות שלימות
6 המשכן עצמו, "ויהי ביום כלות משה להקים את
7 המשכן גו"⁸⁶, ובהמשך לזה חנוכת המזבח, "זאת
8 חנוכת המזבח ביום המשח אותו"⁸⁷, "זאת חנוכת
9 המזבח אחרי המשח אותו"⁸⁸.

10 ויש לומר, שהשייכות דחנוכת המשכן ונשיאתו
11 בעת המסעות במדבר לפרשת נשא, היא, ע"ד
12 ובדוגמת נתינת התורה במדבר דוקא⁸⁹, "ארץ גו'
13 לא ישב אדם שם"⁹⁰, כדי שגם ה"מדבר", תחתון
14 שאין תחתון למטה ממנו, יהי' משכן ומכון (דירה)
15 לשבתו ית'⁹¹, ועד"ז בנדו"ד, שהעילוי ד"נשא את
16 ראש" (השלימות דתורה) נמשך וחודר בעולם,
17 שזהו תוכן הענין דעשיית המשכן לאחר ובהמשך
18 למ"ת, כדי שהגילוי דמ"ת יומשך ויחדור בעולם⁹².

19 וענין זה יהי' בתכלית השלימות לעתיד לבוא —
20 בחנוכת ביהמ"ק השלישי, "מקדש⁹³ אדני כוננו
21 ידיך"⁹⁴, שאז יתגלה הענין ד"בכל מקום אשר
22 אזכיר את שמי אבוא אליך וברכתך"⁹⁵ (כמ"ש
23 בסיום וחותם קריאת עשה"ד בזמן מ"ת) בכל העולם
24 כולו ("בכל מקום" כפשוטו), היינו, שהשלימות

(63) ד, כד.

(64) שם, מז.

(65) ועד"ז בהמשך הפרשה ע"ד העגלות שהביאו נשיאי
ישראל בחנוכת המשכן והמזבח, "קח מאתם גו' ונתתה אותם אל
הלויים איש כפי עבודתו .. שתי העגלות .. לבני גרשון .. ארבע
העגלות .. לבני מררי", "שהי' משא בני גרשון קל משל מררי
שהיו נושאים הקרשים והעמודים והאדנים" (ז, ה"ח ובפרש"י).

(66) ז, א.

(67) שם, פד.

(68) שם, פח.

(69) עירובין נד, א. ועוד. וראה בארוכה קונטרס משיחות ש"פ
בהר"ב.

(70) ירמי' ב, ו.

(71) ראה לקו"ת ריש פרשתנו: "שרש טעם נסיעתם במדבר
עם המשכן וכליו הי' כדי להכניע כח יניקת החיצונים ששרש
יניקתם הוא במדבר דוקא .. ע"י גילוי אלקות שהי' במשכן
כשנשאו אותו במדבר ממילא נכנעו כו'". וראה לקמן הערה 81.

(72) ראה לקו"ש חכ"א ע' 150 ואילך. וש"נ.

(73) בשלח טו, יז.

(74) להעיר מהשייכות ד"כוננו" ידיך", ג' ידות, לג' אופני
העבודה דקחת גרשון ומררי (לקו"ת פרשתנו כא, ב ואילך), שהם
נגד ג' הקוין דתורה עבודה וגמ"ח שעליהם העולם עומד.

(75) יתרו כ, כא.

(76) פרש"י עה"פ.

(77) ו, כז.

(78) פרש"י עה"פ.

(79) זכרי' יד, ט.

(80) ראה פסחים נ, א. וש"נ.

(81) ועד"ז בנוגע לנשיאת המשכן בעת המסעות במדבר —
כמבואר בלקו"ת שם ש"תועלת הכנעה זו היתה ענין הכנה לע"ז
שיוכל להיות גילוי אלקות בעולם השפל שלנו, כמ"ש ונגלה כבוד
ה' וגו' .. שיתגלה כבוד ה' שהוא בחי' גילוי עצמיות אלקות ..
לא יסתיר שום הסתר כלל, ויהי' גילוי אלקות גם בעשי' עד שיראו
כל בשר כו'".

(82) בלק כד, יז.

(83) ירושלמי תענית פ"ד ה"ה.

(84) ירושלמי מע"ש פ"ד ה"ו.

(85) מאור עינים ס"פ פינחס. וראה לקו"ש ח"ב ע' 599. 692.
ועוד.

(86) רמ"ז לזח"ב מ, ב. ולזח"ב רס, ב. ועוד.

(87) ראה בארוכה קונטרס ענינה של תורת החסידות.

ה', שבעת קני המנורה⁹³, מ"מ, מתאחדים כולם³¹
בהאריתם "אל מול פני המנורה", ובהיותם "מקשה³²
זהב" ("מנורת זהב כולה"⁹⁴), וכאמור, ההתאחדות³³
האמיתית דכל בני"ה היא מצד עצם הנשמה, בחי'³⁴
היחידה.³⁵

זאת ועוד:

בהמשך והסמיכות דפרשת המנורה לפרשת³⁷
הנשיאים⁹⁵ מודגשת מעלת שבט לוי על כל י"ב³⁸
השבטים, כפירוש רש"י "למה נסמכה פרשת³⁹
המנורה לפרשת הנשיאים, לפי שכשראה אהרן⁴⁰
חנוכת הנשיאים חלשה אז דעתו כשלא הי' עמהם⁴¹
בחנוכה לא הוא ולא שבטו, אמר לו הקב"ה חייך⁴²
שלך גדולה משלהם שאתה מדליק ומטיב את⁴³
הנרות", וביחד עם זה, כיון שבאים בהמשך⁴⁴
ובסמיכות זל"ז מודגשת גם השייכות שביניהם⁹⁶.⁴⁵
והתיווך בזה – שמעלת שבט לוי נמשכת וחודרת⁴⁶
אצל ואת כל בני"ה⁹⁷, כפס"ד הרמב"ם "לא שבט לוי⁴⁷
בלבד אלא כל איש ואיש.. כמו שזכה לכהנים⁴⁸
ללוים".⁴⁹

וענין זה נעשה ע"י גילויי בחי' היחידה, כמרומו⁵⁰
בסיום דברי הרמב"ם "הרי דוד ע"ה אומר⁹⁸ ה' מנת⁵¹
חלקי וכיסי אתה תומיך גורלי" – ש"גורל" קאי על⁵²
עצם הנשמה⁹⁹, בחינת היחידה, בחינתו של דוד⁵³
מלכא משיחא, אשר, ע"י התגלותה נעשה "כל איש⁵⁴
ואיש" בדרגת (שבט לוי, לוי וכהן, ועד לדרגת)⁵⁵
הקדושה דכהן גדול ("ה"ז נתקדש קדש⁵⁶
קדשים"¹⁰⁰), בחי' היחידה שבישראל (בנפש), כמו⁵⁷
קדש קדשים (בחי' היחידה ש)במקום.⁵⁸

(94) זכר"י ד, ב.

(95) ומודגש במיוחד בהקריאה דימי חנוכה, שלאחרי
שמיסימים "זאת חנוכת המזבח גו" ממשיכין וקורין גם
"בהעלותך את הנרות גו" כן עשה את המנורה" (שור"ע או"ח ר"ס
תרפד), ועד"ז באמירת פרשת הנשיאים בהתחלת חודש ניסן,
ש"נוהגין מר"ח ואילך לקרות פרשת הנשיא שהקריב בו ביום,
וביום י"ג פ' בהעלותך עד כן עשה את המנורה, שהוא כנגד שבט
לוי" (שור"ע אדה"ז או"ח סתכ"ט סט"ו).

(96) ומודגש ביותר לעתיד לבוא – שיתוסף גם "שער לוי
אחד" (יחזקאל מח, לא), "עתידה ארץ ישראל שתחלק ליי"ג
שבטים" (ב"ב קכב, א). – ולהעיר שמספר יי"ג (שרומו ליי"ג
מדה"ר שלמעלה מהשתלשלות) בגימטריא "אחד".

(97) וי"ל שמרומו בלשון רש"י "שאתה (אהרן, הנשיא שבט
לוי) מדליק ומטיב את הנרות", ז' הנרות דכללות בני"ה.

(98) תהלים טז, ה.

(99) ראה סה"מ מלוקט ח"א ע' קלט ואילך. וש"נ.

(100) כמ"ש (דה"א כג, יג) "ויבדל אהרן להקדישו קדש

1 "השמים החדשים והארץ החדשה אשר אני
2 עושה", גילויי בחי' היחידה בכל העולם כולו,
3 "יחידו⁸⁸ של עולם"⁸⁹.

4 ויש לומר, שענין זה מרומו בהתחלת וסיום
5 פרשת נשא:

6 בהתחלת פרשת נשא – בהמנין דבני"ה נשא
7 את ראש בני גרשון גם הם גו", ששייך גם להמנין
8 דכל בני"ה כפי שהם בדרגת שבט לוי, כפס"ד
9 הרמב"ם "לא שבט לוי בלבד אלא כו' כל איש
10 ואיש כו'" (כנ"ל ס"ח), כי, מנין בני"ה הוא מצד
11 ההתקשרות העצמית עם הקב"ה ("מתוך חיבתן
12 לפניו מונה אותם כל שעה"⁹⁰) שהיא בשוה אצל כל
13 בני"ה (שלכן הגדול במדרגה אינה נחשב יותר מא'
14 והקטן במדרגה אינו נחשב פחות מא') – מצד
15 עצם נשמתם, בחי' היחידה.

16 ובסיום פרשת נשא – בהתאחדותם של כל יי"ב
17 נשיאי ישראל (שכוללים את כל בני"ה) שהתנדבו
18 ובאו כולם יחדיו לחנוכת המשכן והמזבח, וגם
19 לאחר שהקב"ה אמר "נשיא אחד ליום נשיא אחד
20 ליום יקריבו את קרבנם גו"⁹¹, "העלה עליהם
21 הכתוב כאילו כולם הקריבו ביום ראשון וכאילו
22 כולם הקריבו ביום אחרון"⁹², שהתאחדות זו
23 (לאמיתתה ובשלימותה) היא מצד עצם הנשמה,
24 בחי' היחידה, שהיא אצל כל בני"ה בשוה.

25 ויש להוסיף, שענין זה מרומו גם בהתחלת
26 פרשת בהעלותך שקורין במנחת שבת זה:

27 "בהעלותך את הנרות אל מול פני המנורה
28 יאירו שבעת הנרות גו' וזה מעשה המנורה מקשה
29 זהב עד ירכה עד פרחה מקשה היא" – שאף שבני"ה
30 נחלקים (בכללות) לז' סוגים, ז' מדרגות בעבודת

(88) ראה תניא ספ"ג. ובכ"מ.

(89) ויש לומר, שגם המשכת וגילויי בחי' היחידה בעולם
מרומו בשם "כוכב" (שמו של משיח, ושמו של כאו"א מישראל
מצד ניצוץ משיח שבו) – כ"ו כ"ב, כ"ו הוא הגימטריא דשם הוי',
מלשון מוה"ר (זח"ג רנו, סע"ב. ועוד), וכ"ב הם כ"ב אותיות
התורה שעל ידם נעשית ההתהוות, כמ"ש (נחמ" ט, ו) "ואתה
מחי' את כולם", "א"ת מחי' אלא מהוה, דהיינו יש מאין, ואתה
הן בחי' האותיות מאל"ף ועד תי"ו, והה"א היא ה' מוצאות הפה
מקור האותיות" (תניא שעה"א פ"ב), שבזה מרומו המשכת
וגילויי היחידה (בחי' "כוכב") בעולם (כ"ו כ"ב).

(90) פרש"י ר"פ במדבר.

(91) ז, יא.

(92) במדבר פ"ד, יג (בסופו).

(93) ראה לקו"ת ר"פ בהעלותך. ובכ"מ.

ישראל כו' שנאמר¹⁰⁶ ה' חפץ למען צדקו יגדיל
תורה ויאדיר¹⁰⁷, שעיקר ושליומות הלימוד ד"יגדיל
תורה ויאדיר¹⁰⁸, שאינו בשביל לידע את המעשה
אשר יעשון¹⁰⁹, אלא באופן ד"דרוש וקבל שכר¹¹⁰,
הוא, ב"תורה חדשה מאתי תצא".

וכיון שלימוד התורה ("משה קיבל תורה
מסיני") הוא באופן ד"תורה חדשה מאתי תצא",
ה"ז נמשך וחודר גם בעמידת וקיום העולם,
"העולם עומד" ו"העולם קיים" – שניתוסף בזה
החידוש ד"השמים החדשים והארץ החדשה אשר
אני עושה".

וגם אחדותם של ישראל שמצד גילוי בחי'
היחידה – בחינתו של משיח שעל ידו נעשה
החידוש דתורה ודשמים וארץ – מודגשת בהקדמה
והחתימה לאמירת פרקי אבות: (א) "כל ישראל יש
להם חלק לעולם הבא, שנאמר¹¹¹ ועמך כולם
צדיקים וגו'" – ענין השוה בכל ישראל מצד עצם
נשמתם, בחי' היחידה, (ב) "יגדיל תורה ויאדיר" –
התאחדות ב' הקצוות דלימוד התורה ולומדי
התורה, מהגדול שבגדולים שלימודו באופן
ד"יגדיל תורה ויאדיר", "דרוש וקבל שכר", עד
לקטן שבקטנים שלומד אצל מלמד תינוקות שיש
טובים ממנו, ויכולים לפתוח בית ללמד תינוקות
בצדו כדי שהתינוקות יבואו אליו, משום "יגדיל
תורה ויאדיר"¹¹².

יב. ויש להוסיף ולבאר השייכות דהחידוש
בתורה ("תורה חדשה מאתי תצא") ובשמים וארץ
("השמים החדשים והארץ החדשה") בשבת
שלאחרי זמן מ"ת – גם מצד ענינו של יום השבת
("שלאחרי מ"ת"):

ענינו של יום השבת – ש"נקבע בלבבינו אמונת
חידוש העולם כי ששת ימים עשה ה' וכו'"¹¹³, ע"י

ועפ"ז יש לבאר בעומק יותר הדגשת אחדותם
של ישראל במתן-תורה, כמ"ש "בחדש השלישי
גו' ביום הזה באו מדבר סיני גו' ויחן שם ישראל",
"ויחן" לשון יחיד, "כאיש אחד בלב אחד"¹⁰¹,
שלכן "אמר הקב"ה הרי השעה שאתן להם את
תורת¹⁰² – שהאחדות שמצד בחי' היחידה,
קשורה במיוחד עם תורתו של משיח, פנימיות
התורה, בחי' היחידה, שניתנה (בהעלם) במ"ת. ויש
לומר, שענין זה מודגש יותר בשבת שלאחרי מ"ת,
שאחדותם של ישראל שמצד בחי' היחידה
שמודגשת בפרשת השבוע (כנ"ל בארוכה), היא,
הכנה להתגלות תורתו של משיח שבהוספה ולאחרי
הגילוי דמ"ת (שבת שלאחרי מ"ת), "תורה חדשה
מאתי תצא"¹⁰³.

יא. ונוסף על הדגשת הענין ד"תורה חדשה
מאתי תצא" בפרשת השבוע שקורין בשבת
שלאחרי מ"ת – ה"ז מודגש גם בהתחלת פרקי
אבות בשבת שלאחרי מ"ת:

בביאור תוכן הענין (האמירה והלימוד) ד"משה
קיבל תורה מסיני" בשבת שלאחרי מ"ת, בהוספה
על קבלת התורה בזמן מ"ת – יש לומר, שעיקר
ההדגשה בזה היא על ההוספה והחידוש שבתורה ע"י
מקבלי התורה, כמודגש בדיוק הלשון "משה קיבל".
ומסרה כו", שנעשית תורתו של כאו"א ממקבלי
התורה ע"י שלומדה ומחדש בה.

ועוד ועיקר – ההוספה והחידוש ע"י נותן
התורה לעתיד לבוא, "תורה חדשה מאתי תצא",
כמודגש (א) בהקדמה ל"משה קיבל תורה מסיני"
במשנה "כל ישראל יש להם חלק לעולם הבא"¹⁰⁴,
דקאי על עולם התחי¹⁰⁵, שמזה מובן שעיקר
ההדגשה דמ"ת היא על התורה דלעתיד לבוא,
"תורה חדשה מאתי תצא", (ב) והחתימה (לאחרי
אמירת הפרק) במשנה "רצה הקב"ה לזכות את

(106) ישע"י מב, כא.

(107) מכות כג, רע"ב – במשנה.

(108) ראה חולין סו, ב.

(109) דאף שגם בימות המשיח יצטרכו לידע את המעשה אשר
יעשון, יהיו כל דיני התורה "גלויים וידועים לכל איש ישראל
בידיעה בתחלה בלי שכחה, וא"צ לעסוק בהם" (אגה"ק סו"ס כו),
ועאכו"כ בעולם התחי' ("עולם הבא") שמצוות בטלות לע"ל
(גדה סא, ב. אגה"ק שם).

(110) סוטה מד, א. וש"ג.

(111) ישע"י ס, כא.

(112) רמב"ם ת"ת ספ"ב.

(113) חינוך מצוה לא.

קדשים", והרי בהקדמה למ"ת נאמר לכל בני" ואתם תהיו לי
ממלכת כהנים", שפירושו "כהנים גדולים" (יתרו יט, ו
ובבעה"ט).

(101) יתרו יט, א"ב ובפרש"י. וראה מכילתא שם.

(102) דא"ז פ' השלום. ועוד.

(103) ודוגמתו במ"ת שבכל יום – אמירת "הריני מקבל עלי
מצות עשה של ואהבת לרעך כמוך" לאחרי מ"ת ביום זה בברכת
התורה ("נותן התורה" לשון הוה), כהכנה ל"תורה חדשה מאתי
תצא", שכיון ש"אחכה לו בכל יום שיבוא", זמנה בכל יום.

(104) סנהדרין ר"פ חלק.

(105) רע"ב (ועוד) סנהדרין שם.

לכוא, "תורה חדשה מאתי תצא" ו"השמים
החדשים והארץ החדשה".

וגם אחדותם של ישראל שמצד גילויי בחי'
היחידה – בחינתו של משיח שעל ידו נעשה
החידוש בתורה ודשמים וארץ – מודגשת ביום
השבת, שבו צריכים "להקהיל קהלות.. להכנס בבתי
כנסיות ובבתי מדרשות ללמוד בהם תורה
לרבים"¹²⁵, ובהדגשה יתירה בהקהלת קהלות בזמן
המנחה, "רעוא דרעוין", בחי' פנימיות ועצמות
התענוג, ודוגמתו בנפש – בחי' היחידה, שלמעלה
מההתחלקות דכחות הנפש, הן כוחות פנימיים והן
כחות מקיפים, ולכן מאחדת נמשכת וחודרת
בכולם, עד לבחי' העקב שברגל¹²⁶, ועל ידה נעשית
גם האחדות עם רבים מישראל¹²⁷ ("להקהיל
קהלות"), עד לשלימות האחדות דכל בני –
"ואתם תלוקטו לאחד אחד בני ישראל"¹²⁸, "עוד
אקבץ עליו לנקבציו"¹²⁹, ובאופן שנעשים "קהל
גדול"¹³⁰, וכולם יחד נכנסים לבית-הכנסת ובית-
מדרש העיקרי – ביהמ"ק השלישי (ש"בית תפלה
יקרא לכל העמים"¹³¹, ו"מציון תצא תורה"¹³²),
ללמוד ה"תורה חדשה (ש)מאתי תצא".

יג. ובכל זה ניתוסף עליו מיוחד והדגשה
מיוחדת בשבת שלאחרי מ"ת, שבת פרשת נשא,
בשנה זו:

ובהקדים המדובר כמ"פ שע"פ כל הסימנים
שבדברי חז"ל אודות אחרית הימים (נוסף על
ההודעה הכללית בזמן הגמרא ש"כלו כל
הקיצין"¹³³), דורנו זה הוא דור האחרון של הגלות

המנוחה והשביתה מעניני העולם, וההתעסקות
בעניני קדושה, ובפרט בלימוד התורה, ששייך
במיוחד ליום השבת, "דכו"ע בשבת ניתנה תורה
לישראל"¹¹⁴. ויש לומר, שע"י ההתחדשות בתורה
ביום השבת, נעשית גם התחדשות העולם, כמאמר
"אסתכל באורייתא וברא עלמא".

וע"פ הידוע שיום השבת קשור עם הגאולה,
כמודגש בשירו של יום, "מזמור שיר ליום
השבת"¹¹⁵, "מזמור שיר לעתיד לבוא ליום שכולו
שבת ומנוחה לחיי העולמים"¹¹⁶, וכמ"ש בברכת
המזון דיום השבת "הרחמן הוא ינחילנו ליום
שכולו שבת ומנוחה לחיי העולמים", ובפרט ביום
השבת לאחר חצות, זמן המנחה, "רעוא
דרעוין"¹¹⁷, "בחי' פנימיות הרצון ופנימיות
התענוג", "עצמות התענוג ממש"¹¹⁸, וסעודה
שלישית¹¹⁹, "נחלה בלי מצרים.. כיעקב שכתוב
בו¹²⁰ ופרצת גוי"¹²¹, שקשור עם הגאולה השלישית
וביהמ"ק השלישי ("כיעקב שקראו בית")¹²² – יש
לומר, שההתחדשות בתורה ודהעולם ביום השבת
קשורה עם החידוש בתורה ובעולם לעתיד לבוא,
ליום שכולו שבת ומנוחה לחיי העולמים – "תורה
חדשה מאתי תצא" ו"השמים החדשים והארץ
החדשה אשר אני עושה"¹²³.

וענין זה מודגש ביותר ביום השבת שלאחרי מ"ת
– דכיון שבזמן מ"ת שבשבוע זה¹²⁴ היתה כבר
ההתחדשות בתורה ודהעולם, עכצ"ל, שביום
השבת מודגשת בעיקר (הכנה ל)החידוש דלעתיד

(114) כנ"ל הערה 1.

(115) תהלים צב, א.

(116) תמיד בסופה.

(117) זח"ב פח, ב.

(118) המשך תרס"ו ע' תקמה.

(119) התועדות הב' (המול).

(120) ויצא כח, יד.

(121) שבת קיח, סע"א ואילך. וראה זה שם שענין זה שייך
(בעיקר) לסעודה שלישית.

(122) פסחים פח, א. וראה לקו"ש חט"ו ע' 231. וש"נ.

(123) "מאתי" דייקא, "אני" דייקא – כמודגש במיוחד ב"רעוא
דרעוין", "בחי' עצמות התענוג ממש.. והיינו בחי' עצמות א"ס
שלמעלה גם מבחי' סוכ"ע" (המשך תרס"ו שם).

(124) משא"כ בנוגע להתחדשות דכל שבת ביחס להתחדשות
דהשבת שלפניו – שבכל שבוע חוזרים ונשנים כל הענינים
דשי"ב, שלכן אומרים בכל שבוע "היום יום ראשון בשבת", יום
שני וכו' עד יום השבת, אף שכבר עברו רבבות ימים משי"ב (ראה
לקו"ת שה"ש כה, סע"א. ובכ"מ).

(125) שו"ע אדה"ז או"ח סר"צ ס"ג (מיל"ש ר"פ ויקהל).
(126) ועד לעקב שברגל כפשוטו – "שמועה טובה תדשן עצם"
(משלי טו, ל), כראיתא בגמרא (גטין נו, ב) ע"ד התרחבות העצם
שברגל מצד התענוג.
(127) וע"ד מ"ש (תהלים נה, יט) "פרה בשלום נפשי גוי" כי
ברבים היו עמדי" [כידוע שעיקרו ושלמותו יהי' בביאת המשיח
(ראה שער התפלה לאדהאמ"צ נו, א)] – שהפד' בשלום דכאו"א
מישראל בעבודתו הפרטית ("נפשי" דייקא) היא מצד בחי'
היחידה שבנפש (שם נה, ג), וקשור גם עם הרבים, "כי ברבים
היו עמדי".
(128) ישע"י כז, יב.
(129) שם נו, ח.
(130) ירמ"י לא, ז.
(131) ישע"י נו, ז.
(132) שם ב, ג. – וראה מצו"ד שם נא, ד, ש"תורה (חדשה)
מאתי תצא" הו"ע "מציון תצא תורה".
(133) סנהדרין צז, ב.

כדאיתא בספרים¹⁴⁴ בהרמוז במארוז¹⁴⁵ ל"הכל"³²
 מודים בעצרת דבעינן נמי לכס", ש"עצרת.. הוא³³
 הזמן המוכשר לעת רצון להתפלל לקרב קץ³⁴
 הגאולה.. דבעינן לשון אם תבעינן בעו, והוא לשון³⁵
 תפלה ובקשה, נמי לכס גימטריא¹⁴⁶ קץ, היינו, שאז³⁶
 זמן המוכשר להתפלל שיתקרב קץ הגאולה, "קץ³⁷
 הימים" ו"קץ הימין"¹⁴⁷, ובעמדנו בשבת שלאחרי³⁸
 ה"קץ" דעצרת, שבת פרשת נשא, "נשא" (ר"ת³⁹
 שנת אראנו נפלאות) שב"תנשא" – ה"ז הזמן הכי⁴⁰
 מוכשר להחידוש ד"תורה חדשה מאתי תצא",⁴¹
 ו"השמים החדשים והארץ החדשה אשר אני⁴²
 עושה" – לא רק בלשון עתיד, אלא בלשון הווה,⁴³
 ועד שברגע שלאח"ז נעשה כבר בלשון עבר, כיון⁴⁴
 ש"הנה זה בא", וכבר בא.⁴⁵

[והדגשה יתירה בענין זה – בעריכת⁴⁶
 התוועדות¹⁴⁸ מיוחדת (שלא ע"ד הרגיל) דכו"כ⁴⁷
 מישראל בזמן "רעוא דרעוין", השייך ביותר⁴⁸
 לגאולה האמיתית והשלימה¹⁴⁹ (כנ"ל סי"ב),⁴⁹
 ובאופן של סעודה ממש, ובברכת המזון¹⁵⁰ (אפילו⁵⁰

1 ודור הראשון של הגאולה, כפי שהעיד כ"ק מו"ח
 2 אדמו"ר נשיא דורנו – בקשר ובשייכות להכרותו
 3 הידועה "לאלתר לתשובה לאלתר לגאולה"¹³⁴ –
 4 שבימיו (לפני עשרות שנים) סיימו כל עניני
 5 העבודה, וצריכים רק "לצחצח הכפתורים"¹³⁵
 6 ולעמוד הכן לקבלת פני משיח צדקנו¹³⁶, ועאכו"כ
 7 לאחר ריבוי העבודה דהפצת התורה והיהדות
 8 והמעיינות חוצה מאז ועד עתה, כולל ובמיוחד
 9 השלימות דארבעים שנה (לאחרי הסתלקותו)
 10 ש"קאי איניש אדעתי דרבי"¹³⁷, "לב לדעת ועינים
 11 לראות ואזנים לשמוע"¹³⁸ – בודאי ובודאי שסיימו
 12 גם "לצחצח הכפתורים", ועומדים הכן לקבלת פני
 13 משיח צדקנו.

14 וענין זה מודגש ביותר וביותר בשנה זו – שנת
 15 ה'תנש"א, שסימנה מרומז בפסוק¹³⁹ "תנשא
 16 מלכותו" (דקאי על דוד ושלמה¹⁴⁰, שמלך המשיח
 17 הוא מזרעם¹⁴¹) בכל העולם כולו, והר"ת שלה "הי'
 18 תהי' שנת אראנו נפלאות", "כימי צאתך מארץ
 19 מצרים אראנו נפלאות"¹⁴² – מתחיל מה"נפלאות"
 20 שכבר ראו (נוסף על אלה שיראו בעתיד, "אראנו")
 21 בפועל ובגלוי לעיני כל העמים בשנה זו, שבהם
 22 נתקיימו דברי הילקוט שמעוני¹⁴³: "שנה שמלך
 23 המשיח נגלה בו כל מלכיה אומות העולם מתגרים
 24 זה בזה, מלך פרס כו' מלך ערבי כו', ואומר להם
 25 (הקב"ה לישראל) בני אל תתיראו, כל מה שעשיתי
 26 לא עשיתי אלא בשבילכם.. הגיע זמן גאולתכם",
 27 ומאז (ובפרט בחודש ניסן, חודש הגאולה) עומדים
 28 כבר "בשעה שמלך המשיח בא ("הנה זה בא")..
 29 ומשמיע להם לישראל ואומר ענוים הגיע זמן
 30 גאולתכם".

31 ובפרט בעמדנו בזמן מ"ת ימי התשלומין שלו,

(134) "קול קורא" בהקריאה והקדושה דשנת תש"א-ג (אג"ק
 שלו ח"ה ע' שסא ואילך. שעז ואילך. תח ואילך. ח"ו ע' תל
 ואילך). ועוד.

(135) ראה שיחת שמח"ת תרפ"ט.

(136) ירמ" לא, ז.

(137) ע"ז ה, רע"ב.

(138) תבוא כט, ג.

(139) בלק כד, ז.

(140) פרש"י עה"פ.

(141) סהמ"צ להרמב"ם מל"ת שסב. פיה"מ ר"פ חלק יסוד

הי"ב. אגרת תימן.

(142) מיכה ז, טו.

(143) ישעי' רמז תצט.

(144) ספר מאמר מרדכי עמ"ס פסחים להרה"צ כו' הר"ר
 מרדכי מנדבורנא (סיגעט, תר"ס).

(145) פסחים סח, ב.

(146) א' מאופני הלימוד בתורה, כפי שמצינו בדין נזירות
 שבפרשתנו ש"סתם נזירות ל' יום .. אמר קרא קדוש יהי, יהי'
 בגימטריא תלתין הור" (נזיר ה, א).

(147) ראה אוה"ת ר"פ מקץ. וש"נ.

(148) כידוע ה"פתקא אשר משמי שמיא נחיתא" בגודל
 מעלתה של התוועדות חסידית, שבכחה לפעול יותר מפעולתו של
 מלאך מיכאל שרם של ישראל (אג"ק אדמו"ר מהור"י צ"ח ע'
 תיג).

(149) ולהעיר מהשייכות למזמור צדי"ק בתהלים (המזמור
 דשנה זו), שסימו וחותמו "ויהי נועם גו' ומעשה ידינו כוננהו"
 (שתוכנו השראת השכינה במשכן, ועד לתכלית השלימות שבזה
 בביהמ"ק השלישי) – ש"נועם" הו"ע התענוג (רעוא דרעוין),
 שאין למעלה ממנו, ונמשך וחודר עד למטה ב"מעשה ידינו".

(150) לאחר הקדמת ניגוני רבותינו נשיאינו (נשיאי תורת
 החסידות שעל ידי הפצתה חוצה קא אתי מר דא מלכא משיחא)
 – הבעש"ט, המגיד, אדמו"ר הזקן אדמו"ר האמצעי, הצמח
 צדק*, אדמו"ר מהר"ש, אדמו"ר מהורש"ב וכ"ק מו"ח אדמו"ר
 נשיא דורנו** – תשעה*** ניגונים שבהם מסיימים קץ הגלות,
 ובאים לניגון העשירי, שירה העשירית דמלך המשיח.

(* שב' שמוותיו – "צמח" ו"צדק" (בגימטריא מנחם מענדל) הם
 שמוותיו של המלך המשיח.

(**) שב' שמוותיו – "יוסף" ו"יצחק" – קשורים עם הגאולה.

(***) ששנת הניגונים של נשיאי חב"ד, מאדמו"ר הזקן עד אדמו"ר
 מהור"י צ. וניגון שלש תנועות (דהבעש"ט, המגיד ואדמו"ר הזקן)
 שנחשב לג' ניגונים (המור"ק).

ובפשטות – התחדשות והוספה בלימוד התורה 18
מתוך חיות ותענוג עד שמחדש חידושים בתורה, 19
הן בנוגע לעצמו, והן בנוגע להפעולה על הזולת, 20
"העמידו תלמידים הרבה", כידוע ש"כל איש 21
ישראל יכול לגלות תעלומות חכמה ולחדש שכל 22
חדש בתורה, הן באגדות הן בנגלה הן בנסתר, כפי 23
בחי' שרש נשמתו, ומחוייב בדבר" 34, כולל ובמיוחד 24
– התחדשות והוספה בלימוד והפצת פנימיות 25
התורה שנתגלתה בתורת החסידות, מעין ודוגמא 26
ו"טעימה" מתורתו של משיח ("טועמי" חיים 27
זכו" 161), שלכן ע"ז מזרזים וממהרים ופועלים 28
ביאת דוד מלכא משיחא 162.

וכדאי ונכון ביותר שכאו"א יקבל על עצמו שנוסף 30
על אמירת פרקי אבות ("מילי דחסידותא" 163) בכל 31
שבת משבתות הקיץ, יוסיף וילמד בעיון משנה אחת 32
(לכל הפחות) עם הפירושים דמפרשי המשנה, כל חד 33
לפום שיעורא דילי.

טו. ויה"ר שמהדיבור וקבלת החלטה טובה 35
בהנ"ל נבוא תיכף ומיד להתגלות ד"תורה חדשה 36
מאתי תצא", בגאולה האמיתית והשלימה ע"י 37
משיח צדקנו, 38

ו"משה (ש"ק יבל תורה מסיני") ואהרן (שידליק 39
המנורה בביהמ"ק) עמהם" 164, והבעש"ט וכל 40
רבותינו נשיאנו עד לכ"ק מו"ח אדמו"ר עמהם, 41
ביחד עם כל צדיקי ונשיאי ישראל וכל בני"י 42
("ועמך כולם צדיקים") בדורות שלפני"ז, ש"הקיצו 43
ורננו שוכני עפר" 165, ביחד עם כל בני"י שבדורנו 44
זה, נשמות בגופים ללא הפסק בינתיים, 45

וכולם יחדיו שומעים ה"תורה חדשה (ש)מאתי 46
תצא", בארצנו הקדושה, בירושלים עיר הקודש, בהר 47
הקודש, בבית המקדש ובקדש הקדשים – "מעל 48
הכפורת אשר על ארון העדות מבין שני הכרובים" 166.

ועוד והוא העיקר – תיכף ומיד, "מיד" ר"ת משה 50
ישראל (הבעש"ט, שכשיפוצו מעינותיו חוצה קא 51
אתי מר) דוד מלכא משיחא, וכפשוטו ממש, באופן 52
של ממשות, למטה מעשרה טפחים, ממש ממש. 53

1 על אכילה שאין בה שיעור שביעה 151) על "כוס של
2 ברכה" 152, שקשור עם הגאולה האמיתית והשלימה
3 ע"י משיח צדקנו, כפי שמצינו בגמרא 153 בנוגע
4 לכוס של ברכה בסיום הסעודה דלעתיד לבוא 154:
5 "נותנין" 155 לו לאברהם אבינו כוס של ברכה לברך,
6 ואומר להן איני מברך וכו', אומר לו לדוד טול
7 וברך, אומר להן אני אברך ולי נאה לברך, שנאמר 156
8 כוס ישועות אשא ובשם ה' אקרא, "כסא" 157 דוד
9 לעלמא דאתי מאתן ועשרין וחד לוגא מחזיק,
10 שנאמר 158 כוסי דו', בגימטריא הכי הוי" 159].

11 יד. והמעשה הוא העיקר 160:

12 כיון שיום השבת שלאחרי זמן מ"ת, פרשת
13 נשא, דשנת אראנו נפלאות, הוא הזמן הכי מוכשר
14 ומסוגל להתגלות ד"תורה חדשה מאתי תצא" –
15 מובן שההוראה למעשה לפועל שהזמן גרמא היא
16 בהנחה (מעין ודוגמא ומביאה בפועל ממש) לקיום
17 היעוד "תורה חדשה מאתי תצא".

151) שעז"נ בברכת כהנים שבפרשתנו (ו, כו) "ישא ה' פניו
אלך", "וכי לא אשא פנים לישראל שכתבתי להם בתורה ואכלת
ושבעת וברכת את ה' אלקיך, והם מדקדקים על עצמם עד כזית
ועד כביצה" (ברכות כ, ב. וראה לקו"ת פרשתנו כו, סע"א ואילך).
152) להעיר, ש"יש אומרים שברהמ"ז טעונה כוס אפילו
ביחיד" * (שו"ע אדה"ז או"ח ר"ס קפב), ועאכ"כ בשלשה
שמזמנים יחד, ועאכ"כ בעשרה (ומעשרה ולמעלה אפילו אלף
או ריבוא) שמזכירים השם ("נברך אלקינו") בברכת הזימון (שם
סקצ"ב ס"ג).

153) ובפרט ע"פ מ"ש בזהר (ח"ב כ"ק, ** רע"א) "אע"ג
דנשים וקטנים פטורין מן המצוות בכוס דברכה הכל חייבין,
ובלבד דינדעון למאן מברכין, ודא היא ונהרו אליו כל הגוים" –
כמ"ש לפני"ז (קפט, סע"ב) שהפסוק (ישעי' ב, ב) "והי' באחרית
הימים נכון יהי' הר בית ה' בראש ההרים ונשא מגבעות ונהרו
אליו כל הגוים" קאי על כוס של ברכה (וראה לקוטי לוי"צ לזח"ב
ע' קלו ואילך).

154) ומעין ודוגמא לזה בזמן הזה – סעודה שלישית דשבת
(ראה לקו"ש חכ"א ע' 84 ואילך. וש"נ).

155) פסחים קיט, ב.

156) תהלים קטז, יג.

157) יומא עו, א.

158) תהלים כג, ה.

159) ובהמשך לזה (לאחרי תפלת ערבית, הבדלה וחלוקת כוס
של ברכה) – קידוש לבנה, "שהם עתידים להתחדש כמותה"
(סנהדרין מב, א) בגאולה האמיתית והשלימה ע"י דוד מלכא
משיחא; וסעודת מלוה מלכה – "סעודתא דדוד מלכא משיחא"
(סידור האריז"ל במקומו. ועוד).

160) אבות פ"א מ"ז (בגימט' טוב) – שלומדים בשבת זה.

(*) "אבל מנהג העולם שלא לברך על הכוס כלל ביחיד, ונכון מנהג זה
ע"ד הקבלה" (נשם).

(**) אולי י"ל אותיות "קץ" – "באחרית הימים".

161) ראה לקו"ש ח"ב ע' 173. וש"נ.

162) אגה"ק דהבעש"ט – כש"ט בתחילתו.

163) ראה ב"ק ל, א.

164) ראה יומא ה, ב. תוד"ה אחד – פסחים קיד, סע"ב.

165) ישעי' כו, יט.

166) סיום וחותם פרשתנו.

לקוטי שיחות פרשת בהעלותך כרך יח

מתורגם ללשון הקודש

כיצד ייתכן לומר לפי דיעה זו ש"ענינו הוא, שאין
 "דבר אבוד", תמיד אפשר לתקן?"

ב.

ההסבר הפשוט לשאלה זו, והקושי לגבי קטן
 וגר

באופן פשוט ביותר אין זאת שאלה כלל, שהרי גם
 לדעת רבי, ש"רגל בפני עצמו הוא", חובת פסח שני
 חלה רק כאשר לא הקריבו בראשון, ומי שהקריב פסח
 בראשון אסור לו להביא פסח שני, ויתר-על-כן: גם
 כאשר נמנע להקריב בראשון במזיד – "הרי זה מקריב
 בשני", ואז הוא פטור מן הכרת¹⁰, ואם-כן יוצא שגם
 לדעתו מתאים לומר ש"ענינו (של פסח שני) הוא,
 שאין "דבר אבוד".

וכך אכן היה למעשה מלכתחילה – בחידוש
 המצווה שניתנה כדי לתקן, הרי כדי שלא ייגרם מצב
 של "נגרע" לגבי ה"טמאים לנפש אדם" בא ציווי ה'¹¹
 "איש איש כי יהיה טמא לנפש או בדרך רחוקה לכם...
 בחודש השני בארבעה עשר יום בין הערביים יעשו
 אותו".

ודעת רבי שפסח שני "רגל בפני עצמו הוא"¹² היא
 בעיקר לגבי הפרט ש"חייבין עליו (על פסח שני בפני
 עצמו) כרת", "כיצד¹³, מי ששגג או נאנס ולא הקריב
 בראשון, אם הזיד ולא הקריב בשני חייב כרת"¹⁴.

אך עדיין לא מובן: מן הסיבה ש"רגל בפני עצמו
 הוא" סובר רבי¹⁵ (וכך פוסק הרמב"ם¹⁶) שגם "גר
 שנתגייר בין שני פסחים וכן קטן שהגדיל בין שני

א.

אימרת הרבי הרי"צ נ"ע על פסח שני,
 והשאלה עליה

ידועה אימרתו של כ"ק מו"ח אדמו"ר בקשר לפסח
 שני¹: "ענינו של פסח שני הוא, שאין "דבר אבוד",
 תמיד אפשר לתקן. אפילו מי שהיה טמא, מי שהיה
 בדרך רחוקה, ואפילו "לכם"², שהיה זה מרצונו, בכל
 זאת ניתן לתקן".

יש להבין: אמנם לפעמים ההסברים של פנימיות
 התורה מבוססים על אחת מן הדיעות שבנגלה
 שבתורה³, אפילו כאשר ההלכה היא כדיעה אחרת,
 שהרי אלו ואלו דברי אלקים חיים⁴ וחובה היא לברך
 ברכת התורה לפני לימוד דברי בית שמאי, למרות
 ש"בית שמאי במקום בית הלל איננה משנה"⁵,

בכל זאת, הרי הדברים מתקבלים יותר אם הם
 מתאימים גם לדיעה שההלכה כמותה, ובמיוחד במקרה
 זה, כאשר הביטוי הוא שזהו "ענינו" של פסח שני.

ולכאורה: אכן, לפי הדיעה⁶ שפסח שני "תשלומין
 דראשון הוא", מובן שנאמר על פסח שני ש"ענינו הוא,
 שאין "דבר אבוד", תמיד אפשר לתקן",

וכך גם לגבי הדיעה⁷ ש"תקנתא דראשון הוא",
 שהתורה מציינת כיצד ניתן לתקן באמצעות הקרבת
 פסח שני אי-הקרבה בפסח ראשון במזיד.

אך לפי דעת רבי, שההלכה כמותו⁸, שפסח שני "רגל
 בפני עצמו הוא", ו"אין השני תלוי בראשון אלא חיוב
 בעצמו כמו שאר הרגלים"⁹,

(10) שם ה"ב. וחזר בו ממש"כ בסהמ"צ שם דלרבי "אם הזיד בראשון
 והקריב בשני הוא חייב" – כמ"ש בתשובת הר"א בן הרמב"ם בס' מעשה
 נסים שם*. וראה ביאור הרי"פ פערלא לספהמ"צ רס"ג מ"ע נו (רמ, א-ג.
 רמג, ד).

(11) פרשתנו שם, י"א.

(12) ראה שאלת ר"ד הבבלי בס' מעשה נסים שם. ביאור הרי"פ שם.
 ועוד.

(13) רמב"ם שם סה"א וה"ב. וראה הערה 17.

(14) משא"כ לדעת ר"נ ור"ח בן עקיבא שם (צג, ב) ששגג בראשון
 והזיד בשני פטור.

(15) פסחים שם, ע"א "במאי קמיפלגי", פרש"י שם ד"ה חייבין, וראה
 פרש"י שם סד"ה חייב כרת.

(16) שם ה"ז.

(1) היום יום ע' נג.

(2) פרשתנו ט, יוד.

(3) וכמו הביאור בלקו"ת (נצבים מה, סע"א) בענין שופר של ר"ה
 של יעל פשוט, שאין הלכה כן (תושב"ע ואדה"ז אר"ח ר"ס תקפו).

(4) עירובין יג, ב.

(5) ברכות לו, רע"ב. וש"נ. וראה בארוכה לקוטי לוי"צ אגרות-קודש
 ע' רסו. לקו"ש [המתורגם] חט"ו ע' 249.

(6) דעת ר' נתן פסחים צג, א. וראה ביאור ג' הדיעות דלקמן בתשובות
 ר"א בן הרמב"ם (בס' ברכת אברהם סי' ד – נעתק בשינויים בכס"מ הל'
 ק"פ פ"ה ה"ב. וס' מעשה נסים סי' ז). וראה לעיל ע' 128 ואילך.

(7) דר' חנינא בן עקיבא.

(8) רמב"ם רפ"ה מהל' ק"פ. ספה"מ מ"ע נו.

(9) לשון הר"א בן הרמב"ם שם בס' ברכת אברהם.

(* וכן מ"ש בפרש"י פסחים שם ד"ה תשלומין ד"חייב כרת על הראשון ואפילו עשה את השני" כתב באור חדש שם שזהו רק לדעת ר"ג ולא לדעת רבי. אבל בצל"ח
 שם שרשי" ס"ל כן גם אליבא דרבי. וראה ביאור הרי"פ שם. ואכ"מ.

ש"רגל בפני עצמו הוא", מבטאת יותר את הענין
ש"אין דבר אבוד" מאשר שאר הדיעות, ש"תשלומין
דראשון הוא", או "תקנתא דראשון הוא", כדלהלן:
לפי הדיעות שפסח שני הוא "תשלומין דראשון"
או "תקנתא דראשון", הרי הזמן העיקרי להקרב פסח
ראשון הוא ב"ד ניסן, אלא שניתן "להשלים" או
"לתקן" את החובה של פסח ראשון החלה עליו, אך
התורה לא קבעה זמן אחר לפסח²¹.

אך לא כן לדעת רבי, ולפי דיוקו בהתבטאותו "רגל
בפני עצמו הוא". לפי זה נתנה התורה, בנוסף לזמן של
פסח ראשון, רגל – זמן ב"ד אייר להקרב פסח.
כאשר מקריבים את הפסח ב"ד אייר, הרי זה, בנוסף
להשלמת החסרון של אי-הקרב פסח הראשון²², גם
הקרב פסח בפני עצמו²³, י"ד אייר הוא זמנו של
הפסח – "מועדו"²⁴ של פסח²⁵.

כלומר, לדעתו של רבי אין חייבים בפסח שני מפני
שנשארה חובת קרבן פסח מ"ד ניסן (כדיעות שזהו
תשלומין או תקנתא) אלא מפני ש"ד באייר הוא זמן
שבו חייבים להקריב קרבן פסח, אם לא הקריבו ב"ד
ניסן.

(מי שהקריב את הפסח בראשון איננו צריך להקריב
בפסח שני, מפני שקיים רק קרבן אחד על יציאת
מצרים).

ולפיכך, באימרה "פסח שני ענינו הוא, שאין דבר
אבוד" אין הכוונה רק לכך ש"תמיד אפשר לתקן" דבר
שכבר הפסידו ומשלימים אותו באופן כללי, אלא²⁶

1 פסחים חייב לעשות פסח שני". ואם-כן כיצד ייתכן
2 להסביר לגבי גר וקטן הללו ש"ענינו (של פסח שני)
3 הוא, שאין "דבר אבוד" – הם לא היו כלל חייבים
4 בפסח ראשון?!?

ג.

הסבר דחוק לגבי הקטן שהגדיל בין שני הפסחים

5 על "קטן שהגדיל בין שני פסחים" שהוא "חייב
6 לעשות פסח שני", אפשר להסביר (באופן דחוק,
7 לפחות) כיצד ייתכן לומר לגבי שקיים בפסח שני
8 הענין ש"אין דבר אבוד": קטן נמנה על קרבן פסח,
9 וקיימת אף דיעה ש"שה לבית אבות" הוא
10 מדאורייתא¹⁸. יתר-על-כן: הרמב"ם¹⁹ פוסק ש"אם
11 שחטו עליו – על קטן – בראשון, פטור (מפסח שני)".
12 רואים אפוא שיש לו קשר למצוות קרבן הפסח²⁰. ולכן,
13 במקרה שלא שחטו עליו בראשון, והגדיל בין שני
14 פסחים, הרי הדין ש"חייב לעשות פסח שני" מהווה
15 כעין תשלומין, "וענינו הוא, שאין דבר אבוד" (לגבי
16 פסח ראשון, שהרי אם היו מקריבים עבורו בראשון
17 היה פטור מפסח שני).

18 אך עדיין קשה, כיצד ניתן לומר גם לגבי גר
19 שנתגייר, שלא היה לו שום קשר לפסח ראשון, ש"אין
20 דבר אבוד"?

ד.

דוקא דעת רבי מבטאת את ענין התיקון 21 ההסבר לענין זה הוא, שאדרבא, דוקא דעת רבי

בשני פוטרתו מכרת שהזיד בראשון (כנ"ל ס"ב והערה 10), כי גם לדעתו
הוא תשלומין לראשון כבפנים, אלא שהוא בשלימות יותר, כדלקמן.
(23) אלא שלדעת הרמב"ם בסהמ"צ (הנ"ל הערה 10) לרבי כשהזיד
בראשון אין הקרבנו בשני פוטרתו מכרת, כי התורה נתנה הזמן דפ"ש
בתור תשלומין, רק באם לא הפקיע א"ע, כמו מי שה' טמא או בדרך
רחוקה שאין עליו חיוב פסח (ראה צפע"נ שבהערה 35), או אפילו כשיש
עליו חיוב אלא שנאנס באונס אחר, או שגג, משא"כ כשה' לו הזמן
דפסח וכן החיוב דפסח אלא שהזיד ולא הקריב, לא ניתן לו הזמן דפ"ש
בתור תשלומין לפ"ד.
(24) פסחים שם סע"א.

(25) שזהו חילוק הלשון "רגל בפ"ע" והלשון "מצות נעשה בפני עצמו
ודוחה את כו" (שהביא הרמב"ם שם לפני"ז), כי "מצות-עשה בפ"ע"
מורה על החיוב גבאי, ו"רגל בפ"ע" על הזמן.
(26) ואולי מרמזו בכפל הלשון: "מען קען אלעמאל פאריכטען אפילו
מי שה' טמא, מי שה' בדרך רחוקה. און אפילו לנס דאס איז געווען
ברצונו, פונדעסטוועגן קען מען מתקן זיין (=תמיד ניתן לתקן, אפילו מי
שהיה טמא, מי שהיה בדרך רחוקה. ואפילו לנס שזה היה ברצונו, בכל
זאת ניתן לתקן)". דלכאורה "פונדעסטוועגן .. מתקן זיין" מיותר.
ו"ל שב' ענינים בזה: 'עס איז ניטא קיין פארפאלען מען קען
אלעמאל פאריכטען (אין אבוד! תמיד ניתן לתקן)", הכוונה לתשלומין

(17) להעיר שהרמב"ם שם לא כתב הא דגר שנתגייר וקטן שהגדיל
חייבין בפ"ע – בהמשך להלכה א' ד"רגל בפ"ע הוא", כ"א כמה הלכות
לאח"י, וגם לא הזכירם בסהמ"צ שם כשמכריח דמצוה בפ"ע הוא.
ולהעיר ממאירי פסחים שם: פסח שני אינו תשלומין של ראשון אלא
מצוה בפ"ע הוא .. מכל-מקום מי שלא היתה עליו תורת חיוב בראשון
אין בו חיוב שני כלל. ולשיטתנו מיהא גר שנתגייר בין שני פסחים או
קטן שהגדיל אין חייבין בפ"ע כלל.
אבל ראה רש"י פסחים שבהערה 15. ומלשוננו שם בסד"ה חייב,
משמע קצת לדעת רבי גר הנ"ל שלא הקריב בשני חייב כרת. ואכ"מ.
(18) ראה נדרים לו, א.

(19) שם ה"ז.
(20) ראה כס"מ שם, ובמפרשי הרמב"ם שם. צפע"נ הלכות נזירות
פ"ב ה"ט (כ, א), וראה לקו"ש [המתורגמן] ח"י"ז ע' 255 (ס"ז), ובארוכה
לקו"ש חכ"ו ע' 69 ואילך.
(21) וכמפורש בפסחים שם (ע"ב) לדעת ר"נ "קרבן ה' לא הקריב
במועדו בראשון", אבל להעיר מדעת ר"ח בן עקביא שם. וראה מ"ש הר"ד
הבבלי שם לדעתו: כי הוא סובר, כי הזמן הוא זמן אחד מדובק לענין
חיוב עש"י כו' ע"ש.
משא"כ לדעת רבי – ראה לקמן בפנים.
(22) עפ"ז מובן בפשטות מה שלדעת רבי דרגל בפ"ע הוא הקרבנו

27 אחריה עבודה, והעבודה שלאחריה "גומרת ומתממת
28 את הדבר", היא משלימה את העבודה הקודמת.
29 [ולכן, נאמר לגבי העבודות הקודמות ש"אף-על-פי
30 שהזרים מוזהרים שלא יתעסקו בעבודה מעבודות
31 הקרבנות, אין חייבין מיתה אלא על עבודה תמה].
32 זאת בדומה לשני הענינים שנמצאים בצדקה³³: "די
33 מחסורו אתה מצווה עליו לפרנסו... אשר יחסר לו,
34 אפילו סוס לרכוב עליו ועבד לרוץ לפניו", ונוסף על
35 כך – "לעשרו", למרות שאין הדבר חסר לו.

ו.

ה"שלימות" שבתשלומין

36 כך יש לומר שהקביעה ש"אין השני תשלומין
37 לראשון אלא רגל בפני עצמו"³⁴ באה לציין שאין כאן
38 "תשלומין" במשמעות של השלמת החסר, אלא "רגל
39 בפני עצמו" – הדבר מתרחש בשלימותו.
40 ובמשמעות זו קיים ענין התשלומין גם אצל גר
41 שנתגייר, שלמרות שלפניו כן אסור היה לו להקריב³⁵,
42 גם לגביו "אין דבר אבוד" – אין הוא מאבד את
43 השלימות שבהקרכת הפסח.
44 דברים אלו יומתקו יותר לפי דיוקו הידוע של
45 חיד"א³⁶ בביטוי "גר שנתגייר", ולא "גרי שנתגייר" כפי
46 שאומרים "עבד שנשתחרר", "קטן שהגדיל", ועוד –
47 כיוון שכבר לפני גיורו בפועל הוא כבר גר. יש לו, עוד
48 בהיותו גר, ניצוץ של נשמה קדושה³⁷, אלא שעם גיורו
49 הגיע הדבר אל הגילוי, ואם-כן יוצא שגם בפסח ראשון
50 היה לו קשר מסויים לפסח³⁸, ופסח שני מהווה
51 תשלומין – מלשון שלימות – בקשר שלו אל פסח
52 ראשון.

1 לכך שהדבר נעשה בדיוק בכל פרטיו²⁷, הפעולה
2 מתרחשת בשלמותה²⁸.
3 לפי זה מובן ענינו של "גר שנתגייר בין פסח ראשון
4 לפסח שני וקטן שהגדיל בין שני פסחים", שהעבודה
5 שהם "חייבין לעשות פסח שני", למרות שלא החסירו
6 את עשיית הפסח, שהרי אין הוא בא רק כדי להשלים
7 את המחסור של העבר, אלא הוא יוצר חובה בפני
8 עצמה בזמן י"ד באייר²⁹, ולכך שייכים גם הגר והקטן
9 הללו, שהרי במצב שבו הם נמצאים ב"ד אייר הם
10 חייבים במצוות.

ה.

שתי המשמעויות של המושג "תשלומין"

11 לפי המוסבר לעיל יש לומר שגם לדעת רבי מהווה
12 'פסח שני' תשלומין. לביטוי "תשלומין" יש שתי
13 משמעויות: א) השלמת מחסור, גרעון. ב) שלימות –
14 למרות שאין חסרון בדבר, בכל זאת נוספת בו שלימות.
15 וזאת בדומה לביטוי "תמימה" בקשר ל"שנה":
16 הגמרא³⁰ אומרת, ש"תמימה" היא "להביא את חודש
17 העיבור", למרות שגם ללא חודש העיבור היא נקראת
18 שנה³¹, בכל זאת חסר בה.
19 וכך אומרים גם לגבי עבודת בית המקדש³², שיש
20 עבודה שאינה תמה, אם "יש אחריה עבודה", כדוגמת
21 "שחיטה, קבלה והולכה שיש אחריה זריקה".
22 "[עבודה תמה" היא "עבודה שהיא גומרת ומתממת
23 את הדבר" – כדוגמת זריקה והקטרה, ניסוך המים
24 וכדומה] –
25 למרות שאין גרעון בעבודה עצמה, והיא נעשתה
26 כראוי, בכל זאת אין היא מלאכה תמה, כיוון שיש

אזה"ת (יהל אור) להצ"צ לתהלים יט, ח (ס"ד, ה).

(32) ראה בהבא לקמן יומא כד, א ובפרש"י שם ד"ה עבודה תמה (וראה זבחים קטו, ב).

(33) כתובות סו, ב.

(34) לשון הרמב"ם הל' ק"פ רפ"ה.

(35) להעיר מצפ"ע הפלאה שם לגבי מי שה' בדרך רחוקה "דהוי כמו מי שאינו בגדר עשיית הפסח" ע"ש.

(36) מדבר קדמות מערכת ג' אות ג.

(37) ראה תשובות מהר"ם מרוטנבורג (הובא בספר תשובות כעלי התוס' מכת"י (ניו יארק תשי"ד – ע' רפו, סי"ט)).

(38) להעיר מרמב"ן ואזה"ת פרשתנו ט, יד.

מל' שלימות. והמשך הלשון מדובר בזה שה' חסר* (וכפשטות הלשון "אפילו מי שה' טמא כו' .. ברצונו") שגם זה "קצן מען מתקן זיין".

(27) ולהעיר ממשנ"ת בלקו"ש [המתורגם] ח"ג (ע' 239 ואילך) בנוגע למילה, לדעת הרמב"ם ותוס' גם כשמל אחר יום השמיני יש בזה הענין דמילה בזמנה. ע"ש.

(28) התיקון ומילוי בקשתם "למה נגרע" הוא בשלימות, כי גם להם ניתן "רגל – זמן פסח".

(29) להעיר מצפ"ע לרמב"ם בתחלתו (ב, טור ב' בסופו). ובהשטות לשם (הפלאה נד, ב). ועוד.

(30) ערכין לא, א.

(31) ראה ר"ן נדרים סג, א. שו"ת נ"ב מהד"ק אה"ע ס"כ. וראה

* ונקט מי שה' טמא מי שה' בדרך רחוקה המפורשים בקרא. ואף שבחסר לו יש אופנים למטה יותר כמו "מי ששגג או נאנס ולא הקריב בראשון" (שאו "אם היד ולא הקריב בשני חייב כרת") – רמב"ם שם ה"ב, אי"צ לפרטם בפ"ע, כי כ"ז נכלל במש"כ "און אפילו לכם אז דאס איז געווען ברצונו" וריינו שזדונו היתה בזה שה' טמא כו', וכמובא ברמב"ם שם ה"ד ד"הי זה מיד בראשון".

ז.

השגת שלימות - אף היא השלמת מחסור

- 1 שני ההסברים המובאים לעיל הם על אותה מילה:
- 2 "תשלומין", ולפיכך מובן שגם לפירוש "תשלומין"
- 3 מלשון "שלימות" יש קשר להסבר הפשוט של
- 4 תשלומין – מילוי והשלמת החסר, כדלהלן:
- 5 כיוון שזו אפשרות הוספה על המצב הקודם, הרי
- 6 הוא נחשב כחסר. השלימות היא כל מה שיתכן היה
- 7 להגיע אליו.
- 8 בדומה לתופעה זו בגשמיות, כמו שהוזכר לעיל,
- 9 שכאשר אדם זוכה בעושר, הרי לאחר שהוא מתרגל
- 10 אליו, אין זה עושר ומותרות לגביו, אלא דבר אשר
- 11 "יחסר לו", ואפילו אם מדובר ב"עבד לרוץ לפניו".
- 12 וברוחניות, במחשבה, בעבודת הנפש, הרי נחשבת
- 13 המחשבה והרצון לכך כ"עושר", כאילו כבר קיבל זאת,
- 14 כיוון שבמקום שרצונו של אדם שם הוא נמצא³⁹,
- 15 הרי עושר זה ושלימות זו כבר נחשבים אצלו כדבר
- 16 אשר "יחסר לו", וכאשר הוא מקבל אותם הרי זוהי
- 17 השלמה ומילוי של החסר לו.
- 18 כלפי שמים גלוי, שכבר לפני כן נחשב אצלו הענין
- 19 של "חמישים איש רצים לפניו..." כדבר שיחסר לו,
- 20 אבל למטה, בגשמיות, "אין לדיין אלא מה שענינו
- 21 ראות"⁴⁰. בהלכה לפועל מתגלה שזהו דבר אשר יחסר
- 22 לו רק אחרי שקיבל עושר זה והתרגל אליו.

ח.

לאחר הגיור מתגלה שלגר היה כבר קשר למצוות

- 23 ולגבי גר שנתגייר בין פסח ראשון לבין פסח שני,
- 24 הרי עוד לפני שנתגייר בפועל, הוא כבר גר, כמוסבר
- 25 לעיל, כבר בהיותו גוי יש בו ניצוץ של נשמה קדושה,
- 26 ולפיכך, למרות שבגלוי מתגלה הענין רק לאחר הגיור,
- 27 בכל זאת מתגלה אז גם למפרע, שמלכתחילה היה לו
- 28 קשר למצוות התורה⁴¹ (מבחינת נשמתו).
- 29 ולכן יוצא, שלא זו בלבד שהקרבת הפסח השני
- 30 מוסיפה לו שלימות, אלא הוא אף משלים את החסר,
- 31 כי מצד הנשמה היה "חסר" לו משהו בהקרבת קרבן
- 32 הפסח בפסח ראשון.

ט.

העיסוק בהפצת היהדות הוא הכרחי

- 33 ההוראה מכך לכל אחד ואחד בעבודת ה', היא: עד
- 34 כמה צריכה להיות ההתעסקות בהפצת התורה
- 35 והיהדות, ובמיוחד בהפצת המעיינות.
- 36 יהודי עלול להרהר לעצמו: אכן, העבודה בהפצת
- 37 התורה והיהדות, ובמיוחד בהפצת המעיינות, היא
- 38 חשובה, אך זהו הידור מצוה בלבד, זוהי רק שלימות
- 39 שתיוסף לו אם יעשה זאת, אך מהו ההכרח בכך?
- 40 על כך אומרים, שמה שנחשבה אצלו כשלימות בלבד,
- 41 יכול להיות באמתו של דבר, השלמת מחסורו, בדברים
- 42 שיש בהם הכרח לעבודתו הרוחנית ולשורש נשמתו.
- 43 וכדברי הבעש"ט⁴²: "הקב"ה שולח לעולם הזה
- 44 נשמה, והיא חיה כאן שבעים או שמונים שנה, וכל
- 45 זאת כאשר מטרת השליחות היא עשיית טובה ליהודי
- 46 בגשמיות בכלל, ובפרט ברוחניות".
- 47 ייתכן, שטובה זו שהיה עליו לעשות ליהודי זה
- 48 ביום זה היא התכלית של ירידת נשמתו לעולם, ואם
- 49 הוא יפסיד זאת, הרי הוא גורע בשלימותו, ולמעלה
- 50 מזה: הוא פוגם בעיקר מטרת ירידת נשמתו.
- 51 וכיוון ש"אין אתנו יודע עד מה", איננו יודעים איזו
- 52 פעולה היא סיבת ירידת הנשמה למטה, הרי העיסוק
- 53 בהפצת היהדות צריך להתבצע באופן של "חטוף
- 54 ואכול חטוף ושתי"⁴³, כל עוד בא הדבר לידו.
- 55 באמצעות זאת זוכים לגאולה האמיתית והשלימה,
- 56 בשני מובני המילה: אז יושלמו כל חסרונות הגלות,
- 57 ואז יגיע העולם לשלימות נעלית יותר ממצבו לפני
- 58 חטא עץ הדעת ("אלה תולדות השמים והארץ", שעולם
- 59 על מילואו נברא⁴⁴) – "אלה תולדות פרץ" מלא⁴⁵.
- 60 ובלשון הרמב"ם⁴⁶: "ובאותו הזמן לא יהיה שם לא
- 61 רעב ולא מלחמה ולא קנאה ותחרות (שלימות – במובן
- 62 שלא יהיה ענין של חסרון), שהטובה תהיה מושפעת
- 63 הרבה... ולא יהיה עסק כל העולם אלא לדעת את ה'
- 64 בלבד" (שלימות – ממש).
- 65 בקרוב ממש, בביאת משיח צדקנו במהרה בימינו
- 66 ממש.

(משיחת פסח שני תש"מ)

(43) ראה מבוא לקונטרס ומעין ע' 22.

(44) ראה ב"ר פי"ד, ז. פי"ג, ג. ושם שהי' העולם חסר עד שבא שבת (ב"ר ספ"י).

(45) ב"ר פי"ב, ו.

(46) סוף ה' מלכים.

(39) ראה כש"ט הוספות סי' לח, ושי"ג.

(40) ב"ב קלא, רע"א. ושי"ג.

(41) ראה מדבר קדמות שם, דוה שאמר גר שנתגייר להורות דבמעמד הר סיני שקבלנו התורה שם נמצא נפש הגר הזה.

(42) לקו"ד ח"ג ע' 1126. סה"ש תש"ה ע' 67. היום יום ע' נא.

ילקוט לוי יצחק על התורה

בראשית ל"א, ז - ויהי אחר הדברים האלה ותשא אשת אדניו את עיניה אל יוסף ותאמר שכבה עמי

לז

ביאור מ"ש בזהר על הפ' (תהלים קג, כ) "ברכו ה' מלאכיו", כיוסף דאקרי צדיק וגבור ונטר ברית קדישא (במעשה דפוטופר) וכו'

ויהי אחר הדברים האלה, ותשא אשת אדניו את עיניה אל יוסף, רבי חייא פתח ואמר (תהלים קג, כ) ברכו יהוה מלאכיו גבורי כח עושי דברו לשמוע בקול דברו, תא חזי כמה אצטריך ליה לבר נש לאסתמרא מחובו, ולמיהך בארז מתקנא, בגין דלא יסטי ליה ההוא יצר הרע דאיהו מקטרגא ליה כל יומא ויומא כמה דאתמר וכו'.

ואלין¹ בני נשא דאתתקפו עליה אקרון גבורי כח, לאשתכחא זינא עם זיניה, ואלין אינון מלאכיו דקדשא בריך הוא, דאתיין מסטרא דגבורה קשיא לאתתקפא עליה, גבורי כח עושי דברו, ברכו יהוה מלאכיו כיוסף דאקרי צדיק וגבור, ונטר ברית קדישא דאתרשים בגויה. ספר הזהר חלק א' דף קפט ע"ב

גבורי כח עושי דברו, ברכו ה' מלאכיו, כיוסף דאקרי צדיק וגבור:

(1) [תרגום ללה"ק] ויהי אחר הדברים האלה, ותשא אשת אדניו את עיניה אל יוסף (כדי לפרש פסוק זה), רבי חייא פתח ואמר (הקדים לפרש מש"כ) ברכו יהוה מלאכיו גבורי כח עושי דברו לשמוע בקול דברו, (ואמר) תא חזי כמה אצטריך ליה לבר נש לאסתמרא מחובו (בא וראה עד כמה צריך האדם לשמור עצמו שלא יעשה חטא קל, כי עבירה גוררת עבירה), ולמיהך בארז מתקנא (וללכת בדרך מתוקן, שיהיה לעשות מצות ומעשים טובים), בגין דלא יסטי ליה ההוא יצר הרע דאיהו מקטרגא ליה כל יומא ויומא כמה דאתמר (כדי שלא יטה אותו היצר הרע שהוא מקטרג עליו כל יום ויום כמו שלמדנו).

(2) [תרגום ללה"ק] ואלין בני נשא דאתתקפו עליה (ואלו בני האדם שבא מעשה נסיון לידם ונתגברו עליו), אקרון גבורי כח (הם נקראים גבורי כח), לאשתכחא זינא עם זיניה (להמצא מין עם מינו, ר"ל גבורי כח נמצאים בגבורה עליונה), ואלין אינון מלאכיו דקדשא בריך הוא (ואלו הצדיקים הם המלאכים של הקב"ה), דאתיין מסטרא דגבורה קשיא לאתתקפא עלי' (שבאים וממשיכים כח וגבורה מצד הגבורה הקשה כדי להתגבר על היצר הרע, והם גבורי כח עושי דברו, (ועליהם נאמר) ברכו יהוה מלאכיו כיוסף דאקרי צדיק וגבור (והם דומים ליוסף שנקרא צדיק וגבור), ונטר ברית קדישא דאתרשים בגוי' (על ששמר את ברית הקודש הנרשם בו). (רמ"ק ורא"ג ומפרשים)

כ"י מלא"ך גי' אד' והיינו יסוד, בחי' יוסף. גם מלא"ך הוא מספר אלקים עם ה' אותיותיו, והוא בחי' הגבורות שביסוד, כידוע שצדיק נטיל לשמאלא, יצחק קץ

(3) מבאר כאן על הזהר:

(א) איך מרומז בפ' "ברכו ה' מלאכיו", על יוסף?

(ב) איך מרומז בתיבת "מלאכיו" - "צדיק"?

וע"ז מרמז ג' גימטריאות בתיבת "מלאך - מלאכיו".

(א) רמז בגי' ל"יסוד" - בחי' יוסף.

(ב) רמז בגי' לבחי' "גבורה" שביסוד, וזהו "גבורי כח".

(ג) רמז בגי' ד"אקרי צדיק".

וזהו מ"ש בזהר "כיוסף דאקרי צדיק וגבור" כנגד השלשה בחינות. (4) מלא"ך בגי' 91, וכן הוי' (26), + אדני' (65) = 91. ראה מאורי אור אות מ' סעיף ס"א וז"ל: מלאך נק' יסוד ולכן גימטריא יאהדונהי [היינו צירוף שם הוי' ושם אדני'] ונק' מלאך הגואל, שליח יסוד הנק' גואל ע"ש. ראה ילקוט לוי יצחק עה"ת חלק א' סימן יב. ועיין גם ציצין ופרחים ערך מלאך (מר' יעקב עמדין ז"ל) דזהו שהמלאך הגואל נק' "מלאך הברית" - יסוד.

(5) ידוע שם הוי' הוא בחי' ז"א, אדני' בחי' מלכות, ע"ד דכר ונוקבא - משפיע ומקבל. ראה עוד החיבור דשם הוי' ואדני' לקמן סימן נח. עה. צח. קסח.

(6) יוסף הוא בחי' יסוד: ראה זהר חלק א' דף נט, ב "יוסף בגין דנטיר לי' לברית זכה דאקרי צדיק". ובתורת לוי יצחק חידושים וביאורים בש"ס עמוד רנג, וז"ל: "יוסף - יסוד, הי' לו נסיון עם פוטיפר, והנסיין הי' בזנות שהוא באבר היסוד ע"ש. ובהערות על ספר בראשית עמוד רפד "שיוסף בחי' יסוד מספרו ו' פעמים הוי' כי הוא המדה השישית".

וראה בתורת מנחם התוועדויות ה'תש"נ ח"ד שיחות ש"פ בלק עמוד 15 ובהערה 21 וז"ל: "שיוסף הוא בחי' יסוד דאצילות, שענינו הוא להביא ולהמשיך בחי' אצילות (האבות) בבי"ע. - ראה ביאורי הזהר לאדמו"ר האמצעי ויחי כט, ד ואילך (מובא לעיל סימן ד הערה 3). אור התורה ויחי תתקצ"א א ואילך. תתשכ"א א ואילך. תורת מנחם - ספר המאמרים מלוקט חלק ב עמוד רז. רטו. חלק ד' עמוד קז ואילך. ע"ש".

(7) מאורי אור שם. וז"ל: גם מלאך גי' אלקים עם האותיות וסי' מלאך האלקים ע"ש. אלקים הוא בחי' גבורה, ובגי' 86 + ה' של אותיות "אלקים" = 91, כמספר מלאך.

(8) יצחק קץ חי: פירוש: יצחק הוא אותיות "קץ חי", ד"יסוד" הוא מועט המחזיק את המרובה, דבטפה שביסוד נמצא כל העצמות והמהות מכל האברים, רק הכל נתצמצם - גבורה דיצחק - בנקודה (בטפה) אחת. וזהו "קץ" שהכל בא בבחי' צמצום וגבורה, "חי" באבר חי שהוא ביסוד. וזהו ש"צדיק" שהוא בחי' יסוד (ראה הערה 11) "נטיל לשמאלא", שמאל זה בחי' גבורה, שנתצמצם השפע לצורך ההשפעה.

ובלקוטי לוי יצחק הערות לזהר בראשית עמוד קפו וז"ל: יסוד בחי' צדיק יסוד עולם כתיב ב' אמרו צדיק כי טוב, טוב הוא בחי' חסדים, ומה שידוע שהגבורות נמשכים ליסוד, יצחק קץ חי, צדיק נטיל לשמאלא, הנה הגבורות אינם לצרכו, אלא לצורך המלכות, שיסוד נותנם אל המלכות, אבל הוא עצמו שייך לחסדים. ע"ש.

ראה תיקונים בזהר חדש קז, ב. הובא בפרס שער א' (שער עשר ולא תשע) ריש פרק ב'. לקוטי תורה מאריז"ל פרשת וירא - סוד העקידה. אור התורה שיר השירים חלק א עמוד רמא. סה"מ ה'תרנ"ט עמוד קלא (קה"ת ה'תשע"א).

חי, והיינו יוסף שהוא מספר⁹ שם אלקים עם נקודותיו.

ומלאכיו¹⁰ גי' צ"י¹¹ עם¹² י"ז, היינו יוסף דאקרי¹³ צדיק

והי' בן י"ז שנה.

לקוטי לוי יצחק, הערות לזהר בראשית עמוד קנז

עולם ע"ש.

וראה גם מאורי אור אות צ' סעיף א' וסעיף ו'. ספר הערכים חב"ד
אותיות ז-ת עמוד שז-ח. ילקוט לוי יצחק עה"ת חלק א' סימן נו. לעיל
סימן יח בענין ג' פעמים "צדיק" בגי' ברי"ת. לקמן סימן נד.

(12) מלאכיו בגי' 107, וכן אות צ' (90), + י"ז (17) = 107, ומרמז דהן
אות "צ", והן מספר י"ז שייך ליוסף.

(13) ראה לקמן סימן ע טעם דנק' יוסף "יוסף הצדיק".

(14) בראשית לז, ב. "אלה תולדות יעקב יוסף הי' בן שבע עשרה שנה
וגו'... וידוע דמספר י"ז בגי' טו"ב בחי' יסוד. ראה מארז"ל ביומא דף
ל"ח ע"ב: אפילו בזכות צדיק אחד העולם נברא שנאמר (בראשית א,
ד) וירא אלקים את האור כי טוב ואין טוב אלא צדיק שנאמר (ישעי'
ג, י) אמרו צדיק כי טוב. לעיל סוף סימן יד.

ראה גם מאמרי אדמו"ר הזקן פרשיות התורה חלק ב' עמוד תתפט
ובהנשמן לשם. לקוטי שיחות חלק לט, ביאורים על לקוטי לוי יצחק
אגרת התשובה עמוד 51 ואלף בביאור מ"ש "מדת חסדו וטובו"
ע"ש. תורת מנחם התועודיות ה'תש"נ חלק ד' עמוד 48 ואלף.
ילקוט לוי יצחק עה"ת חלק א' סימן י'.

(9) פירוש: יוס"ף בגי' 156, וכן שם "אלקים" 86 + מספר נקודות
משם אלקים, וכידוע שכל נקודה בגי' עשר (10), ויש ד' נקודות בשם
"אלקים" בגי' 70, נמצא 86 + 70 = 156, יוס"ף.

נמצא ד"יוסף" ו"מלאך" משתווים, ד"יוסף" הוא גי' שם "אלקים"
(+ הנקודות), ו"מלאך" הוא ג"כ בגי' שם "אלקים" (+ האותיות).
וכ"ז הוא בחי' ה"גבורות" (שם אלקים) שביסוד. נוראה עוד רמז
לבחי' גבורות שביסוד בהערה 10].

(10) "מלאכיו" גי' ס"ג ד"ם (ד"ם הוא רבוע שם אהי') או מ"ב אד',
שהם שמות דגבורות, והיינו גבורי כח... (לקוטי לוי יצחק כאן)

(11) פירוש: אות צ' (ומספר צ') מרמז ליסוד, וכמ"ש (משלי י, כה)
"צדיק יסוד עולם". ראה ביאורי הזהר לאדמו"ר האמצעי פרשת נח
דף ה, א (ד"ה ר' חייא פתח וכו') וז"ל: הנה בחי' צדיק הוא בחי' יסוד
שהוא גוף האור השפיע הנשפע מלמעלה למטה, וזהו הנקרא צדיק
להיותו ממשיך שפע זאת, כמו הצדקה שהוא ההשפעה, והמשפיע
נק' צדיק שמשפיע צדקות... שנק' צדיק באמת ע"י בחי' השפעתו
בתמידות כמו משה רעי' מהימנא להשפיע כל התורה לישראל, וכן
בכל דור בחי' המשפיע לישראל נק' צדיק וע"ז נאמר וצדיק יסוד

המשך ביאור למס' בכורות ליום שני עמ' ב

- ראיות להצטרף עם הבהמות שבכל צד, אבל אם אין די
בהמות באמצע להשלים את הבהמות שבצד אחד לעשר, אין
הבהמות שבאותו צד מצטרפות. ושמאל אמר, אפילו אם יש
רק חמש מִכָּאָן וחמש מִכָּאָן ואחד בְּאִמְצָע, האמצעית מצרפת
את שני הצדדים לחיבם במעשר, שכיון שדרך הרועה ללכת
למקום הבהמות כדי להביאן, לפיכך חֲזִינָן לְרֹעֶה בְּמִאָּן דְּקָא
הָכָא וְקָרִינָן בֵּיה מוֹנֶה – אנו רואים כאילו הרועה נמצא במקום
הבהמה שבאמצע, והוא רואה לכל צד עד ששה עשר מיל,
ונחשב שכל הבהמות נמנות על ידו כעדר אחד.

- 1 וְהָא קָתַנִּי שְׁשֶׁה עֶשְׂר מִיל', וּמִיָּלָא – ויותר מזה לא. מתרצת
2 הגמרא: התנא נקט שיעור זה מִשּׁוּם דְּקָא בְּעֵי לְמִיתְנָא סִיפָא –
3 משום הקדמה למה שכתב בסיפא, ומשמע שמעשר מאלו על
4 אלו. שאם מקצתן במקום אחד ומקצתן במקום אחר, ורחוקים
5 אלו מאלו שלושים ושנים מיל, וביניהן היו לו בְּאִמְצָע בהמות
6 נוספות, מִכָּאָן וּמִעֲשָׂרִין בְּאִמְצָע, כעדר אחד שנמצא באמצע
7 השטח, כי מצטרפות לעדר אחד מחמת הבהמות שבאמצע.
8 מבררת הגמרא: וְכַמָּה בהמות צריך שיהא לו בצדדים ובאמצע
9 כדי שיצטרפו. אָמַר רַב, חֲמִשָּׁה מִכָּאָן וְחֲמִשָּׁה מִכָּאָן וְחֲמִשָּׁה
10 מִבְּאִמְצָע, משום דְּהֵינִי חֲמִשָּׁה שבאמצע, חֲזִינָא לְהָכָא וְחֲזִינָא לְהָכָא

המשך מעמוד רנד

- 16 גם הם פסולים לקרבן ויש ללומדם בגזירה שוה זו. וְאִי לֹא גָמַר
17 דינים אלו בגזירה שוה, ולכן הוא מחייב במעשר את היוצא דופן
18 ומחוסר זמן ויתום, אף שהם פסולים לקרבן, אם כן קשה,
19 בְּשִׁלְמָא מִרְפָּה – דבריו מובנים רק לגבי הפטור של טריפה
20 ממעשר, שכן לגבי מעשר בהמה 'כֹּל אֲשֶׁר יַעֲבֹד תַּחַת הַשָּׁמַיִם'
21 כְּתִיב (–נאמר) (ויקרא כו לז), ויש למעט מכך פָּרִט לְמִרְפָּה שְׂאִינָה
22 עוֹבְרֶת – חוץ מן הטריפה שאינה יכולה לעבור ברגליה, אֲלָא
23 בְּלֵאִים מְנָא לִיה – מנין לתנא קמא לפוטרים ממעשר, והרי אינו
24 לומד גזירה שוה מאותם שפסולים לקרבן.
25 מתרצת הגמרא: לְעוֹלָם גָּמַר – באמת תנא קמא לומד גזירה
26 שוה זו, ולכן הוא פוטר את הכלאים ממעשר, ואם יקשה לך, אם
27 כן מדוע הוא מחייב במעשר יוצא דופן ומחוסר זמן ויתום, יש
28 לומר, שבכל אחד מהם יש סיבה לכך שאינו מתמעט מהגזירה
29 שוה, וכדלהלן, וּבִיּוֹצֵא דוֹפֵן

- 1 וְאִנְדְּרוֹנִינּוּם שהם מין בפני עצמו, וסבר שלגבי מַעֲשֵׂר נָמִי יש
2 למעטם, כמו שהם פסולים לקרבן, כיון דְּגָמַר – למד בגזירה שוה
3 'תַּחַת תַּחַת' מִקְדָּשִׁים.
4 הגמרא מביאה מחלוקת תנאים בדינים האמורים במשנתינו, מי
5 הן הבהמות שפטורות ממעשר: תָּנּוּ רַבָּנָן, הַכֹּל נִכְנָסִין לְדִיר
6 לְהַתְּעֵשֶׂר, חוּץ מִן הַכִּלָּאִים וְהַמִּרְפָּה, דְּכָרִי רַבִּי אֶלְעָזָר בְּרַבִּי
7 יְהוּדָה אִישׁ כֹּפֶר בְּרִתּוֹתָא, שְׂאֵמֶר דָּבָר זֶה מִשּׁוּם רַבִּי יְהוֹשֻעַ.
8 אָמַר רַבִּי עֲקִיבָא, אֲנִי שְׁמַעְתִּי הִימְנוּ – מרבי יהושע, שֶׁאֵף יוֹצֵא
9 דוֹפֵן וּמְחֻסֵּר זְמַן וְיָתוֹם פְּטוּרִים ממעשר, כדעת התנא
10 במשנתנו.
11 מקשה הגמרא: וְתָנָא קָמָא שבברייתא, והיינו רבי אלעזר ברבי
12 יהודה, מה סברתו, והרי ממה נפשך, אִי גָמַר – אם הוא לומד
13 גזירה שוה 'תַּחַת תַּחַת' מִקְדָּשִׁים, ולכן הוא פוטר כלאים
14 וטריפה ממעשר, כשם שהם פסולים להקרבה, אם כן הֵינִי נָמִי
15 לֹא – גם יוצא דופן ומחוסר זמן ויתום לא יתחייבו במעשר, שהרי

ט, טו – **וביום הקים את המשכן כסה הענן את המשכן לאהל העדות ובערב יהי על המשכן כמראה אש עד בוקר**

א. כתוב בפרשה זו וביום הקים את המשכן כסה הענן את המשכן לאהל העדות ובערב יהי על המשכן כמראה אש עד בקר כן יהי תמיד הענן יכסנו וגו' ולפי העלות הענן וגו' ויש בפסוקים האלה כפל ענין במלות שונות¹ וצריך לעמוד עליהם.

ונראה לעניות דעתי שיובנו עם מאמרם ז"ל במדבר רבה פרק יב א"ר סימון בשעה שאמר הקב"ה לישראל להקים את המשכן רמז למלאכי השרת שיעשו אף הם משכן, ובעת שהוקם למטן הוקם למעלן והוא משכן הנער ששמו מט"ט שבו מקריב נפשותיהם של צדיקים לכפר על ישראל בימי גלותם ולכן כתב את המשכן שמשכן אחר הוקם עמו וכה"א מוכן לשבתך פעלת ה' וגו'.

הרי כי המשכן רומז לגלות שגולים ממקום למקום וכן המשכן הי' מיטלטל והולך, ולכן אמר הכתוב ויהי ביום כלות משה לשון צרה לפי שרומז לימי הגלות, שאילו זכו ישראל תכף ליציאתם ממצרים היו נכנסין לארץ ישראל והי' יורד להם בית המקדש בנוי מן השמים כדאיתא בזהר פרשת פינחס רכ"ח א' עי"ן שם.

אך בעשותם עגל בחורב נשתהו במדבר ונגזר עליהם לעשות משכן לרמוז לימי הגלות שבכל מקום שגלו שכינה עמהם, זש"ה **וביום הקים את המשכן** דהיינו גם המשכן העליון כמו שבא במאמר הנ"ל כסה הענן וכו' להיות עדות לישראל שהשכינה בתוכם, וזה למשמרת לאות כי **ובערב** דהיינו בזמן הגלות **יהי על המשכן כמראה אש, על דוקא**, דהיינו המשכן למעלה ששם מקריב נפשותיהם של צדיקים בימי גלות, וזהו **עד בקר** שהוא עת הגאולה, ובוה אתי שפיר שהתחיל בלשון עבר **כסה הענן**, וסיים בלשון עתיד **יהי על המשכן** דהיינו בימי הגלות.

ובמסורה פרשה זו, **ובערב ד'**, וסי' ובערב יהי על המשכן, ובערב תאמר מי יתן בקר (דברים כח, סז), ובערב חתרת לי בקיר יחזקאל י"ב, ומקטירים לה' עולות בבקר ובערב דברי הימים ב' י"ג, הכונה כי ובערב יהי על המשכן מדבר בזמן הגלות, שאז בבקר תאמר מי יתן ערב ובערב תאמר מי יתן בקר וכו', ואז ובערב חתרת לי בקיר דאיתא בברכות פ"ה א"ר אלעזר מיום שחרב בית המקדש נפסקה חומת ברזל בין ישראל לאביהם שבשמים, ואם תעלה תפלת ישראל למעלה צריך לסתור באותו הקיר עד שתעבור התפלה וזה

יהי בתפלות הצבור שהן אל כביר לא ימאס שאין תפלתם נמאסת, וזהו ומקטירים לה' עולות בבקר ובערב כי תפלות כנגד תמידין תקנום, גם אמרו ובכל מקום מוקטר מוגש לשמי אלו תלמידים חכמים שבבבל שעוסקין בתורה בכל מקום מעלה עליהם כאילו מקטירים ומגישים לשמי.

וזהו כן יהי תמיד הענן יכסנו שלא וזה שכינה מישראל ומראה אש לילה זה הגלות הדומה ללילה.

ולפי העלות הענן מעל האהל, איתא בפ"ד דר"ה עשר מסעות נסעה שכינה ופירש רש"י ז"ל שהיתה מתעכבת ממסע למסע לראות אם יחזרו ישראל בתשובה, ואחרי כן יסעו בני ישראל, שגם הם הלכו בגלות.

ובמקום אשר ישכן שם הענן וכו' הוא מ"ש בחגיגה פ"ב וארא והנה רוח סערה בא מן הצפון שהלך לכבוש את כל העולם לפני נבוכדנאצר הרשע וכל כך למה כדי שלא יאמרו אומות העולם ביד אומה שפלה מסר הקב"ה את בניו ע"כ. הנה כי השכינה קדמה להכין להם מקום בימי גלותם על פי ה' יסעו בני ישראל שהוא יתברך גזר להקדים שתי שנים לנושנתם² דשקוד ה' על הרעה ויביאה עלינו, ועל פי ה' יחנו כי רק לו יתברך נודע הקץ ואין לישראל לצאת מהגלות כי אם על פיו יתברך כי השבע השביע את בני ישראל לאמר שלא ידחקו את הקץ³ כנודע.

כל ימי אשר ישכון הענן על המשכן יחנו, זה הי' בגלגל שחנו שם י"ד שנה, ובהאריך הענן על המשכן ימים רבים רבים זה משכן שילה שהאריך קצו שס"ט שנה כדאיתא בזבחים פ"ד יע"ש. אחר כך חרבה שילה ובאו לנוב וזה שכתוב ויש אשר יהי הענן ימים מספר על המשכן שהיו י"א שנה לבד ואחר כך באו לגבעון, וזהו על פי ה' יחנו ועל פי ה' יסעו, וכשחרבה נוב ומת שאל ומלך דוד תחתיו הי' ראוי שיבנה בית המקדש וכן הי' רוצה דוד שאמר הנה אנכי יושב בבית ארזים וארון ה' בתוך היריעה, ויהי בלילה ההוא וישלח ה' ביד נתן הנביא לומר לדוד לא אתה תבנה הבית לשבתי, וזהו ויש אשר יהי הענן מערב עד בקר ונעלה הענן בבקר ונסעו אך לא רצה הקב"ה מן הטעמים הכתובים אצלנו במ"א רק ששלמה יבנה הבית, וזהו או יומים וכו' בהאריך הענן על המשכן לשכון עליו כי היו מקטירים בבמה אשר בגבעון, עד שבא שלמה המלך ע"ה ובנה הבית וגם הוא חרב, וזהו (י, לג) ויסעו מהר ה' זה בית המקדש⁴... גבול בנימין חלק א דרוש לה

(2) שתי שנים לנושנתם: עיין ילקוט משיח וגאולה על התורה פרשת ואתחנן פרק ד פסוק כה, ובהנסמן שם.

(3) שלא ידחקו את הקץ כנודע: עיין כתובות קיא.

(4) עיין המשך הפירוש לקמן סימן קט.

(1) ויש בפסוקים האלה כפל ענין במלות שונות: עיין עוד בזה לקמן סימן מז. ג. נה. נו. נז. נט.

♦ יום ראשון ו' סיון ♦

ח (א) וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה לֵאמֹר:

א ומליל יי עם משה למימר:

(ב) דַּבֵּר אֶל־אַהֲרֹן וְאָמַרְתָּ אֵלָיו בְּהִעָלְתָּ אֶת־הַנֹּרֹת:
אֶל־מֹול פְּנֵי הַמִּנְוֹרָה יֹאִירוּ שִׁבְעַת הַנֹּרֹת:

ב מלל עם אהרן ותימר לה באדלקותך את
בוצינא לקבל אפי מנרתא יהון מנרתין
שבועא בוצינא:

היתה לפני המנורה, שעליה הכהן עומד ומיטיב.
אל-מול פני המנורה. אל מול גר האמצעי שאינו
בקנים אלא בגוף של מנורה. יאירו שבעת הנרות.
ששה שעל ששת הקנים. שלשת המזרחיים פונים
למול האמצעי הפתילות שבהן, וכן שלשה
המערביים ראשי הפתילות למול האמצעי, ולמה?
כדי שלא יאמרו: לאורה הוא צריך.

נ"י - בהעלתך. למה נסמכה פרשת המנורה לפרשת
הנשיאים? לפי ששראה אהרן חנכת הנשיאים,
חלשה אז דעתו, כשלא היה עמהם בחנכה לא הוא
לא שבוט. אמר לו הקדוש-ברוך-הוא: חזיך, שלך
גדולה משלהם, שאתה מדליק ומיטיב את הנרות.
בהעלתך. על שם שהלהב עולה, כתוב בהדלקתן
לשון "עליה", שצריך להדליק עד שתהא שלהבת
עולה מאליה. ועוד דרשו רבותינו: מפאן, שמעלה

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות כרך יח עמ' 94)

(הדלקתם), ואלו הנשיאים עשו את ההתחלה (הבאת קרבן)
ולא את הגמר (הקרבן הקרבן). את הנרות - הדלקת הנרות
היתה בפנים, ואלו קרבנות הנשיאים נקראו על המזבח
החיצון.

שאתה מדליק ומיטיב את הנרות (רש"י ח, ב)
שאתה - אהרן עצמו הדליק את המנורה, ואלו קרבנות
הנשיאים נקראו על ידי הכהנים. מדליק ומיטיב - אהרן
עשה הן את ההתחלה (הקטבת הנרות) והן את הגמר

~ נקודות משיחות קודש ~ (על פ' לקוטי שיחות חלק ב' עמוד 316 ואילך - מותוך 'לקראת שבת')

"הדלקה" בשרה בזר

ותתלהט מאליה בעבודתם לקונם.
ו"הדלקה" זו "כשרה בזר" (רמב"ם הלכות ביאת המקדש פ"ט
ה"ו):
אל יאמר האדם, שרק אהרן הכהן הוא המצוה ב"העלאת
הנרות" והדלקת נשמות ישראל, אלא כל אחד ואחד וגם
"זר" מצוה "הוי מתלמידיו של אהרן, אוהב שלום ורודף
שלום, אוהב את הבריות ומקרבן לתורה" (אבות פ"א מ"ב),
שחובת כל אחד ואחד היא לקרב את אלו שאור נשמתם
נעלם ומקסה, ולהעלות ולהדליק את ה"נר ה'", עד ש"תהא
שלהבת עולה מאליה".

בהעלתך את-הנרות אל-מול פני המנורה יאירו שבעת
הנרות: (ח, ב)
כתיב "נר ה' נשמת אדם" (משלי כ, כז), שנשמת כל אחד
מישראל מאירה באור ה'.
אף שנים פאלו מבני ישראל שאור נשמתם אינו גלוי לכל,
אלא טמון בעמק הלב ומקסה בכמה העלמות הפוסתיות
על אור ה'.
וזוהי עבודת אהרן כהן גדול, "להעלות" ולגלות בכל
"שבעת הנרות", שהם שבעת הסוגים בנשמות ישראל (ראה
לקוטי תורה במדבר כט, א) את "נר ה'" של נשמתם, עד ש"תהא
שלהבת עולה מאליה" (שבת כא, א), שנשמתם תתלהב

בעל הטורים

תחלה 'נר' ואחר כך 'נרות', שמוסיפין
והולכין. והיינו "להעלת נר", שמעלין
בפדש. ולבית שמאי תחלה 'נרות'
ואחר כך 'נר', שמורידין והולכין.
להעלת 'נר' תמיד' - סופי תיבות:
תרג. תורה ג

לאורה אני צריך.
שבעת הנרות. כנגד ו' המנולות: חמה,
גה, כוכב, לבנה, שבתאי, צדק,
מאדים.
כתיב בהעלתך את הנרות. וכתיב (שמות
כו, ט) להעלת נר תמיד. לבית הלל

ח (ב) בהעלתך את הנרות. סמך נרות
לחנוכה, רמז לחנוכה לפרסומי ניסא
בנרות.
בהעלתך את. בגימטריא: עשה בה
מעלות. אל מול פני המנורה יאירו.
כי אני אני צריך לאורה.
פני המנורה יאירו. בגימטריא: וכי

(ג) וַיַּעַשׂ בֵּן אֶהֱרֹן אֶל־מֹול פְּנֵי הַמִּנְחָה הַעֲלָה
נִרְתִּיהָ כַּאֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה אֶת־מֹשה׃

כ"י וַיַּעַשׂ בֵּן אֶהֱרֹן • (ספרי) לַהֲגִיד שְׁבָחוֹ שֶׁל אֶהֱרֹן, שְׁלֹא שָׁנָה.

~ נקודות משיחות קודש ~ (על"פ לקוטי שיחות כרך לח עמוד 38 - מתוך 'לקראת שבת')

שבחו של אהרן - שלא שנה

המערבי שהיה "עדות לכל באי עולם שהשכינה שורה ב"שדאל" - שאף זה תלוי אף ורק בידי הקדוש-ברוך-הוא. וזהו שבחו של אהרן - דאף-על-פי שאור המנוחה לא היה טבעי והיה מקום לחשב שאין צורך לדיק באפן הדלקתה כיון שהנפעל הוא משמאי, אף-על-פי-כן לא שנה אהרן מהצווי. והטעם לזה שצנצרת עבודת אהרן הוא, דאף-על-פי שהאור הנמשך הוא למעלה מעבודת האדם, מכל-מקום הקדוש-ברוך-הוא ממשיכו רק לאחר עבודת האדם, ובלשון המהר"ל (גבי עשית המנוחה, ג"א פרשתינו ד, ח) ד"ק הוא כל מעשה שפועל השם, הכל צריך פעל למטה והשם יתברך גומר על ידו. ולפיכך היה צריך משה לדעת כל מעשה המנוחה, והיא פעל כפי מה שהיה יכול, והקדוש-ברוך-הוא גומר על ידו.

וַיַּעַשׂ בֵּן אֶהֱרֹן

לַהֲגִיד שְׁבָחוֹ שֶׁל אֶהֱרֹן שְׁלֹא שָׁנָה (ח, ג. ובפרש"י)

וצריך להבין, מה השבח הגדול של אהרן, וכי זהו שבחו שלא שנה מצווי ה'?

ונש' לומר הבאור בזה על דרך פנימיות הענינים: ידוע שיש בגלויים שמלמעלה שני אופנים, התגלות הבאה על-ידי עבודת האדם ובלשון הזהר "באתגרותא דלתתא אתגרותא דלעילא", ויש התגלות עליונה שהיא למעלה מגדר הנבראים, ובאה בדרך מתנה מלמעלה, ובלשון הזהר "אתגרותא דלעילא שאין אתגרותא דלתתא מגעת לשם". והנה על עשית המנוחה אומר רש"י: "על-ידי הקדוש-ברוך-הוא נעשית מאליה" - ללא עשית הנבראים, ואף לאחר עשיתה הנה האור שבה לא היה אור טבעי כמקדש בנר

ד ודין עובד מנחתא נגידא דהב עד שידה
עד שושנה נגידא היא כחזי די אחזי יי ית
משה בן עבד ית מנחתא :

(ד) וְזֶה מַעֲשֵׂה הַמִּנְחָה מְקֻשָּׁה וְזֶה עֲדִירְכָה
עַד־פְּרָחָהּ מְקֻשָּׁה הִוא כַּמְרָאָה אֲשֶׁר הָרָאָה יְהוָה
אֶת־מֹשֶׁה בֵּן עֲשֵׂה אֶת־הַמִּנְחָה׃ פ

בה. עד-ירכה. שהוא אבר גדול. עד-פרחה. שהוא מעשה דק שבה - הכל מקשה. ודרך "עד" לשמש בלשון זה, כמו (שופטים טו) : "מגדיש ועד-קמה ועד-כרם זית". כמראה אשר הראה וגו'. פתבנית אשר הראה בהר, כמו שנאמר (שמות כה) : "וראה ועשה בתבניתם וגו'". בן עשה את-המנחה. מי שעשאה. ומדרש אגדה: על-ידי הקדוש-ברוך-הוא נעשית מאליה.

כ"י וְזֶה מַעֲשֵׂה הַמִּנְחָה • (שם) שֶׁהָרָאָהּ הַקָּדוֹשׁ־ברוך-הוא בְּאַצְבָּע, לְפִי שְׁנִתְקַשְּׁה בַּה, לְכַף נֶאֱמַר "וְזֶה". מְקֻשָּׁה • בטד"ץ בלעז (געשלאגעז) לְשׁוֹן "דָּא לְדָא נִקְשָׁן" (דניאל ח). עֲשֵׂת שֶׁל כֹּהֵן זֶהָב הִיָּתָה וּמִקִּישׁ בְּקִרְנֵס וְחוֹתָף כִּכְשִׁיל לְפִשְׁט אִיבְרִיָּה כְּתוּבָן, וְלֹא נַעֲשִׂית אִיבְרִים אִיבְרִים עַל־יְדֵי חֲבוּר. עַד־יִרְכָּה עַד־פְּרָחָהּ • "ירכה" היא הַשְׂדָּה שֶׁעַל הָרְגָלִים, חֲלוּל, כְּדֶרֶךְ מְנוּחַת כֶּסֶף שֶׁלִּפְנֵי הַשְּׂרִים. עַד־יִרְכָּה עַד־פְּרָחָהּ • כְּלוּמַר גּוֹפָה שֶׁל מְנוּחָה כְּלָה וְכָל הַתְּלוֹי

~ נקודות משיחות קודש ~ (יעניין לקו"ש ח"כ עמ' 33. ובאור"א ח"כ עמ' 60 - מתוך 'לקראת שבת')

מעלתה של המנוחה על שאר העבודות

בן עשה .. מי שעשאה, ומדרש אגדה על ידי הקב"ה
נעשית מאליה (ח, ד. ובפרש"י)

וְזֶה מַעֲשֵׂה הַמִּנְחָה . . כַּמְרָאָה אֲשֶׁר הָרָאָה יְהוָה
אֶת־מֹשֶׁה בֵּן עֲשֵׂה אֶת־הַמִּנְחָה׃

בעל הטורים

מד' מינין, כדאיתא במנחות (כח, ב).
ורמז לד' מנורות בשמחת בית
השואבה. תורה ה

המנוחה.
בן עשה. כ"ן נרות עשה שלמה בעשר
המנורות. עשה בגימטריא: שלמה.
ד' פעמים ה'כיר מנוחה, שהיא כשירה

(ד) וְזֶה מַעֲשֵׂה הַמִּנְחָה. וְזֶה עוֹלָה י"ח,
שגבהה של מנוחה י"ח טפחים.
כמראה. בגימטריא: בגבריאל. מלמד
שגבריאל הוא שהראה לו דמות

חֲנֻכַּת הַבַּיִת, וּבִמָּה גִדְּלָה חֲנֻכַּת הַמִּנְוָה עַל חֲנֻכַּת הַמִּזְבֵּחַ וְכִיּוֹצֵא בָּזֶה, הִנֵּה לָכֵן, אִף שֶׁשִּׁקְּנִינוּ בְּהַדְלַקַת הַמִּנְוָה, הוּבָא הַפְסוּקָה הַעוֹסֵק בְּעִשְׂתָּהּ, שֶׁנֶּעֱשִׂתָה עַל־פִּי הַמֶּרְאָה אֲשֶׁר הִרְאָה ה' (וּלְהַמְדִּירָשׁ עַל־יְדֵי הַקְדוּשׁ בְּרוּךְ־הוּא עֲצָמוֹ), דְּבָרָה יוֹבֵן עֲנִין מַעֲלַת חֲנֻכַּת הַמִּנְוָה עַל־יְדֵי אַהֲרֹן - "שֶׁלֶךְ גִּדְּלָה מִשְׁלָהֶם".

וְהַטַּעַם לָכֵן שֶׁדִּנְקָא הַמִּנְוָה נֶעֱשִׂתָה "כַּמֶּרְאָה אֲשֶׁר הִרְאָה ה'", הוּא עַל־פִּי מֶה שֶׁכָּתַב רַשִׁ"י (אָמור כד, א) שֶׁנֶּר הַמִּעֲרָבִי שָׁבָה "הוּא עֲדוּת לְכָל בָּאֵי עוֹלָם שֶׁהִשְׁכִּינָה שׁוֹרָה לְיִשְׂרָאֵל", וְלָכֵן גַּם עֲשִׂיתָה הֵיחָה בְּאֶפֶן שֶׁל "גְּלוּי שְׁכִינָה" מִיָּחָד.

ה ומליל יי עם משה למימר:

יְדוּעָה הַשְּׂאֵלָה (אֲבִרְבָּנָא, אֲלִשִׁיר, אוה"ח ועוד), דְּהַפְסוּקִים הַקּוֹדְמִים עוֹסְקִים בְּמִצְוֹת הַדְלַקַת הַמִּנְוָה, וְעַל מַעֲשֵׂה הַמִּנְוָה כָּבֵד לְמַדְנֵנוּ בְּפִרְשַׁת תְּרוּמָה (כה, לא) בְּאַרְיִכוֹת, וּמֵהִי הַשְׂכִּיחַ נֶעֱשִׂיתָ הַמִּנְוָה לְכָאן, שֶׁהֲצִירָה הַכְּתוּב לַשְּׁנוּתָהּ וּלְכַתְּבָהּ שְׁנִיתָ?

וַיֵּשׁ לוֹמַר הַבְּאוּר (לְדַרְכּוֹ שֶׁל רַשִׁ"י):
הִנֵּה הַדְלַקַת הַנְּרוֹת עַל יְדֵי אַהֲרֹן הִיא נְחֻמָּתוֹ עַל הַקְּרִיבָת הַקְּרִיבָנוֹת עַל־יְדֵי הַנְּשִׂאִים, וְכִפִּי שֶׁאָמַר לוֹ ה' יִתְבָּרַךְ (הוּבָא בְּרַשִׁ"י רִישׁ פָּרָשָׁתוֹ) - "שֶׁלֶךְ גִּדְּלָה מִשְׁלָהֶם". וּבְכַדִּי לְבֹאֵר מִדּוּעַ "שֶׁלֶךְ גִּדְּלָה", אִף שֶׁגַּם קְרִיבָנוֹת הַנְּשִׂאִים הֵינּוּ עֲנִינִים

(ה) וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה לֵּאמֹר:

(א) קַח אֶת־הַלִּוִּים מִתּוֹךְ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְתַהַרְתֵּם אִתָּם: וַיִּקְרַב יְת לִוְאִי מִגּוֹ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וַיִּתְּנֵם יְתָהוֹן:
כֹּה־אָמַר יְתָהוֹן אֶת־הַלִּוִּים • קַחֵם בְּדַבְרֵים: אֲשֶׁרֵיכֶם שֶׁתִּזְכּוּ לִהְיוֹת שְׂמֹשִׁים לְמִקְוֶם.

(א) וְכִהֲנִיעֲשֶׂה לָהֶם לְמַהֲרֵם הִזֵּה עֲלֵיהֶם מִי חֲטָאֹת וְהַעֲבִירוּ תַעַר עַל־כָּל־בִּשְׁוֹם וְכַבֵּסוּ בְּגָדֵיהֶם וְהַתְּהַרְוּ:
וְכִהֲנִיעֲשֶׂה לָהֶם לְמַהֲרֵם הִזֵּה עֲלֵיהֶם מִי חֲטָאֹת וְהַעֲבִירוּ תַעַר עַל־כָּל־בִּשְׁוֹם וְכַבֵּסוּ בְּגָדֵיהֶם וְהַתְּהַרְוּ:

כֹּה־אָמַר יְתָהוֹן אֶת־הַלִּוִּים מִי חֲטָאֹת • שֶׁל אֶפֶר הַפָּרָה, מִפְּנֵי טְמֵאִי מַתִּים שֶׁבָּהֶם. וְהַעֲבִירוּ תַעַר • מִצָּאֵתִי בְּדַבְרֵי רַבִּי מֹשֶׁה הַדֶּרֶשׁ: לִפִּי שֶׁנִּתְּנֵנוּ כַּפָּרָה עַל הַבְּכוּרוֹת

(ה) וְלִקְחוּ פֶר בֶּן־בֶּקָר וּמִנְחָתוֹ סֵלֶת בְּלוּלָה בַשֶּׁמֶן וּפְרִשְׁנֵי בֶן־בֶּקָר תִּקַּח לְחֲטָאֹת:
וְלִקְחוּ פֶר בֶּן־בֶּקָר וּמִנְחָתוֹ סֵלֶת בְּלוּלָה בַשֶּׁמֶן וּפְרִשְׁנֵי בֶן־בֶּקָר תִּקַּח לְחֲטָאֹת:

כֹּה־אָמַר יְתָהוֹן פֶּר בֶּן־בֶּקָר • וְהוּא עוֹלָה, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב "וַעֲשֵׂה אֶת הָאֶחָד עֹלָה", וְהוּא קָרְבֵּן צָבוּר בַּעֲבוּדָה־זָרָה. וּפְרִשְׁנֵי • (ת"כ) מֶה תִּלְמֹד לוֹמַר "שְׁנִי"? לוֹמַר לָךְ: מֶה עוֹלָה לֹא נֶאֱכָלָת, אִף חֲטָאֹת לֹא נֶאֱכָלָת (ע"כ)

(ט) וְהִקְרַבְתָּ אֶת־הַלִּוִּים לִפְנֵי אֹהֶל מוֹעֵד וְהִקְהַלְתָּ אֶת־כָּל־עֲדַת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל:
וְהִקְרַבְתָּ אֶת־הַלִּוִּים לִפְנֵי אֹהֶל מוֹעֵד וְהִקְהַלְתָּ אֶת־כָּל־עֲדַת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל:

כֹּה־אָמַר יְתָהוֹן אֶת־כָּל־עֲדַת • לִפִּי שֶׁהַלִּוִּים נִתְּנוּם קָרְבֵּן כַּפָּרָה תַּחֲתֵיהֶם, יְבֹאוּ וַיַּעֲמֵדוּ עַל קְרִיבָנָם וַיִּסְמְכוּ אֶת יְדֵיהֶם עֲלֵיהֶם.

(י) וְהִקְרַבְתָּ אֶת־הַלִּוִּים לִפְנֵי יְהוָה וַיִּסְמְכוּ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אֶת־יְדֵיהֶם עַל־הַלִּוִּים:
וְהִקְרַבְתָּ אֶת־הַלִּוִּים לִפְנֵי יְהוָה וַיִּסְמְכוּ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אֶת־יְדֵיהֶם עַל־הַלִּוִּים:

(יא) וְהִנֵּיף אֶהָרֶן אֶת־הַלְוִיִּם תְּנוּפָה לִפְנֵי יְהוָה מֵאֵת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְהָיוּ לַעֲבֹד אֶת־עֲבֹדַת יְהוָה:

בס': "תנופה לה'", שאף עליהם היתה עבודת הקדש: יריעות וקרשים (צ"ל: וקרסים, דאלו קרשים בניד משא בני מררי) הנראות בבית קדש הקדשים, והשלישית לבני מררי.

והניף אהרן את הלוים תנופה • כדרך שאשם מצרע טעון תנופה חי. שלש תנופות נאמרו בפרשה זו: הראשונה לבני קהת, לכן נאמר בס': "והיו לעבד את עבדת ה'", לפי שעבודת קדש הקדשים עליהם: הארון והשלחן וגו'. השנייה לבני גרשון, לכן נאמר

יבולואי יסמכו את ידיו על ריש תוראי ועבד את חד טשאטא וית חד עלמא קדם יי לכפרא על לואי:

(יב) וְהַלְוִיִּם יִסְמְכוּ אֶת־יְדֵיהֶם עַל רֹאשׁ הַפָּרִים וַעֲשֵׂה אֶת־הָאֶחָד חֲטָאת וְאֶת־הָאֶחָד עֹלָה לַיהוָה לַכֹּהֵן עַל־הַלְוִיִּם:

יגותקם ית לואי קדם אהרן וקדם בנוהי יתגרם יתהון ארמא קדם יי:

(יג) וְהַעֲמִדְתָּ אֶת־הַלְוִיִּם לִפְנֵי אֶהָרֶן וּלְפָנֵי בָנָיו וְהִנַּפְתָּ אֹתָם תְּנוּפָה לַיהוָה:

ידותפרש ית לואי מגו בני ישראל ויהון משמשין קדמי לואי:

(יד) וְהַבְדַּלְתָּ אֶת־הַלְוִיִּם מִתּוֹךְ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְהָיוּ לִי הַלְוִיִּם:

"בשבת ראש חודש מפטירין בציבור הפטרה הקשורה עם ראש חודש – "השמים כסאי" עד והי' מידי חודש בחדשו גו'", ולא ההפטרה דפרשת השבוע. ואף על פי כן, ידוע המנהג שנתפרסם על ידי כ"ק מורי וחמי אדמו"ר, שביחיד – יש לומר גם את ההפטרה דפרשת השבוע. ועל דרך זה בנוגע לשבת חול המועד, שבציבור מפטירין בהפטרה המיוחדת לשבת חול המועד, אבל ביחיד – יש לומר גם את ההפטרה הקשורה עם פרשת השבוע."

התוועדיות חלק א תשמ"ה עמוד 351

עטרת מרים

א ויהי | בשלשים שנה בשנת היכל האחרון שגלו בו ברכיעי בחודש הרביעי בחמשה לחדש ואני או הייתי בתוך אנשי הגולה חוץ לארץ ישראל עלינר כשר בשם כפר נפתחו השמים ואראה מראות אלהים מראות השכינה: ב בחמשה לחדש האמור, היא היתה השנה החמישית לגלות המלך ויכין: ג אחר סיפור המראה של פסוק הקא

הפטרה ליום ראשון של שבועות

יחזקאל פרק א

א א ויהי | בשלשים שנה ברכיעי בחמשה לחדש ואני בתוך הגולה על-

נהר כפר נפתחו השמים ואראה מראות אלהים: ב בחמשה לחדש היא השנה החמישית לגלות המלך ויכין: ג היתה היתה דבר יהיה אליחזקאל בן בוזי הפתח בארץ בשדים

עטרת מרים

הלכו ולא יסבו מצד אל צד בלכתן: יגודמות החיות מראיהם בגחלי-אש בערות במראה הלפדים המראה הריא היתה מתהלכת בין החיות לבולן הנה המראה הריא וגנה הארה ומירה ומרובה הנה לאש וכן מראה האש הנה יוצא בעין ברק: יד והחיות לא עמדו במקום אחד אלא היו רצוא ושוב במהירות רב במראה הבזק: טו וארא הסתכלתי אל החיות וראיתי והנה דמות אופן אחד בארץ למשה מן החיות אצל כל אחד מהחיות עמד אופן אחד לארבעת פגיו לא הנה אלא אופן אחד: טז מראה האופנים ומעשיהם בעין תרשיש בעין צנן הסתכלת וד בחיור עד שיצאה בו מעבר אל עבר ודמות אחד לארבעתן לארבעת האופנים ומראיהם תואר פניהם ומעשיהם ופעולתם הנה כאשר יהיה האופן בתוך האופן להתגלגל לכל רוח מבלי סבוב ותהוה: יז מבין שהיו מתגלגלים לכל צד על-ארבעת רבעיהן צדיהן בלכתם בחפז לכתם ולכו לא יסבו בלכתן: יח וגביהן וגב שלהם וגבה להם ויראה להם אשר מאמינם הם לרואה אותם וגבתם וגבות עינים שלהם מלאות עינים סביב לראות לכל רוח לארבעתן: יט ובכלת החיות ילכו גם האופנים אצלם ובהנשא החיות עצמן מעל

עטרת מרים

בגן החשקל שהוא תוך בלי העשן מתוך האש: ה ומתוכה מתוך הנה ראה דמות ארבע חיות וזה תואר מראיהן דמות גוף אדם להנה: ו וארבעה פנים אדם וארה ושר ונשר, אחד לכל רוח לאחת לכל חיה, וארבע פנים לאחת להם לכל פרצוף: ז ורגליהם רגל

ישרה שנה, מבלי עקום פרקים ובה תחתיות רגליהם כבה בדמות פר רגל עגל ונצצים כאילו משליכים ניצוצות אש בעין נחשת קלל מווקק: ח ידים וידי ביד אדם מתחת בנפיהם על ארבעת רבעיהם צדיהם ופניהם וכנפיהם לארבעתם היו שרים לארבעת החיות זה כזה: ט בנפיהם היו הברת מחברות ונגועות אשה אל אחותה לכפות בהם הפנים, בנפיהם לא יסבו בלכתן מצד אל צד איש אל-עבר מול פגיו ילכו כי יש להם פנים לכל רוח: י ודמות פניהם מראה פני החיות, אחת הנה לפגיו פני אדם ופני אריה אל-הימין הפנים לארבעתם ופגיו שור מהשמאול לארבעתן ופגיו נשר מאחוריו לארבעתן: יא ופניהם של החיות וכנפיהם היו פרוות פרושות מלמעלה להם להיות מכוסות בהם, לאיש לכל פנים הנה שתיים שתי כנפים הברות נוגעות איש אל אחיו לכפות בהם הפנים, ושתיים ושתי כנפים היו מכפות את גויתיהנה את גופתן: יב ואיש כל חיה מהחיות אל מול עבר פגיו ילכו כי הנה להם פנים בכל רוח, אל המקום אשר יהיה שמה הרצון של הרוח ללכת ילכו

על-נהר-כבר ותהי עליו שם יד-יהוה:

ד וארא והנה רוח סערה באה מן-הצפון

ענן גדול ואש מתלפחת וגנה לו סביב

ומתוכה בעין החשקל מתוך האש:

ה ומתוכה דמות ארבע חיות וזה מראיהן

דמות אדם להנה: ו וארבעה פנים לאחת

וארבע פנים לאחת להם: ז ורגליהם רגל

ישרה ובה רגליהם כבה רגל עגל ונצצים

בעין נחשת קלל: ח ידי אדם מתחת

בנפיהם על ארבעת רבעיהם ופניהם

וכנפיהם לארבעתם: ט הברת אשה אל-

אחותה בנפיהם לא יסבו בלכתן איש

אל-עבר פגיו ילכו: י ודמות פניהם פני

אדם ופני אריה אל-הימין לארבעתם

ופגיו שור מהשמאול לארבעתן ופגיו נשר

לארבעתן: יא ופניהם וכנפיהם פרוות

מלמעלה לאיש שתיים הברות איש ושתיים מכפות את גויתיהנה:

יב ואיש אל-עבר פגיו ילכו אל אשר יהיה שמה הרוח ללכת ילכו

לא יסבו בלכתן: יג ודמות החיות מראיהם בגחלי-אש בערות

במראה הלפדים היא מתהלכת בין החיות וגנה לאש ומן-האש יוצא ברק: יד והחיות

רצוא ושוב במראה הבזק: טו וארא החיות והנה אופן אחד בארץ אצל החיות לארבעת

פגיו: טז מראה האופנים ומעשיהם בעין תרשיש ודמות אחד לארבעתן ומראיהם

ומעשיהם כאשר יהיה האופן בתוך האופן: יז על-ארבעת רבעיהן בלכתם ילכו לא יסבו

בלכתן: יח וגביהן וגבה להם וגבתם מלאות עינים סביב לארבעתן: יט ובכלת

עטרת מרים

הָאָרֶץ לַעֲלוֹת לַמַּעֲלָה וַיֵּשְׂאוּ בָּם הָאוֹפָנִים: כַּעַל אֶל הַמָּקוֹם אֲשֶׁר יִהְיֶה-שָׁם הָרוּחַ הַרְצוֹן מִהָאֵל וְהַבְּרָךְ הַרוֹכֵב בָּהּ לְלַכֵּת יִלְכּוּ הַחַיִּיּוֹת בִּי שָׁמָּה בָּם רִצּוֹן הָרוּחַ לְלַכֵּת וְהָאוֹפָנִים כַּאֲשֶׁר יֵשְׂאוּ הַחַיִּיּוֹת לַמַּעֲלָה לַעֲמֻתָּם בָּם הָאוֹפָנִים וַיֵּשְׂאוּ כִּי רוּחַ הַחַיָּה תִּקְוָה בָּאוֹפָנִים:

כא בלכתם בעת ולכו תחיות ילכו גם האופנים ובעמדם יעמדו ובהנשאם מעל הארץ ינשאו האופנים לעמדתם כי רוח החיה באופנים: כב ודמות השמות ופירש על-ראשי החיה של רקיע בעין גנון תקרח הנורא המטיל איקה על ראוץ בעבור הפלגת וחרו היה נטוי על-ראשיהם מלמעלה: כג ותחת הרקיע בנפיהם של החיות היו ישרות מכוונות אשה אל-אחותה לאיש לכל אחד ואחד היו שתים מכסות להנה להם ולפנים זה היו ולאיש שתים מכסות להנה להם את גויתיהם: כד ואשמע את-קול הרעשת בנפיהם קול מים רבים השוממים וקול-ישרי בדברו בסניג הקול ההוא שמעתי בלכתם קול המלה המיה ושאו קול מחנה מהמון עם. בעמדם תרפינה בנפיהם לא הרעישו או בכנפיהם להשמיע קול: כה ויהי מתי עמדו החיות ולא הרעישו כשהיה הקול

עטרת מרים

וַיֵּצֵא מֵעַל לָרָקִיעַ אֲשֶׁר עַל-רֹאשָׁם כְּשֶׁהָיָה הַמָּקוֹם בְּרוּךְ-הוּא מְדַבֵּר אֶל הַנְּבִיאִים, אָבֵל בְּעִמְדָם אוֹ תַרְפִּינָה בְּנִפְיָהּ: כו וּמִמַּעַל לָרָקִיעַ אֲשֶׁר עַל-רֹאשָׁם רֵאִיתִי דָבָר מִזֶּהֱרָה כְּמִרְאֵה אֶבֶן-סַפִּיר וְהוּא בְּדָמוֹת כֶּסֶּא וְעַל דָּמוֹת הַכֶּסֶּא רֵאִיתִי דְמוֹת כְּמִרְאֵה אָדָם עָלָיו מַלְמַעְלָה:

כו כאשר הסתכלתי לראות מראה האדם היושב על הכסא וארא | בעין חשמל כמראה-אש וד ונקי, והיה לה בעין בית כמראה אש לה סביב בן הוא כמראה מתניו ולמעלה אבל וממראה מתניו ולמטה ראיתי כמראה-אש ונגה הארה וזרחה היה לו סביב: כז כמראה הקשת אשר יהיה בענן ביום הגשם בן מראה הגנה סביב הוא מראה דמות כבוד-יהוה נוסע מבית המקדש בדמות מלך יושב על המרכבה ונוסע ואראה את כל זה, או ואפל על-פני להשתחיות מול ה' ואשמע קול מדבר ואמר אלי בן אדם עמד על רגליך וגו': יב לאחר שגמר דבריו צוה אל הרוח לשאתו אל המקום אשר בני הנולה שם ותשאני רוח ואשמע אחריו מקום הנבואה שהייתי שם קול רעש גדול שזעה אומר ברוך כבוד-יהוה ממקומו כמו שזעה בתיבתו ממקומו בבית קדש הקדשים ארע-לפי ששם ממקומו:

הַחַיִּיּוֹת יִלְכּוּ הָאוֹפָנִים אֶצְלָם וּבִהְנֵשָׂא הַחַיִּיּוֹת מֵעַל הָאָרֶץ יֵשְׂאוּ הָאוֹפָנִים: כ עַל אֲשֶׁר יִהְיֶה-שָׁם הָרוּחַ לְלַכֵּת יִלְכּוּ שָׁמָּה הָרוּחַ לְלַכֵּת וְהָאוֹפָנִים יֵשְׂאוּ לַעֲמֻתָּם בִּי רוּחַ הַחַיָּה בָּאוֹפָנִים: כא בלכתם ילכו ובעמדם יעמדו ובהנשאם מעל הארץ ינשאו האופנים לעמדתם כי רוח החיה באופנים: כב ודמות על-ראשי החיה רקיע בעין תקרח הנורא נטוי על-ראשיהם מלמעלה: כג ותחת הרקיע בנפיהם ישרות אשה אל-אחותה לאיש שתים מכסות להנה ולאישה שתים מכסות להנה את גויתיהם: כד ואשמע את-קול בנפיהם קול מים רבים קול-ישרי בלכתם קול המלה קול מחנה בעמדם תרפינה

בנפיהם: כה ויהי-קול מעל לרקיע אשר על-ראשם בעמדם תרפינה בנפיהם: כו וממעל לרקיע אשר על-ראשם כמראה אבן-ספיר דמות כסא ועל דמות הכסא דמות כמראה אדם עליו מלמעלה: כז וארא | בעין חשמל כמראה-אש בית-לה סביב כמראה מתניו ולמעלה וממראה מתניו ולמטה ראיתי כמראה-אש ונגה לו סביב: כח כמראה הקשת אשר יהיה בענן ביום הגשם בן מראה הגנה סביב הוא מראה דמות כבוד-יהוה ואראה ואפל על-פני ואשמע קול מדבר: ג יב ותשאני רוח ואשמע אחריו קול רעש גדול ברוך כבוד-יהוה ממקומו:

♦ יום שני ז' סיון ♦

טו ויבחר בן יעלון לואי למפלח ית משפן
זמנא ויתדפי יתהון ותרם יתהון ארמא:

טז ארי אפרשא מפרשין אנון קדמי מגו בני
ישראל חלף פתח כל ולדא בוכרא כל
מבני ישראל קרבית יתהון קדמי:

(טו) ואחר־כן יבאו הלויִם לעבֹד את־אהל מוֹעֵד
וַיִּהְיֶה אַתָּם וְהִנֵּפְתָּ אֹתָם תְּנוּפָה:

(טז) כִּי נְתָנִים נְתָנִים הָמָּה לִי מִתּוֹךְ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל
תַּחַת פְּטֻרַת כָּל־רָחֹם בְּכוֹר כָּל־מִבְנֵי יִשְׂרָאֵל לִקְחָתִי
אַתֶּם לִי:

זשׁׁ נְתָנִים נְתָנִים • נְתָנִים לְמִשָּׁא, נְתָנִים לְשִׁיר. פְּטֻרַת • פְּתִיחַת.

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות יג עמ' 15)

על הלויִם לסייע **לכהנים** בעבודה שלהם. אין לפרש, אפוא,
שהכפל קאי על משא ושייר, שהם חובת הלויִם עצמם. אך
כאן נאמר "לִי", ולכן אפשר לפרש שהכונה גם לעבודת
הלויִם - משא ושייר.

נתונים למשא, נתונים לשיר (רש"י ח, טז)
לא פרש בן בפרשת במדבר (ג, ט) - "ונתתה את הלויִם
לאהרן ולבניו, נתונים נתונים המה לו". ויש לומר, דהנה
שם נאמר "לו", והכונה לעבודת שמירת המשכן, שבה הטל

יז ארי דילי כל בוכרא בבני ישראל באנשא
ובבעירא ביומא דקטלית כל בוכרא
בארעא דמצרים אקדשית יתהון קדמי:

(יז) כִּי לִי כָל־בְּכוֹר בְּבִנֵי יִשְׂרָאֵל בְּאֶדָם וּבְבִהְמָה
בְּיוֹם הַפְּתִי כָל־בְּכוֹר בְּאֶרֶץ מִצְרַיִם הִקְדַּשְׁתִּי אֹתָם
לִי:

זשׁׁ כִּי לִי כָל־בְּכוֹר • שְׁלִי הָיוּ הַבְּכוֹרוֹת בְּקוֹ הַדִּין שֶׁהִגַּנְתִּי עֲלֵיהֶם בֵּין בְּכוֹרֵי מִצְרַיִם, וְלִקְחָתִי אוֹתָם לִי
עַד שֶׁטַעוּ בַּעֲגָל, וְעָכְשׁוּ "וְאָקַח אֶת־הַלְוִיִּם".

יח וקרבית ית לואי חלף כל בוכרא בבני
ישראל:

(יח) וְאָקַח אֶת־הַלְוִיִּם תַּחַת כָּל־בְּכוֹר בְּבִנֵי יִשְׂרָאֵל:

יט ויהבית ית לואי מסירין לאהרן ולבנוהי
מגו בני ישראל למפלח ית פלחן בני
ישראל במשפן זמנא ולכפרא על בני
ישראל ולא יהי בבני ישראל מותא במקרב
בני ישראל לקודשא:

(יט) וַאֲתַנְּהָ אֶת־הַלְוִיִּם נְתָנִים. לְאֹהֲרֵן וּלְבָנָיו מִתּוֹךְ
בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לְעֹבֵד אֶת־עֲבֹדַת בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל בְּאֹהֶל
מוֹעֵד וּלְכַפֵּר עַל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְלֹא יִהְיֶה בְּבִנֵי יִשְׂרָאֵל
נֶגֶף בִּגְשֵׁת בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל אֶל־הַקֹּדֶשׁ:

כ' במדבר רבה'. ולא יהיה בבני ישראל נגף.
שלא יצטרכו לגשת אל הקדש, שאם יגשו - יהיה
נגף.

זשׁׁ וַאֲתַנְּהָ וּגו' • חֲמֵשׁ פְּעָמִים נֹאמַר "בְּנֵי יִשְׂרָאֵל"
בְּמִקְרָא זֶה - לְהוֹדִיעַ חֻבָּתוֹ, שֶׁנִּכְפְּלוּ אֲזָכְרוּתֵיהֶן
בְּמִקְרָא אֶחָד כַּמֵּנֶן חֲמֵשֶׁה חֲמִשֵּׁי תוֹרָה. וְכך רִאֲיִיתִי

בעל הטורים

ולכפר על ישראל" (דברי הימים א' ה, לד).
"שבעים שבעים נחתך על עמך וגו'
ולקחתם חטאת ולכפר עון", בענין הקץ
של דניאל (ט, כד). מלמד שגלות
מבשרת כמו קרבן. תורה כ

וישראלים גרים ועבדים משוחררים.
וזהו "קדש ישראל לה" ראשית
תבואתה" (ירמיה ב, א) תבואת ד'.
ולכפר. ג' במסורה. "ולכפר על בני
ישראל", "ואהרן ובניו מקטירים וגו'

(טז) נְתָנִים נְתָנִים הָמָּה לִי.
בְּגִימָטְרִיא: שֶׁאֵלֶּה לֹא עָשׂוּ עֲגָל שֶׁל
זָהָב. תורה יז
(יט) וַאֲתַנְּהָ אֶת הַלְוִיִּם. ד' פְּעָמִים
"בְּנֵי יִשְׂרָאֵל" בַּפְּסוּק, כַּנִּגְדָּה **כֹּהֲנִים לְוִיִּם**

כַּעֲבֹד מֹשֶׁה וְאַהֲרֹן וְכָל כְּנֹשְׁתָא דְּבְנֵי
יִשְׂרָאֵל לְלֹאֵי כָּל דֵּי פְקִיד יִי יְת מֹשֶׁה
לְלֹאֵי בְּן עֲבָדוֹ לְהוֹן בְּנֵי יִשְׂרָאֵל:

(כ) וַיַּעַשׂ מֹשֶׁה וְאַהֲרֹן וְכָל־עֲדַת בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל לְלֹאִים
כָּל־אֲשֶׁר־צִוָּה יְהוָה אֶת־מֹשֶׁה לְלֹאִים בְּן־עֲשׂוֹ לָהֶם
בְּנֵי יִשְׂרָאֵל:

כ"י וַיַּעַשׂ מֹשֶׁה וְאַהֲרֹן וְכָל־עֲדַת וְגו'. מֹשֶׁה הֶעֱמִידוֹ, וְאַהֲרֹן הִנִּיפָם, וַיִּשְׂרָאֵל סָמְכוּ אֶת יָדֵיהֶם.

כא ואדכפיו לואי וחרורו לבושיהון וארם
אהרן יתהון ארמא קדם יי וכפר עליהון
אהרן לרפואיהון:

(כא) וַיִּתְחַטְּאוּ הַלֹּאִים וַיִּכְבְּסוּ בְּגָדֵיהֶם וַיִּנָּף אַהֲרֹן
אֹתָם תְּנוּפָה לִפְנֵי יְהוָה וַיִּכְפֹּר עֲלֵיהֶם אַהֲרֹן לְטַהֲרָם:

כב ובתר בן עלוי לואי למפלח ית פלחנהון
במשפן זמנא קדם אהרן וקדם בננהי קמא
די פקיד יי ית משה על לואי בן עבדו
להון:

(כב) וְאַחֲרֵי־כֵן בָּאוּ הַלֹּאִים לַעֲבֹד אֶת־עַבְדָּתָם בְּאַהֲלִ
מוֹעֵד לִפְנֵי אַהֲרֹן וּלִפְנֵי בְנָיו בְּאֶשֶׁר צִוָּה יְהוָה
אֶת־מֹשֶׁה עַל־הַלֹּאִים בְּן עֲשׂוֹ לָהֶם: ס

כ"י בְּאֶשֶׁר צִוָּה ה' וְגו'. בְּן עֲשׂוֹ. לְהַגִּיד שֶׁבַח הַעוֹשִׁין וְהַנֶּעֱשֶׂה בָהֶם, שְׁאֵחָד מֵהֶן לֹא עָבַב.

כג ומליל יי עם משה למימר:

(כג) וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה לֵאמֹר:

כד דא די ללואי מבר חמש ועשרין שני
ולעלא ייתי לחילא חילא בפלחן משפן
זמנא:

(כד) זֹאת אֲשֶׁר לְלֹאִים מִבֶּן חָמֵשׁ וְעֶשְׂרִים שָׁנָה
וְמוֹעֵלָה יָבוֹא לְצִבָּא צָבָא בַּעֲבֹדַת אַהֲלִ מוֹעֵד:

(חולין כז) מִבֶּן כ"ה בָּא לְלַמֵּד הַלְכוֹת עֲבוּדָה וְלוֹמַד חָמֵשׁ
שָׁנִים, וּבֶן שְׁלֹשִׁים עוֹבֵד. מִכָּאן לְתַלְמִיד שֶׁלֹּא רָאָה
סִימָן זָפָה בְּמִשְׁנָתוֹ בְּחָמֵשׁ שָׁנִים, שֶׁשּׁוֹב אֵינוֹ רוֹאֶה.

כ"י וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה לֵאמֹר. שָׁנִים פּוֹסְלִין בָּהֶם, וְאֵין
הַמוֹמִין פּוֹסְלִין בָּהֶם. מִבֶּן חָמֵשׁ וְעֶשְׂרִים. וּבְמִקּוֹם
אַחֵר אוֹמַר (במדבר ד'): "מִבֶּן שְׁלֹשִׁים שָׁנָה". הָא בִּיצֵד?

כה ומבר חמשין שני יתוב מחיל פלחנא
ולא יפלח עוד:

(כה) וּמִבֶּן חָמֵשִׁים שָׁנָה יָשׁוּב מִצִּבָּא הָעֲבֹדָה וְלֹא
יַעֲבֹד עוֹד:

כ"י וְלֹא יַעֲבֹד עוֹד. עֲבוּדַת מִשָּׁא בַּפֶּתַף, אָבֵל חֲזוֹר הוּא לְנַעֲלִית שְׁעָרִים וְלִשְׁרִי וְלִטְעוֹן עֲגֻלוֹת. וְזֶהוּ
"וְיִשְׂרַת אֶת־אֲחִיו" – "עַם אַחֲוָהִי", בְּתַרְגּוּמוֹ.

כו וישמש עם אחוהי במשפן זמנא למטר
משפא ופלחנא לא יפלח כדון תעבד ללואי
במשפנהון:

(כו) וְיִשְׂרַת אֶת־אֲחִיו בְּאַהֲלִ מוֹעֵד לְשֹׁמֵר מִשְׁמֶרֶת
וְעֲבָדָה לֹא יַעֲבֹד כִּכָּה תַּעֲשֶׂה לְלֹאִים בְּמִשְׁמֶרֶתָם: פ

כ"י וְשֹׁמֵר מִשְׁמֶרֶת. לְחֻנוֹת סָבִיב לְאַהֲלִ, וּלְהַקִּים וּלְהוֹרִיד בְּשַׁעַת הַמַּסָּעוֹת.

עטרת מרים

וקיים כי הקים ה' את עתניאל והפיל אותם אהלים ראיתי אהלי כושן ורגזון ורעיות ארץ מדון: ח הבנהרים וכי בנהרים חרה אף יהוה פשקע את תדון לפני ישראל אס־בנהרים אפך להחריב מימיו אס־בים עברתך להחריב מימיו פשקע את הים, אלא הסבה היתה כי תרפב לפי שזכבת על־סוס־ך מרפבת־ך ישועה

להושיע עמך ולכן בקעת המים ללכת דרך הבקעה. והכל ענין מליצה: מ עריה תעור גלה גלות קשתך גבורתך, שבעות מפות בשבועות שנשבעת לשבטים אמר סלה הוא מאמר המתקם לעולם, וכמו נהרות תבקע בקעת להם הארץ לחת להם מים רבים: "כאשר ראוך הרי ארגון עובר לפני ישראל יחילו חלו ורעדו הרים ונתקרכו זה לזה והרגו את הנסמכים בבקעי החרים זרם מים מי הבאר עבר בין החרים ותעלה מאביר החרונים להודיע חנם לישראל נתן תהום קולו מהעומק השמיע מי הבאר קולו לפרסם חנם רום וקממות ידוהו בן יד המקום נשא או עד למעלה כי כלם הכירו בגפלאותיו: יא בימי יהושע שמש ירח כל אחד מהם עמד ובלה כמדור שלה ולא חלקה מהלכה אלא לאור חציך חצי המקום ברוד־הוא ותלכו לגנה ברק חניתך: יב בועם בועמך על שבעה גוים תצער רמסת יושבי הארץ באף תדוש גרשת את שבעת גוים: יג מעולם יצאת לשע להושיע את עמך לשע את־משיחך חוקקו מלך יהודה כי מחצת כל ראש מבית רשע ממונה סחריב על ידי המלאך ערות גלית את הנסוד עד צואר האבדת כל המחנה סלה עד עולם ולא יסיפו לקום: יד סחריב, נקבת במטיו בממך כל ראש

תהום קולו רום ידיהו נשא: יא שמש ירח עמד ובלה לאור חציך ותלכו לגנה ברק חניתך: יב בועם תצער־ארץ באף תדוש גוים: יג יצאת לשע עמך לשע את־משיחך מחצת ראש מבית רשע ערות יסוד עד־צואר סלה: יד נקבת במטיו ראש פרזיו יסערו

עטרת מרים

כ אולם ה' אשר בותם אותו וחללתם כל היכל קדשו, ויהיה עדין שוכן הוא בהיכל קדשו בשמים מופעל, עם כל זה הם שותקים מפניו מפני אמתו בל־הארץ כי הוא המשיגת בהם ורואה כל מעשיהם: א תפלה לחבקוק הנביא על שגינות בעבור ששגג והתרעם מול ה': ב יהוה שמעתי

הפטרה ליום שני של שבועות בחו"ל

חבקוק פרק ב

ב ביהוה בהיכל קדשו הם מפניו כל־ הארץ: ג א תפלה לחבקוק הנביא על שגינות: ד יהוה שמעתי שמעך יראתי יהוה פעלך בקרב שנים חיהו בקרב שנים תודיע ברנו רחם תזכור: ג אלוה מתים יבוא וקדוש מהר־פארן סלה כסה שמים הודו ותהלתו מלאה הארץ: ד וגנה פאור תהיה קרנים מידו לו ושם חביון עזו: ה לפניו ילך דבר ויצא רשף לרגליו: ו עמד וימדד ארץ ראה ויתר גוים ויתפצצו הררי־עד שחו גבעות עולם הליכות עולם לו: ז תחת און ראיתי אהלי כושן ורגזון ורעיות ארץ מדון: ח הבנהרים חרה יהוה אס־בנהרים אפך אס־בים עברתך כי תרפב על־סוס־ך מרפבת־ך ישועה: ט עריה תעור קשתך שבעות מפות אמר סלה נהרות תבקע־ארץ: י ראוך יחילו הרים זרם מים עבר נתן תהום קולו רום ידיהו נשא: יא שמש ירח עמד ובלה לאור חציך ותלכו לגנה ברק חניתך: יב בועם תצער־ארץ באף תדוש גוים: יג יצאת לשע עמך לשע את־משיחך מחצת ראש מבית רשע ערות יסוד עד־צואר סלה: יד נקבת במטיו ראש פרזיו יסערו

שמעך מה שאמרת לי מתגלות וארסו ותהי יראתי עד מאד. לכן אבקש ממך אתה יהוה פעלך עם ישראל, שמור עליהם כדי בקרב שנים האלה לא יכלו, חיהו עוררו ותשיכוהו, וגם בקרב שנים האלה שאנו בפתח תודיע כי אף ברנו בעת הורנו רחם תזכור: ג הלא אתה הוא אלוה כשכאת לימן את התורה חזרת על עשו מתימן ארץ אדום ולא קבלתה, ואחר כך יבוא וקדוש מהר־פארן מארץ השמעאל כי גם הם לא קבלו סלה לעולם, ומתי כסה שמים הודו בעת ממן התורה לישראל בסני ותהלתו וזהו או מלאה הארץ: ד במתן התורה וכו' לראות וגנה מראה כבוד ה' כאשר אפלת בראש החר פאור היום תהיה קרנים כן עור פני משה כי מידו מיד ה' בא זאת לו למשה, ושם בסני חביון מה שהיה נחבא עד היום שהוא גלה עון העלמות: ה בבבשו הארץ לפניו לפני הארון ילך חלד הדבר הצרעה להרוג את הנפגעים ויצא רשף ויפו אש המביאים את הדבר חלד קרוב לרגליו: ו כאשר עמד הארון בארץ בבשו אותה ישראל וימדד ארץ וחלקיה לשבטים במדה, כאשר ראה הארון ושם עינו בארץ ויתר היה מעתיק גוים את הנפגעים לרשם מארצם ויתפצצו ונשתברו הררי עד שרי הנפגעים שחו פרעו ונפלו גבעות עולם החסופים והעריצים שלהם, מאחר שכל הליכות עולם מוליכי ומנהיגי העולם לו של המקום ברוד־הוא לעשות בהם כרצונו: ז חזיר עתה גבורות שגשגה לנו במלחמות כושן רשעתים על ידי עתניאל כן קמו ובמלחמת גרעון עם מדין, ואמר תחת און במקום שלא היה להם העמדה

את קרבן ה", והסכים להם הקדוש-ברוך-הוא ונתן להם מצות פסח שני.
ואם כן הרי הדברים קל-וחומר, ומה אם מספר מועט מבני ישראל, כשבקשו מאת הקדוש-ברוך-הוא להקריב הפסח, נתן להם פסח שני, הרי אם כלל ישראל כלו היו מבקשים מהשם-יתברך שרוצים הם להקריב את הפסח גם בשאר השנים ששהו במדבר, כל-שכן וקל-וחומר שהיה מסכים עמם, ונותן להם להקריב את הפסח!
וזוהי "גנותן של ישראל" שלא בקשו להקריב את קרבן הפסח בשאר השנים.

כבר הקשו מפרשים (ראה רא"ם ושפ"ח כאן. ועוד), הרי זה ש"לא הקריבו אלא פסח זה", הוא מפני שבשאר השנים לא נתחייבו כלל להקריב את הפסח במדבר, וכמו שכתב רש"י (בא יב, כה) "תלה הכתוב מצוה זו [קרבן פסח] בביאתם לארץ, ולא נתחייבו במדבר אלא פסח אחד שעשו בשנה השנית על-פי הדבור", ואם כן מהי גנותן של ישראל בזה שלא הקריבו אז את הפסח? ונדחקו לבאר באופנים שונים. ויש לומר בזה באופן חדש. דהנה בפרשה זו מדבר אודות ה"טמאים לנפש אדם", דכשלא יכלו להקריב את קרבן הפסח, תבעו מהקדוש-ברוך-הוא "למה נגרע לבלתי הקריב

ג בארבעה עשר-יום בחדש הזה בין הערבים תעשו אותו במעדו ככל-חקתיו וככל-משפטיו תעשו אותו:

(ג) בארבעה עשר-יום בחדש הזה בין הערבים תעשו אותו במעדו ככל-חקתיו וככל-משפטיו תעשו אותו:

חמץ. (ספרים אחרים: מצות שבגופו: ש, תמים, זכר, בן שנה. ששל גופו: צל-אש, ראשו על כרעיו ועל קרבו; שחוצץ לגופו: מצה ובעור חמץ).

כ"י. ככל-חקתיו. אלו מצות שבגופו: ש, תמים, זכר, בן שנה. וככל-משפטיו. אלו מצות שעל גופו ממקום אחר, כגון שבעת ימים למצה ולבעור

ד ומליל משה עם בני ישראל למעבד פסחא:

(ד) וידבר משה אל-בני ישראל לעשות הפסח:

א לא בששמע פרשת מועדים מסיני - אמר להם, וחרז וזהירם בשעת מצוה.

כ"י. וידבר משה וגו'. (ספרי) מה תלמוד לומר? והלא כבר נאמר (ויקרא כג) : וידבר משה את מועדי ה'?

ה ויעבדו ית פסחא בניסן בארבעת עשר יומא לירחא בין שמשא במדברא דסיני ככל די פקיד יי ית משה בן עבדו בני ישראל:

(ה) ויעשו את-הפסח בראשון בארבעה עשר יום לחדש בין הערבים במדבר סיני ככל אשר צוה יהוה את-משה בן עשו בני ישראל:

ו והיו גבריא די הוו מסאבין לטמי נפשא דאנשא ולא יכילו למעבד פסחא ביומא ההוא וקריבו קדם משה וקדם אהרן ביומא ההוא:

(ו) ויהי אנשים אשר היו טמאים לנפש אדם ולא-יכלו לעשות-הפסח ביום ההוא ויקרבו לפני משה ולפני אהרן ביום ההוא:

ז זה אחר זה, שאם משה לא היה יודע, אהרן מניין לו?.

כ"י. לפני משה ולפני אהרן. (ספרי) כששניהם יושבין בבית המדרש, באו ושאלום; ולא יתכן לומר

ז ואמרו גבריא האנון לה אנחנא מסאבין לטמי נפשא דאנשא למא נתמנע בדיל דלא לקרבא ית קרבנא דיי בזמנא בגו בני ישראל:

(ז) ויאמרו האנשים ההמה אליו אנחנו טמאים לנפש אדם למה נגרע לבלתי הקריב את-קרבן יהוה במעדו בתוך בני ישראל:

בעל הטורים

ארונו של יוסף. אשר היו טמאים. בגימטריא: זה למת מצוה. תורה ז

(ו) אנשים אשר היו טמאים לנפש אדם. בגימטריא: אילו שהיו נשאים

(ד) לעשות הפסח. "לעשת" חסר וי"ו, לומר לך שלא עשו במדבר אלא אותו פסח בלבד. תורה ה

הָיָה מְדַבֵּר עִם הַשְּׂכִינָה (סנהדרין פ"ק). וְרֵאיוּנָה הָיְתָה פְּרִשָּׁה זוֹ לְהֹאמֹר עַל-יְדֵי מֹשֶׁה כְּשֶׁאָר כָּל הַתּוֹרָה כְּלָה, אֲלֹא שֶׁזָּכוּ אֵלּוּ שֶׁתִּאֲמַר עַל-יְדֵיהֶן, שֶׁמִּגְלָגְלִין זְכוּת עַל-יְדֵי זָכָא.

כִּי-יֹאמַר לְמַעַן נִגְרַע • (שם) אָמַר לָהֶם: אֵין קְדָשִׁים קְרָבִים בְּטַמְאָה. אָמְרוּ לוֹ: יִזְרַק הַדָּם עָלֵינוּ בְּכֹהֲנִים טְהוֹרִים, וַיֵּאכַל הַבָּשָׂר לְטַמְאִים* (ס"א: לטהורים. כ"ג ראם). אָמַר לָהֶם: עֲמְדוּ וְאִשְׁמְעוּהָ, כְּתִלְמִיד הַמִּבְטָח לְשִׁמְעַם מִפִּי רְבוֹ. אֲשֶׁרִי לֵיכּוּד אִשָּׁה שֶׁכָּף מִבְטָח, שֶׁכָּל זְמַן שֶׁהָיָה רוּצָה

ח ואמר להון משה אורכו עד דאשמע מה דאתפסק קדם יי על די לבון:

(ח) וַיֹּאמֶר אֲלֵהֶם מֹשֶׁה עֲמְדוּ וְאִשְׁמְעוּהָ מִהֲיִצוֹנָה יְהוָה לָכֶם: פ

ט ומליל יי עם משה למימר:

(ט) וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל-מֹשֶׁה לֵאמֹר:

י מלל עם בני ישראל למימר גבר גבר ארי יהי מסאב לטמי נפשא דאנשא או בארשא רחיקא לבון או לדריכון ונעבד פסחא קדם יי:

(י) דַּבֵּר אֶל-בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לֵאמֹר אִישׁ אִישׁ בִּיְיָהוּהָ טָמֵא לְנֶפֶשׁ אוֹ בְּדֶרֶךְ רַחֲקָה לָכֶם אוֹ לְדֶרֶתֵיכֶם וַעֲשֵׂה פֶסַח לַיהוָה:

זמן שחיטה. פסח שני – מצה וחמץ עמו בבית ואין שם יום-טוב, ואין אסור חמץ אלא עמו באכילתו.

כִּי-אוֹ בְּדֶרֶךְ רַחֲקָה • נְקוּד עָלָיו, לוֹמַר: לֹא שֶׁרַחֲקָה וְדָא, אֲלֹא שֶׁהָיָה חוּץ לְאַסְקַפַּת הָעֲזָרָה כָּל

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות כרך יח עמוד 121)

לו כזכיות". ולכן פסח שני הוא יום אחד, כי התשובה היא "בשעתא חדא וברגעא חדא", וכמאמר "יש קונה עולמו בשעה אחת".

מִצָּה וְחֻמֵּץ עִמּוֹ בְּבֵית (רש"י ט, י) פֶּסַח שְׁנִי רומז לעבודת התשובה. לכן חמץ ומצה עמו בְּבֵית, כִּי הַתְּשׁוּבָה הוֹפֵקֶת גַּם אֶת הָרַע לטוב, "זדונות נעשו

~ נקודות משיחות קודש ~ (שיחות שבת פרשת שלח, מברכים החודש תמוז ה'תשמ"ז)

צ"ל). מִצָּה שֶׁעַל גּוֹפּוֹ (כגון מצה ומרור שהן דברים אחרים ובאין חובה לו) מנין, תלמוד-לומר על מצות ומרורים יאכלוהו. יכול אפילו מצות שֶׁעַל גּוֹפּוֹ (כגון השבתת שאור), תלמוד-לומר: וְעַצֵּם לֹא יִשְׁבְּרוּ בוֹ, מִה שֶׁבִּירַת הָעֵצִים מִיַּחַד מִצָּה שֶׁבְּגוֹפּוֹ, אֵף כָּל מִצָּה שֶׁבְּגוֹפּוֹ. ובהמשך הסוגיא מבאר, שהדמיון דפסח שני לפסח ראשון הוא לא רק במצות-עשה אלא גם במצות לא-תעשה - "מה הפרט מפרש מצות-עשה ולא-תעשה גמור", ומבאר בפרטיות, "בכללים דמצות ומרורים, מאי קא מרבי, צלי אש. בפרטים מאי ממעטי ליה, השבתת שאור. בכללים דלא ישאירו ממונו עד בקר, מאי קא מרבה ליה, לא תוציא ממונו. בפרטים מאי קא ממעט ליה, לא יראה ולא ימצא. בכללים דעצם לא ישרו בו, מאי קא מרבה, אל תאכלו ממונו נא. בפרטים מאי קא ממעט, לא תשחט על חמץ דם זבחי".

בנוגע לפרוש רש"י בענין פסח שני, "אין אסור חמץ, אלא עמו באכילתו", שתמה ב'מנחת חנוך' מנין מקורו של רש"י - יש לומר, שמקורו של רש"י הוא מפשטות הסוגיא "מה בין פסח ראשון לפסח שני כו".

ובהקדמה - שה'מנחת חנוך' עצמו כותב "לא ראיתי למפרשים שירגישו בזה", ומפיון שכן, הרי הא גופא שהרא"ם, ה'גור אריה', ה'שפת חיים', 'לבוש האזנה' ועוד, לא הקשו מנא-ליה לרש"י שאסור לאכול חמץ ביחד עם פסח שני (אף שבדרך כלל שקלול-וטרו בבאור דברי רש"י בהתאם לדרך ההלכה), מהנה הוכחה שלדעתם אין קושי כלל בדברי רש"י.

והבאור בזה:

שנינו בגמרא: "תנו רבנן, ככל חקת הפסח יעשו אותו, במצוה שֶׁבְּגוֹפּוֹ - הפתוב מדבר (לא ריבה את השני לדין ראשון אלא במצות שֶׁבְּגוֹפּוֹ, כגון סדר עבודותיו ואכילת

בעל הטורים

כשמעברין השנה אז אייר במקום ניסן, ולפי שבחמשה עשר בו ירד המן לכך עושים בו פסח יום אחד. תורה יא

או בדרך רחוקה. רחוק בגימטריא: זה מאסקופה. שעל הה"א נקוד, באלו לא נכתב. ועשה פסח לה'. בחדש השני. לפי

(י) טמא לנפש. יש פסק בין טמא לנפש, לומר לה שיש חילוק בין הטמאים, איש נדחה ואין ציבור נדחין.

ומזה מוכח, שמלבד הענינים שמעט הפתח - שנה פסח שני לפסח ראשון בכל הענינים, ובנידון-ידן, בנוגע לאסור אכילת חמץ עם הפסח, "לא תאכל עליו חמץ", שאסור גם בפסח שני.

ויש להוסיף ולחזק את הראיה, מהא דמיטע הלאו ד"לא תשחט על חמץ דם זבח", כפי שמפרש רש"י ש"אף-על-גב דכבר מעט ליה מהשבת שאור ומבל יראה, הנה-אמינא שלא בשעת שחיטה, אבל בשעת שחיטה לא, להכי איצטרך למעוטי מלא תשחט" - הנינו, שהמעוט הוא רק בנוגע לשחיטת הפסח, מה שאין-כן בנוגע לאכילת הפסח, אסור לאכול עמו חמץ.

ועל-פי-זה, מה שקטב ה'מנחת חנוך' "והוא אצלי דבר חדש מאוד, ולא ידעתי מהיכן יצא לרבינו זה כו" - אינני יודע כיצד לתרץ את דברי ה'מנחת חנוך'.

ובכל אופן, כשיש סתירה ונגוד בין דברי רש"י לדברי ה'מנחת חנוך' - פשוט, שיש לקבל את דברי רש"י, ולחפש באור ותרוע על דברי ה'מנחת חנוך', שאז הולכים על דרך בטוחה ("אויף א אייזענזעם בריק") - דבר המפרש בפירוש רש"י, ומסכם אצל כל מפרשי רש"י שלא נעמדו על זה (כמו שקטב ה'מנחת חנוך' "לא ראיתי למפרשים שירגישו בזה"), מלבד ה'מנחת חנוך', שאינו ממפרשי רש"י, למרות גדלותו בתורה כו', עד שהאחרונים סומכים על דבריו להלכה.

(יא) בַּחֲדָשׁ הַשְּׁנִי בְּאַרְבַּעַת עָשָׂר יוֹם בֵּין הָעַרְבִים יַעֲשׂוּ אֹתוֹ עַל־מִצּוֹת וּמִרְרִים יֹאכְלֻהוּ:

יא בִּידְרֵחָא תִּנְיָנָא בְּאַרְבַּעַת עָשָׂר יוֹמָא בֵּין שְׁמִשָּׁא יַעֲבִדוּן יְתָה עַל פִּטְרִי וּמִרְרִין יִיכְלֻנָּה:

(יב) לֹא־יִשְׁאִירוּ מִמֶּנּוּ עַד־בֹּקֶר וַעֲצֵם לֹא יִשְׁבְּרוּ וְכָל־חֶקֶת הַפֶּסַח יַעֲשׂוּ אֹתוֹ:

יב לֹא יִשְׁאֲרוֹן מִנֶּה עַד צִפְרָא וְגִרְמָא לֹא יִתְבְּרוֹן בֵּה כָּל גִּזְרַת פֶּסַחָא יַעֲבִדוּן יְתָה:

(יג) וְהָאִישׁ אֲשֶׁר־הוּא טָהוֹר וּבִדְרֹךְ לֹא־הָיָה וְחָדַל לַעֲשׂוֹת הַפֶּסַח וּנְכַרְתָּה הַנֶּפֶשׁ הַהִוא מֵעַמִּיהָ כִּי קָרַן יְהוָה לֹא הִקְרִיב בְּמַעֲדוֹ חֲטָאוֹ יֵשֶׁא הָאִישׁ הַהוּא:

יג וְגִבְרָא דְהוּא דְכִי וּבִאֲרַח לֹא הָיָה וְיִתְמַנֶּע לְמַעַבְד פֶּסַחָא וְיִשְׁתַּצִּי אֲנָשָׁא הֵיאָה מֵעַמָּה אֲרִי קִרְנָא דִּי לֹא קָרִיב בְּזַמְנָה חֻבְיָה וְקַבֵּל גִּבְרָא הֵיאָה:

(יד) וְכִי־יִגֹּר אֹתְכֶם גֵּר וַעֲשֵׂה פֶסַח לַיהוָה כְּחֶקֶת הַפֶּסַח וּכְמִשְׁפָּטוֹ כֹּן יַעֲשֵׂה חֻקָּה אַחַת יְהִי לָכֶם וְלִגֵּר וּלְאֲזִרָה הָאָרֶץ: ס

יד וְאֲרִי יִתְגִּיר עִמְכוֹן גִּיורָא וְיַעֲבִד פֶּסַחָא קֳדָם יְיָ כְּגִזְרַת פֶּסַחָא וְכִדְחֻזִּי לֵיה כֹּן יַעֲבִד קִנְמָא חַד יְהִי לָכוֹן וּלְגִיורָא וּלְצִיבָא דְאֲרֵעָא:

כ"י ◀ וְכִי־יִגֹּר אֹתְכֶם גֵּר וַעֲשֵׂה פֶסַח • (פסחים צג. ספרי) יכול כל המתגיר יעשה פסח מיד? תלמוד לומר "חֻקָּה

אחת וגו'", אלא כף משמעו: וכי-יגור אתכם גר ובא עת לעשות פסח עם חבריו, כחֻקָּה וכמִשְׁפָּט יַעֲשֵׂה.

♦ יום רביעי ט' סיון ♦

(טו) וּבַיּוֹם הַקִּים אֶת־הַמִּשְׁכָּן כִּפְּהָהּ הָעֵנָן אֶת־הַמִּשְׁכָּן לְאַהֲלֵי הָעֵדֻת וּבָעֵרַב יְהִיָּה עַל־הַמִּשְׁכָּן כְּמִרְאֵה־אֵשׁ עַד־בֹּקֶר:

טו וּבְיוֹמָא דְאַתְקִים יְת מִשְׁכְּנָא חִפָּא עֲנָנָא יְת מִשְׁכְּנָא לְמִשְׁכְּנָא דְסִדְדוּתָא וּבְרִמְשָׁא הָיָה עַל מִשְׁכְּנָא כְּחֻזִּי אֲשֵׁתָא עַד צִפְרָא:

בעל הטורים

לְעוֹלָם", לְעוֹלָמוֹ שֶׁל יוֹבֵל, דְּהֵיִינוּ חֲמִשִּׁים שָׁנָה, כְּדִין חִיבֵי כְּרִיתוֹת דְּלֹא מִפְּקֵי חֲמִשִּׁים. וְנִכְרַתָּה הַנֶּפֶשׁ הַהִוא. סופי תיבות: אֵשׁ. לומר לה, אֶחָד הָאִישׁ וְאֶחָד הָאִשָּׁה בְּכֻלָּל הָעֵנָשׁ. תורה יד

בְּרֹךְ חֲטָאִים, שְׁבִטֵל הַקְּרָבָנוֹת וְהַחֲטִיא אֶת יִשְׂרָאֵל. גַּם זֶה שְׁאִינוּ בְּרֹךְ וּמִבְטֵל לַעֲשׂוֹת הַפֶּסַח. וְחָדַל. ב' בְּמִסְוֶרָה. הָכָא: "וְחָדַל לַעֲשׂוֹת הַפֶּסַח", וְאִידָּהּ: "וְחָדַל לְעוֹלָם" (תהלים מט, ט). דְּפִסַּח בְּכֶרֶת, וְהוּא "וְחָדַל

(יג) וּבִדְרָה. ד' בְּמִסְוֶרָה. הָכָא, וְאִידָּהּ: "וְזָלַף בְּרֹךְ אֲבִיו וּבְרֹךְ אִמּוֹ, וּבְרֹךְ יִרְבָּעָם בֶּן נֶבֶט" (מלכים א' כב, ג), "וּבְרֹךְ חֲטָאִים לֹא עָמַד" (תהלים א, א). וְהוּא "וּבְרֹךְ לֹא הָיָה וְחָדַל לַעֲשׂוֹת הַפֶּסַח", שְׁעוֹשֶׂה בְּרֹךְ שְׁעָשָׂה יִרְבָּעָם שְׁהִלֵּף

כ"א המִשְׁכָּן לַאֲהֵל הָעֵדוּת • המִשְׁכָּן הַעֲשׂוּי לַהֲיוֹת אֶהָל לְלוּחוֹת הָעֵדוּת. יִהְיֶה עַל-הַמִּשְׁכָּן • כָּמוֹ "הָהָה" עַל הַמִּשְׁכָּן", וְכֵן כָּל לְשׁוֹן הַפָּרָשָׁה.

(טו) בֵּן יִהְיֶה תְמוֹד הָעֵנָן יִכְסֶּנּוּ וּמִרְאֵה-אֵשׁ לִילָה: טו כֵּן הָיָה תְדִירָא עֲנָנָא חָפִי לֵה וְחִזּוּ אֶשְׁתָּא בְּלִילִיָּא:

(יז) וּלְפִי הַעֲלֹת הָעֵנָן מֵעַל הָאֶהָל וְאַחֲרֵי כֵן יִסְעוּ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וּבִמְקוֹם אֲשֶׁר יִשְׁכְּנוּ שֵׁם הָעֵנָן שֵׁם יִחְנוּ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל:

כ"א הַעֲלֹת הָעֵנָן • כְּתִירוֹמו: "אֶסְתַּלְקוּת", וְכֵן "וְנַעֲלָה הָעֵנָן". וְלֹא יִתְּכֵן לְכַתֵּב "וּלְפִי עֲלֹת הָעֵנָן" וְנַעֲלָה הָעֵנָן", שְׁאִין זֶה לְשׁוֹן סְלוּק אֶלָּא צְמוּחַ

(יח) עַל-פִּי יִהְיֶה יִסְעוּ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְעַל-פִּי יִהְיֶה יִחְנוּ כָּל-יְמֵי אֲשֶׁר יִשְׁכְּנוּ הָעֵנָן עַל-הַמִּשְׁכָּן יִחְנוּ:

כ"א עַל-פִּי ה' יִסְעוּ • שְׁנִינוּ ב'מִלְאֶכֶת הַמִּשְׁכָּן': בֵּינון שֶׁהָיוּ יִשְׂרָאֵל חוֹנִים, עֲמוּד הָעֵנָן מִתְּמָר וְעוֹלָה וְנִמְשָׁךְ עַל גְּבִי בְּנֵי יְהוּדָה כְּמִין סָפָה, וְלֹא הָיָה נִפְרָשׁ עַד שְׁמִשָּׁה אָמַר: "שׁוּבָה ה' רַבְבוֹת אֶלְפֵי יִשְׂרָאֵל", הָיָה אוֹמֵר: "עַל-פִּי ה' וּבִיד-מִשָּׁה".

(יט) וּבִהַאֲרִיךְ הָעֵנָן עַל-הַמִּשְׁכָּן יָמִים רַבִּים וְשִׁמְרוּ בְּנֵי-יִשְׂרָאֵל אֶת-מִשְׁמֶרֶת יִהְיֶה וְלֹא יִסְעוּ:

(כ) וַיֵּשׁ אֲשֶׁר יִהְיֶה הָעֵנָן יָמִים מִסְפָּר עַל-הַמִּשְׁכָּן עַל-פִּי יִחְנוּ וְעַל-פִּי יִהְיֶה יִסְעוּ:

כ"א וַיֵּשׁ • כְּלוֹמַר: וּפְעָמִים. יָמִים מִסְפָּר • יָמִים מְעַטִּים.

~ נְקוּדוֹת מְשִׁיחוֹת קוֹדֶשׁ ~ (מֵאֲמָר ד"ה לַהֲבִין עֵינֵי פִרְשֵׁת נִסְכִּים, שַׁבַּת פִּרְשֵׁת שְׁלַח, מִבְּרִיכִים הַחוּדוֹשׁ תַּמּוּז ה'תשנ"ו)

כָּל הַזְמָן קִימוּ מִצְוֹת ה', בְּחֻנֵּיתָם אוֹ בְּנִסְיֵיתָם. וְעוֹד זֹאת, יִסְעוּ, כְּמֵאֵן דְּקָבִיעַ לְהוּ דְּמִי. וְיִדְעוּ גַם פְּתֻגָּם כְּבוֹד קְדוּשַׁת כְּדִיתָא בְּגִמְרָא דְּכִינוּ כְּתִיב בְּהוּ עַל-פִּי ה' יִחְנוּ וְעַל-פִּי ה'

בעל הטורים

(טו) וּבָיִים חֲקִים אֶת הַמִּשְׁכָּן. ד' פְּעָמִים כְּתִיב 'הַמִּשְׁכָּן' בְּפָרָשָׁה, כְּנֶגֶד ד' מִשְׁכָּנוֹת. וּבְעֶרְבֵה. ד' בְּמִסְוֶרָה. וּבְעֶרְבֵה יִהְיֶה עַל הַמִּשְׁכָּן כְּמִרְאֵה אֵשׁ עַד בֶּקֶר, "וּבְעֶרְבֵה תֵאֱמַר מִי יִתֵּן בֶּקֶר" (דְּבָרִים כח, טו), "וּמִקְטָרִים לַה' וְגו' בִּבְקֶר וּבְעֶרְבֵה", "וּבְמִרְאֵה אֵשׁ עַד בֶּקֶר", תוֹרָה טו (יז) הַעֲלֹת. ב' בְּמִסְוֶרָה. "הַעֲלֹת הָעֵנָן", "עַם הַעֲלֹת הַגּוֹלָה" (עוֹרָא א, יא). וְהוּא שְׁאֲמִירוֹ (בְּרִכּוֹת ד, א) רִאשׁוֹן הָיָה שִׁיעֲשׂוּ לָהֶם נִס בְּיָמֵי עוֹרָא כְּדֶרֶךְ שֶׁנַּעֲשָׂה וְהוּא "וּבְעֶרְבֵה חֲתָרְתִּי לִי בְּקִיר", כְּשֶׁנֶּצְאוּ בְּגוֹלָה תֵּאֱמַר מִי יִתֵּן בֶּקֶר, כְּהִיָּא 'עֶרְב' שְׁנֶאֱמַר בּוֹ "וּמִקְטָרִים לַה' וְגו' בִּבְקֶר וּבְעֶרְבֵה", "וּבְמִרְאֵה אֵשׁ עַד בֶּקֶר", תוֹרָה טו (יז) הַעֲלֹת. ב' בְּמִסְוֶרָה. "הַעֲלֹת הָעֵנָן", "עַם הַעֲלֹת הַגּוֹלָה" (עוֹרָא א, יא). וְהוּא שְׁאֲמִירוֹ (בְּרִכּוֹת ד, א) רִאשׁוֹן הָיָה שִׁיעֲשׂוּ לָהֶם נִס בְּיָמֵי עוֹרָא כְּדֶרֶךְ שֶׁנַּעֲשָׂה וְהוּא "וּבְעֶרְבֵה חֲתָרְתִּי לִי בְּקִיר" (דְּבָרִים כח, יג, יא), "וּבְעֶרְבֵה חֲתָרְתִּי לִי בְּקִיר" (יִחְזָקָאֵל יז, יב). שְׁהִיָּה מִתְּנַבָּא עַל הַגּוֹלָת.

לָהֶם בְּיָמֵי מִשָּׁה, אֶלָּא שְׁגָרָם הַחֲטָא. וּבְמִקְוֹם. ב' בְּמִסְוֶרָה. "וּבְמִקְוֹם אֲשֶׁר יִשְׁכְּנוּ שֵׁם הָעֵנָן", "וּבְמִקְוֹם גְּדָלִים אֵל תַּעֲמֹד" (מִשְׁלֵי כה, ו). שְׁלֹא הָיוּ נִפְנִים לֹא לִפְנֵיהֶם וְלֹא לְאַחֲרֵיהֶם אֶלָּא לְאַחֲרֵיהֶם. וְהוּא "וּבְמִקְוֹם אֲשֶׁר יִשְׁכְּנוּ שֵׁם הָעֵנָן", דְּהִיָּינוּ לִפְנֵיהֶם אוֹ לְאַחֲרֵיהֶם, אֵל תַּעֲמֹד לַעֲשׂוֹת שֵׁם גְּדוֹלִים. תוֹרָה יח

בא משיח, שהוא בדוגמת הקמת המשכן שהיתה לפעמים ליום אחד, ובלשון הפתוב וגם אשר יהיה הענן מערב עד בוקר ונעלה הענן ונסעו, דגם אז היתה ההקמה בתכלית השלימות ובתכלית הקביעות, כמו שהיתה פאשר חנו בקדש

(בא) וַיֵּשׁ אִישׁ יְהִיָּה הָעֵנָן מִמֶּעֶרֶב עַד-בֶּקֶר וְנִעְלָה
הָעֵנָן בְּבֹקֶר וְנִסְעוּ אֹי יוֹמָם וּלְיָלָה וְנִעְלָה הָעֵנָן
וְנִסְעוּ:

(כב) אוֹיְבִים אוֹ-תָדֵשׁ אוֹיְבִים בְּתֹאֲרִיךְ הָעֵנָן
עַל-הַמִּשְׁכָּן לְשֹׁכֵן עָלָיו יִחַזְקוּ בְנֵי-יִשְׂרָאֵל וְלֹא יִסְעוּ
וּבַהֲעֵלְתוּ יִסְעוּ:

(כג) **עַל־פִּי יִהְיֶה יְחִנֵּי וְעַל־פִּי יִהְיֶה יִסְעוּ אֶת־**
מִשְׁמֶרֶת יִהְיֶה עֲשָׂמוֹ עַל־פִּי יִהְיֶה בִיד־מִשְׁחָה: פ

י' (א) וַיִּדְבֹּר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה לֵאמֹר:

(ב) עֲשֵׂה לָךְ שְׁתֵּי חֲצִיצֹת כֶּסֶף מְקֻשָּׁה תַעֲשֶׂה אֹתָם וְהָיוּ לָךְ לְמִקְרָא הָעֵדָה וּלְמַסַּע אֶת־הַמַּחֲנוֹת:

כִּי־אֶעֱשֶׂה־לָּךְ • שִׁיחִיו תִּזְקַעְצֵן לִפְנֵיךְ כְּמִלְךָ, "וַיַּחֲבִי
בְיִשְׂרָאֵל מֶלֶךְ" • עֲשֵׂה לָּךְ • מִשְׁלָךְ (עֲשֵׂה לָּךְ – אִתָּה
עוֹשֶׂה וּמִשְׁתַּמֵּשׁ בָּהֶם, וְלֹא אֲחֵר). לְמִקְרָא הָעֵדָה •
כְּשֶׁתִּרְצֶה לְדַבֵּר עִם הַסִּנְהֶדְרִין וּשְׂאֵר הָעָם וּתְקַרְאֵם
לְאַסֵּף אֵלֶיךָ, תְּקַרְאֵם עַל־יְדֵי חֲצוּצוֹת. וּלְמִסְעַ

(ג) וַתִּקְעוּ בָהֶן וַנוּעְדוּ אֵלֶיךָ כָּל־הָעֵדָה אֶל־פֶּתַח
אֹהֶל מוֹעֵד:

(ד) וְאִם־בְּאַחַת יִתְקַעְוּ וְנוֹעְדוּ אֵלַיִךְ הַנְּשִׂאִים רָאשֵׁי
אֶלְפֵי יִשְׂרָאֵל:

(ה) וּתְקַעְתֶּם תְּרוּעָה וְנִסְעוּ הַמַּחֲנֹת הַחַיִּים קִדְמָה: ה' וּתְקַעְעוּ יַבְבָּתָא וַיִּשְׁלֹן מִשְׁרֵיתָא דְשִׁרְן קְדוּמָא:

כשי"א וּתְקַעְתֶּם תְּרוּעָה • סִימֵן מִסַּע הַמַּחֲנֹת: תְּקִיעָה, תְּרוּעָה וּתְקִיעָה. כֵּן הוּא נִדְרָשׁ בְּ"סִפְרִי" מִן הַמַּקְרְאוֹת הַיְתִירִים (ר"ה לד) •

(י) וּבַהֲקֵהִיל אֶת־הַקֹּהֵל תִּתְקַעוּ וְלֹא תִרְעִעוּ:

(ח) וּבְנֵי אֶהְרֹן הַכֹּהֲנִים יִתְקַעוּ בַּחֲצֹצְרוֹת וְהָיוּ לָכֶם לַחֲקֵת עוֹלָם לְדֹרֹתֵיכֶם:

כ"י • ובני אהרן יתקעו • במקראות ובמסעות הללו.

(ט) וְכִי־תֵבֹאוּ מִלְחָמָה בְּאֲרָצְכֶם עַל־הַצָּר הַצָּר
אֲתָכֶם וְהִרְעֵתֶם בַּחֲצֹצְרוֹת וּנְזִיפְרֹתֶם לִפְנֵי יְהוָה
אֱלֹהֵיכֶם וּנְשַׁעֲתֶם מֵאִי־יָבִיכֶם:

(י) וּבַיּוֹם שִׁמַּחְתֶּם וּבְמוֹעֲדֵיכֶם וּבְרֵאשֵׁי חֳדָשְׁכֶם
וּתְקַעְתֶּם בַּחֲצֹצְרוֹת עַל עַלְתֵיכֶם וְעַל זִבְחֵי שְׁלָמֵיכֶם
וְהָיוּ לָכֶם לְזִכְרוֹן לִפְנֵי אֱלֹהֵיכֶם אֲנִי יְהוָה
אֱלֹהֵיכֶם: פ

וְעַל עֲלֵיתְכֶם • (ספרי: ערכין יא) בְּקֶרֶבן עֲבוּר, הִפְתּוּב
מִדְבַּר. אֲנִי ה' אֱלֹהֵיכֶם • מִפְּאֵן לְמַדְנִי מַלְכִּיּוֹת עִם
זִכְרֹנוֹת וּשְׁפוּרוֹת, שְׁנֵאמַר: "וַתִּקְעַתֶּם" – הֲרִי

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות יג עמ' 24)

שְׁהָרִי תִּכְף נֹאמֹר "וּבְמִעֲדֵיכֶם". וּמִכִּיּוֹן שָׁפֵל הַפָּרָשָׁה
מִדְּבָר בְּעִנְיָ צָבוּר, מוֹבֵן שֶׁגַם "עוֹלוֹתֵיכֶם וְזִבְחֵי שְׁלָמֵיכֶם"
מִדְּבַר בְּקֶרֶב צָבוּר.

בְּקֶרֶב צָבוּר, הַכְּתוּב מְדַבֵּר (רש"י י')
בַּפְּסוּק הַקּוֹדֵם נֹאמֹר "וְנוֹשְׁעֵתֶם מֵאִי־בִיכֶם", וּבְהִמָּשֵׁךְ לָזֶה
נֹאמֹר "וּבַיּוֹם שִׁמְחַתְּכֶם" – הֵינּוּ יוֹם שִׁמְחָה שְׁנֹקֵבֵעַ עַל
נִצְחוֹן הַמִּלְחָמָה (דָּאִין לומר שֶׁהַפְּנִיָּה ל"מוֹעֲדִים לְשִׁמְחָה",

♦ יום חמישי י' סיון ♦

יֵא וְהוּהָ בְּשִׁמְחָה תְּנִינָה בִּירְחָא תְּנִינָה
בְּעִשְׂרִין לִירְחָא אֶסְתִּילַק עֲנָנָא מֵעֲלוֹי
מִשְׁכָּנָא דְּסִהְדוּתָא :

(יא) וַיְהִי בַשָּׁנָה הַשְּׁנִית בַּחֹדֶשׁ הַשְּׁנִי בְּעִשְׂרִים בַּחֹדֶשׁ
נִעְלָה הָעֶנָן מֵעַל מִשְׁכַּן הָעֵדוּת:

חֹדֶשׁ סִיּוֹן חָנוּ שָׁם, וְלֹא נִסְעוּ עַד עִשְׂרִים בְּאֵיר לַשָּׁנָה
הַבָּאָה.

כִּי"א בַּחֹדֶשׁ הַשְּׁנִי • נִמְצְאָתָא אֲתָה אוֹמֵר: שָׁנִים עָשָׂר
חֹדֶשׁ חָסֵר עֲשָׂרָה יָמִים עָשׂוּ בַּחוּרֵב, שְׁהָרִי בְּרֹאשׁ-

יִבְנִיטְלוּ בְּגֵי יִשְׂרָאֵל לְמִטְלִיָּהוֹן מִמִּדְּבָרָא
דְּסִינֵי וְיִשְׂרָאֵל עֲנָנָא בְּמִדְּבָרָא דְּפֶאֶרְן :

(יב) וַיִּסְעוּ בְנֵי־יִשְׂרָאֵל לְמַסְעֵיהֶם מִמִּדְּבַר סִינִי וַיֵּשְׁבּוּ
הָעֶנָן בְּמִדְּבַר פֶּאֶרָן:

כִּי"ב לְמַסְעֵיהֶם • בְּמִשְׁפָּט הַמִּפְרָשׁ לְמַסַּע דְּגָלִיָּהֶם, מִי רֹאשׁוֹן וְיָמֵי אַחֲרוֹן. בְּמִדְּבַר פֶּאֶרָן • קִבְרוֹת הַתַּאֲוָה
בְּמִדְּבַר פֶּאֶרָן הָיָה, וְשָׁם חָנוּ מִמַּסַּע זֶה.

יִבְנִיטְלוּ בְּקִדְמִיתָא עַל מִימְרָא דִּינִי בִידָא
דְּמִשָּׁה :

(יג) וַיִּסְעוּ בְּרֹאשׁוֹנָה עַל־פִּי יְהוָה בִּיד־מִשָּׁה:

יִבְנִיטְל טַקְס מִשְׁרִית בְּגֵי יְהוּדָה בְּקִדְמִיתָא
לְחִילִיָּהוֹן וְעַל חִילָה נְחִשׁוֹן בֵּר עֲמִינָדָב :

(יד) וַיִּפֹּעַ דְּגַל מַחֲנֶה בְּנֵי־יְהוּדָה בְּרֹאשׁוֹנָה לְצִבְאָתָם
וְעַל־צִבְאֹא נְחִשׁוֹן בֶּן־עֲמִינָדָב:

טו וְעַל חִילָא דְּשִׁבְטָא דְּבִנֵי יִשְׁשַׁכָּר נִתְנָאֵל
בֵּר צוּעָר :

(טו) וְעַל־צִבְאֹא מִטָּה בְּנֵי יִשְׁשַׁכָּר נִתְנָאֵל בֶּן־צוּעָר:

טז וְעַל חִילָא דְּשִׁבְטָא דְּבִנֵי זְבוּלֹן אֱלִיָּאֵב בֵּר
חִלּוֹן :

(טז) וְעַל־צִבְאֹא מִטָּה בְּנֵי זְבוּלֹן אֱלִיָּאֵב בֶּן־חִלּוֹן:

יז וּמִתְפָּרַק מִשְׁכָּנָא וְנִטְלִין בְּגֵי גְרִשׁוֹן וּבְגֵי
מְרָרִי נְטִילֵי מִשְׁכָּנָא :

(יז) וַהֲוֹרֵד הַמִּשְׁכָּן וַנִּסְעוּ בְנֵי־גְרִשׁוֹן וּבְנֵי מְרָרִי נִשְׁאִי
הַמִּשְׁכָּן:

בְּעִגְלוֹת, וְהָאֲרוֹן וְכָלִי הַקֹּדֶשׁ שֶׁל מִשָּׁא בְּנֵי קָהָת
עוֹמְדִים מְכַסִּין וְנִתְּנִין עַל הַמוֹטוֹת עַד שֶׁנִּסְעָה דְּגַל
מַחֲנֶה רְאוּבֵן, וְאַחֲרֵי־כֵן "וַנִּסְעוּ הַקָּהָתִים".

כִּי"ג וַהֲוֹרֵד הַמִּשְׁכָּן • כִּיּוֹן שֶׁנִּסְעָה דְּגַל יְהוּדָה, נִכְנָסוּ
אַהֲרֹן וּבְנָיו וּפָרְקוּ אֶת הַפָּרֻכֶת וְכִסּוּ בָּהָ אֶת הָאֲרוֹן,
שֶׁנֹּאמֵר (במדבר ד') : "וּבָא אַהֲרֹן וּבְנָיו בְּנִסְעָה הַמַּחֲנֶה",
וּבְנֵי גְרִשׁוֹן וּבְנֵי מְרָרִי פּוֹרְקִין הַמִּשְׁכָּן וְנוֹעֲצִין אוֹתוֹ

יח וְנִטְל טַקְס מִשְׁרִית רְאוּבֵן לְחִילִיָּהוֹן וְעַל
חִילָה אֱלִיצִיֹר בֵּר שְׁדִיאֹר :

(יח) וַנִּסְעַ דְּגַל מַחֲנֶה רְאוּבֵן לְצִבְאָתָם וְעַל־צִבְאֹא
אֱלִיצִיֹר בֶּן־שְׁדִיאֹר:

בעל הטורים

הַכְּפּוּרִים, סוֹכּוֹת, שְׁמִינִי עֲצֵרֶת. תּוֹרָה יֵא
(יד) וַיִּפֹּעַ דְּגַל מַחֲנֶה בְּנֵי יְהוּדָה. בְּכָלֶם כְּתִיב "וַנִּסְעָה", וּבִיהוּדָה כְּתִיב
בְּאֲרוֹן כְּאֵלּוּ לֹא נִסְעָה. תּוֹרָה טו

(יט) וְעַל־צֶבֶא מִטָּה בְּנֵי שִׁמְעוֹן שְׁלֹמִיאֵל בֶּן־
צוּרִישָׁדִי:

(כ) וְעַל־צֶבֶא מִטָּה בְּנֵי־גֵר אֶלְיָסָף בֶּן־דְּעוּאֵל:
דְּעוּאֵל:

(כא) וְנָסְעוּ הַקְּהָלִים וְנָשְׂאֵי הַמִּקְדָּשׁ וַהֲקִימוּ אֶת־
הַמִּשְׁכָּן עַד־בָּאֵם:

יט"ו ◀ נָשְׂאֵי הַמִּקְדָּשׁ • נושאי דברים המקדשים.
וַהֲקִימוּ אֶת־הַמִּשְׁכָּן • בני גרשון ובני מררי, שהיו
קודמים להם מסע שני דגלים, היו מקימין את
הַמִּשְׁכָּן כַּשֶּׁהִיָּה הָעֵנָן שׁוֹכֵן, וְסִימָן הַתְּנִיָּה נִרְאָה בְּדָגֶל
מַחֲנֶה יְהוּדָה. וְהֵם חֹנִיָּם, וְעִדִּין בְּנֵי קֹהֵת בָּאִים
מֵאַחֲרֵיהֶם עִם שְׁנֵי דָגָלִים הָאַחֲרוֹנִים, הָיוּ בְּנֵי גֵרֶשׁוֹן

(כב) וְנָסְעוּ דָגֶל מַחֲנֶה בְּנֵי־אֶפְרַיִם לְצִבְאָתָם וְעַל־
צֶבֶאוֹ אֶלְיָשָׁמַע בֶּן־עֲמִיהוּד:

(כג) וְעַל־צֶבֶא מִטָּה בְּנֵי מְנַשֶּׁה גְּמִלְיָאֵל בֶּן־פְּדָהצֹר:
פְּדָהצֹר:

(כד) וְעַל־צֶבֶא מִטָּה בְּנֵי בְנִימִן אֲבִידֹן בֶּן־גִּדְעוֹנִי:
גִּדְעוֹנִי:

(כה) וְנָסְעוּ דָגֶל מַחֲנֶה בְּנֵי־דָן מְאָסָף לְכָל־הַמַּחֲנֶה
לְצִבְאָתָם וְעַל־צֶבֶאוֹ אַחִיעֶזֶר בֶּן־עֲמִישָׁדִי:

יז"ו ◀ מְאָסָף לְכָל־הַמַּחֲנֶה • תלמוד ירושלמי: לפי
שְׁהָיָה שְׁבִטּוֹ שֶׁל דָּן מְרֻבָּה בְּאוֹכְלוֹסִיָּן, הָיָה נוֹסֵעַ
בְּאַחֲרוֹנָה, וְכָל מִי שְׁהָיָה מְאָבֵד דָּבָר הָיָה מַחְזִירוֹ לוֹ.

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות א עמ' 103)

לְאָבֵד אוֹתוֹ. בַּמַּחֲנוֹת שֶׁעֲדוֹ בְּרָאשׁ, קְרוּבִים לְמִשְׁכָּן, עָלוּל
לְהִיזֹת אֲבוּד ה"מה"; אֵף בַּמַּחֲנֶה דָּן, שֶׁעֲדָה בְּסוּף, בְּחִינַת
רָגֶל – ה"מה" שֶׁלֵּם. וְלֹא זֶה בְּלִבְד, אֲלָא שְׁמִיּוּבִים אוֹתוֹ
לְכָל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל.

וְכָל מִי שְׁהָיָה מְאָבֵד דָּבָר הָיָה מַחְזִירוֹ לוֹ (רש"י י' כה)
אָמְרוּ רַז"ל "אִיזָהוּ שׁוֹטָה, זֶה הַמְּאָבֵד כָּל מַה שְׁנוֹתָנִים לוֹ".
כְּלוּמָר: לְכָל יְהוּדִי נִתֵּן מִלְּמַעְלָה "מה", בְּטוֹל לְאַלְקוּת, אֵף
בְּגִלְל הַיָּצֵר הָרַע, ה"מִלָּךְ זָקֵן וְכִסִּיל" (שׁוֹטָה), עָלוּל הוּא

(כו) וְעַל־צֶבֶא מִטָּה בְּנֵי אֲשֶׁר פִּגְעִיאֵל בֶּן־עֶכְרֹן:
עֶכְרֹן:

(כז) וְעַל־צֶבֶא מִטָּה בְּנֵי נַפְתָּלִי אַחִירֶע בֶּן־עֵינָן:
בֶּן עֵינָן:

בעל הטורים

(כה) מְאָסָף. ד' במסורה. "מאסף לכל
המחנות", ואין איש מאסף אותם
הבית"ה" (שופטים יט, טו) בפלגש בגבעה.
ואידך: "ובעמיר מאחרי הקצר ואין
מאסף" (ירמיה ט, כא). שֶׁבֶט דָּן, עַל שְׁהָיָה
עִמָּהֶם פֶּסֶל מִיכָה, עַל כֵּן "אֵין אִישׁ
מֵאַחֲרֵי הַקֶּצֶר וְאֵין מֵאַסֵּף". תורה כו

מאסף; שְׁהָעֵנָן הָיָה פּוֹלֵט אוֹתָם
וְעִמָּלֶךְ הָרָג בָּהֶם, וְנִפְלֹו "כְּעִמִּיר
מֵאַחֲרֵי הַקֶּצֶר וְאֵין מֵאַסֵּף". תורה כו

(כח) אֱלֹהִים מִסְעֵי בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל לְצַבְּאָתָם וַיִּסְעוּ: כח אֵלִין מִטְלֵי בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לְחִילִיהוֹן וְנִטְלוּ: כ"ח אֱלֹהִים מִסְעֵי זֶה סֵדֶר מִסְעֵיהֶם. וַיִּסְעוּ בַּיּוֹם הַהוּא נִסְעוּ.

(כט) וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה לְחֹכֵב בֶּן־רְעוּאֵל הַמִּדְיָנִי חֲתָן מֹשֶׁה נְסָעִים. אֲנַחְנוּ אֶל־הַמָּקוֹם אֲשֶׁר אָמַר יְהוָה אֹתוֹ אֵתָּן לָכֶם לָבָה אֲתָנוּ וְהַטְּבָנוּ לָךְ כִּי־יִהְיֶה דִבְר־טוֹב עַל־יִשְׂרָאֵל: כט וַאֲמַר מֹשֶׁה לְחֹכֵב בֶּן רְעוּאֵל מִדְיָנָה חֲמוּהִי דְמֹשֶׁה נְטָלִין אֲנַחְנָא לְאַתְרָא דִּי אָמַר יי יְתָה אֲתָן לָכוֹן אֵיתָא עִמָּנָא וְנוֹטִיב לָךְ אַרִי יי מַלְלִיל לְאַיְתָאָה טָבָא עַל יִשְׂרָאֵל:

כס"י חֹכֵב • (ספרי) הוּא יְתָרוֹ, שְׁנָאֲמַר (שופטים ד') : "מִבְּנֵי חֹכֵב חֲתָן מֹשֶׁה". וְמָה תִּלְמוּד לִזְמַר (שמות ב') : "וַתִּבְרָאנָה אֶל־רְעוּאֵל אֲבִיהֶן"? מִלְּמַד, שֶׁהַתִּינוּקוֹת קוֹרִין לְאָבִי אֲבִיהֶן "אָבָא", וְשִׁמּוֹת הַרְבֵּה הָיוּ לוֹ: יְתָר – עַל שֵׁם שְׂיֵתָר פְּרִשָּׁה אַחַת בַּת־יִתְרָה, חֹכֵב – עַל שֶׁחֹכֵב אֶת הַתּוֹרָה וְכו'. נְסָעִים אֲנַחְנוּ אֶל־הַמָּקוֹם • (ספרי) מִיָּד – עַד שְׁלֹשָׁה יָמִים אָנוּ נִכְנְסִין לְאֶרֶץ; שֶׁבְּמִסְעֵי זֶה הָרָאשׁוֹן נִסְעוּ עַל־מִנְתְּ לְהַפְּנֵס לְאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל, אֲלָא שֶׁחֲטָאוּ בַּמִּתְאוּנְנִים. וּמִפְּנֵי מָה שִׁתַּף מֹשֶׁה עִצְמוֹ עִמָּהֶם? שְׁעָדִין לֹא נִגְזְרָה גְזֵרָה עָלָיו, וְכִסְבוֹר שְׁהוּא נִכְנָס.

(ל) וַיֹּאמֶר אֵלָיו לֹא אֵלֶיךָ כִּי אִם־אֶל־אֶרֶצִי וְאֶל־ מוֹלְדֹתַי אֵלֶיךָ: ל וַאֲמַר לֵה לֹא אֶזֶל אֶלְהֶן לְאַרְעֵי וּלְגִלְדוֹתֵי אֶזֶל: כ"ל אֶל־אֶרֶצִי וְאֶל־מוֹלְדֹתַי • (ספרי) אִם בְּשָׂכִיל נִכְסִי, אִם בְּשָׂכִיל מִשְׁפַּחְתִּי.

(לא) וַיֹּאמֶר אֶל־נָא תַעֲזֹב אֲתָנוּ כִּי. עַל־כֵּן יִדְעַת חֲנֻתָנוּ בַּמִּדְבָּר וְהָיִיתָ לָנוּ לְעֵינָיִם: לא וַאֲמַר לֹא כַעַן תִּשְׁבּוֹק יִתְנָא אַרִי עַל כֵּן יִדְעַת כִּד הוֹינָא שְׁרֵן בַּמִּדְבָּרָא וּגְבוּרֵן דְּאַתְעֵבִידֵן לָנָא חֲזִיתָא בְּעֵינֵיךְ: כ"א אֶל־נָא תַעֲזֹב • אֵין "נָא" אֲלָא לְשׁוֹן בְּקִשָּׁה, שְׁלֹא יֵאמְרוּ: לֹא נִתְגַּדֵּר יְתָרוֹ מִחֻבָּה; סְבוֹר הָיָה שְׂיֵשׁ לַגִּרִּים חֶלֶק בְּאֶרֶץ, עֲכָשׁוּ שְׂרָאָה שְׂאִין לָהֶם חֶלֶק, הַנִּיחָם וְהִלָּף לוֹ. כִּי עַל־כֵּן יִדְעַת חֲנֻתָנוּ בַּמִּדְבָּר. כִּי נָאָה לָךְ לַעֲשׂוֹת זֹאת עַל אֲשֶׁר יִדְעַת חֲנוּתָנוּ בַּמִּדְבָּר, וְרָאִיתָ נָסִים וּגְבוּרוֹת שֶׁנַּעֲשׂוּ לָנוּ. כִּי עַל־כֵּן יִדְעַת • כָּמוֹ: עַל אֲשֶׁר יִדְעַת, כָּמוֹ (בְּרַשִּׁית לח') : "כִּי־

עַל־כֵּן לֹא־נִתְתִּיחָה לְשַׁלֵּחַ בְּנֵי" (שם יח') : "כִּי־עַל־כֵּן עֲבַרְתָּם" (שם יט') : "כִּי עַל־כֵּן בָּאוּ" (שם לג') : "כִּי עַל־כֵּן רָאִיתִי פְּנִידָה". וְהָיִיתָ לָנוּ לְעֵינָיִם • לְשׁוֹן עָבַר, כְּתִירוֹמָא. דְּבַר אַחֵר, לְשׁוֹן עֲתִיד: כָּל דְּבַר וְדְבַר שֶׁיִּתְעַלֵּם מִעֵינֵינוּ, תִּהְיֶה מְאִיר עֵינֵינוּ. דְּבַר אַחֵר: שֶׁתִּהְיֶה חֻבִּיב עָלֵינוּ כְּגִלְגַּל עֵינֵינוּ, שְׁנָאֲמַר (דברים י') : "וַאֲהַבְתֶּם אֶת־הָעִיר".

(לב) וְהָיָה כִּי־תִלָּךְ עִמָּנוּ וְהָיָה הַטּוֹב הַהוּא אֲשֶׁר יִיטִיב יְהוָה עִמָּנוּ וְהַטְּבָנוּ לָךְ: לב וְהָיָה אַרִי תִּזְלַ עִמָּנָא וְהָיָ טָבָא הַהוּא דִּי יוֹטִיב יי עִמָּנָא וְנוֹטִיב לָךְ:

בעל הטורים

(כח) וַיִּסְעוּ. ב' בַּמִּסְדָּרָה. "לְצַבְּאָתָם וַיִּסְעוּ", וַיִּסְעוּ וְהָיָ חֲתָת אֱלֹהִים" (בְּרַשִּׁית לה. ח). לִזְמַר, מָה שֵׁם הָיָה חֲתָת אֱלֹהִים עַל כָּל סְבִיבוֹתֵיהֶם, אָף כָּאן. דְּבַר אַחֵר: וַיִּסְעוּ" דְּהָתָם רֹאשׁ פְּסוּק, "וַיִּסְעוּ" דְּהָכָא סוּף פְּסוּק. דְּהָתָם, לְפִי שְׂיַעֲקֵב בִּיעַר עֲבוּדָה זָרָה מִתּוֹכָם, לְפִיכָךְ נִסְעוּ בִּיד רָמָה וּשְׂכִינָה לְפָנֵיהֶם. אֲבָל בְּנֵי דָן שֶׁהָיָה עֲבוּדָה זָרָה בִּינֵיהֶם נִסְעוּ לְאַחֹר וְלֹא לְפָנִים, שֶׁהָיָה הָעֵנָן פּוֹלֵט אוֹתָם וְעִמְלָק הָיָה הוֹרֵג בָּהֶם. תּוֹרָה כֹּס

(לב) וְהָיָה הַטּוֹב הַהוּא. ה' פְּעָמִים טוֹבָה כְּתִיב כָּאן, כְּנֶגֶד ה' מֵאוֹת אִמָּה דְּשִׁנָּה שֶׁל יִרְחוֹ שְׁנִתְּנוּ לְכִנְיֹ. וְהַטְּבָנוּ, טוֹב, הַטּוֹב, יִיטִיב, וְהַטְּבָנוּ – בְּגִימָטְרִיא: בִּירְחוֹ. תּוֹרָה לג

המקדש בחלקו הוא יטלנו, ובין כף ובין כף נתנוהו
לכני יתרו, ליונדב בן רכב, שנאמר: "ובני קיני חתן
משה עלו מעיר התמרים וגו'" (שופטים א).

כ"י ויהי הטוב שהוא וגו'. מה טובה הטיבו
לו? אמרו: כשהיו ישראל מחלקין את הארץ היה
דשנה של יריחו חמש מאות אמה על חמש מאות
אמה, והניחוהו מלחלק; אמרו: מי שיבנה בית

לג ונטלו מטורא דאתגלי עלוהי יקרא דני
מהלך תלתא יומין וארון קימא דני נטל
קדמיהון מהלך תלתא יומין לאתקנא
להון אתר בית מישרי:

(לג) ויסעו מהר יהוה דרך שלשת ימים וארון
ברית יהוה נסע לפניהם דרך שלשת ימים לתור
להם מנוחה:

שלשת ימים • (ספרי ב"ב יד) זה הארון היוצא עמם
למלחמה ובו שכרי לוחות מנחים, ומקדים לפניהם
דרך שלשת ימים לתקן להם מקום חניה.

כ"י דרך שלשת ימים • מהלך שלשת ימים הלכו
ביום אחד, שהיה הקדוש-ברוך הוא חפץ להכניסם
לארץ מיד. וארון ברית יהוה נסע לפניהם דרך

לד וענן יהוה עליהם יומם בנסעם מן המחנה: •
מזן משריתא:

(לד) וענן יהוה עליהם יומם בנסעם מן המחנה: •

את הנמוך והורג נחשים ועקרבים. מן המחנה •
ממקום חניתן.

כ"י וענן ה' עליהם יומם • שבועה עננים כתובים
במסעיהם: ארבעה מארבע רוחות ואחד למעלה
ואחד למטה ואחד לפניהם, ממניף את הגבה ומגביה

♦ יום שישי י"א סיון ♦

לה ויהי במשל ארון ואמר משה אתגלי יי
ויתבדרון סנאיד ויערקון בעלי דבדון מן
קדמך:

ז נ הפסוק (לה) ויהי בנסע הארון ויאמר משה קומה •
יהוה ויפצו איבד וינסו משנאיד מפניך:

ב' כל כתבי הקדש' (שבת קטז) • קומה ה' • לפי שהיה
מקדים לפניהם מהלך שלשת ימים, היה משה אומר:
צמד והמתן לנו ואל תתרחק יותר. (תנחומא בויקהל) •

כ"י ויהי בנסע הארון • עשה לו סימניות מלפניו
ומלאחרי, לומר שאין זה מקומו; ולמה נכתב כאן?
כדי להפסיק בין פרענות לפרענות וכו', כדאיתא

בעל הטורים

ובנחה. כתיב בה"א, כנגד ד' דגלים
ומחנה לוינה.
בפסוק "ויהי בנסע" י"ב תיבות, כמו
שיש בפסוק "ולכל ה' החזקה" שהוא
סוף התורה. ובפסוק "ובנחה" יש בו ז'
תיבות, כמו שישי בפסוק "בראשית"
שהוא תחלת התורה. לומר שהוא
חשוב ספר תורה בפני עצמו. ומתחיל
בוי"ו ומסיים בלמ"ד, על שם "הליכות
עולם לו" (תבארק ג, ו).
כל פרשה שיש בה כדי ללקט פ"ה
אותיות, כמו "ויהי בנסע", מציילין
אותה מפני הדליקה. לך סמוך לו
"ותבער כם אש ח", לומר לך
שמצילין הפרשה שיש בה פ"ה
אותיות מן האש. ועל כן מילה שעולה
פ"ה מצלת מדינה של גיהנם. תורה לו

לפני נ' לפניך, והוא אחר "ונסע אהל
מועד מחנה הלויים" בפרשת במדבר
סיני' (ב, י), שמשם עד הכא נ' פרשיות.
ויהי בנסע. ווי היה לאומות בנסע.
ויהי. עולה ל"א, שנלחם עם ל"א
מלכים.
בנסע. היה לו לומר 'בנסע'. מלמד
שהיה מתגעגע, ולא היה נוסע ממקומו
עד שמושה אמר 'קומה ה'".
בנסע הארון. בשנוסע הארון, מסייע
עמו המרכבה וחיות הקדש.
בנסע. באטב"ח - חשכל.
בנסע. בא"ת ב"ש שטח"ז, שהוא
בגימטריא ככבוד המרכבה.
בנסע. בגימטריא: יעקב. שדמות יעקב
אשר הוא חקוק בכסא הכבוד נוסע
עמם.

(לד) **בנסעם.** ב' במסורה. "בנסעם מן
המחנה", "בנסעם מקדם" (בראשית יא, ב).
מה להלן מרדו, אף כאן נמי
מרדו. תורה לה
(לה) עשה נוגי"ן הפוכין, שרצה
להעביר השבטים, שאותיותיהם נוגי",
את הירדן, שהוא רחב נוגי", אלא
שהחטא גרם.
טעם אחר לנוגי"ן הפוכין, כדאיתא
בשבת פרק 'כל כתבי' (קטז, א), שאין זה
מקומה, וכתבה כאן להפסיק בין
פורענות ראשונה לפורענות שניה.
ועשה נוגי"ן הפוכין, לומר שמקומה
לאחר נ' פרשיות לפניך. ואלו לא היו
הנוגי"ן הפוכין, לא הייתי יודע אם
לאחר נ' פרשיות לפניך אם לפני נ'
לאחריה, לך עשאוהם הפוכים לומר

שיעור יומי ליום שישי י"א סיון ושנים מקרא ואחד תרגום – יא – פרשת בהעלותך קא

(תהילים פג): "וּמִשְׁנֵאִיךָ נִשְׂאוּ רֹאשׁ", ומי הם? "על-עמך יַעֲרִימוּ סוֹד".

וַיַּפְצוּ אִיבֶיךָ • הַמְכַנְסִין. וַיִּנָּסוּ מִשְׁנֵאִיךָ • אֱלוֹ הָרוֹדְפִים. מִשְׁנֵאִיךָ, אֱלוֹ שׁוֹנְאֵי יִשְׂרָאֵל, שְׂכָל הַשּׁוֹנֵא אֶת יִשְׂרָאֵל שׁוֹנֵא אֶת מִי שְׁאֹמֵר וְהָיָה הָעוֹלָם, שְׁנֵאֲמֵר

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות כרך כג עמוד 80)

"ויפצו אויבך" – שם הוי'; בכתובים נמשך הדבר למטה יותר, שם אלקים, שהוא שרש ומקור להעלם של העולם; ובתורה **שבעל פה** נמשך הדבר לתוך העלם העולם עצמו.

שׁוֹנֵא אֶת מִי שְׁאֹמֵר וְהָיָה הָעוֹלָם (רש"י י, לה)
נֵאֱמָר בְּתִהְיֶיךָ "יָקוֹם אֱלֹקִים וַיַּפְצוּ אוֹיְבָיו". הִרִי שְׂבַחֲמֶשׁ נֵאֱמָר שֵׁם הַוִּי'; בְּתִהְיֶיךָ נֵאֱמָר שֵׁם אֱלֹקִים; וּבְרִש"י – מִי שְׁאֹמֵר וְהָיָה הָעוֹלָם. וְיֵשׁ לְבָאֵר: בְּחֶמֶשׁ מֵאִיר הַשֶּׁרֶשׁ שֶׁל

~ נקודות משיחות קודש ~ (על-פי לקוטי שיחות כרך כג עמוד 73 ואילך – מותנך 'לקראת שבת')

שׁוֹנְאֵי יִשְׂרָאֵל – שׁוֹנְאֵי הַקֶּבֶד

אך אם כן, איך יתכן כלל מציאות של "שׁוֹנְאֵי ה'" חס-ושלום, הרי אם מאמין הוא בקב"ה, וב"מי שאומר והיה העולם", יודע ממילא שכל חיותו וקיומו מגיעים מהקב"ה, ואיך שיהי שתהיה לו שׁוֹנֵא חס-ושלום להשם יתברך? ולכן מפרש רש"י שאכן לא מדבר כאן על שׁוֹנְאֵי הַקֶּבֶד"ה בעצמו, דהוה דבר שאי-אפשר להיות כלל, כִּי-אם על שׁוֹנְאֵי יִשְׂרָאֵל, וְ"כָל הַשּׁוֹנֵא אֶת יִשְׂרָאֵל שׁוֹנֵא אֶת מִי שְׁאֹמֵר וְהָיָה הָעוֹלָם". וק"ל.
(ועין במקור הדברים ב'לקוטי שיחות', שבאר מדוע לא פירש כן רש"י גם על "ויפצו אויבך" שלפני זה).

לובמפרוהי אמר טוב יי שרי ביקרף בגו רבות אלפאי דישראל:

(ל) וּבִנְחָה יֹאמֵר שׁוֹבָה יְהוָה רַבְבוֹת אֶלְפֵי יִשְׂרָאֵל: ז נ הוּכַח פ

מגיד, שאין השכינה שורה בישראל פחותים משני אלפים ושתי רבבות.

רש"י: שׁוֹבָה ה' • מִנַּחֵם תְּרַגְּמוּ לְשׁוֹן מְרֻגָּע, וְכֵן (ישעיה
(ז): "בְּשׁוֹבָה וְנַחַת תִּשְׁעוּן". רַבְבוֹת אֶלְפֵי יִשְׂרָאֵל.

א והנה עמא פד מסתקפין ביש גדם יי ושמייע גדם יי ויתקף רגזה ודלקת בהון אשתא מן גדם יי ושציאת בקיפי משריתא:

יא (א) וַיְהִי הָעָם כְּמִתְאַנְנִים רַע בְּאַזְנֵי יְהוָה וַיִּשְׁמַע יְהוָה וַיַּחַר אַפּוֹ וַתִּבְעַר-בָּם אֵשׁ יְהוָה וַתֹּאכַל בִּקְצָה הַמִּחְנֶה:

תואנה שהיא רעה באזני ה', שמתפננים שתבוא באזניו ויקניט. אמרו: "אוי לנו, כמה לבטנו בדרך הזה שלשה ימים, שלא נחנו מענוי הדרך". ויחר אפו • אני הייתי מתפנן לטובתכם, שתפנסו לארץ מיד. בקצה המחנה • במקצין שבהם לשפלות, אלו ערב רב. רבי שמעון בן מנסיא אומר: בקצינים שבהם ובגדולים.

רש"י: וַיְהִי הָעָם כְּמִתְאַנְנִים • (ספרי) אין "העם" אלא רשעים, וכן הוא אומר (שמות יז): "מָה אַעֲשֶׂה לָעָם הַזֶּה". ואומר (ירמיה ג): "הָעָם הָרַע הַזֶּה". וקשהם פשרים, קרואים: "עמי", שנאמר (שמות ה): "שִׁלַּח אֶת עַמִּי" (מכה ו): "עַמִּי מִה-עֲשִׂיתִי לָךְ". כְּמִתְאַנְנִים • אין 'מתאננים' אלא לשון עלילה, מבקשים עלילה האף לפרש מאחרי המקום, וכן הוא אומר בשמשון (שופטים יד): "כִּי תֹאנָה הוּא-מִבְּקֶשׁ". רַע בְּאַזְנֵי ה' •

בַּיּוֹצֹחַ עָמָא עַל מֹשֶׁה וְצִלֵּי מֹשֶׁה קָדָם יי
וְאַשְׁתַּקְעַת אֶשְׁתָּא :

הָאֵשׁ • (שם) שָׁקַעַה בַּמְקוֹמָהּ בָּאָרֶץ, שָׁאֲלוּ חֲזֵרָה לְאַחַת הָרִוּחוֹת – הִיטָהּ מִקְפָּלֶת וְהוֹלֶכֶת כָּל אוֹתוֹ הָרִיחַ.

ג. וַיִּקְרָא שְׁמָא דְאַתְרָא הַהוּא דְלִקְתָּא אַרְי
דְּלִקְתָּ בְּהוּן אֶשְׁתָּא מִן קָדָם יי:

וְעֶרְבָרֵבִין דִּי בִינְיָהוֹן שְׁאִילוּ שְׁאֲלָתָא
וְתַבֵּי וַיְבָכוּ אַף בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְאָמְרוּ מִן
יִכְלֻנָּא בְּסָרָא :

וַיֵּצֵא אֶת יִשְׂרָאֵל וְיָכָר וְגו'." וְאַם תֹּאמַר: אֲכֻלּוּם, וְהִלֵּא בְּכִנְיֹסָתָם
לְאֶרֶץ נֶאֱמַר (במדבר לב): "וּמִקֵּנָה רַב הָיָה לִבְנֵי יִשְׂרָאֵל וְיָכָר
וְגו'", אֲלֵא שְׁמִבְקָשִׁים עָלֶיהָ.

הַדִּכִּירָן אֶנְחָא יְת נֻנְיָא דִּהוּינָא אֶכְלִין
בְּמַעְרִים מִגֵּן יְת בּוֹעִינְיָא וְיֵת אֲבִיחָא
וּכְרָתִי וּבּוֹצְלִי וְתוּמִי :

חוץ מאלו? מפני שהם קשים למניקות. אומרים
לְאִשָּׁה: אַל תֹּאכְלִי שׁוֹם וּבָצֵל מִפְּנֵי הַתִּינוּק. מִשָּׁל
לְמַלְךְ כֹּה פָּדְאִיתָ בְּסִפְרִי. הַקִּשְׁאִים. הֵם
קוֹמֵמֵבְרוֹשׁ (גורקען) בִּלְעֻז. אֲבִטְחִים. בּוֹרֵק.ש.
הַחֲצִיר. פְּרִישֵׁין פּוֹרִיל"ש (לויך), וְתַגּוּמוֹ יֵת
בּוֹצִינֵי וכו'.

וּכְעֵן נִפְשָׁנָא תְּאִיבָא לִית כָּל מְדַעַם אֶלְהֵן
לְמִנָּא עֵינָנָא :

וּמִמָּנָה כָּבֵד זֶרַע גָּדָא הוּא וְחֻזָּה כְּחֻז
בְּדִלְחָא :

פֿלומר: ראז באַי עולם עַל מַה מִתְלַוְנִים בָּנִי, וְהִמָּן
כִּפּוֹ וְכִפּוֹ הוּא חָשׁוּב. בִּזְרַע-גֵּד • עֲגַל כִּגְדָא, זֶרַע
קוֹלִינְדֵרִי. בְּדִלַח • שֵׁם אָבִן טוֹבָה קְרִיסְטָל.

ח שִׁטִּין עָמָא וְלִקְטִין דְּצָבִי טַחִין בְּרִיחָא
אוּ דְּצָבִי דְּאִיךְ בְּמִדְכָתָא וּמִבְשָׁלִין לָהּ
בְּקִדְרָא וְעִבְדִּין יָתָהּ אֲרִיזִין וְהָרָה טַעֲמָה
כְּטַעַם דְּלִישׁ בְּמִשְׁחָא :

הַיְיטָא שְׁטוּ. אִין "שֵׁיט" אָלֵא לְשׁוֹן טוֹיל אישבני"ר,
בְּלֵא עָמֵל. וְטַחְנוּ בְּרִיחִים וגו'. לֹא יֵרֵד בְּרִיחִים
וְלֹא בַקְדֶּרֶה וְלֹא בַמְדוּכָה, אָלֵא מִשְׁתַּנָּה הִיָּה טַעֲמו
לְנִטְחָנִין וְלַנְדוּכִין וְלַמְבַּשְׁלִין. בַּפְּרוּר - קֶדְרָה. לְשֹׁד
הַשָּׁמֶן. לְחֵלֹחַ שֶׁל שָׁמֶן, כִּף פֶּרֶשׁוּ דוֹנֵשׁ. וְדוּמָה
לוֹ: (תהילים לב): "נִהְפָּךְ לְשׁוֹדִי בְּתוֹכִי קִיץ", וְהִלֵּךְ
יָסוֹד - נִהְפָּךְ לְחֵלֹחִי בְּתוֹכוֹנִי קִיץ. וְרַבּוּתֵינוּ
פֶּרֶשׁוּהוּ (ספרי) לְשׁוֹן שְׁדִים, אֵף אִין עֲנִין שְׁדִים אֲצֵל
שָׁמֶן. וְאִי אֲפֹשֶׁר לֵאמֹר לְשֹׁד הַשָּׁמֶן, לְשׁוֹן (דברים לב)

(ט) וּבִרְדַּת הַפֶּלַעַל עַל-הַמַּחֲנֶה לַיְלָה יֵרֵד הַפֶּן עָלָיו:

(י) וַיִּשְׁמַע מֹשֶׁה אֶת־הָעַם בִּכְבֹּה׃ לְמַשְׁפַּחְתּוֹ אִישׁ לִפְתָּח אָהֳלוֹ וַיַּחַר־אֵף יְהוָה מְאֹד וַיִּבְעִינִי מֹשֶׁה רַע:

וְכֹכָבִים, לְפָרֶסֶם תִּרְעַמְתֶּן בְּגִלּוֹי. וּרְבוּתֵינוּ אִמְרוּ

(יא) וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה אֶל־יְהוָה לְמַה הִרְעִיתָ לְעַבְדְּךָ
וּלְמַה לֹא־מִצַּתִּי חֵן בְּעֵינֶיךָ לְשׁוֹם אֶת־מִשְׁא
כָּל־הָעָם הַזֶּה עָלַי:

(יב) הָאֲנֹכִי הָרִיתִי אֶת כָּל־הָעָם הַזֶּה אִם־אֲנֹכִי יִלְדֶּתִיהוּ כִּי־תֹאמַר אֵלַי שָׂאֵהוּ בְּחִיקָד כַּאֲשֶׁר יֵשֵׂא הָאָמֶן אֶת־הַיֶּנֶק עַל הָאֲדָמָה אֲשֶׁר נִשְׁפָּעַת לִאֲבָתָיו:

כִּי־בִית־אֶמֶר אֵלַי. שְׁאֵתָהּ אֹמֵר אֵלַי שְׁאֵהוּ
בְּחִיקָךְ. וְהִיכֵן אָמַר לוֹ בֵּן? (שמות לב): "לֶךְ נָחָה
אֶת־הָעָם", וְאֹמֵר (שמות ו): "וַיֵּצֵאוּ אֶל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל"

(יא) **וְלִמָּה לֹא מִצְוֵתִי חֵן** חסר אֶלָּף.
וְאִידֶּךָ גָּבִי אִיּוֹב (א. כא) "עֵרֶם יִצְתִּי"
חסר אֶלָּף. לזכור, אִם לֹא מִצְוֵתִי חֵן
בְּעֵינֶיךָ לָמָּה יִצְאֵתִי מִבֶּטֶן אִמִּי. תורה יב
(יב) **הָאֱמִן**. תגין על ה"ה"א, שְׁבִדָּה
דְּכָרִים הָאֵב מִזְכָּה לְכִנּוּי, וְאִלּוּ הָיוּ
בְּנוּי, בָּכָה, בְּעוֹשֶׁר, בַּחֲמָה, בְּשָׁנִים.

דוד. מואב שהיה שקט, עמד טעמו.
אבל דוד שגלה ממקום למקום,
בשנותיו את טעמו. דוד המדבר, אף
על פי שגלו ממקום למקום לא שנו את
טעמם. בשביל הפזן שגאמר בו 'טעמו',
שלא ניתנה התורה אלא לאוכלי
הפזן. תורה ט

(ח) **טַעֲמוֹ**, ד' בַּמִּסּוּרָה. "וְהִזָּה טַעֲמוֹ בְּטַעַם לְשֹׁד הַשְּׁמֹן", "שֶׁאֵינָן מוֹאֲב מִנְעֻרָיו וְשָׁקֵט הוּא אֶל שְׁמֵרָיו וְלֹא הוֹרֵק מִכָּלִי אֶל כָּלִי וּבִגְלוֹלָה לֹא הִלָּךְ, עַל כֵּן עָמַד טַעֲמוֹ בּוֹ" (יְרֵמְיָה מֹת, יא), "וְיִשְׁנֹנוּ אֶת טַעֲמוֹ" (שְׁמוּאֵל א' כא, יד), "בִּשְׁנוֹתָיו אֶת טַעֲמוֹ" (תְּהִלִּים לז, א) גְּבִי

(יג) **מֵאִין לִי בָשָׂר לֶחֶט לְכָל־הָעָם הַזֶּה כִּי־יִכְבְּוּ עָלַי**
לֵאמֹר תִּנְהַלְנוּ בָשָׂר וְנֹאכְלָה:

(יד) **לֹא־אוּכַל אֲנֹכִי לִבְדִּי לִשְׂאת אֶת־כָּל־הָעָם הַזֶּה**
כִּי כָבֵד מִמֶּנִּי:

(טו) **וְאִם־כָּכָה | אֶת־עֲשֵׂה לִי הֲרֹגִי נָא הָרֹג אִם־**
מִצָּאתִי חֵן בְּעֵינֶיךָ וְאֶל־אַרְאֶה בְּרַעְתִּי: פ

כ"ט וְאִם־כָּכָה אֶת־עֲשֵׂה לִי • תִּשָּׁש כַּחוֹ שֶׁל מֹשֶׁה
 כְּנִקְבָּה. כְּשֶׁהֲרָאָהוּ הַקְדוֹשׁ־בְּרוּךְ־הוּא הַפְּרַעְנוֹת
 שֶׁהוּא עֲתִיד לְהִבְיֹא עֲלֵיהֶם עַל זֹאת, אָמַר לִפְנֵי:

(טז) **וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה אִסְפָּה־לִּי שְׂבָעִים אִישׁ**
מִזִּקְנֵי יִשְׂרָאֵל אֲשֶׁר יִדְעָתָם כִּי־הֵם זִקְנֵי הָעָם וְשִׁטְרֵיו
וְלִקְחָתָם אִתָּם אֶל־אַהֵל מוֹעֵד וְהִתִּיצְבוּ שָׁם עִמָּךְ:

כ"ט וְאִם־כָּכָה לִי • הָרִי תִשׁוּבָה לְתִלְוִינִיךָ שְׂאֲמַרְתָּ:
 "לֹא־אוּכַל אֲנֹכִי לִבְדִּי". וְהִזְקֵנִים הָרָאשׁוֹנִים הֵיכָן
 הָיוּ? וְחֵלָא אֵף בְּמִצְרַיִם יָשְׁבוּ עִמָּהֶם, שְׁנֵאֲמַר (שמות
 א): "לֶךְ וְאִסַּפְתָּ אֶת־זִקְנֵי יִשְׂרָאֵל" ? אֵלָּא בְּאֵשׁ תִּבְעָרָה
 מֵתוֹ, וְרָאוּיִם הָיוּ מִסִּינֵי לְכָךְ, דְּכֹתִיב (שמות כד): "וַיִּחַזְּזוּ
 אֶת־הָאֱלֹהִים", שְׁנֵהֲגוּ קִלּוֹת רֹאשׁ, כְּנוֹשֵׁף פֶּתוֹ וּמִדְּבַר
 בְּפִנֵּי הַמֶּלֶךְ. וְזֶהוּ (שם): "וַיֹּאכְלוּ וַיִּשְׂתּוּ". וְלֹא רָצָה
 הַקְדוֹשׁ־בְּרוּךְ־הוּא לִתֵּן אֲבִלוֹת בְּמִתְן־תּוֹרָה וּפְרַע
 לָהֶם כָּאֵן. אֲשֶׁר יִדְעָתָם כִּי־הֵם וְגו' • אוֹתָן שְׂאֲמַתָּ

מִפִּיר שְׁנִתְמַנְנוּ עֲלֵיהֶם שׁוֹטְרִים בְּמִצְרַיִם בְּעִבּוֹדֶת פָּרֹךְ,
 וְהָיוּ מְרַחֲמִים עֲלֵיהֶם וּמְכִים עַל יָדָם, שְׁנֵאֲמַר (שמות
 ח): "וַיִּכּוּ שְׁטָרִי בְנֵי יִשְׂרָאֵל" – עֲתָה יִתְמַנּוּ בְּגִדְלָתָן,
 כְּדֶרֶךְ שְׁנִצְטָעְרוּ בְּצִרְתָּן. וְלִקְחָתָם אִתָּם • קָחֵם
 בְּדָבָרִים: "אֲשֶׁרִיכֶם שְׁנִתְמַנְיָתֶם פְּרָנְסִים עַל בְּנֵיו שֶׁל
 מָקוֹם!". וְהִתִּיצְבוּ שָׁם עִמָּךְ • כְּדִי שִׁירָאוּ יִשְׂרָאֵל
 וַיִּנְהָגוּ בָּהֶם גְּדֻלָּה וְכִבּוּד, וַיֹּאמְרוּ: חֲבִיבִין אֱלֹהֵי
 שְׁנִכְנָסוּ עִם מֹשֶׁה לְשִׁמְעַע דְּבוּר מִפִּי הַקְדוֹשׁ־בְּרוּךְ־הוּא

(ספרי).

בעל הטורים

(טז) **אִסְפָּה לִי שְׂבָעִים אִישׁ** • כְּנִגְדֵי
 שְׂבָעִים נֶפֶשׁ שֶׁיִּרְדּוּ לְמִצְרַיִם, וְכְנִגְדֵי
 שְׂבָעִים אוֹמוֹת, וְכְנִגְדֵי שְׂבָעִים שְׁמוֹת
 שֶׁיֵּשׁ לוֹ לְהַקְדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא, וְאֵלּוּ הֵן:
 אֵל, אֱלֹהִים, ה', אֶחָד, אֲדוֹן, אֲדִיר,
 אֶהְיֶה, אֲמִיץ, אֲמוֹת, אֲרָךְ אֲפִים, אֲחִירֹן
 שְׂאִינוּ מוֹסֵר מַלְכוּתוֹ לֵאחֹר, אֲמוֹנָה,
 אֲשׁוּבֹל הַכֹּפֶר, בְּרוּךְ, בּוֹרָא, גְּדוֹל, גָּאֵה,
 גּוֹאֵל, גְּבוּר, דְּגוּל, הַיּוֹדֵעַ, וְעַד, זֹכֵר,
 חַי, חֲסִיד, חֲנוּן, חוֹקֵר, חֲסִין, חָכֵם, טוֹב,
 טְהוֹר עֵינַיִם, יִשְׂרָאֵל, יוֹשֵׁב סֵתֶר, כְּבוֹד
 מִסְתַּתֵּר, נוֹרָא, נִשְׁגָּב, נִצָּח, נוֹצֵר חֶסֶד,
 נוֹשֵׂא עָוֹן, נוֹשֵׂא פָשַׁע, נוֹשֵׂא חֲטָא,
 נוֹקֵם, נוֹטֵר, סֵלָה "יֹשֵׁב קֶדֶם סֵלָה",
 סֵלָה, עֲלִיזָן, עֹפֵר, עֲזוּז, פּוֹדֵה, צוּר, צָבִי,

וְכָשֶׁם שֶׁהוּא זֹכֵה לָהֶם, כִּף מְחַיֵּב
 אוֹתָם בְּחִמּוּשָׁה דְּבָרִים חִלּוּפִם, דְּכֹתִיב
 (שְׁמוּאֵל ב' ג, כט) "יִחַלּוּ עַל רֹאשׁ יוֹאָב וְאֵל
 כָּל בֵּית אָבִיו, וְאֵל יִפְרֹת מִבֵּית יוֹאָב זָב
 וּמִצִּרְעָה וּמִחִזְקִי בַּפֶּלֶךְ וּבַפֶּלַח בְּחֶרֶב וְחֶסֶר
 לָחֶם".
 זָב - תַּחַת הַכֶּתֶר, שֶׁהָיוּבוֹת מִתְשֶׁשׁת הַכֶּתֶר.
 וּמִצִּרְעָה - תַּחַת הַנּוֹי, כִּי הִצִּירְעָתָהּ מִגּוֹנָה
 עַל הַבְּרִיּוֹת.
 וּמִחִזְקִי בַּפֶּלֶךְ - בּוֹר שְׂאִין בּוֹ חֲכָמָה.
 וּבַפֶּלַח בְּחֶרֶב - קִצֵּר יָמִים.
 וְחֶסֶר לָחֶם - זֶה עוֹנֵי תַּחַת הָעוֹשֶׁר.
 נִמְצָא שֶׁהִצִּידִיק זֹכֵה לְבָנָיו בְּחִמּוּשָׁה
 דְּבָרִים, וְהַחֲבִיב מְחַיֵּב אוֹתָם בְּחִמּוּשָׁה
 דְּבָרִים חִלּוּפִם. תּוֹרָה יג

כְּנִי, שְׁנֵאֲמַר (תהלים ז, טז) "יִרְאֶה אֵל
 עֲבָדֶיךָ פֶּעֶלְךָ, וְהִדְרֶךְ עַל בְּנֵיהֶם".
בְּכֹה, שְׁנֵאֲמַר (שם קב, א) "גְּבוּר בְּאֶרֶץ
 יִהְיֶה וְרָעוּ, דּוֹר יִשְׁרִים יִכְרֹךְ".
בְּעוֹשֶׁר, שְׁנֵאֲמַר (שם לו, כח) "נַעַר הֵייתִי
 גַּם וְקָנֹתִי, וְלֹא רִאִיתִי צָדִיק נִעְצָב וְזָרַעוּ
 מִבְּקָשׁ לָחֶם. כָּל הַיּוֹם חֲזָנָן וּמִלְּוָה,
 וְזָרַעוּ לְבָרְכָהּ".
בְּחִכְמָה, שְׁנֵאֲמַר (שם מה, יז) "תַּחַת
 אֲבֹתֶיךָ יִהְיֶה כְּנִיךְ, תִּשְׁתִּימּוּ לְשִׁרִּים
 בְּכָל הָאֶרֶץ", וְכֹתִיב (ישעיה נט, כא) "לֹא
 יִמּוּשׁוּ מִפִּיךָ וּמִפִּי זָרְעֶךָ וּמִפִּי זָרַע
 וְרָעָךְ".
בְּשִׁנִּים, דְּכֹתִיב (דברים יא, כא) "לִמְעַן יִרְבּוּ
 יְמִיכֶם וַיְמִי בְנֵיכֶם עַל הָאֲדָמָה".

יו ואֶת־גִּלְיָאֵל וְאֶמְלֵל עִמָּךְ תָּמָן וְאַרְבֵּי מִן רוּחָא
דְּעֵלָךְ וְאַשְׁנֵי עֲלִיהוֹן וְסוּכְרוֹן עִמָּךְ בְּמִטּוֹל
עֲמָא וְלֹא תִסּוּכֵר אֶת בְּלִחוּדְךָ :

(י) וַיְרַדְתִּי וּדְבַרְתִּי עִמָּךְ שֵׁם וְאַצְלֹתִי מִן־הָרוּחַ
אֲשֶׁר עָלֶיךָ וּשְׁמָתִי עֲלֵיהֶם וּנְשָׂאוּ אֶתְךָ בְּמִשְׁאֵה
הָעֵם וְלֹא־תִשָּׂא אֶתְּךָ לְבִדְךָ :

מְדַלִּיקִין הֵימָנוּ וְאֵין אוֹרוֹ חֹסֵר כָּלוּם. וְנִשְׂאוּ
אֶתְךָ • הִתְנַה עִמָּהֶם עַל־מִנַּת שִׁיקְבָּלוֹ עֲלֵיהֶם טַרַח
בְּנִי, שֶׁהֶם טַרְחָנִים וְסַרְכָּנִים. וְלֹא־תִשָּׂא אֶתְּךָ
לְבִדְךָ • (ספרי) הָרִי תִשׁוּבָה לְמָה שֶׁאֲמַרְתָּ: "לֹא־אוּכַל
אֲנֹכִי לְבִדִּי".

כ"י • וַיְרַדְתִּי • זוֹ אַחַת מֵעֲשֶׂר יְרִידוֹת הַפְּתוּבוֹת
בַּתּוֹרָה. וְדְבַרְתִּי עִמָּךְ • וְלֹא עִמָּהֶם. וְאַצְלֹתִי •
פְּתָרְגוּמוֹ "וְאַרְבֵּי", כְּמוֹ (שְׁמוֹת כד): "וְאַל־אֲצִילִי בְנֵי
יִשְׂרָאֵל". וּשְׁמָתִי עֲלֵיהֶם • לְמָה מִשָּׁה דוּמָה
בְּאוֹתָהּ שָׁעָה? לְנֵר שֶׁמֶנֶח עַל גְּבִי מְנוֹרָה וְהַפֵּל

יח וְלַעֲמָא תִימַר אֲזַדְמָנוּ לְמַחַר וְתִיכְלוֹן
בְּסָרָא אַרְי בְּכִיתוֹן קָדָם יִי לְמִימַר מִן
יְכַלְנָא בְּסָרָא אַרְי טַב לָנָא בְּמַצְרִים וְיִתֵּן יִי
לְכוֹן בְּסָרָא וְתִיכְלוֹן :

(יח) וְאַל־הָעֵם תֹּאמַר הִתְקַדְּשׁוּ לְמַחַר וְאַכְלֹתֶם בָּשָׂר
כִּי בְכִיתֶם בְּאֻזִּי יְהוָה לֵאמֹר מִי יֵאכְלֵנוּ בָּשָׂר
כִּי־טוֹב לָנוּ בְּמַצְרִים וְנִתֵּן יְהוָה לָכֶם בָּשָׂר וְאַכְלֹתֶם :

כ"י • הִתְקַדְּשׁוּ • הִזְמִינוּ עֲצָמְכֶם לְפָרְעָנוּת, וְכֵן הוּא אוֹמֵר (יִרְמִיָּה יח): "וְהִקְדַּשְׁתָּ לְיוֹם הַרְגָּה".

יט לֹא יוֹמָא חַד תִּיכְלוֹן וְלֹא תִרִין יוֹמִין וְלֹא
חֲמִשָּׁא יוֹמִין וְלֹא עֲשָׂרָא יוֹמִין וְלֹא עֲשָׂרִין
יוֹמִין :

(יט) לֹא יוֹם אֶחָד תֹּאכְלוֹן וְלֹא יוֹמִים וְלֹא חֲמִשָּׁה
יָמִים וְלֹא עֲשָׂרָה יָמִים וְלֹא עֲשָׂרִים יוֹם :

כ עד יִרַח יוֹמִין עַד דִּי תִקְוִצוֹן בֵּה וְיִהִי לְכוֹן
לְתַקְלָא חֲלָף דְּקַצְתוֹן יֵת מִימְרָא דִּי
דְשַׁכְּנָתָה שְׂרִית בִּינִיכוֹן וּבְכִיתוֹן קְדָמוּהִי
לְמִימַר לְמָא דָּנָן נִפְקָנָא מִמַּצְרִים :

(כ) עַד חֲדָשׁ יָמִים עַד אֲשֶׁר־יֵצֵא מֵאִפְכָּם וְיִהִי
לָכֶם לְזָרָא יַעֲזוּ כִּי־מֵאִסְתֶּם אֶת־יְהוָה אֲשֶׁר בְּקִרְבְּכֶם
וְתִבְבּוּ לִפְנֵי לֵאמֹר לְמָה זֶה יֵצְאוּ מִמַּצְרִים :

כ"י עד חֲדָשׁ יָמִים • זוֹ בְּפִשְׁרִים, שְׁמַתְמָצִין עַל
מִטּוֹתֵיהֶן וְאַחֲר־כֵּן נִשְׁמָתָן יוֹצֵאָה. וּבְפִשְׁרִים הוּא
אוֹמֵר: "הַבָּשָׂר עוֹדָנָה בֵּין שְׁנֵיהֶם" – כֵּן הִיא שְׁנוּיָה
בְּסַפְרֵי, אָבֵל בְּמִכִּילְתָּא שְׁנוּיָה חֲלוּף: הַרְשָׁעִים
אוֹכְלִין וּמַצְטַעְרִין שְׁלֹשִׁים יוֹם, וְהַפְּשָׁרִים "הַבָּשָׂר
עוֹדָנָה בֵּין שְׁנֵיהֶם". עַד אֲשֶׁר־יֵצֵא מֵאִפְכָּם •

כ"י עד חֲדָשׁ יָמִים • זוֹ בְּפִשְׁרִים, שְׁמַתְמָצִין עַל
מִטּוֹתֵיהֶן וְאַחֲר־כֵּן נִשְׁמָתָן יוֹצֵאָה. וּבְפִשְׁרִים הוּא
אוֹמֵר: "הַבָּשָׂר עוֹדָנָה בֵּין שְׁנֵיהֶם" – כֵּן הִיא שְׁנוּיָה

בעל הטורים

וְיֵאצֵּל מִן הָרוּחַ אֲשֶׁר עָלָיו, וְיִתֵּן עַל
שְׂבָעִים אִישׁ. אָבֵל אֶלְדָּד וּמִידָד שְׁלֹא
הָיוּ מִכֹּלל הַשְּׂבָעִים, נֶאֱמַר בָּהֶם (פסוק כו)
וְיִתְּנָח עֲלֵיהֶם הָרוּחַ, פִּירוּשׁ: הָרוּחַ
מֵאֵת ה', וְלֹא מִשָּׁל מִשָּׁה. וּבִשְׂאֵמֶר לוֹ
יְהוֹשֻׁעַ "כִּלְאֵם" (פסוק כח), אָמַר: "וְיִמִּי יִתֵּן
כָּל עִם ה' וְנִבְיָאִים", בְּאֵלּוֹ הַשְּׂנִים,
"בְּתַת ה' אֶת רוּחוֹ עֲלֵיהֶם", וְלֹא
בְּשְׂבָעִים זְקֵנִים שֶׁאֵצֵּל מִרוּחֵי וְנִתֵּן
עֲלֵיהֶם. תּוֹרָה יח
(כ) לְזָרָא. בְּאֵלָף. שֶׁמֶצְאוּ בּוֹ כָּל מִינֵי
טַעֲמִים חוּץ מֵאֶחָד, וְהוּא טַעֲמוֹ שֶׁל
לְוִיָּתָן.
לְזָרָא. בְּגִימְטְרִיא: לְחָלִי
מַעֲיִים. תּוֹרָה כא

עֲלִיוֹנִים, עֲנִיִּים, עֵדָה, עֲבָרִים, עֲבָדִים,
עַמִּים, פְּרוּיִם, פְּרוּיִם, צֵאן, צַדִּיקִים,
קְדוּשִׁים, קְנוּיִם, רַבִּים, רַבִּים, שְׂבָטֵי יִהּ,
תְּמִימִים. עַד כָּאן. וְשְׂבָעִים שְׁמוֹת
לִירוּשָׁלַיִם.
אֶסְפָּה. תִּגִּין עַל דִּי דְאֶסְפָּה, לֹאמַר לֶךְ
שִׁיחֵיו בְּקִיאִין וְהוֹדִירִין בְּה' חוֹמְשֵׁי
תּוֹרָה.
עִמָּךְ. בְּגִימְטְרִיא: יְהוֹ דוּמִין. תּוֹרָה יז
(יז) וְאַצְלֹתִי מִן הָרוּחַ אֲשֶׁר עָלֶיךָ
וּשְׁמָתִי עֲלֵיהֶם. כִּי אֲנִי לֹא אֶבְחָרֶם
וְלֹא אֶתֵּן מִרוּחִי עֲלֵיהֶם, כִּי אֲנִי אֲמַרְתִּי
כִּי אֶתָּה לְבִדְךָ תִּשָּׂא אוֹתָם, וְאֶתָּה
אֲמַרְתָּ לֹא אוּכַל לְשֹׂאת מִשָּׂא כָּל הָעָם
הַזֶּה, בְּחַר לֶךְ מִי שִׁישָׂא עִמָּךְ, וְתִתֵּן
מִרוּחְךָ עֲלֵיהֶם. לְכֵךְ כְּתִיב (פסוק כח)

צְבָאוֹת, קְדוּשׁ, קָנָא, קְרוֹב, רַחוּם, רֵם,
רֵאשׁוֹן שְׁלֹא קָבֵל מְלֻכוֹתוֹ מֵאַחֵר, רַב
חֹסֵד, שׁוֹמֵר, שׁוֹפֵט, שְׁלִטוֹן, שׁוֹר, שׁוֹכֵן
עַד, תְּמִימִים, תְּקִיף.
וְשְׂבָעִים שְׁמוֹת שֶׁל יִשְׂרָאֵל, וְאֵלּוֹ הֵן:
אֲשֶׁת נְעוּרִים, אִילֵי הַצֹּדֵק, אֱלוֹפִים,
אֲחִים, אֲהוּבִים, אוֹם, אֵם, אִישִׁים,
אֲפִרִים, אֲדִירִים, אֲצִילִים, אָגוּז, אִנְיָמָה,
אֲגָדָה, בָּנִים, בְּנֵי אֵל חַי, בְּכוֹר, בְּהִירִים,
בְּתִי, בְּרָה, בַּעוּלָה, גוֹי, גְּדוּל, גֵּן נְעוּל,
גֵּל נְעוּל, גִּפֹן, הַעֲמוּסִים, וְנִשְׂוֹאִים, זָרַע
קָדֵשׁ, חֲכָמִים, טוֹבִים, יְחִידִים, יְקִירִים,
יִשְׂרָאֵל, יְשׁוּרוּן, יַעֲקֹב, יוֹסֵף, יְהוּדִים,
יְלָדִים, יְדִידִים, פֶּלַח, פְּנֵה, פֶּרֶם, פְּהָנִים,
מִשְׁרָתִים, מְלָכִים, מַעֲזֵן חֲתוּם, נַחֲלָה,
נְדִיבִים, נְאֻוָּה, נַעֲרָה, נַעֲטָה, סְגוּלָה,

רִאִיתִי שֵׁשׁ מְקוֹם שְׁקוֹרִין לְחֶרֶב "זָרָא". אֶת־הָ
אֲשֶׁר בְּקֶרְפֶּכֶם • אִם לֹא שִׁנַּטְעִיתִי שְׂכִינָתִי בֵּינֵיכֶם,
לֹא גָבַהּ לְבַבְכֶם לִפְנֵס לְכָל הַדְּבָרִים הַלָּלוּ.

כְּתוּבָה: "דִּי תִקְוֹצוֹן בֵּיהּ". יְהֵא דוֹמָה לָכֶם כְּאִלוֹ
אֲכַלְתֶּם מִמֶּנּוּ יוֹתֵר מִדְּאִי, עַד שִׁיּוּצָא וְנִגְעַל לַחוּץ
דְּרֹךְ הָאָף. וְהִיָּה לָכֶם לְזָרָא • (ספרי) שְׂתִהִיו מְרַחֲקִין
אוֹתוֹ יוֹתֵר מִמֶּה שֶׁקִּרְבַתֶּם. וּבְדַבְרֵי רַבִּי מֹשֶׁה הַדְּרָשׁן

כא ואמר משה שית מאה אלפין גברא
רגלאה עמא די אנא ביניהון ואת אמרת
בסרא אתן להון ויכלון ירח יומין:

(כא) וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה שֵׁש־מֵאוֹת אֶלֶף רַגְלֵי הָעָם אֲשֶׁר
אֲנֹכִי בִקְרָבֹו וְאַתָּה אֲמַרְתָּ בָּשׂוֹר אֶתָּן לָהֶם וְאֲכָלוּ
חֹדֶשׁ יָמִים:

כ"י שש-מאות אלף רגלי • לא חש למנות את הפרט, שלשת אלפים היתרים. ורבי משה הדרשן פירש:
שלא פכו אלא אותן שיצאו ממצרים.

(כב) הִצֵּאֵן וּבִקֵּר יִשְׁחַט לָהֶם וּמִצָּא לָהֶם אִם
אֶת־כָּל־דִּגְי הַיָּם יֵאָסֵף לָהֶם וּמִצָּא לָהֶם: פ

(שם יב): "בְּכָל־בֵּיתִי נֶאֱמָן הוּא", יֹאמֶר: אֵין הַמְּקוֹם
מִסְפִּיק לָנוּ? אֵלֹא כֶּף אָמַר: "שֵׁש־מֵאוֹת אֶלֶף רַגְלֵי
וְגו', וְאַתָּה אֲמַרְתָּ בָּשׂוֹר אֶתָּן" לְחֹדֶשׁ יָמִים, וְאַחֲרֵי־כֶּף
תִּהְיֶה אִמָּה גְדוּלָּה כְּזוֹ! "הִצֵּאֵן וּבִקֵּר יִשְׁחַט לָהֶם"
כְּדִי שִׁיְהַרְגוּ, וְתִהְיֶה אֲכִילָה זֹו מִסְפַּקְתָּן עַד עוֹלָם?
וְכִי שִׁבְחָךְ הוּא זֹה? אֹמְרִים לוֹ לְחֹמֹוֹר: "טַל כּוֹר
שְׁעוּרִים וְנִחְתָּךְ רֹאשְׁךְ"? הַשִּׁיבוּ הַקְדוּשׁ בְּרוּךְ־הוּא:
"וְאִם לֹא אֶתָּן, יֹאמְרוּ שֶׁקְצָרָה יְדִי. הַטּוֹב בְּעֵינֶיךָ
שֶׁיֵּד ה' תִּקְצַר בְּעֵינֵיהֶם? יֹאבְדוּ הֵם וּמֵאָה כִּיּוּצָא
בָּהֶם, וְאֵל תִּהְיֶי יְדִי קְצָרָה לִפְנֵיהֶם אֲפִלּוּ שְׁעָה
אַחַת"!

כ"י הִצֵּאֵן וּבִקֵּר יִשְׁחַט • (ספרי) זֶה אֶחָד מֵאַרְבָּעָה
דְּבָרִים שֶׁהָיָה רַבִּי עֲקִיבָא דוֹרֵשׁ, וְאֵין רַבִּי שִׁמְעוֹן
דוֹרֵשׁ כְּמוֹתוֹ. רַבִּי עֲקִיבָא אָמַר: "שֵׁש־מֵאוֹת אֶלֶף
רַגְלֵי... וְאַתָּה אֲמַרְתָּ: בָּשׂוֹר אֶתָּן לָהֶם וְאֲכָלוּ חֹדֶשׁ
יָמִים הִצֵּאֵן וּבִקֵּר וְגו'" – חָפַל כְּמִשְׁמַעוֹ: מִי יִסְפִּיק
לָהֶם? כְּעֵנֶן שֶׁנֶּאֱמַר (ויקרא כח): "וּמִצָּא כְּדִי גִאֲלָתוּ".
וְאִיזוֹ קֶשֶׁה: זֹו, אוֹ (במדבר כ): "שִׁמְעוּ־נָא הַמִּרְיָם"?
אֵלֹא לִפִּי שְׁלֹא אָמַר בְּרַבִּים, חֲסַף לוֹ הַכְּתוּב וְלֹא
נִפְרַע מִמֶּנּוּ, וְזוֹ שֶׁל מְרִיבָה הִיָּתָה בְּגִלּוּי, לִפְיֶךָ לֹא
חֲסַף לוֹ הַכְּתוּב. רַבִּי שִׁמְעוֹן אָמַר: חֲסִי־שְׁלוֹם, לֹא
עָלְתָה עַל דַּעְתּוֹ שֶׁל אוֹתוֹ צָדִיק כֶּף! מִי שֶׁכְּתוּב בּוֹ

(כג) וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה הִיד יְהוָה תִּקְצַר עֲתָה
תִּרְאָה הִיקָרְךָ דְּבָרִי אִם־לֹא:

תִּרְאָה הִיקָרְךָ דְּבָרִי – שְׁלֹא יִשְׁמַעוּ לָךְ. הִלָּךְ מֹשֶׁה
לִפְיָסֵן (זֶה קָאִי גַם לְרִשִׁי לַעֲיִל). אָמַר לָהֶם: הִיד
ה' תִּקְצַר? (תהלים עח) "הֵן הִכָּה־צוּר וַיִּזּוּבוּ מֵיָם וְגו'
הַגִּם־לָחֶם יוֹכַל־תֵּת". אָמְרוּ: פִּשְׁרָה הִיא זֹו, אֵין בּוֹ
כַח לְמַלְאוֹת שְׂאֲלָתָנוּ. וְזֶהוּ שֶׁנֶּאֱמַר: "וַיִּצָּא מֹשֶׁה
וַיְדַבֵּר אֶל־הָעָם", בֵּינָן שְׁלֹא שִׁמְעוּ לוֹ: וַיֵּאָסֵף שְׂבָעִים
אִישׁ וְגו'.

כ"י עֲתָה תִרְאָה הִיקָרְךָ דְּבָרִי • רַבֵּן גַּמְלִיאֵל בְּנוֹ
שֶׁל רַבִּי יְהוּדָה הַנָּשִׂיא אָמַר: אִי אֲפָשָׁר לַעֲמֹד עַל
הַטָּפֵל, מֵאַחֲרֵי שֶׁאֵינָן מְבַקְשִׁים אֵלֹא עֲלִילָה לֹא תִסְפִּיק
לָהֶם, סוֹפֵן לְדוֹן אַחֲרֶיךָ; אִם אֶתָּה נוֹתֵן לָהֶם בָּשׂוֹר
בְּהִמָּה גִּסָּה, יֹאמְרוּ: דָּקָה בִּקְשָׁנוּ. וְאִם אֶתָּה נוֹתֵן
לָהֶם דָּקָה, יֹאמְרוּ: גִּסָּה בִּקְשָׁנוּ, חִיָּה וְעוֹף בִּקְשָׁנוּ,
דְּגִים וְחִגְבִּים בִּקְשָׁנוּ! אָמַר לוֹ: אִם־כֵּן יֹאמְרוּ שֶׁקְצָרָה
יְדִי. אָמַר לִפְנֵינוּ: הִרְיֵנִי הוֹלֵךְ וּמִפִּיָּסֵן. אָמַר לוֹ: "עֲתָה

(כד) וַיֵּצֵא מֹשֶׁה וַיְדַבֵּר אֶל־הָעָם אֶת דְּבָרֵי יְהוָה וַיֹּאמְרוּ שְׁבָעִים אִישׁ מִזִּקְנֵי הָעָם וַיַּעֲמֵד אֹתָם סָבִיבַת הָאֹהֶל:

כד ונפק משה ומליל לעמא ית פתגמא דיי וקנש שבועין גברא מסבי עמא ואקם יתהון סחור סחור למשקנא:

(כה) וַיֵּרֶד יְהוָה בַּעֲנַן וַיְדַבֵּר אֵלָיו וַיֹּאצֵּל מִן־הָרוּחַ אֶשֶׁר עָלָיו וַיִּתֵּן עַל־שְׁבָעִים אִישׁ הַזִּקְנִים וַיְהִי כְּנוֹחַ עֲלֵיהֶם הָרוּחַ וַיִּתְּנָבְאוּ וְלֹא יָסֹפוּ:

כה ואתגלי יי בענא ומליל עמה ורבי מן רוחא די עלוהי ויהב על שבועין גברא סביא ויהוה פד שרת עליהון ורוחא דנבואה ומתנבאין ולא פסקין:

כז"י"א וְלֹא יָסֹפוּ. לא נתנבאו אלא אותו היום לבדו, כך מפרש ב'ספרי'. ואונקלוס תרגם: "ולא פסקין", שלא פסקה נבואה מהם.

(כו) וַיִּשְׁאָרוּ שְׁנֵי־אֲנָשִׁים בַּמַּחֲנֶה שֵׁם הָאֶחָד אֶלְדָּד וְשֵׁם הַשֵּׁנִי מִידָד וַתֵּנַח עֲלֵיהֶם הָרוּחַ וַהֲמָה בַּפִּתְּכִים וְלֹא יָצְאוּ הָאֹהֶלָה וַיִּתְּנָבְאוּ בַּמַּחֲנֶה:

כו וישארו שני אנשים במחנה שם האחד אלדד ושם השני מידד ותנח עליהם הרוח והמה בפיתכים ולא יצאו האהלה ויתנבאו במחנה:

כז"י"א וַיִּשְׁאָרוּ שְׁנֵי־אֲנָשִׁים • (ספרי) מאותן שנבחרו. אמרו: אין אנו כדאי לגדלה זו. והמה בפתכים במבשרים שבהם לסנהדרין. ונכתבו כלם נקובים בשמות ועל ידי גורל; לפי שהחשבון עולה לשנים עשר שבטים ששה ששה לכל שבט ושבט, חוץ משני שבטים שאין מגיע אליהם אלא חמשה חמשה. אמר משה: אין שבט שומע לי לפחות משבט זקן

אחד. מה עשה? נטל שבועים ושנים פתקין וכתב על שבועים "זקן", ועל שנים חלק. וברר מכל שבט ושבט ששה, והיו שבועים ושנים. אמר להם: טלו פתקיכם מתוך קלפי. מי שעלה בידו "זקן" נתקדש, ומי שעלה בידו חלק, אמר לו: המקום לא חפץ בך.

(כו) וַיִּרְצַן הַנָּעַר וַיִּגַּד לְמֹשֶׁה וַיֹּאמֶר אֶלְדָּד וּמִידָד מִתְּנַבְּאִים בַּמַּחֲנֶה:

כו וירחט עולמא וחוי למשה ואמר אלדד ומידד מתנבאין במשירתא:

כז"י"א וַיִּרְצַן הַנָּעַר. יש אומרים: גרשום בן משה היה.

(כח) וַיַּעַן יְהוֹשֻׁעַ בֶּן־נוּן מִשְׁרַת מֹשֶׁה מִבְּחָרָיו וַיֹּאמֶר אֲדֹנֵי מֹשֶׁה כְּלָאִם:

כח ואתב יהושע בן נון משמשנה דמשה מעולמותא ואמר רבוני משה אסרנין:

כז"י"א כְּלָאִם • (סנהדרין ו) הטל עליהם צרכי צבור, והם כלים מאליהם. (ספרי) דבר אחר: תגם אל בית הפלא,

לפי שהיו מתנבאים: משה מת, ויהושע מכניס את ישראל לארץ.

בעל הטורים

שהיו אומרים: משה מת, יהושע מכניס ישראל לארץ. 'מתנבאים' נוטריקון: משה תניח נפשו בגן אלהים, יהושע מכניס. תורה כח

על הארון. תורה כו (כו) ותנח. ב' במסורה. בפרשת נח וי. (ד) תורה כו (כו) מתנבאים. קרי ביה: מת נביאם.

(כה) כְּנוֹחַ. ב' במסורה. "ויהי כנוח עליהם הרוח", ואיך: "כנוח בפות רגלי הכהנים נשאי ארון ה'" (יהושע ג, ט). לומר לך שנוח עליהם השכינה כמו

(כט) וַיֹּאמֶר לוֹ מֹשֶׁה הֲמִקְנֵא אֶתָּה לִי וּמִי יִתֵּן כָּל־עַם יְהוָה נְבִיאִים כִּי־יִתֵּן יְהוָה אֶת־רוּחוֹ עֲלֵיהֶם:

כ"י – הַמִּקְנֵא אֶתָּה לִי • הֲקִנְאַתִּי אֶתָּה מִקְנֵא? • לִי • כְּמוֹ "בְּשִׁבְלִי". כָּל לָשׁוֹן "קִנְיָה" – אָדָם הַנּוֹתֵן לִבּוֹ

על הדבר, או לנקם או לעזור אנפרמנט בלעז, אוזח בְּעֵבֶי הַמִּשָּׂא.

♦ שבת קודש י"ב סיון ♦

(ל) וַיֹּאסֶף מֹשֶׁה אֶל־הַמַּחֲנֶה הוּא וְזִקְנֵי יִשְׂרָאֵל:

כ"י – וַיֹּאסֶף מֹשֶׁה • מִפְּתַח אֹהֶל מוֹעֵד • אֶל־הַמַּחֲנֶה • נִכְנסוּ אִישׁ לְאֹהֶלוֹ • וַיֹּאסֶף • לָשׁוֹן בְּנִיסָה אֶל הַבֵּית, כְּמוֹ (דְּבָרִים כב): "וַיֹּאסְפוּ אֶל־תּוֹךְ בֵּיתֶךָ".

וְאֵב לְכֻלָּם (תְּהִלִּים לט): "יִצְבֹּר וְלֹא־יָדַע מִי אֶסְפֶּם". מִלְּמַד, שְׁלֹא הֵבִיא עֲלֵיהֶם פְּרָעֻנוֹת עַד שֶׁנִּכְנסוּ הַצַּדִּיקִים אִישׁ לְאֹהֶלוֹ (סְפָרִי).

(לא) וְרוּחַ נָסַע מֵאֵת יְהוָה וַיָּגֹזוּ שְׁלֹוִים מִן־הָהָר וַיִּטֹּשׁ עַל־הַמַּחֲנֶה כִּדְרֹךְ יוֹם כֹּה וּכְדְרֹךְ יוֹם כֹּה סְבִיבוֹת הַמַּחֲנֶה וּכְאֻמָּתָיו עַל־פְּנֵי הָאָרֶץ:

לא וְרוּחָא נָטַל מִן קָדָם יי וְאַפְרַח שְׁלִי מִן יִמָּא וְרָמָא עַל מִשְׁרִיתָא כְּמַהֲלֵךְ יוֹמָא לְכָא וּכְמַהֲלֵךְ יוֹמָא לְכָא סְחֹר סְחֹר לְמִשְׁרִיתָא וּכְרוֹם תְּרַמִּין אֲמִין עַל אֲפִי אֲרַעָא:

כ"י – וַיִּגְזּוּ • וַיִּפְרִיחַ, וְכֵן (תְּהִלִּים ז): "כִּי גֹז חֵישׁ". וְכֵן (נחום א): "נִגְזְדוּ וְעָבְרוּ". וַיִּטֹּשׁ • וַיִּפְשֹׁט, כְּמוֹ (שְׁמוּאֵל א ז): "וַהֲגִה נְטִשִּׁים עַל־פְּנֵי כָל־הָאָרֶץ", (יחזקאל כט):

"וַיִּנְטֹשְׁתִּיךָ הַמִּדְבָּרָה". וּכְאֻמָּתָיו • פּוֹרְחוֹת בְּגִבָּה עַד שֶׁהֵן כְּנָגֵד לְבוֹ שֶׁל אָדָם, כְּדִי שְׁלֹא יִהְיֶה טוֹרַח בְּאַסִּיפְתָּן, לֹא לְהַגְבִּיהַ וְלֹא לְשַׁחוֹת (סְפָרִי).

(לב) וַיִּקָּם הָעָם כָּל־הַיּוֹם הַהוּא וְכָל־הַלַּיְלָה וְכָל יוֹם הַמַּחֲרֹת וַיֹּאסְפוּ אֶת־כְּתִיב הַשְּׁלֹוִי הַמִּמַּעֲיֵט אֶסֶף עֲשָׂרָה חֲמֻרִים וַיִּשְׁטְחוּ לָהֶם שְׁטוֹחַ סְבִיבוֹת הַמַּחֲנֶה:

לִב וְקָם עָמָא כָּל יוֹמָא הַהוּא וְכָל לַיְלָא וְכָל יוֹמָא דְּבִתְרוֹהִי וּכְבָּשׁוּ יֵת שְׁלֹוִי דְּאַעְזַר כְּנִשׁ עֲשָׂרָא דְּגוֹרִין וּשְׁטַחוּ לְהוֹן מִשְׁטִיחִין סְחֹר סְחֹר לְמִשְׁרִיתָא:

כ"י – הַמִּמַּעֲיֵט • מִי שֶׁאֶסֶף פְּחוֹת מִכָּלֶם, הַעֲצָלִים וְהַחֲגָרִים, אֶסֶף עֲשָׂרָה חֲמֻרִים. וַיִּשְׁטְחוּ • עָשׂוּ אוֹתָם מִשְׁטִיחִין מִשְׁטִיחִין.

(לג) הַבִּשָּׁר עוֹדְנָו בֵּין שְׁנֵיהֶם טָרֶם יִכְרֹת וְאָף יְהוָה חָרָה בָּעָם וַיִּךְ יְהוָה בָּעָם מַכָּה רַבָּה מְאֹד:

לג בְּסָרָא עַד כְּעֵן בֵּין שְׁנֵיהוֹן עַד לֹא פִסַּק וְרָגַז דְּזִי תִקִּיף בְּעָמָא וְקִטֵּל יי בְּעָמָא קָטוֹל סְגִי לְחָדָא:

כ"י – טָרֶם יִכְרֹת • כְּתֻרְגוּמוֹ: "עַד לֹא פִסַּק". דְּכָר אַחֵר: אֵינוֹ מִסְפִּיק לְפִסְקוֹ בְּשָׁנִיו, עַד שֶׁנִּשְׁמָתוֹ יוֹצֵאָה.

(לד) וַיִּקְרָא אֶת־שֵׁם־הַמָּקוֹם הַהוּא קְבֵרוֹת הַתְּאוּהָ כִּי־שֵׁם קָבְרוֹ אֶת־הָעָם הַמִּתְאוּיִם:

לד וַיִּקְרָא יֵת שְׁמָא דְּאַתְרָא הַהוּא קְבָרִי דְּמִשְׁאַלִּי אֲרִי תִמָּן קְבָרוֹ יֵת עָמָא דְּשְׂאִילוֹ:

בעל הטורים

(לא) וַיִּגְזּוּ • ב' בְּמִסְרָה. "וַיִּגְזּוּ שְׁלֹוִים", וְאִידֶךָ: "וַיִּגְזּוּ אֶת רֹאשׁוֹ" בְּאִיב (א. ט). וְזוֹה שֵׁשׁ בְּמִדְרַשׁ (סְפָרִי) יוֹתֵר מִמָּה שֶׁהֲרֵג בָּהֶם הַשְּׁלֹוִי עַל יְדֵי אֲכִילָה הֲרֵג בָּהֶם עַל יְדֵי יְרִידָה וּנְפִילָה שֶׁנִּפְל עַל רֹאשׁוֹ. בְּשֵׁם שֶׁנֶּאֱמַר בְּאִיב "וַיִּגְזּוּ רֹאשׁוֹ" וְהִיָּה מִתְאַבֵּל עַל בְּנֵי שֶׁנִּפְל עֲלֵיהֶם הַבֵּית, כִּי בְּכָאן הָיוּ מִתְאַבְּלִים עַל אוֹתָם שְׁמָתוֹ מִנְפִּילַת הַשְּׁלֹוִי עַל רֹאשׁוֹ. כְּתִיב שְׁלֹוִים וְקָרִינֵן סְלֹוִים.

שְׁלֹוִים' לְצַדִּיקִים וְסְלֹוִים' לְרָשָׁעִים, שְׁהָיוּ לָהֶם בְּקוֹצִים. תוֹרָה לֹא (לד) הַמִּתְאוּיִם. ב' בְּמִסְרָה. "כִּי שֵׁם קָבְרוֹ אֶת הָעָם הַמִּתְאוּיִם", "הוּי הַמִּתְאוּיִם אֶת יוֹם ה'" (עֲמוּס 9: יח). לְמַדָּה?

שיעור יומי לשבת קודש י"ב סיון ושנים מקרא ואחד תרגום – יב – פרשת בהעלותך קט

לה) מקברות התאונה נסעו העם חצרות ויהי
בבצרות: פ

יב) ותדבר מרים ואהרן במשה על-אדות האשה
הכשית אשר לקח ב-אשה כשית לקח:

כ"י • ותדבר • (ספרי) אין "דבור" בכל מקום אלא לשון קשה. וכן הוא אומר (בראשית מב): "דבר האיש אנכי הארץ אתנו קשות". ואין "אמירה" בכל מקום אלא לשון תחנונים. וכן הוא אומר (בראשית ט): "ולאמר שמעו-נא דברי". אל-נא אחי תרעו", (במדבר יב): "ולאמר שמעו-נא דברי". כל "נא" לשון בקשה. ותדבר מרים ואהרן • (ספרי) היא פתחה בדבור תחלה, לפיכך הקדימה הכתוב תחלה. ומנין היתה יודעת מרים שפירש משה מן האשה? רבי נתן אומר: מרים היתה בצד צפורה בשעה שנאמר למשה: "אלדד ומידד מתנבאים במחנה", כיון ששמעה צפורה, אמרה: "אוי לגשותיהן של אלו אם הם נזקקים לנבואה, שיהיו

ב) ויאמרו הרק אנד-במשה דבר יהוה הלא גם-בנו
דבר וישמע יהוה:

כ"י • הרק אף • עמו לבדו דבר ה'. הלא גם-בנו דבר • ולא פירשנו מדרך ארץ •

ג) והאיש משה עניו מאד מכל האדם אשר על-פני
האדמה: ס

כ"י • עניו • שפל וסבלן •

~ נקודות משיחות קודש ~ (ע"פ לקו"ש חז"ג עמ' 38-30 – מתוך 'לקראת שבת')

מעלת הענוה במשה רבנו

ומבאר בזה דעם היות שמשה הפיר במעלתו וידע שהוא גבוה במעלה מכל אדם, מכל-מקום היה עניו, מפני שידע שכל מעלותיו נתנו לו מלמעלה, וחשב שאם הכחות האלו היו אצל יהודי אחר, היה גם-כן במעלה ומדרגה זו, ויכול להיות שהיה מגלה את הכחות יותר, ומפני זה היה עניו בפני כל אחד ואחד.

אף עדיו צריך באור: הניחא לגבי כחות הנפש, אף לגבי

והאיש משה עניו מאד מכל האדם אשר על-פני
האדמה: (במדבר יב, ג)
ולכאורה אינו מובן כלל: הרי משה הוא שקבל תורה מסיני והקדוש-ברוך-הוא למדו תורה ארבעים יום ונתנה לו התורה במתנה, ולפני-זה הוציא את בני ישראל ממצרים, ובכל עת שרצה דבר עם השכינה, ועוד מעלות רבות, ואף שרף שיהיה עניו מכל האדם?

בעל הטורים

כי שם קברו את העם המתאווים. (ב) וישמע ה'. וסמיק ליה והאיש משה. שדברו בינו לבין, ולא שמע אותם אדם אחר. יב) הכשית. בגימטריא: יפת מראה. תורה ב

בדור: "ויכסוהו הענן ששת ימים" (שמות כד, טו), ואחר כך ג' פעמים מ'. עניו. בגימטריא: בעדן, שנוחל גן עדן. תורה ג

שהיה עניו ימים

הקדוש-ברוך-הוא "במקום גְּדֻלָּתוֹ שֶׁל הַקְדוּשָׁה-בְּרוּךְ-הוא שֶׁם אֵתָּה מוֹצֵא עֲנוּתָנוּתוֹ" – וְהָרִי עַל הַקְדוּשָׁה-בְּרוּךְ-הוא לֹא שִׁיף לומר שְׁזָהִי עֲנוּהָ עַל פִּי חֲשָׁבוֹן (חס וְשָׁלוֹם), אֲלָא הִיא עֲנוּהָ עֲצֻמִּית, וְעֲנוּהָ זוֹ הִיְתָה לַמִּשְׁהָ רַבָּנִי, דְּנוֹסָף עַל זֶה שֶׁהִיָּה לוֹ אֶת מַעֲלַת הָעֲנוּהָ עַל פִּי חֲשָׁבוֹן, הִיְתָה לוֹ אֶף אֶת מַעֲלַת הָעֲנוּהָ בְּעַצֶּם, דָּגָם כַּאֲשֶׁר מֵצֵד הַשָּׂכָל אֵין נִתְּיָנָה מִקּוֹם כָּלֵל לְעֲנוּהָ – וְכִמוֹ בְּעֵינֵי הַנְּבוּאָה שָׁבוּ – מִכָּל-מִקּוֹם הִיָּה בָטָל לִגְבִּי כָּל אָדָם, "עֵינֵי מֵאֵד מִכָּל הָאָדָם אֲשֶׁר עַל פְּנֵי הָאָדָמָה".

וַיֹּאמֶר יי בַּתְּכֶפֶה לַמִּשְׁהָ וְלֹא-הֲרִין וְלִמְרִים פִּיקוּ תִלְתִּיכוֹן לַמִּשְׁכָּן וְזִמְנָא וְנִפְקוּ תִלְתִּיהוֹן:

תְּדִיר וְאֵין עַת קְבוּעָה לְדַבּוּר. צָאוּ שְׁלֹשְׁתְּכֶם • מְגִיד, שֶׁשְׁלֹשְׁתֶּן נִקְרְאוּ בְּדַבּוּר אֶחָד, מִה שְׂאִי-אֲפָשֶׁר לָפֶה לומר וְלֹא-אֵין לִשְׁמַע.

הַוֹּאֲתִגְלִי יי בְּעֵמּוּדָא דְעֵנְנָא וְקָם בַּתְּרַע מִשְׁכָּנָא וְקָרָא אֲהֲרֹן וּמְרִים וְנִפְקוּ תְּרִוּיָהוֹן:

הַחֲצֵר לִקְרֹאת הַדַּבּוּר. וַיֵּצְאוּ שְׁנֵיהֶם • וּמִפְּנֵי מִה מִשְׁכָּן וְהַפְּרִידֵן מִמִּשְׁהָ? לִפִּי שְׂאוּמְרִים מִקְצַת שְׁבָחוֹ שֶׁל אָדָם בְּפָנָיו, וְכִלּוֹ שְׁלֹא בְּפָנָיו. וְכֵן מְצִינוּ בְּנִחִ: שְׁלֹא בְּפָנָיו, נֶאֱמַר (בְּרַשִׁית 1: 1) "אִישׁ צַדִּיק תְּמִים". וּבְפָנָיו, נֶאֱמַר (שם): "כִּי אֲתָךְ רֵאִיתִי צַדִּיק לְפָנָי". דְּכָר אַחֵר: שְׁלֹא יִשְׁמַע בְּנִזְיָתוֹ שֶׁל אֲהֲרֹן.

וַיֹּאמֶר שְׁמַעוּ כְּעַן פִּתְגָמִי אִם יִהְיוֹן לְכוֹן נִבְיָאִין אָנָּה יי בַּחֲזוֹן אָנָּה מִתְּגִלִּי לְהוֹן בְּחִלְמִין אָנָּה מְמַלֵּל עֲמָהוֹן:

בְּמִרְאָה אֱלֹו אֲתוֹדַע • שְׁכִינַת שְׁמִי אֵין נִגְלִית עָלָיו בְּאַסְפִּקְלָרִיא הַמְּאִירָה אֲלָא בְּחִלּוֹם וְחֲזִיוֹן.

זֶלֶא כֵּן עֲבָדִי מִשְׁהָ בְּכָל-בֵּיתִי מְהִימֵן הוּא:

ח מְמַלֵּל עִם מְמַלֵּל מְלִלָנָא עֲמָה בַּחֲזוֹ וְלֹא בַּחֲזוֹן וְדַמּוּת יִקְרָא דִּינִי מִסְתַּפֵּל וְיֵמָּא דִּין לֹא דִחְלִתוֹן לְמִלְלָא בְּעֲבָדִי בְּמִשְׁהָ:

מַעֲלָתוֹ הַעֲקָרִית שֶׁל מִשְׁהָ לִגְבִּי כָּל הָאָדָם אֲשֶׁר עַל פְּנֵי הָאָדָמָה שֶׁהִיא הַנְּבוּאָה שֶׁ"לֹא קָם נְבִיא עוֹד בְּיִשְׂרָאֵל כְּמִשְׁהָ", לֹא שִׁיף לומר שְׁאָדָם אַחֵר הִיָּה מְגַלָּה כְּחוֹת אֵלּוֹ יוֹתֵר מִבְּמִשְׁהָ, כִּי נְבוּאָה לֹא שִׁיכַת לְעֹבֹדֵת הָאָדָם, אֲלָא הִיא מַעֲלָה וּמִדְרָגָה נִגְלִית הַנִּתְּנָה מִלְּמַעְלָה, וּמִפְּנֵי מִה הִיָּה מִשְׁהָ עֵינֵי מֵאֵד (שְׁפִירוּשׁוֹ הַכְּנַעֲנִי) לִגְבִּי כָּל הָאָדָם?

וְנֵשׁ לומר שֶׁשִׁי' ב' סוּגֵי עֲנוּהָ, נֵשׁ עֲנוּהָ עַל פִּי חֲשָׁבוֹן וְטַעַם וְדַעַת (וְכִמוֹ שֶׁנִּתְּבָאָר לְעִיל בְּמִשְׁהָ) וְנֵשׁ עֲנוּהָ עֲצֻמִּית שֶׁלְּמַעְלָה מִחֲשָׁבוֹנוֹת שְׁכָלִים, עַל-דֶּרֶךְ מִה שְׁנֶאֱמַר עַל

(ו) וַיֹּאמֶר יְהוָה פֶּתַח אֶל-מִשְׁהָ וְאֶל-אֲהֲרֹן וְאֶל-מְרִים צָאוּ שְׁלֹשְׁתְּכֶם אֶל-אֹהֶל מוֹעֵד וַיֵּצְאוּ שְׁלֹשְׁתֶּם:

כִּי"א • פֶּתַח • נִגְלָה עֲלֵיהֶם פֶּתַח וְהֵם טְמֵאִים בְּדֶרֶךְ אֶרֶץ, וְהֵיוּ צוּעִיקִים: מִים, מִים, לְהוֹדִיעֵם שִׁיפָה עֲשֵׂה מִשְׁהָ שְׁפִירֵשׁ מִן הָאֲשָׁה, מֵאַחֵר שֶׁנִּגְלִית עָלָיו שְׁכִינָה

(ה) וַיֵּרֶד יְהוָה בְּעֵמּוּד עָנָן וַיַּעֲמֹד פֶּתַח הָאֹהֶל וַיִּקְרָא אֲהֲרֹן וּמְרִים וַיֵּצְאוּ שְׁנֵיהֶם:

כִּי"א • בְּעֵמּוּד עָנָן • (שם) יֵצֵא יְחִידִי, שְׁלֹא כְּמַדַּת בְּשֶׁר-וְדָם: מִלֶּךְ בְּשֶׁר-וְדָם כְּשִׁיּוּצָא לְמַלְחָמָה, יוֹצֵא בְּאוֹכְלוֹסִין. וְכְשִׁיּוּצָא לְשָׁלוֹם יוֹצֵא בְּמַעֲטִים. וּמַדַּת הַקְדוּשָׁה-בְּרוּךְ-הוא יוֹצֵא לְמַלְחָמָה יְחִידִי, שְׁנֶאֱמַר (שְׁמוֹת טו): "ה' אִישׁ מַלְחָמָה". וַיּוֹצֵא לְשָׁלוֹם בְּאוֹכְלוֹסִין, שְׁנֶאֱמַר (תְּהִלִּים סח): "רַכֵּב אֱלֹהִים רַבְתִּים אֲלֵפִי שְׁנָאֵן". וַיִּקְרָא אֲהֲרֹן וּמְרִים • שִׁיחִיו נִמְשָׁכִין וַיּוֹצֵאִין מִן

(ו) וַיֹּאמֶר שְׁמַעוּנָא דְּכָרִי אִם-יְהִיָּה נְבִיאְכֶם יְהוָה בְּמִרְאָה אֱלֹו אֲתוֹדַע בְּחִלּוֹם אֲדַבֵּר-בּוֹ:

כִּי"א • שְׁמַעוּנָא דְּכָרִי • אֵין "נָא" אֲלָא לְשׁוֹן בְּקִשָּׁה. אִם-יְהִיָּה נְבִיאְכֶם • אִם יִהְיוּ לָכֶם נְבִיאִים. ה'

(ז) לֹא-כֵן עֲבָדִי מִשְׁהָ בְּכָל-בֵּיתִי נֶאֱמָן הוּא:

(ח) פֶּה אֶל-פֶּה אֲדַבֵּר-בּוֹ וּמִרְאָה וְלֹא בְּחִידָת וּתְמַנָּה יְהוָה יִבִּיט וּמִדּוּעַ לֹא יִרְאֶתֶם לְדַבֵּר בְּעֲבָדִי בְּמִשְׁהָ:

בעל הטורים

שְׁמַבִּיט בְּחִמֵּשׁ נִגְהָ שְׁנֶאֱמַר בִּיחְזָקָאֵל (א, ד, יג, כו, כח, י, ד), וּבְחִמֵּשׁ אֹר שְׁנֶאֱמַר בְּבִרְאשִׁית. תוֹרָה ט

עֲלֵיהֶם, אֲבָל מִשְׁהָ יוֹשֵׁב כְּתִלְמִיד לְפָנָי רַבּוֹ. תוֹרָה ז (ח) וּמִרְאָה. תְּגִין עַל הַה"א, לומר

(ו) בְּמִרְאָה. ב' בְּמִסְוֶרָה. "בְּמִרְאָה אֱלֹו אֲתוֹדַע", "בְּמִרְאָה נִהַפְכוּ צִירֵי עָלִי" (דְּנִיָּאֵל י, טו). לומר, שְׁאֲפִילוֹ בְּמִרְאָה שְׁאֲנִי נִרְאָה לְנִבְיָאִים נִתְּהַפֵּךְ צִירָם

שיעור יומי לשבת קודש י"ב סיון ושנים מקרא ואחד תרגום – יב – פרשת בהעלותך קיא

שָׁנָאֹמֶר לִיחֻזְקָאֵל (יחזקאל יז): "חֹדֶר חֲדָה וְגו'". יָכוֹל מֵרָאָה שְׂכִינָהּ? תִּלְמוּד לומר (שמות לז): "לֹא תִכְבֵּל לִרְאֹת אֶת-פָּנָי". וּתְמַנֵּת ה' יְבִיט • זֶה מֵרָאָה אַחֲרָיִם, כְּעִנְיָן שָׁנָאֹמֶר (שם) "וְרֵאִיתָ אֶת-אֲחֵרָי". בְּעֵבְדִי בְּמִשָּׁה • אֵינוֹ אֹמֵר "בְּעֵבְדִי מִשָּׁה", אֲלֵא "בְּעֵבְדִי בְּמִשָּׁה". בְּעֵבְדִי, אֶף-עַל-פִּי שְׁאִינוֹ מִשָּׁה. בְּמִשָּׁה, אֶפְלוֹ אֵינוֹ עֹבֵדִי, כִּדְאִי הֵייתָם לִירֵא מִפָּנָיו, וְכָל-שֹׁכֵן שֶׁהוּא עֹבֵדִי, וְעֹבֵד מֶלֶךְ – מֶלֶךְ, הִיָּה לָכֵם לומר: אֵין הַמֶּלֶךְ אוֹהֵב חֲנָם (ספרי. תנחומא). וְאִם תֹּאמְרוּ: אֵינִי מְכִיר בְּמַעֲשָׂיו – זֶה קִשָּׁה מִן הָרָשׁוֹנָה.

כִּי-יִפְּה אֶל-פֶּה • אֲמַרְתִּי לוֹ (הַכֶּרֶחַ לְפָרֶשׁ כֶּף, דָּאֵלוֹ כְּפִשׁוּטוֹ שֶׁ"פֶּה אֶל פֶּה" הַזֶּכֶר לְשִׁבְתּוֹ, אִם-כֵּן הִיָּה אִז "פֶּה אֶל-פֶּה" מִמֶּשׁ כְּפִשׁוּטוֹ. וְזֶה אִי אֶפְשָׁר, דִּהָא כְּתִיב בְּסוֹף נִשְׂא: "מִדְּבַר אֱלֹהִי", וְעִיֵּן שֵׁם בְּרִשְׁתִּי, אֲלֵא "פֶּה אֶל-פֶּה" פְּרוּשׁוֹ: אֲמַרְתִּי לוֹ לְפָרֶשׁ כִּי. ו"פֶּה אֶל-פֶּה" לֹא דוֹקָא אֲלֵא רָצָה לומר (בְּהִדְיָא, וְדוֹק) לְפָרֶשׁ מִן הָאִשָּׁה. וְהִכֵּן אֲמַרְתִּי לוֹ? בְּסִינִי (דְּבָרִים ח): "לֵךְ אָמַר לָהֶם שׁוּבוּ לָכֵם לְאַהֲלֵיכֶם, וְאַתֶּם פֶּה עֲמַד עֲמַדִּי". וּמֵרָאָה וְלֹא בְּחִידָת • ו"מֵרָאָה" זֶה מֵרָאָה דְּבוּר, שְׁאֵינוֹ מִפְּרֶשׁ לוֹ דְּבוּרִי בְּמֵרָאִית פָּנִים שָׁבוּ וְאֵינוֹ סוֹתְמוֹ לוֹ בְּחִדּוֹת, כְּעִנְיָן

ט ותקניף רגזא דני בהון ואסתלק:

(ט) ויחר-אף יהוה בם וילך:

כִּי-יִחַר-אָף ה' בָּם וַיֵּלֶךְ • מֵאַחֵר שֶׁהוֹדִיעָם סְרַחֲוֹנָם, גָּזַר עֲלֵיהֶם נְדוּי, קַל-וְחֹמֶר לְבִשְׂר-וָדָם, שֶׁלֹּא יָכֶעַם עַל חֲבֵרוֹ עַד שִׁיּוּדֵיעָנוּ סְרַחֲוֹנוֹ.

י ונענא אסתלק מעלוי משכנא והא מרים חורא פתלגא ואתפני אהרן לות מרים והא סגירת:

(י) והענין סר מעל האהל והנה מרים מצרעת בשלג ויפן אהרן אל-מרים והנה מצרעת:

כִּי-יִהְיֶה עֵנֶן סֶר • וְאַחֲרֵי-כֵן: וְהִנֵּה מִרְיָם מְצַרְעַת בְּשִׁלֵּג. מִשָּׁל לְמֶלֶךְ שְׁאֵמֶר לְפִדְגוּג: דִּדָּה אֶת בְּנִי, אָכַל לֹא תִדְגְנוּ עַד שְׁאֵלֶךְ מֵאַזְלָךְ, שְׂרַחְמִי עָלָיו.

יא ואמר אהרן אל-משה בן אדני אל-נא תשט עלינו חטאת אשר נואלנו ואשר חטאנו:

(יא) ויאמר אהרן אל-משה בן אדני אל-נא תשט עלינו חטאת אשר נואלנו ואשר חטאנו:

כִּי-יִנְאֲלָנוּ • כְּתִרְגוּמוֹ, לְשׁוֹן אֲוִיל.

יב לא כען תתרחק דא מבינא ארי אהתנא היא צלי כען על בסרא מיתא הדין די בה ויתסי:

(יב) אל-נא תהי כמת אשר בצאתו מרחם אמו ויאכל חצי בשרו:

אַחֲוָתוֹ לִהְיוֹת כְּמֵת. אֲשֶׁר בְּצֵאתוֹ • מֵאַחֵר שִׁיַּצָּא זֶה מִרְחָם אִמּוֹ שֶׁל זֶה, שְׁיֵשׁ כַּח בִּידוֹ לַעֲזוֹר וְאֵינוֹ עוֹזְרוֹ, הָרִי נֹאכַל חֲצִי בִּשְׂרוֹ – שְׁאֲחִיו בִּשְׂרוֹ הוּא. דָּבָר אַחֵר: "אֶל-נָא תִהְיֶה כְּמֵת" – (ספרי) אִם אֵינֶךָ רוֹפֵאָה בְּתַפְלָה, מִי מְסַגֵּרָה וּמִי מְטַהֵרָה? אֲנִי אִי אֶפְשָׁר לְרְאוּתָהּ, שְׁאֵנִי קְרוֹב וְאֵין קְרוֹב רוֹאֶה אֶת הַנִּגְעִים, וְכֵהָן אַחֵר אֵין בְּעוֹלָם. וְזֹהוּ: "אֲשֶׁר בְּצֵאתוֹ מִרְחָם אִמּוֹ".

כִּי-יִנְאֲלָנָא תִהְיֶה • אַחֲוָתָנוּ זֶה. כְּמֵת • שֶׁהִמְצַרְעַת חֲשׁוֹב כְּמֵת: מֵה מֵת מְטַמֵּא בְּבִיָּאָה, אֶף מְצַרְעַת מְטַמֵּא בְּבִיָּאָה. אֲשֶׁר בְּצֵאתוֹ מִרְחָם אִמּוֹ • אֲמֵנוּ הִיָּה לוֹ לומר, אֲלֵא שְׂכִנָּה הַכְּתוּב. וְכֵן חֲצִי בִּשְׂרוֹ, חֲצִי בִּשְׂרָנוּ הִיָּה לוֹ לומר, אֲלֵא שְׂכִנָּה הַכְּתוּב. מֵאַחֵר שִׁיַּצָּא מִרְחָם אֲמֵנוּ, הִיא לָנוּ כְּאֵלוֹ נֹאכַל חֲצִי בִּשְׂרָנוּ, כְּעִנְיָן שְׁנָאֹמֶר (בְּרֵאשִׁית לז): "כִּי אֲחִינוּ בִּשְׂרָנוּ הוּא". וְלִפִּי מִשְׁמַעוֹ אֶף הוּא נִרְאָה כֵּן; אֵין רְאוּי לֵאמֹר לְהַנִּיחַ אֶת

(י) והענין סר. שלא יראה במפלתה. והו שאמרו חז"ל (אבות פד, מ"ה) אל תשתדל לראותו בשעת קלקלתו. תורה יא

לְאוֹר. עַד שֶׁהִשְׁכִּיבוּ: עֲתָה תֵרְאֶה וְגו'. פִּיּוּצָא בּוֹ (בְּמִדְבָּר
(12): "וַיִּדְבֹּר מִשָּׁה אֶל ה' לֵאמֹר יִפְקֹד ה' אֱלֹהֵי הָרוּחֹת
לְכָל-בָּשָׂר", הִשְׁכִּיבוּ: "קֹחַ לךְ". פִּיּוּצָא בּוֹ (דְּבָרִים 2):
"וְאַתָּחֲזֵן אֶל ה' בְּעֵת הַהוּא לֵאמֹר", הִשְׁכִּיבוּ: "רֹב-
לךְ". רָפָא נָא לָהּ • מִפְּנֵי מָה לֹא הֶאָרִיךְ מִשָּׁה
בְּתַפְלָה? שְׁלֵא יִהְיוּ יִשְׂרָאֵל אוֹמְרִים: אֲחוּתוֹ עוֹמֶדֶת
בְּצִרְהָ וְהוּא עוֹמֵד וּמִרְבָּה בְּתַפְלָה! (דְּבָר אַחֵר: שְׁלֵא
יֵאמְרוּ יִשְׂרָאֵל: בְּשִׁבִּיל אֲחוּתוֹ הוּא מֵאָרִיךְ בְּתַפְלָה,
אָבֵל בְּשִׁבְלָנוּ אֵינּוּ מֵאָרִיךְ בְּתַפְלָה).

בַּפְּנֵיהֶם
מִחֲיוֹן

יֵדוּאָמֵר יְיָ לְמִשָּׁה וְאֵלֶּי אָבוּהָא מִגִּזְרֵי
בַּהּ הָלֹא תִתְּכַלֵּם שְׂבָעָא יוֹמִין תִּסְתַּגֵּר
שְׂבָעָא יוֹמִין מִבְּרָא לְמִשְׁרִיתָא וּבִתְרֵי בִּן
תִּתְּכַנֵּשׁ :

שִׁבְעַת יָמִים. וְאַחֵר תֵּאָסֶף. אוֹמֵר אָנִי: כָּל הַ"תְּאֵסִיפּוֹת" הָאֵמוּנוֹת בְּמִצְרָעִים עַל שֵׁם שְׁהוּא מְשַׁלַּח מַחוּץ לַמַּחֲנֶה, וּבִשְׁהוּא נִרְפָּא – נֶאֱסָף אֶל הַמַּחֲנֶה, כְּתוּב בּוֹ אֵסִיפָה לְשׁוֹן הַכִּנְסָה.

(טו) וַתִּסְגֵּר מְרִים מַחוּץ לַמִּחְנֶה שִׁבְעַת יָמִים וְהָעָם
לֹא נָסַע עַד־הָאָסֶף מְרִים:

שמים, הרי קרב המהרש"א: מפל-מקום פשיטא דביד
הקדוש-ברוך-הוא להטות לב בני אדם לטובה. והבחינה קרב,
שהתעוררות זו באה מדרך ששעלית יותר מ"די שמים"
(ראה לקוטי תורה במדבר טו, א).

(טז) וְאַחֲרֵי כֵן נִסְעוּ הָעָם מִחֲצֵרוֹת וַיִּחַנוּ בְּמִדְבַּר פָּאֲרָן:

ההפטרה לציבור ולשמו"ת לקמן עמודים רעט - רפב

ש. אָמַר: הִסְרַתְּ (טו) וְהָעָם לֹא נִסְעוּ. בְּפֶסוּק "וַתִּתְּצַב אֶחָתוֹ" (שְׁמוֹת ב, ד) יֵשׁ ז' תִּיבוֹת, לְכָךְ הִמְתִּינָה לָהּ שְׂכִינָה ז' יָמִים. תּוֹרָה טז

(יג) **רָפָא.** ב' בַּמִּסּוּרָה. "רָפָא נָא לָהּ",
 "רָפָה שְׁבִרְיָהּ כִּי מָטָה" (תהלים ס. ד.)
 שְׁמֵשֶׁה הַתְּפִלָּל לֹאֵל שִׁירְפָא שְׁבִרְיָהּ כִּי
 מָטָה, שֶׁאֵם לֹא בָן אֵין מִי שִׁיטְהִרְנָה.

כִּי נִדְבְּרוּ עֲבָדֶיךָ יִשִׁיחַ בַּחֲקִיד׃ בִּגְסֵי־עֲדֻתֶיךָ שִׁעֲשַׁעְנִי
 אֲנִשִּׁי עֲצָתִי׃ ד' בָּהֶם דָּבָקָה לַעֲפָר נַפְשִׁי חֲיִנִּי בְּדַבְּרֶךָ׃
 ו' דְּרָכֵי סִפְרֹתֶי וְתַעֲזֹנֵנִי לְמַדְנִי חֲקִיד׃ ז' דֶּרֶךְ־פִּקּוּדֶיךָ
 הִבִּינִנִּי וְאִשְׁיחָה בְּנִפְלְאוֹתֶיךָ׃ ח' הִלֵּכָה נַפְשִׁי מִתּוֹנָה
 קִלְמִנִי בְּדַבְּרֶךָ׃ ט' דֶּרֶךְ־שֹׁקֶר הִסֵּר מִמֶּנִּי וְתוֹרַתְךָ חֲנִנִי׃
 י' דֶּרֶךְ־אֱמוּנָה בַּחֲרַתִּי מִשְׁפָּטֶיךָ שְׁוִיתִי׃ יא' דְּבִקְתִּי
 בְּעֲדוֹתֶיךָ יְהוָה אֱלֹהֵי־תִבְיָשִׁנִּי׃ יב' דֶּרֶךְ־מִצּוֹתֶיךָ אֲרוּץ כִּי
 תִרְחִיב לִפְנֵי׃ יג' הוֹרֵנִי יְהוָה דֶּרֶךְ חֲלָקֶיךָ וְאַצְרֶנָּה
 עֶקֶב׃ יד' הִבִּינִי וְאַצְרָה תוֹרַתְךָ וְאִשְׁמְרָנָה כְּכֹל־לִבִּי׃
 טו' הִדְרִיכֵנִי בְּנֹתִיב מִצּוֹתֶיךָ כִּי־בִי חֲפָצְתִּי׃ טז' הִטְלִיבִי
 אֱלֹהֵי־עֲדוֹתֶיךָ וְאַל אֶל־בִּצָּעַע׃ יז' הִעֲבֵר עֵינֵי מִרְאוֹת שְׂאוֹ
 בְּדַבְּרֶךָ חֲיִנִּי׃ יח' הִקֵּם לַעֲבָדֶךָ אִמְרָתְךָ אֲשֶׁר לִירְאָתְךָ׃
 יט' הִעֲבֵר חֲרַפְתִּי אֲשֶׁר יִגְרֹתִי כִּי מִשְׁפָּטֶיךָ טוֹבִים׃
 כ' הִנֵּה תִאֲבָתִי לַפִּקּוּדֶיךָ בְּצִדְקָתְךָ חֲיִנִּי׃ כא' ויִבְאֵנִי
 חֲסִידֶיךָ יְהוָה תִּשְׁוַעְתָּךְ כְּאִמְרָתְךָ׃ כב' וְאַעֲנֶה חֲרָפִי
 דָּבָר כִּי־בִטְחֹתִי בְּדַבְּרֶךָ׃ כג' וְאֶל־תִּצָּל מִפִּי דְבַר־אֱמֶת
 עַד־מָאֹד כִּי לְמִשְׁפָּטֶיךָ יִחְלָתִי׃ כד' וְאִשְׁמְרָה תוֹרַתְךָ
 תָּמִיד לְעוֹלָם וְעַד׃ כה' וְאֶתְחַלֵּכָה בִּרְחֻכָּה כִּי פִקּוּדֶיךָ
 דִּרְשָׁתִּי׃ כו' וְאֶדְבֶּרָה בְּעֲדוֹתֶיךָ נֶגֶד מַלְכִים וְלֹא אֲבוֹשׁ׃
 כז' וְאִשְׁתַּעֲשַׁע בְּמִצּוֹתֶיךָ אֲשֶׁר אֶהְבֵּתִי׃ כח' וְאִשְׁאֵא־כַפִּי
 אֶל־מִצּוֹתֶיךָ אֲשֶׁר אֶהְבֵּתִי וְאִשְׁיחָה בַּחֲקִיד׃ כט' זָכַר
 דְּבַר לַעֲבָדֶךָ עַל אֲשֶׁר יִחְלָתִנִּי׃ ל' זֹאת נַחֲמַתִּי בְּעֵינֵי
 כִּי אִמְרָתְךָ חִיתִּנִּי׃ לא' זָדִים הִלְצִנִּי עַד־מָאֹד מִתּוֹרַתְךָ
 לֹא נָטִיתִי׃ לב' זָכַרְתִּי מִשְׁפָּטֶיךָ מֵעוֹלָם׃ לג' יְהוָה
 וְאַתָּנַחֵם׃ לד' זִלְעָפָה אֲחוֹתִנִּי מִרְשָׁעִים עֹזִיב תוֹרַתְךָ׃
 לה' זִמְרוֹת חַיִּילִי חֲלָקֶיךָ בְּבֵית מוֹגְרִי׃ לו' זָכַרְתִּי בְּלִילָה
 שִׁמְךָ יְהוָה וְאִשְׁמְרָה תוֹרַתְךָ׃ לז' זֹאת הִתְהַלֵּלִי כִּי
 פִקּוּדֶיךָ נִצְרַתִּי׃ ח' חֲלָקִי יְהוָה אִמְרַתִּי לִשְׁמֹר
 דְּבָרֶיךָ׃ ט' חֲלִיתִי פָנֶיךָ בְּכֹל־לֵב חֲנִנִי כְּאִמְרָתְךָ׃
 י' חִשְׁבֹּתִי דְרָכִי וְאִשְׁכִּיחָה יְגִלִּי אֱלֹהֵי־עֲדוֹתֶיךָ׃ יא' חִשְׁתִּי
 וְלֹא הִתְמַהֲמַהֲתִי לִשְׁמֹר מִצּוֹתֶיךָ׃ יב' חֲבָלֵי רִשְׁעִים
 עוֹדֵנִי תוֹרַתְךָ לֹא שָׁכַחְתִּי׃ יג' חֲצוֹת־לַיְלָה אֶקוּם
 לְהוֹדוֹת לָךְ עַל מִשְׁפָּטִי צִדְקֶךָ׃ יד' חֶבֶר אֲנִי לְכָל־אֲשֶׁר
 יִרְאוּךָ וְלִשְׁמֹרֵי פִקּוּדֶיךָ׃ טו' חֲסִידֶיךָ יְהוָה מְלֵאכָה הָאָרֶץ
 חֲקִיד לְמַדְנִי׃ טז' טוֹב עֲשִׂיתָ עִם־עַבְדְּךָ יְהוָה
 בְּדַבְּרֶךָ׃ טז' טוֹב טַעַם וְדַעַת לְמַדְנִי כִּי בְּמִצּוֹתֶיךָ
 הִאֲמַנְתִּי׃ טז' טָרַם אֶעֱנֶה אֲנִי שֹׁנֵן וְעֵתָה אִמְרָתְךָ
 שִׁמְרַתִּי׃ טז' טוֹב־אֶתָּה וּמְטִיב לְמַדְנִי חֲקִיד׃ טז' טָפְלוֹ

עַל שֹׁקֶר זָדִים אֲנִי בְּכֹל־לֵב׃ א' אֲצַר פִּקּוּדֶיךָ׃ ב' טַפַּשׁ
 בְּכֹלֵב לִבִּי אֲנִי תוֹרַתְךָ שִׁעֲשַׁעְתִּי׃ ג' טוֹב־לִי
 כִּי־עֲנִיתִי לְמַעַן אֲלַמֵּד חֲקִיד׃ ד' טוֹב־לִי תוֹרַת־פִּקּוּדֶיךָ
 מֵאֵלֶיךָ וְהֵב וְכֶסֶף׃ ה' עַד יָדֶיךָ עֲשׂוֹנִי וּכְוֹנְנֹנִי חֲבִינִי
 וְאֲלַמְדָּה מִצּוֹתֶיךָ׃ ו' יִרְאֵיךָ יִרְאוּנִי וְיִשְׁמְחוּ כִּי לְדַבְּרֶךָ
 יִחְלָתִי׃ ז' יָדַעְתִּי יְהוָה כִּי־צִדֵּק מִשְׁפָּטֶיךָ וְאֱמוּנָה
 עֲנִיתִנִּי׃ ח' יְהִי־נָא חֲסִידֶךָ לְנַחֲמֵנִי כְּאִמְרָתְךָ לַעֲבָדֶךָ׃
 ט' יִבְאֵנִי רַחֲמֶיךָ וְאֶחֱיָה כִּי־תוֹרַתְךָ שִׁעֲשַׁעְנִי׃ י' יִבְשׁוּ
 זָדִים כִּי־שֹׁקֶר עֲוֹתֵנִי אֲנִי אִשִּׁיחַ בַּפִּקּוּדֶיךָ׃ יא' יָשׁוּבוּ
 לִי יִרְאוּךָ וְדַעְנִי עֲדוֹתֶיךָ׃ יב' יְהִי־לִפְנֵי חַמִּים בַּחֲקִיד
 לְמַעַן לֹא אֲבוֹשׁ׃ יג' כִּלְתָּה לְתִשְׁוַעְתָּךְ נַפְשִׁי
 לְדַבְּרֶךָ יִחְלָתִי׃ יד' כָּלִי עֵינִי לְאִמְרָתְךָ לֵאמֹר מִתִּי
 תִנְחַמְנִי׃ טו' כִּי־הֵייתִי כְּנָאֹד בְּקִטּוֹר חֲקִיד לֹא
 שָׁכַחְתִּי׃ טז' כִּמְהָ יִמְיֵי־עַבְדְּךָ מִתִּי תַעֲשֶׂה בְּרַפִּי
 מִשְׁפָּט׃ יז' כְּרוּלִי זָדִים שִׁיחֹת אֲשֶׁר לֹא כְתוּרַתְךָ׃
 יח' כֹּל־מִצּוֹתֶיךָ אֱמוּנָה שֹׁקֶר רִדְפוּנִי עֲזָרִנִּי׃ יט' כִּמְעַט
 כָּלִינוּ בְּאָרֶץ וְאֲנִי לֹא־עֹבֶבְתִּי פִקּוּדֶיךָ׃ כ' כִּנְחִידֶךָ חֲנִנִי
 וְאִשְׁמְרָה עֲדוֹת פִּיד׃ כא' לְעוֹלָם יְהוָה דְּבָרְךָ נֶצֶב
 בְּשָׁמַיִם׃ כב' לָדֹר וְדֹר אֱמוּנָתְךָ כּוֹנֵנֶת אֶרֶץ וְתַעֲמֹד׃
 כג' לְמִשְׁפָּטֶיךָ עֲמִידוֹ הַיּוֹם כִּי הִכַּל עַבְדֶּיךָ׃ כד' לֹלִי
 תוֹרַתְךָ שִׁעֲשַׁעְנִי אֲוֹ אֲבֹדְתִי בְּעֵינֵי׃ כה' לְעוֹלָם לֹא־
 אִשְׁפַּח פִּקּוּדֶיךָ כִּי כֵּם חִיתִּנִּי׃ כז' לִךְ־אֲנִי הוֹשִׁיעֵנִי כִּי
 פִקּוּדֶיךָ דִּרְשָׁתִּי׃ כח' לִי קוֹו רִשְׁעִים לְאִבְדְנִי עֲדוֹתֶיךָ
 אֶתְבוֹנֵן׃ כט' לְכָל־תַּכְלָה רְאִיתִי קֶץ רַחֲבָה מִצּוֹתֶיךָ
 מָאֹד׃ ל' מִה־אֶהְבֵּתִי תוֹרַתְךָ כָּל־הַיּוֹם הִיא
 שִׁיחֹתִי׃ לא' מֵאִיבִי תִחַפְּכֵנִי מִצּוֹתֶיךָ כִּי לְעוֹלָם הִיא־לִי׃
 לב' מִכָּל־מַלְמְדִי תִשְׁכַּלְתִּי כִּי עֲדוֹתֶיךָ שִׁיחָה לִּי׃
 לג' מִזְכָּנִים אֶתְבוֹנֵן כִּי פִקּוּדֶיךָ נִצְרַתִּי׃ לד' מִכָּל־אֶרֶץ
 רַע כָּלֵאתִי רָגְלִי לְמַעַן אִשְׁמֹר דְּבָרְךָ׃ לד' מִמִּשְׁפָּטֶיךָ
 לֹא־סִרַתִּי כִּי־אֶתָּה הוֹרַתִּנִּי׃ לז' מִה־נִּמְלָצוֹ לִחְבִּי
 אִמְרָתְךָ מִדְּבַשׁ לִפִּי׃ לז' מִפִּקּוּדֶיךָ אֶתְבוֹנֵן עַל־פֶּן
 שִׁנְאֵתִי׃ לז' כָּל־אֶרֶץ שֹׁקֶר׃ לז' נִיר־לִרְגִלִּי דְבָרְךָ וְאוֹר
 לְנִתִּיבֹתִי׃ לו' נִשְׁבַּעְתִּי וְאֶקִּימָה לִשְׁמֹר מִשְׁפָּטִי צִדְקֶךָ׃
 לו' נִעֲנִיתִי עַד־מָאֹד יְהוָה חֲנִנִי בְּדַבְּרֶךָ׃ לו' נִדְּבוֹת כִּי
 רָצִה־נָּא יְהוָה וּמִשְׁפָּטֶיךָ לְמַדְנִי׃ לו' נַפְשִׁי בִכְפִי תָמִיד
 וְתוֹרַתְךָ לֹא שָׁכַחְתִּי׃ לו' נִתְּנוּ רִשְׁעִים פֶּח לִי
 וּמִפִּקּוּדֶיךָ לֹא תַעֲתִי׃ לו' נִחְלָתִי עֲדוֹתֶיךָ לְעוֹלָם
 כִּי־שִׁשְׁוֹן לִפְנֵי הַמֶּה׃ לו' נָטִיתִי לִבִּי לַעֲשׂוֹת חֲלָקֶיךָ

לְעוֹלָם עֲקֹב: ^ק סַעֲפִים שְׁנֵאתִי וְתוֹרַתְךָ אֶהְבֵּתִי:
^{קד} סִתְרִי וּמִגְנִי אֶתָּה לְדַבְּרֶךָ יִחְלָתִי: ^{קכו} סוֹרֵמ־מִמֶּנִּי
 מִרְעִים וְאַצְרָה מִצּוֹת אֱלֹהֵי: ^{קכו} סִמְכֵנִי כְּאִמְרַתְךָ
 וְאַחִיה וְאַל־תִּבְשֵׁנִי מִשְׁכַּבְרִי: ^{קז} סַעֲדֵנִי וְאוֹשַׁעַה
 וְאַשְׁעָה בְּחֶקֶד חֲמִיד: ^{קח} סִלִּית פְּלִשְׁוֹנִים מִחֶקֶד
 פִּי־שֹׁקֵר תִּרְמִיתֶם: ^{קט} סִגִּים הַשִּׁפְתַּת כָּל־רִשְׁעֵי־אֶרֶץ
 לָכֵן אֶהְבֵּתִי עֲדֹתֶיךָ: ^{קכ} סִמְר מִפְּחָדְךָ בְּשָׂרִי
 וּמִמְשַׁפְּמִי יִרְאֵתִי: ^ע סַא עֲשִׂיתִי מִשְׁפֵּט וְצַדִּיק
 פֶּלִיתִיחִי לַעֲשֹׂקִי: ^{קכב} עֲרַב עֲבָדְךָ לְטוֹב אֶל־עֲשֻׁקָיו
 וְדֹים: ^{קכג} עֲנִי כָלוּ לִישׁוֹנֶתְךָ וְלֹא־מֵרַת צַדִּיקֶךָ:
^{קכד} עֲשֵׂה עִם־עֲבָדְךָ כְּחֶסֶדְךָ וְחֶקֶדְךָ לְמַדְנִי: ^{קכה} עֲבָדְךָ
 אֲנִי הִבֵּנִי וְאִדְעָה עֲדֹתֶיךָ: ^{קכו} עַת לַעֲשׂוֹת לִיהוָה
 הִפְרוּ תוֹרַתְךָ: ^{קכז} עֲלִיפֹן אֶהְבֵּתִי מִצּוֹתֶיךָ מִזֶּהָב וּמִפֶּזֶז:
^{קכח} עֲלִיפֹן | פֶּלִי־פִקּוּדֵי כָל־יִשְׁרָתִי פֶלִי־אֵרֶח שֹׁקֵר
 שְׁנֵאתִי: ^פ קַכּ פִּלְאוֹת עֲדוֹתֶיךָ עֲלִיפֹן נִצְרַתָּם נִפְשִׁי:
^{קל} פֶּתַח דְּבָרֶיךָ יֵאִיר מִבֵּין פִּתְיִים: ^{קלא} פִּי־פִעֲרַתִּי
 וְאַשְׁאֵפָה כִּי לְמִצּוֹתֶיךָ יֶאֱהָבִי: ^{קלב} פִּנְה־אֶלִי וְחֲנִנִי
 כְּמִשְׁפֵּט לְאֶהְבִי שְׁמֶךָ: ^{קלג} פֶּעַמִּי הָכֵן כְּאִמְרַתְךָ
 וְאַל־תִּשְׁלַט־בִּי כָל־אֹנוֹן: ^{קלד} פִּדְנִי מֵעֶשֶׂק אָדָם
 וְאַשְׁמְרָה פִּקּוּדֶיךָ: ^{קלה} פִּנִּיךְ הָאֵר כְּעֲבָדְךָ וְלִמְדִנִּי
 אֶת־חֶקֶדְךָ: ^{קלו} פִּלְגִי־מִים יִרְדּוּ עֲנִי עַל־לֹא־שְׁמִרִי
 תוֹרַתְךָ: ^צ קל צַדִּיק אֶתָּה יְהוָה וְיִשָּׁר מִשְׁפָּטֶיךָ:
^{קלז} צִוִּית צַדִּיק עֲדֹתֶיךָ וְאִמּוּנָה מֵאֵד: ^{קלח} צִמְתַּנִּי
 קִנְיָתִי בִּי־שִׁכְחוּ דְּבָרֶיךָ צָרִי: ^{קכ} צִרּוּפָה אִמְרַתְךָ מֵאֵד
 וְעֲבָדְךָ אֶהְבָּה: ^{קכא} צָעִיר אֲנִי וְנִבְוָה פִּקּוּדֶיךָ לֹא
 שִׁכַּחְתִּי: ^{קכב} צַדִּיקְתְּךָ צַדִּיק לְעוֹלָם וְתוֹרַתְךָ אֱמֶת:
^{קכג} צִרְוִמְצוֹק מִצְאוֹנִי מִצּוֹתֶיךָ שַׁעֲשַׁעִי: ^{קכד} צַדִּיק
 עֲדוֹתֶיךָ לְעוֹלָם הִבֵּנִי וְאַחִיה: ^{קכה} ק קִרְאֵתִי

כְּכֹל־לֵב עֲנִי יְהוָה חֶקֶד אֶצְרָה: ^{קכו} קִרְאֵתֶיךָ
 הוֹשִׁיעֵנִי וְאַשְׁמְרָה עֲדֹתֶיךָ: ^{קכז} קִדְמָתִי בְּנִשָּׁף וְאוֹשַׁעַה
 לְדַבְּרֶךָ יִחְלָתִי: ^{קכח} קִדְמִי עֲנִי אֲשֶׁמֶרֶת לְשִׁיחַ
 כְּאִמְרַתְךָ: ^{קכט} קוֹלִי שְׁמָעָה כְּחֶסֶדְךָ יְהוָה כְּמִשְׁפָּטְךָ
 חֲנִנִי: ^{קכ} קָרְבוּ רַדְפִּי וְזֶמֶה מִתּוֹרַתְךָ רַחֲמוֹ: ^{קכא} קָרֹב
 אֶתָּה יְהוָה וְכָל־מִצּוֹתֶיךָ אֱמֶת: ^{קכב} קָדָם יִדְעָתִי
 מֵעֲדֹתֶיךָ כִּי לְעוֹלָם יִסְדָּתָם: ^{קכג} קֵנ רֹאֵה־עֲנִי וְחֲלִצֵנִי
 פִּי־תוֹרַתְךָ לֹא שִׁכַּחְתִּי: ^{קכד} קִיבָה רִיבִי וְגֵאלִנִי
 לְאִמְרַתְךָ חֲנִנִי: ^{קכה} רָחוּק מִרְשָׁעִים יִשְׁעָה בִּי־חֶקֶדְךָ
 לֹא דִרְשׁוּ: ^{קכז} רַחֲמֶיךָ רַבִּים | יְהוָה כְּמִשְׁפָּטֶיךָ חֲנִנִי:
^{קכח} רַבִּים רַדְפִּי וְצָרִי מֵעֲדוֹתֶיךָ לֹא נִסִּיתִי: ^{קכט} רִאִיתִי
 בְּגָדִים וְאַתְקוּמָטָה אֲשֶׁר אִמְרַתְךָ לֹא שָׁמְרוּ: ^{קכ} רֹאֵה
 בִּי־פִקּוּדֶיךָ אֶהְבֵּתִי יְהוָה כְּחֶסֶדְךָ חֲנִנִי: ^{קכא} רֹאשְׁדִּבְרֶךָ
 אֱמֶת וְלְעוֹלָם כְּמִשְׁפֵּט צַדִּיק: ^{קכב} שֵׁשׁ אֲנִי עֲלִי־אִמְרַתְךָ
 חֲנֹם וּמִדְּבָרְךָ פֶּתַח לִבִּי: ^{קכג} שִׁשׁ אֲנִי עֲלִי־אִמְרַתְךָ
 כְּמוֹצֵא שֶׁלֹּל רֹב: ^{קכד} שֹׁקֵר שְׁנֵאתִי וְאַתְעַבָּה תוֹרַתְךָ
 אֶהְבֵּתִי: ^{קכה} שִׁבְעַת בַּיּוֹם חֲלָלְתִּיךָ עַל מִשְׁפָּטִי צַדִּיקֶךָ:
^{קכז} שְׁלוֹם רֹב לְאֶהְבִי תוֹרַתְךָ וְאִינוֹ לִמּוֹ מִכְשׁוֹל:
^{קכח} שִׁבְרַתִּי לִישׁוֹנֶתְךָ יְהוָה וּמִצּוֹתֶיךָ עֲשִׂיתִי:
^{קכט} שְׁמְרָה נִפְשִׁי עֲדֹתֶיךָ וְאַהֲבָם מֵאֵד: ^{קכ} שְׁמִרַתִּי
 פִּקּוּדֶיךָ וְעֲדֹתֶיךָ כִּי כָל־דְּרָכֵי נִגְדֶּךָ: ^{קכא} ת תִּקְרַב
 רַחֲמֵי לִפְנֶיךָ יְהוָה כְּדַבְּרֶךָ הִבֵּנִי: ^{קכב} תִּבְּוֹא תַּחֲנִתִּי
 לִפְנֶיךָ כְּאִמְרַתְךָ הֲצִילֵנִי: ^{קכג} תִּפְעֲנָה שִׁפְתֵי תַּחֲלָה כִּי
 תִּלְמְדֵנִי חֶקֶדְךָ: ^{קכד} תַּעֲזֹן לְשׁוֹנִי אִמְרַתְךָ כִּי כָל־
 מִצּוֹתֶיךָ צַדִּיק: ^{קכה} תַּחֲיִי־יָדְךָ לְעוֹרֵנִי כִּי פִקּוּדֶיךָ בְּחֵרְתִּי:
^{קכז} תַּאֲבִיתִי לִישׁוֹנֶתְךָ יְהוָה וְתוֹרַתְךָ שַׁעֲשַׁעִי: ^{קכח} תַּחֲיִי־
 נִפְשִׁי וְתַחֲלָלְךָ וּמִשְׁפָּטֶיךָ יַעֲזֹרֵנִי: ^{קכט} תַּעֲלִיתִי כֶּשֶׁת אֶבֶר
 בִּקְשׁ עֲבָדְךָ כִּי מִצּוֹתֶיךָ לֹא שִׁכַּחְתִּי:

המשך ביאור למס' בכורות ליום רביעי עמ' א

- 11 הרי אף שאינו נפסל משום 'אתנן', והוא איפסיל ליה ב'לוקח' –
 12 והרי הוא פסול למעשר משום שהוא 'לוקח', שהרי חזר וקנאו
 13 מהזונה. מתרצת הגמרא: אישתמיטתיה – נשכח מאותו חכם
 14 בעת שהקשה קושיא זו, הא דאמר רבי אסי אמר רבי יוחנן,
 15 אדם שלקח עשרה עובדין של בהמות במעי אמן, בוקלם נכנסין
 16 לדייר להתעשר, וממילא יש לומר שהברייתא עוסקת באופן
 17 שנתן לזונה באתננה עובר של בהמה מעוברת, וחזר וקנה את
 18 העובר בעודו במעי אמו, שבאופן זה אינו נחשב 'לוקח' לפטור
 19 ממעשר בהמה, וחידשה הברייתא שאף מדין 'אתנן' אינו נפסל,
 20 כיון שחזר וקנאו ממנה.

- 1 'לוקח'.
 2 על פי מה שהתבאר שבעובר אין דין 'לוקח' להיפטר ממעשר
 3 בהמה, מביאה הגמרא דין נוסף בענין זה: 'אתנן' הוא דבר שניתן
 4 לזונה בשכר ביאה, ופסולתו התורה לקרבן, וממילא אינו חייב
 5 במעשר בהמה. תני תנא קמיה דרב – שנה אחד החכמים
 6 ושהיה רגיל לשנות ברייתות לפני רב ברייתא זו, אינהו אתנן
 7 שובכם לדייר להתעשר – באיזה אופן בהמה שניתנה כאתנן
 8 חייבת במעשר, כל שנתנו לה – באופן שנתן בהמה לזונה בשכר
 9 ביאתה, וחזר ולקח ו-וקנאו הימנה, חייבת במעשר בהמה.
 10 והקשה אותו חכם ששנה ברייתא זו: איך אתנן זה חייב במעשר,

קטע ממכתב כ"ק אדמו"ר מהוריי"צ

ב"ה א' ט"ו סיון, תרפ"ח, ריגא

... בראשית שנת תרפ"ז באתי בבקשה לכללות אנ"ש שי' אשר יקבעו, שבבתי-הכנסת אחר תפילת שחרית בכל מנין מתפללים יאמרו שיעורי תהלים (כמו שנחלק לימי החדש), ולאמר אחר זה קדיש כנהוג. ובקשתי זאת בתקפה עומדת, לזכות הרבים, (וראוי הי' לעשות כן בכל בית כנסת, כי איננו ענין פרטי של מפלגת החסידים יחיו בפרט), ובגלל זאת יתברכו ממקור הברכות בכל מילי דמיטב מנפש ועד בשר ...

יום ראשון - ו' סיון פרק כ, מפרק לה עד סוף פרק לח	יום רביעי - ט' סיון פרק כ, מפרק מט עד סוף פרק נד
יום שני - ז' סיון פרק כ, מפרק לט עד סוף פרק מג	יום חמישי - י' סיון פרק כ, מפרק נה עד סוף פרק נט
יום שלישי - ח' סיון פרק כ, מפרק מד עד סוף פרק מח	יום שישי - י"א סיון פרק כ, מפרק ס עד סוף פרק סה
שבת קודש - י"ב סיון פרק כ מפרק סו עד סוף פרק סח	

קטע ממכתב כ"ק אדמו"ר מהוריי"צ

[תמוז תרס"ו]

שמעתי מזקני ארץ שבימיהם היה המנהג שכל אחד היה אומר בכל יום את הקאפיטל תהילים לפי שנות חייו. למשל אם מלאו לו כ' שנה ונכנס לשנת הכ"א היה אומר פרק כ"א בתהילים וכן היו אומרים גם את התהילים לפי שנות בניו ובנותיו באמרם שזוהי סגולה שלא ייצאו לתרבות רעה...

יום ראשון ו' סיון

מורה שיעור לשנה מעוברת: מעמ' 150, ליקוטי אמרים... עד עמ' עז, יתברך ויתעלה.

חינוך קטן

1 לקוטי אמרים חלק שני הנקרא בשם "חנוך קטן", מלקט
2 מפי ספרים ומפי סופרים – כך הוא גם לשונו הקדוש של
3 רבנו הזקן בדף-השער של החלק הראשון – "מלוקט מפי ספרים
4 ומפי סופרים" – וכפי
5 שהרבי הקודם נשמתי
6 עדן מביא בשיחותיו
7 הקדושות, מקובל
8 שהכוונה ב"ספרים" לספרי
9 השל"ה הקדוש והמהר"ל
10 מפראג, וב"סופרים" –
11 לבעל-שם-טוב ולהרב
12 המגיד ממזריטש, קדושי
13 עליון נשמתם עזו,
14 מוסר על פרישת
15 ראשונה של קריאת
16 שמע* – לפי דברי רבנו
17 הזקן להלן, באות מילים
18 אלו כדי להסביר שני
19 אופני ההבנה באחדות ה',
20 המתבטאים ב"שמע

חנוך

לנער על פי דרכו גם כי יזקין לא
יסור ממנה הנה מדכתיב על פי דרכו
משמע שאינה דרך האמת לאמתו
וא"כ מאי מעליותא שגם כי יזקין
לא יסור ממנה, אך הנה מודעת
לנער על פי דרכו גם כי יזקין לא
יסור ממנה הנה מדכתיב על פי דרכו
משמע שאינה דרך האמת לאמתו
וא"כ מאי מעליותא שגם כי יזקין
לא יסור ממנה, אך הנה מודעת

22 ישראל" וב"ברוך שם כבוד מלכותו כו", עליהם נאמר בזהר,
23 ש"שמע ישראל" הוא "יחודא עילאה" – הפן הנעלה יותר
24 בהבנת אחדות ה', ו"ברוך שם" – "יחודא תתאה" – הפן הנמוך
25 יותר בהבנת אחדות ה', על שני אלה מיוסד החלק השני של
26 "לקוטי אמרים", הנקרא "שער היחוד והאמונה".
27 (מלות כותרת אלו הן גם כן לשון המחבר, רבנו הזקן):
28 "חנוך לנער על פי דרכו, גם כי יזקין לא יסור ממנה".
29 הנה, מדכתיב – ממה שהפסוק אומר: "על פי דרכו", –
30 שיש לחנך את הנער לפי הדרך שלו, משמע שאינה – דרך
31 זו, דרך האמת לאמתו, – זוהי דרך לנער בלבד, ואינה הדרך
32 האמתית, ואם-כן מאי מעליותא – מהי המעלה בכך עד,
33 ש"גם כי יזקין לא יסור ממנה"? – אדרבה, כשיתבגר –
34 אכן עליו לסור מדרכו של ה"נער", כדי להגיע לדרך
35 האמתית. מהי המעלה, איפוא, שלא יסור מדרך זו? אה, הנה
36 מודעת זאת, – דבר ידוע הוא, כי שרשי עבודת ה'
37 ויסודותיה: הן דחילו ורחימו, – יראת ה' ואהבת ה' הן
38 השרשים ויסודות של עבודת ה', המתבטאת בקיום תורה
39 ומצוות במחשבה דיבור ומעשה – להיזהר מכל מצוות
40 לא-תעשה ולקיים כל מצוות-עשה; יראת ה' משפיעה ופועלת
41 שיהודי יישמר מכל לא-תעשה, ואהבת ה' משפיעה ופועלת

ליקוטי אמרים חלק שני

הנקרא בשם חינוך קטן

מלוקט מפי ספרים ומפי סופרים קדושי עליון נ"ע
מיוסד על פרישת ראשונה של קריאת שמע:

זאת כי שרשי עבודת ה' ויסודותיה
הן דחילו ורחימו היראה שרש ויסוד
לסור מרע והאהבה לועשה טוב וקיום
כל מ"ע דאוריית' ודרכו כמו שיתב'
במקומו (ומצות החינוך היא ג"כ
כמ"ע כמו"ש בא"ח סימן שמו"ג):
והנה באהבה כתיב כמ"ע עקב אשר
אנכי מצוה אתכם לעשותה לאהבה
את ה' וגו' וצריך להבין איך שייך
לשון עשייה גבי אהבה שכלב אך

שיקיים כל מצות-עשה מתוך רגש פנימי של הנפש (הערת כ"ק
אדמו"ר שליט"א: כדלעיל רפ"ד), כפי המוסבר להלן: תיראה
– שרש ויסוד ל"סור מרע", – שלא לעשות מה שאסור
לעשות, והאהבה – היא שורש ויסוד, ל"ועשה טוב",
וקיום כל מצות-עשה
דאורייתא ודרכו, –
מצוות שמן התורה
ומצוות שמדרכו, כמו
שיתבאר במקומו. –
בחלק הראשון של ספר
ה"תניא", כפי המקובל בין
חסידים, היתה סברא
אצל רבנו הזקן, שחלק זה
(השני מספר ה"תניא")
יהיה החלק הראשון,
וחמישים ושלשה הפרקים
של החלק הראשון, יהיו
החלק השני, לכן, כשהוא
מתייחס כאן לחלק
הראשון, הוא משתמש
בלשון "כמו שיתבאר"
להלן. (ומצות החינוך – לחנך את הקטן, היא גם-כן
במצות-עשה, כמו שכתוב ב'ארח חיים' סימן שמג): –
כיוון שיש לחנך את הקטן לא רק במצוות לא-תעשה אלא גם
במצוות-עשה, ומאחר שאהבת ה' היא השורש והיסוד לכל
מצוות-עשה (הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "נוסף ע"ז שאהבה
עצמה – וכן יראה – הן מ"ע פרטיות") יש לומר שקיימת בחינת
אהבה המשמשת שורש ויסוד למצוות-העשה שמקיימים מצד
חינוך. כלומר, אהבה זו אינה דומה למדריגת האהבה
המשמשת שורש ויסוד למצוות-העשה הנעשות על-ידי האדם
במצב של תמידיות, בהיותו גדול ומחוייב במצוות. אלא, מכיון
שאהבה זו משמשת שורש לקיום מצוות-העשה שמקיימים
אותן בתור חינוך בלבד, נכללת גם אהבה זו בסוג של חינוך –
לא אהבה יציבה, שאפשר להישאר אתה לתמיד. להלן יוסבר
אופן החינוך לאהבה זו, שגם עליה מתאים לומר "חנוך לנער
על פי דרכו", כי קיימת כאן מעלה שגם "כי יזקין" לא יסור
ממנה. והנה, באהבה כתיב – כתוב, בסוף פרישת עקב:
"אשר אנכי מצוה אתכם לעשותה, לאהבה את ה' וגו'".
וצריך להבין, איך שייך לשון "עשייה" גבי אהבה – שהיא
רגש שפליג? – הלשון "עשייה" מתאים על דבר של מעשה.
כיצד, איפוא, מתאים להשתמש בלשון עשייה לגבי אהבה שהיא

1. משלי כב, ו. 2. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "ב' ה' יל"ה: שרש – שממנו נמצאים ונמשכים. יסוד – שגם בשעת מעשה המצוה מתקיים ע"ז [ובפ"ד: נמשכות... קיום אמיתי]". 3. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "וצ"ע שלא הוסיף כאן "כל מל"ת" כדלקמן באהבה. וכדלעיל בפ"ד. ואולי נשמטה חיבה אחת וצ"ל לקמן 'כל מ"ע ומל"ת דאורייתא'".
(* הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "כדאי להוסיף שבסו"ס פלח הרמון ח"א (קה"ת, תשי"ד) הערות מ"רה מפאריטש ע"ז. מראי מקומות – נמצאו באוה"ת להצ"צ (לחנוכה)".

1 רגש שבלב? – להלן יוסבר, שישנה אהבה שאדם משיג אותה
2 על-ידי התבוננות, על-ידי התעמקות בענינים המעוררים אהבה
3 זו. לכן מתאים להשתמש לגבי אהבה זו בלשון של עשיה –
4 ליצור ולפתח בתוכו אהבה זו. דבר זה יוסבר להלן אחרי הדיון
5 במדריגה העליונה יותר
6 של אהבה, שלגביה לא
7 מתאים להשתמש בלשון
8 עשיה, מפני שאין זו
9 אהבה הנוצרת ונפעלת
10 על-ידי האדם: הוא רק
11 עושה הכנה שאהבה זו
12 תוכל להתגלות אצלו. **אך**
13 **הַעֲנִין הוּא, דִּישׁ שְׁנֵי**
14 **מִיְּנֵי אֱהָבָה ה'. הָאֱהָבָה,**
15 **הִיא בְּלוֹת הַנֶּפֶשׁ**
16 **בְּמַבְעָה אֶל בּוֹרְאָה, –**
17 בטבע הנפש ישנה אהבה
18 כזו של "כלות הנפש".

19 שהרי הנפש האלקית היא "חלק אלקה ממעל ממש", היא חלק
20 מעצם ה"אין-סוף" – לכן יש בה, מצד הטבע, אהבה כזו של
21 כליון לעצמותה, ל"אין-סוף" ברוך-הוא. הרי מובן שאהבה זו
22 אין צורך ליצור – ואף אין יכולת ליצור אותה – כיוון שהיא
23 נמצאת בטבע הנפש האלקית; אך יש לגלות אהבה זו של הנפש
24 האלקית, שגם לב הבשר הגשמי ירגיש באהבה ובכלות הנפש
25 אלו. כיצד היא אכן מתגלה? **כְּאִשֶּׁר תִּתְּנֶנּוּ נֶפֶשׁ הַשְּׂכֵלִית**
26 **עַל הַחֲמֹד – של הגוף, וְתִשְׁפִּילֶהוּ וְתִכְנִיעֶהוּ תַּחְתֵּיהָ, –** דבר
27 המתבטא בעבודת הנפש האלקית – לתקן את הנפש הבהמית
28 ולזכך את הגוף על-ידי הנפש השכלית: על-ידי שהשכל מבין
29 עניני אלקות. שכן, השכל של הנפש האלקית והשגתו באלקות
30 הם במצב מרום ונעלה יותר מאשר להשפיע על הגוף, ואילו
31 הנפש השכלית שהיא השכל הטבעי של האדם, כאשר הוא
32 מבין אלקות, הרי זה כבר קרוב לגוף ומשפיע על חומר הגוף.
33 להכניעו אל הנפש באופן של "הגברת הצורה על החומר".
34 וכשהנפש השכלית יוצרת השפלת והכנעת חומר הגוף – **אִין**
35 **תִּתְּלַחַב וְתִתְּלַחַט –** הנפש, **בְּשִׁלְהַבַת הַעֲוִלָה מֵאֱלִיָּה, –** לא
36 שלהבת של אהבה הנוצרת על-ידי התבוננות, אלא שלהבת
37 של אהבה המתלקחת בנפש עצמה; שכן, בנפש קיימת אהבה זו,
38 אלא שבתחילה כיסה עליה חומר הגוף ולא היה באפשרותה
39 להתגלות – ועתה היא מתגלה, וְתִגַּל וְתִשְׁמַח בְּה' עוֹשָׁה,
40 וְתִתְּעַנֵּג עַל ה' – בקב"ה, תִּתְּעַנֵּג נִפְלָא. – בעבודה מסוג אחר
41 משמש התענוג כשכר על העבודה, ואילו באהבה ועבודה זו,
42 התענוג הוא באהבה ובעבודה עצמן. וְהַזִּכִּים לְמַעַלְתָּ אֱהָבָה
43 רַבָּה זֶה – הֵם הַנִּקְרָאִים צִדִּיקִים, – אופן האהבה של צדיקים
44 הוא בתענוג ושמחה, בְּדִבְתִּיב: – כמו שכתוב: **"שִׂמְחוּ**
45 **צִדִּיקִים בְּה'" –** כלומר, אופן העבודה בצדיקים הוא אהבה
46 בשמחה ותענוג. למרות שכאמור לעיל, זוהי אהבה שמצד
47 הנפש האלקית הנמצאת בכל אחד מישראל, ואם כך, הרי

ליקוטי חלק שני אמרים

לנשמה עליונה שלמעלה ממדריגת רוח
ונפש כמ"ש בר"ח שער האהבה.
והשנית היא אהבה שכל אדם יוכל
להגיע אליה כשיתבונן היטב בעומקא
דלכא ברברים המעוררים את האהבה
לה' בלב כל ישראל. הן דרך כלל
כי הוא חיינו ממש וכאשר האדם
אוהב את נפשו וחיו. כן יאהב את
ה' כאשר יתבונן וישים אל לבו כי
ה' הוא נפשו האמיתית וחיו ממש
כמ"ש בזהר ע"פ נפשי אויתך וגו',
והן דרך פרט שכשיבין וישכיל

היתה צריכה להיות יכולת בכל יהודי להגיע לאהבה כזו –
מוסבר מיד להלן, שלא כל אחד יכול להגיע לכך, כי לשם כך
נדרשת עבודה רבה ועבודה גדולה מאד, כדי לזכך את החומר
שלא יפריע ליכולת קליטת אהבה כזו. **אך, לֹא כָּל אָדָם זֹכֵכָה**
לָזֶה, – להגיע לאהבה זו,
שאו הוא במדריגת צדיק,
כִּי לָזֶה צָרִיךְ – לשם כך
נדרש, **זְכוּת הַחֲמֹד –** של
הגוף, **כְּמֵאד מֵאֵד, וְגַם –**
נדרשים לשם כך, לימוד
תורה ומעשים טובים
הרבה, כדי לזכות
לְנִשְׁמָה
שְׁלֵמָה מִמְּדֵרְגַת רוּחַ
– שעל-ידיה זוכה האדם
לדרגת "נשמה" שהיא
העליונה בין שלש
הדרגות: "נפש", "רוח",
נשמה", שכן, מצד מדריגת ה"רוח" העבודה היא במדות שבלב,
נפש", – מצד ה"נפש" אופן קיום המצוות הוא בקבלת עול –
אלא זו מדריגה של נשמה, שמבחינתה העבודה היא של שכל
– כלשון הכתוב: "ונשמת שדי תבינם" – המשפיע על החומר
להכניעו ולזככו. **כְּמוֹ שֶׁכָּתַב בְּרַאשִׁית הַכְּמָה' שֶׁעַר**
הָאֱהָבָה. – שאהבה כזו קשורה במדריגה של נשמה דוקא –
על-כּל־פנים מובן, שעל אהבה זו לא מתאים לומר שהאדם
יפעל וייצר אותה בתוכו – שכן, אין באפשרותו ליצור אותה;
הוא יכול רק להכשיר ולזכך את עצמו, כך שהאהבה שמהנפש
תתגלה בתוכו, וכן אין ביכולת כל אחד להגיע לכך. וְהַשְׁנִית,
– הבחינה השניה של אהבה היא **אֱהָבָה שְׂכָל אָדָם יוֹכֵל**
לְהִגִּיעַ אֵלֶיהָ, – כל אדם יכול להגיע למדריגת אהבה זו, –
כיצד? – **כְּשִׁיתְּבוֹנֵן הַיָּטִב בְּעֻמְקָא דְלִבָּא –** בעומק הלב,
שהתבוננות היא באופן שהיא באה בלב, בְּדִבְרֵים הַמְּעוֹרְרִים
אֶת הָאֱהָבָה לה' בלב כל ישראל. – ישנם ענינים המעוררים
את האהבה (השניה) להקב"ה בלב יהודי – וכאשר הוא יתבונן
בענינים אלה – הֵן דֶּרֶךְ בָּלָל, – גם כשהוא מתבונן באופן כללי,
כִּי הוּא – הקב"ה, **חֲיִינוּ מִמֶּשׁ, –** הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א:
"כמבואר לעיל פמ"ד", **וְכִאֲשֶׁר הָאָדָם אוֹהֵב אֶת נַפְשׁוֹ וְחַיּוֹ**
– **בִּן יֵאָהֵב אֶת ה', כְּאִשֶּׁר יִתְּבוֹנֵן וְיִשִּׁים אֶל לְבוֹ כִּי ה' הוּא**
נַפְשׁוֹ הָאֱמֵתִית וְחַיּוֹ מִמֶּשׁ, – שהרי הקב"ה הוא הנפש
והחיות של נפשו, וממילא הקב"ה הוא חיו האמיתי – לכן
ההתעמקות בזה תעורר בו אהבה להקב"ה, כאהבת האדם
לנפשו ולחיו, **כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב בְּזֶהר עַל פְּסוּק: "נַפְשִׁי אוֹתִירָךְ**
וְגו'". – הוזהר מפרש, ש"נפשי" הכוונה על הקב"ה: "נפשי", מפני
שאתה, ריבונו של עולם, הוא נפשי וחיי, לכן "אויתך", אני אוהב
אותך ומתאוה לך. **וְהֵן דֶּרֶךְ פְּרָט, –** וגם כשיתבונן באופן פרטי
– "כמבואר לעיל פמ"ד" – הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א, **שֶׁכְּשִׁיבִין**
וְיִשְׁכִּיל בְּגִדְלָתוֹ שֶׁל מֶלֶךְ מַלְכֵי הַמַּלְכִּים הַקְּדוֹשִׁי-בְּרוּךְ-הוּא

הבאים אחריו מובאים ענינים המראים על אהבתו הגדולה של
הקב"ה לבני ישראל: **רַק בְּאַבוּרֵיךָ חֶשֶׁק וְגוֹ', וּמִלֶּחֶם וְגוֹ',**
בְּשִׁבְעִים נֶפֶשׁ וְגוֹ', — ירדו אבותיך מצרימה ועתה שמך ה'
אלקך ככוכבי השמים לרוב, דבר הדורש, כפי שהפסוק אומר
להלן, את הענין של:

וְאַהֲבָתִי וְגוֹ'.⁶ — להגיע
לאהבת ה'. **וְלִבְנֵי סִיָּם**
דְּבָרָיו — בפרשה זו, **עַל**
אַהֲבָתִי זֶה: "אֲשֶׁר אֲנֹכִי
מֵצִיחַ אֶתְכֶם לְעִשְׂתָּהּ",
— שלכאורה לא מובן,
כיצד מתאים לומר על
אהבה — שהיא רגש שבלב
— לשון עשייה? — אלא,
מפני שמדובר על אהבה
הבאה מהתבוננות, עליה
מתאים הלשון
ל"עשותה", משום, **שְׁהִיא**
אַהֲבָתִי עֲשׂוּיָה בְּלֵב, עַל־
יְדֵי הַבִּינָה וְהַדַּעַת —
ההבנה והעמקה, **בְּדִבְרִים**

הַמְעוֹרְרִים אֶת הָאַהֲבָה. — ברם, לכאורה אפשר לשאול:
מכיוון שיש לעורר אהבה זו על-ידי התבוננות, היה על הפסוק
להורות בתחילה שצריכים להתבונן? מעיר רבנו הזקן מיד,
שאכן: **וְעַל זֶה צִוָּה בְּכָר תַּחֲלָה** — בפרשה ראשונה של "קריאת
שמע": **"וְהָיוּ הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה אֲשֶׁר אֲנֹכִי מֵצִיחַ הַיּוֹם עַל**
לְבָבְךָ",¹⁰ **כִּי שְׁעַל־יְדֵיֶיךָ תָּבֵא לְאַהֲבָתִי אֶת ה', בְּדִאֲתָא**
— כפי שמובא ב"ספרי" על פסוק זה.¹¹ **וְהִנֵּה, עַל אַהֲבָתִי זֶה**
הַשְּׁנִית — הבאה מהתבוננות, **שִׁיךְ לְשׁוֹן מֵצִיחַ וְצוּי,** — כלשון
הפסוק "אשר אנכי מצוה אתכם לעשותה לאהבה". שהרי,
לכאורה, לא מתאים להשתמש לגבי אהבה זו בלשון של ציווי,
כיון שאהבה היא הרי רגש הלב, וממה נפשך: אם יש לו רגש
זה, הרי הציווי מיותר; ואם חסר לו רגש זה, מה יועיל הציווי? —
ברם, לגבי אהבה זו מכיון שהיא באה מהתבוננות, מתאים
להשתמש בלשון ציווי: ציווי שיתבונן ויעורר את האהבה. דְּהִינּוּ
— כלומר, כוונת הציווי היא: **לְשׁוֹם לְבֹו וְדַעַתוֹ בְּדִבְרִים**
הַמְעוֹרְרִים אֶת הָאַהֲבָה. אֲבָל בְּאַהֲבָתִי רִאשׁוֹנָה, — לגבי
מדריגת האהבה הראשונה אודותה דובר לעיל, **שְׁהִיא שְׁלֵחֶת**
הַעוֹלָה מֵאַלִּיָּה, — ואין היא אהבה שיוצרים אותה, **לֹא שִׁיךְ**
לְשׁוֹן צוּי וּמֵצִיחַ בְּלֵל. וְלֹא עוֹד, — לא זו בלבד שמדריגת
אהבה ראשונה זו אי אפשר ליצור על-ידי התבוננות, שלכן לא
מתאים לגביה לשון ציווי, **אֲלֵא שְׁהִיא** — אהבה זו היא מִתֵּן
שְׂכָרָן שֶׁל צִדִּיקִים, לְמַעַם מַעְיָן עוֹלָם הַבָּא בְּעוֹלָם הַזֶּה, —
העולם הבא הוא הרי הענין של "נהנין מזיו השכינה" — תענוג

1 דֶּרֶךְ פְּרָטִית — כגון, בפרטי גדלות האלקות, שהקב"ה הוא
2 "ממלא כל עולמן וסובב כל עולמן, וכולא קמיה כלא חשיבי" —
3 הרי כשיתבונן בפרטי הגדלות, **בְּאֲשֶׁר יוֹכַל שְׂאת בְּשִׁבְלֹו וְמָה**
4 **שְׁלִמְעָלָה מְשִׁבְלֹו.** — ענינים שבכוח שכלו להבין, יבין אותם

5 ב"ידיעת החיוב" — וענינים
6 שלמעלה מהבנתו, יבין
7 אותם ב"ידיעת השלילה",
8 שאין הוא מבין את הדבר
9 עצמו, אלא רק כפי
10 שהדבר מושלל מענינים
11 וגדרים מסויימים. כלומר,
12 עניני האלקות שלמעלה
13 מהבנתו, יבין אותם לכל-
14 הפחות איך שהקב"ה
15 מושלל מענין ומושג זה
16 וזה — בכך יש כבר גם מדה
17 מסויימת של ידיעה
18 באלקות; **וְאַחֲרֵי־כֵן** —
19 אחרי שיתבונן בפרטי
20 גדלות ה', **יִתְבּוֹנֵן בְּאַהֲבָתִי**
21 **ה' הַגְּדוֹלָה וְנִפְלְאוֹת**

22 **אֵלֵינוּ,** — בני ישראל, אהבה שהביאה לכמה פרטי ענינים: לְיִרְדָּה
23 — לירדת, **לְמַצְרִים "עֲרֹות הָאָרֶץ,"** — שם "ירד" כביכול הקב"ה,
24 **לְהוֹצִיא נַשְׁמוֹתֵינוּ מִ"כּוֹר הַכְּרוֹל", שְׁהוּא ה"סְמָרָא-אַחֲרָא"**
25 **רַחֲמָנָא "לְעָלָה,"** — בה היו בני ישראל שקועים רחמנא-ליצלן
26 בהיותם במצרים — והוא יתברך הוציאנו משם, **לְקַרְבְּנוּ אֵלֵינוּ**
27 **וְלִדְבָקְנוּ בְּשִׁמּוֹ מִשְׁ, וְהוּא וְשִׁמּוֹ אֶחָד,** — ועל-ידי היותנו
28 דבוקים בשמו התדבקנו בו יתברך. דְּהִינּוּ, — כלומר: **שְׂרׁוּמָמְנוּ**
29 **מִתְּכֵלִית הַשְּׁפִלוּת וְהַמְטָמָה לְתֵכֵלִית הַקְּדוּשָׁה, וְגִדְלָתוֹ**
30 **יִתְבָּרַךְ שְׁאִין לֹה קִין וְתֵכֵלִית,** — ואחרי שיבין במפורט את
31 גדלות הקב"ה, ולאחרי שיתעמק באהבת הקב"ה הגדולה לבני
32 ישראל — **אִי "כְּמִים הַפְּנִים אֶל פְּנִים"** — הרי "לב האדם
33 לאדם", הלב, האהבה שחש אדם לזולתו, מעוררת אהבה חוזרת
34 מהזולת אליו; כך גם בענינו, האהבה שהראה ומראה הקב"ה
35 לבני ישראל, תשפיע "כמים הפנים לפנים", **שִׁתְּעוֹרְרֵר הָאַהֲבָה**
36 **בְּלֵב כָּל מְשִׁבִּיל וּמִתְבּוֹנֵן בְּעִנְיָן זֶה בְּעִמְקָא דְּלָפָא,** — בעומק
37 הלב, **לְאַהֲבָתִי ה' אַהֲבָה עוֹת, וְלִדְבָקָה בּוֹ בְּלֵב וְנַפְשׁ, כְּמוֹ**
38 **שִׁיתְּבָאָר בְּמִקְוָמָה בְּאַרְיֹות.**

39 — היכן שמדובר אודות האהבה שבבחינת "כמים הפנים", והוא
40 בחלק הראשון של ספר ה"תניא" בפרקים מ"ז עד מ"ט.
41 **וְהִנֵּה, עֲנִין אַהֲבָה זֶה** — האהבה הבאה מהתבוננות, **רִצָּה**
42 **מִשָּׁה רַבְּנוּ עֲלִי-וְהַשְּׁלוֹם לְמַעַ** — לטעת, **בְּלֵב כָּל יִשְׂרָאֵל,**
43 **בְּפִרְשָׁה: "וְעִתָּה יִשְׂרָאֵל וְגוֹ", בְּפִסּוּק: "הֵן לֹה" אֶלְהִיד**
44 **הַשְּׁמַיִם וְגוֹ',** — בפסוק זה מדובר אודות גדלות ה'; ובפסוקים

ופרטים וכו'". 6. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "וככל שידע בפרטיות יותר ריחוק הערך וכו' תגדל יותר האהבה — עיין פמ"ו". 7. עקב
י, יב — יד — טו — טז — כד. 8. שם יא, א. 9. יא, כב. 10. ואתחנן ו, ו. 11. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "עפ"ז מוכנים דברי הספרי
הסתומים שם: איני יודע כו' ת"ל כו' לבבך — מה מוסיף בזה על מש"י (ומובא שם) ואהבת את ה"א בכל לבבך וק"ל".

1 מאלקות, ומזה נהנים צדיקים בעולם הזה, באהבה זו, שְׁעִלְיָה –
2 על מדריגת אהבה זו, נֶאֱמָר¹²: "עֲבוֹרֶת מִתְּנֶה אֶתְּ אֶת
3 בְּהִתְנַכֵּם"¹³, – שישנו אופן עבודה שבא כמתנה מלמעלה, כְּמוֹ
4 שְׂתִיכָאָר בְּמִקְוָה – היכן שמדובר אודות מדריגת אהבה
5 בתענוגים. להלן מסיים
6 רבנו הזקן את אשר
7 התחיל להסביר במה
8 מתבטאת מעלת "חנוך"
9 לנער על פי דרכו, עד
10 ש"גם כי יזקין לא יסור
11 ממנה", כלומר, כש"יזקין",
12 כשיגיע למדריגה עליונה
13 יותר, לא יסור מדרך
14 העבודה שהיא ענין של
15 "חנוך לנער" בלבד. כדי
16 להקל על הבנת הענין,
17 הרי הביאור בקצרה הוא:

18 למרות שהאהבה הנמוכה יותר, הבאה עלידי התבוננות, היא
19 בבחינה של "חינוך" (דרך העבודה של "נער" שכל אחד יכול
20 להגיע אליה) בהשוואה למדריגה העליונה יותר של אהבה,
21 שהיא עצמותית ותמידית (והשייכות לצדיקים בלבד) – הרי יש
22 בה (באהבה של "חינוך") מעלה, שגם כשנמצא במדריגת צדיק,
23 הכוללת מדריגת האהבה העליונה יותר – עליו להודק גם אז
24 להאהבה של "חינוך" הבאה עלידי התבוננות. שכן, גם בצדיק
25 יכול להיות אי-פעם, שהמדריגה העליונה שלו באהבה
26 בתענוגים לא תהיה אצלו בגילוי, במיוחד משום שכשעולים
27 ממדריגה למדריגה, נדרש, לפני שמגיעים למדריגה העליונה
28 יותר, לסגת מהמדריגה הקודמת, וזאת כדי שהיא לא תפריע
29 להגיע למדריגה העליונה יותר – ואז, כשחסרה לו המדריגה
30 שלו באהבה, הוא עובד את ה' במה שנשאר לו ממדריגת
31 האהבה הראשונה שלו, האהבה של "חינוך" הבאה עלידי
32 התבוננות, בה "התחנך" לפני שהגיע למדריגת צדיק.
33 אֶךְ הִנֵּה יָדוּעַ לְיֹדְעִים, מַעֲמָא דְקָרָא מַאי דְבְּתִיב: – טעם
34 הפסוק מה שנאמר: "כִּי שָׁבַע יִפּוֹל צָדִיק וְקָם"¹⁴, – שגם
35 בצדיק שייך ענין ה'נפילה', שהוא נופל ממדריגתו ועולה לאחר
36 מכן שוב – כך, שישנו זמן שאין הוא במדריגת אהבה בתענוגים,
37 וּבְפִרְטָא – שמצד סדר העבודה נדרש שבזמנים מסויימים לא
38 יעמוד הצדיק במדריגתו, מפני שְׁהָאֲרֵם נִקְרָא "מִהֲלֵךְ" וְלֹא
39 "עוֹמֵד", – האדם נקרא "מהלך", הוא הולך ועולה ממדריגה
40 למדריגה, ובאופן שהמדריגה אליה הגיע היא באי-ערך
41 למעלה מהמדריגה הקודמת, וזו ענינו האמיתי של "מהלך",
42 ולא "עומד" הנמצא תמיד במדריגה אחת, או גם כשהעליונות
43 של המדריגה השניה היא ביחס מסויים למדריגה הראשונה,
44 שאז לא נדרש (כפי שיוסבר להלן) שלפני שהוא מגיע למדריגה
45 השניה, הוא מוכרח לסור ממדריגתו הראשונה. להיפך,

ליקוטי חלק שני אמרים

נפילה אלא לגבי מדריגתו הראשונה
ולא לגבי שאר כל אדם ח"ו שאעפ"כ
הוא למעלה מכל האדם בעבודתו כי
נשאר בה בח"י רשימו ממדריגתו
הראשונה אך עיקרה מאהבה שנתחנך
והורגל בה מנעוריו בטרם שהגיע
למדריגת צדיק ו"ש גם כי יזקין וגו'.
והנה ראשית הדברים המעוררים האהבה
והיראה ויסודן היא האמונה הטהורה
ונאמנה ביהודי ואחדותו יתברך וית':

המדריגה הראשונה מסייעת למדריגה השניה. ואילו ב"מהלך"
אמיתי, ההולך ועולה ממדריגה אחת למדריגה שניה, שהיא
עליונה שלא בערך – מפריעה אז המדריגה הראשונה למדריגה
העליונה השניה, ולכן מן ההכרח שיסור לגמרי ממדריגתו
הראשונה, כדי שיוכל
להגיע למדריגה השניה¹⁵,
וְצִדִּיק – האדם המהלך,
לֵילֵךְ – ללכת, מִמְּדִרְגָּה
לְמִמְּדִרְגָּה, וְלֹא לְעָמֹד
בְּמִדְרָגָה אַחַת לְעוֹלָם, –
שכאמור, גם כשהמדריגה
(העליונה) השניה היא
למדריגה
בדרך
הראשונה, הן נקראות
שתיהן מדריגה אחת, וְכֵן
מִדְרָגָה לְמִדְרָגָה מִרְם
שָׁגִיעַ לְמִדְרָגָה עֲלִיּוֹנָה
מִמֶּנָּה, הוּא בְּבִחִינַת "נְפִילָה" מִמְּדִרְגָּה הָרִאשׁוֹנָה. – כך, שאז
אין לו את מדריגתו הגבוהה של אהבה בתענוגים. אֶךְ "כִּי יִפּוֹל
לֹא יוֹטֵל" בְּתִיב¹⁶, –גם כשהוא נופל, אין הוא ניטל לגמרי
מעבודתו, וְאִינָה נִקְרָאת נְפִילָה – מה שאומרים "כי יפול"
ו"שבע יפול צדיק", שלפעמים הצדיק הוא במצב של נפילה, אין
זה נקרא נפילה, אֲלֵא לְגַבִּי מִדְרָגָתוֹ הָרִאשׁוֹנָה, – בהשוואה
למדריגתו המעולה הקודמת לפני ה"נפילה", זה נקרא נפילה,
וְלֹא לְגַבִּי שְׁאֵר כָּל אֲדָם חֹסֵי וְשׁוֹלֵם, – שיהיה חלילה למטה
מאלה שאינם במדריגת צדיק, שְׁאֵינֶם עֲלִיפִיכֵן – למרות
ה"נפילה" שלו, הוּא לְמַעַל מִכָּל הָאָדָם בְּעִבְדוּתוֹ, כִּי נִשְׁאָר
בָּהּ – בעבודתו, בְּחִינַת רְשִׁימוֹ – רושם, מִמְּדִרְגָּתוֹ הָרִאשׁוֹנָה.
אֶךְ עֲקָרָה – עיקר עבודתו באה אז מֵאֲהָבָה שְׁנִתְחַנֵּךְ וְהִרְגֵּל
בָּהּ מִנְעוּרָיו, בְּטָרֵם – לפני, שְׁהִגִּיעַ לְמִדְרָגַת צָדִיק. –
ולמדריגה העליונה יותר של אהבה; שאז היתה עבודתו באהבה
הזאת הבאה מהתבוננות, האהבה של "חינוך" – הנה גם כעת
עיקר עבודתו הוא באהבה זו. וְהוּא שְׂפִתָּיו: "גַּם כִּי יִזְקִין וְגו'".
– מ"דרכו", בה מחנכים את ה'נער'. – לא נאמר "גם בזקנתו לא
יסור ממנה", שגם כשיהיה קשיש לא יסור מהדרך בה נתחנך,
אלא כתוב "כי יזקין" – כשהוא בתהליך של התבגרות, כלומר:
בהליכתו ועלייתו ממדריגה למדריגה, ובהיותו בין מדריגה אחת
לשניה (שזה "כי יזקין", שהוא בתהליך של התבגרות ושל
התעלות למדריגה עליונה יותר) – לא יסור אז מהדרך
(מהאהבה) בה נתחנך בנערותו. וְהִנֵּה, רִאשִׁית הַדְּבָרִים
הַמְּעוֹרְרִים הָאֲהָבָה וְהִירָאָה וְיִסוּדֵן – אהבה ויראה הן הרי,
כאמור, השורש והיסוד לעבודת ה', וראשית ויסוד האהבה
והיראה¹⁷, הִיא הָאֱמוּנָה הַטְּהוֹרָה וְנֶאֱמָנָה בִּיחודוֹ וְאַחֲדוּתוֹ
וְיִתְבָּרָךְ וְיִתְעַלֶּה: – "אחדות" היינו מה שכל הנבראים
מאוחדים אתו ובטלים לגמרי אליו. – אמונה טהורה, היינו

12. קרח יח, ז. 13. על הפירוש שבחינת כהונה כעבודת האדם היא מדריגת אהבה בתענוגים, כתב כ"ק אדמו"ר שליט"א: "צע"ג אם כן הוא – ויל"ע אגה"ק רס"ח". 14. משל כד, טז. 15. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "כדוגמא דר"ז צם דלישכח בבלי כו' (ב"מ פה, א)". 16. תהלים לו, כד. 17. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "לכאורה כ"מ (קצת) הפי' גם בפלח הרמון, אלא שלפ"ז זהו סותר הנ"ל

- 1 ש"לוקחים" באמונה את הענינים שלמעלה מהשכל ונתפסים
2 בכוח האמונה בלבד. שכן, זה הרי ענין כוח האמונה לתפוס
3 מה שלמעלה מהשכל. שהרי דבר שהשכל יכול לתפוס
4 ו"לוקחים" אותו באמונה, אין זו תפיסה בחוש ובכוח הנכון, כי
5 "כל חוש תופס מוחשו": על שכל "לקחת" ענינים של שכל, ועל
6 אמונה "לקחת" ענינים שלמעלה מהשכל. וכיון שבענינים
7 שהוא מאמין בהם ישנם כאלה שאפשר להבין אותם – אין זו
- אמונה טהורה. דוקא כשבשכל מבינים מה שניתן להבנה,
והאמונה היא רק במה שלמעלה מהבנה, אז היא אמונה
טהורה. כמו בענין אחדות ה', שישנם בו ענינים שהשכל יכול
וצריך להבין אותם, וישנם בו ענינים שהם למעלה מהבנה,
צריכים איפוא להסביר את הענינים שביכולת השכל להבינם,
כדי שהאמונה תהיה טהורה ונקיה רק בענינים שלמעלה
מהבנה.

יום שני ז' סיון

מורה שיעור לשנה מעוברת: מעמ' 152, שער היחוד והאמונה... עד עמ' עז, וקב"ה כולא חד:

- 15 שער היחוד והאמונה
16 (השורות דלהלן, משמשות כמבוא ל"שער היחוד והאמונה")
17 להבין מעט מועד מה שכתוב בזה, ד"שמע ישראל כו"
18 - הוא יחודא עלאה, ו"ברוך שם כבוד מלכותו לעולם
19 ועד" - הוא יחודא
20 תתאה. - הערת כ"ק
21 אדמו"ר שליט"א: "תוכן
22 שער היחוד והאמונה
23 הוא" - להבין, ולו במעט
24 משהו ממנה שכתוב בזה
25 (ח"א יח, א. יב, א. ועוד).
26 ש"שמע ישראל ה' אלקינו
27 ה' אחד" הוא האופן
28 העליון ביותר בהבנת
29 אחדות ה', ו"ברוך שם
30 כבוד מלכותו לעולם ועד"
31 (המלה "ועד" בחילופי
32 אותיות היא "אחד",
33 כנאמר בזהר, הוא האופן
34 התחתון יותר בהבנת
35 אחדות ה', להבין, איך יתכנו שני אופני הבנה באחדות ה', עליון
36 ותחתון, וביאורם –
37 פרק א. כתוב: "וידעת היום והשבת אל לבבך, כי ה' הוא
38 האלהים בשמים ממעל ועל הארץ מתחת" - אין עוד?²
39 פירושו הפשוט של הפסוק הוא, שאין א-ל נוסף בשמים ממעל
40 ועל הארץ ומתחת לארץ. וצריך להבין: וכי תעלה על דעתך
41 שיש אלהים נשרה - שרי בשמים מתחת לארץ, שצריך
42 להזהיר בלבד "והשבת אל לבבך"? - כלומר, להתבונן
- היטב ולשים לב כי אין הדבר כך? הנה, בתיב: "לעולם, ה',
דברך נצב בשמים", ופרש הפעל-שם-שוב ז"ל: - הסביר
באריכות, ובביאור באופן של הפצה⁴ שפירוש הפסוק הוא: כי
דברך - של הקב"ה, שאמרתי "יהי רקיע בתוך השמים וגו'" -
שמדיבור ואותיות אלו
נברא רקיע השמים,
תבות ואותיות אלו, הן
נצבות ועומדות לעולם
בתוך רקיע השמים,
ומלפשות בתוך כל
הרקיעים לעולם
להחיותם, - הערת כ"ק
אדמו"ר שליט"א: "ול"ק -
שהדבר נאמר מכבר, לפני
כמה אלפים שנה" -
בדבתיב: - כמו שכתוב:
"ודבר אלהינו יקום
לעולם", "ודבריו חיים
וקיימים לעד כו" - ולא
זו בלבד שהדברים
מתייחסים לנברא כמו "בשמים", הקיים תמיד (השמים וצבא
השמים שמש וירח כו' קיימים באיש: כל פרט שבהם קיים
תמיד) - אלא גם צבא הארץ (ה"קיימין במין": המין בלבד קיים,
ואילו הנבראים הפרטיים מתחלפים) מן ההכרח שבכל נברא
תתקיים תמיד החיות האלקית שבראה אותו, ותיצור ותחיה
אותו מחדש, כפי שהדבר הוא לגבי "שמים", שהדיבור מוכרח
לעמוד בו תמיד, כפי שהוא מבאר להלן, כי אלו היו האותיות
- של המאמר האלקי שברא את השמים, מסתלקות ברגע

— שבאים ע"י הבינה ודעת כו' (היפך, דאמונה, ובפרט — טהורה), או ע"י האהבה העליונה — (דרק באבותיך גו'). — וכנראה הפי' שצ"ל האמונה הטהורה ביחודו כו' (יחוד ויחודות וכו'. שבא לבארם עתה) ואיך מעוררת האהוד"ר כו'? ע"י הבינה ודעת בכ"ז (ושאפ"כ באבותיך חשק גו' והוא חייו כו') וכו'. ולפי' הפי': 'ראשית הדברים' — שכמה 'דברים' ישנם (שה' חייו, גדלות ה' וכו' — כדלעיל) וראשית כולם האמונה כו'. והוא ע"ד מש"כ פל"ג 'כשיעמיק כו' באמונתו ביחוד ה' כו' כל התרי"ג מצות'. ועד"ז באגה"ק להצ"צ (דרמ"צ סוף ע' 226): אמונת ה' אחד כו' אך כדי שיבוא... בגילוי כו' ע"י התבוננות כו' (עיי"ש). ועיי"כ הקדמה לשער האמונה (ע' 14): ואחר חיזוק האמונה כו' התבוננות ביחוד ויחודות כו' אהוד"ר כו". 1. ואתחנן ד, לט. 2. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "שזה בא בהמשך לקודמו אתה הראת (כעת מ"ת), שאז וידבר גו' (ד, יב) פן תשתיתן גו' (- מלמטה מטה) דגה אשר במים מתחת לארץ (ועד למעלה) תשא עיניך השמימה גו'". 3. תהלים קיט, פט. 4. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "וכמובא בלקר"ת ר"פ אחרי שנקודת הענין היא במד"ת" [על הפסוק]. 5. ישעי' מ, ח.

האותיות של "עשרה מאמרות" – ואם כן, האותיות של "עשרה
מאמרות" הן הנפש והחיות הרוחניות של ה"דומם".
ואף שלא הזכיר שם "אבן" בעשרה מאמרות שבתורה, –
כיצד, איפוא, אנו אומרים שב"אבן" נמצאות האותיות של
"עשרה מאמרות"
שבתורה? אף-על-פי-כן
נמשך חיות לאבן –
מ"עשרה מאמרות", על-
דפי צדופים וחלופי
אותיות, – אות אחת
מחליפה את השניה,
לדוגמה: האות אלף
מתחלפת באות דא, כי
שתיהן הן ממוצא אחד,
ובדומה, המתנגלות
ברל"א שְׁעָרִים פְּנִים
ואחור, – המתנגלות
ומתחלפות לפי מאתים
שלושים ואחד אופנים,
באופן של "פנים ואחור",
כמו שכתוב ב"ספר
יצירה", עד שמשתלשל מעשרה
מאמרות
ונמשך מהן צירוף –
האותיות המהוות שם
"אבן", והוא – צירוף
האותיות המשתלשלות
מ"עשרה מאמרות"
ומצטרפות למלה "אבן",
הן חיות של האבן. וכן
בכל הנבראים שבעולם,
השמות שנקראים בהם – הנבראים, בלשון תקדש – לשון
הקודש היא הלשון שבה נברא העולם – והשמות בלשון
הקודש של הדברים קשורים למחותם – שלא כמו בשפות
אחרות, שהן שפות הסכמה בלבד, שבני אדם החליטו לקרוא
לדבר מסוים בשם מסוים – הרי השמות בהם נקראים
הנבראים בלשון הקודש – הן הן אותיות הדבור,
המשתלשלות במדרגה למדרגה מעשרה מאמרות
שבתורה, על-ידי חלופים ותמורות האותיות ברל"א
שְׁעָרִים, עד שמגיעות ומתלבשות באותו נברא להחיותו.
לפי שאין פרטי הנבראים – (לא הנבראים הכלליים כמו
שמים, ארץ, או שמש וירח, אלא) הנבראים הפרטיים, אינם
יכולים לקבל חיותם מעשרה מאמרות עצמן שבתורה,
שהחיות הנמשך מהן – מ"עשרה מאמרות" עצמן – גדול
מאד מבחינת הנבראים פרטיים, – מלהיות החיות של

חַס־יְשׁוּלֹם וְחוֹזְרוֹת לְמִקּוֹרָן – לאותה דרגה באלקות שממנה
באות האותיות, הִיוּ כָּל הַשְּׁמִיּוֹת – כל הרקיעים, אֵין וְאִפֹּס
מִמֶּשׁ, וְהִיוּ כְּלֵא הִיוּ כְּלֵל, וְכִמּוֹ קֹדֶם מִאֲמֵר "הִי רָקִיעַ
כֹּו" מִמֶּשׁ – שאז לא הייתה קיימת כלל שום מציאות של רקיע,
כך גם עתה לא הייתה
קיימת שום מציאות של
רקיע אילו האותיות היו
מסתלקות ממנו. להלן
מסביר רבנו הזקן,
שהדברים אמורים לא רק
לגבי רקיע, אלא כך הדבר
גם בכל הנבראים: וְכֵן
בְּכָל הַנְּבִרָאִים שֶׁבְּכָל
הַעוֹלָמוֹת וְאִפֹּס אֵין
וְתַחְתּוֹנִים, וְאִפֹּס אֵין
הָלוֹ הַנִּשְׁמִית וְכַחֲנִית
דִּוְמָם מִמֶּשׁ, – הדברים
הדוממים שבהם לא
נראית שום תנועה של
חיות ושל רוחניות, גם לא
החיות הנראית ב"צומח"
כשגדל מקטן לגדול,
ואילו ב"דומם", כמו
ארמה, אבנים וכדומה,
לא נראית שום חיות,
אלא חומר בלבד – אף-
על-פי-כן גם ב"דומם"
קיים תמיד הכוח האלקי
שברא אותו, אֵלוּ הִיוּ
מִסְתַּלְקוֹת מִמֶּנָּה כְּרִיעַ
חַס־יְשׁוּלֹם וְחוֹזְרוֹת לְמִקּוֹרָן
מִעֲשֶׂרָה מֵאֲמֹרֹת שֶׁבָּהֶן נִבְרָאת הָאָרֶץ בְּשֵׁשֶׁת יָמִי
בְּרִאשִׁית – בתחילת בריאת העולם, הִיְתָה – הארץ, חוֹזְרָה
לְאֵין וְאִפֹּס מִמֶּשׁ, כִּמּוֹ לְפָנֵי שֵׁשֶׁת יָמִי בְּרִאשִׁית מִמֶּשׁ –
שאו הרי לא הייתה קיימת שום מציאות של ארץ, כך לא הייתה
קיימת גם עתה שום מציאות של ארץ. וְהִיוּ שֶׁבְּתֵב הָאָרֶץ
זֶל, שְׁנֵם בְּדוֹמָם מִמֶּשׁ, כִּמּוֹ אֲבָנִים וְעֹפֵר וּמִיָּם, – בהם לא
נראית שום חיות ושום רוחניות, יֵשׁ בְּחִינַת נֶפֶשׁ וְחַיִּית
רוחנית. דְּהִינּוּ, – איזו חיות רוחנית ישנה ב"דומם", מאחר שגם
החיות שקיימת ב"צומח", איננה נמצאת בו – זו בְּחִינַת
הַתְּלַבְּשׁוֹת אוֹתִיּוֹת הַדְּבִר, מִעֲשֶׂרָה מֵאֲמֹרֹת הַמַּחֲיִית
וּמַהוּוֹת אֵת הַדּוֹמָם, לְחַיִּית – שיהא הדומם יֵשׁ מֵאֵין וְאִפֹּס
שֶׁלִּפְנֵי שֵׁשֶׁת יָמִי בְּרִאשִׁית – שבמקום המצב שלפני ששת ימי
בראשית שאז לא הייתה קיימת שום מציאות של "דומם", אלא
רק "אין ואפס" – תהיה עכשיו מציאות של "דומם", באמצעות

שקוראים לנברא, בלשון הקדש, הוא כלי לחיות המצמצם
באותיות שם זה, שנשתלשל מעשרה מאמרות שבתורה,
שיש בהם - בעשרה מאמרות, בה לחיות לברא יש מאין,
ולחיותו - את ה"יש"
הנברא, לעולם, - מדוע
יש בהם כח זה? - הרי זה
מפני דאורייתא וקדשא
ברידהו - התורה
והקדוש-ברוך-הוא בלא
חד - הם כולם אחד.
וכשם שיש בכוחו של
הקב"ה לברוא יש מאין,
כך יש לעשרה מאמרות
שבתורה הכוח והחיות
לברוא "יש" מ"אין".

שער היחוד והאמונה

הנבראים פרטיים ואין כח בהם לקבל החיות אלא ע"י
שיוורד החיות ומשתלשל ממדרגה למדרגה פחותה
ממנה ע"י חילופים ותמורות האותיות וגמיטריאות
שהן חשבון האותיות עד שיוכל להתצמצם ולהתלבש
ולתהוות ממנו נברא פרטי וזה שמו אשר יקראו לו
בלה"ק הוא כלי לחיות המצומצם באותיות שם זה
שנשתלשל מעשרה מאמרות שבתורה שיש בהם כח
וחיות לברוא יש מאין ולחיותו לעולם דאורייתא
וקב"ה כולא חד:

הנבראים, ואין בהם בהם - הנבראים הפרטיים, לקבל החיות,
אלא על-ידי שיוורד החיות ומשתלשל ממדרגה - שלה,
למדרגה פחותה ממנה, - וירידה זו נעשית על-ידי חילופים
ותמורות האותיות,
וגמיטריאות שהן חשבון
האותיות, - החיות היא
לא רק על-ידי חילוף אות
אחת בשניה, אלא גם על-
ידי חישוב חשבון האות,
עד שיוכל - שתוכל
לחתצמצם
ולתלבש ולתהוות
ממנו - מהחיות, נברא
פרטי. וזה שמו אשר
יקראו לו - השם

יום שלישי ח' סיון

מורה שיעור לשנה מעוברת: מעמ' עז, פרק ב. והנה... עד עמ' 154, המים אינו כן.

והולך לו בשוק - הכלי קיים בתבניתו וצלמו ממש באשר
יצא מידי הצורה, כך מדיין - משוים, הסכלים האלו
מעשה שמים וארץ. - שאחרי שהקב"ה ברא שמים וארץ, אין
הם צריכים להזדקק יותר, חלילה, להקב"ה, בוראם, ולכן הם
כופרים בהשגחה פרטית
ובאותות ובמופתים
שבתורה המראים
שהקב"ה משגיח על
הנבראים, ולפעמים גם
משנה, על-ידי נסים
ומופתים, את טבע
הנבראים. אך טח
מראות עיניהם, - את,
ההבדל הגדול שבין
מעשה אנוש
ותחבולותיו, שהוא -
מעשה האנוש, יש מיש,
- מדבר שכבר קיים יוצר
האדם יצירה נוספת, כפי

פרק ב. בפרק הקודם, פרק א', הסביר רבנו הזקן, שהכוח האלקי שברא
כל נברא, חייב להתקיים תמיד בנברא, לברוא אותו ולהחיותו מחדש. שכן,
אם הכוח האלקי שברא את הנברא היה חוזר למקורו, היה הופך הנברא
ל"אין ואפס", הוא היה מתבטל ממציאיותו, כפי שהיה לפני שנברא.

והנה, מכאן - ממה
שהוסבר עד עתה, שהכוח
האלקי שברא את הנברא

חייב להתקיים תמיד

בנברא, לבראו ולהחיותו

מחדש, תשובת המינים

41 - התשובה למינים, וגלוי

42 שרש מעותם, - של

43 המינים. הכוונה ב"מינים"

44 כאן, היא לא לאלה

45 שכופרים בחידוש העולם,

46 שהעולם נברא על-ידי

47 הבורא - בכך הם מודים,

48 אלא הכופרים בהשגחה

49 פרטית ובאותות

50 ובופתי התורה, - הם כופרים בכך שהקב"ה משגיח בהשגחה

51 "פרטית" על כל נברא ויצור, וכופרים גם באותות ובמופתים

52 הכתובים בתורה; מדוע הם אכן כופרים בכך, למרות שהם

53 מודים שהקב"ה ברא את העולם? הרי זה מפני שפועים

54 בדמיונם הכול, - הם טועים בהשוואתם הכוזבת והם טועים

55 גם בנוסף לכך. שכן, גם לפי השוואתם הכוזבת צריך להיות

56 אחרת מכפי שהם חושבים, כפי שמוכן מההסבר הבא: שפדמין

57 - שהם משווים מעשה ה' "עשה שמים וארץ" למעשה אנוש

58 ותחבולותיו, כי כאשר יצא לצורה כלי - כשכלי יוצא

59 מתחת ידי האומן, שוב אין הכלי צריך לידי הצורה, כי -

60 שהרי, אף שידיו - של האומן, מסלקות הימנו - מהכלי,

המשל המובא להלן, על כלי הנוצר מחתיכת כסף, שהכסף הוא
דבר שכבר קיים, רק שמשנה - האומן את הצורה והתמונה
- של החומר: בתמונת חתיכת כסף לתמונת כלי, - הרי
כיוון שלא יצר כאן מציאות חדשה, שהרי המציאות, החומר
של הכלי, היתה קיימת גם לפני עשיית הכלי, וגם הצורה
והתבנית של הכלי שיצר האומן מחתיכת הכסף, אין בהם באמת
משום חידוש בכסף, כי מציאות הכסף נבראה כך, שהיא ניתנת
לעיצוב בכל מיני צורות ותבניות של כלים - הרי שהאדם לא
חידש חידוש מהותי במציאות הכסף, ולכן אין הכלי, אחרי
יצירתו, צריך להזדקק לידי האדם שיצר אותו - ואילו ה"מינים"
אינם רואים כיצד אי אפשר להשוות יצירת כלי - למעשה

להיות ניגרים הוא בריאה "יש מיש" ולא ענין עצמי במים – 40
כלומר, שנאמר, שאם נוצרת מציאות של מים, מן ההכרח 41
שעליהם להיות ממילא דבר שניגר מלמעלה למטה (כמו) 42
למשל, הענין מה שנברא תופס מקום, הרי זה ענין עצמי בנברא, 43
באופן שעל תפיסת 44
המקום שלו אין בריאה 45
מיוחדת "יש מאין", אלא 46
עם יצירת נברא הוא 47
ממילא באופן שהוא תופס 48
מקום, ואילו מה שהמים 49
ניגרים אינו כן), אלא טבע 50
זה עצמו הוא בריאה "יש" 51
מאין – על כך מביא רבנו 52
הזקן מיד להלן ראייה ממה 53
שישנם נבראים, כמו קיר, 54

שער היחוד והאמונה

יש מאין והוא פלא גדול יותר מקריעת ים סוף עד"מ
שהולך ה' את הים ברוח קדים עזה כל הלילה ויבקעו
המים ונצבו כמו נד וכחומה ואילו הפסיק ה' את הרוח
כרגע היו המים חוזרים וניגרים במורד כדרכם וטבעם
ולא קמו כחומה בלי ספק אף שהטבע הזה במים גם כן
נברא ומחדש יש מאין שהרי חומת אבנים נצבת
מעצמה בלי רוח רק שטבע המים אינו כן

שמים וארץ, שהוא יש מאין. – לפני שנבראו השמים והארץ, 1
הם היו אין ואפס, הם לא היו קיימים כלל, ועם התהוותם הם 2
נעשו בבחינת "יש" דבר ממשי – הרי שנתחדש כאן דבר חדש 3
שלא היה קיים מקודם כלל. ומכיוון שנוצרת כאן יצירה מהותית 4
חדשה – יסביר להלן – מן 5
ההכרח, איפוא, שהכוח 6
שיצר חידוש זה יהווה 7
תמיד את החידוש, שאם 8
לא כן – יתבטל הדבר 9
ממציאותו. והוא – 10
בהתהוותם של שמים 11
וארץ "יש מאין", פלא 12
גדול יותר מקריעת ים 13
סוף על-דרך-משל, – 14
שהיתה על-ידי שהולך 15

חומה, העומדים מעצמם מבלי להזדקק לכוח אחר שיחזיק 55
אותם – שהרי חומת אבנים נצבת מעצמה בלי רוח – 56
שיחזיק אותה, רק שטבע המים אינו כן; – ואם למים יש טבע 57
לא להיות עומדים, אלא להיות ניגרים מלמעלה למטה, הרי 58
שטבע זה הוא בריאה "יש מאין" במים עצמם, הרי שהכוח 59
האלקי שברוח, לא היה צריך ליצור מציאות חדשה "יש מאין", 60
דבר חדש שלא היה לפני כן בנבראים, אלא רק שינוי "יש" אחד 61
ל"יש" שני – מן הטבע להיות ניגרים, לטבע של עמידה כחומה 62
– ואף-על-פי-כן יש בכך משום פלא-חידוש גדול, עד שלשם כך 63
מוכרח הכוח מחדש לברוא תמיד את החידוש (ובאם לאו – 64
מתבטל החידוש מיד), הרי מכל-שכן וקל-יחומר שבחידוש של 65
"יש מאין", שזה התהוותם של כל הנבראים, על הכוח האלקי 66
שברא אותם, לברוא את החידוש תמיד ובלי הפסק, שיהיו "יש" 67
ולא יחזרו ל"אין" כלפני בריאתם – הרי שגם לפי ההשוואה 68
הכוחית, מה שהמינים מדמים מעשה שמים וארץ ("יש מאין") 69
ליצירתו של אדם שהיא רק "יש מיש", צריכים לומר שגם 70
בשינוי מ"יש" אחד ל"יש" שני ובאופן של חידוש (כמו מטבע 71
המים להיות ניגרים, לטבע של עמידה כחומה) מוכרח הכוח 72
לחדש זאת באופן תמידי; דבר זה עצמו כבר מחייב, שהכוח 73
האלקי שברא את הנברא חייב לעמוד תמיד בנברא ולברוא 74
אותו תמיד בלי הפסק. כך, שנוסף על הכוב שבחשוואתם, הם 75
גם טועים, בחשבם שהכוח המחפש אינו מוכרח לעמוד תמיד 76
בחידוש – ואם בקריעת ים סוף, שינוי "יש" אחד לשני בלבד, מן 77
ההכרח שהכוח המחפש יברא את החידוש תמיד ובלי הפסק. 78

ה' את הים ברוח קדים עזה כל הלילה – כלומר, הכוח 16
שבקע את הים התלבש ברוח הקדים ויבקעו המים, ונצבו 17
כמו נד וכחומה, – שלא זו בלבד שהמים לא המשיכו 18
בזרימתם הטבעית, אלא גם עמדו כחומה בצורה. ואילו הפסיק 19
ה' את הרוח כרגע – היו המים חוזרים וניגרים במורד 20
כדרכם וטבעם, ולא קמו כחומה בלי ספק, – כלומר, אין 21
מקום לחשוב כלל, שהמים היו נשארים עומדים כחומה אחרי 22
שהרוח היתה מפסיקה לנשוב עליהם בחזקה, אלא בודאי היו 23
המים חוזרים לטבעם וניגרים מלמעלה למטה. אף שהטבע 24
הזה במים גם-כן נברא ומחדש יש מאין, – שבמקום 25
שמקודם היה "אין", שלא היה טבע כזה – נעשה "יש", נתהווה 26
טבע כזה. כלומר, כפי שמפרש הרבי שליט"א – שטבע זה במים, 27
הניגרים תמיד ואינם עומדים כחומה, גם הוא נברא "יש מאין": 28
לא רק מציאות המים נבראה "יש מאין", אלא שגם נברא במים 29
הטבע להיות ניגרים ולא לעמוד כחומה. הרי כשהרוח החזקה 30
משפיעה על המים שיעמדו כחומה, אין זה באופן שנוצר דבר 31
חדש לגמרי, "יש מאין", אלא רק שינוי "יש" אחד (טבע המים 32
להיות ניגרים) ל"יש" שני (לעמוד כחומה); ואף על פי כן, כדי 33
שהמים יעמדו באופן של חידוש, מן ההכרח שכוח הפועל 34
חידוש זה, יברא את החידוש בלי הפסק – הרוח מוכרחה תמיד 35
ובאופן סדיר לעשות את המים עומדים כחומה – וכשכוח זה 36
מפסיק לרגע פעילותו זו, מתבטל החידוש. אם כן מוכיח הדבר 37
שגם בחידוש של "יש" מ"יש", מן ההכרח שהכוח המחפש לא 38
יפסיק מלברוא את החידוש. וכלפי מה שדובר שטבע המים 39

יום רביעי ט' סיון

מורה שיעור לשנה מעוברת: מעמ' 154, וכ"ש וק"ו בבריאת... עד עמ' 154, בעולם הבריאה:

שער היחוד והאמונה

וב"ש וק"ו
בבריאת יש מאין שהיא למעלה מהטבע והפלא ופלא
יותר מקריעת ים סוף עאכ"ו שבתתלקו" כח הבורא מן

יותר מקריעת ים סוף, 83
על-אחת-במה-וכמה 84
שבתתלקות 85
הבורא מן הנברא חס" 86

ובל-שכן וקל-והמר 79
בבריאת – הנבראים, יש 80
מאין, שהיא למעלה 81
מהטבע, והפלא ופלא 82

1 וְשָׁלוֹם - יָשׁוּב הַנִּבְרָא לְאֵין וְאִפֹּס מִמֶּשׁ. אֲלֵא צְרִיךְ לְהִיט
2 בְּחַ הַפּוֹעֵל - הַמַּהוּה אֶת הַנִּבְרָא, בְּנִפְעָל - בְּנִבְרָא, תְּמִיד,
3 לְהַחְיֹתוֹ וּלְקַיְמוֹ. וְהֵן הֵן בְּחִינַת אוֹתִיּוֹת הַדְּבָר מַעֲשֶׂה
4 מֵאֲמָרוֹת שֶׁבָּהֶם נִבְרָאוּ - הַנִּבְרָאִים. לִכֵּן אוֹמֵר הַפֶּסֶק:

5 "לעולם הוי' דברך נצב

6 בשמים" - הדיבור, שהוא

7 הכוח האלקי שברא את

8 הנברא, מוכרח לעמוד

9 תמיד בנברא לברוא אותו

10 ולהחיותו מחדש* וְעַל זֶה

11 נֶאֱמָר: - על מה שדובר

12 לעיל, שהחיות האלקית

13 שבראה את הנברא

14 מוכרחת לעמוד תמיד

15 בנברא לבראו ולהחיותו

16 מחדש, אומר הפסוק:

17 "וְאַתָּה מְחִיָּה אֶת בָּלֶם"

18 - אתה מחיה את השמים

19 ואת הארץ ואת כל

20 הנבראים שבתוכם -

21 הנוכחים בתחילת הפסוק.

22 אֵל תִּקְרִי "מְחִיָּה" אֲלֵא

23 "מְחִיָּה", - כך נאמר

24 ב"ראשית חכמה" ובש"ה

25 (מת, ב. ע, א) שלמרות

26 שנאמר "מחיה", אין הכוונה שהקב"ה מחיה בלבד את

27 הנבראים, שבתחילה ברא אותם ועתה הוא רק נותן להם חיים

28 בלבד, כמו מה שהשגמה נותנת לגוף, אלא הכוונה היא

29 שהחיות גם מחדשת את קיומו של הנברא, דְּהֵינּוּ יֵשׁ מֵאֵין, -

30 דבר קיים מדבר שלא היה קיים, ובלעדי החיות האלקית לא

31 היה הדבר נמצא כלל, ועל-ידי החיות הדבר הוא "יש", דבר

32 קיים. וְאַתָּה - המלה "אתה", הֵן בְּחִינַת הָאוֹתִיּוֹת מֵאֲלֵף

33 - האות הראשונה באותיות - וְעַד תִּי"ו, - האות האחרונה

34 באותיות - וזה הא' והת' שבמלה "אתה", וְהֵן א - שבמלת

35 "אתה", הֵיא - רומזת על ה' מוֹצְאוֹת הַפֶּה, - חמשת

36 המוצאות של הדיבור, מִקֹּדֶם הָאוֹתִיּוֹת. - וזה פירוש "אתה"

37 מחיה את כולם, ש"אתה" - האותיות שלמעלה, הבאות מה'

38 המוצאות שלמעלה, מקור האותיות, הן מחיות כל הנבראים

שער היחוד והאמונה

הַנִּבְרָא ח'ו' יָשׁוּב הַנִּבְרָא לְאֵין וְאִפֹּס מִמֶּשׁ אֲלֵא צְרִיךְ
לְהִיט כַח הַפּוֹעֵל בְּנִפְעָל תְּמִיד לְהַחְיֹתוֹ וּלְקַיְמוֹ וְהֵן הֵן
בְּחִי' אוֹתִיּוֹת הַדְּבָר מַעֲשֶׂה מֵאֲמָרוֹת שֶׁבָּהֶם נִבְרָאוּ
וְעַל זֶה נֶאֱמָר וְאַתָּה מְחִיָּה אֶת כָּלם אֵל תִּקְרִי מְחִיָּה אֲלֵא
מַהוּה דְּהֵינּוּ יֵשׁ מֵאֵין וְאַתָּה הֵן בְּחִי' הָאוֹתִיּוֹת מֵאֲלֵף
וְעַד תִּי"ו וְהֵן אֵל הֵיא ה' מוֹצְאוֹת הַפֶּה מִקֹּדֶם הָאוֹתִיּוֹת
וְאַף שֶׁאֵין לוֹ דְּמוּת הַגּוֹף הֵרִי מִקְרָא מֵלֵא דְּבַר הַכְּתוּב
וְיִדְבַר ה' וְיֹאמֶר ה' וְהֵיא בְּחִי' הַתְּגִלּוֹת הַכ"ב אוֹתִיּוֹת
עֲלִיוֹנוֹת לְנִבְיָא' וּמִתְלַבְּשׁוֹת בְּשִׁכְלָם וְהַשְׁגָּתָם בְּמִרְאָה
הַנִּבְּוָה וְגַם בְּמַחֲשַׁבְתָּם וְדִיּוּרָם כְּמִ"שׁ רוּחַ ה' דְּבַר כִּי
וּמִלְתּוֹ עַל לְשׁוֹנִי וְכְמִ"שׁ הָאֵרִי ז"ל [בְּשַׁעַר הַנִּבְּוָה]
וְכַעֲנִין זֶה הֵיא הַתְּלַבְּשׁוֹת הָאוֹתִיּוֹת בְּכִרְוּאִים כְּדִכְתִּיב
בְּדִבְרֵי ה' שָׁמַיִם נַעֲשׂוּ וּבְרוּחַ פִּי כָל צִבְאוֹת רַק שֶׁהֵיא
עַ"י הַשְׁתַּלְשְׁלוֹת רַבּוֹת וְעֲצוּמוֹת עַד שִׁיּוּדוֹת לַעֲשִׂיהָ
גּוֹפְנִית מִשָּׂא"כ הַשְׁגַּת הַנִּבְיָא' הֵיא בְּאִצְלוֹ הַמִּתְלַבְּשׁוֹת
בְּעוֹלָם הַבְּרִיָּה:

בְּעוֹלָם הַבְּרִיָּה:

בְּאִפּוֹן שֶׁל הַתְּהוּוֹת יֵשׁ מֵאֵין, שֶׁהַתְּהוּוֹת יֵשׁ מֵאֵין בָּאָה
בְּעִיקָר מִצֵּד הָאוֹתִיּוֹת, וְלֹא מִצֵּד הָאוֹר הַמֵּאִיר עַל-יְדֵי
הָאוֹתִיּוֹת. וְאַף שֶׁאֵין לוֹ - לְהַקְב"ה, דְּמוּת הַגּוֹף - כִּיֵּצֵד,
אִיפּוֹא, אוֹמְרִים אֲנִי שְׂקִיִּים עֲנִין הָאוֹתִיּוֹת לְמַעַלָּה, וְאִשֶּׁר מִזֶּךְ
דּוֹקָא בָּאָה הַתְּהוּוֹת יֵשׁ

מֵאֵין? - הֵרִי מִקְרָא

מֵלֵא דְּבַר הַכְּתוּב:

"וְיִדְבַר ה'", "וְיֹאמֶר

ה'", - עֲנִין שֶׁל דִּיּוּר

וְשֶׁל אוֹתִיּוֹת, וְהֵיא - מֵה

שְׁכִתוֹב "וְיִדְבַר ה'", וְיֹאמֶר

ה'", הַכּוּוֹנָה לְבְּחִינַת

הַתְּגִלּוֹת הַכ"ב אוֹתִיּוֹת

עֲלִיוֹנוֹת לְנִבְיָאִים,

וּמִתְלַבְּשׁוֹת - הָאוֹתִיּוֹת

הַעֲלִיוֹנוֹת, בְּשִׁכְלָם

וְהַשְׁגָּתָם - שֶׁל הַנִּבְיָאִים,

בְּמִרְאָה הַנִּבְּוָה, - וְלֹא

רַק בְּשִׁכְלָם וּבְהַשְׁגָּתָם,

אֲלֵא וְגַם בְּמַחֲשַׁבְתָּם

וּבְדִיּוּרָם, כְּמִ"שׁ שְׁכִתוֹב:

"וְהֵן ה' דְּבַר כִּי, וּמִלְתּוֹ

עַל לְשׁוֹנִי", וְכַעֲנִין

הָאֵרִי ז"ל [בְּשַׁעַר

הַנִּבְּוָה]. - הֵרִי, שְׂקִיִּים

לְמַעַלָּה עֲנִין שֶׁל אוֹתִיּוֹת, הַשְׂיִיכוֹת לְהַתְּלַבֵּשׁ עַד בְּמַחֲשַׁבְתָּם

וּדִיּוּרָם שֶׁל הַנִּבְיָאִים. וְכַעֲנִין זֶה - דּוּמָה לְכַר, הֵיא הַתְּלַבְּשׁוֹת

הָאוֹתִיּוֹת - שֶׁלְמַעַלָּה, בְּכִרְוּאִים, בְּדִכְתִּיב: - כְּמִ"שׁ שְׁכִתוֹב:

"בְּדִבְרֵי ה' שָׁמַיִם נַעֲשׂוּ, וּבְרוּחַ פִּי - נִבְרָאוּ, כָּל צִבְאוֹת",

- הֵרִי זֶה עֲנִין שֶׁל "דִּיּוּר" ו"רוח פה", כְּמִ"שׁ שֶׁנִּבְּוָה הוּא עֲנִין

שֶׁל "דִּיּוּר" ו"רוח ה'" רַק שֶׁהֵיא - מֵה שֶׁהִדְּבָר מִתְּלַבֵּשׁ

בְּנִבְרָאִים, הוּא עַל-יְדֵי הַשְׁתַּלְשְׁלוֹת רַבּוֹת וְעֲצוּמוֹת, עַד

שִׁיּוּדוֹת לַעֲשִׂיהָ גּוֹפְנִית, - בְּעוֹלָם הַעֲשִׂיהָ, שֶׁהוּא עוֹלָם גּוֹפְנִי

בְּעַל נִבְרָאִים גּוֹפְנִיִּים מֵה שֶׁאֵין-כֵּן הַשְׁגַּת הַנִּבְיָאִים הֵיא -

בְּעוֹלָם בְּאִצְלוֹת הַמִּתְלַבְּשׁוֹת בְּעוֹלָם הַבְּרִיָּה: - וּמִמְדְּרִיגָה

עֲלִיוֹנָה, זֶה, מֵאִיר וּמִתְגַּלָּה לְנִבְיָאִים. בְּרַם, עַל כָּל פְּנִים, מִדּוּבַר

כֵּאֵן עַל הָאוֹתִיּוֹת שֶׁלְמַעַלָּה הַמִּתְלַבְּשׁוֹת בְּנִבְרָאִים לְהַחְיֹתָם

בְּאִפּוֹן שֶׁל הַתְּהוּוֹת יֵשׁ מֵאֵין.

(*) על השאלה, כיצד אפשר לשכנע את ה"מינים" הכופרים במופתי התורה וגם בקריעת ים סוף, על ידי השתמשות בדוגמה של קריעת ים סוף? - ענה כ"ק אדמו"ר שליט"א: "אין זה מכוון אליהם - שהרי אומרים להד"ם - כ"א זהו מעין מאמר המוסגר, המבאר אליבא דאמת - איך שזהו פלא גדול וכו' [כן בזה מסולקת קושיא עצומה לכאורה ודוקא אצל המאמינים דאין לדמות מעשה ה' עושה שו"א למעשה כו' ולכן מעשיו עצמאים לגמרי אחרי שבראם - אלא שקרי"ם שהולך ה' מוכיחה שאינו"].

יום חמישי י' סיון

מורה שיעור לשנה מעוברת: מעמ' עח, פרק ג והנה... עד עמ' עח, א"כ אפס בלעדו באמת.

משיגים ורואים בעיני בשר את כח ה' ורוח פיו שבנברא, 31
אכל אלו נתנה רשות לעין לראות ולהשיג את החיות 32
ורוחניות שבכל נברא, השופע בו ממוצא פי ה' ורוח פיו 33
— אילו היינו רואים בעיני בשר ומבחינים באותו כוח אלקי 34

רוחני השופע בכל נברא, 35
האותיות מ"מוצא פי ה'". 36
לא היה גשמייות הנברא 37
וחמרו וממשו נראה 38
כלל לעינינו, כי הוא — 39
החומר והממשות של 40
הנברא, בטל במציאות 41
ממש — נחשב כאפס, לגבי 42
החיות והרוחניות שבו, 43
מאחר — כיוון, שמבלעדו 44
הרוחניות — שבנברא, 45
היה — הנברא, אין ואפס 46
ממש, כמו קדם ששט 47
ימי בראשית ממש, — 48
שאו היה "אין ואפס" 49
ממש; והרוחניות השופע 50
עליו — על הנברא, 51
ממוצא פי ה' ורוח פיו, 52

הוא לבדו המוציא תמיד מאפס ואין ליש, ומתנה אותו 53
— החיות האלקית מקיימת את הנברא ועושה אותו לדבר 54
ממשי, אם-כן אפס בלעדו באמת. — אין הוא באמת כלום, 55
מלבד החיות הרוחנית המקיימת אותו, כיון שרק היא, היא 56
המציאות האמיתית; ואילו הנברא, הנברא ללא הרף מן החיות 57
הרוחנית, אין מציאותו אמיתית. שכן, כל מציאותו באה רק 58
ממה שהחיות הרוחנית "עומדת" בו תמיד ומעניקה לו את 59
מציאותו. 60

פרק ג. לעיל הסביר רבנו הזקן, שהכוח האלקי שברא את הנברא, חייב 1
להתקיים תמיד בנברא לבראו ולהחיותו מחדש, ושאלה הן האותיות 2
שלמעלה, הבאות מ"מוצא פי ה'", המתלבשות בנברא ומחיות אותו 3
באופן של התהוות "יש מאין". 4

והנה, אחרי הדברים 5
והאמת האלה, — 6
שהוסברו לעיל, שהכוח 7
האלקי מוכרח "לעמוד" 8
תמיד בנברא ולבראו 9
אותו בלי הפסק מ"אין" 10
ליש". כל משכיל על 11
דבר יבין לאשורו, אין 12
שכל נברא יש — למרות 13
שהנברא נראה 14
ל"מציאות", ל"יש", הרי 15
הוא באמת נחשב לאין 16
ואפס ממש לגבי כח 17
השופע ורוח פיו — של 18
הקב"ה, שבנפגעל, — 19
בדבר הנברא, המתנה 20
אותו תמיד ומוציאו — 21
בלי הפסק, מאין ממש 22

ליש. — שבמקום שיהיה "אין" — דבר שאינו בנמצא — כפי שהיה 23
לפני שנברא — יהיה "יש", דבר קיים. — כיוון שהכוח האלקי צריך 24
תמיד לברוא את הנברא מ"אין" ל"יש", ובלעדי כוח זה, היה 25
הנברא הופך ל"אין ואפס", הרי שהכוח האלקי הוא כל מציאותו 26
של הנברא, וממילא הנברא הוא כלא כלום לגבי הכוח האלקי 27
הממציא בלי הפסק את מציאותו של הנברא. ומה שכל נברא 28
ונפגעל נראה לנו ליש וממשות, — כדבר מציאותי וממשי, 29
ולא ככוח אלקי רוחני בלבד, והו' מתקמת — מפני, שאין אנו 30

שער היחוד והאמונה

פרק ג והנה אחרי הדברי' והאמת האלה כל משכיל 1
על דבר יבין לאשורו איך שכל נברא 2
ויש הוא באמת נחשב לאין ואפס ממש לגבי כח הפועל 3
ורוח פיו שבנפגעל המהוה אותו תמיד ומוציאו מאין ממש 4
ליש ומה שכל נברא ונפגעל נראה לנו ליש וממשו' זהו 5
מחמת שאין אנו משיגים ורואים בעיני בשר את כח ה' 6
ורוח פיו שבנברא אבל אילו ניתנה רשות לעין לראות 7
ולחשיג את החיות ורוחניות שבכל נברא השופע בו 8
ממוצא פי ה' ורוח פיו לא היה גשמייות הנברא וחומר 9
וממשו נראה כלל לעינינו כי הוא בטל במציאות ממש 10
לגבי החיות והרוחניות שבו מאחר שמבלעדו הרוחני 11
היה אין ואפס ממש כמו קודם ששט ימי בראשית ממש 12
והרוחניות השופע עליו ממוצא פי ה' ורוח פיו הוא לבדו 13
המוציאו תמיד מאפס ואין ליש ומהוה אותו א"כ אפס 14
בלעדו באמת 15

יום שישי י"א סיון

מורה שיעור לשנה מעוברת: מעמ' עח, והמשל לזה... עד עמ' 156, המאיר ואפס בלעדו.

הנה ישנו — אותו זיו, קרני השמש שמגיעים לארץ, נמצאים, 74
גם-כן בגוף וחמר כדור השמש עצמו שבשמים, שאם — 75
שהרי אם אור זה, מתפשט ומאיר למרחוק כל-כך, — עד 76

לארץ, כל-שכן שיוכל 77
להאיר במקומו ממש, — 78
כלומר, בכדור השמש 79
עצמו; רק ששם במקומו 80
ממש — בכדור השמש 81
עצמו, נחשב הדיו ההו 82
לאין ואפס ממש, כי — 83
הוא, בטל ממש 84
במציאות לגבי גוף 85
כדור השמש, שהוא — 86

והמשל לזה הוא אור השמש המאיר 1
לארץ ולדרים שהוא זיו ואור המתפשט מגוף השמש 2
ונראה לעין כל מאיר על הארץ ובחלל העולם והנה זה 3
פשוט שאור זיו הזה ישנו ג"כ בגוף וחומר כדור השמש 4
עצמו שבשמים שאם מתפשט ומאיר למרחוק כ"כ 5
כ"ש שיוכל להאיר במקומו ממש רק ששם במקומו 6
ממש נחשב הזיו הזה לאין ואפס ממש כי בטל 7

לכך הוא, אור השמש 64
המאיר לארץ ולדרים — 65
עליה, כלומר, קרני 66
השמש, שהוא זיו ואור 67
המתפשט מגוף השמש 68
ונראה — אור זה, לעין 69
כל, — כפי שהוא מאיר 70
על הארץ ובחלל 71
העולם. והנה, זה פשוט, 72
— ודאי הדבר, שאור זיו 73

שער היחוד והאמונה

והמשל לזה הוא אור השמש המאיר 1
לארץ ולדרים שהוא זיו ואור המתפשט מגוף השמש 2
ונראה לעין כל מאיר על הארץ ובחלל העולם והנה זה 3
פשוט שאור זיו הזה ישנו ג"כ בגוף וחומר כדור השמש 4
עצמו שבשמים שאם מתפשט ומאיר למרחוק כ"כ 5
כ"ש שיוכל להאיר במקומו ממש רק ששם במקומו 6
ממש נחשב הזיו הזה לאין ואפס ממש כי בטל 7

ממשי, שהרי השמש עצמה איננה נמצאת כאן, רק אורה וזיוה.
 מה־שאינ־כן כִּשְׁהוּא - הזיו, בְּמִקְוֵוֹ בְּגוֹף הַשֶּׁמֶשׁ - אֵין
 נּוֹפֵל עָלָיו שֶׁם - אינו מוגדר בתואר "יש" כִּלְלֵל, רַק שֶׁם של
 "אֵין" וְ"אָפֶס", כִּי בְּאֵמֶת הוּא - הזיו, שֶׁם - בתוך גוף כדור
 השמש, לֵאמֹן וְאָפֶס
 מִשֶּׁם, שְׁאֵין מֵאִיר שֶׁם
 רַק מִקְוֵוֹ לְבִדּוֹ, שְׁהוּא
 גוֹף הַשֶּׁמֶשׁ הַמֵּאִיר,
 וְאָפֶס בְּלִעְדּוֹ. - הרי,
 למרות שהאור המתפשט
 מהשמש נמצא בודאי
 בשמש עצמה, אף על פי
 כן, אֵין הוא יכול להיחשב
 כִּ"ש". אך באיזה אופן
 הוא נמצא שם? - באופן
 שהוא בטל במציאות,
 וכשאנו רוצים להגדיר מי
 נמצא שם במציאות - הרי
 זה רק על השמש עצמה ולא על האור והזיו.

1 כדור השמש, מהווה מְקוֹר הָאֵוֹר וְהַזִּיּוֹ הָהָ, שֶׁהָיוּ וְהָאֵוֹר
 2 הָהָ אֵינוֹ רַק הָאֵרֶה מֵאִירָה מְגוּפָה וְעֵצָם כְּדוֹר הַשֶּׁמֶשׁ; -
 3 ומכיוון שאור השמש אינו רק זיו מְגוּפָה השמש, לכן בהיותו
 4 במקורו, בגוף השמש, בטלה הארה זו במציאות לגבי גוף השמש
 5 שהוא ה"עצם" שלה, ואין
 6 כל מקום לומר שבגוף
 7 השמש מאיר אור השמש,
 8 אלא - שם קיימת ומאירה
 9 השמש עצמה בלבד, רַק
 10 בְּחִלְלֵי הָעוֹלָם, - בלבד,
 11 תַּחַת כָּל הַשָּׁמַיִם וְעַל
 12 הָאָרֶץ, שְׁאֵין כָּאֵן גּוֹף
 13 כְּדוֹר הַשֶּׁמֶשׁ בְּמִצִּיאוֹת
 14 - אלא קיים כאן זיו
 15 השמש בלבד, נִרְאָה כָּאֵן
 16 הָאֵוֹר וְהַזִּיּוֹ הָהָ - של
 17 השמש, לִישׁ מִשֶּׁם לְעֵין
 18 כֵּל, וְנוֹפֵל עָלָיו כָּאֵן שֶׁם
 19 "יש" בְּאֵמֶת. - מתאים באמת לומר, שהזיו הוא כאן דבר

שער היחוד והאמונה

ממש במציאות לגבי גוף כדור השמש שהוא
 מקור האור והזיו הזה שהזיו והאור הזה אינו רק
 הארה מאירה מְגוּפָה ועצם כדור השמש רק בחלל
 העולם תחת כל השמים ועל הארץ שאין כאן גוף
 כדור השמש במציאות נראה כאן האור והזיו הזה
 ליש ממש לעין כל ונופל עליו כאן שם יש באמת
 משא"כ כשהוא במקורו בגוף השמש אין נופל עליו שם
 יש כלל רק שם אין ואפס כי באמת הוא שם לאין ואפס
 ממש שאין מאיר שם רק מקורו לבדו שהוא גוף
 השמש המאיר ואפס בלעדו

יום שבת קודש י"ב סיון

מורה שיעור לשנה מעוברת: מעמ' 156, וכדברים האלה... עד עמ' 156, צריך להקדים:

מקורם של הנבראים, נִרְאָה לְעֵינֵינוּ גְשָׁמִיּוֹת הַנִּבְרָאִים
 וְחִמְרָם וּמִשְׁשָׁם שֶׁהֵם יֵשׁ גָּמוּר, כְּמוֹ שֶׁנִּרְאָה אֹרֶךְ הַשֶּׁמֶשׁ
 יֵשׁ גָּמוּר כִּשְׁאֵינוֹ בְּמִקְוֵוֹ. - אלא נמצא בחלל העולם או על
 הארץ. כך, שרק לגבי עיני הבשר שלנו, מכיוון שאין הן רואות
 את מקור הנבראים, הרי
 לגביהן הנבראים הם
 כאילו היו מחוץ למקורם
 (כמו אור השמש כשהוא
 נמצא מחוץ לשמש שהיא
 מקורו). אבל האמת היא,
 שהמקור נמצא בהם,
 למרות שאין אנו רואים
 אותו, ולכן אין הם באמת
 מציאות כלל, אלא הם
 בטלים במציאות למקורם.
 רק שִׁבְחָה אֵין הַמִּשְׁלָל
 דְּיוֹמָה לְנִמְשָׁל לְגִמְרִי
 לְבִאֲרָה, - יש, לכאורה,
 הבדל בין המשל לבין
 הנמשל, שִׁבְחָה מִשְׁלָל - של
 אור השמש לגבי השמש,
 אֵין הַמִּקְוֵוֹ - השמש,
 נמצא בְּמִצִּיאוֹת כִּלְלֵל
 בְּחִלְלֵי הָעוֹלָם וְעַל הָאָרֶץ שֶׁנִּרְאָה שֶׁם אֹרֹךְ לִישׁ גָּמוּר, -
 הרי כיוון שהשמש המקור, איננה נמצאת שם כלל, לכן אור
 השמש הוא שם בבחינת מציאות, ומוכן מדוע הוא נראה

39 וְכִדְבָרִים הָאֵלֶּה מִשֶּׁם, בְּדַמּוּתָם בְּצִלְמָם, הֵם כָּל הַבְּרוּאִים
 40 לְגַבִּי שֶׁפַע הָאֱלֹהִי מְרוּחַ פִּיּוֹ, הַשּׁוֹפֵעַ עֲלֵיהֶם וּמֵהוּהָ אוֹתָם,
 41 וְהוּא - "רוח פיו" של הקב"ה, מְקוֹרָם, וְהֵם עֲצָמָם - הנבראים,
 42 אֵינֶם רַק כְּמוֹ אֹרֶךְ וְזִיּוֹ מִתְפַּשֵּׁט מִן הַשֶּׁפַע וְרוּחַ ה' הַשּׁוֹפֵעַ
 43 וּמֵתְלַבֵּשׁ בְּתוֹכָם - בתוך
 44 הנבראים, וּמוֹצִיאֵם מֵאֵין
 45 לִישׁ, וְלִכְן הֵם -
 46 הנבראים, בְּטָלִים
 47 בְּמִצִּיאוֹת לְגַבִּי מְקוֹרָם,
 48 כְּמוֹ אֹרֶךְ הַשֶּׁמֶשׁ שֶׁבְּטָל
 49 בְּמִצִּיאוֹת וְנִחְשָׁב לֵאמֹן
 50 וְאָפֶס מִשֶּׁם, וְאֵינוֹ נִקְרָא
 51 בְּשֵׁם "יש" כִּלְלֵל כִּשְׁהוּא
 52 בְּמִקְוֵוֹ, - גוף כדור
 53 השמש, רַק תַּחַת הַשָּׁמַיִם
 54 שְׁאֵין שֶׁם מְקוֹרוֹ, - שם
 55 נקרא האור והזיו בשם
 56 "יש", ואילו בתוך גוף
 57 כדור השמש, אין הוא
 58 נקרא בשם "יש" כלל. כֵּן
 59 כָּל הַבְּרוּאִים אֵין נּוֹפֵל
 60 עֲלֵיהֶם שֶׁם "יש" כִּלְלֵל,
 61 אֶלָּא לְעֵינֵי בִשָּׁר שֶׁלָנוּ,
 62 - נראים הנבראים כִּ"ש". מדוע? מפני שְׁאֵין אֵנוּ רֹאִים
 63 וּמִשְׁגִּיעִים כִּלְלֵל אֶת הַמִּקְוֵוֹ, - של הנבראים שְׁהוּא רוּחַ ה'
 64 הַמֵּהוּהָ אוֹתָם, וְלִכְן - מפני שאין אנו רואים ומשיגים את

במציאות, וממילא לא לתת מקום לראות את הנבראים כ"יש" 10
 וב"מציאות"? אך להבין זה - צריך להקדים: - רבנו חזקן 11
 יסביר בפרק הבא, שדבר 12
 זה בא מהכוח האלקי של 13
 צמצום והעלם המכסה 14
 על האור ועל החיות 15
 האלקית, ו"פועל" 16
 שהנבראים יוכלו להיראות כ"יש" וב"מציאות", למרות שבאמת 17
 הם בטלים במציאות. 18

שער היחוד והאמונה

הם במקורם תמיד רק שאין המקור נראה לעיני בשר 1
 ולמה אינן בטלים במציאות למקורם אך להבין זה 2
 צריך להקדים:

כמציאות. מה שאין כן כל הנבראים הם במקורם תמיד, - 1
 שהרי המקור, הכוח האלקי, נמצא תמיד בתוך הנברא ובורא 2
 אותו תמיד מחדש מ"אין" 3
 ל"יש", רק שאין המקור 4
 נראה לעיני בשר. - אך, 1
 באמת הם נמצאים תמיד 2
 במקורם, ואם כך - ולמה 3
 אינן בטלים במציאות למקורם? - מדוע אין ביטולם 4
 במציאות של הנבראים, באופן שיראה אין הם בטלים 5

המשך ביאור למס' בכורות ליום רביעי עמ' ב

הגדיים והתיישים שהיו בה, ונטלו גדיים כנגד גדיים ותיישים 46
 כנגד תיישים, אומר - יש לומר על חלקו של כל אחד מהם, שזה 47
 חלקו המגיעו משעה ראשונה להם, כלומר, שאותם בהמות 48
 שקיבל בחלקו, הגיעו לו כבר משעת מיתת אביו, כיון שיש 49
 ברירה, והוברר שכל אחד קיבל את אותם בהמות שירש מאביו, 50
 ולכן כשחזרו והשתתפו הרי זה כמו שהחזירו את המצב 51
 לקדמותו, לתפיסת הבית, ואין דינם כשותפים, ולפיכך הולדות 52
 שישנם בשעת חלוקה חייבים במעשר בהמה, משום שאין 53
 החלוקה נחשבת קניה ואין פטור 'לקוח', ואף הולדות שיוולדו 54
 להם אחר כך חייבים במעשר, כיון שאין היורשים נחשבים 55
 שותפים בהם, וחל עליהם חיוב מעשר בהמה. 56
 הגמרא מביאה את דעת החולק: ורב נחמן אמר, אפילו אם 57
 חלקו את הירושה לפי מספר הגדיים והתיישים שהיו בה, ונטלו 58
 גדיים כנגד גדיים ותיישים כנגד תיישים, אין אומרים 59
 שהתברר שזה הוא חלקו המגיעו משעה ראשונה להם, כיון 60
 שאין ברירה, אלא אנו מחשיבים זאת כאילו כל אחד קנה 61
 מאחיו את חלקו באותם בהמות שבאו לרשותו, והרי הם 62
 כ'לוקחים', וכשחזרו והשתתפו דינם כסתם שותפים, שלא חל 63
 עליהם חיוב מעשר בהמה. 64
 הגמרא מביאה אמוראים נוספים שנחלקו במחלוקת זו של רב 65
 ענן ורב נחמן: ורבי אבהו אמר, לא שנו דין זה במשנתנו, 66
 שירשיש שחזרו והשתתפו נחשבים כשותפים גמורים ופטורים 67
 ממעשר בהמה, אלא באופן שחלקו את הירושה לפי שווה, 68
 דהיינו אפילו אם היו כולם מאותו מין, אך אחד נטל תשעה 69
 בהמות גדולות כנגד עשרה בהמות קטנות שנטל אחיו, ועשרה 70
 קטנות כנגד תשעה גדולות, שהרי ודאי בשעת מיתתו זכה כל 71
 אחד מהיורשים במספר בהמות שוה, ונמצא שעתה בעת 72
 חלוקתם כל אחד מהיורשים קונה את חלקו מאחיו, ואחר כך 73
 כשחזרו והשתתפו נעשו שותפים גמורים, ולפיכך הבהמות 74
 עצמם שחלקו בהם פטורים ממעשר בהמה מדין לקוחים, ואילו 75
 הולדות שיוולדו להם אחר כך פטורים מדין שותפים, אבל אם 76
 חלקו את הירושה לפי מספר הבהמות שהיו בה, ונטלו תשעה 77
 בהמות כנגד תשעה ועשרה בהמות כנגד עשרה, אומר, זה 78
 חלקו המגיעו משעה ראשונה להם, כיון שיש ברירה, והתברר 79
 שהבהמות שקיבל בחלקו הגיעו לו כבר משעת מיתת אביו, ולכן 80
 כשחזרו והשתתפו הרי זה כמו שהחזירו את המצב לקדמותו, 81
 לתפיסת הבית, ואינם שותפים, ולפיכך הולדות שישנם בשעת 82
 חלוקה חייבים במעשר בהמה, משום שאין החלוקה נחשבת 83
 קניה ואין פטור 'לקוח', ואילו הולדות שיוולדו להם אחר כך, כיון 84
 שאין היורשים שותפים בהם, חייבים במעשר בהמה. ורבי יוחנן 85
 חלק על רבי אלעזר ואמר שאפילו אם חלקו את הירושה לפי 86
 מספר הבהמות, דהיינו שנטלו תשעה בהמות כנגד תשעה 87
 ועשרה בהמות כנגד עשרה, אין אומר שהתברר שזה חלקו 88
 המגיעו משעה ראשונה להם, כיון שאין ברירה, אלא כל 89
 היורשים שותפים בהם, ולא חל עליהם חיוב מעשר בהמה. 90

הגמרא מבארת את ארבעת האופנים הללו: א. חייבין בזה ובה, 1
 כגון שהיורשים חלקו בכספים שירשו מאביהם, וחזרו 2
 ונשתתפו, שדינם ככל שותפים התורמים יחד, שכל אחד חייב 3
 בקלבון, ולא חלקו בבהמה שירשו מאביהם, ולכן הם חייבים 4
 במעשר בהמה, שהרי הבהמות עדיין בתפיסת הבית, ואינם 5
 נחשבים כ'שותפים' בהם. 6
 ב. פטורין מזה ומזה, כגון שחלקו בבהמה וחזרו והשתתפו בה, 7
 ודינם ככל שותפים הפטורים ממעשר בהמה, ולא חלקו 8
 בכספים כלל, והכספים שברשותם עדיין בתפיסת הבית, ולכן 9
 לגבי מחצית השקל דינם אותם כאילו אביהם נותן עבור שניהם 10
 יחד, ופטורים מתוספת קלבון. 11
 ג. חייבין בקלבון ופטורין במעשר בבהמה, זהו באופן שחלקו 12
 בזה ובה - בכספים ובהמות, וחזרו והשתתפו, ולכן חייבים 13
 בתוספת קלבון כדן שני בני אדם שתרמו יחד, ופטורים ממעשר 14
 בהמה, כדן בהמת השותפים. 15
 ד. חייבין במעשר בבהמה ופטורין מן הקלבון, כגון שלא חלקו 16
 בזה ובה - לא בכספים ולא בבהמות, וכיון שהבהמות עדיין 17
 בתפיסת הבית אינם נחשבים כשותפים, אלא הנכסים נחשבים 18
 כשייכים לרשות אחת, וחייבים במעשר בהמה. ולגבי מחצית 19
 השקל, נחשבים כאילו אביהם נותן עבור שניהם יחד, ופטורים 20
 מתוספת קלבון. 21
 מקשה הגמרא: פשיטא - הרי דינים אלו שאמר רבי ירמיה 22
 פשוטים הם, ולמה היה צריך להשמיעם. מתרצת הגמרא: באמת 23
 רוב האופנים אינם מהודשים, אמנם האופן שחלקו בבהמה ולא 24
 חלקו בכספים איצטריבא ליה - הוצרך רבי ירמיה להשמיענו, 25
 שפטורים משניהם, דלקא דעתך אמינא - לפי שהיה עולה 26
 בדעתך לומר כיון דכבר חלקו בבהמה, גלו דעתיהו דלמיפלג 27
 קיימי - גילו דעתם שהם עומדים לחלק את כל הירושה, ואף את 28
 הכספים, וליחייבו בקלבון, כדן שני בני אדם הנותנים יחד 29
 מחצית השקל, שכל אחד חייב להוסיף קלבון, קא משמע לן רבי 30
 ירמיה שאין הדבר כן, אלא כל זמן שהירושה בתפיסת הבית, אם 31
 נתנו ממנה את מחצית השקל, הם פטורים מהוספת קלבון, ואף 32
 אם כבר חלקו בבהמה. 33
 הגמרא מביאה מחלוקת אמוראים לגבי פטור היורשים ממעשר 34
 בהמה: אמר רב עקיבא, לא שנו - לא נשנה דין זה שירשיש שחזרו 35
 והשתתפו נחשבים כשותפים גמורים ופטורים ממעשר בהמה, 36
 אלא באופן שירשו גדיים ותיישים, וחלקו את הירושה לפי שווה 37
 הממוני, והיינו גדיים כנגד תיישים ותיישים כנגד גדיים, 38
 שבאופן זה נחשב כל אחד מהם כ'לוקח' מאחיו את חציו, שהרי 39
 בשעת הירושה זכה כל אחד מהם גם בגדיים וגם בתיישים, 40
 וכשנטל אחד גדי שלם קנה מאחיו את חלקו בגדי, וכשנטל אחיו 41
 תייש שלם, קנה מאחיו את חלקו בתייש. וכשחזרו והשתתפו 42
 בבהמות אלו, הרי דינם כסתם שותפים, שהבהמות עצמם 43
 שהשתתפו בהם פטורים ממעשר מדין 'לקוח', וולדותיהם 44
 פטורים מדין 'שותפים'. אבל אם חלקו את הירושה לפי מספר 45

יום ראשון

יום רביעי

ו סיון, א דחה"ש

ה'תש"ג

בשעת קריאת עשרת הדברות עומדים ופניהם אל הספר תורה, אין אומרים אקדמות. שיעורים. חומש: נשא, רביעי עם פירש"י.
תהלים: להלל.

תניא: לקוטי אמרים .. הנקרא בשם . . . ואחדותו ית'.

הסתלקות הבעל-שם-טוב - ביום הרביעי א דחג השבועות תק"ך, ומנוחתו כבוד במעזיבוש. אדמו"ר הזקן אמר על זה - יום ד כ כסלו תקנ"ט בפעטערבורג - ביום הרביעי בטלי המאורות.

יום שני

יום חמישי

ז סיון, ב דחג השבועות [בחור"ל]

ה'תש"ג

שיעורים. חומש: נשא, חמישי עם פירש"י.

תהלים: לט"ג.

תניא: שער היחוד . . . כולא חד.

נשיאות בפנים:

כשאומרים תבת יברך - המתברך ראשו באמצע. ה' - מסב ראשו לימינו, שהיא שמאל המברך. וישמרך - באמצע. יאר - לשמאלו שהיא ימין המברך וכו'. שלום - ראשו באמצע. אמירת רבונו של עולם - בשעה שהכהנים מנגנים דוקא, אבל כשאומרים התבות צריך לשמוע. כשמנגנים ל"וישם", אומרים רבונו של עולם . . . הצדיק. כשמנגנים לתבת "לך" - ואם . . . אלישע. ל"שלום" - וכשם . . . לטובה. כשאומרים [הכהנים] "שלום" - אומרים [הקהל] "ותשמרני ותחנני ותרחמי". "אדיר במרום" אומרים אחר עניית אמן, כשעדין הטלית על פניו.

יום שלישי

יום ששי

ח סיון, אסרו חה"ש [בחור"ל]

ה'תש"ג

שיעורים. חומש: נשא, ששי.

תהלים: מד"ח.

תניא: פרק ב. והנה . . . 154 אינו כן.

דער עולם הזה הגשמי איז א געמיש פון גיננויא של הקב"ה (א צוזאמענקונפט פלאץ, וואו השי"ת כביכול קומט זיך צוזאמען מיט דעם אדם בחיר הנבראים) און גנת אגוז (בגימטריא חטא). און השי"ת גיט א בחירה חפשית צום מענשען, אז דער מענש קען זיך אליין אויסקלייבן א וועג אין לעבען.

העולם הזה הגשמי הוא תערכת של "גיננויא" של הקדוש-ברוך-הוא (מקום מפגש, שבו ה' יתברך כביכול מזדמן עם האדם בחיר הנבראים) ו"גנת אגוז" [=המלה 'אגוז' עם הכולל] (בגימטריא חטא). והשם יתברך מעניק בחירה חפשית לאדם, שהאדם יכול לבחור בעצמו דרך בחיים.

יום רביעי

שבת

ט סיון

ה'תש"ג

שיעורים. חומש: נשא, שביעי עם פירש"י.

תהלים: מט"ד.

תניא: וכ"ש . . . 154 הבריא.

די וועלט דארף האבען טהרת האויר. טהרת האויר איז נאך דורך אותיות התורה. די אותיות שבתורה זיינען א שמירה כללית און א שמירה פרטית. חלוקת השתא סדרי

משנה (בעל-פה) איז א "ובלכתך בדרך" דיקער. די משנה משניות וואָס מען וועט חזר'ן וואו מען וועט זיין, אין וואָס פאר א פלאץ מען וועט זיין, וועט באלייכטען די פארבינדונג פון ישראל מיט קוב"ה. משנה איז אותיות נשמה. עס איז זייער שווער צו געפינען די ווערטער אויסצודריקען דעם גרעסטען תועלת בעזה"י אין דער שמירה כללית און דער שמירה פרטית, וואָס דער כסדר'דיגער חזר'ן משניות וועט בעזה"י בריינגען. און עס פעלען אויס די ווערטער צו באַשרייבען דעם גרויסען נחת רוח, וואָס מען וועט פארשאַפען דעם בורא עולם ב"ה.

העולם זקוק לטהרת האויר. טהרת האויר היא רק על ידי אותיות התורה. האותיות שבתורה הן שמירה כללית ושמירה פרטית. חלקת הששה סדרי משנה (בעל פה) היא "ובלכתך בדרך". המשנה-משניות שישננו אותם היכן שימצאו, באיזה מקום שימצאו – יאירו את הקשר של ישראל עם קודשא-בריך-הוא. משנה היא אותיות נשמה. קשה מאד למצא את המלים להביע את התועלת הגדולה ביותר, בעזרת ה' יתברך, בשמירה הכללית ובשמירה הפרטית, שהחזרה הסדירה של משניות תביא, בעזרת ה' יתברך, וחסרות המלים לתאר את גדל נחת הרוח שיגמרו לבורא עולם ברוך-הוא.

ה'תש"ג

י סיון

יום ראשון

יום
חמישי

שיעורים. חומש: בהעלותך, פ' ראשונה עם פירש"י.

תהלים: נה-נט.

תניא: פרק ג. והנה . . . אפס בלעדו.

רבינו הזקן ענה לאחד בהכנסו ליחידות: ... בני ישראל ווערען אָנגערופען נרות. א נר איז כלול פון כלי פתילה שמן ואש. מען מוז אבער אָנצינדען דעם אש און דעמאלט איז דאָס מאיר. בא דיר איז א גוטער נר, אָבער עס פעלט דיר דער אָנצינדער. דורך הכאה בכח אין דעם אבן של נפש הבהמית, געהט ארויס א ניצוץ אש, וועלכער צינדט אן דעם אש אלקי.

רבינו הזקן ענה לאחד בהכנסו ליחידות: ... בני ישראל קרויים נרות. נר כלול מכלי, פתילה, שמן ואש. אך חביבים להצית את האש, ואז הוא מאיר. הנר שבך הוא טוב, אך חסר לך המדליק; על-ידי הפאה בכח באבן של נפש הבהמית, נתז ניצוץ אש, שמצית את האש האלקי.

ה'תש"ג

יא סיון

יום שני

יום
שישי

שיעורים. חומש: בהעלותך, שני עם פירש"י.

תהלים: ס-סח.

תניא: והמשל . . . 156- ואפס בלעדו.

משיחות אאמו"ר: אין דער עבודה פון עבודת ה' ע"ד החסידות, זיינען פאראן אלע מדריגות ... די דרגא פון מת באדארף קיין סך הסבר נישט האָבען. עס איז אבער אויך פאראן – ת"ל – תחית המתים אין עבודה רוחנית. א מת איז קאלט, עס איז נישט אזא קאלטע זאך ווי שכל הטבעי און שכל אנושי, און ווען דער שכל הטבעי פארשטעהט א השגה אלקית און די מדות שבשכל ווערען נתפעל און גערירט פון דעם געשמאק שכלי, איז דאָס דער אמת'ער תחית המתים.

משיחות אדני אבי מורי ורבי [הרש"ב]: בסדר העבודה של עבודת ה' על דרך החסידות, נמצאות כל הרמות.. דרגת מת אינה זקוקה להסבר רב. אך קיימת גם – תודה לה' – תחית המתים

בַּעֲבוּדָה רוּחָנִית. מֵת הוּא קָר, אֵין דְּבָר כָּל־כָּךְ קָר כְּמוֹ הַשֶּׁכֶל הַטָּבְעִי וְשֶׁכֶל אָנוּשִׁי, וְכֹאשֶׁר הַשֶּׁכֶל הַטָּבְעִי מִבֵּין הַשְּׂגָה אֱלֹקִית, וְהַמְדוּת שְׂבִשְׁכָל מִתְפַּעֲלוֹת וּמְגִיבוֹת מִהַעֲרֻבוֹת הַשֶּׁכֶלִית – הֵרִי זוֹ תַחֲתִית הַמֵּתִים הָאֲמִתִּית.

ה'תש"ג

יב סיון

יום שלישי

שבת
קודש

שיעורים. חומש: בהעלותך, שלישי עם פירש"י.

תהלים: סו"סח.

תנאי: וכדברים . . . 156" להקדים.

בְּבִרְכַּת "שֶׁהַכֹּל נִהְיָ בְּדַבְרוֹ": נִהְיָ – הִיוֹ"ד בְּקִמְצָן וְלֹא בְּסִגּוּל.

אֲדֹנֵי אֲבֵי מוֹרֵי וְרַבֵּי [הַרְש"ב] כּוֹתֵב בְּאֶחָד מִמִּכְתָּבָיו: אֶהוּב אֶת הַבִּקְרָת, כִּי הִיא תַעֲמִידָךְ עַל הַגִּבּוֹה הָאֲמִתִּי.

המשך ביאור למס' בכורות ליום ראשון עמ' ב

למעשר בהמה, שכשם שאין מפרישים מעשר דגן משנה אחת
על חברתה, כך גם במעשר בהמה.
תמזה הגמרא: וְכָה רֵאִיתִי לַמַּעַט חֲדָשׁ וְיִשָּׁן וּלְרֻבוֹת עֲזִים
וכבשים, ולא למעט עזים וכבשים ולרבות חדש וישן. מתרצת
הגמרא: אָמַר רַבָּא, אָמַר קְרָא בְּהַמְשָׁךְ הַפִּסּוּק "שָׁנָה שָׁנָה",
ולומדים מכך שרק לְשָׁנָה הֶקְשָׁתִּיו – מעשר בהמה הוקש
למעשר דגן רק לגבי דין התלוי בשנה, דהיינו שלא יתרום מן
החדש על הישן, וְלֹא לְדָבָר אֲחֵר – ולא לגבי חובת הפרשה ממין
על מינו, ולכך אפשר לעשר ממין אחד על מין אחר, כגון
מכבשים על עזים.
הגמרא מבארת דין תרומת דגן ממין על שאינו מינו: תִּנּוּן הָתָם
(תרומות פ"ב מ"ד), אֵין תּוֹרֵמִין מִמִּין עַל שְׂאִינוֹ מִינּוֹ, וְאִם תִּרְם אֵין
תְּרוּמָתוֹ תְּרוּמָה. מבררת הגמרא, מִנָּה הֵנִי מִלֵּי, אָמַר רַבִּי אֲמִי
אָמַר רַבִּי יֵנְאִי, וְאָמַר לָהּ אָמַר רַבִּי אֲמִי אָמַר רַבִּי שְׁמַעוֹן בֶּן
לֵקִישׁ, כְּתוּב (במדבר י"ז) 'כָּל חֶלֶב יִצְהָר וְכָל חֶלֶב תִּירוֹשׁ וְדִגָּן',
וכיון שנאמר 'חלב' בתירוש ו'חלב' ביצהר, דרשו שביתור זה
אָמַרָה תּוֹרָה תֵּן חֶלֶב לָזֶה וְחֶלֶב לָזֶה – הפרש מכל מין בפני
עצמו חלק טוב למעשר, ולא ממין על שאינו מינו.

בְּהִמָּה וְאֶחָד מֵעֶשֶׂר דָּגָן, וּבַחֲזִיר הַכְּתוּב אֵת שְׁתֵּי הַמַּעֲשֵׂרוֹת
יחד, וּמִקִּישׁ מֵעֶשֶׂר בְּהִמָּה לְמֵעֶשֶׂר דָּגָן, מֵה – כֹּשֶׁם שְׂמִיעֶשֶׂר דָּגָן
מִחֲדָשׁ עַל הַיִּשָּׁן לֹא מִתַּעֲשֶׂר, אֲלֹא צָרִיךְ לַעֲשֹׂר מִפִּירוֹת כָּל שָׁנָה
על פירותיה, שהרי נאמר בו (שם) 'עֶשֶׂר תַּעֲשֶׂר אֵת כָּל תְּבוּאוֹת
זֶרַע הַיֵּצֵא הַשָּׂדֶה שָׁנָה שָׁנָה', אָף מֵעֶשֶׂר בְּהִמָּה הַהוּא
למעשר דגן, מִחֲדָשׁ עַל הַיִּשָּׁן לֹא מִתַּעֲשֶׂר, אֲלֹא צָרִיךְ לַעֲשֹׂר
מבדמות שנולדו באותה שנה.
מקשה הגמרא: אֵי הָכִי שְׁחָדֵשׁ וְיִשָּׁן אֵין מִתַּעֲשֵׂרִים מִזֶּה עַל זֶה
מפני ההיקש למעשר דגן, כִּבְשִׁים וְעֲזִים נִמְי לִימָא – גם בכבשים
ועזים נאמר שאינם מתעשרים מזה על זה, כיון שִׁמְקִישׁ הַכְּתוּב
מֵעֶשֶׂר בְּהִמָּה לְמֵעֶשֶׂר דָּגָן, וְכֵה מֵעֶשֶׂר דָּגָן מִמִּין עַל שְׂאִינוֹ מִינּוֹ
לֹא מִתַּעֲשֶׂר, אָף מֵעֶשֶׂר בְּהִמָּה מִמִּין עַל שְׂאִינוֹ מִינּוֹ לֹא
מתעשר. מתרצת הגמרא: רַבִּי יְחֶזְקִיָּא – רִיבְתָה הַתּוֹרָה וְאִמְרָה
(ויקרא כו לב) 'וְכָל מֵעֶשֶׂר בְּקָר וְצֹאן', וּמִשְׁמַע שֶׁכָּל מִינֵי הַצֹּאן
נִחֲשָׁבִים כְּמִין אֶחָד לַעֲנִין מֵעֶשֶׂר בַּהֲמָה, וְלֹכֶן כְּבִשִׁים וְעֲזִים
מִתַּעֲשֵׂרִים מִזֶּה עַל זֶה.
מקשה הגמרא: אֵי הָכִי כָל הַנִּקְרָא 'צֹאן' מַצְטָרֵף לַמַּעֲשֶׂר, חֲדָשׁ
וְיִשָּׁן נִמְי נַעֲשֶׂר מִזֶּה עַל זֶה, כִּיוֵן שֶׁשְׁנֵיהֶם כְּלוּלִים בְּשֵׁם 'צֹאן'.
מתרצת הגמרא: הֵא בְּתִיב 'עֶשֶׂר תַּעֲשֶׂר', וְהוּקֵשׁ מֵעֶשֶׂר דָּגָן

המשך ביאור למס' בכורות ליום שלישי עמ' א

מִמִּימֵי דְפִרְת' – לֹא אִשְׁתָּה מִמִּימֵי נַהֵר פֶּרֶת, מִי פֶּרֶת הוּא דָּלָא
שְׁתִּינָא – הֵרִי אָמַר שֶׁרָק מִמִּימֵי נַהֵר פֶּרֶת לֹא יִשְׁתָּה, הֵא מִנְהֵרָא
אֲחֵרִינָא שְׁתִּינָא – אֲבָל מִמִּימֵי נַהֵר אֲחֵר כֵּן יִשְׁתָּה, כִּי בְּנִדְרִים
הוֹלְכִים אַחֵר לִשְׁוֹן בְּנֵי אָדָם, וּמִלְשׁוֹנוֹ מִשְׁמַע שֶׁהַתְּכוּיִן שֶׁלֹּא
לִשְׁתוֹת מִמִּי נַהֵר הַנִּקְרָא 'פֶּרֶת', אֲלֹא דָאֵמַר 'לֹא שְׁתִּינָא מִמִּים
דָּאִתּוֹ מִפֶּרֶת' – לֹא אִשְׁתָּה מִמִּים שֶׁבָּאוּ מִנַּהֵר פֶּרֶת, וְלֹכֶן נִאֲסַר
בְּשִׁתִּית מִימּוֹת כָּל הַנְּהָרוֹת שֶׁבַעֲלוֹם, דָּאֵמַר רַב יְהוֹנָתָן אָמַר רַב,
כָּל הַנְּהָרוֹת שֶׁבַעֲלוֹם נִמְצָאִים לְמִטָּה מְשֻׁלָּשׁ נְהָרוֹת, דִּהֵינּוּ
שֶׁהֵם נִמּוּכִים יוֹתֵר מִנְּהָרוֹת הַחֹדֶקל פִּישוֹן וְגִיחוֹן, שֶׁכָּל הַנְּהָרוֹת
שֶׁבַעֲלוֹם בָּאִים מֵהֶם, וְשֻׁלָּשׁ נְהָרוֹת אֵלּוּ, נִמְצָאִים לְמִטָּה מִנַּהֵר
פֶּרֶת, הֵרִי שְׁמִימֵי כָּל הַנְּהָרוֹת נִמְשָׁכִים מִנַּהֵר פֶּרֶת שְׁהוּא גְבוּהָ
מִכּוּלָם, וְדֶרֶךְ הַמַּיִם לִילָךְ מִמְּקוֹם גְּבוּהָ לְנִמּוּךְ.
מקשה הגמרא: וְהֵאֲמַר

שֶׁהִירְדָן יוֹצֵא מִדָּן.
אָמַר רַב כְּהֵנָה, וְכִירוֹתֶיהָ דִּירְדָנָא – מִקּוּרּוֹ שֶׁל נַהֵר הִירְדָן יוֹצֵא
מִמְּעֵרַת פְּמִיִּים, וְלֹכֶן יוֹצֵא דָאֵמַר אָדָם 'לֹא שְׁתִּינָא מִים
מִמְּעֵרַת פְּמִיִּים' – לֹא אִשְׁתָּה מִים מִמְּעֵרַת פְּמִיִּים, אִתְּסַר לִיה
כְּבִלְיָה דִּירְדָנָא – נִאֲסַר בְּכָל מִימֵי הִירְדָן. וְכִירוֹתָא דִּירְדָנָא כְּבִלְיָה
– מִקּוּרּוֹ שֶׁל הָדֵם בְּגוֹף יוֹצֵא מִהַכְּבֵד, כְּדִרְבִּי יִצְחָק, דָּאֵמַר רַבִּי
יִצְחָק, כְּבֵד שְׁנִימוֹת מִטָּמֵא בְּרִבְעִית – כְּבֵד שֶׁל מֵת, שְׁנִימוֹת
וְנַעֲשָׂה מִשְׁקָה, מִשְׁעֵרִים אוֹתוֹ בְּרִבְעִית כְּדִין דֵּם הַמִּטָּמֵא בְּאוּחַל,
וְאֵין מִשְׁעֵרִים אוֹתוֹ בְּכֹזִית כְּבִשֶׁר, וּמוֹכַח שֶׁכְּבֵד הוּא דֵּם. וְכִירוֹתָא
דְּמִיָּא פֶּרֶת – מִקּוּרּוֹ כָּל מִימּוֹת הַנְּהָרוֹת בַּעֲלוֹם מִגִּיעַ מִנַּהֵר פֶּרֶת,
דָּאֵמַר רַב יְהוֹנָתָן אָמַר רַב, הַנְּזִיר שֶׁלֹּא יִשְׁתָּה מִמִּימֵי נַהֵר פֶּרֶת,
אֲסוּר בְּשִׁתִּית כָּל מִימּוֹת הַנְּהָרוֹת שְׂבָעֲלוֹם. מִבְּרִית הַגְּמָרָא:
הִכִּי דְמִי – בִּיאִיזָה אוֹפֵן מְדוּבֵר, אֵילִימָא דָאֵמַר 'לֹא שְׁתִּינָא

הלכה יומית לעיון ברמב"ם – בנוסף לשיעורים היומיים ג"פ ליום, פ"א ליום, וסהמ"צ קלא

שותפות ב'דבר שלא בא לעולם' יום ראשון ו' סיון ה'תשע"ט

שמשכיר את עצמו צריך לעשות קנין (משיכת כלי העבודה או קבלת חלק מהשכר), ובלעדי זה אין התחייבות, והרי השותפים לא עשו קנין להשכרת גופם זה לזה. אמנם, פועל שהתחיל במלאכתו לבעל הבית - התחלת המלאכה היא הקנין, ולפי זה בשותפים שהתחילו במלאכתם, יסכים הרמב"ם שנעשו כשכירים זה לזה. וכן כתב הטור (ח"מ רס"ק עז): "אם התחילו השותפים לעשות - אז נתקיים הקנין".

ואת קושיית הראב"ד מהאומרת 'יקדשו ידי לעושיהן' מיישב ה'כסף משנה', שאין זה דומה, כי יכולה לאסור את מעשי ידיה אף שלא באו לעולם כי האיסור חל מתורת הנדר. וה'חתם סופר' (שם) מוסיף הסבר:

אמירת 'יקדשו ידי לעושיהן' היא כנדר להקדש ו'אמירה לגבוה כמסירה להקדש', היינו שעצם האמירה נחשבת כקנין ולכן נאסרו מיד מעשי ידיה, אבל התחייבות השותפים נחשבת קנין רק לאחר שהתחילו במלאכתם או בעשיית קנין באמירה מפורשת שמשכירים גופם זה לזה.

הלכות שלוחין ושותפין פרק ד, הלכה ב: האמנין שנשתתפו באמנות - אף על פי שקנו מידם, אינם שתפין... שאין אדם מקנה לחברו דבר שלא בא לעולם.

וכתב הראב"ד שרבותיו חולקים וסוברים שאפשר לעשות שותפות ב'דבר שלא בא לעולם', כי אדם יכול להקנות את עצמו לחברו, וכמו שהעבד משעבד את גופו לעשות מלאכות שלא באו לעולם כי גופו בעולם, כך גם השותפים, אף שמלאכתם עדיין אינה בעולם, כל אחד מהם מקנה את גופו לחברו ומשתעבדים זה לזה (ראה כסף משנה). וכמו האומרת 'יקדשו ידי לעושיהן' (נדרים פה, ב) שאוסרת את מעשי ידיה לבעלה בנדר אף שלא באו לעולם, כי הידיים ישנן בעולם. וה'כסף משנה' (בה"א) מבאר את שיטת הרמב"ם:

אין השותפים דומים לעבד, כי העבד גופו משועבד, אבל שותפים אינם משעבדים את גופם זה לזה, והתחייבותם לשותפות ברווחים היא כמכירת דבר שלא בא לעולם. ומוסיף ה'חתם סופר' (ח"מ סי' צו): אף אם נאמר שנעשו כמשכירים עצמם זה לזה למעשה ידיהם, הרי גם פועל

למי מגיע החזר המס? יום שני ז' סיון ה'תשע"ט

וכאילו ביקשו כולם ביחד, ולכן כולם זוכים ברווח, ורק כאשר המחילה הגיעה ביוזמת המוכסים ללא בקשת אחד השותפים ופירשו שהמחילה היא לאחד מהם - הוא לבדו זוכה בה (נתיבות המשפט קצח, א).

וכל זה בשותפים בעסק, אך שניים שלוו סכום כסף ביחד ואחד מהם שכנע את המלווה למחול לו - הוא לבדו זוכה ברווח המחילה, כי כאשר אין בין השניים שותפות עסקית, אין האחד חייב לפעול גם בעבור חברו (נתיבות המשפט, שם).

ומעשה בשניים שרכשו יחד מתנה לחברם, ולאחר מכן נודע לאחד מהם שבאפשרותו לקבל החזר מס על הרכישה עקב נסיבות אישיות, ולפי האמור נראה שכאשר הסדר החזרת המס נעשה לאחר שהסתיימה השותפות ביניהם, אין עליו לחלוק את הרווח עם חברו. אמנם, אם דמי המחילה גדולים משיעור חלקו, עליו להתחלק ביתרה עם שאר השותפים. ולכן כאשר החזר הוא על כל המס ולא רק על חלקו של המבקש, עליו לחלוק את הרווח עם חברו (משפטי ליעקב ג, טז).

הלכות שלוחין ושותפין פרק ה, הלכה ז: שתפין שפחלו להן מוכסין, מחלו לאמצע. ואם אמרו: 'משום פלוני מחלנו' - מה שפחלו, מחלו לו.

ונחלקו ראשונים בביאור ההבדל בין שני המקרים.

לדעת המהר"ם מרוטנבורג (הובא במדרכי ב"ק פ"י, קעז) במקרה הראשון מדובר כשאחד השותפים הגיש בקשת מחילה סתמית ולא בקשה אישית בעבורו, ולכן המחילה נחשבת עבור העסק וכל השותפים נהנים ממנה. ואילו במקרה השני מדובר שהבקשה הייתה בעבורו, ולכן הוא לבדו זכאי ליהנות ממנה.

אך רבינו שמחה (הובא ברא"ש שם, כה) ביאר שבכל מקרה שהמחילה הגיעה כתוצאה מבקשת אחד השותפים, אף אם ביקש רק בעבורו - כולם זוכים בה, ובמקרה השני מדובר שהמחילה הגיעה מהמוכסים ללא בקשה כלל ואם פירשו שמוחלים עבור פלוני, הוא לבדו זוכה ברווח. וזאת משום שכל פעולה שעושה שותף בעסק, עליו לעשותה עבור כולם, ונמצא שגם הבקשה היא בשליחות כולם (אף אם ביקש רק לעצמו)

מתי משביעים מספק? יום שלישי ח' סיון ה'תשע"ט

הרשב"א (תשובות ח"א סי' תתקכ) אפשר להשביע מספק רק בן בית, כי היות והוא מתעסק בענייני הבית הרי הוא מורה היתר לעצמו (ראה לעיל ה"א).

והרשב"א הביא שתי הוכחות לדבריו: א) המשנה (שבועות מה, א) הביאה הלכה זו של שבועה בתביעת ספק, רק לגבי בן בית, ואם הוא הדין גם בשליח שאינו בן בית (כדברי

הלכות שלוחין ושותפין פרק ט, הלכה ה: המשלח ביד חברו חפץ למכרו, או ששלח בידו מעות לקנות לו סחורה... הואיל ונשא ונתן במקומו חברו, הרי זה כגון בית; ויש לו להשביעו מספק, שלא גזל כלום.

לדעת הרמב"ם כל שליח שנשלח לבצע עסקה, יכול משלחו להשביעו מספק שלא גזל לו כלום, אבל לדעת

קלב הלכה יומית לעיון ברמב"ם – בנוסף לשיעורים היומיים ג"פ ליום, פ"א ליום, וסהמ"צ

לקנות, אמורים בשליח המורשה לבצע את העסקה ללא הגבלת מחיר, כי באופן כזה הוא מורה היתר לעצמו לקחת מכסף הבעלים, באמרו לעצמו: הרי יכולתי למכור בזול או לקנות ביוקר ובזכותי העסקה טובה יותר ומגיע לי שכר, ולכן תיקנו חכמים להשביעו מספק. אך השולח כסף ביד שליח להחזיר חוב וכדומה, אין סיבה שיוורה היתר לעצמו שהרי לא הוסיף כל רווח לבעלים, ובזה גם לדעת הרמב"ם אינו חייב שבועה מספק, אלא שמאחר יותר תיקנו חכמים 'שבועת היסת', כאשר המשלח טוען כנגד השליח בטענת ברי.

הרמב"ם) היה צריך לפרש זאת, כי זהו חידוש גדול יותר. (ב) אמרו בגמרא (קידושין מג, ב) שהשולח כסף בידי שני שלוחים לפרוע את חובו, השלוחים נאמנים להעיד שפרעו את החוב ("הן הן שלוחיו הן הן עדיי"), ורק לאחר שתיקנו חכמים 'שבועת היסת' לכופר הכול, הרי אם המלוה טוען שלא נפרע חייבים השלוחים להישבע שנתנו לו את הכסף, אבל קודם התקנה נאמנים בלי שבועה. ואם כן, מדוע כתב הרמב"ם שהשליח חייב להישבע על תביעת ספק?
ומבאר ה'תומים':
דברי הרמב"ם שמשביעים מספק שליח שנשלח למכור או

יום רביעי ט' סיון ה'תשע"ט

שימוש בפועל יהודי לעבודות נחותות

(משפטי שמואל).

וה'מגן אברהם' (שם, וראה מחצית השקל שם) יישב את המנהג על פי דברי הרמב"ם בהמשך ההלכה: "במה דברים אמורים (שאסור לעבוד בו עבודת עבד) - בעבד עברי, מפני שנפשו שפלה במכירה, אבל ישראל שלא נמכר מותר להשתמש בו כעבד", ומשרתים אלו דינם כבני חורין ולא כעבדים, כי פועל יכול לחזור בו אפילו באמצע היום, בשונה מעבד המשועבד לאדון ואינו יכול לחזור בו, ולכן אין נוהג לגביהם האיסור של עבודת עבד (ואילו דין עבד עברי אינו נוהג היום כלל).

אמנם גם בימינו יתכן פועל שאין לו זכות חזרה, וזאת באופן ששילמו לו את השכר מראש קודם העבודה, ודינו כעבד שאינו יכול לחזור בו אלא אם כן ישלם מיד את תורת התשלום, אך כל עוד אינו בידו לשלם, חייב להמשיך לעבוד, ונראה שבמקרה כזה יהא בו איסור תורה של "לא תעבוד בו עבודת עבד" (הערות למסכת סוטה ג, ב).

הלכות עבדים פרק א, הלכה ז: כָּל עֶבֶד עֲבָרִי - אִסּוּר לְיִשְׂרָאֵל שֶׁקָּנָהוּ לְהַעֲבִידוֹ בְּדָבָרִים בְּזוּיִם שֶׁהֵם מִיַּחְדָּן לְעֲשֵׂת הָעֲבָדִים, כְּגוֹן שִׁילּוּף אֲחֵרָיו בְּלִי לְבֵית הַמֶּרְחָק, אוּ יַחְלֹץ לוֹ מִנְעָלָיו, שְׁנֵאמַר: "לֹא תַעֲבֹד בּוֹ עֲבֹדַת עֶבֶד".
בתקופות קדומות נהגו להשתמש במשרתים להולכת הבגדים לבית המרחץ, והפוסקים תמהו על כך: מדוע אין חוששים לאיסור "לא תעבוד בו עבודת עבד"?
והשל"ה (הובא במגן אברהם אר"ח סי' קסט, סק"א) ביאר כי מאחר וזהו המנהג המקובל, נמצא שמלכתחילה נשכרו המשרתים על דעת כן, ומאחר והסכימו לכך, הדבר מותר.

ויש שכתבו שמחילת המשרת מועילה כמו באיסור להשתמש בכהן, שאם מחל על כבודו מותר להשתמש בו (אוצר המלך). אך יש שהעירו על כך, כי אמנם הכהן יכול למחול על כבודו, אך אין מחילתו מתירה עלבון וביזיון, ואם כן גם לגבי 'עבודת עבד' שהיא עבודת ביזיון אין מועילה מחילה

יום חמישי י' סיון ה'תשע"ט

כפיית האב לפדות את בתו

שבני משפחתו יחזרו ויפדוהו, ויחזור ויעשה כן כמה פעמים ונמצא גורם הפסד לבני משפחתו, אבל האב שמוכר את בתו הוא זה שצריך לפדותה ואין כל הפסד אף אם יעשה כך כמה פעמים.

וה'שאלת יעבץ' (ח"א סי' א) ביאר:

הגמרא דנה במקרה שבני המשפחה באים לפדותה מרצונם (כאשר לאב אין כסף לפדותה) והאב מתנגד לכך כי הבת תחזור אליו ופרנסתה תהיה עליו, ועל כך אמרו שהקרובים פודים אותה נגד רצון האב. והלכה זו היא רק לדעת רבי שמעון שאמה עבריה אינה חוזרת ונמכרת, כי לדעת חכמים שהאב יכול למכרה שנית אין טעם לכופף את בני המשפחה לפדותה.

אבל הרמב"ם האומר "כופין את האב לפדותה" מדבר בכפיית האב שהוא יפדה את בתו (אם יש לו כסף), והלכה זו היא גם לשיטת חכמים, שהאב יכול למכור את בתו בשנית (וכך פוסק הרמב"ם), ואין לחשוש שיחזור וימכרנה שהרי שוב יכפוהו בית-דין לפדותה.

הלכות עבדים פרק ד, הלכה ב: אִין הָאֵב רִשְׁאִי לְמַכּוֹר אֶת בָּתּוֹ, אֵלֹא אִם בֶּן הָעֵנִי... כּוֹפִין אֶת הָאֵב לְפֻדְתָּהּ אַחֵר שֶׁמִּכְרָהּ, מִשּׁוּם פְּנֵי מִשְׁפָּחָה.
האב שמכר את בתו לאמה כופים אותו לפדותה, וכגון שנפלו לו נכסים בירושה לאחר המכירה (ראה משנה למלך), אבל עבד עברי אין כופים את קרובי משפחתו לפדותה. ובטעם ההבדל בין העבד לאמה, אמרו בגמרא (קדושין יח, א) שעבד עברי יכול למכור עצמו שוב לאחר שיפדוהו, ואם כן מה הועילה הפדייה. אבל אמה העבריה, לדעת רבי שמעון, אינה נמכרת לאחר שנפדתה, וכיון שהפדייה ברת-תוקף כופים אותו לפדותה.
והקשה ה'כסף משנה':

כיון שהרמב"ם (לחלן ה"ג) פסק שהאב כן יכול למכור את בתו לשפחות אחר שפחות, כרבנן (קדושין שם) מדוע אין דינה כעבד עברי אלא כופים את האב לפדותה?
ותירץ:

יש לחלק בין עבד לאמה. בעבד יש מקום לחשוש שישכור וימכור את עצמו וייקח את דמי המכירה לעצמו, בהסתמך

להתנהג בכבוד עם העבד

יום שישי י"א סיון ה'תשע"ט

כך להאכיל את בהמתו, אלא שהנהגה זו נובעת מחסד ורחמים של האדם.

ומהנהגה זו כלפי בהמתו, מובן כי גם מה שהתירה תורה להעביד עבד כנעני בעבודת פרך (לעיל פ"א ה"ז), הרי זה משום שעבודת העבד כוללת גם "דברים בזויים שהם מיוחדים לעשיית העבדים" (שם ה"ז) וחלק ממהות ה'עבדות' הוא שהעבד לא ימנע מלעשות דברים בזויים, ולכן יש מקום להעבידו בפרך כדי שירגיש את היותו עבד.

ואכן מצד 'דרכי החכמה' לחוד מותר להעבידו בפרך, אך מי שהוא 'רחמן ורודף צדק' מתנהג ברחמים גם כלפי עבדו, משווה אותו אליו במאכל ובמשקה ואף מקדים מזונותיו לסעודתו.

וזהו שכתב הרמב"ם (בהמשך ההלכה) שציוונו להידמות למידותיו של הקב"ה ש'רחמי על כל מעשיו', היינו להתנהג ברחמים לא רק לפי המחויב על פי טבע בני אדם אלא כפי מידתו של הקב"ה שהיא למעלה מגדר אנושי, ולהקדים מזון בהמתו לסעודתו ולהתנהג עם עבדו באופן מכובד ביותר.

(לקוטי שיחות זל, עמ' 73)

הלכות עבדים פרק ט, הלכה ח: מִתָּר לְעַבְדָּ בְעֶבֶד כְּנַעֲנִי בְפָרֶד. וְאֵף עַל פִּי שֶׁתִּדְרִין כָּךְ, מִדַּת חֲסִידוֹת וְדִרְכֵי הַחֲכָמָה שֶׁיִּהְיֶה אָדָם רַחֲמָן וְרֹדֵף צֶדֶק... וְיֵאָבִילוּ וְיִשְׁקֶהוּ מִכָּל מֵאֲכָלוֹ וּמִכָּל מִשְׁקָהוּ. חֲכָמִים הָרְאוּנוּ שֶׁהָיוּ נוֹתְנִין לְעַבְדָּ מִכָּל תַּבְשִׁיל וְתַבְשִׁיל... וּמִקְדִּימִין מִזֶּזֶן הַהֶחֱמוֹת וְהַעֲבָדִים עַל מִזְנוֹת עֲצָמָן.

וצריך להבין:

א. הנהגה זו - להקדים מזון הבהמות לסעודת בעליהן - מובאת בגמרא (ברכות מ, א) כהוראת דין: "אסור לאדם שיאכל קודם שיתן מאכל לבהמתו" ומדוע הביאה הרמב"ם כהנהגת חכמים הראשונים? ב. בגמרא נאמר שיש להקדים ולהאכיל את הבהמות, ואילו הרמב"ם הוסיף גם עבדים! והביאור:

הרמב"ם צירף את העבדים להנהגה עם הבהמות כדי להדגיש שהנהגה בחסד וברחמים עם עבד כנעני היא מידת חסידות לפני משורת הדין, כי על פי שכל אין סיבה להקדים מזונות בהמתו לסעודתו, שהרי הבהמות נבראו לשמש את האדם (קידושין פב, ב), ומשורת הדין עליו לאכול קודם ואחר

מתי השואל רשאי להשאיל?

שבת קודש י"ב סיון ה'תשע"ט

אפילו בשאלה, שלא תאמר מי שמשאל לא היה בדעתו להשאיל ולעשות חסד אלא לזה".

וה'מחנה אפרים' (שכירות סי' יט) הסיק מדברי הרשב"א שבדבר שעשוי להשכיר ולהרוויח ממנו אין המשכיר יכול לומר 'אין רצוני שיהא פיקדוני ביד אחר', וכן בחפץ העשוי להשאלה רשאי השואל להשאיל לאחר ואין אומרים שדעתו של המשאל היתה לעשות חסד רק לשואל זה.

אולם הרמ"א (חור"מ סי' שמב) מביא את דברי הרשב"א להלכה "דבר שאי אפשר להבריא ולכפור בו, כגון בית או ספינה, מותר [לשואל] להשאיל [לאחר]" ומפרש שרק בדבר שאי אפשר להבריא ולכפור בו אמרו שמותר לשוכר להשכיר ולשואל להשאיל.

וכן פסק אדמו"ר הזקן (חור"מ הלכות שאלה, ד): "השואל ספר מחברו רשאי להניח לאחר לקרות בו ברשותו, ואינו חושש שמא אין רצונם של בעלים שיהיה פיקדונם ביד אחר כיון שעדיין הוא בביתו וברשותו, ואין לחוש כלל שמא המשאל אינו רוצה להשאיל ולעשות חסד אלא לזה ולא לזה...". שלדעת אדמו"ר הזקן סברת הרשב"א, שאין אומרים שרצה לעשות חסד רק עם זה ולא עם אחר, היא דיוקא כשהספר נשאר בבית השואל הראשון ואין השואל השני רשאי לקחת את הספר לביתו.

הלכות שכירות פרק א, הלכה ד: אִין הַשׁוֹאֵל רִשְׁאִי לְהַשְׁאִיל; אִפְלוּ שָׂאל סֵפֶר תּוֹרָה, שֶׁכָּל הַקּוֹרֵא בּוֹ עוֹשֶׂה מִצְוָה - לֹא יִשְׁאִילֵנוּ לְאַחֵר. וְכֵן אִין הַשׁוֹכֵר רִשְׁאִי לְהַשְׁכִּיר; אִפְלוּ הַשְׁכִּירוֹ סֵפֶר תּוֹרָה, לֹא יִשְׁכְּרֵנוּ לְאַחֵר; שֶׁתִּרֵּי זֶה אוֹמֵר לוֹ: 'אִין רְצוֹנִי שֶׁיִּהְיֶה פִקְדוֹנִי בְיַד אַחֵר'.

וכתב הרשב"א (שו"ת ח"א סי' אקמה) שהשוכר בית מחברו יכול להשכיר לאחרים, ומה שאמרו שהשוכר אינו רשאי להשכיר והשואל אינו רשאי להשאיל, הוא רק במטלטלין שאין דרך הבעלים לעסוק בהשכרתם ובהשאלתם (מפני שמטלטלין ניתן להבריא בקלות והבעלים אינו רוצה שיהיו מטלטלי אצל אחרים, אבל מטלטלין שקשה להבריא ודרך הבעלים להשאיל אותם, מותר להשאיל לאחרים).

והביא ראיה מהגמרא (ב"מ יא, א): "מעשה ברבן גמליאל וזקנים שהיו באים בספינה. אמר רבן גמליאל: עישור שאני עתיד למוד, נתון ליהושע ומקומו מושכר לו; ועשור אחר שאני עתיד למוד - נתון לעקיבא בן יוסף שיזכה בו לעניים ומקומו מושכר לו. אמר רבי יהושע עישור שאני עתיד למוד, נתון לרבי אלעזר בן עזריה ומקומו מושכר לו ונתקבלו זה מזה". ומוכח שרבי יהושע השכיר לרבי אלעזר בן עזריה את המקום ששכר מרבן גמליאל.

וממשיך הרשב"א: "ולא בשכירות בלבד אמרו, אלא

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - ו' י"ב סיון תשע"ט

יום ראשון ו' סיון ה'תשע"ט

הלכות שלוחין ושותפין

פרק שני

(1) נתבארו בו דין מי שאינו נעשה שליח, ודין סרסור שהוא כמו שליח, וכמו כן דיני שמירה שעל השליח.

1 א. אין² העובד פוכבים נעשה שליח³ לדבר מן
2 הדברים שפעולם⁴. וכן⁵ אין ישראל נעשה שליח
3 לעובד פוכבים⁶ לדבר מן הדברים. שנאמר⁷: בן
4 תרימו גם⁸ אתם - מה אתם בני ברית, אף שלוחכם
5 בני ברית⁹. והוא הדין לכל התורה בלה¹⁰. ומה¹¹
6 משלחכם¹² בן ברית, אף בכל התורה בלה המשלח
7 בן ברית¹³.

(2) קידושין מא: ובבא מציעא עא: (3) היינו, שאין ערך חוקי לשליחות, ואין מעשי השליח מתייחסים למשלח. ומכיוון שלא כתב רבינו כאן שאינו נעשה שליח לישראל - נראה שאפילו לגוי אינו נעשה שליח, וראה במשנה למלך. (4) כלומר, הדברים שצריכים למעשה הבעלים או שלוחם. (5) בבא מציעא שם. (6) לפי שאין הגוי יכול למנותו שליח. (7) כן הוא בקידושין שם ובבבא מציעא שם. (8) שהמלה "גם" מרבה את השליח, ואחרי שלמדנו דין השליחות ממקום אחר, הרי שהיא באה לציין פרט חדש בשליחות, והוא, שאין שליח אלא בן ברית (סמ"ע סימן קפה סעיף קטן א). (9) מושג רחב יותר מ"בן ישראל", וכולל גם עבדים כנענים (ראה להלן הלכה ב), שאף על פי שאינם מחויבים אלא בחלק מן המצוות, - נקראים הם בני ברית לפי שיש להם חלק בברית שבין נותן התורה ומקיימיה, ראה גיטין כג: ורש"י שם דיבור המתחיל אף שלוחכם בני ברית [וכן נראה בבבא קמא טו.]. ולענין שליח העבד בגירושין, עיין פרק ו מהלכות גירושין הלכה ו. (10) שהכל נלמד מתרומה. בניגוד לדברי רב אשי בבבא מציעא שם, שרק בתרומה אין שליחות לגוי. (11) אף זה שם. (12) היינו, ה"אתם" הנאמר בתרומה. (13) בניגוד לדברי רב אשי (בבא מציעא שם לפי לשון שני) שישאל נעשה שליח לגוי.

8 ב. עושה אדם שליח איש או אשה¹⁴, ואפלו אשת
9 איש¹⁵. ואפלו עבד¹⁶ ושפחה¹⁷, הואיל והן בני דעת
10 וישנן במקצת מצוות, נעשין שלוחין למשא ומתן¹⁸.
11 אבל מי שאינן בני דעת, והן חרש שוטה וקטן -
12 אינן נעשין שלוחין¹⁹, ולא עושין שליח²⁰. אחד
13 הקטן ואחד הקטנה²¹. לפיכך²², השולח²³ בנו קטן²⁴
14 אצל החנווני²⁵, ומדד לו באסר שמן, ונתן לו את
15 האסר²⁶, ואבד את השמן ואת האסר²⁷ - החנווני חייב
16 לשלם²⁸; שלא שלחו אלא להודיעו²⁹, ולא היה לו

17 לשלח אלא עם בן דעת. וכן כל פיוצא בזה. ואם
18 פרש ואמר: שלח לי עם הקטן - הרי זה פטור³⁰.

(14) משנה בעירובין עט: שמזכה העירוב על ידי בתו ואשתו, וזיכוי זה הוא מטעם שליחות, הרי שאשה נעשית שליח (כסף משנה), וכן הוא בגיטין סב: שהאשה נעשית שליח לקבלת הגט, ובקידושין נב. אמרו שהאשה נעשית שליח לחברתה לקבל קידושה. (15) שאינה לגמרי ברשותה. עירובין שם במשנה שמזכה על ידי אשתו. וכן בגיטין כג: במשנה שבין הנשים המביאות גיטה - אף צרתה ויבימתה. (16) עבד כנעני. כן מפורש בגיטין כג: ש"העבד מקבל גט לחבירו מיד רבו של חבירו". (17) כנענית. כן מפורש בגיטין שם שהשפחה זוכה בשטר השחרור עבור העובר שלה. (18) זה מוסב על עבד ושפחה. שרק למשא ומתן נעשים שלוחים, אבל לגיטין וקידושין לא. לפי שאינם בתורת גיטין וקידושין (גיטין כג: ופרק ו מהלכות גירושין הלכה ו). (19) גיטין כג. במשנה, וההנמקה בגמרא שם. (20) גיטין סה. במשנה "שאיין קטן עושה שליח". (21) גיטין שם במשנה, בקטנה שאינה עושה שליח להבאת הגט, ועל זה בא הסיכום: "שאיין קטן עושה שליח". וכתב כן רבינו בכדי שלא לתת מקום לטעות, שקטנה שעדיפה מקטן, שהוא אין לו קניין חצר, והיא יש לה (פרק ד מהלכות זכייה ומתנה הלכה ט) - יש להם גם שליחות, ולפיכך השמיענו שאף הקטנה אינה בכלל שליחות (הרדב"ז). (22) כלומר, כשם שהדין הוא שאינו נעשה שליח אלא בר דעת - כמו כן היא דעת בני אדם, שאינם רוצים לעשות שליח אלא בר דעת. (23) בבא בתרא פז: במשנה, וכחכמים ולא כרבי יהודה. (24) תוספת פירוש של רבינו וכן כתב בפירוש המשניות שם. וכן הוא בסוף המשנה: "בזמן שהצלוחית ביד החינוק". (25) בחנווני הרגיל אצלו, הדברים אמורים, שכבר מסר לו שני איסרים קודם לכן ועכשיו לא מסר לבנו הקטן כלום (כפירוש אית דמפרשי שהביא הרשב"ם שם פח. דיבור המתחיל ורבי יהודה סבר). ובנוסחאות אחרות במשנה שם: "השולח את בנו אצל חנווני ופונדיון (שני איסרים) בידו", ועיין רשב"ם שם. (26) כלומר, החנווני נתן לו את האיסר העודף מן הפונדיון שקיבל מאביו. (27) לא הזכיר רבינו את הצלוחית לפי שכאן מדובר כשהחנווני נתן לו בצלוחיתו. ואם הביא הקטן צלוחית משלו ושברה - פטור החנווני, שהרי השולח איבדה מדעת במסרו לקטן. ואם לקחה החנווני ממנו והשתמש בה לצרכו, הרי זה שואל שלא מדעת ודינו כגזולן שחייב בהשבה, כן מפורש בגמרא שם. וכתבו רבינו בפרק ג מהלכות גזילה הלכה טו (רדב"ז). (28) עבור השמן ועבור האיסר (=העודף). כדעת החכמים במשנה שם ולא כרבי יהודה, שאמר שעל מנת כן שלחו. (29) שהוא זקוק לשמן, אבל לא התכוון לעשות את הקטן שליח. (30) כשם שאמרו בגמרא שם, שאם מסר השולח לקטן את הצלוחית פטור עליה החנווני אם שברה הקטן, מפני שהיא אבידה מדעת, - הוא הדין אם אמר לו שלח לי

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום ראשון ו' סיון - ספר קנין - הל' שלוחין ושותפין קלה

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

17 שְׁטַר מְכָר בְּשָׂמִי - אֵין פּוֹפִין אֶת הַמוֹכֵר לְכָתֹב לוֹ
18 שְׁטַר אַחֵר בְּשֵׁם רְאוּבֵן⁴³. וְאִם הִתְנָה עִמּוֹ בַּתְּחִלָּה⁴⁴
19 וְאָמַר לוֹ: לְעַצְמִי אֶקְנֶה, וְזֶה שְׁאֶכְתֹּב שְׁטַר בְּשֵׁם
20 לְוִי, כְּדִי שְׂלֹא יִדְעוּ בִּי שְׂאֵנִי הוּא הַקּוֹנֶה - הָרִי זֶה
21 כּוֹפֶהוּ לְחִזֹּר וּלְכָתֹב שְׁטַר אַחֵר בְּשָׂמוֹ.

(41) בבא קמא קב: בברייתא ובגמרא שם קג. (42) וכוונתו הייתה שלא ידעו שהוא הקונה, כדלהלן. (43) אלא צריך לבקש מלוי, שעל שמו נכתב השטר, שיכתוב לו שטר לראובן (שם קג). ולא יכול הקונה לטעון שהמוכר צריך היה מייד להעלות על דעתו שהקונה וודאי קנה לעצמו, כי מי זה יקנה שדה לאחרים. (44) בגמרא שם אמרו שאפילו אם לא התנה עם המוכר, אלא לעדים בפני המוכר: "עוד שטר אחד תכתוב לי על שדה זו" כופין את המוכר לכתוב לו שטר אחר ואינו יכול לטעון כי היה סבור שלוי יכתוב לו שטר זה, שהרי אמר לעדים בפניו. וצריך עיון למה השמיט זאת רבינו, ועיין כסף משנה, לחם משנה ומשנה למלך.

22 ו. הַסֵּרְסוּר⁴⁵ - שְׁלִיחַ⁴⁶ הוּא, אֶלָּא שֶׁהוּא נוֹטֵל שְׂכָר
23 שְׁלִיחוֹתוֹ⁴⁷. לְפִיכָף⁴⁸, אִם שָׁנָה דַּעַת הַבְּעָלִים -
24 מְשַׁלֵּם מָה שֶׁהִפְסִיד. בִּיצֵד? רְאוּבֵן שָׁנָתוֹ חִפְץ
25 לְשַׁמְעוֹן הַסֵּרְסוּר, וְאָמַר לוֹ: מְכַר לִי זֶה, וְאַל תִּמְכֹּר
26 בְּפָחוֹת מִמָּאָה, וְהִלֵּךְ וּמְכָרוּ בְּחֻמְשִׁים⁴⁹ - מְשַׁלֵּם⁵⁰
27 הַחֻמְשִׁים מִבֵּיתוֹ. מְכַר בְּמֵאֲתַיִם - הִכָּל לְרְאוּבֵן⁵¹.
28 וְכֵן כָּל בִּיצָא בְּיָהּ. רְאוּבֵן אָמַר: בְּמָאָה אֶמְרָתִי
29 לְדָף⁵², וְהַסֵּרְסוּר אָמַר: בְּחֻמְשִׁים אֶמְרָתִי לִי, וְכֵן
30 בְּחֻמְשִׁים מְכָרְתִּי - נִשְׁפַּע הַסֵּרְסוּר שְׁבוּעַת הַתּוֹרָה,
31 שֶׁהָרִי הוֹדָה בְּמִקְצָת⁵³. וְאִם כָּבֵד נָתַן לוֹ הַחֻמְשִׁים⁵⁴
32 - נִשְׁפַּע שְׁבוּעַת הַסֵּת שֶׁעָשָׂה שְׁלִיחוֹתוֹ, וְזוֹכָה
33 הַלּוֹקֶת⁵⁵. וְאִם יָדַע הַלּוֹקֶת שֶׁחִפְץ זֶה שֶׁל רְאוּבֵן
34 הוּא⁵⁶, וְזֶה הַמוֹכֵר לוֹ סֵרְסוּר הוּא - יִחְזִיר הַחִפְץ
35 לְבַעֲלָיו⁵⁷, וְיִחְרֹם⁵⁸ עַל מִי שָׁנָתוֹ לוֹ רְשׁוֹת לְמְכֹר
36 בְּחֻמְשִׁים אוֹ שֶׁרָצָה⁵⁹ בְּחֻמְשִׁים וְחִזֹּר בּוֹ אַחֵר
37 שְׁקִנִּיתִי⁶⁰.

(45) דין זה נלמד ממה שאמרו בכתובות צח. במשנה: "אלמנה שהייתה כתובתה מאתיים ומכרה שווה מנה במאתיים, או שווה מאתיים במנה, נתקבלה כתובתה". כלומר: מכרה שווה מאתיים במנה היא הפסידה את עצמה והרי זה כאילו קיבלה מאתיים ואם מכרה שווה מנה במאתיים הכל לבעל המעות (ראה למעלה פרק א הלכה ה), כלומר, ליורשים והרי קיבלה מהם מאתיים. וגם סרסור שהוא שליח ומקבל שכר עבודתו, דומה הוא לאלמנה המוכרת שהיא כשליחם של היורשים (עיין כתובות ק). ושכרה אתה שגובה מהם כתובתה (כסף משנה). (46) ולא שותף, וראה סמ"ע שם סעיף קטן א. (47) ראה להלן הלכה ז. (48) כלומר, מכיוון שהוא שליח, חלים עליו כל דיני השליחות, ואילו היה דינו כשותף היה יכול לומר לו: לטובת העניין כיוונתי ומכרתי בזול ולא היה צריך לשלם לו ההפסד, וכן הוא הדין אם מכר ביוקר היה צריך לקבל חלקו בריוח (סמ"ע שם). (49) ולא הודיע ללוקח שהוא

עם הקטן, שפטור (כסף משנה). ועוד שכל המחלוקת בין חכמים לרבי יהודה היא, אם התכוון לעשות את הקטן שליח או לא, ואם כן, כשאמר מפורש שעושה שליח - בוודאי פטור לכל הדיעות. וראה תוספות בבא קמא קד. דיבור המתחיל רבה ולהלן הלכה ג.

1 ג. הָאוֹמֵר³¹ לְחִבְרוֹ: מִנֶּה שָׁיֵשׁ לִי בְּיָדְךָ, בֵּין מְלֻחַ
2 בֵּין פְּקֻדוֹן, שְׁלַחְהוּ לִי בְּיַד פְּלוֹנִי, אֶפְלוּ הִיָּה קִטָּן³²,
3 אִם רָצָה לְשַׁלְּחוֹ בְּיָדוֹ - נִפְטָר, וְאִינוּ חַיִּב בְּאַחֲרֵיתוֹ.
4 וְכֵן³³ שְׁנַיִם שֶׁהִתְנוּ בֵּינֵיהֶם, שֶׁכָּל מִי שֶׁרָצָה לְשַׁלֵּחַ
5 לְחִבְרוֹ מְשַׁלֵּחַ בְּיַד מִי שֶׁרָצָה מְשַׁלֵּחַ - הָרִי זֶה
6 מְשַׁלֵּחַ בְּיַד מִי שֶׁרָצָה לוֹ שֶׁהוּא רְאוּי³⁴ לְהוֹלִיךְ דָּבָר
7 זֶה. וְאִם נִגְנַב אוֹ אָבֵד בְּדֶרֶךְ, אוֹ שֶׁכָּפַר בּוֹ הַשְּׁלִיחַ
8 - הָרִי מְשַׁלֵּחַ פְּטוּר³⁵. שֶׁכָּל תַּנְאִי שֶׁבְּמִמּוֹן - קִנְיָם³⁶.

(31) בבא מציעא צח: בסוף המשנה, שאם המשאיל אומר לשואל לשלח לו בחזרה את הפרה ששאל ממנו, ביד שלוחו או ביד בנו, פטור השואל מכל התחייבות, וראה בכסף משנה. (32) שם במשנה: "ביד בני או ביד שלוחי", ו"בני" היינו קטן, שאם לא כן היינו "שלוחי" (כסף משנה). וכתב הסמ"ע (סימן קפח סעיף קטן ט) שאפילו אם לא ידע המשלח שהוא קטן, ואחרי כן נתברר הדבר - פטור המשלח, וזהו החידוש שהשמיענו כאן רבינו, מה שלא שמענו בהלכה ב. (33) הרי"ף בבבא קמא פרק הגזול עצים (דפוס ווילנא לז עמוד ב). (34) ואם שלח ביד מי שאינו ראוי, הרי זה כאילו אבדו בידיים (רדב"ז). וראה במשנה למלך להלן הלכה ז. (35) אם טוען זה שנשלח אליו, כי שליח זה אינו ראוי לשליחות זו ואם נגנב או נאבד או כפר השליח, המשלח ישלם - אין טענתו טענה ופטור המשלח. ובאופן זה פטור גם משבועה, כיוון שכך התנו אבל אם כפר בעצם התניית התנאי או שהכחישו באומר לו: לא שלחת לי על ידי שליח זה - חייב הוא להישבע שבועת היסת וכמו שכתב הראב"ד (רדב"ז). (36) בבא מציעא נא. כרבי יהודה.

9 ד. הַשְּׁלִיחַ³⁷ שֶׁקָּנָה אוֹ שֶׁמְכַר, וְהוֹדִיעַ שֶׁהוּא שְׁלִיחַ
10 בְּדֶבֶר זֶה לְפָלוֹנִי, אֶף עַל פִּי שֶׁמְשַׁח³⁸ אוֹ שֶׁהִמְשִׁיחַ³⁹,
11 וְנִמְצָא שֶׁעָבַר עַל דַּעַת הַמְשַׁלֵּחַ - בָּטֵל הַמִּקְח
12 וּמִחְזִיר. וְאִם⁴⁰ לֹא הוֹדִיעַ שֶׁהוּא שְׁלִיחַ - נִקְנָה
13 הַמִּקְח, וְיִהְיֶה הַדִּין בֵּינוֹ וּבֵין זֶה שֶׁשְּׁלַחוֹ.

(37) ראה למעלה פרק א הלכות ב"ג. (38) כקונה. (39) שמכר, ונתן לקונה לעשות משיכה. (40) בבבא בתרא קסט: אמרו ששליח ששינה וקנה שלא באחריות אף על פי שעיוות - המקח קיים (ראה למעלה פרק א הלכה ג) ובכתובות ק. אמרו ששליח שטעה מקחו בטל (ולמעלה שם הלכה ב). ומתוך סתירה זו בא רבינו לידי חילוק זה: אם לא הודיע שהוא משלח - מקחו קיים. ואם הודיע - מקחו בטל (כסף משנה, וראה למעלה פרק א).

14 ה. רְאוּבֵן⁴¹ שֶׁקָּנָה שָׂדֶה מְשַׁמְעוֹן, וְאָמַר לוֹ: לְלֹוֹ
15 קְנִיתִי אוֹתָהּ⁴², וְכָתֹב שְׁטַר מְכָר בְּשֵׁם לְוִי, וְחִזֹּר
16 רְאוּבֵן וְאָמַר לְשַׁמְעוֹן: לְעַצְמִי קְנִיתִיהָ, חִזֹּר וְכָתֹב

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

5 וְכָךְ⁶². [פ'ל⁶³] סְרִסור⁶⁴ שְׁאֵבֵד הַחֶפֶץ מִיָּדוֹ⁶⁵ אוּ נִגְנֵב
6 אוּ נִשְׁבֵּר⁶⁶ - חֵיב⁶⁷ לְשֵׁלֵם, מִפְּנֵי שֶׁהוּא נוֹשֵׂא שְׂכָר.

(61) ודווקא שהודיע השליח בעת המכירה שהחפץ של פלוני המשלח, ולא מספיקה לעניין זה הידיעה שיש ללוקח (משנה למלך). (62) וכיוון שלא אמר לו כלום על המחיר, הרי זה כאילו אמר לו לחזור ולשאול על המחיר בעת המכר, והלוקח שיידע מזה, חייב היה להעלות על דעתו אפשרות זו. (63) בדפוס רומי: "וכן". ותיקן הכסף-משנה לפי ספרים מדויקים "כל", ובכתב-יד תימן: "וכל", וכן הוא במגדל עוז. (64) בבא בתרא פז. במשנה, ולפי פירוש הריב"ם בתוספות שם דיבור המתחיל נשברה. (65) בעודו בידו קודם שמכר. וראה שולחן-ערוך, חושן משפט סימן קפה סעיף ז, וסמ"ע שם סעיף קטן יח. (66) על ידי אי זהירותו של הסרסור, שדינו כגניבה ואבידה (הגהות מיימוני אות ג בשם הריב"ם). ובשולחן ערוך שם נשמטו המלים "או נשבר". (67) כדין נושא שכר, שחייב בגניבה ואבידה.

7 ח. הַלּוֹקֵחַ⁶⁸ בְּלִים מִבֵּית הָאֶמֶן⁶⁹ לְשַׁגְרָן לְבֵית
8 חֲמִיר⁷⁰, וְאָמַר לוֹ: אִם מְקַבְּלִין אוֹתָן מִמֶּנִּי - אֲנִי אֶתֵּן
9 לָךְ אֶת דְּמֵיהֶם, וְאִם לֹא - אֶתֵּן שְׂכָר מוֹעֲטִי⁷¹,
10 וְנֶאֱמַר בְּהַלִּיכָהּ - הֲרִי זֶה חֵיב לְשֵׁלֵם⁷²; וְאִם נֶאֱמַר
11 בְּחִזְרָה⁷³ - פְּטוּר⁷⁴. נִטְלָן⁷⁵ עַל מִנְתָּ לְמַכְרָן לְאַחֲרִים,
12 וְאָמַר לוֹ: אִם יִמְכְּרוּ בְּמָקוֹם פְּלוֹנִי אוּ עַד זְמַן פְּלוֹנִי
13 - אֶתֵּן לָךְ דְּמִים פָּךְ וְכָךְ, וְאִם לֹא יִמְכְּרוּ - אֲחֻזִּירֵם
14 לָךְ, וְנֶאֱמַר, בֵּין בְּהַלִּיכָהּ בֵּין בְּחִזְרָה⁷⁶ - חֵיב
15 לְשֵׁלֵם⁷⁷.

(68) נדרים לא: ובבא מציעא פא. (69) בעל מלאכה. (70) כמתנה לארוסתו. (71) והיינו, תמורת ההנאה שהיה למשגר בהתפארות זו שגילה נכונות להעניק מתנות (בבא מציעא שם ורש"י שם דיבור המתחיל לפי טובת הנאה). (72) [בלוקח כלים מן האומן על מנת לבקרו (פרק ד מהלכות מכירה הלכה יד) הביא רבינו שאינו חייב אלא אם היו דמי הכלי קצובים והיה הכלי חביב על הלוקח (מקורו מהגמרא בנדרים לא: ובבא בתרא פח). לפי שהחיוב הוא מטעם "לוקח", כמו שכתב רבינו שם: "מעט שהגביהו נעשה ברשותו" ואם לא נתקיימו התנאים הנ"ל - לא קנה. אבל בלוקח כלים לשגרן לבית חמיו לא נזכר בגמרא שאינו חייב אלא באופנים הנ"ל, לפי שחיובו אינו מטעם לוקח אלא מטעם סרסור, ומכיוון שהוא נהנה ומתפאר בכלי - דינו כשואל ולא רק כשומר שכר (ראה למעלה הלכה ז). ולפיכך העתיק רבינו הלכה זו כאן בדיני סרסור ולא בהלכות מכירה, ראה אבן האזל בהלכות מכירה שם]. (73) אחרי שלא קבלו ממנו ודעתו להחזיר, הריהו כשואל אחרי ימי השאלה (פרק ג מהלכות שאלה ופיקדון הלכה ב). (74) מאונסים. אבל עדיין דינו כשומר שכר להתחייב בגניבה ואבידה, שהרי נהנה והתפאר בכלי זה בבית חמיו וזהו שכרו. וכן מפורש בבביתא שם, ושם: "בחזירה פטור מפני שהוא כנושא שכר" (כסף משנה והגהות מיימוני). (75) נדרים שם ובבא מציעא שם. (76) שאצלו גם החזרה היא כהליכה. שהרי אם יזדמנו לו קונים בדרך - ימכור להם

שליח, ואם כן המקח קיים. כמבואר למעלה הלכה ד. (50) כמו שכתב למעלה הלכה ד. (51) כמו שכתב למעלה פרק א הלכה ה, וראה שם ההבדל בין דבר שיש לו מחיר קבוע לבין דבר שאין לו מחיר קבוע. (52) ואינו מכחיש דברי הסרסור שאומר שמכר, אלא שטוען שמכרו במאה (כסף משנה וש"ך סימן קפה סעיף קטן ו). (53) שכיוון שמודה במכר כנ"ל - אין כאן אלא תביעה כספית, שמגיע לו מאה, וזה מודה בחמישים. ויש שהטעימו "שכיוון שהזכיר לו, בשעה שמסר לו החפץ, סכום מעות - אינו תובע הבגד אלא המעות" (רדב"ז). והראב"ד כתב: "אין כאן שבועת התורה, לפי שראובן אינו תובע אלא בגדו, ואינו יודע שנמכר, אלא מפי שמעון, ואינו טוען לא במנה ולא בשום דבר מסוים אלא בגדו - הילכך יישבע הסרסור שבועת היסט ויפטור". ובמשנה (שבועות מג.) מפורש כדברי רבינו, שהרי שם נאמר "המלווה על המשכון ואבד המשכון - סלע הלוותני עליו ושתים היה שווה, והלה אומר לא כי אלא סלע הלוותיך עליו וחמישה דינרים היה שווה - חייב [שבועה]" וראה בנתיבות המשפט שם ובאבן האזל. (54) שאז נחשב כופר הכל על התביעה של יתר החמישים. והוא הדין אפילו אם לא נתן לו, אלא שאמר לו "הילך" (כסף משנה). וראה בפרק א מהלכות טוען ונטען הלכה ג. (55) בהתאם לדברי רבינו למעלה בהלכה ד, שאם לא הודיע השליח ללוקח על שליחתו - המקח קיים, והשליח אחראי למשלח בעד הנזקים שגרם על ידי השינוי שלו. (56) ממשמעות הלשון נראה קצת, שאף השליח לא אמר כלום, אלא הלוקח מעצמו ידע של מי החפץ, דינו כאילו הודיעו השליח, ברם צריך שיידע שהחפץ הוא של אותו המשלח ולא די שיידע שהוא סרסור מבלי לדעת מי הוא משלחו, וראה בש"ך סימן קפה סעיף קטן ז. (57) כמו למעלה בהלכה ד. אלא שכאן מחדש רבינו, שאף שהשליח מכחיש שעבר על דברי המשלח, בטל המקח, והשליח אינו יכול לשמש כעד נגדו, מאחר שהוא מחוייב שבועה ועד הנשבע אינו עד, כמו שמביא רבינו למעלה פרק א הלכה ז. והראב"ד כתב שאין צריך להחזיר, כי יכול לטעון שהמוכר והסרסור עשו עליו קנוניא, ולדעת רבינו מסתלק חשש זה על ידי החרם שמטיל הלוקח, ועיין באר הגולה שם אות י. (58) ורק חרם, אבל להשביעו שבועת היסט אינו יכול, אחרי שהוא טוען שמא, ואין מטילים שבועת היסט אלא בטענת וודאי (פרק א מהלכות טוען ונטען הלכה ז). אך יש להבין מדוע אין מצרפים טענת הברי של השליח לטענת השמא של הלוקח, לחייב את המוכר בשבועה, כמו שמצרפים טענת הבעל-חוב לטענת שמא של המשלח למעלה פרק א הלכה ז. (59) כלומר: לא אמר לשליח למכור בחמישים, אלא כשזה מכר בחמישים ומסר את התמורה למשלח - נתרצה. (60) זה לשון החרם של הלוקח, שאם לא כן, היה צריך לומר "שקנה".

1 ז. פ'ל סְרִסור שְׁהוּדִיעַ⁶¹ לְלוֹקֵחַ שְׁחָפֵץ זֶה אוּ קָרַקַע
2 זֶה שֶׁל רְאוּבֵן, וְאַחֵר שֶׁקָּנָה הַלּוֹקֵחַ אָמַר רְאוּבֵן:
3 אֲנִי רוֹצֶה לְמַכּוֹר בְּדָמִים אֵלָיו - מִחֲזִיר הַלּוֹקֵחַ;
4 שֶׁהֲרִי לֹא פָסַק לוֹ דְּמִים, וְאָמַר לוֹ: מְכַר לָךְ בְּכָךְ

ברי ויש לנפקד מיגו שאז אין נשבעין מדאורייתא.
(90) פרק ג מהלכות שכירות הלכה א.

פרק שלישי

(1) כלל בו רבינו כל דיני הרשאה.

- א. מ²י שְׁהִיְתָה לוֹ קֶרְקַע³ תַּחַת יָד אֶחָד, אוֹ שְׁהִיְתָה לוֹ מִטְלָטְלִין⁴ פֶּקֶדוֹן⁵, וְרָצָה לַעֲשׂוֹת שְׁלִיחַ לְדוֹן⁶ עִם זֶה וְלִהְיוֹצִיא⁷ הַקֶּרְקַע אוֹ הַפֶּקֶדוֹן מִתַּחַת יָדוֹ - הָרִי זֶה פּוֹתֵב⁸ לוֹ הַרְשָׁאָה⁹. וְצָרִיךְ לְקַנּוֹת מִיְדֻדוֹ¹⁰
- שְׁהִרְשָׁהוּ. וְאוֹמַר¹¹ לוֹ: דִּין וְזִכָּה וְהוֹצֵא לְעַצְמְךָ.¹²
- וּכְיוֹצֵא¹² בְּעֵנִינִים אֵלָיו. וְאִם לֹא כָתַב לוֹ¹³ - אֵינוֹ יָכוֹל לְדוֹן עִמּוֹ, מִפְּנֵי שֶׁהוּא אוֹמַר לוֹ: אֵין אֶתָּה בְּעַל דִּינִי¹⁴. וְאִם עַל פִּי שְׁכַתָּב לוֹ פֶּן¹⁵ - אֵינוֹ אֵלָּא שְׁלִיחַ¹⁶, וְכָל מָה שִׁיְצַפֶּה בּוֹ - הָרִי הוּא שֶׁל מְשַׁלְחוֹ¹⁷. וְכָל הַהוֹצָאוֹת¹⁸ שִׁיּוֹצִיא הַשְּׁלִיחַ עַל דִּין זֶה שֶׁהִרְשָׁה - הָרִי הַמְשַׁלֵּחַ חֵיב בָּהֶן; שֶׁפֶּה פּוֹתֵבֵין בְּהִרְשָׁאָה: פֶּל שְׁתּוֹצִיא בְּדִין זֶה - עָלֵי לְשִׁלְמוֹ.¹⁹

(2) בבא-קמא ע. וקד: (3) ראה בשולחן-ערוך סימן קכג סעיף א, שבקרקע יכול לכתוב הרשאה אפילו אם כפר בה השני, וכן נראה מדברי רבינו להלן הלכה ו, שכתב שבמטלטלין או במעות אינו יכול לכתוב הרשאה אם כפר בו - הרי שבקרקע אין הדין כן, עיי"ש ועיין עוד בסוף הלכה ז. [נשכל טעמה של הלכה זו הוא משום שנראה כמשקר, ובקרקע אין זה נראה כשקר, לפי שהדבר ידוע ומפורסם שקרקע זו שלו, ועיין רדב"ז להלן הלכה ו].
(4) אבל מעות אינו יכול להקנות אלא ב'קנין אגב' (להלן הלכה ז). (5) אם לא כפר בו הנפקד, ובכלל זה גזילה כשלא כפר בה הגנול. וכלשון השני של נהרדעי (בבא-קמא שם), ולא בא למעט אלא מלוה, שאינו יכול להקנותה בשום פנים, כדלהלן הלכה ז (לחם-משנה ורדב"ז). (6) לנהל משא ומתן, כשיש לנתבע טענות מסוימות, אבל אינו כופר בעיקר הדבר, ראה למעלה בהערה הקודמת. וראה עוד להלן הלכה ה, שאף בגביית החוב צריך הרשאה. (7) דוקא להוציא מיד חבירו, אבל האומר לשלוחו צא ומכור לי קרקע או מטלטלין, או קנה לי - אין צריך קנין - אלא באמירה בלבד (למעלה פרק א הלכה א, וראה בש"ך חו"מ סימן קכב ס"ק יב). (8) כן בגמרא (ב"ק שם): "לא כתיבין אורכתא (=הרשאה) אמטלטלי דכפריה - אבל לא כפריה - כתיבין". אבל נראה שהעיקר הוא הקנין (ראה להלן), ואילו הכתיבה אינה אלא לראיה, ובמקום שאין צורך בראיה, אין צורך בכתיבה, וכן נראה במעשה דרב פפא (ב"ק קד: שם) הוזכר הקנין ולא הוזכרה הכתיבה. (9) תרגום עברי של המלה הארמית: "אורכתא" שבגמרא שם. ופירושה בשתי הלשונות: שלטון, שהמשלח משליט את השליח על הפקדון ומקנהו לו. (10) בקנין סודר, ורק במעות צריך 'קנין אגב' (להלן הלכה ז). ומקור קנין זה במעשה דרב פפא (ב"ק שם), שהקנה לשליח את הממון בקנין גמור (ש"ך שם ס"ק יג). (11) היינו, בכתב ההרשאה. ראה להלן. (12) היינו, לשון שיש בה משום הקנאה גמורה. (13) כלומר, שלא כתב לו דין וזכה והוצא לעצמך (כסף-משנה). שם ע.

(גמרא שם). (77) גם כאן לא נזכר בגמרא שצריך שיהיו דמיו קצובים ושיהא חביב על הלוקח, לפי שגם כאן אין חיובו מטעם לוקח, אלא מטעם סרסור ומכיוון שאין שכרו קצוב מהמשלח אלא מררויח מהכלי עצמו כפי הנראה בעיניו - דינו כשואל, ואינו דומה לסרסור שלמעלה (הלכה יד) שמקבל שכר קצוב מהמשלח ואינו אלא שומר שכר בלבד].

- ט. פֶּל שְׁלִיחַ⁷⁸ שִׁטְעֵן שְׁאָרְעוֹ אֲנִס פְּלוֹנִי וְהַפְסִיד פֶּן יִכָּף - הָרִי זֶה נִשְׁבַּע שְׁבוּעַת הַשּׁוֹמְרִין⁷⁹ עַל טַעֲנָתוֹ, וְיִפְטֹר. וְאִם הָיָה הָאֲנִס בְּמִקּוֹם שֶׁאִפְשָׁר⁸⁰ לְהִבִּיא עָלָיו עֵדִים, אוֹ דָּבָר שֶׁהוּא גָלוּי⁸¹ וְיָדוּעַ, שְׁהָרִי יִמָּצֵא עֵדִים - הָרִי זֶה צָרִיךְ לְהִבִּיא רְאִיָּה עַל טַעֲנָתוֹ; וְאִם לֹא הִבִּיא עֵדִים - אֵינוֹ נֶאֱמָן, וּמִשְׁלָם⁸². מַעֲשֵׂה⁸³ בְּאֶחָד שֶׁאִמַּר לְשִׁלּוּחוֹ: קֶנָּה לִי⁸⁴ אֶרְבַּע מֵאוֹת גְּרָבִי יֵין מִמְּעוֹת שְׁהִיְתָה לִי בִּידוּ⁸⁵, וְקֶנָּה לוֹ, וְנִמְצְאוּ חֲמִין - אֶמְרוּ חֲכָמִים: מִנֵּן גְּדוֹל פְּזָה שֶׁחֲמִין, קוֹל יֵשׁ⁸⁶; הוֹאִיל וְאִפְשָׁר לְהִבִּיא רְאִיָּה - יָבִיא רְאִיָּה שְׁלֹא הָיָה הַיֵּין חֲמִין בְּשַׁעֲה שֶׁלְקַח וְיִפְטֹר, וְאִם לֹא יָבִיא רְאִיָּה - יִשְׁלָם⁸⁷. וְכֵן כָּל כּוֹצֵא בְּזֶה מִדְּבָרִים שֶׁהָרְאִיָּה מְצוּיָה בָּהֶן. אֲבָל דָּבָר הַנֶּעְלָם, שֶׁאֵין רְאִיָּתוֹ מְצוּיָה - יִשְׁבַּע עָלָיו. וְכֵן הַדִּין בְּכָל טַעֲנָה שִׁטְעֵן הַשֹּׁמֵר⁸⁸ וּכְיוֹצֵא בּוֹ⁸⁹. וְכֵן הַדִּין בְּטַעֲנַת הַשּׁוֹמְרִין: אִם הָרְאִיָּה יָכוֹלָה לְהִיּוֹת - אוֹ יָבִיא רְאִיָּה עַל טַעֲנָתוֹ אוֹ יִשְׁלָם, כִּמּוֹ שִׁיתְבָּאָר⁹⁰.

(78) ברייתא בבבא מציעא פג. בשם איסי בן יהודה, ושם פסק רבא כאיסי, במעשה שהיה עם שליח שארעו אונס. (79) היינו, שכולל אף שבועות שלא שלח בהן יד ושלא פשע (סמ"ע סימן קפז סעיף קטן א). (80) ששכיחים שם עוברים ושבים. (81) כמו המעשה שהובא להלן. (82) כדעת הר"ח והרי"ף שם. (83) שם. (84) בכתב-יד תימן ובדפוס רומי: לו. וכן הוא בשולחן ערוך סימן קפז סעיף ב. (85) כתב כן מפני הבבא דלהלן: "אבל דבר הנעלם - יישבע עליו" ואם לא נתן בידו מעות אינו נשבע, שהרי כלל בדינו: "כל הנשבעין שבתורה נשבעין ולא משלמין" (שבועות מד:). כלומר נשבעין לפטור ולא ליטול. (86) כלומר, שהדברים מקבלים פרסום, וידוע הדבר ברבים מתי ואיך ואצל מי קרה מאורע זה, של חימוץ יין בכמות גדולה כזאת. (87) שהמשלח יכול לטעון, שהשליח קנה יין חמוץ במחיר מוזל, אחרת הרי קל בידו להוכיח את ההיפך. (88) [ראה להלן פרק ט הלכה א, שתקנת חכמים היא שמשביעין את השותף בטענת ספק. וסובר רבינו שבכל השבועות נוהג דין זה של איסי בן יהודה ואף בשבועה דרבנן]. (89) [האריסין והאפוטרופין וכו' להלן פרק ט הלכה א]. אין הדברים מובנים, שהרי כל עיקר ההלכה של איסי בן יהודה נאמרה בשבועת השומרים ונלמדה ממה שאמרה תורה (שמות כב, ט'): "אין רואה שבועת ה' תהיה בין שניהם" - שאם יש רואה יביא רואה ויפטור (בבא מציעא שם). אבל בעל הנתיבות (סימן קפז) כתב שהחידוש הוא באופן שאין דין שבועה מן התורה, כגון, שמפקיד טוען

למען לשותף שלפנינו לאו בעל דברים ידידי את, ואם השותף השני אינו בעיר, יכול הבע"ד לטעון כן. ורבינו והרא"ש (בכתובות פ"י סימן יב) מפרשים בצד אחד כרש"י שה"אידך" הזה הוא השותף השני, ובצד שני כהר"ן שהוא טוען לשותף הזה שלפנינו. ועל זה אמרו שאם היה השותף השני בעיר, שיכול לבוא, אינו יכול לטעון לשותף שלפנינו: לאו בעל דברים ידידי את. ואם לא היה בעיר, יכול לטעון כן. ובכסף-משנה הביא הר"ן את דברי רבינו, וצ"ע. ועיין לחם-משנה. (23) לדברי רש"י, מפורש כן בגמרא. אבל לדברי רבינו, זה נלמד ממה שאמרו שהשותף השני (כשלא היה בעיר) יכול לטעון לשותף שלפנינו: לאו בעל דברים ידידי את, ואילו הייתי בעיר הייתי טוען טענות טובות יותר - שיכול לחזור לבעל-דין לדון עמו שוב הפעם, על חלקו. (24) לדברי הר"ן, מפורש כן בגמרא. אבל לדברי רבינו זה נלמד ממה שאמרנו שהשותף השני יכול לחזור לבעל-דין לדון עמו שוב הפעם, ואם כן יכול הבע"ד לסרב לכתחילה לדון עם השותף הזה. והרא"ש (שם) חולק על הלכה זו, וכתב שאין הבע"ד יכול לעכב, דמה איכפת לו שידון עמו על הכל, שאם יזכה בדין נגדו יפטר עכ"פ מחלקו.

- ד. הבע"ד ²⁵בנכסי אשתו ²⁶ - צריך הרשאה ²⁷. ואם יש פירות ²⁸ בקרקע - מתוך שיש לדון ²⁹ על הפירות, שהרי הן שלו, דן על העקר, ואין צריך הרשאה ¹⁹ מאשתו; שאם אין לו קרקע - אין לו פירות ³⁰.

(25) גיטין מח: מימרא של אביי. (26) היינו נכסי מלוג, וראה שו"ע סימן קכב סעיף ח. (27) שקנין פירות, שיש לו לבעל, אינו כקנין הגוף (רש"י שם). (28) בגמרא שם אמרו: "ולא אמרינן אלא דלא נחית אפירי, אבל נחית אפירי - מיגו דמשתעי דינא אפירי, משתעי דינא אגופא" ופירש רש"י, דלא נחית לפירא - שאין לו טענה עם אותו האיש בפירות כלל, אבל רבינו גרס: "ולא אמרן אלא דליכא פירא, אבל איכא פירא וכו'". וכן הביא המאירי, וכ"ה בכ"י מינכן שם (שם בהערות). "שכל שיש שם פירות, הואיל ויכול לדון על הפירות, שהם שלו לגמרי - דן על העיקר" (מאירי שם, בשם "יש פוסקים"). (29) לדעת המאירי הנ"ל, אע"פ שלמעשה אין לו דין ודברים על הפירות - כיון שיכול לדון עליהם, דן הוא על העיקר. (30) ולפיכך הוא עדיף משותף, שלמעלה בהלכה ג.

- ה. מי ³¹שהיה לו פיד חבירו פקדון או מלוה, בין במטלטלין בין מעות ³², ועשה שליח בעדים ³³ להביאן לו - הרשות פיד זה שהם אצלו: אם רצה לתן - נפטר, ואינו חייב באחריותו. שהרי נתן לשלוחו; ואם לא רצה לתן - אינו נותן, שאין זה בעל דינו ³⁴ עד שייבא בהרשאה על הפקדון ³⁵. וכל הפא ³⁶ בהרשאה - הרי הוא בכלל הנאמר בהן: ואשר לא טוב עשה בתוך עמיו ³⁷.

(31) בבא-קמא קד. כרב חסדא ורב יוחנן ורבי אלעזר, ולא כרבה. וכן פסק הרי"ף. (32) שרק לענין הרשאה, שהיא בקנין - יש הבדל בין פקדון של מטלטלין לבין פקדון של מעות (למעלה הלכה א, ולהלן הלכה ז). וכן בין פקדון לבין

מימרא שניה של נהרדעי. (14) ה"טור" (חושן-משפט סימן קכב) כתב הטעם, "משום שיש לו לחוש שמא ביטל המשלח את השליחות או מת [המלוה], שאילו מת או ביטל השליחות קודם שיתן לשליח, ונתן אח"כ לשליח ונאבד - חייב באחריותו, אע"פ שלא ידע שמת המשלח או ביטל השליחות". ומכיון שרבינו העתיק דברי הגמרא כלשונם ולא ביארום, נראה שגם בלי חשש אחר, רשאי הנפקד לסרב מלדון עם זה שאין לו הרשאה, בטענה, כי: הראשון נוח לי, והשני קשה ממנו. (15) "דון וזכה והוצא לעצמך" כנ"ל, ויש מקום לטעות כי הקנה לו בלב שלם, והרי הוא כשותף למחצה, כדעה אחת בגמרא (ב"ק ע.). (16) כמסקנת הגמרא שם: "והלכתא, שליח שווייה". (17) זוהי תוצאה מזה שאנו אומרים שהוא שליח ולא שותף. (18) שם, מדברי רב אשי.

- ב. הקנה ¹⁹ לזה שהרשה שליח או רביע ²⁰ מה שיש לו פיד חבירו - הרי זה עושה דין על הפל ²¹; הואיל ודן על חלקו, והרי הוא בעל דינו בחלקו - דן על הכל.

(19) בבא-קמא שם, מימרא של אביי. (20) כן הוא בגמרא שם, וכתב הראב"ד "דוקא שליח או רביע, אבל אם אמר לו מאה דינרים ממה שיש לי ביד פלוני יהיו שלך, לא ידון אלא על המאה". (21) וכן הוא להלן הלכה ג, בשותף שיש לו הרשאה - שיכול לדון על הכל.

- ג. אחר ²² מן האחרין שלא חלקו או מן השתתפין שבא לתבע - תובע על הכל; הואיל ויש לו חלק בזה הממון - אין צריך הרשאה משאר שתתפין. ואין השתתף האחר יכול לומר לשותפו שדן: אלו הייתי אני שם, הייתי תובע טענות אחרות ומחייב בעל דיני; שהרי אומר לו: למה לא פאת לתבע גם אתה? לפיכך, אם היה ²³ במדינה אחרת - יש לו לחזור על בעל הדין ולדון עמו, ולומר לו: אני איני מודה בכל מה שטען שתף שלי. לפיכך יש ²⁴ לתבע לעכב ולומר לזה: או דון עמי בחלקך, או הבא הרשאה; שהרי ממון שניכם בידי, ושניכם בעלי דיני, ולמחר יבוא אחיך או שתתפך ויתבע גם הוא.

(22) בכתובות צד. "אמר רב הונא, הני תרי אחי ותרי שותפי דאית להו דינא בהדי חד, ואזל חד מיניהו בהדיה לדינא, לא מצי אידך למימר ליה: את לאו בעל דברים ידידי את, אלא שליחותיה עבד". ולבסוף מסיק, שאין הדברים אמורים אלא כשהאח או השותף השני נמצא בעיר, אבל אם אינו בעיר יכול לטעון: אילו הייתי שם הייתי טוען טענות יותר טובות, ושלשה פירושים לדבר: רש"י והמאירי והרי"ד מפרשים שה"אידך" הזה הוא השותף השני, והוא בא לטעון לבעל דין שידון עמו שוב הפעם על חלק שלו. ועל זה אמרו שאם הוא בעיר, שהיה יכול לבוא, אינו יכול לטעון כן. ואם אינו בעיר, יכול לטעון כן. הר"ן מפרש שה"אידך" הזה הוא בעל הדין שטוען לשותף הזה שלפנינו, ועל זה אמרו שאם היה השותף השני בעיר, שיכול לבוא, אין הבע"ד יכול

מקנה לחברו דבר שאינו בעולם. ואין לו דרך 18
שיקנה אדם חוב בה אלא במעמד שלשתן⁴⁷, והוא 19
דבר שאין לו טעם, כמו שבארנו⁴⁸, או בהקנת שטר 20
החוב עצמו בכתיבה ומסירה⁴⁹, מפני שהוא מקנה 21
השעבוד בו. זהו הדין שיראה לי מן הגמרא. אבל 22
הגאונים תקנו שפותבין הרשאה אף על המלוה, כדי 23
שלא יטל כל אחד ממון חברו וילך לו למדינה 24
אחרת. ועוד תקנו, שאם הרשאו לטל מעות שיש 25
לו ביד חברו⁵⁰ או לתבע ממנו הלואה, ולא היתה 26
למקנה קרקע - מקנהו ארבע אמות מחלקו שבארץ 27
ישראל, ומקנה לו המעות על גבן⁵¹. ודברים אלו⁵² 28
דברים קלים הן עד מאד ורעועים. שזה, מי יאמר⁵³ 29
שיש לו חלק בארץ ישראל?⁵⁴ ואפלו הוא ראוי, 30
אינו ברשותו⁵⁵. והגאונים עצמן שתקנו תקנה זו 31
אמרו, שאין אומרים: יקב הדין את החר, ואינה 32
אלא כדי לאים על הנתבע. אם רצה לדון ולתן 33
בהרשאה זו - נפטר. ולמה יפטר? שאין זה הפא 34
בהרשאה זו הרעועה פחות משליח שעשהו 35
בעדים⁵⁶. אבל אם לא ירצה הנתבע לדון עמו - אין 36
כופין לתן לו ולא להשבע עד שיבוא בעל דינו. 37
וכן⁵⁷ הורה, שאם היתה לו מלוה אצל חברו, בין 38
בשטר בין בעדי קנזן, אף על פי שפטר בה בבית 39
דין - פותבין עליו הרשאה⁵⁸, מפני שהוא כפירת 40
שעבוד קרקע⁵⁹; אבל אם מלוה על פה היא שפטר 41
בה - לא תקנו שיקתבו עליה הרשאה⁶⁰. 42

(42) כלומר, קנין סודר. (43) כן הוא בבבא-מציעא מו.
בפקדון שכפר בו, שמן הדין אינו יכול להקנות לו, היו
כותבים עליו הרשאה לולא הטעם של מחזי כשיקרא
(למעלה הלכה ו), משום שהרשאה אינה קנין גמור ויש בה
גם משום שליחות (ראה למעלה הערה לט), ואם-כן צריך
עיון, למה לא מועיל קנין חליפין. (44) עובדא של רב
פפא, שם. (45) שקרקע כל שהו, מספיק ל'קנין אגב' (פאה
פ"ג מ"ו). (46) כן הוא בבבא-בבא-בבא קמח. שאין הבריא
יכול להקנות הלוואה. ובמעשה של רב פפא (ב"מ שם) לא
גרסו "דרב פפא הוה מסיק (=תובע הלוואה) תריסר אלפי
דינרי", שאם כן מפורש שגם בהלוואה מועיל 'קנין אגב',
אלא "דרב פפא הוו ליה תריסר אלפי דינרי", ובפקדון
הדברים אמורים, וראה ב'תוספות' בבא-בבא-בבא עז: ד"ה רב
פפא. ואף כאן צריך עיון, למה לא מועיל קנין בהלוואה
לגבי הרשאה, כשם שמועיל בפקדון שכפר בו (ראה למעלה
הערה מב). (47) בבא-בבא-בבא שם. (48) פ"ו מהלכות
מכירה הלכה ח. (49) כמבואר למעלה בהלכות מכירה, שם
הלכה יא. (50) כלומר: בפקדון. (51) וקנין סודר לא
מועיל אף לפי דברי הגאונים, שהרי אין מטבע נקנה
בחליפין (למעלה בהלכה זו, ועיין כסף-משנה). (52) זה
מוסב רק על התקנה השנייה, ולא על התקנה הראשונה
לכתוב הרשאה אף על המלוה (כסף-משנה, ועיין לחס-
משנה). (53) כלומר: מי יאמר על זה. ובפירושו התלמוד

מלוה (שם ושם). אבל בשליחות לחור - אין הברל ביניהם.
וראה להלן הערה לד. (33) המדובר כאן כשלא אמר
המפקיד או המלוה לנפקד או ללוה ששלח לו חובו על-ידי
שליח זה, ולפיכך צריך שיעשה השליח בעדים, שמכיון
שהטריח להביא עדים - ודאי קיבל אחריות הכסף עליו
משבא ליד שלוחו (גמרא בבא-קמא שם), אבל אם אמר
לנפקד או ללוה שלח לי על-ידי שליח זה - משבא ליד
שליח זה, פטור הנפקד או הלוה מאחריות. ראה פ"ג
מהלכות שאלה ופקדון הלכה א, ובלחם-משנה.
(34) מקורו מהא דבבא-קמא ע. שאפילו אם כתב לו הרשאה
- אם לא כתב לו "דון וזכה והוצא לעצמך" - יכול לומר
לו: אין אתה בעל דיני. ראה למעלה הלכה א. (35) אבל
על המלוה אינו יכול לכתוב הרשאה, כדלהלן הלכה ז
(כסף-משנה). (36) שבועות לא. מימרא של רב.
(37) [רש"י שם פירש: "שהוא מתעבר על ריב לא לו, ושמה
הראשון נוח לו ונוח לפשרה, יותר מזה שאינו יכול לעשות
פשרה בממון אחרים". ולפי"ז לעולם אסור. וכן נראה
מדברי רבינו. אבל הראב"ד כתב: "דוקא כשהוא עם בעל
דינו בעיר אחת - אבל אם היה בעל דינו בעיר אחרת, מציל
ממון חבירו הוי". ונראה שלמד כן מתוך אותו הפסוק עצמו
"ואשר לא טוב עשה בתוך עמיו" - דוקא בתוך עמיו,
כלומר אם הוא באותה העיר].

1 ו. התובע³⁸ חברו בדין במטלטלין או במעות
2 שהפקיד אצלו, וכפר³⁹ בו - אינו יכול לכתב
3 הרשאה עליו, שנמצא זה במשקל⁴⁰; שהוא אומר
4 לו: הרשיתיך לטל מה שיש לי ביד פלוני, וכבר
5 אמר פלוני שאין לו אצלו כלום. וכן מי שנתחייב
6 לו חברו שבועה - אינו יכול להרשות אחר עליו
7 להשביעו; שאין שם דבר שיקנה לו, ואין אדם
8 מרשה על תביעת דברים, שאין הדברים נקנין אלא
9 על תביעת הקמין⁴¹.

(38) בבא-קמא ע. כלשון השני של נהרדעי. (39) היינו,
לפני שכתב ההרשאה, אבל אם כפר אחרי ההרשאה, ראה
לקמן הלכה יא. (40) כן הוא שם בגמרא, לפי הלשון
השני. ולולא טעם זה, היה אפשר לכתוב הרשאה אף באופן
שכפר בו. ואע"פ שאינו יכול להקדישו (פ"ו מהלכות ערכין
הלכה כב) ואם כן אינו יכול להקנותו לאחרים - הרשאה
אינה קנין גמור, ויש בה גם משום שליחות, ראה למעלה
הערה טו, וינמוקי יוסף' לבבא-קמא שם (דפוס ווילנא דף
כו ע"א). (41) ראה למעלה פ"ה מהלכות מכירה הלכה יד.

10 ז. מי שהיו לו מעות פקדון ביד אחר, ורצה
11 להרשות שליח להביאן - אין הקנין⁴² מידו מועיל
12 בזה, שאין המטבע נקנה בחליפין⁴³. אלא ביצד
13 עושה⁴⁴ נותן לו קרקע כל שהוא⁴⁵, ומקנה לו
14 המעות על גבה כדי להוציאן בהרשאה זו, והולך
15 ודן עמו ומוציאן. היתה לו מלוה ביד אחר - אינו
16 יכול לכתב הרשאה עליה⁴⁶, ואפלו היתה החוב
17 בשטר; מפני שהמלוה להוצאה נתנה, ואין אדם

מתוך מהדורת גוגל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

וַיֵּשׁ לְרֵאוּבֵן לְהַחֲרִים⁷⁶ עַל מִי שִׁטְעוֹן טַעֲנַת שְׂקָר
כְּדִי לַעֲכָב הַמָּמוֹן וּלְאַחֲרוֹ. נִתְחַיֵּב לוֹי שְׁבוּעָה - אֵינוֹ
יָכוֹל לַעֲכָב וְלֹאמַר לוֹ: אֵינִי נֹשֵׁעַ עַד שְׂאֲחָרִים בְּפָנַי
שִׁמְעוֹן⁷⁷ עַל מִי שִׁטְעוֹן עָלֵי שְׂקָר; שְׂאִין זֶה הַחֶרֶם
אֲלֵא תִקְנֶה קָלָה שִׁתְּקֶנּוּ הַגָּאוֹנִים הָאֲחֵרוֹנִים, כְּדִי
שְׂיִכְנֶנּוּ בְּעָלֵי דִינָין טַעֲנוֹתֵיהֶן, וְאִין מְעַכְבִּין שְׁבוּעָתוֹ
שֶׁל זֶה מִפְּנֵי תִקְנֶה זֶה הַקָּלָה⁷⁸.

(72) אף כאן לא צויין המקור על-ידי המפרשים. (73) לאחר שנכתבה ההרשאה אמר כן, אבל בעת שנכתבה ההרשאה לא אמר כן, אחרת אין לכתוב הרשאה (למעלה הלכה ז). ועיין השגת הראב"ד וכסף-משנה. וכן נראה בשבועות לב: ועיין שם ב'תוספות' ד"ה היכא. (74) המדובר בשני אופנים: א' כשאין שטר ביד התובע. שדין הוא שהנתבע הכופר בכל נשבע שבועת היסט ופטור, אלא שיכול הוא להפך השבועה על התובע שישבע ויטול (פ"א מהלכות טוען ונטען הלכה ו). ב' כשיש שטר ביד התובע, ואעפ"כ יכול הנתבע לומר לתובע: השבע לי שלא פרעתיך (פ"ד מהלכות מלוה ולוה הלכה ב), ועיין ש"ך סימן קכ"ט ס"ק יט. (75) ויש אומרים, שקובעים זמן מסוים לבואו של זה, כי שמא המשלח רמאי ורוצה להתחמק משבועה (שו"ע שם סעיף ח, וסמ"ע שם ס"ק יג). (76) תקנת הגאונים היא, שכל מי שמטילים עליו שבועה, בין דאורייתא בין דרבנן, יש לו זכות להטיל חרם על המשביע (פ"א מהלכות טוען ונטען הלכה יא). (77) ועד שיבוא - לא אשבע. (78) בניגוד למה שאמרנו למעלה, שיכול לעכב הממון וליתנם ביד הב"ד, אם אומר שישבע שמעון ויטול - ששם הוא דין הגמרא, ולא תקנה קלה של הגאונים.

פרק רביעי

(1) ביאר בו רבינו דיני שותפות והיאך הם משתתפים, וכיצד הם חולקים.

א. כְּשִׁירְצוֹ הַשְּׂתָפִין לְהַשְׂתַּתֵּף - בְּמָה יִקְנֶה כָּל אֶחָד
מֵהֶן מָמוֹן² חֲבֵרוֹ לְהַשְׂתַּתֵּף בּוֹ?³ אִם בְּמַעוֹת
נִשְׁתַּתְּפוּ - יָבִיא זֶה מַעוֹתָיו וְיָבִיא זֶה מַעוֹתָיו, וְיִטְלוּ
אוֹתָן לְכִיס אֶחָד, וְיִגְבִּיהוּ⁴ אֶת הַכִּיס שְׁנֵיהֶם⁵. אֲבָל
אִם כָּתְבוּ שְׁטָר⁶ וְהִעֲרִידוּ עֲדִים, אָף עַל פִּי שְׂקָנוּ מִיד
שְׁנֵיהֶם שְׂכִיבֵא זֶה מֵאָה וְזֶה מֵאָה וְיִשְׁתַּתְּפוּ בָּהֶן -
לֹא קֶנּוּ, וְעַדִּין לֹא נַעֲשׂוּ שְׂתָפִין. שְׂאִין הַמְּטַבֵּעַ יִקְנֶה
בְּחִלְפִין⁷. לְפִיכָּה, אִם נִשְׁתַּתְּפוּ בְּשָׂאָר הַמְּטַלְטְלִין -
כִּינן שְׂקָנוּ⁸ מִיָּדָם שְׂכִיבֵא⁹ זֶה חֲבִיתוֹ שֶׁל יִזן וְזֶה כִּדּוֹ
שֶׁל דִּבְשׁ וְהֵרִי נִשְׁתַּתְּפוּ בָּהֶן¹⁰, נַעֲשׂוּ שְׂתָפִין בָּהֶן.
וְכֵן אִם עָרְבוּ פְּרוֹתֵיהֶן¹¹, אוֹ שִׁשְׁכְּרוּ מָקוֹם בְּשִׂתְפוֹת
וְהֵנִיחַ זֶה כִּדּוֹ וְזֶה חֲבִיתוֹ שֶׁנִּשְׁתַּתְּפוּ בָּהֶן - הֵרִי אֵלָיו
שְׂתָפִין¹². כָּלָלוּ שֶׁל דָּבָר: כָּכָל הַדְּרָכִים שְׂקוֹנָה
הַלּוֹקִים, בְּאוֹתָן הַדְּרָכִים עֲצָמָן קוֹנִין הַשְּׂתָפִין זֶה מִזֶּה
הַמָּמוֹן הַמְּטָל בִּינֵיהֶם לְהַשְׂתַּתֵּף בּוֹ.

(2) רכוש, כולל כסף ומטלטלין. (3) שאין השותפות נקנית בדיבור גרידא (חושן-משפט סימן קעו סעיף א). וצריך

לרבינו במסכת גיטין (הובא בכפתור ופרח פ"ד) כתב: "ובאמת מי יאמר" - הרב ניסן זק"ש. (54) שמא הוא מזרע גרים, שאין להם חלק בא"י (כסף-משנה). (55) וכן דחו ה'תוספות' בבא-בטרא מד: ד"ה דלא הוה, דברי האומרים כדעת הגאונים. ועיין הגהות מימוניות. (56) למעלה הלכה ה. (57) היינו, עוד פרט אחד בצירוף הסתייגות מסויימת, אשר לתקנה הראשונה. (58) היינו, כשאין השטר תחת ידו, אחרת הרי אפשר להקנותו בכתיבה ומסירה, כמבואר למעלה. (59) והקרקע היא בעין, ואין זה נראה כל-כך כמשקר, ראה למעלה הערה ב. (60) מפני שאז נראה כמשקר, כנ"ל בהלכה ו.

ח. מִי⁶¹ שֶׁהִרְשָׁה לְאֶחָד, וְרָצָה לְבַטֵּל הַשְּׁלִיחוֹת
וְלְהִרְשׁוֹת לְאֶחָד - הֵרִי זֶה מְבַטֵּל⁶². וְאִין⁶³ לְמַרְשָׁה
לְכַתֵּב הִרְשָׁאָה לְאֶחָד; שְׂהָ⁶⁴ אוֹמַר: אִין רְצוֹנִי
שְׂהִיָּה פְקֻדוֹנִי בִּיד אֲחֵר⁶⁵. לְפִיכָּה, אִם הִתְנָה עָלָיו
שְׂהִירְשָׁה הוּא לְאֶחָד, וְאַחֵר לְאֶחָד - הֵרִי הַשְּׁלִיחַ
כּוֹתֵב הִרְשָׁאָה לְשָׁנִי, וְשָׁנִי לְשָׁלִישִׁי, הַכֹּל לְפִי תִנְאוֹ.

(61) כן כתב הרי"ף בבבא-קמא פרק 'מרוכה'. (62) שאע"פ שהרשהו בקנין - יש בו משום שליחות, ראה למעלה הערה טו והערה לט, וש"ך סימן קכ"ט ס"ק ט. (63) רי"ף, שם פרק 'הגזול עצים'. (64) המרשה. (65) בבא-מציעא לו.

ט. הַבָּא⁶⁶ בְּהִרְשָׁאָה שֶׁמָּחַל לָזֶה הַנִּתְבַּע, אוֹ שֶׁמָּכַר
לוֹ⁶⁷, אוֹ שֶׁמָּחַל לוֹ עַל הַשְּׁבוּעָה, אוֹ שֶׁעָשָׂה עִמּוֹ
פְּשָׁרָה⁶⁸ - לֹא עָשָׂה כָּלִים; שְׁהֵרִי אוֹמַר לוֹ: לְתַקֵּן
שְׁלַחְתִּיךָ וְלֹא לַעֲנוֹת⁶⁹. לְפִיכָּה⁷⁰, אִם הִתְנָה עִמּוֹ: בִּין
לְתַקֵּן בִּין לַעֲנוֹת, אִפְלוּ מָחַל לוֹ עַל הַכֹּל - הֵרִי זֶה
מָחול.

(66) כן כתבו הגאונים (כסף-משנה בשם 'נמוקי יוסף' בבא-קמא פרק 'מרוכה'). (67) כגון שהרשה אותו לקחת חפץ ממנו והלך ומכרו לו (רדב"ז). (68) ראה למעלה הערה לו, בדברי רש"י שבועות לא. (69) שהרי יש בו משום שליחות, ראה למעלה הערה סא. ובכל שלח אמרו (למעלה פ"א הלכה ו). (70) כמו למעלה פ"א הלכה ג.

י. רֵאוּבֵן⁷¹ שֶׁבָּא בְּהִרְשָׁאָה וְתָבַע שִׁמְעוֹן - אִין
שִׁמְעוֹן יָכוֹל לְדַחוֹתוֹ וְלֹאמַר לוֹ: שְׂמָא הַמְּשַׁלֵּחַ אוֹתָךְ
הִרְשָׁה אַחֵר וּבַטֵּל שְׁלִיחוֹתָךְ? שְׁהֵרִי רֵאוּבֵן אוֹמַר
לוֹ: תֵּן לִי הַפְּקֻדוֹן שֶׁישׁ לִי בִידְךָ, וְזוֹ הִרְשָׁאָתִי תְּהִי
אֲצִלְךָ. וְאִם הַמְּפָקִיד הִרְשָׁה אַחֵר - הוּא הַפְּסִיד עַל
עֲצָמוֹ; וְשִׁמְעוֹן פְּטוּר, שְׁהֵרִי בְּהִרְשָׁאָתוֹ נָתַן.

(71) המפרשים לא ציינו כאן מקור, אבל דברים שבהגיון הם.

יא. רֵאוּבֵן⁷² שֶׁבָּא בְּהִרְשָׁאָה שִׁמְעוֹן וְתָבַע לוֹ, וְאָמַר
לוֹ: לֹא הִיוּ דְּבָרִים מְעוּלִים⁷³, אֲבָל יִשְׁבַּע שִׁמְעוֹן
וְיִטְלֵל⁷⁴ - מוֹצִיאִין הַמָּמוֹן מִיד לוֹ, וְהִיָּה מִנָּח בְּבִית
דִּין עַד שְׂכִיבֹא שִׁמְעוֹן⁷⁵ וְיִשְׁבַּע וְיִטְלֵל. וְכֵן כָּל
הַדְּבָרִים שֶׁתּוֹלָה לוֹ בְּשִׁמְעוֹן - יִדּוֹן רֵאוּבֵן, וְהִיָּה
הַמָּמוֹן מִנָּח בְּבִית דִּין עַד שְׂכִיבֹא שִׁמְעוֹן וְיִשְׁאֵל.

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום ראשון ו' סיון - ספר קנין - הל' שלוחין ושותפין קמא

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

אורגים שהתנו ביניהם, שפל שיקח זה וזה
במלאכתו יהיה ביניהן בשנה - אין כאן שתפות
כלל; שאין אדם מקנה לחברו דבר שלא בא
לעולם¹³. אבל אם היו לוקחין הפגרים בממון
עצמן¹⁴ ותופרין אותן ומוכרין, ולוקחין¹⁵ השתי
והערב ממעותיהן¹⁶ ואורגים ומוכרין, ונשתתפו¹⁷
במעוֹת שלוקחין בו - הרי אלו שתפין, וכל מה
שפירוחו בשכר מלאכתן ובמשאן ובמתנן - הרי אלו
לאמצע.

למעלה פרק כב מהלכות מכירה, הלכה א. לפי שדעת
רבינו שהשותפות חלה על הרווחים, והרי אינם בעולם, אבל
הראב"ד סובר שמהותה של השותפות היא, שכל אחד מהם
משעבר גופו לחבירו, למעשה ידיו, וגופו הריהו בעולם
[וראה למעלה פ"ה מהלכות מכירה הלכה יד, ובהערה סב
שם]. (14) פירוש: כן היה דרכן, אבל כאן לא עשו כן,
ראה להלן 'פרישה' סימן קצו ס"ק ד. והמדובר בחיטים.
(15) כלומר: או שלוקחין, וכן הוא בשולחן-ערוך שם סעיף
ג. וכאן מדובר באורגים. (16) ראה למעלה הערה יג.
(17) כלומר, שינו מהמנהג (שכל אחד לוקח בממון עצמו,
כנ"ל) ונשתתפו במעות, לפני שקנו הבגדים והשתי והערב
'פרישה' שם. ומכיוון שהם מצויים בשוק, אינם בכלל דבר
שלא בא לעולם אע"פ שעדיין לא קנו (סמ"ע שם, ס"ק יא).

ג. השתתפו¹⁸ שהטילו לפים זה מנה וזה מאתים וזה
שלש מאות, ונתעסקו¹⁹ בלן בממון, ופחתו או
הותירו - השכר או הפחת ביניהם בשנה לפי
מנינם²⁰, ולא לפי המעות. ואפילו²¹ לקחו שור
לטביחה, שאלו טבחוהו היה נוטל כל אחד מפשרו
כפי מעותיו²², אם מכרוהו חי ופחתו או הותירו -
השכר או הפחת לאמצע²³. במה דברים אמורים?
בשנשא ונתנו במעות שנשתתפו בהן; אבל²⁴ אם
המעות קנין, ועדין לא הוציאו אותן, ופחתו או
הותירו מחמת המטבע ששנה²⁵ המלך או אנשי
המדינה²⁶ - חולקין השכר או ההפסד לפי המעות.
במה דברים אמורים? בסתם; אבל אם התנו²⁷ שישל
בעל המאה²⁸ שלשה רבעים מן השכר, וישל בעל
המאתים רביע, ואם נפחתו - לא יפחת זה שישל
שלשה רביעי השכר אלא רביע ההפסד, ויפסיד זה
שנוטל רביע השכר שלשה רבעים מן הפחת - הרי
אלו חולקין כפי מה שהתנו, שפל תנאי שבממון -
קנים.

(18) כתובות צג. צג: מימרא של שמואל. (19) דוקא
נתעסקו, אבל אם לא נתעסקו והמעות קיימים, חולקים לפי
המעות (להלן). (20) נראה שהטעם הוא שיתכן ומזלו של
השותף גורם, בלי לשים לב לכמות הממון שהשקיע.
(21) כפירושו של רב המנוגד למימרת שמואל, ש"אפילו שור
לחרישה ועומד לטביחה - השכר לאמצע", שלזה נוטה
הסוגיא, ושלפיכך הכריע הרי"ף כמותו. (22) לדעת הכסף-

לקנות גוף הממון, אבל עם עשה קנין שישתתפו - אין זה
אלא כדברים בעלמא (למעלה פ"ה מהלכות מכירה, הלכה
יד). (4) בבא-בבא פו. שכיס נקנה בהגבהה, וראה למעלה
פ"ג מהלכות מכירה הלכה א, ולהלן הערה י. (5) יש
אומרים, שכיס אחד לאו דוקא, והוא-הדין אם כל אחד
מגביה כיסו של השני (כסף-משנה). וראה בחושן-משפט
שם, ובביאור הגר"א שם ס"ק ד. (6) ומטלטלין אינם נקנים
בשטר (בבא-קמא עט:). (7) בבא-מציעא מו. ולמעלה פ"ו
מהלכות מכירה, הלכה א. (8) שם מד. במשנה, שמטלטלין
נקנים בחליפין. וכ"ה בקידושין כח. במשנה. (9) אף
שעדיין לא הביא, שחליפין קונים בכל מקום. (10) כלומר,
כל אחד מהם קנה חלק חבירו לשותפות, ולא שהחליפו של
זה בזה ושל זה בזה. (11) הכסף-משנה מקשה: מה קנייה
יש בעירוב הפירות? ולפיכך פירש: "שעירבו פירותיהם
והגביהם כל אחד מהם, דומיא דמעות". אבל הסמ"ע סימן
קצ"ו ס"ק ח כתב, שהעירוב עצמו הוא קנין, שכל אדם
רוצה שפירותיו יהיו נפרדים, ואם הסכים לערוב, זה נחשב
לקנין. ולפיכך, במעות שאין אדם מקפיד על תערובתו - אין
התערובת קנין. ואמנם לא הזכיר רבינו למעלה בשותפות-
מעות אלא הגבהה, ולא תערובת. [ונראה שמקור דבר זה,
שעירוב הוא קנין, הוא ממה שאמרו בביצה לח: במסקנת
הגמרא שם, לדעת אבאי ורבא ורב אשי, שכשם שאיסור
בטל ברוב היתור, כן בטל ממון בממון של אחר, ואם נתערב
לו קב של חיטין בעשרה קבין של חבירו, בטל הקב הזה
בחיטים של חבירו, אלא שצריך לשלם לו תמורת הקב הזה,
הרי ביטול הוא קנין. ואין קנין זה ככל הקנינים, שעל-ידיהם
קנה החפץ, וכתוצאה מזה נאסר החפץ על כל העולם בלאו
של "ולא תגזול" (ויקרא יט, יג) - אלא כאן בביטול, הדבר
נעשה בהיפך: על-ידי הביטול נתבטל איסור של "ולא
תגזול", כשם שכל איסורי מאכלות בטלים ברוב, וממילא
נעשה שלו וקנה. ומתוך זה יש ללמוד שגם בתערובת של
עשרה קבים שלו בשל עשרה קבים של חבירו, כיון שכל
אחד מהם אסור לו להוציא חיטים מחמת שמעורבות בהן
חיטיו של חבירו, שכן בתערובת היתר ואיסור "חד בחד"
(= אחד באחד), הכל אסור - כל אחד קונה חיטיו של חבירו,
ונעשים שותפים. ובמעות שאין הקפדה על עצם המטבעות
אלא על שווים ולא שייך בהם ביטול, אין התערובת קנין,
וכמו שכתב הסמ"ע הנ"ל]. (12) שחצרו קונה להם, לכל
אחד ואחד. ומה שאמרו (בבא-בבא פד:) שחצר השותפין
אינו קונה, אינו אלא בחצר שיש לשניהם בו זכות להשתמש
בו בכל אשר ירצה, כשמינית המקנה את החפץ בחצר
להקנותו לחבירו - אין זו יציאה מרשותו, שכיון שהניח
חפץ במקום זה, הוברר הדבר שהמקום הזה הוא שלו,
ונמצא שהחפץ עורנו ברשותו, אבל בחצר ששכרוהו
במיוחד להשתמש בו רק דברים המשותפים לשניהם, ואם
כן כשהמקנה מניח החפץ בחצר הרי הוא מונח גם ברשותו
של הקונה, ונמצא שהוצא החפץ מרשות היחיד שלו והניחו
ברשות השייכת גם לקונה (נתיבות המשפט' סימן קעו,
'משפט האורים' ס"ק ב, ועיין אור-שמח).

ב. האמנין שנשתתפו באמנות, אף על פי שקנו
מידם - אינן שתפין. כיצד? שגני חטים או שגני

ועיין רש"י והרי"ף שם. ובנוסחאות אחרות שם: "הני בי תרי דקבילו עיסקא בהדי הדדי" (ראה ב'בעל המאור' שם). ולפי זה, המדובר כאן בשנים שקבלו עיסקא משלישי, ועיין רש"י ו'תוספות' שם. (30) שזהו ביטול השותפות. (31) שם במסקנא, שכל שותף יכול לטעון, כי הוא רוצה להמשיך בשותפות בכל הכסף, הקרן והרווח יחד, עד הזמן הקצוב, בטענה כי מזלם של שנים עדיף יותר להביא ברכה. (32) כן נראה שם לא: מתוך פסק דינו של רבה בר רב הונא, על רקע העובדא של איסור ורב ספרא, ושם סט. מדברי רב פפא על רקע העובדא של שני הכותים. (33) וראה להלן פ"ה הלכה ט, כשחולק שלא לדעת חבריו. (34) ראה בפ"א מהלכות שכנים הלכה ד. (35) בבבא-מציעא ז: ח. שטלית מוזהבת שאינה בכדי חלוקה, ובהמה טמאה שאם יחלוקה תיפסד - מוכרים אותה ומתחלקים בדמיה. (36) המדובר כשאין כאן טענת "גוד או אגוד", כלומר: קנה או אקנה (ראה בהל' שכנים שם ה"ב), אבל אם טוען "גוד או אגוד" - אין מוכרים אותה לאחר (ש"ך סימן קעו, ס"ק כט). (37) גיטין לא: ברייתא של רבי יהודה, וכפי פירושו של רבא שם. וראה בר"ח ו'תוספות' שם ד"ה לשותפים. (38) קרי: חובות אצל אחרים. (39) כלומר, כל החובות. (40) כלומר, חולקים אף לפני שגבו כל החובות. וממשיך רבינו לפרש איך חולקין? - וכשפרעו החובות וכו'. (41) כלומר, לאחר פרעון כל חוב - חולקים, ומכאן שאין חולקים בשטרות, באופן שכל אחד יגבה חלקו - לפי שיכול לומר לו: כוחם של שנים, עדיף לגבות החוב (רדב"ז, ועיין ב'טור' סימן קעו בשם הרא"ש). (42) כגון שלוו שניהם סכום כסף באופן שעל כל אחד חלה חובת תשלום על מחצית הסכום בלבד. והמדובר כשפירשו בשטר שאינם אחראים זה לזה (ראה בפכ"ה מהלכות מלוה ולוה הלכה ט, וברדב"ז וכסף-משנה כאן) ואינם ערבים זה לזה. (43) יכול אחד להכריח את השני לפרק את השותפות, והוא ישלם את חלק החיוב שהוא חייב בו. ואין השני יכול לטעון, כמו בסמוך, שהשנים טובים מן האחד, מכיון שאין שעבוד האחד על השני ואין קשר ביניהם, וראה סמ"ע שם ס"ק נד. (44) שאפשר לתבוע מכל אחד מהם את תשלום כל החוב. כגון שלוו בשטר אחד, שמן הסתם הם אחראים זה לזה, כיון שלא פירשו שאינם אחראים (הלכות מלוה ולוה שם, ועיין רדב"ז כאן). (45) בבא-מציעא שם בסיום המימרא של רבא (שתוכנה הובא בתחילת הלכה זו), שאם קבעו זמן, אין האחד יכול להכריח את השני להתחלק, ואף כאן הם משועבדים זה לזה עד זמן פרעון החוב.

משנה אף אם עמד לכתחילה לחרישה, ואחר-כך טבחוהו - מחלקים חלק כחלק (ודלא כרש"י שפירש שפלוגתא רבה ורב המנונא היא כשעמד לחרישה ושוב טבחוהו. ואף בזה אמר רב הונא השכר לאמצע). (23) והיינו כרב המנונא, אלא שרב המנונא הזכיר שור העומד לחרישה ושוב עמד לטביחה, ורבינו מוסיף שהדין כן אף אם מתחילה עמד לטביחה. (24) שם צג: במסקנת הגמרא. (25) שהוסיפו את ערך המטבע או החסירו אותו. (26) [כן מצאנו בגמרא (בבא-מציעא מו:)] "מטבע שפסלתו מדינה או פסלתו מלכות". (27) בהתאם לכלל הידוע, שכל תנאי בממון - קיים. (28) נקט רבינו דוגמא זו, להודיענו שאפילו התנו להוסיף לממעט ולמעט למרבה - תנאים קיים, שהכל חולק אחרי התנאי.

ד. השתתפין²⁹ שהתנו ביניהם שיעמדו בשתפות זמן קצוב - כל אחד ואחד מהן מעכב על חברו, ואינו יכול לחלק עד שיגיע הזמן או עד שיקלה קמון השתפות, ואין אחד מהן יכול לטל חלקו מן הקרן³⁰ ולא בשכר³¹ עד סוף הזמן. נשתתפו³² סתם, ולא קבעו להם זמן - הרי אלו חולקין כל זמן שירצה אחד מהן³³; וזה נוטל חלקו מן הסחורה, וזה נוטל חלקו. ואם לא היתה באותה סחורה דין חלקה³⁴, או שהיתה בחלקתה הפסד³⁵ - הרי אלו מוכרין אותה³⁶ וחולקין את הדמים. היה³⁷ זמן ידוע למכירת אותה סחורה - יש לכל אחד מהן לעכב שלא יחלקו עד שתמכר הסחורה בזמן הידוע למכירתה. ואין אחד נוטל מן הקרן ולא מן הרוח עד זמן החלקה, אלא אם התנו ביניהם. היה להם חוב אצל אחרים³⁸ - אינו יכול לומר לחברו: לא נחלק עד שנגבה כל חוב³⁹ שיש לנו; אלא חולקין⁴⁰, וכשפירעו החובות⁴¹ - יטל כל אחד חלקו. היה עליהן חוב לאחר: אם אינן אחראין זה לזה⁴² - חולקין⁴³, ולכשיגיע זמן החוב לפרעו - יתן כל אחד חלקו; ואם הן אחראים⁴⁴ - כל אחד מהן מעכב לחלק עד שיגיע זמן השטר ויפרעו החוב. ולמה מעכב? שהרי חברו אומר לו: הואיל וכל אחד ממונו חייב לשלם כל השטר, נשא ונתן בדימים אלו עד שיגיע הזמן. אמר לו חברו: נחלק, וטל אתה דמים פנגד כל השטר, ועשה מהן סחורה לעצמך, ותשלם כל השטר בזמנו - יש לו לעכב עדן ולומר לו: שמא נפסיד, והשנים יותר מרויחין מן האחד⁴⁵.

ה. הנותן⁴⁶ מעות לחברו לילף למדינה פלוגית לסחורה⁴⁷, או לקנות לו פרות לסחורה⁴⁸, או לישב בו בפנות⁴⁹ - אינו יכול לחזר בו ולהחזיר הממון⁵⁰ מיד השתף, עד שילף למקום שהתנו ויחזרו⁵¹, או עד שיקנו⁵² אותן הפרות וימכרו, או עד שישב בפנות⁵³. שזה כמי שקבע זמן הוא.

(46) נלמד ממה שנאמר למעלה בהלכה ד. (47) כלומר, לקנות ולמכור שם סחורה. וראה סמ"ע שם ס"ק נו. (48) היינו, לקנות פירות ולהביא לכאן על-מנת למכרם.

(29) בבא-מציעא קה. מימרא של רבא, וכפי נוסחת הספרים שלפנינו: "הני בי תרי דעבדי עיסקא בהדי הדדי (=שנים שעשו עסק ביחד, כלומר נשתתפו) ורווח (=הרוויחו), ואמר ליה חד לחבריה, תא ליפלוג (=בוא ונחלק), אי אמר ליה אידך גרווח טפי - דינא הוא דמעכב (= אם השני מתנגד וטוען שרוצה להרוויח יותר - דין הוא שמעכב החלוקה)". ומפרשה רבינו, בשנים שעשו שותפות וקבעו זמן מסוים,

(=קבל המעות תחילה ותנם בתוך כיסך ואחר כך פתח השק ותן ללוקח). ועוד אמרו בכתובות עו: "סתמא דמילתא כמה דלא יהיב איניש זוזי, לא יהיב איניש חיותא" (=מן הסתם לא ייתן המוכר את הבהמה כל זמן שלא נתן הלוקח את הכסף). (8) ואם קצת בני אדם מוכרים בהקפה וקצתם שלא בהקפה אסור למכור בהקפה (כסף משנה) ואפשר שאפילו אם רוב בני אדם מוכרים בהקפה וקצת שלא בהקפה - אין למכור בהקפה, שאין הולכין בממון אחר הרוב (בבא בתרא צב: ולמעלה פרק ט"ז מהלכות מכירה הלכה ה) ואין היתר אלא בדבר שדרכו להימכר תמיד בהקפה (ראה באור שמח להלן הלכה ב ובנתיבות המשפט שם חידושים אות כג). (9) שאין השואל רשאי להשאיל (לאחרים) ואין השוכר רשאי להשכיר - שאין רצונו של אדם שיהא פקדונו ביד אחר (בבא מציעא לו. ופרק א מהלכות שכירות הלכה א). ושותף הרי הוא כשומר כמו שאמרו בבבא בתרא מב: (10) ש"כל תנאי שבממון קיים" (בבא מציעא צד.). (11) שהרי מחל. (12) כמו שכתב רבינו למעלה פרק ה מהלכות מכירה הלכה יא שתחילה אינה צריכה קניין.

- 11 ב. אחד מן השתתפין שעבר¹³ ומכר בהקפה, או
- 12 פרש¹⁴ פנים¹⁵, או הלך למקום אחר, או שנשא ונתן
- 13 בסחורה אחרת, וכן כל פיוצא באלו הדברים - כל
- 14 פחת שביבא מחמת שעבר¹⁶ חייב לשלם לבדו¹⁷; ואם
- 15 היה¹⁸ שם שוכר - השוכר לאמצע, כמו שהתנו
- 16 ביניהם בשוכר. לפיכך, הנותן¹⁹ מעות לחברו בתורת
- 17 שתפות לקח בהן חטים לסחורה²⁰, והלך וקנה
- 18 שעורים, או שנתן לו מעות לקנות שעורים, וקנה
- 19 חטים: אם²¹ פחתו - פחתו לזה שעבר, ואם²²
- 20 הותירו - הותירו לאמצע²³. וכן²⁴ אם הלך ונשתתף
- 21 עם אחר בממון השתתפות: אם הפסיד - הפסיד
- 22 לעצמו, ואם נשתפר - השוכר לאמצע. אכל אם
- 23 נשתתף עם אחר בממון עצמו²⁵: אם פחת - פחת
- 24 לעצמו²⁶, ואם הרויח - הרויח לעצמו. ואם התנו
- 25 ביניהן - הפל לפי התנאי.

(13) יוצא מתוך מה שנאמר בהמשך הדברים לפיכך הנותן מעות לחבירו וכו'. (14) הפליג, נסע בספינה. (15) שמא תארע תקלה בים. ראה ברש"י לכתובות ק: דיבור המתחיל מהו לאמטויי. (16) אבל בהפסדים אחרים שלא באו מחמת שעבר, אינו חייב (ש"ך סימן קפג סעיף קטן ט. וראה במשנה למלך למעלה פרק א הלכה ב). (17) אף על פי ששותפין משועבדים אחד לחבירו והרי זו "פשיעה בבעלים" שפטור עליה (פרק א מהלכות שכירות הלכה ג) - כאן חייב הוא מטעם מזיק בידים ובזה אינו פטור אף "בבעלים". ראה בפרק כ"א מהלכות אישות הלכה ט ובמשנה למלך כאן. (18) כן כתב רבינו למעלה (פרק א הלכה ה) לגבי שליחות, והוא הדין כאן, שהשותפות לא נתבטלה על ידי זה. (19) בבא קמא קב: כברייתא האחרונה, וכרבי יהודה. (20) למעלה בפרק א הלכה ה כתב רבינו: "בין לאכילה ובין לסחורה", ולכאורה הוא הדין

(49) כלומר, לשאת ולתת בכסף זה בחנות זו. (50) אבל המקבל יכול לחזור בו, שהרי הוא כפועל, ראה פ"ט מהלכות שכירות הלכה יד. (51) כלומר, לאחר שנשא ונתן שם. (52) בכ"י תימן: שיקנה. (53) כלומר, עד שישא ויתן בחנות. ואם יש שם דברים שיש זמן ידוע למכירתם - עד שיגיע הזמן (רדב"ז).

יום שני ז' סיון ה'תשע"ט

פרק חמישי

(1) ביאר בו רבינו היאך צריך השותף להתנהג בסחורה המשותפת, ואם אחד מהם בא לחלוק שלא מדעת חבירו.

- 1 א. המשתתף עם חברו בסתם - לא ישנה ממנהג
- 2 המדינה² באותה הסחורה. ולא ילך למקום אחר³,
- 3 ולא ישתתף בה⁴ עם אחרים⁵, ולא יתעסק בסחורה
- 4 אחרת⁶, ולא ימכר בהקפה⁷, אלא דבר שדרכו
- 5 להמכר תמיד⁸ בהקפה, ולא יפקיד ביד אחרים⁹,
- 6 אלא אם כן התנו בתחלה, או שעשה מדעת חברו¹⁰.
- 7 עבר ועשה שלא מדעת חברו, ואחר כך הודיעו
- 8 ואמר לו: עשיתי כך וכך, והסכים למעשיו - הרי
- 9 זה פטור¹¹. ואין כל הדברים האלו צריכין קנין¹²,
- 10 אלא בדברים בלבד.

(2) ראה להלן הלכה ב, שהנותן מעות לחבירו בתורת שותפות ליקח בהם חטים, אין ליקח בהם שעורים. והמקור מבבא קמא קב: ואף כשהשתתף בסתם - אם יש מנהג הרי זה כאילו התנה (סמ"ע קעו סעיף קטן לא) וראה במגדל עוז מקור להלכה זו בתשובות הגאונים. (3) פן יארע אונס בדרך. כן הוא בכתובות ק: "רבינא הווה בידיה חמרא (=יין) דרבינא זוטא וכו' הווה מסיק ליה לסיכרא (=רצח להוליכו למקום ששמו "סיכרא") אתא לקמיה דרב אשי, אמר ליה מהו למשקליה בהדיה (=האם מותר לי לקחת אתי יין זה?) נשקליה, דילמא מיתניס (=אקחהו שמא יקרה אונס), נשקליה, דילמא מתקיף (כן הוא נוסחת הרי"ף, וזה פירושה: נשאיר אותו כאן, שמא יחמיץ), אמר ליה זיל לא עדיף מדיך (=הולך אותו כשם שאתה מוליך את שלך)". הרי שדווקא אם יש חשש שמא יחמיץ כאן - אז התירו לו, אבל באופן אחר אסור אף אם מוליך גם את שלו, ועייין ר"ן שם. ולהלן הזכיר רבינו גם "פירש בים". (4) היינו, בסחורה או בממון השותפות, כדלהלן הלכה ב. (5) מקור הלכה זו במשנה פסחים פט: "הממנה עימו אחרים בחלקן (שלא בידיעת בני החבורה) רשאים בני חבורה ליתן לו את שלו". כלומר, אומרים לו טול חלקך וצא, שאין אנו רוצים שיתערב זר בינינו (רע"ב שם). (6) תוספתא בבא מציעא פרק ד (הוצאת צוקרמנדל עמוד 380 A, ותוכנה הובא להלן (פרק ז הלכה ז), ש"המושיב את חבירו בחנות למחצית שוכר, אם היה אומן לא יעסוק באומנותו, לפי שאין עיניו על החנות בשעה שעוסק באומנותו". ושם בתוספתא ובדברי רבינו שאם היה שותף עימו בחצר (בתוספתא: בחנות) מותר. וכאן השמיט זאת רבינו בהסתמכו על מה שכתב להלן. (7) פסחים קיג. "שרי כיסוך, פתח שקיך"

(32) כלומר, למקום פלוני שהסחורה נמכרת שם ביוקר. (33) וראה למעלה (הלכה א) שבלי רשות מהשותף השני אסור להוליך למקום אחר. (34) מקור הלכה זו בירושלמי בבא קמא (תחילת פרק שלישי) בדין שור שעלה על שור אחר להרגו, שמותר לבעל השור הנזק לשמוט את שורו מתחת לשור המזיק, ובעל השור המזיק אינו יכול לטעון: אשלם לך נזקך, לפי שאומר לו: איני רוצה לחזר אחריו בבתי דינים, ומטעם זה הצריכו חכמים להרחיק נזקים מחבירו, אף כאלה שהמזיק חייב לשלם לניזק, עיין בבא בתרא כ: ולמעלה פרק ט מהלכות שכנים הלכה יא.

ה. אחד מן השתתפין שפא ליטשן את הפרות עד זמן הידוע³⁵ - אין חבירו מעכב עליו. ואם אין זמן לאותן פרות - חבירו מעכב עליו.

(35) כגון התאריכים של מכירת פירות שונים, עליהם מוסר רבי יהודה בברייתא ובתוספתא שם. ובתוספתא שם נוסף: "אם היה ערב שביעית - מותר, שמתחילה לא לקחו אלא על מנת כן" (כלומר, ליישן פירות של ערב שביעית לצורך שביעית).

ו. שתתפין ששמו פרוטיהן ונשתתפו בהן - יש להן אונאה זה על זה³⁶. ערבו פרות בלא שומא³⁷ ומכרים, ונשארו ונתנו בדימיהן - הרי אלו מחשבין את הפרות פמה היו שוין בעת שנשתתפו, ומחשבין את השכר או ההפסד.

(36) שאם נתברר שלא שמו כהוגן את פירותיו של אחד מהם, אף על פי שהם שותפים ואפשר שהם מוחלים זה לזה - יש בהם דין אונאה כבכל מקח וממכר. וראה ברדב"ז. (37) ומכיוון שלא דקדקו לכתחילה בזה, יש וודאי מקום לחשוב שמחלו זה לזה, ואף על פי כן אין אנו אומרים כן (ראה בסמ"ע שם סעיף קטן יב"ג).

ז. שתתפין שמחלו להם מוכסין³⁸ - מחלו לאמצע³⁹. ואם אמרו⁴⁰: משום פלוני מחלנו - מה שמחלו מחלו לו⁴¹. הרי⁴² באין בדרך, ועמדו עליהן לסטים ונזלו את השירא, והציל אחד מן השתתפין - הציל לאמצע⁴³. (אפלו אין יכולים חביריו להציל, דלא פלג, בין דלא אמר כלום). ואם אמר⁴⁴: לעצמי אני מציל (אם יכולים להציל - הציל עד כדי חלקו⁴⁵) לעצמו, והיותר שלהם⁴⁶; ואם אין יכולין להציל⁴⁷ - הציל לעצמו.

(38) גובי מכס. (39) אף על פי שרק אחד ביקש שימחלו. ויש אומרים שאף על פי שבקשתו הייתה שימחלו למענו, והסכימו לו - השכר לאמצע. שכיוון שעשו זאת על פי בקשתו הרי הוא כשלוחם (כסף משנה בשם הרא"ש, ועיין בסמ"ע סימן קעח סעיף קטן א). (40) גובי המכס. יש אומרים שהיינו דווקא אם המוכסים אמרו כן מעצמם, מבלי שפנה אליהם. שאם לא כן, הרי הוא שלוחם של השותפין כמבואר למעלה (כסף משנה בשם הרא"ש). (41) ואין לכולם חלק בזה. (42) תוספתא בבא מציעא, הובאה בבבא

כאן, ולסחורה לאו דווקא, אלא שסתם שותפות היא לסחורה, וכן דעת הרא"ש ושאר פוסקים. (21) לשון הברייתא שם. (22) ברייתא שם וכרבי יהודה. (23) שהשותפות אינה מתבטלת בשינוי זה וכנ"ל. (24) נלמד מהקודם, שהרי אף כאן שינה ממגמת השותפות (כסף משנה). (25) שעבר על מה שכתב רבינו למעלה (הלכה א) שלא יתעסק בסחורה אחרת, ואף כאן, אי אפשר שלא התעסק איתו. ועיין ש"ך סימן קעו סעיף קטן כב. (26) ואין לשותף הראשון חלק לא בהפסד ולא בשכר, אלא אם כן התנו כן ביניהם.

ג. הנותן מעות לחבירו לקח בהן פרות למחצית שכתב - וישא לקח לעצמו²⁷ מאותו המין²⁸; וכשהוא מוכר - לא ימכר שניהם פאחד²⁹, אלא מוכר אלו בפני עצמן [ואלו בפני עצמן]. ולא יקח לעצמו³⁰ חטים ולחבירו שעורים, אלא בכלל חטים או בכלל שעורים, כדי שיהיו מעות שניהם שוין פחבלה³¹.

(27) ומה שאמרנו למעלה (הלכה א) "המשתתף עם חבירו - לא יתעסק בסחורה אחרת" - אין זה אלא כשעשו ביניהם שותפות לכל ענייניהם, אבל כאן שלא עשו ביניהם שותפות כללית, אלא באופן עראי, לקנות פירות אלו ולמכרם, לא נאסר לו לעסוק בסחורה אחרת. וכאזי גונא כתב הש"ך ביורה דעה סימן קעו סעיף קטן סז בשם הפרישה. והמדובר כאן כשקונה בכסף הוא ולא ממועות השותפות, וראה להלן. (28) יש שכתבו שכיוון שקונה בכסף הוא, אין הבדל בין אותו המין למין אחר (וראה להלן) ואדברא אם מותר לקנות מאותו המין, שיש מקום לחשו, שיחשבו הרואים שמשלשל לסלו מאותם הפירות השייכים לשניהם (ראה ברדב"ז), כל שכן שמותר לקנות ממין אחר (ראה בבית יוסף שם סימן קעו). ויש אומרים שלא הותר אלא אותו המין, אבל מין אחר אסור. (29) שמא מה שקנה לעצמו אינו משוכח כל כך כמו של השותפות, ונמצא חבירו נפסד בכך (כסף משנה). (30) יש מפרשים שכאן מדובר בכסף של השותפות, ולפיכך אסור לקנות לחבירו מין אחד ולעצמו מין אחר. ואילו ב"לעצמו" שלמעלה שהוא בכסף של עצמו, מותר בין באותו המין ובין במין אחר. ויש אומרים שהבבא הזו היא המשך מהבבא הקודמת ושתייהן עוסקות בכסף של עצמו ולפי זה לעולם אסור לקנות ממין אחר כמו שביאר רבינו להלן (אבן האזל). (31) בכתב יד תימן: "בחבילה" וכן גרס רבינו ירוחם (הובא בכסף משנה) וכן הוא בתוספתא שם. ואפשר לפרשו מעניין "יחד", כלומר, שיהיה ריווח והפסד שניהם ולא ישתכר בשלו יותר מבשל חבירו (בית יוסף שם). ונראה שכל זה מחמת חשד, שלא יאמרו: לעצמו דאג, ולחבירו לא דאג.

ד. אחד מן השתתפין שאמר: נוליה הסחורה למקום פלוני, שהיא ביקר³², ונמכר שם³³, אף על פי שקבל עליו כל אנס או כל פחת שיבוא - הרי חבירו מעכב עליו; שהרי אומר לו: אין רצוני שאתן מעות שפירי, ואהיה רודף אחריך לדין להוציא ממך³⁴. וכן כל פיוצא בזה.

שיעורי רמב"ם ג' פרכים ליום - יום שני ז' סיון - ספר קנין - הל' שלוחין ושותפין קמה

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

(רדב"ז). (58) פשוט. שאם לא כן היאך יחלקו (כסף משנה). (59) כלומר, חילק אותה, את השותפות. (60) מצורה מוחלטת זו משמע שאפילו אם הפסיד בחלוקה זו, יכול הוא לחזור בו (וראה ברמ"א סימן קעו סעיף יח). (61) בבא מציעא טו. וסו: כדברי רב נחמן ורב פפא על רקע העובדא של שני הכותים. (62) שצריכים שומא, שיש בהם כמה מינים (גמרא שם). (63) שכולן שוות, ראה להלן. (64) שאף על פי שעל עצם החלוקה, אין צורך בבית דין - צריך להודיע להם על החלוקה. וראה סמ"ע שם סעיף קטן מט. (65) גמרא שם.

י. אָסוּר⁶⁶ לְהִשְׁתַּתֵּף⁶⁷ עִם עוֹבֵד כּוֹכָבִים, שְׁמָא יִתְחַבֵּב לוֹ חֵבְרוֹ שְׁבוּעָה, וְיִשְׁפִּיעוּ בְּיָרְאָתוֹ⁶⁸. וְכִכָּר בְּאֶרְנוֹ בְּמִקוּמוֹ, שְׁאָסוּר לַעֲשׂוֹת סְחוּרָה⁶⁹ בְּפִרוֹת שְׁבִיעִית, [וְלֹא בְּכֹרוֹת], וְלֹא בְּטָרְפוֹת, וְלֹא בְּנִבְלוֹת, וְלֹא בְּתֵרוֹמוֹת, וְלֹא בְּשִׁקְצִים וּרְמָשִׁים. וְאִם עֵבֶר⁷⁰ וְעֵשָׂה - הַשֶּׁכֶּר לְאִמְצֵעוֹ⁷¹. וְנִרְאָה לִי, שְׁאִם הַפֶּסֶד - הַפֶּסֶד לַעֲצָמוֹ, מִפְּנֵי שְׁעֵבֶר⁷².

(66) סנהדרין סג: דברי אביו של שמואל. ויש שכתבו שבזמן שאין הגויים נשבעים בעבודה זרה אין איסור זה (הגהות מיימוני וכן כתב הרדב"ז בשם רבינו בתשובה). (67) אבל מותר לשאת ולתת איתו (הגהות מיימוני אות ד). (68) בעבודה זרה. כלומר: ונמצא שהישראל גורם לאחרים שיישמעו שם האליל. (69) לכתחילה, אבל בדיעבד מותר ליהנות מהירוות כדלהלן. (70) השותף. (71) נלמד מן הירושלמי (הביאו הגהות מיימוני אות ד) שאף את הגניבה שגנב אחד מן השותפים - חולקים. (72) והרי זה כשותף ששינה, שכתב רבינו למעלה הלכה ב.

יא. אֶחָד מִן הַשְּׁתֵּפִין אוֹ מִן הַמִּתְעַסְקִין⁷³ שְׁמָת - בְּטִלָּה⁷⁴ הַשְּׁתֵּפּוֹת אוֹ הָעֵסֶק, אִם עַל פִּי שְׁהִתְנוּ לְזִמְן קְבוּעַ; שֶׁכֶּכֶר יֵצֵא הַמָּמוֹן לְרִשּׁוֹת הַיּוֹרְשִׁים. וְכִזָּה הוֹרֵי הַגְּאוּנִים⁷⁵.

(73) ראה לקמן פרק ו הלכה א הגדרת רבינו לשותפים ומתעסקין. (74) משמע שגם השותף וגם היורשים יכולים לבטל את השותפות, שהיא בטלה מאליה עם מות אחד השותפים, וראה סמ"ע סימן קעו סעיף קטן ג. (75) והרא"ש (פרק ט דבבא מציעא סימן לו) הביא לזה מקור מדברי התוספתא (פרק ט דבבא מציעא) "המקבל שדה מחבירו ומת - לא יאמרו לו תן לנו מה שעשה אבינו וכו'". ומה שאמרו בגמרא בבא מציעא קט. "האי שתלא דשכיב (המקבל שדה לשתול ומת), יורשים דיליה מסתלקין בלא שבחא, ולא מילתא היא", הוא מפרש דלאו מילתא דמסתלקין בלי שבח אלא מסתלקין בשבח. אבל לעולם מסתלקין, כנ"ל.

פֶּרֶק שְׁעִי

(1) נתבארו בו כל דיני "עיסקא" שהיא מחצית מלוה ומחצית פיקדון. ולא נשלמו.

א. שְׁנִים שֶׁהֵן נוֹשְׂאִין וְנוֹתְנִין בְּמָמוֹן הַשְּׁתֵּפּוֹת⁷⁶, אִם עַל פִּי שְׁהִתְנוּ לְזִמְן שֶׁל אֶחָד מֵהֶן - הָרִי זֶה נִקְרָאת

קמא קט"ז: ונתפרשה שם על ידי רמי בר חמא. (43) שכל זמן שלא גילה את דעתו, מן הסתם הוא מתכוון להציל בשביל כל השותפים, כדרכו של שותף. (44) בתוספתא שם: "ואם היתנה עימהם בבית דין מה שהציל הציל לעצמו". אבל כבר כתב באור זרוע בבא קמא סימן תנט שמשוגיית הגמרא שם נראה שאין צריך להתנות בבית דין דווקא, עיין שם. ואף על פי שכתב רבינו להלן הלכה ט שחלוקת שותפות צריכה בית דין - כאן במקום הפסד לא הצריכו כן. (45) שהרי נתחלק מן השותפות. ואף על פי שלא הגיע עוד הזמן לחלוקת השותפות (ראה למעלה פרק ד הלכה ד) - כיוון שיש כאן הפסד התיירו לו לחלוק (שיטה מקובצת שם בשם רבינו יהונתן). (46) שכיוון שיכולים להציל, אין זה הפקר. (47) שאז יש לזה דין הפקר.

ח. דְּכָר⁴⁸ הַדְּיוּעָה⁴⁹ לְשָׁנִי שְׁתֵּפִין, אִם עַל פִּי שֶׁהוּא בְּרִשּׁוֹת אֶחָד מֵהֶן - אֵינוֹ יוֹצֵא מִחֻקָּתוֹ שֶׁל שָׁנִי כָּל יְמֵי הַשְּׁתֵּפּוֹת⁵⁰; וְאֵינוֹ יָכוֹל לְטַעַן שֶׁלְּקַחוֹ מִמֶּנּוּ אוֹ שֶׁנִּתְּנוֹ לוֹ בְּמִתְנָה⁵¹, וְנֹאמֵר לְאַחֵר שֶׁהִמְצִיא מִחֵבְרוֹ עָלָיו הָרְאָה, אֲלֹא הָרִי הוּא בְּחֻזְקַת שְׁנִיָּהֶם עַד שֶׁיָּבִיא הָאַחֵר רְאִיָּה⁵².

(48) כן כתב הר"ף בבבא בתרא פרק א, ודייק כן מהגמרא שם ד. (49) שמפורסם ברבים שהוא שייך לשותפים. (50) משמע אפילו היה מונח שם זמן רב (חושן המשפט סימן קעט סעיף א, ועיין סמ"ע ושי"ך שם). ובלבד שיהא בתוך ימי השותפות, אבל אחרי ימי השותפות, יש להם חזקה זה על זה (ר"ף שם). (51) כי שותפים אינם מקפידים אחד על השני. ואין הוכחה, מזה שהחפץ ברשותו, שחבירו מכרו לו או נתנו לו במתנה (הר"ף שם). (52) בעדים (כסף משנה בשם הרא"ש).

ט. אֶחָד⁵³ מִן הַשְּׁתֵּפִין שֶׁבָּא לְחַלֵּק⁵⁴ שְׁלֹא מִדַּעַת חֵבְרוֹ - חוֹלֵק בְּפָנָי שְׁלֹשָׁה, וְאֶפְלוּ⁵⁵ הֵן הַדְּיוּטוֹת⁵⁶; וּבִלְבָד שֶׁיְּהִי נֶאֱמָנִין⁵⁷, וְיִדְעִין בְּשׁוּמָא⁵⁸. וְאִם חֵלֶק לָהֶם⁵⁹ בְּפִחוֹת מְשֻׁלָּשָׁה - לֹא עֲשֵׂה פְלוֹם⁶⁰. בְּמָה דְּכָרִים אֲמוּרִים⁶¹? בְּשִׁחְלָקוֹ פְּרוֹת⁶²; אֲבָל אִם הָיָה מְעוֹת⁶³ - הַמְּעוֹת בְּחֻלּוּקִים הֵם, וְיֵשׁ לוֹ לְחַלֵּק שְׁלֹא בְּפָנָי בֵּית דִּין, וּמִנִּית⁶⁴ חֵלֶק חֵבְרוֹ בְּבֵית דִּין. בְּמָה דְּכָרִים אֲמוּרִים⁶⁵? בְּשִׁהִי הַמְּעוֹת כֶּלֶן מְטַבֵּעַ אֶחָד וְשִׁוּין; אֲבָל אִם הָיָה מְקַצֵּת חֲדָשִׁים וּמְקַצֵּת יְשָׁנִים, וְאִין צָרִיךְ לִזְמַן אִם הָיָה מְקַצֵּת יְפוֹת וּמְקַצֵּת רְעוֹת - הָרִי הֵן בְּפִרוֹת, וְאִין חוֹלְקִין אוֹתָם אֲלֹא בְּבֵית דִּין.

(53) בבא מציעא לא: פסקו של רבה בר רב הונא בעובדה של איסור ורב ספרא, וכתיקונו של אביי. (54) אחרי תום זמן השותפות או שלא היה זמן בכלל (הגהות מיימוני אות ג'). וראה למעלה פרק ד הלכה ד. (55) כדברי אביי בשם רב נחמן. לפי שאינו צריך אלא לברור, ולא להוצאת פסק דין (גמרא שם). (56) כלומר, כולם הם הדיוטות (סמ"ע סימן קעו סעיף קטן מו). (57) שאם לא כן, היאך נאמין להם (כסף משנה) ועוד שהרי נקראו "בית דין" (בית-דין של הדיוטות), ואם אינם נאמנים, אינם נקראים בית דין

33 אחר - אינו צריך להעלות לו שכר אחר פלל;
34 שהארים משעבד הוא לבעל השדה.

(7) חכמי נהרדעא (שם קד:?) (8) כדין מלוה שניתנה להוצאה (קידושין מז.). (9) ודינו כשומר חנם, כדלהלן, ואע"פ שהוא נוטל שכר על ההתעסקות - כיון שאינו נוטל שכר על השמירה, הרי הוא כשומר חנם. והראב"ד סובר, שדינו כשומר שכר. (10) ששומר חנם פטור על גניבה ואבידה (פ"ד מהלכות שאלה ופקדון הלכות א"ב). (11) בבא-מציעא סח. במשנה. (12) ואיסורו מדרבנן (פ"ו מהלכות מלוה ולוה הלכה א). ואילו ריבית דאורייתא היא "ריבית קצוצה", שהלוה על-מנת לשלם לו בהוספה (שם). (13) והיינו בסתם, כשלא התנו ביניהם כל תנאי שהוא, בעת יצירת העסק, שהרשות בידם להתנות על מינימום של שכר, ככל תנאי של ממון, ובלבד שלא יהיה בו משום אבק ריבית, וראה להלן הלכה ד. (14) שאם רוצה בעל המעות בהפרשים, כשכר והפסד בהתאם להלכה ותקנת חכמים, אינו צריך לשלם שכר כפועל, ראה להלן הלכה ג. (15) אבל לא שכר חד פעמי (הרי"ף שם). (16) ברייתא שם, המוסיפה ביאור לדברי המשנה. (17) שם, כאב"י המבאר את הברייתא. (18) שאם עסק במלאכה כבודה, אך משתלמת יותר, כמה רוצה לקבל עבור עבודה זו הקלה ממנה (רש"י שם). ויש מפרשים, כפועל בטל שלא עבד כלום, כמה יקבל בעד עבודה קלה כזו. ומפני שאין כאן אלא אבק ריבית - הקילו (רא"ש שם סימן לט). (19) שם סט. וראה ברי"ף שם. (20) מאותו המין. כסף-משנה בפירוש אחד. וראה להלן פ"ח הלכה א, ובהערה יט שם. (21) ראה בפירוש המשניות לרבינו במשנה בבא-מציעא שם. (22) כלומר, ביחד עם העסק שהוא עוסק במעותיו של זה. (23) שכיון שאינו מתבטל כלל מעסקו הפרטי, והוא עוסק בו בד-בבד עם ה"עיסקא", ואין כאן טירחא יתירה - אין כאן אבק ריבית. ואע"פ שכל עיסקא היא חצי מלוה וחצי פקדון, ואין כאן ריבוי טירחא, שהרי הוא עוסק בין כה וכה בשביל חלקו, חצי הפקדון? תירצו בזה ה'תוספות' (שם ד"ה דאמרי) שהיה להם להתחלק: יום לזה ויום לזה. (24) היינו, שהוא עושה כן בעת החלוקה, אבל אם התנה מתחילת העסק, לא צריך, לשיטת רבינו, שיהיה לו עסק אחר, כדברי רבינו להלן הלכה ד (כסף-משנה בפירוש אחד). (25) שם סט. מימרא של שמואל, שגם רב מודה בה (כסף-משנה). (26) אף כאן, כמו למעלה בענין שכר דינר, המדובר בשאמר כן בעת החלוקה, ולכן צריך שיהיה לו עסק אחר, אבל אם התנה כן בתחילה, אין צורך שיהיה לו עסק אחר כדלהלן הלכה ד (כסף-משנה בפירוש אחד). (27) היינו, חוץ ממה שהוא נוטל חלק שוה בשוה עם בעל הממון. (28) שאם אין לו עסק אחר, לא מספיק מותר בשכר, אלא צריך גם להפחית מן ההפסד, כדלהלן הלכה ג. (29) כרב, שם, שאומר: "מותר שליש בשכר - הרי זה מותר", וכן מפרשה רבינו ולא כפירש"י שם. (30) כמסקנת הגמרא שם, בעובדא של ר"א מהגורניא.

35 ג. ועוד³¹ תקנו חכמים: שכל הנותן מעות לחברו
36 להתעסק בהן, ופחתו או הותירו, ולא רצה לתן לו

1 שותפות, ואם פחתו או הותירו - הרי הוא לאמצע.³
2 ויש להם להתנות בשכר ובהפסד כל מה שיירצו,
3 כמו שבארנו. אבל⁴ אם היה האחד בלבד הוא
4 שנושא ונותן בממון השותף, אף על פי שהממון
5 משל שניהם⁵ - הרי זו השתפות נקראת עסק,⁶ וזה
6 הנושא ונותן נקרא מתעסק, שהרי הוא לבדו
7 מתעסק במשא ומתן, ושתפו שאינו נושא ונותן
8 נקרא בעל המעות.

(2) כלומר: הממון ניתן על-ידי אחד מהן, לשם רווחים משותפים, ואף זה שלא הטיל מממנו כלום - מקבל מחצה, כמו הראשון שהטיל כל ממנו, כי כך התנו ביניהם כתמורת המשא-והמתן של השני המשקיע בזה יחד עם הראשון. (3) ואין צורך לשלם לשני שכר כפועל, כמו בעסק דלהלן הלכה ב, שאף אם נאמר שגם כאן יש חצי מלוה וחצי פקדון כדלהלן - אין כאן ריבית, שהרי שניהם מתעסקים: זה במלוה וזה בפקדון, ואין כאן ריבית. (4) בבא-מציעא קד: (5) כן נראה בעובדא של רבי אליעזר מהגורניא (שם סט.), שאף שהשתתף בממון עם הרועה, לולא היה אריסו המשוועבד לו, היה חייב לשלם לו שכר, כדין עסק, כדלהלן הלכה ב. (6) ודינו מפורש להלן בהלכה הבאה. ובאופן ששניהם משתתפים בממון - חלקו של בעל המעות, הוא "עסק" והוא נחלק לחצי מלוה וחצי פקדון (לחם-משנה).

9 ב. תקנו חכמים⁷: שכל הנותן מעות לחברו
10 להתעסק בהן - יהיה חצי הממון בתורת הלוואה,
11 והרי המתעסק חייב באחריותו אף על פי שאבד
12 באנס⁸, והחצי האחר בתורת פקדון, והרי הוא
13 באחריות בעל המעות⁹. ואם נגנב או אבד החצי של
14 פקדון - אין המתעסק חייב לשלם¹⁰. ולפיכך יהיה
15 שכר זו החצי, אם הרויח, של בעל המעות. ולפי¹¹
16 תקנה זו, אי אפשר שיהיה השכר או ההפסד של
17 כל הממון לאמצע בשוה. שאם אתה אומר כן,
18 נמצא בעל הממון נוטל שכר חצי מעותיו שהן
19 פקדון, ואינו עושה כלום, אלא זה המתעסק טורח
20 לו בחצי של פקדון מפני מעותיו שהלוהו, ונמצא
21 באין לידי אבק ריבית¹². והיאך יעשו¹³, אם רוצה
22 להיות השכר או ההפסד לאמצע בשוה¹⁴? יתן
23 למתעסק שכר שפכל יום ויום¹⁵ מימי השתפות
24 כפועל בטל¹⁶ של אותה מלאכה¹⁷ שבטל ממנה¹⁸.
25 ואם¹⁹ היה לו עסק אחר²⁰ כל שהוא²¹ להתעסק בו
26 עם מעותיו של זה²² - אינו צריך להעלות לו שכר
27 של כל יום ויום²³, אלא אפלו העלה²⁴ לו דינר בכל
28 ימי השתפות - דינר²⁵; ואם פחתו או הותירו - יהיה
29 לאמצע בשוה. וכן אם אמר לו²⁶: כל הרויח יהיה
30 לך שלישו²⁷ או עשיריתו בשכרך, הואיל²⁸ ויש לו
31 עסק אחר - הרי זה מותר²⁹; ואם הפסידו - יפסיד
32 מחצה. ואם היה זה המתעסק אריסו³⁰ והיה לו עסק

מגמרא בבא-מציעא סט. שלא התירו במותר דינר אלא בשיש לו עסק אחר (למעלה הלכה ג), ואינם מחלקים בין התנה ללא התנה, וראה בלחם-משנה. (41) מקורם שם מח: "אי פלגא בהפסד - תרי תילתי באגר". (42) בהלכה ג. (43) מצד הריבית שבו. (44) שאין תנאי מועיל אלא בממון בלבד, אבל לא במקום שיש עמו גם איסור. (45) שלדעת רבינו, יש חילוק בין התנה ללא התנה. ומה שאמרו שם סט. במותר שלישי, שצריך שיהיה לו עסק אחר, זהו כשלא התנו. ואף מה שאמרו שם סח: "אי פלגא בהפסד - תרי תילתי באגר" - כשהתנה כן. ואמנם אם לא התנו כן, צריך שיהיו לו שתי עדיפויות (למעלה הלכה ג). ואז, כיון שיש לו רווח רב, אין צריך עסק אחר, וראה למעלה הערה לא.

1 שְׂכָר עָמְלוּ בְּכָל יוֹם, וְלֹא הִתְנוּ בִּיגִינָהן שׁוּם תְּנָאי -
2 שִׁיחִיהָ שְׂכָר הַמִּתְעַסֵּק בְּאוֹתוֹ חֲצִי שֶׁל פֶּקֶדוֹן שְׁלִישׁ
3 רוּחַ הַפֶּקֶדוֹן, שֶׁהוּא שְׁתּוֹת רוּחַ כָּל הַמִּמּוֹן. לְפִיכָךְ,
4 אִם הִרְוִיחוּ - יִטַּל הַמִּתְעַסֵּק שְׁנֵי שְׁלִישֵׁי הָרוּחַ: חֲצִי
5 הָרוּחַ שֶׁל חֲצִי הַמַּעוֹת שֶׁהֵן מְלֻוּה, וּשְׁתּוֹת הָרוּחַ
6 בְּשִׂכָר שֶׁנִּתְעַסַּק בִּפְקֻדוֹן, נִמְצָא הַכֹּל שְׁנֵי שְׁלִישֵׁי
7 הָרוּחַ; וְיִטַּל בְּעַל הַמַּעוֹת שְׁלִישׁ הָרוּחַ. וְאִם פָּחַתוּ
8 - יִפְסִיד הַמִּתְעַסֵּק שְׁלִישׁ הַפֶּחַת³², שֶׁהִרִי הוּא חֵיב
9 בְּחֲצִי הַפֶּחַת מִפְּנֵי שֶׁחֲצִי הַמַּעוֹת מְלֻוּה, וְיֵשׁ לוֹ
10 שְׁתּוֹת בְּשִׂכָרוֹ בְּאוֹתוֹ הַחֲצִי שֶׁל פֶּקֶדוֹן³³, וְנִמְצָא
11 שֶׁנִּשְׁאָר עָלָיו מִן הַפֶּחַת שְׁלִישׁוֹ; וּבְעַל הַמַּעוֹת יִפְסִיד
12 שְׁנֵי שְׁלִישֵׁי הַפֶּחַת³⁴.

28 ה. הוֹרוּ רְבוּתֵי: שָׂאֵם הִתְנוּ, שִׁיטַל⁴⁶ הַמִּתְעַסֵּק
29 שְׁלֹשָׁה חֲלָקִים מִהַשְּׂכָר, וּבְעַל הַמַּעוֹת רְבִיעֵ הַשְּׂכָר
30 - נִמְצָא רְבִיעֵ הַמַּעוֹת בְּלֶבֶד בְּתוֹרַת פֶּקֶדוֹן, וּשְׁלֹשָׁה
31 רְבִיעִים בְּתוֹרַת הַלְוָה. לְפִיכָךְ, אִם הָיָה שֵׁם הַפֶּסֶד
32 - יִפְסִיד הַמִּתְעַסֵּק שְׁלֹשָׁה רְבִיעֵי הַפֶּסֶד⁴⁷ פָּחַת
33 שְׁלִישׁ הָרְבִיעִי⁴⁸, וְיִפְסִיד בְּעַל הַמַּעוֹת רְבִיעֵ וּשְׁלִישׁ
34 רְבִיעֵ, שֶׁהוּא שְׁלִישׁ כָּל הַפֶּסֶד. פִּיצֵד? נָתַן לוֹ מֵאָה
35 דִּינָרִים עַל תְּנָאי זֶה, וְחִסְרוֹ אֲרֻבָּעָה וְעֶשְׂרִים⁴⁹ - בְּעַל
36 הַמַּעוֹת מִפְּסִיד שְׁמוֹנֶה, וְהַמִּתְעַסֵּק מְשַׁלֵּם שִׁשָּׁה
37 עֶשְׂרִים⁵⁰. וְעַל דֶּרֶךְ זֶה לְעוֹלָם: כָּל חֶלֶק שֵׁשׁ לְבַעַל
38 הַמַּעוֹת בְּשִׂכָר, אִם יִהְיֶה שֵׁם רוּחַ - נוֹטֵל כְּמוֹ
39 שֶׁהִתְנוּ, וְאִם יִהְיֶה שֵׁם הַפֶּסֶד - יִפְסִיד אוֹתוֹ הַחֶלֶק
40 וְתוֹסֶפֶת שְׁלִישׁוֹ. נִמְצָאת⁵¹ לְמַד לְפִי מִדָּה זֹאת: שָׂאֵם
41 הִתְנוּ שִׁיטַל הַמִּתְעַסֵּק רְבִיעֵ הַשְּׂכָר, אִם פָּחַתוּ - לֹא
42 יִשְׁלַם הַמִּתְעַסֵּק כָּלוּם; שֶׁהִרִי רְבִיעֵ הַפֶּסֶד שֶׁהוּא
43 חֵיב לְשַׁלֵּם מִפְּנֵי הַמְלֻוּה, יֵשׁ לוֹ כְּנֻגָּדוֹ שְׁלִישׁ מֵהָ
44 שִׁיטַל בְּעַל הַמַּעוֹת⁵², שֶׁהוּא רְבִיעֵ, וְנִמְצָא זֶה כְּנֻגָּד
45 זֶה. וְכֵן⁵³ אִם הִתְנוּ עַל הַפֶּחַת, וְלֹא הִזְכִּירוּ הָרוּחַ:
46 אִם פָּחַתוּ - פּוֹחַת הַמִּתְעַסֵּק כְּפִי מֵהָ שֶׁהִתְנוּ, וְאִם
47 הוֹסִיפוּ - נוֹטֵל הַמִּתְעַסֵּק כְּמוֹ אוֹתוֹ הַחֶלֶק שֶׁהָיָה
48 מִפְּסִיד, וְתוֹסֶפֶת שְׁלִישׁ מֵהָ שֶׁנֹּטֵל בְּעַל הַמַּעוֹת.
49 פִּיצֵד? הִתְנוּ, שָׂאֵם הָיָה שֵׁם הַפֶּסֶד - יִפְחַת הַמִּתְעַסֵּק
50 רְבִיעֵ, וְהַפֶּחַתוֹ - מְשַׁלֵּם רְבִיעֵ הַפֶּחַת, וְאִם הוֹתִירוּ
51 - נוֹטֵל מִחֲצָה⁵⁴. וְאִם עַל פִּי שְׂדֵכְרִים אֵלּוֹ שֶׁהוֹרוּ
52 דְּבָרֵי טַעַם הֵם, אִם תִּלְוֶה עַל דֶּרֶךְ זֶה, שְׂמָא⁵⁵
53 הַמִּתְעַסֵּק אֶפְשָׁר שִׁיפְחַת וְיִטַּל שְׂכָר. פִּיצֵד? כְּגוֹן
54 שֶׁהִתְנָה עֲמוֹ, שִׁיטַל הַמִּתְעַסֵּק אֶחָד מִשְׁבָּעָה בְּשִׂכָר,
55 וּפָחַתוֹ⁵⁶ - נִמְצָא נוֹטֵל הַמִּתְעַסֵּק אֶחָד מִשְׁבָּעָה יְתֵר⁵⁷
56 עַל זֶה הַפֶּסֶד. פִּיצֵד? כְּגוֹן שֶׁפָּחַתוּ שְׁבָעָה דִּינָרִים
57 - הִרִי הַמִּתְעַסֵּק אוֹמֵר לוֹ: אֲנִי חֵיב לָךְ דִּינָר אֶחָד
58 כְּפִי הַתְּנָא⁵⁸, וְאַתָּה חֵיב לְשַׁלֵּם לִי שְׁנַיִם, שֶׁהֵן
59 שְׁלִישׁ חֶלֶק הַפֶּקֶדוֹן⁵⁹. נִמְצָא בְּעַל הַמַּעוֹת חֵיב לָתֵן
60 לוֹ דִּינָר בְּשִׂכָר שֶׁהִפְסִיד שְׁבָעָה. וְאֵלּוֹ הַפֶּסֶד אֲרֻבָּעָה
61 עֶשְׂרִי - הָיָה חֵיב בְּעַל הַמַּעוֹת לָתֵן לוֹ שְׁנֵי דִּינָרִין.

(31) יוצא מתוך השקלא-וטרסא בגמרא שם סח: סט. מסביב לעובדא של רב עיליש, וראה בסמוך. (32) לדעת רבינו, יש למקבל שתי עדיפויות, גם בזמן הרווח וגם בזמן ההפסד, ומה שמשמע בגמרא שיש רק עדיפות אחת, או בשכר או בהפסד, שהרי אמרו שם: "אי פלגא באגר" - תרי תילתי בהפסד, אי פלגא בהפסד - תרי תילתי באגר", זה אינו אלא אם התנו כך, כמו שמסביר רבינו בהלכה ד. והראב"ד סובר, שיש רק עדיפות אחת, או בשכר - כמו שהוא מזכיר כאן, או בהפסד - וכסברת ה"ש מי שטועה" (להלן הלכה ד). ולפי זה, מה שאמרו שם "אי פלגא באגר" - תרי תילתי בהפסד וכו'" זהו לפי תקנת חכמים, ולא כשכך התנו. (33) כדי שלא יהיה אבק ריבית. (34) והואיל ויש כאן רווח רב והפסד מועט למתעסק, צריך שיהיה לו עסק אחר (לחם-משנה להלן הלכה ד).

13 ד. יֵשׁ מִי שֶׁטּוֹעֶה וְאוֹמֵר: שֶׁהִנֹּחַת עֶסֶק סֶתֶם, אִם
14 יִהְיֶה שֵׁם שְׂכָר - יִטַּל הַמִּתְעַסֵּק חֲצִיו, וְאִם הָיָה שֵׁם
15 הַפֶּסֶד - יִפְסִיד שְׁלִישׁוֹ³⁵. וְאִין הִדְבָּר כֵּן, אֲלֵא אִם כֵּן
16 הִתְנוּ עַל דְּבָר זֶה בְּפִירוּשׁ³⁶. וְכֵן אִם הִתְנוּ, שִׁיפְסִיד³⁷
17 הַמִּתְעַסֵּק מִחֲצָה, וְאִם יִהְיֶה שֵׁם שְׂכָר - יִטַּל שְׁנֵי
18 שְׁלִישֵׁי הָרוּחַ - הִרִי זֶה מִתֵּר. וְכֵן³⁸ אִם הִתְנוּ, שָׂאֵם
19 יִהְיֶה שֵׁם שְׂכָר - יִטַּל הַמִּתְעַסֵּק תְּשִׁיעִיתוֹ, וְאִם יִהְיֶה
20 שֵׁם הַפֶּסֶד - יִפְסִיד עֲשִׂרִיתוֹ, הוֹאִיל וְהִתְנוּ שִׁיחִיהָ
21 רוּחַ הַמִּתְעַסֵּק יוֹתֵר עַל הַפֶּסֶדוֹ - תְּנָאוּ קִיָּם, וְתוֹסֶפֶת
22 זֶה כְּנֻגָּד עָמְלוֹ. וְרְבוּתֵי הוֹרוּ, שְׂאִין הַתְּנָא³⁹ זֶה
23 מוֹעִיל אֲלֵא אִם כֵּן הָיָה לַמִּתְעַסֵּק עֶסֶק אֲחֵר; אֲבָל
24 אִם אִין לוֹ עֶסֶק אֲחֵר⁴⁰ - צָרִיךְ שִׁיחִיהָ שְׂכָר הַמִּתְעַסֵּק
25 יְתֵר עַל הַפֶּסֶדוֹ בְּשְׁתּוֹת⁴¹, כְּמוֹ שֶׁבִּאֲרַנוּ⁴². שֶׁזֶה דְּבָר
26 אֲסוּר⁴³ הוּא, וְאִין הַתְּנָא מוֹעִיל בּוֹ⁴⁴. וְלֹא יֵרָאֶה לִי
27 זֶה⁴⁵.

(35) ולפי דבריהם, תקנת חכמים היתה רק על עדיפות אחת, כגון זו שהזכיר רבינו בהפסד, וראה הערה לא. (36) כמו שכתבנו למעלה בהלכה ג. (37) שכאן יש עדיפות בשכר, ולדעת רבינו - זה אפשרי רק בהתנו. (38) שהעיקר הוא, שיהיה למקבל איזו עדיפות שהיא, כדי שלא יהא משום ריבית. (39) בכ"י תימן: "תנאי", וכן נכון. (40) מקורם

וברוח, השליש שמוסיפים למתעסק הוא שליש מחלקו של בעל המעות. ולפי זה, מה שאמרו שם: "אי פלגא באגר - תרי תילתי בהפסד", פירושו: אי פלגא באגר למתעסק - יש לו רק תרי תילתי בהפסד מחלקו, כשם ש"אי פלגא בהפסד - תרי תילתי באגר" מדובר במתעסק. ואילו למפרשים אחרים, יש הכרח לחלק בין שתי הבבות, שהבבא "אי פלגא בהפסד וכו'" מדברת במתעסק, ואילו הבבא "אי פלגא באגר וכו'" מדברת בבעל הממון. (61) שמנכים מהחלק שלו שליש, היינו חלק שנים-עשר מהכל, ונשאר רק שתות. (62) שמוסיפים לרביע שלו, שליש משלושת הרבעים של בעל הפקדון, דהיינו רביע.

פָּרָק שְׁבִיעִי

(1) המשך דיני "עיסקא".

א. הנותן מעות לחברו סתם² להתעסק בהן, או שהתנו בפרוש שהיה השכר וההפסד ביניהם בשוה³, ונאבד הממון⁴ - יש מי שהורה, שישלם המתעסק שליש⁵, כמו שבארנו⁶ אם אבד מקצת הממון. ויראה לי, שהוא משלם מחצה שהוא בתורת מלוה⁸. וזה שאמרו חכמים: משלם שליש בהפסד - בשלא הגיע ההפסד לטל בעל המעות פחות מחצי ממנו. כיצד? ראובן שנתן לשמעון מאה ופשיצים דינר, ונשא ונתן, ופחת תשעים - הרי שמעון משלם שלשים, ונמצא ראובן נוטל שלשים. אבל פחת שמעון מאה וחמשה - אין אומרים יפסיד שמעון חמשה ושלשים. שאם אתה אומר כן, נמצא ראובן נוטל חמשים, ולעולם לא יטל ראובן פחות מלשים. לפיכך, שטר עסק⁹ היוצא על היתומים¹⁰, שהיה אביהן מתעסק בו - נשבע¹¹ בעל השטר וגובה מחצה שהוא בתורת מלוה¹², אף על פי שלעולם טוענים ליושר¹³. הנה למדת, שאינו נוטל לעולם פחות ממחצה. ולמה אני אומר, שאין פוחתין לו פאן כנגד שכרו שנתעסק בפקדון? שהרי אבד כל החצי של פקדון, ולא נשאר פאן פקדון כלל שנאמר: אם לא יטל שכרו - יראה כרביית; שהרי חצי המלוה בלבד נוטל¹⁴. וכן אם התנו שישלם המתעסק רביע השכר, ואבד הממון כלו¹⁵ - משלם הרביע כלו שהוא בתורת מלוה¹⁶. אבל אם נשאר מן הממון מעט, כדי שאם תוסיף על אותו המעט שתות ההפסד שפחתו¹⁷, יבוא הכל רביע הממון או יתר - הרי זה משלם שתות בלבד, מן השעם ששכר בארנו¹⁸.

וזה תמה גדול, ודבר שאין הדעת סובלת אותו, ואין זה אצלי אלא כמו דברי החלום. אבל הדרך והדין האמת שיראה לי: שכל שירותי המתעסק, אם יהיה שם הפסד - יפסיד שני שליש החלק שהיה מרויח. וכן אם התנו על ההפסד, והרויחו - יטל כמו אותו החלק שהיה מפסיד, ותוספת שליש חלק חברו⁶⁰. נמצאת אתה אומר לפי מדה זו: שאם התנו שישלם המתעסק רביע השכר, והפסיד - הרי זה משלם שתות⁶¹; ואם התנו שיפסיד רביע, והרויח - נוטל מחצה⁶². ועל דרך זה לא תמצא תמה, ויצא הדין בקו הצדק.

11

(46) המדובר שהתנו על השכר ולא התנו על ההפסד. וזהו כעין מה שאמרו (שם) "אי פלגא באגר - תרי תילתי בהפסד". (47) שזה מקביל לחלק שיש בו. (48) כדי שלא יהיה בזה משום ריבית. נמצא שבעל הממון מחזיר לו שליש ממה שהוקצב לו לחלק שכרו, כלומר: שליש משלשה רבעים. ומקור דבריהם ממה שאמרו שם: "אי פלגא באגר - תרי תילתי בהפסד", כלומר אם התנו מחצה על מחצה ברווח - אם היה הפסד, מוסיף לו בעל הממון שליש מהמחצה שהיה ראוי לו, דהיינו שתות מכל מה שהיה ראוי לשניהם ונותנים למתעסק, ונמצא בעל הממון מפסיד שני שליש, והמתעסק - שליש, ראה בכסף-משנה. (49) שהיו צריכים לחלקם: שמונה-עשר שהם שלשה רבעים - למתעסק, וששה שהם רביע - לבעל הממון. (50) שהמתעסק מקבל שליש מהחלק שהיה ראוי לבעל הממון, היינו שתים מששה, ונמצא הוא מפסיד רק ששה עשר, ובעל הממון מפסיד שמונה. (51) רבינו רוצה להראות את המסקנה מרחיקת לכת משיטה זו, והוא שלפעמים יצא, שהמתעסק לא יפסיד כלום. והיינו, שאם חלקו הוא רביע, והוא צריך מצד הדין לשאת ברביע הפסד, אך לפי שיטה זו, יש לנכות למתעסק שליש מחלק המלוה, שהוא במקרה זה שליש משלשה רבעים, שהוא רביע, המקביל לגובה חלק ההפסד. (52) כלומר שליש משלשה רבעים, דהיינו רביע. (53) היינו, שהפעם התנו רק על ההפסד, ולא התנו על השכר, כעין מה שאמרו שם: "אי פלגא בהפסד - תרי תילתי באגר". (54) היינו: רביע המגיע מחלקו, ועוד שליש מחלק בעל המעות, שזה כאן: שליש משלשה רבעים, שהוא רביע, הרי ביחד שני רבעים, שהם מחצה. (55) רבינו רוצה כאן להוכיח, כמו שמעיר הראב"ד בהשגתו השניה, עד כמה שיטה זו יכולה להביא לידי דברים תמוהים, ואף לקוי הצדק שהמתעסק יקבל שכר במקרה של הפסד. (56) בשיעור זה של אחד משבעה. (57) שאף-על-פי שהוא מפסיד אחד משבע לחלקו - מקבל הוא שליש משש השביעיות של בעל הממון, דהיינו שתי שביעיות מהכל. (58) שהוא אחד משבעה. (59) לפי העיקרון של רבותיו, שהמתעסק מקבל תמיד שליש מחלקו של בעל הממון, בין ברווח בין בהפסד. (60) שברוח מודה רבינו, שהמתעסק מקבל שליש מחלקו של בעל המעות, ויוצא ששיטת רבינו היא בשתי פנים: השליש שבהפסד שמנכים למתעסק, הוא שליש מחלקו-הוא.

(2) שדינו נזכר למעלה פ"ו הלכה ג: שני שלשים מן הרווח למתעסק, ושליש לבעל הממון. ושליש מן ההפסד למתעסק, ושני שלשים לבעל הממון. (3) שדינו נזכר למעלה שם הלכה ב: ש"יתן למתעסק שכרו שבכל יום ויום מימי השותפות כפועל בטל. (4) כלומר, כל הממון, שלא נשאר כלום. (5) בנותן סתם. ובהתנו: שישלם לו כפועל בטל,

16 **בַּעַל הַמְּעוֹת נוֹטֵל הַפֶּל; מִפְּנֵי שֶׁעָשָׂה שְׁטָר אֶחָד,**
17 **הָרִי הַפֶּל מֵאֲתֵּם, וְלֹא הָרוּיִחַ כְּלוּם²⁶. אָבֵל אֵלֹו**
18 **הַנִּיחָם שְׁנֵי עֶסְקִים כְּשֶׁהָיוּ - הָיָה מְרוּיִחַ הַמִּתְעַסֵּק**
19 **בְּחֻלְקוֹ בְּפָגְדִים עֲשָׂרִים²⁷, וּמִפְּסִיד בְּחֻלְקוֹ בְּחִבּוּת**
20 **עֲשָׂרָה²⁸, וְהָיָה נוֹטֵל עֲשָׂרָה. וְכֵן כָּל פְּיוּצָא בְּזָה.**

(23) שם קד: מימרא של רבא. (24) אם באחד יש הפסד ובשני רווח, כמו שמבאר רבינו להלן. (25) כעין זה ברי"ף שם. (26) ומכאן שאם לא הרוויח ולא הפסיד, לא מקבל המתעסק כלום בשביל טרחתו. (27) היינו, שני שלישים. (28) היינו, שליש. ורבינו לשיטתו למעלה פ"ו הלכה ג.

21 **ד. אֵין²⁹ הַמִּתְעַסֵּק יָכוֹל לְחַלֵּק הַמְּעוֹת שֶׁל עֶסֶק אֹו**
22 **סְחוּרָה, וְלֹאמַר: אֵטֵל אֶת הַחֲצִי שֶׁבְּתוֹרַת מְלוֹה**
23 **לְעַצְמִי, וְאֶשָּׂא וְאֶתֵּן בּוֹ, וְאֶנִּיחַ הַחֲצִי שֶׁבְּתוֹרַת**
24 **פְּקֻדוֹן בְּבֵית דִּין; שְׁלֹא נִתֵּן לוֹ מִמּוֹן זֶה אֵלָּא**
25 **לְהִתְעַסֵּק בְּכָלוֹ. וְאִם חָלַק וְעָשָׂה זֶה, אִפְּלוּ בְּבֵית דִּין**
26 **הַגָּדוֹל - לֹא עָשָׂה כְּלוּם, אֵלָּא הִשְׁכָּר אוֹ הַהֶפְסֵד**
27 **בִּינְיָהן עַל אוֹתָן הַדְּרָכִים שֶׁבָּאֲרָנוּ.**

(29) כן הכריע הרי"ף שם נגד רבותיו, בהסתמכו על מימרא של רבא (שם קד:), שאין המתעסק יכול להוציא את חלק המלוה לצרכיו, אחרי שהעסק ניתן לו להתעסק בכולו יחד, ואינו יכול להזניח את החלק של הפקדון ולעסוק רק בשלו. והרי"ף מוסיף, שאם ניתן לו למתעסק לעשות כחפצו, בטלה כל התקנה שתיקנו חכמים בעסק.

28 **ה. הַמִּתְעַסֵּק שֶׁנִּתְּנָה³⁰ מִתָּנָה לְאַחֲרִים מִן הַמְּטַלְטֵלִין**
29 **שֶׁל עֶסֶק³¹ אוֹ מִמְּעוֹת הָעֶסֶק, וְהֵבִיא בַּעַל הַמְּעוֹת**
30 **רֵאִיָּה בְּרוּרָה שְׁאֵלוֹ הַמְּטַלְטֵלִין אוֹ הַמְּעוֹת מִשֶּׁל עֶסֶק**
31 **הֵן - מוֹצִיאֵינָן אוֹתָן מִיָּדוֹ. וְאִפְּלוּ שֶׁנָּה הַמִּקְבֵּל**
32 **אוֹתָם, וּמִכָּרָם וְנִתְּנָם מִתָּנָה לְאַחֲרִים, אוֹ הַפְּסִיד -**
33 **חַיֵּב לְשַׁלֵּם³². וְהַפֶּל בְּרֵאִיָּה בְּרוּרָה. כְּכֹר בְּאֲרָנוּ³³,**
34 **שֶׁהַמִּתְעַסֵּק שִׁמַּת - נִשְׁבַּע בַּעַל הַמְּעוֹת וְגוֹבֶה מִחֲצָה.**
35 **וְאִם³⁴ יֵשׁ שָׁם עֲדִים שֶׁהַמְּטַלְטֵלִין אֵלֹו מִן הַמְּעוֹת**
36 **שֶׁל עֶסֶק הֵם - נוֹטֵל אוֹתָם בַּעַל הַמְּעוֹת³⁵ בְּלֹא**
37 **שְׁבוּעָה³⁶. וְאֵין בַּעַל חוֹב וְלֹא אִשָּׁה נוֹטְלִים מֵהֶם**
38 **כְּלוּם³⁷; אֵלָּא³⁸ אִם כֵּן הָיָה בְּהֶם רוּחַ - הָרִי חֻלְק**
39 **הָרוּחַ שֶׁל מֵת שֶׁל יוֹרְשָׁיו, וְיֵטֵל בְּאוֹתוֹ חֻלְק בַּעַל**
40 **חוֹב וְהָאִשָּׁה.**

(30) אבל אם מכר, אין בעל המעות יכול להוציא מהלוקח, שלשם כך עומד העסק (ש"ך יו"ד סימן קעז ס"ק נט). (31) בין מחלק הפקדון ובין מחלק המלוה, שכולם לא ניתנו אלא לעסוק בהם, ולא ליתנם במתנה. (32) המתעסק או המקבל מתנה. ויש אומרים, כי מן המקבל מתנה השני אין מוציאין (ט"ז שם ס"ק לח, ועיין ש"ך שם). (33) למעלה הלכה א, וראה דברינו שם. (34) בבא-מציעא קד: כרבא ולא כרב אידי בר אבין, וכמו שהכריע הרי"ף. (35) ואין דינם כמטלטלין של יתומים, שאינם משתעבדים לבעל-חוב (פי"א מהלכות מלוה ולוה הלכה ח), לפי שהעסק נשאר

כנ"ל. (6) למעלה שם הלכה ב וג. (7) כלומר, במקרה שאבד. (8) כלומר, לעולם חייב המתעסק להחזיר לבעל הממון את חצי הקרן שקיבל בתורת מלוה. ומקור דברי רבינו מהא דלהלן. (9) בבא-בתרא ע. ע: כדייני ארץ ישראל, וכרבא שפסק כמותם, וכן פסק הרי"ף בבא-מציעא פרק המקבל. (10) שעם מות המתעסק - בטלה השותפות (ראה למעלה פ"ה הלכה יא). ובעל הממון תובע מן היתומים את כל הסכום שהשקיע בעסק, ובתוספת רווחיו. (11) כדין כל הנפרעים מן היורשים, שאינם נפרעים אלא בשבועה (כתובות פז. ופי"ד מהלכות מלוה ולוה הלכה א). ונוסח השבועה כאן הוא כנוסח השבועה ב'שנים אוחזין בטלית': "שבועה שאין לי בה פחות מחציה". מכיון שאינם נוטלים אלא חצי טענתם (בבא-מציעא ב. ופי"ט מהלכות טוען ונטען הלכה ז) - כן גם כאן, כיון שאינו נוטל אלא חצי טענתו, נשבע שאין לו אצלו פחות מחצי הסכום שנתן לו (הגהות מיימוניות). (12) אבל לא את חלק הפקדון, שאילו היה הנפקד חי, היה יכול לטעון: נאנסו, ואנו טוענים כן ליתומים, מה-שאינ-כן במלוה, שגם הלוח עצמו לא היה יכול להפטר בטענת אונס. (13) בבא-בתרא כג. ואלמלי היתה קיימת האפשרות שבעל הממון לא יקבל את מחצית ממנו, כגון כשאבד כל הממון, היינו צריכים לטעון כן ליתומים. (14) כלומר, אין בעל הממון מקבל כלום חוץ מהמלוה, ואין כאן נטילת ריבית כלל. (15) באופן שהתנו שיהיה השכר וההפסד ביניהם בשוה. (16) והכלל הוא: את חלק ההלוואה מקבל בעל הממון תמיד בחזרה, כמבואר למעלה. (17) בכ"ז תימן: שפחת. (18) למעלה פ"ו הלכה ה, שהמתעסק משלם תמיד רק שני שלישים של ההפסד, והיינו, כאן שותות. וראה ברבא"ד ובלחם-משנה.

1 **ב. הַמִּתְעַסֵּק¹⁹ שֶׁהִפְסִיד²⁰, וְחָזַר וְטָרַח עַד שֶׁהָרוּיִחַ**
2 **- אֵינוֹ יָכוֹל לֹאמַר לְבַעַל הַמְּעוֹת: בּוֹא וְנִחְשֹׁב**
3 **הַהֶפְסֵד שֶׁהִפְסַדְנוּ תַּחֲלָה, וְתַפְסִיד שְׁנֵי שְׁלִישִׁים²¹,**
4 **וְנִחְשֹׁב הָרוּחַ שֶׁהָרוּחָנוּ בְּאַחֲרוֹנָה, וְתֵטֵל שְׁלִישִׁים²²;**
5 **אֵלָּא מִחֲשֵׁב בְּאַחֲרוֹנָה בְּלִבָּד עַל הָרוּחַ אוֹ עַל**
6 **הַהֶפְסֵד, וְאֵין לוֹ אֵלָּא בְּרוּחַ שֶׁהוֹסִיף עַל הַקֶּרֶן.**

(19) בבא-מציעא קה. מימרא של רבא. (20) ולא הודיע זאת לבעל הממון, ולפיכך מחשבין את ההפסד והרווח ביחד כבסמון, אבל אם הודיעו - יש להפריד: חשבון ההפסד לחוד וחשבון הרווח לחוד (גמרא שם. וכן יש לפרש בדברי רבינו. כסף-משנה). (21) כמו שכתב רבינו למעלה פ"ה הלכה ג. (22) כמו שכתב רבינו שם.

7 **ג. נִתְּנָה²³ לוֹ מֵאֲתֵּם יָרִיעוֹת בְּמֵאֲתֵּם דִּינָרִים בְּעֶסֶק,**
8 **וְיִתְּכֵן שְׁנֵי שְׁטָרוֹת, מֵאָה בְּכָל שְׁטָר - מִחֲשֵׁב לוֹ עַל**
9 **כָּל שְׁטָר בְּפָנֵי עַצְמוֹ, וּבַעַל הַמְּעוֹת הוּא שֶׁהִפְסִיד עַל**
10 **עַצְמוֹ²⁴. נִתֵּן לוֹ מֵאָה יָרִיעוֹת בְּמֵאָה דִּינָרִים, וְחָזַר**
11 **וְנִתֵּן לוֹ בְּעֶסֶק אַחֵר מֵאָה חִבּוּת שֶׁל יֵין בְּמֵאָה**
12 **דִּינָרִין, וְיִתְּכֵן לוֹ שְׁטָר עֶסֶק בְּמֵאֲתֵּם דִּינָרִין - אֵינוֹ**
13 **מִחֲשֵׁב לוֹ אֵלָּא בִּשְׁטָר אֶחָד, וְהַמִּתְעַסֵּק הוּא**
14 **שֶׁהִפְסִיד עַל עַצְמוֹ²⁵. מֵיָּצֵד? שְׁאִם מִכָּר הַמֵּאָה**
15 **יָרִיעוֹת בְּמֵאָה וְשְׁלִישִׁים, וְהַמֵּאָה חִבּוּת בְּשִׁבְעִים -**

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

טוענת¹⁰. ואינו יכול למכור שלא מדעת חברו בתוך
זמן זה¹¹. וכן¹² השם בהמה על המפטם להיות
מפטם אותה¹³, והשכר לאמצע¹⁴ - צריך לתן עמלו
כפועל בטל. ואם¹⁵ אמר לו: הרי הראש והאליה¹⁶
שלך בעמלך יתר על מחצית השכר - מתר¹⁷. הרי
למפטם בהמות אחרות שמפטם אותם עם זו
השומה אצלו, וכן¹⁸ אם היו לו עגלים וסניחין
אחרים או ביצים אחרות¹⁹ שלו, הואיל והוא
מתעסק בשלו ובשל חברו, אפלו לא העלה לו אלא
דבר מועט²⁰ ככל ימי השתפפות²¹ הזאת - דיו, וחולק
בשכר בשוה. ואם²² היה²³ אריסו, הואיל והוא
מטפל בשלו²⁴ ובשל בעל השדות - אין צריך
להעלות לו כלום²⁵.

~ נקודות משיחות קודש ~

'שלוחין ושותפין' בפנימיות העניינים מלמד על כל יהודי
שהוא שלוחו של הקב"ה לעשות לו ית' דירה בתחתונים
ועל ידי שממלא שליחותו נעשה שותף לקב"ה במעשה
בראשית.

ומכין ש"שלוחו של אדם כמותו", חייבת להיות מציאותו
של השליח דומה למשלח - "מה אתם בני ברית, אף
שלוחכם בני ברית". ולכן יכולה שליחות זו להעשות רק
על ידי יהודי שנשמתו היא "חלק אלקה ממעל ממש".
ועניין השליחות הוא מצד עצם מציאותו של יהודי, ועל-ידי
העבודה נעשה גם שותף לקב"ה.

שהרי ידוע המדרש על הפסוק "ארץ יראה ושקטה ..
בתחילה יראה ואח"כ שקטה .. מלמד שהתנה הקב"ה עם
מעשה בראשית ואמר להם: אם ישראל מקבלין התורה
אתם מתקיימין ואם לאו אני מחזיר את העולם לתוהו
ובוהו" וא"כ מובן בפשטות שבעבודתו של יהודי נעשה
הוא שותף לקב"ה במעשה בראשית, ובזכותו אין הקב"ה
מחזיר את העולם לתוהו ובוהו ולא עוד אלא שפועל עליו
גדול יותר בעולם, על-דרך שטר שיצא עליו ערעור
ונתקיים בבית-דין שיש לו תוקף גדול יותר משטר שלא
יצא עליו ערעור מעולם, כך גם העולם הזה אחר שישאל
מקיימים בו תורה ומצוות ומתקיים בזכותם.

והחיידוש שבהלכה זו שלא רק שיהודי נעשה שותף לקב"ה
ובסיום וגמר העבודה - לעתיד-לבוא מתחלק הרווח והשכר
בין הקב"ה ובני ישראל אלא שכבר בתחילת העבודה נותן
הקב"ה שכר עמלו ומזונו לכל אחד ואחד מישראל כדי
לאפשר לו את מילוי השליחות. ולא רק שנותן לו שכר
מזונו שבוה יש תועלת גם לבעל הבית כי לולי זה לא יוכל
להמשיך ולעבוד אלא גם נותן לו תיכף ומיד "שכר עמלו"
מלבד השכר שיקבל כשותף מיד בסיום וגמר העבודה.
ובמכלל-שכן וקל-יחומר אם מזונו צריך ליתן לו יותר

תמיד ברשותו של בעל המעות, ולא ניתן למתעסק אלא
להתעסק, ועם מותו של זה בטל העסק והוא חוזר לבעליו.
(36) ואין דינו כגובה חובו מן היתומים שאינו גובה אלא
בשבועה (פ"ד שם הלכה א), שהכל ברשות בעל הממון,
כנ"ל. (37) שהם שייכים רק לבעל המעות (הרי"ף שם),
וראה הערה לג. (38) כל זה בדברי הרי"ף שם.

ו. הנותן³⁹ מעות לחברו לקח בהם פרות למחצית
שכר, ולא לקח - אין לו עליו אלא תרעמת⁴⁰. ואם⁴¹
נודע בראיה ברורה שלקח ומכר⁴² - הרי זה מוציא
ממנו השכר בעל פרוה⁴³.

(39) בבא-מציעא פ"ד (הוצאת צוקרמנדל עמ' 381, 4)
והובאה בירושלמי (שם פרק ה הלכה ג) וממנו ברי"ף שם.
(40) שלא הזיק לחבירו בדיים, אלא גרם לו הזיק. והוא-הדין
לכל הגורם לחבירו שלא יוכל להשתמש בכספו לשם רווח,
שאנו חייב לשלם (ירושלמי שם). (41) תוספתא וירושלמי
שם. (42) בממון של העיסקא, אבל אם הניח מעות
העיסקא, ולקח ומכר במעותיו הוא - "מה שעשה עשוי, והרי
הוא מכלל הרמאין" (פ"ז מהלכות מכירה הלכה י).

ז. נתן⁴³ לו מעות לקח בהן פרות למחצית שכר -
לוקח בהן מכל מין שינצח, ולא יקח לא כסות ולא
עצים⁴⁴. וכן כל פיוצא בזה⁴⁵. המושיב⁴⁶ את חברו
בחנות למחצית שכר, אם היה אמן - לא יעסק
באמנותו, לפי שאין ענינו על החנות בשעה שעוסק
באמנותו. ואם⁴⁷ היה שתף עמו בחצר - מתר⁴⁸.
ולא⁴⁹ יהיה לוקח⁵⁰ ומוכר דברים אחרים⁵¹. ואם
לקח ומכר - השכר לאמצע⁵².

(43) תוספתא שם (עמוד 380, 32), ירושלמי ורי"ף שם.
(44) שהרי נתן לו מעות ליקח בהן פירות, ואלו אינם פירות
(כסף-משנה). (45) דברים שאינם בכלל פירות.
(46) תוספתא שם (עמוד 380, 8) והביאה הרי"ף שם. וראה
למעלה פ"ה הלכה א והערה ה. (47) תוספתא שם.
(48) שהשותף יכול לעסוק בינתיים בלקוחות. (49) תוספתא
שם. (50) אף בכספו. (51) שצריך להתעסק רק בחנות
המשתפת. (52) כאילו נשא ונתן בכסף השותפות.

יום שלישי ח' סיון ה'תשע"ט

פרק שמיני

(1) המשך דיני "עיסקא". ונשלמו ההלכות.

א. הנותן² ביצים לבעל התרנגולים להושיב
התרנגולים עליהן עד שיצאו האפרוחים, ויגדל
אותן בעל התרנגולים, ויהיה הרווח ביניהם³ - צריך
להעלות שכר עמלו ומזונו⁴. וכן⁵ השם⁶ עגלים
וסניחים על הרועה להיות מתעסק בהן שיגדילו,
והשכר לאמצע - חייב להעלות לו שכר עמלו ומזונו
בכל יום⁷ כפועל בטל. ומגדל⁸ אותן עד שיהיו
העגלים בגי שלש שנים⁹, והחמור עד שתהא

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום שלישי ח' סיון - ספר קנין - הל' שלוחין ושותפין קנא

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

מסעודת שלמה המלך בשעתו (משנה בבא מציעא ריש פרק ז.)
הרי ששכר עמלו על־אחת־כמה־זכמה, ומזה יכולים רק
לשער מהו השכר והריוח שלעתיד־לבוא יקבל כל יהודי
על עבודתו.

ויש להוסיף על פי המבואר ב'עץ חיים' (בתחילתו) שסיבת
בריאת העולמות הוא בכדי שיתגלו שלימות כוחותיו
ופעולותיו כו' והגם שגם קודם בריאת העולם והבאתם
לידי פועל היו כוחותיו בשלימות, שהרי למעלה אין כח
חסר פועל, בכל זאת רצונו של הקב"ה שיבואו כוחותיו גם
לידי פועל, בעולם הזה. ועניין זה משתקף בהלכה הנ"ל כי
תפקיד התרנגולים להוציא לידי פועל את האפרוחים
שבביצים. ועל־דרך־זה גם עגלים וסייחים וכן חמור המובא
בהמשך ההלכה שהם העבודה עם נפש הבהמית - "חמור
שונאך".

ובאופן אחר קצת:

עבודתם של ישראל היא לגלות את האור האלוקי שנמצא
בעולם בהעלם, ועבודה זו ניתנה לבעל התרנגולים
שפעולתם היא לחמם את הביצים עד שיתבקעו ויצאו
מהם אפרוחים, ועניינו בעבודה שעל ידי החום והקדושה
מגלים את הניצוץ האלוקי שבהעלם בענייני העולם. עד
שמגדלין את האפרוחים ונעשים בעצמם תרנגולים, היינו
שהוא עצמו מפיץ חום של קדושה. ומרומז בזה שתפקידו
של התרנגול לעורר יהודי לקום משנתו לשרת את קונו.
ההוראה הנלמדת מהלכה זו שיהודי יכול להיות סמוך
ובטוח שלא זו בלבד שלעתיד־לבוא יהיה "הריוח ביניהם"
בסיום העבודה אלא שכבר בתחילת העבודה "צריך
(הקב"ה) להעלות שכר מזונו ועמלו" כדי שיוכל לעבוד את
ה' במנוחה מתוך שמחה וטוב לבב. ובפרט שמדובר בכל
יהודי אפילו בפשוט שבפשוטים כבעל התרנגולים או
רועה שמגדל עגלים וסייחים שגם להם מספק הקב"ה
שכר מזונו ועמלו כדי שיוכל לעבוד את ה' כדבעי.

(על פי י"ן מלכות' ספר קנין סימן כ)

(2) בבא מציעא סח. במשנה. (3) ראה רש"י שם דיבור
המתחיל אין מושיבין ויש כאן חשש של אבק ריבית, כנ"ל
פרק ו הלכה ב. (4) בכתב־יד תימן במקום "שכר עמלו
ומזונו" - "שכרו כפועל בטל". וכן בדפוס רומי. ובכ"י
אברבנאל: "שכרו כפועל" ודלא כמו שכתבו התוספות שם
דיבור המתחיל אלא אם כן, שכיוון שבהתחלת המשנה
נאמר: "כפועל" וכאן נאמר "עמלו" אינו צריך לתת לו
כפועל ממש, לפי שאינו צריך להקדיש אלא חלק קטן מזמנו
לעבודה זו. (5) המשך המשנה שם. (6) ששמים את
שוויים באותו הזמן, לחלק את הריוח לאמצע אחרי
תקופת־מה של גידול. (7) ראה למעלה פרק ו הלכה ב.
(8) סוף המשנה שם. (9) כך מפרש רבינו מה שנאמר
במשנה שם "עד שיהו משולשין", וראה פירוש המשניות
שם. ורש"י שם פירש באופן אחר. (10) "והוא שתוכל

לשאת משא" (פירוש המשניות שם). (11) "מפני
שנשתתפו סתם" (להלן הלכה ד) וראה למעלה פרק ד הלכה
ד: "היה זמן ידוע למכירת אותה סחורה [המשותפת
ביניהם] - יש לכל אחד מהם לעכב שלא יחלקו עד שתימכר
הסחורה בזמן הידוע למכירתה". (12) יוצא מתוך הדין־
ודברים של רב ושמואל. ומתוך העובדא של רבי אלעזר
מהגורניא (בבא מציעא טט.). (13) שזהו תפקידו של
המפטם. (14) כלומר, השכר וההפסד, שניהם לאמצע,
היינו מחצה מלוה ומחצה פיקדון. (15) מימרא של רב
והעובדא של רבי אלעזר (שם). (16) בכתב־יד תימן: "או
האליה". וכן פירש הלחם משנה למעלה פרק ו הלכה ב.
(17) שכיוון שהוא מקבל שכר טרחתו בחלקו של חבירו -
אין כאן משום אבק ריבית. (18) לפי מסקנת הגמרא על
הסתירה שבין שתי המימרות של רב. וכן יוצא קצת מסוף
העובדא של רבי אלעזר, וראה הגהות מיימוני.
(19) בגמרא הזכירו רק בעגלים, ומזה למד רבינו לביצים.
ומשמע קצת מכאן, ש"עסק אחר" שהזכיר רבינו למעלה
(פרק ו הלכה ב), היינו, מאותו המין, החוסך לו טירחה
יתירה, שבין כך עוסק בפעולה זו, אבל לא סתם עסק שיש
לו. (20) והיינו, כמו שיוצא מתוך הסוגיא שם: "מותר
שליש", ראה למעלה פרק ו הלכה ב, ועיין בראב"ד.
(21) כלומר, העסק שביניהם. וכן קוראו רבינו למעלה שם:
"שבכל יום ויום מימי השותפות" (לחם משנה). (22) שם
בסוף הסוגייה, במעשה של רבי אלעזר מהגורניא.
(23) המתעסק. (24) בחלק שיש לו כשותף בבהמה.
(25) "שהארים משועבד הוא לבעל השדה" למעלה שם,
מהגמרא שם.

ב. השם עגלים או סִיחִין או הוֹשִׁיב תִּרְנַגּוּלִים או
שם בְּהֵמָה על הפֶּטֶם לְמַחְצִית שָׂכָר, וְלֹא הַעֲלָה לוֹ
שָׂכָר - הָרִי דִּינוֹ פְּדִין הָעֶסֶק שֶׁל מְעוֹת: רואִין בְּכֶמָה
שָׁמִין הַבְּהֵמוֹת או הַבִּיצִים, וְכֶמָה הָרִיוּחוֹ, וְנוֹטֵל
הַמִּתְעַסֵּק שְׁנֵי שְׁלִישֵׁי הַשָּׂכָר; וְאִם הַפְּסִידוֹ - מְשַׁלֵּם
שְׁלִישׁ הַהֶפְסֵד.²⁶

(26) כמבואר למעלה שם הלכה ג.

ג. שְׁמִינִי²⁷ פָּרָה וְחִמּוֹר וְכָל דָּבָר שֶׁדִּרְכּוֹ לַעֲשׂוֹת²⁸
וְלֶאֱכֹל, וְיִהְיֶה הַשָּׂכָר לְאַמְצָע²⁹. אָף עַל פִּי שְׁזָה
מִתְעַסֵּק³⁰, הָרִי יֵשׁ לוֹ רוּחַ אֲחֵר לַעֲצֹמוֹ בַּעֲבוּרֵת
הַבְּהֵמוֹת, שֶׁהָרִי שׂוֹכֵר³¹ אוֹתָהּ אוֹ עוֹבֵד בָּהּ וְנִהְיָה
בַּשָּׂכָרָה וּבַעֲבוּרֵתָהּ. וְאִין³² שְׁמִינִי³³ עֲגֹל עִם אִמּוֹ³⁴,
וְלֹא סִיחַ עִם אִמּוֹ; שֶׁהָעֹל וְהַסִּיחַ אֵינוֹ עוֹשֶׂה פְּלוּם,
וְיֵשׁ בּוֹ עֶסֶק.

(27) שם סט: במשנה. (28) מלאכה. (29) ללא שכר כפועל
בטל. (30) הוא לבדו, והוא גם מטפל בחלק חבירו.
(31) משכיר לאחרים. (32) כן פסק הר"ף בפרק איזהו נשך
דלא כרבן שמעון בן גמליאל במשנה ובברייתא שם סח:
מפני שבגמרא (שם סט.) הכניסו את דבריו למסגרת של
"שיטה", וכלל הוא בדינו: "אין הלכה כשיטה". וכן כתבו
התוספות שם דיבור המתחיל אלא (לחם משנה).

(47) ואינו לוקח שכר עמלו בחלקו של חברו, אחרי שבין כך מטפל הוא בחלקו-הוא, שאינו מלוה אלא שלו ממש (כסף משנה בשם רש"י). וכיוון שהוא משועבד לבעל האם, הרי הוא כמו האריס המשועבד, שבשביל הטירחא הפעוטה שיש לו ברביע של חברו אינו צריך לקבל שכר מיוחד (לחם משנה). (48) שהרי זה כאילו לא חילקו כלל, והם שותפים עדיין בכל הוולדות, שהריווח הוא לאמצע, וכן הוא שם בגמרא בתשובת אביי לרב מנשיא בר גדא שחילק לעצמו - "מאן פלג לך" ולפירוש רש"י שם אינו נוטל בשל חברו כלום, וראה בט"ז יורה-דעה סימן קעז סעיף קטן לב. וכן אמרו במי שהניח בנים גדולים וקטנים (בבא בתרא קמג: "השביחו גדולים את הנכסים השביחו לאמצע, אם אמרו ראו מה שהניח אבא הרי אנו עושים ואוכלים - השביחו לעצמן" (כסף משנה בשם קצת מפרשים). (49) שם סח: בברייתא, כגירסת רבינו חננאל, בתוספות שם דיבור המתחיל מקום. (50) להוסיף. (51) סבל שנושא הסחורה על הכתף. (52) כלומר, מוסיפין השכר הנ"ל לחשבון מעות העסק, וההוצאה חלה על שניהם. (53) והיינו, כמו שנראית משמעות לשון רבינו, שאפילו אם לא שילם לכתף אחר. (54) ויש אומרים שאפילו אם המתעסק בעצמו היה הכתף - חלה ההוצאה על החשבון הכללי של העסק, ראה ט"ז שם סעיף קטן כח. (55) כלומר, בכל הקרן, ששניהם צריכים לסבול אותה בשווה, ולא מטילים אותה על חשבון המתעסק, וראה שם בהגהת רמ"א. (56) אף זה שם בברייתא. (57) היינו, שהנהוג באותו מקום, שלעסק של בהמה נותנים יותר שכר עמל מאשר לסחורה, מפני שהעמל בבהמה הוא יותר גדול (לחם משנה), ואף שבברייתא נאמרו שתי ההלכות ביחד: "מקום שנהגו להעלות שכר כתף למעות מעלין, לבהמה מעלין" (גירסת ר"ח בתוספות שם) - אין פירושו שווה, ששכר בהמה אינו שכר כתף, אלא כנ"ל. והראב"ד מפרש גם "שכר בהמה" - שכר כתף לעמלים שצריכים לפעמים להוליכם על הכתף לפי שגירסתו בברייתא הנ"ל הייתה כמו שהוא לפנינו: "מקום שנהגו להעלות שכר כתף למעות לבהמה מעלין", וראה ברש"י שם. ויש מפרשים בדברי רבינו "שכר בהמה" - כשצריך בהמה לשאת עליה הסחורה של העיסקא (פלפולא חריפתא בבא מציעא פרק ה סימן מא אות ל). (58) אף זה כגירסת ר"ח בתוספות שם: "ולהעלות וולדות בשכר עמלו ומזונן מעלין". (59) היינו, שנותנים וולדות בעד שכרו (מהר"ם מלובלין שם). ואולי הכוונה שמוסיפים להם אף וולדות בשכר עמלם. (60) המשך הברייתא שם.

(33) היינו, בלי תוספת שכר. (34) על סמך אמו שהוא נגרר אחריה.

ד. השם³⁵ בהמה לחברו, עד מתי חייב לטפל בה? באתונות - שמונה עשר חדש; ובגודרות, והן הצאן והבקר - ארבעה ועשרים חדש. ואם בא³⁶ לחלק בתוך זמן זה - חברו³⁷ מעבב עליו, מפני שנסתמפו סתם. לפי³⁸ שאינו דומה טפילה של שנה ראשונה, שהיא מרבה, והרווח מועט, שאינה משתמנת בתחלה אלא בקשי, לטפילה של שנה האחרת, שהיא מועט, והרווח מרבה, שהרי היא משתמנת הרבה ומוספת בכל יום, לפיכך מעבב עליו עד סוף שנה שניה. ילדה³⁹ בהמה השומה⁴⁰ אצלו - הרי הולד מקלל הרוח לאמצע. מקום⁴¹ שנהגו לגדל ולדותם - יגדלו⁴² ואחר כך ימכרו. מקום שנהגו שלא לגדל - חייב המתעסק להטפל בולדות, בדקה שלשים יום ובגסה חמשים יום⁴³, וחולקין. רצה⁴⁴ להטפל בהן יתר על זמן זה - שם אותן בפני שלשה⁴⁵ ביום שלשים וביום החמשים, וכל שפירוחו אחר כך - יטל המתעסק שלשה חלקים, וחברו רביע הרוח; שהרי יש לו חצי הולד, ומפני שנתעסק בחצי של חברו נוטל חצי אותו החצי⁴⁶, הרי שלשה רבעים⁴⁷. ואם לא התנה בן בפני שלשה - הרי מחל, והולדות ביניהן בשנה⁴⁸ כמות שהן. מקום⁴⁹ שנהגו להעלות⁵⁰ שכר כתף⁵¹ למעות העסק⁵² - מעלין, ויהיה כל השכר שנוטל המתעסק בשכר שנושא⁵³ על כתפו⁵⁴ בכלל שכר המעות⁵⁵. וכן⁵⁶ אם דרפן להעלות שכר בהמה⁵⁷ - מעלין לו. מקום⁵⁸ שנהגו להעלות שכר ולדות בשכר עמלו⁵⁹ - מעלין. וכל המתעסק⁶⁰ או המשתתף סתם - לא ישנה ממנהג המדינה.

(35) בבא מציעא סט. בברייתא, כדברי סומכוס. (36) בעל הבהמה [כן נראה להלן, וכפירוש שני שברש"י שם דיבור המתחיל אלא]. (37) המטפל כנ"ל. (38) שם בברייתא. וכפירוש שני שברש"י שם דיבור המתחיל אלא, שבעל הבהמה רוצה לחלק והמטפל מעכב. ראה שולחן ערוך יורה דעה סימן קעז סעיף כג, ששניהם מעכבים, וראה ט"ז שם סעיף קטן ל. (39) שם סט: במשנה. (40) הבהמה ששמו אותה. (41) במשנה שם. (42) חייב המתעסק לטפל בהם עד שיהיו גדולים. (43) ברייתא שם כנא קמא ולא כרבי יוסי, וכן אמרו גם לעניין בכור (בכורות כו: ופרק א מהלכות בכורות הלכה יד) ולמדו זאת מן הפסוקים (רש"י בבא מציעא שם דיבור המתחיל כרבה). (44) סיום הברייתא שם. (45) שם לא: ולמעלה פרק ה הלכה ט. אבל שלא בפני שלושה אסור, וכן הוא שם סט. דברי אביי בעובדא של רבי מנשה בר גדא. (46) שהחצי השני הוא בבחינת "מחצה מלוה ומחצה פיקדון", שהמתעסק מקבל על עצמו אחריות של החצי, ולפיכך, הוא שותף לריווח אף בחצי של חברו, שממנו יש לו חצי בתורת מלוה.

ה. ראובן שהיתה לו שדה, והוריד שמעון לתוכה לזרעה או לנטעה, ולהוציא עליה הוצאות, ולמכור הפרות, וכל היתר על ההוצאה⁶¹ יהיה ביניהם, בין שהתנו שחילקו בשנה⁶², בין שהתנו שישל ראובן יתר⁶³, בין שהיתה ההוצאה פלה משל ראובן, בין שהיתה משל שמעון - בכל זה מתיר⁶⁴, ואין פאן אבק רבית. ושמעון המטפל בעבודת הארץ ובהוצאה ובמכירת הפרות, הוא הנקרא אריס⁶⁵. אריס אומר: למחצה ירדתי, ובעל השדה אומר

- 1 לְשִׁלִּישׁ הַיּוֹדֵתָיו - הוֹלְכִין אַחֵר מִנְהֵג הַמְדִּינָה⁶⁶,
- 2 וְזֶה שֶׁטָּעַן שֶׁלֹּא בְּמִנְהֵג - עָלָיו לְהֵבִיא רְאִיָּה⁶⁷.

(75) בבא בתרא קמד: במשנה, וראה להלן פרק ט מהלכות נחלות הלכה א. (76) בירושה המשותפת ההיא. וראה בראב"ד. (77) במשנה שם "אחין השותפין" ומפרשה רבינו: אחין או השותפין (כסף משנה). (78) "גבאי או סופר שמכנים ומוציא בממון המלך" (הלכות נחלות שם הלכה ו). (79) והוא הדין ההפסד (מגיד משנה בהלכות נחלות שם בשם הירושלמי). (80) "אם מחמת אביהם מינוהו, כגון שהיה אביהן ידוע בדבר זה, ואמר: נעמיד תחתיו בנו, כדי לעשות חסד עם היתומים וכו' ואפילו היה חכם ביותר וראוי למנותו, ואם מחמת עצמו מינוהו - הרי זה לעצמו" (הלכות נחלות שם מן הסוגייה בבבא בתרא שם וראה בראב"ד וכסף משנה כאן). (81) משנה שם. (82) באונס. (83) אף זה שם. (84) שם, לפי המימרא המפורסמת של רבי חנינא: "הכל בידי שמים חוץ מצינים ופחים", הם קור וחום (רשב"ם ותוספות שם). (85) כגון, "שאלו המאכלות שהם מפורסמות ברעה" (פירוש המשניות לרבינו שם).

פֶּרֶק תְּשִׁיעִי

(1) ביאר בו רבינו דין שבועת השותפין והאריסין והאפוטרופסין.

- א. הַשְּׁתֵּפִין² פֶּלֶן³, וְהָאֲרִיסִין, וְהָאֲפוֹטְרוֹפִין⁴ שֶׁמָּנוּ⁵ אוֹתָם בֵּית דִּין⁶ עַל הַיְּתוּמִים, וְהָאִשָּׁה שֶׁהִיא נוֹשֵׂאת וְנוֹתֶנֶת בְּתוֹךְ הַבֵּית אוֹ⁷ שֶׁהוֹשִׁיבָה בְּעִלָּה חֲנוּנִית, וּבֶן הַבֵּית⁸ - כָּל אֶחָד מֵאלוֹ נִשְׁבָּע⁹ מִדְּבָרֵיהֶם⁹ בְּטַעֲנַת סִפְק¹⁰, שֶׁמָּא גָזַל חֶבְרוֹ בְּמִשָּׁא וּמִתֵּן אוֹ שֶׁמָּא לֹא דִקְדַק בְּחֻשְׁבוֹן שְׂבִינֵיהֶם. וְלִמְה¹¹ תִּקְנֵנוּ חֻקִּים שְׁבוּעָה זוֹ? מִפְּנֵי שֶׁאֵלּוּ מוֹרִין לַעֲצֹמָן, שֶׁכָּל מֶה שִׁיקְחוּ מִנְכָּסֵי בַּעַל הַמְּעוֹת - רְאוּי הוּא לָהֶם, מִפְּנֵי שְׁנוּשָׁאִין וְנוֹתְנִין וְטוֹרְחִין. לְפִיכָךְ¹² תִּקְנֵנוּ לָהֶם חֻקִּים שֶׁחִיבִין שְׁבוּעָה בְּטַעֲנַת סִפְק, כְּדֵי שֶׁיַּעֲשׂוּ כָּל מַעֲשֵׂיהֶן בְּצִדָּק וְאִמּוּנָה.

(2) שבועות מה: במשנה. (3) כתב כן לכלול גם המתעסקים, שכולם חייבים להשבע, שאע"פ שנוטלים שכרם - מורים הם היתר לעצמם, מאחר שאינם נוטלים שכרם משלם, אלא כפועל בטל בלבד (למעלה פ"ו הלכה ב) בניגוד לדעת רבינו ר' חסדא ב'תוספות' שבועות מה: ד"ה דמורו בה, שהם אינם צריכים שבועה (רדב"ז, וראה ברמ"א חושן-משפט סימן צג סעיף ד, ובש"ך שם ס"ק ט). (4) המילה "אפוטרופוס" מורכבת משתי מלים לטיניות: פטר (=אב) פוס (=בן). (5) שלא ימנע מקבלת מינוי זה בגלל הטלת שבועה עליו, אחרי שעצם המינוי המצביע עליו כעל אדם נאמן, גורם לו סיפוק רב, אבל אפוטרופוס שמינוהו אבי היתומים, אין משביעין אותו, פן ימנע מקבלת המינוי. וכדעת אבא שאול בגיטין נב. ונב: וראה להלן הלכה ד. (6) כתובות פו: במשנה. (7) בשו"ע חו"מ סימן צג סעיף א הוסיף המחבר: "שנושא ונותן בעניני בעל הבית", היינו

(61) כלומר: השבח. (62) וזהו הנקרא "אריס למחצה". (63) וזהו הנקרא "אריס לשליש, או לרביע". (64) שבקרקע אין מקום לריבית, שהרי היא תמיד נשארת ברשותו של בעל הקרקע ואין היא בבחינת הלוואה "שכן מצינו חכמי הגמרא שהיו להם אריסים" (כסף משנה). (65) שם ק'. וכרב נחמן ולא כרב יהודה. (66) אם מחצה, אם שלישי ואם רביע. (67) בעדים או בשטר.

- ו. בַּעַל⁶⁸ שֶׁהוֹרִיד אֲרִיסִין בְּנִכְסֵי אִשְׁתּוֹ וּגְרָשָׁה: אִם הָיָה הַבַּעַל אֲרִיס⁶⁹ - הוֹאִיל וְנִסְתַּלַּק בַּעַל נִסְתַּלַּקוּ הֵם⁷⁰, וְאִין לָהֶם מִן הַהוּצָאָה אֲלֵא שְׁעוֹר הַשְּׂבִיחַ, וּבִשְׁבוּעָה⁷¹. וְאִם⁷² אִין הַבַּעַל אֲרִיס - עַל דַּעַת [מִנְהֵג⁷³] הָאֲרִין יוֹרֵד, וְשִׁמִּין לָהֶם כְּאֲרִיס⁷⁴.

(68) כתובות פ. בעייה שנפתרה על ידי רב הונא בריה דרב יהושע. (69) כלומר: "ידוע בטוב אריסות, שאם לא ירדו אלו, היה הוא עצמו עובדה" (רש"י שם). (70) "שלא ירדו לה אלא על דעת הבעל" (פרק י מהלכות גזילה ואבידה הלכה יב מן הסוגייה שם). (71) כדין הבעל עצמו שהוציא הוצאות על נכסי אשתו ולא אכל מהפירות (שם עט: במשנה ופרק כ"ג מהלכות אישות הלכה ט) ושם בהלכות גזילה מפורש: "ששמין להם וידם על התחונה", כלומר: אם ההוצאה יתירה על השבח נוטל את השבח בשבועה, ואם השבח יתר על ההוצאה נוטל ההוצאה בשבועה, כמו בעל עצמו (הלכות אישות שם). שהיא אומרת להם: הפסדתינו בירידתכם, שאם לא הייתם יורדים היה בעלי יורד, ולפיכך, דינם כדינו. ולא הזכיר רבינו מהו דינם של אריסים אלו אם אכלו מן הפירות, אם גם בזה דינם כמו הבעל עצמו שבאופן זה אין לו כלום. אלא "מה שהוציא הוציא ומה שאכל אכל" (משנה שם והלכות אישות שם הלכה ח). ודעת רש"י שם שגם בזה דינם כבעל עצמו. וכן נראה אמנם בסוגיית הגמרא שם, ועיין בחלקת מחוקק ובבית שמואל סימן פח סעיף קטן כב שכתבו שאף דעת רבינו כן. וראה בלחם משנה כאן. (72) שם פ. (73) בהלכות גזילה ואבידה שם כתב: "על דעת הקרקע". (74) [וידם על העליונה: אם הייתה ההוצאה יתירה על השבח, נוטלים את ההוצאה, ואם השבח יתר על ההוצאה, נוטלים את השבח, שהרי ירדו ברשות (כן נראה בהלכות גזילה ואבידה שם). ומה שנראה שם בסוגיית הגמרא שדינו כיוורד שלא ברשות - זה אינו אלא אם הבעל עצמו אריס, אבל אם אינו אריס, "ארעא לאריסי קיימא" (כלשון הגמרא שם) והרי זה כיוורד ברשות. וראה בתוספות רי"ד שם בסוף הסוגייה].

- ז. הָאֲחִין⁷⁵ אוֹ שְׂאֵר הַיּוֹרְשִׁין שֶׁלֹּא חָלְקוּ יִרְשַׁת מוֹרִישָׁן, אֲלֵא פֶּלֶן מִשְׁתַּמְשִׁין בָּהּ בְּיַחַד - הָרִי הֵן בְּשִׁתְּפִין לְכָל דְּבָר⁷⁶. אֶחָד מִן הָאֲחִין אוֹ מִן הַשְּׁתֵּפִין⁷⁷ שֶׁנִּפְּל לְאִמּוֹנָת הַמֶּלֶךְ⁷⁸ - הָרֹחַ⁷⁹ לְאִמְצָע⁸⁰. חֲלָה⁸¹ אֶחָד מֵהֶן⁸² וְנִתְרַפָּא - נִתְרַפָּא מִן הָאִמְצָע. וְאִם⁸³ חֲלָה בְּפִשְׁעָה, כְּגוֹן⁸⁴ שֶׁחָלַף בְּשִׁלְג

ומוציא פועלים, ומכניס לו פרות ומוציא לו פרות²³: אבל בן הבית שאינו נושא ונותן, אלא נכנס ברגלו ויוצא בלבו - אינו יכול להשביע מספק. וכן אפטרופוס שמנהו אבי תומים - אין התומים משביעין אותו בטענת ספק²⁴. וכן האשה²⁵ שלא נעשית אפטרופא בחיי בעלה, ולא נשאה ולא נתנה לאחר קבורת בעלה - אין משביעין אותה מספק. וכן אם נשאה²⁶ ונתנה בין מיתה וקבורה - אין משביעים על זה שנשתמש בין מיתה לקבורה; שאם אתה אומר שתשבע על זה - לא תמכר לקבורה, ונמצא המת מתנול.

(19) ויש לו מיגו, שיכול היה לכפור ולטעון שאינו אריס ואינו שותף וכו'. (20) באחיזת חפץ של קדושה, כגון ספר תורה או תפילין, כדין כל השבועות המנויות במשנה שבועות שם, וראה להלן פ"א מהלכות טוען ונטען הלכה ב. (21) כדעת רבו ר"י בן מיגאש (הובא ברא"ש, פרק כל הנשבעין סימן ד) וראה בפ"ב מהלכות שכירות הלכה ח, ופ"ג מהלכות מלוה ולוה הלכה ג. והטעם בזה כתב הט"ז (חושן-משפט ריש סימן רצו) שכשם שב"חזקה" אין סומכים עליה במקום שאפשר לברר (פסחים ד.) כמו כן ב"מיגו" אין סומכים אלא-אם-כן אי-אפשר לברר, ומכיון שאפשר לברר על-ידי השבועה - צריך לברר. (22) שבועות מח: (23) שאז הוא מורה היתר לעצמו. (24) גיטין נב. ונב: כאבא שאול, וראה לעיל הל' א והערה ד. (25) כתובות פז. בבביתא. (26) שם, כרב מתנא ולא כרב יהודה בשם רב, וכן פסק הר"ף שם.

ה. המשלח²⁷ ביד חברו חפץ למכרו, או ששלח מעות בידו לקנות לו פרות או סחורה, אף על פי שלא נתן לו שכר²⁸ על זה, ואין לו חלק ולא הנאה בשליחות זו, הואיל ונשא ונתן במקומו חברו - הרי זה כבן בית²⁹, ויש לו להשביע מספק, שלא גזל לו כלום בעת שהביא לו הסחורה שקנה או מקצתה או המעות שמכר לו מהן.

(27) תשובת הגאונים (מגדל-עוז וכסף-משנה). (28) כלומר, אם מקבל שכר, בוודאי ובוודאי שיש להשביעו (ראה למעלה הלכה א והערה ב) שאז אין חשש שימנע מלעשות שליחותו של חברו, שהרי הוא עושה זאת בשכר, אלא אפילו אם אינו מקבל שכר על זה, שיש חשש שמא ימנע מלעשות גמילות חסד לחבירו (ראה למעלה שם הערה ד - סמ"ע סימן צג ס"ק י). ועוד: כשעשה בחינם בוודאי עושה כן לשם מצוה ואין לחשו (ט"ז שם), ובכל זאת משביעין אותו. (29) הרשב"א חולק על רבינו, וסובר שלא אמרו כן אלא "בן בית" (כסף-משנה).

ו. השתפין³⁰ שנושאין ונותנין ביחד, או שהיה האחד נושא ונותן ומפקיד הסחורה או מקצתה או המעות עם³¹ השני בלא משקל ולא מדה ולא מגין - הרי שניהם נכנסין לספק, ויש לכל אחד מהן להשביע את חברו שבועת השתפין. אבל אם היה

מנהל הבית. ורש"י בשבועות מח: ד"ה בן הבית, פירש "אחד מן האחין". אבל דעת רבינו להלן הלכה ה, שכל שליח בכלל זה, וראה סמ"ע שם ס"ק ד. (8) בנקיטת חפץ (להלן הלכה ד.) (9) שלא מצינו מן התורה אלא שבועה של מורה במקצת, ואף זו בטענת ודאי, ולא בספק (הגהות מיימוניות). (10) כן פירשו משנה זו בגמרא (שבועות מח:). (11) השאלה והתשובה בגמרא (שם מח:). (12) אף שברך כלל אין משביעין על ספק (פ"א מהלכות טוען ונטען הלכה ז).

ב. ואין¹³ כל אחד מאלו נשבע בטענת ספק עד שיחשד המשביע אותו בשתי כסף, שהן שתי מעין¹⁴ של כסף¹⁵, כמו שיתבאר¹⁶. אבל אם חושדין בפחות מזה - אינם נשבעין.

(13) שבועות מח: מימרת רב יוסף בר מניומי בשם רב נחמן. (14) כל מעה היא ששית מדינר, ובה שלשים ושתים פרוטות. (15) מלשון רבינו נראה שהוא סובר כדעת רבו ר"י בן מיגאש, שאין צורך כאן בהודאה במקצת, וכן כתבו הר"ן בשבועות שם, והכסף-משנה כאן בדברי רבינו. ורא"ע פ' שלפי תחילת הסוגיא בשבועות שם שאמרו "כמאן כשמואל" (שאמר שחייבים שבועה מן התורה על טענת שתי כסף, אם הנתבע מודה במקצת וכופר במקצת) - על כרחינו שאין חייבים שבועה זו אלא בהודאה במקצת, שאם לא כן למה צריך שתי כסף, הלא הכפירה אינה צריכה להיות יותר מפרוטה (עיין שבועות לט:). הנה, למסקנה שם שאמרו: "אימא כפירת טענה, כרב" (שסובר שאין חייבים בשבועה מן התורה אלא בתובעו שתי כסף ופרוטה, והוא כופר בשתי כסף ומודה בפרוטה (שם לט:), על כרחינו שכאן אין צורך בהודאה, שאם לא כן, למה לא הצריכו טענת שתי כסף ופרוטה, אלא ע"כ שלפי המסקנה אין צורך אלא בכפירה ולא בהודאה). (16) להלן פ"ג מהלכות טוען ונטען הלכה א, ועיין שם הלכה ז.

ג. מכאן הורו רבותי, שאם מת השתף האחד - אין היורש יכול להשביע שתפו של אבי בטענת שמה; שהרי אינו יודע הדבר שחשדו בו אבי בודאי, כדי שיחשד אותו זה היורש בשתי כסף. ויש מי שהורה, שמשביע אותו היורש בטענת שמה. וכן¹⁷ ראוי לדון, שהרי היורשין משביעין את האשה שנעשית אפטרופא בחיי בעלה¹⁸.

(17) שאנו טוענים ליתומים. (18) כן נראה בכתובות פו. סז. שאם לא פטר אותה הבעל משבועת אפטרופוסות, משביעין אותה היורשים אף שאינם יודעים אם חשד אותה אביהם בשתי מעות, שהרי סתם יורשים אינם יודעים.

ד. אף על פי שאין שם עדים שזה אריסו או שתפו, אלא הוא מודה מפי עצמו ואמר: שתפו או אריסו או בן ביתו אני, אבל לא גזלתי כלום¹⁹ - הרי זה נשבע בנקיטת חפץ²⁰; שאין אומרים 'מגו' לפטרו שבועה, אלא לפטרו ממון²¹. איזהו²² בן הבית שיש לו להשביע בטענת ספק? זה שמכניס פועלים

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום שלישי ח' סיון - ספר קנין - הל' שלוחין ושותפין קנה

מתוך מהדורת גושל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

44) תשובת הגאונים (מגדל-עוז וכסף-משנה). (45) כלומר, ידעו שיש כסף בכיס, אף שלא ידעו הסכום, כיון שבמעות יכול כל אחד לחלוק שלא מדעת חבירו, כמבואר למעלה פ"ב הלכה ט (אור-שמח). (46) למעלה פ"ה שם. (47) בכ"י תימן: כל השותפות. (48) [כלומר: ולפיכך לא חלקו אותם. אבל אפילו אם ידעו משקלם, אם לא חלקו אותם - אין דינו כאילו חלקו, שהרי בפירות אין לחלוק שלא מדעת חבירו, כמבואר למעלה בפ"ה שם].

ט. מ"י⁴⁹ שכתב את חברו אחר חלקה - אינו יכול להשביעו אלא על ידי גלגול, כמו שבארנו⁵⁰. אבל יש לו להחרים⁵¹ סתם על מי שגזלו פלוג כשהיה שתפו או אריסו או בן ביתו ולא יודה במה שגזל.

(49) ר"ף שם. (50) למעלה הלכה ז. (51) תקנת הגאונים היא שיש להחרים, אף במקום שאין להשביע, וראה גם למעלה פ"ג הלכה יא.

פרק עשירי

(1) המשך דין שבועת השותפין.

א. שתף² שטען על חברו שכתב היה תנאי ביניהם, והלה אומר: לא היה תנאי זה מעולם; או שטען שהקצין שלי היה כך וכך, והלה אומר: אינו אלא פחות מזה; או שטען שכתב נתתי לך השתפות, והלה אומר: לא לקחתי; או שסחורה זו משלי היה, והלה אומר: משל אמצע; וכל פיוצא בטענות אלו³ - הרשות ביד התובע בשבועה⁴. פיצד? אם רצה התובע שלא ישבע השתף שבועת השתפין, וישביעו הסת⁵ על הטענה שכופר בה ואומר: לא היו דברים מעולם - הרי זה משביעו; ואם רצה - מגלגל עליו כל אלו הדברים בשבועת השתפין⁶, ומשביעו בטענת ספק: שלא גזלת פלוג כל ימי השתפות, ושהיה בינינו תנאי כך, ושזו הסחורה שלך, ושנתת לי כך וכך. וכן כל פיוצא בזה.

(2) תשובת הגאונים (מגדל-עוז). (3) ובאופן שלא יהיה הנתבע מודה במקצת, כגון שאת חלקו הוודאי כבר קיבל התובע, והדין הוא על החלק הנשאר בידי הנתבע, ובו הוא כופר הכל, וראה סמ"ע סימן צג, ס"ק כא. (4) שהן טענות ודאיות, ואינן מסוג החששות שעליהן חלה שבועת השותפין, וחייבים עליהן שבועת היסת מדרבנן. (5) ראה להלן פ"א מהלכות טוען ונטען הלכה יד, שהטוען חבירו שתי טענות ונתחייב לו שתי שבועות, אחת קלה ואחת חמורה, אין משביעין אותו שתייה, אלא משביעין אותו על החמורה ומגלגלים על-ידיה את השנייה. וכאן שיש על התובע שבועת השותפין שהיא שבועת המשנה, ושבועת היסת שאינה אלא מדרבנן, היה בדין שישבע שבועת השותפין ויגלגל עליו שבועת היסת (אור-שמח). (6) כדין כל כופר בכל. [שכן נוח לו לתובע, שעיקר השבועה יהיה על הטענה הוודאית, אולי יפרוש הנתבע משבועה, מאחר שהתובע יודע כי הוא נשבע לשקר, ובאופן זה מוכרח הוא

1 האחד הוא שנושא ונותן, והשני לא נתעסק עמו
2 כלל - אין נשבע אלא זה שנושא ונותן.

(30) דבר פשוט בטעמו (כסף-משנה). וכן נראה ממה שאמרו במשנה שם: "השותפין" בלשון רבים, כששניהם עוסקים שניהם נשבעים, ו"בן הבית" בלשון יחיד, שרק הוא העוסק והוא הנשבע (הגר"א סימן צד ס"ק יד). (31) אצל, ובשור"ע (חור"מ סימן צג סעיף ה): "ביד".

3 ז. חלקו³² השתפין והאריסין, ונתגרשה³³ האשה, ונפרד מעליה בן הבית, והביא לו השליח³⁴ סחורה שקנה לו או מעות שמכר לו בהן, ושתק, והלכו להם ולא תבעם מיד - אינו יכול לחזור ולהשביעו בטענת ספק³⁵. אבל³⁶ אם היתה לו טענת ודאי³⁷ - משביעו עליה³⁸, ומגלגל בה³⁹ כל מה שירצה⁴⁰. וכן⁴¹ אם נתחייב לו שבועה אחר זמן, בין של תורה בין של דבריהם⁴², כגון שנעשה⁴³ לו שתף או בן בית פעם אחת - הרי זה יכול לגלגל עליו: שלא גזלתני בשתפות זו שבינינו ולא כשהיית שתפי או אריסי או בן ביתי או אפטרופי בראשונה. וכן כל פיוצא בזה.

(32) שבועות מה. במשנה. (33) המשנה לא הזכירה אלא שותפין ואריסין, אבל הוא-הדין לכולם (כסף-משנה בשם הרי"ף). (34) כלומר, אחד מאלו הרשומים למעלה, שהם כשלוחים של בעל המעות. (35) שמתוך זה שלא תבע בשעת חלוקה, נראה שאין כאן שום חשד. (36) משנה, שם. (37) על השותף והאריס וכו'. (38) שכיון שטוען ודאי, יכול להשביעו בכל זמן שירצה. (39) משנה, שם "נתגלגל לו שבועה ממקום אחר - מגלגלין עליו את הכל", ולפי המסקנא שם המדובר בה גם בשבועה דרבנן שגם בה מגלגלין, וראה בסמוך. (40) אף טענות ספק של שותפות. (41) אף בבא זו נלמדת מהמשנה הנ"ל. (42) בעיא שנפתרה (שם). (43) אף שגם השבועה האחרת היא רק 'שמא', ומכאן שאפשר לגלגל שבועה אף משבועת 'שמא' על שבועת 'שמא' (כסף-משנה).

14 ח. השתפין⁴⁴ שחלקו, ונשאר להם חובות אצל
15 אחרים - אינן יכולין להשביע זה את זה מספק;
16 שהרי חלקו, והחוב שנשאר - דבר ידוע הוא, בכל
17 מה שיפריעו יקח זה חלקו מן החוב וזה חלקו מן
18 החוב. וכן אם נשאר להם מעות בפיס, וכבר ידעו
19 אותן⁴⁵, ועדיין לא נטלו כל אחד חלקו - אין
20 משביעין זה את זה; שהמעות פחלוקין הם⁴⁶. וכן
21 אם עשו חשבון כל השתפין⁴⁷, ונשאר לאחד מהן
22 אצל חברו דבר קצוב וידוע, אף על פי שעדיין לא
23 נטלו - הרי חלקו. אבל אם נשאר ביניהם כל שהוא
24 מן הפירות, ועדיין לא חלקו אותן ולא ידעו
25 משקלם⁴⁸, או שנשאר ביניהם צד מן השתפות שלא
26 עשו בו חשבון, ולא ידע כל אחד מהן במה חלקו
27 המגיעו - הרי השתפות קצומת עדיין, ומשביעין זה
28 את זה.

(20 ר"ף שם. 21) שאם היה טוען: נשתתפו וחלקנו, היה פטור משבועה, כמבואר למעלה הלכה ב"ג (רדב"ז). (22) שהאומר לא השתתפתי - כאומר לא חלקתי, ועל השותפות עצמה הרי יש עדים, וכאילו יש עדים שעדיין הם שותפים (סמ"ע סימן צג ס"ק כ). (23) ואע"פ שהוא חשוד לשקר ביחס לשותפות - אין זה חשוד על גזילת ממון, שיתכן והיה שותף ולא נשאר בידו כלום (סמ"ע שם).

ה. ראובן²⁴ שהטיל לכיס²⁵ ארבע מאות דינרים, והטיל שמעון מאתים, ונשתתפו²⁶, ונשאו ונתנו ביחד, והרי הממון פלו ביד ראובן, וטען ראובן שפחת מן הקרן חמש מאות דינרים²⁷ - אין אומרים: ישבע ראובן שבועת השתתפין שפחתו כך, וישלם שמעון חמשים מביתו²⁸; אלא ישבע ראובן שבועת השתתפין שפחתו²⁹, וילך במנה שבירו בלבד, ולא ישלם שמעון פלוס. טען ראובן, ששמעון יודע בודאי³⁰ בפחת זו³¹ שפחתו³² - יגלגל על שמעון³³ שאינו יודע בודאי סכום הפחת הזה. ואם לא נתעסק שמעון בשתתפות זו כלל³⁴ - ישבע שמעון הסת³⁵ שאינו יודע בודאי בזה ההפסד, ויפטר. ולא עוד³⁶, אלא אם היה זה המנה³⁷ הנשאר ביד שמעון - חולקים אותו בשורה³⁸. שאין³⁹ השתתף מן הנשבעין ונוטלין כדי שישבע ויטל מה שפיר חבירו; אלא נשבע ויפטר, או נוטל מדבר שהוא תחת ידו. והנהיר בדין זה, שפכר טעו בו בעלי הוראה.

(24) גאונים (מגדל-עוז). (25) של שותפות. (26) ולדעת רבינו למעלה (פ"ד הלכה ג) - אע"פ שאין השקעתם שוה, השבר או הפחת ביניהם בשוה, והראב"ד מודה בשכר וחולק בפחת. (27) שנמצא שכל אחד מהם צריך להפסיד מאתיים וחמשים דינרים. (28) שאף ששמעון צריך לשלם מחצית מן ההפסד כדין שותף שמשותף במחצה שכן ומחצה הפסד, "אין השותף מן הנשבעין ונוטלין כדי שישבע ויטול מה שביד חבירו" כמו שכתב רבינו להלן בסוף ההלכה. (29) כאן לא הוסיף רבינו "כך", שאינו נשבע על כל הסכום, אחרי שאינו מקבלו כולו, ונראה כאילו נשבע על שקר. וכן מצאתי בדין "שנים אווזים בטלית" וכו' בבא-מציעא ה: (כסף-משנה, וראה בסמ"ע סימן צג ס"ק כד). (30) שאם אין ראובן טוען כן, שברור לו, ששמעון יודע על הפחת, ברור הדבר ששמעון אינו יודע, שהרי לא היה שמעון בשעה שנתעסק, ומכיון שהוא עצמו מודה ששמעון אינו יודע אין צורך להשביעו (ש"ך שם ס"ק טו). (31) בכ"י תימן: "בפחת זה". (32) ותובע את החמישים הנותרים. (33) מתוך שבועת השותפין שהיא חמורה, ראה למעלה הערה ג. (34) שאז אין מקום לשבועת השותפין. (35) כדין כל התובע חבירו טענת 'ברי', והנתבע אומר: אני יודע אם אני חייב לך (פ"א מהלכות טוען ונטען הלכה ח). (36) כלומר, לא רק שאין מוציאין בשבועת השותפין מכיסו של השותף, אלא שלפעמים מעכב זה מממון השותפים כגון שהוא בידו, ואף זה בכלל מה שנאמר, שאין השותף מהנשבעין ונוטלין (סמ"ע שם ס"ק כח). (37) הוא מאה

לומר שאינו חושד בשותף כי גזל ממנו שתי כסף, ראה למעלה פ"ט הלכה ב ורדב"ז כאן. ועיין אור-שמחן. (7) משביעו על הטענות האמורות דרך גלגול שבועת השותפין. (8) שהיא חמורה משבועת היסת, וראה למעלה הערה ג.

ב. התובע⁹ שתפו להשביעו שבועת השתתפין, הנתבע אומר: פכר חלקנו ולא נשאר לך אצלי פלוס¹⁰, והתובע אומר: עדין לא חלקנו ולא עשינו חשבון¹¹, או שאמר התובע: חלקנו על מנת שאשביע אותך שבועת השתתפין בכל עת שארצה, ועדין לא נשבעת, ואמה מדרה אותי מיום ליום - אינו יכול להשביעו בטענת ספק¹². אפלו אמר הנתבע: בן חלקנו, ונשאר לך אצלי, וזה הנשאר אינו אלא חוב שזקפתו עלי, או פקדון הנחת אצלי¹³, אף על פי שיש עדים שהיה שתפו - אינו יכול להשביעו בטענת ספק. ואינו יכול להשביע הסת שפכר חלקו או שלא נשתתפו מעולם, ואפלו על ידי גלגול. לפי שאין משביעין הסת ואין מגלגלין אלא אם טענו דבר שאם יודה בו יהיה חייב לשלם ממון¹⁴; אבל דבר שאפלו הודה בו אינו חייב אלא שבועה - אינו נשבע עליו ואפלו על ידי גלגול. וכזה הורו הגאונים בעלי הוראה.

(9) ר"ף פרק כל הנשבעין. (10) ולאחר שחלקו - אין עוד שבועת השותפין, למעלה פ"ט הלכה ז. (11) ואינו תובע ממנו אלא שבועת השותפין בלבד. (12) שיש כאן ספק ספקא, ששבועת השותפין גופה היא ספק, וכאן ספק חדש אם יש מקום עוד לשבועת שותפין זו. (13) והשותפות איננה קיימת עוד. (14) [ובשבועה דאורייתא נאמר (שמות כב, י) "ולקח בעליו ולא ישלם", והוא-הדין לשבועה דרבנן].

ג. טען¹⁵ שעדין שתפי אתה ונשאר לי אצליך כך וכך¹⁶, וזה אומר: פכר חלקנו ולא נשאר לך אצלי פלוס, או לא היית שתפי מעולם - הרי הנתבע נשבע הסת¹⁷ שאין לו בידו פלוס, ומגלגל עליו: שלא גזלתני פלוס מעולם¹⁸; ואינו מגלגל עליו שלא היה שתפו או שפכר חלקנו, מן הטעם שבארנו¹⁹.

(15) ר"ף שם, וכ"ה בתשובות הגאונים (מגדל-עוז). (16) והיא טענה ודאית. (17) כדין כופר בכל, על טענה ודאית. (18) שזוהי תביעת ממון. וראה למעלה פ"ט הלכה ז שאע"פ שחלקו, מגלגלים עליו שבועה ממקום אחר. (19) למעלה הלכה ב.

ד. טען²⁰ שעדין שתפין אנחנו ויש לי להשביעך בטענת ספק, והלה אומר: לא נשתתפנו מעולם²¹, והביא התובע עדים שהיה שתפו, וחזר הנתבע אחר כך ואמר: חלקנו - אין שומעין לו, שהרי החזק פפדון²² לשבועה זו, וישבע²³ שבועת השתתפין. וכן כל פיוצא בזה.

אם טען "נפרעת" - אינו יכול לתבוע את לוי כלל (סמ"ע סימן צג ס"ק לא).

סליקו להו הלכות שלוחין ושתפין

דינרים. (38) שמה שנשאר, אף שהוא ביד אחד מהם, הרי הוא מהשותפות, והוא כאילו מונח ברשות שניהם, ויש לשניהם חלק שווה (סמ"ע שם). (39) הוא טעם גם למה שנאמר בתחילת ההלכה.

יום רביעי ט' סיון ה'תשע"ט

הלכות עבדים

- יֵשׁ בְּכָלֶלֶן שְׁלֹשׁ עֶשְׂרֵה מִצְוֹת: חֲמֵשׁ מִצְוֹת עֲשֵׂה, 21
וְשִׁמּוֹנָה מִצְוֹת לֹא תַעֲשֶׂה, וְזֶהוּ פֶּרֶט: (א) דִּין קָנִין 22
עֶבֶד עֲבָרִי. (ב) שְׁלֹא יִמְכַר מִמִּפְּרֵת עֶבֶד. (ג) שְׁלֹא 23
יַעֲבֹדֵנוּ בְּפֶרֶךְ. (ד) שְׁלֹא יַעֲבֹד בּוֹ עֲבוֹדַת עֶבֶד. (ה) 24
שְׁלֹא 5 נִיחָה 6 גֵּר תּוֹשֵׁב 7 לְרֵדוֹת 8 בְּפֶרֶךְ. (ו) לְהַעֲנִיק 9
לוֹ בְּצֵאתוֹ חֲפְשִׁי. (ז) שְׁלֹא 10 יֵצֵא רִיקָם. (ח) לְפָדוֹת 11
אִמָּה הָעֲבָרִיָּה. (ט) לִיעֲדָה 12. (י) שְׁלֹא 13 תִּמְכַּר. (יא) 27
לְעֶבֶד 14 בְּעֶבֶד כְּנַעֲנִי לְעוֹלָם, אֲלֵא 15 אִם כֵּן הָפִיל לוֹ 28
אֲדוֹנָיו אֶחָד מֵרָאשֵׁי אִיבָרָיו. (יב) שְׁלֹא 16 לְהַסְגִּיר עֶבֶד 29
שֶׁבַרָּה מִחוּצָה לְאֶרֶץ לְאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל. (יג) שְׁלֹא 17 30
לְהוֹנוֹת עֶבֶד זֶה הַנֶּצֶל אֱלֵינוּ. 31
וּבְאֹר מִצְוֹת אֵלּוּ בְּפָרְקִים אֵלּוּ: 32

~ נקודות משיחות קודש ~

דיני עבדים נכתבו בתחילת פרשת משפטים "ואלה המשפטים אשר תשים לפניכם, כי תקנה עבד עברי..". והעיר על כך האדמו"ר הזקן ב"תורה אור" שתחילת הפסוק מדבר בלשון רבים (לפניהם) ובהמשכו בלשון יחיד (כי תקנה) כיון ש"כי תקנה" מוסב על משה רבינו שהוא הממשיך בחינת הדעת בנשמות ב"ע היותר נמוכות שהן בבחינת עבד (ונשמות דאצילות נקראו "בנים"). והמשכה זו נקראת קניין כי כמו שבדבר הנקנה אין התהוות דבר חדש אלא שיוצא מרשות המוכר לרשות הקונה, כך גם בעבד עברי שהוא על שם "בעבר הנהר ישבו אבותיכם" שנהר הוא בחינת בינה דאצילות, ועבר הנהר הוא מה שלמעלה מבחינת הבינה והשכל המושג. וזהו שאומר "בעבר הנהר ישבו אבותיכם" ששורש כל אחד ואחד מישראל הוא בדרגה זו, ולכן גם אחר שהושפלו הבנים וירדו לעולמות ב"ע להיותם במצב של גלות, הרי שורשם הוא ב"עבר הנהר" וזה שממשיך להם בחינת הדעת רק מגלה את שורשם האמיתי ואינו מהווה דבר ועניין חדש.

בעבודת עבד ישנן שלוש דרגות: עבד כנעני, עבד עברי, ואמה עבריה, שהם שלושת עולמות ב"ע וכנגד צדיק בינוני ורשע. אמה עבריה כנגד צדיק בדוגמת עולם הבריאה שרובו טוב, עבד עברי בדוגמת עולם היצירה ובינוני- מחצה על מחצה, ועבד כנעני כנגד דרגת רשע וכנגד עולם העשיה שרובו רע.

ולפי זה צריך להבין, מדוע הקדים הרמב"ם גם במניין המצוות שלפני ההלכות וגם בהלכות שב"יד החזקה" דיני

- 1 ו. טעון⁴⁰ שמעון, שיש ללוי עליו⁴¹ חוב בזה
- 2 השתפות מנה: אם היה בידו כדי החוב והיה יכול
- 3 לתנו ללוי - נאמן⁴², ונותנין החוב ואחר כך
- 4 מחשבי⁴³; ואם אין בידו לתן - אינו נאמן⁴⁴
- 5 להוציא⁴⁵ מיד ראובן⁴⁶ או מן הסחורה הידועה
- 6 לשתפות, שמא קנוניא הם עושין שמעון ולוי על
- 7 נכסי ראובן. אפלו היתה המלוה בשטר⁴⁷ - אין
- 8 ראובן⁴⁸ חייב לשלם ממנה כלום. אבל אם טען
- 9 שמעון, שראובן יודע בוודאי⁴⁹ שזה החוב שעלי
- 10 מחמת השתפות הוא, והחוב אצלנו הוא - ישבע
- 11 ראובן הסת או על ידי גלגול שאינו יודע שחוב זה
- 12 אצלנו, וישלם שמעון החוב משלו. וכן אם יצא
- 13 שטר חוב על לוי בשם שמעון במאה דינרין
- 14 מממון⁵⁰ השתפות, ואמר שמעון: נפרעתי והחזרתי
- 15 לכסי⁵¹, או שאמר שמעון: קבעתי לו זמן לשנה או
- 16 לשנים - אינו נאמן, שמא קנוניא הוא עושה על
- 17 נכסי ראובן. וכיצד דנין בדין זה? לוי כבר נפטר
- 18 בהודאת שמעון, ואם לא הביא שמעון⁵² ראיה -
- 19 ישלם מביתו⁵³, ויתבע את לוי בסוף זמן שאמר⁵⁴.
- 20 וכן כל פיוצא בזה.

(40) תשובת הגאונים (מגדל-עוז). (41) על שמעון, ואין לשמעון ראייה שיש כאן חוב, והחוב הוא על השותפים. ומן הביטוי "עליו", נראה שאף שיוצא שטר-חוב עליו, על שמו של שמעון, אין לו ראייה שהחוב אינו עליו, אלא על השותפות. (42) אחרי שיש בידו כדי החוב, הרי כאילו הכסף ברשותו והוא בעלים עליו. או מפני שבידו היה לתת מקודם את החוב ללוי, טרם שסיפר עליו. (43) אחרי סילוק החוב, עושים חשבון של ההון הנשאר לחלוקת השותפות. (44) אחרי שאין בידו ראייה. (45) ודינו כדין כל מוציא מחבירו. (46) היינו, מחלקו של ראובן. שאילו מחלקו הוא, בוודאי נאמן. וזה בהתאם לשיטת רבינו, שהשותף חייב מכיסו לכסות את חלקו בהפסד. (47) והיא כתובה על שמעון ולא על השותפות. (48) אבל שמעון חייב לשלם את חלקו, אחרי שהודה. (49) ראה למעלה הערה כח בשם הש"ך. (50) שאף שהשטר הוא על שמו של שמעון, הרי כתוב בו מפורש שההלואה ניתנה מממן השותפים. והמדובר כשהשטר בידי ראובן, וראה להלן. (51) לאוצר השותפות. (52) המדובר כשהשטר בידי ראובן, כנ"ל, ולפיכך אינו נפטר אלא מחלקו של שמעון, שאין ראובן גובה ממנו תחילה אלא אם אין לו לשמעון לשלם, ואם השטר בידי שמעון - נפטר לוי גם מחלקו של ראובן, שהרי יש לשמעון "מיגו" שהיה יכול להעלים את השטר (כסף-משנה). (53) ואם אין לו - יתבע מלוי (כסף-משנה). (54) היינו כשטוען: "קבעתי לו זמן לשנה או לשנים", אבל

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

תקנה עבד עברי. וְעָלָיו הוּא אוֹמֵר בְּמִשְׁנֵה תוֹרָה: כִּי
יִמְכֹּר לָךְ אֶחֱיד הָעֶבְרִי. מוֹכֵר עֲצָמוֹ פִּיזָד? זֶה
יִשְׂרָאֵל שֶׁהָעֲנִי בִּיתָר, נִתְּנָה לוֹ תוֹרָה רְשׁוּת לְמַכֵּר אֶת
עֲצָמוֹ; שְ�נָאָמֵר: כִּי יִמּוֹךְ אֶחֱיד עֲמָךְ וְנִמְכַּר לָךְ.
וְאֵינּוּ רִשְׁאֵי לְמַכֵּר אֶת עֲצָמוֹ וּלְהַצְנִיעַ אֶת דָּמָיו, אוֹ
לְקַנּוֹת בָּהֶם סְחוּרָה אוֹ בָּלִים, אוֹ לְתַנֵּם לְבַעַל חוֹב,⁹
אֶלָּא אִם בֶּן צָרִיד לְאֶכְלָן בְּלִבְדוֹ.¹⁰ וְאֵין אָדָם רִשְׁאֵי
לְמַכֵּר אֶת עֲצָמוֹ, עַד שֶׁלֹּא יִשְׁאָר לוֹ כְּלוּם, וְאֶפְלוּ
כְּסוּתוֹ¹¹ לֹא תִשָּׁאָר לוֹ, וְאַחֲרֵי כֵן יִמְכֹּר אֶת עֲצָמוֹ.

(2) כן הוא במכילתא בתחילת פרשת משפטים. (3) הקרן
דווקא, אבל בעבור הכפל אינו נמכר (פרק ג מהלכות גניבה
הלכה יב). (4) שם הלכה יא. (5) מכילתא שם. (6) שם.
(7) ובלי רשות מהתורה אסור לו למכור עצמו שהרי אמרה
תורה (ויקרא כה, נה): "כי לי בני ישראל עבדים, עבדי הם"
- ["עבדי הם] ולא עבדים לעבדים" (קידושין כב:).
(8) ספרא בשינויים קלים. (9) אין זה בספרא שם. ועיין כסף
משנה. [ומסתבר שלמדו רבינו מתוך הלכה זו עצמה, שכיזון
שאינו לו למכור עצמו אלא אם אין לו מה לאכול ואין לו
כסות כדלהלן, אם כן לא ייתכן שימכור עצמו בשביל חוב,
שהרי הלכה היא שמסדרין לבעל חוב ומשאירים לו מזון
לשלושים יום וכסות לשנים עשר חודש (פרק א מהלכות
מלוה ולווה הלכה ז), ועל אחת כמה וכמה שאם אין לו מה
לאכול, שוודאי אין בעל חובו רשאי לתובעו. ועוד שאין
חוב זה חמור יותר מן הכפל של הגנב, שאין בית דין
מוכרים אותו עבור זה. ומכיוון שבית דין אינו יכול למכור
- שוב אינו רשאי אף הוא למכור את עצמו, כיוון שאין לו
חיוב כזה כלפי הגנב]. (10) בספרא שם: "אינו נמכר אלא
אם כן העני". (11) [כן כתב רבינו גם במכירת בתו לאמה,
להלן פרק ד הלכה ב].

ב. כָּכָר בְּאַרְבָּעִים¹², שְׁאֵין הָאִשָּׁה נִמְכֶּרֶת בְּגִנְבָתָהּ, וְכֵן
אֵינָה מוֹכֶרֶת אֶת עֲצָמָהּ¹³. וְאֵינָה¹⁴ קוֹנֶה לֹא עֶבֶד
עֶבְרִי¹⁵ וְלֹא עֶבֶד כְּנַעֲנִי¹⁶, מִפְּנֵי הַחֲשֵׁד. וְאֵין¹⁷ הָגֵר
נִקְנָה בְּעֶבֶד עֶבְרִי; שְ�נָאָמֵר: וְשֵׁב אֶל מִשְׁפַּחְתּוֹ - מִי
שִׁישׁ לֹא¹⁸ מִשְׁפָּחָה.

(12) בפרק ג מהלכות גניבה הלכה יב. (13) תוספתא סוף
פרק ב' דסוטה. ובמכילתא "וכי ימכור איש (שמות כא, ז),
האיש מוכר את עצמו ואין האשה מוכרת את עצמה וכו'
הבת שאינה נמכרת בגניבתה לפיכך לא תמכור את עצמה".
[ולפיכך הסמיך גם רבינו "וכן אינה מוכרת את עצמה" אל
מה שכתב לפני כן שאינה נמכרת בגניבתה]. (14) בבא
מציעא עא. שתי ברייתות, אחת סתמית ובאחרונה וויכוח
בין חכמים ורבן שמעון בן גמליאל. (15) כן בברייתא
הראשונה, וזהו לכל הדעות, כמו שנראה מהשקלא וטרייא
שם. (16) כן בברייתא השנייה, וכחכמים. (17) ברייתא
שם. (18) שהרי גר שנתגייר כקטן שנולד הוא.

ג. עֶבֶד עֶבְרִי שֶׁמְכָרוּהוּ בֵּית דִּין - אֵין מוֹכְרִין אוֹתוֹ
אֶלָּא לְיִשְׂרָאֵל¹⁹ אוֹ לְגֵר צָדִיק²⁰. וְכֵן הַמוֹכֵר עֲצָמוֹ²¹
- אֵינוֹ רִשְׁאֵי לְמַכֵּר עֲצָמוֹ לְעוֹבֵד כּוֹכָבִים, וְאֶפְלוּ

עבד עברי לאמה עבריה ורק אחר כך דיני עבד כנעני, והרי
לפי המבואר לעיל צריך הסדר להיות או מלמעלה למטה
אמה עבריה עבד עברי ועבד כנעני, או מלמטה למעלה
עבד כנעני, עבד עברי ואמה עבריה, ומדוע מתחיל בעבד
עברי דווקא.

אלא שמבואר בתניא שמידת הבינוני היא מדת כל אדם
ואחריה כל אדם ימשוך, ואח"כ ממשיך בזכותן של ישראל
שביכולתו ובכחו של כל יהודי להגיע לדרגה נעלית יותר
ולמעלת הצדיק. ואח"כ מסיים שיתכן גם מצב לא רצוי -
בחינת עבד כנעני.

בנוגע לעבד עברי ואמה עבריה, פסק הרמב"ם ש"חייב
האדון להשוותן לו במאכל ובמשתה בכסות ובמדור כו"
ומכיון שמה שהקב"ה עושה הוא מצווה לישראל לעשות
הרי שגם הקב"ה נותן לעבדיו - עם ישראל את כל
המצטרך להם לא רק בחיטין ושעורין אלא גם עניני תענוג
להחיות בהם נפש כל חי.

ועל-דרך-זה בלימוד התורה משפיע ה' גם בחינת יין ושמן
שבתורה, היינו בחינת רזין ורזין דרזין דאורייתא.

(על פי יין מלכות' ספר קנין סימן כא)

(1) ראה ספר המצוות, עשה רלב. (2) ראה שם, לא-תעשה
רנח. (3) ראה שם, מל"ת רנט. (4) ראה ויקרא כה, לט:
"לא תעבוד בו עבודת עבד", ספר המצוות שם מל"ת רנו.
(5) ראה ספר המצוות שם מ"ל רס. (6) שלא ניתן לאחרים,
שנמנע מאחרים לעשות כך. (7) נקט לשון הכתוב (ויקרא
כה, מז-ג) "וכי תשיג יד גר ותושב - לא ירדנו בפרך
לעיניך". ולהלן סוף הלכה ו הוא כותב: הגוי. וכן הוא בספר
המצוות שם. וראה שם שהזהרנו שהגוי לא ידור בארצנו עד
שיקבל עליו להיות גר תושב. (8) בעבד עברי. (9) ראה
ספר המצוות, עשה קצו. (10) ראה שם לא-תעשה רלג.
(11) ראה שם, עשה רלד. (12) שם, עשה רלג. (13) שם,
לא-תעשה רסא ולקמן פרק ד הלכה י. (14) שם, עשה
רלה, ולהלן פרק ט הלכה ו וכדעת רבי בגיטין לח:
(15) הרמב"ן בספר המצוות שם, חולק על רבינו ומונה כאן
שתי מצוות, וראה מגילת אסתר ולב שמח. (16) ספר
המצוות, לא-תעשה רנד ולקמן פרק ח הלכה י. וכפירושו
של רב חיסדא בגיטין מה. (17) ספר המצוות, שם לא-
תעשה רנה, ולקמן פרק ח הלכה יא.

פֶּרֶק רִאשׁוֹן

(1) נתבאר בו דין עבד עברי ואמה עבריה, ושאסור לעבוד
בעבד עברי בפרך, ושרבו מחוייב לפרנסו בשווה לפרנסת
עצמו.

א. עֶבֶד עֶבְרִי הָאֹמֵר בְּתוֹרָה, זֶה יִשְׂרָאֵלִי²² שֶׁמְכָרוּ
אוֹתוֹ בֵּית דִּין עַל פְּרָחוֹ, אוֹ הַמוֹכֵר עֲצָמוֹ לְרָצוֹנוֹ.
פִּיזָד? גָּנֵב וְאֵין לוֹ לְשֹׁלֵם אֶת הָקָרָן²³ - בֵּית דִּין
מוֹכְרִין אוֹתוֹ, כְּמוֹ שֶׁאֲמַרְנוּ בְּהִלְכוֹת גִּנְבָה²⁴. וְאֵין לָךְ
אִישׁ בְּיִשְׂרָאֵל שֶׁמוֹכְרִין אוֹתוֹ בֵּית דִּין, אֶלָּא הַגָּנֵב
בְּלִבְדוֹ. וְעַל זֶה שֶׁמְכָרוּהוּ בֵּית דִּין הוּא אוֹמֵר: כִּי

בְּלֶבֶד, שְׁלֹא יִבְטֹל. מִכָּאן³⁵ אָמְרוּ חֲכָמִים, שְׁלֹא
יֹאמֶר לוֹ: עֲדָרָה³⁶ תַּחַת הַגָּפְנִים עַד שֶׁאֵבֹא³⁷; שֶׁהֲרִי
לֹא נָתַן לוֹ קֶצֶפָה. אֲלֹא יֹאמֶר לוֹ: עֲדָרָה עַד שֶׁעָה
פְּלוּגִית, אוֹ עַד מָקוֹם פְּלוּגִי. וְכֵן לֹא יֹאמֶר לוֹ: חֲפֹר
מָקוֹם זֶה, וְהוּא אֵינוֹ צָרִיף לוֹ. וְאֶפְלוּ לְהַחֵם לוֹ כּוֹס
שֶׁל חֲמִין אוֹ לְהִצֵּן, וְאֵינוֹ צָרִיף לוֹ - אֶסוּר, וְעוֹבֵר
עָלָיו בְּלֹא תַעֲשֶׂה, שְׁנֵאמֶר: לֹא תִרְדֶּה בּוֹ בְּפָרְךָ. הֵא
אֵינוֹ עוֹשֶׂה לוֹ אֲלֹא דָבָר קָצוּב שֶׁהוּא צָרִיף לוֹ. וְכֵן
הָעוֹבֵד פּוֹכְבִּים שְׁנֵמֶכֶר לוֹ, אִם רָדָה בּוֹ בְּפָרְךָ - הֲרִי
יִשְׂרָאֵל מִצִּוִּין לְמַנְעוֹ. וְאִם הִנִּיחוּהוּ - עוֹבְרִים בְּלֹא
תַעֲשֶׂה, שְׁנֵאמֶר: לֹא יִרְדְּנוּ בְּפָרְךָ לְעִינֶיךָ. וְאֵין³⁸ אָנוּ
נֹזְקִין לִיכְנֵס לְרִשּׁוֹתָיו שֶׁל עוֹבֵד פּוֹכְבִּים וְלִבְדֹּק
אֲחֵרֵי שְׁלֹא יַעֲבִידֵנוּ בְּפָרְךָ; שְׁנֵאמֶר: לְעִינֶיךָ - בְּזִמָּן
שֶׁאֲתָה רוֹאֶה.

(33) ספרא שם הלכה ב. (34) זמן קבוע. (35) כל מה
שכתב רבינו כאן הוא בספרא שם. (36) חפור. (37) ויש
כאן עינוי נפשי גדול, שהעובד אינו יודע מתי יבוא קץ
לעמלו. (38) ספרא שם פרק ח הלכה ח.

ז. כָּל עֶבֶד³⁹ עֲבָרִי אֶסוּר לִישְׂרָאֵל שֶׁקָּנָהוּ לְהַעֲבִידוֹ
בְּדָרִים בּוֹזִים, שֶׁהֵם מִיְּחִידִים לַעֲשׂוֹת הָעֲבָדִים⁴⁰,
כְּגוֹן שִׁיּוּלִיף אַחֲרָיו פָּלְיוֹ לְבֵית הַמֶּרְחָץ, אוֹ יַחֲלִץ לוֹ
מִנְעֻלָּיו⁴¹; שְׁנֵאמֶר: לֹא תַעֲבֹד בּוֹ עֲבֹדֶת עֶבֶד. אֵינוֹ
נוֹהֵג בּוֹ אֲלֹא כְּשֹׁכִיר; שְׁנֵאמֶר: כְּשֹׁכִיר תְּוֹשֵׁב הִיְהִי
עִמָּךְ. וּמִתֵּר⁴² לִסְפֹּר לוֹ שְׁעָרוֹ, וּלְכַבֵּס לוֹ כְּסוּתוֹ,
וְלִאֲפֹת לוֹ עֶסֶת; אֲבָל⁴³ לֹא יַעֲשֶׂה אוֹתוֹ בֶּלֶן
לְרִבִּים⁴⁴, אוֹ סֵפֶר לְרִבִּים, אוֹ נִחְתוּם לְרִבִּים. וְאִם⁴⁵
הִיְהִי אֲמֻנָתוֹ זֹאת קִדְּם שִׁמְכֶר - הֲרִי זֶה יַעֲשֶׂה.
אֲבָל⁴⁶ לֹא יִלְמְדֵנוּ בְּתַחֲלָה מְלָאכָה כְּלָל⁴⁷, אֲלֹא
אֲמֻנָת שֶׁהִיָּה בָּהּ - הִיא שְׁעוֹשֶׂה כְּשֶׁהִיָּה עוֹשֶׂה
מִקִּדְּם. בְּמָה דְּבָרִים אֲמוּרִים⁴⁸? בְּעֶבֶד עֲבָרִי, מִפְּנֵי
שֶׁנִּפְשׁוֹ שְׁפֵלָה בְּמִכְרָה; אֲבָל יִשְׂרָאֵל שְׁלֹא נִמְכֵר -
מִתֵּר לְהַשְׁתַּמֵּשׁ בּוֹ כְּעֶבֶד, שֶׁהֲרִי אֵינוֹ עוֹשֶׂה מְלָאכָה
זוֹ אֲלֹא בְּרָצוֹנוֹ וּמִדַּעַת עַצְמוֹ.

(39) שם פרק ז הלכה ב. (40) הכנענים. (41) אין זה
בספרא שלפנינו [אבל כן הוא בבביתא בקידושין כב:
במעשה העבד לרב]. (42) ספרא שם הלכה ג. (43) סיום
דברי רבי יוסי. (44) הדגש הוא על "לרבים", שאינו יכול
לנצלו לעבודת חוץ, וכן נראה בספרא שם שלמדו זאת
מהמלה: "עִימָךְ" - "יעבוד עִימָךְ" - "שלא תמסר אומנותו
לרבים". (45) כרבי יוסי שם. ולפי המכילתא דרשב"י
(שמות כא, ב) זהו גם לדעת תנא קמא. (46) שם.
(47) שום מלאכה לרבים. (48) ספרא שם הלכה ב.

ח. אֲנָשִׁים⁴⁹ שֶׁאֵינָן נֹהֲגִין בְּשׁוּרָה - מִתֵּר לְרִדּוֹתָן⁵⁰
בְּחִזְקָה וְלִהְשָׁתַעֲבֹד⁵¹ בָּהֶן. מִלֶּךְ⁵² שֶׁגִּזְרָה, שֶׁפֶל מִי
שְׁלֹא יִתֵּן הַמֶּס הַקָּצוּב עַל פֶּל אִישׁ וְאִישׁ, יִשְׁתַּעֲבֹד
לְזֶה שֶׁנָּתַן הַמֶּס עַל יָדוֹ - הֲרִי זֶה מִתֵּר לְהַשְׁתַּמֵּשׁ בּוֹ

לְגַר תּוֹשֵׁב. וְאִם עֲבָר וּמְכָר עַצְמוֹ²² אֶפְלוּ לְעוֹבֵד
פּוֹכְבִּים²³, וְאֶפְלוּ לְעִבּוּדֶת פּוֹכְבִּים עַצְמָהּ - הֲרִי זֶה
מְכֹר; שְׁנֵאמֶר: אוֹ לְעָקֵר מִשְׁפַּחַת גֵּר. לְעָקֵר - זֶה
הַנִּמְכָּר לְעִבּוּדֶת פּוֹכְבִּים עַצְמָהּ.

(19) [ספרא בהר פרק ז הלכה א (לפי נוסחת ילקוט שמעוני
שם סימן תרסו) "ומניין כשיהיו בית דין מוכרין אותו לא
יהיו מוכרין אלא לך, תלמוד לומר כי יימכר לך אחיך", וכן
הוא בדברי רבינו להלן פרק ג הלכה יב]. (20) כך היא
הגירסה הנכונה (כסף משנה) וכן הוא בכתב־יד תימן. [וכן
נראה להלן שכתב: "וכן המוכר עצמו אינו רשאי למכור
עצמו לגוי, ואפילו לגר תושב". ולא כתב "לגר צדק"]. אבל
בדפוס רומי: "ולא לגר צדק", ואף על פי שאין מקור לזה
בדברי חז"ל, למדה רבינו מן הסברא, שוודאי גר צדק לא
יכשילו לעבור על המצוות (לחם משנה), וראה להלן פרק
ב הלכה יב שהנמכר לגר צדק דינו כנמכר לגוי, שכלל הוא
בידינו: כל שאינו נקנה בעבד עברי אינו קונה עבד עברי
(בבא מציעא שם). (21) כן בספרא שם (לפי ילקוט שמעוני
שם) "ומניין כשיהא נמכר לא יהא נמכר אלא לך תלמוד
לומר ונמכר לך". (22) [נראה שדווקא במוכר עצמו אמרו
שאם עבר ונמכר לגוי הרי זה מכור, אבל במכרוהו בית דין
לגוי אינו מכור. והטעם בזה משום שבפסוק "ונמכר לגר
תושב וגו'" או לעקר וגו'", מדבר במוכר עצמו, ואילו
במכרוהו בית דין בפסוק "כי יימכר לך" (דברים טו, יב) לא
נזכרו גר תושב ועקר. וראה להלן פרק ב תחילת הלכה ח].
(23) כן נראה בבבא מציעא שם. וראה להלן פרק ב הלכה
יב.

ד. בָּאֵמֶר לָךְ: הֲרִינִי מוֹכֵר עַצְמִי לְעוֹבֵד פּוֹכְבִּים
- אֵין אֲתָה זָקוּק²⁵ לוֹ, עַד שִׁימְכֶר. אֲבָל²⁶ לְאַחֵר
שְׁנֵמֶכֶר לְעוֹבֵד פּוֹכְבִּים, אֵף עַל פִּי שֶׁעֲבָר וְעָשָׂה
שְׁלֹא בַּהֲגֵן - מַצְוָה לְפִדּוֹתוֹ²⁷, וְלֹא יִשְׁמַע²⁸ בָּהֶם;
שְׁנֵאמֶר: אַחֲרֵי נִמְכֵר גֹּאֲלָהּ תִּהְיֶה לוֹ.

(24) ספרא שם פרק ח הלכה א. (25) לטפל בו, לתת לו
ממון שלא ימכור את עצמו לגוי. (26) שם. (27) בספרא
שם נוסף: "מיד". (28) יתבולל.

ה. אַחֲדָר²⁹ הַמוֹכֵר אֶת עַצְמוֹ אוֹ שֶׁמְכָרוֹהוּ בֵּית דִּין³⁰
- אֵינוֹ נִמְכֵר בְּפִרְהִסְיָא³¹ עַל אֶבֶן הַמִּקְחָה³², וְלֹא
בְּסִמְטָא, כְּדֶרֶךְ שֶׁהָעֲבָדִים נִמְכָּרִין; שְׁנֵאמֶר: לֹא
יִמְכְּרוּ מִמִּכְרֵת עֶבֶד - אֵינוֹ נִמְכֵר אֲלֹא בְּצִנְעָה וְדֶרֶךְ
כְּבוֹד.

(29) ספרא שם פרשה ו הלכה א. (30) [צריך עיון שהפסוק
"לא ימכרו ממכרת עבד" מדבר במוכר עצמו, ועיין קידושין
טו. בבביתא דראב"י]. (31) בפומבי. (32) אבן גבוהה
שעליה מעמידים העבדים למכירה.

ו. כָּל עֶבֶד³³ עֲבָרִי אֶסוּר לְעֵבֶד בּוֹ בְּפָרְךָ. וְאֵיזוֹ הִיא
עֲבֹדֶת פָּרְךָ? זוֹ עֲבֹדָה שֶׁאֵין לָהּ קֶצֶפָה³⁴, וְעִבּוּדָה
שֶׁאֵינוֹ צָרִיף לָהּ, אֲלֹא תִהְיֶה מִחֻשְׁבָּתָהּ לְהַעֲבִידוֹ

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

1 **יִתֵּר מְדִינָה⁵³, אֲבָל⁵⁴ לֹא כְּעֶבֶד⁵⁵. וְאִם⁵⁶ אֵינּוּ נוֹהֵג**
2 **בְּשִׁוְרָה - מִתֵּר לְהִשְׁתַּמֵּשׁ בּוֹ כְּעֶבֶד⁵⁷.**

49 בבא מציעא עג: ברייתא ועובדא ברב סעורם אחי רבא שעשה כן, והסכים לו רבא. 50 עיין שם שרב סעורם רתמם למרכבתו של רבא. 51 בגמרא שם למדו זאת ממה שנאמר (ויקרא כה, מו): "לעולם בהם תעבדו" וסמוך לזה: "ובאחיהם" - הרי שישנה אפשרות של השתעבדות גם באחיהם. 52 שם, מימרא של רב ששת על רקע השקלא וטריא בין רב פפא ורבא. 53 כן הוא שם בגמרא: "דיהבי זוזי אכרגא דאינשי ומשתעבדי בהו טפי" (וראה בתוספות שם דיבור המתחיל משתעבדי, שיש שאינם גורסים "טפי") ואין כאן משום גזל (למעלה פרק ה מהלכות גזילה הלכה טז) שדין המלך הוא דין. וכן אין בזה משום ריבית (פרק ה מהלכת מלוה ולוה הלכה יז), שאין כאן מלוה אלא קניין גופו להשתעבד בו (ראב"ד כאן). 54 יוצא מתוך ההמשך, וראה בסמוך. 55 כנעני, היינו עבדות עבד בדרך ביזיון, שמכיוון שנמכר על ידי המלך דומה הוא לעבד ולא לפועל העובד מרצונו (כסף משנה למעלה בפרק ה מהלכות גזילה שם). [וכן נראה מן הסוגייה בבבא מציעא שם, שלא הביאו הפוסק "לעולם בהם תעבדו" - ובאחיהם", אלא לגבי אלה הנוהגים שלא כשורה, ולא לגבי המס]. 56 ברייתא שם. 57 כנעני (גמרא שם). [ולפי זה ייתכן כי גם עבד עברי שאינו נוהג כשורה מותר לעבוד בו עבודת עבד, וצריך-עיון].

3 **ט. פֶּל⁵⁸ עֶבֶד⁵⁹ עֲבָרִי אוֹ אִמָּה הָעֲבֵרִיָּה - חֵיִב הָאָדוֹן**
4 **לְהִשּׁוּתָן לוֹ בְּמֵאֲכָל וּבְמִשְׁקָהּ, בְּכִסּוּתָהּ⁶⁰ וּבְמִדּוּרָהּ.**
5 **שְׁנֵאמַר: פִּי טוֹב לוֹ עֲמָף⁶¹ - שְׁלֵא תֵּהָא אִתָּה אוֹכֵל**
6 **פֶּת נָקִי, וְהוּא אוֹכֵל פֶּת קֶבֶר⁶²; אִתָּה שׁוֹתָה יַיִן יִשָּׁן,**
7 **וְהוּא שׁוֹתָה יַיִן חֲדָשׁ; אִתָּה יִשָּׁן עַל גְּבִי מוֹכֵיץ, וְהוּא**
8 **יִשָּׁן עַל גְּבִי הַתֵּבָן; אִתָּה דֶּרֶךְ⁶³ בִּכְרֶךְ וְהוּא דֶּרֶךְ**
9 **בִּכְפָּר⁶⁴, אוֹ אִתָּה דֶּרֶךְ בִּכְפָּר וְהוּא יוֹשֵׁב בִּכְרֶךְ⁶⁵; שְׁנֵאמַר:**
10 **וְיֵצֵא מֵעֶמֶף. מִפְּאֵן⁶⁶ אָמְרוּ: פֶּל הַקּוֹנֶה עֶבֶד**
11 **עֲבָרִי - פְּקוּנָה אָדוֹן לְעֶצְמוֹ⁶⁷. וְחִבָּה⁶⁸ לְנֶהֱג בּוֹ מִנְהַג**
12 **אֲחֵיהָ; שְׁנֵאמַר: וּבְאֲחֵיהֶם בְּנֵי יִשְׂרָאֵל⁶⁹. וְאִם עַל פִּי**
13 **כֵּן, צָרִיךְ הָעֶבֶד לְנֶהֱג בְּעֶצְמוֹ מִנְהַג עֲבָדוֹת⁷⁰ בְּאוֹתָן**
14 **הָעֲבָדוֹת שֶׁהוּא עוֹשֶׂה לָּהֶן.**

~ נקודות משיחות קודש ~

גדר חיוב האדון להשוות לו עבד ואמה עבריים במאכל ומשתה אינו כתשלום שכר לפועל שאינו חייב לעבוד אם לא שישלם לו שכר אלא שהם קנויים לאדון וחייבים לשרתו בכל רגע, על-דרך בן המחויב לשרת את אביו מצד מצות וחויב כיבוד אב ולא מצד תשלום כל שהוא על עבודתו. שהרי בעבד כנעני יכול לומר לו האדון "עשה עמי ואיני זנך" וגם בעבד עברי שחייב האדון להשוותו לו במאכל ובמשקה כו' הרי זה בגדר חיובי האדון לעבד שהוא "כקונה אדון לעצמו" ולא בתור שכר פעולה.

(לקו"ש ח"ז"ז ע' 394 הע' 53)

58 ברייתא בקידושין כ. ובספרא בהר פרק ז הלכה ג. 59 אפילו הנמכר בגניבתו (רדב"ז) שהרי הפסוק "כי טוב לו עימך" מדבר במכרוהו בית דין. 60 נקיייה. כן הוא בספרא שם. ובקידושין שם ליכא. 61 בספרא שם דרשו כן מהפסוק (ויקרא כה, מ) "כשכיר כתושב יהיה עימך" וראה בתוספות קידושין טו. דיבור המתחיל כי טוב, שכתבו בשם הרב אברהם, שכן נכון שהרי הפסוק "כי טוב לו עימך" אינו ציווי אלא סיפור דברים בלבד. 62 פת מעורבת בסובין. 63 אין זה בבבלי, אלא בספרא שם על הפסוק השני (שם שם, מא). 64 [הרי הוא דר במקום שיש להשיג הכול ואילו העבד דר במקום שאין להשיג הכול, ראה כתובות קי]. 65 [ושיבת כרכים קשה - כתובות שם]. 66 קידושין כ. בברייתא. 67 שלפעמים אין לו לאדון אלא כר אחד, אם שוכב עליו בעצמו אינו מקיים כי טוב לו עימך - נמצא שעל כורחו צריך למסור לעבד, והיינו אדון לעצמו (תוספות בקידושין שם דיבור המתחיל כל, בשם הירושלמי). 68 ספרא שם פרק ז הלכה א. 69 שם דרשו מהפסוק כי יימכר לך אחיך (דברים טו, יב), ועיין לחם משנה. 70 ספרא שם.

15 **י. אֵין⁷¹ אִמָּה הָעֲבֵרִיָּה⁷² נוֹהֶגֶת וְלֹא עֶבֶד עֲבָרִי נוֹהֵג**
16 **אֶלָּא בְּזִמְן שֶׁהַיּוֹבֵל נוֹהֵג⁷³, בֵּין עֶבֶד עֲבָרִי שְׂמוֹכֵר**
17 **עֲצָמוֹ⁷⁴ בֵּין זֶה שְׂמִכְרוֹהוּ בֵּית דִּין⁷⁵. וְכֵבֶד בְּאַרְנוֹ⁷⁶**
18 **מִתִּי בְּטָלוּ הַיּוֹבְלוֹת.**

71 ערכין כט. בברייתא. 72 (72) כן מפורש בגיטין סה. "ואמה העבריה בזמן הזה מי איכא? והתניא אין עבד עברי נוהג אלא בזמן שהיובל נוהג". 73 שהרי נאמר (ויקרא כה, מ) "עד שנת היובל יעבוד עימך". 74 שהרי הפסוק הנ"ל (עד שנת היובל וגו') מדבר במוכר עצמו. 75 כן מבואר בסוגיית הגמרא בקידושין סט. שהרי גם במכרוהו בית דין נאמר שיוצא ביובל ככתוב (שם שם, מא) "ושב אל משפחתו" ובמכרוהו בית דין הכתוב מדבר (ראה קידושין טו. בברייתא דרבי אליעזר בן יעקב). ועיין רש"י גיטין שם דיבור המתחיל אלא בזמן. 76 פרק י מהלכות שמיטה ויובל הלכה ג.

פֶּרֶק שְׁנִי

1 ביאר בו רבינו דיני קניין עבד עברי שמכרוהו בבית דין או מכר עצמו או נמכר לגוי, ודיני יציאתם לחירות.

19 **א. עֶבֶד² עֲבָרִי שְׂמִכְרוֹהוּ בֵּית דִּין³ [וְהַמּוֹכֵר עֲצָמוֹ]⁴**
20 **נִקְנָה בְּכֶסֶף וּבְשִׁוְרָה כֶּסֶף⁵ וּבְשִׁטְרָה⁶. פִּיצֵד⁷ בְּשִׁטְרָה?**
21 **פּוֹתֵב לוֹ עַל הַנִּגְרֵי אוֹ עַל הַחֲרָס⁸: הֲרִינִי מְכּוֹר לָךְ⁹,**
22 **הֲרִינִי קְנוִי לָךְ; וְנוֹתֵן לוֹ הַשִּׁטְרָה.**

2) קידושין יד: במשנה. 3) שם יד: וטו. למדו קנין כסף ושטר בעבד עברי מאמה העבריה, שהרי הקישם הכתוב "כי ימכר לך אחיך העברי או העבריה" (דברים טו, יב) ופסוק זה מדבר במכרוהו בית-דין. 4) בדפוסים עתיקים ליתא, ונוסף על-פי ספר מוגה שהביא הכסף-משנה, שהרי למדו (שם יד: גזירה-שוה "שכיר שכיר" מוכר עצמו ממכרוהו בית-דין לגבי קנין כסף, וכן צריך לומר לגבי קנין שטר. וכן

17 [אין לזה מקור מפורש (וראה ב'מנחת חינוך' מצוה מב), אבל יש ללמוד זאת מן הברייתא בקידושין יד: שלא אמרו אלא "המוכר עצמו נמכר לשלש ויתר על שש, מכרוהו ב"ד אינו נמכר אלא לשש", ולא אמרו גם: המוכר עצמו נמכר עד היובל ולאחר היובל, מכרוהו ב"ד אינו נמכר אלא עד היובל - מכאן שגם מוכר עצמו אינו יכול למכור עצמו אלא עד היובל, ורק לענין שדה אמרו (בבא-מציעא עט) שאם מכרה לששים שנה, שאינה חוזרת ביובל, משום שמפורש בה: "והארץ לא תמכר לצמיתות", ומזה למדו (שם) - "מי שאין שם יובל - נצמתת, יצתה זו שאע"פ שאין שם יובל - אינה נצמתת"].

ד. אָהַד¹⁸ הַמוֹכֵר עֲצָמוֹ אוֹ שֶׁמְכָרוֹהוּ בֵּית דִּין וְכָרַח
12 - חֵיב לְהַשְׁלִים שְׁשִׁי¹⁹. וְאִם²⁰ פָּגַע בּוֹ יוֹבֵל - יוֹצֵא
13 לְחֵירוֹת.
14

18 קידושין טז: ושם למדו כן ממה שנאמר "שש שנים יעבוד", כלומר צריכות לעבור עליו שש שנות עבודה. וא"כ אם ברח חייב הוא להשלים. אבל הפסוק הנ"ל מדבר במכרוהו בית-דין, ומוכר עצמו נלמד ממכרוהו בית-דין בגזירה-שוה "שכיר", "שכיר". 19 כלומר, כל מה שהחסיר בימי הבריחה. 20 כן אמר רב ששת שם, על הסתירה שבין שתי הברייתות.

ה. חָלָה²¹, בֵּין שְׁחָלָה שָׁנָה אַחֵר שָׁנָה אוֹ שְׁחָלָה
15 חָלָאִים מְקַטְעִים²²: אִם הָפֵל פְּחוֹת מְאַרְבַּע שָׁנִים²³
16 - עוֹלִין לְמִנְּנָן שֵׁשׁ; אֲבָל אִם חָלָה אַרְבַּע שָׁנִים²⁴ -
17 חֵיב לְהַשְׁלִים כָּל יְמֵי הַחֲלִי; שְׁנָאֲמַר: פְּשִׁיכִיר²⁵
18 פְּתוּשָׁב. וְאִם פָּגַע בּוֹ יוֹבֵל - יוֹצֵא²⁶. בְּמָה דְּכָרִים
19 אֲמוּרִים²⁷ שֶׁמְחַשְׁבִּין יְמֵי הַחֲלִי? פְּשָׁהֲהָ חָלִי כְּבֵד,
20 שְׁאִינוּ יָכוֹל לַעֲשׂוֹת מְלָאכָה; אֲבָל אִם לֹא הָיָה חָלִי
21 כְּבֵד, אָלָּא יָכוֹל לַעֲשׂוֹת מַעֲשֵׂה מַחֲטָא²⁸, אֲפֹלוּ חָלָה
22 כָּל שֵׁשׁ - עוֹלִין לוֹ.
23

21 שם יז. ברייתא. 22 כן נראה בסוגיא שם, שהביא שתי ברייתות סותרות זו את זו, ולא חלקו בין חולה לחולה (כסף-משנה). 23 גם בגמרא שם אמרו "חלה ארבע חייב להשלים", ואעפ"כ כתבו ה'תוספות' שם ד"ה חלה, שאינו עולה למנין שלש אלא אם עבד שלש שנים כשני שכיר, ויתכן כי כן גם כוונת רבינו, שהרי להלן הביא הפסוק "כשכיר כתושב" (ראה בהערה כד), ומה שכתב פחות מארבע שנים, רוצה לומר שעוד לא נכנסה השנה הרביעית ולא חלה אלא שלש שנים בלבד, ראה במשנה-למלך. וכן הבין המאירי קידושין שם (עמ' 106). 24 כלומר, שנכנסה השנה הרביעית - משנה-למלך. 25 ושכיר, זמנו שלש שנים, שהרי נאמר בישעיה (טז, יד) "שלש שנים כשני שכיר, ועבד עובד" "משנה שכר שכיר" (דברים טו, יח) כלומר שש שנים ('תוספות' שם ד"ה חלה), וראה בהערה כב. 26 נלמד בקל-וחומר מברכה שלמעלה (כסף-משנה). 27 שם, בשם רב ששת. 28 שהוא מעשה קל.

ו. הַמוֹכֵר²⁹ עֲצָמוֹ לְעוֹבֵד כּוֹכְבִּים, אִם לֹא נִפְדָּה -
24 אִינוּ יוֹצֵא אֶלָּא בַּיּוֹבֵל³⁰; שְׁנָאֲמַר: וְאִם לֹא יוֹצֵא
25 בְּאֵלָּה, וְיֹצֵא בְּשֵׁנָה הַיּוֹבֵל הוּא וְכָנִי עֲמוֹ.
26

כתב הרמב"ן (שם טז). [ובכ"י תימן: "עבד עברי שמכרוהו ב"ד, נקנה בכסף ובשוה כסף. והמוכר עצמו, נקנה בכסף ובשוה כסף ובשטר". ולפי"ז אין קנין שטר במכרוהו ב"ד אלא במוכר עצמו, וזה היפך ממה שכתבנו למעלה. ובמדרש הגדול (ויקרא כה, לט) "ונמכר לך, מוכר עצמו נקנה בכסף ובשוה כסף ובשטר, מכרוהו ב"ד נקנה בכסף בלבד", נראה שאף לפניו היתה הנוסחא הנ"ל בדברי רבינו, וצ"ע. וראה להלן הלכה יב והערה עה]. 5 בגמרא שם טז. למדו שהעבד קונה את עצמו בשוה כסף כמו בכסף, ממה שנאמר (ויקרא כה, נא) "ישיב גאולתו" - "לרבות שוה כסף ככסף" [וסובר רבינו שהוא-הדין שהוא נקנה בשוה כסף ככסף, שהרי מ"כסף מקנתו" שנאמר באותו פסוק ("ישיב גאולתו מכסף מקנתו") למדו (שם יד): שהוא נקנה בכסף, וכן מפורש שם ח. ועיין להלן הלכה ח והערה נ]. 6 שם טז. למדו כן מאמה עבריה, ראה למעלה. 7 בברייתא שם ט. לגבי שטר קידושין. 8 שם נוסף: "אע"פ שאין בו שוה פרוטה". 9 שם טז. כרב חסדא שאמר: שטר אמה עבריה - אב כותבו. והוא-הדין לעבד עברי המוכר עצמו שהוא עצמו כותבו. והשמיט רבינו נוסח שטר של בית-דין. ובמאירי קידושין יד: (עמ' 96) כתב: "ובמכרוהו בית-דין, כותבין לו בית-דין הרי זה קנוי לך". וראה למעלה הערה ג.

ב. מְכָרוֹהוּ¹⁰ בֵּית דִּין¹¹ - עוֹבֵד שֵׁשׁ שָׁנִים מִיּוֹם
1 מְכִירָתוֹ, וּבִתְחִלַּת הַשָּׁנָה הַשְּׁבִיעִית שְׁלוֹ¹² יוֹצֵא בֶּן
2 חוּרִין. וְאִם פָּגַעָה בּוֹ שְׁנַת הַשְּׁמִטָּה בְּכָלֵל הַשֵּׁשׁ -
3 הָרִי זֶה עוֹבֵד כֹּהֵ¹³. אֲבָל אִם פָּגַעָה בּוֹ שְׁנַת יוֹבֵל,
4 אֲפֹלוּ נִמְכַּר שָׁנָה אַחַת לַפְּנֵי הַיּוֹבֵל - הָרִי זֶה יוֹצֵא
5 לְחֵירוֹת. שְׁנָאֲמַר: עַד שְׁנַת הַיּוֹבֵל יַעֲבֹד עִמָּךְ¹⁴; בְּשֵׁנָה
6 הַיּוֹבֵל הַזֹּאת וְגוֹמַר¹⁵.
7

10 קידושין יד: במשנה. 11 ודין מוכר עצמו - להלן הלכה ג. 12 היינו, שצריך לעבוד שש שנים שלימות מיום מכירתו עד יום צאתו לחירות, ואם נמכר יום לפני ראש-השנה - לא אמרו שיום זה חשוב שנה ואינו עובד אלא חמש שנים נוסף על היום הזה, אלא עובד שש שנים מלאות ושלימות, ערכין יח: ועיין משנה-למלך. 13 ספרא בהר פרק ג הלכה ו "בשנת היובל הזאת, זו מוציאה עבדים, ואין השביעית (=שנת השמיטה) מוציאה עבדים", וכן הוא ב'ספרי' פ' ראה על הפסוק "וזה דבר השמיטה" (דברים טו, ב). 14 צ"ע, שהרי פסוק זה מדבר במוכר עצמו, וכן הביאו רבינו להלן בהלכה ג. ובכ"י תימן נשמט פסוק זה. ועיין לחם-משנה. 15 בקידושין טו. בברייתא דר' אליעזר בן יעקב, הובא הפסוק "ושב אל משפחתו" (ויקרא כה, מא) ללמד על מכרוהו בית-דין שיוצא ביובל, והפסוק "בשנת היובל הזאת וגו'" אינו מדבר כלל בעבד הנמכר, אלא בשדות. ועיין לחם-משנה.

ג. הַמוֹכֵר¹⁶ עֲצָמוֹ - יֵשׁ לוֹ לְמִכְרֵ עֲצָמוֹ לִיתֵּר עַל
8 שֵׁשׁ. הָרִי שֶׁמְכָר עֲצָמוֹ לְעֹשֶׂר שָׁנִים אוֹ לְעֹשְׁרִים
9 שָׁנָה, וּפָגַע בּוֹ יוֹבֵל, אֲפֹלוּ אַחֵר שָׁנָה - הָרִי זֶה יוֹצֵא
10 בַּיּוֹבֵל¹⁷; שְׁנָאֲמַר: עַד שְׁנַת הַיּוֹבֵל יַעֲבֹד עִמָּךְ.
11

16 ברייתא בקידושין יד: וכדברי חכמים ולא כרבי אליעזר.

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

אין חייבים לפדותו (כסף-משנה). וכדעת רבי, שאמר (שם טו: וכא). "ומה מי שאינו נגאל באלה" (=נמכר לישראל, אינו נגאל בקרובים). וכל זה אינו אלא לענין חיוב, אבל יכולים הם לפדותו, שהרי רבי עצמו אמר (שם כ.) "ונמכר לגר תושב" שגר זה - גר צדק הוא, ושם מפורש "או דודו או בן דודו יגאלנו" הרי שיש גאולת קרובים בעבד הנמכר לגר צדק שהוא כישראל גמור לכל דבריו, והוא-הדין לענין זה, שהרי אין בו הטעם "שלא יטמע" (אלא שאינו קונה העבד כישראל הקונה עבד, בבא-מציעא עא. עיין שם, ועיין כסף-משנה להלן הלכה יב) ועל כרחינו שלענין גר צדק (והוא-הדין לענין ישראל) מתפרש הכתוב "או דודו וגו'" לענין רשות לגאול, וראה להלן. (41) [שהרי נאמר "או השיגה ידו ונגאל", ולענין נמכר לגר צדק (שדינו כישראל), שאין מחייבים הקרובים לפדותו, כנ"ל, אי-אפשר לפרש "או השיגה ידו וגו'" כמו שפירשנו לענין נמכר לגוי (ראה למעלה הערה לא) אלא כמו שפירשנו לענין מוכר שדה אחוזה (ראה למעלה שם) שאינו לוה וגואל ואינו גואל לחצאין].

ח. אַחַד⁴² הַמוֹכֵר עֲצָמוֹ, בֵּין לְיִשְׂרָאֵל בֵּין לְעוֹבֵד
כּוֹכְבִּים, וְאַחַד שְׁמֻכְרוֹהוּ בֵּית דִּין⁴³ - הָרִי זֶה מְגֻרָע⁴⁴
מִפְדְּיוֹנוֹ וְיוֹצֵא. כִּיצַד? הָרִי שְׁמֻכְרוֹהוּ בְּשָׂשִׁים⁴⁵
דִּינָרִים, וְעַבֵּד אֲרַבְעֵ שָׁנִים, וּמִצָּאָה יָדוֹ - הָרִי זֶה
נוֹתֵן עֲשָׂרִים⁴⁶ דִּינָרִים⁴⁷ וְיוֹצֵא לַחֲרוּת. וְכֵן אִם מִכֹּר
עֲצָמוֹ בְּאַרְבָּעִים דִּינָרִין לְעֶשֶׂר שָׁנִים⁴⁸ - הָרִי זֶה
מְגֻרָע אֲרַבְעֵה דִּינָרִין לְכָל שָׁנָה שְׁעֶבֶד, וְנוֹתֵן הַנִּשְׁאָר
כֶּסֶף אוֹ שְׁוֵה כֶּסֶף⁴⁹, וְיוֹצֵא. וְכֵן הַנִּמְכָּר לְעוֹבֵד
כּוֹכְבִּים - מְחַשֵּׁב הַדָּמִים לְפִי הַשָּׁנִים הַנִּשְׁאָרוֹת עַד
שָׁנַת הַיּוֹבֵל⁵⁰; שְׁנָאָמֵר: וְחָשַׁב עִם קְנָהוּ מִשְׁנֵת
הַמִּכְרוֹ לוֹ עַד שָׁנַת הַיּוֹבֵל. כִּיצַד? מִכֹּר עֲצָמוֹ בְּמֵאָה,
וְנִשְׂאָר לַיּוֹבֵל מִשְׁנֵת מִכְרָה עֶשֶׂר שָׁנִים - מְחַשֵּׁב
עֲשָׂרָה לְכָל שָׁנָה שְׁעֶבֶד, וְגוֹרָע הַדָּמִים וּמְשִׁיב הַנִּשְׂאָר
כֶּסֶף, לֹא תְּבוּאָה וְלֹא פָלִים; שְׁנָאָמֵר: כֶּסֶף מִמִּכְרוֹ
- בְּכֶסֶף הוּא נִגָּאֵל מִיַּד הָעוֹבֵד כּוֹכְבִּים, וְאִינוֹ נִגָּאֵל
בְּשָׁנָה כֶּסֶף⁵¹.

(42) קידושין יד: במשנה, ושם נאמרו הדברים בצורה סתמית, משמע שזה כולל כל מיני עבדים (כסף-משנה). וראה למעלה הלכה ז. (43) [כאן לא כתב "בין לישראל בין לגוי", וראה למעלה פרק א הלכה ג והערה לח]. (44) מנכה את השנים שעשה כבר. (45) הרי עשרה דינרים כל שנה, שהרי אינו נמכר אלא לשש שנים. (46) בעד השנתיים הנותרות, לפי החשבון של עשרה דינרים לשנה. (47) להלן בסמוך כתב שיכול לתת גם שוה כסף. (48) שהרי מוכר עצמו יכול למכור את עצמו ליותר משש (למעלה הלכה ג). (49) קידושין טז. בברייתא. וראה להלן הערה נ. (50) שהרי אינו יוצא בשש (למעלה הלכה ו). (51) ספרא פ' בהר פרק ח הלכה ד, וירושלמי קידושין פרק א הלכה ב. אבל בבבלי קדושין ח. וטז. אמרו: "ישיב גאולתו אמר רחמנא - לרבות שוה כסף ככסף". וממקור זה שאב רבינו מה שכתב למעלה בנמכר לישראל ששוה כסף

(29) קידושין טו: כרבי, שרבי חייא בר אבא קרא שם בשם "חכמים" (כסף-משנה). (30) ולא בשש, אלא במיתת האדון - יוצא (להלן הלכה יב. ועיין רדב"ז).

ז. הַנִּמְכָּר לְעוֹבֵד כּוֹכְבִּים³¹, אִם לֹא הִשְׁיָגָה יָדוֹ
לְגָאֵל - קְרוֹבָיו פּוֹדִין אוֹתוֹ³². וְקְרוֹב קְרוֹב קוֹדֵם³³;
שְׁנָאָמֵר: אוֹ דָּדוֹ אוֹ בֶן דָּדוֹ יִגָּאֵלנוּ³⁴. וּבֵית דִּין כּוֹפִין
אֶת קְרוֹבָיו³⁵ לְפָדוֹתוֹ, שְׁלֹא יִטְמַע בְּעוֹבְדֵי כּוֹכְבִּים.
לֹא פְדָאוּהוּ קְרוֹבָיו, אוֹ שְׁאִין יָדָם מִשְׁנֵת - מִצָּוָה
עַל כָּל אֶדָם מִיִּשְׂרָאֵל לְפָדוֹתוֹ³⁶. וּבֵין שְׁפָדָאוּהוּ
קְרוֹבִים בֵּין שְׁפָדָאוּהוּ שְׂאָר אֶדָם - יִצָּא לַחֲרוּת³⁷. וְיִשְׁ
לוֹ לְלוּת³⁸ וְלִגָּאֵל אֶת עֲצָמוֹ מִן הָעוֹבֵד כּוֹכְבִּים.
וְגוֹאֵל לְחֻצְאִין³⁹. אֲבָל הַנִּמְכָּר לְיִשְׂרָאֵל - אֵין
הַקְּרוֹבִים פּוֹדִין אוֹתוֹ⁴⁰, וְאֵין לוֹה וְגוֹאֵל, וְאִינוֹ גּוֹאֵל
לְחֻצְאִין⁴¹. אֲלֵא כִּיצַד דִּינוֹ? אִם הִשְׁיָגָה יָדוֹ לְתֵן כְּפִי
הַשָּׁנִים הַנוֹתְרוֹת - נוֹתֵן וְיוֹצֵא; וְאִם לֹא - לֹא יִצָּא.

(31) בדפוס רומי: "לגר". (32) [שהרי נאמר (ויקרא כה, מט) "או דודו או בן דודו יגאלנו וגו'" או השיגה ידו ונגאל", מכאן שאם השיגה ידו - אין כופים את קרוביו לפדותו, וראה להלן הערה לז]. (33) קידושין כא. מימרא של רב נחמן בר יצחק. (34) הרי שדודו שהוא אחי אביו, קודם לבן דודו שהוא בן אחי אביו. וראה בספרא בהר פרק ח הלכה ב. (35) בקידושין כא: אמרו שהיא חובה, והרי בית-דין כופין על כל מצוה, כמפורש בכתובות פו. (רדב"ז). (36) כן כתב רבינו גם בפ"ח מהלכות מתנות עניים הלכה יג, שמי שמכר עצמו ובניו לגויים - מצוה לפדותם בפעם ראשונה ובפעם שנייה, ועיין כסף-משנה כאן. ומקור דבר זה הוא בקידושין טו: "או דודו או בן דודו יגאלנו - זה גאולת קרובים, ונגאל - זו גאולת אחרים". ואע"פ שלענין גאולת קרובים, אמרו (שם כא): ששנה עליה הכתוב לקבוע חובה וכופין עליה, כמבואר למעלה, בגאולת אחרים לא מצאנו שתהא חובה ושיכפו עליה, ואינה אלא "מצוה". (37) ואינו משועבד לאלה שפדאוהו. קידושין טו: כחכמים (= הוא רבי) ולא כרבי יוסי הגלילי ורבי עקיבא, וראה למעלה הלכה ו. (38) [בקידושין כא. אמר רבינא שעבד הנמכר לגוי אינו לוה וכו' (ראה להלן), ופירש"י שם משום שנאמר והשיגה ידו. ודעת רבינו שלפי המסקנא שגאולת קרובים חובה (ראה למעלה) ואין זה אלא אם לא השיגה ידו (ראה למעלה הערה לא), מתפרש הפסוק "והשיגה ידו". כלומר: אם השיגה ידו, אין לחייב הקרובים. ולא בא ללמד שאם לא השיגה ידו אינו יכול ללוות ולגאול את עצמו, אבל בשדה אחוזה שאין גאולת קרובים חובה (פ"א מהלכות שמיטה ויובל הלכה יח) על כרחינו שמה שנאמר שם "והשיגה ידו", בא ללמד שאם לא השיגה ידו אינו יכול ללוות ולגאול, שכיון שגאולת קרובים אינה חובה, אין הבדל בין השיגה ידו ללא השיגה ידו. ולא מסתבר לומר שבא ללמד שאם השיגה ידו אין הקרובים יכולים לגאול]. (39) שם כ: בעיא שרב ששת פתרה לשלילה, שאין גואל לחצאין, וכן מפורש בדברי רבינא, שם כא. אבל רבינו סמך על מה שאמר רב אשי (כן הנוסחא במאירי שם עמוד 120) אם תמצא לומר נגאל לחצאין (מאיר שם). (40) [כלומר,

30 - אָפֿלוּ הַבֵּן⁷³ אֵינוֹ עוֹבֵד, אֲלֹא פִּיּוֹן שְׁמַת הָאָדוֹן
31 יֵצֵא לְחֵרוֹת. נִמְצָאת אֹמֶר, שְׁעָבֵד עֲבָרִי נִקְנָה⁷⁴
32 בְּכֶסֶף אוֹ בְּשֹׁטֶר⁷⁵, וְקוֹנֶה אֶת עַצְמוֹ בְּחֻמְשָׁה דְּבָרִים:
33 בְּשָׁנִים⁷⁶, אוֹ בְּיוֹבֵל, אוֹ בְּגֵרָעוֹן כֶּסֶף, אוֹ בְּשֹׁטֶר
34 שְׁתֻּרוֹר⁷⁷, אוֹ בְּמִיתַת אָדוֹן בְּלֹא בֶן⁷⁸; וּבְעוֹבֵד
35 כּוֹכְבִּים אוֹ בְּגֵר - אָפֿלוּ הַנִּיחַ בֶּן⁷⁹. מִצְוָה לֹאמֹר לוֹ
36 'צֵא' בְּשַׁעַת יֵצִיאָתוֹ⁸⁰. אִף עַל פִּי שְׁלֹא אָמַר לוֹ -
37 הָרִי הוּא יוֹצֵא בְּחֻמֶּם, וְאֵינוֹ צָרִיךְ שֹׁטֶר. אָפֿלוּ חֻלָּה
38 וְהוֹצִיא רַבּוֹ עָלָיו הוֹצֵאתוֹ הַרְבֵּה - אֵינוֹ חַיֵּב לוֹ
39 פְּלוֹם; שְׁנֵאמֶר: יֵצֵא לְחַפְשִׁי חָנֹם⁸¹.

64 שם יז: בברייתא, ובגמרא למדו זאת מן הכתובים.
65 שם בברייתא. 66 ולא האמה, ראה להלן פ"ד הלכה
ד. 67 שנאמר שש שנים יעבדו, אפילו לבן (גמרא שם).
68 במכרוהו בית-דין, שאינו נמכר אלא לשש. 69 והוא
הרי יכול למכרו את עצמו אפילו ליותר משש (למעלה
הלכה ג). 70 שם בברייתא: "ועבדך שש שנים, לך ולא
ליורש". 71 וכל-שכן גר תושב. בבבא-מציעא עא.
השווה דין גר צדק כדן הגוי, וראה כסף-משנה כאן,
ולמעלה הלכה ז והערה לט. 72 בברייתא, קידושין שם.
והוא-הדין לגר תושב, וכל-שכן הוא מגר צדק (כסף-משנה).
73 [בגר צדק, המדובר אפילו בבן שהורתו ולידתו
בקדושה, שאם לא כן הרי אין הגר יורש את אביו הגר כלל,
לא מדברי תורה ולא מדברי סופרים (קידושין שם, ופ"ו
מהלכות נחלות הלכה י), ועיין כסף-משנה]. 74 קידושין
יד: במשנה. 75 כאן לא חילק רבינו בין מוכר עצמו
למכרוהו בית-דין, הרי ששניהם נקנים בכסף ובשטר, וראה
למעלה הערה ג. 76 שש שנים במכרוהו בית-דין, או לפי
התנאי במוכר עצמו. 77 ברייתא, שם טז. 78 כמבואר
למעלה בהלכה זו. 79 כמבואר למעלה. 80 כשהוא
יוצא בשנים. "שנאמר וכי תשלחנו חפשי מעמך וגו'" (דברים
טו, יג) מלמד שמצוה לומר לו צא" (מכילתא דרשב"י שמות
כא, ב). 81 כל הנ"ל במכילתא שם.

פֶּרֶק שְׁלִישִׁי

1 כלל בו רבינו דין חיוב מזונות לעבד עברי, ושרבו מוסר
לו שפחה כנענית, וכמו כן דין הענקה.

א. כָּל עֶבֶד עֲבָרִי² - הָרִי הָאָדוֹן חַיֵּב בְּמִזּוֹנוֹת אִשְׁתּוֹ
הַנְּשׁוּאָה לוֹ, וְלֹא אֲרוּסָה⁴ וְשׁוֹמֶרֶת יָבָם⁵. וְהוּא
שְׁתֵּהִיהָ מִתֶּרֶת לוֹ; אֲבָל אִם הִיתָה מְאֻסֶּרֶת לְאִוִּין,
אָפֿלוּ שְׁנֵיהֶם⁶ - אֵינוֹ חַיֵּב בְּמִזּוֹנוֹתֶיהָ. שְׁנֵאמֶר: אִשְׁתּוֹ
עִמּוֹ - אִשָּׁה הָרְאוּיָה לְעֵמֶד עִמּוֹ⁷. וְכֵן חַיֵּב בְּמִזּוֹנוֹת
בָּנָיו וּבְנֹתָיו⁸. בְּמִכְרוֹהוּ בֵּית דִּין נֶאֱמַר: אִם בַּעַל
אִשָּׁה הוּא, וְיֵצֵאָהָ אִשְׁתּוֹ עִמּוֹ. וְכִי תַעֲלֶה עַל דַּעְתְּךָ,
שֶׁכִּינּוֹ שְׁנִיקָנָה זֶה נִשְׁתַּעֲבָדָה אִשְׁתּוֹ?! אֲבָל לֹא כֹּא
לְלַמֵּד אֲלֹא שֶׁהָאָדוֹן חַיֵּב בְּמִזּוֹנוֹתֶיהָ⁹. וּבְמוֹכֵר עַצְמוֹ
נֶאֱמַר: וְיֵצֵא מֵעֵמֶק הוּא וּבָנָיו עִמּוֹ¹⁰. וּבְנִמְכָּר לְעוֹבֵד
כּוֹכְבִּים נֶאֱמַר: וְיֵצֵא בְּשַׁנַּת חֵיבָל הוּא וּבָנָיו עִמּוֹ.
אֲחֻד¹¹ אִשָּׁה וּבָנִים שְׁהִיוּ לוֹ בְּשַׁעַת מְכִירָהּ, אוֹ אִשָּׁה
וּבָנִים שְׁהִיוּ לוֹ אַחֵר מְכִירָתוֹ. וְהוּא¹² שִׁיקְחָנָה מִדַּעַת

ככסף, ואם-כן דברי רבינו סותרים זה את זה, ועיין
לחם-משנה.

1 ט. כָּל עֶבֶד⁵² עֲבָרִי⁵³ אוֹ עֲבָרִיָּה שְׁיֵצֵא⁵⁴ בְּגֵרָעוֹן
2 כֶּסֶף, וְהַבְרִיא וְהוֹסִיפוּ דָמָיו, אוֹ נִשְׁחָף⁵⁵ וּפְחָתוֹ
3 דָמָיו - מִחֻשְׁבִּין לוֹ לְהַקֵּל עָלָיו. פִּיצֵד? הָרִי שְׁנִמְכָּר
4 בְּמֵאָה, וְהָרִי הוּא עֵתָה שְׁוֶה מֵאֲתָם - אֵינוֹ מִחֻשְׁבִּין
5 עִם אֲדוֹנָיו אֲלֹא לְפִי מֵאָה⁵⁶; נִמְכָּר בְּמֵאֲתָם, וְהָרִי
6 הוּא שְׁוֶה מֵאָה - מִחֻשְׁבִּין עִמּוֹ עַל פִּי הַשָּׁנִים הַנוֹתְרוֹת
7 לְפִי מֵאָה⁵⁷.

52 קידושין כ. בברייתא. 53 בין נמכר לגוי ובין לישראל
(גמרא שם). 54 [נראה שצריך לקרוא "שיוצא"].
55 חלה במחלת השחפת. 56 כפי מה שהיה שוה בעת
הקנין, "שנאמר מכסף מקנתו" (גמרא שם). 57 כפי
שהוא שוה עכשיו, "שנאמר כפי שניו" (שם).

8 י. הַנִּמְכָּר⁵⁸ לְעוֹבֵד כּוֹכְבִּים, הוֹאִיל וְיֵשׁ לְגָאֵל עַצְמוֹ
9 לְחֻצְאִין כִּמּוֹ שְׁבַעֲרִנּוֹ⁵⁹, פְּעָמִים יִהְיֶה לְהַקֵּל וּפְעָמִים
10 לְהַחֲמִיר. פִּיצֵד לְהַקֵּל? קִנְיָה אוֹתוֹ בְּמֵאֲתָם⁶⁰,
11 וְנִשְׁחָף, וְהָרִי הוּא עֵתָה שְׁוֶה מֵאָה, וְנִתֵּן לוֹ חֲמִשִּׁים,
12 חֲצִי דָמָיו, וְהַבְרִיא, וְהָרִי הוּא שְׁוֶה מֵאֲתָם - נִתֵּן
13 לוֹ מֵאָה, שְׁוֶה חֲצִי דָמָיו הַנִּשְׁאָר, וְיֵצֵא⁶¹. פִּיצֵד
14 לְהַחֲמִיר? קִנְיָה אוֹתוֹ בְּמֵאֲתָם, וְנִתֵּן לוֹ חֲצִי דָמָיו
15 שְׁוֶה מֵאָה, וְנִשְׁחָף, וְהָרִי עֵתָה שְׁוֶה מֵאָה - נִתֵּן לוֹ
16 חֲמִשִּׁים, שְׁוֶה דָמֵי חֲצִי הַנִּשְׁאָר. וְנִמְצָא שְׁנֵתֵן מֵאָה
17 וְחֲמִשִּׁים, אִף עַל פִּי שֶׁהוּא עֵתָה שְׁוֶה מֵאָה.

58 קידושין כ: מימרת אביי או רב אשי כפי נוסחת המאירי
שם, ראה למעלה הערה לח. 59 למעלה הלכה ז.
60 שאם לא היה כן בשעת הקנין, הרי כבר נאמר בהלכה
הקודמת, שמחשבין להקל כפי שהיה בשעת הקנין, ועיין
שם בגמרא. 61 ומה שנתן חמשים על החצי הראשון -
נתן, שהרי גואל לחצאין.

18 יא. הָרִי⁶² שֶׁמִּחַל לְעֶבֶד עַל הַכֶּסֶף שְׁנִשְׁאָר לוֹ לְעֶבֶד
19 כְּנִגְדּוֹ - אֵינוֹ מְחוּל לוֹ⁶³, עַד שְׁיִכְתֹּב לוֹ שֹׁטֶר
20 שְׁתֻּרוֹר. פִּיצֵד? הָרִי שֶׁקָּנָהוּ בְּשָׁשִׁים, וְעֶבֶד שָׁנָה אוֹ
21 שְׁנָתִים, וְאָמַר לוֹ: שְׂאֵר הַדָּמִים מְחוּלִין לָךְ, לָךְ
22 לְדַרְכָּךְ! - לֹא נִפְטָר מִשְׁעֻבּוֹדוֹ עַד שְׁיִכְתֹּב לוֹ שֹׁטֶר.

62 קידושין טז. והסברתה על-ידי רבא. 63 שעבד עברי
גופו קנוי לאדונו, ואין מחילה אלא על שעבוד חוב, ולא
על קנין הגוף.

23 יב. אָדוֹן⁶⁴ שְׁמַת: אִם הַנִּיחַ בֶּן זָכָר - הָרִי⁶⁵ הָעֶבֶד⁶⁶
24 עוֹבֵד הַבֵּן⁶⁷ עַד סוֹף הַשָּׁשִׁים⁶⁸, אוֹ עַד סוֹף הַשָּׁנִים
25 שֶׁמִּכָּר עַצְמוֹ לָהֶן⁶⁹, אוֹ עַד שִׁפְטָע בּוֹ יוֹבֵל, אוֹ עַד
26 שִׁיגְרַע פְּדִיוֹנוֹ וְיִתֵּן הַשָּׂאֵר; אֲבָל אִם לֹא הַנִּיחַ בֶּן
27 זָכָר - הָרִי זֶה יֵצֵא לְחֵרוֹת, וְאֵינוֹ עוֹבֵד לֹא אֶת הַבֵּת
28 וְלֹא אֶת הָאָח, וְאֵין צָרִיךְ לֹאמֹר שְׁאֵינוֹ עוֹבֵד שְׂאֵר
29 הַיּוֹרְשִׁין⁷⁰. וְהַנִּמְכָּר לְגֵר צִדֵּק⁷¹ אוֹ לְעוֹבֵד כּוֹכְבִּים⁷²

9 **מֵת אָבִיו - הָרִי זֶה נוֹתֵן לוֹ שְׁפָחָה. וְכֹפְהוּ¹⁹ עַל זֶה,**
 10 **כְּדִי שִׁיּוּלִיד מִמֶּנָּה²⁰ עֲבָדִים²¹. וְהָרִי הִיא מִתֵּרֶת לוֹ**
 11 **כָּל יָמֵי עֲבָדוּתוֹ²²; שְׁנָאֲמַר: אִם אֲדָנָיו יִתֵּן לוֹ אִשָּׁה**
 12 **וְגוֹמְרִ²³. וְהַמּוֹכֵר עֲצָמוֹ - אֲסוּר²⁴ בְּשִׁפְחָה כְּנַעֲנִית**
 13 **כְּשָׂאָר כָּל יִשְׂרָאֵל²⁵.**

(16) ולא מוכר עצמו, כדלהלן בסוף ההלכה. וכתנא-קמא
 בברייתא קידושין יד: ולא כרבי אליעזר שם. (17) כלומר,
 הרשות בידו, ולא חובה (מכילתא ומכילתא דרשב"י).
 (18) מכילתא דרשב"י, שם. (19) קידושין טו. וראה להלן.
 (20) [קידושין שם: "כי משנה שכר שכיר עבדך - עבד עברי
 עובד בין ביום ובין בלילה - מכאן שרבו מוסר לו שפחה
 כנענית" - הרי שכל עיקר מסירת שפחה כנענית לעבד עברי,
 הוא כדי להוליד ולדות]. (21) שהרי נאמר "האשה וילדיה
 תהיה לאדוניה" ומכאן שולד שפחה כמותה (קידושין סו:
 וסח.). (22) [כלומר כשנשאר בו שוה פרוטה, שאם לא כן,
 שוב אינו עבד - כמפורש להלן הלכה י. וזוהי כוונת
 הירושלמי קידושין (פ"א הלכה ב): "א"ר חייא בר אדא,
 הכל מודים בעבד עברי עד שיהא שם שוה פרוטה". וראה
 באור-שמח]. (23) מכאן שרבו מוסר לו שפחה כנענית.
 (24) קידושין שם, כרבנן ולא כרבי אליעזר. (25) [שאסורים
 בשפחה כנענית מדברי סופרים (פי"ב מהלכות איסורי ביאה
 הלכה יא). ומה שאמרו (קידושין שם): "לו ולא למוכר
 עצמו" - היינו שלמוכר עצמו אינו יכול לתת שפחה כנענית
 בעל כרחו, אבל אם רצה - מותר בה מן התורה אלא
 שחכמים גזרו עליה, ובמכרוהו בית-דין שמפורש בתורה
 שרבו מוסר לו שפחה כנענית - לא אסרו חכמים (ועיין
 בחמרא וחיי לסנהדרין יט). וזוהי כוונת רבינו בהלכות
 איסורי ביאה הלכה יב, שכתב: ולא גזרו חכמים בדבר זה".
 וראה במשנה-למלך, ובמה שכתב בשם הריטב"א].

14 **ד. אֵין²⁶ עֶבֶד עֲבָרִי מִתֵּרֶת בְּשִׁפְחָה כְּנַעֲנִית עַד שֶׁתִּהְיֶה**
 15 **לוֹ אִשָּׁה יִשְׂרָאֵלִית וּבָנֶיהָ²⁷; אָכֵל אִם אֵין לוֹ אִשָּׁה**
 16 **וּבָנִים - אֵין רַבּוֹ מוֹסֵר לוֹ שְׁפָחָה כְּנַעֲנִית²⁸. וְדָבָר זֶה**
 17 **קִבְּלָהּ²⁹ הוּא. אֶפְלוּ הִיא הַנִּמְכָּר כִּהְיָ³⁰ - הָרִי זֶה מִתֵּרֶת**
 18 **בְּשִׁפְחָה כְּנַעֲנִית כָּל יָמֵי עֲבָדוּתוֹ³¹.**

(26) קידושין כ. ברייתא דרבי אליעזר. (27) כלומר, שתהיה
 לו עכשיו, אבל אם היתה לו אשה מקודם ומתה אחר-כך,
 אסור הוא בשפחה כנענית (אור-שמח, ועיין משנה-למלך).
 (28) אף כאן הכוונה שאין רבו יכול לכופו, אבל אינו אסור
 בה מן התורה, אלא מדברי סופרים. (29) דברים שקיבלו
 איש מפי איש עד משה, וצריך-עיון הרי מקרא מלא הוא
 בפי רבי אליעזר בן יעקב (קידושין שם) "אם בגפו יבוא,
 בגפו יצא" - "אם יחידי נכנס, יחידי יצא". ועיין רדב"ז.
 (30) אף שעליו הטילה התורה חובות יתירות. כרב נגד
 שמואל (שם כא:) שהלכה כמותו בעניני איסור. (31) ראה
 למעלה הלכה ג. והערה כא.

19 **ה. אִם³² הָיוּ לוֹ אִשָּׁה וּבָנִים, אָף עַל פִּי שְׁמוֹסֵר לוֹ**
 20 **רַבּוֹ שְׁפָחָה כְּנַעֲנִית - אֵינוֹ יָכוֹל לְהַפְרִישׁוֹ מֵאִשְׁתּוֹ**
 21 **וּבָנָיו; שְׁנָאֲמַר: אִשְׁתּוֹ עֲמוּ³³. וְאֵינוֹ³⁴ יָכוֹל לָתֵן לוֹ**

1 **הָאָדוֹן; אָכֵל אִם לָקַחָה שְׁלֹא מִדַּעַת רַבּוֹ - אֵינוֹ חַיִּב**
 2 **בְּמִזְנוּתָהּ.**

(2) בין מוכר עצמו ובין מכרוהו בית-דין, בין נמכר לישראל
 ובין נמכר לגוי, כמו שמפרש רבינו בסמוך. (3) קידושין
 כב. ברייתא דרבי שמעון, וכן הוא במכילתא ובמכילתא
 דרשב"י שמות כא, ג, וביספרא' בהר פרק ז הלכה ג.
 (4) שנאמר "ויצאה אשתו עמו", וזו אינה "עמו" (מכילתא
 שם). (5) אשת אחיו שמת, והיא מחכה לו שייבם אותה -
 מפני שאינה "אשתו" (מכילתא שם). ואלמלא נתמעטו שתי
 אלה, היינו אומרים שחייב לזון אותן, ואע"פ שהעבד עצמו
 אינו חייב במזונות ארוסתו - כיון שנוהג הוא לתת לה
 מזונות - היה אפשר לחייב את האדון (אור-שמח, ועיין
 רמב"ן על התורה שמות כא, ג). (6) במכילתא דרשב"י שם
 מפורש: "גררשה וחלוצה לכהן הדיוט", והרי חלוצה אינה
 אסורה אלא מדרבנן (משנה-למלך). (7) מכילתא דרשב"י
 שם. שאם היא אסורה עליו, חייב הוא להוציאה. ואף זו
 שאיסורה מדרבנן, אינה בכלל "עמו", שהרי סוף-סוף חייב
 הוא להוציאה. (8) קידושין שם, ומכילתא שם. ולא ציין
 רבינו עד איזה גיל חייב במזונותם. וראה בכסף-משנה.
 ומסתימות לשון רבינו משמע שאין כאן גבול, והחייב הוא
 כל זמן שאן להם להתפרנס משל עצמם, ואפילו הם גדולים
 ממש (משנה-למלך). [ואע"פ שגם על העבד עצמו אין חיוב
 מן התורה לפרנס בניו אלא עד שש שנים (ראה בפ"ב
 מהלכות אישות הלכה יד, והערה נוספת נג) - כיון שהעבד
 נוהג לפרנסם, חל החיוב על האדון. ראה למעלה הערה ד].
 (9) קידושין שם, ומכילתא שם. (10) קידושין ומכילתא
 שם, וספרא' בהר פרק ז הלכה ג. ושם לא הובא הפסוק הזה
 הנאמר בנמכר לגוי, ועיין רש"י על התורה שם (ויקרא כה,
 נד). [ואע"פ שבמכרוהו בית-דין נאמר רק "אשתו" ולא
 "בניו", ובמוכר עצמו ובנמכר לגוי נאמר רק "בניו" ולא
 "אשתו" - צריך לומר שלמדו זה מזה בגזירה-שוה ד"שכיר
 - שכיר", שכולם חייב גם במזונות אשתו וגם במזונות
 בניו]. (11) מכילתא דרשב"י שם. ולמדו כן ממה שנאמר
 "אם בעל אשה הוא ויצאה אשתו עמו" - "שתי נשים כאן
 ("אשה" ו"אשתו") - אחת עד שלא לקחו רבו, ואחת
 משלקחו רבו" (שם). (12) מכילתא דרשב"י וספרא שם.

3 **ב. אָף עַל פִּי שֶׁהָאָדוֹן חַיִּב בְּמִזְנוּת אִשְׁתּוֹ וּבָנָיו -**
 4 **אֵין לוֹ בְּמַעֲשֵׂה יְדֵיהֶם כְּלוּם¹³, אָלֹא הָרִי מַעֲשֵׂה**
 5 **הָאִשָּׁה וּמִצִּיאָתָהּ לְבַעֲלָהּ. וְכָל שְׂזוּכָה הַבֶּעַל**
 6 **בְּאִשְׁתּוֹ¹⁴ - זוֹכֶה זֶה, אָף עַל פִּי שֶׁהוּא עֶבֶד עֲבָרִי¹⁵.**

(13) מכילתא דרשב"י שם (הביאו הרמב"ן על התורה שם.
 ועיין בדבריו שפירש המכילתא באופן אחר, ראה להלן).
 (14) לרבות ירושה ופירות נכסי מלוג שלה. ראה פי"ב
 מהלכות אישות הלכה ג. (15) שנאמר: "אם בעל אשה
 הוא" - "הרי הוא (=העבד) כבעל, מה הבעל זכאי
 במציאתה ובירושתה של אשתו, אף זה (העבד) זכאי
 במציאתה וירושתה של אשתו" (מכילתא דרשב"י שם).

7 **ג. מִי שֶׁמָּכְרוּהוּ בֵּית דִּין¹⁶ - יֵשׁ¹⁷ לְרַבּוֹ לָתֵן לוֹ**
 8 **שְׁפָחָה כְּנַעֲנִית. בֵּין הָאָדוֹן בֵּין בְּנוֹ¹⁸ שֶׁל אָדוֹן, אִם**

ומתוך: "שמה יבוא לידי כרשונה", ועיין משנה-למלך. [ומדברי רבינו שכתב סתם "שנעשה בעל מום", נראה שאין זה חשש שמה יבוא לידי כרשונה, אלא הוא נעשה בעל מום בכל רציעה שהיא, וכן נראה מסתימת לשון הבבלי בקידושין שלא הביאו סברת הירושלמי, וצריך לומר שכיון שמצוה היא לרצוע, כלומר לנקב אזנו - מיגו דהוי נקב לענין רציעה. הוי נקב חשוב לענין מום אע"פ שאין בו כרשונה, וכעין זה בסוכה (ז). "מיגו דהויא דופן לענין סוכה, הויא דופן לענין שבת". וכן כתב בישועות-יעקב (אורח-חיים סימן יג ס"ק א, וסימן כה ס"ק ז) לענין קשר של ציצית לענין כלאים, וקשר של תפילין לענין שבת. שאע"פ שהם קשרים שאינם של קיימא - אסורים לענין כלאים ולענין שבת, מיגו דהוי קשר לענין ציצית ותפילין, הוי קשר לענין כלאים ולענין שבת. ויתכן כי הירושלמי הנ"ל שלא תירץ כן, סבר כשיטת אב"י בסוכה שם, החולק על 'מיגו' זה]. (48) קידושין שם בשם רב בר שילא. והעיר המשנה-למלך: הרי הפסוק הנ"ל אינו מדבר בנרצע, ולמה לא הביא הפסוק "ואיש אל משפחתו תשובו" (ויקרא כה, י) שהוא נדרש לנרצע (קידושין טו). (49) מכות יג. כרבי יהודה ולא כרבי מאיר. וראה בפ"ז מהלכות רוצח הלכה יד.

- ט. ביצד רוצעין? מביאו לבית דין של שלשה⁵⁰,
ואומר דבריו⁵¹ לפניהם. ומגישו לסוף שש⁵² אל
הדלת או אל המזוזה פשהו עומדין בבנין⁵³. בין
דלת ומזוזה של אדון בין של פל אדם⁵⁴. ונוקב את
אזנו הימנית⁵⁵, בגופה של און⁵⁶, במרצע של
מתכת⁵⁷, עד שנגיע לדלת⁵⁸; שנאמר: ונתת באזנו
ובדלת. ולא נאמר מזוזה⁵⁹, אלא⁶⁰ שהיה עומד⁶¹
בין אצל דלת בין אצל מזוזה; ומה⁶² מזוזה⁶³
פשהיא עומדת⁶⁴, אף דלת פשהיא עומדת⁶⁵; אבל
הרציעה - בדלת, אף על פי שאין שם מזוזה⁶⁶.
האדון⁶⁷ הוא שרצוע בעצמו; שנאמר: ורצע ארניו
- לא בנו ולא שלוחו ולא שליח בית דין. ואין⁶⁸
רוצעין שני עבדים כאחד, שאין⁶⁹ עושין מצות
חבילות חבילות⁷⁰.

(50) מכילתא דרשב"י (שמות כא, ה). (51) אהבתי את אדוני וגו' (רדב"ז). (52) ראה להלן הלכה י. (53) קבועים בתוך הבנין, ולא כשהם עקורים ותלושים מן הבנין ומונחים מן הצד. וראה בסמוך, מנין לנו זה. (54) לא צוין המקור לכך. (55) מכילתא ומכילתא דרשב"י (שמות כא, ו) וקידושין טו. (56) היינו, בתנן ולא בעור הרך (אליה). וכן מסקנת החכמים בקידושין כא: מההלכה הקודמת, שאין עבד כהן נרצע שלא יעשה בעל מום, שאם באליה הרי אין הכהן נעשה בעל מום על-ידי-זה. (57) קידושין שם בברייתא, וכרבי שאמר: "מה מרצע מיוחד של מכתת, אף כל של מתכת", ומרצע לאו דוקא אלא בכל דבר שהוא של מתכת (כסף-משנה, וכן בגמרא שם). (58) אך לא יגע בדלת (קידושין כב: בברייתא). (59) היינו, שמה שכתוב בתורה: "מזוזה", הוא ללמוד שני דברים נפרדים לענין ההגשה: א' שיכול להגישו אצל הדלת או אצל המזוזה,

- שתי שפחות, ולא³⁵ לתן שפחה אחת לשני עבדיו
העברים כדרך שנותן לפנעניים³⁶; שנאמר: ותן לו
אשה³⁷. נרצע שמסר לו רבו שפחה פנענית, והגיע
יובל, והיה רבו מסר בו לצאת, ואינו רוצה לצאת,
וחבל בו - פטור, שהרי נאסר בשפחה³⁸.

(32) מכילתא דרשב"י (משפטים כא, ג) הביאו הרמב"ן שם. (33) במכילתא דרשב"י שם נוסף: "ולהלן הוא אומר ויצא מעמך הוא ובניו עמו (ויקרא כה, מא) אל תפרישו מבניו". ורבינו כתב בתחילת דבריו "אינו יכול להפרישו מאשתו ובניו", והשמיט סוף דברי המכילתא הנ"ל. (34) מכילתא דרשב"י שם. (35) שם. (36) [כמו שכתב רבינו בפ"ד מהלכות איסורי ביאה הלכה יט]. (37) אשה אחת ולא שתי. ועוד: אשה המיוחדת לו, שלא תהא כשפחת הפקר. וכמו שאמרו במכילתא דרבי ישמעאל שם. וראה במשנה-למלך. (38) ורשאי להכות חבירו כדי להפרישו מאיסור. כן הוא בבבא-קמא כח. בברייתא, וכפירושה ע"י רב נחמן בר יצחק. ואע"פ שפירוש זה לא נאמר אלא למי שסובר "לא עבד אינש דינא לנפשיה", ורבינו פוסק בפ"ב מהלכות סנהדרין הלכה יב "שיש לאדם לעשות דין לעצמו - אע"פ שלא היה שם הפסד בנכסיו" - סובר רבינו שלא הותר אלא לקחת את שלו מחבירו, אבל לא לחבול בחבירו, ואם כן פירושו של רב נחמן בר יצחק הוא אליבא דכולא עלמא (משנה-למלך).

- ו. המוכר³⁹ עצמו - אינו נרצע. אבל מוכרוהו בית
דין, ועבד שש ולא רצה לצאת - הרי זה נרצע,
ועובד⁴⁰ עד שנת היובל, או עד שימות האדון.

(39) קידושין יד: בברייתא, וכתנא-קמא ולא כרבי אליעזר, ראה למעלה הלכה ג. (40) משנה, שם יד:

- ז. אף על פי שהניח בן - אין הנרצע עובד את
הבן⁴¹. מפי השמועה⁴² למדו⁴³: ועבד - לו ולא
לבנו; לעלם - לעולמו של יובל⁴⁴. נמצאת למד,
שהנרצע אינו קונה את עצמו אלא פיוכל ובמיתת
האדון⁴⁵.

(41) קידושין יז: וכא: (42) המסורת. (43) שם כא: (44) אבל לא במוכנו של "נצח" או עולמית. (45) אבל לא בגרעון כסף ולא בשטר שחרור (משנה-למלך).

- ח. עבד⁴⁶ עבדי כהן אינו נרצע, מפני שנעשה בעל
מום⁴⁷. והרי הוא אומר: ושם אל משפחתו⁴⁸ -
לחזקה שהיה בה, ואינו שב לשחררה⁴⁹ שהיה בה.

(46) קידושין כא: בברייתא, וכחכמים ולא כרבי אליעזר בשם רבי יודן ברבי. (47) שהרי הוא נרצע בגופו של און (להלן הלכה ט, וכחכמים ולא כרבי אליעזר בשם רבי יודן ברבי). וכיון שניקב סחוס האוזן הרי הוא בעל מום (בכורות לו. ופ"ז מהלכות ביאת המקדש הלכה ג). ובירושלמי (קידושין פ"א ה"ב) הקשו: "וירצע הסחוס פחות מן הכרשונה" (= שאינו נעשה בעל מום אלא-אם-כן ניקב כשיעורי כרשונה. בכורות שם והלכות ביאת מקדש שם)

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

למעלה הלכה ט שרוצעים אותו מעומד, מוכח מזה שרוצעים בלילה, ושלא כדברי הספרי פ' ראה (לדברים טו, טו). וראה בכסף-משנה]. (74) [בעת אמירה ראשונה, כנ"ל. ודינה של אמירה באמצע שנות העבדות לא נתברר, כי לנוסחא הנ"ל בגמרא לא נזכרה כלל הדרשה מהפסוק "לא אצא חפשי", שעל פיה למדו, לפי הנוסחא שלנו, שאמירה אינה מועילה אלא בזמן יציאתו לחרות ולא קודם לכן, ויתכן כי לפי הנוסחא הנ"ל גם אמירה זו מועילה, אם תבוא אמירה נוספת בתחילת הפרוטה האחרונה. וכל עיקר הדין של שתי האמירות בסוף העבדות, לא נאמר אלא להשמיענו כי במקרה של שתי אמירות רצופות מועילה גם זו שנאמרה בסוף הפרוטה האחרונה, כנ"ל].

יא. היתה⁷⁵ לעבד שפחה פנענית ולו ממנה בנים, ולרבו אין אשה ובנים⁷⁶ - אינו נרצע; שנאמר: כי אהבך ואת ביתך⁷⁷. לרבו אשה ובנים, ולו אין אשה ובנים - אינו נרצע; שנאמר: אהבתי את אדני את אשתי ואת בני. הוא אוהב את רבו, ורבו אינו אוהבו - אינו נרצע; שנאמר: כי טוב לו עמך. רבו אוהבו, והוא אינו אוהב את רבו - אינו נרצע; שנאמר: כי אהבך. הוא חולה, ורבו אינו חולה - אינו נרצע; שנאמר: כי טוב לו עמך. רבו חולה, והוא אינו חולה, או שהיו שניהם חולים⁷⁸ - אינו נרצע; שנאמר: כי טוב לו עמך - עד שיהיו שניהם בטרטובה.

(75) קידושין שם בברייתא. (76) יש אומרים כי "בנים" אצל אדון לאו דוקא, שהרי לא נאמר בו אלא "ביתך", ו"ביתו זו אשתו" (יומא ב). אבל בנים לא נכללו בזה (תוספות הרא"ש, ומהרי"ט שם). (77) [אין ללמוד זאת מהפסוק "אהבתי את אדוני", שאינו עוסק אלא בדברים שהעבד אומר, ויתכן כי לבו בל עמו. אבל כאן זוהי עדות התורה האומרת "כי אהבך". ומכיון ש"אהבתי את אדוני את אשתי ואת בני" אינם אלא דברי העבד, אין מקור שצריך לאהוב אשתו ובניו (של עצמו). ולא למדו מהפסוק "כי אהבך ואת ביתך" שצריך שיאהב את אשת רבו, שהרי הפסוק הראשון השמיט "ביתו", ואמר רק "אהבתי את אדוני", וראה משנה-למלך]. (78) זו היא בעיא בגמרא שם, וצדדי הספק הם: אם ההדגשה היא על "עמך", וכאן שניהם שווים, או "כי טוב לו". [ואע"פ שהבעיא לא נפתרה - פסק רבינו שאינו נרצע, שהרי רציעה חבלה היא, ומספק אסור לחבול בו אף ברשותו של העבד, שהרי אסור לאדם שיחבול בעצמו, כמפורש בבבא-קמא צא: ופ"ה מהלכות חובל ומזיק הלכה א, וראה בכסף-משנה וביקק תפארת].

יב. מה⁷⁹ בין מוכר עצמו למכרוהו בית דין? מוכר עצמו - אינו נרצע, ומכרוהו בית דין - נרצע⁸⁰. מוכר עצמו - אסור⁸¹ בשפחה פנענית, ומכרוהו בית דין - רבו מוסר לו שפחה פנענית. מוכר עצמו - נמכר לעובד פוככים, ומכרוהו בית דין - אינו נמכר אלא לישראל⁸²; שנאמר: כי ימכר לך אחיך - אין

אבל לא שהרציעה תהיה אצל המזוזה. ב' שהדלת צריכה להיות עומדת כדוגמת המזוזה. (60) וזה הדבר הראשון. (61) העבד. (62) וזהו הדבר השני. (63) מכילתא ומכילתא דרשב"י (שמות כא, ו), וקידושין שם בברייתא. (64) שאחרת אינה מזוזה כלל (רש"י שם). (65) קבועה בבנין, ולא מונחת מקרקע ותלושה מן הבנין. (66) מכילתא דרשב"י שם. (67) מכילתא ומכילתא דרשב"י שם. (68) סוטה ח. בברייתא. (69) כן בברייתא שם. (70) אגודות אגודות, כמה ביחד, שנראה כאילו הם כמשא, ורוצה להפטר מהם מהר.

י. ואם אמר יאמר העבד - עד שיאמר וישנה⁷¹. העבד - עד שיאמר כשהוא עבד; אבל אם אמר אחר שש - אינו נרצע, עד שיאמר וישנה בסוף שש⁷² בתחילת פרוטה אחרונה⁷³. פיצד? כגון ששנשאר מן היום שנה פרוטה מדמי מכירתו או יתר מעט. אבל אם נשאר פחות משנה פרוטה⁷⁴ - הרי זה כאומר אחר שש.

(71) קידושין כב. בברייתא, וכן במכילתא ומכילתא דרשב"י, וספרי פ' ראה (לדברים טו, יז). (72) [בכתב-יד מינכן בקידושין שם: "תנו רבנן: אם אמר יאמר", עד שיאמר וישנה. "העבד" עד שיאמר כשהוא עבד. אמר בתחילת שש ולא בסוף שש - אינו נרצע, שנאמר "אם אמר יאמר העבד". אמר בסוף שש ולא אמר בתחילת [שש] - אינו נרצע, שנאמר "לא אצא חפשי", אמר בסוף שש ולא אמר בתחילת שש - אינו נרצע, שנאמר "אם אמר יאמר העבד", עד שיאמר כשהוא עבד" (תורה שלמה פ' משפטים פרק כא אות קו). ונראה שנוסחת רבינו היתה כדלהלן: "תנו רבנן: אם אמר יאמר" עד שיאמר וישנה, "העבד" עד שיאמר עבד. אמר בתחילת שש ולא בסוף שש - אינו נרצע, שנאמר "אם יאמר (ותיבת "העבד" יש למחוק, וכן אינה בכ" שם ד"ה ה"ג לפי הגירסא השניה, וכמו כן יש למחוק תיבות "אמר בסוף שש ולא אמר בתחילת [שש] אינו נרצע, שנאמר לא אצא חפשי"). אמר בסוף שש ולא אמר בתחילת שש - אינו נרצע, שנאמר "אם אמר יאמר העבד", עד שיאמר כשהוא עבד". וזהו פירוש הדברים: "אמר בתחילת שש, כפי מסקנת הסוגיא, היינו בתחילת פרוטה אחרונה, פעם אחת, ולא אמר בסוף שש, כפי מסקנת הסוגיא, היינו בסוף פרוטה אחרונה - אינו נרצע, שנאמר "אם אמר יאמר", כלומר עד שיאמר וישנה. אמר בסוף שש, היינו בסוף פרוטה אחרונה, ואפילו אמר אז פעמיים (ועיין רש"י שם) ולא אמר בתחילת שש בתחילת פרוטה אחרונה - אינו נרצע, שנאמר וכו' "העבד" עד שיאמר כשהוא עבד". אבל אם אמר גם בתחילת פרוטה אחרונה, שאז עודנו עבד וגם המשיך לומר פעם שניה בסוף פרוטה אחרונה, כיון ששתי האמירות היו ביחד, זו אחרי זו, הכל מצטרף ביחד, וכאילו אמר הכל בתחילת פרוטה האחרונה בעודנו עבד]. (73) [כלומר, אמירה ראשונה בתחילת הפרוטה, ואמירה שניה אחריה בתוך הפרוטה האחרונה, והכל מצטרף לאמירה ראשונה, וכאילו היה הכל בתחילת הפרוטה בעודנו עבד, כמבואר למעלה]. ומכיון שכתב רבינו

בית-דין (שההענקה לו היא מצד צדקה) גם הענקה לשכיר בזמן הזה מצד המוסר והטוב.

(על פי לקו"ש ח"ט ע' 153)

(79) דברי סיכום של רבינו. (80) למעלה הלכה ו. (81) למעלה הלכה ג. (82) ראה למעלה פ"א הלכה ג. (83) 'ספרא' בהר פרק ז הלכה א. ולמעלה בפ"א שם לא הביא רבינו את המקור הזה, ורק כאן בדברי הסיכום הביאו, וצ"ע. (84) למעלה פ"ב הלכה ב-ג. (85) כדעת תנא-קמא בברייתא קידושין יד: ולא כרבי אליעזר, ודרשו כן ממה שנאמר "הענק תעניק לו" - "לו ולא למוכר עצמו" (שם טו.) וראה במשנה-למלך שהעיר על הסתירה בדברי רבינו. (86) וטעם ההבדל בין מוכר עצמו למכרוהו בית-דין הוא, מפני שמכרוהו בית-דין בגניבתו, כשיוצא אין בידו כלום, וחסה התורה עליו וציוותה להעניק לו. אבל מוכר עצמו, כיון שיכול למכור עצמו לשנים מרובות, בזמן שיוצא אינו יוצא בידים ריקניות ("יקר תפארת" להרדב"י).

יג. מפי השמועה למדו, שאין האשה נרצעת. וכן יראה מענין הפתוב, שהרי אומר בנרצע: אהבתי את אדני את אשתי ואת בני⁸⁷. ומהאמר: ונאמר: ונאמר: לאמתך תעשה כן? להעניק⁹⁰. שפשוט שמצות עשה להעניק עבד עברי, כן מעניק אמה העבריה.

(87) ב'ספרי' ובגמרא שם, למדו זאת מהפסוק "ואם אמור יאמר העבד" - "עבד ולא אמה". אבל שם יד: וטו. מבורר שלדעת תנא-קמא של רבי אליעזר, שהלכה כמותו, דרשו מ"העבד" שתי דרשות, ולכן נוח לו לרבינו להביא מ"אהבתי את אשתי וגו'" (88) כל השקלא-וטריא ב'ספרי' ובקידושין יז: (89) שלכאורה נראה שגם האמה נרצעת, שהרי בתחילת הפסוק הנ"ל מדובר על רציעה. (90) ואם כן "אף" זה אינו מוסב על הפסוק הנ"ל, אלא על מה שנאמר בפסוק קודם בפרשה הנ"ל "הענק תעניק לו" (שם פסוק יד).

יד. כל המשלח עבדו ונאמתו ריקם - עובר בלא תעשה, שנאמר: לא תשלחנו ריקם. והרי הפתוב נתקן לעשה⁹¹, שנאמר: העניק תעניק לו. אחד⁹² היוצא בסוף שש⁹³, או שיוצא ביוכל, או במיתת האדון⁹⁴, וכן האמה העבריה שיוצאת באחד מכל אלו או בסימנין⁹⁵ - הרי אלו מעניקין להם⁹⁶. אבל⁹⁷ היוצא בגרעון פסך - אין מעניקין להם. שנאמר: וכי תשלחנו חפשי מעמך; וזה לא שלחו חפשי, אלא העבד נתן שאר הדמים שנשאר לו לעבד בהן ואחר כך יצא⁹⁸. העניק תעניק לו מצאנף מגרנף ומיקבך - בענין⁹⁹ צאן גרן ויקב, דברים שיש בהם ברכה¹⁰⁰ מחמת עצמן¹⁰¹, הוא שחייב להעניק לו מהם; אבל הפסחים והבגדים¹⁰² - אינו חייב לתן לו מהם¹⁰³. וכמה¹⁰⁴ נותן לו? אין פחות משוה שלשים סלע¹⁰⁵, בין ממין אחד בין ממנין הרבה¹⁰⁶; פשלים¹⁰⁷ של קנס העבד, שנאמר בו: יתן

1 בית דין מוכרין אותו אלא לה⁸³. מוכר עצמו - נמכר
2 לשש ויתר על שש, מכרוהו בית דין - אינו נמכר
3 אלא לשש⁸⁴. מוכר עצמו - אין מעניקין לו⁸⁵,
4 מכרוהו בית דין מעניקין לו⁸⁶.

~ נקודות משיחות קודש ~

"מוכר עצמו אין מעניקין לו".

בנוגע למצות הענקה, כתב החינוך (מצוה תפ"ב בסופה) שגם בזמן הזה שאין היובל נוהג ואין נוהגים דיני עבד עברי "ישמע חכם ויוסף לקח, שאם שכר מבני ישראל ועבדו.. שיעניק לו בצאתו מעמו מאשר ברכו ה' יתברך". והקשה עליו ב'מנחת חינוך' שהוא נגד דעת הרמב"ם כי דבריו אלו יכולים להתקיים רק להדעה שמצות הענקה היא גם במוכר את עצמו וגם במכרוהו בית-דין. אבל לדעה שחייב הענקה היא רק במכרוהו בית-דין, אין לומר שנוהגת גם בזמן הזה מצד המוסר כי אז אין לחלק בין מוכר עצמו ומכרוהו בית-דין, שהלא המוסר מחייב ליתן לשניהם והלא הרמב"ם פסק כדעה הזו שחייב הענקה הוא רק במכרוהו בית-דין, ולא שכיח "שהרב המחבר (דעת החינוך) יהיה נוטה מדעת הרמב"ם אם לא שפירש להדיא".

ויש לתרץ ובהקדים: זה שהענקה נוהגת רק במכרוהו בית-דין, אפשר לפרש בשני אופנים:
(א) ש"אין לך בו אלא חידושו" וכל מה שחידשה תורה הוא חיוב ההענקה במכרוהו בית-דין, ובמילא אין הענקה ב"מוכר את עצמו".

(ב) החידוש שחידשה תורה "לו ולא למוכר את עצמו" בא למעט הענקה למוכר את עצמו.

ואם נלמד כפי האופן השני, הרי לא מיעטה תורה הענקה לשכיר שהרי אינו בגדר - "מוכר את עצמו" ממילא אפשר ללמוד דין הענקה מצד המוסר מדין הענקה למי שמכרוהו בית-דין גם בזמן הזה שאם שכר מבני ישראל ועבדו שצריך להעניק לו מאשר ברכו ה', ולא יקשה ה'חינוך' מהרמב"ם כאן.

ועוד יש לומר ששני אופני ההסברה הנ"ל במצות הענקה תלויים בשני אופני ההסברה שבכללות מצות הענקה.

(א) שהיא בגדר של שכר פעולה, ומה שחידשה תורה במי שמכרוהו ב"ד הוא שגם הענקה היא חלק משכר פעולתו.
(ב) שהיא בגדר של צדקה שנותן האדון כהכרה על עבודתו של העבד.

והנה ב'מניין המצות', סידר הרמב"ם מצות הענקה מיד לאחר מצות צדקה, ומה שמשמע שלדעתו גדר מצות הענקה הוא כאופן השני, היינו צדקה. ועל פי זה אין הכרח לומר שה'חינוך' "נוטה מדעת הרמב"ם" כי הגם שהתורה מיעטה מוכר את עצמו מהענקה, אפשר ללמוד ממכרוהו

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

11 פְּלוֹם¹²¹; שְׁאִין אָדָם¹²² מוֹרִישׁ זְכוּת שֵׁשׁ לוֹ בְּבִתּוֹ
12 לְבָנוֹ.

112 קידושין טז: בברייתא, וכפירושה ע"י רב ששת (שם יז.). 113 שחייב להשלים שנות עבודתו (גמרא שם, וכו' למעלה פ"ב הלכה ד). 114 כלומר, אע"פ שיציאתו על-ידי היובל - כיון שברח, אינו בכלל "וכי תשלחנו" (שם). 115 שם טז: בברייתא. 116 שנאמר: "העניק תעניק לו" - "לו ולא לבעל חובו" (שם טו. וטז:). ומשמע שאף לאחר שבאה העניקה ליד העבד, אין בעל-חוב גובה הימנו, לא כדברי רש"י (שם ד"ה ולא לבעל חובו) שאין האדון חייב להגבות את ההעניקה לבעל-חוב, שמשמע מדבריו שלאחר שבא לידו - בעל-חובו גובה הימנו. וכן לענין מעשר שני, שעליו אמרו בתוספתא פאה פ"ד (הוצאת הגר"ש ליברמן (עמ' 59, 61): "מעשר שני [ענין] אין גובין ממנו מלוה וחוב", לפי דעת ראבי"ה (באור-זרוע הלכות צדקה סימן יא) הכוונה למעשר עני שביד העני, שלצורך העני ניתן לא לפריעת חוב (תוספתא כפשוטה שם, והוא הדין להעניקה, וראה במשנה-למלך). 117 ברייתא שניה, שם. 118 [בעודה אמה (פט"ז מהלכות אבידה הלכה יג), ומקור הדברים מהברייתא שם]. 119 [זכותו בענק הוא כזכותו במציאתה, ולא כזכותו במעשה ידיה (כתובות מו:), ואע"פ שענק הוא כשכר פעולה (קידושין טו.) - שהרי מעשי ידיה למדו ממה שנאמר (שמות כא, ז) "וכי ימכור איש את בתו לאמה" - "מה אמה מעשה ידיה לרבה, אף בת מעשה ידיה לאביה" (שם, מו:), וזה לא שייך בענק, שהרי גם לרבה אין חלק אלא במעשה ידיה ממש ולא בהענקות מעין אלה, שוודאי דינן כמציאה שהיא של אביה אף בעודה אמה, כנ"ל. אלא ודאי דין ענק כדין מציאה, שתיקנו לו לאב משום איבה (כתובות שם), שאם לא תתן לו מציאותיה, לא יתן לה מזונות (רש"י שם), והוא-הדין לענק, וראה להלן]. 120 כלומר, לרשותו. ובא לידה כבא לידו (כסף-משנה) וראה להלן. 121 [אף שלענין מעשה ידיה, אמרו (כתובות מב. במשנה): "אף-על-פי שלא גבתה, מת הרי הן של אחין" - אין זה אלא במעשה ידיה, שהם שלו מן התורה (שם מו:), אבל ענק שאינו שלו אלא מתקנת חכמים משום איבה, כנ"ל - לא זכה בו האב אלא משעה שגבתה, ועיין משנה-למלך]. 122 שם מג.

יום חמישי י' סיון ה'תשע"ט

פרק רביעי

1 נתבארו בו דיני מכירת אמה עברייא ואופני יציאתה, ודיני מצוות ייעוד, לו ולבנו.

13 א. אָמָה² הָעֶבְרִיָּה הִיא הַקְטָנָה³ שֶׁמְכָרָה אָבִיהָ.⁴
14 וּמִשְׁתַּבֵּיָּא שְׁתֵּי שְׁעֵרוֹת אַחֵר שְׁתֵּים עָשָׂרָה שָׁנָה⁵
15 וְתַעֲשֶׂה נַעֲרָה⁶ - אֵינוֹ יָכוֹל לְמַכְרָהָ⁷, אָף עַל פִּי
16 שְׁעֵדִין יֵשׁ לוֹ רְשׁוּת בָּהּ, וְיֵשׁ לוֹ לְקַדְּשָׁהּ לְכָל מִי
17 שְׁיִרְצָהּ⁸. אָף⁹ הַקְטָנָה שֶׁהִיא אִילֻנִּית¹⁰ בְּסִמְנֶיהָ¹¹
18 וְאִינָהּ רְאוּיָה לְהַבְאֵת שְׁתֵּי שְׁעֵרוֹת¹² - יֵשׁ לְאָבִיהָ
19 לְמַכְרָהָ¹³ כֹּל זְמַן שֶׁהִיא קְטָנָה¹⁴. אָבִל¹⁵ הַטְּמֻם¹⁶

1 לְאִדְנֵי¹⁰⁸. בִּין¹⁰⁹ שְׁנֵתְבָרָה הַבֵּית בְּגָלְלוֹ בֵּין שְׁלֹא
2 נִתְבָּרָה; שְׁנֵאמַר: הָעֵנִיק תַּעֲנִיק לוֹ - מִכָּל מְקוֹם. אִם
3 בֵּין¹¹⁰, לָמָּה נֵאמַר: אֲשֶׁר בִּרְכָךְ? הַפֶּל לְפִי הַבְּרָכָה תֵּן
4 לְיָ¹¹¹.

91 כתב כן שלא נאמר שלאחר שעבר ושלחו בלי העניקה - שוב אינו חייב להעניק, כדעת רבי יהודה במצות שילוח הקן, שלאחר שלקחה - שוב אינו מצווה לשלחה (חולין קמא. במשנה), אלא גם לאחר מכן חייב הוא להעניק לו. וכדעת חכמים בענין שילוח הקן (חולין שם). ולפי"ז אינו חייב מלקות על הלאו, שהרי לאו הניתק לעשה - אין לוקין עליו. 92 'ספרי' פ' ראה (לדברים טו, יג) הובא בקידושין טז: 93 למעט את היוצא בגרעון כסף, באמצע שש, כבסמוך. 94 בלא בן (למעלה פ"ב הלכה יב), או נרצע שאינו עובד גם את הבן (למעלה הלכה ז). 95 סימני נערות. 96 אע"פ שבפסוק לא מפורש לענין העניקה אלא היוצא בשש, למדו כן ב'ספרי' ובגמרא שם ממה שנאמר בפסוק הנ"ל פעמיים "תשלחנו", לרבות כל מיני שילוח. 97 כתנא-קמא שם, ולא כרבי מאיר. 98 ואם שחרר עבדו מרצונו, יתכן שחייב להעניקו. [ניתכן גם ששחרור מרצון אף הוא בא על-ידי התעוררות של העבד, שעשה לאדון איזה נחת-רוח וכיוצא בזה, ואין זה "שילוחו מעמך"]. 99 בכ"י תימן, ובדפוס רומי: "כענין" כלומר: כעין. 100 ריבוי. שנאמר "אשר ברכך ה' אלקיך" (דברים טו, יד), ומכאן למדו לכל שיש בו ברכה, אע"פ שאינו צאן גורן ויקב (קידושין יז. בברייתא). 101 שהם בעצמם מתרבים, כגון בעלי חיים שמתרבים בוולדות, או אפילו פרדות, שגופם הולך ומשתבח, וכדעת רבי שמעון ולא כרבי אליעזר בן יעקב (קידושין שם). 102 "כספים" נזכרו בברייתא שם, ואילו "בגדים" הוסיף רבינו מדעתו שהרי שניהם אינם מתברכים מעצמם, ואם נתמעטו בגדים שאינם עומדים לרווח ולרווח, כל-שכן שנתמעטו בגדים שאינם עומדים לרווח כלל ("קר תפארת' להרדב"ז). 103 כלומר, אם אין לו אלא כספים ובגדים, אינו חייב בהעניקה כלל. וראה במשנה-למלך. 104 שם יז. בברייתא. 105 כרבי יהודה ולא כרבי מאיר ורבי שמעון (שם), בהתאם לכלל שרבי מאיר ורבי יהודה - הלכה כרבי יהודה, רבי שמעון ורבי יהודה - הלכה כרבי יהודה (עירובין מו: - משנה-למלך). 106 כן בדברי רבי מאיר שם, ולא מצאנו שרבי יהודה חולק על זה (משנה-למלך). 107 ההשוואה בגמרא שם. 108 וכאן נאמר "תתן לו", ולמדו גזירה-שוה "נתינה - נתינה" (קידושין שם). 109 'ספרי' פ' ראה שם. הובא בקידושין יז: וכתנא-קמא ולא כרבי אלעזר בן עזריה. 110 'ספרי' וגמרא שם. 111 אם נתברך הבית בשבילו הרבה, תוסיף על הענקתו, ואם לאו - אל תפחות מן הכתוב (רש"י שם).

5 טו. אִם¹¹² בִּרְכָךְ¹¹³, וּפָגַע בּוֹ יוֹבֵל כְּשֶׁהוּא בּוֹרֵחַ,
6 וְיָצָא לַחֲרוֹת - אֵינוֹ חַיֵּב לְהַעֲנִיקוֹ; שְׁנֵאמַר: וְכִי
7 תִּשְׁלָחֵנוּ וְגוֹמַר¹¹⁴. עֲנָק¹¹⁵ עֶבֶד עֲבָרִי - לַעֲצָמוֹ, וְאִין
8 בַּעַל חוֹב גּוֹבֶה הֵימָנוּ¹¹⁶. וְעֵנֵק¹¹⁷ אָמָה הָעֶבְרִיָּה, וְכֵן
9 מְצִיאָתָהּ¹¹⁸ - לְאָבִיהָ¹¹⁹. וְאִם מֵת אָבִיהָ קֹדֶם שְׁכִיבָא
10 לְיָדוֹ¹²⁰ - הֲרִי הֵן שֶׁל עֲצָמָהּ, וְאִין לְאִחֶיהָ בָּהֶם

1 וְהָאֲנָדְרוֹגִינוֹס¹⁷ - אֵינוֹ נִמְכָּר לֹא פְעֻבָּד¹⁸ עֲבָרִי וְלֹא
2 פְּדִין הָאָמָה הָעֲבֵרִיָּה¹⁹.

(2) כתובות מ: במשנה. (3) עד גיל שנים עשרה שנה ויום אחד, ואפילו הביאה שתי שערות בתוך הזמן הזה (פרק ב מהלכות אישות הלכה א). (4) שאילו היא עצמה אינה יכולה למכור עצמה, שהרי היא קטנה, ואפילו כשהיא נערה אינה יכולה למכור עצמה (למעלה פרק א הלכה ב) ואמה אינה יכולה למכרה (מכילתא לשמות כא, ו). (5) ויום אחד (הלכות אישות שם הלכה ג). (6) והיא תקופה הנמשכת שישה חדשים (שם הלכה ב). (7) משנה שם. וקל וחומר הוא: אם המכורה כבר, יוצאת בסימנים (להלן פרק ד הלכה ה) - אינה מכורה אינו דין שלא תימכר (ערכין כט:). (8) כתובות מו: ופרק ג מהלכות אישות הלכה יא. (9) קידושין ד. בברייתא ופירושה בגמרא שם. (10) מלשון איל, שיש בה תכונות גבריות, וראה פרק ב מהלכות אישות הלכה ג. (11) כגון שקולה עבה וכדומה (ראה בהלכות אישות שם הלכה ו). (12) כגון שהיא בת שש עשרה ויש לה סימני איילוניות ולא הביאה שתי שערות, שדינה כקטנה עד שתהא בת עשרים (הלכות אישות שם הלכה ג), וראה להלן הלכה ה. (13) ואין אנו אומרים, שמכיוון שאין בה נערות, אין בה דין מכירה (גמרא שם). (14) היינו, עד גיל עשרים, אם יש בה סימני איילוניות, או עד גיל שלושים וחמש אם אין בה, ראה בהלכות אישות שם הלכה ד. (15) תוספתא ביכורים פרק ב. וראה בפרק ב מהלכות נזירות הלכה יא. (16) אטום, שאין לו לא זכרות ולא נקבות (פרק ב מהלכות אישות הלכה כה). (17) שיש לו גם זכרות וגם נקבות (שם הלכה כד). (18) שמא נקבות הן ואין האשה נמכרת בגניבתה וכן אינה מוכרת עצמה (למעלה פרק א הלכה ב), וראה משנה למלך. (19) שמא זכרים הם, ואין לאב זכות בבנו למוכרו.

3 ב. אֵין²⁰ הָאֵב רִשְׁאִי לְמִכַּר אֶת בְּתוֹ, אֶלֶּא אִם בֶּן
4 הָעֲנִי וְלֹא נִשְׁאָר לוֹ בָּלוֹם, לֹא קָרַקַע וְלֹא
5 מִטְּלָטְלִין²¹, וְאֶפְלוּ בְּסוּתָה²² שְׁעָלִיו. וְאֵף עַל פִּי כֵן²³
6 כּוֹפִין אֶת הָאֵב לְפִדְוֹתָהּ²⁴ אַחֲרֵי שֶׁמִּכְרָהּ, מְשׁוּם פָּגַם
7 מִשְׁפָּחָהּ²⁵. בְּרַח הָאֵב אוֹ שְׁמַתָּה²⁶ אוֹ שְׁלֹא הָיָה לוֹ
8 לְפִדְוֹתָהּ - הָרִי זֶה עוֹבְדָת עַד שֶׁתֵּצֵא²⁷.

(20) יוצא מתוך הברייתא שהביא רבי יוסי בר חנינא בקידושין כ. [וכן מפורש בתוספתא ערכין פרק ה: "אין אדם רשאי למכור את בתו וכו' אלא אם כן העניין"]. (21) כן הוא בקידושין שם, שאדם מוכר מטלטלין ואחר כך שדהו, ואחר כך ביתו, ורק אחר כך בתו. (22) ראה למעלה פרק א הלכה א. (23) כלומר, אף על פי שמכרה מחמת עוני, שלא נשאר לו כלום, כנ"ל. (24) אם מצאה ידו (יקר תפארת, וכן כתב רש"י בקידושין יח.). ומקור הדבר בברייתא בקידושין שם: "ומפדין אותה בעל כורחו, מה שאין כן בעבר". ואף על פי ששם פירשו ברייתא זו לדעת רבי שמעון שאומר אין אדם מוכר את בתו לשפחות אחר שפחות, ולפיכך כופין באמה העבריה, ולא בעברי, שיכול למכור עצמו שוב פעם אחרי הפדייה, אבל לרבנן שמוכר

אותה לשפחות אחר שפחות שאין תועלת בכפייה זו, שהרי יחזור וימכרנה, נראה שאין כופין אותו לפדותה, והרי רבינו פוסק להלן הלכה יג כרבנן - סוגייה זו שלא חילקה בין עבריה לעברי ושאלו: "אי הכי עבד עברי נמי", ומתוך זה באו לידי החילוק הנ"ל שעבד עברי יכול למכור עצמו עוד הפעם, ואמה עבריה אינה נמכרת ונשנית כדעת רבי שמעון - סוגייה זו אינה לפי ההלכה, שהרי רבי סובר שם טו: שעבד עברי הנמכר לישראל אינו נגאל בקרובים, כלומר, אין כופין את קרוביו לפדותו, וכן פסק רבינו למעלה פרק ב הלכה ז, ולפי זה מתפרשת ברייתא זו בפשיטות, שרק באמה העבריה כופין את האב ואילו בעבד עברי אין כופין את קרוביו לפדותו, ולפי זה אפילו לדעת חכמים של רבי שמעון הסוברים, שמוכר את בתו לשפחות אחר שפחות, כופין אותו לפדותה, ומה שאין כופין בעבד עברי אין זה מפני שנמכר ונשנה, אלא שבעבד עברי אין דין כפייה כלל, וראה במשנה למלך. (25) שם בקידושין בסוגיית הגמרא. (26) כאן רמז רבינו שאמה עבריה אינה יוצאה לחירות במיתת האב, ודלא כריש לקיש בקידושין טו. שדבריו נשארו בתיובתא שם טו: וראה באור שמת. (27) בדרכים הרגילות, להלן הלכה ד וה. ואין אנו כופים את הקרובים לפדותה (כסף משנה). וראה למעלה פרק ב הלכה ז.

9 ג. אָמָה²⁸ הָעֲבֵרִיָּה נִקְנִית בַּכֶּסֶף²⁹ אוֹ בַּשְּׂוֵה פֶסֶף³⁰
10 וּבַשְּׁטָר³¹, וְאֵינָה נִקְנִית בַּפְּרוּטָה³², מִפְּנֵי שְׁעָרֶיהָ
11 לְקִנְיָתָהּ בְּדָמִים שְׂרָאוּיִין לְגִירָעוֹן, פְּדִי שְׁתִּגְרַע
12 פְּדִינָהּ וְתֵצֵא³³. מִיֵּצֵד בַּשְּׁטָר? כּוֹתֵב עַל הַנִּזְר אוֹ עַל
13 הַחֶרֶס: בְּתִי מְכֻרָה לָךְ, בְּתִי קְנוּיָה לָךְ; וְנוֹתֵן פְּדִי
14 הָאֲדוֹן. וּשְׁטָר אָמָה הָעֲבֵרִיָּה - הָאֵב כּוֹתֵבוֹ³⁴.

(28) קידושין יד: במשנה. (29) בשקלא וטריא שם, למדו קניין כסף באמה ממה שנאמר בה "והפדה", שמגרעת פדינה ויוצאת - הרי שנקנית בכסף. (30) שם טז. בברייתא. וראה למעלה פרק ב הלכה א. (31) משנה שם יד: (32) שם יא: יב. (33) ופרוטה אינה ראוייה לגירעון, שהרי הגירעון יהיה פחות משווה פרוטה, שאין בו כל ערך (קידושין שם). ובעבד עברי לא כתב רבינו (למעלה פרק ב הלכה א) שאינו נקנה בפרוטה, משום שקניין עבד עברי בכסף נלמד מעבד הנמכר לגוי, שבו נאמר "מכסף מקנתו", מלמד שכסף קונה (כסף משנה). (34) קידושין טז. וכתב חסדא ולא כרב הונא. וטעמו משום שקניין שטר באמה העבריה נלמד מקניין שטר בעבד כנעני, שדינו כקרקע, ושם המוכר כותב השטר, שנאמר (ירמיה לב, יא) "ואקח את ספר המקנה", שירמיה הלוקח קיבל את ספר המקנה מידי חנמאל המוכר. וראה ביקר תפארת להרדב"ז.

15 ד. אָמָה הָעֲבֵרִיָּה עוֹבְדָת שֵׁשׁ שָׁנִים, פְּעֻבָּד שֶׁמִּכְרָוָהּ
16 בֵּית דִּין³⁵; שְׁנֵאמַר: כִּי יִמְכַר לָךְ אַחִיךָ הָעֲבָרִי אוֹ
17 הָעֲבֵרִיָּה³⁶, וְיוֹצֵאת בְּתַחֲלַת שָׁבַע. וְאִם פָּגַע בָּהּ יוֹכֵל
18 בְּתוֹךְ שֵׁשׁ - יוֹצֵאָה חֲנָם, פְּעֻבָּד³⁷. מֵת הָאֲדוֹן, אָף
19 עַל פִּי שְׁהֵנִיחַ בֶּן - יוֹצֵאָה חֲנָם, פְּנִרְצָע; שְׁנֵאמַר:
20 וְאֵף לְאִמָּתָךְ תַּעֲשֶׂה בֶּן. וְכֵן מְגִרְעַת מִפְּדִינָהּ³⁸

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

בהלכות אישות שם. וכן נקט בדעתו, הנודע-ביהודה מהדורא קמא אבן העזר סימן ו'.

1 וְיוֹצֵאָהּ. וְאִם³⁹ כָּתַב לָהּ שָׁטֵר שְׁחָרוּר וּמָחַל עַל
2 הַשָּׂאֵר⁴⁰ - יוֹצֵאָהּ חֲנָם, כְּעֶבֶד⁴¹.

ו. אֵין אָמָה הָעֶבְרִיָּה יוֹצֵאָהּ בְּרֹאשֵׁי אֵיכָרִים;¹³
שְׁנֵאמָר: לֹא תֵצֵא פִּצְצָת הָעֶבְדִּים. וְכֵן עֶבֶד עֶבְרִי,¹⁴
אִם הָפִיל לוֹ שָׁנוֹ אוֹ סָמָא לוֹ עֵינָיו - מְשַׁלֵּם לוֹ פְּדִין¹⁵
הַחוּבֵל בְּחֶבְרוֹ, כְּמוֹ שֶׁפָּאֲרָנוּ בְּהַלְכוֹת חוּבֵל⁴⁵.
נִמְצְאָתָה לְמֹד, שְׁאָמָה הָעֶבְרִיָּה נִקְנִית בְּשָׁנֵי דְבָרִים:¹⁷
בְּכֶסֶף אוֹ בְּשָׁטֵר; וְקֹנֶה עֲצָמָה בְּשִׁשָּׁה דְבָרִים⁴⁶:
בְּשָׁנִים, וּבִיּוֹבֵל, וּבִגְרָעוֹן כְּסָף, וּבְשָׁטֵר שְׁחָרוּר,¹⁹
וּבְמִיתַת הָאָדוֹן, וּבְסִימָנִין.²⁰

(45) פרק ד הלכה י. אבל לחירות אינו יוצא שהוקש עברי לעבדיה (מכילתא משפטים פרשה א, וכן בפרשה ג נתקצרו הדברים), וראה בכסף משנה ולחם משנה כאן. (46) ואילו עבד עברי אינו קונה עצמו אלא בחמישה דברים בלבד, לפי שאינו יוצא בסימנים. ראה למעלה פרק ב הלכה יב.

ז. יַעֲד⁴⁷ אוֹתָהּ הָאָדוֹן לְעֲצָמוֹ אוֹ לְבָנוֹ - הָרִי הִיא²¹
כְּשֶׁאָר אֲרוֹסוֹת⁴⁸, וְאִינָהּ יוֹצֵאָהּ בְּאֶחָד מִפָּל אֱלוֹ,²²
אֶלָּא בְּמִיתַת הַבַּעַל אוֹ בְּגִט. וּמִצְוֹת⁴⁹ יַעֲדוּ קוֹדֶמֶת²³
לְמִצְוֹת פְּדִיָּה⁵⁰. בְּיַעֲד⁵¹ מִצְוֹת יַעֲדוּ? אוֹמֵר לָהּ בְּפָנֵי²⁴
שָׁנִים: הָרִי אֶת מִקְדָּשְׁתָּ לִּי, הָרִי אֶת מְאֻרְסֶת לִי, הָרִי²⁵
אֶת לִי לְאִשָּׁה⁵²; אֶפְלוּ⁵³ בְּסוּף שֵׁשׁ סָמוּךְ לְשִׁקִּיעַת²⁶
הַחֲמָה⁵⁴. וְאִינוּ צָרִיךְ לִתֵּן לָהּ כָּלוּם, שְׁמָעוֹת²⁷
הָרֵאשׁוֹנוֹת לְקִדּוּשֵׁין נִתְּנָה⁵⁵. וְנוֹהֵג⁵⁶ בָּהּ מִנְהַג²⁸
אִישׁוֹת, וְאִינוּ⁵⁷ נוֹהֵג בָּהּ מִנְהַג שְׁפָחוֹת. וְאִינוּ מְעַד²⁹
שְׁתֵּים פְּאַחַת; שְׁנֵאמָר: יַעֲדָהּ. וְכִיַּעֲד מִיַּעֲדָה לְבָנוֹ?³⁰
אִם הָיָה⁵⁸ בְּנוֹ גָּדוֹל⁵⁹, וְנָתַן רִשׁוֹת לְאָבִיו לְיַעֲדָהּ לוֹ³¹
- הָרִי הָאֵב⁶⁰ אוֹמֵר לָהּ בְּפָנֵי שָׁנִים: הָרִי אֶת מִקְדָּשְׁתָּ³²
לְבָנִי.³³

~ נקודות משיחות קודש ~

"ומצות יעוד קודמת למצות פריה"

והדין הוא ש"אין אמה עבריה נמכרת אלא למי שיש לה עליו או לבנו קידושין, כדי שתהיה ראויה ליעוד" (ה"א). מכאן נראה גודל הכבוד והעילוי של בת ישראל. שבכדי למכור עבד מספיק שאם גנב ו"אין לו ונמכר בגניבתו", אבל באמה עבריה נאמרו כמה וכמה תנאים: האחד שאינה נמכרת בגניבתה, ורק אם אביה עני ולא מצא מה יאכל ולא נשאר לו כלום לא קרקע ולא מטלטלין ואפילו כסות שעליו, רק אז מותר לו למכור את בתו לאמה לזמן קצר כדי שתסייע בפרנסה וגם אח"כ יוצאת בסימנים. ובנוסף, אין למכרה למי שאין לו יעוד עליה ואינו יכול לשאתה לאשה כי בבת ישראל נראית בגלוי תכליתה, עניין החתונה והקמת בית בישראל.

(על פי לקו"ש חלק כ"ז ע' 372)

(47) קידושין יח. בברייתא וכפירושה על ידי רב ששת.

(35) שאינו נמכר אלא לשש, ואילו מוכר עצמו נמכר גם ליותר משש (למעלה פרק ג הלכה יב). (36) וגומר: "ועבדך שש שנים ובשנה השביעית תשלחנו חפשי מעימך". (37) כלומר, ככל העבדים העבריים (בין מוכר עצמו ובין מכרוהו בית דין) שיוצאים ביובל (למעלה פרק ב הלכות ב"ג). ומקור הלכה זו במשנה בקידושין יד: (38) ככתוב (שמות כא, ח): "והפדה". ומזה למדו אף לעבד (קידושין טז). וכן מפורש במשנה שם יד: שגם העבד וגם האמה יוצאים בגירעון כסף. (39) שם טז. בברייתא. (40) ובמחילה בלי שטר אינה יוצאה, כמבואר למעלה פרק ב הלכה יא. (41) בברייתא שם אמרו שעבד קונה עצמו בשטר. וברור שהוא הדין לאמה, שהרי כל עיקר יציאה בשטר נלמד מעבד כנעני, שכתוב בו "או חופשה לא ניתן לה" ולמדו בגזירה שווה "לה-לה" מגט אשה שנאמר בה "וכתב לה" (רש"י שם), ואם כן אין לחלק בין עבד לאמה.

ה. יִתְּרָה אָמָה הָעֶבְרִיָּה, שֶׁהִיא יוֹצֵאָהּ בְּסִימָנִין.³
כִּיצַד? בְּגוֹן שֶׁהֵבִיָּאָה סִימָנִין וְנַעֲשִׂית נַעֲרָה - יוֹצֵאָהּ⁴
לְחֵירוֹת בְּלֹא כֶסֶף. אֶפְלוּ הֵבִיָּאָה סִימָנִין מֵאַחֵר יוֹם⁵
שֶׁלְקָחָהּ - הָרִי זוֹ יוֹצֵאָתָה לְחֵירוֹת. שְׁנֵאמָר: יוֹצֵאָהּ⁶
חֲנָם⁴² - רָבָה לָהּ הַתָּוֵב יִצְיָאָה אַחֲרַת בְּחָנָם יֵתֵר עַל⁷
הָעֶבֶד. מִפִּי הַשְּׁמוּעָה לְמֹדוֹ, שֶׁהִיא הֵבִיָּאָה סִימָנִין⁸
נַעֲרָה. וְתַחֲזֹר לְרִשׁוֹת אֲבִיהָ, עַד שֶׁתִּבְגֵּר וְתֵצֵא⁹
מִרִּשׁוֹת אֲבִיהָ⁴³. הֵייתָ הֵבִיָּאָה אֵילּוֹנִית, שְׁאֵין לָהּ יָמֵי¹⁰
נַעֲרָה, אֶלָּא יוֹצֵאָתָה מִקְטָנוּתָהּ לְבָגֵר - בִּיּוֹן שֶׁבְּגָרָה¹¹
תֵּצֵא לְחֵירוֹת⁴⁴.¹²

(42) בברייתא קידושין ד. אמרו: "ויצאה חנינם אלו ימי בגרות, אין כסף אלו ימי נערות". ועיין כסף משנה כאן ורש"י שם יד: במשנה שאף הם הביאו מויצאה חנינם על ימי נערות וברש"י על התורה שמות כא, א. נראה שמה שאמרו "ויצאה חנינם אלו ימי בגרות" אין זה אלא אם לא נכתב "אין כסף", אבל עכשיו שנכתב "אין כסף" לרבות נערות, שוב נלמדו ימי נערות מ"ויצאה חנינם" וימי בגרות מ"אין כסף". וראה בתורה תמימה שם אות פט. (43) ככל נערה. (44) שם ד. אמרו שאין צריך לכך לימוד מיוחד, שהרי קל וחומר הוא: אם סימנים שאינם מוציאים מרשות האב - מוציאים מרשות האדון, בגרות שמוציאה מרשות האב - אינו דין שמוציאה מרשות האדון. וכל הפסוק הנ"ל (ויצאה חנינם אין כסף) לא בא ללמד אלא על עיקר מכירת איילונית, שבלי הפסוק היה מקום לומר שכיוון שאינה מביאה סימנים אינו יכול למכרה כלל. וראה למעלה הלכה א. [והמדובר כשנמכרה בהיותה בת שש עשרה והיו לה סימני איילונית ולא היו לה שתי שערות שדינה כקטנה עד שתהא בת עשרים (פרק ב מהלכות אישות הלכה ג) ואז היא יוצאת בתור בוגרת. ואין אנו אומרים שנעשית איילונית למפרע ולא הייתה מכירתה מכירה כלל (ראה משנה למלך למעלה הלכה א), שדעת רבינו לפסוק כשמואל ביבמות פ. שאינו נעשה סריס למפרע, והוא הדין לאיילונית. וכן נראה מדבריו

י. אין האדון יכול למכור אמה העבירה, ולא לתנה
לאיש אחר, בין רחוק בין קרוב⁷⁹. ואם מכר או נתן
לא עשה כלום⁸⁰. שנאמר: לעם נכרי לא ימשל
למכרה בכגדו בה. וכן עבד עברי⁸¹ לא יכול למכרו
לאחר ולא לתנו. ויראה לי, שלא הצרך הכתוב
לאסר דבר זה [באמה], אלא מפני שיש לו לייעדה
לבנו, לכך נאמר: לעם נכרי לא ימשל למכרה.

~ נקודות משיחות קודש ~

שורש ורוחניות ענין אמה עבריה - "כי ימכור איש את בתו
לאמה כו" - הוא ירידת הנשמה בגוף, וכשם שאין למכור
אמה למי שאין לו עליה יעוד, כך אין הנשמה יורדת בגוף
אם לא שנראית מיד בתחילת הירידה התכלית שהיא
לצורך עליה, יחוד הקב"ה וכנסת ישראל - שלימות עניין
הדירה לעצמותו ית' בתחתונים.

ולכן דווקא באמה עבריה ישנו התנאי של יעוד, כי עבודתה
של האשה היא שלימות העבודה לעשות לו יתברך דירה
בתחתונים, ודווקא היא המביאה חטים ופשתן לעשות
מהם לבושים ומאכלים לאדם שמהם מקבל החיות והכח
לעבודת ה', ועד לתכלית השלימות הולדת בנים ובנות על
ידי יחוד איש ואישה תכלית השלימות לעשות לו ית' דירה
בתחתונים.

(על פי לקו"ש חכ"ו ע' 372)

78) כל דברי רבינו מפורשים במכילתא דרשב"י שמות כא,
ח. ויש שהביאו מגמרא מפורשת בערכין כח. "יכול יחריס
אדם בנו ובתו עבדו ושפחתו העבריים ושדה מקנתו תלמוד
לומר בהמה, מה בהמה יש לו רשות למכרה אף כל שיש
לו רשות למכרה" - הרי שאין לו רשות למכור עבדו
ושפחתו העבריים. וראה בכסף-משנה למעלה פרק ב הלכה
יב שכתב כדברי רבינו כאן בשם הרלב"ג. 79) במכילתא
דרשב"י שם למדו כן ממה שנאמר "לעם נכרי לא ימשול
וגו'" - "לעם לא ימשול למכרה", כלומר, לקרובים, ולנכרי
לא ימשול למכרה" - לרחוקים. 80) כן הוא במכילתא
דרשב"י (תורה שלמה שם סימן קפד). 81) במכילתא
דרשב"י (תורה שלמה שם) למדו כן בקל וחומר: "אם אמה
העבריה שהוא רשאי לייעדה לו ולבנו, אינו רשאי למכרה,
עבד עברי שאין לו בו רשות כלל, על אחת כמה וכמה".
וראה בכסף משנה.

יא. אין אמה העבירה נמכרת אלא למי שיש לה
עליו או לבנו⁸² קדושין, כדי שתהא ראויה לייעוד.
פי' מוכר? אדם את בתו לאביו⁸³; שאף על פי
שאין האדון יכול לייעדה⁸⁴ - ראויה היא לבנו,
שהרי האמה בת אחיו. אבל אינו יכול למכור את
בתו לבנו; מפני שאינה ראויה לאדון, שהרי היא
אחותו, ולא לבנו, מפני שהיא אחות אביו.

82) קידושין יח: בברייתא וכתנא קמא ולא כרבי אליעזר.
83) אף על פי שהוא עצמו אינו יכול לייעדה - שמספיק

48) ראה לקמן הלכה ט, שהייעוד כאירוסין ואינו כנישואין.
49) בכורות יג. במשנה. ושם למדו מן הכתוב: אשר לא
יעדה והפדה", הרי שהפדיון בא רק אחרי שלא התקיים
הייעוד. 50) שאף הפדייה היא מצוה, ראה בספר המצוות,
עשה רלד. 51) קידושין יט: ברייתא כלשונה. 52) לשון
זו אינה בברייתא שם, אבל נזכרה שם ח: בברייתא, לעניין
קידושי אשה. 53) לשון הברייתא שם. וכתנא קמא ולא
כרבי יוסי בר יהודה. 54) שלא נשאר עוד שיעור עבודה,
שתמורתה פרוטה. 55) והרי זה דומה למקדש מעכשיו
ולאחר שלושים יום, שמקודשת לסוף שלושים יום למפרע.
56) ברייתא שם, כלשונה. 57) מסכת עבדים פרק א הלכה
ז. וראה במכילתא משפטים פרשה ג. 58) ולא אותה ואת
חברתה. 59) ולא קטן. קידושין יט. בעייה של ריש לקיש,
שנפתרה על ידי רבי אייבו בשם רבי ינאי. 60) בשמות
(כא, ט) מפרש רש"י, שהבן אומר לה הרי את מיועדת לי
בכסף שקיבל אבין בדמיך. ומדברי רבינו נראה שדין
הייעוד על ידי האב (ועיין לחם משנה, וראה להלן הלכה ח).

ח. אין האדון מיעד אמה העבירה לא לו ולא
לבנו אלא מדעתה⁶², אף על פי שפכר קבל אביה
מעוהיה⁶³; שהרי⁶⁴ הוא אומר: יעדה - מדעתה⁶⁵.
ואם⁶⁶ מת האדון - אין בנו יכול לייעדה לו, שהרי
יוצאה לחרות במיתת האדון⁶⁷.

61) קידושין שם, כפירוש השני של הגמרא למימרא של רבי
אייבו בשם רבי ינאי. 62) יש אומרים מרצונה (כסף משנה
וכן כתב המאירי, ועיין תוספות קידושין ה. דיבור המתחיל
שכן) וראה להלן הלכה יב. 63) כדברי רב נחמן בר יצחק
שם. 64) גם זה מדברי רב נחמן בר יצחק שם. 65) יעדה
לשון דיעה (רש"י שם דיבור המתחיל שאני הכא). ויש
מפרשים שדרשו כן בהיפוך אותיות: ידעה - יעדה, כמו כבש
- כשב, שמלה - שלמה (תורה תמימה שם). 66) הוא דבר
פשוט (כסף משנה). 67) משמע שולא זה היה יכול
לייעדה, וראה למעלה הלכה ז, שדין ייעוד הוא על ידי האב
דווקא.

ט. הייעוד⁶⁸ - כאירוסין⁶⁹, ואינו כנישואין. לפיכך⁷⁰,
אינו מטמא לה⁷¹ ולא יירשנה⁷² ולא מפר⁷³ נדריה
עד שתפנס לחפה. ואם שלש אלה⁷⁴ לא יעשה לה
- לא יעדה⁷⁵ לו, ולא יעדה לבנו, ולא נפדית בגרעון
פסף; ויוצאה חנם - בהבאת סימנין, כמו שבארנו⁷⁶,
יתר על אותן הדרכים שקונה בהן עצמה פעבד
עברי⁷⁷.

68) קידושין יח: בעייה של רבה בר אבוח שנתפחה.
69) כקידושין. 70) ההבדלים הנ"ל בין אירוסין לנישואין
הובאו בגמרא שם. 71) אם כהן הוא, שכהן אינו מתטמא
אלא לאשתו הנשואה ולא לארוסה (פרק ב מהלכות אבל
הלכה ז). 72) שהבעל יורש אשתו נשואה ולא ארוסה
(פרק כ"ב מהלכות אישות הלכות א"ג). 73) היינו, לבדו
בלי האב, ראה בפרק י"א מהלכות נדרים הלכה ט.
74) כלשון הכתוב בשמות כא, יא. 75) מכילתא שם.
76) למעלה הלכה ה. 77) למעלה הלכה ד.

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

19 **לְאַחֵר: אִם רָצָה הָאָדוֹן לְיַעַד - מֵיַעַד¹⁰¹; וְאִם לֹא**
 20 **יַעַד הָאָדוֹן לֹא לוֹ וְלֹא לְבָנוֹ - פֶּשֶׁתָּצֵא מִרְשׁוֹת**
 21 **הָאָדוֹן יִגְמְרוּ קִדּוּשִׁיהָ וְתַעֲשֶׂה אִשָּׁת אִישׁ.**

(100) קידושין יט: כתנא קמא בברייתא ולא כרבי יוסי בר רבי יהודה. (101) שהרי המעות הראשונות שלו, לקידושין ניתנו (למעלה הלכה ז). משל למי שקידש אשה מעכשיו ולאחר שלושים יום אם ירצה, ובא אחר וקידשה בינתיים, שמקודשת לראשון, אם רוצה (גמרא שם).

22 **טז. הַמוֹכֵר¹⁰² אֶת בְּתוֹ, וּפָסַק עַל הָאָדוֹן עַל מְנָת**
 23 **שְׁלֹא לְיַעַד אוֹתָהּ, אִם רָצָה הָאָדוֹן לְיַעַד - מֵיַעַד;**
 24 **שֶׁהִתְנָה עַל מָה שֶׁכָּתוּב בַּתּוֹרָה, שֶׁתִּנָּא בְּטָל.**

(102) ברייתא שם וכתנא קמא ולא כרבי מאיר.

פֶּרֶק חֲמִישִׁי

(1) נכללו בו דיני עבד כנעני במה הוא נקנה ואיך הוא יוצא לחירות.

25 **א. עֶבֶד כְּנַעֲנִי² נִקְנָה בַּחֲמִשָּׁה דְּבָרִים, וְקוֹנָה אֶת**
 26 **עַצְמוֹ בְּשִׁלְשָׁה. נִקְנָה בְּכֶסֶף, אוֹ בְּשֶׁטֶר, אוֹ בַּחֲזָקָה³,**
 27 **אוֹ בַּחֲלִיפִין⁴, אוֹ בַּמְשִׁיכָה⁵. וְקוֹנָה⁶ אֶת עַצְמוֹ**
 28 **בְּכֶסֶף⁷, אוֹ בְּשֶׁטֶר⁸, אוֹ בְּרָאשֵׁי אִיכָרִים⁹. וְעֶבֶד קָטָן¹⁰**
 29 **- הָרִי הוּא כְּבִהְמָה, וְנִקְנָה בַּמְשִׁיכָה¹¹ כַּמְשִׁיכֵת**
 30 **הַבְּהֵמָה¹². וְכֶכֶר בְּאַרְנוֹ בַּתְּחִלַּת סֶפֶר זֶה¹³ כָּל**
 31 **הַדְּרָכִים שֶׁהָעֲבָדִים נִקְנִין בָּהֶן¹⁴.**

(2) קידושין כב: במשנה. כל גוי שנמכר לישראל הרי הוא עבד, אלא שכל העבדים נקראו על שם כנען, שכתוב בו (בראשית ט, כה) ארור כנען עבד עבדים יהיה לאחיו (רש"י שם). (3) משנה, שם. ולמדו זאת משדה אחוזה: כשם ששדה אחוזה נקנית בכסף בשטר ובחזקה, כן עבד כנעני נקנה (גמרא שם). (4) ברייתא שם. (5) מימרא של שמואל שם. (6) משנה, שם. (7) [אין לקנין כסף מקור בתורה, אבל סברא היא: כשם שיכול למכרו לאחר, כן יכול למכרו לו, כלומר לעבד עצמו. וראה גיטין לט: בברייתא של רבי ובקידושין כג. בדברי אביי: "כסף הואיל וקני ליה וכו' מקני ליה"]. (8) נלמד בגזירה-שוה "לה" "לה" מגט אשה. (9) ברייתא שם כד. (10) שם כב: מימרא של רב אשי. (11) כלומר אף במשיכה, אבל הוא נקנה גם בכסף, בשטר ובחזקה ככל העבדים (יקר תפארת). (12) שקורא לה והיא באה. מה-שאין-כן בעבד גדול, כיון שיש לו דעת, וכשהוא קורא לו הוא בא על דעת עצמו אינו נקנה במשיכה הנ"ל, אלא בתקפו בכח (שם). (13) כלומר, בספר קנין. והוא בפ"ב מהלכות מכירה הלכה א"ד. (14) ולפיכך לא בא לבאר כאן אלא הדרכים שהוא קונה עצמו בהן, כדלהלן.

32 **ב. בַּיַּעַד¹⁵ קוֹנָה אֶת עַצְמוֹ בְּכֶסֶף? בְּגוֹן שְׁמָתָן אָחֵד**
 33 **לְרֵבּוֹ מְעוֹת, וְאָמַר לוֹ: עַל מְנָת שִׁינָא עֲבָדְךָ בְּהֵם**
 34 **לְחֵרוֹת - פִּינּוֹן שֶׁקֶבֶל הָרַב אֶת הַכֶּסֶף אוֹ שׁוֹה כֶּסֶף¹⁶**
 35 **יִצָּא הָעֶבֶד לְחֵרוֹת. וְאִין צְרִיךְ דַּעַת הָעֶבֶד¹⁷; שְׁזִכּוֹת**
 36 **הִיא¹⁸, וְזִכִּין לְאָדָם שְׁלֹא בְּפִנּוּ. וְכֵן¹⁹ אִם נָתַן**

אפשרות כל שהיא של ייעוד (שם כ.). (84) שם כ. ברייתא ראשונה, וכפירושה בגמרא. (85) ויש לו בן, כדלהלן. (86) שהרי אסורה לו משום בת בנו (ויקרא יח, י').

1 **יב. יֵשׁ⁸⁷ לְאָדָם לְמַכֵּר בְּתוֹ לְפִסּוּלִין, בְּגוֹן אֶלְמָנָה⁸⁸**
 2 **לְכַהֵן גָּדוֹל, גְּרוּשָׁה וְחִלּוּצָה לְכַהֵן הַדִּיּוּט; שְׁאָף עַל**
 3 **פִּי שָׁהֵן בְּלֹא, קִדּוּשִׁין תּוֹפְסִין בָּהֶן⁸⁹.**

(87) שם יח: בברייתא. (88) מן האירוסין אבל אלמנה מן הנישואין אינה עוד ברשות האב למכרה (פרק ג מהלכות אישות הלכה יב). והוא הדין לגרושה וחלוצה דלהלן הן מן האירוסין, ואף ייעוד הוא כאירוסין (למעלה הלכה ט). (89) כמבואר בפרק ד מהלכות אישות הלכה יד. והמדובר כשאין לו בן לכהן הגדול, שאם יש לו בן, הרי היא ראוייה לכן, כמבואר למעלה הלכה יא (יקר תפארת).

4 **יג. הַמְּקַדֵּשׁ⁹⁰ אֶת בְּתוֹ בְּשִׁהִיא קְטָנָה, וְנִתְאַרְמָלָה אוֹ**
 5 **נִתְגַּרְשָׁה - אֵינוֹ יָכוֹל לְמַכְרָה; שְׁאִין אָדָם יָכוֹל לְמַכֵּר**
 6 **אֶת בְּתוֹ לְשִׁפְחוֹת אַחֵר אִישׁוֹת. אֲבָל מוֹכְרָה לְשִׁפְחָה**
 7 **אַחֵר שִׁפְחוֹת. בַּיַּעַד? מַכְרָה לְשִׁפְחוֹת תְּחִלָּה, וְיַעַד⁹¹**
 8 **אוֹתָהּ הָאָדוֹן, וּמֵת הָאָדוֹן אוֹ גֵּרָשָׁה, וְחִזְרָה לְרִשְׁיוֹת**
 9 **הָאָב בְּשִׁהִיא קְטָנָה - הָרִי הָאָב מוֹכְרָה פַּעַם שְׁנִיָּה⁹²,**
 10 **אֲפִילוּ לְכַהֵן⁹³. וְכֵן אִם נָפְלָה לְפָנֵי יָבָם מִן הַיַּעוֹד,**
 11 **וְחָלַץ לָהּ⁹⁴, אָף עַל פִּי שִׁהִיא חֲלִיצָה פִּסּוּלָה מִפְּנֵי**
 12 **שִׁהִיא קְטָנָה⁹⁵ - הָרִי נִפְסָלָה מִן הַפְּהִיגָה⁹⁶; וְיֵשׁ לוֹ**
 13 **לְמַכְרָה לְכַהֵן⁹⁷, הוֹאִיל וְקִדּוּשִׁין תּוֹפְסִין בָּהּ, כְּמוֹ**
 14 **שְׁנִיתִּבְאָר⁹⁸.**

(90) קידושין יח. בברייתא, וכתנא קמא וכרבי עקיבא הדורש "לא ימשול למכרה בבגדו בה" - "כיוון שפירש טליתו עליה (כלומר כיוון שנמסרה לאישות - רב נחמן בר יצחק שם), שוב אינו רשאי למכרה" ולא כרבי אליעזר הדורש "בבגדו בה" - "כיוון שבגד בה", כלומר, שמכרה לשפחה. (91) שהרי ייעוד הוא כאירוסין (למעלה הלכה ט) ואינה יוצאת מרשותו של אב. (92) [ראה למעלה הלכה יב, שרבינו סובר שיעוד אינו אישות לעניין זה, שהרי אינו מייעדה אלא מרצונה ואין זה אלא שפחות בלבד]. (93) בדפוס רומי וכתב-יד תימן: לכהן גדול. (94) ושוב מת היבם ובטלה זיקתה. [ואילו יבמה וגירשה, הרי היא נשואה, ושוב אין לאביה רשות בה]. (95) כמפורש בפרק ד מהלכות ייבום וחליצה הלכה טז. (96) כמפורש שם הלכה כו. (97) אפילו לכהן גדול (רדב"ז), וכוונת רבינו לומר: אף על פי שהיא חליצה פסולה ובכל זאת הרי נפסלה מן הכהונה והיא מקום לומר שאסור לו למכרה לכהן שהרי יש בה שני איסורים גם אלמנה וגם חלוצה, ובכל זאת יש למכרה לכהן גדול. (98) למעלה הלכה יב.

15 **יד. הַמוֹכֵר אֶת בְּתוֹ, וְיִצָּאָה בְּשָׁנִים אוֹ בַּיּוֹבֵל אוֹ**
 16 **בַּגְּרָעוֹן כֶּסֶף, וְעַדִּין הִיא קְטָנָה - יֵשׁ לוֹ לְחִזֹּר**
 17 **וּלְמַכְרָה פַּעַם שְׁנִיָּה, כְּמוֹ שֶׁבְּאַרְנוֹ⁹⁹.**

(99) למעלה הלכה יג, שמוכרה שפחות אחר שפחות.

18 **טז. הַמוֹכֵר¹⁰⁰ אֶת בְּתוֹ, וְאַחֵר כֶּף הָלַךְ וְקִדְּשָׁה**

העדים חותמים על הגט, נוסף על זה שנתנו לה בפני עדי מסירה. (30) בהלכות גירושין שם הלכה טז, כתב רבינו "חתמו בו שנים ועבר ונתנו לה בינו לבניה וכו' הרי זה כשר", ואם כן גם כאן בעבר ומסר. (31) כלומר, היותו ברשות עצמו. (32) קידושין כג. שאם לא כן אינו משוחרר, שהרי לא יצא הגט מרשותו של האדון, שיד העבד כידו. (33) בגיטין מ: "האומר עשיתי פלוני עבדי בן חורין, עשוי בן חורין; הרי הוא בן חורין - הרי הוא בן חורין - אמר רבי יוחנן, וכולן בשטר" (וראה להלן פרק ו הלכה ב) - הרי שבאמירה בלבד אינו משתחרר. ויש שלמדו זאת מגזירה- שוה "לה" "לה" מאשה - מה אשה אינה יוצאת אלא בכתב ולא בדיבור, אף עבד כן (רדב"ז). (34) בקנין סודר. ואע"פ שעבד נקנה בחליפין (=קנין סודר), כמבואר למעלה הלכה א - סובר רבינו שכיון שלא נזכר בגמרא קנין חליפין אלא לגבי זה שהוא נקנה (קידושין כב:) ולא לגבי זה שהוא קונה עצמו, נראה שאין העבד קונה עצמו בחליפין, וראה להלן. ומה שאמרו בגיטין לט: במעשה של שפחה כנענית שאדונה נתן לה כובע, ואמר לה: קני הכובע וקני נפשך, ואמרו שם שלא יצאה לחירות מפני שהאדון נתן לה, ולא היא נתנה לו - הרי שהיא קונה עצמה בקנין חליפין אילו היתה היא הנותנת - סובר רבינו שהמדובר בקנין כסף (ראה למעלה הערה טו) ולא בקנין חליפין, והראב"ד חולק על רבינו, וכתב "שהקנין הוא ככסף מההוא מעשה דכומתא". (35) שנזכרו במשנה, שם כב: (36) שנזכרו בברייתא, שם כד. ואילו קנין סודר לא נזכר בדין קונה עצמו. (37) גיטין פה: וקידושין ו: (38) שזהו לשון גט אישות, ולא לשון גט שחרור.

- ד. כיצד בראשי איברים? המכה את עבדו בכונה³⁹,
והסור⁴⁰ אחד מארבעה ועשרים ראשי איברים⁴¹
שאינן חוזרין - יצא לחרות, וצריך גט שחרור⁴².
אם כן⁴³, למה נאמר בתורה⁴⁴ שן ועין? לדון מהן:
מה שן ועין - מומין שפגולין ואינן חוזרין⁴⁵, אף כל
מומין שפגולין ואינן חוזרין - יצא העבד בו לחרות.
אבל המסרס עבדו בפניצים⁴⁶, או החותף לשונו -
אינו יוצא לחרות, שאינן מומין שפגולין⁴⁷. וכן⁴⁸
המפיל שן הקטן - אינו יוצא לחרות, שהרי סופו
לחזור.

(39) כלומר: לנגוע באיברי העבד, אע"פ שלא נתכוין להזיק, כמו שכתב רבינו להלן הלכה יג. ומקור הדברים בקידושין כד: בברייתא, כחכמים ורבי אליעזר ולא כרשב"ג. (40) הזיקו. או כפשוטו, שהוציא את האבר, וראה לקמן. (41) לקמן הלכה ה, נמנו כולם. (42) קידושין כד: ברייתא, ורבי שמעון ורבי אליעזר ורבי עקיבא (ולא כרבי מאיר ורבי טרפון). ולמדו זאת בגזירה-שוה "שילוח" "שילוח" מאשה - "מה אשה בשטר (=בגט), אף עבד נמי בשטר" (גמרא שם). ונראה מדברי רבינו בפ"ד מהלכות חובל ומזיק הלכה יא, שגם היוצא בשן ועין צריך גט שחרור, ושלא כדעת המכריעים בין רבי טרפון ורבי עקיבא, שבשן ועין צריך גט שחרור, ובכ"ד ראשי אברים צריך גט שחרור. וראה ב"ענינים למשפט" שם. (43) שם כד. וכד: (44) שמות כא.

1 אחד לעבד מעות, ואמר: על מנת שתצא פה
2 לחרות²⁰: אם רצה האדון²¹ לקבל המעות - יצא
3 העבד לחרות; ואם לא רצה - לא קנה העבד
4 המעות, שלא נתן לו אלא על מנת שיוצא בהם
5 לחרות. ואחד הפסך או שוה פסך בין לקנות²² בין
6 להקנות עצמו לו.

(15) שם כב: במשנה, כחכמים (ולא כרבי מאיר, ולא כרבי שמעון בן אלעזר, שם כג.). שלפי דבריהם עבד יוצא בכסף על-ידי עצמו, אם נתנו לו כסף על-מנת שיצא בו לחירות, שבאופן זה לא קנה ממנו האדון (פ"ג מהלכות זכיה ומתנה הלכה יג"ד) בשטר על-ידי עצמו, שגיטו וידו באין כאחת, וכמו כן יוצא בין בכסף ובין בשטר - על-ידי אחרים, אף שלא מדעתו, שזכות היא לעבד שיוצא מתחת רבו לחירות. ויבואר להלן. (16) [כן נראה בגיטין לט: שאם נתן העבד כומתא (=כובע) לרבו - שיצא לחירות, ומדין כסף הוא, ולא מדין חליפין, שאין העבד יוצא בחליפין, לדעת רבינו. ועיין רמב"ן בחידושי שם, ולהלן הלכה ג ובהערות כא ולג שם]. (17) אבל בעל-כרחו של עבד אין לפדותו (לחם-משנה). (18) שיוצא מתחת רבו לחירות, כחכמים ולא כרבי מאיר (שם). (19) משנה, שם כב: כחכמים. (20) שאם לא התנה כן - כל מה שקנה עבד קנה רבו (קידושין כג: ופ"ג מהלכות זכיה ומתנה הלכה יג). (21) כן מפורש במכילתא (משפטים, סוף פרשה ט) "רבי ישמעאל אומר, עבד כנעני אין לו פדיון לעולם ואינו יוצא אלא לרצון, שנאמר והתנחלתם אותם - שעבד כנעני כשדה אחוזה לעולם" (הגר"א יורה-דעה סימן רסז ס"ק טו). (22) שכיון שמקנה עצמו לו בשוה כסף כמבואר למעלה (הלכה א והערה טו), כמו כן יכול לקנותו בשוה כסף.

- ג. כיצד בשטר? פותב לו על הנגר או על החרס²³:
הריי²⁴ את בן חורין, או הרי את של עצמך, או אין
לי עסק בך²⁵, וכן כל פיוצא בזה בענין זה²⁶, שזה²⁷
הוא גופו²⁸ של גט שחרור, ומוסר לו את השטר
בפני שני עדים²⁹, או שהיו העדים חתומים בו
ומסרו לו בינו לבינו - הרי זה יצא לחרות³⁰, שהרי
גטו וידו³¹ באין כאחד³². אמר לו שלא בכתב³³: הרי
את בן חורין, הרי את של עצמך, אף על פי שהעידו
עליו עדים בבית דין, ואף על פי שקנו מידו³⁴ -
צדין לא נשתחרר; שאין העבד יוצא לחרות אלא
בכסף או בשטר³⁵ או בראשי איברים³⁶. והכותב³⁷
לשפחתו: הרי את מתרת לכל אדם - לא אמר
כלום³⁸.

(23) כן הוא בקידושין ט. לענין שטר קידושין, ושם כו. לענין שטר מכירה בשדה. וסובר רבינו שהוא-הדין בעבד. (24) גיטין פה: במשנה. (25) גיטין מג: בברייתא. ושם פה: וקידושין ו: בעיא שנפתרה מברייתא זו. (26) כל דיבור שמשמעותו חרות, המתאים לעבד. (27) משנה, שם. (28) עיקרו, יסודו. (29) הם הנקראים "עדי מסירה", וראה בפ"א מהלכות גירושין הלכה טו שתקנת חכמים היא שיהיו

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

ב"ק תפארת' להרדב"ז, אבל עיין לחם-משנה).
(53) כלומר, ואינם כלולים במנין כ"ד אברים.

- ו. היתה⁵⁴ לו אצבע יתרה וחתכה, אם⁵⁵ נספרת⁵⁶ על
גב היד - עבד יוצא בה לחרות. היתה⁵⁷ עינו סמויה
והטטה⁵⁸ - עבד יוצא בה לחרות, שהרי חסרו
אבר⁵⁹. והוא הדין לאחד מראשי איברים⁶⁰ שהוא
בטל ואינו עושה בו מלאכה, שאם חתכו - הרי
חסרו אבר, ויצא לחרות.

- (54) קידושין כד: - כה. מימרא של רבי חייא בר אשי בשם
רב. (55) מימרא של רב הונא, שם. (56) מונחת בשורת
האצבעות. (57) מימרא של רב ששת, שם כד:
(58) כלומר, הוציאה מן הגוף. (59) ההנמקה שם.
(60) דוקא אחד מכ"ד ראשי איברים, אבל שן שאינה בכללם
(כדלעיל הלכה ו) - אינה בכלל זה, שהרי אינו בכלל איברי
האדם, ואינו מחוסר אבר אם הפיל לו שן נודדת שלא היה
משתמש בה מקודם, כדלהלן הלכה ט (הרדב"ז).

- ז. הנהו⁶¹ על עינו וסמאה⁶², על אָזְנוֹ וְחֻרְשָׁה⁶³ -
עבד יוצא בהן לחרות⁶⁴. הנהו פנגד עינו⁶⁵ ואינו
רואה, פנגד אָזְנוֹ ואינו שומע - אין עבד יוצא בהן
לחרות⁶⁶.

- (61) קידושין כד: (62) אף שלא חסרה, כיון שהוציאה
מהשימוש - הרי זה מום שבגלוי. (63) וחרשות היא מום
גלוי, כי התנהגות החרש מעידה על חרשותו. ועוד שהאוזן
היא בגלוי (כסף-משנה בשם ה'תוספות'). (64) שהרי הוא
עשה מעשה, שטמאו וחרשו. (65) כלומר, הכה בכותל
ונבעת מחמת הקול. וכן להלן ב"הכהו כנגד אָזְנוֹ" (רש"י
שם). (66) שהעבד עצמו הביא עליו את העיוורון ואת
החרשות על-ידי הזדעזעותו (גמרא שם).

- ח. הנהו⁶⁷ על עינו וחסרה⁶⁸ מאורה, על שְׁנוֹ
וְנִדְדָה: אם יכול להשתמש בהם - אינו יוצא
לחרות⁶⁹; ואם לאו⁷⁰ - יצא לחרות.

- (67) שם בברייתא. (68) בכ"י תימן: "וחסר". (69) שאין
זה מום גמור. (70) שאז הוא מום גמור.

- ט. היתה⁷¹ עינו וחסרה מאורה או שְׁנוֹ נודדת,
והנהו האָדוֹן והפיל הָשֵׁן הַנּוֹדֶדֶת או סמא העין
הנכה: אם היה משתמש בהן כל שהוא⁷² - יצא
לחרות; ואם לאו⁷³ - לא יצא לחרות⁷⁴.

- (71) ברייתא שם. (72) מקודם, לפני שהפילה או סמאה,
שאם כן היה מקודם אבר בעל שימוש. (73) שהיה האבר
מבוטל מקודם. (74) ואין כאן משום חיסור אבר, שבעין
מדובר שסמאה ולא חטטה (ראה למעלה הלכה ו), ובשן
אין חסרון אבר, כמו שכתבנו למעלה שם הערה נט. ויש
שכתבו עוד, ששן נודדת כיון שעומדת ליפול הרי היא
כאילו כבר נפלה ואין זה חיסור אבר (מהר"י בי רב).

- י. הנהו⁷⁵ על ידו וצבתה⁷⁶ ידו וסופה לחזר - אינו
יוצא לחרות⁷⁷. תלש⁷⁸ בזקנו ודלדל בו עצם מן

כוכו. (45) מבריאם, חוזרים לברייתם. (46) מסתימת
לשון רבינו נראה שאין חילוק בין נשאר תלויים בכיס לבין
ניתקו לגמרי. אבל הרא"ש מבדיל ביניהם (כסף-משנה).
(47) אף-על-פי שרבי אומר שהמסרס בביצים יוצא לחירות
(קידושין שם), וכן עזאי אומר שהחתוך לשונו יוצא לחירות
(שם) - פסק רבינו כתנא-קמא שבברייתא שם, שאמר
שבכ"ד ראשי אברים יוצא לחירות. ומשמע מדבריו שאינו
יוצא לא בביצים ולא בלשון. וראה בכסף-משנה, ובתוספות
המיוחסות לר"י הזקן שם. (48) שם כד: ולמדו כן מ"עין",
מה "עין" שאינה חוזרת, אף "שן" שאינה חוזרת, יצאה "שן
חלב" (שן של קטן) שחוזרת.

- ה. אין יוצא בראשי איברים אלא עבדים שְׁמָלוֹ
וְטָבְלוֹ, שְׁהָרִי יִשְׁנֶן בְּמִקְצַת מְצוֹת⁴⁹; אָכַל הָעֶבֶד
שֶׁהוּא בְּגִיּוּתוֹ - אֵינוֹ יוֹצֵא בְּרָאשֵׁי אֵיבָרִים⁵⁰. אֵלּוּ⁵¹
הֵן רָאשֵׁי אֵיבָרִים שְׁאֵינָן חוֹזְרִין: אֲצָבָעוֹת יָדִים
וְרִגְלִים - עֶשְׂרִים, רָאשֵׁי הָאָזְנוֹת, וְרָאשׁ הַחֻטָּם,
וְרָאשׁ הַגְּיוּהָ, וְרָאשֵׁי הַדִּדִין שֶׁבְּאֶשֶׁה⁵². אָכַל הָעֵינִים
וְהַשְּׁנַיִם - הָרִי הֵן מְפָרְשִׁין בַּתּוֹרָה⁵³.

(49) כאשה (תגיגה ד.). (50) [שעבד שהוא מחויב במצוות
הוא בכלל "לא יוסיף פן יוסיף להכותו וגו' ונקלה מאחיד".
כי אחיד הוא במצוות (בבא-קמא פח). וכן מפורש במכות
ח: שהמכה עבד לוקה, וכן פסק רבינו בפט"ז מהלכות
סנהדרין הלכה יב. וכן הוא בשו"ע חושן-משפט סימן תכ
סעיף ב: "הכה עבד כנעני לוקה הוא, שהרי חייב במצוות".
ומה שכתב רבינו בס"ה מהלכות חובל ומזיק הלכה ג:
"הכה עבד חבירו הכאה שאין בה שוה פרוטה - לוקה", לא
בא להוציא מכלל זה את המכה עבדו, אלא שבעבד חבירו
אינו לוקה אלא בהכאה שאין בה שוה פרוטה. אבל בשיש
בה שוה פרוטה, שחייב לשלם, משלם ואינו לוקה. ואילו
בעבדו, לוקה אפילו בהכאה שיש בה שוה פרוטה, שהרי
הוא שלו ופטור משלם לו, כמו שכתב רבינו בפ"ד
מהלכות חובל ומזיק הלכה י (ב"ח בחושן-משפט שם,
ובביאור הגר"א שם ס"ק ו). ומה שכתב רבינו בפ"ב
מהלכות רוצח ושמירת נפש הלכה יב: "שעבדו יש לו רשות
להכותו" (ראה 'מנחת חינוך' מצוה מט) - ברור כי אין זה
אלא בשבט ובמקל ורצועה וכיוצא בהן, כמו שכתב שם
הלכה יג לענין רציחה, אבל לעקור שיניו ולהוציא עינו או
לחתוך ראשי איבריו - לא ניתנה לו רשות (אלא שיש
להעיר, הלא אפילו באופן שלא נתכוין להזיק הוא יוצא
לחירות כדלהלן הלכה יג, וצ"ע). וכן כתב רש"י בגיטין כא:
על מה שאמרו שם "בשלמא יד דעבד, לא אפשר למקציה"
- "דשייך במצוות ואינו רשאי לחבל בו, ואם חבל בו יוצא
לחירות בראשי איברים, אלמא אינו רשאי לחבל בו". וכן
מסתבר, שהרי יציאה בראשי איברים היא קנס (ראה
בבא-קמא עד: ולהלן הלכה יז) ואם אין איסור לחבול בו,
לא שייך לקנסו, אבל עד שנשאר בגיותו שאין בו איסור
"לא יוסיף להכותו" - אינו יוצא בראשי איברים].
(51) משנה בנגעים, והובאה בקידושין כה. (52) אבל ראשי
דדים שבאיש אינם בולטים כל כך, ואינם מום שבגלוי,
כדעת תנא-קמא בברייתא שם, ולא כרבי יהודה (כן נראה

16 יד. המפיל⁸⁸ שן עבדו וסמא את עינו - הרי יצא
17 לחירות בשנו, ונותן לו דמי עינו⁸⁹. וכן כל פיוצא
18 בזה⁹⁰.

(88) גיטין מב. ברייתא כלשונה. (89) [בפ"ד מהלכות חובל ומזיק הלכה יא, כתב רבינו: "המפיל שן עבדו ואחר-כך סימא עינו, יוצא בשינו ואינו נותן לו דמי עינו, ואם תפס אין מוציאין מידו", שספק הוא אם מעוכב גט שחרור (ראה למעלה הלכה ד) קנסו של רבו או קנסו של עצמו (גיטין שם, וכן בדברי רבינו שם). וכאן לא נחית רבינו אלא להשמיענו שלא נטעה ונאמר, שהמפיל שינו ועינו יוצא בשתייהן ואין כאן תשלומין כלל, כקושיית רבי זירא בבבא-קמא עד. עד: ואמנם במפיל שתי שיניו או סימא שתי עיניו "הרי זה יוצא בן חורין ואינו נוטל כלום", כמפורש במכילתא, ולכן השמיע לנו רבינו שהמפיל שינו וסימא עינו - אינו כמפיל שתי שיניים וסימא שתי עיניים, אלא יוצא לחירות ונותן לו דמי עינו, וכמו שאמר אב"י בבבא-קמא שם: "תחת עינו ולא תחת עינו ושינו, תחת שינו ולא תחת שינו ועינו", אבל לא נחית להשמיענו למי שייך הקנס, אם לרב אם לעבד, וסמך על מה שכתב בפ"ד מהלכות חובל ומזיק שם, שספק הוא ואם תפס אין מוציאין מידו, ועיין כספ-משנה ורדב"ז]. (90) כגון סימא את עינו והפיל את שינו (ראה בבא-קמא שם). והוא-הדין לחסרו שנים מראשי איבריו שיוצא בראשון ונותן לו דמי השני.

19 טו. מי⁹¹ שחציו עבד וחציו בן חורין⁹², ועבד של
20 שני שתפין - אינו יוצא בראשי איבריו⁹³, לפי
21 שאינו מיוחד לרבו⁹⁴ שחבל בו.

(91) בבא-קמא צ. ברייתא, שזיהו אותה עם שיטת רבי אליעזר. (92) ראה להלן פ"ז הלכה ד. (93) יש להבין בחצי עבד וחצי בן חורין, מה לנו אם יוצא בראשי איברים או לא, הלא כל חצי עבד וחצי בן חורין כופין את רבו ועושה אותו בן חורין (להלן פ"ז הלכה ז) אף זה שאינו יוצא בראשי איברים, ואף אם נפסוק שהוא יוצא בראשי איברים, לא יוציאנו בלי גט שחרור, שהרי כל היוצא בראשי איברים צריך גט שחרור (למעלה הלכה ד), ואם כן מה לנו אם חצי עבד וחצי בן חורין יוצא בראשי איברים או לא, הלא בין כה וכה צריך הוא גט שחרור? - הברל גדול בדבר, שאם אינו יוצא בראשי איברים, כותב העבד שטר על חצי דמיו ונותן לאדון (להלן פ"ז שם), אבל אם יוצא בראשי איברים אינו צריך לכתוב שטר על חצי דמיו (רדב"ז). (94) שאין לו בו אלא חצי בלבד, והתורה אמרה "עבדו", והיינו עבדו המיוחד לו (בבא-קמא שם).

22 טז. עבדי צאן ברזל⁹⁵ - יוצאין בראשי איברים, אם
23 חסרן הפעל, אבל לא האשה. ועבדי מלוג⁹⁶ - אינן
24 יוצאין בראשי איברים. לא אם הפיל הפעל, שהרי
25 אין לו בהם אלא פרות⁹⁷; ולא אם הפילה אותן
26 האשה⁹⁸, מפני שאינן מיוחדין לה⁹⁹.

(95) שהבעל מקבל אחריות מלאה עליהם (פט"ז מהלכות אישות הלכה א), והרי זה עבדו המיוחד לו (רדב"ז), כן

1 הלחי - יצא לחירות; שהרי בטל מעשה השנים
2 הקבועות באותו העצם⁷⁹.

(75) שם בברייתא. (76) נתנפחה, ובגמרא שם "וצמתה", כלומר "יבשה". (77) כמבואר למעלה הלכה ד. ואם אין סופה לחזור - יצא לחירות, שהרי ביטל ראשי איברים (רדב"ז). (78) אף זה בברייתא, שם. (79) כלומר, אף-על-פי שהעצם אינו מום שבגלוי (ראה למעלה הלכה ד) - הרי ביטל מעשה השניים, שהן מום שבגלוי. וכן מפרש רבינו בסוגיית הגמרא בקידושין שם. ועיין כספ-משנה ותוספות המיוחסות לר"י שם בגליון.

3 יא. הפיל את שנו או סמא את עינו בלא פונה, כגון
4 שזרק אבן לבהמה ונפלה בעבד והפילה את שנו
5 וחתכה אצבעו - לא יצא לחירות⁸⁰; שנאמר: אם שן
6 עבדו או שן אמתו יפיל⁸¹ - עד שיתפון.

(80) בבבא-קמא כו: אמר רבה, שדין זה תלוי בפלוגתא רשב"ג ורבנן בברייתא שם, בענין "היה רבו רופא ואמר לו לכחול עינו וסימא וכו'", שלרבנן יצא לחירות, ולרשב"ג לא יצא עד שיתכוין לשחתה (הובאה גם בקידושין כד:), והוא-הדין להפיל אבן שלא בכונה, שלרבנן יצא לחירות, ולרשב"ג לא יצא לחירות. ולפי"ז אין להבין דברי רבינו, שהרי הוא פסק (להלן הלכה יג) כרבנן, בענין היה רבו רופא וכו', ולמה פסק כאן שלא יצא לחירות? צריך לומר, שרבינו סמך על הסוגיא בקידושין שם, שאמרו שמורים רבנן בהושיט ידו למעי שפחתו וסימא עובר שבמעיה, שאינו יוצא לחירות, כיון שלא נתכוין כלל לעין, וכן פסק רבינו להלן הלכה יב, והוא-הדין בהפילה, שלא נתכוין לעין כלל (תוספות המיוחסות לר"י הזקן שם, וכספ-משנה ולחם-משנה). וראה ב'תוספות' לבבא-קמא וקידושין שם, שהעיר על הסתירה שבין הסוגיא בבבא-קמא לבין הסוגיא בקידושין. (81) בגמרא שם למדו כן מ'ושחתה", אבל במכילתא דרשב"י שם - כדברי רבינו.

7 יב. הושיט⁸² ידו למעי שפחתו וסמא עין העבד
8 שפמעיה - לא יצא לחירות; שהרי לא ידע דבר
9 שיתפון לו⁸³.

(82) קידושין שם, ברייתא של רבי אליעזר. (83) ומורים בזה רבנן דרשב"ג (קידושין שם).

10 יג. הרי⁸⁴ שהיה רבו רופא, ואמר לו: פחל לי עיני,
11 וסמא; חתר לי שני, והפילה - שחק באדון, ויצא
12 לחירות. שאף על פי שלא נתפון להזיק, הרי נתפון
13 לנגע באיברי העבד, ונסתפון⁸⁵ בהן. ואין צריך
14 לומר, אם היתה עין העבד פואבת, והיה רבו אמן
15 ועקרה⁸⁶ לו, שהרי יצא⁸⁷ לחירות.

(84) שם בברייתא, וכחכמים ולא כרשב"ג. (85) שהתכוון לטובה, לרפא, ונכנס מתוך כך בסיכון, והפיל את האבר. [ובכ"י תימן: "לסכן", ואולי צ"ל "לתקן"]. (86) שהתכוון להוציא את האבר, ואע"פ שכוונתו היתה לטובת העבד. (87) כלומר: שיצא.

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

שם. וכחכמים ולא כרבי מאיר. (6) יוצא מתוך ההלכה המבוארת להלן. (7) שהרי אינו משוחרר עד שיבוא הגט לידו, ומכיון שמת, אין גט שחרור לאחר מיתה. מקור הלכה זו בגיטין יג. במשנה. ובכדי ליישב את הסתירה בין משנה זו למשנה הקודמת, שם יא: שלדברי חכמים אם אמר תנו גט שחרור זה לעבדי אינו יכול לחזור בו, מפני שזכות הוא לו, כתב הר"ף שאינו יכול לחזור בו - אינו משוחרר עד שיגיע הגט לידו. וכל זה באומר "תנו", שכיון שלא אמר "זכו", בוודאי אינו רוצה לשחררו אלא משעה שיתנו השטר לידו, אבל אם אמר "זכו" - זכו לו מיד. וזוהי דעת רבינו. וראה ברש"י לגיטין ט. ובמשנה שם יג. חזר בו ופירש אחרת, וראה ב'תוספות' ט: ד"ה לא יתנו.

ב. הכותב בפשט⁸: עשיתי פלוני עבדי בן חורין, או נעשה פלוני עבדי בן חורין, או הרי הוא בן חורין - הרי זה יצא לחרות. כתב בפשט: אעשנו בן חורין - לא יצא לחרות.⁹

(8) גיטין מ: בברייתא. כפירושו של רבי יוחנן שם. (9) שזהו לשון עתיד, שהוא מבטיח לעשותו בן חורין, ולא שעושה אותו מיד. וכדעת חכמים בברייתא שם ולא כרבי.

ג. האומר¹⁰: עשיתי פלוני עבדי בן חורין, והוא אומר: לא עשאתי - חוששין שקמא זפה לו על ידי אחר¹¹. אומר¹²: כתבתי גט שחרור ונתתי לו, והוא אומר: לא כתב ולא נתן - הודאת בעל דין כמאה עדים¹³, והרי זה עבד עד שישחררנו בפנינו.

(10) ברייתא שם. (11) ואין כאן הודעת בעל-דין מצד העבד, כדלהלן, כי הרי העבד לא ידע כלל משחרור זה. ויש אומרים כי הוא משוחרר בוודאות, ומצאנו לשון "חוששין" שהיא בתורת ודאי ('תוספות' שם ד"ה חיישינן). ויש שכתבו כי כן דעת רבינו ('יקר תפארת', ועיין שם בהערות). (12) ברייתא שם. (13) שכיון שאומר שכתב ונתן לו, והוא אומר שלא קיבל - הודאת העבד כמאה עדים. והודאת הנותן אינה חשובה כי סבור לפעמים שקיבל והוא לא קיבל ('תוספות' שם ד"ה הודאת).

ד. מי¹⁴ שצוה בשעת מיתתו: פלונית שפחתי אל ישתעבדו בה יורשי - הרי זו שפחה בשפחתי¹⁵, ואסור לירשים להשתעבד בה¹⁶, מפני שמצוה לקיים דברי המת. וכן¹⁷ אם אומר: עשוי לה קרת רוח - כופין את היורשין ואין משתעבדין בה אלא במלאכה שהיא רוצה בה¹⁸. צוה ואמר: שחררה - כופין את היורשין לשחרר אותה¹⁹.

(14) שם מ. וכרבי אמי ורבי אסי בתשובתם למימרת רב דימי בשם רבי יוחנן, ושרבי יוחנן הסכים להם מתוך שתיקה. (15) שאין זה לשון שחרור. (16) אבל בניה - עבדים. (17) שם, מימרא של רב שמואל בר יהודה בשם רבי יוחנן. (18) אבל אין כופין את היורשים לשחררה, אף-על-פי שהיא דורשת זאת מהם. ודעת רש"י שם, שאם לא נתקרה דעתה עד שישחררה - כופים אותה לשחררה. (19) שמצוה לקיים דברי המת.

יוצא מתוך הסוגיא בבבא-קמא פט: שלא דיברו אלא על עבדי נכסי מלוג כדלהלן, משמע שעבדי צאן ברזל הם שלו בלבד. (96) בבא-קמא שם. וראה הלכה אישות שם הערה ט. (97) וקנין פירות אינו קנין הגוף (פ"ד מהלכות ביכורים הלכה ו), ואפילו אם הוא קנין הגוף, הרי גם לאשה חלק בהם, שהלא הגוף נשאר בידה, ואם כן אינו עבדו המיוחד לו. וראה בבא-קמא צ. ב'תוספות' ד"ה רבי מאיר. (98) אע"פ שהגוף שלה. (99) כרבי אליעזר, שם.

יז. יציאת העבד בראשי איברים נוהגת בכל מקום¹⁰⁰ ובכל זמן¹⁰¹. ואין דנין בו אלא בבית דין סמוכין¹⁰², מפני שהוא קנס¹⁰³. לפיכך, העבד שאמר לרבו: הפלת את שני וסמית את עיני, והאדון אומר לו¹⁰⁴: עשיתי זה - פטור¹⁰⁵. שאם יודה מעצמו - אינו חייב להוציאו לחרות בלא עדים. שהמזדה בקנס - פטור¹⁰⁶. כמו שבארנו בהלכות גנבה¹⁰⁷, שפל מזדה בקנס - פטור מלשלמו.

(100) בין בארץ ובין בחוצה לארץ. (101) בניגוד לעבד עברי שאינו נוהג אלא בזמן שהיובל נוהג (למעלה פרק א' הלכה י). (102) איש מפי איש עד משה רבינו (פ"ד מהלכות סנהדרין הלכה א). [ואעפ"כ כתב למעלה שיציאת עבד בראשי איברים נוהגת בכל זמן, שלפי שיטתו יתכן שבכל זמן יהיו בתי דינים סמוכים, אם יסכימו עליהם כל החכמים שבארץ ישראל, כמו שכתב בהלכות סנהדרין שם הלכה יא]. (103) כן מבואר בבבא-קמא עד: ובשבועות לו: וכל זה לענין הדין, שאינם יכולים לדון אלא אם הם סמוכים, אבל אם העבד תפס ומחזיק בעצמו כבן חורין - יצא לחירות, כמפורש בפ"ה מהלכות סנהדרין הלכה יז, שתפיסה מועילה בקנס אפילו בזמן שאין סמוכין [וראה להלן פ"ח הלכה ד, והערה כה]. (104) בכ"ז תימן: "אומר לא", ובדפוס רומי: "אומר לו לא". והיינו שנשבע שלא הפיל שינו ולא סימא עינו, וכן כתב בכסף-משנה. ומקור הלכה זו במשנה שבועות שם, וראה בפ"ח מהלכות שבועות הלכה ב. (105) מקרבן שבועה. (106) ואם כן, לא הפסידו ממון בשבועתו. (107) פרק א הלכה ה.

פרק ששי

(1) ביאר בו רבינו דיני שחרור עבד כנעני, ולא נשלמו ההלכות.

א. הכותב² גט שחרור לעבדו, וזפה לו בו על ידי אחר, ואמר: זכה³ בגט זה לפלוני עבדי - יצא לחרות, אף על פי שלא הגיע גט לידו; שזכין לאדם שלא בפניו⁴. אבל אם אומר: תנו גט זה לעבדי - אינו יכול לחזור בו⁵, ולא יצא העבד לחרות עד שיגיע הגט לידו⁶. לפיכך, האומר: תנו גט זה לעבדי, ומת - לא יתנו לאחר מיתה⁷.

(2) קידושין כב: וגיטין יא: כחכמים ולא כרבי מאיר. (3) כיון שהשתמש בביטוי זה: "זכה", כוונתו לזכות לו מיד. וראה להלן לענין הביטוי "תן". (4) כלל מפורסם בתלמוד, והוא בגיטין שם במשנה ובעוד כמה מקומות. (5) גיטין

1 שְׁחָרור הוא אומר: נתן לה⁴² - לא יהיה מחסר אלא
2 נתינה. אחד⁴³ גטי נשים ושחרורי עבדים אינן
3 חותמין עליהם אלא זה בפני זה. וכבר בארנו טעם
4 הדבר בהלכות גירושין⁴⁴.

5 (32) גיטין י. במשנה. (33) [שחשודים הם על עדות שקר
6 (רש"י שם). כלומר, לחתום אף על מה שלא ראו].
7 (34) שהרי אין העדים חותמים בגט אלא זה בפני זה, ורואה
8 הוא כי הכותי הזה חתם על מה שראה, ולא הזכיר רבינו
9 מה שאמרו בגמרא שם שהישראל חתם לבסוף אלא פסק
10 כדעת הירושלמי (גיטין שם), שאפילו אם חתם כותי בסוף
11 כשר, וראה לחם-משנה. ובמרכבת המשנה כתב שכן גם
דעת רב פפא בבבלי שם. וכן נראה בחידושי הרמב"ן שם].
12 (35) [כלומר, שידוע הוא לחבר, שאם אינו ידוע לחבר, הרי
13 הוא בחזקת עמ-הארץ (ברכות מז:), ועם-הארץ פסול
14 לעדות (פסחים מט: וקידושין מ:)] שהוא בחזקת רשע ועובר
15 על רוב העבירות (פי"א מהלכות עדות הלכה א). ואעפ"כ
16 אין להכשירו בשאר שטרות, שסוף-סוף כותי הוא, וחשוד
17 לחתום על מה שלא ראה. ולפי הדיעה הראשונה בגמרא לא
18 חששו שמא משקר הוא, אלא שמא עמ-הארץ הוא, ולכן
19 כשחתם הישראל בסוף ונתברר שהכותי חבר, שוב אין כאן
20 שום חשש. אבל לפי תירוצו של רב פפא חששו שמא משקר
21 הוא, ולזה אין תקנה, אפילו אם חתם הישראל בסוף - שמא
22 חתם הכותי על מה שלא ראה, ולעומת זה אין לנו בכך שום
23 בירור שאינו עמ-הארץ, כיון שלא חתם הישראל בסוף,
24 ולפיכך כתב רבינו: "והוא שיהיה כותי חבר", כלומר שידוע
25 הוא לחבר. (36) אחר שמצאו להם דמות יונה בהר גריזים
26 שהיו עובדים אותה (חולין ו. ופ"ב מהלכות אבות הטומאה
27 הלכה י). (37) חולין שם. (38) תלמידי צדוק ובייתוס
28 שאינם מאמינים בתורה שבעל-פה, וראה בפ"ד מהלכות
29 שחיטה הלכה טז. (39) תוספתא גיטין פ"ב (הוצאת
30 צוקרמנדל עמ' 325, 19). (40) ולמדו גזירה-שוה "לה"
31 "לה", "מה" "לה" האמור להלן (בגט אשה) לשמה, אף
32 "לה" האמור כאן (בשחרור העבד) - לשמה" (תוספתא
33 שם). (41) גיטין כא: (42) צריך להיות: "לא ניתן לה",
34 וכן הוא בסמ"ג (לחם-משנה). ולמדו כן בגזירה-שוה "לה"
35 "לה" מגט אשה, כמו שכתבנו למעלה (מרכבת-המשנה,
36 ועיין לחם-משנה). (43) גיטין שם מימרא של רב פפא.
37 (44) פ"א הלכה כד.

1 ז. וכיצד שוין במולין ומביא⁴⁵ שמהביא⁴⁶ גט
2 שחרור בארץ ישראל - אין צריך לומר: בפני נכתב
3 ובפני נחתם⁴⁷. ובחוצה לארץ, אם אין עדים מצויין
4 לקימם⁴⁸, ואמר השליח: בפני נכתב ובפני נחתם -
5 זהו קיומו⁴⁹; ואם בא האדון וערער אחר כך - אין
6 משגיחין בו, כמו שבארנו בגטי נשים⁵⁰. בשם⁵¹
7 שהאשה עצמה מביאה גטה ואינה צריכה לקימו⁵²,
8 הואיל והגט יוצא מתחת ידה; כך העבד⁵³ ששטר
9 שחרור יוצא מתחת ידו - אינו צריך לקימו. וכשם
10 שהאשה אומרת: בפני נכתב ובפני נחתם, אם התנה
11 עליה⁵⁴, כמו שבארנו במקומם⁵⁵; כך העבד שהביא

1 ה. בששה²⁰ דברים שוין שחרורי עבדים לגטי
2 נשים, ובשאר דברים הרי הן כשאר כל השטרות²¹.
3 ואלו הן הששה²²: פסולים בערפאות²³ של עובדי
4 פוכבים²⁴. וכשרין בעד פותיה²⁵. וצריכין פתיכה לשם
5 המשחרר²⁶ עצמו. ואין נכתבין במחפר. ואין
6 חותמין עליהם אלא זה בפני זה²⁷. אחד גטי נשים
7 ואחד שחרורי עבדים שוין למולין ולמביא.
8 פיצד²⁸? כל השטרות²⁹ העולים בערפאות של עובדי
9 פוכבים - פשרים, בכל התנאים שאנו מקבאים
10 בהלכות הלואה³⁰, חוץ מגטי נשים ושחרורי
11 עבדים³¹.

12 (20) מקור הדברים בגיטין ט. במשנה ובבבלי, ושם ט: וי.
13 בסוגיית הגמרא, וראה להלן הערה כו. (21) היינו, לענין
14 יישום לעדים שאינם יודעים לחתום, שלא התירו אלא בגטי
15 נשים, כדי שלא יהיו בנות ישראל עגונות, אבל לא בשאר
16 שטרות ולא בשחרורי עבדים (שם י: ברייתא של רשב"ג.
17 וראה בפ"א מהלכות גירושין הלכה כג). (22) כולם
18 מפורשים להלן בדברי רבינו. (23) בבתי משפט.
19 (24) כשחותמיהם עדים גוים. (25) [כן צריך להיות (ראה
20 להלן), וכן בכ"י תימן ובדפוס יומי וויניציאה, ובדפוסים
21 חדשים הדפיסו בטעות: "עכו"ם"]. וכותים הם הגויים
22 שהושיב מלך אשור בשומרון (מלכים-ב יז, כד) והתגלירו,
23 ודינם כגרים גמורים (בבא-קמא לח:)] אלא שאין בקיאים
24 ברקדוקי מצוות. וראה להלן שאחר-כך גזרו עליהם ועשאו
25 כגויים. (26) בכ"י תימן: "המשוחרר". וכעין זה בשולחן
26 ערוך יורה-דעה סימן רסז סעיף מה: "המשוחרר".
27 הלכה זו היא טעם להלכה הקודמת, ש"כשרים בעד
28 כותי", ואעפ"כ מנה רבינו ששה דברים ששוים שחרורי
29 עבדים לגטי נשים, שסוף-סוף יש כאן שש הלכות.
30 (28) [כאן צריך להעמיד את סימן ההלכה, ולא להלן לפני
31 המלים "כל שטר". וכ"ה בכ"י תימן]. (29) גיטין י:
32 במשנה כדעת תנא-קמא ולא כרבי שמעון, והמדובר בשטרי
33 מכר, שהקנין נגמר ע"י הכסף, והשטר אינו אלא לראיה
34 בלבד (גמרא שם). (30) פרק כז הלכה א. (31) וכיוצא
35 בהם: שטרות שגופם קנין, כגון שטרי מתנה, ראה בהלכות
36 הלואה שם.

12 ו. כל שטר³² שיש עליו אפלו עד אחד פותי -
13 פסול³³, חוץ מגטי נשים ושחרורי עבדים, שהן
14 כשרין בעד אחד ישראל ועד אחד פותי³⁴. והוא
15 שיהיה פותי חבר³⁵. ובזמן הזה³⁶, שהפותים פעובדי
16 פוכבים לכל דבריהם³⁷, אנו למדין מהן לצדוקים³⁸.
17 שהצדוקים בזמן הזה כמו פותים באותו הזמן, קדם
18 שגזרו עליהם שהיו פעובדי פוכבים לכל דבריהם.
19 בגט אשה³⁹ הוא אומר: וכתב לה - לשמה; ובגט
20 שחרור הוא אומר: או חפשה לא נתן לה⁴⁰ - עד
21 שיתכתב לשמה. בגט אשה הוא אומר: וכתב ונתן -
22 מי שאינו מחסר אלא נתינה, יצא הפותב במחפר
23 ואחר כך קצץ, שהרי מחסר קציצה ונתינה⁴¹; ובגט

- 1 גַּט וְאָמֵר: בְּפָנַי נִכְתָּב וּבְפָנַי נִחָתָם - נֶאֱמָן עַל אוֹתוֹ
2 הַדֶּרֶךְ, וְאֵין צָרִיף קִיּוּם.

(2) גיטין ט. מימרא של רב אשי. (3) חותך באופן סופי ומוחלט. (4) כמו שאמרו בגט אשה (פרק א מהלכות גירושין הלכה א). (5) פאה פרק ג משנה ח והובאה בכמה מקומות בתלמוד. (6) במשנה שם: "הכותב כל נכסיו לעבדו - שייר קרקע כל שהוא לא יצא בן חורין". אך לפי הטעם דלהלן ש"אין זה כורת", אין הבדל בין הכותב "כל נכסיו" סתם, לבין הכותב "עצמך וכל נכסיו", וראה להלן בדעת רש"י. (7) כן אמרו בבבא בתרא קמט: שמה שאמרו במשנה "שייר קרקע כל שהוא" הוא לאו דווקא, והוא הדין לשייר מטלטלין. (8) אף על פי שאין ספק בשיור זה, שוודאי אין כוונתו לשייר לעצמו את העבד, אף על פי כן כיוון שיש איזה שיור שהוא בגט, אינו גט. ורש"י שם ט. דיבור המתחיל התם, פירש, שכל הריעותא בשיור הוא שמא נתכוון לשייר את העבד ואמנם אם אמר מפורש "עצמך ונכסיו" אין השיור מקלקל שהרי וודאי אין כוונתו לעבד.

ב. עֶבֶד⁹ שֶׁהֵבִיא גִּט, וְכָתוּב בּוֹ: עֲצֻמָּךְ וְנִכְסֵי קְנוֹיִין¹⁶
לָךְ - עֲצֻמּוֹ קִנְיָה¹⁰, וְהָרִי הוּא בֶן חוֹרִין; וְאֵבֶל הַנִּכְסִים¹⁷
לֹא קִנְיָה עַד שְׁיִתְקִיָּם הַגִּט בְּחוֹתְמָיו, בְּשָׂאֵר
הַשְּׁטָרוֹת. וְכֵן¹¹ אִם הָיָה כָּתוּב בּוֹ: כָּל נִכְסֵי¹² קְנוֹיִין¹³
לָךְ - קִנְיָה עֲצֻמּוֹ, וְלֹא קִנְיָה הַנִּכְסִים עַד שְׁיִתְקִיָּם הַגִּט
בְּחוֹתְמָיו. שְׁחוּלָקִים הַדְּבוּר¹³ וְאוֹמְרִים: עֲצֻמּוֹ קִנְיָה,
מִפְּנֵי שֶׁהוּא נֶאֱמָן לְהֵבִיא גִּט שְׁחֵרוּרָו וְאִינוֹ צָרִיף²²
לְקִיּוּמוֹ; וְאֵבֶל הַנִּכְסִים, שְׁאֵין אָדָם קוֹנֶה אוֹתָם אֶלָּא
בְּרֹאֵה בְּרוּרָה, לֹא יִקְנֶה אוֹתָם עַד שְׁיִתְקִיָּם הַשְּׁטָר.²⁴

(9) שם ח: בברייתא. (10) שהרי עבד המביא גיטו, נאמן לומר בפני נכתב ובפני נחתם ואינו צריך לקיימו (למעלה פרק ו הלכה ז). (11) שם, בעייה שנפתרה על ידי רבא. (12) שכאן אין שני דיבורים נפרדים, והכל, קניין העבד והנכסים, כלול בדיבור אחד. (13) תרגום עברי למונח התלמודי הידוע: "פלגינן דיבורא" (שם).

ג. הַמְשַׁחֲרִין¹⁴ שְׁנֵי עֲבָדִים בְּשִׁטְרָא אֶחָד - לֹא קָנוּ
עֲצֻמָּן, אֶלָּא כּוֹתְבִין שְׁטָר לְכָל אֶחָד וְאֶחָד¹⁵.
לְפִיכָף¹⁶, הַפּוֹתֵב כָּל נִכְסֵי לְשְׁנֵי עֲבָדָיו בְּשִׁטְרָא אֶחָד
- אֵף עֲצֻמָּן לֹא קָנוּ. וְאִם¹⁷ כָּתַב בְּשְׁנֵי שְׁטָרוֹת - קָנוּ,
וּמְשַׁחֲרִין זֶה אֶת זֶה. בְּמָה דְּבָרִים אֲמוּרִים? בְּשִׁפְתָּב
כָּל שְׁטָר מְשֻׁנֶּה: כָּל נִכְסֵי נְתוּנִים לְפָלוּנִי וּפְלוּנִי
עֲבָדִי; וְאֵבֶל¹⁸ אִם כָּתַב: חֲצִי נִכְסֵי לְפָלוּנִי עֲבָדִי,
וְחֲצִי נִכְסֵי לְפָלוּנִי עֲבָדִי - אֵף בְּשְׁנֵי שְׁטָרוֹת לֹא קָנוּ
כָּלִים. שֶׁהָעֶבֶד מְכַלָּל נִכְסִים, וְהָרִי שִׁיר בּוֹ¹⁹ חֲצִי, וְאֵין זֶה שְׁחֵרוּר; וְכֵין שְׁלֹא נִשְׁתַּחֲרַר, לֹא קִנְיָה מִן
הַנִּכְסִים כָּלִים.

(14) גיטין מב. (15) שכשם שבאשה נאמר "וכתב לה ספר כריתות" ודרשו: "לה ולא לה ולחברתה" (גיטין פז. ופרק ד מהלכות גירושין הלכה יט) כמו כן בגט שחרור של עבד (רש"י שם מב. דיבור המתחיל בשטר אחד). (16) ברייתא

(45) שם ט. במשנה. (46) שם ב. במשנה. וראה בפ"ז מהלכות גירושין הלכה א והלכה ה. (47) ששיירות מצויות שם, וימצאו עדים לקיימו. (48) ראה בהלכות גירושין שם הלכה ח. (49) בגט אשה האמינו לעד אחד, כדי שלא תשאר עגונה (גיטין ג.). ובעבד כדי להתירו בבת חורין ולהכניסו בעול כל המצוות (תוספות' שם ט. ד"ה שו). (50) הלכות גירושין, שם הלכה ז. (51) גיטין כג: המשנה, וכן הוא בפ"ז מהלכות גירושין הלכה כד. (52) כלומר, לומר בפני נכתב ובפני נחתם. (53) אין זה מפורש בגמרא, ולמדה רבינו מן הסברא, שאף דין זה בכלל מה שאמרו (שם ט. במשנה) "אחד גיטי נשים ואחד שחרורי עבדים - שו למוליך ולמביא" (כסף-משנה). (54) שלא תתגרש אלא עם הבאת הגט לבית-דין פלוני, שאז דינה ככל השלוחים (גיטין כד.). (55) פ"ז מהלכות גירושין, הלכה כג.

ח. כָּל הַכָּשֶׁר לְהֵבִיא גִּט הָאִשָּׁה⁵⁶ - כָּשֶׁר לְהֵבִיא גִּט
הָעֶבֶד⁵⁷. וְהָעֶבֶד⁵⁸ מְקַבֵּל גִּט לְחֵרָו⁵⁹ מִיד רְבוּ שָׁל
חֵבְרוּ, וְאֵבֶל לֹא מִיד רְבוּ שָׁל מְקַבֵּל⁶⁰. הַפּוֹתֵב⁶¹ שְׁטָר
אֲרוּסִין לְשִׁפְתָּתוֹ, אֵף עַל פִּי שְׂאֻמָּר לָהּ: צֵאי בֹ
לְחֵרוֹת וְהִתְקַדְּשִׁי בּוֹ - אֵין בְּלִשׁוֹן הַזֶּה לְשׁוֹן
שְׁחֵרוּר, וְאִינָה מְקַדְּשֶׁת⁶² וְלֹא מְשַׁחֲרֶרֶת.

(56) הכל כשרים לכך חוץ מן הגוי והעבד (וראה להלן לענין גט שחרור) והחרש והשוטה והקטן (גיטין כג. במשנה, ופ"ו מהלכות גירושין הלכה ו). (57) אף זה נלמד ממה שאמרו (שם ט. במשנה) ששוו גיטי נשים לשחרורי עבדים (כסף-משנה). (58) שלענין גט אשה אינו נעשה שליח, כמבואר למעלה, לפי שאינו בתורת גיטין וקידושין (שם כג.). (59) גט שחרור לעבד-כנעני אחר (גיטין שם), שכשם שיכול לקבל גט שחרור לעצמו, כן יכול לקבל לאחר. (60) היינו, כששניהם עבדים של אותו אדון, ואחד מקבל בשביל השני - אינו יכול לקבל בשבילו, לפי שידו כיד רבו, והרי זה כאילו לא יצא עוד השטר מרשות האדון. ואין זה דומה לעבד המקבל בעצמו את השחרור, שאז אנו אומרים: "גיטו וידו באים כאחד" (למעלה פ"ה הלכה ג). (61) גיטין מ. ברייתא וכחכמים, ולא כרבי מאיר. (62) כיון שאינה משוחררת אינה מקודשת, שאין קידושין תופסין בשפחה (קידושין סו: - "קר תפארת").

יום שישי י"א סיון ה'תשע"ט

פֶּרֶק שְׁבִיעִי

(1) ביאר בו עוד כמה דיני שחרור, והמשחרר חצי עבד ודיני חצי עבד וחצי בן חורין.

א. גִּט² שְׁחֵרוּר צָרִיף שִׁהִיָּה עֲנִנּוּ דְּכָר הַפּוֹרֵת³ בִּינוּ
לְבֵין אֲדוֹנָיו, וְלֹא יִשְׁאָר לְאֲדוֹן בּוֹ זְכוּת. לְפִיכָף,
הַפּוֹתֵב⁵ לְעַבְדּוֹ: עֲצֻמָּךְ⁶ וְכָל נִכְסֵי קְנוֹיִין לָךְ, חוּץ
מִמָּקוֹם פְּלוּנִי, אוֹ חוּץ מִטְּלִית פְּלוּנִית⁷ - אֵין זֶה
כּוֹרֵת⁸, וְהָגַט בְּטָל; וּמִתּוֹךְ שְׂאִינוֹ גִּט - אֵין הָעֶבֶד

ז. מ³⁴י' שְׁחָצִי עֶבֶד וְחָצִי בֶן חוֹרִין, הוֹאִיל וְאִינוּ 19
מֵתֵר לֹא בְשִׁפְחָה³⁵ וְלֹא בֵּת חוֹרִין³⁶ - כּוֹפִין אֶת רֶבּוֹ 20
וְעוֹשֶׂה אוֹתוֹ בֶּן חוֹרִין, וְכוֹתֵב שְׁטָר עָלָיו בְּחָצִי 21
דְּמִיו. בְּמָה דְּבָרִים אֲמוּרִים? בְּעֶבֶד, מִפְּנֵי שֶׁהָאִישׁ 22
מַצְוֶה עַל פְּרִיָּה וּרְבִיָּה³⁷; אֲבָל הַשִּׁפְחָה³⁸ - תִּשְׁאָר 23
כְּמוֹת שֶׁהִיא³⁹, וְעוֹבְדָת אֶת רֶבָּה יוֹם אֶחָד וְאֶת עֲצֻמָּה 24
יוֹם אֶחָד⁴⁰. וְאִם נִהְיָה בָּהּ⁴¹ הַחֲטוּטִים מִנְהֵג הַפֶּקֶר - 25
כּוֹפִין אֶת רֶבָּה לְשַׁחֲרֵר, וְכוֹתֵב עָלֶיהָ שְׁטָר בְּחָצִי 26
דְּמִיָּה. 27

(34) שם מא: משנה כבית שמאי, שאף בית הלל הודו להם.
(35) מפני שיש בו צד חירות. (36) מצד העבדות שבו,
והלא לא נברא העולם אלא לפרייה ורבייה" (במשנה שם).
(37) פרק ט"ו מהלכות אישות הלכה ב. (38) שאין האשה
מצווה על פרייה ורבייה (הלכות אישות שם). (39) גיטין
מג: (40) שם מא. במשנה לגבי עבד לדברי בית הלל.
(41) שם מג: ולח. לח: ולהלן פרק ט הלכה ו.

ח. מ⁴²י' שְׁחָצִי עֶבֶד וְחָצִי בֶן חוֹרִין, שְׁעָמַד רֶבּוֹ 28
וְהִקְנֶה חָצִי לְבָנוֹ הַקָּטָן, כְּדִי שֶׁלֹּא יִכְפוּ אוֹתוֹ בֵּית 29
דִּין לְשַׁחֲרֹר - מִעֲמִידֵין בֵּית דִּין לִקְטָן אֲפוּטְרוֹפּוּס, 30
וְכוֹתֵב⁴³ לוֹ הָאֲפוּטְרוֹפּוּס גִּט שְׁחָרֹר, וְכוֹתֵב לוֹ שְׁטָר 31
חֹב בְּחָצִי דְּמִיו. וְאִם נִצְטָרֵךְ הַקָּטָן בְּעֶבֶד, וְיֵשׁ לוֹ 32
גַּעְגּוּעִין עָלָיו - מִפְּלִיגִין⁴⁴ אוֹתוֹ מִמָּנּוֹ בְּמַעוֹת, 33
שִׁדְעָתוֹ שֶׁל קָטָן קְרוֹב⁴⁵ אֲצֵל מַעוֹת. 34

(42) גיטין מ. מימרא של רב פפא על רקע עובדה מסוימת.
(43) שם נזכר בלשון סתמית: "וכתב", ולא צויין מי כותב,
ולדעת רבינו והיא דעת הרי"ף ועוד ראשונים, הכוונה
לאפוטרופוס, שהוא הכותב. ואף על פי שאין אפוטרופוס
רשאי להוציא עבדים לחירות (גיטין נב). ופרק יא מהלכות
נחלות הלכה ח) - כיוון שעשה שלא כהוגן להקנותו לבנו
קטן, הפקירוהו בית דין ונתנוהו לאפוטרופוס לשחררו
(תוספות שם מ: דיבור המתחיל וכתב). (44) מרחיקין.
(45) בכתב יד תימן: "קרובה".

ט. שְׂכִיב מֵרַע⁴⁶ שְׁפֵתֵיב⁴⁷ כָּל נִכְסָיו לְעֶבְדוֹ, וְעָמַד⁴⁸ 35
- חוֹזֵר⁴⁹ בְּנִכְסָיו, וְאִינוּ חוֹזֵר בְּעֶבְדוֹ; שֶׁהָרִי יֵצֵא 36
עָלָיו שֵׁם בֶּן חוֹרִין⁵⁰. 37

(46) גיטין ט. מימרא של רב יוסף בר מניומי בשם רב נחמן,
וראה למעלה פרק ח מהלכות זכייה ומתנה הלכה כב.
(47) כדין שכיב מרע בלי קניין. (48) והבריא. (49) כדין
שכיב מרע (הלכות זכייה שם הלכה יד). (50) ואף על פי
שמתנת שכיב מרע אינה אלא לאחר מיתה (הלכות זכייה
שם הלכה ב) ואין גט שחרור לאחר מיתה (למעלה פרק ו
הלכה א) - תקנת חכמים היא שלא יחזור בעבד, מאחר
שיצא עליו שם בן חורין, ובוודאי הייתה כן גם כוונת
האדון, כדעת חכמים, שישחרר מעכשיו.

פֶּרֶק שְׁמִינִי

(1) נתבארו בו דין המוכר עבד כנעני לגוי או לחוצה-לארץ
ולסוריא, ועבד שברח, והמפקיר עבדו.

שם. (17) שם בשקלא וטריא, וכפירוש השני. (18) המשך
הברייתא שם, ולפי הפירוש השני. (19) והרי יש שיעור
בשטר של כל אחד ואחד. וראה להלן הלכה ד.

ד. הַמְשַׁחֲרֵר²⁰ חָצִי עֶבְדוֹ בְּשִׁטָּר - לֹא קָנָה הָעֶבֶד 1
חָצִי, וְהָרִי הוּא עֶבֶד כְּשֶׁהִיָּה. אֲבָל אִם שִׁחָרַר חָצִי 2
בְּכֶסֶף, כְּגוֹן שֶׁלָּקַח חָצִי דְּמִיו עַל מְנַת לְשַׁחֲרֵר חָצִי 3
- קָנָה, וְנִמְצָא חָצִי עֶבֶד וְחָצִי בֶן חוֹרִין. בְּמָה 4
דְּבָרִים אֲמוּרִים? בְּשִׁשְׁחָרַר חָצִי בְּשִׁטָּר וְהִנִּיחַ חָצִי; 5
אֲבָל²¹ אִם שִׁחָרַר חָצִי וּמָכַר חָצִי, או שִׁשְׁחָרַר חָצִי 6
וְנָתַן חָצִי בְּמַתָּנָה, הוֹאִיל וְיֵצֵא הָעֶבֶד כְּלוֹ מַרְשׁוֹת²² 7
- קָנָה הָעֶבֶד חָצִי, וְהָרִי זֶה חָצִי עֶבֶד וְחָצִי בֶן 8
חוֹרִין. וְכֵן²³ עֶבֶד שֶׁל שְׁנֵי שְׁתַּפְּיִין, וְשִׁחָרַר אֶחָד מֵהֶן 9
חֲלָקוֹ, בֵּין בְּכֶסֶף בֵּין בְּשִׁטָּר - קָנָה הָעֶבֶד חָצִי²⁴, 10
וְהָרִי הוּא חָצִי עֶבֶד וְחָצִי בֶן חוֹרִין. 11

(20) שם מא: בברייתא, כחכמים ולא כרבי, וכפירושו של
רבה, שהמדובר בשטר, מפני שלמדו מגט אשה שאינה
מתגרשת לחצאין. (21) שם מה. מימרא של רבה.
(22) והמדובר כגון שמכר חציו או נתן חציו לפני ששיחרר
חציו, באופן שבשעת השחרור לא היה שום שיור לעצמו,
או כגון שכתב כל זה בשטר אחד (כסף משנה בשם הר"ן).
(23) שם מא: מב. מימרא של רבינא. (24) שהרי לא שייר
בחלקו כלום.

ה. הַכּוֹתֵב²⁵ לְשִׁפְחָתוֹ מַעֲבֶרֶת: הָרִי אֶת בֵּת חוֹרִין 12
וְוִלְדָּה עֶבֶד - דְּבָרֵיו קִיָּמִין²⁶. הָרִי²⁷ אֶת שִׁפְחָה וְוִלְדָּה 13
בֶּן חוֹרִין - לֹא אָמַר כְּלוֹם, שֶׁהָרִי כְּמִי שֶׁמְשַׁחֲרֵר 14
חָצִיָּה. 15

(25) קידושין סט. בברייתא. וכחכמים ולא כרבי יוסי הגלילי.
(26) והוולד, עבד. ואין לזה דין של משחרר חציו עבד
שדווקא אם משחרר הוולד ומשאיר השפחה, הרי זה
"משחרר חצייה" כבסמוך, שלא אמרו אלא "עובר ירך
אמו", כלומר, העובר נמשך אחרי האם, אבל לא אמרו "אם
ירך עוברא", שהאם אינה נמשכת אחרי וולדה (רדב"ז ולחם
משנה). (27) תמורה כה: ברייתא שהיא הפוכה מדברי
רבינו, אלא ששם בשקלא וטריא העמידה כרבי, הסובר
שאפשר לשחרר חציו עבד, ורבינו לשיטתו, שפסק כחכמים.

ו. שִׁפְחָה²⁸ חֲרוּפָּה²⁹, אִם רָצָה לְשַׁחֲרֵר חָצִיָּה הַנְּשֻׂאָר 16
וְתַעֲשֶׂה אֵשֶׁת אִישׁ גְּמוּרָה³⁰ - הָרִי זֶה מְשַׁחֲרֵר³¹ בֵּין 17
בְּכֶסֶף בֵּין בְּשִׁטָּר, שְׁאֵף³² הַכֶּסֶף גּוֹמֵר שְׁחָרִיָּה³³. 18

(28) גיטין מג: (29) זו שחצייה שפחה וחצייה בת חורין
שקדשה עבד עברי (פרק ד מהלכות אישות הלכה יז) וכן
כתב הראב"ד כאן. (30) לבעלה הראשון, העבד העברי,
וכרבי זירא בשם רב נחמן ולא כרב יוסף בר חמא בשמו
(גיטין שם) ועיין בהלכות אישות שם הלכה טז. (31) שאין
כאן שום שיור בשחרור, שהרי אין לו בה אלא חצייה.
(32) גיטין לט: כרבי, שנפסקה הלכה כמותו ולא כרבי
שמעון. (33) להוציא מדברי רבי שמעון שאמר משום רבי
עקיבא ש"שטר גומר בה ואין הכסף גומר בה" (שם לט):
וכן פסק שם רבי יוחנן, שאין הלכה כרבי שמעון.

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

17) מימרא של רב, שם. (18) זהו פירושו של רבינו למילה: "פרהנג" שם, וראה ברש"י ו'תוספות' שם. (19) שם בגמרא.

ד. מְכָרוּ²⁰ לְעוֹבֵד פּוֹכְבִּים לְשָׁלְשִׁים יוֹם, מְכָרוּ חוּץ מִלְּאִכְתּוֹ²¹, חוּץ מִן הַמְצוֹת²², חוּץ מִשְׁבָּתוֹת וַיָּמִים טוֹבִים²³ - הָרִי זֶה סֶפֶק אִם נִשְׁתַּחֲרַר אוֹ לֹא נִשְׁתַּחֲרַר. לְפִיכָּךְ, אִם תִּפֶּס הָעֶבֶד כְּדִי דָמְיוֹ²⁴ לְרַבּוֹ²⁵, כְּדִי שְׂנֵינָא בֵּהֶן לַחֲרוּת מִיד הָעוֹבֵד פּוֹכְבִּים - אֵין מוֹצִיָּאִין מִיָּדוֹ²⁶.

(20) שם מד. בעיות שלא נפתרו. (21) כלומר, שלא ישתעבד בו, שלא מכרו אלא להשיאו לשפחתו להוליד וולדות (כסף-משנה בשם רש"י). (22) כלומר, שלא יבטל מן המצוות שחייב בהן העבד. (23) שאינו מופקע משמירת שבת ויום-טוב. (24) [נראה מזה, שאע"פ שקנסו אותו עד עשרה בדמיו (למעלה הלכה א) - לא אמר רבינו כאן "אין מוציאין מידו" אלא "כדי דמיו", אבל יותר מכדי דמיו מוציאין מידו. ומכאן שמודה רבינו להראב"ד שבמקום שאין חסרון ממון אין תפיסה מועילה בקנס, ורק בכדי דמיו מועילה תפיסה, שמה שהגוי ירדנו בפרך ויכחישו מממונו זהו החסרון (ראה להלן), אבל ביחס ליותר מכדי דמיו אין כאן חסרון. וראה בגליון מהרש"א ליו"ד סימן רסו פ]. (25) כלומר: מרבו. (26) ומכל-שכן שאם ברח מן הגוי, שיצא לחירות (ראה למעלה הערה ב). שהרי הוא תפוס בעצמו (ראה למעלה הערה ו). שאם לא כן, מה מועיל אם יפדה עצמו מן הגוי, הרי משועבד הוא לרבו ראשון? וראה בלחם-משנה ובביאורי הגר"א ליו"ד סימן רסו ס"ק קנד. והראב"ד חולק על עצם הדין, וסובר שלא מועילה תפיסה בקנס (בבא-קמא טו: ופ"ה מהלכות סנהדרין הלכה יז) אלא למי שחסרו ממון, [ונראה שמקורו מזה שלא מצאנו בגמרא שמועילה תפיסה בקנס אלא בחצי נזק של שור תם (בבא-קמא טו: ופד). שיש בהם חסרון כיס אלא שאינם שכיחים, ואילו בדבר שהוא שכיח ואין בו חסרון כיס (ראה שם פד:) - בזה לא מצאנו שתהא תפיסה מועילה]. וייתכן כי גם רבינו מודה לו בזה (ראה למעלה הערה כג), אלא שהוא סובר שמה שהגוי רודה בו בפרך יותר מרבו ישראל ומכחישו בגופו ובממונו, אין לך חסרון גדול מזה (כסף-משנה בשם מגדל-עוז), וראה להלן הלכה ז והערה מא.

ה. אֶחָד מוֹכֵר עֶבְדּוֹ לְעוֹבֵד פּוֹכְבִּים עוֹבֵד עֲבֹדָה זָרָה, אוֹ שֶׁמְכָרוֹ לְגֵר תּוֹשֵׁב²⁷, אֶפְלוּ לְכוֹתֵי²⁸ - הָרִי זֶה יָצָא לַחֲרוּת מוֹמָר²⁹ - הָרִי זֶה סֶפֶק. לְפִיכָּךְ, אִם תִּפֶּס כְּדִי דָמְיוֹ מְרַבּוֹ רֹאשׁוֹן, כְּדִי לַצֵּאת בֵּהֶן מִיד הַמוֹמָר - אֵין מוֹצִיָּאִין מִיָּדוֹ³⁰.

(27) שם, בעיא שנפתרה. והוא גוי שקיבל עליו שלא לעבוד עבודה-זרה. (28) שם בעיא שלא נפתרה. ברם רבינו, כנראה, מדבר על כותי שאחרי הגזירה, ואז נחשב לעכו"ם גמור (ראה למעלה פ"ו הלכה ו). והבעיא בגמרא היתה, ללא ספק, על הזמן שלפני הגזירה (כסף-משנה). (29) שם בעיא שלא נפתרה. (30) כמבואר למעלה בהלכה ד.

ו. הַמוֹכֵר³¹ עֶבְדּוֹ לַחוּצָה לְאֶרֶץ - יָצָא בֶּן חוּרִין³²;

א. הַמוֹכֵר² אֶת עֶבְדּוֹ לְעוֹבֵד פּוֹכְבִּים - יָצָא בֶּן חוּרִין³; וְכוּפִין⁴ אֶת רַבּוֹ לַחֲזֹר וּלְקַנּוֹתוֹ מִן הָעוֹבֵד פּוֹכְבִּים עַד עֶשְׂרֵה בְּדָמְיוֹ, וְכוּתָב⁵ לוֹ גִּט שְׁחָרוֹר וְיוֹצֵא. וְאִם לֹא רָצָה הָעוֹבֵד פּוֹכְבִּים לְמָכְרוֹ אֶפְלוּ בַּעֲשָׂרָה בְּדָמְיוֹ - אֵין מְחִיבִין אוֹתוֹ יִתְרֵם⁶. וְקָנָס⁷ זֶה אֵין גּוֹבִין אוֹתוֹ וְדָנִין אוֹתוֹ אֶלָּא בְּבֵית דִּין מְמַחֲיִין⁸. וְאִם מֵת הַמוֹכֵר - אֵין קוֹנְסִין אֶת הַיּוֹרֵשׁ לַהֲחֲזִיר אֶת הָעֶבֶד לְשַׁחֲרוֹרוֹ¹⁰.

(2) גיטין מג: משנה וברייתא. (3) שם. ורוצה לומר, שיצא בן חורין משעבודו של האדון היהודי, אבל לא משעבודו של הגוי, אלא כופים את האדון הראשון לפדותו מהגוי והוא יוצא לחירות, וכן אם ברח מן הגוי יצא לחירות (כסף-משנה בשם רש"י). וראה להלן שצריך גט שחרור. וכן מצאנו גם במפקיר עבדו (להלן הלכה יג), שיצא לחירות וצריך גט שחרור. (4) שם מד. מימרא של רבי יהושע בן לוי, וכפי הלשון השני שם. (5) שם מג: בברייתא. (6) שם מד. שעשרה דוקא. (7) [לפדותו עד עשרה בדמיו. אבל אם ברח - יצא לחירות, שכן הוא בכל הקנסות, שאע"פ שאין דנין אלא בב"ד מומחין - אם תפס אין מוציאין מידו (פ"ב מהלכות סנהדרין הלכה יז), וכאן תפוש העבד בעצמו (וראה למעלה פ"ה הלכה יז בכסף-משנה שם, ולהלן הלכה ד בלחם-משנה). ויש חולקים על זה וסוברים, שקנס שקנסו חכמים לעשות סיג לתורה, דנין בכל בתי הדין אע"פ שאינם מומחים (רא"ש שם סימן מא). אבל יש ראייה לדברי הרי"ף ורבינו, ממה שאמרו בבבא-קמא כז: בקנס של רכובה שלוש ובעיטה חמש, שאין גובין אותו בבבל אע"פ שאינו אלא מדרבנן. וראה ביאורי הגר"א לחושן-משפט סימן א, ס"ק כה]. (8) סמוכים. כבכל הקנסות (הלכות סנהדרין שם הלכה ח, ולמעלה פרק ה שם), כן כתב הרי"ף שם בשם גאון. (9) בעיא שנפטשה שם מד: (10) [כלומר, לפדותו. אבל אם ברח יצא לחירות, שקנס זה היה על האב מיד בעת המכירה, כמו שכתבו ה'תוספות' בגיטין מד: ד"ה לחוצה לארץ].

ב. לָוֶה¹¹ עַל עֶבְדּוֹ מִן הָעוֹבֵד פּוֹכְבִּים: אִם קָבַע לוֹ זְמַן וְאָמַר לוֹ: אִם הִגִּיעַ זְמַן פְּלוּנִי וְלֹא אֶשְׁלֵם לָךְ, תִּקְנֶה גּוֹף עֶבֶד זֶה - הָרִי זֶה יָצָא לַחֲרוּת מִיָּד¹²; וְאִם אָמַר לוֹ: תִּקְנֶה מַעֲשֵׂה יָדָיו - לֹא יָצָא לַחֲרוּת¹³. גְּבָא¹⁴ עוֹבֵד פּוֹכְבִּים בְּחוּבּוֹ¹⁵, אוֹ שֶׁבָּאוּ עַל הָאָדוֹן מַצְרִים וּבִקְשׁוּ לְהַרְגוֹ, וּפְדָה עֲצָמוֹ מִיָּדוֹ בַּעֲבֹד - לֹא יָצָא לַחֲרוּת, מִפְּנֵי שְׁוִלְקָה מִמֶּנּוּ שְׁלֹא בְּרִצּוֹנָה¹⁶.

(11) שם מג: בברייתא. (12) כן יוצא מתוך השקלא-וטריא שם. (13) כן מפורש בסוגיא שם, שאם לא אמר לו: תקנה גופי, אלא: סירותי (=מעשה ידי) - לא קנסוהו. (14) שם מד. בברייתא. (15) חוב שהגיע לו מישראל, בלי שזה משכן לו את העבד. (16) ואין כאן מקום לקנס.

ג. מְכָר¹⁷ עֶבְדּוֹ לְאֶחָד מֵעֲבָדֵי¹⁸ הַמֶּלֶךְ אוֹ מְגִדּוּלִיו, אֶף עַל פִּי שְׁהוּא מְחִירָא מֵהֶם - יָצָא הָעֶבֶד לַחֲרוּת, מִפְּנֵי שְׁהִיהָ יָכוֹל לְפִסּוֹ בְּמִמּוֹן אַחֵר¹⁹.

47) כתובות קי: במשנה: "הכל מעלין לארץ ישראל", ואמרו בגמרא "הכל מעלין - לאתווי עבדים". ועיין רש"י שם שפירש באופן אחר. 48) כן פירש רבינו את המילה "מעלין": או הוא בעצמו יעלה או ימכרוהו לאחר ויעלה. 49) שם אמרו שאפילו ברח מחו"ל לא"י אי-אפשר להוציאו (ראה להלן הלכה י'), וכל-שכן אם לא היה מעולם בחוצה לארץ. 50) [כן נראה בגיטין מה. במעשה שעבד ברח מחוצה לארץ, ופסקו בו הלכה למעשה שיצא לחירות, ומעשה זה היה לפני רבי אמי, הרי שגם בזמן הזה נוהג דין זה]. 51) כן כתב בפ"ה בהלכות מלכים הלכה יב: לעולם ידור אדם בארץ ישראל, אפילו בעיר שרובה גויים - שכל היוצא לחוץ-לארץ כאילו עובד עבודה-זרה, ועיין בפ"ג מהלכות אישות הלכה יט.

י. עבד⁵² שפירח מחוצה לארץ לארץ - אין מחזירין לו לעבדות. ועליו נאמר⁵³: לא תסגיר עבד אֶל אֶדְנֵיו. ואומר⁵⁴ לרבו, שיתכתב לו גט שחרור, ויתכתב לו שטר חוב בדמיו, עד שתשיג ידו ויתן לו. ואם⁵⁵ לא רצה האדון לשחררו - מפקיעין בית דין שעבודו מעליו וילך לו.

52) גיטין שם. 53) כך דרש רבי אחי בר יאשיה, שם. 54) כן אמר רבי אמי, שם. 55) כך פסק רבי אמי במעשה שהיה, שם.

יא. עבד זה⁵⁶ שפירח לארץ - הרי הוא גר צדק⁵⁷. והוסיף לו הכתוב אזרה אחרת למי שמאנה אותו, מפני⁵⁸ שהוא שפל רוח יותר מן הגר, וצנה עליו הכתוב שנאמר: עמך ישב בקרבך באחד שעריך בטוב לו, לא תוננו - זו אף הונת דברים⁵⁹. נמצאת למד, שהמאנה את הגר הזה - עובר בפלשה לאוין: משום ולא תונו איש את עמיתו⁶⁰, ומשום וגר לא תונה⁶¹, ומשום לא תוננו. וכן עובר משום ולא תלחצנו⁶², כמו שבארנו בענין הונתו⁶³.

56) ראה ב'מנחת חינוך' מצוה תקסט, כי המדובר לפני ששחררו אותו, וזו עוברים עליו על לאו ד"לא תוננו". 57) כן כתב ב'ספר המצוות' לא-תעשה רנה. 58) כן לשון רבינו גם ב'ספר המצוות' שם. 59) לשון 'ספרי', הביאו רבינו שם. 60) זה נאמר בכל ישראל, ואף הגר בכללם (ראה למעלה פ"ד מהלכות מכירה הלכה טו). 61) [בהלכות מכירה שם, הביא רבינו באונאת דברים בגר גם את הפסוק "אל תונו איש את אחיו" הנאמר באונאת ממון, לפי שבגר ישנה גם אונאת ממון בכל אונאת דברים, שעל-ידי אונאת דברים הוא מזיקו גם ממון (ראה שם בהערה סה בשם אור-שמח). ואולי עבד אף-על-פי שהוא בכלל "אחיו" (בבא-קמא פח. וראה למעלה פ"ה הלכה ה והערה מט) אינו בכלל אונאת ממון, שהרי מה שקנה עבד קנה רבו (ראה למעלה הערה נה בשם ה'מנחת חינוך' שכאן מדובר לפני השחרור, אלא שלדעת ה'מנחת חינוך' שם, אף לפני השחרור הרי הוא כמופקר, עיין שם). והאור-שמח שם לא הרגיש בזה, ועיין לחם-משנה]. 62) [צריך עיון, שהרי

1 וְכֹפִינ׳ אֶת רְבוֹ הַשְּׁנִי לְכֶתֶב לוֹ גִּט שְׁחֹרֵר, וְאֶבְדּוּ הַדְּמִים³⁴. וּמִפְּנֵי³⁵ מָה קָנְסוּ פָּאן הַלֹּקֶחַ לְבָדּוֹ? שְׁאֵלוֹ לֹא לָקַח זֶה, לֹא יָצָא הָעֶבֶד לְחֻצָּה לְאֶרֶץ. הַמוֹכֵר עֶבְדּוֹ לְסוּרְיָא³⁶, וְאֶפְלוּ לַעֲפֹ³⁷ - כְּמוֹכֵר לְחֻצָּה לְאֶרֶץ³⁸.

31) גיטין מג: במשנה. 32) קנסוהו חכמים על שהוציאו לחוצה לארץ (רש"י שם). [ולא קנסו אלא כשמכרו לחוצה לארץ, אבל אם יצא והוציאו לשם - לא קנסוהו, ראה להלן הערה מא). 33) שם מד: ברייתא: "וצריך גט שחרור". [ובגמרא שם בענין מוכר עבד בסוריא, מפורש: "וכופין אותו"]. 34) שם, מימרא של שמואל, וכמו שהסבירה רב יוסף. 35) שם מה. שאלת אבבי ותשובת רב יוסף. 36) שם ת. בעיא שנפתרה. 37) שחציה בתחום ארץ ישראל ('תוספות' שם ב. ד"ה ואשקלו). 38) כן מדייק רבי חייא בר אבא מדברי רבי מאיר, במשנה שם ב. שעכו כחו"ל לענין מכירת עבדים.

ז. בן בבל³⁹ שנשא אשה בארץ ישראל, ודעתו לחזור⁴⁰, והכניסה לו אשתו עבדים ושפחות⁴¹ - הרי אלו ספק, אם הם כמי שמכרה אותם לחוצה לארץ, הואיל ויש לו הפרות, או אינן כמכורין לו, שהרי הגוף שלהם⁴².

39) שם מד: בעיא שנשארה בתיקו. 40) לחוצה לארץ. 41) של נכסי צאן ברזל שאחריותם עליו (ראה בפט"ז מהלכות אישות הלכה א). כן פירשו רש"י והמאירי, ועיין אור-שמח. 42) שהרי אם גרשה או מת, הם חוזרים לאשה (רש"י שם). ומכאן שעל עצם הוצאתם לחוצה לארץ לא קנסוהו להוציאו לחירות, אם אין כאן מכירה לחוצה לארץ (מאירי שם). וכאן לא כתב רבינו שאם תפס העבד אין מוציאו מידו, כמו שכתב למעלה בהלכה ד, לפי ששם יש חסרון ממון. וכאן, שמכרו לישראל אין חסרון ממון ולא מועילה התפיסה (ראה למעלה הערה כה, ועיין באור-שמח).

ח. עבד⁴³ שיצא אחר רבו לסוריא, ומכרו שם - אבד את זכותו⁴⁴. במה דברים אמורים? פשיצא רבו על מנת שלא לחזור לארץ ישראל; אבל אם דעת רבו לחזור, ויצא אחריו, ומכרו שם - יצא לחרות⁴⁵, וכופין את הלוקח לשחררו.

43) גיטין שם, ברייתא דרבי חייא. 44) לצאת לחירות עם המכירה לחו"ל, אחרי שמדעתו יצא ושלם על-מנת לחזור, ראה להלן. 45) כן בשקלא-וטרוא שם. 46) מימרא של רבי אבהו שם בשם רבי יוחנן.

ט. עבד⁴⁷ שאמר לעלות לארץ ישראל - כופין את רבו לעלות עמו, או ימכר אותו למי שיעלוהו לשם⁴⁸. רצה האדון לצאת לחוצה לארץ - אינו יכול להוציא את עבדו, עד שיצעה⁴⁹. ודין זה - בכל זמן, אפילו בזמן ההנהגה⁵⁰ שהארץ בידי עובדי פוכבים⁵¹.

פסוק זה עוסק באונאת ממון, כמפורש בהלכות מכירה, שם]. (63) בהלכות מכירה, שם.

24 וְאִם פָּדְהוּ לְשֵׁם בֶּן חוּרִין - חוּזֵר לְרַבּוֹ הָרָאשׁוֹן בְּלֹא
25 כְּלוּם.

79) גיטין לו: במשנה, כדעת תנא-קמא וכפירושו של רבא. וכן כתב הר"ף שם בשם גאון. (80) תוספתא גיטין פ"ג (הוצאת צוקרמנדל פ"ד עמ' 327,6) כתנא-קמא ולא כרבן שמעון בן גמליאל. ופירושה הראשונים בשלא נתייאש ממנו, ולפיכך חוזר הוא לרבו.

טז. עֶבֶד⁸¹ שֶׁעָשָׂא רַבּוֹ אֶפְסוֹקִי⁸² לְבַעַל חוּבוֹ, וְשִׁחְרוּ - הָרִי זֶה מְשִׁחְרוֹ⁸³, וְכּוֹפִין⁸⁴ אֶת בַּעַל חוּבוֹ לְשִׁחְרוֹ⁸⁵. גַּם זֶה מִפְּנֵי תְקוּן הָעוֹלָם, שֶׁלֹּא יִפְגַּע בּוֹ לְאַחֵר זֶמֶן וְיֹאמַר לוֹ: עֶבְדִּי אַתָּה.

81) גיטין מ: במשנה. (82) לשון רבינו בפירוש המשניות: "מילה מורכבת, פה תקנה", כלומר, שאין בעל החוב גובה אלא ממנו. (83) מימרא של רבא (שם), שהשחרור מוציא מידי שעבוד. (84) משנה, שם. (85) אבל המשחרר חייב לשלם לבעל חוב, שהרי גרם לאבד ממנו (פ"ז מהלכות חובל ומזיק הלכה יא).

יז. עֶבֶד⁸⁶ שֶׁהָשִׂיאוּ רַבּוֹ⁸⁷ בֶּת חוּרִין⁸⁸, או שֶׁהֵנִיחַ⁸⁹ לוֹ רַבּוֹ תַּפְלִין בְּרָאשׁוֹ⁹⁰, או שֶׁאָמַר לוֹ רַבּוֹ⁹¹ לְקָרוֹת שְׁלֵשָׁה פְּסוּקִין⁹² בְּסֵפֶר תּוֹרָה בְּפָנָי עֲבוּר, וְכֵן כָּל פִּיּוּצָא בָּאֵלּוּ הַדְּבָרִים שֶׁאֵינּוּ חֵיב בָּהֶן אֲלֵא בֶּן חוּרִין⁹³ - יֵצֵא לְחֵירוֹת⁹⁴, וְכּוֹפִין⁹⁵ אֶת רַבּוֹ לְכַתֵּב לוֹ גִּט שִׁחְרוּר. וְכֵן אִם נָדַר נָדָר שְׂכּוּפִין עָלָיו אֶת הָעֶבְדִּים⁹⁶, כְּמוֹ שֶׁבִּאֲרָנוּ בְּנִדְרִים⁹⁷, וְאָמַר לוֹ רַבּוֹ: מוֹפֵר לָךְ⁹⁸ - יֵצֵא לְחֵירוֹת⁹⁹; שְׂכִינָן שְׁלֹא כִּפָּה אוֹתוֹ בְּמָקוֹם שֵׁשׁ לוֹ לְכַפּוֹתוֹ, גָּלָה דַּעְתּוֹ שֶׁהִפְקִיעַ שְׁעֲבוּדוֹ. מִכָּאֵן אָנִי אוֹמֵר: שֶׁהִמְשַׁחֵר עֶבְדּוֹ בְּכָל לְשׁוֹן, וְהוֹצִיא דְּבָרִים מִפִּי שֶׁמִּשְׁמַעֵן שֶׁלֹּא נִשְׁאַר לוֹ עָלָיו שְׁעֲבוּד כָּלָל, וְשֶׁגָּמַר בְּלִבּוֹ לְדַבֵּר זֶה - שֶׁאֵינּוּ יָכוֹל לְחַזֵּר בּוֹ, וְכּוֹפִין אוֹתוֹ לְכַתֵּב לוֹ גִּט שִׁחְרוּר, אֵף עַל פִּי שֶׁעָדִין לֹא כָּתַב. אָבָל אִם לָזֶה¹⁰⁰ מַעֲבָדוֹ, או שֶׁעָשָׂהוּ אֶפְסוֹקִי¹⁰¹, או שֶׁהֵנִיחַ תַּפְלִין בְּפָנָי רַבּוֹ או שֶׁקָּרָא שְׁלֵשָׁה פְּסוּקִים בְּבֵית הַכֶּנֶסֶת בְּפָנָי רַבּוֹ, לֹא מִחָא בּוֹ - לֹא יֵצֵא לְחֵירוֹת¹⁰¹.

86) שם לו: ומימרא של רב אשי בשם רבי. (87) כלומר, עזר לו לישא אשה, כן הוא שם מ. (88) עבד אסור בה, ולא היה האדון מכשיל את העבד באיסור, אם לא שכוונתו עתה לשחררו. ואע"פ שעדיין מעוכב הוא גט שחרור, ועדיין אסור הוא בבת חורין עד שיקבל גט שחרור - בכל זאת קל יותר האיסור במעוכב גט שחרור מבעבד גמור (אור-שם, וכן איתא במאירי). (89) שם, מימרא של רבי יהושע בן לוי, לפי מה שפירשה רבה בר רב שילא. (90) שאין דרך העבדים להניח תפילין, שהרי מצות-עשה שהוזמן גרמא היא (רש"י ר'תוספות' שם). [ולא אמרו כן אלא בתפילין שבראש, שעליהם נאמר (דברים כח, י) "וראו כל עמי הארץ כי שם ה' נקרא עליך ויראו ממך" - אלו תפילין שבראש" (ברכות ו), אבל תפילין של יד דינם ככל

יב. הַקֹּהֵן⁶⁴ עֶבֶד מִן הָעוֹבְדִים כּוֹכְבִים סֶתֶם⁶⁵, וְלֹא רָצָה לְמוֹל וּלְקַבֵּל מִצּוֹת הָעֶבְדִּים⁶⁶ - מְגַלְגֵּלִין עִמּוֹ כָּל שָׁנִים עֶשֶׂר חֹדֶשׁ, וְאִם לֹא רָצָה - חוּזֵר וּמוֹכְרוֹ לְעוֹבֵד כּוֹכְבִים אוֹ לְחוּצָה לְאַרְצָה⁶⁷. וְאִם הִתְנַה⁶⁸ הָעֶבֶד עָלָיו תַּחֲלָה שְׁלֹא יְמוּל - הָרִי זֶה מִתֵּר לְקַנְמוֹ⁶⁹ כָּל זֶמֶן שִׁירָצָה בְּגִיּוֹתוֹ, וּמוֹכְרוֹ לְעוֹבֵד כּוֹכְבִים אוֹ לְחוּצָה לְאַרְצָה. וְכֵן⁷⁰ עֶבֶד שֶׁמָּל וְטָבַל לְשֵׁם עֲבָדוֹת, וְאַחֵר כֶּף הַפִּיל עִצְמוֹ לַגִּסְתוֹ⁷¹, וְאֵין רַבּוֹ יָכוֹל לְהוֹצִיאוֹ לֹא בְּדִינִי יִשְׂרָאֵל וְלֹא בְּדִינֵי אֲמוֹת הָעוֹלָם - הָרִי זֶה מִתֵּר לוֹ לְטַל דְּמִי מִן הָעוֹבֵד כּוֹכְבִים⁷², וְכּוֹתֵב וּמַעֲלָה בְּעֶרְכָּאוֹ⁷³ שֶׁל עוֹבְדֵי כּוֹכְבִים, מִפְּנֵי שֶׁהוּא כְּמַצִּיל מִיָּדָם.

(64) יבמות מח: מימרא של רבי יהושע בן לוי וכתנא-קמא בברייתא ולא כרבי שמעון בן אלעזר. (65) שלא התנה עמו העבד תחילה שלא ימול, ראה להלן. (66) שהעבד חייב במצוות כנשים. (67) לפי שאסור לו לקיימו אצלו (פ"א מהלכות מילה הלכה ו, ופי"ד מהלכות איסורי ביאה הלכה ט). והמכירה לגוי או לחוצה לארץ אין בה איסור, לפי שעדיין לא מל ולא קיבל מצוות. (68) מימרא של רבין בשם רבי אילעאי, שם. (69) "וכלבד שיקבל עליו שבע מצוות שנצטוו בני נח ויהיה כגר תושב - ואין מקבלין גר תושב אלא בזמן שהיוכל נוהג" (פ"א מהלכות מילה, ופי"ד מהלכות איסורי ביאה שם, ועיין כסף-משנה). (70) גיטין מד. מימרא של רבי אמי. (71) חבורות של ליסטים. (72) אע"פ שבאופן אחר אסור למכור עבד לגוי. (73) בתי דין. ואע"פ שבוה הוא מחשיבים (רש"י).

יג. הַמִּפְקִיר⁷⁴ עֶבְדּוֹ - יֵצֵא לְחֵירוֹת, וְצִרִיךְ גִּט שִׁחְרוּרוֹ⁷⁵. וְאִם⁷⁶ מֵת הָאָדוֹן שֶׁהִפְקִירוֹ - הַיּוֹרֵשׁ כּוֹתֵב לוֹ גִּט שִׁחְרוּר.

74) שם לח: מימרא של רב חייא בר אבין בשם רב, ושם לט. מימרא של עולא בשם רבי יוחנן. (75) וכופין את רבו על כך, כדלהלן הלכה יד (מאירי לח: עמוד 163). (76) שם מ. כרבינא, שנפסקה הלכה כמותו, ולא כאמימר.

יד. עֶבֶד⁷⁷ שֶׁבָּרַח מִבֵּית הָאֲסוּרִין, אִם נִתְיָאשׁ מִמֶּנּוּ רַבּוֹ - יֵצֵא לְחֵירוֹת; וְכּוֹפִין⁷⁸ אֶת רַבּוֹ וְכּוֹתֵב לוֹ גִּט שִׁחְרוּר.

77) שם לח. מימרא של רב שמן בר אבא בשם רבי יוחנן, וכהסתייגות שהוסיפו בשקלא-וטריא לפי שיטת אביי. (78) כדי שיוכל לשאת ישראלית.

טו. עֶבֶד⁷⁹ שֶׁנִּשְׁבָּה: אִם נִתְיָאשׁ מִמֶּנּוּ רַבּוֹ רָאשׁוֹן - כָּל הַפּוֹדָה אוֹתוֹ לְשֵׁם עֶבֶד יִשְׁתַּעֲבַד בּוֹ, וְהָרִי הוּא שְׁלוֹ; וְאִם⁸⁰ פָּדְהוּ לְשֵׁם בֶּן חוּרִין - הָרִי זֶה בֶּן חוּרִין. וְאִם לֹא נִתְיָאשׁ מִמֶּנּוּ רַבּוֹ רָאשׁוֹן - הַפּוֹדָה אוֹתוֹ לְשֵׁם עֶבֶד נוֹטֵל פְּדִיּוֹנוֹ מִרְבּוֹ, וְחוּזֵר לְרַבּוֹ;

9 - הָרִי זֶה גֵּר¹¹⁶; לָשֶׁם עֶבֶד - הָרִי זֶה עֶבֶד¹¹⁷; לָשֶׁם
10 בֶּן חוֹרִין¹¹⁸ - הָרִי זֶה בֶּן חוֹרִין¹¹⁹.

(110) ירושלמי יבמות פרק ח הלכה א: "מצא וכו' תינוק מושלך, הטבילו לשום עבד את מוהלו לשום עבד, לשום בן חורין את מוהלו לשום בן חורין" (אור-שמח). וכל הלכה זו נעתקה במדרש הגדול על הפסוק בשמות יב, מח, וראה במכילתא דרשב"י שם הוצ' ר"נ אפשטיין. (111) [תקיפה היא בעל-כרחו של הקטן, וראה להלן בתינוק]. (112) שאין לו הורים, כעין מצא תינוק דלהלן. [זוכה בו על-ידי תקיפתו זו כזוכה מן ההפקר (ראה להלן פ"ט הלכה ד). ועיין לעיל פ"ה הלכה א, שעבד קטן נקנה במשיכה כמו בהמה. ודקדק לכתוב "קטן", לפי שגדול זוכה בעצמו, ואינו הפקר]. (113) [בתינוק אינו זקוק לתקיפה, בעל כרחו, אלא זוכה בו כבכל מציאה אחרת]. (114) הפיסקא "והטבילו לשם גר הרי זה גר", אינה בירושלמי שם. (115) היינו, שכיון בטבילה זו שיהיה גר, ועדיין ישאר בעבדותו ("יקר תפארת' להרדב"ז). (116) כלומר, הועילה טבילה זו, שאם תבוא אחריה מילה, יהיה גר גמור (ראה במגיד-משנה בפ"ד מהלכות איסורי ביאה הלכה ה, שאם טבל קודם מילה - הרי זה גר). [ואע"פ שגר קטן מטבילין אותו על דעת בית-דין (פ"ג מהלכות איסורי ביאה הלכה ז) כיון שקנה אותו במשיכה או בחזקה הרי הוא שלו, ויכול לגיירו אפילו שלא על דעת בית-דין, בתנאי שיהיה הדבר לפני בית-דין ככל גירות (שם הלכה ו), ולפיכך, אע"פ שגר קטן שהטבילוהו על דעת בית-דין, יכול למחות כשהגדיל (כתובות יא. ופ"י מהלכות מלכים הלכה ג), מפני שכל תקפו של הבית-דין לא היה אלא מפני שזכות היא לו (כתובות שם, והלכות איסורי ביאה שם) - כאן, שזכה בו בקנין, רשאי לעשות בו כבממונו, ואפילו יהא זה לחובתו. ולפיכך אינו יכול למחות כשיגדיל, ועיין לחס-משנה. ומכיון שלא כיון לשחררו רשאי הוא להשתעבד בו ("יקר תפארת' להרדב"ז). ואע"פ שהגר אינו נקנה בעבד עברי (למעלה פ"א הלכה ב) - משתעבד בו כפועל שכיין. (117) וצריך למולו לשם עבד, כבירושלמי הנ"ל. (118) [היינו, שכיון בטבילה זו גם לגירות וגם לשחרור, ראה למעלה הלכה יז, שכתב רבינו: "אני אומר שהמשחרר עבדו בכל לשון, והוציא דברים מפיו שמשמען שלא נשאר לו עליו שעבוד כלל - כופין אותו לכתוב לו גט שחרור", וכאן אינו צריך לכתוב שטר שחרור, מפני שאינו קנוי לו אלא למעשה ידיו, כל זמן שלא טבל, ראה להלן פ"ט הלכה ה בכסף-משנה, ועיין רשב"א ליבמות מה: ד"ה וקדם]. (119) כלומר, חוץ ממה שהוא גר, הרי הוא גם בן חורין, ואינו רשאי להשתעבד בו ("יקר תפארת' להרדב"ז). וצריך למוהלו לשם בן חורין להשלמת גירותו, כמפורש בירושלמי הנ"ל.

11 כֹּא. גֵּר¹²⁰ שֶׁקָּדְמוּ עֲבָדָיו וְשִׁפְחוֹתָיו וְטָבְלוּ לִפְנֵי¹²¹
12 - קָנוּ עַצְמָן בְּנֵי חוֹרִין.

(120) [כלומר, גוי שעומד להתגייר]. ומקור הלכה זו ביבמות שם. (121) בכ"י תימן, ובדפוס רומי: "בפניו", וכגירסת הרי"ף שם, ראה למעלה בהלכה יט. ועיין לחס-משנה

מצות-עשה שהזמן גרמא שאין העבד יוצא על ידן לחירות, כמו שכתבו ה'תוספות' שם]. (91) שם בברייתא נאמר שאם קרא שלשה פסוקים בבית-הכנסת בפני רבו לא יצא לחירות, אבל למד כן רבינו מדין תפילין, שכשם שבתפילין חילקו בין הניח בעצמו לבין הניח לו רבו, כמו כן יש לחלק בקריאה בין קרא בעצמו לבין אמר לו רבו לקרוא (כסף-משנה). (92) שאין העולה לתורה בציבור קורא פחות משלשה פסוקים (פ"ב מהלכות תפלה הלכה ג). (93) שאין לקרוא עבדים כנענים לתורה (הגהות מיימוניות הלכות תפלה שם, הלכה יז אות ט). (94) כלומר, גילה דעתו בפעולה זו שהוא משחררו, כמו שכתב רבינו להלן. והרי זה כאילו הפקירו, ועיין אור-שמח. (95) שם מ. בסמיכות למימרת רבי לפי גירסת הרי"ף. (96) כלומר, נדרים שחלים על העבד ושיכול הרב לכפותו על ביטולם. (97) פ"ב מהלכות נזירות הלכה יח. (98) לשון הפרה בעבד אינה יעילה, כי רק הבעל והאב מפירים ולא האדון, אך יש בזה גילוי דעת מצד האדון כי אינו רוצה לכפותו. (99) נזיר סב: במשנה: "היפר לעבדו, יצא לחרות ומשלים נזירותו". ולראב"ד גירסא ושיטה אחרת. (100) גיטין מ. (101) כיון שהעבד עשה כן בעצמו, ולא הרב.

1 יח. וְאִסּוּר לְאָדָם לְלַמֵּד אֶת עַבְדּוֹ תוֹרָה¹⁰². וְאִם
2 לְמַדּוֹ - לֹא יֵצֵא לְחֵירוֹת¹⁰³.

(102) מימרא של רבי יהושע בן לוי, במס' כתובות כח. (103) נלמד מהמבואר למעלה, שדווקא אם אמר לו רבו לקרוא בספר תורה בפני ציבור יצא לחירות, אבל באופן אחר - לא. ראה כסף-משנה ולחס-משנה.

3 יט. הַלּוֹקֵחַ¹⁰⁴ עֶבֶד מִן הָעוֹבֵד פּוֹכְכִים, וְקָדָם
4 הָעֶבֶד¹⁰⁵ וְטָבַל בְּפָנָיו רְבוּ לָשֶׁם בֶּן חוֹרִין - יֵצֵא
5 לְחֵירוֹת¹⁰⁶; שְׁלֹא בְּפָנָיו רְבוּ - צָרִיךְ לִפְרֹשׁ¹⁰⁷.
6 לִפְרֹכָה¹⁰⁸ צָרִיךְ רְבוּ לְתַקְפוֹ¹⁰⁹ בָּמִים.

(104) יבמות מה: מו. מימרא של רב חמא בר גוריא בשם רב, ובריייתא שם בענין בלוריא הגיורת. וראה בסמוך. (105) שעשה מעשה וחשב בלבו לשם חירות, בלי שאמר מפורש בפיו. (106) לפי שלגוי לא היה בעבד קנין הגוף אלא למעשה ידיו (לקמן פ"ט הלכה ה), ואת זה הקנה לישראל. וטבילת העבד לשם חירות מפקיעה את השעבוד, שכשם שהקדש מפקיע מידי שעבוד בעל חוב, כן מפקעת קדושת ישראל את שעבודו (גמרא שם). [ואע"פ שטבילה בלי מילה אינה מכנסת אותו לכלל ישראל (פ"ג מהלכות איסורי ביאה הלכה ו) - כיון שהתחיל ונכנס קצת בדת יהודית (כעין זה כתב הרשב"א ביבמות עא. ד"ה אלא לאתווי, לענין מל ולא טבל) - יש בכוחה של התחלה זו להפקיע את השעבוד]. (107) מימרא של רבא שם, וכגירסת הרי"ף שם. (108) בכדי להקדים את העבד. (109) לתת עליו עול מלאכה בעת הטבילה כסמל השעבוד, שאז לא תועיל הכוונה והאמירה של העבד (רש"י שם ד"ה לתקפו).

7 כ. וְשִׁרְאֵל¹¹⁰ שֶׁתִּקְהָה¹¹¹ עוֹבֵד פּוֹכְכִים קָטָן¹¹², או
8 מִצָּא תִינוּק עוֹבֵד פּוֹכְכִים¹¹³, וְהִטְבִּילוּ¹¹⁴ לָשֶׁם גֵּר¹¹⁵

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

וילדיה: "כל בנים שילודת, בין ממנו (מן העבד עברי) בין ממקום אחר - הרי אלו עבדים". וראה ב'תורה שלמה' שם לסימן צג. (11) וגומר "והיו לכם לאחוזת", כלומר לעבדים. רוצה לומר, שאם אחד מבני התושבים הולידו משפחה שלכם, הרי הולד עבד כנעני שלכם. (12) ואין זה "אשר הולידו". וכן מפורש ביבמות סב. הכל מודים בעבד שאין לו חיים (=יחס). אבל הגוי יש לו יחס (שם). וכן פסק רבינו בפס"ז מהלכות אישות הלכה ו. וכעצם הלכה זו, כתב רבינו גם בהלכות איסורי ביאה שם, שהבא מן העבד הרי הוא כאמו, והבא מן השפחה הרי הוא עבד. ואין לזה קשר עם מה שאמרו בקידושין סז: "באומות הלך אחר הזכר", ופסק כן רבינו בהלכות איסורי ביאה פרק יב הלכה כא: ש"גר עמוני שנשא מצרית - הולד עמוני. וגר מצרי שנשא עמונית - הולד מצרי", ו"זה הכלל - באומות הלך אחר הזכר" - שכל זה אינו אלא בגויים שיש להם יחס, אבל בעבד שאין לו יחס - הלך אחר הנקבה, ועיין לחם-משנה.

ד. מִלֵּךְ עוֹבֵד פּוֹכְבִּים¹³ שֶׁעָשָׂה מִלְחָמָה, וְהָבִיא שְׂבִיָּהּ וּמִכְרָהּ; וְכֵן אִם הִרְשָׁה לְכָל מִי שִׁירְצָהּ, שִׁלְחָהּ וַיִּגְנֹב מֵאֶמְתָּה שֶׁהִיא עוֹשָׂה עִמּוֹ מִלְחָמָה, שִׁבִּיָּהּ וַיִּמְכֹּר לַעֲצָמוֹ; וְכֵן אִם הָיוּ דִּינָיו, שֶׁפָּל מִי שְׁלֹא יִתֵּן הַמָּס - יִמְכֹּר, אוֹ מִי שֶׁעָשָׂה כָּךְ וְכָךְ אוֹ לֹא יַעֲשֶׂה - יִמְכֹּר; הָרִי דִּינָיו דִּין, וְעַבְדֵּי הַנִּלְקָח בְּדִינָן אֵלָיו - הָרִי הוּא כְּעַבְדֵּי כְּנַעֲנִי לְכָל דָּבָר.

(13) יבמות מה: ומו.

ה. עוֹבֵד פּוֹכְבִּים שֶׁקָּנָה עוֹבֵד פּוֹכְבִּים לְעַבְדוֹת - לֹא קָנָה גּוֹפּוֹ, וְאֵין לוֹ בּוֹ אֵלָּא מַעֲשֵׂה יָדָיו¹⁴. אָף עַל פִּי כֵּן, אִם מָכְרוּ לְיִשְׂרָאֵל - הָרִי גּוֹפּוֹ קְנוֹי לְיִשְׂרָאֵל¹⁵.

(14) ואם מכרו לישראל וקדם וטבל לשם בן חורין, יצא לחירות (למעלה פ"ח הלכה יט). (15) אם הטבילו לשם עבדות (כסף-משנה בפירוש השני), מה-שאינ-כן בגוי עצמו, שאף אם הטבילו לשם עבדות לא קנהו לגופו.

ו. הָאִשָּׁה¹⁶ קוֹנֶה שִׁפְחוֹת, וְאִינָה קוֹנֶה עֲבָדִים, אֶפְלוּ קִטְנִים¹⁷, מִפְּנֵי הַחֲשָׁד¹⁸. וְאִם קָנְתָה אוֹתָם - הָרִי זֶה קָנְתָה גּוֹפָם כְּאִישׁ. וַיִּרְאֶה לִי, שֶׁאִינָה אֲסוּרָה לְקִנּוֹת אֶלָּא עַבְדֵּי בֶן תִּשְׁעֵי שָׁנִים וּמִתְשַׁע וּלְמַעַלָּה¹⁹. וְכֵן²⁰ אֲסוּר²¹ לְאָדָם לְשַׁחֲרֹר עַבְדֵּי כְּנַעֲנִי, וְכָל הַמִּשְׁחָרְרוֹ - עוֹבֵר בַּעֲשָׂה, שֶׁנֶּאֱמָר: לְעֹלָם פֶּהֱם תַּעֲבֹדוּ; וְאִם שִׁחָרְרוּ - מִשְׁחָרְרָה, כְּמוֹ שֶׁבְּאַרְנָנִי²², וְכּוֹפִין²³ אוֹתוֹ לְכַתֵּב גֵּט שִׁחָרְרוֹ בְּכָל הַדְּרָכִים²⁴ שֶׁבְּאַרְנָנִי²⁵. וּמִתֵּר לְשַׁחֲרֹרוֹ לְדַבֵּר מִצְוָה, אֶפְלוּ לְמִצְוָה שֶׁל דְּבָרֵיהֶם²⁶. כְּגוֹן שְׁלֹא הָיוּ עֹשִׂים בְּבֵית הַפְּנִסֶּת²⁷ - הָרִי זֶה מִשְׁחָרְרָה עַבְדּוֹ וּמִשְׁלִים בּוֹ הַמִּנְיָן. וְכֵן כָּל פְּיוּצָא בְּזָה²⁸. וְכֵן שִׁפְחָה²⁹ שֶׁנִּוְהָגִין בָּהּ הָעָם מִנְהַג הַפֶּקֶר, וְהָרִי הִיא מְכָשׁוּל לַחוּטָאִים - כּוֹפִין אֶת רַבָּהּ וּמִשְׁחָרְרָה, כְּדִי שֶׁתִּשְׁאַל וַיִּסְוֹר הַמְּכָשׁוּל. וְכֵן כָּל פְּיוּצָא בְּזָה.

(16) בבא-מציא עא. בברייתא, וכתנא-קמא, שאינה יכולה

שהעיר שזהו מה שכתב רבינו למעלה בהלכה יט, ומה חידש בהלכה זו?

פֶּרֶק תְּשִׁיעִי

(1) כלל בו רבינו דין ישראל או גוי שבאו על שפחה כנענית, וקניין גוי בעבד, ושאסור לשחרר עבד כנעני ומותר לעבוד בו בפרך.

א. יִשְׂרָאֵל² שֶׁבָּא עַל שִׁפְחָה כְּנַעֲנִית, אָף עַל פִּי שֶׁהִיא שִׁפְחָתָה³ - הָרִי זֶה הַיֵּלֶד כְּנַעֲנִי⁴ לְכָל דָּבָר⁵; וְנִמְכָּר וְנִקְנָה, וּמִשְׁתַּמְשִׁים בּוֹ לְעוֹלָם, כְּשֶׁאֵר הָעֲבָדִים⁶.

(2) קידושין סו: במשנה, כי ולד שפחה כמותה, משום שנאמר (שמות כא, ד) "האשה וילדיה תהיה לאדוניה" (שם סח:). (3) כן מפורש במכילתא שם: "הרב שבא על שפחתו שילדיה עבדים" (כסף-משנה). (4) בכ"י תימן: "עבד כנעני". (5) כלומר, אין חוששין כלל שמה שחררה, ואם מת בלא בנים תתייבם אשתו לאחריו, כי הוא אינו בנו כלל, כמו שכתב רבינו בפ"א מהלכות חליצה הלכה ד. ולא כדעת מקצת הגאונים שחששו ואסרו לה להתייבם (פ"י מהלכות גירושין הלכה יט) ועל-אחת-כמה שלא כדעת "יש מי שהורה" שוודאי שחררה (שם), ועיין לחם-משנה. (6) הכנענים.

ב. אֶחָד הַקוֹנֶה עַבְדֵּי כְּנַעֲנִי מִיִּשְׂרָאֵל, אוֹ מִן גֵּר תּוֹשֵׁב, אוֹ מִן עוֹבֵד פּוֹכְבִּים שֶׁהוּא כְּבוֹשׁ תַּחַת יָדָיו, אוֹ מֵאֶחָד מִשְׁאֵר הָאֻמּוֹת⁷, יֵשׁ לוֹ לְמַכֵּר אֶת עֲצָמוֹ לְיִשְׂרָאֵל לְעַבְדֵּי, וְהָרִי הוּא עַבְדֵּי כְּנַעֲנִי לְכָל דָּבָר. וְכֵן מוֹכֵר בְּנָיו וּבְנוֹתָיו; שֶׁנֶּאֱמָר: מִהֶם תִּקְנוּ וּמִמִּשְׁפַּחְתָּם אֲשֶׁר עִמָּכֶם אֲשֶׁר הוֹלִידוֹ בְּאַרְצְכֶם. וְכָל אֶחָד מֵאֵלָיו הָרִי הוּא כְּעַבְדֵּי כְּנַעֲנִי לְכָל דָּבָר.

(7) שאינן כבושות תחת ידינו. [ובכ"י תימן, נוסף כאן: "וכן גר תושב או הגוי שהוא כבוש תחת ידינו או אחד משאר האומות". ובספרים שלנו נשמטו הדברים על-ידי דילוג מחמת טעות הדומות "משאר האומות" - "משאר האומות", ולפי זה מפורש בדברי רבינו שאין הבדל בין קונה עבד מן הגוי לבין גוי המוכר עצמו לעבד, וכדעת רב אחא (יבמות שם) שלעולם אינו קונה גופו אלא אחרי טבילה, ולא כרב אויא הסובר (שם) שגוי הנמכר לישראל - גופו קנוי מיד. וראה להלן הלכה ה, ועיין בכסף-משנה שם ובלחם-משנה כאן].

ג. אֶחָד⁸ מִן הָאֻמּוֹת שֶׁבָּא עַל שִׁפְחָה כְּנַעֲנִית שְׁלָנוּ⁹ - הָרִי הֵבֵן עַבְדֵּי כְּנַעֲנִי¹⁰; שֶׁנֶּאֱמָר: אֲשֶׁר הוֹלִידוֹ בְּאַרְצְכֶם¹¹. אֲבָל הָעַבְדֵּי שְׁלָנוּ שֶׁבָּא עַל אֶחָת מִן הָאֻמּוֹת - אֵין הֵבֵן עַבְדֵּי; שֶׁנֶּאֱמָר: אֲשֶׁר הוֹלִידוֹ בְּאַרְצְכֶם, וְעַבְדֵּי אֵין לוֹ יָחַס¹².

(8) יבמות עח: ברייתא שהובאה בסמיכות למימרא של רבי יוחנן. (9) שטבלה לשם שפחות (פס"ו מהלכות איסורי ביאה הלכה ו). (10) שייד לאדון השפחה. וראה במכילתא דרשב"י פ' משפטים (שמות כא, ד) על הפסוק האשה

5 בַּיַּת דִּין נִזְקָקִין לְגְדוּלִים לְשֹׁמֵר מְמוֹנָם, וְאִם לֹא
6 יֵאָכִיל לְעַבְדּוֹ וְיִשְׁקָם כְּרֹאֵי - הֵם יִכְרְחוּ אוֹ מְמוֹתוֹ,
7 וְאִם חָס עַל מְמוֹן עַצְמוֹ יִתֵּר מִכָּל אֲדָם. אָכֵל
8 עַבְדִּים שֶׁהִכְנִיסָה לוֹ אִשְׁתּוֹ בְּתוֹרַת נִכְסֵי מְלוֹג - חֵיב
9 בְּמִזְוֹנוּתִיהֶן³², שֶׁעַל מִנְתָּן פֶּן הִכְנִיס אוֹתָם; שָׁאֵם לֹא
10 יִזוֹן אוֹתָם - יָמוּתוּ וְיִכְרְחוּ, וְהָרִי אֵינוֹ חֵיב
11 בְּאַחֲרֵיהֶן³³.

(30) שם יא: במשנה ושם יב: במסקנת הגמרא. (31) שם יב. "מי שמרחם על בני חורין, מרחם על העבדים", וראה ברש"י שם. (32) כן מפורש בבראשית רבה פרשה מה: "ולה שפחה מצרית, שפחת מלוג היתה, והיה חייב במזונותיה" (אור-שמח). ויתכן כי דין עבדי מלוג, שהכניסה לו האשה, כדין האשה עצמה, שכשם שלאשה אין הבעל יכול לומר צאי מעשה ידיך למזונותיך (פ"ב מהלכות אישות הלכה ד), כך אינו יכול לומר כן לעבדי מלוג, ועיין ראב"ד ומגיד-משנה. (33) אבל בעבדים מנכסי צאן ברזל שחייב באחריותם (פט"ז מהלכות אישות הלכה א) - אין הדין כן.

12 ח. מִתֵּר לְעַבֵּד בְּעַבְדֵי כְּנַעֲנִי בְּפֶרֶךְ³⁴. וְאִם עַל פִּי
13 שְׁהֵדִין כֶּף, מִדַּת חֲסִידוֹת וְדַרְכֵי חֻקָּמָה, שִׁיְהִיָּה אֲדָם
14 רַחֲמָן וְרוֹדֵף צָדֵק, וְלֹא יִכְבִּיר עָלוֹ עַל עַבְדּוֹ, וְלֹא
15 יֵצֵר לוֹ, וְיֵאָכִילוּ וְיִשְׁקוּהוּ מִכָּל מֵאָכֵל וּמִכָּל מִשְׁתֶּה.
16 חֻקִּים הָרָאוּשׁוֹנִים הָיוּ נוֹתְנִין לְעַבֵּד מִכָּל תַּבְשִׁיל
17 וְתַבְשִׁיל שֶׁהָיוּ אוֹכְלִימָן³⁵, וּמִקְדִּימִין מִזוֹן הַבְּהֵמוֹת
18 וְהָעַבְדִּים³⁶ לְסַעֲדַת עֲצָמָן. הָרִי הוּא אוֹמֵר: כְּנַעֲנִי
19 עַבְדִּים אֶל יָד אֲדוֹנֵיהֶם, כְּנַעֲנִי שִׁפְחָה אֶל יָד גְּבֻרָתָהּ.
20 וְכֵן³⁷ לֹא יִבְיָהוּ בֵּיד, וְלֹא בְדָבָרִים; לְעַבְדוֹת מִסֵּדֶן
21 הַתְּנוּבָה, לֹא לְבוֹשָׁה. וְלֹא יִרְכָּה עָלָיו צִעָקָה וְכַעַס,
22 אֶלָּא יִדְבֹּר עִמּוֹ בְּנִחָה וְיִשְׁמַע טַעֲנוֹתָיו. וְכֵן מִפְּרֹשׁ
23 בְּדַרְכֵי אֵיבֹב הַטּוֹבִים שֶׁהִשְׁתַּבַּח בָּהֶן: אִם אָמַס
24 מִשְׁפָּט עַבְדִּי וְאָמַתִּי בְּרַכָּם עִמָּדִי. הֲלֹא בִּבְטָן עֲשִׂנוּ
25 עֲשָׂהוּ, וְיִכְוֹנְנוּ בְּרַחֲם אֲחָד. וְאֵין³⁸ הָאֲכִזְרִיּוֹת וְהַעֲזוֹת
26 מִצִּוְיָהּ אֶלָּא בְּעוֹבְדֵי פֹכְכִים עוֹבְדֵי עֲבוֹדָה זָרָה;
27 אָכֵל זֶרַעוֹ שֶׁל אֲבִירָהּם אֲבִינוּ, וְהֵם יִשְׂרָאֵל, שֶׁהִשְׁפִּיעַ
28 לָהֶם הַקְּדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא טוֹבַת הַתּוֹרָה, וְצִוָּה אוֹתָם
29 בְּחֻקִּים וּמִשְׁפָּטִים צְדִיקִים - רַחֲמָנִים הֵם עַל הַכֹּל.
30 וְכֵן בְּמִדּוֹתָיו שֶׁל הַקְּדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא, שֶׁצִּוָּנוּ לְהִדְמוּת
31 בָּהֶם³⁹, הוּא אוֹמֵר: וְרַחֲמֵנוּ עַל כָּל מַעֲשָׂיו⁴⁰. וְכָל
32 הַמִּרְחָם⁴¹ - מִרַחֲמִין עָלָיו; שְׁאֵאֱמַר: וְנָתַן לָךְ רַחֲמִים
33 וְרַחֲמָן וְהִרְבָּה⁴².

~ נקודות משיחות קודש ~

ואע"פ שהדין כך מדת חסידות ודרכי החכמה

ומשמע מדבריו שאף שינהג בדרכי החכמה אין זה מספיק, ובכדי לנהוג בעבד ברחמנות צריך גם לדרכי החסידות. ויובן זה על פי מה שהוסיף הרמב"ם שהחכמים הראשונים היו מקדימין מזון הבהמות והעבדים לסעודת עצמן,

לקנות לא עבריים ולא כנעניים, בניגוד לדעת רשב"ג, שמתיר לה לקנות עבדים כנעניים, וראה למעלה פ"א הלכה ב. (17) כן כתב רבינו בפרק כב מהלכות אסורי ביאה הלכה טז, וכן נראה בגמרא שם שחשבו לפרש הברייתא הנ"ל בעבדים עבריים, והרי שם נזכרו גם שפחות, וכידוע, אין שפחה עבריה נמכרת אלא בהיותה קטנה (ראה למעלה פ"ד הלכה א), ואם כן הוא-הדין שעבדים הנזכרים שם הם קטנים (הגר"א ביו"ד סימן רסז ס"ק מה) ועוד, שהרי אלמנה אסורה לגדל כלב מפני החשד (בבא-מציעא שם), ועבד קטן אינו פחות חשוד לענין זה מכלב (הגר"א באה"ע סימן כב ס"ק כה). (18) כן בגמרא שם: "אשה לאו אורח ארעא". (19) שבפחות מבן תשע - אינו ראוי לביאה (פ"א מהלכות אישות הלכה ג). ומכיוון שאין כאן אלא חששא בלבד, לא החמירו לחשוש שמא יגדל ויבואו לידי עבירה (כסף-משנה), ויש מחמירים בזה (ט"ור). (20) תיבת "וכן" אינה נוחה. שנראה שאין לה קשר עם מה שלמעלה (כסף-משנה. וראה להלן הערה כב). (21) גיטין לח. מימרא של רב יהודה בשם שמואל. (22) למעלה פרק ה הלכות א-ג. (23) כל הפיסקא הזאת תמוהה: הרי שחררו, ולמה צריך לכופ? ואם מדובר כשהפקירו, שזקוק הוא עוד לשחרור וכופין אותו על כך (למעלה פרק ח הלכה יג הערה עד) - מי הכריחו לדבר על הפקר ולא על שחרור ממש? ואמנם בכ"י בריטש מוזיאום, חסרה כל הפיסקא הזו, ובכ"י אוקספורד חסרות המלים "וכופין אותו לכתוב גט שחרור". ונראה שפיסקא זו שייכת למעלה בענין "האשה קונה שפחות ואינה קונה עבדים". ונשמטה שם ונכנסה בטעות כאן שלא במקומה (אלא שיש להגיה בה "וכופין אותה"). שכיון שיש חשד, כופים אותה לשחררה, כשם שכופין בשפחה שנוהגין בה העם מנהג הפקר, דלהלן (דלא כדעת ה'חינוך' (סוף מצוה שמז) שאסור לה לשחרר עיי"ש). ולפי זה מיושבת תיבת "וכן" (ראה למעלה הערה יט) שכשם שהתירו וכפו לשחרר בשפחה שיש בה חשד, כן התירו גם בכל דבר מצוה, וכמו כן בשפחה דלהלן. (24) [צ"ל כבכל הדרכים]. (25) [למעלה פרק ח הלכה א והלכה ו, בדין המוכר עבדו לגוי או לחוצה-לארץ שכופין לשחררו]. (26) ברכות מז: וגיטין לח: "מעשה ברבי אליעזר שנכנס לבית-הכנסת ולא מצא עשרה, ושיחרר עבדו והשלימו לעשרה", וראה ברא"ש לברכות פ"ז סימן כ. (27) ציין רבינו מצוה זו כמו שמבואר שם שלא התירו אלא משום מצוה דרבים. ראה לחם-משנה. (28) תמהו בזה כמה ראשונים, איך יתכן שמצוה דרבנן תדחה מצוה-עשה מן התורה? ויש שכתבו, שכל האיסור לשחרר עבד כנעני אינו אלא אם עושה כן לטובת העבד, ונגעו בזה משום "לא תחנם" שאסור לתת לו מתנת חנם, אבל אם עושה כן לצורך עצמו, כגון שצריך לו לצירוף מנין, אין בזה שום איסור (הר"ן בגיטין שם). (29) גיטין לח. כרבינא ולא כאב"י. וראה למעלה פרק ז הלכה ז.

1 ז. יכול³⁰ הרב לומר לעבדו כנעני: עשה עמי ואיני
2 זנה, אלא ילף וישאל על הפתחים ויתפרנס מן
3 הצדקה; וישאל מציין להחיות העבדים
4 שביניהם³¹. במה דברים אמורים? בעבדיו; שאין

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם – מוסד הרב קוק

בהפקירא נחא ליי" הרי שמצד מדת החסידות ודרכי החכמה צריך הקב"ה להתנהג עמו מתוך רחמים וצדק להאכילו ולהשקותו מכל מאכל כו'. ולא עוד אלא שצריך להקדים את מזונו של העבד, ועוד לפני שמתענג על עבודתם של ישראל - "קרבני לחמי לאשי ריח נחוחי" נותן ליהודי כל ענייני התענוג שלו ופשיטא שאינו מעבירו בפרך ח"ו.

(על פי יין מלכות' ספר קנין סימן כג)

~ נקודות משיחות קודש ~

"שהשפיע להם הקב"ה טובת התורה וצוים בחוקים ומשפטים צדיקים – רחמנים הם על הכל".

אבל בהלכות איסורי ביאה (פ"ט הי"ז) כתב שרחמנים הם מטבעם ולא הזכיר שזה שייך לציווי התורה כי כאן הכוונה על הציווי להנהיגה של רחמים עם עבדו, אבל בהל' איסורי ביאה הכוונה היא לרגש המצוי בלב איש הישראלי, ולכן לא הזכיר ציווי התורה.

(על פי לקו"ש ח"ז ע' 64 הנ' 40)

34) ראה למעלה פ"א הלכה ו, מה היא עבודת פרך. וכתב בכסף-משנה שכן משמע, שמותר לעבוד בפרך בעבד כנעני, מזה שלא הזהירה התורה על עבודת פרך אלא בעבד עברי. [וכן מפורש בספרא (בהר פרשה ז הלכה ב-ג): "לא תרדה בו בפרך, שלא תאמר לו החם הכוס הזה והוא אינו צריך, הציץ לי את הכוס וכו' עדור תחת הגפן וכו'. שמא תאמרו הואיל ואסרת לנו את כל אלו, במה נשתמש? תלמוד-לומר "ועבדך ואמתך אשר יהיו לך מאת הגויים" (35) בירושלמי (בבא-קמא פרק ח הלכה ד): "רבי יוחנן אכל קופד (=בשר) ויהיב לעבדיה (=ונתן לעבד כנעני שלו), שתי חמרא (=שתה יין) ויהיב לעבדיה, וקרי אנפשיה הלא בבטן עושני עשהו - הבא במידת רחמים" (36) בברכות מ. "אמר רב יהודה אמר רב, אסור לאדם שיאכל קודם שיתן מאכל לבהמתו, שנאמר ונתתי עשב בשדך לבהמתך, והדר ואכלת ושבעת". ואע"פ שעבדים לא נזכרו שם - למד כן רבינו מן הסברא, והסתמך על הפסוק בתהלים שהביא. 37) נדה מז. מימרא של שמואל. 38) ביצה לב: מימרא של שבתאי בר מרינוס: "כל המרחם על הבריות, בידוע שהוא מזרעו של אברהם אבינו, וכל מי שאינו מרחם וכו' בידוע שאינו מזרעו של אברהם אבינו". 39) לפי הכלל הידוע: מה הוא רחום, אף אתה רחום וכו'" (שבת קלג: ופ"א מהלכות דיעות הלכה ו). 40) [ראה בבבא-מציעא פה. שפסוק זה מדבר גם בבבלי-חיים]. 41) שבת קנא: ברייתא בשם רבי גמליאל ברבי. 42) ולא הביא רבינו את הצד השלישי של הברייתא: "וכל שאינו מרחם וכו'" כדי לסיים בדבר טוב.

סְלִיקוּ לְהוּי הַלְכוֹת עֲבָדִים

נִגְמַר סֵפֶר שְׁנַיִם עָשָׂר, וְהוּא סֵפֶר קִנְיָן.

וּמִנֵּינן פְּרָקִים שֶׁל סֵפֶר זֶה שְׁבָעִים וְחֲמִשָּׁה: הַלְכוֹת

מִכִּירָה - שְׁלֹשִׁים פְּרָקִים. הַלְכוֹת זִכְיָה וּמִתְנָה -

ולכאורה מדוע הוסיף כאן בהמות לעבדים, ובפרט שהקדמת המזון לבהמות הוא דין ולא מדת חסידות, ואותו לומדת הגמרא מהפסוק "ונתתי עשב בשדך לבהמתך ואכלת ושבעת" שהקדים הכתוב מאכל הבהמה.

ויש לומר שבזה שצייר הרמב"ם בהמות עם עבדים בא ללמד שהנהגתו בחסד וברחמים עם עבד כנעני היא בגדר מדת חסידות ולא רק מדרכי החכמה. כי הנה מצד השכל יכול האדון לחשוב שמכיון שתפקיד העבד לעשות כל העבודות גם הבזויות ביותר, הרי שאין להטות לו חסד כי בכך עלול לשכוח את מקומו ותפקידו, ולעניין זה לא תועיל גם מדת חסידות ורחמים כי הם רחמים מוגבלים מצד הנברא ואינם חלים על עבד כנעני בעניינים שיגרמו לו שלא לעבוד עבודתו.

לכן הוסיף הרמב"ם שחכמים הראשונים היו מקדימין מזון הבהמות לסעודת עצמן, כי מובן ופשוט שאף מי שהוא רחום וחסדן ויתעורר לרחם על בעלי חיים, אין רחמיו עליו יותר מרחמיו על בני ביתו, וזה שהיו מרחמים על בהמותיהם אין זה מצד הרחמים הטבעיים אלא שזהו סוג אחר של רחמים.

וזוהו מה שהוסיף כאן הרמב"ם "שהשפיע להם הקב"ה טובת התורה וצוה אותם בחוקים ומשפטים צדיקים רחמנים הם על הכל" שרחמים אלה אינם טבעיים אלא שהושפעו לישראל על ידי הקב"ה דרך התורה.

(על פי לקו"ש ח"ז ע' 72)

~ נקודות משיחות קודש ~

"ואע"פ שהדין כך מדת חסידות ודרכי החכמה ... ולא יכביר עולו על עבדו".

ולכאורה צריך להבין, אם הנהיגה זו שלא להצר לעבדו היא מדרכי החכמה כמו שכתב בהלכה קודמת ש"אם לא יאכיל לעבדיו וישקם כראוי יברחו או ימותו ואדם חס על ממון עצמו" מדוע צריך גם הטעם של מדת החסידות הרי החכמה לבד מחייבת הנהיגה זו, ובפרט שהקדים מדת החסידות לדרכי החכמה.

והביאור הוא: כדי להעלות על דעתו שגורם סבל מיותר לעבד ולא לחשוב שמצד טבעו הוא עבד ורגיל בכך, צריך למדת החסידות.

וכשיש בו מדת החסידות, מתייחס לעבד באופן אחר לגמרי, כפי שממשיך הרמב"ם: "וכן מפורש בדרכי איוב הטובים שהשתבח בהם אם אמאס משפט עבדי ואמתי בריבם עמדי הלא בבטן עושני עשהו ויכוננו ברחם אחד" ומתוך שמרגיש עניין זה, מבין גם מצד דרכי החכמה שאם יצר לו ולא יאכלהו וישקהו ימות או יברח.

וההוראה בעבודת ה' שלמדים מדברי הרמב"ם, שאפילו יהודי שנמצא במעמד ומצב של עבד כנעני ו"עבדא

29 בִּין שְׁאֵבֵד הַדָּבָר הַשְּׂאוֹל אוֹ נִגְנֵב בֵּין שְׁאֲרָעוּ אֲנִס
30 גְּדוֹל מְזָה¹², כְּגוֹן שְׁמִתָּה בְּהִמָּה הַשְּׂאוֹלָה אוֹ
31 נִשְׁבְּרָה אוֹ נִשְׁפִּית; שְׂכָרָה כְּתוּב בְּשׂוֹאֵל: וְנִשְׁכַּר אוֹ
32 מֵת, בְּעָלָיו אֵין עֲמּוֹ שְׁלָם יִשְׁלָם¹³. נוֹשֵׂא שְׂכָר אוֹ
33 הַשּׁוֹכֵר - שְׁנֵיהֶם דִּין אֶחָד יֵשׁ לָהֶן¹⁴: אִם נִגְנֵב אוֹ
34 אֶבֶד הַדָּבָר הַשְּׂכוּר אוֹ שְׁנִטֵּל שְׂכָר עַל שְׁמִיתוֹ - הָרִי
35 אֵלּוּ מִשְׁלָמִים¹⁵; וְאִם אָרְעוּ אֲנִס גְּדוֹל מְזָה, כְּגוֹן
36 שְׁהִיתָה בְּהִמָּה וּמִתָּה אוֹ נִשְׁבְּרָה אוֹ נִשְׁפִּית אוֹ
37 נִטְרָפָה - הָרִי אֵלּוּ לְנִשְׁפָּעִין שְׁנֵאֲנָסָה, וּפְטוּרִין¹⁶.
38 שְׁנֵאֲמָר: וּמֵת אוֹ נִשְׁכַּר אוֹ נִשְׁבָּה אֵין רֹאָה, שְׁבוּעָת
39 יִי וְגוֹ'; וּכְתִיב: אִם נִגְנֵב יִגְנֵב מִעֲמּוֹ, יִשְׁלָם לְבָעָלָיו
40 וְגוֹ'¹⁷. נִמְצָאת אוֹמָר¹⁸: שׁוֹמֵר חֲנָם - נִשְׁפָּע עַל הַפֶּל.
41 וְהַשְּׂוֹאֵל - מִשְׁלָם אֶת הַפֶּל, חוּץ מִן הַמִּתָּה בְּשִׁעָת
42 מְלָאכָה, כִּמּוֹ שְׁיִתְבָּאָר¹⁹. נוֹשֵׂא שְׂכָר וְהַשּׁוֹכֵר -
43 מִשְׁלָמִין אֶת הָאֶבֶדָה וְאֶת הַגְּנֵבָה, וְנִשְׁפָּעִין עַל
44 הָאֲנָסִין הַגְּדוֹלִים, כְּגוֹן שְׁבוּרָה וּשְׁבוּיָה וּמִתָּה
45 וּנְטָרָפָה, אוֹ שְׁאֵבֵד הַדָּבָר בְּסִפְיָה שְׁטַבְעָה בֵּינָם²⁰, אוֹ
46 נִלְקַח בְּלִסְטִים מְזִין²¹, וְכָל פִּיזָא בְּאֵלּוּ מִשְׁאָר
47 אֲנָסִין הַגְּדוֹלִים²².

(8 גמור. 9) ולא פשע בשמירתו, ששומר חנם שלא שמר כראוי חייב לשלם אפילו באונס גמור. וכן נשבע שארעו כך וכך ואינו ברשותו, ושלא שלח יד (פירוש, שלא השתמש בו לצורך עצמו) קודם שארעו המאורע הפוטר אותו (בבא מציעא ו.). ראה פרק ו מהלכות שאלה ופיקדון הלכה א. (10 מלשלם (שבועות מד:). (11) ואמרו חז"ל (בבא מציעא מא:) שאלוהים - זה בית דין, וקריבה זו לשבועה היא [בתורה לא נתפרש שבשומר חנם הכתוב מדבר כאן ולמדו זאת חז"ל (שם צד:)] ממה שחייבה התורה בפרשה זו את השומר בשבועה כשנגנב או אבד ופטרותו מלשלם, ובפרשה שנייה (שם ט"ב) חייבה התורה בתשלומים על גניבה ואבידה, ומסתבר ששומר חנם - שאין לו כל הנאה משמירתו - הוא שפטור מלשלם, והפרשה השנייה המחייבת לשלם בגניבה ואבידה - בשומר שכן. (12) מגניבה ואבידה. (13) לא נתפרש בתורה שהשואל חייב בגניבה ואבידה ולמדוהו חז"ל (שם צה.) מקל וחומר משומר שכר - שפטור משבורה ומתה וחייב בגניבה ואבידה (כמבואר בסמוך), שואל שחייב בשבורה ומתה, אינו דין (לא כל שכן) שחייב בגניבה ואבידה. "וזה הוא קל וחומר שאין עליו תשובה". וכן למדוהו חז"ל (שם) ממה שכתוב וכי ישאל בוא"ו, וא"ו זו מחברת פרשה זו עם הפרשה שקדמה לה ומוסיפה, שהשואל מתחייב גם באונסים נוסף על חיובי גניבה ואבידה שנאמרו בפרשה שקדמה לה. (14) כרבי יהודה (שם פ:), שהשוכר - שלא פורש דין שמירתו בתורה - דינו כשומר שכר. מפני ששניהם נהנים במה שהפיקדון נמצא ברשותם - השומר שכר מקבל שכר בעד שמירתו והשוכר משתמש בו לצורכו - לפיכך דינם שווה. (15) שהשומר שכר חייב באחריות על כל מאורע שיארע לפיקדון ואשר יש לייחסו לחיסרון בשמירה - והרי הגניבה או האבידה בידו היה למנוע אילו ישב ושמר כל

1 שְׁנֵים עָשָׂר פְּרָקִים. הַלְכוֹת שְׁכָנִים - אֲרַבְעָה עָשָׂר
2 פְּרָקִים. הַלְכוֹת שְׁלוּחִין וְשֹׁתְפִין - עֶשְׂרֵה פְּרָקִים.
3 הַלְכוֹת עֲבָדִים - תִּשְׁעָה פְּרָקִים.

יום ש"ק י"ב סיון ה'תשע"ט

אודף פיישר לִבִּי, בְּלִמְדֵי מִשְׁפָּטִי צִדְקָה

ספר שלשה עשר

והוא ספר משפטים

הלכותיו חמש. וזהו סדרן:

8 א. הלכות שכירות. ב. הלכות שאלה ופיקדון. ג.
9 הלכות מלוה ולוה. ד. הלכות טוען ונטען. ה.
10 הלכות נחלות.

הלכות שכירות

12 יֵשׁ בְּכָלֶלן שְׁבַע מִצְוֹת. שְׁלֹשׁ מִצְוֹת עֲשֵׂה, וְאַרְבַּע
13 מִצְוֹת לֹא תַעֲשֶׂה, וְזֵהוּ פֶרֶט: (א) דִּין שְׁכִיר
14 (וְשׁוֹמֵר שְׂכָר. ב) לֶחֶן שְׂכָר שְׁכִיר בְּיוֹמוֹ²⁴. (ג) שְׁלֹא
15 יֵאָחַר שְׂכָר שְׁכִיר אַחֵר זְמַנּוֹ²⁵. (ד) שְׁיֵאכַל²⁶ הַשְּׁכִיר
16 מִן הַמִּחְבָּר שְׁעוֹשֶׂה בּוֹ²⁷. (ה) שְׁלֹא יֵאכַל הַשְּׁכִיר מִן
17 הַמִּחְבָּר בְּשִׁעָת מְלָאכָה²⁸. (ו) שְׁלֹא יוֹלִיף הַשְּׁכִיר בִּידוֹ
18 יָתֵר עַל מֶה שְׁיֵאכַל. (ז) שְׁלֹא יַחֲסֹם שׁוֹר בְּדִישׁוֹ.
19 וּבְאִוָּר מִצְוֹת אֵלּוּ בְּפָרָקִים אֵלּוּ:

(1) שְׁנַצְטוּיָנוּ לְדוֹן (שְׁמוֹת כב, ט). (2) דְּבָרִים כד, טו.
(3) שֶׁם. (4) שִׁירֵשָׁה בַעַל הַבַּיִת לַשְּׁכִיר לֹאכּוֹל (שֶׁם כג,
כח-כו). (5) וּנְגַמְרָה מִלֹּאכְתּוֹ. (6) וְלֹא נִגְמָרָה מִלֹּאכְתּוֹ
[בְּכַתְבִּיד תִּימָן הַנוֹסָח: "שְׁלֹא בִשְׁעַת גָּמַר מִלֹּאכָה"].

פרק ראשון

(1) יבאר ארבעת סוגי השומרים שנאמרו בתורה ואחריות השמירה המוטלת עליהם.

20 א. אֲרַבְעָה שׁוֹמְרִים נִאֲמָרוּ בַּתּוֹרָה², וְשְׁלֹשָׁה דִּינֵין
21 יֵשׁ לָהֶם³. וְאֵלּוּ הֵן הָאֲרַבְעָה שׁוֹמְרִין: שׁוֹמֵר חֲנָם⁴,
22 וְהַשְּׂוֹאֵל⁵, וְנוֹשֵׂא שְׂכָר⁶, וְהַשּׁוֹכֵר⁷.

(2) שְׁמוֹת כב, ר"ד. (3) שְׁשָׁנִים מֵהֶם - נוֹשֵׂא שְׂכָר וְהַשּׁוֹכֵר
- דִּין אֶחָד לָהֶם (בְּבֹא מִצִּיעָא צג). כְּמִבּוּאָר בְּסִמּוּךְ הַלֵּכָה ב.
(4) שְׁקִיבַל עָלָיו לְשִׁמּוּר בְּחִינָם (שֶׁם כב, רח. בְּסִמּוּךְ בַּהֲלָכָה
ב יתבאר, שפרשה זו בשומר חנם נאמרה). (5) שֶׁם יג"ד.
(6) שׁוֹמֵר שְׁקִיבַל עָלָיו לְשִׁמּוּר בְּשִׁכָר (שֶׁם ט"ב. בַּהֲלָכָה ב
יתבאר שפרשה זו בשומר שכר נאמרה). (7) שֶׁם יד.

23 ב. וְאֵלּוּ הֵן שְׁלֹשָׁה דִּינֵין שְׁלָהֶן: שׁוֹמֵר חֲנָם, שְׁנִגְנֵב
24 הַפִּקְדוֹן מִמֶּנּוּ אוֹ אֶבֶד, וְאֵין צְרִיף לֹאמַר אִם נִאֲנִס
25 הַפִּקְדוֹן אֲנִס גְּדוֹל⁸, כְּגוֹן שְׁהִיתָה בְּהִמָּה וּמִתָּה אוֹ
26 נִשְׁפִּית - הָרִי זֶה נִשְׁפָּע שְׁשֹׁמֵר כְּדִרְךָ הַשּׁוֹמְרִין⁹,
27 וּפְטוּרִין¹⁰; שְׁנֵאֲמָר: וְנִגְנֵב מִבֵּית הָאִישׁ וְגוֹ', וְנִקְרָב
28 בְּעַל הַבַּיִת אֶל הָאֱלֹהִים¹¹. הַשְּׂוֹאֵל - מִשְׁלָם הַפֶּל,

אחרת אצל השואל או השוכר (ברייתא שם צה.).
 (26) מלשונו משמע, שפטור גם משבועת השומרים (ראה למעלה הלכה ב) ואפילו משבועה שאינו ברשותו. ובקצות החושן סימן רצא אות יח מסתפק בזה והביא ראייה מתוספות בבא קמא נז: דיבור המתחיל ונמצא, שחייב בשבועה ובירושלמי שבועות פרק ה נחלקו אמוראים בדבר. אולם בנתיבות המשפט שם ביאורים סעיף קטן לד, פסק שחייב שבועה שלא שלח בו יד ושאינו ברשותו. (27) מחלוקת רב אחא ורבינא שם. ופסק רבינו לקולא לנתבע, שאין להוציא ממון מספק (ראה הגהות מיימוניות כאן). (28) בשואל. (29) כלומר, דין זה אינו מפורש בתורה, אלא נמסר איש מפי איש עד משה רבינו לדרוש כך מן הכתוב. שם צה: דרשו: כתוב אחד אומר "בעליו אין עימו שלם ישלם" ומשמע שלא היה לא בשעת שאלה ולא בשעת האונס, אבל היה באחד מהם פטור; וכתוב אחד אומר: "אם בעליו עימו לא ישלם", ומשמע שצריך שיהיה עימו בשעת שאלה ובשעת האונס, אבל אם היה באחד מהם חייב. ומוכרחים אנו לפרש שהמלה "עימו" מובנה באחת מהם - או בשעת שאלה או בשעת האונס - ולא פירשה תורה איזו פוטרת ואיזו אינה פוטרת. ומסתבר, ששעת שאלה היא הפוטרת, שהרי היא הגורמת חובת האונס והטיפול בפרה ומוזנותיה. (30) שומר חנם, שומר שכר והשוכר. ולמדו זה (שם צה.) משואל שכתוב בו "וכי ישאל" בוא"ו והיא מחברת פרשת שואל עם הפרשיות שקדמו לה, ואנו למדים מסמיכות הפרשיות שכדין השואל כן דין שאר השומרים, כשם ששואל בבעלים פטור - כן שאר השומרים בבעלים פטורים. (31) בכל השומרים כמו בשואל.

היום. (16) שהרי אין ביד השומר למנוע אונסים אלו ואפילו אונס שבויה אי אפשר למנוע מבלי שיסתכן, ולא הטילה תורה על השומר שמירה הכרוכה בסכנה. (17) וכתוב "הטריפה לא ישלם". ואבידה שלא נתפרשה בתורה למדוה חז"ל (שם צד:); בקל וחומר מגניבה: מה גניבה שקרובה לאונס - משלם, אבידה שקרובה לפשיעה לא כל שכן. כלומר, קרוב יותר לייחס את האבידה לחיסרון בשמירה, מגניבה שנגנבה על ידי אחרים והשומר שמרו כדרך השומרים, ואם הוא חייב בגניבה, מפני שהיה בידו למנוע על ידי שמירה מעולה, קל וחומר שחייב על האבידה. [נתבאר למעלה שהפרשה המחייבת את השומר בגניבה ואבידה - בשומר שכר נאמרה]. (18) ממה שאמרנו אתה למד, שחלוקת דיניהם כך הוא. במורה נבוכים חלק ג פרק מב מסביר רבינו דיני "ארבעה שומרים" וזה לשונו: ואופני היושר בו מבואר, והוא, ששומר חנם, שאין תועלת בו כלל בזה העניין, ואמנם הוא גומל חסד - הוא פטור מן הכול. וכל נזק שיארע בו הוא מכיס בעל הממון, ושואל שהתועלת כולה שלו, ובעל הממון הוא הגומל אותו חייב בכול, וכל הנזקים המתחדשים הם מכיס השואל. אבל נושא שכר והשוכר - כל אחד משניהם, רצוני לומר השומר ובעל הממון, משתתפים בתועלת. ולזה נחלקו הנזקים בין שניהם, מה שיבוא מנזק מפני מיעוט השמירה הוא מכיס השומר והוא גניבה ואבידה, כי הגניבה והאבידה באה מפני שלא שמר שמירה מעולה, והנזקים שאין תחבולה למונעם, והם שבורה ושבויה ומתה, הם מכיס בעל הממון. (19) בפרק א מהלכות שאלה ופיקדון הלכה א. (20) בבא מציעא כט: (21) שם, וצג: (22) שהצלתם כרוכה בסכנה.

ד. כל שומר שפשע בתחלתו, אף על פי שגנאנס בסופו - חיב, כמו שיתבאר.³² ואין השואל רשאי להשאילו.³³ אפלו שאל ספר תורה, שפל שקורא בו עושה מצוה - לא ישאילו לאחר.³⁴ וכן אין השוכר רשאי להשכיר. אפלו השכיר ספר תורה - לא ישכירו לאחר.³⁵ שהרי זה אומר לו: אין רצוני שיהיה פקדוני ביד אחר.³⁶ עבר השומר³⁷ ומסר לשומר שני: אם יש עדים ששקמה השומר השני בדרך השומרים וגנאנס³⁸ - פטור השומר הראשון, שהרי יש עדים שגנאנס; ואם אין שם עדים³⁹ - חיב השומר הראשון לשלם לבעלים. מפני שמסר לשומר אחר, ויעשה הוא⁴⁰ דין עם השומר השני.⁴¹ אפלו היה הראשון שומר חנם, ומסר לשומר שכר⁴² - חיב; שהרי יש לבעל החפץ לומר לו: אתה נאמן אצלי להשבע, וזה אינו נאמן.⁴³ לפיכך, אם היה דרך הבעלים להפקיד תמיד⁴⁴ דבר זה⁴⁵ אצל השומר השני - הרי זה השומר הראשון פטור מלשלם; שהרי הוא אומר לבעלים: זה הדבר שהפקדתם אצלי או השאלתם, אמש⁴⁶ הייתם מפקדין אותו אצל זה שהפקדתו אני⁴⁷ אצלו.⁴⁸ והוא⁴⁹ שלא ימעט שמירתו. כיצד ימעט שמירתו⁵⁰? כגון שהיה מפקד אצלו בשכר⁵¹, והפקידו אצל אותו השני בחנם; או

ג. המפקיד²³ אצל חברו, בין בחנם בין בשכר, או השאילו או השכירו, אם שאל השומר את הבעלים²⁴ עם הדבר ש²⁵להן או שכן - הרי השומר פטור מכלום.²⁶ אפלו פשע²⁷ בדבר ששומר ואבד מחמת הפשיעה - הרי זה פטור. שגנאמר²⁸: אם בעליו עמו לא ישלם, אם שכיר הוא בא בשכרו. במה דברים אמורים? כששאל הבעלים או שכן בעת שנטל החפץ, אף על פי שאין הבעלים שם עמו בעת הגנבה והאבידה או בעת שגנאנס. אבל נטל החפץ ונעשה עליו שומר תחלה, ואחר כך שכר הבעלים או שאלן, אף על פי שהיו הבעלים עומדין שם בעת שגנאנס הדבר השומר - הרי זה משלם; שגנאמר: בעליו אין עמו שלם ישלם. מפי השמועה למדנו²⁹: היה עמו בשעת השאלה, אף על פי שאינו בעת הגנבה והמיתה - פטור; לא היה עמו בשעת השאלה, אף על פי שהיה עמו בעת המיתה או השכיה - חיב. והוא הדין לשאר השומרים³⁰, שפולן בבעלים פטורין. אפלו פשיעה בבעלים - פטור.³¹

(23) דין שאלה בבעלים שנינו במשנה שם צד. ובגמרא שם (צה.) למדו שהוא הדין בשומרים. (24) בעל החפץ שהופקד או השואל. (25) לאו דוקא לעשות באותה עבודה עצמה, אלא אפילו קיבלו עליהם איזו שהיא מלאכה

1 שְׁהִיָּה שְׂאוֹל אֶצְלוֹ, וְהִפְקִידוֹ אֶצְלוֹ אוֹתוֹ הַשְּׂנִי
2 בְּשֹׂכֶר. הוֹאִיל וּמַעֲט שְׁמִירָתוֹ⁵² - פּוֹשַׁע הוּא
3 וּמִשְׁלֵם⁵³. אִף עַל פִּי שְׁשָׁאל אוֹ שְׂשֹׂכֶר בְּבַעְלִים⁵⁴ -
4 הָרִי הוּא הוֹצִיא הַדָּבָר הַשְּׁמוּר מִיָּדוֹ לִיד שׁוֹמֵר
5 אַחֵר⁵⁵.

בפרק ד מהלכות שאלה ופיקדון הלכה ג.
(33) תוספתא בבא מציעא פרק ג, הלכה א: "אין השואל רשאי להשאל ואין השוכר רשאי להשכיר וכו' ולא זה שמפקדים אצלו רשאי להפקידם אצל אחר אלא אם כן נותן לו בעל הבית רשות". ודין זה מנמק רבינו בסמוך, מפני שאנו אומרים, שאין רצונו של המפקיד שיהא פקדונו ביד אחר. (34) ואין אנו אומרים "ניחא ליה לאינש דתיעביד מצוה בממוניה" (אין אנו אומרים "רצונו של אדם שתיעשה מצוה בממונו") במקום שיש לחשוש לאיבוד הספר, שהרי אין השני נאמן על הבעלים שייזהר שלא יפסיד כשישתמש בו (גמרא שם כט:). (35) שם. (36) גיטין כט. (37) על רצון הבעלים. (38) ואין בעל הפיקדון יכול לבוא בטענה שאין השומר השני נאמן עליו בשבועה (ראה בסמוך) שבמקום שיש עדים אין השומר צריך שבועה (רי"ף בבא מציעא לו). וטענתו של בעל הפיקדון "אין רצוני שיהיה פקדוני ביד אחר" כוחה יפה רק לאסור על השומר לכתחילה למסור לשומר אחר, אבל אם עבר ומסר אינו חייב לשלם (לחם משנה). (39) ויש כאן חיוב שבועה. (40) השומר הראשון. (41) משביעו שבועת השומרים. (42) והוסיף בזה שמירה, ששומר שכר חייב לשמור שמירה יותר מעולה משמירת שומר חנם. (43) בשבועה. כדברי רבא (שם לו:). ומכיוון שהראשון אינו יכול להישבע, שהרי אינו יודע אם אמת הדבר שנאנסה - חייב הראשון לשלם לבעלים. ומזה יוצא שאם הראשון ראה את האונס - הרי זה נשבע ופטור (מגיד משנה). (44) לעיתים קרובות. (45) כערכו של פיקדון זה. (46) לאו דוקא "אמש" והכוונה - לפני זמן קצר. (47) כלומר, לא חל שום שינוי בנאמנותו ובמצבו של השומר השני, שאין הדבר מצוי שתשתנה כן-לילה נאמנותו של אדם, ואם נשתנה נאמנותו, שנעשה חשוד, או שנשתנה מצבו - שנעשה עני, אין השומר הראשון יכול לפטור את עצמו בטענה שהבעלים היו רגילים להפקיד אצלו (כסף משנה). (48) ויישבע השני ויפטור (רי"ף שם). (49) מה שאמרנו שאם היו הבעלים רגילים להפקיד אצל השני פטור הראשון. (50) ויהא הראשון חייב, אפילו שמסרו למי שהבעלים רגילים להפקיד אצלו. (51) בתורת שכירות, ושוכר דינו כשומר שכר שחייב לשלם בגניבה ואבידה (נתיבות המשפט סימן רצא סעיף קטן כט). (52) והרי המפקיד גילה דעתו במה שמסרו לשומר שכר שרוצה בשמירה יותר מעולה משמירת שומר חנם. וכן אם מסרו לשואל גילה דעתו שרוצה בשמירת שואל שהיא יותר מעולה משמירת שוכר. (53) אפילו אם השני טוען שאירע אונס שהראשון אינו חייב בו, כגון מתה כדרכה בשומר שכר שמסר לשומר חנם או מתה מחמת מלאכה בשואל שמסר לשוכר ונשבע על זה - אין שבועתו פוטרת את הראשון מתשלומים, מפני שהמפקיד יכול לטעון: לא התחייבתי

כלל לקבל את שבועתו של השני. אמנם אמרנו למעלה, שברגיל להפקיד אצל השני אין המפקיד יכול לטעון שאינו מאמין לשני בשבועה, אבל זה נאמר כשלא מיעט בשמירתו. ומתקבל על הדעת, שהמפקיד מסכים מראש למעשה המסירה וקיבל על עצמו גם לגבי השני, דיני השמירה שקבעה התורה לגבי שומר מסוג זה, וכאילו נעשה השני שומר של הבעלים, ולפיכך מחובת המפקיד להאמין לשני בשבועה כמו לראשון, אבל במקום שמיעט שמירתו לא נעשה השני כשומרו של הבעלים, שהרי הבעלים לא היו מסכימים למסירה זו ואנו מגדירים אותה כפשיעה מצד הראשון, ולפיכך, אין מחובת המפקיד להאמין לשני בשבועה (נתיבות המשפט שם סעיף קטן לא). (54) ואמרנו למעלה בהלכה ג, שפשיעה בבעלים פטור, שהתורה פטרה אותו מכל תשלום שהוא. (55) ופשיעה בבעלים פוטרת רק מאירועים ברשותו של הראשון שהבעלים נשכרו או נשאלו לו ביחד עם הבהמה, ואינה פוטרת מאירועים שברשות השני, שלא נשכר או נשאל לו, ולפיכך הראשון חייב על האירוע שברשות השני (מגיד משנה), ואין לפרש שהמדובר בשואל שמסר לשומר שכר, מפני ששומר שכר אסור לו להשתמש בפיקדון ולפיכך חייב במתה מחמת מלאכה ויוצא מזה שאין לך כל מאורע שהוא, ששניהם פטורים בו (נתיבות המשפט שם סעיף קטן כט. ובהתאם לביאורו זה הוא מגיה בשולחן ערוך שם סעיף כו "שוכר" במקום "שומר שכר"). ואף על פי שבבעלים פטור לגמרי יש בזה מיעוט בשמירתו, מפני ששמירה בבעלים פוטרת רק מן התשלומים בלבד, אבל לא מחובת שמירה מעולה (נתיבות המשפט שם סעיף קטן ל).

ה. וְאִם הִבִּיא הַשׁוֹמֵר הַשְּׂנִי הַרְאָה שֶׁיִּפְטֹר בָּהּ
שׁוֹמֵר רִאשׁוֹן פְּדִין שְׁמִירָתוֹ - הָרִי זֶה פְּטוּר⁵⁶.
פִּיֶּצֶד? שׁוֹמֵר שֹׂכֶר שֶׁנָּתַן הַהֶהָמָה הַשְּׁמוּרָה אֶצְלוֹ
לְשׁוֹמֵר חָנָם, אִם הִבִּיא הַשׁוֹמֵר הַשְּׂנִי עֲדִים שְׁמִתָּה
הַהֶהָמָה פְּדִירָקָה - הָרִי הַשׁוֹמֵר הַרְאָשׁוֹן פְּטוּר. וְכֵן
כָּל פִּיּוּצָא בְּזֶה⁵⁷.

(56) כמבואר לעיל הלכה ד שבמקום שיש עדים שנאנס פטור השומר הראשון אפילו כשאין דרכו של בעל הפיקדון להפקיד אצל השני, וכן אין לחייבו מצד "תחילתו בפשיעה וסופו באונס", מפני שדין תחילה בפשיעה וסופו באונס חייב לא נאמר, אלא כשיש איזה שהוא קשר סיבתי בין הפשיעה ובין האונס וכאן המדובר כשאין לייחס לפשיעה שום סיבה לאונס שבא בסוף (ש"ך חושן משפט סימן רצא סעיף קטן מו וראה לחם משנה). (57) באונס שהיה פוקד גם את השומר הראשון, כגון שבא גייס ושדד כל העיר.

ו. שׁוֹמֵר שֶׁמָּסַר לְשׁוֹמֵר אַחֵר⁵⁸, וְהוֹסִיף בְּשִׁמְרָתוֹ, וּמָתָה - הַהֶנָּה⁵⁹ לְבַעְלִים. פִּיֶּצֶד? הַשׁוֹכֵר פָּרָה מִחֲבֵרוֹ וְהִשְׁאִילָה לְאַחֵר, וּמָתָה פְּדִירָקָה⁶⁰ מִיָּד הַשׁוֹאֵל, הוֹאִיל וְהִשְׁאִיל חָיִב כָּל - יַחֲזִירוֹ דָּמִי הַפָּרָה לְבַעְלִים; שְׁאִין זֶה הַשׁוֹכֵר עוֹשֶׂה סְחָרָה בְּפָרָתוֹ שֶׁל חֲבֵרוֹ⁶¹. וְכֵן כָּל פִּיּוּצָא בְּזֶה. הָרִי פִּדְיוֹ פְּקָדוֹן, וְשִׁלְחוֹ מִיָּד אַחֵר לְבַעְלָיו, הוֹאִיל וְהַשׁוֹמֵר

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

- 1 הָרָאוּשׁוֹן חֵיב בְּאַחֲרֵיתוֹ⁶² עַד שֶׁיִּגְיַע לְיָד הַבְּעָלִים,
2 אִם בָּא לְחֹזֵר וּלְהַחְזִיר הַפִּקְדוֹן מִיַּד הַשּׁוֹמֵר הַשְּׁנִי -
3 מִחֲזִיר⁶³. וְאִם הִחֲזַק הַשּׁוֹמֵר הָרָאוּשׁוֹן בְּפָרָן⁶⁴ - אֵינוֹ
4 יָכוֹל לְהַחְזִיר הַפִּקְדוֹן מִיַּד הַשּׁוֹמֵר הַשְּׁנִי⁶⁵, אִף עַל
5 פִּי שְׂעִדֵּין הַפִּקְדוֹן בְּאַחֲרֵיתוֹ שֶׁל רָאוּשׁוֹן⁶⁶.

~ נקודות משיחות קודש ~

"שלושה דינים האמורים ... אינם אלא במטלטלין..."

"...ויצאו קרקעות ויצאו העבדים שהוקשו לקרקעות, ויצאו השטרות שאין גופן ממון, ויצאו ההקדשות .. שומר חנם שלהם אינו נשבע ונושא שכר או שוכר אינו משלם".

וממשיך בהלכה ב' "ותקנו חכמים שנשבעין על ההקדשות שבועת השומרים כעין של תורה, כדי שלא יזלזלו בהקדשות".

וצריך להבין, הזהירות שלא לזלזל בקדשים הוא עניין מפורש בתורה שלא יקרב זר לעבודת המקדש, היינו שלא יזלזלו בקדשים.

והלא התורה פטרה שומר חנם משבועה על ההקדשות, ומה טעם ראו חכמים להוסיף ולתקן שבועה על ההקדשות.

והביאור בזה, שתקנה זו היא ככל הגזירות והסייגים שנתחדשו בימי בית שני מצד ירידת הדורות, ובדורות שלפני זה לא היה צורך בזהירות זו, ורק אחר ירידת הדורות הוצרכו חכמים לתקן סייגים וגזירות, כולל התקנה להיות שומר חנם נשבע על ההקדשות.

(על פי י"ן מלכות' ספר משפטים סימן ב)

(2) שנתבאר בפרק א. (3) נתמעטו. (4) שאינם דבר המיטלטל ככסף וכלים. (5) שכתוב בהם "והתנחלתם אותם לרשת אחוזה" (ויקרא כה, מז) - הוקשו לאחוזה. (6) שאינם אלא לראיה (הוכחה) למה שכתוב בהם, וכשנרע בירור הראיה - לא יהיה לשטר ערך, שאין לגופו שווי ממון ככסף וכלים. בבבא מציעא נז: למדו כל זה במידת כלל פרט וכלל (אחת משלוש עשרה המידות שהתורה נדרשת בהן): "כי יתן איש אל רעהו" - כלל (משמע - כל דבר שהוא), "כסף או כלים" - פרט (משמע כסף או כלים בלבד), "לשמור" - חזר וכלל (משמע - כל דבר שאפשר לשמור), כלל ופרט וכלל, אי אתה דן אלא כעין הפרט. פירוש, התורה התכוונה לכל דבר הדומה לדברים שנוכרו בפרט, היינו דבר המיטלטל ממקום למקום וגופו ממון. (7) והקדש - אינו רעהו (שם). (8) שאינן בכלל "רעהו" (מכילתא משפטים). (9) שם נו. במשנה. (10) אמנם הוזכרו במשנה רק שומר חנם ושומר שכר, אבל הוא-הדין לשוכר ושואל. השוכר נתבאר בפרק א, הל' ב, שדינו כשומר שכר, והשואל הוקש דינו לדיני שומר חנם ושומר שכר הכתובים בפרשה הסמוכה לו, במה שכתוב בו: "וכי ישאל" בוא"ו החיבור (רא"ש שבועות פרק ו ס' כד - וראה לעיל בפ"א הערה יב). וכן כתב רבינו בתחילת ההלכה, שדין זה הוא בארבעת השומרים. ובפירושו למשנה בשבועות מב: מבאר רבינו למה לא הוזכרו השוכר והשואל: שהוא מפני שכללו במשנה זו בדין הקרקעות וכו'

(58) כגון שנתנו הבעלים רשות לשומר למסור את השמירה לאחרים (ש"ך חושן משפט סימן שז סעיף קטן ב). (59) כשאירע הפסד שהשני חייב לשלם והראשון פטור. (60) בפני עדים או שביכולת הראשון לישבע שהאונס אירע בנוכחותו, כי אין הדבר מתקבל על הדעת, שהשני יסכים להישבע שמתה כדרכה, שהרי לא ירוויח כלום בזה. (61) כדברי רבי יוסי בבבא מציעא לה: ונחלקו חכמים בדין זה: תנא קמא אומר יישבע השוכר למשכיר (במקרה שהאונס אירע בנוכחותו וביכולתו להישבע) שמתה כדרכה (ופטור כי השוכר אינו חייב באונסין), והשואל ישלם לשוכר. אמר רבי יוסי כיצד הלה עושה סחורה בפרתו של חבירו? "אלא תחזור פרה לבעלים", כלומר, הרי הפרה אינה של השוכר ואין אתה דן שהשואל ישלם לשוכר כאילו הוא בעל הפרה, אלא אנו דנים את השוכר, כאילו השאיל את הפרה בשליחות המשכיר ומעתה - המשכיר הוא בעל דינו של השואל (רא"ש שם). (62) של הפיקדון בדרך לבית הבעלים, אבל אם היה בעל הפיקדון רגיל להפקיד אצל השליח ונפטר המשלח מאחריות הפיקדון (כמבואר לעיל הלכה ד), אינו יכול להחזיר הפיקדון (מגיד משנה). (63) כלומר, לא יצא הפיקדון מרשותו ולא זכו הבעלים בפיקדון במה שמסרו לשליח. ואף על פי שבמלוה הדין שהשליח זכה למלוה (ראה פרק ט"ז מהלכות מלוה ולוה הלכה ב) אין הדין כן בפיקדון, מפני שאנו אומרים שאין רצונו של המפקיד בזכיית השליח, כדי שלא תסולק אחריותו של הנפקד, ויהא פיקדונו ביד אחר (גיטין יד.). (64) בפיקדון זה, שהבעלים כבר תבעוהו לשומר להחזיר הפיקדון וכפר. (65) שבמקרה זה מתקבל על הדעת שרצונו של המפקיד להוציאו מתחת יד השומר הזה ולפיקדן זכה בפיקדון כשהגיע ליד השליח (גיטין שם). (66) ברייתא שם. ורש"י מנמק, מפני שהמפקיד לא ציווה לשלוח לו על ידי השליח.

פֶּרֶק שְׁנִי

(1) יבאר שדין ארבעת השומרים אינו אלא במטלטלין, ולא בעבדים, ולא בקרקעות ולא בהקדשות, ודין שתיקנו משיכה בשומרים, ודין תנאי בארבעה שומרים, ודין קטן שהפקיד, ודין שומר שטען החזרתו, או לא קיבלתי עלי כלל שמירת החפץ.

- 6 א. שְׁלֹשָׁה דִּינֵין הָאֲמוּרִין בְּתוֹרָה בְּאַרְבָּעָה
7 הַשּׁוֹמְרִין², אֵינָן אֶלָּא בְּמִטְלָטְלִין שֶׁל יִשְׂרָאֵל וְשֶׁל
8 הַדְּיוּט. שְׁנָאֹמֶר: כֶּסֶף אוֹ כָּלִים וְכָל בְּהֵמָה - יִצְאוּ³
9 קְרָקְעוֹת⁴. וְיִצְאוּ הָעֶבְדִּים, שֶׁהָקָשׁ לְמִקְרָעוֹת⁵. וְיִצְאוּ
10 הַשְּׁטָרוֹת, שְׁאִין גּוֹפֵן מִמּוֹן⁶. וְיִצְאוּ הַקְּדָשׁוֹת.
11 שְׁנָאֹמֶר: כִּי יִתֵּן אִישׁ אֶל רֵעֵהוּ⁷. וְיִצְאוּ נְכֹסֵי עוֹבְדֵי
12 כּוֹכְבִּים⁸. מִכָּאֵן אָמְרוּ חֲכָמֵינוּ⁹: הָעֶבְדִּים וְהַשְּׁטָרוֹת

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום ש"ק י"ב סיון - ספר משפטים - הלכות שכירות קצא

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

על-פי דיני שומר חנם ושומר שכר האמורים בתורה, כלומר, מה שנאמר בתורה בשומר חנם שחייב בשבועה - בקרקעות פטור, ומה שנאמר בשומר שכר שמשלם על גניבה ואבידה - בקרקעות פטור, אבל בדין עצמו אין הבדל בין שומר חנם לשומר שכר, ושניהם פטורים מכל חיוביהם בקרקעות, אפילו על הפשיעה (ראה ר"א"ש בפרק הזהב סי' כא) ולכן מבסס רבינו את הדין על סברא, וכתב: "יראה לי". ואמנם חלוקים כמה מן הראשונים על סברת רבינו, ואומרים שאין לדון את הפושע כמזיק המפסיד בידים ממש (ראה השגת הראב"ד כאן, ורא"ש שם). (22) הכוונה להר"י מיגש, בחידושו למסכת שבועות מב: (23) המקבל שדה לשומרה בשכר חלק מן הפירות כפי מה שתוציא השדה. (24) לירות את הענפים היבשים או שגדלו יותר מדאי. (25) לפזר אבק על שרשי האילנות. (26) את ההפסד שגרם לעצי הכרם במה שלא עיבדו (מגיד-משנה). (27) שהפושע - כמזיק הוא.

ד. המוסר לחברו דבר המזכיר לקרקע לשומר, אפילו היו ענבים העומדות להפצור²⁸ - הרי הן פקדון²⁹ בדין השומרים³⁰.

(28) שנתבשלו כל צרכם, ואינם צריכים לקרקע כלל. (29) כחכמים (שבועות מב: במשנה, ובדף מג. בגמרא). (30) כלומר, דין זה אינו אלא כמסרו בתורת שמירה, שאינו מוסרו לתולשם אלא לשומרם כמו שהן מחוברים בקרקע, לכן אפילו ענבים העומדות להיבצר דינם כקרקע, אבל בדין מקח וממכר דינם אנו את הענבים העומדות להבצר כדין מטלטלין, שהרי מכרם על-מנת לתולשם. ראה פ"א מהלכות מכירה הי"ז, לענין קנין ואונאה. ומגיד-משנה וספ"ה-משנה שם, וראה גם רבינו בפ"ה מהלכות טוען ונטען ה"ד לענין שבועה. וראה פירוש המשנה לרבינו, בשבועות שם.

ה. הפקיד הקדש ואחר כך פדהו³¹, והרי הוא חליץ בעת שנטלו מיד השומר³²; או שהשאלו חליץ, ואחר כך הקדישו³³ והוא ביד השואל; וכן עובד פוקדים שהפקיד ואחר כך נתגיר - כל אלו אין בהן כל דיני השומרים, עד שתהיה תחלתן וסופן נכסי הקדוש ונכסי ישאל³⁴.

(31) והוא ביד השומר. (32) כשהשומר מחזיר הפקדון, ואירע בפקדון אונס שבורה ברשות השומר. (33) המשאל. (34) מכילתא דרשב"י משפטים כב, ו: אין לי אלא בזמן שנתן לו הקדש . . . נתן לגיזבר הקדש ופדאו וחולין והקדישן מנין . . . אין לי . . . או שנתן לו הגוי ואחר-כך נתגיר - תלמוד לומר: "עד האלהים יבוא דבר שניהם" - כשתהא שעת תביעה לשעת נתינה שוה.

ו. אחד האיש ואחד האשה בדין השומרים³⁵, בין שהיה הדבר השמור של אשה או שהיה ביד האשה.

(35) מכילתא דרשב"י שם ט. "כי יתן איש" אין לי אלא "איש", אשה מנין? תלמוד לומר "ישלם" בין איש ובין אשה.

ז. קטן שהפקיד ביד גדול או השאלו - הרי זה

גם דין ההקדש, ובהקדש אין מקום להזכיר דין שואל ושוכר, שהרי אסור בהם שאלה ושכירות, ולכן לא הוזכרו גם בדיני הקרקעות וכו'. (11) ושומר שכר לא הפסיד את שכרו (מגיד-משנה). (12) בקנין סודר, שיהא חייב כדין שמירת מטלטלין. (13) ב"מ נח.

ב. ותקנו חכמים¹⁴, שגשבעין על ההקדשות שבועת השומרים כעין של תורה¹⁵, כדי שלא יזלזלו בהקדשות.

(14) שם. (15) בנקיטת חפץ. כלומר, נשבע כשספר תורה בדורעו. ראה פ"א מהל' שבועות ה' ח.

ג. יראה לי, שאם פשע השומר בעבדים וכיוצא בהן¹⁶ - חייב לשלם. שאינו פטור¹⁷ בעבדים וקרקעות ושטרות אלא מדין גנבה ואבדה ומתה וכיוצא בהן¹⁸, שאם היה שומר חנם על מטלטלין ונגנבו או אבדו - ישבע, ובעבדים וקרקעות ושטרות - פטור משבועה¹⁹; וכן אם היה שומר שכר, שמשלם גנבה ואבדה במטלטלין, פטור מלשלם באלו²⁰; אבל אם פשע בה - חייב לשלם. שכל הפושע - מזיק הוא²¹, ואין הפרש בין דין המזיק נרקע לדין המזיק מטלטלין. ודין אמת הוא זה למבינים, וכן ראוי לדון. וכן הורי רבותי²²: שהמוסר פרמו לשומר, בין באריסות²³ בין בשמירות חנם, והתנה עמו שיחפור או יזמר²⁴ או יאבק²⁵ משלו, ופשע ולא עשה - חייב²⁶ כמי שהפסיד בידים²⁷. וכן כל פיוצא בזה שהפסיד בידים - חייב על כל פנים.

(16) קרקעות ושטרות. (17) כלומר, לא פטרה התורה את השומר. (18) אונסים גדולים. (19) כלומר, מה שמיעטה תורה קרקעות וכו' הכוונה לחיובים הנובעים מתורת שמירה, כגון בשומר חנם שהטילה עליו התורה שבועה ששמר כדרך השומרים, ובקרקעות נאמן בלא שבועה, אבל כשידוע לנו ע"י עדים או בהודאתו שפשע - חייב לשלם (כמבואר בסמוך). (20) בקרקעות וכו'. (21) ולא פטרה תורה את השומר בקרקעות וכו' אלא מדיני שמירה, כלומר, פטרה אותו מן השבועה שלא פשע, ומתשלום הפסדים הבאים כתוצאה ממיעוט שמירה, כגון גניבה ואבידה, שאילו שמרו שמירה מעולה היה מונע ההפסד, אבל פשיעה שהיא תוצאה מחוסר שמירה - החיוב אינו מדיני שמירה בלבד, שהרי במה שסילק שמירתו - שקיבלו עליו בפירוש - גרם להפסד ואבדן הפקדון ויש לדנו כמזיק. ואף שיש ללמוד דין זה כשנדייק בלשון המשנה (בבא-מציעא נו:): "שומר חנם אינו נשבע, שומר שכר אינו משלם" ולא כללו דין שומר חנם ושומר שכר ביחד, ושניהם אינם משלמים (ומשמע ששומר חנם פטור רק מהשבועה שחייבתו תורה) במטלטלין, אבל על הפשיעה המחייבת תשלומין - גם בקרקעות חייב (ראה מגיד-משנה, וכן הוא בפירוש רש"י על המשנה שם), מכל-מקום כתב רבינו: "יראה לי", מפני שהוכחה זו אינה ברורה, שיש לומר, שהמשנה נוסחה

שלא בעדים, יכול לכפור קבלת השמירה בכלל ולטעון - לא היו דברים מעולם, ואף זה שבעדים, הרי כלל בדינו (שבועות מה:): "המפקיד אצל חברו בעדים אין צריך להחזיר לו בעדים", ולכן בידו היה לטעון: "החזרתי", כמבואר בסמוך הלכה יב שפטורים בטענות אלו משבועת השומרים, - מחייבים אותו שבועה, מפני ש"מיגו" מועיל לפטור מתשלומין, שאין לחייב את הנתבע לשלם במקום שיש לו "מיגו" המסייע לטענתו, אבל אין לפטור את המחויב שבועה ב"מיגו", שהלא השבועה באה לברר אמיתות הטענה, וברור זה עדיף מהברור של ה"מיגו", שאפשר שיודה על האמת מפני חומר איסור שבועת שקר, ולפיכך אין לפטור את המחויב לאמת טענתו בשבועה אע"פ שיש לו "מיגו" (סמ"ע רצו ס"ק א' ובט"ז. מקור דין זה הוא מדברי הר"י מיגאש, שבועות מה: עפ"י הסוגיא בבבא בתרא ע.). (54) כדברי הר"י מיגאש (שבועות מ.) שלא אמרו (שם לח:): "הטענה שתי כסף" אלא בשבועת מודה במקצת שהיא באה מפני הטענה ואין טענה פחות משתי כסף, אבל לא בשבועת השומרים. וכמו שהוא חייב בדיני שמירה על כל פקדון שהוא שוה פרוטה אם יפשע בשמירתו - חייב הוא גם בשבועה של כל פקדון שהוא שוה פרוטה, אבל "פחות מפרוטה אינו ממון ואין בית-דין נזקקין לו" (לשון רבינו בהלכות טוען ונטען פ"ג ה"ו). (55) כלומר, ואפילו טוען על כל מה שהופקד אצלו 'נאנסו' חייב שבועה. - כרבי חייא בר יוסף (בבא-קמא קז.) ולא כרבי בר חמא (שם) האומר שאין השומר מתחייב בשבועה אלא במקום שהופקדו אצלו שלשה דברים, באחד כפר, ובאחד הודה, ובאחד טוען נאנס, שהשומרים צריכים כפירה במקצת והודאה במקצת. פסק כרבי חייא בר יוסף, כסתירת הסוגיא בבבא-בתרא ע.

ט. מתנה שומר חנם להיות פטור משבועה, והשואל - להיות פטור מלשלם.⁵⁶ וכן מתנה בעל הפקדון על שומר חנם או נושא שקר ושוכר להיות חייבין בכל פשואל.⁵⁷ שכל תנאי במקדון או בשבועות של ממון⁵⁸ - קנים, ואין צריך קנין⁵⁹ ולא עדים⁶⁰.

(56) בבא-מציעא צד. (57) שם. (58) כרבי יהודה (שם), האומר שבדבר שבממון - אדם מתנה על מה שכתוב בתורה - ותנאו קיים, שהממון ניתן למחילה, והתנאי הוא כמחילה. (59) כרבי יוחנן (שם) האומר אפילו בשלא קנו מידו "בההיא הנאה דקא נפיק ליה קלא, דאיניש מהימנא הוא, גמר ומשעביד נפשיה" (מפני ההנאה שיוצא עליו שם כאדם נאמן - הוא מתחייב ומשעבד עצמו), כלומר, אין הקנין משמש אלא לגילוי הסכמתם הגמורה של שני הצדדים, ולכן אין כאן צורך בקנין, שגם בלי הקנין אנו קובעים שהשומר קיבל על עצמו את ההתחייבות הזאת מרצונו המלא, בגלל ההנאה שמתפרסם כאדם נאמן. (60) שבמקום ששניהם מודים - אין צורך בעדים, שאין העדים בדבר שבממון אלא מפני השקנים (קידושין סה:): כלומר שתהא אפשרות להוכיח ששיקר.

י. טען זה⁶¹: שהיה שם תנאי⁶², והשומר אומר: לא

1 הגדול נשבע שבועת השומרים לקטן³⁶. הורו
2 רבותי³⁷, שאין זה נשבע בטענת הקטן³⁸ כדי
3 שנאמר: אין נשבעין על טענת קטן³⁹; שכל
4 השומרים - שבועתן שבועת שפא היא⁴⁰.

(36) ואין זה מנוגד למה ששינו (שבועות לח:): "אין נשבעין על טענת חרש שוטה וקטן" כמבואר בסמוך. (37) הכוונה להר"י מיגש, בחידושו לשבועות מ. (38) לא טענתו של הקטן מטילה השבועה על השומר. (39) כדי שיחול על זה הכלל שאין נשבעין על טענת קטן, אלא התורה הטילה חובת שבועה לא מכוח הטענה. (40) וטענת "שפא" אין כוחה יפה לחייב שבועה, ולפיכך שבועת השומרים נשבעים גם לקטן (ראה ראב"ד, ומגיד-משנה).

5 ח. פדרך שתקנו חכמים משיכה בלקוחות⁴¹, כך
6 תקנו משיכה בשומרים⁴². האומר לחברו: שומר לי
7 זה, ואמר לו: הנה לפני⁴³ - הרי זה שומר חנם⁴⁴.
8 אומר לו: הנה לפניך, או הנה סתם⁴⁵, או שאמר לו:
9 הרי הבית לפניך⁴⁶ - אינו לא שומר חנם ולא שומר
10 שקר⁴⁷, ואינו חייב שבועה כלל; אבל מחרימים⁴⁸ על
11 מי שלקח הפקדון שלו ולא החזירו לבעליו. וכן כל
12 פיוצא כזה. אחד המפקיד או המשאיל או המשכיר
13 את חברו בעדים⁴⁹ או שלא בעדים - דין אחד יש
14 להן⁵⁰. כיון שהודה זה⁵¹ מפי עצמו ששומר לו או
15 ששאל ממנו - הרי זה נשבע שבועת השומרים;
16 שאין אומרים 'מגו'⁵² לפטור משבועה, אלא לפטור
17 מלשלם⁵³. אפלו היה הדבר השואל או המפקד או
18 המשכיר שוה פרוטה - הרי זה השומר נשבע עליו⁵⁴,
19 ואין אחד מן השומרים צריך להודיה במקצת⁵⁵.

(41) שהקונה דבר מחבירו, עבר החפץ לידו עם משיכתו. ראה פ"ב מהל' מכירה הל' טו. (42) משעת פעולת המשיכה, אין המפקיד יכול לחזור בו מהסכם השמירה, ונתחייב השומר באחריות הפקדון (בבא-מציעא צט.). (43) כלומר, ברשותי. (44) שקנה הפקדון לשמירה בקנין חצר (ראה פ"ד מהל' מכירה). (45) שם. (46) שם מט: שאין בלשונות אלו משמעות קבלת שמירה אלא העמדת רשות, כלומר, מרשה לו להניח חפציו ברשותו אבל שישמרם הוא בעצמו (שם צט:). (48) מתקנת הגאונים הוא, שיש לתובע להטיל חרם במקום שאין חיוב שבועה על הנתבע (מגיד-משנה). (49) שעדים מעידים שהפקיד אצלו. (50) שניהם אינם נאמנים בלי שבועה, בטענת נגב או נאנס. (51) כלומר, אף זה שהפקידו אצלו שלא בעדים. (52) המשמעות המילולית של מילה ארמית זו היא: "מתוך", ונתקבלה כמונח משפטי לביטוי שיקול הגיוני כזה: מתוך (הואיל) והנתבע יכול היה לטעון טענה שהדין נותן להאמין לו, והוא השמיע טענה אחרת - הדעת נוטה להאמין לדבריו, שהרי אלמלי רצה לשקר היה יכול לטעון הטענה שיש להאמין לו מן הדין. (53) כלומר, לכך אנו מטילים עליו שבועה אף שיש לו "מיגו", שהרי יכול היה לטעון טענה אחרת הפוטרת אותו מן השבועה - אם הפקידו אצלו

1 הָיָה שֵׁם תְּנַאי - נִשְׁבַּע הַשּׁוֹמֵר שְׁבוּעַת הַשּׁוֹמְרִין⁶³, שָׁאָר כָּל הַנִּשְׁבָּעִין בְּדִין מִתּוֹךְ שְׂכִיכּוֹל לֹמֵר⁸⁹ - אֵינָן
2 וּמַגְלָגֵל⁶⁴ בָּהּ שׁוֹאֵל הִיּה שֵׁם תְּנַאי. נִשְׁבָּעִין אֵלָּא הַסֵּת⁹⁰.

(61) המפקיד. (62) שהתחייב השומר להיות כשואל. (63) שחייב לישבע מדין שומר. (64) כל טובע, זכאי לדרוש מהנתבע שנתחייב לו שבועה, שאגב השבועה שחייב בה ישב גם על טענות אחרות שלו המחייבות אותו ממון. זה נקרא "גלגול שבועה" (ראה פ"א מהל' טוען ונטען הל' יב).

יא. טַעַן שֶׁהַפְקִיד אֶצְלוֹ, וְזֶה אוֹמֵר: לֹא אֶמְרָתִי אֲלֵא הִנֵּה לְפָנֶיךָ, וְלֹא נַעֲשִׂיתִי לוֹ שׁוֹמֵר⁶⁵ - וְנִשְׁבַּע הַסֵּט⁶⁶ שְׁלֹא קִבְּלוּ⁶⁷ אֲלָא בְּדֶרֶךְ זוֹ⁶⁸, וְכוּלָּל בְּשִׁבּוּעֵתוֹ: שְׁלֹא שָׁלַח בּוֹ יָד⁶⁹, וְלֹא אִבְדּוּ בְיָדִים, וְלֹא בָגַרְם שָׂגַרְם לוֹ שִׁיחִיה חֵיב לְשֹׁלֵם⁷⁰.

65) כמו שנתבאר למעלה בהל' ח. 66) שבועה שתיקנו חכמי הגמרא (קידושין מג:): לחייב את הכופר בכל. וחלקו דינה משבועת הדיינין שנשבע כשספר-תורה בזרועו, והנשבע היסת אינו אחוז ספר-תורה (ראה פי"א מהל' שבועות הל' זח, יג). ושבועת השומרין נאמרה בתורה כשמורה בעצמו שקיבל הפקדון כטענת המפקיד אלא שנגנב או מת או נשבה. היסת, הוא מלשון הסתה, כלומר חכמים מסיחים את הכופר בכל, להודות - באמצעות השבועה (רש"י בבא-מציעא ה. בד"ה היסת. וראה מה שפירש רש"י בשבועות מ: בד"ה היסת, ובערוך ערך היסת). 67) שלא בא לרשותו. 68) "הנח לפניך". 69) בכוונה לגזולה, שאם עשה כך - נעשה בזה גזול ומתחייב באונסין (ראה פ"ג מהל' גזילה הל' יא). 70) על ההיוק שבא בסיבתו מדין מזיק (ראה פ"ז מהל' חובל ומזיק הל' זיא).

8 יב. זֶה אוֹמֵר: הַשְּׁאֵלֶתִיךָ, אוֹ הַשְּׁפָרְתִּיךָ, אוֹ
9 הַפְּקָדֶתִיךָ, וְהִלָּה אוֹמֵר: לֹא הָיוּ דְּבָרִים מַעֲוֹלִים, אוֹ
10 שְׂאֵמֵר: בֵּן הָיָה, אָבִל הַחֲזֹרֵתִי לָךְ, וְנִסְתַּלְקָה
11 הַשְּׂמִירָה, וְלֹא נִשְׁאַרָה בַּיָּגוֹן תְּבִיעָה - הָרִי הִנְתַּבַּע
12 נִשְׁבַּע שְׁבוּעַת הַסֵּת⁷¹ וְנִסְטָר⁷². בְּמָה דְּבָרִים
13 אֲמוּרִים?⁷³ כְּשֵׁלֹא הָיָה שֵׁם שָׁטֵר; אָבִל אִם הַפְּקִיד
14 אוֹ הַשְּׁפִיר אוֹ הַשְּׁאִיל בַּשָּׁטֵר, וְאָמַר לוֹ: הַחֲזֹרֵתִי לָךְ
15 - הָרִי הַשּׁוֹמֵר נִשְׁבַּע בְּנִקִּיטַת חֶפְץ⁷⁴. מִתּוֹךְ⁷⁵ שְׂכִיכֹל
16 לֹמֵר שׁוֹמֵר חֲנֹם שְׁנֹנֵב אוֹ אָבֵד, וְהַשּׁוֹאֵל - מֵתָה
17 בַּשְּׂעֵת מְלֹאכָה⁷⁶, נֶאֱמָן לֹמֵר הַחֲזֹרֵתִי⁷⁷; וּכְשֵׁם⁷⁸
18 שֵׁאֵם טַעַן שְׁנֶאֱנַס - נִשְׁבַּע מִן הַתּוֹרָה בְּנִקִּיטַת חֶפֶץ,
19 כִּךְ אִם טַעַן הַחֲזֹתִי - יִשְׁבַּע בְּעֵין שֵׁל תּוֹרָה, הוּאִיל
20 וַיֵּשׁ שֵׁם שָׁטֵר בִּיד הַתּוֹבָע⁷⁹. בְּמָה דְּבָרִים אֲמוּרִים?
21 בַּשְּׂהִיָּה הַשּׁוֹמֵר יִכּוֹל לִטַּעַן וְלֹמֵר נֶאֱנָסוּ, וְלֹא נִצְרִיף
22 אוֹתוֹ לְהִבִּיא רֵאִיָּה⁸⁰ עַל טַעֲנָתוֹ⁸¹; אָבִל אִם הָיָה חֵיב
23 לְהִבִּיא רֵאִיָּה עַל טַעֲנָתוֹ⁸², כִּמּוֹ שְׂחִיבֵבֶאֱר⁸³ - אֵינוֹ
24 נֶאֱמָן לֹמֵר הַחֲזֹרֵתִי⁸⁴, אֲלֵא יִשְׁבַּע בְּעַל הַשָּׁטֵר
25 בְּנִקִּיטַת חֶפֶץ⁸⁵ שֵׁלֹא הַחֲזִיר לוֹ, וַיִּשְׁלַם⁸⁶. אֵין לָךְ מִי
26 שֶׁנִּשְׁבַּע⁸⁷ מִתּוֹךְ שְׂכִיכֹל לֹמֵר כִּךְ וְכִךְ וַיִּשְׁבַּע בְּנִקִּיטַת
27 חֶפֶץ, אֲלֵא זֶה הַשּׁוֹמֵר בְּלִבֵּד שֵׁישׁ עָלָיו שָׁטֵר⁸⁸; אָבִל

71) שהיה כופר בכל הוא. (72) ואפילו הפקידו בעדים - נאמן לטעון החזרתי, שהמפקיד אצל חבריו בעדים אין צריך להחזיר לו בעדים (שבועות מה:). (73) שהטוען החזרתי - נשבע היסת. (74) אחוז ספר-תורה בזרועו בשעת השבועה (פי"א מהל' שבועות הל' ח). (75) כלומר, לפיכך אין אנו מחייבים אותו לשלם, אף-על-פי שהשטר הנמצא בידי המפקיד מחזק תביעתו להחזרת הפקדון, שאלמלי החזיר הפקדון היה מקבל שטרו בחזרה. (76) ויהיו פטורים מלשלם, כמבואר למעלה בפ"א הל' ב. (77) כלומר, "מיגו" זה מערער את תוקף הוכחתו של השטר שביד המפקיד, שאנו אומרים שהשומר אינו נזהר מלהשאירו ביד המפקיד מפני שהוא סומך על ה"מיגו" (סמ"ע רצו ס"ק ג). (78) כלומר, לכך אנו משביעים אותו שבועה בנקיטת חפץ, ואינו נשבע היסת כמו בפקדון בלי שטר. (79) כלומר, תוקף ההוכחה של השטר אינו מתערער אלא מפני ה"מיגו" שיכול לטעון נגנבו או נאנסו, והרי אילו טען כך היה מחוייב שבועה בנקיטת חפץ, ולכן אין טענתו המסתמכת על ה"מיגו" פוטרתו משבועה בנקיטת חפץ (כרב חסדא בבבא-בבא ע.א). (80) עדים. (81) ונשבע ופטור. (82) כגון אם טען שהאונס קרה במקום שבני אדם מצויים שם. (83) להלן בפרק ג הל' א, שאינו נפטר בשבועה אלא מצריכים אותו להביא עדים. (84) אלא בעדים, שהרי גם כשטוען נאנסו - מצריכים אותו להביא עדים. (85) כדין הנשבעים ונוטלים (ראה פ"א מהל' טוען ונטען הל' ב). (86) כלומר, אף שאנו סומכים על מה שהשטר ביד המפקיד שאין השומר נאמן לטעון החזרתי - אין אנו רואים את השטר כהוכחה ברורה שלא החזיר עד כדי כך שנאמינו בלא שבועה, שאולי נשאר השטר ביד המפקיד מאיוז סיבה שהיא - שאפשר שהמפקיד לא החזיר השטר בשעת החזרת הפקדון, בנימוק שאינו כעת בידו ולמחר-מחרתיים יחזירנו, והשומר האמינו (ראה בבא-מציא טז: דוגמא זו לאפשרות השארת השטר). והראב"ד כאן כותב: א"א והוא דאמר ליה אישתבע לי שלא החזרתי לך, אבל אנן לכתחילה זיל שלים אמרין ליה, שאין משביעים את המפקיד אלא כשהנפקד דורש השבעתו, אבל בית הדין אומר לו "לך לשלום". דעתו, שיש לראות את השטר כהוכחה גמורה, שהשומר לא החזיר כמו במלוה בשטר והלווה טוען פרעתי (ראה הלכות מלוה ולוה פ"ד ה"ב). והמגיד-משנה כתב שגם דעת רבינו כך הוא, ומה שאמר ישבע בעל השטר, הכוונה במקום שיש דרישה מצד השומר, וכמו שפסק רבינו בהלכות מלוה ולוה שם, ע"פ הגמרא שבועות מא. (ובאור-שמח ובאבן-האזל כתבו בדעת רבינו, שגם בלי דרישת הנפקד משביעים את המפקיד, ומחלקים בין דין שומר ובין דין הלוואה, עיי"ש). (87) ופטור מלשלם. (88) מפני שגם על טענת ה"מיגו" חייב שבועה בנקיטת חפץ. (89) כגון התובע מן האומן כלי שמסר לו לתקן, והאומן טוען שאחר שמסרו לו לתקן מכרו לו - האומן נאמן, מתוך שיכול לומר לא היה דברים מעולם (ראה פ"ט מהל' טוען ונטען הל' ב, ושם בפרק ח).

90) שהרי על טענת ה"מיגר" - לא היו דברים מעולם - אינו חייב אלא היט.
 8) שנתקל המעביר ונפל ונשברה. 9) שומר שכו. 10) מפני שבידו למנוע אונס הגניבה או האבידה בשמירה מעולה, וכן השבירה, אילו היה נזהר בהליכתו וזהירות יתירה, שלא יעלה על מכשול - היה מונע שבירתה. וכל זאת בשומר שכו, אבל שומר חנים נשבע שלא פשע - ופטור מן התורה, כדעת חכמים שם שנתקל אינו פושע, ושומר חנים שלא פשע - פטור. 11) שם במשנה, וכדעת הרי"ף, ששבועתו היא שלא פשע בה. 12) שם, מאמר רבי חייא בר אבא בשם רבי יוחנן. 13) דנו במעביר. 14) שהוא אונס גדול, ושומר שכו פטור מלשלם אלא נשבע כמבואר למעלה בפ"א הל' ב. 15) שם, תקנת רבי חייא בר יוסף. 16) מפני כובדה, שקשה היה לאחד לנושאו. 17) כבד. 18) הרי משא קל הוא לשנים, והיה בדין שיהיו פטורים. 19) כלומר, במקרה זה יש שיקול דעת לפטור ולחיוב, מצד אחד: מפני שהמשא קל לשנים יש לדון התקלה כאונס ויהיו פטורים; ומצד שני: מה שהמשא כבד בשביל אחד יש לדון התקלה כפשעה, שיש מקום לומר שהתקלה באה דוקא מפני שהם שנים, שכל אחד סומך על חבריו, ופעמים שאחד נח קצת, כדי להקל המשא מעליו ונופל כל עומס המשא על אחד, ומשום כך יהיו חייבים לשלם כל דמי החבית, שלא היה להם להתחבר ולהעביר משא כבד בבת אחת, וכמו שמבאר רבינו בסמוך: "שהרי לא היה לכל אחד להעביר אלא משוי שיכול להעבירו בפני עצמו", ולכן הם משלמים חצי דמיה (לבוש סי' דש, וכן יש לפרש דברי המגיד-משנה). 20) ופטורים מן השבועה, כמו שנתבאר בהלכה א. 21) מזה שאנו מחייבים מחצה מפני כבידות המשא, ואומרים: שלא היה לו לקבל משאוי כבד שקשה לאחד לנושאו.

ג. הסביל ששפיר חבית של זין לחנוני, ונתחייב לשלם²², והרי היא שוה²³ ביום השוק ארבעה, ובשוק הימים שלשה: אם החזירו ביום השוק - חייבין להחזיר חבית של זין, או ישלמו לו ארבעה. והוא שלא היה לו זין למכור ביום השוק; אבל אם היה לו זין - מחזירין לו שלשה. החזירו לו בשוק הימים - מחזירין לו שלשה²⁴. ומנכין לו בכל זמן²⁵, טרח שהיה טורח במכירתה²⁶, ופגם הנזק שהיה נזקב החבית²⁷. וכן כל פיוצא בזה.

22) כגון שנשברה בפשיעתו, או במקום שהעדים מצויים ולא הביא עדים (ראה ה"ט). 23) לחנוני המוכרה בקמעונות. 24) שיטת רבינו בהפרשי התשלומים, מבוססת על העיקרון שהסבל חייב להחזיר לחנוני חבית יין או דמי החבית לפי שוויה בזמן התשלום, ולפיכך, כשהוא מחזיר בשאר הימים, ששוויה אצל החנוני שלשה - משלם שלשה. וביום השוק, כשאין לחנוני יין אחר למכור - משלם כפי שווי החבית אצל החנוני, שאילו היו מחזירים לו חבית יין, היה מוכרה בארבעה (מגיד-משנה). בבא-מציעא צט: כפי נוסחת הרי"ף. 25) בין ביום השוק ובין בשאר הימים. 26) כלומר, מחיר החבית לשלשה או לארבעה, נקבע כפי מה שהיה החנוני יכול למוכרה בקמעונאות בכמויות קטנות, ולכן יש לנכות מתשלום הסבל - שמשלם דמי כל החבית

פרק שלישי

1) יבאר דין שומרים שטענו שאירעם אונס ועל אי זה אונס פטורים או חייבים, ודין שומר ששכר מצילים מידי גזול או מציפורני חיות טרף.

א. שומר² שטען שנאנס אנס גדול, כגון שבורה ומתה: אם נאנס במקום שהעדים מצויין שם - מצריכין אותו ראיה³ על טענתו שנאנס, ופטור אף משבועת שומרים; ואם לא הביא ראיה - ישלם. שנאמר: אין ראיה, שבועת יי תהיה בין שניהם. הא במקום שאפשר להביא ראיה - אין שם שבועה, אלא או יביא ראיה או ישלם. אבל אם טען שנאנס במקום שאין העדים מצויין שם - אין מצריכין אותו ראיה, אלא ישבע שנאנס ופטור⁵. ואם הביא עדים שלא פשע בה - נפטר אף מן השבועה. מעשה באחד, שהביא חבית של זין בשוק, ושפרה בשוק של מחוזה. ובאו לפני חכמים⁶, ואמרו: שוק זה, שטענת ששפרה בו החבית - בני אדם מצויין שם; או תביא ראיה שלא פשעת, אלא נתקלת ונפלת⁷, או תשלם דמיה. וכן כל פיוצא בזה.

2) בין שומר חנים ובין שומר שכו. 3) עדים. שכיון שהאונס אירע במקום שבני אדם מצויים, בוודאי יש עדים שראו האונס, ולפיכך מחייבים אותו להביא עדים. 4) שלא פשע בה, שלא שלח בה יד (שלא השתמש בה לצרכו) ושאינה ברשותו. 5) כדברי איסי בן יהודה (בבא-מציעא פג.). 6) עובדא לפני רבא (שם). 7) ותהא פטור מלשלם - שהנתקל דנוהו חכמים כדן האונס, כמבואר בסמוך הל' ב.

ב. המעביר חבית ממקום למקום בשוק, ונשפרה⁸ - דין תורה הוא שישלם, שאין זה אנס גדול, והרי השבירה כגנבה ואבדה שהוא⁹ חייב בהן¹⁰; אבל תקנו חכמים, שיהיה חייב שבועה שלא פשע בה¹¹. שאם אתה אומר אומר ישלם - אין לך אדם שיעביר חבית לחברו¹², לפיכך עשו בו¹³ שבירת החבית כמיתת הבהמה ושבירתה¹⁴. ועוד תקנו¹⁵ בדבר זה: שאם נשאו אותה שנים¹⁶ במוט, ונשפרה - משלמין חצי דמיה. הואיל ומשוי זה גדול¹⁷ לגבי אחד וקל לגבי שנים - הרי הוא כאנס¹⁸ ואינו אנס¹⁹, ומשלמין מחצה, אם יש עדים שלא פשעו בה²⁰. נשפרה במקום שאין העדים מצויין - נשבעין שלא שפרה בפשיעה, ומשלמין חצי דמיה. שהרי לא היה לכל אחד להעביר אלא משוי שיכול להעבירו בפני עצמו. מכאן אתה למד²¹, שהאחד שהעביר חבית גדולה, שאין דרך כל הסבלים להעבירה - שהוא פושע; ואם נשפרה בידו - משלם הכל.

(38 שם. 39) שאפשר היה לו. (40) להזעיק רועים מצויידים במקלות ולהבריח את הטורף. (41) חלוקים הם - שומר חנם ושומר שכר. (42) בחינם אלא בשכר - פטור, שאין בקבלת השמירה של שומר חנם שיהיו תמיד מעות מצויים אצלו, כדי לשכור מצילים, ולכן אם לא מצא מצילים בחינם - פטור, שאין זה מחובתו לשכור. (43) חובת השמירה של שומר שכר היא, שיהיו בידו כל האמצעים להציל. (44) שם. ובגמרא שאלו אם שכר ההצלה עולה כדמי הבהמה, מה תועלת לו לבעל הבהמה בהצלתה? ותירצו, שבעל הבהמה מעדיף בהמתו על בהמה אחרת, מפני שהיא רגילה כבר אצלו, וגם לא נוח לו לטרוח ולחפש בהמה יפה כבהמתו שנטרפה. (45) שמחובת שומר שכר לעשות כל האפשרי להצלת הפקדון, אבל אין זה מחובתו להצילו בממונו (שם). (46) והראב"ד (בהשגה) אומר, שאין אנו מחייבים אותו לשלם כל דמי שווי הבהמה, אלא מנכים את הסכום שהיה צריך להוציא על הצלת הבהמה, שהרי בעל הבהמה היה מחויב להחזיר דמי ההצלה, ואם השכר עולה כדמי הבהמה, אומדים כמה אדם מוכן להוציא, ולא יטרח לקנות בהמה כבהמתו, וסכום כזה ישלם השומר. והמגיד-משנה אומר שגם דעת רבינו כך, וסמך על מה שכתב שהשכר משל בעל הבית, שמזה יש ללמוד שהרועה משלם את ההפרש בלבד.

ז. רועה שטען: שהצילתי על ידי רועים בשכר - 28
נשבע ונוטל מה שטען. 47. שאינו 48. יכול לטען אלא 29
עד כדי דמיהן. 49. ויכול היה לומר נטרפה. 50. וישבע 30
בנקיטת חפץ, כדין כל הנשבעין ונוטלין. 51. 31

(47) שהוציא על הצלת הבהמה (כתובות עט: "המוציא הוצאות על נכסי אשתו וכו' ישבע כמה הוציא ויטול"). וכתב רבינו חננאל, מכאן אנו למדים, שבכל מקום שהתובע טוען 'ברי' שהוציא, והנתבע אינו יודע, נשבע התובע ונוטל, במה דברים אמורים? כשהוציא ברשות כמו כאן, שמן הדין הוא מחויב להציל בשכר (מגיד-משנה). (48) כלומר, שהרי אינו. (49) כמבואר למעלה בהלכה ד. (50) יש להאמינו בשבועה, ואינו צריך להביא עדים שהציל בשכר, מפני שיש לו "מיגו", שיכול היה לטעון נטרפה, וירוויח כל דמי הבהמה. ולכן יש להאמין לטענתו, שהוציא להצלת הבהמה אפילו כדי דמיהן. ומכאן, שבמקום שעדים מצויים - אינו נאמן, שהרי אין לו "מיגו" שנאנס, כמבואר למעלה ה"א (נתיבות המשפט) סי' שג ס"ק ט. (51) שנשבעין בנקיטת חפץ, כמבואר בפ"א מהל' טוען ונטען הל' ב.

ח. רועה שהניח עדרו ובא לעיר, בין בעת שדרך 32
הרועים להפגס 52 ובין בעת שאין דרך הרועים 33
להפגס, ובא 53 זאבים וטרפו, ארי ודרס 54 - אין 34
אומרים: אלו היה שם היה מציל 55; אלא אומדין 35
אותו: אם יכל להציל על ידי רועים ומקלות - 36
חייב 56, ואם לאו - פטור 57. ואם אין הדבר ידוע - 37
חייב לשלם. 58. 38

(52) שנהגו הרועים להשאיר העדר בשדה באותה שעה ולהכנס לעיר. (53) העידו עדים, שראו התנפלות זאבים או

בבת אחת - ההפרש שהאדם מוכן להרויח פחות כדי לחסוך מעצמו טורח המכירה בקמעונאות. (27) ההפסד שבנקיבת החבית, כלומר ההוצאה שצריך היה החנוני להוציא לשכירת אומן לעשות נקב - אם היה חבית של חרס - שהיא הכרחית במכירה קמעונאית (שם) - כפירוש ה"ש מפרשים' ברש"י - הגר"א סי' דש ס"ק ט).

ד. רועה, שבאו זאבים וטרפו ממנו: אם היה זאב 1
אחד - אין זה אנס 28, אפלו בשעת משלחת 2
זאבים 29; ואם היו שני זאבים - הרי זה אנס 30. שני 3
פלכים - אינן אנס, אפלו באו משתי רוחות 31; הרי 4
יתר על שנים - הרי זה אנס. לסטים מזין 32 - הרי 5
הוא אנס. ואפלו היה הרועה מזין, ובא לו לסטים 6
אחר מזין - הרי זה אנס; שאין הרועה מוסר נפשו 33
פלסטים. הארי והדב והנמר והפרדלס 34 והנחש - 8
הרי אלו אנסין. אימתי? בזמן שבאו מאליהן; אבל 9
אם הוליקם 35 למקום גדודי חיות ולסטים - אין אלו 10
אנסין 36, וחייב לשלם. 11

(28) גדול, ששומר שכר פטור עליו, מפני שזאב אחד אינו מתפלל על אדם ואפשר היה לרועה לגרשו. (29) שמתפרצים ומתקרבים למקום ישוב. כתנא-קמא ולא כרבי יהודה, האומר שבשעת משלחת גם זאב אחד אונס. (30) וזה הוא טריפה האמורה בתורה (שמות כב, יב). (31) כת"ק שם, ולא כידוע הבבלי בשם רבי מאיר, האומר שאם באו משתי רוחות - אונס. (32) וזה הוא נשבה האמורה בתורה (שמות שם, ט). (33) אינו מחוייב לסכן נפשו, אבל ליסטים ואינו מזוין אין זה אונס, שהרי יש כאן גבר מול גבר, ואין סכנה כרוכה במאבק אחד נגד אחד בלי כלי זיין, ולכן יעמוד הרועה ויציל העדר (שם בגמרא). (34) צבוע (בבא-קמא טז.). (35) הרועה הולך את הבהמות. (36) בבא-מציא שם.

ה. רועה שמצא גנב, והתחיל להתגרות בו 12
ולהראותו שאינו חושש ממנו, ואמר לו: הרי אנו 13
במקום פלוגי, וכך וכך רועים אנחנו, וכך וכך פלי 14
מלחמה יש לנו, ובא אותו הלסטים ונצחו ולקח 15
מהן - הרי הרועה חייב; שאחד המוליך את הבהמה 16
למקום גדודי חיות ולסטים, או מביא את הלסטים 17
בהתגרותו למקום הבהמה 37. 18

(37) שם, כרבא.

ו. רועה 38 שהיה לו 39 להציל הטרפה או השבוי 19
ברועים אחרים ובמקלות 40, ולא קרא רועים אחרים 20
ולא הביא מקלות להציל - הרי זה חייב. אחד שומר 21
חנם ואחד שומר שכר. אלא 41 ששומר חנם - קורא 22
רועים ומביא מקלות בָּחֲנָם; ואם לא מצא 42 - פטור. 23
אבל שומר שכר - חייב לשכור 43 הרועים והמקלות 24
עד כדי דמי הבהמה 44, כדי להציל, וחוזר ולוקח 25
שקָרָן מפעל הבית 45; ואם לא עשה פן, והיה לו 26
לשכור ולא שכר - הרי זה פושע, וחייב 46. 27

ליסטים. (54) ארי דרכו לדרוס בהמה, ואוכלה מחיים במקום שמוצאה. והזב דרכו להמיתה ולסוחבה למקום בטוח, ושם אוכלה. (55) היה מתעורר אצלו רוח גבורה להלחם בהם והיה מציל, אלא אנו דנים אותו כפי טבע רוב בני האדם, שאינם יוצאים להלחם בארי ובזאבים (סמ"ע שג"ק י. וראה ב"מ קו.). (56) המדובר בשומר שכר, שעליו לשמור שמירה מעולה, ולכן אף-על-פי שלא פשע, שהרי דרך הרועים להכנס - יש לדנונו כמו בגניבה ואבידה בלי פשיעה (שם, כרב חסדא ורבה בר רב הונא), אבל שומר חנים שנכנס בעת שדרך הרועים להכנס - פטור, מפני שאין זה פשיעה (מגיד-משנה). (57) אפילו בעת שאין דרך הרועים להכנס, שהרי זה כעדים המעידים שנאנסה, ולמה אין מחייבים אותו מדין "תחילתו בפשיעה וסופו באונס" (ראה למעלה פ"א הל' ד')? ביארנו שם בשם הלחם-משנה, שחיוב זה לא נאמר אלא במקום שיש לייחס את האונס לפשיעה שקדמה לו. וכאן המדובר, כשלא היה בידו להציל אפילו אם היה שם, נמצא שהאונס אין לו כל קשר לפשיעה. ראה בסמוך הלכה י, ורי"ף בבא-מציעא לו: (58) שהרי זה מחויב שבועה שהיה כאן אונס ודאי, ואינו יכול לישבע, שהרי אין הדבר ידוע אם היה יכול להציל או לא, וכל המחויב שבועה ואינו יכול לישבע - משלם (ש"ך סי' שג"ס ק"י).

י. פֶּשַׁע בִּהְיָ⁷¹ וַיִּצְאָה לְאַגֵּם⁷², וּמִתָּה שֶׁם כְּדִרְכָּהּ - 14
פֶּטוּר; וְשִׁאִין⁷³ וַיִּצְאָתָה גֶרְמָהּ לָהּ שֶׁתִּבּוֹא לִידֵי אֲנָס⁷⁴ 15
זֶה. הוּאִיל וּכְדִרְכָּהּ מִתָּה - מָה לִּי בְּבֵית שׁוֹמֵר, מָה 16
לִי בְּאַגֵּם⁷⁴? אֲבָל אִם גִּנְבָה גִּנֵּב מִהָאֵגֶם, וּמִתָּה 17
כְּדִרְכָּהּ בְּבֵית הַגִּנֵּב - הֲרִי הַשׁוֹמֵר חַיֵּב, אִף עַל פִּי 18
שֶׁהוּא שׁוֹמֵר חָנָם⁷⁵; שֶׁאִפְלוּ לֹא מִתָּה, הֲרִי הִיא 19
אֲבִדָה⁷⁶ בִּיד הַגִּנֵּב, וַיִּצְאָתָה⁷⁷ גֶרְמָהּ לָהּ לְהַגְנִב⁷⁸. 20
וְכֵן כָּל פִּיּוּצָא בְּזֶה. 21

(71) שלא נעל בפניה כראוי. (72) מקום שאינה שמורה מפני גנבים וזאבים. (73) זה נימוק למה פוטרים אנו את השומר, אע"פ שתחילתו בפשיעה - שהרי יציאתה לאגם בפשיעתו היתה, ואמרנו למעלה (פ"א ה"ד) שתחילתו בפשיעה וסופו באונס - חייב. (74) גם בבית השומר היה המוות פוקד אותה, ולכן פוטרים אותו. ולא אמרו "תחילתו בפשיעה וסופו באונס - חייב" אלא במקום שיש לייחס לפשיעה יסוד לאונס שבא אחר-כך, כגון רועה שהעביר עדרו על הגשר שנתבאר בהלכה לט (שם לו: כרבא). (75) שפטור מגניבה ואבידה. (76) מן הבעלים. (77) בפשיעה. (78) ולכן חייב, מפני הפשיעה שקדמה לגניבה - ומיתת הבהמה ברשות אינה פוטרת את השומר מחיובו שקדם למיתת הבהמה.

ט. מִתָּה הִבְהֵמָה כְּדִרְכָּהּ - הֲרִי זֶה אֲנִס, וְהִרְעָה 1
פֶּטוּר⁵⁹. סִגְפָה⁶⁰ וּמִתָּה - אֵינוּ אֲנִס⁶¹. תִּקְפֹּתוֹ⁶² 2
וְעִלָּתָה לְרֹאשֵׁי צוּקִין⁶³, וְתִקְפֹּתוֹ וְנִפְלָה - הֲרִי זֶה 3
אֲנִס⁶⁴. הֶעֱלָה לְרֹאשֵׁי צוּקִין, או שֶׁעֲלָתָה מֵאֲלִיָּה 4
וְהוּא יָכֹל לְמַנְעָה וְלֹא מְנַעָה, אִף עַל פִּי שֶׁתִּקְפֹּתוֹ 5
וְנִפְלָה, וּמִתָּה או נִשְׁבְּרָה - חַיֵּב; שֶׁכָּל שֶׁתִּחַלְתּוֹ 6
בִּפְשִׁיעָה⁶⁵ וְסוּפוֹ בְּאֲנִס⁶⁶ - חַיֵּב⁶⁷. וְכֵן רֹעֵה שֶׁהֶעֱבִיר 7
הַבְּהֵמוֹת עַל הַגָּשָׁר, וְדִחְפָה אַחַת מֵהֶן לַחֲבֵרָתָה, 8
וְנִפְלָה לְשִׁבְלָתָה⁶⁸ הִנָּהר - הֲרִי זֶה חַיֵּב⁶⁹; שֶׁהִיָּה לוֹ 9
לְהַעֲבִירֵן אַחַת אַחַת. שֶׁאִין הַשׁוֹמֵר נוֹטֵל שָׂכָר אֶלָּא 10
לְשׁוֹמֵר שִׁמְרָה מְעֻלָּה, וְהוּאִיל וּפְשַׁע בְּתַחֲלָה 11
וְהֶעֱבִירֵן כְּאַחַת, אִף עַל פִּי שֶׁנֶּאֱמַר בְּסוּף בַּעַת 12
הַנִּפְלָה - הֲרִי הוּא חַיֵּב⁷⁰. 13

(59) שם צג: (60) עינה ברעב או בעינוי אחר. "לענות

שיעורי רמב"ם פרק אחד ליום - ו'י"ב סיון תשע"ט

טְמֵאָה. ג) שֶׁלֹּא יִגְלַח הַנֶּתֶק. ד) שִׁהִיָּה הַמְצָרֶע 25
מִפְּרָסֶם בְּקָרִיעַת בְּגָדָיו וּפְרִיעַת רֹאשׁוֹ וְעֵטִיָּה עַל 26
שָׁפֶם. ה) טְהֵרַת צָרַעַת. ו) שִׁיגְלַח הַמְצָרֶע אֶת כָּל 27
שְׁעָרָיו כְּשִׁטְהָר. ז) דִּין צָרַעַת הַבְּגָד. ח) דִּין צָרַעַת 28
הַבֵּית. 29
וּבִאֹר מְצוֹת אֵלּוּ בְּפָרְקִים אֵלּוּ: 30

יום ראשון ו' סיון ה'תשע"ט

הלכות טמאת צרעת

יֵשׁ בְּכָלֶלֶן שְׁמוֹנֶה מְצוֹת. שֵׁשׁ מְצוֹת עֲשֵׂה, וּשְׁתֵּים 22
מְצוֹת לֹא תַעֲשֶׂה, וְזֶה הוּא פְּרָטֵן: א) לְהוֹרוֹת בְּצָרַעַת 23
אָדָם בְּדִינָה הַכְּתוּב בַּתּוֹרָה. ב) שֶׁלֹּא יִקַּץ סִמְנֵי 24

פֶּרֶק רֵאשׁוֹן

(1) יבאר אי זהו צרעת עור הבשר, וכמה מראות בה, ואם מצטרפים זה עם זה, מראה הפיתוח ומראה נגע שאינו עמוק מעור הבשר, שיעור כל נגע צרעת, וכל מקום שנאמר בהרת אם הוא דווקא, שלשה סימני טומאה הם בצרעת עור הבשר.

1 **א. צִרְעַת עוֹר הַבָּשָׂר**² הוּא שְׁלִפְיָן מְקוֹם מִן הָעוֹר,³
2 וְתֵהִי הַלְבִּנוּנִית בְּקֶרֶם בִּיצָה⁴ וּמִקְרוֹם בִּיצָה
3 וּלְמַעְלָה⁵. אֲבָל לְבִנוּנִית שֶׁהִיא דִּהָה⁶ מִקְרוֹם הַבִּיצָה
4 וּלְמַטָּה - אֵינָה צִרְעַת, אֲלָא בִּהְקִי הוּא.

(2) האמורה בתורה (ויקרא יג, ב): אדם כי יהיה בעור בשרו וכו' והיה בעור בשרו לנגע צרעת. (3) להוציא צרעת בראש או בזקן, שדיניה יתבארו לקמן בפ"ח. במה דברים אמורים, כשהלבנונית קשורה באיזו שהיא מחלת העור, אבל סתם כתם לבן בעור בריא לגמרי - אינו צרעת. וכן שנינו ב'תורת כהנים' פרשת נגעים פ"א ה"ו: "והיה בעור בשרו לנגע", מלמד שהוא מצטער ממנו. ברור שהכוונה שהנגע גורם לו כאב או גירוי מצער (ראה 'התורה והמצוה' למלבי"ם שם). (4) כקרום הרך שבפנים ולא הקליפה הקשה החיצונית ('תפארת ישראל' נגעים פ"א מ"א ב'בועז'). (5) לבנונית יותר עזה. (6) כהה. (7) שנאמר (שם, לט): בוחק הוא פרח בעור טהור הוא.

5 **ב. וְאַרְבַּע מִרְאֹת**⁸ יֵשׁ בְּצִרְעַת עוֹר הַבָּשָׂר, וְאֵלוֹ הֵן:
6 לִבָּן עֵז בְּיוֹתֵר שְׁאִין לְמַעַל מִמֶּנּוּ, שֶׁהוּא נִרְאֶה
7 בְּעוֹר הַבָּשָׂר כְּשֶׁלֶג, הוּא הַנִּקְרָא בִּהְרָתָה⁹. וְלִבָּן שֶׁהוּא
8 דִּהָה מִזֶּה מַעַט, שֶׁנִּרְאֶה כְּצֶמֶר נָקִי שֶׁל כֶּבֶשׂ בֶּן
9 יוֹמוֹ¹⁰, הוּא הַנִּקְרָא¹¹ שְׂאֵת¹². וְלִבָּן שֶׁדִּהָה מִן הַשְּׂאֵת
10 מַעַט, שֶׁנִּרְאֶה כְּסִיד הַהִיכָל¹³, הוּא תוֹלַדַת הַבִּהְרָתָה¹⁴,
11 וְנִקְרָאת סִפְחַת¹⁵. וְלִבָּן שֶׁדִּהָה מִסִּיד הַהִיכָל מַעַט,
12 וְהָרִי הוּא בְּקֶרֶם בִּיצָה¹⁶, הִיא תוֹלַדַת הַשְּׂאֵת, וְגַם
13 זֶה נִקְרָא סִפְחַת. הִנֵּה לְמִדַּת¹⁷, שֶׁהִמְרָאָה שֶׁהוּא
14 כְּסִיד הַהִיכָל הוּא סִפְחַת הַבִּהְרָתָה, וְהִמְרָאָה שֶׁהוּא
15 בְּקֶרֶם בִּיצָה הִיא סִפְחַת הַשְּׂאֵת; שְׁאִין לְשׁוֹן סִפְחַת
16 אֲלָא טְפִלָּה. מִכָּאן אָמְרוּ: מִרְאֹת נִגְעִים - שְׁתֵּים
17 שֶׁהֵן אַרְבַּע¹⁸: בִּהְרָתָה וְסִפְחַתָּה, שְׂאֵת וְסִפְחַתָּה.

(8) נגעים פ"א מ"א. (9) האמורה בתורה (שם, ב): אדם כי יהיה בעור בשרו שאת או ספחת או בהרת. ונקראה כך על שם הלובן העז והבהיר, כמו "בהיר הוא בשחקים" (איוב לו, כא) - רש"י בפירושו על התורה. וב'תורת כהנים' (פרשת נגעים, פ"ב ה"ב) שנינו: "וכמה תהא לבנוניתה? כשלג, שנאמר (במדבר יב, י) והנה מרים מצורעת כשלג". (10) ביום שנולד, ואחר שרחצו את צמרו כדי לנקותו (רבינו בפירושו על המשנה שם). (11) בתורה, שם. (12) כחכמים במשנה שם נגד דעת רבי מאיר. רבינו בפירושו למשנה שם אומר שהכתוב (שם, לט): "שאת לבנה או בהרת לבנה" מוכיח שאלו הן הלבנות ביותר. (13) של בית המקדש, שהוא לבן מאד, מפני שמלבינים את ההיכל בכל שנה, כמפורש במס' מדות פ"ג מ"ד ('תפארת ישראל' שם). (14) הנגעים המפורשים בתורה - בהרת ושאת - נקראים

אבות, והנלמדים מדרשה כטפלים להם - נקראים תולדות, ונלמדו מהמילה "ספחת". ראה בהערה הבאה. (15) בגמרא שבועות ו, ב - אמרו: ואין ספחת אלא טפילה, וכן הוא אומר (שמואל א' ב, לו): ספחני נא אל אחת הכהונות. (16) רבינו נוקט שיטת רבי עקיבא (שבועות ה, ב) שארבעת המראות הם "זו למעלה מזו", פירוש נבדלים הם זה מזה בדרגת חוזק לבנוניותם ומסודרים בהתאם לכך, בהרת שלבנוניתה עזה ביותר נשנית בראש, ואחריה מראה השאת שהוא כצמר לבן, והשאת לבנוניתה למעלה מלובן סיד ההיכל, וסיד למעלה מקרום ביצה שלבנוניתו דיהה משלוש הקדמות. אבל לרבנן ההבדל הוא בסוג הלבנונית, לובן השלג והסיד הוא מסוג מיוחד שאינו דומה לסוג הלובן של צמר וקרום ביצה (ראב"ד כאן. והרמב"ן בפירושו על התורה (ויקרא יג, ג) מבאר שסוג לובן הבהרת הוא מבריק ומסנוור מה'שאיין' כן סוג השאת. וראה 'תפארת ישראל' בתחילת מס' נגעים שחילק ג"כ את המראות לשני סוגים: מזהיר ובלתי מזהיר). (17) מזה שאמרנו, שהבהרת יותר לבנה משאת, וסיד יותר לבן מקרום ביצה, יש ללמוד שסיד הוא טפל לבהרת, וקרום ביצה טפל לשאת. (18) בגמרא שם משמע, ששיטת רבי עקיבא: "זו למעלה מזו, וזו למעלה מזו" מנוגדת לשיטת אבות ותולדות השנויה בנגעים פ"א מ"א, ומכאן תמיהה חמורה על דברי רבינו כאן שנוקט שתי השיטות המנוגדות זו לזו. ב'כסף משנה' עמד על תמיהה זו ומבאר, שאמנם השקלא-וטריא במס' שבועות שם מסתמכת על ניגוד בין שתי השיטות, אבל לפי המסקנה שם ו, א - אפשר שגם רבי עקיבא מודה באבות ותולדות כפי שנשנו במשנתנו. ביאור נוסף בהערה הבאה.

18 **ג. אַרְבַּע מִרְאֹת נִגְעִים אֵלוֹ - כִּלְכֵּן מִצְטַרְפִּין זֶה עִם**
19 **זֶה**¹⁹, בֵּין לְהִקָּל בֵּין לְהִחְמִיר²⁰; בֵּין בִּתְחִלַת רְאִיתָ
20 הַנֶּגַע²¹, בֵּין בְּסוֹף הַשִּׁבְעָה²², בֵּין לְאַחַר שֶׁנִּפְטָר
21 הַמִּצְרַע²³ או נִחְלָט²⁴. בִּיצָד? אֶחָד נִגַּע שֶׁהִיָּה כֵּלֹ
22 לִבָּן כְּשֶׁלֶג או כְּסִיד הַהִיכָל או כְּצֶמֶר נָקִי או בְּקֶרֶם
23 בִּיצָה, וְאֶחָד נִגַּע שֶׁהִיָּה מְקַצֵּת הַלִּבָּן כְּמִרְאֶה הַבִּהְרָתָה
24 וּמִקְצָתוֹ כְּמִרְאֶה הַשְּׂאֵת וּמִקְצָתוֹ כְּמִרְאֶה הַסִּפְחַת²⁵ -
25 הַכֵּל כְּמִרְאֶה אֶחָד הוּא חֲשׁוּב. אִם כֵּן, לָמָּה מְנַאֵם
26 חֲכָמִים²⁶ וְאָמְרוּ: מִרְאֹת נִגְעִים - שְׁתֵּים שֶׁהֵן
27 אַרְבַּע²⁷? כִּדִּי לְהִבִּין בְּמִרְאֹת²⁸. שְׁכַל כִּהֵן שְׁאִינוֹ
28 מִפִּיר²⁹ הַמִּרְאֹת וּשְׁמוֹתֵיהֶן כְּשֶׁמְלַמְּדִין אוֹתוֹ
29 וּמוֹדִיעִין אוֹתוֹ - לֹא יִרְאֶה הַנֶּגַע, עַד שֶׁיִּבִּין וְיִפְרֹר³⁰
30 וְיֹאמַר: זֶה הִיא הַבִּהְרָתָה זֶה הִיא סִפְחַתָּה³¹, זֶה הִיא
31 הַשְּׂאֵת זֶה הִיא סִפְחַתָּה.

(19) בנגעים שם מ"א, אנו שונים: "ארבעה מראות הללו מצטרפים זה עם זה", ומשמע שאין כל הגבלה בדבר, ואפילו שתי התולדות או תולדה של שאת עם בהרת, שיש ביניהן הבדל של שלוש דרגות, גם כן מצטרפות. וכן משמע מ'תורת כהנים' פרשת נגעים פ"א ה"ד, שדרשו: והיה (פירוש, נאמר בתורה (שם יג, ב): "והיה לנגע צרעת" בלשון יחיד, ולא נאמר "והיו", והרי הכתוב מדבר בנגעים

פשתה הצרעת, הוא מצורע מוחלט ואפילו אם הפשיון היה ממראה אחד - מצטרף הוא לנגע הראשון. (24) אם אחר החליטה פרח נגע ממראה אחר בכל הגוף, אנו דנים שני המראות כנגע אחד ומטהרים אותו (ראה דין ז). כל הדינים שלמעלה, נשנו בקיצור במסכת נגעים פ"א מ"ג. (25) כסיד ההיכל או כקרום ביצה, ואפילו אין בנגע שיעור גריס אלא אם נצרף כל ארבעת המראות – מצטרפים. (26) שם מ"א. (27) ויותר רצוי היה לומר: מקרום ביצה ולמעלה – טמא. (28) שלימדו הכהנים להכיר ולראות הנגעים. (29) שבועות ו, א. (30) אין בזה סתירה לדברי רבינו לקמן (פ"ט ה"ב): "ואפילו היה הכהן קטן או שוטה, החכם אומר לו והוא מחליט", מפני ששם מדובר כשכהן אינו סומך על עצמו כלל ואומר מה שהחכם מלמדו, כמו שמבאר שם רבינו, וכאן כשהכהן רוצה לסמוך על בינתו ואינו מזדקק להוראותיו של חכם בקיא, אסור לו לראות נגעים עד שיבין ויכיר ('קריית ספר', וראה ב'כסף משנה' שם הסבר אחר). (31) לקמן (שם) כותב רבינו שצריך להיות בקיא גם בנגעי בתים ובגדים.

- ד. הִיָּה בְּמִרְאָה הַלֵּכָן מֵאַרְבַּע מִרְאֹת אֵלוּ מִקְצַת
אֲדָמוּמִיּוֹת מְעֻרְבֹת בּוֹ - גַּם זֶה נִגְעַת צִרְעַת הוּא;
שְׁנָאֵמֶר: אוּ בְּהֵרֶת לִבְנָה אֲדָמָדָמָת, וְהוּא הַדִּין
לְשָׂאתָ³² וְלִסְפַּחַת שֶׁל שְׂאֵת וְלִסְפַּחַת הַבְּהֵרֶת.
וְהַמִּרְאָה הַזֶּה, שֶׁהוּא מְעֻרָב מִלְּבַנּוֹנִית וּמֵעֵט אֲדָם,
הוּא הַנִּקְרָא פְּתוּךְ³³. וְכִיצַד מִרְאָה הַפְּתוּךְ בְּאַרְבַּע
מִרְאֹת אֵלוּ? כֶּאלוּ הֵן אַרְבַּע פּוּסוֹת³⁴ מִלְּאֹת חֲלָב³⁵,
וְנִתְעָרַב בִּפְּוֹס הָרְאשׁוֹנָה שְׁנֵי טְפֵי דָם, וּבְשִׁנִּי
אַרְבָּעָה טְפִין, וּבְשִׁלִּישִׁית שְׁמוֹנֶה טְפִין, וּבְרִבְעִיית
שֵׁשָׁה עָשָׂר טְפִין. הַפְּתוּךְ שֶׁבְּבִהֶרֶת הוּא הַמִּרְאָה
הַרְבִּיעִי, וְהַפְּתוּךְ שֶׁבְּשְׂאֵת - כְּמִרְאָה פּוֹס שְׁלִישִׁית,
וְהַפְּתוּךְ שֶׁבְּסִפַּחַת הַבְּהֵרֶת - כְּמִרְאָה הַפּוֹס הַשְּׁנִי,
וְהַפְּתוּךְ שֶׁבְּסִפַּחַת הַשְּׂאֵת - כְּמִרְאָה הַפּוֹס
הָרְאשׁוֹנָה³⁶.

(32) נגעים פ"א מ"ב. ב'תורת כהנים' פרשת נגעים פ"ד ה"ג, אנו שונים: "יכול (אפשר לחשוב) השאת טמא חלקה (בלי תערובת אדמומית) והכרת טמא בפתוך (בתערובת כזו, שהרי "אדמדמת" נכתבה בתורה אצל בהרת בלבד), מנין ליתן את האמור בבהרת בשאת, ואת האמור בשאת בבהרת? תלמוד-לומר צרעת היא". ופירש רבינו במשנה (שם) מפני שגם בבהרת בשאת כתוב "צרעת היא" למדים זו מזו. (וזוהי אחת המידות שהתורה נדרשת בהן ונקראת "גזירה שוה", היינו שבשני מקומות נמצאת אותה המילה, ולומדים מזה ששני הענינים דינם שווה). (33) מעורב בלשון ארמית. בתרגום יונתן בן עוזיאל (איוב כה, ב): "פתיכין אשא ומיא", פירוש: מעורבים אש ומים ('תוספות יום-טוב' במשנתנו). (34) סתם כוס מחזיקה רביעית הלוג ('מראה כהן' ס' ד). (35) שבועות ו, א. (36) רבינו מפרש, שבהרת הלבנה ביותר אין אדמומית ניכרת בה אלא-אם-כן תתערב כמות גדולה של אודם, ובמראות הכהנים ניכרת אדמומית כשנתערבה כמות יותר קטנה, וכל מה שהלבנונית

(רבים) מלמד שמצטרפים זה עם זה, מפני שכולם נחשבים כאחד (ראה רש"י שבועות ו, א ד"ה ואע"ג, ורא"ש בפירושו למשנתנו). אמנם בסוגיה שם משמע, שמי ששונה אבות ותולדות סובר שתולדה מצטרפת רק עם אב שלה, אולם זה נאמר בשקלא-וטריא, אבל לפי המסקנה שם אליבא דרבי עקיבא, שדרגות הלוין אינן קובעות בצירוף, ונאמרו רק לשם לימוד טבעי הנגעים, אפשר שגם אבות ותולדות לא נקבעו לענין דיני צירוף אלא לשם לימוד טבעי הנגעים ומראותיהם "וכל כהן שאינו בקיא בהם ובשמותיהם אינו רואה את הנגעים" (גמרא שם). 'כסף משנה'. וראה דברי רבינו בסוף הלכה זו. (20) בין אם הצירוף מביא הקלה למצורע, בין אם הוא מחמיר עליו. כיצד? נקדים עיקרי דיני נגעי עור בשר: א. אדם שלקה בנגע מביאים אותו אל הכהן. ב. אם מצא הכהן נגע גדול כגריס (שיעורו יתבאר לקמן ה"ז) ויש בו שתי שערות שהלבינו או מחיה (בשר חי) כעדשה, הוא מודיע שהמנוגע הוא מצורע מוחלט. ג. אם אין בנגע אחד משני הסימנים האלה, הכהן מסגירו לשבעה ימים (פרטי ההסגר יבוארו לקמן). ד. אם לא פשה (= התרחב) הנגע אחרי שבעת הימים וגם לא נולדו בו סימני הטומאה שאמרנו למעלה, מסגירו הכהן שנית לשבוע. ה. אם אחרי הסגר שני לא נולדו בו אחד משלושת סימני הטומאה – שתי שערות לבנות, מחיה, פשיון – מטהרו הכהן. ולעולם אין הסגר שלישי בנגעי אדם (ראה סוף הפרק כאן). וראה רש"י בפירושו על התורה ויקרא יג, ו. וברבינו אליהו מזרחי (שם). ו. אם פשה הנגע אחרי הסגר ראשון או הסגר שני – הוא מצורע מוחלט. ז. אם אחרי ההסגר או אחרי שהוחלט התרחבה הצרעת ופרחה בכל גופו – טהור. ח. אם פרחה הצרעת בכל הגוף בתחילה, דינה ככל נגע ומסגירים את המנוגע. ועכשיו נפרש. (21) כאן הצירוף הוא לחומרא בלבד, כגון שהיה במנוגע כחצי גריס מראה בהרת וכחצי גריס מראה שאת, מצטרפים לשיעור גריס ומסגירים אותו כשאין בנגע סימני טומאה או מחליטים אותו כשיש בו סימן טומאה (ראה דין ב). (22) של הסגר ראשון או הסגר שני. ויש בשניהם להקל ולהחמיר. כיצד? היתה בו בהרת כגריס ונסגר, ואחרי שבעת הימים ירדה הלבנונית ונמצא מראה שאת, אין אנו אומרים שזה נגע חדש וטעון הסגר ראשון, אלא דנים שני המראות כנגע אחד ומסגירים אותו שנית, ואינו טעון הסגר שלישי (ראה דין ה). ולהחמיר כיצד? היתה בו בהרת כגריס, ואחרי ההסגר הוכחה הלבנונית של מחצית הנגע והפך למראה שאת, אין אנו דנים את שני החצאים כשני נגעים שונים פחותים מכגריס אלא מצטרפים ודנים אותם כנגע אחד. וכן בסוף הסגר שני הצירוף הוא לפעמים להקל ולפעמים להחמיר. להקל כיצד? היתה בו בהרת כשני גריסים, ואחרי הסגר שני, מצאו במקום הנגע גריס או יותר שאת, והשאר כמה שהיה, אין אנו אומרים נגע חדש – שאת – הוא זה וטעון הסגר, אלא מצטרפים ונגע אחד הוא שלא פשה בהסגר שני – וטהור (ראה דין ה). ולהחמיר: ניתוספה אפילו פחות מכגריס שאת, הרי זה פשיון ומחליטים את המנוגע (ראה דין ו). (23) פירוש, שטיהורו ופטרוהו מדיני נגעים, היינו, כשלא נמצאו סימני טומאה – שיער לבן, פשיון, מחיה – אחרי הסגר שני. ואם אחרי שפטרוהו

שיעורי רמב"ם פרק אחד ליום - יום ראשון ו' סיון - ספר טהרה - הלכות טומאת צרעת קצט

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

ס" קצ ס"ק יח). (46) ממש שערות באורך וכן ברוחב, ואע"פ שיש בו כדי לרבעו ויצטרף למקום 36 שערות. (47) ראה בהלכה הבאה.

ח. נגע שְׁהִיָּה רָחוּב פְּדֵי צְמִיחַת חֹמֶשׁ שְׁעָרוֹת, אִפְלוּ 18
הִיָּה אֲרָפוֹ אִמָּה - הָרִי זֶה טָהוֹר, וְאִינוּ נִגְעַ צְרַעַת 19
עַד שְׁהִיָּה בּוֹ רְבֹעַ פְּגָרִים⁴⁸. וְכָל הַשְּׁעוּרִין הִלְכָּה 20
לְמִשְׁחָה מְסִינִי⁴⁹. 21

(48) באורך כגרים וברוחב כגרים. בפירושו על המשנה (שם) מבאר רבינו, שאין תבנית הנגע צריכה להיות מרובעת ממש, אלא שתתפוס מקום שאפשר להכניס בו גרים מרובע ולא יחרוג מגבולות הנגע. (49) עירובין ד, א.

ט. כָּל מְקוֹם שֶׁנֶּאֱמַר בְּהֶרֶת⁵⁰ - הוּא הָדִין לְשָׂאֵר 22
אֲרָבַע מְרָאוֹת⁵¹ שֶׁל לֶכֶן אוֹ שֶׁל פֶּתוּךְ. וְהוּא שְׁהִיָּה 23
הַנֶּגַע פְּגָרִים אוֹ יָתֵר, וְיִהְיֶה עִמָּךְ מַעוֹר הַבֶּשֶׂר. וְזֶה 24
הוּא שְׂאֵנוֹ קוֹרִין אוֹתוֹ בְּהֶרֶת סֹתֵם⁵². בְּהֶרֶת שְׁהִיָּה 25
עֲזָה פְּשָׁלָה נִרְאִית בָּאָדָם שֶׁהוּא לֶכֶן בְּהֶה⁵³, וּבְהֶרֶת 26
שְׁהִיָּה בְּהֶה נִרְאִית בְּכוֹשִׁי⁵⁴ עֲזָה. לְפִיכֹךְ אֵין מְשַׁעְרִין 27
הַכֹּל אֲלָא בְּבִינוּנֵי⁵⁵, שְׂאֵינוּ לֹא לֶכֶן וְלֹא שָׁחַר. 28

(50) פירוש, שנאמר איזה דין שהוא בבהרת. (51) בפירושו על המשנה (שם) כותב רבינו, שלמדו מ'גזירה שוה', נאמר בבהרת "צרעת", ונאמר בנגעים אחרים "צרעת", ליתן בכל הנגעים את האמור בבהרת. (52) לפי הענין מסתיימת כאן ה"ט, ומכאן ואילך ענין בפני עצמו. (53) לפעמים אפילו למטה מקרום ביצה. (54) שעורו שחור. (55) לפי מראה עורו של אדם בינוני, לא בהיר ביותר ולא כהה ביותר. כחכמים, במס' נגעים פ"ב מ"א.

י. שְׁלִשָּׁה סִמְנֵי טִמְאָה הֵן בְּצְרַעַת עוֹר הַבֶּשֶׂר⁵⁶: 29
שְׁעָר לֶכֶן, וְהַמְחִיָּה⁵⁷, וְהַפְּשִׁיטוֹ⁵⁸. וּשְׁלִשְׁתָּן מִפְּרָשִׁין 30
בְּתוֹרָה. פִּיזָד? מִי שֶׁנּוֹלְדָה בּוֹ בְּהֶרֶת וּבָה שְׁעָר לֶכֶן 31
אוֹ מְחִית בֶּשֶׂר חִי, כְּשִׁירְאָהוּ הִכְהֵן - יִחְלִיטוּ וְיֹאמְרוּ 32
טִמְאָה. לֹא הִיָּה בָּה שְׁעָר לֶכֶן וְלֹא מְחִיָּה - וְסִגְרֵי⁵⁹ 33
שִׁבְעַת יָמִים. וּבְשִׁבְעֵי יוֹמָיו: אִם נִוֵּלַד בְּבִהֶרֶת שְׁעָר 34
לֶכֶן אוֹ מְחִיָּה, אוֹ שֶׁפְּשָׁתָהּ וְהוֹסִיפָה - הָרִי זֶה מְחִלָּט; 35
לֹא נִוֵּלַד בָּה לֹא מְחִיָּה וְלֹא שְׁעָר לֶכֶן וְלֹא פְּשָׁתָהּ 36
בְּעוֹר - וְסִגְרֵי שְׁבֻעַ שְׁנֵי. אִם נִוֵּלַד בָּה אֶחָד מִשְׁלִשְׁתָּן 37
- מְחִלָּטוֹ, וְאִם לֹא - הָרִי זֶה טָהוֹר וְיִפְטָרְנוּ; שְׂאֵין 38
בְּנִגְעֵי עוֹר הַבֶּשֶׂר הַסִּגְרֵי יָתֵר עַל שְׁנֵי שְׁבֻעוֹת⁶⁰. וְאִם 39
לֹא־חָסַר שְׁפָטָרוֹ וְטָהַר פְּשָׁתָהּ הַנֶּגַע אוֹ נִוֵּלַד בּוֹ שְׁעָר לֶכֶן 40
אוֹ מְחִיָּה - הָרִי זֶה מְחִלָּט טִמְאָה⁶¹. 41

(56) ראה למעלה הערה לו. (57) בשר בריא באמצע הנגע. (58) התרחבות הנגע. פרטי דיניהם מבוארים בפרקים הבאים. (59) ב'משנה למלך' לקמן פ"ד ה"ה כתב שאין סוגרים אותו ממש בבית, אלא הכהן אומר לו: הנך מוסגר, אולם רש"י בפירושו על התורה אומר שהכהן מסגירו ממש, וכן כתב גם בנדרים נו, ב. והר"ן וה'תוספות' שם קיבלו דעתו. (60) ראה מה שכתבנו למעלה ה"ג (דין ה). (61) נגעים פ"ג מ"ג.

מחלישה והולכת, מצטמצמת כמות החומר האדום הדרושה, כדי שתהיה ניכרת (הראב"ד מהפך את הסדר, וראה 'כסף משנה').

ה. כָּל הַמְרָאוֹת הָאֵלוּ, בֵּין הִלְכָן בֵּין הִפְתּוּךְ³⁷, 1
מְצֻטְרָפִין זֶה עִם זֶה וּכְמִרְאָה אֶחָד הֵן חֲשׂוּבִין. וּבֵין 2
שְׁהִיָּה הַנֶּגַע כָּלוּ לֶכֶן אוֹ מְקַצְתוֹ לֶכֶן וּמְקַצְתוֹ 3
אֲדָמָדָם - הַכֹּל כְּמִרְאָה אֶחָד הוּא, בֵּין לְהִקָּל בֵּין 4
לְהִחְמִיר. 5

(37) למעלה בה"ג השמיענו רבינו שארבעה המראות החלקים (בלי תערובת אדמימות) מצטרפים, וכאן מוסיף ואומר שגם הפתוכים מצטרפים, מפני שדין צירוף מראות נגעים נשנה (בנגעים פ"א מ"ג) אחרי דיני הפתוכים, ומשמע שכל האמור למעלה כלול בדין צירוף.

ו. כָּל מְרָאָה צְרַעַת עוֹר הַבֶּשֶׂר³⁸ אֵינָה קְרוּיָה נִגְעָה 6
וְלֹא מְטִמְאָה עַד שְׁהִיָּה מְרָאָה הַנֶּגַע עִמָּךְ מַעוֹר 7
הַבֶּשֶׂר⁴⁰. לֹא עִמָּךְ בְּמִשְׁשִׁיתוֹ⁴¹, אֲלָא בְּמִרְאִית הָעֵין, 8
כְּמִרְאָה הַחֲמָה הַנִּרְאִית לְעֵין עֲמָקָה מִן הַצֵּל. אֲבָל 9
אִם הִיָּה מְרָאָה הִלְכָן אוֹ הִפְתּוּךְ בְּשִׁוּיָה עִם שְׂאֵר 10
הָעוֹר אוֹ גְבוּיָה מִן הָעוֹר - אֵינוּ נִגְעַ, אֲלָא כְּמוֹ צִמַּח 11
מִן הַצִּמְחִים הָעוֹלִים בְּגוּף. 12

(38) כל הנגעים שבגוף האדם, חוץ מנגעי הראש והזקן, נקראים צרעת עור הבשר. ודיני נגעי ראש וזקן יתבארו לקמן בפ"ח. (39) בין המראות הלבנים ובין הפתוכים. (40) שבועות ו, ב. כתוב בתורה (ויקרא יג, ג): "ומראה הנגע עמוק מעור בשרו". ומה שאמרו בגמרא (שם): "אין שאת אלא גבוה" פירושו, שגבוהה ממראה הבהרת מפני שהיא כהה ממנה, אבל עמוקה ממראה העור (כסף-משנה). (41) שיהיה העור הבריא גבוה ממש ממקום הנגע, ומורגש במשמוש היד. "ומראה הנגע עמוק, אין ממשו עמוק" ('תורת כהנים' פרשת נגעים פ"ב ה"ה). התכוון לומר, שאפילו אין הנגע עמוק ממש מבשר העור אלא מראהו - נקרא צרעת, אבל גם כשהוא עמוק ממש דין צרעת עליו אם מראהו עמוק ('קריית ספר').

ז. שְׁעוֹר כָּל נִגְעֵי צְרַעַת, בֵּין צְרַעַת אָדָם בֵּין צְרַעַת 13
בְּגָדִים - פְּגָרִים⁴² הַקְּלִקִּי⁴³ שֶׁהוּא מְרַבֵּעַ⁴⁴. וְהוּא 14
מְקוֹם מְרַבֵּעַ מַעוֹר הַבֶּשֶׂר פְּדֵי צְמִיחַת שְׁלִשִׁים 15
וְשִׁשִּׁים⁴⁵ שְׁעָרוֹת, שֵׁשׁ שְׁעָרוֹת אַרְךָ וְשֵׁשׁ שְׁעָרוֹת רָחֵב. 16
וְכָל הַפְּחוֹת מִזֶּה⁴⁶ אֵינוּ נִגְעַ צְרַעַת⁴⁷. 17

(42) נגעים פ"ו מ"א. (43) מין פול שהוא יותר גדול מפול רגיל, ונקרא כך על שם המקום שהוא גדל שם. (44) פירוש, הפול עצמו הוא מרובע. כך מפרש רבינו במס' מעשרות פ"ה מ"ח: "ומן הפולים מין אחד שהגרגרים שלו גדולים (גדילים?) מרובעים מיוחסים למקום, והוא הידוע כגרים הקלקי". (וראה רא"ש כאן שפירש, שהגרים הוא עגול אלא שמוסיפים עליו את ארבע הקרנות ומשלימים לריבוע). (45) כלומר, לא כעוביין של שלושים ושש שערות, אלא כשטח המקום שגדלות בו בממוצע (ש"ך י"ד

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

להחמיר" לא התכוון להגיד שמחמירים מפני הספק, אלא קבע הלכה וודאית, שלטמא ולפסול מספיק השיעור הקטן, אבל להציל מן הטומאה או מן הפסול צריך שיעור גדול, ולפיכך סתם רבינו כאן וכן לקמן בפרק ח הלכה ו וכתב סתם "טמא" ולא כתב "טמא מספק". והוכחה חותכת לפירושו זה ממה ששינונו בנגעים פרק ה משנה א: "ספק נגעים טהור", וכן פסק רבינו לקמן פרק ו הלכה ה, ולמה החמירו כאן? שמע מינה, שהלכה וודאית אמרו ולא חומרא מפני הספק]. (4) לאו דווקא שחורה, אלא כל צבע שהוא חוץ מלבן, ונקט שחורה, מפני שרוב בני האדם במקומם ובזמנם שערותיהם שחורות היו. (5) אפילו כל שהוא (6) בתורת כהנים פרשת נגעים פרשתא ב הלכה ב למדו זה מהכתוב (שם) "ושער בנגע הפך לבן". משמע חלק השיעור שנוגע בנגע הלבן.

ב. שתי שערות לבנות שהן בתוך הנגע, אף על פי שיש שער שחור ביניהן והן מפזרות אחת כאן ואחת כאן - הרי אלו סימן טמא⁷. אפילו היה הנגע כגריס מצמצם - אין מקום שער השחור ממעט⁸. ובין שהיו שתי השערות בתוך הבהרת והיא מקפתן ובין שהיו בסופה - הרי זה טמא⁹. אבל אם היו בצדה מבחוץ - הרי זה טהור¹⁰, עד שהיה העור שצומחת בו שתי השערות הלבנות לבן. הרי שתי שערות בתוך הנגע¹¹ ושוככות חוצה ל¹² - טמא¹³; הרי חוצה לו ושוככות בתוכו - אין סימן טמא¹⁴.

(7) ששיער לבן מטמא וכו' במכונס ובמפוזר. וכשהן מפוזרות יש ביניהן שערות מצבע הטבעי. (8) אם היה נגע כגריס מצומצם ובו שיער שחור אין אנו אומרים שמקום השיער השחור ממעט את גודל הנגע ואין בו שיעור כגריס, ולמדנו למעלה בפרק א הלכה ז שפחות מכגריס אינו מטמא (שם משנה ד). ומוכן מאליה ששיער לבן - שהוא סימן טומאה וודאי אינו ממעט. (9) שם משנה ג אמרו: "טמא וכו' במבוצר ושלא במבוצר", פירוש בין שהשערות מוקפות נגע כעיר בצורה מוקפת חומה ובין כשאין הנגע מקיף אותן אלא עומדות על גבולו ממש. (10) שם משנה א: שער לבן מטמא בתוך הנגע בלבד. (11) פירוש, צמחו בתוך הנגע. (12) נכפפו לצד העור הבריא ושוככות עליו. (13) תורת כהנים פרשת נגעים פרשתא ב הלכה ב: "ושער בנגע, להביא את מה שבתוכו (פירוש שצמח בתוך הנגע) ואפילו שוכב חוצה לו". (14) שם: "פרט שחוצה לו ושוכב בתוכו".

ג. לבן¹⁵ השערות מטמא בכל מראה, בין שהיו לבנות פשלג בין שהיו לבנות לבן דהה ביותר¹⁶, הואיל ומראיהן לבן - טמא.

(15) נגעים פרק ד משנה א: "ששיער לבן ... ומטמא בכל מראה לובן". (16) אפילו למטה מקרום ביצה, "ומראה הנגע עמוק - אין שער לבן עמוק" (תורת כהנים פרשת נגעים פרק ב, ה).

יא. בהרת שהיתה עזה פשלג ולאחר ההסגר נעשית כקרום ביצה, או שהיתה בתחלה כקרום ביצה ונעשית פשלג - הרי היא כמות שהיתה⁶²; שאין עזות המראה סימן טמאה, ולא בהיתו סימן טהרה. אלא אם נתמעט מארבע מראות ונעשית כהה מקרום ביצה, שהרי נעשית בהק⁶³, ולפיכך טהור. אם כן, מהו זה שנאמר בתורה: והנה כהה הנגע ולא פשה הנגע בעור וטהרו הכהן⁶⁴? שאם כהה מארבע מראות⁶⁵ - טהור. וכן אם לא כהה ולא פשה ולא נולד בו לא שער לבן ולא מחיה - הרי זה טהור⁶⁶.

(62) שם פ"ד מ"ז. דינה כאילו לא נשתנה כלל. (63) ראה למעלה ה"א. (64) ומשמע שכהית הנגע הוא סימן טהרה, וכן אפשר ללמוד לכאורה מכאן שאם לא כהה - טמא. (65) למטה מקרום ביצה. (66) ומה שאמרה תורה "ולא פשה" הכוונה או לא פשה, כמו "ומכה אביו ואמו מות יומת" (שמות כא, טו). ורש"י בפירושו על התורה אומר, ש"כהה הנגע" טהור, אבל לא כהה אפילו לא פשה - טמא. (והרמב"ן שם מפריך דעת רש"י ופסק כדעת רבינו. ראה 'תוספות יום-טוב' שם פ"א מ"ג).

יום שני ז' סיון ה'תשע"ט

פרק שני

(1) יבאר שיער לבן שהוא סימן טומאה, וכמה שערות היו ושיעורם, לובן השערות מטמא בכל מראה ובאי זה מקום יהיו, אם קדם שיער לבן את הבהרת, שיער פקודה אם הוא סימן טומאה, היתה בו בהרת כגריס ובה שתי שערות והוחלט והלך ממנה כחצי גריס וטהר.

א. שער לבן שהוא סימן טמאה בצרעת - אין פחות משתי שערות². וכמה יהיה ארך? כדי שיהיו נטלות ביוג³. היתה אחת ארבה ואחת קצרה משעור זה, או אחת שחורה ואחת לבנה, או אחת מלמטה ונחלקה למלמעלה ונראית כשתיים, או שהיה עקרן משחיר⁴ וראשן מלבין⁵ - הרי זה טהור. היתה עקרן מלבין וראשן משחיר, אף על פי שהלבן כל שהוא - טמא.

(2) בתורת כהנים על הכתוב (ויקרא יג, ג): "ושער בנגע הפך לבן" דרשו: "ושער - מיעוט שיער שניים", פירוש "שערה" משמעותה - אחת, אבל "שיער" הוא שם כולל היינו שם המין וכולל כמה פרטים. (3) שאפשר יהיה לגוון במספרים. במשנה נדה נב, ב נחלקו תנאים בדבר שיעורן של השערות, ובגמרא שם אמר מר עוקבא: "הלכה כדברי כולם להחמיר", ומפני שלדעת רבינו (בפירושו למשנה שם) שיעור זה הוא הקטן שבכולם קיבלו כאן להלכה. ולקמן בפרק ח הלכה ו בעניין שתי שערות שחורות שהן מצילות בנגעי ראש וזקן ומטהרות את המנוגע, מצריך רבינו השיעור הגדול היינו כדי לכוף ראשו לעיקרן גם כן להחמיר. [נראה שרבינו מפרש שמר עוקבא, באמרו: "הלכה כדברי כולם

- 1 ד. אין שער לכן סימן טמאה עד שיהיה בגוף
2 הבהרת¹⁷. כיצד? בהרת ובתוכה שחין או מכה או
3 בזה או מחית השחין או מחית המכה, ושתי
4 שערות לבנות בתוך השחין או המכה או הבהק
5 שבתוך הנגע - אינן סימן טמאה¹⁸, והרי זו כבהרת
6 שאין בה שער לכן ויסגיר. אף על פי שהבהרת
7 מקפת¹⁹ את השחין או את המכה או את מחיתן או
8 את הבהק שיש בהן שתי השערות. וכן אם היה
9 שחין או מכה או מחיתן או בהק מקיף את שתי
10 השערות²⁰ - הרי אלו אינן סימן טמאה²¹, והרי
11 הבהרת כבהרת שאין בה שער לכן ויסגיר.
- 12 (17) נגעים פרק א, משנה ה. נקדים פירוש המונחים: א.
שחין - מכה בעור שלא מחמת האש ונפשט העור; ב.
מכוה - כמו שחין, אבל מכוויית אש; ג. מחיית השחין -
התחיל להתרפאות ועלתה על השחין כעין קליפה דקה.
בתורה: "צרבת השחין"; ד. מחיית המכוה - כמו מכוות
השחין; ה. בוהק, ראה למעלה פרק א הלכה א.
18 והמדובר כשהשחין או המכוה הם פחות מכגריס, שאם
הם כגריס, מטמאים מחמת עצמם מבלי צירוף הבהרת
כשיש בהם שיער לבן. (19) אין אנו רואים את השערות
כאילו הן בתוך הבהרת, ומכל שכן אם הבהרת אינה מקיפה
אותם מכל צדדיהם, שזה כבהרת הסמוכה לשחין שהיא
טהורה אפילו כשיש בה סימני טומאה, מפני שהבהרת אינה
מטמאה אלא אם כן "כל שחוצה לנגע הוא בעור הבשר
וראוי לפשוין" (לשון רבינו שם), ומקום השחין או המכוה
אינו ראוי לכך, ואם פשה הנגע לתוכם אין זה סימן טומאה.
20 והם מחלקים את הבהרת לשני חלקים: בהרת פנימית
שבה שתי שערות והיא מוקפת טבעת של שחין ובהרת
חיצונית בצורת טבעת. (21) מפני שאין השערות שבבהרת
הפנימית מועילה לבהרת החיצונית. והפנימית גם כן אינה
מטמאה מפני שאין עור בשר ראוי לפשוין מקיף אותה.
במשנה שם נמצא עוד דין אחד: "או שחילקן", פירוש,
השחין נכנס בין שתי השערות והפריד ביניהן - טהור.
- 12 ה. הלכו להן השחין²² והבהק והמכה שהקיפו את
13 השערות הלבנות או נסמכין להן או חולקין אותן,
14 ונמצאו שתי השערות בתוך הבהרת²³ בגופה²⁴ בסוף
15 השבוע הראשון או בסוף השבוע השני - הרי זה
16 מחלט; ואם לא הלכו להן - יפטרנו²⁵.
- 22 בסוף הסגר ראשון או שני וכן מסיים רבינו לקמן.
23 כגון שנרפא השחין לגמרי והתפשטה הבהרת למקומו
וכן בבוהק המדובר כשהתפשטה שמה הבהרת. (24) בלי
הפסק שחין או מכוה בינו ובין הבהרת. (25) יטהרנו, כדין
כל בהרת שלא נולדו בה סימני טומאה אחרי ההסגר.
והמדובר בסוף הסגר שני, אבל אם לא הלכו בסוף שבוע
ראשון אין פוטרינן אותו אלא מסגירים אותו שנית.
- 17 ו. אין שער לכן²⁶ סימן טמאה עד שתקדים הבהרת
18 את השער הלבן; ונאמר: והיא הפכה שער לכן -
19 שתהפך אותה²⁷ הבהרת. אבל אם קדם שער לכן את

~ נקודות משיחות קודש ~

"ספק שער לבן קדם, ספק בהרת קדמה הרי זה טמא... כו".

הרמב"ם פסק כדעת ה"מתיבתא דרקיעא", ובגמרא היא מחלוקת: "קאמיפלגי במתיבתא דרקיעא אם בהרת קודמת לשער לבן טמא, ואם שער לבן קודם לבהרת טהור. ספק, הקב"ה אומר טהור וכולהו מתיבתא דרקיעא אמרי טמא.

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם – מוסד הרב קוק

עלמין", כל העולמות בביטול המציאות אליו ואין שייך שם ישות כנ"ל ולכן אמר טהור. גדולתו של רבה בר נחמני שהמשיך בעולם אור מבחינת "יחיד" – (יחיד בנגעים... כו") שאינו בגדר העולמות כלל, ולגבי בחינה זו אין העולמות תופסים מקום, לכן הכריעה סברתו של רבה בר נחמני את דעת המתניבתא דרקייעא כי המשיך בחינת יחיד גם בעולמות ובשכל שלהם. על-דרך הפס"ד של רב שכששאלוהו הטעם שתק כי לא היה שייך להסבר שכלי, אבל לא חזר בו מפסק זה.

בזה יובן מדוע הקב"ה אמר טהור פעם אחת, ורבה בר נחמני פעמיים, מכיון שמצד קוב"ה העולמות בטלים במציאות ואין בהם ישות, לכן "ספק" טהור. אבל לרבה בר נחמני שהמשיך מבחינת יחיד גם לשכל שבעולם הרי שלא רק מצד למעלה טהור אלא אף מצד למטה ובשכל שבעולם מובן שטהור.

(על פי לקו"ש חלק יב ע' 64)

33) כלומר, סמוך לה ללא הפסק עור בריא ביניהם. 34) ואפילו אם גם בחצי גריס השני אין כלום גם כן מסגירים. בבא זו אין בה כל חידוש ונאמרה כהקדמה לבבות הבאות אחריה, וכולן נשנו בסדר "לא זו אף זו". פירוש, כל בבא יש בה יותר חידוש. 35) אף על פי שיש בה שתי שערות לבנות אין מחליטים אלא מסגירים, מפני שהשערה הראשונה נהפכה על ידי חצי הגריס הראשון ולא על ידי כל הנגע. שנינו בתורת כהנים פרשת נגעים פרשתא ג, הלכה ו': "והיא הפכה, שהפכה כולה את כולו ולא שהפכה כולה את מקצתו". 36) ולא להחליט, מפני שחצי הנגע הפך את שתי השערות ולא כולו. וברור, שמכל שכן אם אין שערה בחצי השני הדין כך. 37) כשנהפכו ללבן הייתה כבר בהרת שלמה והפכה "כולה את כולו". 38) כתנא קמא שם בסוף הפרק. בבבא מציעא פא, א מסופר, ששאלה זו נידונה בשמים בשיבה של מעלה, הקדוש ברוך הוא אמר טהור וכל בני הישיבה אמרו טמא, ושאלו את רבה בר נחמני ואמר טהור. ומבאר הכסף משנה כאן, שנקבעה הלכה: "תורה לא בשמים היא", פירוש, הקדוש ברוך הוא מסר לחכמי ישראל את הסמכות הבלעדית להכריע הלכות, וההכרעה בישיבה של מעלה אינה קובעת.

יום שלישי ח' סיון ה'תשע"ט

פֶּרֶק שְׁלִישִׁי

1) יבאר המחייב שהיא סימן טומאה כמה שיעורה ואם היתה מפוזרת, אם המחייב מטמאה בכל מראה ואם צריך שתהיה בגופה של בהרת, ודין אם קדמה מחייב את הבהרת או בהרת למחייב, בהרת כגריס מצומצם ובאמצע כעדשה מצומצמת, איזה הם ראשי איברים שאינם מטמאים במחייב.

- א. אין המחייב² סימן טמאה עד שתהיה פְּעֻשָּׁה³
מְרֻבָּעָה⁴ או יָתֵר על זה. וְכֵמָּה שְׁעוּרָה? כְּדִי צְמִיחָת

ואמרי מאן נוכח, נוכח רבה בר נחמני, דאמר רבה בר נחמני אני יחיד בנגעים אני יחיד באהלות, שדרו שליחא בתרי' כו' אמר טהור טהור". והתמיהה ברורה, הייתכן שמתניבתא דרקייעא יחלקו על הקב"ה, והיאך יעלה על הדעת שרבה בר נחמני הוא שיכריע בפלוגתא שבין הקב"ה ומתניבתא דרקייעא.

ויש לבאר בהקדים: כשאנו אומרים ש"הלכה כדברי המכריע" אין הפשט שהדעה השלישית היא כמו הראשונה או השניה, אלא שהיא כוללת את שתי הדעות ולכן הלכה כמותה. כך גם בענייננו, זה שאמר רבה בר נחמני טהור טהור הוא לא הסכמה ל"דעת" הקב"ה אלא שהיא דיעה נוספת הכוללת בתוכה את שתי הדעות.

קוב"ה ומתניבתא דרקייעא הם שתי דרגות באלוקות, קוב"ה הוא למעלה מהעולמות בחי' "סובב כל עלמין" ולכן נקרא בשם קודשא-בריך-הוא לפי שהוא קדוש ומובדל מעולמות. והאור המאיר במתניבתא דרקייעא הוא מבחינת האור שבערך העולמות בבחינת ממלא כל עלמין. זהו "ספק" הקב"ה אומר טהור וכולו מתניבתא דרקייעא אמרי טמא" כי ענין הטומאה בא מצד הישות ולכן טהרתה בטבילה – אותיות ביטול. כל ישות אינה באה לעולם אלא מתוך האפשרות של הנבראים להרגשת מציאותם. האור ה"ממלא כל עלמין" שמאיר במתניבתא דרקייעא הוא אור שיש לו שייכות לעולמות, וממילא יש בו נתינת מקום למציאות וישות, ולכן במקום הספק אמרו טמא. אבל בקודשא-בריך-הוא – "סובב כל עלמין" אין העולמות תופסים מקום ואין בו נתינת מקום לישות ומציאות. ולכן שם, ספק טהור.

אמנם ידוע שגם ל"סובב כל עלמין" יש איזושהי שייכות לעולמות, שהרי אנו אומרים "סובב כל עלמין" לשון המראה על שייכות לעולמות, כי אם היה לגמרי מובדל מהם לא היה שייך לומר עליו "סובב כל עלמין" כי אפילו אינו סובב להם. ומזה מובן שגם ביטול העולמות שמצד אור זה הגם שהוא "ביטול במציאות" אינו שולל לגמרי את מציאות העולמות, וישנה איזושהי מציאות הבטלה אליו. אבל למעלה מדרגה זו הוא עצמותו ומהותו שאינו בגדר עלמין כלל, וביטול העולמות מצד בחינה זו שולל לגמרי כל מציאות שלהם. לכן מבואר שלגבי עצמותו "לא שייך עליו מילת אחד" כי עניין "אחד" הוא שכולל הכל ז' רקיעים וארבע רוחות העולם (המרומזים במילה אחד) ולמעלה מזה הוא דרגת יחיד שאינו ביחס לעולמות כלל. ומעתה יובן מה שאמרו במתניבתא דרקייעא טמא, אף שידעו שהקב"ה אומר טהור, כי מצד מדרגתם והבנת שכלם מורגשת מציאות העולם שהיא הגורמת ישות וטומאה. אבל מצד קודשא-בריך-הוא שהוא "סובב כל

11) נגעים פ"א מ"ה. (12) בדפוס רומי (ר"מ) ובכת"י תימן, הגירסא "שהיה" (והיא הגירסא הנכונה). (13) צ"ל: באמצעה (כת"י תימן), כלומר שבאמצע הבהרת היה שחין או מכווה. (14) מחית שחין או מחית מכווה. ראה למעלה פ"ב ה"ד. (15) טעות סופר, וצ"ל "או" מחיתו. . . "או" מחייתה. וכן הגירסא בכת"י תימן ובדפוס רומא (ר"מ). (16) אף-על-פי שהמחיה מטמאה בכל מראה, אינה זהה עם בוהק. שבוהק הוא לובן קשור במחלה - אלא שהוא למטה מקרום ביצה, אבל מחיה בשר בריא הוא (תוספות יום טוב) נגעים פ"ו מ"ו. (17) כל הדינים שבהלכה זו, מתאימים להאמור למעלה בפ"ב ה"ד וה"ה, בדיון שער לבן. ראה שם.

ד. המחיה סימן טמאה לעולם¹⁸, בין שקדמה מחיה את הבהרת בין שקדמה בהרת את המחיה, לפי שלא נאמר בה 'והיה הפכה'¹⁹. זה שנאמר בתורה: והיה הפכה שער לבן ומחית בשר חי בשאת - אינו צריך לשניהן, לשער ולמחיה, אלא כל אחד מהן סימן טמאה; ולא נאמר שער לבן עם המחיה אלא לתן שיעור למחיה, שתהיה כדי לקבל שער לבן, שהוא שתי שערות.

18) שם פ"ד מ"ג: "שהמחיה מטמאה . . . הפוכה ושלא הפוכה", פירוש: בין שהבהרת הפכה למחיה ובין שהמחיה קדמה לבהרת. (19) ראה למעלה פ"ב ה"ו (ב'תורת כהנים' פרשת נגעים, אמרו לימוד אחר, וידוע דרכו של רבינו להביא את הלימוד שלדעתו הוא יותר פשוט, ואף-על-פי שבתלמוד או במדרשי הלכה נאמר לימוד אחר).

ה. בהרת כגריס מצמצם²⁰ ובאמצעה מחיה פעדשה מצמצמת - הרי זה מחלט. נתמעטה הבהרת²¹ או שננתמעטה המחיה²² - טהור²³. וכן אם רבקה המחיה שבתוך בהרת זו - טהור; שאין הבהרת מטמאה במחיה עד שתהיה יתרה על המחיה ורחב שתי שערות מכל צד²⁴. היתה המחיה פחותה מפעדשה ורבקה המחיה עד שנעשית פעדשה - הרי זה מחלט²⁵. נתמעטה המחיה ממה שהיתה או שהלכה לה²⁶ - הרי זו כמות שהיתה²⁷, ואין כאן סימן טמאה.

20) ביחד עם העדשה שבתוכה. (21) מבחור. (22) אחרי הסגר. (23) נתמעטה הבהרת - טהור, מפני שאין בה כגריס. ואם נתמעטה המחיה - טהור, מפני שאין בה כעדשה. ומשמיענו שאע"פ שפשתה הבהרת אינה מטמאה משום פשיון, מפני שאין פשיון מטמא אלא כשפשה חוץ לנגע (לקמן פ"ד ה"א) וכאן פשה לתוכו. (24) ומכיוון שכל הבהרת היא כגריס מצומצם, היינו שש שערות באורך וברוחב (למעלה פ"א ה"ז), והעדשה שבאמצעה תופסת יותר משתי שערות, לא נשאר מקום שתי שערות מכל צד. (25) שהרי נולד סימן טומאה. (26) פירוש, הבהרת נכנסה לתוך המחיה ומיעטה אותה או תפסה כל מקומה. (27) ומסגירים את המנוגע. ואינה מטמאה משום פשיון, מפני שאין פשיון מטמא אלא כשפשה מחוץ לנגע, כמו

1 ארבע שערות⁵, שתיים ארף ושתיים רחב⁶. והוא שתהיה המחיה באמצע הבהרת, והבהרת מקפת אותה מכל צד⁷, והיא יתרה על המחיה רחב שתי שערות או יתר. אבל אם היתה המחיה בצד הבהרת - אינה סימן טמאה. היתה מפוצלת, כגון שהיה בשר חי פתודל במקום זה ובשר חי פתודל במקום אחר, אף על פי שהכל באמצע הבהרת - אין מצטרפין לכעדשה⁸, עד שהיה במקום אחד באמצע הבהרת פעדשה מרבע או יתר.

2) בשר חי בתוך הבהרת הוא אחד משלושת סימני הטומאה, שהם: שערות לבנות, פשיון, מחיה. ומרומזים בנוטריקון של המלה "שפם" (שערות, פשיון, מחיה) שנאמרה במצורע (ויקרא יג, מה "ועל שפם יעטה"). נגעים פ"ד מ"ה. (4) העדשה היא עגולה, ומוסיפים עליה את הקרנות כדי לרבעה. תבניתה של המחיה אינה קובעת אלא גודלה, ואינה סימן טומאה אלא כשיש בה מקום להכניס בו עדשה שמילאו את קרנותיה ועשאוה רבוע, שאורכו ורחבו שווים. שם פ"א מ"ה. וראה רבינו בפירושו למשנה שם פ"ו, א. (5) משנה שם. (6) ב'תורת כהנים' פרשת נגעים פרשת ג ה"ז, שנינו: מה שיעור לבן מקום שתי שערות, אף מחיה מקום שתי שערות. (7) שם פ"א, מ"ה: "מבוצרת". פירוש, כעיר מבצר המוקפת חומה מכל צדדיה, שנאמר בתורה (שם, ט "ומחית בשר חי בשאת"), וההיקף צריך להיות ברוחב של שתי שערות (תורת כהנים' שם ה"ט). (8) נגעים פ"א מ"ה: "מכונסת ונתפורה . . . הרי אלו להקל".

ב. המחיה מטמאה בכל מראה⁹, בין שהיה מראה המחיה אדם או שחור או לבן. והוא שלא יהיה הלכך מארבע המראות שבארננו¹⁰.

9) משנה שם פ"ד, ב. (10) למעלה בפ"א. ואם מראה שלה כלובן ארבעה המראות, אין זה בשר חי אלא נגע.

ג. אין המחיה¹¹ סימן טמאה עד שתהיה בגופה של בהרת. פיצד? בהרת שהיתה¹² באמצע¹³ שחין או מכנה או מחיה¹⁴ או בהק, והמחיה בתוך השחין או בתוך המכנה או בתוך מחיתו או בתוך הבהק, אף על פי שהמחיה באמצע הבהרת - אינה סימן טמאה, מפני שהיא בתוך השחין או המכנה או בתוך הבהק או מחיתו. וכן אם הקיף השחין או מחיתו והמכנה את מחיתה¹⁵ והבהק את המחיה¹⁶, או שנסמך אחד מהן למחיה מצדה, או שחלק אחד מהן את המחיה ונכנס לתוכה - אינה סימן טמאה, והרי זו כבהרת שאין בה סימן ונסגיר. הלכו להן השחין או המכנה או הבהק שהיו תחת המחיה או שהיו בצדה או שהיו מקיפין אותה או שהיו נכנסין לתוכה, ונמצאת המחיה לבה בתוך הבהרת בסוף שבוע ראשון או בסוף שבוע שני - הרי זה יחליט; אם לא הלכו להן - יפטר¹⁷.

אם יש באמצעה מחיה, אבל אם אין בה מחיה היא נראית כאחת. ולפיכך כתב רבינו בה"ט: "שהיה מקומן יושב כגרים מטמאים בנגעים" פירוש, אם אין מחיה חולקת אותם. [נאולם אין פירוש זה מתיישב לפי דברי התוספתא נגעים פ"ה, עיין שם וצריך עיון. ראה השגת הראב"ד כאן, ופירוש הרא"ש על המשנה]. (36) האף. (37) ראש אבר הזכרות. (38) גידול חולני על העור (רבינו בפירושו על המשנה). (39) שם במשנה, אומר ר' אליעזר, שגם יבלות ודלדולים אינם מטמאים, ומשמע שתנא קמא חולק עליו. ופסק רבינו - כדרכו בכל מקום - כתנא קמא. ולא נתבאר טעם ההבדל בין אלה ובין ראשי איברים (ראה 'תוספות יום טוב' שם).

ט. וְכָל רֹאשֵׁי אֵיבָרִים⁴⁰ אֵלּוּ שֶׁהֵיּה מְקוֹמָן יוֹשֵׁב כְּגָרִים - מְטַמְּאִין בְּנִגְעִים; אָבָל אִם הָיוּ עֲגָלִין כְּרֹב כְּרִית בְּגֵי אָדָם - טְהוֹרִין. בֵּיצֵד? בִּהְרֵת כְּגָרִים בְּרֹאשׁ חֲטָמוֹ אוֹ בְּרֹאשׁ אֶצְבָּעוֹ שׁוֹפֵעַת אֵילָף וְאֵילָף - טְהוֹר; שְׁנָאֵמֶר: וְרָאֵהוּ הִפְהֵן - עַד שֶׁיִּרְאֶהוּ כְּלוֹ כְּאֶחָת.

(40) תוספתא נגעים פ"ב. ראה ה"ח והערות שם.

יום רביעי ט' סיון ה'תשע"ט

פרק רביעי

(1) יבאר כמה שיעור פשיון המטמא, ומאי זה מראה, ואם פשה לתוך הנגע, אי זה פשיון הוא סימן טומאה, ובהרת שנכנסה אחר הפטור ופשתה כמות שהיתה, בהרת כגריס ובה כעדשה ושיער לבן בתוך המחייה והחליטו, הטמא שהוחלט בתחילת או בסוף שבוע ראשון או שני.

א. הַפְּשִׁיּוֹן מִטְּמֵא בְּכָל שֶׁהוּא². וְהוּא שֶׁיִּהְיֶה הַפְּשִׁיּוֹן מֵאַחַת מִמְּרָאוֹת הַנִּגְעִים³; אָבָל אִם הָיָה הַפְּשִׁיּוֹן מֵרֹאֶה בִּהְך - אֵינוֹ פְּשִׁיּוֹן. וְאִין הַפְּשִׁיּוֹן סִימָן טְמֵאָה עַד שֶׁיִּפְשֵׁה חוּץ לְנֶגַע⁴; אָבָל אִם פְּשָׂה לְתוֹךְ הַנֶּגַע - הָרִי הוּא כְּמוֹת שֶׁהָיָה. בֵּיצֵד? בִּהְרֵת וּבִתְכֻכָּה בְּשָׂר חַי פְּחוֹת מִכַּעֲדָשָׁה וְהִסְגִּירָה, וּבִסּוּף הַשְּׂבִיּוֹעַ נִתְמַעֵטָה הַמְּחִיָּה מִמָּה שֶׁהִיָּתָה⁵ אוֹ שֶׁחָלַף הַבְּשָׂר הַחַי כְּלוֹ - אֵין זֶה פְּשִׁיּוֹן; שְׁאֵין הַבִּהְרֵת פּוֹשָׂה לְתוֹכָהּ אֲלֵא חוּצָהּ לָהּ.

(2) נגעים פ"ד מ"א. (3) שם. ואפילו הפשיון אינו ממראה הנגע הראשון. ב'תורת כהנים' פרשת נגעים פ"ב הי"ד, שנינו: "המראות שהאום (הנגע העיקרי) מטמא - הפשיון מטמא". (4) ראה למעלה פ"ג ה"ה וה"ז. (5) והבהרת תפסה מקומה.

ב. אֵין הַפְּשִׁיּוֹן סִימָן טְמֵאָה עַד שֶׁיִּהְיֶה אַחֵר הִסְגֵּר⁶; אָבָל אִם בָּא בַּתְּחִלָּה וְרָאֵה הִפְהֵן אֶת הַנֶּגַע שֶׁהוּא פּוֹשָׂה וְהוֹלָף - אֵינוֹ מְחַלִּטוֹ, אֲלֵא מְסַגִּירוֹ עַד סוּף הַשְּׂבִיּוֹעַ וְיִרְאֶה.

(6) נגעים פ"ג מ"ג: "ובפסיון (מטמא) בסוף שבוע ראשון

שביארנו למעלה. והמדובר כשנתמעטה אחר הסגר הראשון, אבל אחר הסגר שני - טהור. מחלוקת ר' מאיר ורבנן שם פ"ו מ"ג, ופסק כרבים. [בעדשה מצומצמת, גם ר' מאיר מודה שהוא טהור כשנתמעטה או הלכה, שהרי היה כאן סימן טומאה והלך לו. אבל מחיה פחותה מכעדשה אינה סימן טומאה, ודינה כעור בלתי מנוגע, ולפיכך אם פשה הנגע לתוכה - טמא. דעת ר' מאיר שפשיון מבפנים מטמא (תפארת ישראל שם)]. ראה פירוש רבינו למשנתנו, ועליו מסתמך ביאורנו כאן.

ו. בִּהְרֵת²⁸ יִתְרָה מִכְּגָרִים וְבָהּ מְחִיָּה יִתְרָה מִכַּעֲדָשָׁה, וְרֹבּוֹ אוֹ שְׁנֵת־מַעֲטוֹ - טְמֵא; וּבְלִבָּד שְׁלֵא יִתְמַעֵט בִּהְרֵת מִכְּגָרִים, וְלֵא תִתְמַעֵט הַמְּחִיָּה מִכַּעֲדָשָׁה, וְלֵא תִקְרַב הַמְּחִיָּה לְסוּף הַבִּהְרֵת בְּפָחוֹת מִכְּדִי צְמִיחַת שְׁתֵּי שְׁעֵרוֹת, כְּמוֹ שֶׁבִּיאָרְנוּ²⁹.

(28) שם מ"ד. (29) בפרק זה.

ז. בִּהְרֵת³⁰ כְּגָרִים וּבְשָׂר חַי כַּעֲדָשָׁה אוֹ יִתְרָה מִקִּיפָה מִבְּחוּץ, וּבִהְרֵת שְׁנֵי מִקְּפָת אֶת הַבְּשָׂר הַחַי - הָרִי הַבִּהְרֵת הַפְּנִימִית לְהִסְגִּיר, שֶׁהָרִי אֵין בָּהּ סִימָן טְמֵאָה³¹, וּבִהְרֵת הַחִיצוֹנָה לְהַחֲלִיט³², שֶׁהָרִי הַמְּחִיָּה בְּאִמְצָעָהּ. נִתְמַעֵט הַבְּשָׂר הַחַי שְׁבִינִיָּה³³ אוֹ שֶׁחָלַף כְּלוֹ, בֵּין שֶׁהֵיּה מִתְמַעֵט וְכָלָה מִבְּפָנִים בֵּין שֶׁהֵיּה מִתְמַעֵט מִבְּחוּץ - הָרִי שֶׁתִּיָּהן כְּבִהְרֵת אַחַת שְׁאֵין בָּהּ סִימָן טְמֵאָה³⁴.

(30) שם מ"ה. (31) מפני שהמחיה אינה בבהרת אלא מחוצה לה. (32) כתנא קמא שם, האומר שמחיה זו מבוצרת היא ע"י הבהרת החיצונה. (33) ונשאר פחות מכעדשה. (34) והפשיון אינו סימן טומאה, מפני שפשה לתוך המחיה. פסק כר' עקיבא, ואף-על-פי שהמחיה אינה סימן טומאה לפנימית, אין הפשיון שלה לתוך המחיה נקרא פשיון מבחוץ (ראה ה"ה). ואין הבדל בין אם היתה המחיה כעדשה מצומצמת, ובין אם היתה גדולה יותר, ולא כר' שמעון שם במ"ו.

ח. בִּהְרֵת שֶׁהִיָּתָה בְּרֹאשׁ אֵיבָר³⁵ מִן הָאֵיבָרִים, וְהַמְּחִיָּה בְּאִמְצָע הַבִּהְרֵת בְּרֹאשׁ הָאֵיבָר - אֵינָה סִימָן טְמֵאָה. מִפְּנֵי שֶׁהַמְּחִיָּה חוֹלֶקֶת אֶת הַנֶּגַע, וְנִמְצָא מִקְצָתוֹ שׁוֹפֵעַ וְיוֹרֵד מִכָּאן וּמִקְצָתוֹ שׁוֹפֵעַ וְיוֹרֵד מִכָּאן, וְנִמְצָא בְּנִגְעִים: וְרָאֵהוּ הִפְהֵן - שֶׁיִּהְיֶה רוֹאֵה הַנֶּגַע כְּלוֹ כְּאֶחָת. וְאֵלּוּ הֵן רֹאשֵׁי אֵיבָרִים שְׁאֵינָם מְטַמְּאִין בְּמְחִיָּה: רֹאשֵׁי אֶצְבָּעוֹת יָדִים וְרִגְלִים, וְרֹאשֵׁי אֲזֻנִּים, וְרֹאשׁ הַחֲטָם³⁶, וְרֹאשׁ הָעֲטָרָה³⁷, וְרֹאשֵׁי דִדִּין שֶׁל אִשָּׁה. אָבָל רֹאשֵׁי דִדִּין שֶׁל אִישׁ וְהִיבֵלֶת וְהַדְּלִדּוֹלִין³⁸ מְטַמְּאִין בְּמְחִיָּה³⁹.

(35) שם מ"ו. נאמרו פירושים רבים על משנה זו. והכסף-משנה כאן מפרש לדעת רבינו, שיש הבדל בין בהרת בלי מחיה ובין בהרת שיש בה מחיה, והמדובר בהלכה זו כשיש בראש האבר מקום כגריס, ואף-על-פי-כן אינה נראית כאחת

ובסוף שבוע שני". וכן משמע שם בפ"ד מ"ב. ב'תורת כהנים' שם הי"ג למדו דין זה מהכתוב (ויקרא יג, ז): "אחרי הראותו אל הכהן".

ג. אין בהִהָרֵת פִּשְׁעָה לְתוֹךְ הַשְּׁחִין וְלֹא לְתוֹךְ הַמִּכּוֹה, וְלֹא לְתוֹךְ מַחֲיַת הַשְּׁחִין⁷ וְלֹא לְתוֹךְ מַחֲיַת הַמִּכּוֹה, וְלֹא לְרֹאשׁ וְלֹא לְזָקֵן אֶף עַל פִּי שְׁנֵי קְרוֹחוֹ וְהִלֵּךְ הַשְּׂעִיר מִהֵן; שְׁנָאֵמַר: וְאִם פִּשְׁעָה תִּפְשֶׁה הַמִּסְפַּחַת בְּעוֹרֶי. אֲכַל בִּהְרֵת שְׁפִשְׁתָּהּ לְתוֹךְ הַבִּהָק - הָרִי זֶה פִּשְׁיוֹן¹⁰.

(7) שם פ"ו מ"ח. (8) שם פ"א, מ"ה. וראה למעלה פ"ב ה"ד פירוש המונחים. (9) ולא בשחין ומכווה, ולא בראש ובזקן שהתורה קבעה להם דינים מיוחדים לענין נגעים (ראה לקמן פ"ח). (10) מפני שבוהק אינו נגע, ודינו ככל עור בשר. (ומה שאמרו ב'תורת כהנים' פרשת נגעים סוף פ"ב "פרט שפשה לבוהק" הכוונה שהפשיון הוא מראה בוהק. ראה שם).

ד. הַשְּׁחִין¹¹ וְהַמִּכּוֹה וְהַבִּהָק וּמַחֲיַת הַשְּׁחִין וּמַחֲיַת הַמִּכּוֹה שֶׁהֵן חוֹלְקִין בֵּין הָאוֹם לַפִּשְׁיוֹן¹² - אֵינוּ סִימָן טְמֵאָה. הַסִּגְיֹר¹³ וְהִלְכּוֹ לָהֶן עַד שְׁנִמְצָא¹⁴ הַפִּשְׁיוֹן סְמוּךְ לָאוֹם - הָרִי זֶה מַחֲלָט.

(11) משנה, שם. (12) אחרי שבוע ההסגר, פשה הנגע והפשיון אינו נוגע בבהרת, ואחד מאלה מבדיל בינו לבינה. (13) הסגר שני. (14) אחרי שבעת ימי ההסגר.

ה. בִּהְרֵת פִּגְרִים¹⁵ וּפִשְׁתָּהּ¹⁶ פִּחְצִי גְרִים וְעוֹד¹⁷, וְהִלֵּךְ מִן הָאוֹם¹⁸ פִּחְצִי גְרִים¹⁹, אֶף עַל פִּי שֶׁהִנּוֹתָר מִן הָאוֹם עִם הַפִּשְׁיוֹן יָתֵר מִפִּגְרִים - [הָרִי] זֶה טְהוֹר²⁰. הֵיתָה פִּגְרִים וּפִשְׁתָּהּ פִּגְרִים וְעוֹד²¹, וְהִלְכָה לָהּ הָאוֹם²² - תִּרְאָה בַּתְּחִלָּה²³ וְיִסְגִּיר שְׁבוּעָה אַחֵר שְׁבוּעָה²⁴. הֵיתָה בּוֹ בִּהְרֵת וְהַסִּגְיֹר, וְהִלְכָה בִּהְרֵת²⁵ בְּסוֹף יְמֵי הַסִּגְיֹר²⁶, וְהִזְרָה בִּהְרֵת בְּמִקְוֵה²⁷ כְּמוֹת שְׁהִיתָה²⁸ - הָרִי הוּא כְּמוֹ שְׁהִיתָה²⁹. נִתְמַעֵטָה [בַּתּוֹךְ יְמֵי הַסִּגְיֹר] וּפִשְׁתָּהּ וְחִזְרָה כְּמוֹת שְׁהִיתָה³⁰, אוֹ שְׁפִשְׁתָּהּ³¹ וְנִתְמַעֵט הַפִּשְׁיוֹן וְחִזְרָה³² כְּמוֹת שְׁהִיתָה - הָרִי זֶה יִסְגִּיר³³ אוֹ יִפְטֹר³⁴.

(15) שם פ"ד מ"ט. (16) אחרי ההסגר. (17) משהו יותר מחצי גרים. (18) מצדו השני נתמעט הנגע. (19) והתוצאה היא פשיון כשיעור ה"עוד". (20) כחכמים, שם. ונימוקם: הנגע הראשון נתמעט ולא נשאר בו כשיעור, והרי כולו כאילו אינו, ולפיכך אין הפשיון מצטרף עם הנותר להשלים את שיעורו, והחדש לבדו אינו כגריס. (רבינו דילג על הדין שבמשנה ח "שפשתה כחצי גריס", מפני שפסק כחכמים שמתהרים בכחצי גריס ועוד, ומכל-שכן בכחצי גריס מצומצם. והמשנה באה להשמיענו דעתו של רבי עקיבא שמחלק בין שני המקרים. ראה שם מ"ח ומ"ט, וראה כסף-משנה לקמן ה"ה, ד"ה באור). (21) והוא-הדין אם פשתה כגריס מצומצם, ורבינו נקט לשון המשנה (שם) שרבי עקיבא חולק ומטמא בכגריס ועוד, אבל

בכגריס מודה לחכמים. (22) ונשאר כל הפשיון שיש בו כגריס ועוד, היינו יותר מהאום. (23) צ"ל: כתחילה. כחכמים שם, בהתאם למה שביארנו למעלה בפשיון של כחצי גריס, שהפשיון נידון כנגע חדש. (24) פירוש, שני הסגרים חדשים אם לא פשתה הבהרת אחרי ההסגר הראשון (שהוא למעשה הסגר שני), ויוצא מזה אפשרות של שלושה הסגרים. (25) שם מ"ז. (26) במשנה שלפנינו, הגירסה: "הלכה וחזרה בסוף שבוע". ואפשר לפרש, שהלכה באמצע ימי ההסגר וחזרה בסופם. ונראה שגירסת רבינו במשנה היא: "הלכה בסוף שבוע וחזרה". (27) באותו מקום עצמו של הבהרת הראשונה. (28) לא יתירה על הראשונה ולא פחותה ממנה. (29) כלומר, אין דנים אותה כנגע חדש להטיל עליו שני הסגרים, אלא דיו בהסגר נוסף אחד. ומדובר כשלא פטר הכהן את המנוגע לפני שחזרה, אבל אם פטרו - דינה כבהרת חדשה. במשנה שם, אמרו: "לאחר הפטור תראה כתחילה". (30) אחרי ההסגר. (31) בתוך ימי ההסגר. (32) בסוף ההסגר. (33) אם הוא בסוף שבוע ראשון. (34) אם המקרה הוא בסוף שבוע שני. ומשמיענו רבינו שאין זה פשיון כלל, ודין הנגע כאילו לא נשתנה כלל. ומקור דין זה ב'תורת כהנים' פרשת נגעים פ"ב ה"ז: "שאם כנס ופשה, כאילו לא כנס. ואם פשה וכנס, כאילו לא פשה", שכל השינויים בתוך ימי ההסגר אינם לא מעלים ולא מורידים (ראה ראב"ד וכסף-משנה).

ו. בִּהְרֵת פִּגְרִים³⁵ וּפִשְׁתָּהּ פִּגְרִים³⁶, וְנוֹלֵד³⁷ בַּפִּשְׁיוֹן מַחֲיָה אוֹ שְׂעִיר לֶבָן, וְהִלְכָה לָהּ הָאוֹם - תִּרְאָה בַּתְּחִלָּה³⁸. הֵיתָה בּוֹ בִּהְרֵת פִּגְרִים וְהַסִּגְיֹר, בְּסוֹף הַשְּׁבוּעָה וְהָרִי הוּא כְּסֻלְעָה³⁹, סִפֵּק שֶׁהִיא הִיא⁴⁰ סִפֵּק שֶׁהִיא אַחֲרֵת⁴¹ בָּאָה תַּחֲתֶיהָ - הָרִי זֶה טְמֵא⁴².

(35) שם מ"ו. מחלוקת רבי עקיבא וחכמים. (36) והוחלט. (37) אחרי שפשתה והוחלט, אבל אם בא הפשיון ביחד עם המחיה או עם שיער לבן, מודים חכמים שנשאר בטומאתו הראשונה ('תפארת ישראל'. ראה שם טעמו של דבר). (38) כאילו הוא נגע חדש, וצריך הכהן להתבונן בסימני הטומאה. כחכמים שם נגד דעת רבי עקיבא האומר שנשאר בטומאתו הראשונה מפני הפשיון (רבינו בפירושו על המשנה, שם). (נראה, שרבינו שם מתכוון לבאר מהו ההבדל שבין רבי עקיבא לחכמים, שהרי לדברי שניהם המנוגע טמא, ולפיכך הוא מפרש, שלדעת חכמים שזה נגע חדש צריך הכהן לבדוק את כל הפרטים המחייבים במחיה ובשיער לבן, אבל רבי עקיבא לשיטתו שהפשיון הוא חלק מהנגע הראשון ואין צורך בבדיקת כהן. ומכאן, שאם לא נולד סימן טומאה חדש והלכה האום, אף-על-פי שנשאר הפשיון כגריס - טהור לדעת חכמים. ור"ש שם כתב שההבדל הוא לענין קרבנות, לדעת רבי עקיבא מביא קרבן אחד, ולדעת חכמים - שנים. ובגליון הש"ס על ה'ירושלמי' מועד קטן פ"א ה"ה מעיר, שבי'ירושלמי' שם נשאלה שאלה זאת: "מה ביניהן?" ומתפלל למה לא הזכירו רבינו והר"ש וגם ה'כסף משנה' את ה'ירושלמי' הזה). (39) שם פ"ה מ"א. הסלע גדול מגריס. (40) ופשתה והיא טמאה. (41) וטעונה הסגר. (42) רבינו לא ביאר כאן אם ספק טמא

כשהבהרת לבדה - בלי המחיה - היא כגריס, והבבא השניה עוסקת במקרה שאין בבהרת כגריס אלא ביחד עם מחייתה. ומכאן שינוי הלשון בבבא כגריס, ובשתייהן באה המשנה להשמיענו כוחו של רבי שמעון שהוא מטהר אפילו כשהבהרת לבדה היא כגריס אם השיער הלבן הוא במחיה, ואם אין בבהרת כגריס הוא מטהר אפילו אם השיער הוא בתוך הבהרת ממש (ראה שם ניםוקו). וחכמים מטמאים אפילו כשאין בבהרת כגריס בלי המחיה והשיער הלבן נמצא במחיה. רבינו פוסק כחכמים, ולפיכך דילג בבבא שניה על המילים: "היתה היא ומחייתה כגריס", כי שתי הבבות עוסקות באותו המקרה עצמו, היינו כשאין בבהרת כגריס אלא עם המחיה ואעפ"כ טמא, וכל-שכן אם יש בה כגריס (ראה פירוש רבינו למשנה שם, וראה 'תפארת ישראל' שם "יכין" אות מב ומה, ולשונו של רבינו בפירושו למשנה שם, מוכיחה את נכונות פירושי). (59) מפני שני סימני הטומאה. (60) ונתפשטה הבהרת לתוכה ונמצא השיער הלבן בתוך הבהרת. (61) ואע"פ שאמרנו למעלה (פ"ב ה"ו) שאם קדם שיער לבן לבהרת אינו סימן טומאה, והרי כאן היה שיער לבן במקום זה לפני שהגיעה הבהרת, סוברים חכמים שהמחיה נחשבת כחלק מאותו הנגע, והתורה אמרה (ויקרא יג, ג) "ושער נגע הפך לבן" (תורת כהנים' פרשת נגעים פ"א פרשתא ב' ה"ז).

- 22 יא. בַּהֲרַת⁶² וּבִה מַחְיָה וּפְשִׁיּוֹן⁶³: הִלְכָּה הַמַּחְיָה -
- 23 טָמֵא מִפְּנֵי הַפְּשִׁיּוֹן; הִלְךְ הַפְּשִׁיּוֹן - טָמֵא מִפְּנֵי
- 24 הַמַּחְיָה. וְכֵן בְּשֹׁעַר לָבָן וּבְפִשְׁיוֹן. הִחְלִיטוּ⁶⁴ בְּשֹׁעַר
- 25 לָבָן וְהִלְךְ הַשֹּׁעַר וְחִזְרוּ בּוֹ שֹׁעַר לָבָן אַחֵר אוֹ שְׁנוּלָדָה
- 26 לוֹ מַחְיָה אוֹ פְשִׁיּוֹן, אוֹ שֶׁהִחְלִיטוּ בְּמַחְיָה וְהִלְכָּה
- 27 הַמַּחְיָה וְנוֹלָדָה לוֹ מַחְיָה אַחֶרֶת אוֹ שֹׁעַר לָבָן אוֹ
- 28 פְּשִׁיּוֹן, אוֹ שֶׁהִחְלִיטוּ בְּפִשְׁיוֹן וְהִלְךְ הַפְּשִׁיּוֹן וְחִזְרוּ בּוֹ
- 29 פְּשִׁיּוֹן אַחֵר אוֹ שְׁנוּלָדָה בֵּה מַחְיָה אוֹ שֹׁעַר לָבָן -
- 30 הָרִי זֶה בְּטִמְאָתוֹ פְּמוֹת שְׁהִיָּה⁶⁵. אַחַד הַטָּמֵא
- 31 שֶׁהִחְלִט בְּתַחֲלָה⁶⁶ אוֹ שֶׁהִחְלִט בְּסוֹף שְׁבוּעַ רֵאשׁוֹן
- 32 אוֹ בְּסוֹף שְׁבוּעַ שְׁנִי⁶⁷ אוֹ אַחֵר הַפְּטוּר⁶⁸, הוֹאִיל
- 33 וְהִחְלִט מִכָּל מְקוֹם - אֵינוֹ טָהוֹר עַד שֶׁלֹּא יִשְׁאַר בּוֹ
- 34 סִימָן טָמֵא, לֹא סִימָן הִחְלִט⁶⁹ וְלֹא סִימָן אַחֵר⁷⁰.

(62) שם מ"ז. (63) פירוש, אחר ההסגר נמצאו בה שני סימני טומאה אלה, שהרי פשיון לפני ההסגר אינו מטמא (למעלה ה"ב). (64) כאן מתחילה בבא חדשה, ואינה קשורה עם הדינים שלפניה. (65) ואינה זקוקה להערכת כהן. (66) בראייה ראשונה של הכהן, כגון שהיו בו מחיה או שערות לבנות. (67) ע"י אחד מסימני הטומאה. (68) אחר שטיהרו הכהן נולד בו סימן טומאה והוחלט, ואחר-כך הלך סימן זה ובא במקומו אחר. (69) מחיה ושער לבן. (70) פשיון, שאינו סימן החלט בתחילה, אלא אחר הסגר.

יום חמישי י' סיון ה'תשע"ט

פרק חמישי

(1) יבאר אי זו היא מכווה ושחין וצרכת השחין ודיניהם,

או ודאי טמא. ומפירושו על המשנה כאן משמע שהוא ספק טמא כמו בספק אם בהרת קדמה לשיער לבן או להיפך בסוף פ"ב.

- 1 ז. בַּהֲרַת כְּגָרִיס⁴³ וְחוּט יוֹצֵא מִמֶּנָּה⁴⁴, אִם יֵשׁ בּוֹ
- 2 רֹחֵב שְׁתֵּי שְׁעֵרוֹת - זֻקָּקָה⁴⁵ לְשֹׁעַר לָבָן וּלְפִשְׁיוֹן⁴⁶,
- 3 אֲבָל לֹא לְמַחְיָה⁴⁷; שְׁאִין הַמַּחְיָה סִימָן טָמֵא עַד
- 4 שְׁתֵּקִיף אוֹתָהּ הַבַּהֲרַת וַיְהִי בֵּין סוֹף הַמַּחְיָה וְסוֹף
- 5 הַבַּהֲרַת רֹחֵב צְמִיחַת שְׁתֵּי שְׁעֵרוֹת. הָיוּ שְׁתֵּי בַּהֲרוֹת
- 6 וְחוּט יוֹצֵא מִזוֹ לְזוֹ: אִם יֵשׁ בּוֹ רֹחֵב שְׁתֵּי שְׁעֵרוֹת -
- 7 מְצָרְפִן, וְאִם לֹא - אֵינוֹ מְצָרְפִן⁴⁸ הַסְּגִירוֹ שְׁבוּעַ אַחֵר
- 8 שְׁבוּעַ, וְלֹא נוֹלָד לוֹ סִימָן טָמֵא וּפְטוּר, וְלֹא אַחֵר הַפְּטוּר
- 9 פָּשָׂה הִנֵּגַע כָּל שְׁהוּא, הָרִי זֶה מַחְלִט.

(43) שם מ"ה. (44) פס מנוגע צר. (45) פירוש, דין החוט כבהרת עצמה. (46) אם יש שתי שערות לבנות בתוך החוט, או אם התרחב החוט המנוגע - טמא. (47) כי אי אפשר לה למחיה שהוא סימן טומאה, להימצא במקום צר שכוה, כמו שמסיים רבינו, אבל אם רוחב החוט הוא כמקום צמיחת שש שערות, ובאמצע המחיה רחבה שתי שערות - מטמאה. (48) כאן מסתיימת ה"ז לפי הענין.

- 10 ח. בַּהֲרַת שְׁטֵהֲרָה⁴⁹ מִתּוֹךְ הַסְּגִירוֹ⁵⁰ אוֹ מִתּוֹךְ הִחְלִט,
- 11 שֶׁהִלְכוּ מִמֶּנָּה סִימָנֵי טָמֵא⁵¹ - אֵין מִסְּגִירִין בֵּה
- 12 לְעוֹלָם⁵².

(49) תוספתא נגעים פ"ב. (50) שהסגירה פעמיים ולא נולדו סימני טומאה. (51) או שפרחה בכל גופו (ראה לקמן פ"ז ה"א). (52) ואם נולדו בה סימני טומאה כגון פשיון, שיער לבן או מחיה - מחליטים, כמו שנתבאר בהלכה הקודמת.

- 13 ט. בַּהֲרַת⁵³ שְׁכַנְסָה אַחֵר הַפְּטוּר⁵⁴ וּפְשִׁתָּה לְכִמּוֹת
- 14 שְׁהִיָּה⁵⁵, אוֹ שֶׁפְּשִׁתָּה וְחִזְרָה לְכִמּוֹת שְׁהִיָּה - הָרִי
- 15 הוּא בְּטִהֲרָתוֹ⁵⁶.

(53) מדובר כשהיתה כגריס מצומצם (ראב"ד כאן), אבל כשהיא יותר מכגריס ופחתה לכגריס וחזרה ופשטה, הרי זה פשיון ומטמא (כן משמע במשנה נגעים פ"ט, מ"ג. וראה כסף-משנה כאן). (54) מפני שלא פשתה ולא נולדו בה מחיה או שתי שערות לבנות. (55) לפני הפטור. (56) ואף-על-פי שאמרנו בה"ח שפשיון אחרי פטור מטמא, היינו אם הנגע גדול משהיה בשעת הפטור.

- 16 י. בַּהֲרַת⁵⁷ כְּגָרִיס וּבִה מַחְיָה פְּעֻדָּשָׁה⁵⁸ וּשְׁעַר לָבָן
- 17 בְּתוֹךְ הַמַּחְיָה וְהִחְלִיטוּ⁵⁹, וְלֹא אַחֵר הִחְלִט הִלְכָּה
- 18 הַמַּחְיָה⁶⁰ - טָמֵא מִפְּנֵי שֹׁעַר לָבָן⁶¹; הִלְךְ הַשֹּׁעַר לָבָן
- 19 - טָמֵא מִפְּנֵי הַמַּחְיָה. הָיָה הַשֹּׁעַר לָבָן בְּתוֹךְ הַבַּהֲרַת
- 20 וְהִלְךְ לוֹ - טָמֵא מִפְּנֵי הַמַּחְיָה; הִלְכָּה הַמַּחְיָה -
- 21 טָמֵא מִפְּנֵי שֹׁעַר לָבָן.

(57) שם פ"ד מ"ו. (58) לשון המשנה. שתי בבות בהלכה זו: א. שיער לבן בתוך המחיה: ב. שיער לבן בתוך הבהרת, ושתייהן שנויות שם במחלוקת רבי שמעון וחכמים, רבי שמעון מטהר וחכמים מטמאים. ומדובר שם, בבא ראשונה

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

"שחין", יכול (יכול אני לפרש) מורד, תלמוד לומר "ונרפא", אי "ונרפא" יכול עד שייעשה צלקת (שיתרפא לגמרי, ותישאר במקומו צלקת בלבד), תלמוד לומר "שחין", הא כיצד? נרפא ולא נרפא. (13) אבל מחייה אינה סימן טומאה. (14) ואם לא נולד סימן טומאה אחר ההסגר - טהור. בתורה נאמר רק הסגר אחד בשחין ומכווה. (15) כבר ביארנו, שבכל מקום שרבינו כותב "בהרת" סתם ללא קשר עם דירוג הלבנונית, הכוונה לכל ארבעת המראות, שלג, צמר, סיד, קרום ביצה. (16) בזה דין שחין ומכווה כדין נגע בעור הבשר.

ה. השחין והמכה אין מצטרפין¹⁷ זה עם זה. 31
לפיכך חלקן הפתוח, לומר שאין מצטרפין זה עם 32
זה. ואין פושין זה לזה, ואין פושין לעור הבשר, 33
ולא בהרת עור הבשר פושה לתוכן. כיצד? היתה 34
שחין בצד המכה ובהרת כגריס בשתייה¹⁸ - הרי 35
זה טהור. היתה באחת מהן ופשטה לשניה או 36
שפשטה לעור הבשר - טהור¹⁹. היתה בהרת בעור 37
הבשר ופשטה לאחת מהן - אינו פושין. היתה בתוך 38
כפו צרבת שחין כגריס²⁰ ובה בהרת כגריס²¹ - 39
יסגיר; שאף על פי שאינה ראויה לשער לבן²² ולא 40
לפשוין, שמא יולד לו שחין אחר בצדה ותפשטה 41
לתוכו. 42

(17) אם היו בו כחצי גריס שחין וכחצי גריס מכווה אין מצטרפים לכגריס ומטהרים את המנוגע, ואף על פי שדיני שחין ומכווה שווים. בתורת כהנים שם למדו מהכתוב "או ... מכוות אש" המלה "או" באה לחלק ביניהם. (18) בשניהם יחד. (19) והפשוין מטמא רק אם פשה במקום אותה המחיה עצמה. (20) מצומצם. (21) ומילא את כל מקום הצרבת ואם כן אין כל אפשרות של פשוין, שהרי אמרנו שאינה פושה לעור הבשר. (22) אין שערות צומחות על כף היד.

ו. שחין שנעשה מכה - בטלה מכה את השחין²³; 43
ומכה שנעשת שחין - בטל שחין המכה. אם אין 44
ידוע אם שחין היה אם מכה - אין בכך כלום²⁴; 45
ששניהם סימן אחד וטמאה אחת, ולא חלקן הפתוח 46
אלא לומר שאין מצטרפין. 47

(23) השני מבטל את הראשון. ונפקא מינה לעניין צירוף, שאמרנו בהלכה הקודמת שאינם מצטרפים זה עם זה. (24) ומטמא.

ז. הסגירו בבהרת שבשחין ובסוף השבוע נעשה 48
עור הבשר²⁵, או שהסגירו בעור הבשר ובסוף 49
השבוע נעשת שחין - יראה בתחילה²⁶. 50

(25) נתרפא לגמרי ויש לפנינו עכשיו נגע בעור הבשר. (26) צריך להיות: כתחילה. כאילו הוא נגע חדש וטעון שני הסגרים.

ח. מי שנשר²⁷ כל שער ראשו, בין מחמת חלי²⁸ בין 51

ואם מצטרפים זה עם זה, שחין שנעשה מכווה או בהיפך, ומי שהסגירו בעור הבשר ובסוף השבוע נעשת שחין, ואי זה קרח גיבת ומה דינם, והראש והזקן שלא העלו שיער מעולם.

א. מי שהיתה לו מכה בעור בשרו ונפשט העור 1
מחמת המכה: אם היתה המכה מחמת האש, כגון 2
שנכוה בנחלת או ברמץ או בברזל או באבן שלבנו 3
באש³ וכיוצא בהן - הרי זו נקראת מכה; ואם 4
היתה המכה⁴ שלא מחמת האש, בין שלקה באבן 5
או בעץ וכיוצא בהן בין שהיתה המכה מחמת חלי 6
הגוף, כגון גרב או חזית⁵ שהפסיד העור, או 7
שחפת או קדחת ודלקת וכיוצא בהן שהשחיתו 8
העור - הרי זה נקרא שחין. 9

(2) אפר חם. (3) אבל מכה באבן וברזל שנתלבנו במעיינות חמים או בלוע הר געש אינה מכווה אלא שחין. (4) בכתב-יד תימן: "המכה". (5) מיני צמחים חולניים בעור.

ב. לבן שפוד⁶ והכה בו⁷: אם היה ראשו (מברז) 10
[פדור] - הרי זו מכה, ואם היה ראשו חד⁸ - הרי 11
זו ספק⁹ אם היא מכה או שחין. לכה במי טבריא 12
או בגפת¹⁰ וכיוצא בהן - הרי זה שחין. 13

(6) כעין רומח. (7) מכת דקירה. (8) לא חד ממש אלא מחודד קצת וההכאה פוצעת. (9) אבעיא שלא נפשטה שם, אבל בסכין חד ממש אמר שם "חידודה קודם לליבוה" כלומר, הפצע מחודד הסכין קודם להכווייה ולפיכך נידון כשחין. (10) רש"י שם פירש: פסולת זיתים שנשחטו להוציא שמנם.

ג. השחין והמכה כל זמן שהן מפות טריות הן 14
נקראין מורדין, ואינן מטמאין בנגעים כלל. חיו 15
השחין והמכה ונתרפאו רפוי גמור, אף על פי 16
שהמקום צלקת ואינה דומה לשאר העור - הרי הן 17
בעור הבשר לכל דבר, ומתטמאין בשלשה סימנים¹¹ 18
ויש בהן הסגר שני שבועות כמו שבארנו. 19

(11) פשוין, שיער לבן ומחייה.

ד. התחילו¹² השחין והמכה לחיות ולהתרפאות 20
ונעשית עליהן קלפה קלפת השום - זו היא צרבת 21
השחין האמורה בתורה ומחית המכה האמורה שם, 22
ומטמאות בשני סימנים: בשער לבן או בפשוין¹³, 23
ואין בהן הסגר אלא שבוע אחד¹⁴. כיצד? בהרת¹⁵ 24
שהיתה בצרבת השחין או במחית המכה: אם היה 25
בה שער לבן - יחליט; לא היה בה שער לבן - 26
יסגיר שבוע אחד. ויראה בסוף השבוע: אם נולד 27
בה שער או פשטה - יחליט; ואם לא נולד בה כלום 28
- יפטר. פשטה לאחר הפטור או נולד בה שער לבן 29
- יחליט¹⁶. 30

(12) שם. בתורת כהנים פרשת נגעים פרק ו הלכה ה שנינו:

שחין או מכּה - מְטַמְּאִין בְּשָׁחִין וּבְמַכָּה שְׁבַעֲשֹׁר
הַבָּשָׂר; שֶׁהָרֹאשׁ אוּ הַזָּקֵן שֶׁנִּקְרְחוּ - כְּעֹר הַבָּשָׂר
לְכָל דָּבָר, אֲלֵא שֶׁאֵין מְטַמְּאִין בְּשָׂעַר לִבָּן. הָרֹאשׁ
וְהַזָּקֵן קִדְּם שֶׁיִּצְמַח בָּהֶן הַשָּׂעַר וְעֵדִין לֹא הָעֵלוּ שָׂעַר
מֵעוֹלָם³⁶, וְכֵן הִדְלִידוּלִין שֶׁבָּרֹאשׁ וְשֶׁבַּזָּקֵן - הָרִי הֵן
כְּעֹר הַבָּשָׂר וּמִתְטַמְּאִין בְּשִׁלְשָׁה סִימָנִין³⁷ וּשְׁנֵי
שְׁבוּעוֹת. וְכֵן זָקֵן הָאִשָּׁה וְהַסָּרִיס³⁸ עַד שֶׁלֹּא הָעֵלוּ
שָׂעַר - הָרִי הֵן כְּעֹר הַבָּשָׂר; וְאִם הָעֵלוּ שָׂעַר - הָרִי
הֵן בְּזָקֵן הָאִישׁ, שֶׁמִּתְטַמֵּא בְּנִתְקִין כְּמוֹ שֶׁיִּתְבָּאֵר,
וְאֵינֹה מִתְטַמֵּא בְּבִהְרֵת.

(36) כגון נער שטרם צמח לו זקן ותינוק רך שטרם צמחו
שערות ראשו. (37) פשיין, מחייה ושיער לבן.
(38) הסנטר.

יום שישי י"א סיון ה'תשע"ט

פרק שְׁשִׁי

(1) יבאר מקומות באדם שאינם מתטמאים בבהרת ומה דינם,
גוי שהיתה בו בהרת והתגיר או בעובר, נולד בקמט ונגלה
ונשתנה מראהו, וכל ספק הנגעים אם ספקים טהור.

א. אֵלֹו מְקוֹמוֹת² בְּאָדָם שֶׁאֵין מִתְטַמְּאִין בְּבִהְרֵת: ³⁶
תּוֹף הָעֵיִן, וְתּוֹף הָאָזֵן, וְתּוֹף הַחֹטֶם, וְתּוֹף הַפֶּה,
וְהַקְּמִטִּים שֶׁבַּבֶּטֶן, וְהַקְּמִטִּים שֶׁבַּצְּוָר, וְתַחַת הַדָּד,
וּבֵית הַשָּׁחִי³, וְכַף הָרִגֵּל⁴, וְהַצֶּפֶרֶן, וְהָרֹאשׁ וְהַזָּקֵן
שֶׁיֵּשׁ בָּהֶן שָׂעַר, וְהַשָּׁחִין וְהַמַּכָּה הַמּוֹרְדִין⁵. כָּל אֵלֹו
הַמְקוֹמוֹת אֵין מִתְטַמְּאִין בְּנִגְעִים, וְאֵין מִצְטָרְפִין
בְּנִגְעִים, וְלֹא הִנָּגַע פּוֹשֵׁה לְתוֹכָן, וְאֵין מִתְטַמְּאִין
מִשּׁוּם מַחֲיָה, וְאֵין מַעֲכִיבִין אֶת הַהוֹפֵף כְּלוּ לִבָּן⁶.
שְׁנֵאֵמַר: כְּעֹר בָּשָׂרוֹ, וְכָל אֵלֹו אֵינֹה עוֹר גָּלוּי, אֲלֵא
מִהֵן שֶׁאֵינֹה עוֹר⁷ וּמִהֵן שֶׁהוּא עוֹר וְהוּא מְכֻסֶּה וְאֵינֹה
גָּלוּי⁸. וְאָדָם הַשֹּׁפְתִים נִדוֹן כְּבֵית הַסְּתָרִים⁹ וְאֵינֹה
מִטַּמֵּא בְּנִגְעִים.

(2) משנה נגעים פ"ו, ח. (3) תחת הזורע, במקום שהיא
מחוברת לגוף. (4) הבשר העגול בשטח התחתון שבעקב.
אבל לא שאר העקב הנמשך לפנים, מחוץ לעצם הרגל.
(5) כך בכ"י תימן, וכן תיקן הכסף-משנה. בדפוסים
החדשים: והמורדין. ראה למעלה פרק ה הלכה ג. (6) אם
פרחה הצרעת בכל הגוף אחרי הסגר או אחרי החלט - טהור
(לקמן פ"ו ה"א). ומלמדנו רבינו כאן, שאם נשאר עור בריא
במקומות האלה אין זה מעכב, ומטהרים אותו. (7) צפורן,
וכף הרגל שעורה קשה (הרא"ש בפירושו על המשנה),
אולם בכסף-משנה כתב שכף הרגל אינה גלויה כמו שאר
חלקי העקב, ולפיכך אינה בכלל "בעור בשרו".
(8) המקומות הללו נקראים "בית הסתרים". (9) תוספתא
שם פ"ב ה"ו (גירסת הגר"א). והטעם, מפני שאינו נראה
כשהאדם סוגר את פיו בהידוק שפתיים. ראה כסף-משנה.

ב. הָרֹאשׁ וְהַזָּקֵן שֶׁנָּשַׂר כָּל שָׂעֵרָן, וְהַשָּׁחִין וְהַמַּכָּה ⁴⁸

מִמַּחֲמַת מַכָּה שֶׁאֵינָה רְאוּיָה לְגַדֵּל שָׂעַר, בֵּין שֶׁאֲכַל
דְּבָרִים הַמְשִׁירִין אֶת הַשָּׂעַר אוּ סֵף דְּבָרִים שֶׁהַשִּׁיר
שָׂעֵרוֹ, אִף עַל פִּי שֶׁרְאוּי לְגַדֵּל לְאַחַר זְמַן, הוּאִיל
וְאִבֵּד כָּל שָׂעַר רִאשׁוֹ עִתָּה - הָרִי זֶה נִקְרָא קֶרַח אוּ
גִבַּח. אִם נָשַׂר שָׂעֵרוֹ מִן הַקֶּדְקֵד²⁹ וְלִמְטָה שׁוֹפֵעַ
לְאַחֹור וְעַד פֶּקֶה שֶׁל צְוָאר³⁰ - נִקְרָא קֶרַח; וְאִם נָשַׂר
מִן הַקֶּדְקֵד וְלִמְטָה שׁוֹפֵעַ לְפָנָיו עַד כְּנָפֵד פִּדְחָתוֹ³¹ -
נִקְרָא גִבַּח.

(27) הלכה זו היא כעין הקדמה להלכות הבאות עד סוף
הפרק העוסקות בדיני נגעים שבקרחת ובגבחת. כתוב
בתורה (ויקרא יג, מ) "קרח הוא טהור הוא" ובפסוק
שלאחריו כתוב: "גבחת הוא טהור הוא". ובפסוקים הבאים
נכתבו דיני הנגעים שפרחו בקרחת או בגבחת. ובכן הקרחת
והגבחת כשהן לעצמן אינן מטמאות, אלא הנגעים שבהן,
ומבאר רבינו בהלכה זו פירוש שני המונחים האלה.
(28) בתורת כהנים פרשת נגעים פרק י הלכה ו גורס רבינו:
יכול נשר מחמת חולי יהא טהור (פירוש, לא יטמא
בנגעים)? תלמוד לומר "קרחת וגבחת", מה קרחת בידי
שמים אף גבחת בידי שמים. או (אם כן) מה קרחת שאינה
ראוייה לגדל שער אף גבחת שאינה ראוייה לגדל שיער,
מניין אכל נשם (סם שמשיר את השערות) סך נשם? תלמוד
לומר קרחת קרחת (פעמיים) - ריבה (כל קרחת שהיא -
כסף משנה). ראה לקמן בפרק ח מה בין נתק לנגע בקרחת
וגבחת. (29) הנקודה האמצעית בגובה הראש.
(30) החוליה הראשונה מחוליות הצוואר. (31) מצחו.

ט. הַקֶּרַחַת וְהַגִּבַּחַת מִטַּמְּאוֹת³² בְּשְׁנֵי סִימָנִין:
בְּמַחֲיָה וּבְפִשְׁיוֹן, וְיֵשׁ בָּהֶן הַסָּגֵר שְׁנֵי שְׁבוּעוֹת;
שְׁנֵאֵמַר בָּהֶן: כְּמִרְאָה צֶרַעַת עוֹר בָּשָׂר³³. וּלְפִי שֶׁאֵין
בָּהֶן שָׂעַר, אֵין הַשָּׂעַר הַלֵּבֵן סִימָן טַמְּאָה בָּהֶן³⁴.
וְכִיצַד מִטַּמְּאִין בְּשְׁנֵי סִימָנִין וּבְשְׁנֵי שְׁבוּעוֹת? שֶׁאִם
הָיְתָה בִּהְרֵת בְּקִרְחָתוֹ אוּ בְּגִבַּחָתוֹ וְהָיְתָה בָּהּ מַחֲיָה
- יִחְלִיט; לֹא הָיְתָה בָּהּ מַחֲיָה - יִסְגִּיר. וְיִרְאֶה כְּסוֹף
הַשְּׁבוּעַ: אִם נִוֹלְדָה בָּהּ מַחֲיָה אוּ פִשְׁיוֹן - יִחְלִיט;
לֹא נִוֹלְדָה בָּהּ כְּלוּם - יִסְגִּיר שְׁבוּעַ שְׁנֵי. פֶּשֶׁת אוּ
שְׁנוֹלְדָה בָּהּ מַחֲיָה - יִחְלִיט; לֹא נִוֹלְדָה בָּהּ כְּלוּם -
יִפְטֹר. וְאִם פֶּשֶׁת אוּ נִוֹלְדָה בָּהּ מַחֲיָה לְאַחֹר הַפְּטוֹר
- יִחְלִיט³⁵.

(32) אם נראה בהן נגע. (33) משמע שדינן כעור בשר.
(34) פירוש, אפילו אם צמח שיער לבן. כן כתוב בפירוש
בתורת כהנים שם ולמדנו זה מהמלה "היא". (35) כאמור
למעלה בנגעי עור בשר.

י. הַקֶּרַחַת וְהַגִּבַּחַת אֵינֵן מִצְטָרְפוֹת זֶה עִם זֶה;
שְׁנֵאֵמַר: בְּקִרְחָתוֹ אוּ בְּגִבַּחָתוֹ - מִלְּמַד שֶׁהֵן שְׁמִים.
וְאֵין פּוֹשְׁוֹת מִזֶּה לָזֶה וְלֹא לְשֹׂאֵר עוֹר הַבָּשָׂר, וְלֹא
בִּהְרֵת עוֹר הַבָּשָׂר פּוֹשֵׁה לְתוֹכָן.

יא. הַקֶּרַחַת אוּ הַגִּבַּחַת אוּ הַזָּקֵן שֶׁנִּקְרַח וְנִעֲשָׂה בָּהֶן ²⁵

ושנים מקומות - מספר "קב" - הלכה כמותו, וראה יד מלאכי (אות תטו). (17) שלבונותם נעשתה יותר עזה. (18) צ"ל: כתחילה, וכן הוא בדפוס רומי (ר"מ), וכן יש לתקן להלן. פירוש, כאילו הוא נגע חדש. (19) רבינו נקט השינויים הקיצוניים. ומובן שהוא-הדין בשינויים שביניהם, מראה צמר לבן שנשתנה למראה שלג או קרום ביצה.

ה. כל ספק²⁰ נגעים, חוץ משני ספקות שמינינו²⁷ כבר²¹, טהור עד שלא נזקק לטמאה²²; אבל משנזקק לטמאה - ספקו טמא²³. כיצד? שנים שבאו אצל כהן, בזה בהרת כגריס ובה פסלע, והסגירן, ובסוף השבוע היה בזה כסלע ובה פסלע ואין ידוע באיזה מהן פשתה²⁴, בין בשני אנשים בין באיש אחד²⁵ - הרי זה טהור. שאף על פי שודאי פשה הנגע בזה²⁶, הואיל ואינו ידוע אי זו היא הבהרת שפשתה - הרי זה טהור, עד שידע באי זה נגע טמא²⁷.

(20) שם פ"ה מ"א. (21) בפ"ב ה"ט: ספק אם בהרת קדמה או שיעור לבן קדם. ובפרק ד' ה"ו: בהרת כגריס, ואחרי ההסגר מצא כסלע, ספק אם היא אותה הבהרת ופשתה או הראשונה הלכה וזו אחרת היא. (22) שלא הוחלט, ואפילו אם הוסגר. (23) שם משנה ד', וה' (24) אינו זוכר במי היתה בהרת כגריס לפני ההסגר, ובמי כסלע. (25) שהיו בו שני נגעים, אחד כגריס ואחד כסלע, ואחרי ההסגר שניהם כסלע, ואינו זוכר איזה היה כגריס ואיזה כסלע. (26) באדם זה. (27) ב'תורת כהנים' פרשת נגעים פרשתא ד ה"ח: 'וטמא אותו' (ויקרא יג, ג) - את הוודאי הוא מטמא, ואינו מטמא את הספק. פירוש, את הנגע הוודאי, אבל לא את הנגע הספק, ואפילו באדם אחד - טהור, מפני שאין אנו יודעים איזה נגע פשה.

ו. משנזקק²⁸ לטמאה - ספקו טמא. כיצד? שנים שבאו אצל כהן, בזה בהרת כגריס ובה פסלע, והסגירם, בסוף השבוע והרי בזה כסלע ועוד ובה פסלע ועוד - שניהן טמאין²⁹. חזרו שניהן להיות כסלע, שהרי הלך הפשוט³⁰ מאחד מהן³¹, הואיל ואינו ידוע אי זהו - שניהן טמאים³², עד שחזרו שניהן להיות כגריס. וזהו שאמר: משנזקק לטמאה - ספקו טמא. וכן מי שהיתה בו בהרת ובה שער לכן שקדם את הבהרת³³ ושער לכן שהפכתו הבהרת³⁴, ואינו ידוע זה שקדם³⁵ מזה שנהפך: אם מתוך הסגר נסתפק³⁶ - הרי זה טהור³⁷, ואם אחר החלט³⁸ - הרי זה טמא. אף על פי שהלך שער אחד³⁹ מהן ואינו ידוע אי זה הלך, אם השער שהיה סימן טמאה או השער האחר.

(28) משנה שם. (29) שהרי אין כאן ספק כלל. דין זה אינו הדוגמה לנזקק לטומאה, אלא הבבא שלאחריה. (30) כולו. (31) מזה שבתחילה היה בו כסלע. (32) ב'תורת כהנים' שם סוף ה"ט, למדו: 'וטיהרו' - את הוודאי הוא מטהר, ואינו

1 שהעלו צרבת - מטמאין בבהרת, כמו שבארנו¹⁰,
2 ואין מצטרפין זה עם זה, ואין נגע עור הבשר
3 פושה לתוכם, ואין מטמאים משום מחיה, אבל
4 מעכבין את ההופך פלו לכן¹¹.

(10) בפ"ה ה"ג וה"ט. כפל רבינו כאן את הדינים האלה, מפני הבבא האחרונה, שלא נכתבה למעלה. (11) בניגוד למקומות שנמנו בהלכה הקודמת שאינם מעכבים. (ראה ההערה שם). משנה נגעים פ"ו ח.

ג. בהרת¹² הסמוכה לראש או לעין או לאזן וכיוצא
6 בהן או לשחין או למכה - טהורה; שנאמר: וראה
7 הפה את הנגע בעור הבשר - שהיה כל שחוצה
8 לנגע בעור הבשר וראוי לפשוט.

(12) ר' יוסי בר' יהודה, בתוספתא נגעים פ"ב ה"ו. פסק רבינו כמותו, אף-על-פי שב'תורת כהנים' משמע שהתנא-קמא חולק עליו, מפני שבתוספתא שם פ"א ה"י נאמר כדבריו בלשון "סתם" (כסף-משנה).

ד. אלו בהרות¹³ טהורות: עובד פוכבים שהיתה בו
10 בהרת ונתגיר¹⁴, היתה בעבר¹⁵ ונולד, בקמט ונגלה,
11 בראש ובזקן פשה בהן שער ונקרחו ונשר כל
12 השער ונתגלתה הבהרת, היתה בשחין ובמכה
13 פשה מורדין והעלו צרבת - הרי אלו טהורות. וכן
14 אם היתה הבהרת בראש או בזקן קדם שיעלו שער מעולם והעלו שער והלך השער, או שהיתה הבהרת
15 בעור ונעשה מקומה שחין או מכה וחיו והרי הן
16 בעור הבשר, אף על פי שתחתלה וסופה טמאין,
17 הואיל והיתה טהורה בינתים - הרי זו טהורה¹⁶.
18 נשתנו מראיהן, בין שהעיו¹⁷ או שפחו - יראה
19 בתחלה¹⁸. כיצד? עובד פוכבים שהיתה בו בהרת
20 כקרום ביצה¹⁹ ולאחר שנתגיר נעשית פשלג, או
21 שהיתה פשלג ולאחר שנתגיר נעשית כקרום ביצה
22 - תראה בתחלה. וכן בקטן שנולד, ובקמט שנגלה,
23 ובראש ובזקן שנקרחו, ובשחין ובמכה שחיו: אם
24 נשתנה מראה אותן הבהרות - יראו בתחלה, ואם
25 לאו - טהורות.
26

(13) משנה שם פ"ז, א. (14) ב'תורת כהנים' פרשת נגעים פרק א' ה"א וה"ב, למדו דין זה מהכתוב (ויקרא יג, ב): "אדם כי יהי בעור בשרו" בלשון עתיד, משמע שהנגעים שפרחו לפני מתן-תורה אף-על-פי שנשארו אחרי שניתנה תורה - אינם מטמאים. ומכאן למדו, שהנגעים אינם מטמאים אלא כשנולדו בשעה שהיו ראויים לטמא ובמקום הראוי לטומאה. (15) שאינו מקום גלוי. (16) כחכמים, נגד דעת ר' אליעזר בן יעקב שם. ואף-על-פי שאמרו (עירובין סא, ב) משנת ר' אליעזר קב ונקי (פירוש, הלכה כמותו), סובר רבינו שזה נאמר במחלוקת עם יחיד, אבל אין הלכה כמותו נגד רבים (ראה שו"ת חוות יאיר, סי' צד. וראה רא"ש עירובין פ"ד סימן ב בשם רבינו חננאל, שרק במאה

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

13 וְנִפְטָר, וְלֹאֲחֵר הַפֶּטָּוִר פְּרָחָה הַצֵּרְעָה בְּכָלּוֹ - הָרִי
14 זֶה טָמֵא מִחֻלָּט.⁷

(2) משנה, נגעים פ"ח, א. (3) כשבא אל הכהן היה בו אחד מסימני טומאה והוחלט. (4) בסוף שבוע ראשון או שני, נמצא סימן טומאה והוחלט. (5) זה נמשך על כל המקרים שנאמרו למעלה. (6) ולא הוחלט עדיין. ב'תורת כהנים' פרשת נגעים פ"ד ה"ו: ופריחת הסגר תלמוד-לומר: "וטיהר את הנגע... טהור הוא" - לרבות את כולו. (7) במשנה שם אמרו: הפורח מן הטמא - טהור... מן הטהור - טמא.

15 ב. הָבֵא בַתְּחִלָּה⁸ וְהוּא פְּלוֹ הַפֶּךָ לָבֶן: אִם הִיְתָה בּוֹ
16 מַחֲיָה אוֹ שְׁתֵּי שְׁעֵרוֹת לְבָנוֹת - מִחֻלִּיטִין אוֹתוֹ; אִם
17 אֵין שָׁם סִימָן טָמֵאָה - מִסְגִּירִין אוֹתוֹ שְׁבוּעַ רֵאשׁוֹן.
18 נִוְלַד לוֹ שְׁעָר לָבֶן אוֹ מַחֲיָה - מִחֻלִּיטוֹ; לֹא נִוְלַד בּוֹ
19 כָּלּוֹם - מִסְגִּירוֹ שְׁבוּעַ שְ�נִי. לֹא נִוְלַד לוֹ סִימָן טָמֵאָה
20 - הָרִי זֶה טָהוֹר. שְׂדִין בְּהֶרֶת זֶה הַגְדֻלָּה כְּדִין
21 הַקְטָנָה. הַחֻלִּיטוֹ בְּשַׁעַר לָבֶן שְׁנוֹלַד בּוֹ וְהִשְׁחִירוֹ
22 שְׁתִּיָּהּ אוֹ אֶחָת מֵהֶן, הַקְצִירוֹ שְׁתִּיָּהּ אוֹ אֶחָת מֵהֶן,
23 נִסְמָךְ הַשְּׁחִין לְשְׁתִּיָּהּ אוֹ לְאֶחָת מֵהֶן, הַקִּיף הַשְּׁחִין
24 אֶת שְׁתִּיָּהּ אוֹ אֶחָת מֵהֶן, אוֹ שְׁחָלְקָן הַשְּׁחִין וּמַחֲיִת
25 הַשְּׁחִין וְהַמְכֹּה וּמַחֲיִת הַמְכֹּה וְהַבְחֵק - הָרִי זֶה
26 טָהוֹר¹⁰. נִוְלַד לוֹ שְׁעָר לָבֶן אַחֵר אוֹ מַחֲיָה - הָרִי זֶה
27 טָמֵא, מִפְּנֵי שָׁבָא פְּלוֹ לָבֶן בַּתְּחִלָּה¹¹. אַחֵר שְׁפָרְחָה
28 הַצֵּרְעָה בְּכָלּוֹ כְּאֶחָת וְאַחֲדָה¹² שְׁפָשְׁתָּהּ וּפְרָחָה מְעַט
29 מְעַט עַד שֶׁהִלְבִּין פְּלוֹ, אִם מִתּוֹף הַסֵּגֶר אוֹ מִתּוֹף
30 הַחֻלָּט - טָהוֹר¹³, וְאִם אַחֵר הַפֶּטָּוִר - טָמֵא¹⁴, וְאִם
31 בַּתְּחִלָּה - נִסְגִּירוֹ¹⁵. אַחֵד שְׁהִיָּה פְּלוֹ מִרְאָה אַחֵד אוֹ
32 שְׁהִיָּה פְּלוֹ לָבֶן בְּאַרְבַּע הַמִּרְאוֹת שֶׁבִּלְבָן וּבְאַרְבַּע שֶׁל
33 פְּתוֹף¹⁶ - הַפֶּל מִצְטָרְפִין¹⁷, בֵּין לְטָהוֹר בֵּין לְטָמֵא,
34 כְּמֹ שֶׁבֶאֱרָנוּ.

(8) שם מ"ז. (9) לבא בתחילה כולו לבן, אבל אם נהפך אחר החלט או מתוך הסגר - אין שיער לבן מטמאו (ראה לקמן ה"ג). (10) כמו בבהרת קטנה (למעלה פ"ב ה"ב, ופ"ג ה"ג). (11) טעם זה נמשך לדין שיער לבן, שאינו מטמא את הנהפך כולו לבן מתוך טומאה, וכאן מטמא מפני שבא בתחילה (ראה בהערה הקודמת), אבל מחיה מטמאה אפילו כשלא באה בתחילה אלא נהפך מתוך טומאה. ראה לקמן ה"ג. (12) אחד... ואחד, תוקן עפ"י כתי' תימן, ופירושו בין... ובין. בדפוסים: אחד... ואחר. (13) 'תורת כהנים' שם פ"ג ה"ה: "אין לי אלא שפוחה כולה כאחת, פורחת וחוזרת פורחת וחוזרת מנין? תלמוד-לומר: ואם פרוח תפרח." "חוזרת" היינו מפסיקה את הפריחה (חפץ חיים). (14) נתבאר בהלכה א. (15) ואינו טמא, שהפשיין מטמא אחר הסגר בלבד. (16) אדמומית מעורבת בלובן. (17) נגעים פ"א מ"ג.

35 ג. הִיְתָה בּוֹ¹⁸ בְּהֶרֶת כְּגָרִיס וּבָהּ מַחֲיָה פְּעֻדָּשָׁה
36 וְהַחֻלָּט בְּמַחֲיָה, וּפְרָחָה הַצֵּרְעָה בְּכָלּוֹ¹⁹ וְאַחֵר כֶּף
37 הִלְכָה הַמַּחֲיָה²⁰, אוֹ שֶׁהִלְכָה הַמַּחֲיָה תַּחֲלָה וְאַחֵר כֶּף

מטהר את הספק. (33) ואינו סימן טומאה (למעלה פ"ב ה"ו) והוסגר. (34) והוא סימן טומאה. פירוש, שאחרי ההסגר נמצאו ארבע שערות לבנות, שתיים שקדמו לבהרת ושתיים שנולדו בבהרת. (35) אין הכהן מכיר בין השיער שקדם לשיער שנהפך. (36) אחר ההסגר מצא את ארבע השערות, ולא הבחין בין אלו שקדמו לבהרת ובין אלו שהבהרת הפכה אותן. (37) אע"פ שבוודאי יש כאן סימן טומאה - מפני שאינו יודע איזו שערות הן המטמאות, כמו שאמרנו בפשיין. (38) כגון שמתחילה הכיר והחליט ואחר-כך נשרו שתיים, ואינו יודע איזו נשרו. (39) "שיער" הוא שם קיבוצי ולשון זכר, ו"שערה" משמעותה שערה יחידה. רבינו דייק וכתב "שיער אחד". והכוונה, שאחד משני הסוגים - סוג שקדם וסוג שנהפך - הלך ואינו יודע איזהו. ומה שאמר "אף-על-פי" הכוונה: לא רק כשהלכה אחת ונשארו שלוש, אלא אפילו אם הלכו שתיים, ואפשר שלא נשאר כלום מסימן הטומאה - טמא. [נאפשר גם לפרש, שדווקא אם הלך סוג שלם טמא, אבל אם אפשר שהלכה אחת מסוג זה והשניה מסוג השני - טהור, מפני שבכל שערה שהלכה יש להסתפק אולי היא נהפכה ולא נשארו שתי שערות מטמאות, והרי כאן שני ספיקות להקל]. מקור דין זה בתוספתא נגעים פ"ב ה"ה.

1 ז. מִי שָׁבָא⁴⁰ אֶצֶל כֹּהֵן וְרָאָהוּ שְׁצָרִיף הַסֵּגֶר אוֹ
2 שֶׁהוּא פֶטָוִר, וְעַד שֶׁלֹּא הִסְגִּירוֹ אוֹ פֶטָוִר נִוְלַד לוֹ
3 סִימָנִי טָמֵאָה - הָרִי זֶה יַחֲלִיט. וְכֵן אִם רָאָהוּ שְׁיִישׁ
4 בּוֹ סִימָנִי טָמֵאָה וְקָדָם שְׁיַחֲלִיטוֹ וַיֹּאמֶר לוֹ 'טָמֵא
5 אַתָּה' הִלְכוּ לָהֶן סִימָנִי טָמֵאָה: אִם הִיְתָה בַתְּחִלָּה אוֹ
6 בְּסוֹף שְׁבוּעַ רֵאשׁוֹן - נִסְגִּירוֹ⁴¹, וְאִם הִיְתָה בְּסוֹף שְׁבוּעַ
7 שְׁנִי אוֹ לְאַחֵר הַפֶּטָּוִר - יִפְטָר אוֹתוֹ.

(40) משנה נגעים פ"ז, ג. (41) אבל אם נולדו סימני טומאה בתוך ימי ההסגר יישאר בהסגרו, בין שהלכו להם ובין שנשארו (תפארת ישראל).

יום ש"ק י"ב סיון ה'תשע"ט

פרק שביעי

(1) יבאר מי שהיתה בו בהרת והוחלט באחד מסימני טומאה, ודין הבא בתחילה והוא כולו הפך לבן, ואם החליטו בשיער לבן והשחירו שניהם, אם פרחת הצרעת ככולו כאחת או שפרחה מעט מעט, היתה בו בהרת כגריס ובה מחייה כעדשה והוחלט במחייה ופרחה צרעת ככולו, ראשי אברים שאינם מטמאים משום מחייה אם מטמאים הנהפך כולו לבן, מי שאינו ראוי ליטמא בנגע הבהרת אם מעכב ההופך כולו לבן, ודין יש נגע שנשכר מפני שהקדים להראותו לכהן ויש מפסיד.

8 א. מִי שֶׁהִיְתָה בּוֹ בְּהֶרֶת וְהַחֻלָּט בְּאַחֵד מִסִּימָנֵי
9 טָמֵאָה, בֵּין בַּתְּחִלָּה³ בֵּין אַחֵר הַסֵּגֶר⁴, אוֹ שֶׁהִסְגִּר,
10 וְאַחֵר כֶּף⁵ פְּרָחָה הַצֵּרְעָה בְּכָלּוֹ וְנִהַפֵּךְ לָבֶן, בֵּין
11 שְׁנֵהפֵךְ מִתּוֹף הַסֵּגֶר⁶ בֵּין מִתּוֹף הַחֻלָּט - הָרִי זֶה
12 טָהוֹר. אֲבָל אִם הִסְגִּר וְלֹא נִוְלַד לוֹ סִימָן טָמֵאָה

לא כל-שכן היא מהבבא שלפניה, ונכתבה מפני דין חזרה שבסוף ההלכה. (32) בכל מקום שבגוף, ולא דוקא בראשי איברים. (33) [בפירושו על המשנה, מביא רבינו לימוד אחר: כתוב בתורה (ויקרא יג, טז): "או כי ישוב הבשר החי ונהפך ללבן... טהור הוא" ולא נכתב: "ונהפך גם כן טהור". (34) כל זמן שאין בו מחיה ממש כעדשה. במשנה שם, שנינו: "וחכמים אומרים בוחק פחות מכעדשה סימן טומאה בתחילה ואין סימן טומאה בסוף". ומפרש רבינו, כגון שנוסף על הבוחק היתה שם גם מחיה, וביחד - הבוחק עם המחיה - יש בכעדשה. (הראב"ד גורס במשנה: "בוחק ופחות מכעדשה" ומפרש, בוחק כעדשה או מחיה פחות מכעדשה הם סימן טומאה בתחילה אבל לא בחזרה (ראה 'תפארת ישראל' שם 'יכין' אות נט ביאור הגירסא). ורבינו לשיטתו שפחות מכעדשה גם בתחילה אינו מעכב (ראה למעלה הערה כו), ולפיכך הוכרח לפרש כמו שכתבנו).

ה. פל טמא שפירחה הצרעת בכליו³⁵ - טהור, נתגלה²⁹ ממנו כעדשה בשור חי - נטמא. חזר ונתפסה הצרעת - טהור, חזר ונתגלה - נטמא, אפלו מאה פעמים³⁶. התחיל³⁷ הבשר החי להתגלות והרי הוא מוסיף והולך והצרעת מתמעטת - הרי זה בטמאתו עד שתתמעט הבהרת מפגרים.³⁴

(35) אם נשאר פחות מכעדשה, הרי זה ככולו. (36) שם מ"ד. (37) שם מ"א, אמרו: "חזרו בו ראשי איברים טמא עד שתתמעט בהרתו מכגריס". נקטה ראשי איברים לרבותא, שאפילו אם נתגלו רק ראשי איברים, שאינם מטמאים במחיה - טמא, ומכל-שכן אם נתגלו מקומות שבשאר הגוף.

ו. פל הראוי³⁸ לטמא בנגע הבהרת³⁹ - מעכב ההופך פלו לבין⁴⁰, וכל שאינו ראוי לטמא בנגע הבהרת - אינו מעכב. כיצד? פירחה בכלו אכל לא בראש ובזקן, בשחין ובמקנה המורדין, או שנשאר פחות מכעדשה⁴¹ בשור חי סמוך לשחין ולמקנה המורדין ולראש ולזקן - הרי זה טהור. חזר הראש והזקן ונזקחו, וכן אם חיו השחין והמקנה והעלו צרבת⁴² - הרי זה טמא⁴³ עד שתפרח הצרעת בהן, שהרי הן ראויין לבהרת⁴⁴. היו בה שתי בהרות⁴⁵, אחת יש בה סימן טמא ואחת טהורה, ופירחה הטהורה לטמאה⁴⁶ ואחר כך פירחה בכלו - הרי זה טהור, מפני שהיה מחלט בטמאה⁴⁷, אף על פי שהטהורה היא שפירחה. ולא עוד, אלא אפלו היו אחת בשפתו העליונה ואחת בשפתו התחתונה, או בשתי אצבעותיו או בשני ירכי עיניו, וכשהן נדבקין זה לזה נראין שתי הבהרות כבהרת אחת⁴⁸, הואיל ופירחה בכליו⁴⁹ - טהור.⁵¹

(38) שם מ"ה. (39) שאם תצמח במקום זה, בהרת עם אחד מסימני טומאה - טמא. (40) שם מ"א, אמרו: "חזרו בו ראשי איברים טמא עד שתתמעט בהרתו מכגריס". נקטה ראשי איברים לרבותא, שאפילו אם נתגלו רק ראשי איברים, שאינם מטמאים במחיה - טמא, ומכל-שכן אם נתגלו מקומות שבשאר הגוף.

1 פירחה בכליו²¹ - הרי זה טהור²², ואפלו נולד לו שער לבן²³. נולדה בו מחיה - טמא; שנאמר: וביום הראות בו בשר חי יטמא. והוא שתהיה כעדשה מרבעת²⁴ או יתר. היתה בו בהרת ובה שער לבן והחלט בשער לבן, ואחר כך פירחה בכלו, אף על פי ששער לבן במקומו עומד - טהור; שנאמר: וביום הראות בו בשר חי יטמא - במחיה מתטמא זה שנהפך פלו לבן אחר החלט או אחר הסגר, ואינו מטמא בשער לבן²⁵. החליטו בפשוין ואחר כך פשטה ופירחה בכלו - טהור. ואם נראית בו מחיה - טמא.¹¹

(18) שם פ"ח מ"ב. (19) וכל זמן שנשארה המחיה, עודנו בטומאתו. (20) פשתה הצרעת לתוכה. (21) לפני שטיהרו הכהן מפני שנעלם סימן הטומאה. (22) שהרי נהפך בזמן טומאה. (23) כחכמים במשנה שם, שהפך לבן מיטמא במחיה בלבד. ב'תורת כהנים' שם פ"ה ה"ד, דורש רבי עקיבא מהכתוב (ויקרא יג, יד) "וביום הראות בו בשר חי יטמא" בשר חי החוזר טמא, ואין שיעור לבן החוזר טמא. ופסוק זה בהפך לבן נאמר. (24) כשיעור טומאתה בנגע קטן. פסק כרבי יוסי ב'תורת כהנים' שם ה"א, נגד דעת רבי מאיר שמחיה אחר הפיטור בהופך לבן מטמאה בכל שהיא. (25) ואפילו אם נטמא בתחילה - לפני שהפך כולו לבן - ע"י אותו שיעור לבן עצמו.

ד. אף ראשי איברים שאינן מטמאין משום מחיה²⁶ שבתוך הבהרת, מטמאין ומעכבין את הנהפך פלו לבן²⁷. כיצד? מחלט או מסגר שהלבין פלו בצרעת חוץ מכעדשה²⁸ בשור חי אפלו בראש אצבעו או בראש חטמו וכיוצא בהן - הרי הוא בטמאתו. וכן זה שנהפך פלו לבן וטהר, אם חזר בו כעדשה בשור חי אפלו בראש אחד מן האיברים - הרי זה מחלט. נהפך פלו למראה צרעת חוץ מכעדשה, אפלו בראש אחד מן האיברים, שנהפך לבהק - הרי זה טמא מחלט²⁹; שנאמר: והנה כסתה הצרעת - לא הבהק³⁰. אפלו היתה מקצת העדשה בשור חי ומקצתה בהק - הרי זו סימן טמאה³¹. נהפך פלו למראה צרעת וטהר, ואחר כך חזר בו בשור כמראה הבהק³² - הרי זה טהור, עד שיראה בו כעדשה בשור חי; שנאמר: וביום הראות בו בשר חי - לא בהק³³. חזר בו כעדשה מקצתה בשור חי ומקצתה בהק - אינו סימן טמאה³⁴ והרי הוא בטהרתו.²⁸

(26) ראה למעלה פ"ג ה"ח. (27) ואין דינם כדין המקומות שנמנו בפ"ו ה"א שאינם מעכבים. (28) משמע מדבריו שאם נשאר פחות מכעדשה אינו מעכב אפילו בתחילה ומטהרים אותו (ראה 'משנה אחרונה' נגעים פ"ח מ"ד). (29) שם פ"ח מ"ו. (30) שבוהק אינו נגע ואינו מטמא (למעלה פ"א ה"א), ולפיכך הוא מעכב בנהפך כולו לבן. (31) כל בבא זו, החל מ'אפילו' אינה צריכה לגופה, שהרי

מתוך מהדורת חזק

הוסיף את שתי המילים: "ולא עוד", מפני שלדעתו גם בבא זו עוסקת בפריחה בכולו, אבל מפרשים אחרים סוברים, שזוהי בבא בפני עצמה, ומדובר כשהיה חצי גריס בשפה זו וחצי גריס בזו, וכן בריסים ובאצבעות. ולפי פירושם אין מקום לומר "ולא עוד". (ונראה שזאת היא כוונת הראב"ד בהשגתו).

- ז. ויש⁵⁰ מראה נגועו לפנה ונשפר מפני שהקדים
להראותו ולא נתאחר, ויש מראה ומפסיד. כיצד?
מי שהיה מחלט והלכו להן סימני טמאה, ולא
הספיק להראותו לפנה עד שפרחה בכלו - טהור;
ואלו קדם והראה לפנה ופטר קדם שיהפך ונהפך
אחר הפטור - היה מחלט, כמו שבארנו⁵¹. היתה בו
בהרת ואין בה כלום⁵², ולא הספיק להראותו לפנה
עד שפרחה בכלו - הרי זה טמא וצריך הסגר; ואלו
קדם והראה לפנה והסגירו קדם שיהפך ונהפך
מתוך הסגר - היה טהור, כמו שבארנו⁵³.

(50) שם מ"י. (51) למעלה ה"א. (52) כל סימן טומאה.
(53) שם.

(41) ואם כן, יש כאן שני צדדים מחמירים: א. מקום הראש יותר מכעושה: ב. פחות מכעושה בשר חי בעור, אף-על-פי-כן טהור ('קריית ספר'). (42) אף-על-פי שדיני נגע בשחין ומכווה שונים מדיני בהרת בעור הבשר, הם מעכבים. ומכל-שכן אם נתרפאו לגמרי, שהרי דינם כעור בשר (למעלה פ"ה, ה"ג). (43) ואף-על-פי שבשעה שפרחה בכולו לא היו מקומות אלה ראויים לבהרת. ונראה, שמדובר כשלא טיהרו הכהן עדיין, אבל אם טיהרו לפני שנקרחו או נתרפאו אין הקריחה והריפוי מטמאים ('משנה אחרונה'). מפרשי המשנה וכן נושאי-כלי רבינו מעירים, שבמשנה שבידינו כתוב בכל אלה "טהורים", ורק בכחצי עדשה נאמר שם "טמא". ונראה שגירסה אחרת נמצאה בספרים שהגיעו לידי רבינו (כסף-משנה). (44) עכשיו, כשהביאם לפני הכהן. (45) שם מ"ו. (46) וכל-שכן אם פרחת מטמאה לטהורה ('קריית ספר') ומשנה אחרונה. ראה 'תפארת ישראל' 'בועז' אות ח). (47) האדם היה כבר טמא, ואם כן כל גופו כלול בטומאה זו ופרח מן הטמא (הרא"ש בפירושו על המשנה אומר טעם אחר: מפני שהטהורה נתבטלה בטמאה. וכן פירש ה'ברטנורא'). (48) וכשהן מרוחקות, נראה בשר בריא שביניהן. (49) כשהן מחוברות. דין זה מבואר במשנה שם, ורבינו

שיעורי רמב"ם ספר המצוות – ו'י"ב סיון תשע"ט

יום שני ז' סיון ה'תשע"ט

מצות עשה רמה.

- המצוה הרמ"ה — הצווי שצטוינו בדין מקח
וממכר, כלומר: הדרכים שבהן מתקנים המקח והממכר
בין המוכרים והקונים, וכבר למדו על אפן (קנין) זה
ממה-שאמר יתעלה: "וכי-תמכרו ממכר לעמיתך וגו'"
(ויקרא כה, יד), אמרו (בבא מציעא מז:): "דבר הנקנה מיד
ליד, כלומר המשיכה". וכבר נתברר, שדבר תורה מעות
קונות, ואין המשיכה במטלטלין אלא תקנת חכמים: וכן
המסירה וההגבהה. ובפרוש אמרו (שם צט:): כדרך
שתקנו משיכה בלוקחין כך תקנו משיכה בשומרין
(שה"משיכה" לרשותן מטילה עליהן חובי השומרים). הנה
נתבאר לך, שזה שהתנו משיכה במקח וממכר — תקנה,
כמו שנתבאר במקומו: אבל שאר הדרכים שבהן נקנות
השרקעות וזולתן. כלומר שטר וחזקה — הסמיכון
לפסוקים. וכבר נתבאר מושפטי דין זה, כלומר: ידיעת
הדרכים שבהן מתקנים המקח בכל-סוג וסוג, בפרק א'
מקדושין ופרק ד' ופרק ח' (מבבא) מציעא ופרק ג' ופרק
ד' ופרק ה' ופרק ו' ופרק ז' (מבבא) בתרא.

יום ראשון ו' סיון ה'תשע"ט

מצות עשה רמה.

- המצוה הרמ"ה — הצווי שצטוינו בדין מקח
וממכר, כלומר: הדרכים שבהן מתקנים המקח והממכר
בין המוכרים והקונים, וכבר למדו על אפן (קנין) זה
ממה-שאמר יתעלה: "וכי-תמכרו ממכר לעמיתך וגו'"
(ויקרא כה, יד), אמרו (בבא מציעא מז:): "דבר הנקנה מיד
ליד, כלומר המשיכה". וכבר נתברר, שדבר תורה מעות
קונות, ואין המשיכה במטלטלין אלא תקנת חכמים: וכן
המסירה וההגבהה. ובפרוש אמרו (שם צט:): כדרך
שתקנו משיכה בלוקחין כך תקנו משיכה בשומרין
(שה"משיכה" לרשותן מטילה עליהן חובי השומרים). הנה
נתבאר לך, שזה שהתנו משיכה במקח וממכר — תקנה,
כמו שנתבאר במקומו: אבל שאר הדרכים שבהן נקנות
השרקעות וזולתן. כלומר שטר וחזקה — הסמיכון
לפסוקים. וכבר נתבאר מושפטי דין זה, כלומר: ידיעת
הדרכים שבהן מתקנים המקח בכל-סוג וסוג, בפרק א'
מקדושין ופרק ד' ופרק ח' (מבבא) מציעא ופרק ג' ופרק
ד' ופרק ה' ופרק ו' ופרק ז' (מבבא) בתרא.

יום שלישי ח' סיון ה'תשע"ט

מצות עשה רמה.

מג, ולא נעבידנו אלא כשיכריחנו הצורך לעשות אותה
עבודה אז נטיל אותה עליו. ולשון ספרא (פרשת בהר):
"לא תרדה בו בפרך — שלא תאמר לו החם את-הכוס
הזה והוא אינו צריך לו", וכן כל-הדומה לזה. ואמנם
הביאו משל מן-הקלה ביותר שבמלאכות והפשוטה
שבהן, ואף-על-פי-כן אינו מתיר אלא בשעת הצורך.
המצוה הרנ"ז — האזהרה שהזהרנו מלהעביר עבד
עברי בעבודות שיש בהן זלזול גדול והשפלה, שבכמותן
עובד עבד כנעני, והוא אמרו יתעלה: "לא תעבד בו
עבדת עבד" (שם, לט) ובספרא (פרשת בהר): "שלא ישול
אחריו בלינטא ולא ישול לפניך בלים למרחץ". ולינטא
מתצלת קטנה שיושב עליה כשייגע, ולוקח אותה העבד
ומוליכה אחר אדוניו. וכן כל-הדומה לעבודות אלו
מזהר מלהטילן על עבד עברי, אלא רק ישמשו בדברים
שממשם בהם השכיר והפועל שהסכים עמו לעשות לו
עבודה מסימת, אמר ה': "כשכיר כתושב יהיה עמך"
(שם, מז).

המצוה המשלימה מאתים ויששים — האזהרה
שהזהרנו מלהניח גוי הגר בארצנו שיעבד בפרך עבד
עברי שמכר לו את-עצמו, והוא אמרו יתעלה: "לא
ירדנו בפרך לעיניך" (שם, נג) ולא נאמר הואיל ועבד זה
פשע בעצמו ומכר עצמו לגוי נעזבנו לקבל פרי מעשיו,
אלא נפקח על הגוי בך ונמנענו מלהעבירו עבודת פרך.
ולשון ספרא (שם): "לא ירדנו בפרך לעיניך — אין אתה
מצוה אלא לעיניך", כלומר: שאינך מחיב לפקח עליו
בביתו אם הוא מעבירו עבודת פרך או לא, אלא כל-זמן
שנראהו שהוא עושה זאת נוהגנו עליו.

יום חמישי י' סיון ה'תשע"ט

מצות עשה קצו.

מצות לא תעשה רלג.

מצות עשה רלד. רלג.

מצות לא תעשה רסא.

המצוה הקצ"ו — הצווי שנוצטוינו להעניק (מענקים
ומתנות) לעבד עברי ולעזור לו בצאתו לחפשי, ולא יצא
בגדים ריקות, והוא אמרו יתעלה: "העניק תעניק לו
מצאנך ומגדנך ומינקך אשר ברכך ה' אלהיך תתן-לו"
(דברים טו, יד). ובכך נתבאר דיני מצוה זו בפרק א'
מקדושין (יד).

המצוה הרל"ג — האזהרה שהזהרנו מלשלם עבד
עברי בגדים ריקניות מעבודתנו בצאתו בן-חורין בסוף
שש שנים: אלא בהכרח נעניק לו דבר מרכושנו, והוא
אמרו יתעלה: "וכי-תשלחנו חפשי מעמך לא תשלחנו

המצוה הרמ"ה — הצווי שנוצטוינו בדין מקח
ומכר, כלומר: הדרכים שבהן מתקנים המקח והמכר
בין המוכרים והקונים, ובכך למדו על אפן (קנין) זה
ממה שאמר יתעלה: "וכי-תמכרו ממכר לעמיתך וגו'"
(ויקרא כה, יד), אמרו (בבא מציעא מז): "דבר הנקנה מיד
לד, כלומר המשיכה". ובכך נתברר, שדבר תורה מעות
קונות, ואין המשיכה במטלטלין אלא תפנת חכמים: וכן
המסירה וההגבהה. ובפרוש אמרו (שם צט): בדרך
שתקנו משיכה בלוקחין כך תקנו משיכה בשומרין
(שה"משיכה" לרשותן מטילה עליהן חובי השומרים). הנה
נתבאר לך, שזה שהתנו משיכה במקח ומכר — תפנה,
כמו שנתבאר במקומו: אבל שאר הדרכים שבהן נקנות
הערקעות וזולתן. כלומר שטר וחזקה — הסמיכון
לפסוקים. ובכך נתבאר משפטי דין זה, כלומר: ידיעת
הדרכים שבהן מתקנים המקח בכל-סוג וסוג, בפרק א'
מקדושין ופרק ד' ופרק ח' (בבא) מציעא ופרק ג' ופרק
ד' ופרק ה' ופרק ו' ופרק ז' (בבא) בתרא.

יום רביעי ט' סיון ה'תשע"ט

מצות עשה רלב.

מצות לא תעשה רנח. רנט. רנו. רס.

המצוה הרל"ב — הצווי שנוצטוינו בדין עבד עברי,
והוא אמרו יתעלה: "פי תקנה עבד וגו'" (שמות כא, ב).
ובכך נתבאר דיני מצוה זו בפסוקי התורה, והלכות
מצוה זו נתבארן כלן בריש מסכת קדושין (יד).

המצוה הרנ"ח — האזהרה שהזהרנו מלמכור עבד
עברי בדרך שנמכרים העבדים והוא: שיעמד במקום
מכירת העבדים ויכריזו עליו ויעלו הקונים את דמיו זה
על זה — אין עושין בן בשום פנים, אלא (נמכר) בהצנע
ובדרך נאה, והוא אמרו יתעלה באזהרה על כך: "לא
ימכרו ממפת עבד" (ויקרא כה, מב) ולשון ספרא (פרשת
בהר): "לא ימכרו ממפת עבד — שלא יעשה סמטא
(מכרו שוק) ויעמידו (במכרו) על אפן הלקח ובכלל לאו
זה בלי ספק אזהרה לגונב נפש מישראל, לפי שאם
מוכרו גרי הוא מוכרו כאלו הוא עבד כנעני ונמצא עובר
על אמרו: "לא ימכרו ממפת עבד"; ובכך הזכרנו
את-זה לעיל (לא תעשה רמג) ובאר הכתוב שהוא נהרג
הגונב נפש ומכרו. ודיני מצוה זו עם שלפניה (רנו)
מבארים בגמרא קדושין בפרק א' (כ).

המצוה הרנ"ט — האזהרה שהזהרנו מלהעביר עבד
עברי בדבר שאין לנו צורך בו, וזהו הנקרא "עבודת
פרך", והוא אמרו יתעלה: "לא תרדה בו בפרך" (שם,

לעולם בהם תעבדו". ולשון התורה הוא, שמשפחתך
בשן ועין. וכבר נתבאר דיני מצוה זו בשלמות בקדושין
(כב; כד. ואילך) וגטין (לח.).

המצוה הרנ"ד — האזהרה שהזהרנו מלהחזיר עבד
שברח לארץ ישראל אל אדוניו, אף-על-פי שאדוניו
ישאלו, בין שברח מחוצה לארץ לארץ ישראל — אין
מחזירים אותו לו. אלא משחררו וכותב עליו את-דמיו
חוב, והוא אמרו יתעלה: "לא-תסגיר עבד אל-אדניו"
(דברים כג, טז). ונתבאר בפרק ד' מגטין (מה), שבעבד
שברח מחוצה לארץ לארץ הכותב מדבר, שיהא הדין בו
שיכתוב שטר בדמיו ויכתוב לו גם חרות ולא יחזור
לעבדות כלל, בין שבא להסתופף בארץ הטהורה
הנבחרת לעם הנעלה. ושם נתבאר דיני מצוה זו.

המצוה הרנ"ה — האזהרה שהזהרנו מלהונות
(להציק בדברים) העבד הזה שברח אלינו, והוא אמרו
יתעלה: "עמך ישב בקרבך במקום אשר יבחר באחד
שעריך בטוב לו לא תוננו" (שם, יז) ולשון ספרא גם בו:
"לא תוננו — זו אונאת דברים". כי כמו שהוסיף יתעלה
לאו באונאת הגר מחמת שפלות נפשו וגרותו הוסיף גם
לאו שלישי באונאת העבד שנפשו שפלה ונמוכה יותר
מן-הגר שלא תאמר: זה עבד לא יקפיד על אונאת
דברים. וברור שעבד זה שדבר בו הכותב, וכן גר זה
שהזהיר מלהונותו הם שקבלו עליהם את-התורה,
כלומר: גרי צדק (גרים שהם כיהודים לכל דבר).

יום ש"ק י"ב סיון ה'תשע"ט

מצות עשה רמג.

המצוה הרמ"ג — הצווי שצטטנו בדין נושא שכן
(השומר פקדון חבירו תמורת שכר) והשובר, לפי שדין
שניהם אחד, כמו שבארנו ואמרו (שבועות מט.): "שלושה
דינין לארבעה שומרין והוא אמרו יתעלה: "כי-יתן איש
אל-רעהו תמור או-שור או-שה וגו'" (שמות כב, ט). וכבר
נתבאר משפטי דין זה בפרק ו' ופרק ט' (מבבא קמא
ו' ופרק ג' ופרק ו' (מבבא) מציצא ופרק ח' משבועות.

1 ריקם" (שם, יג) וכבר נתבאר דיני מצוה זו, כלומר:
2 מצות הענקה, בריש מסכת קדושין (יד; טז; יז).

3 **המצוה הרל"ד** — הצווי שצטטנו בפדיון אמה
4 עברה, הוא אמרו יתעלה: "והפדה" (שמות כא, ח),
5 ופדה זו יש בה דינים ותנאים ומשפטים רבים, וכבר
6 נתבאר כל-זה במסכת קדושין (יט), ושם נתבאר דיני
7 אמה עברה בשלמות. ובמקלפתא (פרשת משפטים) אמרו
8 בפרוש אמרו יתעלה באמה עברה: "ואם-שלש-אלה לא
9 יעשה לה" (שם, יא), אמרו: יעד לך או לבנך או פדה
10 אותה.

11 **המצוה הרל"ג** — הצווי שצטטנו לשא אמה
12 עברה — אדוניה שקנאה, או בנו, וזוהי מצות יעוד
13 (שמיעדה לאשה לו או לבנו). ובפרוש אמרו (מכילתא פרשת
14 משפטים): מצות יעוד קודמת למצות פדה, לפי שאמר
15 יתעלה: "אשר-לא יעדה והפדה" (שם, ח) ודע שדין עבד
16 עברי ודין אמה עברה אינו נוהג אלא בזמן שהיובל
17 נוהג. וכבר נתבאר דיני מצוה זו בפרק א' ממסכת
18 קדושין (יח.).

19 **המצוה הרס"א** — האזהרה שהזהר קונה אמה
20 עברה מלמכרה לזולתו, והוא אמרו יתעלה: "לא-ימשל
21 למכרה בבגדו-כה" (שמות כא, ח). וכבר נתבאר דיני
22 מצוה זו בשלמות בריש קדושין (יז; ואילך).

יום שישי י"א סיון ה'תשע"ט

מצות עשה רלה.

מצות לא תעשה רנד. רנה.

23 **המצוה הרל"ה** — הצווי שצטטנו בדין עבד פנעני
24 (עבד גוי שקנה אותו ישראל), והוא שעובדין בו לעולם
25 ואינו יוצא לחרות אלא בשן ועין (אם הכהו והפיל שינו,
26 או סמא עינו) והוא הדין לשאר ראשי אברים שאינם
27 חוזרין (שמאבדן לכל חייו) כמו שפא לנו פרוש המקביל,
28 והוא אמרו יתעלה: "לעלם בהם תעבדו" (ויקרא ה, מו)
29 ואמר: "וכי-יפה איש" (שמות כא, כו) ולשון גמרא גטין
30 (לח.): "כל-המשחרר עבדו — עובר בעשה דכתיב:

המשך ביאור למס' בכורות ליום ראשון עמ' א

8 הגמרא שבה ומבארת את הקושיא: **הכי קאמר** – כך אמר
9 המקשה, כיון שגזרו חכמים שלא יפרישו מעשר בהמה בזמן
10 הזה, משום שחששו שמא יבואו בו לידי תקלה, אם כן שיתקנו
11 גם על מי שבהמתו עומדת ללדת בכור בזמן הזה, דליקנייהו
12 לאדוניהו – שיקנה את אוזניו אימו לעובדי כוכבים, כדי שלא
13 ליקדש מעיקרא – שלא תחול על הולד קדושת בכורה כשיצא
14 מרחם אמו, שכן בהמה שיש בה שותפות גוי פטורה מבכורה.

1 – שיתקנו גם על בכור, שבזמן הזה לא תחול בו קדושה שמא
2 יבואו בו לידי תקלה. מתרצת הגמרא: וכי **בכור בדין תליא**
3 **מילתא** – וכי קדושת הבכור תלויה בנו, הלא **בריהם קדוש** – אף
4 אם לא הפרישוהו הוא קדוש מעת יציאתו מרחם אמו, ולא תקנו
5 חכמים אלא שלא יחיל אדם קדושה שיכולים לבא בה לידי
6 מבשול, אך קדושה החלה מאליה לא הפקיעה חכמים מפני
7 חשש תקלה.

ירמיה פרק טו יטו

י אוֹיְלִי אֲמִי כִּי יִלְדַּתְנִי אִישׁ רֵיב וְאִישׁ מִדּוֹן לְכָל־הָאָרֶץ לֹא־נִשְׁתִּי וְלֹא־נִשְׁוִי כָּלָה מְקַלְלוֹנִי: יא אָמַר יְהוָה אֱמִי־לֹא (שְׁרוּתָךְ) שְׁרִיתֶיךָ לְטוֹב אִם־לֹא: יב הִפְגַּעְתִּי בְךָ בַּעַת־רַעַה וּבַעַת צָרָה אֶת־הָאֵיב: יג הִרְעָה בְּרוּל: יד הִרְעָה מִצָּפוֹן וּנְחָשֶׁת: יו חִילְךָ וְאוֹצְרוֹתֶיךָ לָבוֹ אֶתָּן לָא בְּמַחִיר וּבְכָל־חַטָּאוֹתֶיךָ וּבְכָל־גְּבוּלוֹיֶךָ: יז וְהִעֲבַרְתִּי אֶת־אֵיבֶיךָ בָּאָרֶץ לֹא יִדְעַת פִּי־אֲשׁ קְדַחָהּ בְּאִפִּי עֲלֵיכֶם תּוֹקֵד: טו אַתָּה יִדְעַת יְהוָה זְכַרְנִי וּפְקֻדָּנִי וְהִנֵּקֶם לִי מִרְדְּפִי אֶל־לֶאֱרֹךְ אַפְךָ תִּקְחֵנִי דַע שְׂאֵתִי עֲלֶיךָ חֲרָפָה:

רש"י

צדקיה אמר לו דרש נא בעדנו את ה' וגו' ד"א נבוזראדן יבקש מאתך אם טוב בעיניך לבא אתי בבליה (לקמן מ): (יב) הירוע ברזל ברזל מצפון. אומר אני ברזל הבא מצפון קשה משאר ברזל וכן פתונו הם נמשלו לברזל הולכי רכיל נחשת וברזל (לעיל ו) ובירמיה נאמר נתתיך לעמוד ברזל ולחומת נחשת (לעיל א) ושלז חזק משלהם כי נבוכדנצר מצפון יבא כדבריו עליהם: הירוע. הירוצץ ברזל שלהם את שלך, ד"א הירוצץ פרעה הבא בעזרתכם שהוא קשה כברזל את נבוכדנצר שהוא ברזל הבא מצפון ונחשת ותרגום יונתן נוטה לצד זה: (יג) חילך. ל' ממון: ואוצרותיך. לישראל הוא אומר: ובכל חטאתיך. ולמען כל חטאתיך תהי זאת לך: ובכל גבולך. אשר העמדת אלילים בכולן: (טו) אל לארך אפך תקחני. תרגום יונתן לא תתן ארכא לעולבני אל תקח את ריבי להניחו לארך אפך אלא מהר והנקם לי: שאתי. כמו סבלתי: עליך. בשבילך:

(י) אוי לי אמי. ירמיה היה מתאונן על עצמו שהיו שונאין אותו בני עירו על דברי תוכחותיו: ואיש מדון. איש מריבה כמו לא ידון רוחי (בראשית ו): לא נשיתי. כמו לא תהיה לו כנושה (שמות כב): כלה מקללוגי. איני רב עמהם על עסקי ממון שיש לי עליהם ולא להם עלי והרי כל העם מקללני: (יא) שריתך. השאתיך ל' שארית וכן פתרו מנחם אבל דונש פתר אותו ל' התרה ושריתך כמו (דניאל ה) משרי קטריין ופתרון שריתך כן הוא שנאמר הנה פתחתך היום מן האזיקים (לקמן מ) כלומר ביום אשר הקים ה' את דברו נאמר לו ועתה הנה פתחתך היום מן האזיקים אשר על ידיך אם טוב בעיניך לבוא אתי בבליה, וגם ישראל בקשו ממנו שיתפלל בשבילם כאשר נאמר לו התפלל בעדינו אל ה' אלהינו כי נשארנו מעט מהרבה (לקמן מב): אם לא. ל' שבוע': הפגעתני כך בעת רעה. את האויב כשתבא עליהם הרעה יפגעו כך שתבקש רחמים עליהם כגון

מצודת ציון

(י) מדון. ענין מריבה כמו ישתוק מדון (משלי כו): נשיתי. ענין הלואה כמו לא תהיה לו כנושה (שמות כב): מקללוגי. הוא מלשון קללה ומלשון קלון ובזיון: (יא) אם לא. הוא ענין לשון שבועה וגזם ולא אמר והרי הוא כאדם האומר אם לא כן הוא יהיה כזאת וכזאת וכן אם לא בתים רבים (ישעיה ה) ורבים כמוהו: שריתך. מלשון שארית ובא בחסרון אל"ף וכן וגם כל שרית ישראל (דה"א יב): הפגעתני. ענין בקשה כמו ופגעו לי (בראשית כג): (יב) הירוע. ענין שבירה כמו ורעו דליותיו (לעיל יא): (יג) חילך. מלשון חיל ועושר כמו וישראל עושה חיל (במדבר כד): לבו. מלשון בזה ושלל: במחיר. ענין דמי הדבר וערכו כמו אקנה מאותך במחיר (ש"ב כד): (יד) קדחה. ענין הבערה כמו הן כלכם קורחי אש (ישעיה ז): תוקד. ענין שריפה כמו ותוקד עד שאול (דברים לב): (טו) ופקדני. ענין השגחה: שאתי. מלשון משא וסבל:

מצודת דוד

(י) אוי לי אמי. ירמיה היה מתאונן והיבס הדבור מול אמו ואמר אוי לי אמי אשר ילדתני להיות איש ריב ומדון לכולם כי יריבו עמדי על שאני מוכיחם: לא נשיתי. לפעמים מריבים עם המלוה על שהוא נוגש כסף ההלואה ולפעמים מריבים עם הלוה על שאינו משלם ההלואה אבל אני לא הלויתי להם ולא הם לוו לי ועכ"ז כולם מקללים ומבזים אותי: (יא) אמר ה'. אמר הנביא ה' אמר לי מה אתה חושש על קללתם הריני נשבע אם לא אשאיר אותך לטוב, כל המקללים אותך ימותו וילכו שבי ואתה תשאר לטובה: אם לא. הריני נשבע אם לא בעת בוא הרעה והצרה אעיר אז את לב האויב הוא נבוזראדן להפגיע בכך ולחלות פניך לבוא עמו לבבל ולא יקחך בשבי ביד חזקה כמ"ש אם טוב בעיניך לבוא אתי בוא ואשים את עיני עליך (לקמן מ): (יב) הירוע. וכי אפשר שהברזל מהחברות שלך ישבר ברזל החברות שבא מצפון שהברזל חזק מאוד ונחשת מעורב בו המחזיק עוד יותר וכן נאמר הולכי רכיל

נחושת וברזל (לעיל ה) ור"ל וכי תחשוב שאתה תתגבר במלחמה מול נבוכדנצר הלא מאד יחזק ממך: (יג) לבו אתן. לו אתן לשללו ולא תקח בעדם מחיר ר"ל לא ישאיר אותך בארצך במחיר האוצרות שיקח כי יקחם דרך שלל: ובכל חטאתיך. כ"ז יהיה בכל חטאותיך שחטאת לה' ובכל גבולך חטאת מבלי מקום נעדר: (יד) והעברתי. אעבור אותך מארצך ללכת עם אויביך בארץ אשר לא ידעת מאז: כי אש. אש החרון תבער באפי ועליכם תשרוף ר"ל עליכם אשפוך את החרון: (טו) אתה ידעת ה'. את הרעה שעושים לי אנשי ענתות: זכרני ופקדני. זכור בי והשגיח עלי ועשה לי נקמה מרודפי: אל לארך אפך תקחני ר"ל אל תניחני לאריכות אפך בנקמתי אבל מהרה חושה תנקם נקמתי מהם: דע. תן לב לדעת מה שאני נושא וסובל חרפה בעבורך במה שאני מתנבא בשמך:

קהלת פרק ד חייג

ח יש אחד ואין שני גם בן ואח אינלו ואין קץ לכל עמלו גם (ענינו) עינו לא תשבע עשר ולמי
אני עמל ומחפר את נפשי ממוכה גם זה הכל וענין רע הוא: ט טובים השנים מן האחד אשר
יש להם שגר טוב בעמלם: י כי אם יפלו האחד יקים את חברו ואילו האחד שיפול ואין שני להקימו:
יא גם אם ישכבו שנים וחס להם ולאחד איך יחס: יב ואם יתקפו האחד השנים יעמדו נגדו והחוט
המשלש לא במהרה ינתק: יג טוב ילד מספן וחכם ממלך זקן וכסיל אשר לא ידע להזהר עוד:

רש"י

ולענין זכר ונקבה מתחממים זה מזה ומולידים:
(יב) ואם יתקפו האחד. אם באו לסטי' עליו לתקפו אם
שנים הם יעמדו לנגדו וכ"ש אם ג' הם והחוט המשלש
לא במהרה ינתק, ד"א מי שהוא ת"ח ובנו ובן בנו שוב
אין תורה פוסקת מזרעו וכן הוא אומר (ישעיה נט) לא
ימושו מפיו ומפי זרעך ומפי זרע זרעך, ד"א חוט
המשולש במקרא ובמשנה ובדרך ארץ לא במהרה הוא
חוטא, בפנים אחרים נדרש במדרש יש אחד ואין שני
לו אבל אין סדר כל המקראות הללו מתיישב עליהם:
(יג) טוב ילד מספן וחכם. זה יצר טוב ולמה נקרא ילד
שאינו בא באדם עד י"ג שנה: מספן. שאין האיברים
שומעים לו כמו ליצ"ה: חכם. שמשכיל את האדם
לדרך טובה: ממלך זקן וכסיל. יצה"ר שהוא שליט על
כל האיברים זקן שמשעה שנולד הוולד הוא נתון בו
שנאמר (בראשית ד) לפתח חטאת רובץ: וכסיל.
שמתעהו בדרך רעה כך נדרש במדרש: אשר לא ידע
להזהר עוד. שהרי הזקין ואינו מקבל תוכחה:

(ח) יש אחד ואין שני. יש לך אדם שעושה דבריו
ביחודי: גם בן ואח אין לו. אם ת"ח הוא אינו קונה לו
תלמיד שהוא כבן ולא חבר שהוא כאח, ואם רווק הוא
אינו נושא אשה להיות לו כאח לעזר ולהוליד בן, ואם
סוחר הוא אינו קונה לו שותפים ויצא לדרך יחידי: ואין
קץ לכל עמלו. יגע בגירסא ואם סוחר הוא עמל
בפרקמטיא: גם ענינו: לא תשבע עושר. לא יהא שבע
בטעמי תורה שהרבה תורה למד אדם מתלמידיו, ולענין
הממון רודף תמיד אחר הממון: ולמי אני עמל. מאחר
שאיני מעמיד תלמידים ואיני נושא אשה להוליד בנים:
(ט) טובים השנים. לכל דבר מן האחד לפיכך יקנה לו
אדם חבר וישא אשה אשר יש להם יותר ריוח בעמלם,
הרבה מלאכה נעשית בשנים שאין היחיד מתחיל בה
לבדו: (י) כי אם יפלו. כמשמעו, ולענין המשנה אם
תקפה עליו משנה שלו חבירו מחזיר' לו או אם יכשל
ולא דקדק את אשר שמע מפי רבו בא חבירו ומעמידו
על האמת: ואי לו. ואוי לו: (יא) וחס להם. כמשמעו

מצודת דוד

(ט) שכר. ענין ריוח: (י) ואילו האחד. ואוי לו. וכן אי לך
ארץ (לקמן י טז): (יב) יתקפו. מלשון תקיף וחוזק ואחיה
בכח רב. כמו ולא יוכל לרדן עם שהתקיף ממנו (לקמן ו י):
ינתק. ענין העתק וקריעה. כמו וינתק את היתרים (שופטים טז
ט): (יג) מספן. עני ורש. כמו וחכמת המסכן בזויה (לקמן ט
טז): להזהר. ענינו כמו זריזות ושמירה מן הנזק:

בן ואח לרשת אותי ואעזוב אם כן לאחרים חילי: גם זה. רוצה לומר אף שהבטלה מגונה, מכל מקום מרבית העמל הוא הבל
וענין רע: (ט) טובים השנים. שנים העוסקים יחד יותר טוב מן האחד העוסק יחידי, אשר לשנים יש ריוח טוב בעמלם כי
ישתכרו הרבה ולא כן האדם יחידי: (י) כי אם יפלו. אף אם שניהם יפלו בשפל המצב, מכל מקום האחד יקים את חברו
באופן מן האופנים: ואילו. אבל אולי לו אל האחד שיפול ואין לו שני להקימו: (יא) גם אם ישכבו שנים. הביא דוגמא מן
המוחש, יאמר הנה כאשר ישכבו שנים יחד בעת הקור הלא יתחממו זה מזה, אבל לאחד השוכב יחידי איך אפשר להתחמם.
וכאומר כמו כן הוא בכל הדברים שטובים השנים מן האחד: (יב) ואם יתקפו. אם מי מבדלי הזרוע יאנוס את האחד מהם
בחזקת היד, יבוא השני לעזור לו, ואם כן השנים יעמדו נגד האנס ויוכלו לו: והחוט המשולש. חוט השזור בשלשה כפולות
לא במהרה הוא נקרע. ולמשל נאמר, ורוצה לומר אם שלשה הם שנשתתפו יחד אין למעלה מהם: (יג) טוב ילך וגו'. יותר
טוב אדם חכם אף אם הוא עדיין ילד ואף אם דל הוא, והמה סיבות שאין דבריו נשמעים כל כך, עם כל זה הוא יותר טוב
מאדם כסיל אף אם הוא מלך וזקן בשנים, והמה סבות שיהיו דבריו נשמעים. אשר לא ידע להזהר עוד. סרס המקרא אשר עוד
לא ידע להזהר, ורוצה לומר זהו בעבור כי גם עוד זאת בו אשר לא ידע להזהר במעשיו כי יחשוב עצמו לחכם, כי אם היה
מכיר ערכו והיה נזהר לא היה אם כן הדבר רע כל כך:

מצודת ציון

ז המלוה את חברו על המשכון ואבד המשכון; אמר לו: סלע הלוייתך עליו, וישקל היה שוה; והלה אומר: לא כי, אלא סלע הלוייתי עליו, וסלע היה שוה – פטור. סלע הלוייתך עליו, וישקל היה שוה; והלה אומר: לא כי, אלא סלע הלוייתי עליו ושלשה דינרים היה שוה – חיב. סלע הלוייתי עליו ושתים היה שוה; והלה אומר: לא כי, אלא סלע הלוייתך עליו, וסלע היה שוה – פטור. סלע הלוייתי עליו, ושתים היה שוה; והלה אומר: לא כי, אלא סלע הלוייתך עליו, וחמשה דינרים היה שוה – חיב. ומי נשבע? מי שהפקדון אצלו, שפא ישבוע זה ויוציא הלה את הפקדון.

פרק שביעי

א כל הנשבעין שבתורה נשבעין ולא משלמין. ואלו נשבעין ונוטלין: השכיר, והנגזל, והנחבל, ושבגדו חשוד על

פירוש ברטנורא

ז המלוה את חברו על המשכון. נעשה עליו שומר שכר, לא שנא משכנו בשעת הלואתו, לא שנא משכנו שלא בשעת הלואתו. ואם אבד או נגנב והיה המשכון כנגד החוב, יצא משכנו בחובו ואין להם זה על זה כלום. ואם החוב יתר על המשכון, משלם לוה למלוה מה שהיה החוב יותר. ואם המשכון יותר על החוב, משלם מלוה ללוה. ואם נאבד באונס ששומר שכר פטור, גם המלוה פטור, ונשבע שבאונס נאבד וגובה חובו כולו: שקל. חצי סלע: לא כי. לא כן היה: אלא סלע הלוייתי עליו ושלשה דינרים היה שוה חיב. שהרי הוא הודה במקצת המענה, שהסלע שוה ארבעה דינרין. וכיון שהלוה חיב לישיבע כמה היה שוה המשכון שלו, והמלוה חיב לישיבע על המשכון שאינו ברשותו ואע"פ שמשלם רמיו משום דחיישין שפא ענינו נתן בו, כ"ד משביעין את המלוה תחלה שאין המשכון ברשותו, ואח"כ משביעין את הלוה כמה היה שוה. שפא ישבוע הלוה תחלה ולא דקדק בשומא ויוציא המלוה את המשכון ויפסלנו לעדות ולשבועה. והא דתנינן בספא מי נשבע, מי נשבע תחלה קאמר: מי שהפקדון אצלו. המלוה שהיה המשכון אצלו נשבע שאין המשכון ברשותו:

ז א כל הנשבעין. נשבעין ולא משלמין. לא תקנה תורה לתובע לישיבע וליטול, אלא לנתבע שישיבע ולא ישלם, דכתיב (שמות כ"ב) ולקח בעליו ולא ישלם, מי שעליו לשלם הוא נשבע: ואלו נשבעין ונוטלין. שתקנו להם חכמים לישיבע וליטול. וכולהו מפרש להו לקמן במתניתין: חשביה. תקנו לו חכמים לישיבע וליטול, מפני שבעל הבית מרוד בפועליו ואינו נזכר. והני מילי כשתובעו בזמנו, שכיר יום זמנו כל הלילה שאחריו, ושכיר לילה זמנו כל היום שאחריו.

משניות מבוארות – קהתי

לעיל, והלה אומר – המלוה אומר: לא כי, אלא סלע הלוייתך עליו, וחמשה דינרים היה שוה – משכונך, ואני חיב להחזיר לך דינר אחד, חיב – המלוה להישיבע, שבועה מן התורה, שלא היה המשכון שווה יתיר על חמישה דינרים, שהרי מודה במקצת הוא; וכיון שחוששים שפא ענינו נתן במשכון, כמו שהוכחנו לעיל, חיב המלוה גם להישיבע שאינו ברשותו (לפי דרמב"ם: "ישיבע המלוה שאינו ברשותו ויכלול בשבועתו שלא היה שווה יתיר על חמישה דינרים, וישלם הדינר"). ומי נשבע – אם שניהם נשבעים, גם הלוה וגם המלוה, כמו שבארנו ברישא על פי הגמרא, שהלוה מהורה במקצת הטענה נשבע כמה היה שווה המשכון, והמלוה נשבע שהמשכון אינו ברשותו, מי נשבע תחילה? מי שהפקדון אצלו – כלומר המלוה שהמשכון היה אצלו נשבע תחילה שאין המשכון ברשותו, ואחר כך ישיבע הלוה כמה היה המשכון שווה. ("הפיקדון" כאן הוא כינוי למשכון, שכן המשכון הוא כפיקדון בידי המלוה – עיי' "תוספות יום טוב" ותוספות רבי עקיבא איגר), שפא ישבוע זה ויוציא הלה את הפקדון – שאם ישיבע הלוה תחילה כמה היה המשכון שווה, שפא יוציא המלוה את המשכון מתחת ידו, ויכרך שהלוה נשבע לשקר, ונמצא שם שמים מתחלל (תוספות, רי"ף).

באור משנה א

בפרק הקודם עסקנו בשבועת התורה, וכפי שהוכחנו שם בהקדמה לבאור משנה א, שלשה הם המחוייבים שבועה מן התורה: א. המודה במקצת הטענה; ב. השומר, כגון שומר חנם שבא בטענת גניבה ואבידה, או שומר שכר שבא בטענת אונסים; ג. מי שעד אחד מעיד כנגדו. פרק זה עוסק ב"שבועת המשנה", היינו שבועה שתיקנוה חכמי המשנה (עיי' שם בהקדמה).

פל הנשבעין שבתורה – כל המחוייבים שבועה מן התורה, כפי שהמנינו אותם לעיל, נשבעין ולא משלמין – נשבעים הם כדי להיפטור על ידי השבועה מלשלם, כלומר שלא חיובה התורה שבועה לתובע, שהיא נשבע ונוטל, אלא לנתבע שיישיבע ולא ישלם, שנאמר בפרשת השומרים (שמות כב, י): "שבועת ה' תהיה בין שניהם, אם לא שלח ידו במלאכת רעהו, ולקח בעליו (את השבועה) ולא ישלם" – ודרשו: מי שעליו לשלם, לו שבועה (גמרא ורש"י שבועות מה, א). ואלו – המנויים להלן, נשבעין ונוטלין – שתיקנו להם חכמים

יוס ראשון

באור משנה ז

הלכה היא, שאם אדם הלוה את חברו מעות או פירות וקיבל ממנו משכון, נעשה המלוה שומר שכר על המשכון, ואם אבד המשכון או נגנב, המלוה חיב בדמיו (עיי' משנה בבא מציעא ו. ז). אם המשכון היה שווה כנגד החוב, יצא משכנו בחובו, ואין להם זה על זה כלום; אם החוב היה יתיר על המשכון, משלם הלוה למלוה את ההפרש; ואם המשכון היה יתיר על החוב, משלם המלוה ללוה את ההפרש. ברם, אם אבד המשכון באונס, והרי שומר שכר פטור באונסים, על המלוה להישיבע שנאבד באונס, וגובה כל חובו. ומשנתנו באה ללמד במלוה שאבד לו המשכון שלא באונס, ויש חילוקי דעות בינו לבין הלוה בדבר שוויו של המשכון.

המלוה את חברו על המשכון – שדינו כשומר שכר, שחייב בגניבה ובאבידה, כמו שבארנו לעיל, ואבד המשכון – או נגנב, ונתחייב המלוה בדמי המשכון; אמר לו – המלוה ללוה: סלע הלוייתך עליו – על משכונך שאבד לי. סלע הוא שני שקלים, שהם ארבעה דינרים. וישקל היה שוה – המשכון, ועדיין אתה חיב לשלם לי את ההפרש, שהוא שקל; והלה אומר – הלוה טוען: לא כי – לא כן הדבר, אלא סלע הלוייתי עליו, וסלע היה שוה – המשכון היה שווה סלע כשיעור ההלואה, ואינני חיב לך כלום, פטור – הלוה משבועת התורה, לפי שכופר הכל הוא. אמר המלוה ללוה: סלע הלוייתך עליו – על המשכון, וישקל היה שוה – המשכון, היינו שני דינרים; והלה אומר – הלוה אומר: לא כי, אלא סלע הלוייתי עליו ושלשה דינרים היה שוה – המשכון, ואני חיב לך עוד דינר אחד, חיב – הלוה להישיבע, שהרי מודה במקצת הוא. בגמרא מבואר, שגם המלוה חיב להישיבע, שהמשכון אינו ברשותו, משום שחוששים שפא ענינו נתן בו, ורוצה לקנותו בדמים. ומי נשבע תחילה? על כך נלמד להלן בסוף משנתנו. אמר הלוה למלוה: סלע הלוייתי עליו – על משכונך, ושתים היה שוה – ומשכונך היה שווה שתי סלעים, והרי אתה חיב לי סלע, שהיה המשכון שווה יתיר על החוב; והלה אומר – המלוה טוען: לא כי, אלא סלע הלוייתך עליו, וסלע היה שוה – ואין לך בידי כלום, פטור – המלוה משבועת התורה, שכופר הכל הוא. אבל אם אמר הלוה: סלע הלוייתי עליו, ושתים היה שוה – כמבואר

השְׁבוּעָה, וְהַחֲנוּנִי עַל פְּנֵקֶסוֹ. הַשְּׂכִיר פִּיצֵד? אָמַר לוֹ: תֵּן לִי שְׂכָרִי שֵׁשׁ לֵי בִידָךְ; הוּא אוֹמֵר: נִתְּתִי, וְהִלָּה אוֹמֵר: לֹא נִמְלָתִי – הוּא נִשְׁבַּע וְנוֹטֵל. רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר: עַד שֶׁתֵּהָא שָׁם מִקְצֵת הוֹדָאָה; פִּיצֵד? אָמַר לוֹ: תֵּן לִי שְׂכָרִי חֲמִשִּׁים דִּינָר שֵׁשׁ לֵי בִידָךְ, וְהוּא אוֹמֵר: הַתְּקַבְּלָתְךָ דִּינָר זָהָב.

ב הַגְּזוּל פִּיצֵד? הֵיוּ מַעֲרִידִין אוֹתוֹ שֶׁנִּכְנָס לְבֵיתוֹ, לְמַשְׁכְּנוֹ שְׁלֹא בְרִשּׁוֹת; הוּא אוֹמֵר: כָּלִי נִמְלָתִי, וְהוּא אוֹמֵר: לֹא נִמְלָתִי – הָרִי זֶה נִשְׁבַּע וְנוֹטֵל. רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר: עַד שֶׁתֵּהָא שָׁם מִקְצֵת הוֹדָאָה; פִּיצֵד? אָמַר לוֹ: שְׁנֵי כָלִים נִמְלָתִי, וְהוּא אוֹמֵר: לֹא נִמְלָתִי אֲלָא אֶחָד.

ג הַנֶּחֱבֵל פִּיצֵד? הֵיוּ מַעֲרִידִים אוֹתוֹ שֶׁנִּכְנָס תַּחַת יָדוֹ שְׁלֹם וְיָצָא חֲבוּל; וְאָמַר לוֹ: חֲבַלְתִּי בִי, וְהוּא אוֹמֵר: לֹא חֲבַלְתִּי – הָרִי זֶה נִשְׁבַּע וְנוֹטֵל. רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר: עַד שֶׁתֵּהָא שָׁם מִקְצֵת הוֹדָאָה; פִּיצֵד? אָמַר לוֹ: חֲבַלְתִּי בִי שְׁתִּים,

פירוש ברטנורא

אבל תבעו לאחר זמנו, בעל הבית נשבע היסת שפרעו ונפטר. ואם שכרו שלא בעדים, נמי אין השכיר נשבע ונוטל, דמתוך שיכול לומר לו לא שברתי מעולם, יכול לומר לו נמי שברתי ונתתי לך שכר; הוּא אוֹמֵר נִתְּתִי. הוּא אוֹמֵר נִתְּתִי. אבל אמר לו שנים קצצת לי והוא אומר לא קצצתי לך אלא אחד, נשבע בעל הבית שבועת התורה שהוא כדבריו ואינו נותן לו אלא אחד: ר' יהודה אוֹמֵר. ואין הלכה כר' יהודה לא בשכיר ולא בגזול ולא בנחבל:

ב למשכנו שלא ברשות. וכגון שראוהו עדים שנכנס לבית חברו ואין בידו כלום ויצא משם וכלים תחובים לו תחת כנפיו: הרי זה נשבע ונוטל. שהרי הדברים מוביחים, שהעדים מעידים שמשכנו שלא ברשות. והוא דמטעין ליה האידך במידי דאמיד ביה, אבל אם מטעין ליה בכסא דכספא וכי האי גונא במידי דלא אמיד ביה, לאו כל כמיניה לישבע וליטול, אלא ישבע הנתבע ויפטר:

ג הרי זה נשבע ונוטל. ודוקא שהחבלה במקום שאפשר שחבל בעצמו, משום הכי צריך שבועה. אבל במקום שאינו יכול לחבול בעצמו וניכר שאחרים עשו לו, כגון שעלתה לו נשיכה בגבו, ואין שם אחר, שיכול לומר שמה אחר עשה, נוטל בלא שבועה:

משניות מבוארות – קהתי

משכון, שְׁלֹא בְרִשּׁוֹת – כלומר שלא ברשות בעלים ושלא ברשות בית דין, וכגון שראוהו העדים שנכנס לבית חברו ולא היה כלום בידו, וכשיצא היו לו חפצים תחת כנפיו, ואינם יודעים מה היו החפצים הללו. הוּא אוֹמֵר: כָּלִי נִמְלָתִי – בעל הבית טוען: גולת מביתי כלים אלו ואלו, וְהוּא – הנכנס שלא ברשות – אוֹמֵר: לֹא נִמְלָתִי – כלום, או שאומר: לא היו תחת כנפי אלא כלים שלי, או שהוא מודה במקצת, הָרִי זֶה – הנגזל, נִשְׁבַּע וְנוֹטֵל – כל מה שהוא טוען שהלה גזל מביתו, שכן קנס קנסו חכמים לגזולים, שיהא הנגזל נשבע על כל מה שיטען, ונוטל מן הגזול, כדי שלא ירבה הדין בני אדם (רמב"ם). רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר: אין הנגזל נשבע ונוטל, עַד שֶׁתֵּהָא שָׁם מִקְצֵת הוֹדָאָה – על ידי הגזול, פִּיצֵד? אָמַר לוֹ: שְׁנֵי כָלִים נִמְלָתִי, וְהוּא אוֹמֵר: לֹא נִמְלָתִי אֲלָא אֶחָד – בכגון זה תיקנו חכמים, שלא יהא הגזול נשבע שבועת התורה, כדין המודה במקצת, ונפטר מלשלם, אלא הנגזל נשבע ונוטל. אבל אם אמר שלא נטל כלום, הריהו נשבע שבועת היסת כדין הכופר בכל, ונפטר, מהטעם שבארנו במשנה הקודמת. ברם, אין הלכה כרבי יהודה.

באור משנה ג

משנה זו באה לבאר דינו של הנחבל, ששנינו במשנה א שנשבע ונוטל. הַנֶּחֱבֵל פִּיצֵד? הֵיוּ מַעֲרִידִים אוֹתוֹ – ראוהו עדים, שֶׁנִּכְנָס תַּחַת יָדוֹ שְׁלֹם – שנכנס לרשותו של חברו כשהוא שלם בגופו, וְיָצָא חֲבוּל – יצא מתחת ידו פצוע, ולא ראו העדים בעת שחבל בו, וְאָמַר לוֹ: חֲבַלְתִּי בִי – ותובע ממנו תשלומי נזק, כדין החובל בחברו שחייב עליו משום חמישה דברים (משנה בבא קמא ח, א), וְהוּא אוֹמֵר – וחברו אומר: לֹא חֲבַלְתִּי – בך, אלא אתה חבלת בעצמך, הָרִי זֶה נִשְׁבַּע וְנוֹטֵל – הנחבל נשבע שחברו חבל בו ונוטל ממנו תשלומים כפי החבלה. וכותב הרמב"ם הטעם, שקנסו חכמים לחובל כדי שלא ירבה הדין בני אדם והתגרותם (כמו שכבר הזכרנו בגמ'א). ויש אומרים, שאין כאן הטעם משום קנס, אלא מפני שאין דרך בני אדם לחבל בעצמם, לפיכך האמינו חכמים את הנחבל בשבועה (חורבא"ז). ברם, אם יש הוכחה שחברו חבל בו, כגון שהיתה החבלה במקום שאי אפשר בשום פנים שיחבל בעצמו, כגון שהיה נשך בין כחפיו, ולא היה שם איש אחר, הרי זה נוטל תשלומיו בלא שבועה. רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר: אין הנחבל נשבע ונוטל, עַד שֶׁתֵּהָא שָׁם מִקְצֵת

להישבע וליטול מה שהם תובעים: הַשְּׂכִיר – כמבואר להלן במשנתנו, וְהַנֶּחֱבֵל – כמבואר להלן במשנה ב, וְהַנֶּחֱבֵל – כמבואר להלן במשנה ג, וְשֶׁנִּכְנָס תַּחַת יָדוֹ שְׁלֹם – כמבואר להלן במשנה ד, וְהַחֲנוּנִי עַל פְּנֵקֶסוֹ – כמבואר להלן במשנה ה. הַשְּׂכִיר פִּיצֵד – נשבע ונוטל? אָמַר לוֹ – השכיר לבעל הבית: תֵּן לִי שְׂכָרִי שֵׁשׁ לֵי בִידָךְ – שכר המלאכה שעשיתי אצלך; הוּא אוֹמֵר – בעל הבית טוען: נִתְּתִי – לך כבר את שכר, וְהִלָּה אוֹמֵר – השכיר טוען: לֹא נִמְלָתִי – לא קיבלתי עדיין את שכרי, הוּא – השכיר – נִשְׁבַּע וְנוֹטֵל – בגמרא מבואר הטעם, לפי שבעל הבית טרוד בפועליו, וקשה לו לזכור למי נתן ולמי לא נתן, וזה השכיר נושא נפשו לשכרו, להחיות נפשו ונפש בני ביתו ממלאכתו, לכן תיקנו חכמים שיישבע השכיר ויטול שכרו מבעל הבית. במה דברים אמורים? כשתבעו בזמנו, אבל תבעו לאחר זמנו, בעל הבית נשבע שבועת היסת שפרעו ונפטר. וכן אם שכרו שלא בעדים, מתוך שיכול לומר: לא היו דברים מעולם ולא שברתיך, נאמן לומר: שברתיך ונתתי לך שכר, ויישבע בעל הבית שבועת היסת שנתן, או שבועת התורה אם הודה במקצת (גמרא: רמב"ם). רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר: עַד שֶׁתֵּהָא שָׁם מִקְצֵת הוֹדָאָה – אין השכיר נשבע ונוטל אלא בזמן שבעל הבית מודה במקצת, פִּיצֵד? אָמַר לוֹ – השכיר: תֵּן לִי שְׂכָרִי חֲמִשִּׁים דִּינָר שֵׁשׁ לֵי בִידָךְ – שכר מלאכתי אצלך, וְהוּא – בעל הבית – אוֹמֵר: הַתְּקַבְּלָתְךָ דִּינָר זָהָב – כבר קבלת ממני דינר זהב, שהוא עשרים וחמישה דינרי כסף, ואינני חייב לך אלא עוד עשרים וחמישה דינר, בכגון זה הרי בעל הבית חייב שבועה מן התורה כדין המודה במקצת, ותיקנו חכמים שיהא השכיר נשבע ונוטל. אבל אם בעל הבית כפר הכל, ואינו חייב אלא שבועת היסת, שהיא גופה תקנת חכמים, סובר רבי יהודה, שלא עשו חכמים תקנה לתקנתם, להפוך את השבועה על השכיר. ברם, תנא קמא סובר, שאף לגבי שבועת היסת תיקנו חכמים לשכיר, שיהא נשבע ונוטל (גמרא).

י ו ש נ י

באור משנה ב

במשנה הקודמת שנינו, שהנגזל נשבע ונוטל, ובאה משנתנו לבאר הלכה זו. הַנֶּחֱבֵל פִּיצֵד? הֵיוּ מַעֲרִידִין אוֹתוֹ – היו עדים מעידים על אחד, שֶׁנִּכְנָס לְבֵיתוֹ – של חברו, לְמַשְׁכְּנוֹ – ליטול משם חפצים לשם

והלה אומר: לא חבלתי בך אלא אחת.

ד' ושכנגדו חשוד על השבועה, ביצר? אחת שבועת העדות ואחת שבועת הפקדון, ואפילו שבועת שוא. היה אחד מהן משחק בקביא, ומלוה ברבית, ומפריחי יונים, וסוחריו שביעית – שכנגדו נשבע ונוטל. היו שניהן חשודין – חזרה השבועה למקומה; דברי רבי יוסי. רבי מאיר אומר: יחלקו.

ה' והחנוני על פנקסו ביצר? לא שייאמר לו: כתוב על פנקסי, שאתה חייב לי מאתים זוז; אלא אמר לו: תן לבני סאתים חטין, תן לפועלי בסלע מעות; הוא אומר: נתתי, והן אומרים: לא נטלנו – הוא נשבע ונוטל, והן נשבעין ונוטלין. אמר בן ננס: ביצר? אלו (באין לידי שבועת שוא) ואלו באין לידי שבועת שוא! אלא הוא נטל שלא בשבועה, והן נטלין שלא בשבועה.

פירוש ברטנורא

ד' ואפילו שבועת שוא. לא מבעיא שבועת עדות ושבועת הפקדון דאית בהו כפירת ממון דהוי רע לשמים ולבריות, אלא אפילו שבועת שוא, דאינו אלא רע לשמים, שכנגדו נשבע ונוטל. ושבועת ביטוי לא קתני, דשבועת ביטוי דלחבא כגון אוכל ולא אוכל, איכא למימר כי אישתבע בקושטא אישתבע, שבעתו היה לקיימו, ואע"פ שכפאו יצרו ועבר עליה אינו חשוד בכך על השבועה. אבל ביטוי דלשעבר, אכלתי ולא אכלתי, דמי לשבועת שוא, שהרי הוציא שבועת שקר מפיו: היה אחד מהן משחק בקביא. תנא פסולא דאורייתא וקתני פסולא דרבנן: מפריחי יונים. אית דמפרשי, אם תקדים יונתך ליונתי אתן לך כר וכך, והיינו שחוק. ואית דמפרשי, שמגדל יונה מלומדת להביא יונים לבית בעליה, ויש בהן גול מפני דרכי שלום: וסוחריו שביעית. עושים סחורה מפירות שביעית, והתורה אמרה לאלה ולא לסחורה: חזרה שבועה למקומה. אית דמפרשי בגמרא, חזרה לסיני, לשבועת הר סיני שהשביע הקב"ה את ישראל לא תגזול, והוא יפרע מן הכופר ממון לחברו, אבל ב"ד אין נוקקין לא לשבועה ולא לפרעון. ואית דמפרשי, חזרה שבועה למחוייב לה, על זה סחורה במקצת, וכיון שאינו יכול לישבע שהרי חשוד הוא, ישלם:

ה' שניהן נשבעין ונוטלין מבעל הבית. דאמר ליה חנוני, פועלים לא מהימנו לי בשבועה, את האמתנייהו דלא אמרת לי בסהרי הב' להו. וכן פועלים אמרי ליה, חנוני לא מהימנו לן בשבועה. וכששניהם נשבעין ונוטלים מבעל הבית, נשבעים זה בפני זה, כי היכי דליכסוף חנוני מפועלים או פועלים מחנוני:

משניות מבוארות – קהתי

לחברו, אבל בית דין אין נוקקים להם, לא לשבועה ולא לפירעון. **דברי רבי יוסי. רבי מאיר אומר:** יחלקו – כלומר שהנתבע משלם מחצית התביעה.

באור משנה ה

דרכו של החנוני, שנתן לצריכנים בהקפה ורשום הכל בפנקסו, ומזמן לזמן מסכם את החשבונות ומקבל מאת הצרכן את המגיע לו. רשימות אלו בפנקסו של החנוני מביאות לא פעם לידי טענות ובידורים משפטיים בין החנוני לצרכן. – בלשון המשנה מכונה הצרכן "בעל הבית". – במשנה א' בפרקנו שנינו, שהחנוני על פנקסו נשבע ונוטל, ובאה משנתנו לבאר הלכה זו.

והחנוני על פנקסו – שנימנה במשנה א' בין הנשבעים ונוטלים, **ביצר? לא שייאמר לו** – החנוני לבעל הבית: **כתוב על פנקסי, שאתה חייב לי מאתים זוז** – בעד מצרכים שלקחת ממני בהקפה, שבכגון זה אין החנוני נשבע ונוטל, **אלא** המדובר הוא בכגון שבעל הבית **אמר לו** – לחנוני: **תן לבני סאתים חטין**, או שאמר לו: **תן לפועלי בסלע מעות** – היינו מטבעות קטנים (פרוטרוט) כנגד סלע שאתן לך, ועכשיו באים שניהם לתבוע מבעל הבית את המגיע להם; **הוא אומר: נתתי** – החנוני אומר, שנתן לכן או לפועל כפי שאמר לו, וכך גם רשום בפנקסו (עיי' "תוספות יום טוב" ו"תפארת ישראל", שם מבואר, שסומכים על מה שרשום בפנקסו אף על פי שאינו טוען ברי. **ויש אומרים**, שאף על פי שרשום בפנקסו צריך שיטען ברי), ויש רגלים לדבר שכן בעל הבית מודה, שאמר לו לתת, **והן אומרים** – אבל הפועלים אומרים: **לא נטלנו** – כלום מהחנוני, **הוא** – החנוני – **נשבע ונוטל** – מבעל הבית, מה שטוען שנתן לפי פקודתו, שכן החנוני אומר לו: אין הפועלים נאמנים עלי בשבועתם; עליך הם נאמנים, שהרי לא אמרת לי שאתן להם בפני עדים. **והן** – הפועלים – **נשבעין ונוטלין** – שכרם מבעל הבית, שכן אומרים לו: החנוני אינו נאמן עלינו בשבועתו. בגמרא מבואר, שנשבעים הם, החנוני והפועלים, זה בפני זה, כדי שייכלמו זה מזה. נמצא, שאם שניהם נשבעים, בעל הבית משלם פעמיים. **אמר בן ננס: ביצר** – נשבעים שניהם: **אלו (באין לידי שבועת שוא) ואלו באין לידי שבועת שוא!** – נוסח אחר: **אלו ואלו באין לידי שבועת שוא** – כלומר שאחד מהם הרי ודאי נשבע לשקר, ונמצא שם שמים מתחלל, **אלא** הוא **נוטל שלא בשבועה**, **והן נטלין שלא בשבועה** – גם החנוני וגם הפועלים נוטלים מבעל הבית

הודאָה – כמבואר במשניות הקודמות, **ביצר? אמר לו** – הנחבל: **חבלתי בי שתים** – שתי חבלות, **והלה אומר: לא חבלתי בך אלא אחת** – חבלה אחת, בכגון זה סבור רבי יהודה שנשבע ונוטל, אבל אם אין כל הודאה, אין הנחבל נשבע ונוטל. ואין הלכה כרבי יהודה.

י ו ם ש ל י ש י

באור משנה ד

במשנה א' בפרקנו שנינו: ושכנגדו חשוד על השבועה נשבע ונוטל, כלומר שאם בעל הדין שכנגדו, היינו הנתבע, חשוד על השבועה, הרי הוא התובע נשבע ונוטל. משנתנו לא למד, שמי שנשבע לשקר, או מי שפסול לעדות מחמת עבירה, בין עבירה של תורה בין עבירה של דברי חכמים, הריהו נקרא חשוד על השבועה, ואין משיביעים אותו.

ושכנגדו חשוד על השבועה, ביצר? אחת שבועת העדות – בין שנשבע לשקר שבועת העדות, כמו שלמדנו בפרק ד' משנה ג', **ואחת שבועת הפקדון** – ובין שנשבע לשקר שבועת הפיקדון, כמו שלמדנו בפרק ה' משנה ב', שבשתייהן יש כפירת ממון, והרי זו עבירה גם בין אדם למקום וגם בין אדם לחברו, **ואפילו שבועת שוא** – אפילו לא נשבע אלא שבועת שוא, שאינה אלא עבירה בין אדם למקום, הרי הוא חשוד על השבועה, ואין משיביעים אותו. **הנה אחד מהן** – אחד מבעלי הדין, כלומר הנתבע, **משחק בקביא** – במשחק של עצמות או חלוקי אבנים, כדי לזכות בכספים כפי תנאי המשחק, **ומלוה ברבית** – או מלוה בריבית, ואפילו בריבית מדרבנן, **ומפריחי יונים** – או ממפריחי יונים, והוא מין משחק, שמעופפים יונים לשם תחרות, ומי שיתנו קדמה ליונת חברו הריהו זוכה במשחק, **וסוחריו שביעית** – או עשושה סחורה בפירות שגדלו בשנת השמיטה, שהוראיל ופסול הוא לעדות, כפי שלמדנו (סנהדרין ג', ג), אף על פי שאינו פסול אלא מדרבנן, וכל שכן כשהוא פסול מן התורה, הריהו חשוד על השבועה, ולפיכך **שכנגדו** – היינו התובע, **נשבע ונוטל** – כמו ששנינו במשנה א'. **היו שניהן חשודין** – אם שני בעלי הדין חשודים על השבועה, **חזרה השבועה למקומה** – חזרה השבועה למי שמחוייב בה, דהיינו לנתבע, ומתוך שאינו יכול לישבע, שהרי חשוד הוא על השבועה, הרי הוא משלם. פירוש אחר בגמרא: חזרה שבועה למקומה – לסיני, ומפרש רש"י: לשבועת הר סיני שהשביע הקב"ה את ישראל על "לא תגזול", והוא יפרע מן הכופר ממון

ו אָמַר לַחֲנוּנִי: תֵּן לִי בְּדִינֵךָ פְּרוֹת, וְנָתַן לוֹ; אָמַר לוֹ: תֵּן לִי אֶת הַדִּינָר; אָמַר לוֹ: נָתַתִּי לָךְ, וְנָתַתָּ בְּאַנְפְּלִי – יִשָּׁבַע בְּעַל הַבֵּית. נָתַן לוֹ אֶת הַדִּינָר, אָמַר לוֹ: תֵּן לִי אֶת הַפְּרוֹת; אָמַר לוֹ: נָתַתִּים לָךְ, וְהוֹלַכְתָּן לְתוֹךְ בֵּיתְךָ – יִשָּׁבַע הַחֲנוּנִי. רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר: כָּל שֶׁהַפְּרוֹת בִּידוֹ – יָדוּ עַל הָעֲלִינָה. אָמַר לְשִׁלְחָנִי: תֵּן לִי בְּדִינֵךְ מַעוֹת, וְנָתַן לוֹ, אָמַר לוֹ: תֵּן לִי אֶת הַדִּינָר; אָמַר לוֹ: נָתַתִּי לָךְ, וְנָתַתָּ בְּאַנְפְּלִי – יִשָּׁבַע בְּעַל הַבֵּית. נָתַן לוֹ אֶת הַדִּינָר, אָמַר לוֹ: תֵּן לִי אֶת הַמַּעוֹת; אָמַר לוֹ: נָתַתִּים לָךְ, וְהִשְׁלַכְתָּם לְתוֹךְ פִּיסָךְ – יִשָּׁבַע הַשִּׁלְחָנִי. רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר: אֵין דְּרָךְ שִׁלְחָנִי לְתֵן אֶסֶר עַד שִׁטְלֵי דִינָר.

פירוש ברטנורא

אלו ואלו באין לידי שבועת שוא. שהרי על כרחך אחד מהן נשבע לשוא ונמצא שם שמים מתחלל. אלא אלו ואלו נוטלין בלא שבועה. ואין הלכה כבן ננס:

ו ונתן לו. והפירות צבורין ומונחים ברה"ר ואין מוחזק בהן לא חנוני ולא בעל הבית: ונתתו באנפליא. תיק העשוי למעות: ישבע בעל הבית. שבועה כעין של תורה, ויטול. דכיון דחנוני מודה שמכר, והפירות הם חוץ לחנותו, כע"כ נשבע ונטול: אמר לו נתתים לך. והולכתן לתוך ביתך. ואלו הפירות הצבורין ומונחים שלי הם שנתתי כאן למוכרן, והלא טוען אלו הם הפירות שמכרת לי בדינר. הואיל והלוקח מודה במקח והחנוני כופר שלא מכר את אלו, ישבע החנוני שבועה כעין של תורה ויטול: רבי יהודה אומר וכו'. רבי יהודה אסיפא פליג, ואמר דבין בון בין בון בעל הבית נשבע ונטול. דכיון שהפירות הם חוץ לחנות הוי כאילו הפירות הם ביד בעל הבית, וכל שהפירות בידו, ידו על העליונה והוא נשבע ונטול: אמר לשולחני וכו'. אשמעינן תנא פלוגתא דר' יהודה ורבנן בין במעות של שולחני בין בפירות של חנוני. דאי אשמעינן פלוגתיהו בחנוני, הוה אמינא בפירות אמרו רבנן דכי אמר לו נתתים לך והולכתן לתוך ביתך ישבע החנוני ויטול, לפי שהחנוני עשוי ליתן פירות קודם שיקח הדינר, אבל בשולחני שאינו עשוי ליתן האיסרין קודם שיקח הדינר, אימא מודו ליה לר' יהודה דלעולם בעל הבית נשבע ונטול. ואי איתמר בהא, בהא קאמר ר' יהודה דלעולם בעל הבית נשבע ונטול, מפני שאין השולחני עשוי ליתן האיסרין עד שיקח הדינר, אבל בחנוני שהוא עשוי ליתן הפירות קודם שיקח המעות אימא מודה להו לרבנן, צריכא. ואין הלכה כר' יהודה:

משניות מבוארות – קהתי

ואינו מוחזק ממש, לכן צריך הוא להישבע עליהם שבועת חכמים (שבועת המשנה). כדין הנשבעים ונטולים. רבי יהודה אומר: כל שֶׁהַפְּרוֹת בִּידוֹ, קָדוּ עַל הָעֲלִינָה – רבי יהודה חולק על הסיפא וסובר, שלא החנוני אלא הלוקח נשבע ונטול, שהואיל והפירות אינם ברשותו של חנוני אלא ברשות הרבים, הרי הם כאילו ברשות בעל הבית, ולכן ידו של בעל הבית על העליונה (דמב"ט). ויש מפרשים, שרבי יהודה חולק על הרישא וסובר, שאין בעל הבית צריך שבועה כלל; שהואיל וקיבל את הפירות מהחנוני, ידו על העליונה (דש"י). אָמַר לְשִׁלְחָנִי – המחליף והפורט מטבעות: תֵּן לִי בְּדִינֵךְ מַעוֹת – מטבעות קטנים, וְנָתַן לוֹ – השולחני את המעות, אָמַר לוֹ – השולחני: תֵּן לִי אֶת הַדִּינָר – תמורת המעות שקיבלת; אָמַר לוֹ – בעל הבית: נָתַתִּי לָךְ, וְנָתַתָּ בְּאַנְפְּלִי – בארנק; ואף כאן מדובר, שהמעות מונחות ברשות הרבים, ואף אחד אינו מוחזק בהן, והואיל ומודה השולחני שמכר את המעות לבעל הבית, אלא שתובע ממנו את הדינר, לפיכך יִשָּׁבַע בְּעַל הַבֵּית – שנתן לו את הדינר ויטול את המעות. אבל אם נָתַן לוֹ אֶת הַדִּינָר – לשולחני, ובא ליטול את המעות המונחות ברשות הרבים, אָמַר לוֹ – לשולחני: תֵּן לִי אֶת הַמַּעוֹת – שקניתי ממך בדינר; אָמַר לוֹ – השולחני: נָתַתִּים לָךְ, וְהִשְׁלַכְתָּם לְתוֹךְ פִּיסָךְ – ואלו המונחות ברשות הרבים לא מכרתים לך, יִשָּׁבַע הַשִּׁלְחָנִי – כמבואר בענין הפירות. רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר: אֵין דְּרָךְ שִׁלְחָנִי לְתֵן אֶסֶר עַד שִׁטְלֵי דִינָר – כלומר אין דרכו של שולחני לתת מטבעות קטנים ולהניחם ברשות הרבים עד שיקבל תחילה את דינרו, ולכן יישבע בעל הבית שנתן לו את הדינר ויטול המעות המונחות ברשות הרבים (לפי חרמב"ט). ולפי פירוש רש"י, אף כאן חולק רבי יהודה על הרישא וסובר, שהואיל והשולחני מודה שמכר לו את המעות, מסתמא קיבל כבר את הדינר, ולכן אין בעל הבית צריך להישבע כלל. משנתנו באה להשמיע, שנחלקו תנא קמא ורבי יהודה בין בפירות של חנוני ובין במעות של שולחני, שכן בפירות של חנוני באה המשנה להשמיענו דעתו של רבי יהודה, שאף על פי שדרכו של חנוני לתת הפירות קודם שיקבל דמיאם, מכל מקום סובר רבי יהודה שידו של בעל הבית על העליונה. ובמעות של שולחני באה המשנה להשמיענו דעתו של תנא קמא, שאף על פי שאין דרך שולחני לתת המעות קודם שיקבל דינרו, מכל מקום סובר תנא קמא, ששולחני נשבע. והלכה כתנא קמא.

שלא בשבועה. ויש גורסים: אלא הוא (החנוני) נוטל בשבועה (נפ' שאין חיובו ברוד). והן נוטלין שלא בשבועה (כדין "מנה הליתני ואיני יודע אם פרעתיך" – ה"רן). והלכה כתנא קמא.

יום רביעי

באור משנה ו

כהמשך למשנה הקודמת מוסיפה משנתנו לדון בטענות שבין חנוני ללוקח (המכונה בלשון המשנה "בעל הבית"). וכן בטענות דומות שבין שולחני לבעל הבית, שאף בהן נוגהת שבועת המשנה, שנשבעים ונטולים.

אָמַר לַחֲנוּנִי: תֵּן לִי בְּדִינֵךְ פְּרוֹת – ומדובר כאן בקונה במזומנים ולא בהקפה, וְנָתַן לוֹ – החנוני את הפירות; אָמַר לוֹ – החנוני: תֵּן לִי אֶת הַדִּינָר – דמי הפירות שקיבלת. אָמַר לוֹ – הלוקח לחנוני: נָתַתִּי לָךְ, וְנָתַתָּ בְּאַנְפְּלִי – כבר שלמתי לך את הדינר ושמתי בארנק, יִשָּׁבַע בְּעַל הַבֵּית – הלוקח, שנתן לו את הדינר, ויטול את הפירות. בגמרא מבואר, שהפירות צבורים ומונחים ברשות הרבים ואין אחד מהם מוחזק בפירות, והואיל ומודה החנוני שמכרם ללוקח, אלא שתובע ממנו דמיאם, לפיכך הלוקח נשבע ונטול. ברם, אם הפירות הם ברשות אחד מהם, הרי המוציא מחברו עליו הראיה, ובכגון זה נשבע המוחזק שבועת היסט ונפטר, היינו שאם הלוקח הוא מוחזק בפירות, הרי הוא נשבע שבועת היסט ונטול הפירות; ואם החנוני הוא מוחזק, שעדיין הפירות ברשותו, הרי החנוני נשבע שבועת היסט, ואינו נתן לו את הפירות עד שישלם לו את הדינר. נָתַן לוֹ – הלוקח לחנוני – אֶת הַדִּינָר, אָמַר לוֹ – לחנוני: תֵּן לִי אֶת הַפְּרוֹת – המונחים ברשות הרבים, שקניתי אותם בדינר זה, אָמַר לוֹ – החנוני: נָתַתִּים לָךְ, וְהוֹלַכְתָּן לְתוֹךְ בֵּיתְךָ – הפירות שקניתי בדינרך כבר נתתם לך והולכתם לביתך, אבל הפירות הללו המונחים ברשות הרבים לא מכרתים לך. ויש מוסיפים לבאר ענין זה כדלקמן: החנוני טוען, שבא אליו בעל הבית ואין בידו דינר, ואמר לו: תן לי בדינר פירות ועוד מעט אביא לך את הדינר, ונתן לו את הפירות והולכים לתוך ביתו, ואחר כך חזר אליו ופרע לו את הדינר. ובעל הבית טוען: לא כי, אלא קודם שנתתי הדינר לא לקחתי פירות מעולם, ולא נתתי לך את הדינר אלא בשביל אלו הפירות שהם ברשות הרבים (וה"ר). יִשָּׁבַע הַחֲנוּנִי – שכבר נתן ללוקח את הפירות, ונטול את הפירות המונחים ברשות הרבים, שהואיל ואינו מודה שמכרם ללוקח, עדיין ברשותו הם עומדים, אלא מפני שמונחים ברשות הרבים

ז פֶּשֶׁם שְׁאֵמְרוּ: הַפּוֹגֶמֶת בְּתַבְתָּהּ לֹא תִפְרַע אֶלָּא בְּשִׁבּוּעָה; וְעַד אֶחָד מְעִידָה שֶׁהִיא פְּרוּעָה, לֹא תִפְרַע אֶלָּא בְּשִׁבּוּעָה; מִנְכָּסִים מְשַׁעְבָּדִים וּמִנְכָּסֵי יְתוּמִים, לֹא תִפְרַע אֶלָּא בְּשִׁבּוּעָה; וְהַנִּפְרַעַת שְׁלֹא בִפְנֵיו, לֹא תִפְרַע אֶלָּא בְּשִׁבּוּעָה – וְכֵן הִיתוּמִים לֹא יִפְרְעוּ אֶלָּא בְּשִׁבּוּעָה; שְׁבּוּעָה שְׁלֹא פִקְדָנוּ אָבָא, וְלֹא אָמַר לָנוּ אָבָא, וְשֶׁלֹּא מִצִּינוּ בֵּין שְׁטִרְתּוֹי שֶׁל אָבָא, שֶׁשְּׁטָר זֶה פְּרוּעַ. רַבִּי יוֹחָנָן בֶּן בְּרוּקָה אָמַר: אֶפְלוּ נִוְלַד הֵבֵן לְאַחַר מִיתַת הָאָב – הָרִי זֶה נִשְׁבַּע וְנוֹטָל. אָמַר רַבֵּן שְׁמַעוֹן בֶּן גַּמְלִיאֵל: אִם יֵשׁ עֲרִידִים, שְׁאֵמַר הָאָב בְּשַׁעַת מִיתָתוֹ: שְׁטָר זֶה אֵינוֹ פְּרוּעַ – הוּא נֹטָל שְׁלֹא בְּשִׁבּוּעָה.

ח וְאֵלוּ נִשְׁבָּעִים שְׁלֹא בְּטַעֲנָה: הַשְּׁתַּפִּין, וְהָאֶרֶיסִין, וְהָאֶפּוֹטְרוֹפִין, וְהָאִשָּׁה הַנּוֹשֵׂאת וְהַנּוֹתֶנֶת בְּתוֹךְ הַבֵּית, וְכֵן

פירוש ברטנורא

ז הפוגמת כתובתה. שמוציאה שטר כתובתה ומודה שנתקבלה מקצתה: לא תפרע אלא בשבועה. אם טוען הבעל נתקבלה כולה: עד אחד אומר וכו'. ומנכסים משועבדים ומנכסי יתומים כו'. ונפרעת שלא בפניו. כולוה אכשם קיימ, כשם שאין אחד מאלו נפרע אלא בשבועה, כך היתומים אינם נפרעים אלא בשבועה. יתומים הנפרעים מן היתומים לא יפרעו אלא בשבועה. ומיירי מתניין כגון שאלו היתומים שבאים להפרע מהן אומרים אין אנו יודעים אם פרע אבינו זה החוב אם לא, אבל אם טענו אמר לנו אבינו שלא לזה מעות הללו ולא נתחייב בחוב זה מעולם, הרי היתומים שמוציאים שטר חוב על היתומים הללו נפרעים מהם שלא בשבועה, שכל האומר לא ליתר כאומר לא פרעתי דמי, והם אינם יכולים להכחיש העדים שמעידים שאביהם לזה המעות הללו. ולא שנו רשבועה מזה שכל יתומים מן היתומים, אלא שמת מלוה בחיי מלוה, כבר נתחייב מלוה שבועה לבני לזה שלא נתקבל כלום, שהנפרע מן היתומים אפילו בשטר צריך שבועה, ואין אדם מוריש ממון שהוא חייב עליו שבועה לבניו, לפי שאין הבנים יכולים לישבע שבועה שנתחייב אביהם. ואע"פ שכן הדין, אם דין אחד דן שישבעו היתומים שבועה שלא פקדנו אבא ויפרעו מממון היתומים האחרים בשבועה זו, מה שעשו עשוי: שלא פקדנו אבא. בשעת מיתתו: ושלא אמר לנו קודם לכן, ששטר זה פרוע: הרי זה נשבע. שלא מצא בין שטרותיו של אביו ששטר זה פרוע. וכן הלכה: רבן שמעון בן גמליאל אומר. והלכה כרשב"ג:

ח שלא בטענה. שלא בטענת ברי אלא בטענת שמה, שטוענו שמה עכבת משלי. ומשום דכל הני מורי היתר לעצמם לפי שטרחו בנכסים, משום הכי רמו רבנן שבועה עליהו: והאפוטרופים. שנתעסקו בממון אדם להכניס ולהוציא ולישא וליתן. אבל באפוטרופוס של יתומים, אם מינהו ב"ד ישבע, ואם אבי יתומים מינהו לא ישבע: והאשה הנושאת ונותנת בתוך הבית. שהושיבה בעלה חנונית או אפטרופא על נכסיו: וכן הבית. אחד מן האחין שנתעסק

משניות מבוארות – קהתי

באור משנה ז

משנה זו מוסיפה ללמד בענין הנשבעים ונוטלים.

פֶּשֶׁם שְׁאֵמְרוּ – במסכת כתובות פרק ט משנה ז: הפוגמת כתבתה – אשה שבאה לגבות כתובתה והיא מודה שקיבלה כבר מקצתה, אבל בעלה טוען שפרע לה את כל הכתובה, לא תפרע – את יתרת הכתובה שהיא תובעת אֶלָּא בְּשִׁבּוּעָה – כמבואר הטעם במשנה בכתובות (עיי' שם); וְעַד אֶחָד מְעִידָה שֶׁהִיא פְּרוּעָה – וכן אם עד אחד מעיד שכבר נפרעה לה הכתובה, לא תפרע אֶלָּא בְּשִׁבּוּעָה – כמבואר שם; מִנְכָּסִים מְשַׁעְבָּדִים – האשה שבאה לגבות כתובתה מהנכסים שמכר בעלה לאחרים, וּמִנְכָּסֵי יְתוּמִים – או אלמנה שבאה לגבות כתובתה מהנכסים שהניח בעלה ליתומים, לֹא תִפְרַע אֶלָּא בְּשִׁבּוּעָה – כמבואר שם; וְהַנִּפְרַעַת שְׁלֹא בִפְנֵיו – גרושה שהלך בעלה לדרך רחוקה, והיא באה לבית דין שיגבו לה כתובתה, לֹא תִפְרַע אֶלָּא בְּשִׁבּוּעָה – כמבואר שם; והרי כל אלו נשבעות ונוטלות, וְכֵן הִיתוּמִים – כלומר: כשם שכל אחת מאלו אינה נפרעת אלא בשבועה, כך היתומים לֹא יִפְרְעוּ אֶלָּא בְּשִׁבּוּעָה – בגמרא מבואר, שמדובר ביתומים שבאים להיפרע מן היתומים, וכגון שהיתומים הנתבעים לפרוע חוב אביהם אומרים: אין אנו יודעים אם פרע אבינו את החוב הזה. אבל אם טענו, ששטר זה פרוע, ששטר זה פרוע, הרי היתומים המוציאים שטר חוב עליהם נפרעים מהם שלא בשבועה, שכל האומר: "לא לית", והריהו כאומר: "לא פרעתי", והם אינם יכולים להכחיש העדים שמעידים שאביהם לזה את המעות הללו. וכיצד היתומים נשבעים? שְׁבּוּעָה שְׁלֹא פִקְדָנוּ אָבָא – שלא ציוונו אבינו בשעת מיתתו, וְלֹא אָמַר לָנוּ אָבָא – לפני כן, בחייו, וְשֶׁלֹּא מִצִּינוּ בֵּין שְׁטִרְתּוֹי שֶׁל אָבָא – שובר או פתק, שֶׁשְּׁטָר זֶה פְּרוּעַ – בגמרא אמר: "לא שנו (שיתומים נפרעים מן היתומים בשבועה). אלא שמת מלוה בחיי לוה. אבל מת לוה בחיי מלוה, כבר נתחייב מלוה לבני לוה (היתומים) שבועה (שלא קיבל כלום, שהנפרע מן היתומים אפילו בשטר צריך שבועה – רש"י). ואין אדם מוריש שבועה לבניו" (אין אדם מוריש ממון. שהוא מחייב עליו שבועה לבניו, לפי שאין הבנים יכולים להישבע שבועה זו שנתחייב אביהם. – רש"י). רַבִּי יוֹחָנָן בֶּן

בְּרוּקָה אָמַר: אֶפְלוּ נִוְלַד הֵבֵן לְאַחַר מִיתַת הָאָב – ואינו יכול להישבע שלא אמר לו אבא ששטר זה פרוע, הָרִי זֶה נִשְׁבַּע – שלא מצא בין שטרותיו של אבא ששטר זה פרוע, וְנוֹטָל – תשלום השטר מהיתומים. אָמַר רַבֵּן שְׁמַעוֹן בֶּן גַּמְלִיאֵל: אִם יֵשׁ עֲרִידִים, שְׁאֵמַר הָאָב בְּשַׁעַת מִיתָתוֹ: שְׁטָר זֶה אֵינוֹ פְּרוּעַ, הוּא נֹטָל שְׁלֹא בְּשִׁבּוּעָה – בנו היתום גובה את השטר הזה בלא שבועה. ברום, תנא קמא סובר, שאף בכגון זה אינו נוטל אלא בשבועה, שכן חוששים אנו, שמה לא אמר אביו את דבריו אלא כדי להשמיע באזני האנשים שמשאיר לבנו ירושה גדולה, ועל ידי כך יגדל כבודו וערכו בעיניהם (תוספות). והלכה כרבן שמעון בן גמליאל.

יוס חמישי

באור משנה ח

מן התורה אין הנתבע חייב שבועה, אלא אם כן התובע בא עליו בטענת ודאי, אבל אם הוא בא בטענת ספק, פטור הנתבע משבועה. ברום, חכמים תיקנו שבועה אף בטענת ספק, שאם אדם חושד בשותפו או בארסו וכיוצא בהם, ובא עליו בטענת ספק, שמה גזל מרכושו או שמה לא דקדק בחשבון שביניהם, יכול הוא להשיבוע על כך. ולאחר שימנו בפרקנו אלו שתיקנו להם חכמים שבועה, שהיו נשבעים ונוטלים, מונה משנתנו – המסימת את הפרק – אלו הנשבעים בטענת ספק מתקנת חכמים.

וְאֵלוּ – המנויים להלן במשנתנו, נִשְׁבָּעִים שְׁלֹא בְּטַעֲנָה – שלא בטענת ודאי, אלא בטענת ספק: הַשְּׁתַּפִּין – המקבלים שדות לעבדם, והם נותנים לבעליהם מחצה או שליש או רביע מן התבואה, כפי שהוסכם ביניהם, יכולים הבעלים להשיבעם שלא נטלו משלהם כלום, וְהָאֶפּוֹטְרוֹפִין – הממונים על נכסי אחרים, או הממונים על ידי בית הדין על נכסי יתומים, נשבעים שלא עיכבו בדידיהם משל הנכסים שבאפוטרופוסתם, וְהָאִשָּׁה הַנּוֹשֵׂאת וְהַנּוֹתֶנֶת בְּתוֹךְ הַבֵּית – שהושיבה בעלה חנונית או שמינה אותה אפוטרופא, שתהא מפקחת על נכסיו, יכול בעלה להשיבעה שהיא נושאת ונותנת באמונה ולא לקחה משלו כלום (עיי' כתובות ט, ז). וְכֵן הַבֵּית – אחד מן האחים הנושא ונותן בנכסים שנפלו להם בירושה לאחר שמת אביהם, יכולים

פרק שמיני

פירוש ברטנורא

ח א ארבעה שומרים הם. [ודנין לשלש]: נושא שבר. שומר בשכר: נשבע על הכל. שלא פשע: מושלם את הכל. כל תוך דתנין במתנתין, שבוי ושבירה ומתה וגניבה ואבריה. אבל מתה מחמת מלאכה, אינו מושלם, דלאו לאוקמה ככילתא שאלה. והמשנה הווא מפורשת בהשוכר את הפועלים:

י ו ם ש ש י

אַרְבַּעַה שׁוּמְרִין הֵן – ארבעה מיני שומרים הם האמורים בתורה:
שׁוֹמֵר חַנּוּם – שהפיקד חברו בידו פיקדון והוא שומרו ללא שכר
 שמייה, **וְהַשׁוֹאֵל** – שלקח דבר מחברו להשתמש בו במשך זמן
 מסוים, מבלי לשלם שכר שימוש, **נוֹשֵׂא שֶׁכֶר** – היינו שומר שכר,
 ששומר על פיקדון חברו בשכר, **וְהַשׁוֹכֵר** – שלקח דבר מחברו בשכר

או אָבֶר; אָבֶר, וְהוּא שְׁמַת אוֹ נִשְׁפֵּר אוֹ נִשְׁבָּה אוֹ נִגְנֵב; מִשְׁפִּיעֵךְ אֲנִי, וְאָמַר: אֲמֵן – פָּטוּר.
ג הֵיכָן שׁוּרִי? אָמַר לוֹ: אֲנִי יוֹדֵעַ מָה אֶתָּה סָח, וְהוּא שְׁמַת אוֹ נִשְׁפֵּר אוֹ נִשְׁבָּה אוֹ נִגְנֵב אוֹ אָבֶר; מִשְׁפִּיעֵךְ אֲנִי, וְאָמַר: אֲמֵן – פָּטוּר. הֵיכָן שׁוּרִי? אָמַר לוֹ: אָבֶר, מִשְׁפִּיעֵךְ אֲנִי, וְאָמַר: אֲמֵן, וְהָעֵדִים מַעֲדִין אוֹתוֹ שְׁאֵכְלוּ – מִשְׁלֵם אֶת הַקֶּרֶן, הוֹדָה מַעֲצָמוֹ – מִשְׁלֵם קֶרֶן וְחֻמֶּשׁ וְאֶשֶׁם. הֵיכָן שׁוּרִי? אָמַר לוֹ: נִגְנֵב – מִשְׁפִּיעֵךְ אֲנִי, וְאָמַר: אֲמֵן, וְהָעֵדִים מַעֲדִין אוֹתוֹ שְׁנֹגְבוּ – מִשְׁלֵם תְּשֻׁלוּמֵי כָּפָל. הוֹדָה מַעֲצָמוֹ – מִשְׁלֵם קֶרֶן וְחֻמֶּשׁ וְאֶשֶׁם.
ד אָמַר לְאַחַד בְּשׁוֹק: הֵיכָן שׁוּרִי שְׁנֹגְבֶתָּ? וְהוּא אוֹמַר: לֹא גִנְבְּתִי; וְהָעֵדִים מַעֲדִין אוֹתוֹ שְׁנֹגְבוּ – מִשְׁלֵם תְּשֻׁלוּמֵי כָּפָל, טִבַּח וּמִכָּר – מִשְׁלֵם תְּשֻׁלוּמֵי אֶרְבָּעָה וְחֻמֶּשֶׁה. רָאָה עֵדִים שֶׁמְמַשְׁמָשִׁין וּבֹאִין; אָמַר: גִּנְבְּתִי, אָבֶל לֹא טִבַּחְתִּי וְלֹא מִכַּרְתִּי – אֵינוֹ מִשְׁלֵם אֶלָּא קֶרֶן.

פירוש ברטנורא

ב ואמר אמן פטור. שאילו הודה לא היה משלם כלום, נמצא שאין כאן כפירת ממון. ואע"פ שנשבע לשקר, לא חייבה תורה קרבן שבועה אלא היכא שכפרו ממון. וכן הדין אינו יכול להשביע אלא על דבר שאם הודה היה חייב לשלם ממון;

ג היכן שורי א"ל אבד. אמר לשומר חנם היכן שורי אמר ליה אבד: משיביעך אני ואמר אמן והעדים מעידים אותו שאכלו משלם את הקרן. ולא כפל. ואם הודה לו מעצמו עד שלא באו עדים, משלם קרן וחומש ואשם, כדין שבועת הפקדון, דאינה באה עד שמודה ושב מרשתתו ובא להתכפר: אמר ליה **נגנב משיביעך אני וכו'.** דשומר חנם הפוטר עצמו בטענת גנב ונשבע ובאו עדים, משלם כפל, דכתיב (שמות כ"ב) אם לא ימצא הגנב, אם לא ימצא כמו שאמר, אלא שהוא עצמו גנב, ישלם שנים. אבל אם בא לפטור עצמו בטענת אבד, אינו משלם כפל: הודה מעצמו משלם קרן וחומש ואשם. אבל כפל לא, דמודה בקנס פטור:

ד אמר לאחר מן השוק וכו'. הכא לא גרסינן משיביעך אני, דהא בלא שבועה מחייב כפל. שזה גנב ממש הוא, ובגנב כתיב ישלם שנים, ואין צורך שבועה: **עדים שממשמשיין ובאין.** רבותא אשמעונין, דאע"ג דמחמת ביערותא דעדים מודה, אפ"ה מהניא הודאה ונפטר מן הכפל. וכיון דאין כפל, פטור אף מן הטביחה שכפר בה ובאו עדים שגנב וטבח ומכר, דכל היכא דליכא כפל ליכא חיוב טביחה, דתשלומי ארבעה וחמשה אמר רחמנא, ולא תשלומי שלשה וארבעה, וכיון דכפל ליכא, בציד לא חד:

משניות מבוארות – קהתי

רבעים. והרי זה "חומש" מהתשלום (כולו). **וְאֶשֶׁם** – ויחייב הוא להביא קרבן אשם, משום שבועת הפקדון, כמפורש בתורה (ויקרא ה, כא-כה). אמר המפקיד לשומר חנינם: **הֵיכָן שׁוּרִי** – שמסרתי לך לשמירה? **אָמַר לוֹ** – השומר: **נִגְנֵב** – שורך ממני; אמר לו המפקיד: **מִשְׁפִּיעֵךְ אֲנִי** – שנכונים דברייך, שנגנב ממך שורי, **וְאָמַר** – השומר: **אֲמֵן** – והיתה זו שבועת שקר, **וְהָעֵדִים מַעֲדִין אוֹתוֹ שְׁנֹגְבוּ** – אחר כך באו עדים והעידו, שגנבו השומר עצמו, **מִשְׁלֵם תְּשֻׁלוּמֵי כָּפָל** – שכן שומר חנינם הפוטר עצמו בטענת גנב ונשבע, והעדים מעידים אותו שנגנבו, חייב לשלם כפל, כדינו של גנב, שכתוב (שמות כב, ז-ח): "אם לא ימצא הגנב... אשר ירשיעון אלהים ישלם שנים לרעהו". ברם, הפוטר עצמו בטענת אבד, אינו משלם כפל, כמו שלמדנו לעיל. **הוֹדָה מַעֲצָמוֹ** – שנשבע לשקר, ולא נגנב השור, **מִשְׁלֵם קֶרֶן וְחֻמֶּשׁ וְאֶשֶׁם** – כמו שבארנו לעיל. אבל כפל אינו משלם, שכן המודה בקנס פטור מלשלם (ענין לעיל ח, ד; ועיין בבא קמא ט, זח-ז).

שבת קודש

באור משנה ד

לאחר שלמדנו במשנה הקודמת דין שומר חנינם הטוען טענת גנב, באה משנתנו ללמד דין גנב הטוען שלא גנב.

אָמַר – אדם – **לְאַחַד בְּשׁוֹק: הֵיכָן שׁוּרִי שְׁנֹגְבֶתָּ? וְהוּא אוֹמַר: לֹא גִנְבְּתִי** – את שורך, **וְהָעֵדִים מַעֲדִין אוֹתוֹ שְׁנֹגְבוּ** – שהוא גנב את השור, **מִשְׁלֵם תְּשֻׁלוּמֵי כָּפָל** – ואף בלא שבועה חייב לשלם כפל, שגנב ממש הוא, וכתוב (שמות כב, ז): "אם ימצא הגנב ישלם שנים". **טִבַּח וּמִכָּר** – אם טבח את השור שגנב, או מכרו, **מִשְׁלֵם תְּשֻׁלוּמֵי אֶרְבָּעָה וְחֻמֶּשֶׁה** – כמו שכתוב (שמות כא, לז): "כי יגנוב איש שור או שה וטבחו או מכרו, חמשה בקר ישלם תחת השור וארבע צאן תחת השנה". **רָאָה עֵדִים שֶׁמְמַשְׁמָשִׁין וּבֹאִין** – מתקרבים לבית הדין להעיד על גנבתו, **אָמַר: גִּנְבְּתִי, אָבֶל לֹא טִבַּחְתִּי וְלֹא מִכַּרְתִּי** – ובאו עדים שגנב וטבח ומכר, **אֵינוֹ מִשְׁלֵם אֶלָּא קֶרֶן** – שהואיל והודה על הגניבה, אף על פי שלא הודה אלא משום שראה את העדים ממשמשים ובאים, פטור מן הכפל, שהמודה בקנס פטור, וכיון שפטור מכפל, פטור גם על הטביחה או המכירה,

– והנחנו הוא – **שְׁמַת אוֹ נִשְׁפֵּר אוֹ נִשְׁבָּה אוֹ נִגְנֵב**; ואמר המפקיד לשומר: **מִשְׁפִּיעֵךְ אֲנִי** – שכן הוא כדברייך, **וְאָמַר** – השומר: **אֲמֵן** – ואחר כך הודה שנשבע לשקר, **פָּטוּר** – השומר מקרבן שבועת הפקדון, שלא חייבה התורה קרבן משום שבועת הפקדון אלא בכפירת ממון, והרי אין כאן כפירת ממון, שאילו הודה השומר על האמת היה פטור מלשלם, כמו שבארנו לעיל בהקדמה; נמצא שלא הועיל בשבועתו כלום, ולפיכך – אף על פי שנשבע לשקר – פטור מקרבן שבועת הפקדון.

באור משנה ג

משנה זו היא המשך המשנה הקודמת, והיא באה ללמדנו, כיצד שומר חנינם חייב קרבן שבועה.

אמר המפקיד לשומר חנינם: **הֵיכָן שׁוּרִי** – שהפקדתי בידך? **אָמַר לוֹ** – השומר למפקיד: **אֲנִי יוֹדֵעַ מָה אֶתָּה סָח** – שלא הפקדת בידי מעולם שור לשמירה. **וְהוּא שְׁמַת** – אבל באמת הפקיד בידו שור, ומת **אוֹ נִשְׁפֵּר אוֹ נִשְׁבָּה אוֹ נִגְנֵב אוֹ אָבֶר**; ואמר המפקיד לשומר: **מִשְׁפִּיעֵךְ אֲנִי** – שכן הוא כדברייך, שלא קבלת ממני שור לשמירה, **וְאָמַר** – השומר: **אֲמֵן** – ואחר כך הודה שנשבע לשקר, **פָּטוּר** – השומר מקרבן שבועת הפקדון, לפי שלא פטר עצמו בשבועתו מן התשלומים, שהרי אף אילו הודה על האמת היה פטור מלשלם; וכיון שאין כאן כפירת ממון אין חיוב קרבן שבועה. אמר המפקיד לשומר חנינם: **הֵיכָן שׁוּרִי** – שנתתי לך לשמירה? **אָמַר לוֹ** – השומר: **אָבֶר** – לי שורך; אמר לו המפקיד: **מִשְׁפִּיעֵךְ אֲנִי** – שאבד לך שורי שהפקדתי בידך, **וְאָמַר** – השומר: **אֲמֵן** – והיתה זו שבועת שקר, **וְהָעֵדִים מַעֲדִין אוֹתוֹ שְׁאֵכְלוּ** – ואחר כך באו עדים והעידו, שהשומר עצמו אכל את השור שהפקיד חברו בידו, **מִשְׁלֵם אֶת הַקֶּרֶן** – חייב השומר לשלם למפקיד את שווי של השור. ברם, הואיל ולא הודה מעצמו שנשבע לשקר, אלא נודע הדבר על פי העדים, פטור הוא מקרבן שבועה. **הוֹדָה מַעֲצָמוֹ** – קודם שבאו העדים, שנשבע לשקר כדי לפטור עצמו מתשלומים, ולא אבד השור אלא הוא אכלו, **מִשְׁלֵם קֶרֶן וְחֻמֶּשׁ** – מלבד שווי של השור חייב השומר לשלם למפקיד תוספת של "חומש", היינו רבע מהקרן (והוא "חומש מלבר" – מבחוץ. כלומר שיחד עם הקרן יש כאן חמישה

ה אָמַר לְשׂוֹאֵל: הֵיכָן שׂוֹרֵי? אָמַר לוֹ: מֵת, וְהוּא שֹׁנֵשֶׁבֶר אוֹ נִשְׁבָּה אוֹ נִגְנֵב אוֹ אֶבֶד; נִשְׁבָּר, וְהוּא שְׁמֵת אוֹ נִשְׁבָּה אוֹ נִגְנֵב אוֹ אֶבֶד; נִשְׁבָּה, וְהוּא שְׁמֵת אוֹ נִשְׁבָּר אוֹ נִגְנֵב אוֹ אֶבֶד; נִגְנֵב, וְהוּא שְׁמֵת אוֹ נִשְׁבָּר אוֹ נִשְׁבָּה אוֹ אֶבֶד; אֶבֶד, וְהוּא שְׁמֵת אוֹ נִשְׁבָּר אוֹ נִשְׁבָּה אוֹ נִגְנֵב; מִשְׁפִּיעֵךְ אֲנִי, וְאָמַר: אֲמֵן – פֶּטוּר.

פירוש ברטנורא

ה אָמַר לְשׂוֹאֵל וְכו' פֶּטוּר. שהרי אף כשנשבע לשקר חייב את עצמו בתשלומין ואין בשבועה זו כפירת ממון:

משניות מבוארות – קהתי

– שורך, וְהוּא – והנכון הוא – שְׁמֵת אוֹ נִשְׁבָּר אוֹ נִגְנֵב אוֹ אֶבֶד; או שאמר: נִגְנֵב – ממני שורך, וְהוּא – והנכון הוא – שְׁמֵת אוֹ נִשְׁבָּר אוֹ נִשְׁבָּה אוֹ אֶבֶד; או שאמר: אֶבֶד – לי שורך, וְהוּא – הנכון הוא – שְׁמֵת אוֹ נִשְׁבָּר אוֹ נִשְׁבָּה אוֹ נִגְנֵב; ואמר לוֹ המשאיל: מִשְׁפִּיעֵךְ אֲנִי – שכן הוא כדבריו; ואמנם אין זו שבועה שהשואל מחייב בה, אלא שהשביעו המשאיל כדי לאמת דבריו בלבד ("תוספות יום טוב"), וְאָמַר – השואל: אֲמֵן – ואחר כך הודה שנשבע לשקר, פֶּטוּר – השואל מקרבן שבועה, שהרי לא הועיל בשבועתו לפטור עצמו מחיוב ממון, שאף כשנשבע לשקר חייב את עצמו בתשלומין, כמו ששינו (משנה א): "השואל משלם את הכל"; והואיל ואין בשבועה זו כפירת ממון, אין השואל חייב קרבן משום שבועת הפיקדון.

שכן ארבעה וחמישה אמרה תורה ולא שלושה וארבעה, ואם אין כפל, הרי אין כאן אלא שלושה וארבעה; לפיכך אינו משלם אלא קרן בלבד.

באור משנה ה

לאחר שלמדנו במשניות הקודמות בענין שומר חנים, ממיסכה משנה זו בענין השואל, והיא באה ללמד, כיצד השואל פטור מקרבן שבועת הפיקדון, אם נשבע לשקר ואחר כך הודה.

אָמַר – המשאיל – לְשׂוֹאֵל: הֵיכָן שׂוֹרֵי – שהשאלתיך? אָמַר לוֹ – השואל למשאיל: מֵת – שורך, שלא מחמת מלאכה, וְהוּא שֹׁנֵשֶׁבֶר – אבל באמת לא מת אלא נשבר, אוֹ נִשְׁבָּה אוֹ נִגְנֵב אוֹ אֶבֶד; או שאמר השואל: נִשְׁבָּר – שורך, וְהוּא – אבל הנכון הוא – שְׁמֵת אוֹ נִשְׁבָּה אוֹ נִגְנֵב אוֹ אֶבֶד; או שאמר השואל נִשְׁבָּה –

אגרות קודש

ב"ה, ערב חג השבועות, תשכ"ב

ברוקלין, נ. י.

לכבוד הווי"ח אי"א נוי"מ עוסק בצ"צ וכו'

מהרש"ז שי' שרגא

שלום וברכה!

לקראת חג השבועות, זמן מתן תורתנו, הבא עלינו ועל כל ישראל לטובה ולברכה, הנני בזה לאחל לך ולכל אשר לו חג שמח, ובנוסח המסורתי שקבלנו מכ"ק מו"ח אדמו"ר - לקבלת התורה בשמחה ובפנימיות.

וכדרכו של יהודי לקשר עניני יום יום עם עניני דיומא טבא, הרי יש קשר בין תוכן חילוף מכתבינו לזמן מתן תורתנו, על פי סיפור חכמינו ז"ל שלא ניתנה התורה עד שהבטחנו בנינו ערבים בעדינו. ומובן שהבטחה וערבות זו שניתנה בהר סיני מעידה שהדבר תלוי בידינו, זאת אומרת, הבטחה להשתדל שהילדים ילכו בדרך התורה והמצוות ועד למסירות נפש בפועל, וכמוכח ג"כ מהתחלת מתן תורה ועשרת הדברות, אנוכי ולא יהי' לך שהן מג' מצוות של יהרג ואל יעבור.

ולא עוד, אלא שמודגש בזה ג"כ שאם רוצים להבטיח שהילד לא יעבור על לא תרצח ולא תגנוב ולא תחמוד, הרי מוכרח שיהי' כל חינוכו מיוסד על האמונה באנוכי ובשליטת כל הענינים הנכנסים בגדר של לא יהי' לך. ולדאבונו הראינו לדעת בימינו ובדורנו שאותה אומה שדגלה בשם כל מיני פילוסופיות ואידיאלים וכו' סוף דבר הי' שנתקיים בה רק אין יראת אלקים במקום הזה והרגוני. משא"כ תורה, תורת חיים, המבטיחה לא רק חיים נצחיים בעולם הבא אלא גם חיים הראויים לשמם בעולם הזה.

בכבוד ובברכת החג.

ביאור עם "שפה ברורה – עוז והדר"

רש"י

לרבנן — תלמידיו. **הלכות קמיצה** — דורש בענינו של יום, וששה עשר בניסן היה, הוא יום תנופת העומר. **ואשקול למויאי** = ואטול שערי. **אסרתינהו** — צותה עליהן להחביאן. **אומני** = ספרים. **זווא** — זוג של ספרים, כעין מספרים. **עציץ** — כלי חרס. **ולתעניתו** — יום שלישי לתענית היה, שהתחילו להתענות בארבעה עשר בניסן. ומה שאמר המקרא ליום אתמול שלישי "ויהי ביום השלישי ותלבש אסתר מלכות" — יום שלישי לשילוח הרצים היה.

דף טו ע"ב: **וַיִּקַּח הָמָן אֶת הַלְבוּשׁ וְאֶת הַסּוּסִים**. הגמרא מביאה את פרטי המעשה: **אֶל אֲשַׁכְחִיָּה** - הלך המן ומצא את מרדכי, **דִּיתְהִי רַבֵּן קַמִּיה** - כשתלמידיו יושבים לפניו, **וּמַחֲוִי לְהוֹ הַלְבוּשׁ קַמִּיזָה לְרַבֵּן** - ומרדכי מראה להם בידו כיצד נוטלים קומץ מן המנחה. **בִּינָן דְּחוּזִיָּה מְרַדְכִי דַּאֲפִיק לְקַבְלִיהָ וְסוּסִיָּה מִיַּתֵּד בִּידִיה** - כשראה מרדכי את המן יוצא לקראתו וסוסו אחוז בידו, **מִירְתָּת - פחד. אָמַר לְהוֹ מְרַדְכִי לְרַבֵּן** - לתלמידיו, **הָאִי רְשִׁיעָא לְמִיקְטֵל נַפְשִׁי קָא אָתִי** - הרשע הזה [המן] בא להרגני, **וְזִלּוּ מִקַּמִּיה דִּי לֹא תִבּוּ בְּנַחֲלָתוֹ** - התחבאו מפניו שלא תזנקו ממנו. **בְּהִיא שְׁעִתָּא** - באותה שעה, **נִתְעַטַּף מְרַדְכִי בַטְלִיתוֹ**, וקם ליה לַצְלוֹתָא - ונעמד להתפלל ולבקש רחמים שינצל מהמן הרשע, **אָתָּא הָמָן וְיָתִיב לִיה קַמִּיָּהוּ** - בא המן והתיישב לפני מרדכי ותלמידיו, **וְאִוְרִידַּד עַד דְּסָלִיק מְרַדְכִי לַצְלוֹתֵיהּ** - והמתין עד שסיים מרדכי את תפילתו. **אָמַר לְהוֹ** - שאל המן את התלמידים, **בְּמָאי עֲסָקִיתוּ** - במה אתם עוסקים כעת. **אָמְרוּ לִיה** התלמידים, **בְּזִמְנָא שְׁבִית הַמְקַדָּשׁ הִיָּה קַיָּים, מָאן דְּמִנְדָּב מִנְחָה** - מי שמתנדב להביא קרבן מנחה, **מִיָּיתִי מְלִי קוֹמִיצָה דְּסוּלְתָא** - מרים מנחה מלוא הקומץ סולת, ומקריבו על המזבח [ושאר הסולת ניתן לאכילת הכהנים], **וּמִתְכַּפֵּר לִיה** עוונותיו. **אָמַר לְהוֹ** המן, **אָתָּא מְלִי קוֹמִיצָה קַמִּהָא דִּידְכוּ** - בא מלוא הקומץ שלכם שאתם מקריבים לה', **וְדַחֲוִי עֲשָׂרָה אֲלָפִי כִּבְרִי בְּסַפָּא דִּידִי** - ודחה את עשרת אלפי ככר כסף שאמרתי לתת לאחשוורוש לאבדכם. **אָמַר לִיה** מרדכי להמן, **רְשָׁעֵי, עֲבָד שְׁקָנָה נְכָסִים, עֲבָד לְמִי וְנִכְסִים לְמִי**, והרי הם של אדוני, והרי עבדי אתה, וכיצד אמרת 'כספא דידך', הרי זה כספי.

אָמַר לִיה המן למרדכי, **קוּם לְבוּשׁ הַנִּי מָאֲנִי** - בגדי מלכות אלו, **וּרְכֹב הָאִי סוּסִיָּא** - ועלה על הסוס הזה, **דְּכַעֲי לָךְ מִלְכָּא** - שהמלך רוצה ביקרך. **אָמַר לִיה** מרדכי, **לֹא יִכְלִנָּא** - איני רשאי ללבוש בגדי המלך ולרכב על סוסו **עַד דְּעִילָנָא לְבִי בְנִי וְאֲשָׁקוּל לְמוּיָא** - עד שאכנס לבית המרחץ ואתרחץ, ואסתפר, **דְּלָאוּ אוֹרְחָא אֲרַעָא לְאֲשַׁתְמוּשִׁי בְּמָאֲנִי דְּמִלְכָּא הָכִי** - שאין זה דרך ארץ להשתמש בכלי מלכות כשאדם בניוולו. כיון ששמעה זאת אסתר, **שָׂדְרָה אֶסְתֵּר וְאֶסְתֵּרִינְהוּ לְבוּלְהוּ בִּי בְנִי, וּלְבוּלְהוּ אֹמְנִי** - שלחה אסתר וציוותה להחביא את כל הבלנים והספרים, ולא היתה להמן ברירה, **וְעִילָיָה אִיהוּ לְבִי בְנִי** - הכניסו בעצמו לבית המרחץ, **וְאֶסְחִיָּה - רחצו, וְאִוְלִי וְאִיִּיתִי זִוּנָא מִבִּיתֵיהּ** - הלך והביא מספרים מביתו, וקָא שְׁקִיל בִּיתָא מִזִּוּיָּה - וגזר בו את שערוֹתָיו. **בְּהִירִי דְקָא שְׁקִיל לִיה** - בשעה שסיפר את מרדכי, **אִינְגַּד** - היה קרוב למות, **וְאִיתְנַח - ונאנח, אָמַר לִיה** מרדכי, **אֲמָאי קָא מִיתְנַחַת** - מדוע אתה נאנח. **אָמַר לִיה** המן, **נִכְרָא דְתָהוּ חֲשִׁיב לִיה לְמִלְכָּא מְבוּלְהוּ בְּרַבְרָנְהוּ** - אדם שהיה חשוב אצל המלך מכל השרים, **הֲשִׁתָּא לִישׁוּיָהּ בְּלֵאֲנִי וְסַפֵּר** - כעת נעשה בלן וספר. **אָמַר לִיה** מרדכי, **רְשָׁעֵי, וְלֹאֻ סַפֵּר שֶׁל כָּפַר קְרָצוֹם חֵייתִי, ואם כן חזרת למה שהיית, ומדוע אתה נאנח. וכן תִּנָּא בְּרִייתָא, הָמָן סַפֵּר שֶׁל כָּפַר קְרָצוֹם הָיָה עֲשָׂרִים וּשְׁתַּיִם שָׁנָה.**

בְּתֵר דְּשָׁקְלִינְהוּ לְמוּיָהּ, לְבָשִׁינְהוּ לְמָאֲנִיה - אחר שסיפר המן את מרדכי, הלבישו את הבגדים. **אָמַר לִיה** המן, **סָק וּרְכֹב** - עלה על הסוס וארכיבך. **אָמַר לִיה** מרדכי, **לֹא יִכְלִנָּא** לעלות על הסוס, **דְּכַחֲוִישָׁא חִילָאִי מִיָּמי תַעֲנִיתָא** - שנחלש כוחי מהתענית. **נָחִין - התכופף המן, וְסָלִיק - ומרדכי עלה על גבו ועלה על הסוס. בִּי סָלִיק - בעלייתו בָּעַט בִּיה מְרַדְכִי בהמן, אָמַר לִיה** המן, **וְכִי לֹא בְּתִיב לְבוּ (משלי כד יז) 'בְּנַפְלֵ אֹיְבֶיךָ אֶל תִּשְׁמַח', ובדואי שאין לבעוט בו. אָמַר לִיה** מרדכי, **הַנִּי מִילִי שאסור לשמוח, בִּישְׁדָּאֵל, אֲכַל בְּרִידְכוּ [-באומות העולם] בְּתִיב (דברים לג כט) 'וְאַתָּה עַל בְּמוֹתֵימוֹ תִּדְרֹךְ'.** המן הרכיב את מרדכי על הסוס, **וַיִּקְרָא לְפָנָיו בְּכָה יַעֲשֶׂה לְאִישׁ אֲשֶׁר הִמְלִיךְ חִפְצִין בִּיקְרוֹ**. **בִּי תָהוּ נִקְרוֹ וְאִוְלִי בְּשִׁבְלָא דְבִי הָמָן** - כשהלך המן ועבר בשביל שליד ביתו, **חֲוִיתִיה בְּרַתִּיהּ דְּקַיָּמָא אֲאִיגָרָא** - ראתה אותו בתו שעמדה באותה שעה על הגג, **סָבְרָה - היא חשבה, הָאִי דְרַכִּיב, אֲבוּהָ - זה שרוכב על הסוס הוא אביה [-המן]. וְהָאִי דְמִסְגִּי קַמִּיה - וזה שהולך לפניו ומנהיג את הסוס הוא מְרַדְכִי. שְׁקָלָה עֲצִיבָא - נטלה כלי חרס דְּבִית הַכְּפָא [שהוא מאוס ביותר], **וְשָׂדְרִיתִיה אֲרִישָׁא דְאֲבוּהָ - והשליכה אותו על ראש אביה. דְּלִי עֲנִיָּה - הגביה המן את עיניו לראות מי המשליך, וְחֹזֶת דְּאֲבוּהָ הוּא - ואז ראתה בתו שזה אביה, ומרוב צער נָפְלָה מֵאִיגָרָא לְאֲרַעָא - נפלה מהגג לארץ וּמָתָה.****

אומרת הגמרא: **וְהִיָּינוּ [-ולפי זה מובן מה] דְּכִתִּיב, וַיֵּשֶׁב מְרַדְכִי אֶל שַׁעַר הַמֶּלֶךְ**, ואינו מובן, שהרי שיבה היינו חזרה למצב הקודם, והרי לא היה קודם בשער המלך, שהרי היה לומד עם תלמידיו. אלא **אָמַר רַב שְׁשֵׁת, הַכוּונה שְׁשֵׁב לְשָׁקוֹ וּלְתַעֲנִיתוֹ, ועשה זאת בשער המלך. ובהמשך הפסוק נאמר, וְהָמָן נִדְרָהָ אֶל בֵּיתוֹ אֲבָל וְחִפּוּי רֹאשׁ, והיינו שהיה אֲבָל עַל בְּתוֹ שְׁמוֹתָה, וְחִפּוּי רֹאשׁ עַל הַבְּזִיוֹן וההשפלה שֶׁאִירָע לוֹ.**

פרק תשיעי - מעשר בהמה

מצוה להפריש אחת מעשר בהמות טהורות שנולדו לאדם בכל שנה, ולהקריבה בקרבן שלמים. פרק זה עוסק במצות מעשר בהמה, מצוה זו מפורשת בתורה בסוף חומש ויקרא (כו לב לד).

משנה

חובת הפרשת מעשר בהמה נהגה בין בארץ ישראל, ובין בחוצה לארץ, בין בפני הבית – בזמן שבית המקדש קיים, ובין שלא בפני הבית, אלא שבזמן שאין בית המקדש קיים אינו יכול לאכלו עד שיפול בו מום. ונוהג דווקא בבהמות חולין, אבל לא במקדשים – אינו נוהג בקרבנות שנתקדשו, שנאמר במעשר בהמה (ויקרא כו לב) 'יהיה קדש', ודרשו בגמרא (ע"ג) שאין חיובו חל על מי שכבר קדשו. ונהגה בקרבן – בהמה גסה, וצאן – בהמה דקה, ואין מתעשרין מזה על זה – אינו יכול לעשר מבקר על צאן או מצאן על בקר, כיון שהם מינים שונים. ונוהג בפכשים ובקעים, ששניהם צאן, ומתעשרין מזה על זה – ויכול לעשר מכבשים על עזים או מעזים על כבשים, כיון שהם מין אחד.

מעשר בהמה מתעשר בכל שנה מבהמות שנולדו באותה שנה, ושנה לענין זה נחשבת מראש חודש אלול זה עד ראש חודש אלול שלאחריה. ועל כך אומרת המשנה שחיוב מעשר בהמה נוהג בפחדש – בבהמות שנולדו בשנה זו, והיינו מראש חודש אלול ואילך, ופחדש – בבהמות שנולדו בשנה שעברה, והיינו לפני ראש חודש אלול, ואין מתעשרין מזה על זה – אבל אינו יכול לעשר מאלו שנולדו בשנת מעשר אחת על אלו שנולדו בשנה אחרת.

המשנה מבארת מנין שניתן לעשר מכבשים על עזים ולהיפך: שהיה ניתן לדון קל וחומר שאי אפשר לעשר מכבשים על עזים או להיפך, שהרי יש לומר, ומה אם הפחדש – הבהמות שנולדו בשנה זו והפחדש – הבהמות שנולדו בשנה זו והפחדש – שמוות להרביע שתי בהמות אלו זו בזו כיון שהם מין אחד, אף על פי כן אינם מתעשרין מזה על זה, כבשים ועזים שהם בלמים זה כזה – שאסור להרביעם זו בזו, כיון שהם מינים שונים, אינו דין שלא יהיו מתעשרין מזה על זה. תלמוד לומר (ויקרא כו לב) 'וכל מעשר בקר וצאן, משמע כל צאן אחד' – משמעות 'צאן' כוללת כל מיני בהמה דקה, וכיון שכולם כלולים בשם אחד הם מתעשרים מזה על זה.

גמרא

שנינו במשנה, מעשר בהמה נוהג בארץ ובחוצה לארץ. דנה הגמרא: לימא מתניתין סוברת דלא כרבי עקיבא שאמר שאין מעשר בהמה נוהג בחוץ לארץ, דתניא, רבי עקיבא אומר, יכול יצלה אדם מעשר בהמה מחוצה לארץ ויקריבנה, תלמוד לומר (דברים יב ו) 'והבאתם שמה עולותיכם וזבחיכם ואת מעשרותיכם', ומכך שנאמר 'מעשרותיכם' בלשון רבים, דרשו שבשתי מעשרות הכותב מדבר, אחד מעשר בהמה ואחד מעשר דגן ו-מעשר שני, והקישם הכתוב זה לזה, ללמד שממקום שאתה מעלה ממנו לירושלים מעשר דגן, משם אתה מעלה מעשר בהמה להקריבו בירושלים, וממקום שאי אתה מעלה מעשר דגן לירושלים, כגון מחוץ לארץ שאין הפירות הגדלים שם חייבים במעשר, אי אתה מעלה מעשר בהמה, הרי שמעשר בהמה אינו נוהג בחוץ לארץ, ושלא כמבואר במשנתנו שמעשר בהמה נוהג בחוץ לארץ.

דוחה הגמרא: אפילו תימא שמשנתנו סוברת כרבי עקיבא, יש לחלק, פאן – דברי רבי עקיבא נאמרו לגבי ליקרב – שאין מעשר בהמה שהופרש בחוץ לארץ ראוי להקרב במקדש, ופאן – דברי המשנה נשנו לגבי ליקרב, שגם בחוץ לארץ יש חיוב

להפריש מעשר בהמה ולהקדישו, אף שאין בו קדושת הקרבה, ונמצא שלא נחלקו בדין מעשר בהמה בחוץ לארץ. הגמרא מוכיחה שאכן לכך נתכוין רבי עקיבא: דיקא נמי – כך גם מדויק, דקא נסיב לה תלמודא – ממה שהביריתא מביאה מקור לזה שאין מעילה ומקריב מחוץ לארץ את הפסוק 'והבאתם שמה עולותיכם וזבחיכם ואת מעשרותיכם', והבאה היא הקרבת הקרבן, שמה מין שכוונת רבי עקיבא לומר שמעשר בהמה שהופרש בחוץ לארץ אינו קרב, אבל מודה שקדוש.

מקשה הגמרא: אי הכי שגם לרבי עקיבא חלה קדושה, יש לתמוה, מאחר שאינו קרב, אמאי קדוש – לענין מה חלה עליו קדושת מעשר בהמה. מתרצת הגמרא: לנאכל במומו לבעלים – שאסור לבעליו לשחטו ולאכלו עד שיפול בו מום.

שנינו במשנה: מעשר בהמה נוהג בפני הבית ושלל בפני הבית. הגמרא דנה מדוע אין מפרישים מעשר בהמה בזמן הזה, שואלת הגמרא: אי הכי אפילו האידנא נמי – אם כן שמעשר בהמה נוהג גם שלא בפני הבית, גם עתה יהיה חיוב להפרישו. משיבה הגמרא: חכמים ביטלו חיובו ואסרו להפרישו, כדרך הונוא (ולקמן נח), דאמר רב הונא בענין אחר, מדוע חכמים קבעו שכאשר בא לעשר מעשר בהמה, אינו רשאי להניח ירק מחוץ לדיר כדי למשוך את הבהמות שיצאו לחוץ, אלא צריך להביא את אימותיהן שתעמודנה בחוץ וקו געות עד שבניחו יצאו, מנייה משום יתום – משום שחששו שאם יניח ירק, תצא גם בהמה שמתה אמה בשעת לידתה, והיא אינה חייבת במעשר. ומשום כך אמרו גם שלא להפריש מעשר בהמה בזמן הזה, משום שחששו שמא יצא יתום.

מקשה הגמרא: אי הכי שאין מפרישין בזמן הזה משום חשש יתום, מעיקרא נמי לא – גם בזמן שבית המקדש היה קיים היה ראוי לגזור שלא להפריש, מחמת חשש זה. אלא בהכרח שבזמן שבית המקדש קיים אפשר בהכרח – אפשר למנוע טעות זו על ידי הכרזה שלא להכניס יתום לדיר להתעשר, ואם כן קשה, הלא נמי בזמן הזה אפשר בהכרח, ומדוע גזרו שלא להפריש מעשר בהמה בזמן הזה.

הגמרא מבארת טעם אחר מדוע אין מפרישים בזמן הזה: אלא אמר רבא, הטעם שלא יפרישו מעשר בהמה בזמן הזה, הוא משום שחששו שיבואו בו לידי תקלה, שכיון שאי אפשר להקריבו, משהיה אותו עד שיפול בו מום, ויש לחוש שיבוא לגיזה ועבודה או לשחוטו קודם שיפול בו מום.

הגמרא מביאה מקור שחכמים תקנו תקנות משום חשש תקלה: ומנא תימרא דחיישינן לתקלה, (דתנן) [דתניא], אין מקדישין שום דבר, ואין מעריבין – ואין לומר 'ערכי עלי', או 'ערך איש פלוני עלי', ולהתחייב לתת את דמי הערך להקדש, ואין מתקדישין – ואין לומר על דבר 'הרי זה חרס', וסתם חרמים הם לבדק הבית, וכל דברים אלו אסור לעשותם בזמן הזה, שכיון שאין בית המקדש קיים, אין לדברים אלו תקנה, ויכול להכשל ולהינות מהם ולמעול בהקדש. ואם עבר והקדיש בזמן הזה, או עבר והעריף, או עבר והתחייב, חייב לאבד את מה שהקדיש כדי שלא יבואו בהם לידי מכשול, ולכן, אם עשה כן על פהמה, תיעקר – צריך לעקרה, ואם עשה כן על פירות וקטנות וכלים, צריך להניחם עד שירקבו, מעות וכלי מתכות שהם דברים שאינם נרקבים, יוליף אותם לים הקטל, שאין ספינות עוברות בו, והמשליך חפץ לשם אין חשש שיגיע לידי אדם. ואיזה עיקור שאמרו שאם הקדיש בהמה תיעקר, מכניסה למקום שאין בו אוכל, ונעל דלת בפניה, והיא מתה מאליה ברעב. ומבואר בזה שחכמים תקנו תקנות משום שחששו לתקלה.

מקשה הגמרא: אי הכי, שחששו לתקלה, כבוד נמי לא ליקרב

בבורות. פרק תשיעי – מעשר בהמה דף נג עמוד א – מתוך מהדורת "אבן ישראל – (שטיינזליץ)" רכז
רש"י
תוספות

משנה מעשר בהמה ב' בכבשים ובעזים – כלומר, ונוהג בכבשים ועזים. חרש – שנוולד לאחר אלול. ישן – שנוולד קודם אלול. ואין מתעשרין חרש וישן מזה על זה – כדמפרש בגמרא. **גמרא** לימא מתניתין – דקתני נוהג בחוצה לארץ. מעשר דגן – אינו נוהג אלא בארץ, דקאמרין בפרק קמא דקדושין (לזא): כל מצוה שהיא חובת קרקע אינה נוהגת אלא בארץ, וילפינן ליה מקראי. **ליקרב** – לאו קדוש. ומתניתין דקתני "נוהג" – ליקדש קאמר. ומפרש בסמוך למאי הלכתא קדוש. דיקא נמי – דרבי עקיבא מוזקריה הוא דקממעט לה, מדנסיב תלמודא למילתיה מ"הובאתם שמה" דהיינו הקרבה. כפומי – דימתין עד שיומם ואוכלו. מעשר בהמה, בין חם בין בעל מום – דבעלים הוא, דלא אשכחן קרא דליתביה לכהן. כדרב הונא – דאמר לקמן בהאי פירקא (נחב). גזירה משום יתום – הכא נמי גזירה משום יתום, שלא יכניס יתום לדיר להתעשר, דאמר במתניתין: הכל נכנסים לדיר להתעשר חוץ מכלאים וטרופה ויוצא דופן ומחוטר זמן ויתום. להכי נקט רב הונא יתום טפי מכל חני – משום דהתם גבי מילתיה לא שייך למימר אלא לקוח ויתום לקמן בהאי פירקא. יתום – שמתה אמו בשעת לידה, זה פירש למיתה וזה פירש לחיים. מעיקרא נמי – כשהמקדש קיים, נגזר משום יתום! **אילא** – להכי לא גזרין בזמן בית המקדש – דאפשר בהכרח בית דין שלא יכניס אדם יתום לדיר להתעשר. הילכך האידינא נמי ליפרשו, ואפשר בהכרח! משום תקלה – דאין לנו על מה להקריב, וצריך לשדווי עד שיומם, ואתי ביה ליד תקלה גזיזה ועבודה, או שדוטר בלא מום. ואין מחרימין – דהרם היא קריש בהקדש, דכתיב: "כל חרם קדש קדשים" וגו'. תיעקך – דלא ליתי בה ליד תקלה. מתה מאיליה – ברעב. כבוד בירדן תליא – בתמיה. הכי קאמר – הכי פרכינן: הואיל דחיישת לתקלה – לקניניהו לאודנייהו דאינמוהו לגומי כי הכי דתייהו די גוי באמצע, ולא ליתי ליד בבורה! ומשני:

נועל דלת פתיה והיא מתה מאיליה. – אי הכי, כבוד נמי לא ליפדש! – כבוד בירדן תליא מילתא ברחם קדוש! – הכי קאמר: ליקניניהו לאודנייהו לגומי, דלא ליפדש מעיקרא! אפשר

מעשר בהמה ב' – בכל מקום רגיל להוכיז כבוד ומעשר ופסח ששון במתנותיהן, להכי תנא מעשר אגב כבוד. ופסח דנפיש מיליה תנא בפסחים. **נוהג** בארץ ובחוצה לארץ – הא דאמרין בריש "שילוח הקן" (חולין קלחב) דכל היכא דתנא "בארץ" ובחוצה לארץ – שלא לצורך, לכד מראשית הגז – היינו בהנהו דתנן בההיא מכליתא, אבל הכא לצורך הוא. **רבי** עקיבא אומר יכול יעלה אדם מעשר ב' – בתמורה בסוף "אלו קדשים" (כאב). קאמר נמי רבי עקיבא הכי, דבכור הבא מחוצה לארץ אינו קרב, דמוק התם מתניתין דמסכת חלה (פרק ד משנה יא) דבן אנטוניוס העלה בכורות מבבל ולא קבלום ממנו – כרבי עקיבא. **ברב** הונא דאמר רב הונא גזירה משום יתום – דרב הונא לקמן בפירקין (נחב). כיצד במעשרין. ושם לא שייך למיגור משום כלאים וטרופה ויוצא דופן, אבל כאן שייך למיגור משום הנהו כמו משום יתום. אלא, אידי דנקט רב הונא התם – נקטה הכא, ומיניה, דלא נקט לקוח ויתום כדנקט התם! לכך נראה לי לפרש: דנקט הכא דוקא יתום, דטעו ביה טפי מבאחריני משום דלא בקאי, דיתום נמי לא משכחת ליה אלא בזה פירש למיתה וזה פירש לחיים.

אלא משום תקלה – משמע הכא דאין מעשר בהמה נוהג בזמן הזה משום תקלה. והקשה רבינו תם בפרק "במה בהמה יוצאה" (שבת נהב) דרבי אלעזר בן עזריה הוא מעשר תריסר אלפי עגלי מעדריה בכל שנתא, ולאחר החורבן היה, דרבן יוחנן בן זכאי שהוא נשיא היה לאחר חורבן, ואחריו רבן גמליאל, ובימי רבן גמליאל מנו את רבי אלעזר בן עזריה נשיא. כדאייתא בפרק "תפלת השחר" (ברכות כב). וכן שמונה עשרה שנה היה! ואין לפרש כלל דאיירי בעישר שנותנן למלך כמו ארנוא. דהוה נמי לפרש דאמטרופוס עליו נקט בהנהו קטן שהיה מעשר. ושמואל לא בטלו מעשר בהמה כל כך סמוך לחורבן.

ואין מחרימין בזמן הזה – אפילו למאן דאמר (ערכין כטא): סתם חרמים לכהנים, אפילו במפרש לכהנים – איכא למיגור משום תקלה. דכל זמן שהם ביד בעלים וירי חן הקדש, כדאייתא לעיל בריש "כיל פסולי המוקדשין" (לבא). ובפרק קמא דעבודה זרה (יגא) פירש רש"י: דקסבר סתם חרמים לבדק הבית. ואי נמי כדפרישית. והא דאמר עולא בערכין בסוף פרק "המקדש שדדו" (כטא): "אי הואי התם הוא יחיבנא כולוהו לכהן", דקסבר סתם חרמים לכהנים, גבי הווא גברא דאחריימיהו לנכסיה –

יש לחלק, דהיינו במקרקעי. ודבלאו הכי מקשה רבינו תם: רב יהודה, דסבר התם סתם חרמים לבדק הבית, דהכי שרי התם על ידי פרייה דלישקול ארבע זוזי ושדי בנהרא? ואומר רבינו תם: דהתם במקרקעות, דאי אסרת להו איסור עולם – כל שכן דאתי ליד תקלה טפי. ומיניה, קשה: דמשמע התם דאיירי במטלטלין, דפריך עלה מהא דתניא דאין שדה חרמים נוהג אלא בזמן שהיוכל נוהג. ומשני: הא במקרקעי הא במטלטלי! ויש לומר: דמקרקעי חוצה לארץ קרי "מטלטלי", כדמסיק התם דבמטלטלי דמו. ואף על גב דקאמר: והא מעשה נופמבדינא במקרקעי נמי הוא, משמע מדקאמר "נמי" דהוה במקרקעי ובמטלטלי – מכל מקום לא התיי אלא המקרקעי לכד. וכל שכן דניחא השתא, דמכאן זה פשיטא ליה להתלמוד דבקרקעי נמי הוא עובדא, דאי לא היה התם אלא מטלטלי – לא היה שרי לה. **מעוות** וכלי מתכות יולין הנאה לים המלח – משמע דוקא לים המלח, ולא סגי בשאר נהרות. וכן משמע בפרק "כל שעה" (פסחים כחא). דבשאר נהרות בעיא שזוקה, אבל לים המלח מטיל בעיניה. וכל נמלא: הפרשי מעות לנוירוהו מות, אמרין: יולין הנאה לים המלח. ותמיה: דבהנהו עובדא דערבין (כטא) קאמר: שקול ארבע זוזי ושדי בנהרא. וכן ביזמא בפרק "הוציא לו" (נהב). קאמר: ונשקול ארבעה זוזי ושדי בנהרא. ואידך ליתשרו! ושמואל התם איירי על ידי שזוקה. ועבשוי כשאדם בא לחלל כרם רבעי או נטע רבעי – צריך לשחוק הנהו זוזי ומחלל עליהו, ולשדי בנהרא. **ואי** זה עיקור נועל דלת ב' – בבכור בזמן הזה לא היה שרין למיעבד הכי. דלא מיבעיא ישראל, שיש לו לקיים מצות נתינה, ולהמתין לכהן שירצה לקבלו אפילו יותר משלשים יום בדקה ותמשים בגסה. דהא דתנן (לעיל כבג): עד כמה חייב לטיפל – היינו אפילו בא כהן לקבלו תוך הזמן הזה, כדכתבי: אמר לו הכהן בתוך הזמן "נהנו לי" הרי זה לא יתן, אלא אפילו קבלו הכהן – לא שרי ליה כהן לכוונס לכיפה, דלא מישתמיט בשום דוכתא למתני הכי גבי בכור. ולעיל (לדא) תנן: בזכר של רחלים זקן ושערו מדולדל – משמע שהיו רגילין להתמתן עד שיפול בו מומו ויש לחלק בין בכור למקדש בזמן הזה. דבכור דשרי בנפילת מום בלא פרייה – איכא הפסד קדשים אם היה כונסו לכיפה, אבל מקדש, דאפילו נפל בו מום לא שרי בלא פדיון, ואי פריך ליה מיבעי להשלך הדמים לאיבוד, הילכך כשכנסו עכשיו לכיפה אין כאן הפסד קדשים.

אפשר כדבר יהודה – לעיל בפרק קמא (גב דבור המתחיל "דקא") פירשתי דלדין שרי לאקניי לגוי, כיון דלא סבירא לן כרב יהודה.
הקדש עליו – פירש בקונטרס: טובת הנאה שיש לו מקדושת מזבח – יכול איתן לבדק הבית. וזו טובת הנאה – דיכול לטול סלע מישראל אחר, על

מנת שיתנה לבן בתו כהן להקריבה, כדאמר בפרק "עד כמה" (בכורות כז,א). עד כאן לשון הקונטרס. ובמסכת ערכין (כח,א) מפרש בענין אחר. דתנן ב"המקדש שדהו" מחרים אדם את קדשיו, בין קדשי קדשים בין קדשים קלים. אם נדר – נותן דמים. פירוש: שכל דמי שוין לו, דחייב באחריותו. ואם נדבה – נותן טובתה. "שור זה עולה" – אומרים כמה אדם רוצה בשור זה להעלותו עולה שאינו חייב. וטובת הנאה דפרק "עד כמה" (בכורות כז,א) לא שייכא אלא בדבר הנאכל בו, דגבי הני קאמר לה תתם. וכי האי גונא קתני בערכין (כח,ב) גבי בכור, דתנן: הבכור בין תם בין בעל מום מחרימין אותו, ובוזיא צד פודין אותו? אומרים כמה אדם רוצה ליתן בבכור זה לתנו לבן בתו, או לבן אחותו. אי נמי, גבי דבר שאין נידר ונידר שייכא טובת הנאה זו, אבל בדבר הנדר ונידר – שייכא אידך טובת הנאה.
תלמוד לומר עשר תעשר – הכא אתיא היקשא ומפקא מקל וחומר, ולעיל (גבי) ובפרק "כל פסולי המקדשין" (לג,א) אתי קל וחומר ומפיק מהדיקשא. גבי פלוגתא דבית שמאי ובית הלל דשרו בית הלל אפילו לזרים. ושם (דיבור המתחיל "ובית הלל") פירשתי. ומזה

רחמנא "ויהי קדש", הא לאו הכי הוה אמינא חיילא קדושת מעשר עילוייהו השתא קדושה חמורה אקדושה קלה לא חיילא, קדושה קלה אקדושה קלה מיבעיא? מאי היא – דתנן: אחר קדש מזבח ואחר קדש בדר הבית – אין משנין אותם מקדושה לקדושה, אכל מקדישין אותו הקדש עילוי ומחרימין אותו. – מהו דתימא: התם דכל בהמה לאו לעולה קיימא; אבל הכא דכל בהמה למעשר קיימא, אף על גב דאקדושה – לא פקע איסורא למעשר מינה; למאי נפקא מינה – ב"לא יגאל" וב"לא ימכר", קא משמע לן. "והנה בפקד יבצאן ואין מתעשרין מזה על זה בפקשים ועוים שהם בלאים זה בזה – מתעשרין מזה על זה, חדש וישן שאינן בלאים זה בזה – אינו דין שיתעשרו מזה על זה תלמוד לומר: "עשר תעשר" – בשתי מעשרות הפתוב מדרב, אחד מעשר בהמה ואחד מעשר דגן, ומקיש מעשר בהמה למעשר דגן: מה מעשר דגן – מתדש על הישן לא, אף מעשר בהמה – מתדש על הישן לא. אי הכי, בפקשים ועוים נמי לימא: מקיש מעשר בהמה למעשר דגן, מה מעשר דגן – מפיין על שאינו מינו לא, אף מעשר בהמה – מפיין על שאינו מינו לא! – רבי רחמנא "צאן". – אי הכי, חדש וישן נמי! – הא פתיב "עשר תעשר". – ומה ראית אמר רבא: אמר קרא "שנה שנה" – לשנה הקשתיו ולא לדבר אחר. תנן התם: אין תורמין מפיין על שאינו מינו, ואם תרם – אין תרומתו תרומה. מנא הני מילי אמר רבי אמי אמר רבי יצאי, ואמרי לה אמר רבי אמי אמר רבי שמעון בן לקיש: "כל חלב יצהר וכל חלב תירוש ודגן" – אמרה תורה: תן חלב לזה, וחלב לזה.

אשכחן

ומשני: אפשר – בתקנתא אחריית כדבר יהודה. והא עדיפא מהך, כדאמרן בפירקא קמא (בכורות ג,ב) דמשום הכי בלא חיותיה דרב מרי – דהוה מקני לאודנייהו לגוי, משום דמפקע ליה אפילו מקדושת כהן. **הכא נמי** – גבי מעשר, אפשר בתקנתא דלא צריך לשהויי, דלישדי ביה מומא מעיקרא! ומשני: מי דע הי נפיק. **פירש עשרה** – בעשירי. **לא יבקר** – משמע שחורא לא יציאנו, אלא הוא יוצא מעצמו. וכי תימא **אפשר דשדי ביה מומא** בבוליה עדרה – קודם שיעשר, דעדיין הן חולין ומותר להטיל מום. ואחר כך יעשר, דמעשר חל על בעל מום. כדכתיב (ויקרא כז): "לא יבקר בין טוב לדע". וקפריך: **הכא נמי לגבי בכור** – דקאמרת טייל בהן מום, איכא למיפריך: מהרה יבנה בית המקדש בו! **הכא נמי אפשר בלקוחין** – שהלקוחין אין צריך להטיל בהם מום, שהרי פטורין מן המעשר, דקתני במתניתין: הלקוח והניתן לו במתנה – פטור ממעשר בהמה! ומשני: כיון דאיהו שדי מומין בבוליה עדרה, פטורין הולדים אצל – הוה לקוחים דבר מועט. ושכיחי מומי טובא דפסלי בקדשים, ואפילו דוקין שבעין פסלי, הלכך לא שכיחי בהמות להקריבה. משום הכי לא מפרישין מעשר. ו**אליבא דרבי יוסי הגלילי** – אצטרך לאשמעתינן. לרבות קדשים קלים – שאם הפקיע אצל חבירו בהמות שלמים וכפרו ונשבע עליה ואחר כך הורח – ישלם קדש וחומש ואשם, דקרינא ביה "בד" ובעמיתה, דכתיב: "ומעלה מעל בד" וכחש בעמיתו ישלם", ושלמים יש בהן לה' ובעמיתו. **הכא נמי** – דלעשרו. ויהי קדש – "עשירי יהיה קדש". קדושת מעשר – מפרש לקמן, ויעבור עליהו בלא ימכר ולא יגאל. מקדושה לקדושה – שאין קדושת מזבח חלה על קדושת בדק הבית, ואף על גב דקדושת מזבח חמורה. ולא קדושת בדק הבית על קדושת מזבח, שהיא חייב ליתן מיוחד לבדק הבית. אבל מקדישין – קדשי מזבח לקדש בדק הבית. הקדש עילוי – טובת הנאה שיש לו מקדושת מזבח יכול ליתן לבדק הבית. וזו היא טובת הנאה – דיכול לטול סלע מישראל אחר על מנת שיתנה לבן בתו כהן שיקריבנה, כדאמרן בפרק "עד כמה" (בכורות כז,א). עילוי – היינו שמעלה בדמים אותו שיעור טובת הנאה, ונותן לגובר. ומחרימין אותו – בקדשי מזבח מחרימין, ויתן לכהן כפי טובת הנאה שיש לו בהן. אבל חלק מזבח לא חיילא שום קדושה אחריית. מהו דתימא – היינו טעמא דלא חיילא קדושת מזבח אקדושת בדק הבית – דכל בהמה לאו לעולה קיימא, שהרי רוב בהמות עומדות לאכילה. הלכך, כי אקדשה לבדק הבית – שפיר אקדשה, וגמר וחיילא עלה קדושת

בדק הבית, דתו לא לשניה לקדש מזבח. אבל לגבי מעשר, דכל בהמה למעשר קיימא, אף על גב דאקדשה לשלמים – לא פקע תורת מעשר מינה. ולמאי נפקא מינה – אי הוה חיילא קדושת מעשר אשלמים הא לא חמיר מעשר משלמים! למימך עלה בלא ימכר ולא יגאל – דשלמים הוו בני פדיון. קמשמע לן: "ויהי קדש" – ולא שכבר קדש. מה מעשר דגן מחדש על הישן לא – דכתיב (דברים יד): "היוצא השדה שנה שנה", היוצא שנה אתה מעשר, ולא משנה זו לשנה שעברה, ולא משנה שעברה לשנה הבאה. מה מעשר דגן מפיין על שאינו מינו לא – כדאמרין לקמן: תן חלב לזה ולזה. וצאן – דמשמע: כל צאן מין אחד חשוב לענין מעשר. **הכתיב עשר תעשר** – דאתקש למעשר דגן, לשנה הקשתיו – לשנה הקשתיו – שלא יתרום משל שנה שעברה, שנוול קודם אלול, על שנוולו לאחר אלול. ולא לדבר אחר – מין במינו. אין תורמין – בעמשר דגן קמיייר. תן חלב לזה וחלב לזה – היינו תרומה ומעשר, כדכתיב (במדבר יח): "בהרימכם את חלבו ממנו", וקאמר רחמנא שיתן לכל אחד מעשרותיו בפני עצמו.

והכחשה הגמרא: הטעם שלא תקנו למנוע קדושת בכור בזמן הזה
 על ידי מכירת און אמו לגוי, משום שאפשר לעשות תקנה
 אחרת בדרך יהודה, דאמר רב יהודה, מותר לו לאדם להטיל
 מום בבכור קודם שצא הבכור לאויר העולם, שמתוך כך אינו
 מתקדש בבכורה. והטעם שתקנה זו עדיפה מאשר מכירת און
 אם הבכור לגוי, משום שבכור בעל מום ניתן לכהן, והמום
 מפקיעו רק מקדושת הקרבה. אבל מכירת און אמו לגוי מפקיע
 קדושת הבכור לגמרי, ואינו ניתן לכהן.
 מקשה הגמרא: אם כן הלא נמי – גם לגבי מעשר בהמה בזמן
 הזה, מדוע תיקנו שלא יפרישוהו והפקיעו בכך מצות מעשר
 בהמה לגמרי, והרי אפשר דשרי ביה מומא בעיקרא – ניתן
 לתקן שיטילו מום בעשרי מתחילה, כדי שבצאתו ותחול עליו
 קדושת מעשר, לא יתקדש להקרב, ולא יבואו בו לידי תקלה.
 מתרצת הגמרא: מי ידע ה' נפיק – וכי יודע איזו בהמה תצא
 עשירית ותתקדש ויטיל בה מום קודם המעשר. וכי הנימא
 דמפיק ליה בריש עשרה – ואם תרצה לומר, שיטיל מום בבמה
 מסוימת ואותה יוציא עשירית, והרי לא יבקר בין מוב לבין
 אחר רחמנא (ויקרא כו א), דהיינו שלא יבחר איזו בהמה תצא
 מהדיר למעשר. וכי הנימא אפשר דשרי ביה מומא בכלי
 עדריה – ואם תרצה לומר, שנתקן שיטיל מום בכל הבהמות
 שבעדרו, כדי שלא תקדש אף אחת מהן לקרבן מעשר בהמה. אי
 אפשר לתקן כן, כי מתרה רבנא ביה המקדש, ובעינן בהמה
 להקריבה – ויהיה צורך בבהמות לקרבנות. וליכא – ואם יטיל
 מום בכל בהמותיו, לא תהיינה בהמות להקריבה.
 מקשה הגמרא: אם כן, הלא נמי – גם בבכור בהמה, לא יטיל
 בו מום קודם שיוולד, כי מתרה רבנא ביה המקדש, ובעינן
 בהמה להקריבה, וליכא – לא תהיינה בהמות להקריבה. מתרצת
 הגמרא: אפשר בפשוטין, גם אם יטיל מום בכל בכורותיו,
 ישארו הפשוטין שאינן בכורות להקריבה. שבה הגמרא ומקשה:
 אם כן, הלא נמי לגבי מעשר בהמה בזמן הזה, מדוע חששו שלא
 יהיו קרבנות להקריבה, והרי אפשר בלקוחין – (בהמות נקיות),
 שחייב מעשר בהמה חל רק על בהמה שגולדה אצלו ולא על
 קניה. מתרצת הגמרא: בין דאיתו שרי ביה מומא בכלי
 עדריה – אם יטיל מום בכל עדרו, והלקוחין מועטין, ושכיחי
 מומי דפסולי בקדשים – וגם מצוי מומים הפוסלים בקדשים,
 דאפילו דוקין שבעין נמי פסלי – שהרי אף מום בקרום דק
 שבעין פוסל, לא שכיחי – לא תהיינה מצויות בהמות הראויות
 להקריבה, ולכן לא תיקנו שיטיל מום בכל הבהמות שגולדו
 אצלו.
 שנינו במשנה: מעשר בהמה נוהג בחולין אבל לא במוקדשין.
 הגמרא דנה בפטור מוקדשין ממעשר. מקשה הגמרא: מדוע
 הוצרך התנא להשמיענו שאין חייב הפרשת מעשר במוקדשין –
 מבהמות קדשים, והלא פשיטא הוא, שהרי לא דידה ניהו –
 בהמות אלו אינם שלו אלא של הקדש, ולמה יתחייב לעשרם.
 מתרצת הגמרא: משנתנינו עוסקת בקדשים קלים, כגון בהמת
 שלמים, ואלויא דרבי יוסי הגלילי, דאמר קדשים קלים מומין
 בעלים הם – שייכים לבעליהם, דתנא, נאמר לגבי שבעת
 הפקדון (ויקרא ה כא-כב) 'נפש כי תחטא ומעלה מעל פה' וכחש
 בעמיתו בפקדון וגו' ונשבע על שקר', ודורשים תיבת 'וכחש'
 לפניה ולאחריה, וכאילו נכתב 'בה' וכחש', 'בעמיתו וכחש',
 כלומר שכיחש גם בה' וגם בעמיתו, לרבות שומר שכר בפקדון
 של קדשים קלים, שחייב חומש ואשם, כיון שהן נחשבים מומין
 בעלים, כלומר אם הפקיד בהמת שלמים אצל חבירו, וכפר
 השומר ונשבע שאינה אצלו ואחר כך הודה, משלם קרן וחומש
 ומביא אשם, ואף שאין נשבעים על קדשים, על קדשים קלים
 שהם ממון בעלים נשבעים, ונמצא שיש כאן הכחשה בה'

והכחשה בעמיתו, דכרי רבי יוסי הגלילי. וכיון שכן, סלקא
 דעתך אמינא לעשרו – היה עולה על הדעת לומר שחייבין
 במעשר בהמה, קא משמע לן שאין מעשר נוהג בקדשים,
 ואפילו לא בקדשים קלים. שואלת הגמרא: ואימא הכי נמי –
 אולי נאמר שקדשים קלים חייבים במעשר, כיון ששייכים
 לבעליהם. משיבה הגמרא: 'העשרי יהיה קדש' אמר רחמנא
 (ויקרא כו א), ונלמד מזה שחייב מעשר חל רק על בהמה שקודם
 המעשר אינה קדושה, ולא על שפכר קדוש – שהיה בה קדושה
 קודם המעשר.
 מקשה הגמרא: דכתב רחמנא 'יהיה קדש' לפטור
 קדשים קלים ממעשר, הא לאו הכי הוה אמינא חיילא קדושת
 מעשר עילוייהו – אולם ללא מיעוט זה, היתה חלה קדושת
 מעשר על קדשים קלים, השתא קדושה חמורה אקדושה קלה
 לא חיילא – ומה אם קדושה חמורה אינה חלה על קדושה קלה,
 קדושה קלה אקדושה קלה מיפיעא – וכי נצרך לומר שקדושת
 מעשר הקלה אינה חלה על קדושה קלה של שאר קדשים קלים.
 הגמרא מבארת היכן מצינו שאין קדושה חמורה חלה על
 קדושה קלה: מאי היא, דתנן (תמורה לב), אחד קדשי מזבח ואחד
 קדשי בדר הבית, אין משני אותם מקדושה לקדושה – בהמה
 שהוקדשה לבדק הבית אין מקדישים אותה למזבח, אף שקדושת
 מזבח חמורה מבדק הבית. הוקדשה למזבח אין מקדישים אותה
 לבדק הבית, כלומר שיהא חייב ליתן דמיה לבדק הבית, אבל
 מקדישין אותה – את הקדוש למזבח הקדש עילוי לקדשי בדר
 הבית, שטובת הנאה שיש לו מבהמה זו הקדושה למזבח, יתן
 לבדק הבית, ומתרימין אותו – וכן יכול להחרים ולתן לכהן דמי
 טובת ההנאה שיש לו מבהמה הקדושה למזבח. ומבואר בזה
 שאין קדושת מזבח החמורה חלה על קדושת בדר הבית הקלה,
 ואם כן כל שכן שקדושת מעשר שהיא קדושה קלה, לא תחול
 על קדשים קלים, ומדוע הוצרך הכותב למעט קדשים קלים
 ממעשר בהמה. מתרצת הגמרא: מהו דתניא – שמא תאמר
 היום – מה ששנינו שאין קדושת מזבח חלה על קדושת בדר
 הבית, הוא משום דכל בהמה לאו לעולה קיימא – אין כל
 הבהמות עומדות להקריבה, שהרי רובם עומדות לאכילה, ולכן
 אינו יכול להחיל עליה קדושת מזבח. אבל הלא – כאן לגבי
 מעשר בהמה, כיון דכל בהמה למעשר קיימא – כל בהמה
 עומדת מתחילתה להתעשר, לכן, אף על גב דאקדשה לקרבן,
 לא פקע איסורא דמעשר מינה – לא יפקע חיוב מעשר בהמה
 ממנה, ולכן הוצרך הפסוק 'יהיה קדש' ללמדנו שבהמות קדשים
 קלים פטורה ממעשר בהמה.
 מקשה הגמרא: למאי נפקא מינה – איזה דין היה יוצא אם
 קדושת מעשר היתה חלה על קדשים קלים, שהוצרכנו לומר
 שאינה חלה, והלא מעשר בהמה אינו יותר קדוש משאר קדשים
 קלים. מתרצת הגמרא: שאם יפול בה מום יהא אסור לפדותו
 ואסור למוכרו שלא יעבור בלא (ימכר) (ויקרא כו א) (ימכר)
 [ימכר] (ויקרא כו ב), וזו היא חומרא שיש רק במעשר ולא בשאר
 קדשים קלים. קא משמע לן הפסוק 'יהיה קדש' שבהמות קדשים
 קלים פטורה ממעשר בהמה.
 שנינו במשנה: ונוהג בפקדון ויצאן ואין מתעשרין מזה על זה,
 בבעלים ובעלים ומתעשרין מזה על זה, בחדש ובשנן ואינן
 מתעשרין מזה על זה.
 הגמרא מביאה ברייתא הדנה בדין חדש וישן. שנינו בברייתא:
 ויהיו חדש וישן מתעשרין מזה על זה, מכל וחומר, ומה
 בבעלים ובעלים שהם מינים שונים, והם בלאים זה בזה, מכל
 מקום מתעשרין מזה על זה, חדש וישן שאין בלאים זה בזה,
 וכי אינו דין שיתעשרו מזה על זה. תלמוד לומר (דברים יד כב)
 'עשר תעשר', בשתי מעשרות הכתיב מדבר, אחד מעשר

שואלת הגמרא: אִשְׁבָּחָן – מצאנו מקור בתורה שתירוש – יין, וַיִּצְהָר – שמן, אינם מתעשרים מזה על זה, אולם תירוש ודגן וכן דגן ודגן – שני מיני דגן, כגון חטים ושעורים, מִיָּנִין שאינם מתעשרים מזה על זה, שהרי כשנאמר (במדבר יח יב) 'וכל חלב תירוש ודגן' אין החלב נסוב אלא על התירוש הסמוך לו, ולא על דגן האמור אחריו. משיבה הגמרא: דין זה נלמד בקל וחומר, וְזֶה תִּירוֹשׁ וַיִּצְהָר – זרעי גפנים וזרעי זיתים) אף על פי שֵׁאִיִּן בְּלֵאִים זֶה בָּזָה – שמותר לזורעם ביחד, מכל מקום אֵין מִתְעַשְּׂרִין מִזֶּה עַל זֶה, כיון שהם שני מינים שונים, אם כן תִּירוֹשׁ וַדָּגָן וכן דָּגָן וְדָגָן שֶׁהֵם בְּלֵאִים זֶה בָּזָה – שאסור לזורעם ביחד, אֵינוּ דִּין שֶׁלֹא יִתְעַשְּׂרוּ מִזֶּה עַל זֶה. שואלת הגמרא: וְלִרְבִּי יֵאֵשִׁיָּה דְאָמַר שֶׁהוֹרֵעַ בְּלֵאִי הַכֶּרֶם אֵינוּ לוקה עַד שִׁיִּזְרֹעַ חֲמֵה וְשִׁעוּרָה וְחִרְצָן – (גרעין ענבים) בְּמַפְּלֹת יָד – שיפיל שלשה מינים אלו יחד מידו וזרעם בבת אחת, הִיכִי מֵיִיתִי לָהּ – מהדיכן הוא מביא מקור שדגן ותירוש או דגן ודגן אינם מתעשרים מזה על זה, והרי אינו יכול ללמוד זאת בקל וחומר מתירוש ויצהר, שהרי לפי דבריו, גם דגן ודגן ואפילו תירוש ודגן אינם בלאים זה בזה. משיבה הגמרא: מֵיִיתִי לָהּ הִכִּי – רבי יאשיה לומד את הקל וחומר באופן זה, וְזֶה תִּירוֹשׁ וַיִּצְהָר שֵׁאִיִּן בְּלֵאִים זֶה בָּזָה – שמותר לזורעם ביחד אִפְּלִילוּ עַל יָדִי זריעת דָּבָר אַחֵר – מִיָּן שלישי יחד עמם, משום שאין עוברים על איסור בלאי הכרם עד שיורע שני מיני דגן יחד עם מִיָּן הכרם, ומכל מקום אֵין מִתְעַשְּׂרִין מִזֶּה עַל זֶה, אם כן תִּירוֹשׁ וַדָּגָן וכן

דָּגָן וְדָגָן שֶׁהֵם בְּלֵאִים זֶה בָּזָה – שאסור לזורעם ביחד על ידי זריעת דָּבָר אַחֵר – מִיָּן שלישי יחד עמם, דהיינו, תירוש ודגן, ודגן אסור לזרוע עם תירוש, וכי אֵינוּ דִּין שֶׁלֹא יִתְעַשְּׂרוּ מִזֶּה עַל זֶה. שואלת הגמרא: וְשֵׁנִי מִיָּנִין בְּעֶלְמָא מְנַלָּן, כלומר, מצאנו מקור רק לדגן תירוש ויצהר שאינם מתעשרים מזה על זה, ומניין שאי אפשר לעשר מזה על זה בשני מינים אחרים שאינם דגן תירוש ויצהר, כגון פולים ועדשים. משיבה הגמרא: הֵנִי דְרַבְּנָן נִינְהוּ – חיוב המעשר במינים אלו הוא רק מדרבנן, וְכָל דְּתַקְּיָנוּ דְרַבְּנָן בְּעֵין דְאִוְרִייתָא תַקְּיָנוּ – וכל חיוב שתקנו חכמים, תקנוהו כעין החיוב בדאורייתא, ואם כן יש ללמוד, מָה – כשם שדברים החייבים במעשר מדאורייתא, דהיינו דגן תירוש ויצהר, שֵׁנִי מִיָּנִין מהם אֵינוּ מִתְעַשְּׂרִין מִזֶּה עַל זֶה, דְרַבְּנָן נָמִי – כך גם דברים שחייבים במעשר מדרבנן, שני מינים אינם מתעשרים מזה על זה. הגמרא חוזרת לדון על מעשר בהמה, ומקשה ממה שאמרה לגבי מעשר דגן: אָמַר לִיה רַבָּא בַר רַב חֲנַן לֵאבְנֵי, אֵלֶּא מַעְתָּה – כיון שראינו שהמקור לדין זה שאין מעשרים מעשר דגן ממין על שאינו מינו, נלמד מיתור הכתוב שאמר 'חלב' נפרד לתירוש ו'חלב' נפרד ליצהר, אם כן לִנְבִי מַעְשֵׁר בְּהֵמָה דִּלֹא בְּתִיב בּו 'וְכָל מַעְשֵׁר בְּקָר וּמַעְשֵׁר צֹאן', דהיינו שלא נאמר 'מעשר' בנפרד על בקר ועל צאן, אלא נאמר 'מעשר' פעם אחת על בקר וצאן ביחד, כמו שנאמר (ויקרא כו לב) 'וְכָל מַעְשֵׁר בְּקָר וְצֹאן',

אגרות קודש

ב"ה, י' סיון, ה'תשכ"ב

ברוקלין, נ. י.

לכבוד קרן התולדה באה"ק ת"ו

שלום וברכה!

בפקודת כ"ק אדמו"ר שליט"א הננו לאשר קבלת מכתבם מיום לי בניסן על דבר יסוד ארגונם הנכבד, ואלו דברי המענה של כ"ק אדמו"ר שליט"א:

בודאי שענין כזה לא נצרך להסכמה מיוחדת, כיון שראשון לצוויי בורא העולם ומנהיגו ויוצר האדם הוא צווי פרו ורבו ומלאו את הארץ. והרי נוסף על זה שהתורה, תורת חיים, היא הוראה בחיי היום-יום, גם הסדר בתורה - תורה היא, כפתגם כ"ק רבינו הזקן בעל התניא והשו"ע. ולכן כבר מודגשת חשיבות הענין להיותו צווי ראשון בתורתנו הק'.

ואם בכל עת ובכל מקום מודגש הדבר ויסוד בתורתנו הק', על אחת כמה וכמה בדורנו זה ובארצנו הק', ארץ אשר עיני ה' אלקיך בה מראשית השנה ועד אחרית שנה.

ברכתי שלוחה לכל העוסקים במפעל נכבד זה ותבוא עליהם ברכת ה'.

בכבוד ובברכה.

מזכיר

בכורות. פרק תשיעי – מעשר בהמה דף נד עמוד א – מתוך מהדורת "אבן ישראל – (שטיינזלץ)" רלא רש"י

אשכנח תירוש ויצהר – דאין מעשרין מזה על זה, דהכי כתיב "חלב" לכל אחד. תירוש ודגן – דלא כתיב בתרייהו אלא חד "חלב", מנלל דלא תירוש מדגן על תירוש ומתירוש על דגן ודגן – חושיק על שעורין, ושעורין על חושיק. גפנים ויתים – אינן כלאים זה עם זה, דגן ודגן – כלאי זרעים מדרבנן, דגן ותירוש – כלאי כרם מדאורייתא. ולרבי יאשיה דאמר

– דגן ותירוש שני כלאים, ודגן ודגן אחר – כלאים, עד שיוע שילשתן בבית אחת במפולת יד. היכי מייתי לה – בקל וחומר. אפילו על ידי דבר אחר – שאם זרע מין שלישי, או חושיק או שעורים – אינן כלאים, עד שיהא שני מינין דגן ומין כרם. תירוש ודגן – שחן שני מינין, כלאים על ידי מין שלישי. או דאין דגן שחן כלאים על ידי כרם – אינו דין כו'. ושני מינין בעלמא – שאינו דגן, כגון פולין ועדשים, מנלל דלא יתעשרו מזה על זה הני – כל שאר מינין דרבנן. דמדאורייתא אינו חייב במעשר אלא דגן תירוש ויצהר, וכל תהקון – כעין דאורייתא תהקון, שלא יתעשרו ממין על שאינו מינו. יתעשרו

אשכנח תירוש ויצהר; תירוש ודגן, דגן ודגן מנן – קל וחומר: ומה תירוש ויצהר שאינן כלאים זה בזה – אין מתעשרין מזה על זה; תירוש ודגן, דגן ודגן, שהם כלאים זה בזה – אינו דין שלא יתעשרו מזה על זה ולרבי יאשיה דאמר: עד שיוע חפזה ושעורה וחרצן במפולת יד, היכי מייתי לה – מייתי לה הכי: ומה תירוש ויצהר, שאינן כלאים זה בזה אפילו על ידי דבר אחר – אין מתעשרין מזה על זה; תירוש ודגן, דגן ודגן, שהם כלאים זה בזה על ידי דבר אחר – אינו דין שלא יתעשרו מזה על זה ושני מינין בעלמא מנלל – הני דרבנן ניהו, וכל דתקינו רבנן – כעין דאורייתא תקינו, מה דאורייתא שני מינין אינן מתעשרין מזה על זה – דרבנן נמי. אמר ליה רבא בר רב חנן לאביו: אלא מעתה, גבי מעשר בהמה, דלא כתיב "וכל מעשר פקר ומעשר צאן", יתעשרו

ומה תירוש ויצהר שאינם כלאים זה בזה כו' – מחדש וישן לא מצינן למידן קל וחומר כי האי גוונא: ומה חדש וישן שאינם כלאים זה בזה, דהוי מצי למימר: מעשר של כבשים ועזים יוכיחו, שחן כלאים זה בזה ומתעשרין זה על זה – אף אני אביא תירוש ודגן, דגן ודגן. ואם תאמר: השתא נמי דעביד קל וחומר מתירוש ויצהר, אכתי כבשים ועזים של מעשר בהמה יוכיחו יש לומר: דלא שייך, משום דלא מצינו במעשר בהמה דברים של שנה אחת דאינם כלאים שלא יתעשרו מזה על זה, כמו שמצינו במעשר דגן, דאיכא תירוש ויצהר של שנה אחת ואינם כלאים, ואינם מתעשרין. אבל מקל וחומר דחדש וישן שייך למימר טפי, משום דמצינו נמי במעשר בהמה דחדש וישן שאינן כלאים (זה על זה) ואין מתעשרין מזה על זה, וכבשים ועזים שהם כלאים זה בזה – מתעשרין מזה על זה. דגן ודגן שהם כלאים זה בזה כו' – כתוב בקונטרס דכלאי זרעים של דגן ודגן דרבנן, דהומה שטעות סופר הוא, דכאן משמע שהוא דאורייתא. וכן מוכח בפרק קמא דקדושין (לטא, וכן בפרק "כל הבשר" (חולין קטוא, דפרי: כלאי זרעים ליתסרו, דהא תיבעית דף הוא, וכלי חלוקה כן כלאי הברס לכלאי זרעים, אלא שזה מותר באכילה וזה אסור אפילו בהנאה, ואפילו רבי יאשיה נמי אית ליה כלאי זרעים, ומחייב אפילו בחטה ושעורה לחודיהו משום כלאי זרעים, דהא דבר אחר" – דלא מחייב משום כלאי הברס אלא בשלשה מינין. אבל משום כלאי זרעים – חייב בתרי. וכן מוכח בסוף פרק "אורח ואת בנן" (חולין פבג) דמייתי התם: הוורע כלאים לוקח. ומסקינן: מילתא אנב אורחא קא משמע לן, דאיכא תרי גונוי כלאים. לאפוקי מדברי יאשיה, דאמר: עד שיוע חטה ושעורה וחרצן במפולת יד, קא משמע לן דכי זרע חטה וחרצן, שעורה וחרצן נמי חייב. שמע מינה דמודה רבי יאשיה בחטה ושעורה. ועוד נראה לפרש, דקרי תרי גונוי כלאים: כלאי זרעים וכלאי כרם, כגון: חטה ושעורה, חטה וחרצן. ובחד מודה רבי יאשיה דלקי, ובחד פליג. אבל חטה וחרצן, שעורה וחרצן – כולו חד גוונא הוא. ועוד יש ספרים שכתבו בהם בהדיא: "חטה וחרצן, או שעורה וחרצן", ואפילו (לספרים) שכתבו שם "שעורה" – פירושו "אור", כמו: או שעורה וחרצן, ולחכי לא מצי לאוקמי כלאים בבית אחת, כגון חטה ושעורה וחרצן דלקי תרתא, לאפוקי מדברי יאשיה, דהא לרבי יאשיה נמי לקי תרתא. וכן מוכח נמי בירושלמי במסכת כלאים פרק שמיני, דקאמר התם: כתיב "לא תורע כלאים כרמך", אלמא שאינו חייב עד שיוע שני מינין בברס, דברי רבי יאשיה. רבי יוחנן אומר: מין אחד. על דעתיה דרבי יוחנן "שורף לא תורע כלאים", לאיזה דבר נאמר "לא תורע כרמך כלאים" – להעביר עליו אפילו מין אחד. על דעתיה דרבי יאשיה כתיב "שורף לא תורע כלאים", לאיזה דבר נאמר "לא תורע כלאים", משום "כרמך" – לוקח, ואי לא מחייב רבי יאשיה בכלאי זרעים בלא כרם – אי הכי מאי בעי? "כרמך" לוי? דלא משמע לפרש דבעי למזה נאמר "כרמך" בלאו שני, שהיה לו לומר בלאו אחד – דאין קושיא דרבי יוחנן בענין זה, אלא לגמרי (כזה) בעי (במשמע) למזה לי "כרמך" כלל. הלכך כולם דואי מחייבי משום כלאי זרעים בשני מינין, אלא בכלאי זרעים פלגינן, דרבי יאשיה לא מחייב משום כרם עד דאיכא שני מיני בהדי חרצן, כגון חטה ושעורה וחרצן. ורבי יוחנן מחייב אפילו במין אחד בהדי חרצן, ואין לתמוה: לרבי יאשיה, מאי שנא דבכלאי זרעים מחייב בשני מינין, ובכלאי כרם בעי שלוש מינים? דמשמע ליה זריעת כלאים – שני מיני זרעים, וחרצן לאו מין זרעים הוא, הלכך איכא לפרושי קרא הכי: לא תורע בהדי כרמך כלאים, דהיינו שני מיני זרעים. ומיהו, רבי יהודה דאי משמע במסכת כלאים (פרק א משנה ט) דלא מחייב נמי בכלאי זרעים עד שיוע חטה ושעורה וכוסמין, או שני חטין ושעורה, או שני שעורים וחטה, דבעי כלאי זרעים בהדי "שורף", ומיהו, קרא ד"בהמתך לא תרעי כלאים" לא אפשר לו לפרושי הכי, וישנן דמנן בעלמא דרבנן – דכלאין כלאים בשני מינין דכלאין בלאי קרא – דרבנן, והוא לא כתיב אלא ודן ותירוש ויצהר. ובפרק "ביצד מברכין" (ברכות לו, א) נמי אמר דמעשר צלף דרבנן. וגבי ליטרא קציעות ביצה (ג, ג) נמי אמר דדבר שבמנין אפילו באלף לא בטיל דברבנן, ובפרק קמא דראש השנה (טו, ב) מעשר סתם חרובין דרבנן, אף על גב דבספרי לא פטר (לא) ולא) חרובי שיטה וצלמנה ולא סתם חרובין. וכל הנהו דרשות דספרי דמרבין אפילו קטנית ופירות האילן וירק לענין מעשר – אסמכתא בעלמא ניהו. וכי האי גוונא אשכחן כל מילי דשבות ומשום מצה בפרק "משילין" (ביצה לו, ב) דרשיה בתורת כהנים "משבתן" – שבות, ואסמכתא בעלמא היא. וכוון שעלתה ביד תאנה של טבל בפרק "אלו הן הלוקח" (מכות ט, ב) דכון שאכלה לוקח כו' – היינו מכת מדרות. והא דאמר בסוף "הערל" (בימות פא, א) דעיגול אינו עולה – התם רבנן כעין דאורייתא תיקון, והא דאמרין בפרק "הנודר מן הירק" (נדרים נהא, ד) דידן" משמע כל מילי דמדינא, אפילו קטנית – אומר רבינו תם דהיינו בנדרים, דהלך אחר לשון בני אדם. ודפליגי רבי אליעזר ורבי יהושע בפרק "העור והרובים" (חולין קכב, ב) דרון מינה ומינה, דרון מינה ואוקי באחרה – משבתה לה דפליגי בדאורייתא, כגון משקה היוצא מן הדגן, כגון מלילות שריסקן וסותקן, דאמר בפרק קמא דשבת (ט, א), והא דרנן במסכת פרה (פרק יא משנה ג) דבילה של תרומה שנפלה לתוך מין חטאת כו' עד דאמר: האוכלה במיתה – לאו דוקא, אלא חטאת דרבנן כעין איסור מיתה, ונפקא מינה לאלקלך טפי משאר מלקות, או לקוברו בין רשעים וגמורים. אי נמי: לסימנא בעלמא נקט דבילה, שאם נפל במי חטאת דבר שתרומוהו דאורייתא. ואף על גב דמה נפשך תרומת פירות דרבנן – מכל מקום שייך לאחמורי טפי, גזירה משום דגן תירוש ויצהר דאורייתא. ובירושלמי בריש פרק מסכת מעשרות משמע קצת דקרא דדרשין מינה חיוב מעשר בפירות וקטנית – דרשא נמורה היא. דאמר התם: "עשר תעשר" יהייתא אומר כל הדברים הייבים במעשר כו', עד: אין לי אלא הבואה, קטנית מנן? תלמוד לומר: "וכל מעשר הארץ" – לרבות שום ושלחם וגריר. יכול שאני מרבה אף העלין, זרע כרשין, זרע לפת וצגנות ובצלם, ושאר זרעוני גינה שאין נאכלין? תלמוד לומר: "מזרע הארץ" – לא כל זרעון הארץ, ומפרי העץ" – לרבות כל פירות האילן, או יכול שאני מרבה חרובי שיטה וצלמנה וחרובי גימה – תלמוד לומר: "מפרי העץ" – ולא כל פרי העץ. ירקות מנן? איסי בן עקיבא אומר: המעשרות לירקות מדבריהם. משמע דירקות מדבריהם, אלא קטנית ופירות דאורייתא. ויש לה שם דהכי קאמר: דאורייתא – כלומר, דאין להם אסמכתא מן הפסוק כמו שיש לקטנית ושאר פירות. ודבריהם נמי בפרשת "עשר תעשר" לא מייתי שום קרא לירקות. דאף על גב דתניא התם: מנין לרבות ירקות מעשרות? – בשום ושלחם וגריר איידי, כדקתני התם בהדיא. ובתורת כהנים בפרשת "אם בחקתך" מביאה בקוצר, ואינו מאריך שם כמו בספרי. ושם לא רצו להסמיך ירקות על שום פסוק, לפי שיש ענינים שנראה להם לחלק בירקות יותר מבשאר דברים. כי ההיא דקאמר בירושלמי במסכת חלה פרק "שתי נשים", אמר רבי יוחנן: רבותינו שבגולה היו מפרישין תרומות ומעשרות, עד שבאו הדברים ובטלו. מאן אינן "הרובים" – תרגומינא (אמרה). רבי ועירא רב יהודה בשם שמואל אמר: חלת חוצה לארץ אוכל והולך ואחר כך מפרשי. רבא בשם שמואל: לא חשו אלא לתרומת דגן ותירוש ויצהר. רבי אבא בשם רבי שמואל: לא חשו אלא לתרומה גדולה, אבל לירקות – אפילו לתרומה גדולה לא חשו. דתני איסי בן עקיבא: מעשרות לירקות מדבריהם. אלא מעתה גבי מעשר בהמה דלא כתיב מעשר בקר וכו' יתעשרו מזה על זה – ואם תאמר: הא אתא למילף קל וחומר מחדש וישן שאינן כלאים זה בזה ואין מתעשרין יחד לומר, דאיכא למימר: כבשים ועזים יוכיחו שהם כלאים ומתעשרין, דמרבין לעיל "מצאן" כו'. ומשני: אמר קרא "העשירי", שבא לחלק וליתן ושעירי ליה ועשירי ליה. ופריך: כבשים ועזים נמי דבשלמא אי לאו "העשירי" – לא ילפינן כבשים ועזים מקל וחומר דישן וחדש, כיון דרבי רחמנא "צאן", כדאמר, אבל השתא דכתיב "העשירי" לחלק על כל מין ומין, דאיתו כמו

אמר אבי ראשית ב' רבא אמר בלא ראשיתם ב' – תימה: בדפרק קמא דתמורה (הא) גבי הא דאמר אביי דכל (ומילתא) דאמר רחמנא לא תעביד אי עביד מהני, פריך מתורם ממין על שאני מינו, דאמר רחמנא: תן חלב לזה וחלב לזה, ותנן: דאם תרם – אין תרומתו תרומה! ומשני: אמר קרא "ראשיתם", אלמא מוקי ליה אפילו

יתעשרו מזה על זה! אמר ליה: אמר קרא "העשירי" – תן עשירי לזה, ותן עשירי לזה. – אי הכי, בפשים ועוים נמי? – "וצאן" – משמע כל צאן אחד. – הכא נמי לימא: משמע כל דגן אחד! אמר אביי: "ראשיתם", וכן אמר רבי אילעא: "ראשיתם". רבא אמר: בלא "ראשיתם" נמי, משמע כל דגן אחד – לא מצית אמרת; בשלמא התם אמרינן: "וצאן" – משמע כל צאן אחד, דאי סלקא דעתך בפשים ועוים נמי – לכתוב: "וכל מעשר בהמה". וכי תימא: אי פתיב "כל מעשר בהמה" הוי אמינא אפילו היה – "תחת" "תחת" מקדשים גמרי. ואיתי בל וחומור מחדש וישן, "בקר וצאן" למה לי בקר וצאן הוא דאין מתעשרין מזה על זה, אבל בפשים ועוים – מתעשרין. אבל הכא – מי סגיגא דלא פתיב "דגן" למעוטי שאר מינין מתקוף לה רב הונא בריה דרב נחמן: אימא לערבו לבקר וצאן! אמר ליה מר זוטרא בריה דרב נחמן: לרבא אית ליה נמי "העשירי". איכא דאמרי, אמר רבא: בלא "עשירי" נמי לא מצית אמרת בקר וצאן מתעשרין מזה על זה, דאיתקש מעשר בהמה למעשר דגן: מה מעשר דגן – ממין על שאינו מינו לא, אף מעשר בהמה – ממין על שאינו מינו לא. והא רבא הוא דאמר: "שנה" – לשנה הקשתי ולא לדבר אחר! – הדר ביה רבא מההיא. ואיפשיט אימא: חדא מיניה רב פפא אמרה. משנה מעשר בהמה מצטרף כמולא רגל בהמה רועה. וכמה היא רגל בהמה רועה ששה עשר מיל. היו בין אלו לאלו שלשים ושנים מיל – אין מצטרפין. היו לו באמצע – מביא ומעשרין באמצע. רבי מאיר אומר: הירדן מפסיק למעשר בהמה. גמרא מנא הני מילי? אמר רבה בר שילא: דאמר קרא "עוד תעברנה הצאן על ידי מונה", וקים להו לרבנן דשיתסר מיל קא ששטא ביה עינא דרועה. "היו בין אלו לאלו שלשים ושנים מיל אין מצטרפין" וכו'. שלשים ושנים הוא דאין מצטרפין, הא בציר מהי – מצטרפין והא קתני: ששה עשר מיל, מפי לא! – משום

אמר

דקא בעי למיתנא סיפא: היו לו באמצע – מביא ומעשרין באמצע. וכמה אמר רב: חמש מכאן וחמש מכאן באמצע, דהני חמש חוץ להכא וחוץ להכא. ושמואל אמר: אפילו חמש מכאן וחמש מכאן באמצע, חוץ לרועה כמאן דקא חקא, וקרנין ביה "מונה". מתיבי:

יתעשרו מזה על זה – בקר וצאן. אמר קרא העשירי – דסמך "מעשר" א"בקר" ו"עשירי" סמך א"צאן", דהשתא כתיב מעשר אבל חד וחד. כבשים ועוים נמי – לא לעשירי. כי היכי דלעיל כתיב "חלב" איצטרך ו"חלב" אתירוש דגן, ודרשינן דגן דגן מקל וחומר דתירוש ויצהר. והכא נמי דרשינן קל וחומר דחדש וישן ומשני: "וצאן" משמע כל צאן אחד. ראשיתם – סמוך ל"דגן" הוי "ראשיתם", לומר: תן ראשית לכל דגן דגן, בסדר "ויקרא קרח" בשלמא התם דרשינן וצאן משמע כל צאן אחד – דמיתיר לן קרא. דאי סלקא דעתך כבשים ועוים נמי – לא לעשירו אהדי – לכתוב רחמנא "וכל מעשר בהמה", ואנא ידענא דמין על שאני מינו לא, דאית מקל וחומר מחדש וישן. וכי תימא אי כתב בהמה הוה אמינא חיה בכלל בהמה – וליחייב היה במעשר, כדקיימא לן בבבא קמא (נד.ב.) וזיה בכלל בהמה להרבעה – משום הכי לא הוה צריך למכתב "בקר וצאן", דאנא גמיר "תחת" "תחת" מקדשים; כתיב הכא (ויקרא כו.) "תחת השבת" וכתיב התם (ויקרא כב.) "תחת אמו", והתם היה לא, דכתיב: "שור כשב ועז", הלכך לכתוב בהמה, ואיתי בל וחומור מחדש וישן דמין בשאני מינו לא. ולהכי כתב "בקר וצאן" – למימרא דבקר וצאן הוא דאין מתעשרין, הא צאן וצאן מתעשרין. אלא הכא גבי דגן – לא מיסתבר קרא למדרש דתירוש ודגן הוא דאין מתעשרין, הא דגן ודגן מתעשרין, דמי סגיגא דלא כתב "דגן" למעוטי שאר מינין דלא ליחייבו במעשר מדאורייתא אימא לערבו לבקר וצאן – כלומר, מנא ליה לרבא דלהכי כתיב "בקר וצאן", דלא יתעשרו מזה על זה אימא להכי פרטיננהו קרא בהדיא – לערבינהו דלעשרו אהדי. דאי הוה כתב בהמה – הוה מיתנין מחדש וישן, דמין בשאני מינו לא, ולהכי אדכרינהו בהדיא – למימרא דלעשירינהו אהדי וקא סלקא דעתיה דרב הונא, דמרבא לית ליה "ראשיתם" – "העשירי" נמי לית ליה לרבא, לדרוש: תן עשירי לזה ועשירי לזה, הואיל ולא כתב "מעשר בקר ומעשר צאן", ממין על שאני מינו לא – ואם תאמר: כבשים ועוים נמי – אם כן ריבויא ד"בקר וצאן" מאי אהני. ואם תאמר: מה ראתי מתסבירא, דמעטיננהו דהיקשא – לבקר וצאן אתא, דלא לעשירו אהדי, דהא לא דמו כלל אהדי. וריבויא ד"בקר וצאן" – לרביי כבשים ועוים, דהא דמו אהדי לענין קרבן, דהאומר "הרי עלי" דהצאן – יכול להביא בין כשב בין עז. הדר ביה רבא מההיא – קמייתא, וסבירא ליה נמי דלמילי אתרנייתא נמי איתקש למעוטי בקר וצאן. וכבשים ועוים דמתעשרי – נפקא לן מריבויא ד"בקר וצאן". וכי פרכין בריש שמעתין: אי הכי חדש וישן נמי – לאו פירכא

הגמרא: אָמַר לִיה מַר זֻמְרָא בְּרִיה דְּרַב נַחֲמָן לִרְב הונא בריה
 דרב נחמן, לְרַבָּא אִית לִיה נָמִי 'הַעֲשִׂירִי' – גם רבא דורש כאבי
 מכפילות לשון מעשר בפסוק 'מעשר בקר וצאן וגו' העשירי,
 שיש לתת עשירי לזה ועשירי לזה, ולכן אין מעשרים מצאן על
 בקר ולהיפך, ומשום כך אין לפרש שהכתוב פירט 'בקר וצאן'
 לומר שאפשר לעשר מזה על זה.
 הגמרא מביאה נוסח אחר בזה: אִיבָא דְאָמַרִי, כִּי אָמַר רַבָּא, מַה
 שדרש אביי מכפילות לשון מעשר, שיש לתת עשירי לזה ועשירי
 לזה, אינו, כִּי בְּלֹא 'עֲשִׂירִי' נָמִי מְצִית אָמַרְת שְׂפָקָר וְצֹאן
 מִתְעַשְּׂרִין מִזֶּה עַל זֶה, דְּהֵלֵא אִיתְקַשׁ מְעַשֵּׂר בְּהֶמְהָ לְמַעַשֵּׂר
 דְּגֵן, שְׁנֵאמַר (דברים יד ב) 'עֲשֵׂר תַעֲשֹׂר' וּבִמְבוּאָר לְעִיל (ג), וְכֵן
 מְעַשֵּׂר דְּגֵן מִמֵּין עַל שְׂאִינֵי מִינֵי לֹא מִתְעַשֵּׂר, אִם מְעַשֵּׂר בְּהֶמְהָ
 מִמֵּין עַל שְׂאִינֵי מִינֵי לֹא מִתְעַשֵּׂר.
 מקשה הגמרא: איך למד כן רבא ממה שהוקש מעשר דגן
 למעשר בהמה, וְהָא רַבָּא הוּא דְאָמַר לְעִיל (שם), שְׁמוּזָה שְׁנֵאמַר
 בפסוק זה 'שְׁנֵה שְׁנָה' לְמִדּוּנָה, שֶׁרָק לְשִׁנָּה תִּקְשְׁתִּיו – מעשר
 בהמה הוקש למעשר דגן רק לדין התלוי בשנה, והוא שלא
 יתרום מהחדש על הישן ולהיפך, וְלֹא לְרַבָּר אַחֵר, שְׁצִירָךְ
 לַהֲפִירֵשׁ מִעַשֵּׂר בַּהֲמָה דְּרוּקָא עַל מִינֵי. מִתְרַצָּת הַגְּמָרָא: הֲדָר
 בִּיה רַבָּא מְהֵרָא – חזר בו רבא מדבריו לעיל, ומסקנתו שיש
 ללמוד מהדיקש למעשר דגן הכל, ואף שמעשר בהמה מתעשר
 דרוקא מאותו מין. וְאִיכְתָּרָא אִימָא – ואם תרצה תיישב את
 הסתירה כך, הֲדָא מִינִיה רַב פָּפָא אָמְרָה – אחת משתי אמרות
 אלו, רב פפא אמרו, ורב פפא נחלק על רבא בזה.

משנה

המשנה מבארת עד איזה מרחק מצרפים בהמותיו של אדם
 להיחשב עשרה: מְעַשֵּׂר בְּהֶמְהָ מִצְטָרְפָה – בהמותיו של אדם
 מצטרפות להתחייב במעשר בהמה, כאשר הם נמצאות בְּמִלָּא
 רְגֵל בְּהֶמְהָ רוּעָה – בשטח שהבהמה יכולה להלך ולהתרחק בו
 בעת רעייתה. וְכֵן הָיָה רְגֵל בְּהֶמְהָ רוּעָה, מרחק של שְׁנֵי
 עָשָׂר מִיל, ואם היו חלקן במקום אחד וחלקן במקום אחר, והיו
 בֵּין אֵלוֹ לְאֵלוֹ שְׁלֹשִׁים וְשָׁנִים מִיל, אֵין מִצְטָרְפִין לְמִנָּה עֶשְׂרֵה
 וּפְטוּרִין מִמַּעַשֵּׂר, אבל אם היו לו בְּאִמְצָעָה בהמות נוספות הרי הן
 מצטרפות את הבהמות שבכל צד, וּמִכֵּיָא וּמְעַשְׂרִין בְּאִמְצָעָה –
 מעשר מאלו על אלו, כי האמצע מצרפם. רַבִּי מֵאִיר אָמַר אִם
 יש לו חמש בהמות מצד אחד של הירדן וחמש מצדו השני,
 הִירְדֵּן מְפָסֵק לְמַעַשֵּׂר בְּהֶמְהָ – מונע את צירופם, ופטורות
 ממעשר בהמה.

גמרא

שנינו במשנה שבהמות מצטרפות, כאשר הם בתוך שש עשרה
 מיל. שואלת הגמרא: מָנָה הָיָה מִילִי. משיבה הגמרא: אָמַר רַבָּא
 בְּרִי שִׁילָא, דְאָמַר קְרָא לְגַבִּי הַשְּׂבִים מְגָלוֹת בְּבֵל לִירוּשָׁלַיִם (ירמיה
 לג י) 'עוֹד תַּעֲבֹדֶנָּה הַצֹּאן עַל יְדֵי מוֹנֵה' – הצאן יתרחק בארץ
 ישראל, ו'תעבדונה הצאן' בשביל לעשרן כמו 'כל אשר יעבור
 תחת השבט' (ויקרא כו לב) ואמר הכתוב 'על ידי מונה' כל זמן
 שיכולות להמנות על ידי מונה – (ירמיה) אחד מצטרפות ונקראות
 צאן אחד, וחייבות במעשר, וְקִים לְהוֹ לְרַבָּנָן דְּשִׁיתֶסְר מִיל קָא
 שְׁלֵטָא בִּיה עֵינָא דְרוּעָה – וקיבלו חכמים שעד ששה עשר מיל
 שולטת עין הרועה, ולכן כל הבהמות הנמצאות בשטח זה
 מצטרפות.
 שנינו במשנה: הָיוּ בֵּין אֵלוֹ לְאֵלוֹ שְׁלֹשִׁים וְשָׁנִים מִיל אֵין
 מִצְטָרְפִין וכו'. מקשה הגמרא: מהסיפא של המשנה משמע
 שדווקא אם יש ביניהם מרחק של שְׁלֹשִׁים וְשָׁנִים מִיל הוּא דְאֵין
 מִצְטָרְפִין, הָא בְּצִיר מְהֵרָא – אבל פחות מכך, מִצְטָרְפִין, וקשה,

יִתְעַשְּׂרוּ מִזֶּה עַל זֶה. מִתְרַצָּת הַגְּמָרָא: אָמַר לִיה אַבְי, אָמַר
 קְרָא (ויקרא כו לב) 'כָּל מַעַשֵּׂר בְּקָר וְצֹאן וגו' הַעֲשִׂירִי יִהְיֶה קֹדֶשׁ
 לַה', כִּתְב הַפְסוֹק לְשׁוֹן מַעַשֵּׂר וּלְשׁוֹן עֲשִׂירִי, וּסְמַךְ 'מַעַשֵּׂר' לְבִקֵּר
 וְעֲשִׂירִי לְצֹאן, לומר כך, הֵן עֲשִׂירִי לְזֶה וְהֵן עֲשִׂירִי לְזֶה – שיש
 לתת מעשר מכל מין בפני עצמו.

מקשה הגמרא: אִי הָכִי בְּכֻשִׁים וְעוֹזִים נָמִי לֹא יִתְעַשְּׂרוּ מִזֶּה עַל
 זֶה, שֶׁאֵף שֶׁלֹא נֵאמַר 'עֲשִׂירִי' עַל כָּל אֶחָד מֵהֶם, מִכָּל מָקוֹם נִלְמַד
 בְּקַל דְּחֹמֶר מִחֹדֶשׁ וּישֵׁן, שְׁמָה חֹדֶשׁ וּישֵׁן שֶׁאֵין כְּלָאִים זֶה בִּזְה אֵין
 מִתְעַשְּׂרִין מִזֶּה עַל זֶה כְּבָשִׂים וְעוֹזִים שֶׁהֵם כְּלָאִים זֶה בִּזְה אֵינוֹ דִּין
 שֶׁלֹא יִתְעַשְּׂרוּ מִזֶּה עַל זֶה. שֶׁכֵּן מְצִינוּ לְגַבִּי מַעַשֵּׂר דָּגָן, שֶׁאֵף שֶׁלֹא
 נֵאמַר 'חֹלֵב' בְּשֵׁנֵי מִינֵי דָּגָן, מִכָּל מָקוֹם נִלְמַד בְּקַל דְּחֹמֶר מִתּוֹרִשׁ
 וַיִּצְחָר, שֶׁדָּגָן וְדָגָן שֶׁהֵם כְּלָאִים לֹא יִתְעַשְּׂרוּ מִזֶּה עַל זֶה. מִתְרַצָּת
 הַגְּמָרָא: נֵאמַר בַּמַּעַשֵּׂר בַּהֲמָה (שם) 'כָּל מַעַשֵּׂר בְּקָר וְצֹאן',
 וּמִשְׁמַע שֶׁל מִינֵי הַצֹּאן נִחְשָׁבִים אַחֵר, וְלֹכֶן כְּבָשִׂים וְעוֹזִים
 מִתְעַשְּׂרִים מִזֶּה עַל זֶה.

מקשה הגמרא: אִם כֵּן, הֲכָא נָמִי לְגַבִּי מַעַשֵּׂר דָּגָן לִימָא
 שֶׁמִּהֲכָתוּב (במדבר יח יב) 'כָּל חֹלֵב תִּירוֹשׁ וְדָגָן מִשְׁמַע, שֶׁל דָּגָן
 אַחֵר, וְכָל מִינֵי הַדָּגָן יִתְעַשְּׂרוּ מִזֶּה עַל זֶה. מִתְרַצָּת הַגְּמָרָא: אָמַר
 אַבְי, נֵאמַר (שם) 'וְדָגָן רִאשִׁיתָם', וּמִסְמִיכוּת תִּיבַת 'רִאשִׁיתָם'
 לְדָגָן נִלְמַד שִׁישׁ לַתֵּת 'רִאשִׁית' דְּהֵינֵי תְרוּמָה וּמַעַשֵּׂר לְכָל דָּגָן
 וְדָגָן בִּפְנֵי עֲצָמוֹ, וְאֵין לַעַשֵּׂר מִדָּגָן עַל זֶה דָּגָן זֶה. וְכֵן אָמַר רַבִּי
 אִילְעָא, שְׁמִ'רִאשִׁיתָם' נִלְמַד שִׁישׁ לַתֵּת 'רִאשִׁית' לְכָל דָּגָן וְדָגָן.
 הַגְּמָרָא מְבִיאָה טַעַם אַחֵר מְדוּעַ שְׁנֵי מִינֵי דָּגָן אֵינֶם מִתְעַשְּׂרִים
 מִזֶּה עַל זֶה: רַבָּא אָמַר, בְּלֹא הִלְמִיד מִ'רִאשִׁיתָם', נָמִי מִשְׁמַע
 שְׁצִירָךְ לַעַשֵּׂר כָּל דָּגָן וְדָגָן בִּפְנֵי עֲצָמוֹ, כִּי לְדִרּוֹשׁ מִכָּל חֹלֵב דָּגָן
 שֶׁל דָּגָן אַחֵר, וְאִפְשָׁר לַעַשֵּׂר מִזֶּה עַל זֶה, לֹא מְצִית אַחֲרָה,
 דְּכִשְׁלֵמָא הָתָם לְגַבִּי מַעַשֵּׂר בַּהֲמָה מוּבֵן דְאִמְרִין שְׁתִּיבַת 'וְצֹאן'
 מִשְׁמַע שֶׁל צֹאן אַחֵר, וְכָבָשִׂים וְעוֹזִים מִתְעַשְּׂרִים מִזֶּה עַל זֶה,
 דְּאִי סָלָא הֶעֱתִיד בְּכֻשִׁים וְעוֹזִים נָמִי אֵינֶם מִתְעַשְּׂרִים מִזֶּה עַל
 זֶה, הִיָּה דִי לְכָתוּב רַק 'כָּל מַעַשֵּׂר בְּהֶמְהָ' לֹלָא 'וְצֹאן', וְהֵינֵי
 יוֹדְעִים שֶׁאֵי אִפְשָׁר לַעַשֵּׂר מִכְּבָשִׂים עַל עוֹזִים שֶׁהֵם כְּלָאִים זֶה
 בִּזְה, בְּקַל דְּחֹמֶר מִחֹדֶשׁ וּישֵׁן שֶׁאֵינֶם כְּלָאִים וְאֵינֶם מִתְעַשְּׂרִים
 מִזֶּה עַל זֶה, וְתִיבַת 'וְצֹאן' הַמִּיּוֹתֶרֶת מִלְּמִדַּת שְׁכָבָשִׂים וְעוֹזִים
 מִתְעַשְּׂרִים מִזֶּה עַל זֶה. וְכִי תִּימָא אִי כְּתִיב רַק 'כָּל מַעַשֵּׂר
 בְּהֶמְהָ' הָיוּ אִמְרֵינָא שֶׁאִפְּלִי חֵיה חֵיבַת בַּמַּעַשֵּׂר, כִּי בְּכָל בַּהֲמָה
 הִיא, אִי אַתָּה יוֹכֵל לומר כֵּן, כִּי 'תַּחַת תַּחַת' מְקַדְּשִׁים נִמָּר –
 נֵאמַר בַּמַּעַשֵּׂר (ויקרא כו לב) 'כָּל אֲשֶׁר יַעֲבֹר תַּחַת הַשֶּׁבֶט', וְנֵאמַר
 בְּקִדְשִׁים (שם כב כז) 'וְהִיָּה שְׁבַעַת יָמִים תַּחַת אֹמֶר', כֵּשֶׁם שִׁתַּחַת
 אִימֹר' שְׁנֵאמַר בְּקִדְשִׁים אֵין חֵיה בְּכָלל, שְׁהָרִי חֵיה אֵינָה רֵאוּיָה
 לְקִדְשִׁים, כִּי 'תַּחַת הַשֶּׁבֶט' אֵין חֵיה בְּכָלל וְאֵינָה חֵיבַת בַּמַּעַשֵּׂר.
 וְאִם כְּבָשִׂים וְעוֹזִים אֵין מִתְעַשְּׂרִים מִזֶּה עַל זֶה, הִיָּה אִפְשָׁר לְכָתוּב
 רַק 'וְכָל מַעַשֵּׂר בַּהֲמָה' וְאִתִּי – וְנִלְמַד זֹאת בְּקַל וְחֹמֶר מִחֹדֶשׁ
 וְיָשֵׁן, כְּמוֹ שֶׁמְבוּאָר לְמַעַלָּה, תִּיבּוֹת 'בְּקָר וְצֹאן' לְמָה לִי. אֵלָּא
 בְּאוֹ לֵלַמַּד שְׂפָקָר וְצֹאן הוּא דְאֵין מִתְעַשְּׂרִין מִזֶּה עַל זֶה, אֲכָל
 בְּכֻשִׁים וְעוֹזִים מִתְעַשְּׂרִין מִזֶּה עַל זֶה. אֲכָל הֲכָא לְגַבִּי מַעַשֵּׂר דָּגָן,
 מִי סָנִיָא דְלֹא כְּתִיב – וְכִי אִפְשָׁר שֶׁלֹא לְכָתוּב 'דָּגָן', וְהָרִי הוֹצֵר
 לַהֲכָתֵב שֶׁרָק דָּגָן חֵיב בַּמַּעַשֵּׂר מִהֲתוֹרָה, וְלְמַעוֹטֵי שְׂאֵר מִינֵי,
 וְלֹכֶן אֵין לְלַמּוֹד מִזֶּה שֶׁכָּל דָּגָן אֶחָד, וְאֵין לֵנו מָקוֹר שְׁנֵי מִינֵי דָּגָן
 מִתְעַשְּׂרִים מִזֶּה עַל זֶה.

מקשה הגמרא: מִתְקִיָּה לָה רַב הוֹנָא בְּרִיה דְּרַב נַחֲמָן עַל רַבָּא,
 מִנָּיִן שֶׁהֲכָתוּב פִּירֵט 'וְכָל מַעַשֵּׂר בְּקָר וְצֹאן' לְלַמּוֹד שֶׁאֵין לַעַשֵּׂר
 בְּקָר וְצֹאן מִזֶּה עַל זֶה, אִימָא לְעָרְבֵי לְבִקֵּר בְּצֹאן – תֵּאמַר
 לַהֲפִיךְ, שֶׁאִפְשָׁר לַעֲרֹב וּלְעַשֵּׂר מִזֶּה עַל זֶה. וְהוֹצֵרֵךְ לְפִרְטֵם
 מִשּׁוּם שֶׁאֵם הִיָּה כְּתוּב 'מַעַשֵּׂר בַּהֲמָה' סַתֵּם, הֵינֵי לְמִדִּים מִמָּה
 שֶׁאֵין מַעַשְּׂרִים מִחֹדֶשׁ עַל יֵשׁ שֶׁגַם לֹא מִמֵּין עַל שְׂאִינֵי מִינֵי,
 וּפִירְטֵם כְּדִי לְלַמּוֹד שֶׁנִּתֵּן לַעַשֵּׂר מִכָּל מִין שִׁירְצָה. מִתְרַצָּת

נקטה רק בהמות המפוזרות בחוצה לארץ וארץ ישראל שאינן
מצטרפות. מתרצת הגמרא: **שְׁאֵנִי הָתָם** – שונה הדבר בגבולות
נחלות השבטים, שאף על פי שכל אחד מהם נקרא 'גבול', בכל
זאת אינם מפסיקים, משום **דְּאִמְרַי קָרָא** בפירוט גבולות הארץ
(במדרב ד'י) **'אֵת תְּחִיָּה לְכֶם הָאָרֶץ לְגִבּוֹלוֹתֶיהָ כְּכִיב'**, ולומדים
מזה ש**כֹּלֶה אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל גָּבול אֶחָד הִיא**, ואין גבולות נחלות
השבטים מחלקים בין חלקיה.
מקשה הגמרא: **אִי הָכִי** שגבולות נחלות השבטים אינם
מפסיקים, **יִרְדֵּן נָמִי** – גם הירדן, שהוא גבול נחלת בנימין, לא
יפסיק. מתרצת הגמרא: נאמר בפסוק זה **'אֶרֶץ'**, ללמד שרק
הגבולות שבתוך הארץ אינם מחלקים, **וְלֹא יִרְדֵּן**, ולכן הירדן
לבדו מפסיק.
מקשה הגמרא: **בְּשִׁלְמָא לְרַבִּי חִיָּיא בַר אֲבָא הֵיִינוּ דְקָתְנִי**
'יִרְדֵּן', משום שרק נהר הירדן נקרא 'גבול' ומפסיק, **אֲלָא לְרַבִּי**
אֲמִי לִיתִינְהוּ לְכֹלְהוּ נְהָרוֹת – אולם לרבי אמי שאמר שמועיל
גשר כדי לצרף, משמע מזה שהטעם שהירדן מפסיק הוא משום
שהבהמות אינם יכולים ללכת זה לזה, אם כן יקשה מדוע אמר
רבי מאיר דין זה דווקא לגבי הירדן ולא לגבי כל שאר הנהרות.
מסיקה הגמרא: **קָשְׁיָא**.
הגמרא תולה נידון זה במחלוקת תנאים: **(לִימָא) בְּתַנָּא** – נידון
זה האם הירדן נחשב ארץ ישראל ולא יפסיק, תלוי במחלוקת
תנאים, שנאמר **לְרַבִּי חִיָּיא בַר אֲבָא עֹבְדִים אֵת הַיִּרְדֵּן אֲרֻצָּה**
בְּנֶעֱזָן, ומשמע שדווקא **'אֲרֻצָּה'** – הארץ היא נקראת **'אֶרֶץ**
בְּנֶעֱזָן, **וְלֹא הַיִּרְדֵּן** שהוא אינו חלק מאֲרֻצָּה בְּנֶעֱזָן, דְּבַר רַבִּי יְהוּדָה
בֵּן בְּתִירְהָ רַבִּי שְׁמַעוֹן בֵּן יוֹחִי אָמַר, הֲרִי הוּא (והכתוב) **אָמַר**
לגבי שבטי ראובן וגד וחצי שבט מנשה שנטלו נחלה בעבר
הירדן (שם לד טו) **'לְקַחוּ נַחֲלָתָם מֵעֵבֶר לַיִּרְדֵּן וַיְחֹזוּ קְרָמָה מִזֶּרְחָה'**,
ויש לדרוש מסמיכות 'ירדן ירחו', מֶה – כשם שִׁירְחוּ נקראת
'אֶרֶץ בְּנֶעֱזָן' אף הַיִּרְדֵּן נחשב **'אֶרֶץ בְּנֶעֱזָן'**. נמצא שלרבי יהודה
בן בתירה הירדן מפסיק, כיון שאינו חלק מארץ ישראל. ולרבי
שמעון בן יוחי אינו מפסיק, כי אף הוא חלק מארץ ישראל.
הגמרא מבארת שלא כל נהר הירדן נקרא 'ירדן' **אֲמַר רַבָּה בַר**
בַּר תַּנְה אֲמַר רַבִּי יוֹחָנָן, **אֵין נקרא 'ירדן'**, **אֲלָא** רק חלקו
שנמשך מ**בִּית יְרֵחוֹ וְלִמְשָׁה** לעבר ים המלח, ולא חלקו העליון
שבטל חשיבותו מפני שמעורב בימות גדולות, כדלהלן. מבארת
הגמרא: **לְמָאִי הִלְכְתָּא** – לגבי איזה דין נאמר נידון זה, **אִילִימָא**
– אם לְגִדְרָא שלא ישתה ממי הירדן, שלא נאסר אלא במימי
חלקו התחתון, הרי אין זה נכון, כי הכלל בנדרים הוא, הֲלֹךְ אַחֵר
לְשׁוֹן בְּנֵי אָדָם, וְכָל הַיָּבֵא דְקָרוּ לֵיהּ – וכל מקום בנדר שאנשים
קוראים לו **'ירדן'** אִיתְּסַר לֵיהּ, וכיון שאנשים קוראים לכל אורכו
של נהר הירדן 'ירדן', הנודר ממנו אסור בכלו. **אֲלָא** נידון זה
נאמר לַעֲנִין מֵעֵשֶׂר בְּהֶמְהָ, שרק חלקו התחתון של הירדן מפסיק
בין הבהמות שבשני עבריו, ולא חלקו העליון.
הגמרא מביאה ברייתא כרבי יוחנן: **תַּנָּא נָמִי הָכִי**, שרק חלקו
התחתון של נהר הירדן נקרא 'ירדן', **יִרְדֵּן יוֹצֵא מִמַּעֲרַת פְּמִיִּים**,
וּמַחֲלָף – ועובר בְּיָמָה שֶׁל סִיכְכִי וּבְיָמָה שֶׁל מִבְּרֵיא – כנרת,
וּבְיָמָה שֶׁל סָדוּם – ים המלח, וְהוֹלֵךְ וְנוֹפֵל – ובסופו מגיע לַיָּם
הַיְדִיל, ואין נקרא 'ירדן' **אֲלָא** חלקו התחתון, הנמשך מ**בִּית**
יְרֵחוֹ וְלִמְשָׁה וראה אזור.
הגמרא ממשיכה לדון בענין שמו של נהר הירדן: **אֲמַר רַבִּי חִיָּיא**
בַּר אֲבָא אֲמַר רַבִּי יוֹחָנָן, לְמָה נִקְרָא שְׁמוֹ 'ירדן', משום שִׁיִּוֵּד
מִדֵּן – שיוצא ממקום הנקרא 'ידן'. **אֲמַר לִיה רַבִּי אֲבָא לְרַב אֲשִׁי**,
אֲתוּן מִהֶתֶם מִתְּנִיתוֹ לָהּ – אתם למדתם זאת ממשמעות שמו,
אֲנִי מִהֶמָּה מִתְּנִינִי לָהּ – ואנחנו למדנו זה מהכתוב (יהושע ט' מז)
'וַיִּקְרָאוּ לוֹ לְשֵׁם דֵּן בְּשֵׁם דֵּן אֲבִיהֶם', וְאֲמַר רַבִּי יִצְחָק, לְשֵׁם
זוֹ פְּמִיִּים, תַּנָּא, יוֹצֵא נַהֲרֵי הַיִּרְדֵּן מִמַּעֲרַת פְּמִיִּים, הרי

הגמרא מקשה על רב: **מִיתִיבִי**, שנינו בברייתא, **הָיוּ לוֹ חֲמִשׁ**
בַּהֲמוֹת בְּכַפֵּר חֲנִינְהּ וְחֲמִשׁ בַּהֲמוֹת בְּכַפֵּר עֹתָנִי, אֵין
מִצְטָרְפוֹת להתחייב במעשר בהמה, משום שיש ביניהם שלושים
ושנים מיל, **עַד שֶׁהָיָה לוֹ בַּהֲמָה אֶחָת בְּצִיפּוֹרֵי** שנמצאת בין
כפרים אלו. הרי שבהמה אחת באמצע מצרפת גם אם אין בכל
צד אלא חמש בהמות. **הֵיכָתָא דְרַבִּי**.
תַּרְנֻמָּה (והעמיד) **שְׂמוּאֵל** את הברייתא **אִילִיבָא דְרַבִּי**, שיוצאת
באמצע' אינו נסוב על הרישא שהיו חמש בהמות בכל כפר, אלא
בְּגוֹן שְׁהָיוּ תִּשְׁעַ בַּהֲמוֹת מִכָּאן וְתִשְׁעַ מִכָּאן, וְאֶחָת בְּאִמְצַעַי,
שהאמצעית מצרפת, כיון דְּהָיָה (והאמצעית) **חֲוִיָּא לְהֶכָא**
וְחֲוִיָּא לְהֶכָא – ראויה להצטרף לבהמות שבכל צד להשלימין
לעשר.
הגמרא מביאה אופן נוסף של צירוף בהמות הרחוקות זו מזו:
אֲמַר רַב פֶּסָא, וְלִשְׂמוּאֵל הסובר שהאמצעית מצרפת גם אם אין
בה כדי להשלים עשר בהמות, **אֲפִילוּ רֹעֵהָ**, אם הוא גר
באמצע, **מִצְרָפָה, וְאֲפִילוּ** אם רק **כְּלִי שֶׁל רֹעֵהָ** באמצע,
מִצְרָפָה, משום שהרועה עתיד ללכת שם כדי לקחתם, ונמצא
שיש מונה אחד המצרפם למעשר.
הגמרא מביאה ספק בצירוף זה: **בְּעֵי רַב אֲשִׁי, בְּלָבָא דְרֹעֵהָ**
מָאִי – מה הדין אם בין שני הכפרים היה כלבו של רועה, האם
מועיל לצרפם או לא. וצדדי הספק הם, האם **כִּיּוֹן דְּקָרִי לֵיהּ**
וְאֵתִי – כיון שהרועה קורא לכלב והוא בא, ואין הרועה בא
אליו, **לֹא מִצְטָרְפִי** – אין הבהמות מצטרפות, משום שאין מונה
אחד לכל העדר. **אִי דְלָמָא, וְיִמְנִין דְּלֹא אֲתִי וּמִצְטָרְפִי** אֵיהּ
לְמִיזַל וְאֲתִיָּיה – פעמים אין הכלב בא, והרועה הולך אליו
לקחתו, ואם כן נחשב כמו שיש מונה אחד לכל העדר המצרפם
למעשר. מסיקה הגמרא: **תִּיקוּ**.
שנינו במשנה: **רַבִּי מֵאִיר אָמַר הַיִּרְדֵּן מַפְסִיק לְמַעֲשֵׂר בְּהֶמְהָ**.
הגמרא דנה בטעמו של רבי מאיר: **אֲמַר רַבִּי אֲמִי, לֹא שֵׁנו**
שהירדן מפסיק, **אֲלָא כְּשֹׁאֵין שֵׁם הַנָּשֵׁר** המחבר בין שני עברי
הירדן, **אֲבָל כְּשֵׁשׁ שֵׁם הַנָּשֵׁר, הַנָּשֵׁר מִצְרָפָה**, כיון שיכולות
לעבור מצד לצד. אומרת הגמרא: **אֲלָמָא מִשּׁוּם דְּלֹא מִיָּקְרָן**
וְהוּא – מוכח מזה שהטעם שהירדן מפסיק הוא משום שאינם
יכולים ללכת מעבר לעבר. מקשה הגמרא מברייתא: **מִיתִיבִי**,
שנינו בברייתא, **הָיוּ לוֹ עֶשֶׂר בַּהֲמוֹת בְּשֵׁנֵי עֲבְרֵי הַיִּרְדֵּן אִילָף**
וְאִילָף – מצד זה ומצד זה, **אִי** שהיו מפוזרות **בְּשֵׁנֵי אֲבִטְיָלוֹת**
– שני כרכים גדולים במלכות אחת, **בְּגוֹן כֶּרֶךְ שֶׁל נֶמֶר וְכֶרֶךְ שֶׁל**
נְמוּרִי, אף על פי שסמוכים זה לזה. **אֵין מִצְטָרְפִי, וְאֵין צִרְדִּי**
לְמֶר שאם היו מפוזרות בחוצה **לְאֶרֶץ וְאֶרֶץ** (וּבְאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל),
שאינן מצטרפות. וקשה, **וְהָא חוּצָה לְאֶרֶץ וְאֶרֶץ** שאין נהר
ביניהם, **בְּמִקּוֹם שֵׁשׁ הַנָּשֵׁר דְּמִי** – הם נחשבים כמקום אחד ששני
חלקיו מחוברים על ידי גשר, **וְקָתְנִי** בברייתא **לֹא מִצְטָרְפִי**,
ומשמע שאפילו אם כל הבהמות בתוך מיל אינן מצטרפות,
ומוכח שלא כרב אמר שאמר שחיבור גשר מצרף בהמות
המפוזרות בשני מקומות.
הגמרא מביאה טעם אחר לרבי מאיר שהירדן מפסיק: **אֲלָא אֲמַר**
רַבִּי חִיָּיא בַר אֲבָא אֲמַר רַבִּי יוֹחָנָן, הֵיִינוּ מַעֲמִיָּה דְרַבִּי מֵאִיר,
דְּאֲמַר קָרָא על נחלת בני בנימין (יהושע י"ב) **'וְהַיִּרְדֵּן יִגְבֹּל אוֹתוֹ**
לְפָאת קְרָמָה', כלומר שהירדן הוא גבול נחלתם לצד מזרח, הרי
ש**הַכְּתוּב עָשָׂא** את הירדן לְגִבּוֹל בְּפָנֵי עֲצָמוֹ, ולכך דין הוא
שיפסיק בין שני עבריו.
מקשה הגמרא: **אֲלָא מַעֲתָה** שדבר שהכתוב עשאו 'גבול'
מפסיק, אם כן גם גבולות הנחלות שבין שבט זה לשבט אחר
שנקראו 'גבול', כמו שאמר **'וְהַיִּתָּר הַגָּבוֹל'** (שם י"ד י"א), **'וְעֵלָה**
הַגָּבוֹל' (שם י"ב), וכי הָכִי נָמִי הִכְתוּב עָשָׂא גָבול בְּפָנֵי עֲצָמוֹ –
וכי גם בהם נאמר שגבולם 'פסיקו את הצירוף, והלא הברייתא

בכורות. פרק תשיעי - מעשר בהמה דף נה עמוד א - מתוך מהדורת "אבן ישראל - (שטיינזלץ)" רש"י תוספות

מכפר עותני לכפר חנניה שנים ושלושים מילין, וציפורי מצרפתן באמצע. תרגומה

אליבא דרב – דהא דקתני "אחת באמצע" – לאו ארישא קאי, דאיירי

במבחש. אלא כגון שיש לו תשע מכאן ותשע מכאן כו'. **ולשמואל** – דלא בעי דתייהו

אמצעית חייזא לצירוף המנין, אפילו רועה יש לו דירה באמצע ואין לו שום בהמה

מִיָּחִיבִי: הָיָה לוֹ חֶמֶשׁ בְּכֶפֶר חֲנֻנִיהּ וְחֶמֶשׁ בְּכֶפֶר עוֹתֵנָה
- אֵין מִצְטְרָפוֹת, עַד שֶׁיֵּהָא לֹא אַחַת בְּצִיפּוּרִי. תִּיּוֹבְתָא
דְּרַבִּי תַרְנֻקָּה שְׂמוּאֵל אֱלִיפָא דְרַבִּי: כְּגוֹן שְׁהֵי תִשַּׁע
מִפְּאֵן וְתִשַּׁע מִפְּאֵן וְאַחַת בְּאַמְצָע, דִּהְיָא חֻזָּא לְהִבָּא
וְחֻזָּא לְהִבָּא. אָמַר רַב פַּאֵא: וְלִשְׂמוּאֵל - אֶפִּילוּ רוּעָה
מִצְרָפָן, וְאֶפִּילוּ כְּלוּי שֶׁל רוּעָה מִצְרָפָן. בְּעֵי רַב אֲשִׁי:
כִּלְכָּא דְרוּעָה מֵאִי בִּינֹן דְקָרִי לִיהּ וְאֲתִי - לֹא מִצְטְרָפִי,
אוּ דְלִמָּא וְיִמְנִין דְלֹא אֲתִי וּמִצְטְרָפָא אִיהוּ לְמִזִּיל וְאֲתִיָּה
תִּיקוּ. "רַבִּי מֵאִיר אוֹמֵר: הִירְדֵּן מִפְסִיק לְמַעְשֵׁר בְּהֶמְהָ".
אָמַר רַבִּי אֲמִי: לֹא שֵׁנו אֱלֹא שְׂאֵין שֵׁם גֶּשֶׁר, אָבֵל יֵשׁ
שֵׁם גֶּשֶׁר - גֶּשֶׁר מִצְרָפָן. אֱלֹמָא: מִשּׁוּם דְלֹא מִיקְרָבֵן הוּא.
מִיָּחִיבִי: הָיוּ לוֹ בִּשְׁנֵי עֶבְרֵי הִירְדֵּן אֵילָךְ וְאֵילָךְ, אוּ בִּשְׁנֵי
אַבְטִילָאוֹת, כְּגוֹן שֶׁל גִּמְר וְגִמְרִי - אֵין מִצְטְרָפִין, וְאֵין
צִירָךְ לִימֵר חוּצָה לְאַרְצֵן וְאַרְצֵן. וְהָא חוּצָה לְאַרְצֵן וְאַרְצֵן
כְּמָקוֹם שֵׁשׁ גֶּשֶׁר דְמִי, וְקִתְנִי: לֹא מִצְטְרָפִין! אֱלֹא אָמַר
רַבִּי תַיִיא בַר אָפָא אָמַר רַבִּי יוֹחֲנָן: הֵינֵנו טַעֲמִיָּה דְרַבִּי
מֵאִיר, דְאָמַר קֵרָא: "וְהִירְדֵּן יִגְבֹּל אֹתוֹ לִפְתָּא קִדְמָה" -
הַפְּתוּב עֲשָׂא גְבוּל כְּפִנֵי עֲצָמו. - אֱלֹא מַעֲתָה: "וְתֵאֵר
הַגְּבוּל" "וְעֵלָה הַגְּבוּל" - הָכִי גִמִּי הַפְּתוּב עֲשָׂא גְבוּל
כְּפִנֵי עֲצָמו! - שְׂאֵנִי הֵתֵם, דְאָמַר קֵרָא: "זֹאת תְּהִיָּה לָכֶם
הָאָרֶץ לְגִבְלֹתֶיהָ סָבִיב" - כּוֹלָה אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל גְּבוּל אֶחָד
הִיא. - אִי הָכִי, יִרְדֵּן גִּמִּי! - "אַרְצֵן" וְלֹא יִרְדֵּן, בְּשִׁלְמָא
לְרַבִּי תַיִיא בַר אָפָא - הֵינֵנו דְקִתְנִי יִרְדֵּן, אֱלֹא לְרַבִּי אֲמִי -
לִיתְיַנְיָהוּ לְכּוֹלְהוּ נְהֻרוֹת! קִשְׁיָא. לִימָא תְּנַנְא: "כִּי אַתֶּם
עֹבְרִים אֶת הִירְדֵּן אֶרְצָה כְּנָעֵן", "אַרְצָה" - אֶרֶץ כְּנָעֵן,
וְלֹא הִירְדֵּן אֶרֶץ כְּנָעֵן, דְּבַרִּי רַבִּי יְהוֹדָה בֶּן בְּתִירִיה. רַבִּי
שִׁמְעוֹן בֶּן יוֹחִי אוֹמֵר: הָרִי הוּא אוֹמֵר "מַעְבֵּר לִירְדֵּן יִרְחוֹ
קִרְבָּה מִזִּזְרָחָה", מַה יִּרְחוֹ - אֶרֶץ כְּנָעֵן, אִף יִרְדֵּן - אֶרֶץ
כְּנָעֵן. אָמַר רַבְּה בַר בַּר חֲנָה אָמַר רַבִּי יוֹחֲנָן: אֵין "יִרְדֵּן"
אֱלֹא מִבֵּית יִרְחוֹ וְלִמְסָה. לְמָא הִלְכְתָּא אִילִימָא לְגִנְדֵּר
- הִלָּךְ אַחֵר לְשׁוֹן בְּנֵי אָדָם, וְכָל תִּיּוֹבָא דְקָרוֹ לִיהּ "יִרְדֵּן"
אִיתְסַר לִיהּ! אֱלֹא לְמַעְשֵׁר בְּהֶמְהָ. תַּנְיָא גִמִּי הָכִי: יִרְדֵּן
יֹצֵא מִמְעֵרַת פְּמִיִּים, וּמִהִלָּךְ בִּרְמָה שֶׁל סִיכָב, וּבִרְמָה שֶׁל
מַבְרִיא, וּבִרְמָה שֶׁל סָדוֹם, וְהוֹלֵךְ וְנוֹפֵל לִים הַגְּדוֹל וְאֵין
עֵינָתָא

"ירדן" אלא מבית יריחו ולמטה. אמר רבי חיאי בר אבא אמר רבי יוחנן: למה נקרא שמו "ירדן" - שירד מדן. אמר ליה רבי אבא לרב אשי: אתון מהתם מתניתו לה, און מהכא מתנינן לה: "ויקראו לו ללשם דן בשם דן אביהם", ואמר רבי יצחק: לשם זו פמיים, ותנאי: יוצא ירדן ממערת פמיים. אמר רב כהנא: זכרותיה דירדנא ממערת פמיים; היא דאמר: "לא שתינא מיום ממערת פמיים" - איתסר ליה בבוליה ירדנא. זכרותא דדמא - כבדא; כדרבי יצחק, דאמר רבי יצחק: כבד שנימוח - ממזא ברכיעות. זכרותא דמאי - פרת; דאמר רב יהודה אמר רב: הנודר ממימי פרת - אסור בכל מימות שבעולם. היכי דמי אילמא דאמר: "לא שתינא ממימי דפרת" - מי פרת הוא דלא שתינא, הא מנהרא אחרניא - שתינא! אלא דאמר: "לא שתינא ממים דאתו מפרת": דאמר רב יהודה אמר רב: כל הנהרות - למטה משלש נהרות, ושלש נהרות - למטה מפרת. - והאיכא

בבורות. פרק תשיעי – מעשר בהמה דף נה עמוד ב – מתוך מהדורת "אבן ישראל – (שטיינזליץ)"
תוספות

הוא פרת דמעיִקרא – פירוש: ולא מפני שהוא קטן קורוהו "רביעי". דהוא פרת דמעיִקרא – ששמו פרת מקודש שמתחיל לפרד לארבעה ראשים. וכשמתחיל לפרד יוצאים הנזרים זה לצד זה וזה לצד זה; ופרת הולך ביורש לדרך הילוכו. ובפרשת שקלים יסד רבי אליעזר הקליר בסילוק: דפרת תוקפו כנגד שני נהרות. וכן נשמע בבראשית רבה שהוא גדול, שאומרים לפרת: מפני מה אין קולך הולך?

והוא אומר: פירותיו מעידין עלי. אומרים לחדקל: מפני מה קולך הולך? והוא אומר: הלואי אשמיני קולי ואראה. משמע דחדקל קטן מפרת. וקצת קשה: דאמר בפרק "כל הנשבעין" (שבועות מזב), "עד הנזהר הגדול נזהר פרת" – עבד מלך כמלך. דמשמע דוקא משום ארץ ישראל קורוהו "גדול". **מסייע** ליה לשמואל דאמר שמואל נהרא מכיפה מיברך – אף על גב דשמואל איירי בבכ הנדרות. ולרבי מאיר משמע דנקט פרת דוקא, דנקרא שמו "פרת" שמימי פרים ורבים – אינו אלא משום דפרת מתנדר יותר. לפי שהוא חשוב יותר מן האחרים. אי נמי, לפי שהוא ראש לכולם נקרא "פרת", וכן שם שכולם מתברכים ומכיפה דפרת. וכן פירש רבינו תם בתשובה: לפי שפרת הוא למעלה מכל הנדרות, והוא רמאי, שכל הנדרות שותין ממנו, תלה הכתוב פריה ורביה בו, וכשהוא רבה – כל הנדרות רבין. **מכיפית** מיברך – מסלע שלו, כדמתרגם סלע = כיפה.

מטרא במערבא סהדא רבה פרת – כאן משמע דפרת הולך מארץ ישראל לבבל, וכדפירשית לעיל בפרק "מומין אלו" (מזב), משמע מתוך כך דגן עדן במערב העולם, דבבל הוא בצפנית מורחית של ארץ ישראל,

ולחכי קרי להו בני בבל לארץ ישראל "מערבא". ואמרין ב"לא יחפור" (בבא בתרא כה, ב) דבבל בצפנית של ארץ ישראל עומדת, דכתיב: "מצפון תפתח הרעה" וגו', אלמא פרת הולך ממערב למזרח. ומשמע שכך הוא מתחלת יציאתו, כדאמרין: הוא פרת דמעיִקרא. אלמא דגן עדן במערב העולם. וכן נשמע בבראשית רבה, דקאמר: בכל מקום מציוו רוח מורחית קולטת, וקולטת אדם הראשון – דכתיב: "וירש את האדם ויחשן מקדם לגן עדן את הברכים", וקולטתו קין – דכתיב: "וישב בארץ נוד קימת עדן". וגבי משה נמי – דכתיב: "או יכידל משה שלש ערים מרחצה שמש". משמע שהעולם הזה שנכנס בו אדם הראשון הוא במזרחו של גן עדן, שמע מינה ודגן עדן במערב העולם. ותימיה: דבפרק "המזכיר את הספינה" (בבא בתרא פד, א) אמרין דשמעש האי דסומקא פתא ופניא – צפרא דחלפא אוירי עדן עדן, משמע דמזרח העולם פתא במזרחו וכן פירש שם רבינו שמואל, מדכתיב: "ויטע גן בעדן מקדם". ואף על גב דמתרגמינן "מלקדמין" – מכל מקום משמע נמי מזרח. דהכי נמי "קדמת עדן" "מקדם לגן עדן" משמע בבראשית רבה שהוא מזרח, ומתרגם: "מלקדמין". ומיהו, קרא איכא לדחוי, שהוא מזרחו של עדן, אבל עדן גופיה במערב העולם. והדאי דבבא בתרא איכא לפרושי ולא חלפא ממש קאמר, אלא בשחרית כשחמה יוצא – מזה עמוד תאור על גבי חזיר עדן עדן שבמערב, ולערב – מזה אור של יגדום שבמזרח. ואין תימיה על הטעם זה, דבכל ענין כשנפרש צריך לאומרו, דקאמר התם: "ואיכא דאמרי איפכא", ולא מסתבר לומר דפליגי בחכי דמר סבר גן עדן במזרח ומר סבר במערב. **ומפצי** ביומי תשרי – פירש בקנטרס: שנותנות המפצין תחת רגליהם בבנים, מפני הטיט שלא יחרו. וכן משמע פרק "תינוקת" (נדה סו, ב) דאמר שמואל בר רב יצחק: אשה לא תטבול בנמל, ואף על גב דהשתא ליכא טיט, אימר בדידינו נפל. פירוש: על ידי ידידי שמודדה את עצמה. ובתרה מייתי דף דבאה דשמואל דהבא, ובתרה מייתי הא דאמר בר גידל אמר רב: נתנה תבשיל לבנה וטבילה – לא עלתה לא כה טבילה. ואף על גב דהשתא ליכא, אימר בדידינו נפל. ורבינו תם מפרש: ומפצי – משום צניעות. שהנדרות קטנים בימי תשרי, ופורס להו מפצין שלא יראו אותן, כדי שלא תמזנה לטבול מפני הבושת ולא טבלי שפיר. והיינו טעמא נמי שלא תטבול בנמל, לפי שמצויים שם בני אדם, וממהרת לטבול משום ביעתן דאניש. דומיא דההיא דקאמר התם לעיל: אשה לא תעמוד על גבי כלי חרס, ומפרש התם: משום דבעיתא דלמא נפלה, ולא טבילה שפיר. ולא גרסינן בהדיא דנמל "ואף על גב דהשתא ליכא", **שמא** ירבו מי נוטפין על הוחליין והוה להו מי גשמים רובא – וכדפירש בקנטרס: ומי גשמים אין מטהרין הוחליין, דקדקת בתורת כהנים: מעין מטהר הוחליין, ומקוה באשבורן. ואומר רבינו תם: דאשבורן דמקוה דוקא – למעוטי הוחליין, אבל הוחליין דמעין – לאו דוקא למעוטי אשבורן. אלא הכי קאמר: המעין מטהר אף הוחליין, אבל מקוה מטהר דוקא באשבורן. דגבי תני מייתי לה התם בתורת כהנים, דקתני: מה מעין בידי שמים – אף מקוה בידי שמים, יצא עשה מקוה לתחלתה. אי מה מעין מטהר בכל שהוא אף מקוה מטהר בכל שהוא, והמקוה בארבעים סאה. אי מה מעין מטהר הוחליין אף מקוה מטהר הוחליין לתלמו: לומר: "אף מעין" – מעין הוחליין והמקוה באשבורן. ויש להביא ראיה מים שעשה שלמה. שהיו הכהנים טובלין לא אף על פי שהמים מכונסים הם במקוה. ומיהו יש לדחות, דבירושלמי קאמר: "והיה לרחצה הכהנים בר" – ולא כלי הוא? ומפרש, דרגלי השוררים נקובים כמזוץ. ואם כן אפשר שיהו הוחליין, וכן מקוה שעל הפרווה בפרק "אמר להם הממונה" (יומא לא, א) שהיה מעין עיטם והיה כהן גדול טובל בו – אפשר שנכנסין מצד אחד ויוצאין מצד אחר. ומיהו, זה דבר פשוט, דמי מעין שנפסקו מן המעין – שמתהרין באשבורן ממה נפשך, שהרי נעשו מקוה מאחר שנפסקו מן המעין שמתהרין. ובהדיא תנן במסכת מקוואות (פרק ה' משנה א') מעין שהעבירו על גבי בריכה והפסיקו – הרי הן במקוה, חזר והמשיכן בו. ומשקיה בו מטבוחא, דקאמר בפרק קמא דפסחים (יז, ב) דבקרע חזר להטביל מחטין וגנדרות – ומשמע באשבורן, דומיא דכלי. וקאמר התם: מאמת המים שבעורה היו. ונראה להביא ראיה אפילו לא נפסקו, מהדיא דתנן במסכת מקוואות (פרק ח' משנה ה') ומייתי לה בפרק "שמנה שריצים" (שבת קטא, א), רבי יוסי אומר: כל הימים מטהרין הוחליין ופסולין לזבחים בו. ופליג אהבא קמא דאמר: כל הימים במקוה, שנאמר: "ולמקוה המים קרא ימים". ומשמע דאתא רבי יוסי למימר דאף על גב דקו וקימי, דאמר בריש מכות (ד, ט) – מטהרין נמי הוחליין, דלא בא הכתוב לבטל מהן תורת וחזילה. ופליגי בחכי, דלתנא קמא אין מטהרין הוחליין, ולרבי יוסי מטהרין הוחליין. אבל לכולי עלמא מטהרין באשבורן. וגם מדקאמר הבא: אין המים מטהרים הוחליין אלא פרת ביומי תשרי בלבד – משמע הוחליין הוא דלא מטהרי, הא באשבורן מטהרים: ואף על גב דליכא רובא ווחליין. **אין** המים מטהרין הוחליין בו – פירש רבינו תם בתשובה המוחלת "משרבו מפילי חללים": דאף על גב דשמואל ואבדו דעביד מקוואות ביומי ניסן, ורב דאמר: מיטרא במערבא כו', קיימי בחדא שיטתא – לא קיימא לן הכי, אלא

ענינא דמילין – ענינת המים הנובעות בהרים רמים, והנהו הוו גבוהים מפרת, והכי אתו מפרת סולמי דפרת – מקלחין תחת הקרקע, ועולין בהרים כמו סולם. והנהר הרביעי – דכדח מינייהו חשיב להו, ואת אמרת דמיניה קאתו הוא פרת דמעיִקרא – הוא פרת הנזכר למעלה "נהר יוצא מעדן" וגו', שהשלשה נפרדין ממנו. **יובל שמו** – של פרת, "ועל יובל ישלח שרשיו" וגו'. בעץ החיים מישתעי קרא, ועץ החיים בוגן עדן הוא, ופרת הוא המשקה גן עדן. **פרין ורבין** – שגדל ורבה בלא שום מטר. סהדא רבה פרת – פרת יורד מארץ ישראל לבבל, וכשהגשמים יורדין בארץ ישראל – סהדא רבה היו פרת בבבל שירדו גשמים במערבא, לפי שגדל ממתת הגשמים. פקוה **ביומי ניסן** – מקוה מים חיים נובעים בבית, ולא היה מניח לטבול בנהרות. שבימות הגשמים ירדו גשמים הרבה, וחייש שמא ירבו מים שנוטפין מעבים, לתוך הנהר שהם ווחליין, דלא חזו להו, משום דהוו להו ספק זבות, ובזב כתיב "מים חיים". לישנא אחרינא: על הוחליין – על אהות ששנא להו העבים לקרקע, ומן הקרקע וחלו וקילחו לתוך הנהר. דאי לא נוטפין – משום ווחליין לא מיפסלי, דאמרין בפרק ראשון דתמורה (יב, א): השאובה מיטהרת בהמשכה, דהיינו שממשך מים שאובים לתוך המקוה על ידי צנורות. ווחליין – נובעין. **ומפצי ביומי תשרי** – כשהיו טובלות בנהר ביומי תשרי – היה עושה להם מחצלות של קנים שקורין קלויש, ומשליכן לתוך המים, ועומדות עליהן וטובלות. לפי שבימי תשרי

ענינא דמילין **אמר רב משרשיא:** הנהו סולמי דפרת נינהו. **והא פתיב:** "והנהר הרביעי הוא פרת!" **אמר רב נחמן בר יצחק,** ואיתימא רב אחא בר יעקב: הוא פרת דמעיִקרא. **תניא,** רבי מאיר אומר: "יובל" שמו, שנאמר: "והיה פעין שתול על מים ועל יובל ישלח שרשיו", ולמה נקרא שמו "פרת" – שמימי פרים ורבים. **מסייע ליה לשמואל,** דאמר שמואל: נהרא מכיפיה מיברך; **ופליגא דרב,** דאמר רב אמי אומר רב: מיטרא במערבא – סהדא רבה פרת. אבוא דשמואל עביד להו לבנאיתיה מקוה **ביומי ניסן,** ומפצי **ביומי תשרי,** מקוה **ביומי ניסן** – סבר לה קרב, דאמר רב אמי אומר רב: מיטרא במערבא – סהדא רבה פרת; **שמא ירבו נוטפין על הוחליין,** והוה להו מי גשמים רובא. **ומפצי ביומי תשרי.** **ופליגא דידיה אדריה,** דאמר שמואל: אין המים נטהרים הוחליין אלא פרת **ביומי תשרי.** **משנה הלוקח או שניתן לו במתנה** – פטור ממעשר בהמה. **גמרא מנא הני מילי אומר רב כהנא,** דאמר קרא: "בכור בניד תתן לי פן תעשה לשרד לצאנך", מה

יש טיט רך בנהרות אצל שפתם, וחושש שמא יעלה טיט למעלה על רגליהן ויהיה חוצץ. הכי גרסין: **ופליגא דידיה אדריה** – כלומר, פליגא דשמואל אדשמואל **אין המים מטהרין הוחליין** – דכל שעה הוו מים נוטפין רבין עליהן. **אלא פרת ביומי תשרי** – שפרת היו מימי פרין ורבין, הוחליין הנובעים ממעינות מרובין. ועוד, שתשרי סוף ימי הקיץ ולא ירדו גשמים (הרי) זמן מרובה. אלמא, נהרות מתרבין ממים גשמים, ולעיל אמר מכיפה מיברך. לישנא אחרינא: הא דאבוא דשמואל הוה עביד לברתיה מקוואות ביומי ניסן – מפני שהוא סוף החורף, שירדו גשמים מרובים, אבל באמצע החורף לא הוה עביד. ופליגא אדשמואל, דהוא אומר דכל שעה בעינן מקוואות אלא פרת ביומי תשרי.

בניד – מכל מקום משמע נמי מזרח. דהכי נמי "קדמת עדן" "מקדם לגן עדן" משמע בבראשית רבה שהוא מזרח, ומתרגם: "מלקדמין". ומיהו, קרא איכא לדחוי, שהוא מזרחו של עדן, אבל עדן גופיה במערב העולם. והדאי דבבא בתרא איכא לפרושי ולא חלפא ממש קאמר, אלא בשחרית כשחמה יוצא – מזה עמוד תאור על גבי חזיר עדן עדן שבמערב, ולערב – מזה אור של יגדום שבמזרח. ואין תימיה על הטעם זה, דבכל ענין כשנפרש צריך לאומרו, דקאמר התם: "ואיכא דאמרי איפכא", ולא מסתבר לומר דפליגי בחכי דמר סבר גן עדן במזרח ומר סבר במערב. **ומפצי** ביומי תשרי – פירש בקנטרס: שנותנות המפצין תחת רגליהם בבנים, מפני הטיט שלא יחרו. וכן משמע פרק "תינוקת" (נדה סו, ב) דאמר שמואל בר רב יצחק: אשה לא תטבול בנמל, ואף על גב דהשתא ליכא טיט, אימר בדידינו נפל. פירוש: על ידי ידידי שמודדה את עצמה. ובתרה מייתי דף דבאה דשמואל דהבא, ובתרה מייתי הא דאמר בר גידל אמר רב: נתנה תבשיל לבנה וטבילה – לא עלתה לא כה טבילה. ואף על גב דהשתא ליכא, אימר בדידינו נפל. ורבינו תם מפרש: ומפצי – משום צניעות. שהנדרות קטנים בימי תשרי, ופורס להו מפצין שלא יראו אותן, כדי שלא תמזנה לטבול מפני הבושת ולא טבלי שפיר. והיינו טעמא נמי שלא תטבול בנמל, לפי שמצויים שם בני אדם, וממהרת לטבול משום ביעתן דאניש. דומיא דההיא דקאמר התם לעיל: אשה לא תעמוד על גבי כלי חרס, ומפרש התם: משום דבעיתא דלמא נפלה, ולא טבילה שפיר. ולא גרסינן בהדיא דנמל "ואף על גב דהשתא ליכא", **שמא** ירבו מי נוטפין על הוחליין והוה להו מי גשמים רובא – וכדפירש בקנטרס: ומי גשמים אין מטהרין הוחליין, דקדקת בתורת כהנים: מעין מטהר הוחליין, ומקוה באשבורן. ואומר רבינו תם: דאשבורן דמקוה דוקא – למעוטי הוחליין, אבל הוחליין דמעין – לאו דוקא למעוטי אשבורן. אלא הכי קאמר: המעין מטהר אף הוחליין, אבל מקוה מטהר דוקא באשבורן. דגבי תני מייתי לה התם בתורת כהנים, דקתני: מה מעין בידי שמים – אף מקוה בידי שמים, יצא עשה מקוה לתחלתה. אי מה מעין מטהר בכל שהוא אף מקוה מטהר בכל שהוא, והמקוה בארבעים סאה. אי מה מעין מטהר הוחליין אף מקוה מטהר הוחליין לתלמו: לומר: "אף מעין" – מעין הוחליין והמקוה באשבורן. ויש להביא ראיה מים שעשה שלמה. שהיו הכהנים טובלין לא אף על פי שהמים מכונסים הם במקוה. ומיהו יש לדחות, דבירושלמי קאמר: "והיה לרחצה הכהנים בר" – ולא כלי הוא? ומפרש, דרגלי השוררים נקובים כמזוץ. ואם כן אפשר שיהו הוחליין, וכן מקוה שעל הפרווה בפרק "אמר להם הממונה" (יומא לא, א) שהיה מעין עיטם והיה כהן גדול טובל בו – אפשר שנכנסין מצד אחד ויוצאין מצד אחר. ומיהו, זה דבר פשוט, דמי מעין שנפסקו מן המעין – שמתהרין באשבורן ממה נפשך, שהרי נעשו מקוה מאחר שנפסקו מן המעין שמתהרין. ובהדיא תנן במסכת מקוואות (פרק ה' משנה א') מעין שהעבירו על גבי בריכה והפסיקו – הרי הן במקוה, חזר והמשיכן בו. ומשקיה בו מטבוחא, דקאמר בפרק קמא דפסחים (יז, ב) דבקרע חזר להטביל מחטין וגנדרות – ומשמע באשבורן, דומיא דכלי. וקאמר התם: מאמת המים שבעורה היו. ונראה להביא ראיה אפילו לא נפסקו, מהדיא דתנן במסכת מקוואות (פרק ח' משנה ה') ומייתי לה בפרק "שמנה שריצים" (שבת קטא, א), רבי יוסי אומר: כל הימים מטהרין הוחליין ופסולין לזבחים בו. ופליג אהבא קמא דאמר: כל הימים במקוה, שנאמר: "ולמקוה המים קרא ימים". ומשמע דאתא רבי יוסי למימר דאף על גב דקו וקימי, דאמר בריש מכות (ד, ט) – מטהרין נמי הוחליין, דלא בא הכתוב לבטל מהן תורת וחזילה. ופליגי בחכי, דלתנא קמא אין מטהרין הוחליין, ולרבי יוסי מטהרין הוחליין. אבל לכולי עלמא מטהרין באשבורן. וגם מדקאמר הבא: אין המים מטהרים הוחליין אלא פרת ביומי תשרי בלבד – משמע הוחליין הוא דלא מטהרי, הא באשבורן מטהרים: ואף על גב דליכא רובא ווחליין. **אין** המים מטהרין הוחליין בו – פירש רבינו תם בתשובה המוחלת "משרבו מפילי חללים": דאף על גב דשמואל ואבדו דעביד מקוואות ביומי ניסן, ורב דאמר: מיטרא במערבא כו', קיימי בחדא שיטתא – לא קיימא לן הכי, אלא

44 זוחלים, ויש לחשוש שרוב מי הנחר הם מי גשמים.
45 הגמרא מביאה מעשה, שבו מצינו שאביו של שמואל נהג שלא
46 כשמואל בנו: **אָבִיו דְּשִׁמְוֶאל, עָבִיד לְהוּ לְבָנָא תִּיהוּ מְכֻנָּה** –
47 עשה לבנותיו מקוה של מים מכונסים, **בְּיוֹמֵי נִסָּן** – בתקופת
48 ניסן, כדי שיהא להם מקוה להטהר מנדונתן, ו**מִפְּצֵי בְּיוֹמֵי תִּשְׁרִי**
49 – והכין להן מחצלות כדי שיניחון תחת רגליהן כשהן טובלות
50 בנהר בתקופת תשרי, שלא ידבק ברגליהן הטיט שבתחתית
51 הנחר שהוא מצוי בנהרות בימי תשרי, ויחצוץ לטבילתן בו.
52 ומבארת הגמרא את חילוק הנהגותיו בזמנים אלו: **מְכֻנָּה בְּיוֹמֵי**
53 **נִסָּן** – בימי תקופת ניסן עשה להן מקוה ולא הניחן לטבול בנהר,
54 משום ש**סָבַר לֵהּ כְּרָב, דְּאָמַר רַב אָמִי אָמַר רַב, מִיִּטְרָא**
55 **בְּמַעְרְבָא** – כשיורד גשם בארץ ישראל, **סָהֲרָא רַבָּה פָּרַת, וְאִם**
56 **כֵּן יֵשׁ לַחֲשׁוֹשׁ שְׁמָא יִרְבּוּ נִזְמִינִין** (מי גשמים) **עַל הַזּוֹחֲלִין** – מי
57 הנחר עצמו, **וְהָיוּ לְהוּ מִי נִשְׁמִים רֻבָּא** – ויהיו מי הגשמים רוב
58 המים בנהר, ומי גשמים אינם מטהרים כאשר הם זוחלים עם מי
59 הנחר, ולכן הורה להן לטבול בימים אלו דווקא במקוה. ו**מִפְּצֵי**
60 **בְּיוֹמֵי תִּשְׁרִי** – ובימי תקופת תשרי הכין להן מחצלות שיניחון
61 תחת רגליהן, כדי שלא ידבק ברגליהן הטיט שבתחתית הנחר,
62 ויחצוץ לטבילתן.
63 הגמרא מביאה סתירה בדברי שמואל בהלכה זו: **וּפְלִיגָא דִּידִיהָ**
64 **אֲדִידִיהָ** – דברי שמואל שאמר שנהר מתרבה ממקורו יותר ממי
65 הגשמים היוורדים בו, סותרים דברי עצמו, **דְּאָמַר שְׁמַוֶּאל, אִין**
66 **הַמִּים נִמְהָרִים בְּזוֹחֲלִין אֶלָּא פָּרַת בְּיוֹמֵי תִּשְׁרִי** – אין מי נחר
67 מטהרים כאשר הם זוחלים, ואינם עומדים מכונסים במקום אחד,
68 אלא מי נחר פרת בתקופת ימי תשרי, שאז אין לחשוש שמא רבו
69 מי הגשמים שבו על מי הנחר עצמו, ויכול אדם לטבול בו
70 להטהר מטומאתו, ומשמע שאין נחר מתרבה ממקורו יותר ממי
71 הגשמים היוורדים בו, כי אילו היה מתרבה יותר מהם, היה ניתן
72 לטבול בו גם בימי ניסן, שהרי אפילו אם ירדו בו הרבה מי
73 גשמים, הם בטלים ברוב מי הנחר המתרבים ממקורו.

משנה

74 המשנה מביאה אופנים שבעלי בהמות אינם מתחייבים להפריש
75 מעשר בהמה: **הַלּוֹקֶת** – הקונה בהמות מאדם אחר, **אוּ שְׁנִיתָן**
76 **לֹא** בהמות **בְּמַתָּנָה, פְּטוּר מִלְּהַפְרִישׁ מִזֶּה מִפְּעֻשֶׁר בְּהֶמְתָּה**.
77

גמרא

78 שנינו במשנה שהקונה או המקבל מתנה בהמות פטור ממעשר
79 בהמה. מבררת הגמרא: **כִּנָּא הֲנִי מִלֵּי** – מהכין למדנו דברים
80 אלו, שהקונה או המקבל מתנה פטור ממעשר בהמה. מבארת
81 הגמרא: **אָמַר רַב כְּהֵנָּא, דִּין זֶה נִלְמַד מִמּוֹה דְּאָמַר קְרָא** (שמות כב
82 כח–כט) **'כָּבוֹד בְּנִיךָ תִּתֵּן לִי, כֵּן תַעֲשֶׂה לְשׁוֹרְךָ לְצֹאנְךָ,**
83

1 **עֵינָתָא דְּמִידְלָיִין** – והרי יש מעיינות מים שנובעים בהרים
2 גבוהים, ואין יתכן שהם באים מנהר פרת שהוא נמוך מהם.
3 מתרצת הגמרא: **אָמַר רַב מִשְׁרָשָׁא, תִּנְהוּ סוּלְמֵי דְּפָרַת נִינְהוּ**
4 – מים אלו נמשכים מנהר פרת תחת הקרקע ועולים בסילון
5 בהרים כמו סולמות עד שהם נובעים במעיינות על גבי ההרים.
6 מקשה הגמרא: **וְהָא כְּתִיב** – והרי כשהתורה מפרטת את
7 ארבעת הנהרות היוצאים מגן עדן נאמר (בראשית ב' יד) **'וְהָנְהָר**
8 **הָרְבִיעִי הוּא פָּרַת'**, ומשמע שהוא כשלשת הנהרות האחרים,
9 ואינו מקור לשאר הנהרות שנמשכים ממנו. מתרצת הגמרא:
10 **אָמַר רַב נַחֲמָן בְּרַי יִצְחָק, וְאִיִּיתָמָא** – ויש אומרים שאמר זאת
11 **רַב אֶחָא בְּרַי יִעֲקֹב, הַתּוֹרָה דְּקִדְקָה לּוֹמַר 'הוּא פָּרַת' כְּדִי לּוֹמַר**
12 **שְׁנֵהר פָּרַת הוּא הַנַּהר דְּמַעֲרָבָא** – הנזכר למעלה (שם ב' יד) **'וְהָנְהָר**
13 **יֵצֵא מִעֵדֶן לְהַשְׁקוֹת אֶת הָאֵרֶץ וּמִשָּׁם יִפְרֹד הַיָּדֵה לְאַרְבַּעַת רָאשִׁים,**
14 **וְהֵינּוּ שְׁנֵהר פָּרַת הוּא הַנַּהר הַיּוֹצֵא מִגֵּן עֵדֶן, וְשִׁלְשֵׁת הַנַּהְרוֹת**
15 **הָאֲחֵרִים נִמְשָׁכִים מִמֶּנּוּ.**
16 הגמרא מביאה ברייתא אודות שמו של נהר 'פרת': **תַּנְיָא, רַבִּי**
17 **מֵאִיר אָמַר, 'יוֹבֵל' שְׁמוֹ, שְׁנַאמַר עַל אֶדֶם הַבוּטָח בָּה'** (ירמיה יז
18 ח) **'וְהָיָה כְּעֵץ שְׂתוּל עַל מִים וְעַל יוֹבֵל יִשְׁלַח שְׂרָשָׁיו,** ומשמעו
19 שאדם זה נמשל לעץ החיים אשר בגן עדן, אשר שותה מנהר
20 יובל, והרי פרת הוא הנחר המשקה את גן עדן, הרי שנהר פרת
21 נקרא במקורו 'יובל', **וְלִמָּה לֵאמֹר שְׁמָא יוֹצֵא מִגֵּן עֵדֶן נִקְרָא**
22 **שְׁמוֹ 'פָּרַת', מִשּׁוּם שְׁמִימִי פָּרִים וְרָבִים** – שממיו מתרבים
23 מעצמם, אף שלא יורד בו שום מטר.
24 הגמרא לומדת מברייתא זו דין בהלכות טבילה: טמא הטובל במי
25 גשמים הנקראים 'מים נטיפים', אינו נטהר אלא אם המים כנוסים
26 במקום אחד, ואינם זוחלים על גבי מורד כל שהוא. אבל מי
27 מעיינות או נהרות הנקראים 'מים זוחלים', מטהרים גם בעת
28 זחילתם, כי כך טבעם ללכת בכל עת.

29 אומרת הגמרא: **מִסִּיעֵי לֵיהּ** – דברי רבי מאיר בברייתא מסייעים
30 ל**שְׁמַוֶּאל, דְּאָמַר שְׁמַוֶּאל, נְהָרָא מִפְּרִיָּה מִיִּכְרִיף** – הנחר
31 מתברך מסלעו, כלומר ממקורו, דהיינו שממיו מתרבים ממקום
32 נביעתו, ולכן גם בעת ירידת הגשמים ניתן לטבול בו הגם
33 שממיו זוחלין, ואין חוששים שמא עתה יש בו יותר מי גשמים
34 מאשר מי מעיינות זוחלין, כי הנחר מתגבר ומרבה
35 מים מעצמו יותר ממה שהגשמים מוסיפים עליו.
36 הגמרא מביאה שיש מחלוקת בהוראה זו: **וּפְלִיגָא דְּרַב –**
37 **ושמואל חולק בהוראה זו על דעת רב, דְּאָמַר רַב אָמִי אָמַר רַב,**
38 **מִיִּטְרָא בְּמַעְרְבָא** – כשיורד גשם בארץ ישראל, **סָהֲרָא רַבָּה**
39 **פָּרַת** – נחר פרת הוא העד הגדול על כך בבבל, כיון שנהר פרת
40 יורד מארץ ישראל לבבל, וכשהגשמים יורדים בארץ ישראל,
41 ריבוי ניכר בבבל. ובדבריו אלו של רב יש הוראה שאין לטבול
42 בנהר כשמתרבים ממיו, שכן ריבוי המים בנהר אינו ממי הנחר
43 אלא מחמת ירידת גשמים, שממיהם אינם מטהרים כאשר הם

אגרות קודש

ב"ה, ט"ז סיון, תשכ"ב

ברוקלין.

שלום וברכה!

לאחר הפסק הכי ארוך נתקבל מכתבו מי"ג סיון ובכלל ידועה דעתי, שאינה נוחה מקניית של
שערס וכיו"ב, ובנוגע לפועל יתייעץ עם ידידיו על אתר.

לפלא שאין מזכיר מפעולותיו בהפצת המעינות ובפרט שהרי ז"ע באנו מימי מתן תורה,
וכמדובר איזו פעמים, שאז הנגלה שבתורה ניתן בנסתר (ברמז באותיות דעשה"ד, וכמבואר באזהרות
הרס"ג) והנסתר דתורה (מעשה מרכבה) ניתן בנגלה, עד שרואים כל העם, והרי הימים צ"ל נזכרים
ונעשים, ומה להלן כו' אף כאן וק"ל.

בברכה לבשו"ט.

נוהג בללקות כלל, ואף באופן שניקנו בהמות אלו כשהן עוברים, פטורות ממעשר בהמה, ואם כן, אלמנה – מדוע אמר רבי אסי שכך אמר רבי יוחנן, לקח – קנהו – עשרה עובדין של בהמות במעוץ אמן, כולם נכנסין לידו להתעשר – כולם חייבים במעשר בהמה, הרי אין חיוב מעשר בהמה חל על בהמות שקנאן.

מתרצת הגמרא: אמר רבא, אמר קרא – נאמר בפסוק זה שנדרש למעשר בהמה כן תעשה, ומשמעו, בשעת עשייה – בשעה שהם ראויים להתעשר, ועל זמן זה מיעט הכתוב שלא יהיו קנויים מאחרים, אבל אם קנאם כשהם עדיין עוברים, לא התמעט, כיון שאין זו שעת עשייה, וכשיוולדו אצלו יתחייב עליהם במעשר בהמה.

הגמרא דנה עתה בעיקר דברי רבי יוחנן, לגבי חיוב מעשר בהמה בקונה עוברים: גופא – נשוב לעצם דברי המימרא, ונבאר אותם, אמר רבי אסי אמר רבי יוחנן, אדם שלקח – קנהו – עשרה עובדין של בהמות בעודם במעוץ אמן, כולם נכנסין לידו להתעשר – חייבים במעשר בהמה.

מקשה הגמרא: והא אנו תנן – והרי אנו שנינו במשנה, הלוקח או שניתן לו כמתנה פטור מן מעשר בהמה, וזהו שלא דברנו רבי יוחנן. מתרצת הגמרא: אמר רבי אלעזר, רבי יוחנן חזי כחילמא – הלילה ראיתי את רבי יוחנן בחלום, וזה סימן דמילתא מעליא אמיתא – שהטעם שבאבר היום בשיתורו הוא טעם מעולה וטוב, וכך הוא טעמו של רבי יוחנן, אמר קרא – נאמר בפסוק שנדרש למעשר בהמה כן תעשה, ומשמעו שבשעת עשייה מיעט הכתוב – בשעה שהם ראויים להתעשר, אמרה התורה שלא יהיו קנויים מאחרים, אבל אם קנאם כשהם עדיין במעי אמם, אין זו שעת עשייה, ולא התמעט, וכשיוולדו אצלו יתחייב להפריש מהם מעשר בהמה.

מקשה הגמרא על ביאורו של רבי אלעזר: איתיביה רבי שמעון בן אלקים לרבי אלעזר, שנינו בברייתא, הלוקח – דין זה, שבהמה קנויה פטורה ממעשר בהמה, חל על מחוסר זמן – אפילו על בהמה שנקנתה בשבעת ימי חייה הראשונים, שאינה ראויה עדיין להקרבה. ומוכח מברייאתו זו שאפילו בהמה שנקנתה בזמן שאינה ראויה להתעשר ואי אפשר להקריבה, מכל מקום פטורה היא ממעשר מחמת שהיא לקוחה בידו ולא נולדה ברשותו, ואף שישבעת עשייה, והיינו כשהגיעה לגיל שבעה ימים שהיא ראויה בו להקרבה, כבר היתה אצלו, וזהו שלא דברנו רבי אלעזר האומר שדין לקוח נקבע לפי זמן עשייה, ומחמת כן הוא מחייב במעשר את הקונה עובר בהמה.

מתרצת הגמרא: אמר ליה רבי אלעזר לרבי שמעון בן אליקים, זו אינה משנה – ברייתא זו לא נשתנה מעולם בבית המדרש, כי משובשת היא, וממילא אין להקשות ממנה. והוסיף ואמר לו, ואף אם תמצא לומר משנה – וגם אם תרצה לומר שהיא נשתנה ואינה משובשת, גם כן אין זו קושיא, כיון שכשיתר רבי שמעון בן יהודה היא, משום – בשם רבי שמעון, דאמר לעיל כסא, מחוסר זמן – בהמה שלא מלאו לה שבעה ימים, אף שאינה ראויה עדיין להקרבה, נכנס לידו להתעשר, והרי הוא כבכור – ובדבר זה דינה כדין בכור בהמה, מה בכור קדוש לפני זמנו – כשם שבכור חלה עליו קדושה מיד בצאתו מרחם אמו, אף שעדיין לא הגיע הזמן הראוי להקרבתו, וקרב רק לאחר זמנו – וכשימלאו לו שבעה ימים יהיה ראוי להקרבה, כך במעשר בהמה אף מחוסר זמן שיצא עשירי מהדיר, נעשה קדוש לפני זמנו, כשאינו ראוי עדיין להקרבה, וקרב לאחר זמנו – והקרתו בפועל היא רק כשימלאו לו שבעה ימים ויהיה ראוי להקרבה. ולדעת רבי שמעון בן יהודה, כיון שחוסר זמן נכנס לידו להתעשר, הרי שנחשב בימים אלו שעת עשייה, ולפיכך פטורה בהמה קודם שמלאו לה שבעה ימים ללדתה, חל עליה פטור

ובפסוקים אלו הוקש דין בהמתו לדין בניו, ללמד, מה פניו – מצות פדיון הבן האמורה בפסוק, אין היא אמורה בלקוח ובמתנה, אלא בבן הנולד לו, אף צאנך ופקדך האמור בפסוק זה אינו ענין ללקוח ובמתנה – בבהמות שקנה או ניתנו לו במתנה, שאינו מתחייב עליהן במעשר בהמה.

תמדה הגמרא: כיצד ניתן לומר שפסוק זה ממעט בהמות מסוימות ממעשר, והרי היא כבכור בתיב – פסוק זה עוסק בכור, ולא במעשר בהמה. מתרצת הגמרא: אמר קרא – נאמר בפסוק זה כן תעשה, ומשמע שהאדם הוא היוצר את הקדושה, ואם אינו ענין לכבד – אם אין אפשרות לפרש את הפסוק לענין בכור, דלא איתיה – שאין קדושתו שייכת בפעשייה, דברררר קדוש – שכן משעה שנולד הוא קדוש מאליו, תנהו ענין למעשר בהמה – יש לדרוש את הפסוק לענין מעשר בהמה, ויש ללמוד מהפסוק שאין חיוב מעשר בהמה אלא בבהמות שנולדו אצלו, ולא בבהמות שקנה או קבל במתנה.

מקשה הגמרא: אמנם אי אפשר לפרש את הלשון כן תעשה לגבי בכור, אך מניין שהכוונה דוקא למעשר בהמה, ואימא – שמה נאמר, אם אינו ענין לבכור תנהו ענין לחפצות ולאדם, שאף בהם יש עשייה, שהרי עליו להקדישם, ללמד שהמחויב בקרבנות אלו יכול להביאם רק מבהמות שנולדו אצלו, ולא מבהמות שקנה או קבל מאחרים, בדומה לבינין האמורים בפסוק, שנולדו אצלו.

מתרצת הגמרא: כיון שהקדישה התורה את דין בהמתו לדין בניו, הרי שהדין שנלמד מ'שורך וצאנך' הוא דומיא דבכור – דומה לפדיון הבן המוחזק בפסוק, שאליו נעשה ההיקש, ויש ללמוד מכך, מה פדיון בכור זהו דבר שאינו בא על חטא, אף צאנך ושורך המוחזקים בפסוק, היינו בדבר שאינו בא על חטא, ולכן לא העמידו את הפסוק בחטאות ואשמות שהם באים על חטא, אלא לענין מעשר בהמה.

מקשה הגמרא: אף שיש הכרח להעמיד את הפסוק בדבר שאינו בא על חטא, עדיין אין הכרח להעמידו במעשר בהמה, ואימא – שמה נאמר, אם אין הפסוק ענין לבכור תנהו ענין לעולה ולשלימים, שאינם באים על חטא, ובא הפסוק ללמד שאין להביאם מבהמות קניות או שניתנו במתנה, אלא רק מבהמות שנולדו אצל האדם עצמו. מתרצת הגמרא: אף לענין זה מה שנאמר 'שורך וצאנך' הוא דומיא דבכור, מה בכור זהו דבר שאינו בא פניד ונדבה, אלא הוא חובה לפדותו, אף צאנך ושורך כי היינו קרבן שאינו בא בנדב ונדבה, ולכן לא העמידוהו בעולה ושלימים הבאים בנדב ובנדבה, אלא במעשר בהמה, שהוא חובה.

ממשיכה הגמרא ומקשה: ואימא, אם אינו ענין לבכור תנהו ענין לעולה ורמייה, שחייב כל אדם להקריב עולה בבואו להיראות בבית המקדש בשלושת הרגלים, והוא קרבן חובה שאינו בא בנדב ונדבה ואינו בא על חטא, ונלמד מהיקש זה שאין להביאו אלא מבהמות שנולדו אצלו. מתרצת הגמרא: קרבן זה הוא דומיא דבכור, מה פדיון בכור הוא דבר שאין קבוע לו זמן שבו יקדישנו, אלא מיד כשנולד הוא קדוש, אף שורך וצאנך זהו דבר שאין קבוע לו זמן, כגון מעשר בהמה, שמן התורה יכול להפרישו מתי שירצה, ולא בעולת ראייה שקבוע לה זמן להביאה בשלושת הרגלים בלבד.

אחרי שהוכיחה הגמרא שהפסוק עוסק במעשר בהמה, וממעט לקוח וניתן במתנה, מקשה הגמרא שמה נמעט מפסוק זה אופן נוסף. מקשה הגמרא: אי – אם אנו מקישים מעשר בהמה לבכור אדם, ללמד שבהמה קנויה אינה חייבת במעשר, אם כן נלמד מדיקש דין נוסף, מה פניו צאנך אינו שייך בלקוח כלל, ואף לא בהיותו עובדין, אף שורך וצאנך, והיינו מעשר בהמה, אינו

בכורות. פרק תשיעי – מעשר בהמה דף נו עמוד א – מותוך מהדורת "אבן ישראל – (שטיינזליץ)" רלט
רש"י תוספות

בניך אינו בלקוח – דלא שייכא בהו לקיחה ומתנה, אלא אצלו נולדו. ופרך: והא
בכור כתיב – ואת ילפת מינה מעשר! ועוד, בכור קדוש בלקוח ומתנה, שהרי
משעה שנולד קדשו! אמר קרא תעשה – כן תעשה לשורך. והא דאי לא מצית
מוקמת בבכור, דהא מרחם קדוש, ולא בעי עשייה שיקדישנה האיש. לחמאת
ולאשם – דלא ליתניהו מלקוח ומתנה.

דומיא דבניך – דמשתעי בבכור אדם, מה
בכור אינו בא על חטא כו'. בכור – אינו נדר
ונדבה, אלא חובה. ואימא לעולת ראיה –
שהיא חובה, ולא על חטא. בכור אין זמן
קבוע לקדושתו – אלא כשנולד קדוש.
בשעת עשיה – בשעה שהו ראיון
להתעשר, מיעט הכתוב שלא יהו לוקחין.
ובמעי אמר לאו שעת עשייה היא. רבי יוחנן
חזאי בחילמא כו' – ההילה נראה לי רבי
יוחנן בחלום, והואיל ונראה לי – יודע אני
בי שאומר היום דבר טעם. חל על מחוסר זמן
– שאם לקחו קודם שבעת ימים ללידתו –
שוב אינו נכנס לדיר להתעשר, וכל שכן אם
לקחו גדול. והא מחוסר זמן, דלא שעת
עשייה היא, וחייל עליה דין לקחו! ואם
תימצי לומר משנה ודאי רבי שמעון היא –
דלידיה מחוסר זמן שעת עשייה הוא.
ומשום הכי לקוח חל עליו. ומיהו, במעי אמו
מודה דאין לקוח חל עליו. וחור ולקחו ממנה
– ואם יש לו תשעה חווא – חייבין במעשר.
ואם יצא אחד מן הכשרין בעשרי – הרי
טוב, ואם יצא האתנן בעשרי – יאכל במומו
לבעלים. אישתמיטתיה – להאי מקשה, הא
דאמר רבי אסי כו'. והבא נמי, כגון שנתנו
במעי אמו.

ותיעשריה

מה בניך – אין בלקוח ובמתנה, אף צאנך ובקרך –
אינו בלקוח ובמתנה. – והאי בבכור כתיב! – אמר
קרא: "כן תעשה", אם אינו ענין לבכור דלא איתיה
בעשייה, דבכרחם קדוש – תנהו ענין למעשר בהמה.
– ואימא: תנהו ענין לחמאת ולאשם! – דומיא דבניך,
מה בניך – שאינו בא על חטא, אף צאנך ושורך –
שאינו בא על חטא. – ואימא: תנהו ענין לעולה
ולשלימים! – דומיא דבניך, מה בניך – שאינו בא בגדר
וגדרה, אף צאנך ושורך כו'. – ואימא: תנהו ענין
לעולת ראיה! – דומיא דבניך, מה בניך – שאין קבוע
לו זמן, אף שורך וצאנך – שאין קבוע לו זמן. – אי
מה בניך – אינו בלקוח כלל, אף שורך וצאנך – אינו
בלקוח כלל! אלמא אמר רבי אסי אמר רבי יוחנן:
לקח עשרה עופרין במעי אמן – פולס נכנסין לדיר
להתעשר אמר רבא: אמר קרא "תעשה" – בשעת
עשייה מיעט הכתוב. גופא, אמר רבי אסי אמר רבי
יוחנן: לקח עשרה עופרין במעי אמן – פולס נכנסין
לדיר להתעשר. והא אנו תנן: הלוקח או שניתן לו
במתנה – פטור מן מעשר בהמה! אמר רבי אלעזר:
רבי יוחנן חזאי בחילמא – מילתא מעליא אימא; אמר
קרא "תעשה" – בשעת עשייה מיעט הכתוב. איתביה

רבי שמעון בן אלעזר: הלוקח חל על מחוסר זמן! אמר ליה: זו אינה משנה,
ואם תמצא לומר משנה – רבי שמעון בן יהודה היא משום רבי שמעון, דאמר: מחוסר זמן
נכנס לדיר להתעשר, והרי הוא בבכור, מה בכור – קדוש לפני זמנו וקרב לאחר זמנו, אף
מחוסר זמן – קדוש לפני זמנו וקרב לאחר זמנו. תני תנא קמיה דרב: איזהו אתנן שונכנס לדיר
להתעשר – כל שנתנו לה חור ולקחו הימנה. והא איפסיל ליה בלוקח! אישתמיטתיה הא
דאמר רבי אסי רבי יוחנן: לקח עשרה עופרין במעי אמן – פולס נכנסין לדיר להתעשר.

ותיעשרה

כאידך דשמואל, דאמר: נהרא מכיפיה מברך. דמסיעתא ליה ברייתא דאמר "יובל"
שמו. ואפילו פליגי רבנן עליה וסביר ד"פרת" שמו, מכל מקום מסיעין ליה מהא דקאמר
רבי מאיר דמימיו פריך ורבי, דלא פליגי עליה בסבירא זו דנהרא מכיפיה מברך. ויכולין
לסבור ששמו "פרת" מהאי טעמא גופיה. אבל לא שייך לאמר "למה נקרא שמו פרת"
כי אם לרבי מאיר, לפי שיש לו שם אחר לרבי
מאיר. ויובל" משמע לרבנן כמו "יכל" מים"
(ישעיה ל). ובבראשית רבה נמי דריש כרבי
מאיר, דקאמר: "חדקל" – שמימיו חדים וקלים,
"פישון" – שגדלו פשות, "פרת" – שמימיו
פריך ורבי, ובלא גשמים נהרות ומעיינות
מתגברין, דאמרין בראש השנה (יאב).
(באחד) באירי שמואל כימה עולה ביום ומעיינות
מתגברין. ובמרחשון חן מתמעטין מפני מניעת
גשמים שלא המטיין כל הקיץ, ובדאמרין
בפסחים בפרק "מי שהיה טמא" (צדב). תשרי
מרחשון וסליו – חמה מהלכת באיר כדי
לייבש את הנהרות. ובסוף "סדר תעניות"
(תענית כהה) נמי אמרין: שאין לך טפח שיעור
שאין עולה פתחים כנגדו מלמטה. ויורד
שהקרקע מלחלחת כפליים מלמטה בשעה
שהגשמים יורדים – כמו כן לענין ריבוי
הנהרות. מתרבים המים ומתגדלים מלמטה
כשהמטר יורד מלמעלה. ואמרין היום נמי
דאמר תהומא עילאה לתהומא תתאה "אבע
מימך". ואם תאמר: אם כן, מנל דלא דרב
פליגי עליה, דאמר: מטרא בעמרא כו? דלא
היינו משום שאו מתברך המקור, כדפרישית
ויש לומר: משום דאם איתא דסבירא דאורא
דמילתא דמברך מכיפיה – אם כן גם כל
הנהרות נמי לפעמים מברך, ומאי סהרא דנדר
פרת? אין זה עדותו והקשה רבינו תוב: לשמואל
דאמר: אין המים מטהרין בוחלין אלא (פרת)
ביומי תשרי בלבד, ולרב ולאבא דשמואל –
קשיא להו הא דתנן במסכת פרה (פרק ח משנה
י) ומימיו בסנהדרין ירש פרק קמא (הב). מי
קרמיו ומי פיגה פסולין למי חטאת מפני שחן
(וכו') מי תערובת. הא לאו הכי – כשרים, ולא
פסולין להו שמא רבו הנוטפין על הווחלין והוו
לגשמים רובא ויש לומר: דאיתור סביר דמי
ארבעה נהרות מדליין, דאריך ישראל גבוהה

מכל הארצות ואין נשארין שם מי גשמים. ועוד הקשה: לרב ולאבא דשמואל, ולשמואל, דאמר: אין המים מטהרין בוחלין אלא פרת ביומי תשרי בלבד – במה מטהרין מצורעים,
ובמה מקדשין מי חטאת בערב פסח? דאמרין בפסחים (צא) דיש טבילה לרב בערב פסח, והואה היאך היה על האנשים שעשו פסח שני ועל כל נמאים של מתי מדבר, משאל
ואלצפן: והלא היו רחוקים מפרת! ומיהו, לפי מה שפירש דהנן ארבעה נהרות מדליין – לא קשה מטבילת זבין ומצורעים בערב פסח. אבל מקדוש מי חטאת קשה, דפסולין למי
חטאת, וממישאל ואלצפן: ותיריך: דשמא נהרות וצניוריותא מדמליין – אין גשמים מתערבין בהן, שהממי גשמים מתערבין ויורדין בתוך הנהרות הנמוכים ונשטפים והולכים לים,
ואין מתערבין במקואות גבוהים, וגם לא טבילה לרב בערב פסח, וכגון בנהרות היצאים מתערבין ומכונסין כלל. נוסח, הא דתנן במסכת פרה (פרק ח משנה יא)
באר אתאב ומערת פמיים – כשרים. וכל שכן נהרות ומעיינות, כדנתי בסיפא: באר שנפל חרסית או אדמה – ימתין עד שיצחיל, דברי רבי שמעאל. רבי עקיבא אומר: אינו
צריך להמתין. אבל באר אתאב ומערת פמיים איצטריבא למיתני דכשרים, לפי שירדן יורד ממערת פמיים. וירדן פסול מפני שיש בו (מין) תערובת, קא משמע לן דמערת פמיים אינו
מי תערובת, אבל נהרות כשורות לרביי הכל. ועוד פירש רבינו תוב: דאיכא למימר מן הדין קמא קמא בטל, אפילו לרביי רב ואבא דשמואל. אלא דמחמרי מפני מראית העין משום
גשמים. ולפי פירוש אחרין לא קשיא כל הנך דבמי משנה. דאבתי לא גזר. ונראה שהם טהלות רבות, שהרי כל הנהרות מחוברין לים הגדול ביותר מעירוב מקואות. ותחלת הנהרות
אינם טפסרס. שזה דרך חיותן, ולא טפסרס מחברין אלא חיותן מחוברין. כל זה פירש רבינו תוב בתשובה. ואותו טעם דקמא קמא בטל לא יתכן לפי מה שפירשתי לעיל בפרק "הלוקח
בהמה" (בבא דיבור המתחיל "ותיב") דכל איסור הבטל – חור ויעור כשהחור ורבה עד כדי שיש בו שיעור לאסור. ומיהו, יתכן אותו טעם דמחברים לים הגדול, דאמרין בריש
מכות (ההובל שם לא עלתה לו טבילה, התם אינהו מטהרין בלתי עשייהו אבל אלא אין הנוטפים ניכרים וידועים בלא תערובת כלל. נוסח, אלא דאמר: רבי אבהו – ואם תאמר:
אין דנין אפשר משאי אפשר, כדאמר רבי עקיבא במנחות פרק "התורה" (פבא) ויש לומר: דהתם הוא דבבנין אב וליף פסח דורות מצרים, אבל הכא דיקשא הוא, ומודה רבי
עקיבא, דאמרין בפרק "בנות כותים" (נדה לו,ב): על כרחן הקשן הכתוב. ואם תאמר: והא בהדיא דתורה נמי מסקין טעמא דרבי אליעזר מ"עבדת" – שיהא עבודת של חדש
שוות ביה. ומוכח התם דהיינו היקש, ואפילו הכי פליגי עליה רבי אליעזר ולא קבלה מנייהו ואין לומר משום דלית ליה לרבי עקיבא ההיא היקשא, דהא בפסחים בפרק "מי שהיה
טמא" (צא) מקשיין ליה אהדיי לכמה דברים מהכא פסח מצרים לפסח דורות! ויש לומר: דכיון דצריכא היקשא לשאר דברים – לא שייך למימר התם "על כרחן הקשן הכתוב",
לענין אפשר משאי אפשר. ואם תאמר: לרבי אחדיי בר אמי, דאמר בפרק "בנות כותים" (לו,ב) רבי אליעזר היא דאמר אפשר משאי אפשר, ולית ליה שנויא דעל כרחן הקשן,
ומה יתיר כאן ויש לומר: הא דנעמידנה נמי כרבי אליעזר. אי נמי: איצטריבא ליה היקשא דרדה לרביי דברים. ומשום הכי לא מוקי לא כרבי עקיבא. ומיהו, קשה בחזקא דאין
משלשין במכות (בסוף) (הא,ה) דילפי לא מכות ממיתה, היינו אפשר משאי אפשר, וגזרה שוה דתורה צריכה לכמה דברים. אמר קרא כן תעשה אם אינו ענין ללבוך – תימה: ובריש
עד כמה" לעיל (כו,ב) דרשינן לענין בכור, כדאמר אמר קרא "כן תעשה" – הוסיף לך הכתוב עשייה אחרת בשורך! ויש לומר: הא דדרשינן ליה בבכור – משום דכתיב בבכור, אבל
מאחר דאפקיה רחמנא בלשון עשייה – דרשינן ליה למעשה, משום דבכור לא שייך קדושת עשייה (קדושה). לקח עשרה עופרין במעי אמן כו' – לאו דוקא, דהוא הדין נולדו,
כיון דהוי מחוסר זמן, אי נמי: נקט במעי אמן – ואפילו לרבי שמעון בן יהודה דאמר: מחוסר זמן נכנס לדיר להתעשר.

זוהא ישראלית אתננה מותר וכן הבא עליה כו' - ואם תאמר: והא אמר רבא בפרק "מרוכב" (בבא קמא ע"ב) דאתנן אסרה תורה אפילו בא על אמו. ובתמורה תניא (רבי) (ר"ל) אומר: אין אתנן אלא הבא לו בעבירה, אבל אתנן אשתו נדה כו' יש לומר: דלא מיירי כדקימנא ליה באיסור ערוה. דרוקא מיירי בדתפסי בהדי קדושין, כדמפרש

טעמא דלכך אתננה מותר. והא דכחא הבא עליה לוקח - בגיורת שחזרת שהיא זונה, או שנעשית זונה מאדם אחד שזדונה עליו באיסור ברת, כיון שבא עליה עשאה זונה. או כמאן דאמר פני הבא על הפניה שלא לשם אישות עשאה זונה. והא דמשמע דלא משתבח בזונה ישראלית דתיעשרה אידי - הוה מצי לאשכחוי באיסור ערוה. אלא אתא לאשמועינן דהא ישראלית אתננה מותר. וואם תאמר: לרבא דאמר בפרק ברתא דתמורה (כט"ב) דאחת זונה גיה ואחת זונה ישראלית אתננה אסור. תיקשי ברייתא דיש לומר: דלא מתניא בי רבי חייה רבי אשעיא. אי נמי: הוה מצי למימר דשפיר משכחת לה דתיעשרה אידי, אלא אשמועינן לקוח במעי אמו כרבי יוחנן. ומיהו דידעש זה נמי שמוענין - בשתיעשרה אידי כשנותן לה במעי אמו, ולא מיפטר משום לקוח ושניתן במתנה. מה עריות דלא תפסי בהו קדושין כו' - תימיה: כיון דילפינן מעריות - הוה ליה למעטי זונה גויה. דבעינן דומיא דעריות, דלא תפסי בה קדושין לדא תפסי לאחריני: לאפוקי זונה גויה דלא תפסי בה כו' ללדידי ולא לאחריני: כדאמר פרק "החולץ" (יבמות מ"ה, א) למאן דאמר גי ועבד הבא על בת ישראל הולד אבשר, משום דלא הוי דומיא דעריות מהאי טעמא. ורבא גופיה דמחייב בזונה גויה בפרק בתרא דתמורה (כט"ב) קסבר בפרק "החולץ" (יבמות מ"ה) דהולד כשר: ויש לומר: דגבי זונה גויה, כיון דלא תפסי בה קדושי כלל - כל שכן דגורם עליה שם זנות. אבל לענין ממורת - אין לולד לזדנות ממזר, כיון דאיהא ראויה לאדם אחר יותר מזה. דהא איתיה בשותפות כדכתבי: "ובכורות בקרבם וצאנכם". בריש מבייתין פירשתי למא לך האי קרא, דתיפוק ליה מדאיצטרך למעטי שותפות גי.

ומכאן שייך לעמוד (בא) ואורא רבי יוחנן לעטמיה כו' - ואף על גב דהבא פליג רבי אלעזר עליה דרבי יוחנן. ולעיל בסוף "ש" בכור" (כ"ב) משמע דמודא בהדיא דלקוחות הן, ומשני: מאי אין חזרין - לבטלה, הא מצריכין האי רבי יוחנן. ויש לומר: אי נמי, לעיל איצטרך לשנוי דלא תקשי מיניה עליה דרבי יוחנן. לברור חד מיניהו להדי כלב כו' - ואם תאמר: מה יעילא הא אין ידעו איהו אורו שוכנא הכלב וכי תימא: לפי ששוחה הכלב. הא דאמר אי דשוו כולחו להדי - הכלב נמי, ואז היאך יכול לברר אורו שוכנא הכלב להחרי אחרים: ויש לומר, שכן סברת התלמוד: כיון שיש ברייה - שיש לדבר להחיות תלוי בדעתו, דמסתמא כך דעתו מתחלה דאורו שיבורר הוא כנגד הכלב.

חץ

ותיעשרה אידי! - בזונה גויה. - ולקומה בזונה ישראלית, ותיעשרה אידי! - קא משמע לן דזונה ישראלית - לא הוי אתנן. דאפיו, דאמר אפיו: זונה גויה - אתננה אסור, וכהן הבא עליה אינו לוקח משום "לא יחלל זרעו"; זונה ישראלית - אתננה מותר, וכהן הבא עליה לוקח משום "לא יחלל זרעו". זונה גויה - אתננה אסור - גמר "תועבה" "תועבה" מעריות, מה עריות - דלא תפסי בהו קדושי, אף זונה - בהך דלא תפסי בה קדושי. וכהן הבא עליה אינו לוקח משום "לא יחלל זרעו" - דלא יחלל זרעו אמר רחמנא, והאי לאו זרעיה הוא. משנה האחין והשותפין שחייבין בפטורין - פטורין ממעשר בהמה, חייבין במעשר בהמה - פטורין מן הקלבון. קנו בתפסית הבית - חייבין, ואם לאו - פטורין. חלקו חזרו ונשתתפו - חייבין בקלבון ופטורין ממעשר בהמה. גמרא תנו רבנן: "היה לך" - ולא של שותפות. וכול אפילו קנו בתפסית הבית תלמוד לומר: "היה". והאי פכחור פכחור - ואם אינו ענין לכחור - דהא איתיה בשותפות, דכתבי: "ובכורות בקרבם וצאנכם", תגהו ענין למעשר בהמה. אמר רבי ירמיה: פעמים שחייבין בזה ובה, ופעמים שפטורין מזה ומזה, פעמים שחייבין בקלבון ופטורין ממעשר בהמה, ופעמים שחייבין במעשר בהמה ופטורין מן הקלבון. חייבין בזה ובה - שחלקו בפספים ולא חלקו בבהמה; פטורין מזה ומזה - שחלקו בבהמה ולא חלקו בפספים; חייבין בקלבון ופטורין ממעשר בהמה - שחלקו בזה ושלא חלקו בזה ובה. - פשיטא! - חלקו בבהמה ולא חלקו בפספים איצטריךא ליה, סלקא דעתך אמינא: בין דחלקו בבהמה - גלו דעתיהו דלמפילן קיימי, וליתייבו בקלבון, קא משמע לן. אמר רב עקיבא: לא שנו אלא שחלקו גדיים כנגד גדיים ותיישים כנגד גדיים, אבל חלקו גדיים כנגד גדיים ותיישים כנגד גדיים - אומר: זה חלקו המגיעו משעה ראשונה לך. ורב נחמן אומר: אפילו חלקו גדיים כנגד גדיים ותיישים כנגד גדיים - אין אומרים: זה הוא חלקו המגיעו משעה ראשונה לך. ורבי אלעזר אומר: לא שנו אלא שחלקו תשעה כנגד עשרה ועשרה כנגד תשעה, אבל חלקו תשעה כנגד תשעה ועשרה כנגד עשרה - אומר: זה חלקו המגיעו משעה ראשונה לך. ורבי יוחנן אומר: אפילו חלקו תשעה כנגד תשעה, ועשרה כנגד עשרה - אין אומרים: זה חלקו המגיעו משעה ראשונה לך.

ואורא

ותיעשרה אידי - כיון בדמעי אמו נתנו לה - לא מיפסיל משום נתן במתנה, ויבאל במזמור אם יצא האתנן בעשירי, ולמה לי חזר ולקחו הא קא משמע לן - הך ברייתא, דהאי אתנן דלא בר עשורי - דזונה גויה היא דמיקרי אתנן. אבל אי הוה זונה ישראלית - לא מיקרי אתנן, ואפילו למזבח שרי. בעריות כתבי - מכלל התועבות האלה, ובאתנן כתבי: "כי תועבת ה' וגו'. מה עריות לא תפסי בהו קדושי - דחייבין כריתות נינה, והכל מודים שאין קדושין תופסין בחייבין כריתות, דאין ממזר אלא מחייבין כריתות במסכת יבמות (ט"ז, א). לאו זרעו הוא - דהולד הולך אחר הגויה בפרק שני דיבמות (כ"ג, א). בנך הבא מן הגויה קרוי "בנך", ואין (בן) בנך הבא מן הגויה קרוי "בנך" אלא בנה. משנה האחין שחן שותפין בשותף - ויש אומרים - בקלבון - כדמפרש לקמן, שחלקו בבסי אביהן ואחר כך נשתתפו. ואם שוקלין הסלע שלם, ודחינו שני חצאי שקלים בחד - (יהו בולן) חייבין לתת כל אחד ואחד מעה קטנה לקלבון. דהא שני ממונות הן, והרי הן כשאר בני אדם, שהשוקל שקלו נותן עמו קלבון. דהוא קלבון דלכבר. ויש אומרים - לחילוף, שאין שני חצאי סלע יוצאין בסלע בלא חילוף מוטע. והואיל ורוב בני אדם נותנין כל אחד מחצית הסלע וקבלונו עמו, כי מצטרפי נמי שנים ויהי סלע שלם - יהי נמי קלבון שני. והני אחין שחלקו וחזרו ונשתתפו דהבא - הן כשאר שותפין דעלמא, וחיובין בקלבון שני. פטורין ממעשר בהמה - כל ימי שותפותן לעולם, כדקתני בברייתא בגמרא: "היה לך" - ולא של שותפות. וכשחייבין במעשר בהמה - כנון שלא חלקו, ועדיין תפסית בית ירדשת אביהן קיימת. דלא הוה חשופות, כדאמר בגמרא: יכול אפילו קנו בתפסית הבית תלמוד לומר: "היה" - אלאמא כאביהן דמו. פטורין מן הקלבון - שני, אם נותנין בין שניהם סלע שלם. דבמקום אביהן קיימי בבסי, ואילו הוה ידבא אבדוהן סלע על שני בניו - לא היה נותן קלבון לחילוף. שכן דרך לעולם, שהמחוייב שני חצאי שקלים נותן שך שלם, ולא הוי כשני אנשים במתפרץ של חצאי סלעים לסלע שלם. קנו בתפסית הבית חייבין - במעשר בהמה, כדאמרין בגמרא. והאי "קנו" - לא לקחו במעות, אלא קנו - שנפלה להם בהמה מאביהם. חלקו וחזרו ונשתתפו - הוה כשותפין דעלמא, ופטורין ממעשר בהמה, וחיובין בקלבון. גמרא יתה לך (הוכרים) אשר יהיה לך (הוכרים). ולא של שותפות - דמשמע: המיוחד לך אתה נותן, ולא של שותפות. יהיה - מכל מקום. וכבויות בקרבם - לשון רבים. משמע לשנים הוא אומר "בקרבם". בזה ובה - בקלבון ובמעשר. שחלקו בכפפים - וחזרו ונשתתפו, ולא חלקו בבמה. דגבי קלבון הוה כשאר שותפין, וגבי בהמה הוי תפסית הבית. חלקו בבמה ולא חלקו בכפפים - דקולא הוא. דפטורין מזה מזה, איצטריך ליה לאשמועינן. סלקא דעתך אמינא: כיון דחלקו בבמה - גיזיל לחומרא, ונימא: גלו אדעתיהו דלמפילן בבסיס נמי

גדיים כנגד גדיים ותיישים כנגד גדיים - לפי שחייבין דהתם ליכא למימר זה חלקו המגיע ממית אביהם, דודאי בשעת מיתא זכה זה בחצי הגדיים ובחצי התיישים, וזה בחצי הגדיים וזה בחצי התיישים. הלכך, השתא קנין הוא. שזח קונה מזה, והולדות שישנם בשעת חלוקה - פטורין ממעשר בהמה משום לקוח, ואותן העתידים לבא - פטורין משום שותפות. אבל חלקו גדיים כנגד גדיים ותיישים כנגד גדיים - אמרין בריה, וזה חלק המגיע לכל אחד ממית אביה, ועדיין ירושה היא, ושם ירושה עליהן, וכי חזרו ונשתתפו - הדרא לה תפסית הבית כמרישא, ולא שותפות הוא. וליכרן ולדות שישנן בשעת חלוקה - אין פטורין משום לקוח, ולא העתידין לבא פטורין משום שותפות. אפילו חלקו כו' - אין ברייה. והוי מרישא לקוחות וחדר שותפין. רבי אלעזר ורבי יוחנן - בפלוגתא דרב ענן ורב נחמן פליגי. תשעה - גדולים כנגד עשרה פחותים, דהיינו שומא, וליכא למימר ברייה.

הולדות שיוולדו להם בשותפות. ולהלן תבאר המשנה באיזה
אופן מדובר. אבל באופן שחייבין למעשר בהמה, והיינו כשאין
להם דין של שותפים, ואופן זה יבואר גם כן בסמוך, אם שניהם
נותנים יחד שקל שלם למחצית השקל, פטורין מן הקלבון –
אינם חייבים לתת קלבון נוסף, אלא דינם כדין אב שנותן מחצית
השקל עבור שני בניו יחד, שאינו חייב להוסיף מטבע שני
לקלבון.
המשנה מפרשת את האופנים שעליהם שנינו ברישא את
החילוק בדניים: האופן שעליו אמרה המשנה שחייבים במעשר
ופטורים מן הקלבון, היינו שנקנו בתפסית הפית – שנפלו להם
בהמות בירושה, ועדיין לא חלקו בהם, שאינם נחשבים כשותפים
אלא הנכסים נחשבים כשייכים לרשות אביהם, ולכן הם חייבין
במעשר בהמה, כמו שאביהם היה חייב בכך, ופטורים מתוספת
קלבון, כי הנכסים נחשבים כאילו הם עדיין ברשות אביהם,
ואילו אביהם היה נותן מחצית השקל על שני בניו, אינו חייב
להוסיף קלבון שני. ואם לאו – אם חלקו בנכסים, ולא חזרו
והשתתפו בהם, פטורין ממעשר בהמה באותם בהמות עצמם
שחלקו בהם, כיון שהם נחשבים כלקוחות, שכל אחד נחשב כמי
שקנה את חלקו מאחיו.
ממשיכה המשנה ומבארת את האופן של הדין השני: אבל אם
חלקו האחים בירושה אביהם, ואחר כך חזרו ונשתתפו, באופן
זה דינם כשותפים גמורים, ועל אופן זה אמרו שהם חייבין
בקלבון שני, ופטורין ממעשר בהמה מכל הולדות שיוולדו
להם בשותפות.

נמרא

שנינו במשנה: 'האחין והשותפין כו' קנו מתפוסת הבית חייבים
(ובמעשר בהמה), חלקו וחזרו ונשתתפו וכו' פטורין ממעשר
בהמה'.
הגמרא מביאה מהדין למדו את החילוק בין יורשים לשותפים
לגבי מעשר בהמה: תנו רבנן, נאמר בפסוק (שמות יג יב) בענין
בכור, והעברת כל פטר רחם לה' וכל פטר שגר בהמה אשר יהיה
לך הזכרים לה', ומלשון 'יהיה לך' משמע שהחוב הוא על
בהמה שהיא שייכת רק לך, ולא על בהמה של שותפות.
ממשיכה הגמרא ודורשת: 'יכול היית לומר שיהיו פטורים
אפילו קנו בתפסית הפית – שירשו בהמות מאביהם ועדיין לא
חלקו ביניהם, תלמוד לומר בלשון 'יהיה', שהחוב חל על
בהמה שזכו בה בכל אופן, והיינו אף ביורשים.
מקשה הגמרא: כיצד ניתן לדרוש מפסוק זה ששותפים פטורים
ממעשר בהמה, והרי תא – פסוק זה, בבכור פתני – נאמר
לגבי בכור, ולא לגבי מעשר בהמה. מתרצת הגמרא: אם אינו
ענין לבכור – אם לא ניתן לדרוש את פטור השותפים לגבי
בכור, דתא איתיה בשותפות – שהרי דיני בכורה חלים גם על
בהמת שותפים, דפתני (דברים יב ו) 'ובכרת פקדכם וצאנכם'
בלשון רבים, ומשמע שהבהמות שייכות לכמה אנשים, אם כן
דואי שהכתוב 'יהיה לך' שמעמט שותפים לא נאמר לגבי בכור,
תנהו ענין – דרוש זה הפסוק למעשר בהמה, ולמד ממנו
ששותפים פטורים ממעשר בהמה.
שנינו במשנה: 'האחין והשותפין שחייבין בקלבון פטורין ממעשר
בהמה, חייבין במעשר בהמה פטורין מן הקלבון'. הגמרא מבארת
שאין זה כלל מוחלט, אלא פעמים שדינם שווה לחיוב או לפטור:
אמר רבי ירמיה, דיני היורשים חלוקים לכמה אופנים, פעמים
שחייבין בה ובה – בתוספת קלבון למחצית השקל ובמעשר
בהמה, ופעמים שפטורין מה ומה – מקלבון וממעשר בהמה,
פעמים שחייבין בקלבון ופטורין ממעשר בהמה, ופעמים
שחייבין במעשר בהמה ופטורין מן הקלבון.

מקשה הגמרא: כיון שהעמדנו את הברייתא באופן שנתן לזונה
עובר במעי אמו, מדוע נקטה הברייתא אופן שהבועל חזר וקנה
ממנה את הבהמה, ומשמע שרק מחמת כן חייבת במעשר, והרי
יכלה הברייתא לנקוט אופן שנשארה הבהמה ברשות הזונה,
ותיעשרה איהי – והיא תתחייב במעשר בהמה, שהרי כיון
שקיבלתו בעודו עובר, אין בו פטור של ניתן במתנה. מתרצת
הגמרא: הברייתא עוסקת בזונה נכרית, שאין עליה חיוב מעשר
בהמה.
מקשה הגמרא: מדוע באמת עוסקת הברייתא בזונה נכרית,
ומחמת כן הוצרכה לומר דין זה באופן שחזר וקנה ממנה את
הבהמה, ולקמה – היה לברייתא להעמיד דין זה בזונה
ישראלית, ותיעשרה איהי – והיא תתחייב במעשר של בהמה
זו, שאין במעשר פסול של 'אתנן', ואין בזה פטור של 'לקוח', כיון
שקיבלתו בעודו עובר. מתרצת הגמרא: קא משמע לן – באה
הברייתא להשמיענו, שרק באתנן שניתן לגויה הוצרכנו לומר
שהטעם שהוא מתעשר הוא מחמת שלגבי מעשר לא פסלה
התורה את האתנן, אבל למזבח הוא פסול, אולם אתנן בזונה
ישראלית, לא הוי אתנן כלל, ומותר אפילו להקרבה על גבי
מזבח.
מוסיפה הגמרא: וביאור זה בברייתא הוא בראב"י, דאמר אב"י,
זונה נכרית, אתננה אסור להקרבה, וכן תבא עליה אינו
לוקה משום 'לא יחלל זרעו' (ויקרא כא טו), שזה הלאו שאוסר על
הכזנים לשאת זונה, אבל זונה ישראלית, אתננה מותר
להקרבה, וכן תבא עליה לוקה משום 'לא יחלל זרעו'.
ומבאר אב"י את טעם החילוק שביניהם: זונה נכרית אתננה
אסור, כיון דנמר – יש ללמוד את דין אתנן בגזירה שוה של
'תועבה תועבה' מעריות, שבשני המקומות נאמרה לשון זו,
באתנן נאמר (דברים גג יט) 'לא תביא אתנן זונה וגו' כי תועבת ה'
אלהים גם שניהם, ובעריות נאמר (ויקרא יח כט) 'כי כל אשר יעשה
מפל התועבת האלה, ויש ללמוד, מה – כשם שלגבי עריות,
מדובר בנשים בלא תפסי בהו קדושי – שאין קידושים תופסים
בהן, אף אתנן זונה, שנאמר עליו לשון 'תועבה', הוא רק פתך –
באתנן של אשה כזו בלא תפסי בה קדושי, והיינו בגויה, אבל
זונה ישראלית שתופסים בה קידושין אתננה מותר להקרבה.
והטעם לכך שבהן תבא עליה – על זונה גויה אינו לוקה משום
'לא יחלל זרעו', כיון בלא תחלל זרעו' אמר רחמנא, והאי –
והבן הנולד מגויה, לאו זרעה הוא – אינו נחשב זרעו, כי הוא
מתייחס אחרי אמו הגויה ונחשב זרעה שלה, ונמצא שהכוון לא
חילל את זרעו, אבל זונה ישראלית שהבן הנולד ממנה נחשב
'זרעו', כזה הבועל אותה חילל את זרעו ולוקה.

משנה

במשנתנו יבואר ששותפים פטורים מהפרשת מעשר בהמה,
ומתוך כך דנה המשנה באחים שירשו את נכסי אביהם, מתי
שותפותם פטורת ממעשר בהמה, ומתי אינה פטורת. המשנה
מביאה נידון דומה לגבי הדין ששנינו במסכת שקלים (פא מ"ז)
שהנותן מחצית השקל צריך להוסיף מטבע קטנה לקלבון,
דהיינו תוספת קטנה על מחצית השקל, וכששני בני אדם נותנים
יחד שקל שלם, יש אופנים שצריכים להוסיף רק קלבון אחד ויש
שצריכים להוסיף שני קלבונות, ואף בזה מבררת המשנה את דין
היורשים, מתי הם חייבים בקלבון ומתי אינם חייבים בו.
האחין והשותפין – אחים שירשו את אביהם, והם שותפים
בנכסיו, דינם תלוי, באופן שחייבין בקלבון – שאילו יתנו יחד
מחצית השקל יתחייב כל אחד מהם להוסיף מטבע קטנה, הרי זה
סימן שהם נחשבים כסתם שותפים, שחיבובם חכמים בשני
קלבונות, וכיון שכך הרי הם פטורין ממעשר בהמה מכל

אמרה התורה, שביובל תחזור הקרקע לבעלות של מי שהיתה
שלו בתחילה, ובאופן של יורשים צריכה הקרקע לחזור לתפוסת
הבית, שהיתה שייכת לכל האחים יחד, **אָבֵל הָאָבִיב**, לגבי חיוב
מעשר בהמה, שלא שייכת סברא זו, **אִמְרָא לֹא** – אולי נאמר
שאינו נפטר מחיוב מעשר, לפי שהחלוקה מבררת את החלק
שהגיע לו כבר משעת מיתת אביו, ואין דינו כלוקח. ולכן הוצרך
רבי יוחנן להשמיענו לגבי מעשר בהמה ש'אין ברירה', ולפיכך
הבהמות הקיימות בשעת חלוקה פטורות ממעשר משום פטור
ל'קוח', והולדות שנוולדו להן אחרי שחזרו ונשתתפו פטורים
משום שהם של שותפים. מסיימת הגמרא: **צְרִיכָא** – אכן יש
צורך להשמיענו דין זה לגבי שני הדברים, לגבי החזרת קרקעות
ביובל ולגבי מעשר בהמה.

הגמרא מקשה על דעת רב ענן ורבי אלעזר הסוברים שיש
ברירה: **מִיִּתְיָבִי**, שנינו במשנה בתמורה (ל) לגבי איסור הקרבת
בהמה שהיא 'מחיר כלב', כלומר שהתקבלה כתמורה לכלב, **וְכֵן
הַשְׁתָּפוּיִן שֶׁחָלְקוּ, אֶחָד נִמָּל עֲשָׂרָה טֵלָאִים, וְאֶחָד נִמָּל תְּשַׁעֲרָה**
טֵלָאִים וְכָלֵב, שֶׁכִּנְגְדוּ הַכֹּלֵב – אותם עשרה טלאים שאחד מהם
הוא כנגד הכלב, **אֲסוּרִין לְהַקְרִיבָהּ**, כיון שאחד מהם היה חילופו
של כלב, וחל עליו איסור מחיר כלב, ולא התברר מי הוא מתוך
עשרת הטלאים, ואילו תשעת הטלאים **שָׁעִם הַכֹּלֵב, מוֹתְרִים**
להקריבה. מסיימת הגמרא את קושיותיה: **וְאִם אֲסוּרָה יֵשׁ בְּרִירָה,**
ועל ידי החלוקה מתברר למי היה שייך כל חלק מתחילה, אם כן,
אותו אחד שלקח עשרה טלאים, **לִיְבִירוֹ חֵד מִיִּנְיֵיהּ לְבִהְדִּי**
כָּלֵב, וְלִשְׁקוֹל – יברור טלה אחד ויקבע שהוא עומד כנגד הכלב,
ויקחנו מבין עשרת הטלאים, ויתברר שהוא ה'מחיר כלב', **וְהִנֵּה
לִישְׁתָּרוֹ** – והטלאים הנותרים יהיו מותרים להקריבה. ומכך שלא
אומרים כן, מוכח שאין ברירה.

מתרצת הגמרא: **אָמַר רַב אֲשֵׁי, אִי דָּשׁוּ בּוֹלְהוּ לְהִדְרִי הָכִי נָמִי**
– אם היו הטלאים שוים כולם זה לזה, הרי שכל טלה שביד
השותף האחד, יש כנגדו ביד השותף השני טלה ששוה כמותו,
ונמצא שרק טלה אחד מהעשרה הוא כנגד הכלב, ובאופן זה
באמת יטול אחד מהטלאים ויקבע ויברר שהוא ניתן בעד הכלב,
ושאר תשעת הטלאים יהיו מותרים לשבח, **אִלּוּם הָכֹא בְּמֵאִי
עֲסָקִין** – כאן, במשנה בתמורה, במה מדובר, באופן **דִּלָּא שׁוֹוֹ
בּוֹלְהוּ לְהִדְרִי** – שאין כל הטלאים שוים זה לזה, וכגון שתשעה
טלאים מתוך העשרה היו יקרים יותר מתשעת הטלאים שעם
הכלב, **וְשׁוֹי הָאִי כִּלְכָּא חֵד וּמִשְׁחָו** – והכלב שוה כטלה העשירי
בתוספת ההפרש ששירים תשעת הטלאים שכנגדו יותר מתשעת
הטלאים שעמו, **וְהָאִי מִשְׁחָו מִשְׁחָו וְאִתִּי בְּכּוֹלְהוּ** – ושוי זה
שיש בכלב כנגד ההפרש, מתחלק בין כל תשעת הטלאים
שכנגדו, שבכל אחד מהם חל מקצת מאותה תוספת, ונאסרים
תשעת הטלאים משום אותו מקצת של התוספת, והטלה
העשירי אסור משום שהכלב כנגד כולו.

משנה

המשנה מבארת מי הן הבהמות פטורות ממעשר בהמה: **הַכֹּל**
– כל סוגי הבהמות הטהורות, **נִכְנְסִין לְדִיר כְּדִי לְהַעֲשֹׂר**
במעשר בהמה, **חוּץ מִן הַכֹּלָאִים** – הנולד מתייש ורחל, ובהמה
שהיא **מְרֻפָּה, וְיוֹצֵא דִּוָּן** – שלא נולד בדרך הולדות מפתח
הרחם, אלא תכנו את דופן בטן אמו, והוציאורו משם, **וּמְחֻסָּר**
זֶמֶן – בהמה שהיא בתוך שבעה ימים ללידתה, שאינה ראויה
עדיין להקריבה עד יומה השמיני, **וְהַתֹּמִם**. ומבררת המשנה:
וְאִיְהוֹי יָתוֹם, הפטור ממעשר, **כֹּל שִׁמְתָה אִמָּה [או] שִׁנְשָׁתָה**
בעת לידתה, **וְאֶחָד כֶּךָ לְיָדָהּ. רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ אָמַר, אֲפִילוּ נִשְׁחָתָה**
אִמָּה וּהַפְשִׁיתוּ אֶת עוֹרָהּ, וְהִשְׁלַח כְּנִיָּים – כל עוד שהעור
המפושט קיים **אֵין זֶה נֶחֱשֵׁב יָתוֹם, וְחֵיב בְּמַעֲשֶׁר**.

הגמרא מביאה נידון נוסף שמצאנו בו שלדעת רבי יוחנן אין
ברירה: **וְאִדָּא רַבִּי יוֹחָנָן לְמַעְמֵיהּ** – ודבר זה שאמר רבי יוחנן,
לשיטתו אמרו, **דְּאָמַר רַבִּי אֲסִי אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן, הָאֲחִין שֶׁחָלְקוּ**
בירושת אביהם, אין אומרים שהחלוקה מבררת שכל אחד קיבל
את החלק שהיה ראוי לו מתחילה, אלא 'אין ברירה', ויתכן שכל
אחד קיבל את חלק חבירו, וממילא כשחלקו בנכסים **כְּלָקוּחוֹת**
הֵן נחשבים, וכאילו כל אחד מהם קנה מאחיו את החלק שהגיע
לידו בתמורה לחלק שהגיע ליד אחיו, ולפיכך **מְחֻזְרִין** את
הקרקעות **זֶה לָזֶה בְּיוֹבֵל**, שכשם שהקרקעות המכורות חוזרות
לבעליהן, כך גם חלוקת הדיורשים בטילה, וחוזרים ומחלקים שוב
את הקרקעות ביניהם. הרי שלדעת רבי יוחנן, אין אומרים
שהתברר שכל אחד קיבל את חלקו, אלא אנו אומרים שכל אחד
קיבל את חלק אחיו, ולכן חלוקתם נחשבת כאילו הם קונים זה
מזה כל אחד את חלקו.

מבארת הגמרא מדוע הוצרך רבי יוחנן להשמיענו דין זה בשני
מקומות: **וְצִרִיכִי** – והוצרך רבי יוחנן להשמיענו דין זה בשני
המקומות, ולא היינו יכולים ללמוד דין אחד מחבירו, **דִּיאִ
אֲשִׁמְעִין הָכֹא** – שאילו השמיענו זאת רבי יוחנן רק לגבי מעשר
בהמה, שהיורשים שחלקו נחשבים כלקוחות ופטורים ממעשר
בהמה, היה מקום לומר **שִׁמְרָא** – דווקא בדין זה **קָאָמַר רַבִּי
יוֹחָנָן שְׁאִין בְּרִירָה**, כיון שנאמר (שמות כב כח-כט) **'כְּבוֹר כְּנִיף תִּתֵּן
לִי, כִּן תַּעֲשֶׂה לְשֶׁרֶף לְצִאֲנִי'**, ודרשו לעיל (נ) מפסוק זה שדיני
מעשר בהמה חלים רק על 'שור' וצאנ' שהם **דְּיוֹמָא דְּבִנְיָדָה** –
בדומה לפדיון הבן המוחזר בפסוק, ואם כן יש לומר **מַה בִּנְיָדָה
בְּבִירוֹ לָךְ** – כשם שבנך החייב בפדיון ברור שהוא נולד ברשותך
ואין הדבר צריך ברור, **אָפֵי 'שׁוֹרֶךְ וְצִאֲנִי'** שהוזכרו בכתוב
לחיוב מעשר בהמה מדובר **בְּבִירוֹ לָךְ** – בבהמה שברור שהיא
נולדה ברשותך, ולא על בהמה שבעת הירושה לא היתה ודאי
ברשותך עד שחלקת עם אחיך, ולכן דווקא בנידון זה סובר רבי
יוחנן שאין ברירה, **אָבֵל לגבי חזרת ירושה של שָׁדָה ביובל**, יש
מקום לומר שיש ברירה, ודינם כירשים ולא כלקוחות, וממילא
אין היורשים צריכים להחזיר את הקרקעות ביובל, כיון שרק
'מְכָר' הוּא דְּאָמַר רַחֲמָנָא לְיָהִיר בְּיוֹבֵל – רק על שדה שנמכרה
אמרה התורה שיש להחזירה ביובל, כאמור בפסוקים (ויקרא כה
כח-לד), אבל **יְרוּשָׁה וּמִתְנָה, לֹא** – אין צורך להחזירה ביובל, לכן
הוצרך רבי יוחנן להשמיענו גם לגבי חזרת ירושה שדה ביובל
ש'אין ברירה', וכיון שיתכן שבחלוקה כל אחד לקח את חלק
אחיו בירושה, דינה כמכר וחזרת ביובל.

ממשיכה הגמרא ומבארת: **וְאִי אֲשִׁמְעִין שָׁדָה** – ואילו השמיענו
רבי יוחנן דין זה ש'אין ברירה' רק לגבי ירושה שדה, שהיא חוזרת
ביובל, היה מקום לומר, שהחיוב להחזיר שדה הוא רק **לְחֻזְמָרָא**
– שפוסקים להחמיר, משום שיש ספק אם החלוקה מבררת
שחלק זה הגיע לו בירושה, או שאינה מבררת, ויתכן שחלק זה
הגיע לאחיו והוא קנה ממנו, ומפני הספק שמא הוא לקוח אנו
מחמירים ואומרים שכל אחד מהיורשים חייב להחזיר את חלקו
ביובל, וחולקים מחדש. והיינו סבורים שאף במעשר בהמה יש
להחמיר ולומר שמא יש ברירה ואין דינם כלקוחות אלא
כירשים, וחייבים במעשר בהמה, ולכן הוצרך רבי יוחנן
להשמיענו שדין זה ש'אין ברירה' הוא בתורת ודאי, ולא בתורת
ספק, וממילא אף מקילים מחמתו במעשר בהמה לפטור את
היורשים ממעשר.

אִי נָמִי – ביאור נוסף לכך שלא די במה שהשמיע רבי יוחנן לגבי
שדה שהיא חוזרת ביובל, **לְכַתְּחֵלָה** – שהיינו סבורים לומר
שענין החזרה ביובל אינו משום ש'אין ברירה' ואין החלוקה
מבררת מי ירש כל חלק בשדה, אלא אף אם יש ברירה' צריכים
היורשים להחזיר את הקרקע ביובל לתפוסת הבית, משום שכך

בכורות. פרק תשיעי – מעשר בהמה דף נו עמוד א – מתוך מהדורת "אבן ישראל" (שטיינזליץ) רמג

חזין מן הכלאים כר – הוה מצי נמי למיתני נדמה, דהא מפרש טעמא בגמרא – משום
דילפינן "תחת" "תחת" מקדשים. אבל בכל מקום דחביב (טרפה) וכלאים) רגיל
לדלג נדמה כאילו הוא בכלל כלאים; משום דדמי ליה קצת. **פרט** לטרפה שאינה
עוברת – דבהמה שנחתכו רגליה מן הארכובה ולמעלה היא משמנה עשרה טרפות.
והתם במנחות (ו,א), מצריך תלתא קראי בטרפה
חד לטרפה מעמי אמר לא היתה לה שעת
הבושה, וחד לטרפה ואחר כך הקדישה, וחד
להקדישה ואחר כך נטרפה. ומן הארכובה
ולמטה חשבינן ליה עוברת, כיון דאינה נטרפה.
כל שהמם פוסל בו דבר ערוה ועבודה זרה
פוסלין בו – כולי עלמא אית להו דרשא,
אפילו מאן דממעט רובע ונרבע מוקצה ועבד
מ"מן הבחמה" ומ"מן הבקר" בפרק "כל
האסורין" (תמורה כח,א), כדפירשתי (לעיל
בפרק הלוקח בהמה).
זכר ודאי נקבה ודאית לא טומטום כר – הך
סוגיא דלא כרב חסדא וריש לקיש,
כדפירשית לעיל בסוף "על אלו מומין" (מבב),
בפרט

ואודא רבי יוחנן לטעמיה – דאין ברירה. וצריכי – הך תרתי דרבי יוחנן. **באה**
אמר רבי יוחנן – דאין ברירה ופטורין, משום דמעשר בהמה איתקש לבקר,
כדכתיב (שמות כב): "בכור בניך תתן לו כן תעשה" וגו', **בכור** לך – שגולל
ברשותך. **ואי אשמעינן שדה** – הוה אמינא: בהדיא קאמר רבי יוחנן, משום
לדחומרא אויל משום ספיא. אבל הכא,
דלקולא הוא דמיפטר מעשר. אי נמי
לכתחלה – דלגבי יובל בעינן שתהא חזרת
קרקע לתחלתה שהיתה ביחד, אבל גבי
מעשר – ליכא למימר הכי. וכן השותפין –
במסכת תמורה בפרק "כל האסורין" ל"א.
אחד נפל עשרה מלאים ואחד תשעה
מלאים – עמון. אותן עשרה
המלאים שכנגד הכלב – אסורין למזבח,
דאחד מהן היה חילופו של כלב והיה "מחיר
כלב", ולא ידעין הי נידה. **שעם הכלב** –
התשעה שעם הכלב – לית בהו איסורא. **אי**
דשוו כולוהו להרדי – שכל כבש שבאותן
תשעה יש לו חבר באותן העשרה שהוא
כמותו. ונמצא שהעשירי כנגד הכלב – הכי
נמי דיש ברירה, ונטול אחד במחור כלב
ואוכלו, והשאר מותרין לגבוה. **הכא במאי**
עסקינן – דכולוהו אסירי – כגון דלא שוו
אחדדי. שתשעה כבשים שבתוך עשרה שוין
יותר מתשעה שעם אותן הכלב, והכלב שוו
את העשירי ואותו משהו ששוין אותן
תשעה שכנגד יותר מתשעה שעמו.
דחשתיא הוי מחיר כלב הולך בכל התשעה
שכנגדו בכל חד פורתא, והעשירי כנגדו.
והמורה גריס: כגון דשוו כל חד וחד ארבעה
זוזי ופלגי חומשא, וכלבא חמשה זוזי,
דההוא זוזא שיין ואתי בכלוהו. ופירושא
הכי: דשוי כל חד וחד מאותן עשרה שכנגד
הכלב ארבעה זוזי. ופלגי חומשא דזוזא,
נמצא שכל העשרה שוין ארבעים זוזי, והוא
שעשרה חצאי חומשין עושין חמשה
חומשין, דהיינו זוזא. והכלב שווה חמשה
זוזים – נמצא שתשעה שעמו אינן אלא
(חמישים) חומשין וששה זוזי ואיהו חמשה
זוזי ארבעין זוזי. השתא לא שוו אותם
שעם הכלב אלא ארבעה זוזי כל חד, ואותן
שכנגדו שוו כל חד ארבעה זוזי ופלגא
חומשא דזוזא – נמצא שהכלב משהו את
כולם, ובכל אותן שכנגדו שיין חילוף הכלב,
אותו חצי חומש שכל אחד שוו יותר על
ארבע זוזי, מחילוף שכנגד אותו זוז שהכלב
שוו יותר מארבע. **משנה** כל שפתה אמו
– בשעת לידה. וכל טעמא דמתניתין מפרש
בגמרא. והשלח קיים – והעור קיים. **אין זה**
יתום – בגמרא מפרש טעמא. **גמרא** שור
או כשב – גבי שאר כל הקדשים כתיב.
נדמה – שאמו רחל והוא דומה לע. **כלאים**
מן התיש והרחל בא. **נאמר כאן** –
במעשר בהמה: "תחת השבט". ונאמר לחלן
– בכל הקדשים: "תחת אמו". מה לחלן –
בכל הקדשים. **פרט לכל השמות הללו** – כדפירשתי: כלאים וגדמה ויצא דופן ומחוסר זמן ויתום – אף במעשר הכי נמי. והיינו טעמא דמתניתין. ומה מעשר פרט
לטרפה – דכתיב בה (ויקרא כז): "כל אשר יעבור", פרט לטרפה שאינה עוברת. דבהמה שנחתכו רגליה מן הארכובה ולמעלה זו היא אחת משמונה עשרה טריפות.
הכל – דקתני במתניתין, לאיתויי מאי מוקצה – שהפרישוהו להקריבו לעבודה זרה. נקבד – שעבד את הבחמה עצמה, כגון שנישך לה בין קרייה. **ותנא** דירן – תנא
דמתניתין דתנא "הכל" – לאיתויי כל הני דמתניתין. **אי גמר** – מעשר "תחת" מקדשים. הני נמי לא – דהא כולוהו פסולי קדשים. דתנאי בתמורה בפרק "כל
האסורין" (כח,א): "מן הבחמה" – להוציא רובע ונרבע, ובגון שאין בדבר אלא עד אחד. דאי שני עדים – בת קטלא היא, דכתיב: "את הבחמה תהרגו". "מן הבקר" –
להוציא את הנעבד, "מן הצאן" – להוציא את המוקצה. **ואי לא יליף** – מקדשים, הני אחרני, מחוסר זמן ויתום, מנא ליה דאין מעשרין והני – רובע ונרבע וכולוהו
אינך – רחמנא רבינהו דלעשרי. ואף על גב דלא חזו להקריבה – יאכלו במזמן לבעלים. כל שהמם פוסל בו דבר ערוה ועבודה זרה פוסלין בו – דהא אקשינאו
רחמנא למום, דכתיב (ויקרא כב): "כי משתתם בהם מום בם". טומטום ואנדרוגינוס **ספיא** הוא – אי זכר אי נקבה, הלכך ממה נפשך מיעשרי. ורבי שמעון סבר: בריה
בפני עצמה היא. הני נמי לא – ויצא דופן ומחוסר זמן ויתום.

ואודא רבי יוחנן לטעמיה, **דאמר רבי אסי אמר רבי**
יוחנן: האחין שחלקו – לקוחות הן, ומחזירין זה לזה
ביוכל וצריכי, דאי אשמעינן הכא – בהא קאמר רבי
יוחנן, דומיא דבנד, מה בנד – בכרור לך, אף שורד
וצאנד – בכרור לך; אבל שדה – מקר הוא דאמר
רחמנא להרדי ביוכל, ויושה ומתנה לא! ואי אשמעינן
שדה – להחומרא, אי נמי – לכתחלה, אבל הכא –
אימא לא, צריכא. מיתבי: וכן השותפין שחלקו, אחד
נטל עשרה ואחד נטל תשעה וכלב, שפנגד הפלב –
אסורין, שעם הפלב – מותרים; ואם אמרת יש ברירה
– ליכרור חד מיניהו לכהרי פלב ולשקול, והנד
לישתרו! אמר רב אשי: אי דשוו פולחו להרדי – הכי נמי; **הכא במאי עסקינן** – דלא שוו
פולחו להרדי, ושוי האי פלבא חד ומשהו, והאי משהו – משיך ואתי בפולחו. **משנה** הפל
נכנסין לדיר להתעשר, חזין מן כלאים, וגרפה, ויוצא דופן, ומחוסר זמן, ויתום. ואיזהו יתום
– כל שמתה אמו, שגשחתה ואחר כך ילדה. רבי יהושע אומר: אפילו נשחטה אמה והשלח
קיים – אין זה יתום. **גמרא** מנא הני מילי דתנו רבנן: "שור או כשב" – פרט לכלאים, "או
עז" – פרט לנדמה, "פי וילד" – פרט ליוצא דופן, "והיה שבעת ימים" – פרט למחוסר זמן,
"תחת אמו" – פרט ליתום. רבי שמעאל בנו של רבי יוחנן בן ברוקה אומר: נאמר כאן "תחת
השבט" ונאמר לחלן: "תחת אמו", מה לחלן – פרט לכל השמות הללו, אף כאן – פרט לכל
השמות הללו, ומה כאן – פרט למרפה, אף לחלן – פרט למרפה. "הכל" לאיתויי
הא דתנו רבנן: **הרובע והנרבע, והמוקצה, והנעבד, והמתן, והמחיר, וטומטום ואנדרוגינוס**
– פולין נכנסין לדיר להתעשר, רבי שמעון בן יהודה אומר משום רבי שמעון: טומטום
ואנדרוגינוס אין נכנסין לדיר להתעשר. ותנא דירן, אי גמר "תחת" "תחת" מקדשים – הני
נמי לא, ואי לא יליף – הני מנא ליה – לעולם גמיר, והני רחמנא רבינהו, דכתיב: "פי משחתם
בהם מום בם לא ירצו להם", ותנא דבי רבי שמעאל: כל מקום שנאמר בו השחתה – אינו
אלא דבר ערוה ועבודה זרה; דבר ערוה – דכתיב: "פי השחית כל בשר את דרכו על הארץ",
עבודה זרה – דכתיב: "פן תשחיתון ועשיתם להם פסל תמונת כל סמל תבנית זכר או נקבה";
וכל שהמם פוסל בו – דבר ערוה ועבודה זרה פוסלין בו, וכל שאין המום פוסל בו – אין
דבר ערוה ועבודה זרה פוסלין בו, והאי מעשר, הואיל ולא פסיל ביה מוקצה, דכתיב: "לא
יבקר בין טוב לרע ולא ימירנו" – דבר ערוה ועבודה זרה נמי לא פסיל ביה. רובע ונרבע –
דבר ערוה, מוקצה ונעבד – עבודה זרה, ואתנן – דבר ערוה, ומחיר – איתקש לאתנן, טומטום
ואנדרוגינוס – קסבר: ספיא הוא. "רבי שמעון בן יהודה אומר" – קסבר: ספיא הוא, מיעט
רחמנא גבי קדשים, זכר ודאי ונקבה ודאית, ולא טומטום ואנדרוגינוס, מעשר נמי – גמר
"תחת" "תחת" מקדשים. תנו רבנן: **הכל נכנסין לדיר להתעשר, חזין מן הפלאים והגרפה** –
דברי רבי אלעזר ברכי יהודה איש כפר ברותא שאמר משום רבי יהושע. אמר רבי עקיבא:
אני שמעתי הימנו אף יוצא דופן ומחוסר זמן ויתום. ותנא קמא, אי גמר "תחת" "תחת"
מקדשים – הני נמי לא; ואי לא גמר, בשלמא מרפה – "כל אשר יעבר תחת השבט"
כתיב – פרט למרפה שאינה עוברת. אלא כלאים מנא ליה – לעולם גמר, וביוצא דופן
סבר

כדפירשתי: כלאים וגדמה ויצא דופן ומחוסר זמן ויתום – אף במעשר הכי נמי. והיינו טעמא דמתניתין. ומה מעשר פרט
לטרפה – דכתיב בה (ויקרא כז): "כל אשר יעבור", פרט לטרפה שאינה עוברת. דבהמה שנחתכו רגליה מן הארכובה ולמעלה זו היא אחת משמונה עשרה טריפות.
הכל – דקתני במתניתין, לאיתויי מאי מוקצה – שהפרישוהו להקריבו לעבודה זרה. נקבד – שעבד את הבחמה עצמה, כגון שנישך לה בין קרייה. **ותנא** דירן – תנא
דמתניתין דתנא "הכל" – לאיתויי כל הני דמתניתין. **אי גמר** – מעשר "תחת" מקדשים. הני נמי לא – דהא כולוהו פסולי קדשים. דתנאי בתמורה בפרק "כל
האסורין" (כח,א): "מן הבחמה" – להוציא רובע ונרבע, ובגון שאין בדבר אלא עד אחד. דאי שני עדים – בת קטלא היא, דכתיב: "את הבחמה תהרגו". "מן הבקר" –
להוציא את הנעבד, "מן הצאן" – להוציא את המוקצה. **ואי לא יליף** – מקדשים, הני אחרני, מחוסר זמן ויתום, מנא ליה דאין מעשרין והני – רובע ונרבע וכולוהו
אינך – רחמנא רבינהו דלעשרי. ואף על גב דלא חזו להקריבה – יאכלו במזמן לבעלים. כל שהמם פוסל בו דבר ערוה ועבודה זרה פוסלין בו – דהא אקשינאו
רחמנא למום, דכתיב (ויקרא כב): "כי משתתם בהם מום בם". טומטום ואנדרוגינוס **ספיא** הוא – אי זכר אי נקבה, הלכך ממה נפשך מיעשרי. ורבי שמעון סבר: בריה
בפני עצמה היא. הני נמי לא – ויצא דופן ומחוסר זמן ויתום.

בפרים הפסח – מפרש בגמרא: חמשה עשר יום. ד"פרס" – לשון פרוסה, פלגא דשלושים יום שדורשין בהלכות הפסח קודם הפסח. וכן עזאי דאמר ובעשרים ותשעה) באדר – ארבי עקיבא אל פליג, אלא באדר הסמוך לניסן, דלבן עזאי לעולם חסר, וקביעא ליה זמנו לעולם בעשרים ותשעה באדר. משמע דערב פסח הוי בכלל חגי חמשה

עשר יום דפרס, ובפרק קמא דראש השנה (ו.א.)

נמי משמע כן, שמים הפרים מתחילין לדרוש
ולא מקודם, גבי הם העידו שמעברין את השנה
כל אדר, שהיו אומרים: עד הפרים, משום
דדורשין בהלכות הפסח קודם הפסח שלשים יום,
ואתי לזלזלי בחמץ מיום הפרים, קודם הפסח
שלשים יום. שמע מינה דערב הפסח בכלל
השלשים יום. וכן רבי אלעזר רבי שמעון דאמרי
בסומו: באחד בניסן – מפרש בגמרא דסברי
במאן דאמר שתי שבתות, שמע מינה ערב פסח
מן המנין. ותימה: דרתי במילתא דרבי אלעזר
ורבי שמעון: ולמה ולא אמרו באחד בתשרי –
מפני שהוא יום טוב, ואי אפשר לעשר ביום טוב,
לפיכך הקדימוהו בעשרים ותשעה באלול. והלא
מן הדין הוא בשנים (באלול) ובתשרי, דיום
ראשון של סוכות ממנין שתי שבתות, כמו ערב
פסח, דעיקר מה שדורשין בהלכות הרגל קודם
לרגל אינו אלא מפני קרבנות. כדמשמע פרק
קמא דעבודה זרה (ה.ב.) דפריך: לפני תיגון
שלושה ימים ותו לא? והתניא דורשין בהלכות
הפסח כן: ומשני: לדידן אפילו דוק בעיקר
פסלין להקרבא – מבעי שלושים יום. ושיעור
דרשא להלכות פסח משום פסח גופיה הנשחט
ערב פסח, ולא משום ימות הפסח. דהא נפקא
פרק קמא דפסחים (ו.ב.) משום דנביא עומד בפסח
ראשון ומזהיר בפסח שני, ועיקר שני – שהיטת
פסח שני נאמר. ועיקר דרשא דשתי שבתות דרבן
שמעון בן גמליאל – אין יום המעשה בכלל
דמוקי התם כותיהו מתניתין דמקדימין וקרינן.
ושלושים יום, דנפקא לן מנביא עומד בפסח
ראשון ומזהיר על פסח שני נמי – הם כלא יום
המעשה, דהא איכא התם שבעה עשר דניסן
וארבעה עשר דאדר, שחן שלושים ואחד יום.
ומההיא שמעתין דמגילה עצמה יקשה למצוא
ארבעה עשר יום בלא יום המעשה! ויש לומר:
דלעולם אין יום המעשה בכלל. ולא חלקו
חכמים בין פסח לסוכות, והלכו אחר עיקר יום
טוב להתחיל בשתי שבתות מנאחד בניסן

ומבאחד בתשרי. שביים טוב קרבנות מרובין; ראייה תיגלה ושמחה. ואף על גב דנביא עומד
בראש חדש ומזהיר על פסח – היינו על שחיטת פסח שבארבעה עשר, מכל מקום לדורות
ממה שיש להזהיר על כל פסח – לא חשו חכמים למדר יום אחד בפסח יותר מבמה. וגבי
שקלים קבעו חכמים זמן בראש חדש אדר, ולא חשו להקדים יום אחד לפני ראש חדש כדי
שהיו שלושים יום שלמים, כיון שדבר מסור לבית דין של הבאת תמידין מתורומה חדשה.
אף על גב דבמתניתין דהבא דייקנן לכיזי החשבון זמן השמעת שקלים – לעולם באחד
באדר משמיעים זמן השמעת.

ניחא

עצת – חמשה עשר יום קודם. וכן פרס חסד, ודיני יום אחריז על אלול. **עשרים ותשעה באדר** – מפרש בגמרא בנאי פליגי ומאי עמיהו. **באחד בניסן** – ארבעה עשר קודם לפסח. ולמה **אמרי בעשרים ותשעה באלול** – וכן רש"י
עשר ימים, ולא אמרו באחד בתשרי, דהיי ארבעה עשר כמו שאמרו: באחד בניסן פפני שאחד בתשרי יום טוב הוא. ואי אפשר לעשר. כדפרש בגמרא לעצמא דכולא מתניתין. **מתעשרין לעצמן** – שחם פקיה. **כל הגולרים וכו'** – דך סומא
כרבי אלעזר רבי שמעון. **חש לפני ראש השנה וכו'** – אב דבעי לתת: חש לפני הגורן וחש לאור הגורן מצטרפין. תנא נמי האי. **לא ישהו** – דעבאל בגורן מדרבנן, ואם שחט – פטור, דלא אשכחן בטבל מעשר בהמה לא לא ולא
מיתה. **לקבל חרפי ואפלי וקיימי** – כגון שלשה זמנים שהובאות ילדות. אותן דמסורות לילד קריי "חרפי", וילדות בתולת החרף מתעשרות בניסן. ואפלי – בעצרת. ואותן הילולות בקיץ – וליחודין מתעשרות בפרסח **חמאי שנת חגי**
בכני זמני – טפי מחדש אחר. קודם פסח ועצרת וזה.

סבר לה פרבי שמעון, דאמר: יוצא דופן – ולך מעליא
הוא, ודלא פרבי יוחנן; במחוסר זמן סבר לה פרבי
שמעון בן יהודה; יתום – בגון שהשלה קיים. ורבי יהושע
למעמיה, דאמר: אפילו שחט את אמו והשלה קיים –
אין זה יתום. העיד רבי ישמעאל בן סתריאל מערכת
לבינה לפני רבי: במקומו מפשיטין את המתה ומלבישין
את החי. אמר רבי: נתגלה מעמא של משנתניו. חזירין
שבמקומנו יש להם ששים רבוא קלפים בבית המסם
שלו. פעם אחת נפל ארז אחד שבמקומנו, ועברו שש
עשרה קרונות על חודו אחת. פעם אחת נפלה ביצת
בר יוכנני, ובטעה ששים פרבים, ושברה שלש מאות
ארוים. ומי שדיא ליה והא פתיב: "בגן רגנים נעלמה!"
אמר רב אשי: ההוא מוחרתא הוא. משנה שלש גרנות
למעשר בהמה: בפרם הפסח, ובפרם העצרת, ובפרם
החג, והן גרנות של מעשר בהמה – דברי רבי עקיבא.
בן עזאי אומר: בעשרים ותשעה באדר, באחד בסינן,
בעשרים ותשעה באב. רבי אלעזר ורבי שמעון אומרים:
באחד בניסן, באחד בסינן, בעשרים ותשעה באלול.
ולמה אמרו בעשרים ותשעה באלול ולא אמרו באחד
בתשרי מפני שהוא יום טוב, ואי אפשר לעשר ביום
טוב – לפיכך הקדימוהו בעשרים ותשעה באלול. רבי
מאיר אומר: באחד באלול ראש השנה למעשר בהמה.
בן עזאי אומר: האלולים מתעשרים בפני עצמן, כל
הגולרים מאחד בתשרי עד עשרים ותשעה באלול –
הרי אלו מצטרפין. חמשה לפני ראש השנה וחמשה
לאחר ראש השנה – אינן מצטרפין. חמשה לפני הגורן
וחמשה לאחר הגורן – הרי אלו מצטרפין. אם בן, לפה
אמרו שלש גרנות למעשר בהמה שעד שלא הגיע
הגורן – מותר למכור ולשחוט, הגיע הגורן – לא ישחוט,
ואם שחט – פטור. גמרא מאי שנא תלת אמר רבה
בר שילא: לקבל חורפי ואפלי וקיימי. ומאי שנא בהני
זימני אמר רבי תנחום בריה דרב חיאי איש כפר עכו:

כרי

רש"י כתי'

כרי

ולך מעליא הוא – במסכת נדה בפרק יוצא דופן (נ.מ.) קאמר רבי שמעון דררי זה כילוד ואנו מטאה לידה, ורש
לקש מפרש טעמא בגמרא: "ולד" – לרבות יוצא דופן, ודכי נמי אמרנן: "כי יולד" – לרבות יוצא דופן. **ולא כרבי**
יוחנן – דאמר התם בתרא פירקא (נדה נ.מ.) ומודה רבי שמעון לענין קרשים שאני קדוש, דגמרי "לידה" ל"ידה"
מבכור דבעי רחם. **כרבי שמעון** – דאמר: דבכני לרד לחשעה, ודפרשינן למלחמה לעיל בפרק "הלוקח בתרה כן
הוא" (נ.ב.) **והשלה** – העזר קיום שצינא ודלי לרצן. **אם**
סתריאל מערכת לבינה – מוקם. **את המתה** – כשנקשה
מתנת הולד, מפשיטין עד האם שהיא מטה ומלבישין אותו
לילד שהוא חי, ומתקיים מפני דבר זה שמעון לו. **את המתה**
– זהו הולד. נתגלתה **טעמא של משנתניו** – דודאי משום
דכי קאמר רבי יהושע: אם נפל כל זמן (שהערך) שהשלה קיים
אין יתום. וכן הדעת מזה הלל – דעתה כד שר
קימת. ועוד העיד דבר זה: חזירין **שבמקומנו** – לשון
חזרת, ויק שלעדים לעזריא. **בבית המסם** – דהיינו אותן עלין
קנים, כמו הכשר עצמו שני באותו הבסטל של כרונה, שקרן
צינולא. **ועוד חזירי זה: וזה עצה אתו כי על חורו** –
על ידיו, ורחובו, שהוא עב כל כך שבידו עליו שש עשרה
קרנות וכו' ועוד, כלומר, כרחוב של אילן. **בר יוכנני**
– עוף דואר. כדאמרנן בבבא בתרא: ואינון בביעא דברי יוכנני,
בנקה – מנה מטרותיה. **והיתבי כגז רגנים נעלמה** –
ומתפרש דכי בלשון טורקין: נושא עלות ומתחא. שכן אמר
הקדוש ברוך הוא: וכו' בראיון) כגפם ששבתות לאותו עוף כר
יוכנני, שיש לה כח כל כך שששאה ביצה גודלה כזאת ומעבה
למעלה ומורידה בנחת בקעה **אלמא דלא שדיא ליה**,
נתמלא – לשון יחידה, ותכדי **במסכת תענית (נ.מ.)**:
בן המתמלא לפני אביו, מוחרתא הוא – בלע שווריק,
שלא דהתיא ראייה לאנחות, לכל השלמה **משנה שלש**
גרנות למעשר בהמה – כלומר, בשלושה מקומות כגן משה וזה
זמן מעשר בתורה, שהבטות שילודו בין פרק לפרק – צריך
לו לעשר בשניעו הפרק, ומשיעו הפרק לא יאכל מןו לבתולה,
מדרבנן, בלא מעשר. אבל קודם לכן – נוחת, דמעט בעלמא
דוא לעשרן בהמותיו. ודחשערין קודם פטור שחט עליו שם
אכל השרת בידו לאוכלו בלא מעשר. אבל כתי שלשה זמנים
במקומו חכמים שלא יאכל לבתולה בלא מעשר. ובגמרא
מפרש שני שגא בריי נעמא, וזאי טעמא וקט לשון "רגנות".
פרים – מפרש בגמרא בנה דהא, וטעמא דכל ימי חגי פריש
בגמרא, ותן גרנות של מעשר בהמה – דרשבין בהבנות
מדרבנן. **אי אפשר לעשר בניו טוב** – כדפרש בגמרא
משום סקרתא. שצריך לספור סיקרא העשרי, ויבום טוב א
אפשר, מפני שצינא. **ראש השנה** – דראתן שנולדו קודם לכן
אין נבסין לרד לחשעה עק אותן שיהיוהו מכאן ואילך,
משום דדיי חדש ורשן. **האלולים** – אותן שנולדו באלול, אין
מתעשרין אל עם בני חשיר ולא עם בני אב. וטעמא פריש
בגמרא: דמספקא ליה אי הלהה בריב מניא, ואי כרבי שמעון
באחד בתשרי, הלבן מתעשרין בפני עצמן. **כל הגולרים בכו'** –
התנא כרבי אלעזר רבי שמעון, דאמרי: באחד בתשרי אר
אשחן **לפני ראש השנה** – דלביצתו לאכבוד. **וחא כתיב כגז רגנים נעלמה** – דחשערין לעלילא טורקין במסכת
גורן – מאלו שלש גרנות, שאין תיגון מפסיק. **למה נאמר**
למאי הלכתי. למאי ולשחוט – לבתולה בלא מעשר.
גמרא לקבל חורפי ואפלי וקיימי – שש בתורה
שמתכרית לילד קודם דפסח, ויש בתורה ששחטתו עד בין פסח
לעצרת, ויש שאנין ילדות עד בין עצרת לחג. ובגמרא חושב
חכמים זמנים אלה חרפי – בפרסח דפסח, אפלי – בפרסח עצרת,
קיימי – בפרסח חג. ואית דגרסי: קיימי בפרסח עצרת, ואפלי
בפרסח חג.

מכאן ועד חסד המסכת נמצא נוסחא אחרינא בכל רפי' של רש"י לרד שביד חיל **במקומינו** – כשהבטות מטה מתנת
לידה, מפשיטין אותה ומלבישין אותה בעורה. **את החית** – הולד כדי שתחטום. וטעלה כאלו היתה אנו וזה. **נתגלה**
טעמא של משנתניו – דודאי משום דכי אמר רבי יהושע: אם השלה קיים אין זה יתום. **ועוד העיד חזיריים**
שבמקומינו – ל"ישנא"ש, כמו: **חמא מחרפ מאכל קליפי קלים** – קליפה של קלים. **בית המסם** – צמרין
בלעז, שכולו עשוי קליפות קליפות. **על חורו** – זו אצל זו עבוי עד עבוי, כעין שופל, שהיה עבוי דור ועגול, וכל שכן
אם היה משופה בבסורת כגון סוס, וזה ענין רחב יותר. **בר יוכנני** – עוף גולד. **נבכני ששים פרבים** – בתלבוץ חלקטן
שלה. ופי' שייאיי ליה – לביצתו לאכבוד. **וחא כתיב כגז רגנים נעלמה** – דחשערין לעלילא טורקין במסכת
ננוחת בפרק רבי ישעאלא (ס.ב.) נושא עלות ומתחא. מתחא לשון יחידה. **החויא** – שהביצה נפלה – מחרת דהא,
שאין אפוחה גול בה והשליכיתו מפרעה. **משנה שלש גרנות למעשר** – בשלש פעמים בשנה הבהמות מתעשרות.
ובגמרא מפרש טעמא. **פרים הפסח** – כדאמר בגמרא: משה עמד יום קודם דפסח, ודייניו יום אחריז יום אחריז, וכן פרס
עצת – חמשה עשר יום קודם. וכן פרס חסד, ודיני יום אחריז על אלול. **עשרים ותשעה באדר** – מפרש בגמרא בנאי פליגי ומאי עמיהו. **באחד בניסן** – ארבעה עשר קודם לפסח. ולמה **אמרי בעשרים ותשעה באלול** – וכן רש"י
עשר ימים, ולא אמרו באחד בתשרי, דהיי ארבעה עשר כמו שאמרו: באחד בניסן פפני שאחד בתשרי יום טוב הוא. ואי אפשר לעשר. כדפרש בגמרא לעצמא דכולא מתניתין. **מתעשרין לעצמן** – שחם פקיה. **כל הגולרים וכו'** – דך סומא
כרבי אלעזר רבי שמעון. **חש לפני ראש השנה וכו'** – אב דבעי לתת: חש לפני הגורן וחש לאור הגורן מצטרפין. תנא נמי האי. **לא ישהו** – דעבאל בגורן מדרבנן, ואם שחט – פטור, דלא אשכחן בטבל מעשר בהמה לא לא ולא
מיתה. **לקבל חרפי ואפלי וקיימי** – כגון שלשה זמנים שהובאות ילדות. אותן דמסורות לילד קריי "חרפי", וילדות בתולת החרף מתעשרות בניסן. ואפלי – בעצרת. ואותן הילולות בקיץ – וליחודין מתעשרות בפרסח **חמאי שנת חגי**
בכני זמני – טפי מחדש אחר. קודם פסח ועצרת וזה.

הוא יום טוב של ראש השנה, ואי אפשר לעשר ביום טוב, כי
המעשר את בהמותיו צובע בסיקרא את הבהמה שהופרשה
למעשר כדי שתהיה נכרת, ואסור לצבוע ביום טוב, לפיכך
הקדימוהו לעשר בעשרים ותשעה באלול.
מביאה המשנה דעה החולקת על רבי אלעזר ורבי שמעון: רבי
מאיר אומר, באחד באלול ראש השנה למעשר בהמה, ולכן
קביעות זמן המעשר של הגורן השלישי בעשרים ותשעה באב,
שכן קבעו לעשר ביום שלפני ראש השנה של המעשר, את כל
הבהמות שנולדו בגורן האחרון, כדי שיהא היכר בין זמני
המעשרות, ולא יעשר מבהמות שנה זו על חברתה.
כאשר שמע בן עזאי את דברי התנאים שנחלקו בענין חודש
אלול, אם הוא סוף השנה הקודמת כמו שקיבלו רבי אלעזר ורבי
שמעון, או תחילת השנה הבאה כמו שקיבל רבי מאיר, אמר
שכדי לצאת ידי חובת מעשר, יש להפריש מכל הנולדים באלול
בפני עצמם: בן עזאי אומר, האלולים – הבהמות שנולדו
בחודש אלול, מתעשרים בפני עצמן, ואינם מצטרפים למעשר
עם הבהמות שנולדו לפני חודש אלול או לאחריו.
המשנה מבארת מה היא התקופה שנחשבת שנה לגבי מעשר
בהמה: כל הנולדים מאחד בתשרי עד עשרים ותשעה באלול,
הרי אלו מצטרפין להחשב כעדר אחד המתחייב במעשר
בהמה, ודיינו כדעת רבי אלעזר ורבי שמעון שראש השנה
למעשר בהמה הוא באחד בתשרי.
מבארת המשנה צירוף של עשרה טלאים שנולדו בזמנים שונים:
המשנה טלאים שנולדו לפני ראש השנה והמשנה שנולדו לאחר
ראש השנה, אינן מצטרפין למנן עשר בהמות החייבות
במעשר, כי אין חדש וישן מצטרפים זה עם זה. אבל אם נולדו כל
העשרה טלאים בתוך שנת המעשר, אלא שהמשנה מהם נולדו
לפני הגורן – קודם אחד משלשת הזמנים שנקבעו למעשר,
והמשנה מהם נולדו לאחר הגורן, הרי אלו מצטרפין להתחייב
במעשר, כי אין אלו נחשבים חדש וישן. שואלת המשנה: אם בן
שכל הנולדים בתוך שנה מצטרפים למעשר, והנולדים לפני
הגורן ואחריו אינם נחשבים חדש וישן, למה נאמר – לגבי איזה
דין קבעו חכמים שלש גרנות למעשר בהמה. משיבה המשנה:
שעדי שלא הגיע – קודם שהגיע זמן הגורן, מותר לבעל
הבהמות למכור ולשחוט את בהמותיו, כי עדיין אינו צריך
להפריש את המעשר, אולם אחר שהגיע זמן הגורן, גזרו חכמים
ששוב לא ישחוט את בהמותיו עד שיעשרן, ואם שחט קודם
שיעשרן, פטור מעונש מלקות, והבהמה מותרת באכילה.

גמרא

שנינו במשנה שקבעו שלשה זמנים שבהם חל חיוב לעשר מעשר
בהמה. שואלת הגמרא: מאי שנא תלת – מפני מה קבעו דווקא
שלשה זמנים. משיבה הגמרא: אומר רבה בר שילא, לקבל
ו-כנגדן חורפי ואפלי וקיימי – תיקנו כנגד שלשה סוגי בהמות,
שיש שמקדימות ויולדות קודם פסח, ויש שמאחרות ויולדות בין
פסח לשבועות, ויש שאינן יולדות אלא בין שבועות לסוכות,
וכנגדן תיקנו חכמים שלשה זמנים אלו. 'זרפי' הם הבהמות
המקדימות ללדת, וזמנם בפרוס חג הפסח, 'אפלי' הם המאחרות
ללדת, וזמנם בפרוס חג השבועות, 'קיימי' הם היולדות בסוף
הקיץ, וזמנם בפרוס חג הסוכות.
שואלת הגמרא: ומאי שנא בהני זימני – מפני מה קבעו דווקא
זמנים אלו. משיבה הגמרא: אומר רבי תנחום בריה דרבי חייה
איש כפר עבון,

קבר לה – יוצא דופן לא מיעט רבי אלעזר ברבי יהודה מהגזירה
שוה, כיון שסובר פרבי שמעון דאמר (נדה מ) לגבי טומאת לידה
שהיוצא דופן ולד מעליא הוא – ולד גמור הוא, והוא הדין
לגבי יוצא דופן בבהמה שכשר לקרבן, וחייב במעשר בהמה,
ודלא פרבי יוחנן שאמר (שו) שרבי שמעון מודה שאינו כשר
לקרבן, והוא הדין שאינו נכנס להתעשר.
במחוסר זמן קבר לה – וכן מחוסר זמן לא מיעט מהגזירה שוה,
כיון שסובר פרבי שמעון בן יהודה שאמר לעיל (נ) שמחוסר
זמן חייב במעשר בהמה. וכן יתום לא מיעט, כגון שהשליח –
באופן שהעור של האם עדיין קיים, ומבואר בבביתא שרבי
אלעזר ברבי יהודה אמר זאת בשם רבי יהושע, ורבי יהושע
למעשה דאמר במשנתנו, אפילו שחט את אמו והפשיט את
עורה, והשליח קיים – ועורה קיים אחר שנולד הולד, אין זה
נחשב יתום.
מביאה הגמרא כמה דברים שהעיד רבי ישמעאל, ובדבר
הראשון שהעיד מתבארת משנתו: העיד רבי ישמעאל בן
סתיאל מערקת לבנה ו-שם מקום לפני רבי, במקומנו
מפשיטין את הבהמה המתה שהקשתה ללדת ומתה מחמת
הלידה, ומלבישין את עורה על התייה, ולדה החי, ומתקיים על
ידי זה. אומר רבי, נתנלה מעמה של רבי יהושע שאמר
במשנתו שכל עוד שהעור קיים אין הולד נחשב יתום, שכיין
שהעור מועיל לולד, נחשב כמי שאמו קיימת.
ועוד העיד רבי ישמעאל בן סתיאל: חורין – חזרת, דהיינו
חסה, שבמקומנו, הם כל כך גדולים, עד שיש להם ששים רבוא
קלפים – עלי חסה שנראים כקליפות, בבית המסס שלו. ועוד
העיד: פעם אחת נפל ארז אחד שבמקומנו, והיה גדול מאד,
ועברו שש עשרה קרנות על חודו אחת – כולם עברו זה בצד
זה על רוחב צידו האחד. ועוד העיד: פעם אחת נפלה ביצת פר
יוכני – עוף גדול מאד, וטבעה ו-בחלבון והחלבון שיצאו ממנה
ששים פרבים, ושפרה שלש מאות ארזים. מקשה הגמרא: ומי
שריא ליה – וכי עוף זה רגיל להפיל ביצתו על הארץ, והא
בתרי לגבי עוף בר יוכני (איוב טז יג) כגון רגלים נעלמה, ודרשו
(מנחות סה) ש'נעלסה' הוא נוטריקון 'נשוא העוף את ביצתו, ועולה
למעלה, ונתחטא ומורידו בנחת בקינו', ואם כן אינו שוברו.
מתרצת הגמרא: אומר רב אחי, התיא – אותה ביצה שהופלה
לארץ, מוותרת הוא – היתה מקולקלת, שאינה ראויה להוליד
אפרוח, ולכן הפילה לארץ.

משנה

המשנה מביאה תקנת חכמים שקבעו זמנים מסוימים שבהם יש
להפריש מעשר בהמה: שלש גרנות למעשר בהמה – בשלשה
זמנים בשנה, צריך לעשר מעשר בהמה מהבהמות שנולדו לו בין
זמן אחד לזמן שאחריו. א. בפרם – חמשה עשר יום לפני חג
הפסח. ב. ובפרם העצרת – חמשה עשר יום לפני חג השבועות.
ג. ובפרם חגן – חמשה עשר יום לפני חג הסוכות, (וזה גרנות
של מעשר בהמה – מעת זמן הגורן הבהמות אסורות במכירה
ואכילה). דברי רבי עקיבא. בן עזאי אומר, זמני הגרנות הם: א.
בעשרים ותשעה באדר. ב. באחד בסיון. ג. בעשרים ותשעה
באב. רבי אלעזר ורבי שמעון אומרים, זמני הגרנות הם: א.
באחד בניסן. ב. באחד בסיון. ג. בעשרים ותשעה באלול, כי
באחד בתשרי ראש השנה למעשר בהמה. ולמה אמרו שיפריש
מעשר בעשרים ותשעה באלול, ולא אמרו באחד בתשרי, כמו
שאמרו לפני פסח שמפריש באחד בניסן, מפני שאחד בתשרי

החג' דהיינו חמשה עשר יום קודם החג, ומכל מקום אמר זמן
קבוע לכך, בעשרים ותשעה באדר, כי **כָּבֵד אֶת הַסִּמּוֹן לְנִסִּין**
לְעוֹלָם הוא חסר, הִלְכָּה קִבֵּעַ לִיה זְמַן בְּעֶשְׂרִים וְתִשְׁעָה בְּאֶדָר
– ולכן יש זמן קבוע לגורן זו, והוא בעשרים ותשעה באדר,
שתמיד יום זה הוא חמשה עשר יום לפני פסח.
מבאר הגמרא את מחלוקתם לגבי זמן הגורן השני: בן עזאי
סובר שזמן הגורן השני הוא **בְּאַחַד בְּסִינְו**, ונחלק בזה על רבי
עקיבא שאמר שהוא חמשה עשר יום קודם שבועות, משום שכן
עזאי חשב, **אֵיזִיד דְּלֵא נְפִישׁ** – כיון שאין הרבה בהמות נולדות
בזמן קצר זה שבין פסח לשבועות, **אֵי אֶמְרֵת לִיקְדִים לִיעֶשֶׂר** –
אם תאמר שיקדים ויעשר חמשה עשר יום קודם שבועות, **עַד**
דְּמִטִּי רִגְלִי שְׁלָמִי להו – עד שיגיע הרגל כבר יגמרו כל הבהמות,
כיון שמיד אחר שמעשרן מוציאן למכירה, ושוחטים מהן לאכול,
ולא ישארו בהמות לעולי הרגל בחג השבועות.
מבאר הגמרא את מחלוקתם לגבי זמן הגורן השלישי: בן עזאי
סובר שזמן הגורן השלישי הוא **בְּעֶשְׂרִים וְתִשְׁעָה בְּאָב** וכו', ולא
כדברי רבי עקיבא שזמן הגורן השלישי הוא חמשה עשר יום
קודם סוכות, והיינו בסוף חודש אלול, כיון ש**שָׁן עֲזָאִי לְמַעֲמִיָּה** –
לשיטתו, **דְּאָמַר** במשנתו **שֶׁהָאֲלוּלִין** – הבהמות שנולדו בחודש
אלול **מִתְעַשְּׂרִין בְּפִנֵּי עֲצָמָן**, ואינו מצטרפות למעשר עם
הבהמות שנולדו לפני חודש אלול או לאחריו, ואם יקבעו את
זמן המעשר בסוף אלול, יש לחשוש שמא יבואו לצרף את אלו
שנולדו בחודש אלול עם אלו שנולדו קודם אלול, ולכן קבעו את
זמן המעשר בסוף חודש אב. אך לא קודם לכן, כיון שצריך
להסמיך את זמן המעשר לרגל כמה שיותר, כדי שלא יהיה זמן
רב למכור ולשחוט בהמות, שמא לא ישארו מספיק בהמות
לצורך עולי הרגל.
מקשה הגמרא: למה אמר בן עזאי שזמן המעשר נקבע בעשרים
ותשעה באב, ומשמע שלעולם הוא קבוע בתאריך זה, ואפילו
אם חודש אב מלא, **וְלִיעֶשְׂרִינְהוּ בְּיוֹם שְׁלִשִּׁים** – והרי יש לו
לומר שמעשרים ביום שלושים לחודש אב. מתרצת הגמרא:
וְיִמְנִין דְּמַחְסְרִין לִיה לֵאב – פעמים שביט דין קובעים שחודש
אב יהיה חסר, דהיינו בן עשרים ותשעה יום, ומקדשים את יום
השלשים להיות ראש חודש אלול, **וּבְעֵינֵינוּ לְמַעַבְדֵי הַבִּירָא**
בְּחֻדָּשׁ וְיִשָּׁן – וצריכים לעשות היכר בין הבהמות שנולדו בשנת
המעשר החדשה, לבין אלו שנולדו בישנה. משום שבשנה
שחודש אב חסר יצטרכו לעשר באחד באלול, ורצו חכמים שלא
יעשו כלל בחודש אלול, כדי לעשות היכר, שהנולדים בחודש
אלול מתעשרים בפני עצמם, ואינם מצטרפים למעשר של שנה
הקודמת.
שנינו במשנה: **רַבִּי אֱלֵעָזָר וְרַבִּי שְׁמַעוֹן אוֹמְרִים**, זמני הגרנות הן
בְּאַחַד בְּנִיסָן בְּאַחַד בְּסִינְו וכו' בעשרים ותשעה באלול.
מבאר הגמרא את הטעם בזמנים אלו: זמן הגורן הראשון נקבע
בְּאַחַד בְּנִיסָן, משום שרבי אלעזר ורבי שמעון סברו **בְּרִבְּנִין**
שְׁמַעוֹן בֶּן גַּמְלִיאֵל, **דְּאָמַר** ששואלים ודורשים בהלכות הרגל
רק **שְׁתֵּי שָׁבָתוֹת** – שבועיים קודם הרגל, וכיון שהפרשת מעשר
בהמה נחשבת כ'הלכות הפסח', שהמעשר מכין את הבהמות
שתהיינה ראויות לאכלן ברגל, לפיכך זמן המעשר הוא באחד
בניסן, שבועיים לפני פסח. זמן הגורן השני נקבע **בְּאַחַד בְּסִינְו**,
והטעם לכך **בְּדִאמְרֵין** – כמו שאמרנו לעיל בדעת בן עזאי, כדי
שלא ישאר זמן רב בין הגורן לחג השבועות, ומתוך כך יאכלו את
מעט הבהמות שנולדו בזמן הקצר שבין פסח לשבועות, ויחסרו
בהמות לעולי הרגל. והגורן השלישי הוא **בְּעֶשְׂרִים וְתִשְׁעָה**
בְּאֶלּוּל, משום שרבי **אֱלֵעָזָר וְרַבִּי שְׁמַעוֹן לְמַעֲמִיָּהוּ** – לשיטתם
הלכו בזה, **דְּאָמְרִי** במסכת ראש השנה (ב) **בְּאַחַד בְּתִשְׁרִי** **רֵאשׁ**
הַשָּׁנָה לְמַעַשֵׂר בְּהֶמָּה, ולכן לא יכלו לקבוע את זמן המעשר

בְּדִי שְׁתֵּהּא בְּהֶמָּה מְצוּיָה לְעוֹלֵי רִגְלִים – קבעו את זמני הפרשת
מעשר בהמה לפני שלושת הרגלים, כדי שבעלי הבהמות יהיו
את בהמותיהם, ולא ימכרו ולא ישחטו אותן עד שיתעשרו בזמן
הגורן, ועל ידי כך יהיו בהמות מצויות לעולי רגלים לקחת מהן
לאכול ולהקריב קרבנות, **וְאָפַּי עַל גַּב דְּתִנֵּן** – ואף ששינוי בסוף
המשנה **שַׁעַר שְׁלֵא הִגִּיעַ זְמַן הַגּוֹרָן מוֹתֵר לְמַכּוֹר וְלִשְׁחוּט** בלי
להפריש מעשר בהמה, מכל מקום אין לחשוש שבעלי הבהמות
ימכרו או ישחטו אותן ולא יהיו בהמות מצויות לעולי רגלים,
שכן **נִיחָא לִיה דְּלִיתְעֵבִיד מְצוּיָה בְּמִמּוֹנִיהָ** – נוח לו לאדם לקיים
תחילה מצוה בממונו, ולהפריש מבהמותיו מעשר, וְהָדָר לְזַבּוֹן
וְלִיבּוֹל – ורק אחר כך ימכרו או יאכלו, וכיון שכך, כל אדם
ישהה את הבהמות עד שיגיע זמן המעשר, וממילא יהיו
הבהמות מצויות לעולי רגלים.
הגמרא מבאר את משמעות השם 'גורן'. שואלת הגמרא:
וְאִמָּא קָרִי לִיה – למה קראה המשנה לזמן הפרשת המעשר
'גורן'. משיבה הגמרא: **דְּמַכְלָה בְּגוֹרָן** – משום שזמן זה מחשיב
את הבהמות 'טבל', כפי ש'גורן' מחשיב את התבואה לטבל,
כלומר, כמו שכינסו התבואה לגורן מחייבה במעשר תבואה
מדאורייתא, אף כאן מוזמן זה ואילך אסור מדרבנן למכור או
לשחוט עד שיעשר.
שנינו במשנה: שלש גרנות למעשר בהמה, פרוס הפסח ובפרוס
העצרת ובפרוס החג, דברי רבי עקיבא. שואלת הגמרא: **וְכִמָּה**
הוא 'פרס', כלומר, כמה זמן קודם הרגל נחשב 'פרס הרגל'.
משיבה הגמרא: **פִּירֵשׁ רַבִּי יוֹסִי בְּרַבִּי יְהוֹדָה**, **אֵין נִקְרָא 'פֶּרֶס**
הַרְגֵל' פְּחוֹת מִחֻמְשָׁה עֶשְׂרִי יוֹם קודם הרגל, בכל אחד
מהרגלים.
שואלת הגמרא: **מָאִי מְשַׁמַּע** – איך משמעות לשון 'פרוס' מורה
על חמשה עשר יום. משיבה הגמרא: **אָמַר רַבִּי אֲבָהוּ, 'פֶּרוֹס'**
משמעו **פְּלִגָּא** – חצי, דהיינו דבר שלם שנפרס ונחלק לשני
חלקים. שואלת הגמרא: **פְּלִגָּא דְּמָאִי** – מאיזה דבר שלם נחלק
חצי זה. משיבה הגמרא: **פְּלִגָּא דְּהִלְכוֹת פֶּסַח** – חצי הזמן שבו
עוסקים בהלכות פסח, **כִּי הָא דְּתִנֵּנָא** – כמו ששינוי בברייתא,
שׁוֹאֲלִין וְדוֹרְשִׁין בְּהִלְכוֹת פֶּסַח קוֹדֵם לְפֶסַח שְׁלִשִּׁים יוֹם, רִבְּנִין
שְׁמַעוֹן בֶּן גַּמְלִיאֵל חוֹלֵק וְאוֹמֵר, ששואלים ודורשים בהלכות
הפסח רק **שְׁתֵּי שָׁבָתוֹת** – שבועיים קודם הרגל.
שנינו במשנה: **בֶּן עֲזָאִי אוֹמֵר**, שלשת הגרנות הן **בְּעֶשְׂרִים**
וְתִשְׁעָה בְּאֶדָר, בְּאַחַד בְּסִינְו, בעשרים ותשעה באב.
הגמרא מבאר את מחלוקת רבי עקיבא ובן עזאי לגבי זמן הגורן
הראשון. שואלת הגמרא: **בְּמָאִי קָמִיפְלִגֵּי** – במה נחלקו רבי
עֲקִיבָא וּבֶן עֲזָאִי, והרי לכאורה לדברי שניהם הגורן הראשון
הוא באותו זמן, לרבי עקיבא הוא בפרוס הפסח, והיינו חמשה
עשר יום קודם הפסח, ולבן עזאי הוא בעשרים ותשעה באדר,
שהוא חמשה עשר יום קודם פסח. משיבה הגמרא: מחלוקתם היא
האם אפשר לקבוע עשר יום מסוים שהוא יהיה תמיד חמשה עשר
ימים לפני פסח, **רַבִּי עֲקִיבָא סָבַר, אֶדָר הַסִּמּוֹן לְנִיסָן, וְיִמְנִין**
מִלֵּא וְיִמְנִין חָסֵר – חודש אדר הסמוך לניסן, לפעמים הוא
חודש מלא, של שלושים יום, ולפעמים הוא חודש חסר, של
עשרים ותשעה יום, וכיון שחמשה עשר הימים שלפני פסח
מתחילים ביום האחרון של חודש אדר, כדי שיחד עם ארבעה
עשר הימים של חודש ניסן יהיו חמשה עשר יום קודם הפסח,
לפיכך **וְיִמְנִין דְּמִיקְלָע** – לפעמים מזדמן שחל יום זה **בְּיוֹם**
שְׁלִשִּׁים באדר, וְיִמְנִין דְּמִיקְלָע בְּיוֹם עֶשְׂרִים וְתִשְׁעָה באדר,
וּמִשּׁוּם הֵבִי לֹא קִבֵּעַ לִיה זְמַן – ומשום כך לא אמר רבי עקיבא
מועד קבוע למעשר בהמה לפני פסח, אלא אמר שיש להפרישו
ב'פרוס הפסח', דהיינו חמשה עשר יום קודם פסח, באיזה יום
שיזדמן זמן זה. **וּבֶן עֲזָאִי סָבַר**, שאמנם זמן הגורן הוא בפרוס

רמז בכבורות. פרק תשיעי - מעשר בהמה דף נח עמוד א - מתוך מהדורת "אבן ישראל - (שטיינזלץ)" רש"י תוספות

כִּי שְׂתַחַת בְּרַחַם מַצִּיּוֹה — רמקון דאן גרין מעשר בחנה ער פרס הרגילים, ומשד אינגלש בחנתן ער אהו זמן ואלא
 לחסתינה ער שיערשן בן חורו, ודאן גרין נאציס לרגל, ומשד אינגלש בחנה בחנה ער ערשטע לויטן מין, ואלא
 בן כרעבונא, ואף ער בן דורן **כִּי מַצִּוֶה** — הרמקון, ורשעיה, **הַמַּצִּיּוֹה בְּנֵינִי** — מדרגן, בראבאן מתנחלן.
 ומשדגוע הורן אל ימכור ולא ימסד ער שיער, **פִּרְוֹס** — כנו פרסד, **שִׁלְשִׁים יוֹם** — ופלגא חרש חמשה עשר יום.
וְבֵן קִטָּה — ער סבר דורן ודאן גרין דאן גרין חרש, ומשד חרש.
 ימים קדש, ומסו ערשין ומשדע דארר ער **כִּי מַצִּוֶה** — רמקון

כדי שתהא בהמה מצויה לעולם רגלים. ואף על גב דתנן: עד שאל תהי' הגורן מותר למכור ולשחוט - ניהא ליה דליתעביד מצוה בממוניה, וחדר לבנון וליכול. ואמאי קרי ליה "גורן" דמקלע בגורן. וכמה "פרס" פירש רבי יוסי קרבי יהודה: אין פרס פחות ממקשה עשר יום. מאי משמע אמר רבי אבהו: "פרוס" - פלגא. פלגא דמאי פלגא דהלכות פסה, כי הא דתניא: שואלין ודורשין בהלכות פסה קודם לפסח שלשים יום. רבן שמעון בן גמליאל אומר: שתי שבתות. "בן עזאי אומר: בעשרים ותשעה באדר. באדר בסיון". במאי קמיפלגי רבי עקיבא ובן עזאי? רבי עקיבא סבר: אדר תסמך לניסן וימנין מלא וימנין חסר, וימנין דמיקלע ביום שלשים וימנין דמיקלע בעשרים ותשעה, ומשום הכי לא קביע ליה זמן. ובן עזאי סבר: אדר תסמך לניסן לעולם חסר, הילכך קביע ליה זמן בעשרים ותשעה באדר. באדר בסיון - אידי דלא נפיש, אי אמרת ליקדים ליעשר - עד דמטי רגל שלמי להו. "בעשרים ותשעה באב" וכו'. בן עזאי למעמיהו, דאמר: תאילוין מתעשרין בפני עצמן. - וליעשרנהו ביום שלשים! - וימנין דמחפרין ליה לאב, וביענין למיעבד הכיזא בחדש וישן. "רבי אלעזר רבי שמעון אומרים: באדר בניסן באדר בסיון" וכו'. באדר בניסן - בדרן שמעון בן גמליאל דאמר: שתי שבתות, באדר בסיון - בדאמרן, בעשרים ותשעה באדר - רבי אלעזר רבי שמעון למעמיהו, דאמר: באדר בתשרי ראש השנה למעשר בהמה. "למה אמרו בעשרים ותשעה באדר ולא אמרו באדר בתשרי - מפני שהוא יום טוב" וכו'. ותיפוק ליה דביענין למעבד הכיזא בחדש וישן! - חדא עודא קאמר, חדא דביענין למעבד הכיזא בחדש וישן - עוד - מפני שהוא יום טוב, ואי אפשר

תזומל

1	רש"י ת"ח	25	הִשָּׁנָה לְמַעֲשֵׂר בְּהֶמְהָהּ בֶּן עֲזָא
2	כרי שחיהו מצויה לעולי תרלים - (ובין דלא	26	וְהִלְלוּ אוֹמְרִים כֶּךָ, וְהִלְלוּ אוֹמְרִי
3	תעשרי - לא שחיל דלא למבין דלד ע פרוס דחה ותעשרי	27	וְלִיחֻיו מַעֲמִיה דְּמָאן מִסְתַּבְרִי וְגו'
4	ואל לו דהנן בפתנותיו ער שלא הגיע זמן תורו	28	וְהִתְנִי, בֶּן עֲזָא אוֹמֵר: כֹּל חֶכְכְּ
5	מותר לעבור ולשוחט - ודע דהא דקובעין מעשה, אע"פ	29	חוץ מן הקדרת הנדה! אָמַר ר' יוֹי
6	עוד לא נחת עליו דע תעשרי - ונראה דל' לֹאֵשׁ עֲבָלִי	30	וְכִרְיָה וּמְלֹאכִי, תִּנְיָא: בְּאִיזָה צִדֵּי
7	מצוה בנספוגיה - שאן חסר ביה כולם, שדעו עצמו מקרב	31	לַעֲצוּמִן נוֹלְדוּ לוֹ חֲמִשָּׁה בָּאָב וְחֵי
8	עשרה ואוכלו שלמים, דרביאל - גמור - כי יכיר ויבין קובע	32	בְּאֵלֹל וְחֲמִשָּׁה בְּתִשְׂרִי - אִין מַצְרְפִּי
9	לעשר ששטמיהו מרובא חסדי - קים חילי בקיעים את	33	מַצְרְפִּין, פְּשִׁימָא: מִהוּ דִּתִּי-
10	הבטות מדרבנן, כדנזק - הגיע תורו - לא שחשע ער שיעשר,	34	גִּרְתוֹ - קָא מַשְׁמַע לֵהּ, בְּדִתְנָן: וְחֵי
11	פְּשִׁימָא פְּלָג - מיהו קובע דבר הפרוט לשני חלקים	35	לְאַחֵר רֹאשׁ הַשָּׁנָה - אִין מַצְרְפִּי
12	שורם - בחלותו הפסח מושב ללפס - ערדני ענין הלכות	36	הַגִּזְרִין - אֵלּוּ מַצְרְפִּין, אִבֵּי
13	הפסח - ותעשרין לבטותו ולתיתיו למיכל בגלג, (בדאמאן	37	וְחֵי מִשְׁמַע בָּאָב, וְחֲמִשָּׁה בְּאֵלֹל, וְחֵי
14	בכשרות חסד - שחטס רבני הירבא דרשן) וְעַל אֵבֶר אֶת		
15	הפסח תעשר - שחטס רבני הירבא דרשן) וְעַל אֵבֶר אֶת		
16	דער שן קדמ, סוף שחטס רבני גרין דר פרוסות הפסח תעשר		
17	האן ער ירד, ערש ופסח ווארבעה עשרה תעשר		
18	ירח חמשה עשר, וְגַמְזִין דחמשה עשר יום ערסות פסח מקל		
19			

20 ביום שלשים באדר, כעין חודש אדר מלא. ודאי חודש אל יחד
21 יום שלשים אדר, וזה חודש קדוש ויום פירות רבסתי דרעתי
22 ארבעה עשר מניסן ואחד מאדר. **ומנין דמקלע פרום** — ביום עשרים ותשעה באדר, כשדור חסר, דרעי חודש יום
23 שלשים, ולקבל יום פורים ופסחתי. **באדר באבין** — כיון עמנו גור ודאי חודש יום שלשים יום כדבארנו
24 בפסח **איירי לבני נשי** — ביום הארבעה (באבין) — בעשתי באדרים ולחלות פסחין דמי ערתי. אמר מקדשם ומקדש
25 ארבעה יום — שלמי לאבנול (באבלין) קדם עצרות, ולא תהיה בהמה מצודה לעילי גרלים. **כיון עזאי לקמשיה**
26 דאדור לקען: האלולים מתעשרין לעצמן, ואנו נמסרין עמו כיון שנולדו קדוש אלול — כשם שחור באבול חורא שחור
27 שש. והמסמקת לא יאמר אתה אלול ואני חורא — מתעשרת האלול לעצמן, ולקבל לא בקע קדוש גורן של חורא
28 (עומת יום) — ומנן ומחסי לא ידע. ויהי ראש חודש אלול ביום שלשים ואלו מתעשרין בך, וקא יעני גר לא חורא לרציה
29 משום בעקען ולעבד חורבן כיון לישן, **לרדעו** אלול באלול אל שייך בדר חיישי, וקא יעני גר לא חורא לרציה
30 שנים' — **לרעבי**, ויהיה ראש חודש חורבן מקדש דר שחור שני. דאבול לבטע ביום טוב. דאבן כן מלאך דאבול
31 דאבול ואללו **אומרים כן** — באדר חשבי, ויהי אלול מתעשרין לעצמן. ודאי יענין דאבול דאבן דאבול לרציה. **קריה** בך
32 **היה עקבא אתר דר עקבא ויום פסח' ששיתא אומרים** — כיון מאיר דאבול ודאי ששעין, כולדו ששן פני וזכר
33 דכי חורבן יתן וזכרתי ואלבאי — בעדיהן, **לן דאב**, דאב חשבי עמנו מתחורב וספוי, ותשעה חשביה מאיר וזכרתי
34 דאב חשבה אתר נולדו **פסחן גרנות** — לן דאב, דאב חשבי עמנו גרנות פני דאב חשבי. **אין יול חשבה דאב** —
35 **חורא ואללו** — כיון מאיר דאבול ודאי ששעין, כולדו ששן פני וזכרתי

ניחא ליה לאיתוי דלעביד מצוה בממוניה – אף עג לב דלפני חזון יכול לעשר ולשחט ולמכור, ו שקבע חכמים זמן – דרך הוא להמתין עד ולעשר הכל בידו. **ואי** אפשר לעשר ביום טוב משום סקטא – וזאם תאמר: תפקע ליה משום דאין קדושין ביום טובו יש לומר: לא יהיית אסור להקריב שגם יבא להקדשו, והיינו גזירה לגזירה. הדיא גופא לא אסור להקדש ביום טוב אלא מדרבנן, כדאמרנן התם (ביצה לזא, ב) דאין רובבין עד גבי בהמה, ומפרש טעמא: שמא יצא חרץ לתחתיה, וקאמר: מעט עמדה תחזיקן דאורייתא? לא, גזירה שמתא יתחזק מזה, ועד מצי למימר דאפילו להקדשו היה יכול ביום טוב משום שלמי שמהו, כדאמר פרק "ישאל" (שבת קמזא, ב) מקדש אדם פסחו בשבת וחינתו ברגל, ומיזה, דהא דאמר התם ובריש (תמיד נשחט) "ואלו דברים" – היינו דאין חובות הקדש להם זמן, אבל אין מעשר להם זמן, אף אין קדשין, ולא מסתבר שיהא מעשר בחובות הקדש זמן לכן שביצריך להו לשלמי שמהו, דאם כן נדרים ונדבות גמי, שהרי יוצאין בנדרים ונדבות משום שלמי שמהו, כדאמר במסכת חגיגה (זא, ב), ומכל מקום, כאן משמע ולא שייכי תגר שעיני, דביום טוב לא ראש השנה קיימו ויש לומר: כיון דעשרי שמיני לא קדשו, אפילו לא יא קרא "שעירי", ולא שייך לאיסור הקדש בזה ביום טוב.

חז"ן מן הקדח הזה — פירש הקונטרס: היינו רבי עקיבא. רבי יהושע בן קורח הזה רבי יהושע בנו של רבי עקיבא. וקשה: מי מני ליה לחז"ן רבי עקיבא בשמו, שמוזכר בשם גנאי בדרכיו (מלכים ב' א) "עלה קרד"ז ובפרק "שואלי" (שבת כ"ג, א) "מכאן לקרדנאנה כמה?" ולגנאי נתבין. ובמסכת מגילה (כ"א, א) רבי שאל את רבי יהושע בן קרדח: בנה הארבת ימימי (וכו') ואמר לו רבי רבבי, ואמר לו: ידי רצון שתניע לחצי שני. ואילו רבי עקיבא כשעמד בן כלבא שבע בן ארבעים שנה היה, וקבל עליו לעסוק בתורה ועסק ארבעים שנים. וארבעים שנה פרט ישראל. ובספרי (פרשה ברכה) תניא: ארבע חזי מאה ועשרים שנה, משה, חזקל, וברן יוחנן בן זבאי, ורבי עקיבא. וביום שמת רבי עקיבא (קדושין) שם נולד רבי. ואפילו נולד רבי יהושע בשנה הראשונה שעמד בן כלבא שבע — לא היה בן ארבע שמונים כשנולד רבי, ולכל הפחות היה רבי יום האם מאה ארבעים שנה כשביקר רבי, בדפחות משבעים שנה לא היה ממכר, שהן חזי שנת סתם אדם, דמכריב' תתליס' צ' ימי שנתונו חבעים, ואז היה רבי בן ששים שנה. נמצא כשברכה לחז"ן שבע — לא ברבר קד עשר שנה ומה ברכה היתה אז יעו: לבורה מסתבר שלא נולד עד שעשה בן רב, דתתי סרי ותתתי סרי שנין, נמצא כשהיה רבי יהושע בן מאה ארבעים שנה היה רבי יוחנן מחזי שניו. ודביני נסם פירש: קרדח) — רבי אלעזר בן עזריה, דאמר בירושלמי שהיה קרד. (ואמר רבי יהושע מכהא לקרדח) — ורבינו עמרם שם אדם.

מפי חגי זכריה ומלאכי — פירש הקונטרס: זכרון ובינה
היא כהילכתא בלא שמונת היא, וליכא מילוקס עלה
על דא טעם — אזחא מרום ערק, וילא היה לו להוכיח בנאזח.
ראין נבחר רשאי לחדש מפ מעתה, אזחא ביה לו לומר:
למכתא נבחר לה, ופסק "בחר ודיל" (ענין נאזח) ענין רובע
הקב עצמות חצוי לוג דם, נפי כומר מפי השמועה אמרה,
מפי חגי זכריה ומלאכי, ומיהו, קשה מהא דרביש בפרק
קמא דראש השנה, (K.t.) מקרא "עשר תעשר" — קוש
מערש כחמה למערש דגן, רבי אמאי סבר באחד כאלול, מה מעשר דגן סמוך לגמורו עשורו כ, רבי אלעזר דרבי
שמעון סברי, מה למערש דגן, רבי אמאי סבר באחד כאלול, מה מעשר דגן סמוך לגמורו עשורו כ, רבי אלעזר דרבי
מפי חגי זכריה ומלאכי — לא ויש לומר: אבילו ביה עיקר.

ונוטל

כבר בנהו באלו הליך דשוו, ושא, אע און גענוגס אראפאל – שטאט באדו מערשיר – און אראפ דער השגה. ודע ליה חוש
 וטעשה באדו, ליה ליצרפז גענוגס באדו בחידיה. **אקטאב** – מאי מענטא נקט געברעסח
 בחידיה, אדא אבנא ליה שטא סעלע דוהס, וואר עלד דוהס, ומוסרס וקו – אפילו ארבי אל מערשיר לקיטי דהאזי ווא
 שתי נסבותה. דהיית ארבעה עשר יום. **אקטאבא** – סקרא שקורן מציא. שושבט צבוע בסקרא. דהאזי מונה "אדח"
 רבקה בעשה השגה אבאל קבעי חוסי שלשים – שמוס דרוב ושפינן אלס חוסי, דהי שתי שלשים אראפ דהשגה
 רבקה אבאל קרר, דרבי יושען בן קדוה אדא רבי יודישען שט גרבי עקבא, ארמאןן בשבעות (ו.א.) שאל ארבי יושען
 כבי, דכרבי בנאה דהא ואל ינכר שט געליג שט גרבי (דער שט געליג חמדיה, ארמאןן באדוהט, ודעל מלאך דיענין
 געצטפן. **פשיטא** – געצטפן, (מה שגורלם) וממה נפשך דהא) בן אלול (דורשי) (בן חשר) דהא ראש השנה, דרבי
אדולא **חושבנה** **דורשי** – וכו' – דהא אית ליה ואלא) חושבנה אדא בעשה אדא אפריון דלא געצטפן, רשנא דחש
 וינכותה ודא ונחל אדא ודא האדלשתי, ודא אדא בעשה, רבי לנחמס, אדא אשכנזי רב.

1 אַרְבַּעַת, חֲמִשָּׁה, שֵׁשָׁה, שִׁבְעָה, שְׁמוֹנֶה, תִּשְׁעָה, וְאַתְּ הַיּוֹצֵא
2 עֲשִׂירִי, סֹדֶךְ בְּסִיקְרָא – צוּבְעוּ בַצֵּבַע אֲדוּם לְסִימֵן שְׁהוּפְרָשׁ,
3 וְאוֹמֵר, 'הָרִי זֶה מְעַשֵּׂר'.
4 הַמִּשְׁנָה מְבֹאֶרֶת מַה לֹּא מַעֲבֵב בַּסְפִּירָה וּמָה מַעֲבֵב: אִם מִנָּה אֶת
5 הָעֲשִׂירִי אוֹלָם לֹא סָקְרוּ בְּסִיקְרָא, וְכֵן אִם לֹא מִנָּה לְכָל
6 הַבְּהֵמוֹת בִּיצִיאָתָן מִהַדִּיר בְּשִׁבְכָם, אִלּוּ שְׁמֵנָאן כְּשֶׁחַן רְבוּצִים
7 וְשׁוֹכְבִּים) אִלּוּ עוֹמְדִים, וְלֹא עַל יְדֵי הַרְצָאתָן מִפְתַּח הַדִּיר, אִף
8 בְּאוֹפְנִים אֵלּוּ, הָרִי אֵלּוּ מִתְּעַשְּׂרִין.
9 אוֹלָם אִם הָיָה לוֹ מֵאָה טְלָאִים, וְלֹא מִנָּה אֵלּא נִמְלֵל מִתּוֹכָם
10 עֲשֶׂרָה עֲשָׂרָה טְלָאִים, וְחוּר וְנִמְלֵל מְכַל עֲשֶׂרָה אֶחָד בְּלֹא מִנּוּתָם,
11 אִין זֶה מְעַשֵּׂר, כִּיּוֹן שְׁנֵאמַר בְּמַעֲשֵׁר בַּהֲמָה (ויקרא כו לב), 'הָעֲשִׂירִי
12 יִהְיֶה קֹדֶשׁ', וּמִשְׁמַע שֶׁהָעֲשִׂירִי לִמְנִין יִהְיֶה קְדוֹשׁ, וְכִשְׁלֹא מִנָּה
13 אִינוּ עֲשִׂירִי לִמְנִין, וּמִמִּילָא אִינוּ מַעֲשֵׂר. רַבִּי יוֹסִי בְּרַבִּי יְהוֹדָה
14 אוֹמֵר, אִף בְּאוֹפֵן זֶה, הִטְלָה שְׁהוּפְרָשׁ נֶחֱשֵׁב מְעַשֵּׂר עַל שֹׁאֵר
15 הַטְּלָאִים, וְכַמְּבֹאֵר בְּגִמְרָא לַהֲלֹךְ.
16 הַמִּשְׁנָה דְּנָה בְּאוֹפֵן שֶׁהִתְעַבֵּר אֶחָד מֵאֵלּוּ שְׁנֵמָנוּ עִם אֵלּוּ שְׁלֹא
17 נִמְנָה: הִיא מוֹצִיָּא אֶת הַטְּלָאִים מִפְתַּח הַדִּיר, וְקוֹדֵם שְׁמָנָה אֶת
18 הָעֲשִׂירִי קֹפֵץ אֶחָד מִן הַטְּלָאִים הַמְּנוּיִין לְתוֹכָן – לְחוּר אֵלּוּ
19 שְׁבָדִיר, וְאִין הַבְּעֵלִים מְכִירִים מִי הוּא שְׁקֶפֶן, הָרִי כָל אֵלּוּ
20 הַטְּלָאִים פְּטוּרִין, שֶׁהֵיוּ מִכִּירִים מִחַמַּת הַמִּנִּין, וְאֵלּוּ שְׁבָדִיר
21 פְּטוּרִים, מִשּׁוּם שֶׁאִינוּ יָדוּעַ מִי הוּא שְׁמָנָה וְכָל אֶחָד מֵהֶם הוּא
22 סֶפֶק חַיִּיב בְּמַעֲשֵׂר, שְׁהִי אֵלּוּ הוּא זֶה שְׁקֶפֶן מִבְּחוּרָן, וְכָל סֶפֶק
23 אִינוּ חַיִּיב בְּמַעֲשֵׂר, כִּיּוֹן שְׁנֵאמַר לִגְבִי מַעֲשֵׂר בַּהֲמָה (שם) 'הָעֲשִׂירִי
24 יִהְיֶה קֹדֶשׁ', וּמִשְׁמַעוּ שֶׁרַק עֲשִׂירִי וְדֹאֵי מִתְּעַשֵּׂר, וְלֹא עֲשִׂירִי סֶפֶק.
25 וְאִם כִּבְר מִנָּה עֲשֶׂרָה טְלָאִים, וְחוּר אֶחָד מִן הַמְּעוֹשְׂרִין – מֵאֵלּוּ
26 שְׁנֵמָנוּ כְּעֲשִׂירִי וְקִדְשׁוֹ בְּקִדּוּשַׁת מַעֲשֵׂר בַּהֲמָה, וְקֹפֵץ לְתוֹכָן,
27 וְאִינוּ נִיכָר מִי הוּא טֹלָה זֶה, כּוֹלֵם יִרְעוּ עַד שִׁשְׁמֵתָאָב – עַד
28 שִׁפּוֹל בְּהֵם מוֹם, וְאִלּוּ בְּמִזְמֵן לְבַעֲלִים, כִּיּוֹן שֶׁנַּעֲשׂוּ כּוֹלֵם
29 סֶפֶק מַעֲשֵׂר בַּהֲמָה, וְאִסּוּר לְשַׁחֵטם וְלֵאכֹלם כְּחוֹלִין.

גמרא

85 הַגְּמָרָא מְבִיאָה בְּרִייתָא שְׁמִבְּאֶרֶת בִּאיזָה אוֹפֵן מַעֲשֵׂרִים אֶת
86 הַבְּהֵמוֹת: תִּנּוּ רַבֵּנָן בְּבִרְייתָא. בָּאִי זֶה צֵד (כִּיצַד) מְעַשֵּׂר אֲדָם
87 אֶת הַבְּהֵמוֹת. מְבֹאֶרֶת הַבְּרִייתָא: בּוֹנֵקֵן – מְכַנִּס כָּל עֵדֶר
88 מִבְּהֵמוֹתָיו הַחַיִּיבוֹת בְּמַעֲשֵׂר לְדִיר, וְעוֹשֶׂה לָהֶם פֶּתַח קָמֵן בְּדִיר
89 שְׁלֹא יִהְיוּ שְׁנֵים יוֹבֹלִין לְצִאתָם בְּאֶחָד וַיּוֹבֵא לִידֵי טַעוּת בְּמִנִּין,
90 וּמִבִּיא אֶת אִימוֹתֵיהֶם שֶׁל הַטְּלָאִים שֶׁהִכְנִיס, וּמַעֲמִיד סִמּוֹךְ
91 לְדִיר בְּמִחוּץ, וְהֵם – הַטְּלָאִים עוֹמְדִים מִכְּפָנֵים, וְנוֹעוֹת
92 הָאֵמָהוֹת בְּחוּץ, וְיוֹצֵאֹת הַטְּלָאִים שְׁבָפִנִים לְקִרְיָתָא אִמֵּן.
93 שׁוֹאֵלֶת הַגְּמָרָא: לְמָה צִרִיךְ הַיּוֹצֵאִים רַק בְּאוֹפֵן זֶה, וְלִפְקִינָהּ
94 אִינְהוּ – וְיוֹצֵאִים הַבְּעֵלִים עֲצֻמוּ בִידֵי. מְשִׁיבָה הַגְּמָרָא: 'כָּל אֲשֶׁר
95 יַעֲבֹד תַּחַת הַשֶּׁבֶט' בְּתִיב בְּמַעֲשֵׂר בַּהֲמָה (ויקרא כו לב), וּמִשְׁמַע
96 שֶׁצִּרִיךְ שֶׁהִטְלָה יַעֲבֹד בְּעֲצֻמוּ וְלֹא שֶׁיַּעֲבִידוּהוּ אֲחֵרִים.
97 שׁוֹאֵלֶת הַגְּמָרָא: עֲדִין לֹא מוֹבֵן לְמָה צִרִיךְ לְהַעֲמִיד אֶת הָאֵמָהוֹת
98 מִבְּחוּץ, וְלִשְׁדִּי לָהּ יִרְקָא וְלִפְקִי לְתִיתָה – וְהִיא נִיתָן לְזוֹרוֹךְ יִרַק
99 לְאִכִּילָה מִחוּץ לְדִיר, וְכִי יֵצֵאוּ הַטְּלָאִים שְׁבָתוֹכוּ כְּדִי לֵאכֹל אֶת
100 הַיִּרֶק. מְשִׁיבָה הַגְּמָרָא: אִמֵּר רַב הוֹנָא, חֲכָמִים קִבְּעוּ שִׁיּוּצֵיָא אֶת
101 הַטְּלָאִים בְּאוֹפֵן זֶה, גְּזִירָה מִשּׁוּם לְקוֹתָ וּמִשּׁוּם יָתוֹם – מִחַמַּת
102 הַחֲשֵׁשׁ שְׁמָא בּוֹמֵן הַמִּנִּין יֵצֵא מִהַדִּיר טֹלָה שְׁלִקוּחַ מֵאֲחֵרִים אוֹ
103 טֹלָה יָתוֹם שֶׁהֵם פְּטוּרִים מִמַּעֲשֵׂר בַּהֲמָה, וְאִינֵם מַצְטָרְפִים לִמְנִין
104 עִם שֹׁאֵר הַבְּהֵמוֹת, וְלִכְּן קִבְּעוּ שִׁיּוּצֵיָאָם רַק עַל יְדֵי גְעִית
105 אֲמוּתֵיהֶם, וּבְאוֹפֵן זֶה לֹא יֵצֵאוּ הֵיתוֹם וְהִלְקוּ שְׁהִי אִין לָהֶם
106 אִם.
107 הַגְּמָרָא דּוֹרֶשֶׁת מִלְּשׁוֹן הַפְּסוּקִים אֶת אוֹפֵן הַפְּרָשָׁה מַעֲשֵׂר בַּהֲמָה,
108 מִה מַּעֲבֵב בּוֹ וּמָה אִינוּ מַעֲבֵב: תִּנּוּ רַבֵּנָן בְּבִרְייתָא, נִאֲמַר בְּפִסּוֹק
109 הָאֲמוּר לִגְבִי מַעֲשֵׂר בַּהֲמָה (שם), 'כָּל אֲשֶׁר יַעֲבֹד תַּחַת הַשֶּׁבֶט'

1 וְנִמְלֵל אֶחָד מִן הָאֵלּוּלִין – נוֹטֵל אֶחָד מֵאֵלּוּ שְׁנוּלָדוּ בְּאֵלּוּל,
2 וַיִּפְרִישׁוּ לְמַעֲשֵׂר, וְהַשֹּׁאֵר פְּטוּרִין מִמָּה נִפְשָׁד – בֵּין כֵּךְ וּבֵין כֵּךְ,
3 שְׁהִי אִין (אם) בְּאֶחָד בְּאֵלּוּל רֹאשׁ הַשָּׁנָה לְמַעֲשֵׂר בַּהֲמָה,
4 נִמְצָא שֶׁהַטְּלָאִים בְּאֵלּוּל – שְׁנוּלָדוּ בְּחוּדֶשׁ אֵלּוּל וְשְׁנוּלָדוּ
5 בְּתִשְׂרִי מַצְטָרְפִין לְהַתְעַשֵּׂר בִּיחַד, וְכִשְׁהַפְרִישׁ אֶחָד מֵהָאֵלּוּלִין
6 הָעֵיל לְעֶשֶׂר עֲלֵיהֶם, וְדָבָר – וְאֵלּוּ הַטְּלָאִים שְׁנוּלָדוּ בְּחוּדֶשׁ אֲב
7 אִינֵם מַצְטָרְפִים, וְהִי הֵם פְּטוּרִים לִגְמִרִי, כִּי הֵם רַק חֲמִשָּׁה
8 מִשְׁנָה שְׁעֵבֶרָה, וְלַעוֹלָם לֹא יוֹכְלוּ לְהַצְטָרֵף עִם אֲחֵרִים, וְאִין
9 חַיִּיבִים בְּמַעֲשֵׂר אֵלּא עֲשֶׂרָה. וְאִין בְּאֶחָד בְּתִשְׂרִי רֹאשׁ הַשָּׁנָה
10 לְמַעֲשֵׂר בַּהֲמָה, נִמְצָא שֶׁהַטְּלָאִים דָּבָר – שְׁנוּלָדוּ בְּחוּדֶשׁ אֲב
11 וְשְׁנוּלָדוּ בְּאֵלּוּל מַצְטָרְפִין לְהַתְעַשֵּׂר בִּיחַד, וְכִשְׁהַפְרִישׁ אֶחָד
12 מֵהָאֵלּוּלִין הָעֵיל לְעֶשֶׂר עֲלֵיהֶם, וְאֵלּוּ בְּתִשְׂרִי – אוֹתָם טְלָאִים
13 שְׁנוּלָדוּ בְּחוּדֶשׁ תִּשְׂרִי, אִינֵם מַצְטָרְפִים, וְהִי הֵם פְּטוּרִין לִגְמִרִי.
14 מֵאִי אִמְרַת – וְאֵלּא מִה תִּרְצָה לּוֹמַר, שִׁישׁ לְצִרְפֵּי לְגוֹרָן אֶחָד
15 – שִׁיּוּצָרְפוּ אֶת אוֹתָם חֲמִשָּׁה שְׁנוּלָדוּ בְּחוּדֶשׁ תִּשְׂרִי עִם טְלָאִים
16 שִׁיּוּלָדוּ בְּמִשְׁךְ הַשָּׁנָה הַבָּאָה, וַיִּתְעַשְּׂרוּ עִמָּהֶם בְּגוֹרָן שְׁוִמְנוּ
17 בְּפִרוֹס הַפֶּסֶח, אִי אִפְשָׁר לּוֹמַר כֵּן, שְׁהִי נִאֲמַר בְּתוֹרָה לִגְבִי
18 מַעֲשֵׂר בַּהֲמָה (ויקרא כו לב) 'הָעֲשִׂירִי יִהְיֶה קֹדֶשׁ', וּמִשְׁמַע שֶׁרַק
19 עֲשִׂירִי וְדֹאֵי אִמֵּר רַבְּהִינָא – אִמְרָה הַתּוֹרָה, שִׁיּוּחִיהָ קְדוֹשׁ
20 כְּמַעֲשֵׂר בַּהֲמָה, וְלֹא סֶפֶק, וּבְאוֹפֵן זֶה, הִי אוֹתָם חֲמִשָּׁה
21 שְׁנוּלָדוּ בְּחוּדֶשׁ תִּשְׂרִי יִתְכַּן שְׁכַבֵּר נִפְטָרוּ מִמַּעֲשֵׂר כְּשִׁהַפְרִישׁ
22 אֶחָד מֵאֵלּוּ שְׁנוּלָדוּ בְּאֵלּוּל, כִּי אִם רֹאשׁ הַשָּׁנָה לְמַעֲשֵׂר בַּהֲמָה
23 הוּא בְּאֶחָד בְּאֵלּוּל, הִי הַצְטָרְפוּ יַחַד עִם הַנוֹלָדִים בְּאֵלּוּל, וְטֹלָה
24 זֶה שְׁנוּלָד בְּאֵלּוּל רָאוּי לְהִיּוֹת מַעֲשֵׂר עֲלֵיהֶם, וְלִכְּן מִסְפֵּק אִינֵם
25 מַצְטָרְפִים שׁוֹב לְמַעֲשֵׂר.

26 מִקְשָׁה הַגְּמָרָא עַל רַבָּא: פְּשִׁטָא – הִי דִין זֶה פְּשׁוּט הוּא, שׁוּדָאִי
27 צִרִיךְ לְעֶשֶׂר מֵאֵלּוּ שְׁנוּלָדוּ בְּאֵלּוּל, כִּי אִם יִקַּח מֵאֵלּוּ שְׁנוּלָדוּ
28 בְּחוּדֶשׁ אֲב, הִי יִתְכַּן שֶׁאִינֵם חַיִּיבִים בְּמַעֲשֵׂר, שְׁהִי אִם רֹאשׁ
29 הַשָּׁנָה לְמַעֲשֵׂר בַּהֲמָה הוּא בְּאֶחָד בְּאֵלּוּל, נִמְצָא שֶׁאִין מִשְׁנָה
30 שְׁעֵבֶרָה אֵלּא חֲמִשָּׁה טְלָאִים, וְלֹא חָל עֲלֵיהֶם חִיּוֹב מַעֲשֵׂר, וְאִם
31 יִקַּח מִהַנוֹלָדִים בְּחוּדֶשׁ תִּשְׂרִי, הִי יִתְכַּן שְׁלֹא חָל עֲלֵיהֶם חִיּוֹב
32 מַעֲשֵׂר, שְׁהִי אִם אֶחָד בְּתִשְׂרִי הוּא רֹאשׁ הַשָּׁנָה לְמַעֲשֵׂר בַּהֲמָה,
33 הִי אִין מַעֲשֵׂר זֶה אֵלּא חֲמִשָּׁה טְלָאִים, וְאִינֵם מוֹעִילִים לְעֶשֶׂר עַל
34 אֵלּוּ שְׁנוּלָדוּ בְּאֵב וְאֵלּוּל, לְפִי שֶׁהַנוֹלָדִים בָּאָב וּבְאֵלּוּל נֶחֱשָׁבִים
35 כְּלִפְיָהֶם כִּישֵׁן לִגְבִי חֲדָשׁ, וְאִם כֵּן לְמָה הוֹצֵרֵךְ רַבָּא לְהַשְׁמִיעֵנוּ
36 דִּין זֶה.

37 מִתְּרַצָּת הַגְּמָרָא: מָהוּ דְּתִימָא – הִיֵּת סְבוֹר לּוֹמַר, שִׁישׁ לְגִזּוֹר
38 שְׁלֹא יִכְנִיס לְדִיר יַחַד וַיַּעֲשֵׂרם בְּאוֹפֵן זֶה, אֵלּא לֹא יִכְנִיסם כָּלָּ
39 וְלֹא יִתְחַיֵּב בְּמַעֲשֵׂר בַּהֲמָה, כִּיּוֹן שֶׁאִם יִכְנִיסם יַחַד יֵשׁ לְחִשּׁוּשׁ
40 דִּילְמָא אִתִּי לְמִישְׁקֵל מִתְּנֶה – שְׁמָא יָבֵא לְקַחַת מֵאֵלּוּ שְׁנוּלָדוּ
41 בָּאָב אוֹ מֵאֵלּוּ שְׁנוּלָדוּ בְּתִשְׂרִי לְהַפְרִישׁ מֵהֶם, וְלֹא יִחוּל הַמַּעֲשֵׂר,
42 וְכִיּוֹן שֶׁאִינוּ קְדוֹשׁ הִי הַקְּרִבְתּוֹ תַּחֲשֵׁב כְּהַבָּאת חוֹלִין בְּעוֹרָה. קָא
43 מְשַׁמְעֵ לָן – לִכְּן הַשְׁמִיעֵנוּ רַבָּא שֶׁאִין חוֹשְׁשִׁים לָכֵן, כִּי יוֹכְלוּ
44 לְמַנּוּתָם כְּשֶׁהֵם רְבוּצִים אוֹ עוֹמְדִים, וַיְהִי נִיכָר לוֹ מִי מֵהֶם
45 מִהַנוֹלָדִים בְּאֵלּוּל, וַיִּפְרִישְׁנוּ וַיִּפְטּוּר אֶת כָּל חֲמִשָּׁה עֶשֶׂר הַטְּלָאִים
46 שְׁבָרְשׁוֹתוֹ.

משנה

47 הַמִּשְׁנָה מְמַשִּׁיכָה לְעִסּוֹק בְּעִינֵי מַעֲשֵׂר בַּהֲמָה, וּמְבֹאֶרֶת כִּיצַד
48 מַעֲשֵׂרִים מַעֲשֵׂר בַּהֲמָה, וּמָה מַעֲבֵב בְּמִנִּין הַבְּהֵמוֹת לְמַעֲשֵׂר.
49 מְבֹרֶרֶת הַמִּשְׁנָה: בָּאִי זֶה צֵד (כִּיצַד) מְעַשֵּׂר אֶת הַבְּהֵמוֹת.
50 מְבֹאֶרֶת הַמִּשְׁנָה: בּוֹנֵקֵן לְדִיר – מְכַנִּס אֶת כָּל הַבְּהֵמוֹת לְמִקּוֹם
51 הַמּוֹקֵף גֵּדֵר, וְעוֹשֶׂה לָהֶם פֶּתַח קָמֵן לְהוֹצִיאָם בּוֹזָה אַחֵר זֶה, בְּדִיר
52 שְׁלֹא יִהְיוּ שְׁנֵים יוֹבֹלִין לְצִאתָם בְּאֶחָד וַיּוֹבֵא לִידֵי טַעוּת בְּמִנִּין,
53 וּכְמִבְּוֹאֵר לַהֲלֹךְ (ס), וּמוֹנִין אוֹתָם בְּמִקְלָם, וְאוֹמֵר עַל כָּל אֶחָד
54 שִׁיּוּצָא מִהַדִּיר אֶת מִסְפְּרוֹ בְּאוֹפֵן זֶה, אֶחָד, שְׁנַיִם, שְׁלֹשָׁה,

יתכן שבברייתא מדובר באופן דאִיִּקְרָ לִיה עֲשִׂירי – שלבסוף
יצא גם העשירי מפתח הדיר ובוה התברר שהוא העשירי, ורק
באופן זה חל עליו שם מעשר בהמה, אִי נָמִי, אפשר להעמיד
שהברייתא עוסקת באופן דאִיִּקְרָ עֲלֵיוֹהּ – שהצביע על הטלה
העשירי כשיצא, ומשום כך חל עליו שם מעשר, אבל באופן שבו
דן רבא, יתכן שלא תחול עליו קדושת מעשר בהמה.
הגמרא מציעה מקור נוסף לחידושו של רבא: אֶלָּא צריך לומר,
שרבא למד שהעשירי קדוש מאליו מִהָא דְתַנִּינָא – ממה ששנינו
בברייתא, קָרָא לְתַשְׁעִי עֲשִׂירי וְמַת עֲשִׂירי בְּדִיר, תַּשְׁעִי
נֶאֱכָל בְּמוֹמוֹ, כי חל עליו שם עשירי בטעות, וְכֹלֶם – וכל
השמונה שיצאו ראשונים, פְּטוּרִין מִמַּעֲשֵׂר בהמה. ומבררת
הגמרא: מֵאֵי טַעְמָא – ומה הטעם לכך שכולם פְּטוּרִים, והרי
לא הספיק להפריש עליהם את העשירי. לָאוּ – האם אין זה
מִשּׁוּם דְּקָנֵשׁ לִיה עֲשִׂירי – שחלה קדושת מעשר בהמה על
העשירי, אף שהוא נשאר בדיר וממילא נפטרו האחרים שהרי
הופרש מהם מעשר כדין, הרי שמוכח מדברי הברייתא שקדושת
מעשר חלה מאליה. דוחה הגמרא: וְדָלְמָא הטעם שכל התשעה
שיצאו פטורים הוא, דִּאִפְטָרוּ בְּמִנְיַן הָרְאוּ – שבעת שנמנו היו
ראויים להפטר בעשירי שיופרש למעשר בהמה, ולפיכך אף
שלבסוף לא הופרש העשירי, כולם נפטרו. ומצינו מקור לפטור
מטעם זה, דְּהָאֵמָר רָבָא (ב"מ א), מִנְיַן הָרְאוּ להתעשר, פּוֹמֵר את
מי שנמנה כראוי מלמנותו שוב, אף אם לבסוף לא הפרישו עליו
מעשר, ואם כן, רבא לפי דרכו אינו יכול להוכיח מברייתא זו
שהעשירי קדוש מאליו.
מסיקה הגמרא: אֶלָּא בהכרח יש לומר, שרבא למד שהעשירי
קדוש מאליו, מִהָא דְתַנִּינָא בברייתא זו, קָרָא לְתַשְׁעִי עֲשִׁירי
וְנִשְׁתַּיֵּיר הָעֲשִׂירי בְּדִיר, תַּשְׁעִי נֶאֱכָל בְּמוֹמוֹ כיון שחל עליו
שם 'עשירי' בטעות, וְהָעֲשִׂירי קדוש בקדושת מַעֲשֵׂר, הרי
שמבואר בברייתא כדברי רבא, שהעשירי קדוש מאליו אף אם
לא יצא ולא קרא לו שם כלל.
כיון שהובאה ברייתא זו בדין קרא לתשיעי 'עשירי', מקשה עליה
הגמרא סתירה מברייתא אחרת. מקשה הגמרא: איך ניתן לומר
שזאם קרא לתשיעי 'עשירי' יש לאוכלו רק אם נפל בו מום,
וְהַתַּנִּינָא בברייתא אחרת, שאף אם קרא לתשיעי 'עשירי', הרי
הַתַּשְׁעִי כבהמת חֲלוּלִין, ויכול לשחטו ולאכלו מיד, ואינו צריך
להמתין שיפול בו מום. מתרצת הגמרא: תַּנִּי תַנָּא קָמִיה דְּרַב
שִׁשְׁת – שנה אחד מלומדי הברייתות לפני רב ששת, הָא מְנִי –
כדעת מי נשנית ברייתא זו, הלא כדעת רבי שְׁמַעוֹן בֶּן הִיּוֹדָה
הִיא שנויה. דְתַנִּינָא בברייתא, רַבִּי שְׁמַעוֹן בֶּן הִיּוֹדָה אוֹמֵר מִשּׁוּם
רַבִּי שְׁמַעוֹן,

אֵף תְּרוּמַת מַעֲשֵׂר נִפְלֶת בְּאוֹמֵר וּבְמַחְשָׁבָה. ומוסיפה הגמרא
ומבארת, וְסָבַר רַבִּי יוֹסִי בְּרַבִּי יְהוּדָה שְׂכִין שְׂמַעְשֵׂר דָּגָן, קְרִיָּה
רַחֲמָנָא תְּרוּמָה – הוזכר בתורה בלשון 'תְּרוּמָה', דְּכִתְיִב לַגִּבִּי
מַעֲשֵׂר רִאשׁוֹן (במדבר יח כד) 'כִּי אֵת מַעֲשֵׂר בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אֲשֶׁר
יְרִימוּ לָהּ תְּרוּמָה נִתְּנִי לַלְוִיִּם לְנִחְלָה' וגו', ואם כן, גם מעשר
דָּגָן דינו כתְּרוּמָה וניטל באומד ובמחשבה. וְאִיתָּקֻשׁ – והוקש
מַעֲשֵׂר בְּהֵמָה לַמַּעֲשֵׂר דָּגָן, כמבואר לעיל (ג). שְׂמִלְשׁוֹן הַפְּסוּק
(דברים יב) 'וְהִבַּאתֶם שְׂמָה עֲלֵיתֶם וְזִבְחֶיכֶם וְאֵת מַעֲשֵׂרְתֵּיכֶם וגו',
משמע שבשני מעשרות הכתוב מדבר, אחד מעשר בהמה ואחד
מעשר דָּגָן, ויש ללמוד, מֵאֵף מַעֲשֵׂר דָּגָן נִפְלֶת בְּאוֹמֵר וּבְמַחְשָׁבָה,
שהרי קראה התורה את שמו 'תְּרוּמָה', אֵף מַעֲשֵׂר בְּהֵמָה
שהוקש למעשר דָּגָן נִפְלֶת בְּאוֹמֵר וּבְמַחְשָׁבָה, ולכן אפילו אם
יש לפנינו עשרה ונטל אחד בלא שמנאם בפיו אלא רק מנה
במחשבתו, הרי זה מעשר.
הגמרא דנה האם מעשר בהמה חל מאליו, אף ללא הפרשה
במחשבה: אֵמָר רָבָא, עֲשִׂירִי מֵאֲלִיו הוּא קְדוֹשׁ – אם יצאו תשע
בהמות מהדיר ומנה אותם זו אחר זו, חלה על העשירי קדושת
מעשר אף על פי שעדיין לא יצא מהדיר ולא מנאו.
שואלת הגמרא: מֵאֵי לִיה לְרָבָא הָא – מנין לרבא דין זה.
אֶלִּיָּמָא מִהָא דְתַנִּינָא – אם תאמר שלמד כן ממה ששנינו בתורת
כהנים (בחקותי פרק יא), אִין לִי ללמוד שחלה קדושה על העשירי,
אֶלָּא באופן שְׁקָרָא שְׁמֵן עֲשִׂירִי, אבל אם לא קָרָא שְׁמֵן
עֲשִׂירִי, מִנְיַן שחלה עליו קדושת מעשר. מבארת הברייתא:
תְּלִמּוֹד לֹמֵר (ויקרא כו לב), 'עֲשִׂירִי יִהְיֶה קָנֶשׁ', מְכַל מְקוֹם – בכל
אופן שהוא, ואף אם לא קרא עליו שם, הרי שהוא קדוש מאליו.
דוחה הגמרא: אין להוכיח מברייתא זו כדברי רבא שהעשירי
קדוש מאליו, שהרי יש לדחות, וְדָלְמָא – ושמא יש לבאר,
שכוונת הברייתא היא, 'עֲשִׂירִי הוּא דְלָא קְרִיָּה – אמנם לא
קרא עליו שם 'עשירי', אבל מכל מקום 'קָנֶשׁ' קְרִיָּה – אמר
עליו שיהיה קדוש למעשר, ורק באופן זה חלה עליו קדושת
מעשר, אבל אין ראיה שחלה עליו קדושה אף אם לא אמר
כלום.
הגמרא מציעה מקור אחר לחידושו של רבא: אֶלָּא יתכן שרבא
למד שהעשירי קדוש מאליו, מִהָא דְתַנִּינָא – ממה ששנינו
בברייתא זו, קָרָא לְתַשְׁעִי עֲשִׁירי וְאַחַר כֵּן יָצָא הָעֲשִׂירִי וְלָא
דָּבַר, הדין הוא שיהיה הַתַּשְׁעִי נֶאֱכָל בְּמוֹמוֹ – כאשר יפול בו
מום, כי חל עליו שם עשירי בטעות, וְהָעֲשִׂירִי יהיה מַעֲשֵׂר, שהרי
הוא העשירי האמיתי, ומוכח מהברייתא שהעשירי נדחיה קדוש
מאליו אף ללא קריאת שם כלל. דוחה הגמרא: אין להוכיח
מברייתא זו כדברי רבא, וְדָלְמָא שְׁאֵנִי הָתֵם – משום שאפשר
שהמקרה שהובא בברייתא שונה מהמקרה שהוזכר רבא, שהרי

אגרות קודש

ב"ה, ר"ח סיון, ה'תשכ"ב

בורקלין, נ. י.

הרה"ג הרה"ח אי"א נר"נ כו' מו"ה [חיים מרדכי שי' הכהן]

שלום וברכה!

מאשר הנני קבלת מכתבו מיום כ"ה אייר.

... בענין המקואות - בכלל טובה הצעתו, אלא שבמקום ש(מסיבה) מציע לעשות בור המכשיר
מן הצד - פשט לאחרונה לעשות ב' בורות מכשירים (מב' צדדים) א' - ע"י זריעה, ב' - ע"י השקה. ונכון
במאד. וק"ל.

בבורות. פרק תשיעי - מעשר בהמה דף נט עמוד א - מתוך מהדורת "אבן ישראל - (שטיינזליץ)" רנא רש"י תוספות

באומר - שנאמר ברעהו כי וכן יש בכר הזה, ולפי אומדנותו טול תרומה. במחשבה - שמחשב ואומר: שני לוגין שאני עתיד ללוקח הדין תרומה, כדאמרין (ומאי פ"ו מרד) לגבי לוקח יין מבין הבתים. ולחכי קרי ליה "מחשבה" - משום דאני מונה אותך, אי נמי, נתן עיני בצד זה ואוכל בצד אחר. ותרתייהו אמוד ומחשבה נפקא לן מ"מנוחש". איתקש - בריש פירקין (גגב.) כח מעשרותיכם" - בשתי מעשרות הכתוב מרבה, אחד מעשר בהמה ואחד מעשר דגן. קדוש מאליה - שאם מה

עשר ותשעיר עשירי בדיד, אף על פי שלא ירא ולא נא - קדוש מאליה. והיילא עשירי לא קרייה רחמנא - דליתו ליה זין מעשר לתתלתו לירושלים ולהקריב. אלא קדוש בדיד קרייה רחמנא. וקדושה עליוה, ואני נאכל אלא במנוח. ענן אחר: דילמא עשירי לא קרייה - שלא קרא שמו "עשירי", אלא "קדוש" קרא שמו, ולחכי הוי מעשר. אבל הוה דלא קראי בלא "עשירי" לא קדוש כשאר מעשר. ולא נפי דמורה. דאריביר ליה עשירי - שלפי שרצא בסוף השנה נברר מעצמו שהוא עשיר, ולכן הוי כשאר מעשר אף על פי שלא קרא עליו שם. אי נמי ברייתא קפירי כון ראותו עליו כשיצא - והוא על כל באצטב שהוא מעשר. אלא שלא דבר בפיו. אבל הוה דנשעיר בדיד ולא קרא על שם - לא שנתען אבתי דליתו קדוש עשירי, ברייתא קפירי כון ראותו עליו כשיצא - והוא על כל התמרת שם מעשר מקדש לפני ולאחרי כולקנן. אבל האחרים פתחו לא נפטר או, והואל הוה תשיעי לפנין בהבמות. וכולם פתחוין - השמנה שרצא בבר. קדוש ליה עשירי - מאליה בדיד, אף על פי שלא ירא. כמנן דהאי - כשרצאו השנה במתא ויה שם ענין דהאי לעשר, שיעין ויה עשירי קדים בלא פתח ויה שם ענין דהאי לעשר. ויהי דברא לצאת - מנאן רצא בבר. ופטר את המנין, ולקנן מפרש טעמא. אבל אידו נפיה מיהא לא היה קדוש עשר. ותעשרירי מעשר - אלאמא, אף על גב דלא ירא - קדוש נאלי בדיד. והשתא פריך אדרי ברייתא דקניו ותעשרי נאכל במנוח, והתמיא וכו'.

רש"י ב"ת" אף ואיתקש מעשר בהמה למעשר דגן - כדאמרין בריש מעשר. "עשר תעשר" במחשבה. היינו מחשבה, שאינו מונה עשירי אלא מפרשי כל מה שעתיד להיות. מאליה קדוש - כגון שהיה מונה ורצא תשיעי, ועשירי נשעיר בדיד - קדוש כל מקום שהוא. תשיעי יאכל במנוח, והואל קריא "עשירי" קדוש במנוח. כדאמרין לקנן. מעשר מקדש לפני ולאחרי אם קריא "עשירי". והואל קדושה ותעשרי אינה קדושה נפורה לקיב כדלפינן בשלח פירקין. ותעשרירי מעשר קריב, אלאמא מאליה הוא קדוש דהא לא דבר כלל. שאני תתם - לחכי קדוש. דאריביר ליה שהוא עשירי, שחיי ירא באוור פתח עם התשיעי. אבל אם נשעיר בדיד אי ירא בפחא אחר - אינא מאליה לא קדושה וללא - משום דכי פתחוין - דאפטורי להו כמנן דהאי, כשמנא התשעה עשר הדין העשירי דהו רואי דלמנות ענהו ולהשלימו. ונמצא ששמנו דהו ראי לעשר, והלכך אף על פי שנת היה נפטר. ואלעלם אי הוה עשירי קים נשאר בדיד - לא היה חילא עליה שם קדושה ודהוה מעשר. אלאמא קדוש מאליה, דהא "מעשר" קרי ליה. הא מני - דקדשנו תשיעי חלקי.

מעשר אף על גב דכתיב בגופיה. כדאשכחן לענין מוקף, כדאמר בירושלמי פרק שני (דקראוה כל התרומה כולה מלמדה ולימדה) (והתרומות: כל התורה כולה למידה ומלמדה, חוץ חוץ מתרומת מעשר שמלמדה ואינה למידה, דבתרומת מעשר כתיב "ממנו" לומר דבענין מוקף. ומוקמינן ליה בתרומה גדולה ולא בתרומת מעשר. דבמסכת בכורים (פרק ב משנה ה) תנן: תרומת מעשר שנה לבכורים בשתי דרכים: וטל מן הסהור על הטמא. ושלא מן המוקף, כבכורים. והא דפריך בפרק "כל הגט" (גיטין ל.ב) בגי תרומת מעשר: וכי נחשוו הכרים לתרום שלא מן המוקף - מעמיד רבינו תם מדבריהם, דמדאורייתא לא בעי מוקף. ומיהו נראה דלענין מחשבה לא פליגי, מדפריך בריש "האיש מקדש" (קדושין נא.ג) גבי הא דילין שלוחות מתרומה - מהו לתרומה: שכן נטלת במחשבה. משמע דלכילי עלמא פריך. והיינו תרומת מעשר, דכתיב בה "אתם" "גם אתם". ומיהו, לפי מה שפירש הקונטרס - מחשבה פליגי, דמשום מחשבה מוקי רבי יוסי בריה יהודה בשמעתין כאבא אלעזר בן גמלא. ומתוך פירושן משמע דאפילו בתרומה גדולה לית להו מחשבה. דאי אית להו מחשבה - לא הוה צריך למייר דסבר כאבא אלעזר בן גמלא. דאפילו לרבנן נמי מצינו למילף מחשבה במעשר, מדקרייה רחמנא "תרומה". ומיהו, מצי למייר דמשום תרומת מעשר שבו קרייה רחמנא "תרומה". במחשבה - פירש הקונטרס: נתון עיני בצד זה לשם תרומה ואוכל בצד זה, ואף על פי שלא הפרשי. משמע שרצה לומר משום דכתיב "ונחשב" שרי לאכול בלא הפרשה, ושירין נמי בשתיקה על ידי נתון עיני בצד זה ואוכל בצד זה. וכל זה דנפקא לו מ"מנוחש". עוד פירש לשון אחר: במחשבה - מחשב ואומר: שני לוגין שאני עתיד להפריש, ואף על פי שעתה אינו מפרשי כלום. ורוצה לומר דדיבור צריך, והא דשרי בלא הפרשה קרי "מחשבה". ואשכחן נמי דקרי למחשבה "דיבור", כמו (בבא מציעא נ.דא) "על כל דבר פשע" דאמר: לחייב על המחשבה במעשה. ונראה דבלא דיבור נמי הוי תרומה. מדרגן במסכת תרומות (פרק א משנה ו:) חמשה לא יתרמו, ואם תרמו - תרומתם תרומה, וחשיב אָלם. וביירושלמי מפרש טעמא - משום ברכה. ובמסכת שבוועות פרק שלשי (כו.ב) משמע בהדיא דשרי כשגמר בלבו אף על גב שלא הוציא בשפתיו, דכתיב: "כל נדיב לב". וקאמר: תרומה וקדשים הוו זה שני כתובים הבאים כאחד, ולא ילפינן מנייהו שבוועה. ובמה שאוכל בלא הפרשה - אין קפידא, דלכילי עלמא שרי בכל מקום אף על פי שאין מפרשי עתה. כדמוכח והוא הדלוקח יין מבין הבתים, דשרי לכולי עלמא אי לא משום בריה, אי משום דחיישין לבקיעת הנד. ויש מקומות דשריין (כשאומר) מעשר שני לצפנה. ואם תאמר: כיון דשריין תרומה על ידי נתון עיני בצד זה ואוכל בצד אחר, אמאי אין מגביהין תרומות ומעשרות ביום טוב? הא תנן פרק "נוטל" (שבת קנב.א): מעלין המדומע באחד ומאה. ופריך: והא מתקין ושני רבי אלעזר ברבי שמעון היא, דאמר: נתון עיני בצד זה ואוכל בצד זה. ולחכי לא חשיב מתקין, כיון דאפשר במחשבה יש לומר: מדומע שאני, שכבר נתקן, אבל תחלת חיוקן - אין שריין מטעם דאפשר במחשבה. ואפילו אמור לוקח בשבת, כדמוכח פרק "מת מדלקין" (שם ל.א). ואף על גב דשרי ליה בנותן עיני בצד זה ואוכל בצד אחר, כדמוכח פירק קמא דחילין (כו.ב), גבי רבי מאיר שאל עלה של ידק בבית שאן. איתקש מעשר בהמה למעשר דגן - פירש הקונטרס: מדכתיב "עשר תעשר" כדאמרין בריש פירקין. צריך לומר דלית ליה הא דאמר ורבא: לשנה הקשתיו ולא לדבר אחר. ועוד, בריש פירקין דרשינן היקשא אחרת: "והבאתם שמה מעשרותיכם" רבי עקיבא ושמוא לא אתקש אלא לענין הבאה. מיהו, לרבא קשה: היכי מפרש טעמא דרבי יוסי בריה יהודה? וכן בזהוים פרק "בית שמאי" (מהא:) דרשינן: קדש גרים אין עשים תמורה, מדאיתקש תמורה למעשר בהמה, ומעשר בהמה למעשר דגן, ומעשר דגן כתיב: "בני ישראל" ולא גרים? ויש לומר: לענין לעשר מזה על זה, כגון ממין על שאינו מינו, דהוי כעין חדש על ישן - לגבי הכי דוקא אומר: לשנה הקשתיו ולא לדבר אחר.

לחוד דהדיד? לימא דאיתקש מעשר בהמה למעשר דגן: מה מעשר דגן אחד מעשרה - אף מעשר בהמה אחד מעשרה בלא העברה תחת השבת, אלא שיש עשר לפניו ונטל אחד מהם? יש לומר: מייית דאבא אלעזר לומר דילפינן תרומת מעשר מתרומה גדולה לענין אומר, אף על פי שאין סברא ללמד (לגבי הכי, דתרומה גדולה אין לה שיעור ותרומת

מעשר יש לה שיעור, ומקשינן להו אהדיי אף על גב דהוי [וכעין] אפשר (מאומר אפשר) משאי אפשר. והכי נמי ילפינן מעשר בהמה ממעשר דגן, דמפקינן קרא ממשמעותיה, דכתיב: "כל אשר יעבור". פירוש זה שם מתיישב ללב. ונראה לפרש: דלרבי יוסי בריה יהודה הוי מעשר אף על פי שאין שוין במכניס לידו להתעשר, דמסתמא או אין דרכם להיות שוין, הילכך צריכה לאוקמה אלעזר בן גמל דשרי מאומר, ולא צריכה למרבה כדמפרש, כדמפרש בהדיא, ואם לאו, כלל הפחות שרי בעין יפה, כדאיתא ברייתא במנחות (נד.ג). ואי לא דאבא אלעזר אמנא: אף על גב דבמעבדי לא חיישין בשוקן, בבי האי גונא שנוטל אחד מעשרה, דילפינן ממעשר דגן - בעינן שוין. ואם תאמר: כיון דאבא אלעזר שרי אפילו במעשר, אמאי צריכין לאוקמי במנחות (שם) הא דאמר רבי אלעזר בריה יוסי: אבא היה נטל עשרה גרוגרות שבמקצוע על תשעים שבכלכלה, והיינו בתרומת מעשר? לוקמה במעשר גופה? יש לומר: נהי דרבי יוסי בריה יהודה סבר מעשר כיצא בו אומר, דילמא אבא אלעזר לית ליה הוהא סברא. ועוד: נחא ליה לאוקמה בתרומת מעשר משום דמוכח רישא דבתרומה איירי, מדקתני "תורמין". אף תרומת מעשר נטלת באומר ובמחשבה - ואם תאמר: הא עיקר מחשבה בתרומת מעשר כתיב, דכתיב: "ונחשב לכם תרומתם" והאי קרא בלויס כתיב? יש לומר: דכתיב "כרג מן הגוף", דהיינו תרומה גדולה, דמשמע: דגן שישאל מפרשי מגורנו - משמע שפשוט לו יותר בתרומה גדולה. ובגטין (ל.א.א) פירש הקונטרס: הא דילף תרומת מעשר מתרומה גדולה - לענין אומר הוא דילף, אבל מחשבה ילפינן בתרייהו מ"מנוחש". ונראה דרבנן לא פליגי אבא אלעזר לענין מחשבה, אלא לענין אומר. ואם נמצא לומר דפליגי - שמוא יש שם טעם דלא מוקמי (ממנחה) בתרומת מעשר.

מגורנו - משמע שפשוט לו יותר בתרומה גדולה. ובגטין (ל.א.א) פירש הקונטרס: הא דילף תרומת מעשר מתרומה גדולה - לענין אומר הוא דילף, אבל מחשבה ילפינן בתרייהו מ"מנוחש". ונראה דרבנן לא פליגי אבא אלעזר לענין מחשבה, אלא לענין אומר. ואם נמצא לומר דפליגי - שמוא יש שם טעם דלא מוקמי (ממנחה) בתרומת מעשר. דאמר בירושלמי פרק שני (דקראוה כל התרומה כולה מלמדה ולימדה) (והתרומות: כל התורה כולה למידה ומלמדה, חוץ חוץ מתרומת מעשר שמלמדה ואינה למידה, דבתרומת מעשר כתיב "ממנו" לומר דבענין מוקף. ומוקמינן ליה בתרומה גדולה ולא בתרומת מעשר. דבמסכת בכורים (פרק ב משנה ה) תנן: תרומת מעשר שנה לבכורים בשתי דרכים: וטל מן הסהור על הטמא. ושלא מן המוקף, כבכורים. והא דפריך בפרק "כל הגט" (גיטין ל.ב) בגי תרומת מעשר: וכי נחשוו הכרים לתרום שלא מן המוקף - מעמיד רבינו תם מדבריהם, דמדאורייתא לא בעי מוקף. ומיהו נראה דלענין מחשבה לא פליגי, מדפריך בריש "האיש מקדש" (קדושין נא.ג) גבי הא דילין שלוחות מתרומה - מהו לתרומה: שכן נטלת במחשבה. משמע דלכילי עלמא פריך. והיינו תרומת מעשר, דכתיב בה "אתם" "גם אתם". ומיהו, לפי מה שפירש הקונטרס - מחשבה פליגי, דמשום מחשבה מוקי רבי יוסי בריה יהודה בשמעתין כאבא אלעזר בן גמלא. ומתוך פירושן משמע דאפילו בתרומה גדולה לית להו מחשבה. דאי אית להו מחשבה - לא הוה צריך למייר דסבר כאבא אלעזר בן גמלא. דאפילו לרבנן נמי מצינו למילף מחשבה במעשר, מדקרייה רחמנא "תרומה". ומיהו, מצי למייר דמשום תרומת מעשר שבו קרייה רחמנא "תרומה". במחשבה - פירש הקונטרס: נתון עיני בצד זה לשם תרומה ואוכל בצד זה, ואף על פי שלא הפרשי. משמע שרצה לומר משום דכתיב "ונחשב" שרי לאכול בלא הפרשה, ושירין נמי בשתיקה על ידי נתון עיני בצד זה ואוכל בצד זה. וכל זה דנפקא לו מ"מנוחש". עוד פירש לשון אחר: במחשבה - מחשב ואומר: שני לוגין שאני עתיד להפריש, ואף על פי שעתה אינו מפרשי כלום. ורוצה לומר דדיבור צריך, והא דשרי בלא הפרשה קרי "מחשבה". ואשכחן נמי דקרי למחשבה "דיבור", כמו (בבא מציעא נ.דא) "על כל דבר פשע" דאמר: לחייב על המחשבה במעשה. ונראה דבלא דיבור נמי הוי תרומה. מדרגן במסכת תרומות (פרק א משנה ו:) חמשה לא יתרמו, ואם תרמו - תרומתם תרומה, וחשיב אָלם. וביירושלמי מפרש טעמא - משום ברכה. ובמסכת שבוועות פרק שלשי (כו.ב) משמע בהדיא דשרי כשגמר בלבו אף על גב שלא הוציא בשפתיו, דכתיב: "כל נדיב לב". וקאמר: תרומה וקדשים הוו זה שני כתובים הבאים כאחד, ולא ילפינן מנייהו שבוועה. ובמה שאוכל בלא הפרשה - אין קפידא, דלכילי עלמא שרי בכל מקום אף על פי שאין מפרשי עתה. כדמוכח והוא הדלוקח יין מבין הבתים, דשרי לכולי עלמא אי לא משום בריה, אי משום דחיישין לבקיעת הנד. ויש מקומות דשריין (כשאומר) מעשר שני לצפנה. ואם תאמר: כיון דשריין תרומה על ידי נתון עיני בצד זה ואוכל בצד אחר, אמאי אין מגביהין תרומות ומעשרות ביום טוב? הא תנן פרק "נוטל" (שבת קנב.א): מעלין המדומע באחד ומאה. ופריך: והא מתקין ושני רבי אלעזר ברבי שמעון היא, דאמר: נתון עיני בצד זה ואוכל בצד זה. ולחכי לא חשיב מתקין, כיון דאפשר במחשבה יש לומר: מדומע שאני, שכבר נתקן, אבל תחלת חיוקן - אין שריין מטעם דאפשר במחשבה. ואפילו אמור לוקח בשבת, כדמוכח פרק "מת מדלקין" (שם ל.א). ואף על גב דשרי ליה בנותן עיני בצד זה ואוכל בצד אחר, כדמוכח פירק קמא דחילין (כו.ב), גבי רבי מאיר שאל עלה של ידק בבית שאן. איתקש מעשר בהמה למעשר דגן - פירש הקונטרס: מדכתיב "עשר תעשר" כדאמרין בריש פירקין. צריך לומר דלית ליה הא דאמר ורבא: לשנה הקשתיו ולא לדבר אחר. ועוד, בריש פירקין דרשינן היקשא אחרת: "והבאתם שמה מעשרותיכם" רבי עקיבא ושמוא לא אתקש אלא לענין הבאה. מיהו, לרבא קשה: היכי מפרש טעמא דרבי יוסי בריה יהודה? וכן בזהוים פרק "בית שמאי" (מהא:) דרשינן: קדש גרים אין עשים תמורה, מדאיתקש תמורה למעשר בהמה, ומעשר בהמה למעשר דגן, ומעשר דגן כתיב: "בני ישראל" ולא גרים? ויש לומר: לענין לעשר מזה על זה, כגון ממין על שאינו מינו, דהוי כעין חדש על ישן - לגבי הכי דוקא אומר: לשנה הקשתיו ולא לדבר אחר.

בכורות. פרק תשיעי - מעשר בהמה דף עמוד ב - מתוך מהדורות "אבן ישראל - (שטיינזליץ)"

רש"י

אף התשיעי אינו קדוש, אלא אם כן נעקר שם עשירי
הימנו; והדין נותן, ומה אחד עשר, שהוא עושה קדושה
ליקרב - אינו קדוש אלא אם כן נעקר שם עשירי הימנו,
תשיעי שאין עושה קדושה ליקרב - אינו דין שאם נעקר
שם עשירי הימנו - אין, אי לא - לא - היא הנותנת,
אחד עשר שהוא עושה קדושה ליקרב, אי נעקר שם
עשירי הימנו - אין, אי לא - לא; תשיעי שאינו עושה
קדושה ליקרב - אף על גב דלא נעקר שם עשירי
הימנו. אי נמי: אחד עשר, דאיבר ליה עשירי, אי נעקר
שם עשירי הימנו - אין, אי לא - לא; תשיעי, דאבתי
לא איבר ליה עשירי - ואף על גב דלא נעקר שם
עשירי הימנו. תו לא מיד. אמר רבא: מנן הראוי פומר.
מנא ליה לרבא? הא אילמא מהא דתנן: קפץ אחד מן
המנויין לתוכן - בולן פטורין; מנויין גופיהו דאיפטריו -
לאו במנן הראוי - ודלמא העשר עילוייהו! - הריא לא
מצית אמת, הא תני: מן המעושרין לתוכן! - ודלמא:
מא "מעושרין" - מעשר דוקא. דקא נמי דקתני: יעו!
אלא אמר רבא: אמר קא "עבר" - ולא שפכר עבר;
מא שפכר עבר אי דעשר עילוייהו - צריכא למימרא
אלא לאו - דאיפטריו להו במנן הראוי, שמע מינה.
תניא בוויתיה דרבא: היו לו עשרה מלאים והכניסן
לדיר, ומנה חמשה, ומת אחד מהם, אם מן המנויים
מת - מנה ומשלים עליהם, ואם משאינן מנויים מת
מנה אחת. פטורין, ושאין מנויים מצטרפין לגורן אחר.
ואמר רבא: היו לו ארבעה עשר מלאים, והכניסן לדיר,
ויצאו ששה בפתח זה וארבעה בפתח זה, וארבעה
נשתירו שם; אותם ארבעה, אם בפתח הששה יצאו -
נוטל אחד מהם והשאר מצטרפין לגורן אחר, ואם לאו
ששה פטורין, וארבעה איפעה מצטרפין לגורן אחר.
יצאו ארבעה בפתח זה וששה בפתח זה, ונשתירו שם
ארבעה; אם אותם ארבעה בפתח הששה יצאו - נוטל
מהם אחד והשאר פטורים, ואם לאו - ארבעה וששה
פטורים, וארבעה מצטרפין לגורן אחר. יצאו ארבעה
בפתח זה, וארבעה בפתח זה, ונשתירו שם ששה;
אם אותן ששה יצאו בפתח אחד - נוטל מהם אחד
והשאר פטורים, ואם לאו - ארבעה פטורים, וששה
מצטרפין לגורן אחר. מאי קא משמע לן - דמנן הראוי
פומר והאמר רבא חדא ומנא! - מהו דתימא: ודאי
מנן הראוי - אמרינן, ספק מנן הראוי, דחוי להא
ודחוי להא - לא אמרינן, קא משמע לן. ואמר רבא:
היו לו חמשה עשר מלאים - לא יאמר: אברור עשרה
ואכניסם לדיר, ואפול מהם אחד והשאר פטורים. אלא פונגם לדיר, ומוציא עשרה ונוטל
מהם אחד, והשאר מהם אחד והשאר פטורים. אלא פונגם לדיר, ומוציא עשרה ונוטל
מהם אחד, והשאר מהם אחד והשאר פטורים. אלא פונגם לדיר, ומוציא עשרה ונוטל

רש"י ב"ה

אף התשיעי אינו קדוש וכו' - אמתהון קאי, דקתני קרא
לתשיעי "עשירי" ולעשר "תשיעי" ולאחד עשר "עשירי" - אין
אחד עשר קדוש, והוא לא נעקר שם העשירי ממנו, שקראו
לעשרי "עשירי", ותו לא מצי חל שם עשירי אחד עשר. אבל
תשיעי קדוש אף על גב דלא נעקר שם העשירי מן העשירי.
וקאמר ליה רבי שמעון: אף תשיעי אינו קדוש וכו'. אחד עשר
וכו' עשוקה קדושה ליקרב - בדאמרינן לקמן: "אם מן
הבקר" - לרבות וארור שם שלשים ואפילו וכו' אינו קדוש
אלא אם כן נעקר וכו'. תשיעי שאינו קדוש - אלא ליכאל
במנו, אינו דין וכו'. ואמר מדר לוד רבנן: היא הנותנת -
כלמה, מה שמטות - היא הנותנת שם שלם. ודאי קדוש וכו'
ליכאל במנו ואפילו לא נעקר שם העשירי ממנו. ואחד עשר
קדושה קדוש ליקרב. אי לא נעקר שם עשירי - אי אמרינן
ולקדוש קדושה תעודה כלי הא, כיון וקרא ליה עשירי, ותו לא
חיל שם עשירי זמנא אחריה. אבל תשיעי, וקדושה קלה
דקדושה בעלמא, לא לא ליקרב - אפילו לא נעקר וכו'. ודאמר
תשיעי - שבר יצא עשירי, ודא קדוש לעיל: והתשיעי חולק
- משום דנשתירי ביה ולא נעקר שמו, ולא קרא "תשיעי". וכן
היה - לאו דהוה שריא מלאים חיל הותחיל ומנה תשעה, ומנן
עשירי בריא או יצא בפתח אחד - פטורים תשעה ואין צריך
לחצורף לטורן, ואין ונעל ראי ודא חלשים בשעת מנן.
קפץ אחד מן המנויין לתוכן - סלק דעתך דהא "אמרינן
בשלא הגיע לעשרה, אלא כשדחה מנה עד ששה קפץ שש
לחור הדיר" - פטורים אותם שבריו כלם אם אינו מכיר. והוא
תעשרהו דוד פטור מירוס - דהו בולן פטור, ושוב אין צורך
מדם ראי למעשר ליקרב. ומניין גופיהו איפטור ממנו הראוי.
וילפא - דהא מנין עשרה עליהו ומשני: לא מצית אמת
דעשר עליהו, דהואה בספא קטן לה פקא דין מן
המעשרים בתוכן - בולן יעל, וסלק דעתך דהא
"מעשרין" דיהי חולץ שעשר עליהו, והוא לא ידע אמאי
יער. מעשר דוקא - דנעשר קפץ לתוכן, וצמינן דיהי נעשר
עליוהו בדאמרינן, ודיקא נמי דהא מעשרין דיהי מעשרים -
מחזקין: בולן יעל, ואי חולץ דהו יצא דקפץ, אמאי יעל ולא
שכבר עבר תחת חשבם - והאי שכבר עבר תחת חשבם נא
לא למעט - שכבר עבר תחת חשבם עליו, וצריכא למעט דתו לא
מעשר אלא דהא שכבר במנן הראוי - ונת עשירי ברי, וקא
מעט ליה קרא דשוב לא יתעשר. מנויין פטורים - דאפטור
לעל דהא. ונאמר אחד - מנני שלשה גרנות דמעשר בהמה.
ויצאו ששה תחלה - בפתח זה, והארבעה - אחרים בפתח
אחר. והוא - ארבעה שיצאו בפתח אחד. מצטרפין לגורן
אחר. מנן היה מנן ראי חלשים בפתח ששה, שחל לא
שם אלא שמונה ברי, שכבר יצאו הששה ואם לאו - שיצאו
בפתח הארבעה אחרים. ודעשה - ראשונים ממנו הראוי ודא
לחלשים שיצאו בפתח הראוי, והשנה ממנו מצטרפין לגורן אחר.
שלא היה מנן ראי לחלשים. יצאו ארבעה - תחלה בפתח זה,
וששה אחרים בפתח אחר. והוא פטורים - דהא שיצאו
ארבעה ראשונים - לא מנן ראי לחלשים. ואם לאו - אלא
שיצאו בפתח הארבעה אחרים - ארבעה ראשונים וששה
פטורים ממנו הראוי, שיצאו הששה ודא ארבעה אחרונים ראוי
לחלשים. הארבעה אחרונים מצטרפין לגורן אחר. ואם לאו -
אלא חולץ, ויצאו שלשה בזה התחיל בזה, ובת אחר תחיל
לצאת אלו ממנן ואילו מכאן. ארבעה וחמשה פטורים -
במנן הראוי. לא אסרה רבא חדא ומנא - לעיל: "יעבר"
לא שכבר עבר דהא מנן הראוי - כן ולא דהו אלא עשרה
ויצאו שמונה בזה השם מה - אמרינן פטורים השמונה, ונען
דו לחלשים ודא. ספק מנן הראוי - כן הבא. דעתך ששה
לחלשים ולחלם, וחלשים ארבעה ראשונים או ארבעה
אחרונים - אימא: אי נפק בפתח ראשונים - לא נפטור
הארבעה אחרונים, ולא תשביח מנן הראוי בשעת מנן, ושמא
ששה ותחלים יצאו בפתח ראשונים, דהי סופי דהיכוי קא משמע
לן. לא יאמר אברור עשרה - "אברור" לא משום כחשים
ושמנים, אלא שול עשרה מהם ואכניסם לדיר, ואטול אחר
במנן עשירי. והוא פטורים - דלא היה צורך, ולא אקבע
זמן הערוץ. אלא כונסן בולן לדיר - וקבעו זמן הערוץ על בולן,
דלא ידעת דא מנייהו לאפקי. ומנה עשרה ונטל אחד, והוא
מצטרפין לגורן אחר וכו'.

1
2
3
4
5
6
7
8
9
10
11
12
13
14
15
16
17
18
19
20
21
22
23
24
25
26
27
28
29
30
31
32
33
34
35
36
37
38
39
40
41
42
43
44
45
46
47
48
49
50
51
52
53
54
55
56
57
58
59
60
61
62
63
64
65
66

[שיך]

לא

מִנֵּן הָרָאִי להתעשר, פִּזְרָא את אלו שנמנו מלחזור ולמנותם
 שוב, אף אם לא נשלם המנין. והיינו, שאם היו לו עשרה טלאים
 והכניסם לדיר ויצאו מקצתם בפתחו ומנאם כראוי, וקודם שמנה
 את העשירי, מת אחד מהנשארים בדיר או שיצא בפתח אחר,
 וממילא לא הופרש העשירי, אלו שמנה כבר פטורים מלחזור
 ולהתעשר, משום שבזמן שמנאם היו ראויים כל עשרת הטלאים
 לצאת באותו פתח, ולהפריש עליהם את העשירי למעשר.
 מבררת הגמרא: מִנָּא לִיה לְרַבָּא הָא – מנין למד רבא דין זה,
 אִילִימָא מִהָא דִּתְנִן – אם נאמר שלמד כן ממה ששינוי
 במשנתו, קִפִּין אֶחָד מִן הטלאים הַמְנוּיִן לְתוֹכָן – לתוך אלו
 שבדיר שעדיין לא נמנו, ואינו מכיר את הטלה המנוי בין
 הטלאים שבדיר, בִּזְלֵן פְּטוּרִין, בין אלו שנמנו ובין אלו שעדיין
 לא נמנו, ולבארה יש לבאר, מְנוּיִן גּוֹפִיֵיהּ דְּאִיפְסוּרוֹ – מה
 שהמנויים בעצמם נפטרו, שמחמת כן נפטרים אף אלו שלא נמנו,
 לָאוּ – האם אין זה משום שנמנו בְּמִנֵּן הָרָאִי להתעשר בסופו,
 ולכן אף שלא הגיע במנינו לעשרה, כיון שמנאם כראוי נפטרו
 בכך, וכדברי רבא ש'מנין הראוי פוטר'. הרי יש לדחות ולומר,
 דְּלִמָּא דְּעֵשֶׂר עִילּוּיָהּ – שמה המשנה עוסקת במנויים שכבר
 עישר עליהם, ולכן הם פטורים מלחזור ולעשרם, אבל אם לא
 עישר עליהם הם אינם פטורים על ידי מנינים אף שהיה זה 'מנין
 הראוי'.
 מבארת הגמרא: אכן רבא למד את דינו ממשנתו, וְהֵיכֵא –
 ביאור זה שהובא לצורך דחית הראיה, שהמשנה עוסקת
 במנויים שעישר עליהם, לֹא מִצִּית אֶמְרָת – אינך יכול לומר כן,
 דְּהָא תָנִי בסיפא, שאם קפץ אחד מִן הַמְעוֹשְׂרִין לְתוֹכָן כולם
 ירעו עד שיתאבדו, ומלשון 'מן המעושרין', משמע שכבר עישרו
 עליהם, וכיון שהסיפא עוסקת באלו שעישרו עליהם, בהכרח
 שהרישא עוסקת באלו שלא התעשרו, ומכל מקום הם פטורים,
 ומוכח כדברי רבא שמנין הראוי פוטר.
 דוחה הגמרא: וְלִמָּא יש לומר, מֵאִי מִן הַמְעוֹשְׂרִין ששינוי
 בסיפא, מִעֵשֶׂר דִּיקָא – רק כשקפץ אחד מאלו שנמנו עשירי
 והופרשו למעשר, אבל ברישא ניתן לפרש שמדובר במנויים
 שעישר עליהם, ולכן הם פטורים מלמנותם שוב, ומוכיחה
 הגמרא כביאור זה: דִּיקָא נָמִי מלשון המשנה שכך הוא הביאור
 בסיפא, דִּיקָאנִי בסוף המשנה, 'כולם ירעו עד שיתאבדו', ואם
 מדובר בטלאים שכבר עישרו עליהם, למה כולם ירעו עד
 שיתאבדו, והרי נמנו כדן והותרו באכילה, אלא ודאי מדובר
 בטלאים שנמנו כעשירי והופרשו למעשר, ואם כן, אפשר לומר
 שהרישא עוסקת רק במנויים שעישר עליהם, אבל אם לא עישר
 עליהם הם אינם נפטרים במה שנמנו, ואין הוכחה מהמשנה
 לדברי רבא.
 מביאה הגמרא מקור אחר לדברי רבא: אֵלֶּא אֶמְרָא רַבָּא, דִּין זה
 שמנין הראוי פוטר ממעשר בהמה, נלמד מדִּאֲמָרָא קְרָא לגבי
 מעשר בהמה (ויקרא כו לא), 'כֹּל אֲשֶׁר יַעֲבֹד תַּחַת הַשֶּׁבֶט',
 ומשמעות לשון הפסוק הוא, שחיוב מעשר בהמה הוא על מי
 שצריך לעבור ולהימנות תחת השבט, וְלֹא על מי שְׂכָבָר עָבַר
 ונמנה. ומבאר רבא את המיעוט: מֵאִי שְׂכָבָר עָבַר – אלו
 בהמות הם בכלל 'שכבר עבר' למנין שמחמת כן הם פטורים
 מלהימנות שוב, אִי כוונת הפסוק למנויים דְּעֵשֶׂר עִילּוּיָהּ
 ו-עליהם, צְרִיכָא לְמִימָרָא – וכי צריך להשמיענו שאינו צריך
 לשוב ולעשר עליהם. אֵלֶּא לָאוּ – אלא ודאי הפסוק בא למעט
 את אלו דְּאִיפְסוּרוֹ לְהוּ בְּמִנֵּן הָרָאִי – שרק נמנו כראוי, ומחמת
 מנין זה נפטרו מלחזור ולמנותם. מסיקה הגמרא: שְׁמַע מִיָּנָה –
 אכן יש להוכיח כן.
 הגמרא מוכיחה כדברי רבא מברייתא: תַּנְיָא בברייתא בְּוֹתִיָּה
 דְּרַבָּא – כדברי רבא שמנין הראוי פוטר ממעשר בהמה, הָיוּ לוֹ

כשם שהאחד עשר אינו קדוש אלא אם כן נעקר מהעשירי שם
 'עשירי', והיינו באופן שקרא לו 'תשיעי', אֵת הַתְּשִׁיעִי שנקרא
 בטעות 'עשירי' אִינוֹ קָדוֹשׁ, אֵלֶּא אִם כֵּן נַעֲקֹר שֵׁם עֲשִׂירִי
 הִימָנוּ ו-מהעשירי, והיינו באופן שקרא לו 'תשיעי'.
 ומוכיח רבי שמעון בן יהודה כדבריו: וְהֵיכֵן נִתֵּן – ויש ללמוד
 דין זה מקל וחומר, וְכֵּה הֵיזָא אֶחָד עֶשֶׂר שְׂוָא חמור כל כך
 שֵׁאִם הוא נמנה כ'עשירי', הוּא עוֹשֶׂה קְדוּשָׁה לִיקָרְבָּ – חלה
 עליו קדושה להקריבו לשלמים, ומכל מקום, הוּא אִינוֹ קָדוֹשׁ,
 אֵלֶּא אִם כֵּן נַעֲקֹר שֵׁם עֲשִׂירִי הִימָנוּ – מן העשירי שיצא לפניו,
 כל שכן, שהיזא תְּשִׁיעִי ונקרא בטעות 'עשירי', שהוא קל יותר,
 שְׂהִירִי אִין הוּא עוֹשֶׂה קְדוּשָׁה לִיקָרְבָּ, אלא דינו כ'עשירי' רק
 לענין זה שלא יאכלנו כחולין עד שיפול בו מום, אִינוֹ דִּין – וכי
 לא נלמד בקל וחומר, שֵׁאִם נַעֲקֹר שֵׁם עֲשִׂירִי הִימָנוּ, אִין – אכן
 תחול עליו קדושת 'עשירי', וְאִי לֹא נַעֲקֹר מהעשירי שם 'עשירי',
 לֹא תחול קדושה על התשיעי.
 הרי שרבי שמעון בן יהודה סובר, שאף אם קרא לתשיעי 'עשירי',
 הוא אינו קדוש אלא אם יעקור מהעשירי את שמו, והוא התנא
 ששנה את הברייתא לעיל (ע"א), שאם קרא לתשיעי 'עשירי',
 והעשירי נשאר בדיר, התשיעי דינו כבהמת חולין, שהרי כל זמן
 שלא קרא שם אחר לעשירי האמיתי לא נעקר שמו, ואין טלה
 אחר יכול להתקשר בשם 'עשירי'.
 הגמרא מבארת את סברת חכמים. מבארת הגמרא: חכמים
 חולקים על רבי שמעון בן יהודה וסוברים שתשיעי שקראו
 'עשירי', חלה עליו קדושה גם אם לא נעקר שם 'עשירי'
 מהעשירי, משום שְׂהִירָא הִנֵּיתָנָה – אותה הסברא שאמר רבי
 שמעון בן יהודה להוכיח שלא חלה קדושת 'עשירי' על התשיעי
 אלא אם נעקר מהעשירי שם 'עשירי', היא עצמה מועילה
 להכריע שלא כדבריו, שהרי מסתבר שדווקא היזא אֶחָד עֶשֶׂר,
 שְׂהִירָא עוֹשֶׂה קְדוּשָׁה חמורה לִיקָרְבָּ לשלמים, רק אִי נַעֲקֹר שֵׁם
 עֲשִׂירִי הִימָנוּ – מהעשירי, אִין – חלה על האחד עשר קדושה
 חמורה זו, אולם אִי לֹא נַעֲקֹר מהעשירי שם 'עשירי' לֹא חלה
 עליו קדושה חמורה זו, אף אם חזר וקרא גם לאחד עשר 'עשירי'.
 אבל היזא תְּשִׁיעִי שקרא לו בטעות 'עשירי', כיון שאף אם חלה
 עליו קדושה, אין קדושתו חמורה, שְׂהִירִי הוּא אִינוֹ עוֹשֶׂה
 קְדוּשָׁה לִיקָרְבָּ בשלמים, אלא רק לענין זה שאסור לאכלו
 כחולין בלא שיפול בו מום, משום כך אֵת עַל גַּב דְּלֹא נַעֲקֹר שֵׁם
 עֲשִׂירִי הִימָנוּ, חלה על התשיעי קדושה זו.
 מוסיפה הגמרא טעם נוסף: אִי נָמִי – אופן נוסף בו ניתן לבאר את
 החילוק בין קדושת התשיעי לקדושת האחד עשר שנקראו
 בטעות 'עשירי' ולא נעקר שם 'עשירי' מהעשירי האמיתי הוא,
 שהיזא אֶחָד עֶשֶׂר, כיון דְּאִיפְרָךְ לִיה עֲשִׂירִי – שכבר התברר
 מי הוא העשירי האמיתי, שהרי אף אם לא קרא לו 'עשירי',
 מאליו נקבע שהוא המעשר, לכן אִי נַעֲקֹר שֵׁם עֲשִׂירִי הִימָנוּ על
 ידי שמנה את העשירי בטעות במספר אחר, אִין – חלה קדושה
 על היזא אחד עשר, וְאִי לֹא עַקֵּר מהעשירי את שמו, לֹא חל
 על האחד עשר שם 'עשירי', שהרי לאחר שיש עשירי גמור אי
 אפשר שיהיה עשירי אחר אחריו. אולם היזא תְּשִׁיעִי, דְּאִיפְרָךְ
 לֹא אִיפְרָךְ לִיה עֲשִׂירִי – שעדיין לא הוברר מי הוא העשירי
 האמיתי, אֵת עַל גַּב דְּלֹא נַעֲקֹר שֵׁם עֲשִׂירִי הִימָנוּ אלא יקרא גם
 לו 'עשירי', הרי כבר חלה הקדושה על התשיעי, ואין נעקרת
 קדושתו כשיקרא לעשירי 'עשירי'.
 ומסיקה הגמרא: תוֹ לֹא מִיָּד – שוב אין מה להוסיף ולערער על
 סברא זו, ובודאי כך מסתבר שתשיעי שקראו 'עשירי', חלה עליו
 קדושה מיד ולא נאכל אלא כשיפול בו מום, ואפילו אם קרא גם
 את הבא אחריו 'עשירי'.
 הגמרא מביאה את שיטת רבא ש'מנין הראוי פוטר': אֶמְרָא רַבָּא,

גמרא

שנינו במשנה: 'הכל נכנסין לדיר להתעשר, חוץ מן כלאים, וטרפה, ויוצא דופן, ומחוסר זמן והיתום'.

מבשרת הגמרא: **מָנָא הֵנִי מִלֵּי** – מהיכן למדנו דברים אלו, דִּתְנִי רַבֵּנָן בברייתא, נאמר לגבי בהמות הראויות לקרבנות (ויקרא כב כז), 'שור או כֶּשֶׁב או עֹז כִּי יוֹלֵד, וְהָיָה שְׁבַעַת יָמִים תַּחַת אִמּוֹ, וּבְיוֹם הַשְּׁמִינִי וְהִלָּאָה יִרְצָה לְקָרְבָן אֲשֶׁה לָהּ', ודרשו מתיבות הפסוק למעט בהמות מסוימות, שהן פסולות לקרבן, 'שור או כֶּשֶׁב', פָּרָט לְבָלָאִים – למעט את הנולד מתייש ורחל, כיון שמתיבת 'או' יש ללמוד שהבהמה כשרה להקרבה דווקא כשכל מין בפני עצמו, ולא כשהם 'שור וכשב' יחד. 'או עֹז', פָּרָט לְנִדְמָה – למעט ולד שנולד ממין אחד, אך הוא דומה למין אחר, כגון עז ותניש שילדו ולד שנראה רחל, או כבש ורחל שילדו ולד שנראה עז. 'כִּי יוֹלֵד', פָּרָט לְיוֹצֵא דוֹפָן – שלא נולד בדרך הולדות מפתח הרחם, אלא הוציאוהו דרך דופן בטן אמו שנחתכה. 'וְהָיָה שְׁבַעַת יָמִים', פָּרָט לְמַחֲסוֹר זְמַן – בהמה שהיא בתוך שבעה ימים ללידתה, שאינה ראויה עדיין להקרבה עד יומה השמיני. 'תַּחַת אִמּוֹ', פָּרָט לְיִתוּס שמתה אמו בעת לידתו, ונמצא שמעולם לא היה תחת אמו.

לאחר שהתבאר מהיכן נלמדים פסולים אלו לגבי קרבנות, מבשרת הגמרא כיצד לומדים שהם ממועטים אף ממעשר בהמה: רבי **יִשְׁמַעְיָל בְּנוֹ שָׁל רַבִּי יוֹחָנָן בֶּן בְּרוּקָה אוֹמֵר, נֶאֱמַר בָּא, לִגְבִי מַעֲשֵׂר בַּהֲמָה** (ויקרא כו לב) 'כֹּל אֲשֶׁר יַעֲבֹר תַּחַת הַשֶּׁבַט, וְנֶאֱמַר לְחֶלֶן לִגְבִי הַבְּהֵמוֹת הָרְאוּיוֹת לְקָרְבָן' (שם כב כז) 'וְהָיָה שְׁבַעַת יָמִים תַּחַת אִמּוֹ', ומאחר ובשניהם נאמרה תיבת 'תחת' למדו בגזירה שוה מעשר מקרבנות, מֶה לְחֶלֶן, לגבי קרבנות, מיעטה התורה פָּרָט לְכָל הַשְּׁמוֹת הַלָּלוּ – הפסולים המזכירים לעיל, שאינם ראויים לקרבן, אֵף בָּא, לגבי מעשר בהמה, פָּרָט לְכָל הַשְּׁמוֹת הַלָּלוּ, שהם פטורים ממעשר בהמה. ועוד למדים מגזירה שוה זו, מֶה בָּא, לגבי מעשר בהמה, פָּרָט לְמַרְפָּה – ממעטים טריפה שהיא פטורה ממעשר, כפי ששנינו במשנתנו, ובטעם שיבואר חללן, אֵף לְחֶלֶן, לגבי הבהמות הראויות לקרבן, יש למעט פָּרָט לְמַרְפָּה, שאינה ראויה לקרבן. שנינו במשנה: 'הכל נכנסין לדיר להתעשר'. מבשרת הגמרא: לשון 'הכל', משמעותה שכוללת פרטים נוספים, לְאִיתוּי מֵאֵי – מה היא באה לרבות. מבשרת הגמרא: לְאִיתוּי הָא – לרבות את אלו שיש בהם את החסרונות שנשנו בברייתא שלהלן, דִּתְנִי רַבֵּנָן, הַרְבֵּעַ – בעל חיים שבעל אשה, וְהַנִּרְבָּע – בהמה שנבעלה על ידי איש, וְהַמוֹקֶצֶה – בהמה שהפרישוה להקריבה לעבודה זרה, וְהַנֶּעֱבֵר – בהמה שעבדו אותה כעבודה זרה, וְהָאֵתָנָן – בהמה שניתנה לזונה בשכרה, וְהַמְּחִיר – 'מחיר כלב', בהמה שניתנה כתשלום עבור קניית כלב, וְהַטּוֹמְטוֹם – שמקום סימני זכרות ונקבות שלו מכוסה ואטום, ואינו ניכר אם הוא זכר או נקבה, וְהַנֶּדְרִיגִינוֹס – שיש בו גם סימני זכר וגם סימני נקבה, אף שכל אלו הם פסולים להקרבה, מכל מקום פוֹלְן נִכְנָסִין לְדִיר לְהַתְעַשֵּׂר, ואם יצא אחד מהם עשירי אינו קרב, אלא כשיפול בו מום, יאכל על ידי הבעלים. רבי **שְׁמַעוֹן בֶּן יְהוּדָה אוֹמֵר מוֹשׁוֹם** – (בשם) רבי **שְׁמַעוֹן, טוֹמְטוֹם וְהַנֶּדְרִיגִינוֹס אֵין נִכְנָסִין לְדִיר לְהַתְעַשֵּׂר**, ולהלן יבוארו טעמיהם.

מקשה הגמרא: וְהָאֵתָנָן יִדְּוֹן – התנא ששנה את משנתנו, שנקט לשון 'הכל נכנסין לדיר' כדי לרבות את בעלי החסרונות המנויים בברייתא, שהם חייבים במעשר, וכפי שהתבאר לעיל, מה טעמו, אֵי נֶמֶר – אם הוא לומד גזירה שוה 'תַּחַת תַּחַת' מְקַדְּשִׁים, כפי שהתבאר בברייתא לעיל, אם כן הֵנִי נֶמֶי לֹא – גם סוגי הבהמות המנויים בברייתא זו, כגון רובע ונרבע וכו', יפטרו ממעשר, כשם שהם פסולים לקרבן, ואילו מלשון 'הכל נכנסין' ריבינו לעיל את

אותם הפסולים לקרבן. וְאֵי לֹא יִלִּיף – ואם אינו לומד גזירה שוה זו מקדשים, ולכן הוא סובר שכל אותם המנויים בברייתא השניה חייבים במעשר, אף שהם פסולים להקרבה, אם כן הֵנִי מָנָא לִיה – אלו השנויים במשנה שפטורים ממעשר, כגון מחוסר זמן ויתום, מנין לו שאכן הם פטורים, והרי התבאר לעיל שלומדים אותם מכא גזירה שוה זו.

מתרצת הגמרא: לְעוֹלָם נֶמֶי – באמת התנא של משנתנו לומד בגזירה שוה 'תחת תחת' לפטור את כל השנויים במשנה, וְהֵנִי – ואלו הפסולים המנויים בברייתא, שריבה אותם התנא של המשנה בלשון 'הכל נכנסין' שהם חייבים במעשר, ואף שהם פסולים להקרבה, היינו כיון דרַחֲמָנָא רַבִּינְהוּ – התורה ריבתה אותם בפירוש לחייבם במעשר. ומבשרת הגמרא היכן ריבתה אותם התורה: דְּכִתְבִּיב לגבי גוי שהביא קרבן בעל מום, שאסור להקריבו (ויקרא כב כח) 'וְיָמִיד בֶּן נֶכֶר לֹא תִקְרִיבוּ אֶת לֶחֶם אֱלֹהֵיכֶם מִכָּל אֱלֹהִים כִּי מִשְׁחָתָם בָּהֶם מוֹם בָּם לֹא יִרְצוּ לָכֶם, וְהָאֵתָנָן דְּכִי רַבִּי יִשְׁמַעְיָל – ושנו בבית מדרשו של רבי ישמעאל, כֹּל מְקוֹם שֶׁנֶּאֱמַר בּוֹ לִשׁוֹן הַשְּׁחָתָה, אֵינוֹ אֱלָא דְּכִי עֲרוּה וְעִבְדָּה זָרָה, שכן מצינו לשון השחתה לגבי דְּכִי עֲרוּה, דְּכִתְבִּיב לגבי דור המבול (בראשית ו יב) 'כִּי הַשְּׁחִית כָּל בָּשָׂר אֲת דִּרְבּוּ עַל הָאָרֶץ', ושם היתה השחתתם שקלקלו בעריות, וכן משמעות לשון 'השחתה' היא עֲבֻדָּה זָרָה, דְּכִתְבִּיב (דברים יט ט) 'שֶׁן תִּשְׁחִיתוּן וְעִשִּׂיתֶם לָכֶם פֶּסֶל תַּמּוּנֹת כָּל סָמָל תַּבְּנוּת וְכָר אוֹ נִקְבָּה, נמצא שכונות לשון השחתה האמורה בקרבנות היא להשחתה של דבר ערוה או עבודה זרה, וכיון שנאמר 'משחתם בהם מום בם' הרי כוונת הכתוב להקיש בעלי חסרונות של השחתה לבעלי מומים, וללמד שכל שֶׁמּוֹמָם פּוֹסֵל בּוֹ, כגון קרבן, דְּכִי עֲרוּה וְעִבְדָּה זָרָה גם כן פּוֹסְלִין בּוֹ, ולכן אם נעשה בבהמה איסור ערוה כגון 'רובע' או 'נרבע', או שנעשה בה איסור עבודה זרה, כגון 'מוקצה' או 'נעבד' הרי היא פסולה להקרבה, וְכָל שֶׁאֵין הַמוֹם פּוֹסֵל בּוֹ, אֵין דְּכִי עֲרוּה וְעִבְדָּה זָרָה פּוֹסְלִין בּוֹ.

ועל פי זה מבשרת הגמרא את שיטת התנא במשנתנו: וְהָאֵי מַעֲשֵׂר – ומעשר זה של בהמה, הוֹאֵל וְלֹא פֶסֶל בִּיה מוֹמָא – כיון שאין מום פוסלו מלהתעשר, דְּכִתְבִּיב לגבי מעשר בהמה (ויקרא כו לב) 'לֹא יִבְקַר בֵּין טוֹב לְרָע וְלֹא יִמְרְנוּ, כְּלוֹמֵר, לא יבדוק בין בהמה תמה לבעלת מום, אלא איון מזון שתעבור עשירית תתקדש, דְּכִי עֲרוּה וְעִבְדָּה זָרָה נֶמֶי לֹא פֶסֶל בִּיה – גם כן אינם פוסלים אותה למעשר. ואיסורים אלו הם החסרונות המנויים בברייתא, שכן רובע ונרבע זהו דְּכִי עֲרוּה, וּמוֹקֶצֶה וְנֶעֱבֵר זהו עֲבֻדָּה זָרָה, וְהָאֵתָנָן נעשה על ידו דְּכִי עֲרוּה, וּמְחִיר כֹּל אֵתָנָן – הוקש לְאֵתָנָן, וכמו שבעל מום חייב במעשר בהמה, אף כל אלו חייבים במעשר.

מוסיפה הגמרא ומבשרת: ואף טוֹמְטוֹם וְהַנֶּדְרִיגִינוֹס ריבה התנא של משנתנו לחייב במעשר, כדעת תנא קמא שבברייתא, כיון דְּקֶסֶפֶר, שאינם נחשבים ככריה בפני עצמה, אלא סְפִיקָא הוּא – ספק הוא בכל אחד מהם אם דינו כזכר או כנקבה, ובין כך ובין כך הוא מין בהמה החייב במעשר. לאחר שביארה הגמרא את דעת התנא של משנתנו ותנא קמא שבברייתא המחייבים טומטום ואנדרוגינוס במעשר, מבשרת עתה הגמרא את דעת החולק: רבי **שְׁמַעוֹן בֶּן יְהוּדָה אוֹמֵר** (כו') 'משום רבי שמעון, טומטום ואנדרוגינוס אינן נכנסין לדיר להתעשר. מבשרת הגמרא את טעמו: קֶסֶפֶר רבי שמעון, שטומטום ואנדרוגינוס [לא] סְפִיקָא הוּא – אינם נחשבים כספק זכר ספק נקבה, אלא ככריה בפני עצמה, ולכן אינם חייבים במעשר בהמה, שהרי מֵיִטָּה רַחֲמָנָא – מיעטה זאת התורה לְנִפְי קְדִישִׁים, וכתבה (ויקרא כא א) 'וְאֵין זָכָר אִם נִקְבָּה תָּמִים יִקְרִיבוּ, לומר שרק זָכָר וְדֹאֵי וְנִקְבָּה וְדֹאֵי ששירים להקרבה, וְלֹא טוֹמְטוֹם

הַקֶּרֶת הָיָה – רבי עקיבא, הרי שהיה בן עזאי חכם גדול, ובודאי
 יכל להכריע סברת מי מהתנאים נכונה יותר, ואם כן מדוע קבע
 לעשר את הנולדים באלול בפני עצמם מחמת הספק בין טעמי
 התנאים.
 מתרצת הגמרא: **אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן**, רבי מאיר ורבי אלעזר ורבי
 שמעון, **מִפִּי הַשְּׁמוּעָה אֲמָרוּהָ** – כל אחד אמר את זמני הגורן
 כפי שקיבל מרבותיו, בשמועה שנשמעה **מִפִּי חֲנִי וְכִרְיָה**
וּמִלֵּאכָּי, ולכן לא יכל בן עזאי להכריע ביניהם, כי לא נחלקו
 בסברא, אלא במה ששמעו בענין זה בשם הנביאים.
 הגמרא מבארת על איזה אופן אמר בן עזאי שיש לעשר את
 הנולדים באלול בפני עצמם: **תֵּנִיָּא בְּרֵייתָא, בְּאִיזָה צַד** – על
 איזה אופן **אָמַר בֶּן עֲזַאי שֶׁהָאֱלֹלִים מִתְעַשְּׂרִין לְעֶצְמָן**, ומבארת
 הברייתא, **נִלְדוּ לוֹ חֲמִשָּׁה טֵלָאִים בָּאֵב, וְחֲמִשָּׁה בְּאֱלֹל, אֵין**
מִצְטַרְפִּין זה עם זה להתעשר יחד, שמא אחד באלול הוא ראש
 השנה למעשר בהמה, ואין מצרפים את החדשים שנולדו באלול
 עם הישנים שנולדו באב. נולדו לו **חֲמִשָּׁה בְּאֱלֹל וְחֲמִשָּׁה**
בְּתִשְׂרִי, אֵין מִצְטַרְפִּין זה עם זה, שמא אחד בתשרי הוא ראש
 השנה למעשר בהמה, ואין מצרפים את החדשים שנולדו בתשרי
 עם הישנים שנולדו באלול לעשרם ביחד. נולדו לו **חֲמִשָּׁה**
בְּתִשְׂרִי וְחֲמִשָּׁה בָּאֵב שלאחריה, באותה שנה, **מִצְטַרְפִּין** זה עם
 זה, לעשרם ביחד.
 תמזה הגמרא על האופן האחרון שבברייתא: **פְּשִׁיטָא**
 שהבהמות של אב ושל תשרי באותה שנה מצטרפים, שהרי
 נולדו כולן באותה שנת מעשר. מתרצת הגמרא: **מָהוּ דְתִימָא** –
 היית יכול לומר, **כִּי הִכִּי דְמַפְסְקִי שְׁנִים מַפְסְקִי גְרָנוֹת** –
 שכשם שראש השנה למעשר מפסיק בין הנולדים לפניו לנולדים
 אחריו, ומונע את צירופם, כך גם זמן הגורן יפסיק ביניהם, וימונע
 את צירופם, וכיון שבין חודש תשרי לאב יש את זמני הגרנות של
 פסח ושל שבועות, לא יצטרפו הבהמות הנולדות בתשרי עם
 הנולדות באב, **קָא מְשַׁמַּע לָן** – לכן השמיעה לנו הברייתא שאין
 הדבר כן, אלא אף באופן זה הבהמות מצטרפות להתעשר ביחד.
 ומוכיחה זאת הגמרא: **בְּדִתְנָן** במשנתנו, נולדו לו **חֲמִשָּׁה טֵלָאִים**
לְפָנֵי רֹאשׁ הַשָּׁנָה וְחֲמִשָּׁה לְאַחַר רֹאשׁ הַשָּׁנָה, אֵין מִצְטַרְפִּין,
 כיון שהם משתי שנים שונות, אך אם נולדו כולן באותה שנה,
חֲמִשָּׁה לְפָנֵי הַגּוֹרָן וְחֲמִשָּׁה לְאַחַר הַגּוֹרָן, הֲרִי אֵלֵינוּ מִצְטַרְפִּין,
 כי זמן הגורן אינו מונע את צירוף הנולדים לפניו עם הנולדים
 אחריו.
 הגמרא מביאה מִימרא של רבא בדברי בן עזאי: **אָמַר רַבָּא,**
לְדַבְּרֵי בֶן עֲזַאי, שהסתפק אם ראש השנה למעשר בהמה הוא
 באחד באלול או באחד בתשרי, נמצא שאם נולדו לו **חֲמִשָּׁה**
טֵלָאִים בָּאֵב, וְחֲמִשָּׁה בְּאֱלֹל וְחֲמִשָּׁה בְּתִשְׂרִי, הרי זה ספק,
 האם ראש השנה הוא באחד בתשרי, ועשרת הראשונים, של אב
 ואלול, מצטרפים למעשר, והחמשה של תשרי שייכים לשנה
 הבאה, או שראש השנה הוא באחד באלול, ועשרת האחרונים,
 של אלול ותשרי, מצטרפים למעשר, והחמשה של אב שייכים
 לשנה הקודמת ופטורים לגמרי, מאחר שיש עשרה שודאי
 חייבים במעשר, לפיכך **בִּזְנִיָּן** – מכניס את כל חמשה עשר
 הטלאים יחד לדידי **לְהַתְעַשֵּׂר**,

שלפני סוכות לאחד בתשרי, כפי שקבעו את זמן הגורן הראשון
 לשבועיים קודם הפסח, כיון שצריך לעשות היכר בין הנולדים
 בשנה שעברה לנולדים בשנה זו, שלא יבואו לטעות ולעשר
 מבהמות שנה זו על של שנה אחרת, וכיון שאחד בתשרי הוא
 ראש השנה למעשר בהמה, עשו היכר וקבעו לעשר את
 הנולדים בשנה שעברה, קודם יום זה, והיינו ביום אחרון של
 חודש אלול.
 שנינו במשנה: רבי אלעזר ורבי שמעון אומרים וכו' בעשרים
 ותשעה באלול, **וְלִמָּה אֲמָרוּ בְּעֶשְׂרִים וְתִשְׁעָה בְּאֱלֹל, וְלֹא**
אֲמָרוּ בְּאַחַד בְּתִשְׂרִי, מִפְּנֵי שֶׁהוּא יוֹם מָוֵב וכו' ואי אפשר
 לעשר ביום טוב.
 מקשה הגמרא: מדוע הוצרכה המשנה לומר שהקדימו את זמן
 הגורן לפני ראש השנה, משום שאי אפשר לעשר ביום טוב,
וְתִפּוּק לִיה דְּכַעֲנִין לְמַעַבְדַּי הֵבִירָא בְּחֹדֶשׁ וַיֵּשֶׁן – הרי אף לולא
 טעם זה אי אפשר לקבוע את זמן הגורן לאחד בתשרי, משום
 שצריכים לעשות היכר בין הנולדים בשנה זו לנולדים בשנה
 שעברה, וכיון שאחד בתשרי הוא ראש השנה למעשר בהמה,
 יש לעשות היכר ולקבוע את מעשר הנולדים בשנה שעברה,
 קודם ליום זה, והיינו ביום אחרון של חודש אלול.
 מתרצת הגמרא: אכן שני הטעמים נכונים, **וְחֻדָּא וְעוֹד קָאָמַר** –
 כוונת התנא במשנה שחוץ מהטעם שצריך לעשות היכר, יש
 טעם נוסף, וכך צריך לבאר את המשנה, **חֻדָּא** – טעם אחד לכך
 שאין זמן הגורן באחד בתשרי, הוא משום **דְּכַעֲנִין לְמַעַבְדַּי**
הֵבִירָא בְּחֹדֶשׁ וַיֵּשֶׁן, וכפי שהתבאר, **וְעוֹד** – וטעם נוסף, **מִפְּנֵי**
שֶׁהוּא יוֹם מָוֵב של ראש השנה, **וְאִי אֲפֻשֵׁר לְעֶשֶׂר בְּיוֹם מָוֵב**,
 והטעם שאי אפשר לעשר ביום טוב הוא **מִשּׁוּם סְקָרְתָּא** –
 שצובעים את הטלה שיוצא עשירי בסקרא, והיינו בצבע אדום,
 כדי לסמן שחלה עליו קדושת מעשר, ואסור לעשות כן ביום
 טוב, ולכן קבעו לעשר בעשרים ותשעה באלול.
 שנינו במשנה: **רַבִּי מְאִיר אָמַר, בְּאַחַד בְּאֱלֹל רֹאשׁ הַשָּׁנָה**
לְמַעַשֵּׂר בְּהִמָּה, בֶּן עֲזַאי אָמַר וכו' האלולין מתעשרין בפני
 עצמם.
 הגמרא מביאה ברייתא המבארת את טעמו של בן עזאי: **תֵּנִיָּא**
בְּרֵייתָא, אָמַר בֶּן עֲזַאי, הוּאִיל וְחֵלְלוּ – רבי מאיר, **אֲמָרִים קָדִי**
 – שראש השנה למעשר בהמה הוא באחד באלול, **וְחֵלְלוּ** – רבי
 אלעזר ורבי שמעון **אָמָרִים קָדִי** – שראש השנה למעשר בהמה
 הוא באחד בתשרי, יש ספק בדבר, ולפיכך **הֵאָלְלוּ** – הנולדים
 באלול **מִתְעַשְּׂרִין לְעֶצְמָן** – בפני עצמם. ואינם מתעשרים עם
 הנולדים קודם אלול, שמא ראש השנה למעשר הוא באחד
 באלול, והקודמים לו נחשבים משנה שעברה, ואינם מתעשרים
 עם הנולדים אחר אלול, שמא ראש השנה למעשר בהמה הוא
 באחד בתשרי, והנולדים מאז ואילך שייכים לשנה הבאה, ואין
 מעשרים מן החדש על הישן או להפך.
 מקשה הגמרא: **וְלִיָּחֳזִי מַעֲמִיָּה דְמָאן מִסְתַּבֵּר** – ויראה בן עזאי
 ויכריע טעמו של מי מהתנאים מסתבר יותר, ויקבע הלכה
 כמותו. **וְכִי תִימָא לֹא מִצֵּי קָאִי אֲשַׁמְעִיהוּ** – ואם תרצה לומר
 שכן עזאי לא יכול לעמוד על סברותיהם, ולהכריע ביניהם, והרי
 אין לומר כן, **דְּהִתְנִיָּא בְּבֵרֵיתָא, בֶּן עֲזַאי אָמַר, כָּל חֲכָמֵי**
יִשְׂרָאֵל דּוֹמִין עָלֵי בְּקִלְפַת הַשּׁוּם, שהוא דבר קל הוי' מן

א.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא שניאור זלמן - אדמו"ר הזקן - בעל התניא והשו"ע

- 1 **יא** מכבש, והוא כלי שפוכשין ^{קכ} בו הבגדים אחר הבגדים ^{קכ}, והן שתי לוחות זה על זה והבגדים ביניהם,
 2 ועמודים מנקבים קבועים בארבע זוויות של לוח התחתון, וכנגדם יש נקבים בלוח העליון בארבע
 3 זוויותיו, ותוחבין העמודים בנקבי העליון, ומורידין העליון למטה על הבגדים לכבשן, ואחר כך תוחבין יתדות
 4 בנקבי העמודים שלא יעלה העליון למעלה - מתר להתיר מכבש זה בשבת ^{קכ}, דהינו לטול היתדות
 5 מהעמודים ולפתחו לטול ממנו הבגדים לצורך שבת ^{קכ}.
 6 במה דברים אמורים? במכבש של בעלי בתים, אבל מכבש של פובסים - אסור להתירו, מפני שהוא תחוב
 7 בחזקה ותחתיו דומה לסתירה. ואפילו אם היה מתר פבר מערב שבת - אסור לשמוט ממנו בגדיו ללבשם
 8 בשבת, גזירה שמה יבא להתירו בשבת ^{קכ}:¹⁴⁵

הלכות שבת, חלק ב סימן שב, דיני ניקוי וקיפול הבגדים בשבת, סעיף יא:

ביאורי הלכה

- קכ] שוכבשין - מותחים ולוחצים הבגד.
 קג] אחר הכביסה - על מנת ליישרם.
 קד] בשבת - אימון ביתי שמחזירים בנעל על מנת
 שתישמר צורתה, מותר להכניסו ולהוציאו בשבת
 מהנעל (לצורך השבת ^{קכ}), אך אין לעשות זאת בנעל
- שנתכווצה על מנת להרחיבה בעזרת האימון ^{קכ},
 והוא הדין שאין לחזק כפלי בגד על ידי מכשיר
 המיוחד לכך ^{קכ}.
 קה] לצורך שבת - אבל אין לכבוש בו בגדים, אפילו
 לצורך שבת ^{קכ}.

ציונים והוספות

- לומר שיישור הנעל הוא דבר שיש לו קיום, ודומה לקיפול
 בגדים על הקפלים שכמעט ולא הותר לעיל סעיף ט אפילו
 בידיים, וכל-שכן על ידי כלי.
 (143) אף שיש להסתפק בזה, שהרי לא מיישר או מקפל
 הבגד, ומאי שנא מנתינת אימון בנעל כדי שלא תתכוון,
 אך מאידך כיון שעושה זאת במכשיר המיוחד גם לקיפול
 בעלמא (ובזה שונה הדבר מאימון הניתן בנעל) - נראה
 כמעשה חול, ולכתחילה עכ"פ יש להחמיר.
 (144) לבוש ס"ד שזהו דרך חול, וראה סעיף ט שבקושי
 התירו קיפול לצורך שבת משום שנראה כמתקן כלי.
 (145) ודלא כרעק"א הובא במשנ"ב ס"ק כא שהתיר בזה.
- 141) צ"ע אם היתר התרת המכבש לצורך שבת הוא היתר
 על שנראה קצת כמתקן כלי כדלעיל סעיף ט, או שהוא מצד
 שאין בזה הכנה משבת לחול כדלעיל סעיף י, או היתר
 טלטול כלי שמלאכתו לאיסור לצורך גופו (כפי שדנו בזה
 בפוסקים), ונפק"מ בימינו בהוצאת אימון רגיל שבנעל
 כשאין בדעתו ללבושה בשבת, שמצד מוקצה אין לאסור,
 משא"כ מטעם מתקן כלי, ויש לדון אם יש בהוצאת האימון
 כדרכו משום הכנה משבת לחול (ראה שו"ת מחזה אליהו
 ח"א סי' מ"ב).
 142) ראה המובא לעיל סעיף ט משש"כ וכן בשו"ת מנח"י
 ח"ט סי' נ"ח, וכאשר מפשט את הנעל על ידי האימון, יש

שולחן ערוך רבנו הזקן הלכות ברכות השחר - לפי לוח "רב יומי"

- ט טוב לומר בשחרית אחר שמע ישראל וגו' ברוך שם
 כבוד מלכותו לעולם ועד כי לפעמים אומרים הצבור
 פיוטים ביוצר ושוהין עד קריאת שמע לקרותה שלא בזמנה
 ויוצא בזה לדברי האומרים שפסוק ראשון בלבד הוא מן
 התורה.
 ומכל מקום אף על פי שאומר כן בכל יום לא יתכוון לצאת
 ידי חובתו בזה אלא כשירא שהצבור יעברו זמן קריאת שמע
 אבל כשלא יעברו מוטב לצאת ידי קריאת שמע עם הצבור
 ולקרותה כדינה בברכותיה ולסמוך גאולה לתפלה וכשירא
 שהצבור יעברו זמן קריאת שמע יש לו לקרות כל הפרשה
 ראשונה כדי לצאת ידי חובתו להאמרים שכל הפרשה
- הראשונה הוא מן התורה (ולהאומרים שגם פרשת והיה אם
 שמוע וגו' הוא מן התורה יש לקרותה גם כן ויכוון שאם
 יעברו הציבור זמן קריאת שמע יהיה יוצא בזה ואם לאו
 יהיה כקורא בתורה).
 אבל זכירת יציאת מצרים אף על פי שמצותה ג"כ בזמן
 קריאת שמע מכל מקום יוכל לסמוך על זכירת יציאת מצרים
 שבפסוקי דזמרה כגון אנכי ה' אלהיך המעלך מארץ מצרים:
 במדינות אלו שנהגין לומר אתה הוא עד שלא נברא
 העולם כו' אין לשנות הנוסחא ולומר אתה הוא עד שלא
 בראת (אבל מה שנהגו לחתום בא"י מקדש כו' מן הראוי
 היה שלא לחתום בשם כיון שלא הוזכרה ברכה זו בתלמוד

לפתוח בברוך ואף על פי שהיא ברכה הסמוכה לחברתה
אין זה מועיל כלום במקום שהברכה שלפניה היא מטבע
קצר שהרי ברכת ההבדלה פותחת בברוך אף על פי שהיא
סמוכה לברכת הנר והבשמים הואיל והן קצרות.

ויש אומרים שהערב היא ברכה בפני עצמה ואינה דומה
לברכת ההבדלה לפי שברכת הבדלה אינה סמוכה לעולם
לברכת הנר והבשמים שאם רוצה מברך על הנר ובשמים
בפני עצמם ואחר כך מבדיל על הכוס בלא נר ובשמים
ומטעם זה פותחת ברכת אשר בחר בנו בברוך לפי
שבקריאת התורה בצבור מברך אותה בפני עצמה וכן נהגו
לומר הערב בלא וא"ו אבל יותר טוב לומר בוא"ו לפי שאף
אם היא ברכה בפני עצמה ואומרה בתוספת וא"ו אין בכך
כלום אבל אם היא ברכה אחת ואומרה בלא וא"ו ה"ז
מפסיק באמצע ברכה וכן על פי הסוד היא ברכה בפני
עצמה ויש לענות אמן בינתים ואעפ"כ יש לומר והערב
בוא"ו:

ברכת אהבה רבה או אהבת עולם הואיל ויש בה מעין
ברכת התורה ותן בלבנו ללמוד וללמד כו' הרי זו פוסרת
מלברך ברכת התורה אם למד אחר קריאת שמע ותפלה מיד
בלי הפסק שאז נראית ברכה לשם עסק התורה כמו לקריאת
שמע ואז לא יצטרך לברך כל אותו היום אפילו הפסיק
ועמד וחזר ללימודו על דרך שיתבאר בברכת התורה אבל
אם אינו לומד מיד אחר התפלה צריך לברך על מה שילמוד.
ויש אומרים שא"צ לברך אלא א"כ לא קרא קריאת שמע
מיד אחר אהבה רבה או אהבת עולם אבל אם קרא מיד
אחריה דיה בכך ופוסרת לימוד של כל היום על דרך
שיתבאר בברכת התורה.

ויש לחוש לדברי שניהם וליזהר לברך ברכת התורה קודם
התפלה ולא לסמוך על אהבה רבה או אהבת עולם אם לא
ילמוד מיד אחר התפלה כסברא הראשונה וגם שלא לברך
ברכת התורה על מה שילמוד אח"כ כסברא האחרונה:

* * *

וכשמברך ברכת התורה יש אומרים שאין צריך ללמוד
מיד אחריה אלא אף על פי שהפסיק בין ברכה ללימודו
דינו כאלו הפסיק באמצע לימודו ועל דרך שיתבאר ואינה
דומה לברכת המצות ולברכת הנהיגין שאם הפסיק בין ברכה
להתחלת עשיה שעליה מברך צריך לחזור ולברך לפי שכיון
שאם רצה שלא לעשותה עד לאחר שעה הרשות בידו
ולפיכך כשמפסיק בין ברכה לעשיה נראה שאין אותה ברכה
חוזרת על אותה עשיה אבל תלמוד תורה שחייב לעסוק בה
תמיד כשמפסיק בין ברכה ללימוד לא חשיב הפסק מאחר
שבאותו זמן שמפסיק מחוייב הוא ללמוד ויש חולקים על
זה ונכון לחוש לדבריהם וליזהר שלא להפסיק ביניהם כלל
כמו בשאר מצות.

וכן נהגו לומר ברכת כהנים סמוך לברכת התורה וכיון
שאומרים אותה לשם לימוד (ולא משום זכר לנשיאת כפים)
אומרים אותה אפילו קודם אור הבקר אע"פ שאין נשיאת
כפים בלילה.

ולדברי הכל אם התחיל ללמוד אחר ברכת התורה והפסיק

שלנו (וגם בתלמוד ירושלמי יש שאין גורסין בו הזכרת
השם בחתימתה וגם הגאונים לא מצינו שתקנו בה הזכרת
השם כמו שתקנו בהנותן ליעף כח) אלא כיון שנהגו נהגו
לפיכך הרוצה ליהזר שלא להכניס עצמו לספק ברכה
לבטלה יפה הוא עושה):

יא על פי הסוד יש לומר פסוק ואני ברוב חסדך קודם
בואו לבית הכנסת ובכניסתו יאמר בבית אלהים נהלך
ברגש ויקבל עליו מצות עשה של ואהבת לרעך כמוך קודם
תפלה ויש מי שקבלה בידו לומר פרשה שמע ישראל
כשיוצא מביתו לבית הכנסת:

חלק א' סימן מו, הלכות ברכות השחר ושאר ברכות:

* * *

א ברכת התורה צריך ליהזר בה מאד שלא חרבה הארץ
אלא מפני שלא ברכו בתורה תחלה לפי שלא היתה
חשובה בעיניהם כל כך לברך עליה לכך היו מזולזלים
בברכתה לכן לא הגינה עליהם תורתם אע"פ שעסקו בה
הרבה ולכן יראה כל אדם שתהיה כלי חמדתו של הקב"ה
שהיה משתעשע בה בכל יום חשובה בעיניו לברך עליה
בשמחה יותר מעל כל הנאות שבעולם שזה מורה שעוסק
בה לשמה ויזכה לשלשלת הנמשך לעוסק בה לשמה שהוא
לא ימוש מפיו ומפי זרעך וגו' שתעשה שאלתו ובקשתו
שמבקש בברכתה ונהיה אנחנו וצאצאינו ויש מדקדקים
להוסיף וצאצאי צאצאינו כי כל שהוא ובנו ובן בנו תלמיד
חכם שוב אין תורה פוסקת מזרעו לעולם וא"צ לכך כי
בכלל צאצאינו הם ג"כ בני בנים:

ב צריך לברך בין למקרא לבד בין למשנה לבדה בין
לתלמוד לבדו בין למדרש לבדו שהכל תורה היא ונתנה
למשה מסיני והמהרהר בדברי תורה א"צ לברך וה"ה שיכול
לפסוק דין בלא נתינת טעם לדבריו שזהו ג"כ אינו אלא
הרהור והרהור לאו כדיבור הוא כמו ש[נ]תבאר בסיומן ס"ב:

ג יש מי שאומר שהכותב בדברי תורה אע"פ שאינו קורא
צריך לברך והוא שכותב ספרים לעצמו דרך לימודו
ומבין מה שהוא כותב אבל סופר המעתיק ואינו מבקש
להבין א"צ לברך וכן אם כותב איזה פסוק באגרת הרשות
לדבר צחות אינו צריך לברך כיון שאינו מתכוין ללימוד
ולענין מעשה אין לסמוך על דבריו לברך על כתיבה לבדה
בשום ענין שהרי אינו רק מהרהר בדברי תורה אלא ראוי
לכל כותב בדברי תורה שיוציא מפיו קצת תיבות להנצל
מברכה לבטלה אם אינו אומר פסוקי ברכת כהנים או שאר
דבר מן התורה אחר הברכה כמו שנהגין:

* * *

ד ברכת התורה אשר קדשנו במצותיו וצונו על דברי תורה
ונוסח מדינות אלו לעסוק בדברי תורה והערב נא וכו'
ואשר בחר בנו כו' וגר יכול לברך ג"כ אשר בחר בנו:

ה יש אומרים שצריך לומר והערב בוי"ו שברכה אחת היא
עם אשר קדשנו במצותיו וצונו כו' שהוא מטבע ארוך
פותחת בברוך וחותרמת בברוך אתה ה' המלמד כו' שאם
היה מטבע קצר והערב היא ברכה בפני עצמה היה לה

1 מללמוד ונתעסק בעסקיו וחזר ללימודו א"צ לחזור ולברך
2 אם הוא אדם שרגיל ללמוד תמיד ואף כשיוצא להתעסק
3 בפרנסתו ממחר לעשות צרכיו בכל מה דאפשר כדי לחזור
4 וללמוד שעסק זה אינו חשוב הפסק לענין ברכה כיון
5 שבשעה שהוא מתעסק בו דעתו על לימודו וה"ה למרחץ
6 ולבית הכסא שאינן חשובין הפסק לפי שאף בעודו במרחץ
7 ובית הכסא אינו מסיח דעתו מללמוד אח"כ וכן אם השכיב
8 עצמו לישן ואינו יכול לישן אין זה הפסק לפי שבעודו ניעור
9 דעתו על לימודו וכן אם ישן על אצילי ידיו שינת עראי
10 אינה חשובה הפסק.

11 אבל ישן שינת קבע על מטתו חשובה הפסק וכן מי שאין
12 דרכו ללמוד תמיד ובירך ולמד שיעורו ויצא לעסקיו והסיח
13 דעתו מללמוד עוד באותו היום ואח"כ נמלך לחזור וללמוד
14 צריך לחזור ולברך ויש אומרים שברכת התורה היא כברכות
15 השחר שלא תקנו אותן אלא פעם אחת ביום ולפיכך אפילו
16 ישן שינת קבע על מטתו או שיצא לעסקיו והסיח דעתו א"צ
17 לחזור ולברך וכן נהגו.

* * *

18 וכשלומד בלילה כל זמן שלא ישן א"צ לברך לדברי הכל
19 שהלילה הולך אחר היום וכשישן שינת קבע והשכים קודם
20 עלות השחר צריך לברך לדברי הכל שאף לסברא אחרונה
21 שהיא כברכות השחר הרי גם ברכות השחר זמנן הוא ג"כ
22 קודם אור היום מיד שניעור משנתו.

23 ואם היה ניעור כל הלילה לסברא הראשונה א"צ לברך
24 כשיאור היום כל זמן שלא הסיח דעתו מללמוד ולסברא
25 האחרונה צריך לברך כשיאור היום כמו שאר ברכות השחר
26 שנוהגין לברך אע"פ שלא נתחייב בהן והרוצה לצאת ידי
27 ספק ישמע ברכת התורה מאחר ויתכוין לצאת ידי חובתו
28 אם אפשר ואם לאו יברך בעצמו:

29 ח המשכים קודם אור היום ללמוד מברך ברכת התורה
30 וא"צ לחזור ולברך בבית הכנסת אפילו אם הוא ש"ץ
31 ויורד לפני התיבה כמו שנתבאר בסימן מ"ו וסימן ו':

32 ט המשכים קודם אור היום יכול לברך כל סדר הברכות
33 חוץ מברכת הנותן לשכוי בינה ופרשת התמיד עיין סי'
34 א' שימתין מלאמרה עד שיאור היום ואם שמע קול תרנגול
35 יכול לברך הנותן לשכוי בינה מיד אחר חצות לילה.

36 ולכתחלה יטול ידיו קודם שיברך ללמוד ואם אין לו מים
37 יכול לברך וללמוד בלא נטילה רק שינק ידיו בצרור או
38 בעפר או בקורה כמו שנתבאר בסימן ד':

39 י נשים מברכות ברכות התורה שהרי חייבות ללמוד מצות
40 שלהן לידע היאך לעשותן והיאך לזהר מכל לא תעשה
41 שהן מזהירות בהן כאנשים והן חייבות בתפלה כמו אנשים
42 כמו שיתבאר בסימן ק"ו (ועוד שברכת התורה מברכין קודם
43 פרשת התמיד ובקריאת פרשת התמיד הן שוות לאנשים
44 שהרי תפלה במקום תמיד תקנוה):

חלק א' סימן מז, דיני ברכת התורה:

* * *

45 א נהגו כל ישראל וקבעו חובה על עצמן לקרות פרשת

47 התמיד בכל יום קודם התפלה שע"י הקריאה זו מעלה
48 הקב"ה עליהם כאלו הקריבו קרבן תמיד במועדו כמו
49 שנתבאר בסי' א' וטוב לומר גם פרשת הקטורת אחר פרשת
50 התמיד כמו שנתבאר שם ויש נוהגין לומר אביי הוה מסדר
51 סדר המערכה וכו' ורבון העולם וכו' ואם אי אפשר לומר
52 הכל בצבור מפני שהצבור אין אומרים אלא פרשת התמיד
53 בלבד יכול לומר הכל בביתו משיאור היום ולחזור ולקרות
54 פרשת התמיד עם הציבור ואין לחוש שיהיה נראה כמקריב
55 ב' תמידין ועובר בבל תוסיף לפי שבקריאה אין בה משום
56 בל תוסיף ועל צד היותר טוב יכוין בפעם הב' שהוא כקורא
57 בתורה וטוב לומר פרשת הקרבנות מעומד דוגמת הקרבנות
58 שהיה מעומד:

59 ב בשבת נוהגין לומר פסוקי קרבן מוסף שבת אחר פרשת
60 התמיד ואף על פי שעדיין לא התפללו שחרית ואסור
61 להקדים מוסף לתמיד של שחר מכל מקום הרי אמרו כבר
62 פרשת התמיד ואם תחשב אמירת הפסוקים של מוסף
63 להקרבה גם אמירת פרשת התמיד נחשבה להקרבה אבל
64 בראש חודש ויום טוב אין צריך להזכיר פסוקי קרבן מוסף
65 אצל פרשת תמיד מפני שקורין בתורה בפסוקי מוסף
66 ובמדינות אלו נוהגין שמזכירין גם בראש חדש כדי לפרסם
67 שהוא ראש חודש:

68 ג נהגו המדקדקים להתנועע בשעה שקורין בתורה דוגמת
69 התורה שנתנה ברתת כמ"ש וירא העם וינועו וגו' וכן
70 עושין בשעה שמתפללין על שם כל עצמותי תאמרנה ה' מי
71 כמוך ויש מי שאומרים שאין להתנועע אלא בפסוקי דזמרה
72 שהם שבח והלל אבל לא בתפלת י"ח רק בחתימת הברכות
73 נוהגין קצת להתנועע בנחת לקיים מפני שמי נחת הוא
74 ולענין מעשה היאך שיעשה יעשה ובלבד שיכוין:

חלק א' סימן מח, אומרים פרשת התמיד ופסוקי קרבן שבת אומרים
אצל פרשת התמיד:

* * *

75 א נהגו לקרות פרשת הקרבנות וכן שאר פסוקים כגון
76 זמירות ושירת הים וקריאת שמע וכיוצא בזה הכל בעל
77 פה ואע"פ שאמרו חז"ל דברים שבכתב אי אתה רשאי
78 לאמרם בעל פה מכל מקום כל דבר שהוא שגור ורגיל בפי
79 הכל כגון אלו שאמרנו מותר אבל אם לא שגור בפי הכל
80 אע"פ ששגור בפיו אסור וי"א שטעם המנהג הוא שלא אסור
81 לומר דברים שבכתב בעל פה אלא שאומר כדי להוציא
82 אחרים ידי חובתם (אבל כל אחד לעצמו מותר ויש לזהר
83 כסברא הראשונה אבל המקיל כסברא האחרונה אין צריך
84 למחות בידו) וסומא מותר לקרות בעל פה לדברי הכל
85 משום עת לעשות לה' הפרו תורתך:

חלק א' סימן מט שיכול לומר קריאת שמע בעל פה:

86 א קבעו לשנות אחר פרשת התמיד פרק איזהו מקומן
87 וברייתא דרבי ישמעאל כדי שיזכה כל אדם ללמוד בכל
88 יום מקרא משנה ותלמוד דברייתא דרבי ישמעאל היא
89 במקום תלמוד שהמדרש כתלמוד ומפני שהיא תחלת תורת
90 כהנים שהוא ראש לכל פרשת הקרבנות קבעוה אצל

10 מוטב להתפלל בלשון שמבין אלא שיש לומר שאף שהוא
11 אינו מבין הקב"ה יודע כוונתו ומבין אבל אם אומר המשנה
12 ואינו מבין אינו נקרא לימוד כלל:
13 ג. יש מקומות שאין אומרים איזהו מקומן בבית האבל
14 מפני שאסור בתלמוד תורה ואין זה נכון שכל שהוא סדר
15 היום אין בו משום תלמוד תורה לאבל כמו שיתבאר בסימן
16 תקנ"ד וביו"ד סימן שפ"ד:
חלק א' סימן נ טעם למה אומרים משנת איזהו מקומן:

1 הקרבנות וכן משנת איזהו מקומן קבעוה אחר התמיד משום
2 שנאמר ובכל מקום מוקטר מוגש לשמי וכי בכל מקום
3 מקטירין ומגישין אלא אלו תלמידי חכמים שעוסקין
4 בהלכות עבודה בכל יום בכל מקום שהם מעלה אני עליהם
5 כאלו מקטירים ומגישים לשמי ועוד מפני שבפרק זה אין
6 בו מחלוקת והוא משנה ברורה למשה מסיני:
7 ב. אין קריאת פרק זה וברייתא זו עולה ללימוד משנה
8 ותלמוד אלא למי שמבין אבל מי שאינו מבין צריך
9 ללמוד ולהבין שאם לא כן אינו נחשב ללימוד שאף בתפלה

'לקוטי תורה' פרשת בהעלותך – הפרשה החסידית

בהעלותך את הנרת (כז)

18 להעלות את הבשר כו', ואם כן מובן מזה, שהאדם
19 מעלה ומגביה את המאכל, והיינו מפני שהאדם גבוה
20 יותר, שהוא "מדבר", והוא הראש לכל בחינת הדיצ"ח;
21 ובמקום אחר משמע להפך, דאמרו רז"ל ריש פרק ו'
22 דברכות (מ, סוף עמוד א): "אילן שאכל [...] אדם הראשון [...] –
23 חטא היתה. שאין התינוק יודע לקרות אביו ואמו עד
24 שיטעום טעם דגן" – הרי שאדם מקבל הדעת מהחטא.
25 וכן אמר רב נחמן: "עד דלא אכילנא בישורא דתורה
26 כו"⁶.
27 אף הענין הוא ששניהם אמר: שהם למטה מנפש
28 האדם ולמעלה הימנו. והיינו, כי כל הטעמים של כל
29 מיני צמחים ופירות, וכן הבשר של חיות ובהמות –
30 שרשם הוא מ"עולם התהו", שהוא בחינת "עולם
31 הנקודים" – שלמעלה מאצילות, שהוא "ברודים".
32 והיינו, כי שורש כל החי הוא מחיות המרכבה; "פני
33 אריה" הוא מקור נפשות החיות, "ופני שור" הוא מקור
34 נפשות הבהמות, "ופני נשר" הוא מקור נפשות העופות.

1 "בהעלתך את הנרת וגו'" (פרשתנו ח, ב);
2 ופירש רש"י²:

3 כשראה אהרן חנוכת הנשיאים חלשה דעתו שלא
4 היה עמדם בחנוכה. אמר לו הקדוש ברוך הוא: חזיר,
5 שלך גדול משלהם! שאתה מדליק ומטיב את הנרות.
6 ועניו במדרש³.
7 ולהבין זה.
8 גם מה שכתוב להלן (פרשתנו יא, כב): "הצאן ובקר ישחט
9 להם! כו"⁴ – מזהו התמיהה? הלא יש בעולם ע' אומות,
10 והם ריבוא רבבות, יותר מת"ר אלף – ואוכלים בשר
11 ונמצא להם!
12 וגם מה שכתוב (שם): "אם את כל דגי הים וגו'" – הלא
13 הם שאלו בשר ולא שאלו דגים כלל!
14 והענין, וכן בהקדים ענין מעשה הקרבנות של
15 הנשיאים, שכל נשיא העלה שבטו על ידי קרבנו.
16 והענין, דצריך להבין, דאמרו רז"ל (פסחים מט, ב): "עם
17 הארץ אסור לאכול בשר", דהיינו מפני שאינו יכול

תרי"ד עמוד שיח ואילך).

3. (ריש הפרשה – טו, א).

4. 'וימצא להם? אם את כל דגי הים יאסף להם וימצא להם?'. פרשתנו יא, כב).

5. וכמו שנתבאר לעיל, בפרשת נשא על פסוק "כה תברכו כו".

6. (בבא קמא עב, א"ב (ובפירוש רש"י): "והאי דלא אמרתי לה באורחא (לא דקדמתי טעמו של דבר) – דלא אכלי בישורא דתורא". וזה שלא אמרתי לה בקרב, משום שלא אכלתי בשר שור).

7. (תקווא א, ה: "ופני אריה אל הימין לארבעתם, ופני שור מהשמאל לארבעתן, ופני נשר לארבעתן").

1. (נאמר שבת פרשת בהעלותך, כ"א סיון תקס"ג. הנחות כבוד קדושת אדמו"ר האמצעי ורבי משה בן אדמו"ר הנזקן נדפסו בספר המאמרים תקס"ג כרך ב עמוד תקנ"ג ואילך. ההנחה מגוף כתב יד קדש אדמו"ר הצמח צדק – באור התורה במדבר כרך ו עמוד א'תשדמ. שם כרך ה עמוד א'תקפה. וראה אור התורה בהעלותך עמוד שנג. במדבר כרך ב' הוספות עמוד 15.

מאמר כבוד קדושת אדמו"ר האמצעי המיוסד על מאמר זה – במאמרי אדמו"ר האמצעי במדבר כרך ג עמוד תתצד, ובהרחב הביאור שם עמוד תתקיד. כמה ענינים מהמאמר נתבארו בדבור המתחיל "לריח שמניך" במאמרי אדמו"ר הנזקן כתובים חלק ב עמוד יא).

2. (ראה גם ספר המאמרים תקס"ו עמוד רמב. תרל"ה כרך ב עמוד שכט ואילך).

31 **ב. וְהִנֵּה הַבֶּשֶׂר הוּא מִבְּחִינַת "גְּבוּרוֹת", שֶׁלְכָךְ הוּא**
 32 **"סוּמָקָא"¹⁴. וְלָכֵךְ גַּם אַחֲרֵי הַפִּירּוּר וְהַהֲעֵלָאָה הוּא נִכְלָל**
 33 **בַּגְּבוּרוֹת-דְּקִדּוּשָׁה, וְהֵינּוּ שְׁעַל יְדֵי זֶה נִמְשָׁךְ הַתְּלַהּבוֹת**
 34 **וְרִשְׁפֵי אֵשׁ.**
 35 וְהֵינּוּ לְפִי שֶׁשָּׂרֵשׁ כָּל הַבְּהֻמוֹת וְחִיּוֹת הוּא מֵאֲרִיָּה
 36 וְשׁוֹר שְׁבִמְרֻכְבָּה, וְהֵם הֵם בְּחִינַת גְּבוּרוֹת. וְכֵמוּ שְׁכָתוֹב
 37 בְּמִרְכַּבַּת יְחֻזְקָאֵל (יְחֻזְקָאֵל א. יג): **"בּוֹעֲרוֹת כְּמִרְאָה**
 38 **הַלְּפִידִים".** וְכֵן ה' **"שְׂרָפִים"** – לְשׁוֹן **"רִשְׁפֵי אֵשׁ".**
 39 וְלָכֵךְ גַּם הַבְּהֻמוֹת וְהַחִיּוֹת שֶׁנִּשְׁתַּלְּשְׁלוּ מֵהֵם הֵם גַּם
 40 בְּן בְּחִינַת גְּבוּרוֹת. וְלָכֵךְ בִּשְׂרָא הִיא סוּמָקָא כו'¹⁵.
 41 וְזֶהוּ שֶׁאֲמָרוּ רַז"ל: **"עַם הָאָרֶץ אֲסוּר לֵאכּוֹל בֶּשֶׂר"** –
 42 **שְׂאִינּוּ יִכּוֹל לְהַעֲלוֹת אֶת הַבֶּשֶׂר, כִּי מִהַגְּבוּרוֹת יֵשׁ יוֹתֵר**
 43 **יִנְיָקַת הַחִיצוֹנִים¹⁶,**
 44 **וְכֵמוּ שְׁכָתוֹב בְּזֹהַר פְּרִשְׁת נֹחַ, (דָּף ס"ה, עֲמוּד א'): "כָּל**
 45 **רְעוּתִיָּה לֹאֹ אִיהוּ אֵלֶּא בְּבִשְׂרָא תְדִיר"¹⁷,**
 46 **וּבִינָן שְׂאִינּוּ יִכּוֹל לְהַעֲלוֹתוֹ – הַבֶּשֶׂר מוֹרִידוֹ**
 47 **וּמִשְׁפִּילוֹ¹⁸. אֲבָל הַתְּלַמִּיד-חֶכֶם – שֶׁמִּקְבֵּל מִבְּחִינַת**
 48 **חֶכְמָה, ו"בְּחֶכְמָה אֲתַבְּרִירוֹ", עַל כֵּן מְבַרֵּר אֶת הַבֶּשֶׂר,**
 49 **וְאִזּוּ הַבֶּשֶׂר מוֹסִיף בּוֹ הַתְּלַהּבוֹת.**
 50 **אֶף מֹשֶׁה רַבְּנוּ עֲלֵי־הַשְּׁלוֹם אָמַר (פְּרָשְׁתוֹ יא, יג): "מֵאִין**
 51 **לִי בֶּשֶׂר", פִּירוּשׁ: שֶׁהִיא נִעְלָה מֵאֵד מִבְּחִינַת גְּבוּרוֹת שֶׁל**
 52 **הַבֶּשֶׂר אֶף כֵּמוּ שֶׁהֵם לְאַחֲרֵי הַפִּירּוּר. שֶׁהַתְּלַהּבוֹת**
 53 **וְרִשְׁפֵי אֵשׁ הָאֵהָבָה הוּא עֲדִינָן בְּחִינַת "יֵשׁ מִי שְׂאוּהֶב",**
 54 **וּבִמְשָׁה כְּתִיב (קֶדֶשׁ טו, ז): "וְנִחְנּוּ מֶה", שֶׁהוּא בְּחִינַת אֵין –**
 55 **תְּכֵלִית הַבִּיטוּל.**
 56 **וְאִף שָׁבוּ יֵשׁ גַּם בְּן בְּחִינַת הַתְּלַהּבוֹת בְּבְחִינַת גְּבוּרוֹת,**
 57 **אֶף הַהֲתַלְהָבוֹת כְּלוּלָה בְּבְחִינַת בִּיטוּל וְאֵין, וְהוּא נִקְרָא**
 58 **בְּחִינַת גְּבוּרוֹת-דְּאִבְאָ. מֵה שְׂאֵין בְּן הַגְּבוּרוֹת הַנּוֹלָדִים**
 59 **מִפִּירּוּר הַבֶּשֶׂר – הוּא בְּחִינַת גְּבוּרוֹת-דְּאִימָא אוֹ גְּבוּרוֹת-**
 60 **דְּז"א, שֶׁהוּא בְּחִינַת יֵשׁ וְדָבָר, שֶׁנִּשְׁרָגַשׁ הַהֲתַלְהָבוֹת כו'.**

1 וְהִנֵּה "הַחִיּוֹת נוֹשְׂאוֹת אֶת הַכֶּסֶּא"⁸, "וְעַל הַכֶּסֶּא כו'
 2 כְּמִרְאָה אָדָם"⁹ – הוּא בְּחִינַת עֶשֶׂר סְפִירוֹת דְּאֲצִילוֹת,
 3 דְּעוֹלָם הַתִּיקוֹן, שֶׁנִּתְקַנּוּ בְּבְחִינַת 'פְּרֻצוֹף אָדָם'. וְהֵינּוּ עַל
 4 דְּרָךְ מִשְׁל סֹדֵר וְהִדְרָגַת הַשְׁתַּלְּשְׁלוֹת אֲבָרֵי הָאָדָם, שֶׁהוּא
 5 רַמ"ח אֲבָרִים וְשִׁס"ה גִּידִים.
 6 וּבְצִיּוֹר הַגּוֹף – כֵּמוּ כֵּן מִתְלַבֶּשֶׁת הַנֶּפֶשׁ. שֶׁהִרִי
 7 הַתְּלַבֶּשׁוֹת הָאֵרֶת הַנֶּפֶשׁ בְּגוֹף הוּא מִתְחַלֵּק לְפִי צִיּוֹר
 8 הַגּוֹף: שְׁבִמּוֹחַ שׁוֹרָה הַמְחַשְׁבָּה, וּבִפָּה – הַדְּבּוּר, וּבִידֵים –
 9 כַּחַּ הַמַּעֲשֵׂה. וְזֶהוּ שֶׁנִּקְרָא אָדָם: הָאֵלֶף הוּא בְּחִינַת
 10 מִחְשְׁבָה, וְד' – דִּיבּוּר, מ' – מַעֲשֵׂה.
 11 וְכֵמוּ כֵּן הוּא לְמַעֲלָה: בְּעֶשֶׂר סְפִירוֹת דְּאֲצִילוֹת
 12 מִשְׁתַּלְּשְׁלִים בְּזֶה הַסֹּדֵר דְּבְחִינַת אָדָם, וְהַשְׂרָאָת הָאוּר
 13 בְּתוֹכָם הוּא מִמֶּשׁ כְּפִי הַשְׂרָאָת הַנֶּפֶשׁ בְּגוֹף הָאָדָם¹⁰; וְיֵשׁ
 14 בְּחִינַת מוֹחִין דְּקֻטְנוֹת וּמוֹחִין דְּגִדְלוֹת.
 15 מֵה שְׂאֵין כֵּן שְׂאֲרֵי הַבְּרוּאִים, כֵּמוּ בְּהֻמוֹת וְחִיּוֹת, אֵין
 16 צִיּוֹר הַגּוֹף שֶׁלָּהֶם שׁוֹה לְאָדָם כָּלָל, וְרֵאשֶׁם כְּפוֹף וְשׁוֹה
 17 עַם הַגּוֹף. וְכֵמוּ כֵּן סֹדֵר הַמִּשְׁכָּתָם מִמְּקוֹרֶם וְשִׂרְשָׁם, שֶׁם
 18 הוּא גַם כֵּן הַהֲשַׁתְּלְשְׁלוֹת וְהַמְזִיגָה בְּאוֹפֵן אַחֵר מִמֶּשׁ¹¹.
 19 וְהִנֵּה הַחִיּוֹת שְׁבִמְרֻכְבָּה הֵם **"נוֹשְׂאוֹת אֶת הַכֶּסֶּא".**
 20 דְּהֵינּוּ, כֵּמוּ שֶׁהַבְּהֻמוֹת מַגְבִּיהִים אֶת הָאָדָם הַרוֹכֵב
 21 עֲלֵיהֶן, כִּי הֵם מַעֲלִים וְנוֹשְׂאִים אֶת בְּחִינַת "אָדָם שְׁעַל
 22 הַכֶּסֶּא" – לְמַעֲלָה מִמֶּנּוּ, וְהֵינּוּ לְשִׂרְשָׁם שֶׁהוּא מַעֲלָם
 23 הַתְּהוּ שְׁלִמְעֵלָה מֵאֲצִילוֹת. אֲכֵן הֵם גַּם כֵּן **"נוֹשְׂאוֹת עַם**
 24 **הַכֶּסֶּא"**, דְּהֵינּוּ שֶׁהֵם נִגְבְּהִים וּמוֹתַעֲלִים עַם ה' אָדָם שְׁעַל
 25 הַכֶּסֶּא". שֶׁהוּא הַמְּגַבִּיָּה וּמַעֲלָה אוֹתָן.
 26 כֵּמוּ אָדָם בְּעוֹלָם-הַזֶּה מַעֲלָה אֶת בֶּשֶׂר הַבְּהֻמָּה,
 27 שֶׁהַבֶּשֶׂר מִתְעַלָּה בְּאֲכִילַת אָדָם, שֶׁנִּהְפָּךְ לְדָם הַנֶּפֶשׁ
 28 וְנִכְלָל בְּבְחִינַת וּמִדְרָגַת "מִדְּבָר"¹²; אֶף מֵה שְׁעַל יְדֵי זֶה
 29 נַעֲשֵׂה הַתְּקַשְׁרוֹת נֶפֶשׁ הָאָדָם בְּגוֹפוֹ, וְתוֹסַפַּת הַשֶּׁכֶּל –
 30 זֶהוּ בְּחִינַת **"נוֹשְׂאוֹת כו'¹³.**

14. (גִּישׁוֹן טו, ב וְשֶׁם נִסְמָן. סוּמָקָא – אָדָם. וּבִרְשִׁי: כְּחוֹשׁ).

15. וְעֵינָן בְּבְחִינַת פְּרִשְׁת בְּשִׁלָּה, עַל פְּסוּק (טו, ח) **"וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה,**
בְּתַת ה' לָכֶם בְּעֶרֶב בֶּשֶׂר לֵאכּוֹל וְלָחֶם בִּבְקָר" – "כִּנְגֵד מוֹדַת
הִרְיָן וּמִדַּת הֶרְחָמִים כו'".

16. וְכֵמוּ שֶׁנִּתְבָּאֵר לְקַטְוָה עַל פְּסוּק "זֹאת חֻקַּת הַתּוֹרָה [.] וְיִקְחוּ אֵלֶיךָ
 פָּרָה כו'".

17. (כָּל רְצוֹנוֹ אֵינוֹ אֵלֶּא בְּבִשְׂרָא תְמִיד).

18. וְעֵינָן שֶׁם ב' מִקְדָּשׁ מִלְךָ בְּשֵׁם הֶרֶם.

18. וְכֵמוּ שֶׁנִּתְבָּאֵר בְּמִקְוֶה אַחֵר, עַל פְּסוּק "וְגִלְחָה אֶת רֹאשָׁהּ" (לְקַחַּן
 תַּצֵּא לוֹ, ג).

8. (בְּחִי תְרוּמָה כה, י) בְּשֵׁם פְּרָקִי דְּרַבִּי אֱלֶעָזָר. וְרֵאשֶׁה פְּרָקִי דְּרַבִּי אֱלֶעָזָר סוֹף
 פְּרָק ד. שְׁמוֹת רַבָּה כג, טו).

9. (יְחֻזְקָאֵל א. כו, י) וְשֵׁם "דְּמוֹת אָדָם".

10. (וְעֵינָן מֵה שֶׁנִּתְבָּאֵר מִזֶּה בְּפִרְשֵׁת אֲמוּר, בְּדַבְּרוֹ הַמִּתְחִיל "וְנִקְדַּשְׁתִּי
 בְּתוֹךְ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל").

11. (וְעֵינָן בְּזֹהַר בְּרָאשִׁית: דָּף י"ט, עֲמוּד א'. וְדָף כ', עֲמוּד ב').

12. (וְעֵינָן מֵה שֶׁנִּתְבָּאֵר בְּדַבְּרוֹ הַמִּתְחִיל "אֲנִי יִשְׁנָה וְלִבִּי עֹר", גְּבִי פִירוּשׁ
 "דְּרִעִיָּתִי").

13. (וְעֵינָן מֵה שֶׁנִּתְבָּאֵר מִעֵינָן זֶה בְּדַבְּרוֹ הַמִּתְחִיל "שִׁשֶּׁת יָמִים תֵּאכַל
 מִצּוֹת כו'").

ג. "וַיֹּאמֶר ה' אֶל מֹשֶׁה, הִיד ה' תִּקְצֹר?" (שם, כג):
 פירושו: עם היות שהאמת שאתה נעלה מאד מבחינת
 ה'יש' דבשר, כי אתה בחינת מ"ה' וביטול, אף על פי כן
 "היד ה' תִּקְצֹר?" בתמיהה. והיינו שיוכל להמשיך ולשפל
 אף מה'אין דחכמה, שהוא נעלה מאד, להתלבש
 ולהתגלות למטה מטה ב'גבורות' וה'יש' של הבשר,
 שגם בבחינת ה'יש' של הבשר יתגלה הביטול דחכמה. כי
 "יד ה'" יוכל לישפל מאד למטה מטה.²⁷
 וזה היה ענין השליו, שהיו עופות שמנים מאד,
 כדאימא בגמרא דיומא דף ע"ה, ב': "מסקינן לה אתליסר
 ריפתי²⁸, ואחרונה אינה נאכלת אלא על ידי תערובות"
 - "מרב השומן הנבלע בה, וכל שכן העליונות" (רשי).
 והענין:
 כי שמן הוא בחינת חכמה²⁶, שהוא "חכים ולא
 בחכמה ידיעא כו"²⁷, ובעולם הזה הגשמי גם כן, השמן
 הוא בחינת חכמה שנשתלשל מבחינת חכמה שלמעלה,
 והתורה שהיא בחינת חכמה עילאה נקראת שמן כו.
 וזהו ענין ה"שליו": ששמן, שהוא בחינת חכמה נמשך
 ונחפשוט בבשר. שבשר השליו הוא בחינת גבורות,
 והשמן שבה הוא בחינת חכמה, בחינת מ"ה' ו'אין'.
 והיינו שנמשך הביטול גם בבחינת ה'יש' דבשר.
 וזהו "היד ה' תִּקְצֹר": שיוכל להמשיך מבחינת אין
 דחכמה עילאה גם לתוך הבשר, עם היותו מצד עצם
 בחינת "יש' וגבורות"²⁸. היינו השפעת כח הביטול.
 והיינו, כי השליו הוא נמשך גם כן מבחינת "פני נשר"
 שבמרכבה, שהוא שרש נשמת כל העופות. אף

והוא "מילתא זוטרתא"¹⁹, ולמטה מבחינת משה רבנו
 עליו השלום, שהוא בחינת מ"ה", תכלית הביטול,
 בחינת "אין" כנ"ל.²⁰

וזהו "ויאמר משה שש מאות אלף רגלי, העם אשר אנכי
 בקרבו"²¹, פירושו: "שש מאות אלף רגלי" - דור המדבר
 - היו תלמידיו, שהיו גם כן מבחינת יסוד-אבא, שהוא
 בחינת ביטול. וזהו "אשר אנכי בקרבו": שמושה הוא
 בחינת מ'ה' ו'אין' כנ"ל,

"ואתה אמרת, בשר אתה להם?" - פירושו: משה
 מדבר עם בחינת 'אור אין-סוף המלוכש בחכמה', שהוא
 בחינת משה, וזהו "ואתה" - כי חכמה נקרא "אתה" כו"²²,
 דמשמע ש"אתה" - הוא 'אור אין-סוף המלוכש בחכמה'
 - תתן בשר;

וזה אי אפשר שיושפל כל כך ממדרגה גבוה ונעלה,
 שהוא בחינת חכמה ואין, שהוא בחינת משה, ואם כן
 איך המזון הנמשך על ידו יהיה הבשר? שהבשר מדרגה
 תחתונה מאד לגבי משה, שהוא בחינת "יש' ובחינת
 גבורות' כו.

וזהו "הצאן ובקר ישחט להם" (שם, כב), פירושו: מאחר
 שהם מבחינת גבורות, ולכן צריכין שחיטה²³, ואם כן
 איך אפשר להיות למאכל להם, שהם מיסוד-אבא,
 תכלית הביטול כנ"ל?

"אם את כל דגי הים כו" (שם), פירושו: דגים הם בחינה
 נעלה מ'צאן ובקר" - שהם אינם צריכים שחיטה, ואף
 על פי כן הם נמוכים לנגד מדרגתם, ואי אפשר ש'מצא
 להם כו". וענין מזה לקמן.

ועצמותו יתברך. כמו שנתבאר בדבור המתחיל "וארשתה לי כו"
 (לעיל במדבר ח, ב ואילך).

ובמתן תורה "ההרים רקדו", דהיינו אף "הרים גבוננים"
 (תהלים סח, ז) - בפרק בתרא דפסחים (דף ק"ח, עמוד ב') (צריך להיות
 קיה, א, ברשי דבור המתחיל "ההרים"). וענין מה שנתבאר לעיל בדבור
 המתחיל "ענין שניתנה תורה על הר סיני" (לעיל במדבר טו, א), כל שכן
 שבגלל יותר שיומשך הביטול בבחינת בשר כו.

וזהו שכתוב לעתיד-לבא (ישעיה סו, כג): "וְהָיָה מִדֵּי חֹדֶשׁ כִּי
 יבוא כל בשר להשתחוות לפני", שהרבותא היא, שאפילו
 בבחינת "כל בשר", שהוא בחינת גבורות ויש', יומשך בחינת
 ההשתחוואה וביטול עליון. וכמו שנתבאר במקום אחר.

25. ונשם: ד' מיני סליז הן . . גריצא דכולהו שליו. והיו כציפורתא, ומוחבינן
 לה בתנורא, ותפח ותוח מלי תנורא, ומסקינן ליה אתליסר ריפי, ואחרונה אינה
 נאכלת אלא על ידי תערובת".

26. (מנחות פה, ב. תניא פרק ג).

27. (תקוני זוהר בהקדמה, פתח אליהו יז, ב).

28. וכמו שכתוב ב"עין חיים", בענין "כי יסוד-אבא ארוך". (ראה הנסמן
 לקמן תצא לו, א).

19. (ראה רכות לג, ב: "ועתה ישראל מה ה' אלקיך שאל מעמך כי אם ליראה
 עקב י, יב) - אטו יראת שמם מילתא זוטרתא היא: . . אין, לגבי משה - מילתא
 זוטרתא).

20. (וענין מה שנתבאר סוף דבור המתחיל "והיה מדי חדש בחדשו",
 גבי "יבוא כל בשר להשתחוות" (לקמן ברכה צו, ד)).

21. (פרשתנו יא, כא-כב): "ויאמר משה: שש מאות אלף רגלי, העם אשר אנכי
 בקרב, ואתה אמרת בשר אתה להם ואכלו חדש ימים: הצאן ובקר ישחט להם.
 ומצא להם: אם את כל דגי הים יאסף להם, ומצא להם?".

22. (וענין בזה: פרשת בלק, דף קצ"ג, עמוד ב')

23. (ענין ב'לקוטי תורה" ולהאריך לו: פרשת ראה. ופרשת שמיני (בטעמי
 המצוות)).

24. (וכמו שנתבאר במקום אחר בענין "המגביהי לשכת"
 (תהלים קיג, ה), שלכך "המשפילי לראות בשמים ובארץ" (שם)
 ו - בדהשוואה אחת. ובענין "היד הגדולה אשר עשה ה'
 במצרים כו" (בשלח יד, לא).

וכהאי גוונא נתבאר בפירוש "לבי ובשרי ירננו אל אל חי"
 (תהלים פד, א), שלזהיות נמשך הביטול ב"לבי ובשרי" שהם
 גשמיים, הוא דייקא כאשר "ירננו אל אל חי" - מהיותו

37 שהוא "עליהם מלמעלה". (ולכן הנשיאים הקריבו "י"ב בקר
38 לעולה", דהיינו כמו שכתוב "ששם עלו שבטים כו". ועלייה זו
39 הוא על דרך "ההיות נשאות את הכסא").

40 ואהרן שהעלה נרות המנורה, היינו גם כן לכללות
41 י"ב שבטים הנכללים בבחינת מלכות, שהשפיע בהם גם
42 כן ההעלאה, שיהיה לכל אחד ואחד מישראל בחינת
43 העלאה זו. והעלאה זו הוא גם כן בחינת גבורות ורשפי
44 אש. ואהרן בעצמו הוא חסד, אך לכנסת ישראל השפיע
45 בחינת גבורות. והיינו לפי שהוא "שושבינא
46 דמטרוניתא", שמגביה ומעלה כנסת ישראל לגבי
47 "מלכא קדישא", והוא על ידי הגבורות, שהם בחינת
48 העלאה, וזהו ענין העלאת הנרות.

49 אך גבורות אלו אינן בבחינת יש כמו ההעלאה
50 שמבירור הבשר, שהוא בחינת יש, אלא הם בבחינת אין
51 וביטול, שהרי מעורבים בשמן ופתילה ואור. אשר עם
52 היות בירור והעלאת הפתילה היא בחינת גבורות דיש,
53 אכן על ידי השמן הנבלע בה שהוא בחינת חכמה
54 עילאה, ביטול ואין, על ידי זה נעשה ההעלאה
55 והגבורות בבחינת אין וביטול כו.

56 ולכן הוא גדול מקרבנות הנשיאים שנקרא "אכילת
57 מזבח" – שההעלאה נמשך מבירור הבשר, שהגבורות
58 הוא עדיין בחינת "יש מי שאהב". והיינו, כי ה"י"ב בקר
59 הם בעולם הבריאה, ו"אימא מקנא בכורסייא"³²,
60 והגבורות הנמשכים בבחינת בינה בש"מקנא בבריאה"
61 – הוא בחינת יש כו.

62 אבל אהרן בהדלקת המנורה המשיך במלכות, שהיא
63 המנורה – גם בבחינת אבא, להיות "אבא יסד ברתא"³³;
64 שהחכמה היא בחינת אין וביטול, ולכן, עם היות
65 שהשפיע בה בחינת גבורות דאימא גם כן להיות על ידי
66 זה העלאה, וזהו ענין "שושבינא דמטרוניתא", אך אין
67 הגבורות בבחינת יש כמו ההעלאה שעל ידי הבינה לבד
68 ד"מקנא בכורסייא" שבקרבנות הנשיאים, כי אם הם
69 בבחינת אין וביטול על ידי גילוי החכמה עילאה, "אבא
70 דמקנא באצילות כו"³⁴. והיינו שמשפיע בה בבחינת
71 אבא-אימא יחד. וזהו ענין ה"שמן" וה"אור"³⁵.

72 ונמצא שאהרן הוא ממוצע בין הנשיאים ומשה רבנו
73 עליהם השלום:

1 שמבחינת נשר מתהוים כל העופות שאינן מעורבים
2 בשומן כל כך, שהם רק בחינת 'בשר' וגבורות 'ויש'
3 בלבד;

4 אמנם זה השליו הוא מעורב בשומן כל כך, והיינו
5 שנמשך לתוכו מבחינת שמן, חכמה-עילאה, בחינת
6 'אין', שהוא בחינת הרקבה והתכללות חסד וגבורה
7 ביחד. שלתוף 'גבורות' ד'יש' דבשר השליו נמשך בחינת
8 חסד-דחכמה להמתיק הגבורות, והוא השמן כו.

9 וכמו העלאת נרות המנורה: שהשמן נבלע ונמשך
10 בפתילה ועל ידי זה דולקת הפתילה באור, שהוא גם כן
11 התכללות חסד-וגבורה: חסד-דחכמה הוא השמן, ואור
12 דפתילה הוא בחינת הגבורות והתלהבות; שהפתילה
13 היא בחינת 'יש' ונכללת באור, והוא ענין העלאת נפש
14 האדם בבחינת רצוא והתלהבות.

15 אך הנה העלאה זו הוא על ידי השמן, שהוא בחינת
16 חכמה-עילאה, דהיינו שנמשך גם כן בחינת ביטול
17 דחכמה-עילאה בהתלהבות כו²⁹. וזהו כענין השליו –
18 שהשמן נתפשט בהגבורות דבשר ככ"ל:

19 ד. וזהו ענין "שלף גדול משלהם" – דהיינו מקרבנות
20 הנשיאים:

21 כי הנה הקרבן נקרא "אכילת מזבח"³⁰ – שפכו על ידי
22 אכילה נתברר הבשר ונולד מזה התלהבות ורשפי אש,
23 כך על דרך זה הוא גם כן "אכילת מזבח", רק שהוא
24 בבחינה גבוה הרבה יותר. וכמו שנתבאר במקום אחר³¹. ולכן
25 אמרו רז"ל (ברכות נה, א): "משחרב בית המקדש, שולחנו
26 של אדם מכפר עליו".

27 וזה היה ענין הקרבנות של הנשיאים, שכל נשיא
28 העלה שבוט על ידי קרבנו, דהיינו שעל ידי זה נמשך
29 בשבטו בחינת הרצוא והתלהבות על ידי הקרבן
30 שהקריב, שנקרא "אכילת מזבח" כו.

31 אכן בחינת אהרן, שמדליק ומטיב את נרות המנורה
32 – הוא גדול מקרבנות הנ"ל:

33 כי הנה המנורה היא בחינת מלכות-דאצילות, והי"ב
34 שבטים הם 'מרקבה' דבחינת 'מלכות', שהם הנקראים
35 "י"ב בקר – שלשה פונים צפונה כו והים עליהם
36 מלמעלה" (מלכים א' ח, כח): "הים" היינו המלכות-דאצילות,

33. (זהר חלק א רמז, א, רנו, ב).

34. (ראה ניצוצי אורות לזהר חלק א קי, א)

35. (ענין ב"לקוטי תורה" ולהאריז"ל פרשת בהעלותך, סוף דבור
המתחיל "מצות הדלקת נרות". ועיי' עוד ב"לקוטי תורה" ולהאריז"ל
פרשת ויגא, בענין "כי ארנון גבול מואב כו" – עד: "בחכמה יסד ארץ").

29. (ועיי' מה שנתבאר מענין השמן והפתילה: על פסוק "כי אתה
ותאירו נרי הנו"ה". ובדבור המתחיל "תנו רבנן מצות נר תנוקה").

30. (זבחים יג, ב ושם נסקמ).

31. (ראה לעיל צו ד, ו ואילך. נשא כח, ב).

32. (תקוני זוהר תקון ו, כג, א. עץ חיים שער סדר אביע פרק ג. שער דרושי
אביע פרק יג, תניא פרק לט).

30 אהבה-רבה היא הנמשך מבחינת ראיה, והיינו כי ראיה היא
31 בחינת חכמה, ומה נמשך אהבה-רבה, שהגבורות ורשפי אש
32 אינן בשביל לרואות נפשו הצמאה לבד, שזהו בחינת "יש מי
33 שאוהב", רק האהבה הוא להיות "נגלה כבוד ה'", שיהיה
34 הגילוי למטה כמו למעלה.

35 והנה, מיתוק גבורות אלו, ושיהיה הגילוי למטה כמו
36 למעלה, זהו בחינת משה – "שושבינא דמלכא"³⁸ :

37 ה. והנה להבין בתוספת ביאור מעט בענין השליו:
38 הנה לקמן מבואר שהעופות הן נמשכים מבחינת
39 "ברובים"³⁹. וגם שליו – מלשון שלוח, כמו שכתוב
40 בגמרא דיומא (דף ע"ה, ב'): "צדיקים אוכלין אותו
41 בשלוח"⁴⁰.

42 והיינו, לפי שהשמן והביטול נמשך ממקום עליון,
43 מבחינת 'חכמה עילאה דכולא דשקט ואשתכח' כו"⁴¹.
44 וזהו מה שכתוב (בשלח טו, יא): "ויהי בערב ותעל השליו כו",
45 ובבקר היתה שכבת השל כו", הרי שיש יחוס ושייכות
46 קצת זה לזה. וכן בתהלים סימן ק"ה, מו: "שאל ויבא שליו,
47 ולחם שמים ישביעם"⁴².

48 ובזה יובן המעשה דרבה בר בר חנא בבבא-בבא (דף
49 ע"ג, ב') בענין:

50 הנהו אנווי' דשמטי גרפייהו משמנייהו, וקא נגדי נחלי
51 דמשחא מתותייהו, אמניא, אית לן בגוויכו חולקא
52 לעלקא דאתי? כו"⁴³.

53 והיינו שלעתיד יומשך ויתגלה חכמה-עילאה גם
54 למטה מטה בבחינת היש, שהוא ענין "יבא כל בשר
55 להשתחוות", כנזכר לעיל.

56 ובתרגום שני דמגלת אסתר, בפסוק (אסתר ג, ח) "ישנו
57 עם אחור", במלשניות המן שבערב יום הכפורים: "נכסין

1 שמושה הוא בחינת 'מה' ו'אין', תכלית הביטול.
2 ונקרא "שושבינא דמלכא"³⁶ – פירוש: שנעלה מבחינת
3 ו'א הנקרא "מלכא", מאחר שהוא "שושבינא דיליה",
4 והוא הממשיך מלמעלה למטה;

5 והנשיאים הן בחינת העלאה ממטה למעלה, מעולם
6 הבריאה, בגבורות ורשפי אש שמבחינת בינה ד'מקננא
7 בבריאה", שהוא בחינת יש;

8 ואהרן נקרא "שושבינא דמטרוניתא" – שהוא
9 המעלה כללות נשמות ישראל. ומאחר שהוא המעלה
10 אותם, מוכרח שהוא למעלה מהם כו'. והיינו שמשפיע
11 בהם מבחינת אבא-ואימא, שעל ידי זה ההעלאה הוא
12 בבחינת אין וביטול כו'.

13 וזהו שהוא בחינת ממוצע בין הנשיאים ומשה רבנו
14 עליו-השלום:

15 כי בצד אחד הוא כמו בחינת הנשיאים, שהוא
16 המעלה כנסת-ישראל ממטה למעלה; מה שאין כן
17 בחינת משה, שהוא להמשיך גילוי אור אי-סוף
18 מלמעלה למטה. אף עם כל זה, בצד אחד הוא כמו
19 בחינת משה, בהיות העלאה זו היא על ידי המשכת
20 החכמה, שהוא בחינת ביטול ואין כו', ועל ידי המשכה
21 זו דייקא הוא ההעלאה. וזהו ענין "שלך גדול משלהם".

22 (ועיין מה שנתבאר בהאי גוונא (לקמן פנחס ע, ב) על פסוק
23 (פנחס כח, ב) "להקריב לי במועדו": שתפלת כל ימות החול נמשך
24 משבת על ידי אמצעית המועדים, שהם בחינת ממוצע כו',
25 בחינת מוחין דאימא המחברים וממשיכים הארת מוחין דאבא
26 בהמדות³⁷.

27 והנה ענין זה קרוב גם כן למה שנתבאר לעיל (ל, א"ב),
28 בדיבור הראשון שעל פסוק "בהעלותך כו'", שענין ההפרש בין
29 אהבה-רבה שמשפיע אהרן לבחינת אהבת-עולם: שבחינת

36. (זהו חלק ג ב, א. וסוף פרשת שופטים. ועוד).

37. ועיין ב"ביאורי דזהר" (לאדמיר האמצעי) ריש פרשת ויצא (טו, ג) על פסוק "ויצא יעקב מבאר שבע כו'".

38. וכמו שנתבאר במקום אחר על פסוק "משה ידבר כו'" (תורה אור סח, ב ואלף). עיין שם.

39. ועיין מה שנתבאר (לקמן שיר השירים ב, ד ואלף) על פסוק (שיר השירים א, א) "שמן תורק שמך על כן עלמות אהבוד" – גם כן בענין מה שנתבאר בדרוש זה. והוא: שלפי שבחינת התורה שהיא בחינת שמן הוא גבוה מאד, על כן יכול לימשך מטה מטה עד גם בבחינת "עלמות", שהוא בחינת "מי שלבו אטום". והיינו שעל ידי זה "לבי ובשרי ירננו כו'" (תהלים פד, א) ככ"ל.

40. ופירוש "שלוח" יש לומר, על דרך מה שנתבאר ב"אגרת הקדש" (סימן יב) בענין "ועבודת הצדקה השקט ובטח". עיין שם

ה"טב. ונשם: "השקט הוא מלשון 'שקט על שמיר'. דהיינו שהשמרים נפדרים לגמרי מן היין, ונפולין למטה לגמרי, והיין למעלה וך וצלול בתכלית. ועל דרך זה הוא בעבודת הצדקה: השמרים, הן בחינת תערוכות רע שבנפשו, נכרד ונפדר מעט מעט עד שנופל למטה למקורו ושרשו".

והיינו בחינת "אהל כל יצען כל יסע יתידותיו לנצח" (ישעיה לג, כ). כמו שנתבאר מזה סוף דבור המתחיל "שובה ישראל עד".

41. ועיין בזהר פרשת נשא, דף קכ"ח, עמוד ב'.

42. ועיין בזהר פרשת לך לך (דף פ"ח, עמוד א') על פסוק (תהלים קלא, ב"א) "בשמן הטוב כו' פטל חרמוז" – "איהו שמן ואיהו טל כו'". וב"מאורי אור" אות ש', סעיף נ' פירש: שהבשר שרשו משם "אלקים", והשליו שרשו משני השמות – "הוי"ה" – "אלקים". עיין שם. ויש לבאר – על פי מה שנתבאר.

43. (אנשים אלו ששרשו נוצותיהם מחמת רוב השומן שבהם, ונמשכו תחתם נחלי שומן, אמרתי: האם יש לנו בכם חלק לעולם הבא?).

וגם "אווז" יש להם דמיון קצת לשליו: שבשליו כתיב
 (פרשתנו יא, לא): "ויגזו שליו מן הים", ובאווזות גם כן אמרו
 רז"ל (פרק אלו טריפות, דף נ"ז): "הגזי אוזי דידן כעוף של
 מים דמיון כו". והוא רמז גם כן למה שכתוב (ישעיה יא, ט):
 ו"מלאה הארץ דעה את ה', כמים לים מכסים".
 וגם שהאווזות הם לבנים, אשר מורה על שרש
 החכמה.
 ולכן קרא רבא לרב פפא ורב הונא בריה דרב יהושע
 "קאקי חיוזי" (בכתובות דף פ"ה, א'. גיטין דף ע"ג, סוף עמוד א').
 אף מה שאמר זה עליהם לגרעיותא – שלא כיוונו אל
 האמת, היינו לפי שאף שהאווזות רמז ל"חכמות בחוץ",
 עם כל זה האווזות הגשמיים הרי הן עדיין לא נתקנו,
 שהרי הם ממה שנפל בשבירת הכלים כשאר כל
 העופות והבהמה כו.
 והנה בפירוש וענין "עד דשמי גרפייהו" פירש רש"י:
 "נופלות נוצה שלהם מרוב שומן"⁴⁸. ויש לפרש: כי עכשו
 ההמשכה מחכמה-עילאה באה על ידי צמצומים
 בבחינת 'שערות', אבל לעתיד-לבא יהיה גילוי עצמיות
 חכמה-עילאה בלי צמצומים, וזהו "דשמי גרפייהו"⁴⁹.
 ועוד יש לומר, על פי מה שנתבאר במקום אחר (אור
 התורה במדבר א'תכת), על פסוק (יחזקאל א, כה) "ויהי קול מעל
 לרקיע כו' בעמדם תרפינה כנפיהן", פירוש:
 לפי שהקול, שהוא ההמשכה נמשך ממקום גבוה
 מאד, היינו למעלה מבחינת פרסא שהוא נקרא "רקיע",
 כמו שכתוב (בראשית א, ו): "יהי רקיע כו' ויהי מבדיל כו".
 ועל ידי המשכה זו מלמעלה מדרקיע, נמשך בהם
 בחינת הביטול.
 וזהו "בעמדם" – בחינת "תפלה בלחש", ואזי "תרפינה
 כנפיהן" – דהיינו יראה-וואהבה, שהם בחינת גדיפין כו'.
 שהאהבה-ויראה ורצוא-ישוב הם עדיין בחינת "יש מי
 שאוהב כו'", אבל הביטול הוא למעלה מזה. וכנ"ל בענין

חיון, ואווזין ואכלין ושתין כו"⁴⁴. ומה שאמר אוזי
 דייקא, לפי שבה יש הרמז להתפשטות וגילוי חכמה-
 עילאה גם למטה.
 וכמאמר רז"ל בבבכות, דף נ"ז, א': הוואה אוזי בחלום
 יצפה לחכמה, שנאמר (משלי א, כ): "חכמות בחוץ תרונה".
 והיינו "חכמות" דייקא – תרי, היינו שעל ידי התגלות
 חכמה-עילאה בחכמה-תתאה, נמשך גם כן "בחוץ"⁴⁵.
 וזהו גם כן מה שכתוב בפרק שירה:
 אוזו הבר המשוטטת במדבר, בשרואה את ישראל
 עוסקים בתורה אומרת שיר (ישעיה מ, ג): 'קול קורא
 במדבר, פנו דרך הוי'".
 פירוש:
 "קול", היינו המשכה – "הקל קול יעקב" (תולדות כו, כב),
 שנמשך בבחינת מדבר ושממה – הוא העולם-הזה.
 "פנו דרך הוי'" – להיות בו המשכת "דרך הוי'"⁴⁶.
 וזהו עצמו ענין "חכמות בחוץ", דהיינו שיהיה נמשך
 אפילו בבחינת מדבר ושממה. והיינו על ידי שההמשכה
 באה ונמשכה מלמעלה מסדר ההשתלשלות – והוא
 מבחינת "שמן משחת קדש".
 ועל זה בא הרמז בסיפור דרבה בר בר חנא,
 שהאווזות הם שמנים במאד, שהיה בהם תערובות
 והתפללות השמן. אף עיקר הגילוי פנימיות החכמה-
 עילאה, זהו על ידי תערובות והתפללות השמן בהם
 ביותר, וכנ"ל.
 והיינו כמו שכתוב בזהר פרשת צו (דף ל"ד, א'), דשמן
 שריא בגו חכמה-עילאה דכולא. ולכן נמשך ומתפשט
 גם למטה יותר, שגם היש הגשמי יתבטל, שלפי ערך
 רבוי הגילוי מחכמה-עילאה, כך נמשך יותר הביטול כו'.
 וכמו שכתוב בזהר באדרא דנשא (דף קל"א, עמוד ב'),
 בפירוש הפסוק "חכמות בחוץ תרונה" – "כד נגיד
 ממוחא-סתימאה דאריף-אנפין כו"⁴⁷.

44. (שוחטים בהמות חיות ואווזין, ואוכלים ושותים).

45. וענין מה שנתבאר בענין "חכמות בחוץ", בפרשת יתרו על פסוק
 "זכור את יום השבת לקדשו" (תורה אור ע, א).

46. וכמו שנתבאר מזה בדבור המתחיל "יגדעת היום", ובדבור המתחיל
 "ולא אבה".

47. וענין מזה עוד: שם (דף ק"מ, עמוד א'). ובפרשת ואתחנן (דף
 רס"ב, א'). ובפרשת תולדות (דף קמ"א, ב'). ובפרשת אחרי (דף ע"ח,
 א').

וענין מה שנתבאר במקום אחר (דבור המתחיל "ששים המה מלכות") בענין
 "ומעין מבית ה' יצא והשקה את נחל השטים". וענין מה שנתבאר על
 פי ה' ויעי' מהימנא' פרשת ותשא "אבנא למשקל בה – דא יוד כו".

48. וענין בפירוש רש"י (בחולין, פרק אלו טריפות, דף נ"ז, עמוד ב')

בענין הנוצה. ונשם (וברש"י): "ואלו כשרות כעוף . . רבי אומר . . נמרטו
 כנפיה" היינו נוצה גדולה שעל כל גופה. "רבי יהודה אומר אם נטלה הנוצה
 פסולה" (נוצה היא תדקה הסמוכה לבשר שאין לה קנים).

וב"תורות הדשן" סימן קס"א. ונשם: "הלעטיו יונים עד שנעשו שמנים מאד,
 ומחמת רוב שומנם השליכו נוצותיהם כולם עד שנעשו גרומים בכל גופם
 לגמרי – יש לחוש לטרפות משום הכי או לאו?

ידאה דאין כאן בית מיוחש . . כיון דהך נטילת הנוצה מחמת רוב שומנו
 אינע אית לן למימר דבמידה דמשתבחה בה לא מיטקא".

49. וענין בספר "אור תורה", מהרב המגיד נשמתו ע"ן, על פסוק "ומחין
 פאתי מואב כו'" וסוף פרשת בלק, בהוצאת קה"ת מ"ט, ד. ונשם: "לעתיד לבא
 כשיודרכו העולמות ויכולו לקבל רוב שפע, ואז לא יהיה צריך להדרגה . .

וימשיך בלתי הדרגה".

וביטול. ומזה נמשך גם כן ד"שמי גרפייהו" – בחינת
 אהבה ויראה הנקרא 'גרפי', והיינו מ"שמונייהו",
 שהשמן הוא המשכת 'חכמה' עילאה דכולא, גילוי
 הביטול העליון כו.
 ועיין מענין אנדה זו, בספר "עבודת הקדש" חלק ב', פרק
 מ"ג: והוא ז"ל פירש, דהנך תרי אנוני, היינו "חדא דליא לי
 אטמא"⁵¹, וחדא כו" – הן חכמה עילאה, וחכמה תתאה הנקרא
 "חכמת שלמה". וזהו ענין "חכמות בחוץ" – "חכמות" תרי
 משמע, וכנ"ל⁵².

1 "ונחנו מזה" דמשה, שלמעלה מבחינת רשפי אש.
 2 ובשנמשך בהם הביטול על ידי "קול" והמשכה הנ"ל – אזי
 3 "תרפינה כנפיהן", ונכללו האהבה ויראה בביטול זה כו.
 4 ועיין מזה שנתבאר מענין זה בפרשת יתרו, בדבור המתחיל
 5 "וכל העם רואים את הקולות" (יתרו ב, יד). ועל דרך זה יובן כאן,
 6 בהיות שענין האנוחות הנ"ל רומז לבחינת "חכמות בחוץ תרונה
 7 כו, תתן קולה", אשר "קול" והמשכה זו, הוא מבחינת מוחא
 8 סתימאה – "מעל לרקיע". וכמו שכתוב בזהר תולדות שם.
 9 ועל ידי זה גם "כל בשר" יבוא לבחינת השתחוואה⁵⁰

50. (יבוא כל בשר להשתחות". ישעיה סו, כג).

51. (אחת הנביקה לי ירך, ואחת כו).

52. ועיין במהרש"א, הובא ב"עין יעקב" שם, שהעיר גם כן לענין
 אנוני הנ"ל, מענין השליו.

ב.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא דובער – אדמו"ר האמצעי

שערי תשובה

27 הפשוטה העצמית שנק' בחי' סובב (וגם במחשבה זו
 28 עצמה יש בה בחי' סובב וממלא והוא בחי' גדלות
 29 וקטנות שבה כנ"ל) והנה כדי להיות בחי' יחוד זה
 30 דסובב וממלא צריך להיות בהכרח מלמעלה מבחי'
 31 סובב וממלא דהיינו למעלה גם מבחי' מחשבה העצמי'
 32 הפשוטה כו' שנק' מחשבה עיונית שבאה לכלל בחי'
 33 מקור התחלקות דממלא עכ"פ כנ"ל שלזה נק' א"ח
 34 דלי"ת א"ח דלדי"ת שמקור א' לו עם דלי"ת רבתי כי
 35 גם גדלות המחשבה הנ"ל נמשך מעצמות הח"ע
 36 הפשוטה שנק' שכל הנעלם מכל רעיון גם לא נגלה
 37 במחשבה עיונית כו' וזהו מלפני א"ח דלי"ת הנ"ל והוא
 38 ע"י בחי' עצמות הח"ע הפשוטה כו' שלמעלה מבחי'
 39 סובב וממלא דבא"ח דלי"ת הנ"ל וכנ"ל בענין לפני
 40 אחד מה אתה סופר שזהו מה שישאל עלה במחשבה
 41 כנ"ל והיינו פי' הוי"ה א' כידוע דכל הוי"ה בחכמה
 42 כמ"ש ה' בחכמה כו' כי בחי' ראשי' התגלות דעצמות
 43 אא"ס הוא בחכמה דוקא והיינו בבחי' ח"ע הפשוטה
 44 שבעצמותו ממש ואמנם כדי שיהיה יחוד דסובב וממלא
 45 הכללי דמחשבה ודיבור שבעצמות טהירו עילאה כנ"ל
 46 הנה לזה נמשך שם הוי"ה דח"ע ע"י בחי' ד' אותיות
 47 הללו יו"ד צמצום ואח"כ ה"א בחי' התפשטות שהוא
 48 בחי' המחשבה דבינה ואח"כ וי"ו בחי' המשכה מן
 49 המחשבה אל הדיבור שהוא ה"א אחרונה כידוע והכל
 50 עדיין בבחי' עצמות ח"ע הפשוטה כו' נמשך ד' אותיות
 51 הללו בכדי שיהיה מזה מקור לבחי' יחוד דא"ח דלי"ת
 52 בגילוי גמור מן העצמות שזהו בחי' סובב וממלא שהוא

1 (מה) וזהו המשך הענין דפסוק ראשון דק"ש שמע
 2 ישראל בחי' ישראל שעלה במחשבה
 3 עליונה העצמי' שנק' מחשבה סתימאה כלו' חכמה
 4 סתימאה הנעלם מכל רעיון ומחשבה כנ"ל וזהו לפני א'
 5 מה אתה סופר למעלה גם מבחי' מקור המספר הכללי
 6 גדלות המחשבה שנק' מחשבה עיונית שהיא בחי'
 7 מקור כללי לפרטי ההתחלקות אותיות כנ"ל אבל פי'
 8 עלה במחשבה היינו בעצמות ח"ע הפשוטה כו' כנ"ל
 9 ולזה יש בכח ישראל זה ליחד יחוד עליון דק"ש שהוא
 10 מ"ש הוי"ה אלקינו ה' אחד ופי' הוי"ה אחד א"ח דלי"ת
 11 רבתי הנה יובן בדרך כללות כל ההשתלשלות דסובב
 12 וממלא עד רום המעלות דבחי' א"ח דלי"ת היינו בחי'
 13 ממלא בכלל שבחי' דלי"ת רבתי היינו בחי' גדלות
 14 הדיבור שבמחשבה שהוא מקור כללי לבחי' הדיבור
 15 בפרט הוא בחי' ממלא ממש כידוע וכמ"כ עד רום
 16 המעלות בחי' גדלות הדיבור שבמחשבה היותר עליונה
 17 הפשוטה בתכלית הפשיטות דעצמות אא"ס הפשוט
 18 שנק' טהירו עילאה (דבי' גליף גליפו בחי' חקיקה
 19 לחקיקה דהיינו ב' מיני אותיות דמחשבה ודיבור בבחי'
 20 גדלות וקטנות שלהן בחי' מחשבה העצמית שבלתי
 21 אותיות במחשבה עדיין ובחי' גליפה וחקיקה דאותיו'
 22 המחשבה כו' ה"ז בחי' גדלות וקטנות במחשבה
 23 (ויתפרש גם ע"ז לבד גליף גליפו כו') וכמ"כ באותיות
 24 הדיבור (גליף גליפו) בחי' גדלות הדיבור הנ"ל ובחי'
 25 קטנות שבא בהתחלקות אותיות הדיבור כו' הוא בחי'
 26 ממלא בכלל ובחי' א"ח דלי"ת הוא מחשבה העליונה

13 סטרינ' כו' והוא הדלי"ת רבתי (ומעלה ומטה נמשך לד'
14 בהעלם מבחי' מקום העליון כו') וז' רקיעים בחי'
15 משפיע לארץ וכוללים לבחי' המקבל ונק' א"ח שנכלל
16 באות חי"ת לבד והא' הוא אלופו של עולם בחי' אור
17 דחכמה עילאה עצמה שנמשך משם הוי"ה להיות יחוד
18 סובב וממלא שזהו החי"ת והדלי"ת חי"ת דחכמה בחי'
19 משפיע והדלי"ת בחי' מקבל כו' וכדי להיות מקור
20 לחי"ת דח"ע שכולל ז' רקיעים וארץ שהוא בחי' מקור
21 למקום דארץ שע"ז אמרו הוא מקומו של עולם כנ"ל
22 הוא ע"י שמע ישראל ישראל שעלה במחשבה עילאה
23 דח"ע כנ"ל שעל ידו דוקא יוכל ההמשכה דהוי"ה דח"ע
24 בא"ח דלי"ת כו' וד"ל:

חיונו. להבין הפרש שבין תפלה לתורה. סד"9

1 בכלל בחי' משפיע ומקבל שהרי נק' סובב לעלמין
2 עכ"פ כו' וד"ל. והיינו מאמר דו"ל הוא מקומו של עולם
3 שזהו בחי' הארת היחוד והשפע דסובב בממלא להיות
4 נק' מקומו של עולם בחי' ממלא בכלל וכמ"ש הנה
5 מקום אתי כו' כנ"ל אבל אין העולם מקומו העצמי כי
6 בעצמותו הרי הוא למעלה מהיות גם בחי' מקור למקום
7 כו' והיינו למעלה מבחי' סובב ג"כ כנ"ל וצריך להיות
8 בחי' המשכה דר' אותיות הוי"ה דח"ע בשביל זה
9 שיהיה נק' מקומו של עולם בבחי' סובב וממלא כו'
10 (ולזה אר' ברוך המקום ואח"כ ברוך הוא עצמו כו') וזהו
11 ענין החי"ת דאחד שהוא ז' רקיעים וארץ שכולל עיקר
12 בחי' המקום כי הארץ יש בה ו"ק מעלה ומטה וד'

ג.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא מנחם מענדל – אדמו"ר ה'צמח צדק'

דרך מצותיך

26 זו הוא רק מבחי' דבר ה' ורוח פיו ית' ונק' ממלא כל
27 עלמין ולמשל באדם הדבור בטל לגבי המחשבה
28 והמחשבה לגבי השכל והשכל לגבי עצמיות הנפש וכך
29 בחי' מלכותו ית' נמשכת בעולמות להחיותם כי אין
30 מלך בלא עם וז"ס שאמר והי' העולם דברי אלקים
31 חיים ומלך עולם, אבל מ"ש אח"כ בק"ש ה' אחד הוא
32 ההאמנה במהותו ועצמותו ית' שאינו מתלבש
33 בעולמות כהתפשטות הנשמה בגוף הנראה לעין כנ"ל
34 ונק' סובב כולא עלמין ולזאת תאמין ג"כ שהעולם וכל
35 אשר בו בטילים באמת במציאות לגמרי אצלו ית' ואינו
36 כמו הגוף שהוא טפל לנשמה ומ"מ הוא יש בפ"ע לפי
37 שאין התהוות שרש הגוף מנשמתו אלא מטפת אביו
38 ואמו משא"כ השמים והארץ וכל צבאם שכל עצמותם
39 נתהווה מאין המוחלט הם בטילים ממש כאור השמש
40 כשהוא בגוף כדור השמש וז"ס אין עוד שאין אפי'
41 דבר טפל רק לעינינו הסתיר להיות נראה כאילו הם
42 נפרדים כו' וכמ"ש בלק"א ח"ב פ"ו (וע' ספר ראש
43 אמנה פ"ז) ודו"ק שם היטב, וזו האמונה נתייחדה
44 לישראל לבד כי או"ה קרו לי' אלקא דאלקייא כלומר
45 שהוא כח הראשון ומקור האמיתי לכל מיני כחות
46 מוגבלים הנמצאים ממנו ומ"מ מחשיבים העולם ליש
47 דובר ומחשבים אותו כנשמה לגוף כו' אבל הוא יתעלה
48 המרום ונשגב מזה הודיענו האמת כי ה' אחד ואין
49 עוד ממש כי כל העולם אין ואפס ממש ולא כגוף
50 לנשמה לפי שמהותו ועצמותו ית' מרום מעלה מעלה

1 **ולזהבין הענין יש להקדים תחלה פי' וענין האמונה**
2 **מה היא שאין הכוונה על ענין שהקב"ה מחי'**
3 **כל העולמות בלבד כי זה לא יתכן לקרות אמונה כי**
4 **ענין בשר ג"כ ישיגו זאת ואע"פ שאין רואים בגשמיות**
5 **ממש ה"ז כאילו רואה בעיני בשר וכמו שא"צ לאמונה**
6 **על חיות הנפש שבגוף מאחר שרואה בשרו ודמו חיים**
7 **שהם מצד עצמם כמו דומם ממש ה"ז כאילו רואה**
8 **בעין ממש חיות הרוחני המתלבש בבשרו להחיותו**
9 **אעפ"י שלא ראה מהות הנפש ותמונתה וכך כתיב**
10 **ומבשרי אחזה אלוה (איוב י"ט כ"ו) ש כמו שרואה**
11 **חיות הנפש ע"י חיות בשרו שהוא גוף קטן כך יראה**
12 **חיות ה' המחי' את העולם שהוא גוף גדול מהארץ**
13 **לרקיע מהלך ת"ק שנה ועובי הרקיע ובין רקיע כו'**
14 **שהם מצד עצמיות גופם כמו דומם והם חיים ויש**
15 **בכא"א חיות כח הצומח בארץ וכח התנועה בגלגלים**
16 **והיינו ע"י שהקב"ה ממלא כל העולם ומשפיע הכחות**
17 **בהם ולזה א"צ אמונה כלל וגם חסידי או"ה וחכמיהם**
18 **משיגים זה, והאמונה שנתייחדה לישראל כדכתיב אנכי**
19 **ה' אלקיך אשר הוצאתיך מארץ מצרים (שמות כ' ב')**
20 **כלומר ולזאת תאמין בשלימות מציאותו וכמ"ש**
21 **הרמב"ם והרמב"ן ז"ל שהיא מצוה באמונה [בס'**
22 **המצות במ"ע סי' א' ובמל"ת שמנה רמב"ן סי' א' ובס'**
23 **המדע פ"א מה' יסודי התורה] היא להאמין שמציאותו**
24 **ית' הוא רם ונשגב למעלה מעלה מבחי' זו שאנו רואים**
25 **שמחי' את העולם בבחי' כח הפועל שבנפעל כי בחי'**

4 הארה לבד מבחי' דיבור ונק' ממכ"ע וכמש"ל ועי'
5 בלק"א ח"ב ביאר זה לקרב אל השכל בדרכי הראי'
6 והמופת:

מצות השבתת חמץ, ואכילת מצה

1 ואינו מחי' העולמות ע"י התלבשותו בתוכם כנשמה
2 בגוף אלא ע"י שהוא סוכ"ע וכמ"ש במ"א ובלק"א
3 ח"א פמ"ח ומה שמתלבש ממנו בעולמות הוא רק

ד.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא שמואל – אדמו"ר מוהר"ש

תורת שמואל – תרל"ב

32 שור שזהו גבוה יותר מעילוי הקרבנות. והנה כתי' לפני
33 אדם לארבעתן שנמצא שבחי' פני אדם כוללת כל הד'
34 חיות. ולכן ע"י שהאדם זוכה את יצרו הוא כאילו
35 הקריב כל הקרבנות כולם, כי ע"י הקרבן שמקריבין
36 קרבן בהמה הוא רק פרט אחד, אבל ע"י שזוכה את
37 יצרו שהוא מבחי' פני אדם שהוא לארבעתן שכולל כל
38 הד' חיות לכן עי"ז הוא כאילו הקריב כל הקרבנות
39 כולם כו'. והנה ארז"ל במשנה א' פ"ד דאבות איזהו
40 גבור הכובש את יצרו והביאו הפסוק טוב ארך אפים
41 מגבור, והיינו שע"י שכובש את יצרו עי"ז ממשיך
42 מבחי' א"א, והיינו בחי' יגמה"ר, ולכן אמרו ולא עוד
43 אלא שאין תפלתו נמאסת, והיינו שכמו שע"י תפלת
44 הצבור ממשיכי' י"ג מדה"ר, כמו"כ היחיד ע"י שכובש
45 את יצרו עי"ז ממשיך יגמה"ר, ולכן אין הקב"ה מואס
46 את תפלתו כמו תפלת הצבור כו'.
47 והנה בתפלת המנחה של שבת אנו אומרים ואני
48 תפלתי לך עת רצון אלקי' ברוב חסדך, שלכאו'
49 צ"ל איך שיך לומר אלקי' ברוב חסדך, שנודע דשם
50 אלקי' הוא בחי' דין וגבורה ואיך נאמר שהוא בחי'
51 חסד ומה גם ברוב חסדך. אך הענין הוא דהנה אית
52 חסד ואית חסד, אית חסד דאקרי חסד עולם ואית חסד
53 דאקרי רב חסד, והיינו שלגבי בחי' חסד עולם שהוא
54 בחי' החסד שבסדר ההשתל' הנה שם אלקי' הוא מנגד
55 שהוא בחי' הדין והגבו' שכנגד מדת החסד, אבל בחי'
56 רב חסד הוא בחי' החסד שלמעלה מבחי' סדר ההשתל'
57 משם נמתקי' הגבורות דשם אלקי' כו'. ולכן בשבת
58 במנחה שאז התגלות בחי' רעוא דכל רעוין בחי' ע"ק
59 לכן אומרי' אז אלקי' ברוב חסדך שגם שם אלקי'
60 מתבסם ע"י החסדי' שנמשכי' מע"ק. וזהו פי' ואני
61 תפלתי בזמן מנחה של שבת שהוא בחי' עת רצון אזי
62 גם אלקי' הוא ברוב חסדך כו'.

אריב"ל כו' גדולים נמוכי הרוח

[ש"פ בהר (עורב ל"ג בעומר), ל"ב]

1 אך עדיין צ"ל איך הוא ביכולת החיות להגביה את
2 בחי' אדם, הענין נודע כי בחי' עולם התהו קדם
3 לעולם התיקון, ופי' וענין קדם אינו שיך לומר שקדם
4 בבחי' הזמן כ"א שקדם במעלה ומדריגה, וע"ד מארז"ל
5 אלפי' שנה קדמה תורה לעולם שפי' וענין הקדימה
6 להיותה מבחי' מוחין דאור"א, ושוורש ענין העולמות
7 הוא מבחי' המדות דז"א וכמ"ש כי אמרתי עולם חסד
8 יבנה וכת' זכור רחמין וחסדיך כי מעולם המה משא"כ
9 המוחין, וכמ"ש מזה באורך בד"ה אשר ברא אלקי'
10 לעשות (ך"ח). ועד"ז יובן ענין תהו שקדם לתיקון כי
11 ענין ריבוי האור דתהו ומיעוט האור דתיקון אין הפי'
12 שאור זה דתהו נתמעט בבחי' התיקון כי באמת אין
13 ערוך כלל בחי' מיעוט האור דתיקון לגבי בחי' האור
14 דתהו שהי' בריבוי וכמ"ש מזה באורך בד"ה אם
15 בחוקתי ובהביאור (ך"ו), ויובן זה ממשארז"ל אור
16 שנברא ביום ראשון הי' אדם מביט מסוף העולם ועד
17 סופו וכשמייעטו אנו רואי' שאין ביכולת האדם לראות
18 רק ערך פרסה כו' שאין ערוך האור שאחר המיעוט
19 להאור איך שהי' קודם שמייעטו כו'. ועד"ז יובן ענין
20 ריבוי האור דתהו כו', רק שנפל בשבחה"כ, ולכן אנו
21 רואים למטה שהבהמות יש להם כח יותר מן האדם
22 להיות כי שרשן הוא מבחי' התהו שקדם לתיקון, וד'
23 חיות המרכבה הם ג"כ מבחי' התהו רק שהם מה שכבר
24 נתברר, לכן בהעלות נפש הבהמה לשרשה בחי' פני
25 שור שבמרכבה, אזי ע"י הברור וההעלאה מתוסף כח
26 ועוז מבחי' אורות דתהו בבחי' פני שור, לכן עי"ז הנה
27 הם מעלים את הכסא עם בחי' אדם שעל הכסא שזהו
28 בחי' התיקון לבחי' אוא"ס שכי לא אדם הוא.
29 והנה נה"ב שבאדם שרשו ג"כ מבחי' פני שור, רק
30 שהוא מבחי' פני אדם שבפני שור, ולכן ע"י
31 בירור נה"ב שבאדם מתעלה לבחי' פני אדם שבפני

ה.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא שלום דובער - אדמו"ר מוהרש"ב

קונטרס עץ החיים

מכל מקום באמת זהו הכל משם הוי', דהוי' הוא
המהווה את שם אלקים. ומה שכתוב "בראשית ברא
אלקים"³² - הוא בלבוש שם הוי' דוקא, רק שהוא על ידי
שם אלקים, שהוא מדת ההסתה, על ידי זה יכול להיות
מציאות היש, מה שאין בן משם הוי', שהוא גילוי בחינת
אור אין-סוף הכלי גבול, אי אפשר להיות מציאות יש,
כי אם על ידי אלקים כו'. אבל מי הוא המהווה - הוא
השם הוי'.

בי השם אלקים אינו מסתיר כלל על שם הוי', ומאיר
שם הוי' על ידי שם אלקים, רק שלגבי הנבראים הוא
מסתיר, שאינו נרגש בהם האור, אבל באמת אינו מסתיר
כו', וכידוע ומבואר הענין בכמה מקומות.

וזה³³ מצות היחוד: "וידעת היום והשבות אל לבבך כי
הוי' הוא האלקים"³⁴, ד"הוי' ואלקים כולא חד"³⁵,
שהאלקים אינו מעלים ומסתיר באמת על שם הוי', וכמו
שנתבאר ביאור ענין זה באריכות במקום אחר³⁶ על
פסוק זה. ולכן באמת "כולא קמיה בלא חשיב",
והעולמות והנבראים בטלים במציאות לגמרי, כיו
השמש בשמש, שבטל בתכלית עד שאינו עולה בשם
כלל - כמו בן הוא בהנבראים, מאחר דאור הוי', מקור
המהווה, מאיר עליהם על ידי שם אלקים, הרי הוא
בתוך מקורם תמיד, והרי הם בטלים במציאות בתכלית.
וכמו שכתוב ב"ספר של בינונים" חלק ב פרק ג, וביאור
הענין בפרקים שאחר זה. וענין מה שנתבאר קודם בדבור
המתחיל "וידבר כו' את כל הדברים" רס"ד³⁷.

וזהו ענין "ה' אחד" - כד אמליכתייה למעלה ולמטה
כו"³⁸, איך שז' רקיעים וארץ וד' רוחות העולם, גם
לאחר שנבראו ונתהוו על ידי שם אלקים, הרי הם
בטלים ומיוחדים בתכלית באור אין-סוף ברוך-הוא.

וא"ו אף הענין יובן על פי מה שכתוב בזהר חלק ג חקת
דף קפב עמוד א וזה לשונו:
"רבי שמעון אמר: ודאי מאן דנטיל סמא דמותא
בלחודוי (ענין מה שכתוב במאמר הזהר ריש פרשת חוקת
דף קעט עמוד ב שהוא לעיל), עליה כתיב "בכל עמלו
שיעמול תחת השמש"²⁶, ומאן הוא "תחת השמש", הוי'
אימא, דא סיהרא. ומאן דאחיד סיהרא בלא שמשא
עמלו תחת השמש" ודאי.

ודא איהו חובא קדמא דעלמא (רוצה לומר, חטא
אדם הראשון בעץ הדעת, שהיא המלכות הנקראת 'סיהרא',
והפרידה מעץ החיים שהוא 'שמשא') ועל דא 'מה יתרון
לאדם בכל עמלו' - לאדם קדמא²⁷ (דהיינו אדם
הראשון), עד כאן לשון הזהר.

והענין הוא:

דהנה כתיב: "פי שמש ומגן הוי' אלקים"²⁸, שהם
תפארת שבו שם הוי', ומלכות שהיא שם אלקים - הם
"שמש ומגן". דבאמת "כולא חד";

שאף על פי שמבחינת שם אלקים נמשך שיהיה
העולם יש ודבר נפרד, מחמת שיש מסך ופרגוד, שזהו
בבחינת המלכות דוקא, להיותה בבחינת ריחוק
והתנשאות כו'. וכמו שנתבאר בלקוטי תורה²⁹ בהביאור ד"מי
מנה" פרק א.

וב"פרדס" שער ערכי הכנוים ערך פרוכת כתב:
"פרוכת נקרא המלכות, כי היא פרוכת מסך כו"³⁰. וכמו
שנתבאר לעיל בענין התהוות החומר, שהיא מבחינת
ד"בר ה'" דמלכות דוקא כו'.

ומזה נמשך "מלך אלקים על גוים"³¹, שנמשך הארה
גם לעמלק ועובדי כוכבים ומזלות, במבואר בזהר חלק
ב דף צו עמוד א, וזהו ענין "רגליה יורדות מות" כו';

26. קולתא א, ג.

27. מי שנטול סם המות לבדו, עליו כתוב "בכל עמלו שיעמול תחת השמש".
ומי הוא "תחת השמש"? הוי' אומר זו הלבנה. ומי שאוחז הלבנה בלי השמש,
"עמלו תחת השמש" ודאי. וזהו החטא הקדמון של העולם. ועל זה, "מה יתרון
לאדם בכל עמלו" - לאדם הראשון.

28. תהלים פד, יב.

29. במדבר סח, ג.

30. "בין האצילות לכל הדברים אשר תחתיה, ותקרא פרוכת בחינה המתחננה
אשר לה, שהיא המבדלת בין הקדש ובין קדש הקדשים". עד כאן לשונו.

31. תהלים מז, ט.

32. בראשית א, א.

33. באור התורה שם: וזהו.

34. ואתחנן ד, לו.

35. ראה זהר חלק ב כו ב.

36. באריכות במקום אחר: דבור המתחיל "וידעת", רנו (הידוע בשם "וידעת
מאסקושר") וספר המאמרים תרנ"ז עמוד מה ואילך. לתוכן כל פרק זה יש
להעיר משיחת שמחת תורה תער"ב (בספר תורת שלום - ספר השיחות ועמוד
147) אות וא"ו ואילך. הערת כבוד קדושת אדמו"ר.

37. ספר המאמרים תרס"ד עמוד נה ואילך.

38. ראה ברכות יג, ב.

שבו כו', כי אם היה מרגיש את הכח האלקי המהווה
אותו, הרי לא היה במציאות יש כלל. וכמו כן אם יהיה
מרגיש את האור והחיות שהוא אלקות, היה בטל יותר,
וכמו מלאכים עליונים שמרגישים מציאות החיות
שלם כו', וכמו שנתבאר במקום אחר.
אמנם גם אם אינו מרגיש, מכל מקום הרי הוא בלתי
ספק הוא אצלו, ומבין בשכלו היטב איך שיש כח אלקי
המהווה ומחיה אותו, "ומבשרי אחזה כו"⁴⁷, וכמו
שנתבאר במקום אחר.
ועל ידי התבוננות הזה בהעמקת הדעת, הרי הוא בא
לבחינת אהבה לאלקות. והיינו שלא ירצה בחומריות
וגשמיות העולם כי אם בהאלקות שבו, וכל דבר
שעושה, יהיה כוונתו לשם שמים, והיינו שירצה
בהאלקות שבו כו'.
אבל בזה לא יהיה בעבודה וביטול הרצונות לגמרי,
מאחר שכל עבודתו והתבוננות שלו הוא בהכח
האלקי המהווה את היש, הרי יש כאן מציאות יש, ואיך
יהיה בעבודה זו ביטול כל הישות לגמרי.
וזה שייך רק בעבודה דיחודא עילאה הנ"ל, שהוא
מצד האור איין-סוף שלמעלה מבחינת התלבשות
בישות, היינו שמבחינה זו אי אפשר להיות מציאות יש.
ולפי שמאיר בגילוי כנ"ל, אדרבא, משום זה "כולא
קמיה בלא כו" כנ"ל. ובעבודה זו הוא ביטול כל הישות
לגמרי, וכל עשיותיו הגשמיים אינם גשמיים כלל, כי אם
אלקות, כי אינו שייך לישות כלל כו'. וכמו שנתבאר
במקום אחר.
אבל בעבודה דיחודא תתאה, הרי יש לו שייכות אל
היש, ועשיותיו המה גשמיים ממש, אלא שאינו נמשך
אחר הגשמיות והחומריות להתאוות אל התאוה
הגשמית, כי אם מפני שמוכרח הוא בזה, וכונתו הוא
לשם שמים כו' כנ"ל. וכמו כן הוא רוצה בהגילוי
אלקות, והוא ענין "לאהבה את ה' אלקיך [...] כי הוא
חיך כו"⁴⁸.

קיצור. יקדים אשר ההתהוות היא משם הו' על ידי שם
אלקים. מצות היחוד דהו' ואלקים בולא חד, ביטול דיחודא
עילאה – דאין שם אלקים מסתיר, ממילא הכל בטל במציאות
באור איין-סוף. ביטול דיחודא תתאה – דכח אלקי מהווה
ומחיה מציאות היש.

דכמו שקודם שנתהוו היו בטלים ומיוחדים בתכלית
באור איין-סוף כו' (שזהו ענין "הוא ושמו בלבד כו"³⁹, כמו
שנתבאר במקום אחר), כמו כן לאחר שנתהוו הרי הם גם
כן בטלים ומיוחדים בתכלית באור איין-סוף ברוך-הוא,
בין שבאמת "אני ראשון ואני אחרון ומבלעדי אין
אלקים"⁴⁰, פירוש: "אין אלקים" המסתיר, דשם אלקים
אינו מסתיר כלל, ממילא הכל בטל במציאות כו'.
וכשמתבונן בכל זה בהעמקת הדעת, מתבטל על ידי
זה לגמרי מישותו וחמריותו כו'. דכשמעמיק דעתו היטב
איך שבאמת אין אלקים המסתיר, תאיר גילוי אור
איין-סוף, והעולמות בטלים במקורם כביטול זיו השמש
בשמש, ונרגש הענין בנפשו (עס ווערט ביי אים גוט
דערהערט⁴¹ על ידי העמקת והתקשרות דעתו בזה), הרי הוא
מתבטל באמת מכל הישות והחמריות שלו, ונעשה
אצלו כליון ובטול כל הרצונות הזרות לגמרי מכל וכל.
וכמו שכתוב "כלה שארי" – "אשתצי גושמיה"⁴² כו'.
וכמו שנתבאר ב"לקוטי תורה" דבור המתחיל "שיר השירים"⁴³
בענין בחינת כלה הא.
וכל חפצו ורצונו הוא להכלל בעצמות אור איין-סוף,
ושיהיה גילוי עצמות אור איין-סוף לעין כל למטה, ויהיה
נראה ונגלה האמת כמו שהוא. וכמו לעתיד לבא דכתוב
"ונגלה כבוד ה' וראו כל בשר יחדיו כי פי ה' דבר"⁴⁴,
שיהיה נראה ונגלה לעין כל איך שהכל הוא אלקות
ואיך שבטל במציאות בתכלית כו'.
והנה, ביטול הנ"ל הוא בחינת ביטול דיחודא עילאה,
איך ש"כולא קמיה כו"⁴⁵. אמנם בחינת הביטול דיחודא
תתאה – הוא כמו שלגבי הנבראים הלא השם אלקים
מסתיר לגביהם, ו"הן הן גבורותי"⁴⁶. דעם היות שבאמת
מאיר אור הו' ממש על הנבראים על ידי שם אלקים
כו' כנ"ל, מכל מקום הוא מעלים ומסתיר את עצמו
שלא יהיה נרגש בנבראים, ועל ידי זה הם נמצאים
בבחינת מציאות יש כו'. וכמו שנתבאר ב"ספר של
בינונים" שם.
והדעת וההתבוננות בזה הוא, דעם היות שנעשה
בבחינת מציאות יש, מכל מקום, הרי יש כח אלקי
שמהווה מציאותו, ובכל אחד ואחד יש אור אלקי
המחיה אותו תמיד כו', אלא שהוא אינו מרגיש את
הכח האלקי המהווה אותו, ואף גם את האור והחיות

44. ישעיה מ, ד.

45. "כלא". זחר חלק א בהקדמה יא, ב.

46. ילקוט שמעוני פרשת עקב רמז תתנו. וראה יומא סט, ב. שער היחוד והאמונה פרק ד.

47. "אלוקה". איוב יט, כו.

48. נצבים ל, ב.

39. פרקי דרבי אליעזר פרק ג.

40. ישעיה מד, ו.

41. מורגש ונקלט טוב.

42. תהלים ע, כו. ובתרגום יונתן שם. כלה גשמיותו.

43. לקוטי תורה שיר השירים בתחילתו.

ו.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא יוסף יצחק – אדמו"ר מוהריי"צ

ספר המאמרים – קונטרסים

מעלת אור השחר: בכל רגע נוסף אור. שאלות בפסוק אז יבקע כשחר וגו'. הנשמה
בירידתה למטה נעשית חולת אהבת ה', ובפרט בזמן הגלות – צמאה לך נפשי. הגוף
ונה"ב מתענגים בגשמיות. יצר הרע – ציור רע, הרהורי עבירה גורמים בלבול הדעת.

4 "אז" * יבקע כשחר אורך וארכתך מהרה תצמח",
5 ופרש רש"י, "כעמוד השחר הבוקע בעבים,
6 וארכתך ורפואתך מהרה תצמיח". וצריך להבין, מהו
7 מעלת אור השחר, הלא אור השמש מעלה ומשפח
8 יותר, ד"שמש צדקה ומרפא בכנפיה" כתיב. אף הענין
9 הוא, דהנה הרב אברהם בן עזרא פרש "כשחר אורך",
10 שכל רגע יוסיף האור, וזהו מעלת אור השחר לגבי אור
11 השמש, דכאור השמש אין בו חלוקים מהתחלתו עד
12 סופו, דהתחלוקות תקף החם דשמש בשעות היום הוא
13 רק באפן קרובה ורחוקה מן הארץ בהלכות במעלות
14 העגול בראשית, ולכן הנה באמצע היום החם בתקף
15 ביותר והצל בראש כל אדם, אבל בעצם אפן האור של
16 השמש הרי אין בה חלוקים מהתחלת וזריחתה עד סוף
17 שקיעתה, אבל אור השחר בכל רגע יוסיף האור, וזהו
18 "אז יבקע כשחר אורך", שהאור אור של בקיעה. ולהבין
19 כל זה בעבודה בנפש האדם, הנה אמרו "אז יבקע
20 כשחר אורך" קאי אדלעיל מניה "הלוא פרס לרעב
21 לחמך ועניים מרודים תביא בית, כי תראה ערם וכסיתו
22 ומבשרך לא תתעלם", וכאשר האדם מתנהג בהנהגות
23 טובות כאלו, הנה אז יבקע כשחר אורו ורפואתו תהיה
24 מהרה, דמובן מזה דכל אחד ואחד יש לו אור עצמי,
25 רק שהאור ההוא מכסה ונעלם בגזמת דבר עמוד
26 השחר המכסה בעבים, ורק על ידי פעולותיו הטובות
27 בהנהגות ישרות, כמו שמבאר בה' ענינים דנתינת
28 לחם לרעבים והכנסת עניים מרודים ומלביש ערמים
29 ולא יתעלם מבשרו, הנה אז יתגלה אור העצמי בגזמת
30 אור השחר הבוקע בעבים, וכאשר יתגלה האור, הנה
31 אז ורפואתו מהרה תצמיח. וצריך להבין מהו ענין אור
32 העצמי שישנו בכל אחד ואחד, ומהו ענינו דבגלוי אור
33 זה יצמח ורפואתו, ומהו ענין החולאת, דאור וגלוי זה
34 הוא רפואתו. אף הענין הוא, דהנה כתיב (שיר השירים

35 ב, ה) "סמכני באשיות רפדוני בתפוחים כי חולת
36 אהבה אני", דכללות ענין ירידת הנשמה למטה
37 להתלבש בגוף בכלל וזמן הגלות בפרט נקרא בשם
38 חולאת, וזהו כי חולת אהבה אני, ופרש רש"י כי חולת
39 אני לאהבתו כי צמאתי לו פה בגלותי, דהנשמה
40 בהיותה בעולם העליון באוצר הנשמות עבודתה
41 באהבה ויראה, וכשבאה למטה בגוף יש לה געגועים
42 לאותו האהבה שהיתה לה בהיותה למעלה, קומענדיג
43 אין א גוף הויבט אן די נשמה ביניקען נאך א מדרגה
44 אהבה עד שנעשית חולה, וזהו שפרש רש"י כי חולה
45 אני לאהבתו, דירידת הנשמה למטה נקראת חולאת, כי
46 צמאתי לו פה בגלותי, דהגלות הוא חולאת וגורם
47 ופועל צמאון, ומקרא מלא דבר הכתוב (תהלים סג, ב)
48 "צמאה לך נפשי, כמה לך בשרי, בארץ ציה ועיף בלי
49 מים", דבארץ ציה הנה לבד זה שההלך במדבר שממה
50 הוא בעמל יותר מכמו בשוב, הנה עוד זאת אשר שם
51 הצמאון ביותר, וכן הוא ברוחניות, דבזמן הבית שהיה
52 גלוי אלקות בגלוי לא היה שיף ענין הצמאון, ורק
53 כאשר הולך במדבר שממה בלי מים שם יגבר הצמאון
54 במאד, וכן בזמן הגלות אשר החשף יכסה ארץ ברבוי
55 העלמות והסתרים, הנה מתגבר הצמאון, וכתיב (תהלים
56 מב, ג) "צמאה נפשי לאלקים לאל חי, מתי אבוא
57 ואראה פני אלקים", ופרש רש"י כנסת ישראל אומרת
58 בן בגלות, ואיתא במדרש שחר טוב, "אמרו לו
59 ישראל, רבונו של עולם אימתי אתה מחזיר לנו את
60 הפבור שהיינו עולין בשלשה פעמי רגלינו ורואין פני
61 השכינה, וכל הגליות נקראים על שם מצרים, דמצרים
62 הוא מצר וגבול, וזהו דבהפכרות כתיב (דברים ז, מו)
63 "והסיר ה' ממך כל חלי וכל מדוי מצרים הרעים" וגו',
64 דמצרים הוא מצר וגבול, ומדוי מצרים הם החולאת,
65 די ווייטיקן רחמנא לצלני הפאים ממצרים וגבולים

(*) נדפס בספר המאמרים – קונטרסים חלק ב עמוד שח ואילך

הזולת, וכמו במדת החסד או מדת הגבורה, הרי עקרון
הוא דוקא כשיש זולת עם מי לעשות חסד או על מי
להתגבר, אבל עם עצמו אינו שייך לזה, וזהו מה שכתוב
באברהם (בראשית יח, א) "והוא ישב פתח האהל כחם
היום", שהצטרף שלא היו אורחים באים, עם מי
להתחסד, דאברהם היה נדיב בנפשו להיות כי המדות
עקרון לזולתו, אמנם זהו פעלת המדה היא שיהיה רק עם
הזולת, אבל ציור המדה שייך עם עצמו גם כן, ובאמת
הנה ציור זה במדות רעות או הנהגות רעות הם רעה
חלי בטבעית כמה בני אדם בענינים שונים ומשנים,
והם המה ההרהורים רעים שהם ציורים מה שהאדם
מציר לעצמו בכמה ענינים כאלו עושה אותם בפעל,
וההרהורים האלו הם קשים ורעים ביותר, וכמאמר
רבתינו ז"ל (יומא כט) "הרהורי עברה" כו', ונקרא א'
צולאזענע הארץ וואס ער צולאזט די הארץ להשקיע
עצמו בדעתו ורעיונו בדברים פחותים וגסים, וחי
בהציור ההוא כאלו הוא בפעל, אשר מלבד זאת שבזה
מאבד רחמנא לצלן כל פחות וחי נפשו, הנה עוד זאת
הוא מכלה כל פחות גופו עד שבא רחמנא לצלן
לבלבול הדעת, וזה סבה לכמה חללים רעים בכמה
אנשים בכלל ובצעירים בפרט. אמנם כל זה הוא
מפעלת היצר הרע שנקרו במדות, אבל הנפש הבהמית
הנה עקרו הוא בשכל, אבל כל שכלו הוא בענינים
החמריים שבגשמיות, אשר פשמו "נפש הבהמית" כן
הוא, שהוא משקע בענינים חמריים דוקא להתענג בהם
ולהשכיל השפלות ולהתחכם איך להשיג תאוותיו, כן
לטען כל מיני טענות רק בשביל טובת עצמו החמרית.

[יוס] ב' [פרשת] שלח תרצ"ד, גלוצאקע, בית הכנסת ליובאוויטש

הרעים של הגוף ונפש הבהמית שהוא הנפש השכלי
בעניני העולם, אשר כל עניניו הוא רק לחשב מחשבות
בתענוגים חמריים ובהמייים, דבגשמיות הרי יש גם כן
תענוגים דקים ונעלים כמו התענוג בהשכלה והכנה,
דמי שמבין איזה שכל, לא מיפיעי אם התחכם והמציא
ההשכלה ההיא בעצמו, יש לו כזה תענוג נפלא, אלא
אף גם מי שמבין איזה השכלה ויודעה על בריה הרי
יש לו ענג גדול מזה, או הענג בשיר וזמרה שמביא לידי
התעוררות והתפעלות הנפש, עם צורירט אים און
בריינגט אים להרגש נעלה ודק, אז ער ווערט לשעה
העכער פונם חייס חמריים ובהמייים או התענוג במדות
טובות לעשות צדקה עם המצטרף לזה, ובכלל לאהב
את זולתו ולדרוש טובת זולתו גם את מי שאינו מכירו,
והוא רק מצד מדות אנושיות, לאהב את הבריות ולהיות
בעזר הפעל יסורים רחמנא לצלן לנחמו ולעודדו, וכמו
שאנו רואים במוחש שיש כמה בני אדם שיש להם ענג
גדול בעבודות כאלו, והם גומלי חסדים בגופם להטריח
בשביל זולתם בכמה מיני טרחות להיטיב להם, אשר
כל אלה עם היותם תענוגים גשמיים אבל הם באים
מצד רוחניות הנפש ומעלתו. אמנם הנפש הבהמית, עם
היות שיש בו שכל גם כן, וזהו ההפרש בין יצר הרע
לנפש הבהמית, דהייצר הרע הוא מדות, דמדות הוא
הציור במחו כמו שהדבר בא לפעל, דיש ציורים שהם
טובים והוא יצר טוב, המדות טובות של הנפש
האלקית, וציורים הרעים הוא היצר הרע, הינו המדות
רעות של הנפש הבהמית, וזהו יצר הרע ציור הרע,
דענין המדות הנה הגם שבעקרים הוא דוקא שייך אל

ד. אין צורך (לומר). ה. זה "מנוע" אותו ומביאו. ו. שהוא נהיה, לשעה, נעלה יותר מהחיים. ז. לב מופרע, מה שמרשה ללב.

ספר השיחות - ה'תש"ב-תש"ג בלה"ק

ב. היה חסיד, לא מבעלי המדרגות הגבוהות, ושמע
חסידות מכ"ק אאזמו"ר מוהר"ש, מאמר של עבודה.
לאחר מכן נכנס ל"יחידות" ושאל: איך היא הפתיחה,
מהי הדרך הקלה ביותר להתחיל בעבודה. ענה לו כ"ק
אאזמו"ר מוהר"ש: - התמסרות (ההנחה העצמית).
כשיצא חסיד זה מה"יחידות" סיפר על תוכנה
לחסיד ר' זאויל. אמר לו ר' זאויל מדוע לא שאלת
את הרבי מה עושים אתו? - הכוונה על היצר הרע.
ר' לויק משרת האזין לשיחתם, הוא לא היה טוב מדי,
וסיפר על כך לכ"ק אאזמו"ר מוהר"ש.

א. ה"מדוע" אודותו דובר אתמול, אין בו באמת
משום סדר עבודה, ה"מדוע" שייך רק במדרגה
התחתונה שבמדרגות התחתונות או במדרגה
העליונה שבמדרגות העליונות.
כשם שאנו רואים בגשמיות, כשמישהו מבקש
טובה מחבירו, האם מפני שלחבירו יש והוא נצרך,
האם משום כך עליו לתת לו? כאן יש מקום ל"מדוע".
בתחילת העבודה צריך להיות ה"מדוע", וכן
במדרגות העליונות ביותר, אך בסדר העבודה אין
קושיית "מדוע", שכן כך הרי צריך להיות.

44 ב"פנימי" וב"משפיע עצמי" לא שייכת נשיאות חן
 45 בעלמא, רק כפי שהדבר על פי תורה. ישנו נוסח
 46 התפלה - הבקשות שבתפלה, וישנן בקשות נוספות
 47 שבתפלה. לכאורה נוסח התפלה הקבוע למעלה יותר,
 48 אך באמת יכול להיות שהבקשות הנוספות שבתפלה
 49 תבאנה מעצם הנפש, ועצם הנפש מקושר בעצם
 50 הנשמה, והנשמה היא חלק מ"עצמות" - וזאת חש
 51 והרגיש רבנו הזקן כבקשתו של ר' יקותיאל.
 52 ה. החסיד ר' יקותיאל מליעפלי עסק במשא ומתן
 53 באמונה. רבנו הזקן רצה לברך אותו בעשירות, אך
 54 הוא מיאן בכך, ובירך רבנו הזקן בעשירות את בנו
 55 ונכדו - וכך אכן היה, הם היו עשירים - ואת ר'
 56 יקותיאל בירך רבנו הזקן באריכות ימים. נענה ר'
 57 יקותיאל ואמר, אבל לא שנים של גוי. שנים של גוי
 58 משמען כמו עינים להם ולא יראו, אזנים להם ולא
 59 ישמעו⁶, הוא רוצה אלקות.
 60 מזה רואים אין יהודי מפקיד שלשים-ארבעים
 61 שנות חיים, שבדרך כלל הרי רוצים לחיות, אך זה רק
 62 מצד הטבע, ובפרט כאשר מקיימים תורה ומצוות,
 63 מכל-מקום לא רוצה חיים של גוי. כידוע היתה לר'
 64 יקותיאל אריכות ימים.
 65 ו. חצי שנה לפני הסתלקותו, היה קשה ל"צמח
 66 צדק" לדבר, אבל ראו גילויים נעלים. ה"צמח צדק" לא
 67 רצה אז יותר לקבל חסידים ל"יחידות" בשאלות
 68 גשמיות, והיה אומר, שאין הוא רואה את הגוף
 69 כי-אם את אור הנשמה, ולכן אין הוא יכול לענות על
 70 "יחידות" גשמית.
 71 ז. כשנסתלק ה"צמח צדק" לא סיפרו על כך לר'
 72 יקותיאל במשך חצי שנה. כשנודע לו הדבר, החל
 73 לצרוח: "טפשים - היתה לו שפה פשוטה - מדוע
 74 הנחתם לרבי להסתלק, קברו את ספרי התורה, קברו
 75 עצמכם", שבר כל שמשות החלונות ויצא רגלי
 76 לליובאוויטש. בבואו לליובאוויטש אמר: לא אעשה
 77 שום דבר, לא אתפלל וכו', בתחילה אני רוצה לשמוע
 78 מה יאמר לי הרבי, והלך מיד ל"אוהל", והתדפק על
 79 הקבר במשך כל היום. לבסוף הוציאוהו משם
 80 מתעלף, כשהתעורר מעלפוניו אמר: צריכים לצאת
 81 בריקוד.
 82 לאחר מכן אמר לבניו של ה"צמח צדק", חוץ ...
 83 הסבא מאוורוטש והמהרי"ל, בואו ושימעו מאמר
 84 חסידות שאמר אבא.
 85 בהיותו בליובאוויטש בחר לו רבי מבין בני ה"צמח
 86 צדק".

1 כשנכנס לאחר מכן ר' זאווייל ל"יחידות", הוכיח
 2 אותו כ"ק אאזמו"ר מוהר"ש באמרו: העצה "לו" היא
 3 היזכיר לו וכו'⁴. ר' זאווייל סיפר שמאז שמע מהרבי
 4 מוהר"ש המלים הללו, לא עבר עליו יום שלא נזכר
 5 בו על דברי הרבי ושלא בכה. למרות שבשנים
 6 המאוחרות הנה בפרטים רבים לא היה צריך להיזקק
 7 עוד לעצה האמורה, אף על פי כן בכה על כך כל ימיו.
 8 ג. אתמול דובר במעלת העבודה בפועל ממש.
 9 בימי ה"צמח צדק" היה אחד בשם ר' אלעזר משה.
 10 לקחוהו לקנטוניסטים בגיל שבע-שמונה. ידע מעט
 11 מאד בלימוד, אך למרות שהסבו לו יסורים קשים
 12 ומרים, נשאר ביהדותו. כשהתבגר עשוהו לחייל. הוא
 13 נולד בבאבינוביץ' ושלחוהו לשרת בהומיל, שם היה
 14 נכנס לעתים קרובות לבית המדרש ולהאזין ללימודי
 15 החומש, נ"ך, משניות, וכן היה מאזין לדברי חסידות.
 16 לאחר מכן שלחוהו לשמור על מחסן אבק
 17 שריפה. בעמדו על משמרתו היה אומר: שכינתא
 18 בגלותא וי, הוא היה איש פשוט - הרגיש בכך כ"ק
 19 אאזמו"ר ה"צמח צדק" בליובאוויטש, אין ר' אלעזר
 20 משה אומר על משמרתו: שכינתא בגלותא וי. ואמר
 21 עליו ה"צמח צדק": הסבא משפאלע אמר על
 22 הרוזינאי הקדוש כשחגר אותו בחגורה בהלכו
 23 ל"חדר", שהוא מגולל ספר תורה, כך מי שנוגע בר'
 24 אלעזר משה נוגע בספר תורה.
 25 ה"צמח צדק" היה קם בפניו, כ"ק אאזמו"ר
 26 מוהר"ש לא הכיר אותו.
 27 מסיפור זה ניכר גודל המעלה של עבודה בפועל
 28 ממש.
 29 ד. אצל חסידים בזמנים עברו, היו בעלי העבודה
 30 בפועל למעלה מהנקובים בשם בעלי השכלה, הבנה
 31 והשגה. ראו בחוש, אין שלבעלי עבודה היתה הצלחה
 32 גדולה יותר מאשר על פי סדר והדרגה.
 33 החסיד ר' יקותיאל מליעפלי, כשבא בפעם
 34 הראשונה אל רבנו הזקן, טיפס לחדר העליה של כ"ק
 35 רבנו הזקן - רבנו הזקן הניח אז תפילין של רבנו תם,
 36 ור' יקותיאל אמר: רבי, קיטעו לי את הצד השמאלי,
 37 אין אני יכול להסתדר אתו. ענה לו רבנו הזקן:
 38 - ריבונו של עולם, "ואתה מחיה את כולם"
 39 כתיב⁵, החי' אותו.
 40 תשובתו זו של רבנו הזקן היתה באופן הכאה, כפי
 41 שמקיף מכה בפנימי.
 42 (שאל אחד מהמסובים, אם זה מפני שר' יקותיאל
 43 מצא חן בעיני כ"ק רבנו הזקן, וענה כ"ק אדמו"ר):

14 באיזה מקום שהוא - הרי צריכים להתנהג כדבעי.
15 הטענה ש"בבית" היה אחרת - איננה טענה כלל,
16 שכן כיום - לאחר שגלינו מארצנו - אין לנו "בית",
17 כל יחיד ומעשיו נוגע לכל הכלל והוא המכריע, ויש
18 לדעת האחריות שבכך והעונש שמביאים על ידי זה.
19 על דרך משל, כשמעמידים חייל במקום מסוים
20 לשמירה, הרי בודאי יש בכוחו לשמור על המקום,
21 ואם בורחים מהתפקיד - נקראים עריק, כך
22 כשהקב"ה העמיד אותנו בזמן הנוכחי, הרי שיש
23 לדעת, שהכוונה איננה חלילה כדי לאבד, ח"ו, אלא
24 בודאי יש לנו כוחות לבצע את הדרוש במקום זה.
25 [מיר איבערנעמען זיך דערמיט].

שביעי של פסח, בסעודת יום, ה'תש"ב

1 סוף סוף אמר לרבי מוהר"ש, עד עתה היית לי
2 "אתה", כעת אתה לי רבי, חבוש כובעך ואמור
3 חסידות.
4 ח. הרבי האמצעי עמל על כך, כשאברכים
5 נפגשים ידברו אודות ממלא וסובב, יחודא עילאה
6 ויחודא תתאה, שלאמיתו של דבר יכול כל אחד
7 להבין, ואם לא מבינים החסידים הוא במשפיע, כמו
8 כשילד אינו יודע הרי החסידים הוא במלמד.
9 הרבי האמצעי כותב בהקדמה ל"אמרי בינה", מי
10 שאינו מניח ח"ו תפילין, הוא פושע ישראל בגופו, ומי
11 שאינו חושב כל יום ביחודא עילאה ויחודא תתאה
12 הוא פושע ישראל בנשמתו.
13 ט. צריכים לדעת שמצד השגחה פרטית נמצאים

23 בימי האור, אשר בכל עדה ועדה מעדת החסידים, היו
24 מזקני אנ"ש, ובראשם אחד מיחידי סגולה בתור משפיע,
25 והבע"ב היו להם ההתאחדות והמשמעת הדרושה, היו
26 מנקים את האבק העולמי, ועדת החסידים עמדה על
27 הגובה הראוי לה.
28 עכשיו נשתנו פני הדברים לגמרי, האחדות הושבתה
29 והמשמעת נעדרה, וכל אחד ואחד גם מהבע"ב הבינונים
30 בונה במה לעצמו, ועולה על הדוכן להשמיע חוות דעתו
31 בריבים, ולא זו בלבד אלא דורש הנהו כי הכל יענו אמן.
32 ידידי הרבה יותר מדאי הרשתם לעצמיכם בהנוגע אל
33 תלמידיי אהובי התמימים הנעלים יחיו, והנני מבקש
34 אתכם ואת חבריכם הנכבדים ש"י לשנות את היחס
35 ולהכיר את האמת באשר הוא, כפי היסוד מוסד אשר
36 יסדו הוד כ"ק אבותינו רבותינו הק' זצוקלה"ה נבג"מ
37 זי"ע.

38 בבקשה אשר בהגיע מכתבי זה יואיל נא ידידי לסבב
39 הענינים אשר יוטב היחס אל תלמידיי יקיריי יחיו כראוי
40 להיות בין אנ"ש ש"י.

41 הנני פורש בשלום מתפללי ביהכ"נ וחביריו הגבאים,
42 ד' עליהם יחיו, ומברכם כי ישפיע השי"ת לכולכם וב"ב
43 ש"י שפעת חיים וברכה מרובה בגו"ר, והבית הכנסת
44 יתגדל ויתרחב ויתיסד בהנהגות טובות שיהי' לגאון
45 ולתפארת בתוככי הבתי כנסיות של בתי אנ"ש ש"י.

46 והנני ידידו הדו"ש ומברכו.

אג"ק מוהריי"צ כרץ יז

אגרות קודש

ב"ה, ב' תמוז, תרצ"ה

אטוואצק

1 שלום וברכה!

2 מכתביו במועדס קבלתי, והמורס מכל האמור בהם
3 הסיב לי צער גדול, ועגמ"נ רב, מזה שהנני רואה רוע היחס
4 וההשקפה הרעה של ידידי וחביריו ש"י לתלמידיי יקיריי
5 ש"י האהובים לי כבנים ממש.

6 ועל כל הדברים האמורים במכתביכם, הנני מאמין
7 לכם כי אפשר הי' איזה קורטוב של דבר מה, אבל
8 הדברים עתיקים. כל סגנון ומבטא מתפרש לפי טעמי
9 הנגינה, וטעמי הנגינה יוצאים לפי הגיון הלב.

10 למותר הוא לכפול אותן הדברים אשר כתבתי
11 במכתבי העבר, בשבחם של תלמידיי יקיריי צמודי לבבי,
12 אשר כל אחד ואחד מהם הוא אוצר בלום ביראת שמים
13 בקנין המדות ובאהבת ישראל.

14 ידידי השמתם לבכם להתבונן באותן הנסיונות
15 והמס"נ אשר עמדו התמימים היקרים ש"י, ואיך ירהיב -
16 יהי' מי שיהי' - עוז לכנותם באותן השמות אשר ידידי
17 כותב עליהם.

18 אוהב הנני את החסידים אהבה בלתי מוגבלת, ויקרים
19 לי הבע"ב של עדתנו עדת החסידים ביוקר בלתי משוער,
20 ומקרב ולב עמוק הנני רוחש להם כל טוב גשמי ורוחני,
21 אבל עם זה לא אוכל להעלים עיני מהאבק העולמי, דער
22 וועלטיקער שטייב און פיל - המכסה עליהם.

פרשת בהעלותך

ח «וידבר יהוה אל־משה לאמר: דַּבֵּר אל־אֶהֱרֹן ואֶמֶרְתָּ אֵלָיו בַּהֲעֹלֹתְךָ אֶת־הַנֹּחַת אל־מֹול פְּנֵי הַמִּנְזוֹה יֹאִירוּ שִׁבְעַת הַנִּירוֹת: וַיַּעַשׂ כֵּן אֶהֱרֹן אֶל־מֹול פְּנֵי הַמִּנְזוֹה הָעֹלָה נִרְאִיתָ כַּאֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה אֶת־מֹשֶׁה: וְזֶה מַעֲשֵׂה הַמִּנְזָה מִקִּשָּׁה זָהָב עֲד־יִרְכָּה עֲד־פִּרְחָה מִקִּשָּׁה הָיָה כַּמִּרְאֶה אֲשֶׁר הָרָאָה יְהוָה אֶת־מֹשֶׁה כֵּן עָשָׂה אֶת־הַמִּנְזָה: פ (לוי) ה וידבר יהוה אל־משה לאמר: קח אֶת־הַלְלוֹים מִתּוֹךְ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְטַהַרְתָּ אֹתָם: וְכַהֲתַעֲשֶׂה לָהֶם לְטַהַרְם הַזֶּה עֲלֵיהֶם מִי חַטָּאת וְהַעֲבִירוּ תַעַל עַל־כָּל־בָּשָׂרָם וְכַבְּסוּ בַגְדֵיהֶם וְהִטְהָרוּ: ח וְלָקַחוּ פָר כֹּזֶן־בָּקָר וּמִנְחָתוֹ סֵלֶת בָּלוּלָה בַשֶּׁמֶן וּפְרִשְׁנֵי כֹזֶן־בָּקָר תִּקַּח לְחַטָּאת: ט וְהִקְרַבְתָּ אֶת־הַלְלוֹים לִפְנֵי אֹהֶל מוֹעֵד וְהִקְהַלְתָּ אֶת־כָּל־עֲדַת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל: (ישראל) י וְהִקְרַבְתָּ אֶת־הַלְלוֹים לִפְנֵי יְהוָה וְסַמְכוּ בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל אֶת־יְדֵיהֶם עַל־הַלְלוֹים: יא וְהִנִּיף אֶהֱרֹן אֶת־הַלְלוֹים תְּנוּפָה לִפְנֵי יְהוָה מֵאֵת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְהָיוּ לַעֲבֹד אֶת־עֲבֹדַת יְהוָה: יב וְהַלְלוֹים יִסְמְכוּ אֶת־יְדֵיהֶם עַל רֹאשׁ הַפָּרִים וְעָשָׂה אֶת־הָאֹחֶד חַטָּאת וְאֶת־הָאֹחֶד עֹלָה לַיהוָה לְכַפֵּר עַל־הַלְלוֹים: יג וְהַעֲמַדְתָּ אֶת־הַלְלוֹים לִפְנֵי אֶהֱרֹן וּלִפְנֵי בְנָיו וְהִנַּפְתָּ אֹתָם תְּנוּפָה לַיהוָה: יד וְהִבְדַּלְתָּ אֶת־הַלְלוֹים מִתּוֹךְ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְהָיוּ לִי הַלְלוֹים:

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות ב עמ' 316)

בהעלותך את הנרות (ח, ב)

הצווי על הדלקת הנרות אמנם נאמר לאהרן הכהן, אבל "הדלקה כשרה בנר". לומר לו, שכל אחד חייב לעסק בהדלקת נשמות ישראל וקרובין לאביהם שבשמים. וצריך להיות "שלהבת עולה מאליה": שיהא ה'צר' 'דולק' בכחות עצמו, כך שאינו זקוק עוד למדליק.

מוֹעֵד וְטַהַרְתָּ אֹתָם וְהִנַּפְתָּ אֹתָם תְּנוּפָה: ט כִּי נִתְּנִים נִתְּנִים הָמָּה לִי מִתּוֹךְ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל תַּחַת פְּטִירַת כָּל־רָחֵם בְּכוֹר כָּל־מִבְּנֵי יִשְׂרָאֵל לְקַחְתִּי אֹתָם לִי: י כִּי לִי כָל־בְּכוֹר בְּבִנֵי יִשְׂרָאֵל בְּאֶדָם וּבִבְהֵמָה בַּיּוֹם הַפְּתִי כָל־בְּכוֹר בְּאֶרֶץ מִצְרַיִם הִקְדַּשְׁתִּי אֹתָם לִי: יא וְאָקַח אֶת־הַלְלוֹים תַּחַת כָּל־בְּכוֹר בְּבִנֵי יִשְׂרָאֵל: יב וְאַתְּנָה אֶת־הַלְלוֹים נִתְּנִים: יג לְאֶהֱרֹן וּלְבָנָיו מִתּוֹךְ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לַעֲבֹד אֶת־עֲבֹדַת בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל בְּאֹהֶל מוֹעֵד וּלְכַפֵּר עַל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְלֹא יִהְיֶה בְּבִנֵי יִשְׂרָאֵל זִנְיָה בְּגִשְׁת בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל אֶל־הַקֹּדֶשׁ: יד וַיַּעַשׂ מֹשֶׁה וְאֶהֱרֹן וְכָל־עֲדַת בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל לְלוֹים כְּכֹל אֲשֶׁר־צִוָּה יְהוָה אֶת־מֹשֶׁה לְלוֹים כִּי־עָשׂוּ לָהֶם בְּנֵי יִשְׂרָאֵל: טו וַיִּתְּחַטְּאוּ הַלְלוֹים וַיַּכְּבְּסוּ בַגְדֵיהֶם וַיִּנִּיף אֶהֱרֹן אֹתָם תְּנוּפָה לִפְנֵי יְהוָה וַיַּכְּפֹר עֲלֵיהֶם אֶהֱרֹן לְטַהַרְם: יז וְאַחֲרֵי־כֵן בָּאוּ הַלְלוֹים לַעֲבֹד אֶת־עֲבֹדַתם בְּאֹהֶל מוֹעֵד לִפְנֵי אֶהֱרֹן וּלִפְנֵי בְנָיו כַּאֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה אֶת־מֹשֶׁה עַל־הַלְלוֹים כֵּן עָשׂוּ לָהֶם: יח וַיִּדְבֹּר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה לֵאמֹר: יט זֹאת אֲשֶׁר לָלוֹים מִכֶּן חֲמִשׁ וְעֶשְׂרִים שָׁנָה וּמַעַלָּה יָבֹא לְצִבָּא צִבָּא בַּעֲבֹדַת אֹהֶל מוֹעֵד: כ וּמִכֶּן חֲמִשִּׁים שָׁנָה יָשׁוּב מִצִּבָּא הָעֲבֹדָה וְלֹא יַעֲבֹד עוֹד: כא וְשִׁרְתָּ אֶת־אֲחִיו בְּאֹהֶל מוֹעֵד לְשִׁמּוֹר מִשְׁמֶרֶת וְעֲבֹדָה לֹא יַעֲבֹד כִּכָּה תַעֲשֶׂה לְלוֹים בְּמִשְׁמֹרֹתָם: פ

~ נקודות משיחות קודש ~ (אגרות קדש ב עמ' קסא)

פי לי כל בכר בכני ישראל (ח, טז)

אמר רב"ל "הני דומה לו", מה הוא רחום אף אתה רחום. ואף כאן: מה הקב"ה פדה את בכורי ישראל בעת מפת בכורות, אף עלינו להשתדל (מי שהדבר בידו) להציל את ילדי וזלזות ישראל שלא ישמעו בין הגוים. ואף ש"אלקיכם כהן הוא", ובכחן אין פדיון הכן - גרי אדרבה: בכחן לא מספיקים חמשה סלעים כדי לפדותו, כִּי־אם גופו נקדש על־ידי־זה.

שלישי ז «וידבר יהוה אל־משה במדבר־סִינִי

שני ט ואחרי־כן יבאו הלוים לעבד את־אֹהֶל

יכול לעשות פסח שני; הרי שיש כאן תקין אפילו למי שאומר "אחטא ואשוב". ולא זו בלבד שאין כאן מלכתחלה כל הענן של "אין מספיקין בגדו", אלא אדרבה: האדם נקטה להקריב פסח שני.

רביעי ^{טו} וביום הקים את־המשכן כִּפְסֵה העֵנָן את־המשכן לאהל העֶדֶת ובעֶרְב יִהְיֶה עַל־הַמִּשְׁכָּן כַּמֵּרְאֵה־אֵשׁ עַד־בֹּקֶר: ^{טז} בַּן יִהְיֶה תָמִיד הָעֵנָן יִכְסֶּנּוּ וּמֵרְאֵה־אֵשׁ לַיְלָה: ^{יז} וּלְפִי הָעֲלֹת הָעֵנָן מֵעַל הָאֹהֶל וְאַחֲרֵי כֵן יִסְעוּ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וּבִמְקוֹם אֲשֶׁר יִשְׁכֹּן־שָׁם הָעֵנָן שָׁם יִחַנו בְּנֵי יִשְׂרָאֵל: ^{יח} עַל־פִּי יְהוָה יִסְעוּ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְעַל־פִּי יְהוָה יִחַנו כָּל־יְמֵי אֲשֶׁר יִשְׁכֹּן הָעֵנָן עַל־הַמִּשְׁכָּן יִחַנו: ^{יט} וּבַהֲאֲרִיךְ הָעֵנָן עַל־הַמִּשְׁכָּן יָמִים רַבִּים וְשָׁמְרוּ בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל אֶת־מִשְׁמֶרֶת יְהוָה וְלֹא יִסְעוּ: ^כ וַיֵּשׁ אֲשֶׁר יִהְיֶה הָעֵנָן יָמִים מִסְפָּר עַל־הַמִּשְׁכָּן עַל־פִּי יְהוָה יִחַנו וְעַל־פִּי יְהוָה יִסְעוּ: ^{כא} וַיֵּשׁ אֲשֶׁר יִהְיֶה הָעֵנָן מֵעֶרֶב עַד־בֹּקֶר וְנִעְלָה הָעֵנָן בִּבְקָר וְנִסְעוּ אוֹ יוֹמָם וְלַיְלָה וְנִעְלָה הָעֵנָן וְנִסְעוּ: ^{כב} אוֹ־יָמִים אוֹ־חֻדָּשׁ אוֹ־יָמִים בַּהֲאֲרִיךְ הָעֵנָן עַל־הַמִּשְׁכָּן לִשְׁכֹּן עֲלָיו יִחַנו בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל וְלֹא יִסְעוּ וּבַהֲעֲלֹתוֹ יִסְעוּ: ^{כג} עַל־פִּי יְהוָה יִחַנו וְעַל־פִּי יְהוָה יִסְעוּ אֶת־מִשְׁמֶרֶת יְהוָה שְׁמְרוּ עַל־פִּי יְהוָה בִּיד־מִשָּׁה: ^{כד} "וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה לֵּאמֹר: ^{כה} עֲשֵׂה לָךְ שְׁתֵּי חֲצוֹצְרוֹת כֶּסֶף מְקֻשָּׁה תַעֲשֶׂה אֹתָם וְהָיוּ לָךְ לְמִקְרָא הַעֲדָה וּלְמִסְעָ אֶת־הַמַּחֲנֹת: ^{כו} וְתִקְעוּ בָהֶן וְנוֹעְדוּ אִלֵּיךְ כָּל־הָעֲדָה אֶל־פֶּתַח אֹהֶל מוֹעֵד: ^{כז} וְאִם־בָּאֶתְּ יִתְקַעוּ וְנוֹעְדוּ אִלֵּיךְ הַנְּשִׂאִים רֹאשֵׁי אֲלָפֵי יִשְׂרָאֵל: ^{כח} וְתִקְעֶתֶם תְּרוּעָה וְנִסְעוּ הַמַּחֲנֹת הַחֲנִים קִדְמָה: ^{כט} וְתִקְעֶתֶם תְּרוּעָה שֵׁנִית וְנִסְעוּ הַמַּחֲנֹת הַחֲנִים תִּימָנָה תְּרוּעָה יִתְקַעוּ לְמִסְעֵיהֶם: ^ל וּבַהֲקָהִיל אֶת־הַקָּהָל תִּתְקַעוּ וְלֹא תְרִיעוּ: ^{לא} וּבְנֵי אֶהֱרֹן

בַּשָּׁנָה הַשְּׁנִית לְצֹאתָם מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם בַּחֹדֶשׁ הָרִאשׁוֹן לֵאמֹר: ^ב וַיַּעֲשׂוּ בְנֵי־יִשְׂרָאֵל אֶת־הַפֶּסַח בְּמוֹעֲדוֹ: ^ג בְּאַרְבַּעַת עָשָׂר־יוֹם בַּחֹדֶשׁ הַזֶּה בֵּין הָעֲרָבִים תַּעֲשׂוּ אֹתוֹ בְּמוֹעֲדוֹ כְּכֹל־חֻקֹּתָיו וְכָכֹל־מִשְׁפָּטָיו תַּעֲשׂוּ אֹתוֹ: ^ד וַיְדַבֵּר מֹשֶׁה אֶל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לַעֲשׂוֹת הַפֶּסַח: ^ה וַיַּעֲשׂוּ אֶת־הַפֶּסַח בְּרִאשׁוֹן בְּאַרְבַּעַת עָשָׂר יוֹם לַחֹדֶשׁ בֵּין הָעֲרָבִים בְּמִדְבַּר סִינַי כְּכֹל אֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה אֶת־מֹשֶׁה בֶּן עֲשׂוֹ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל: ^ו וַיְהִי אֲנָשִׁים אֲשֶׁר הָיוּ טְמֵאִים לְנֶפֶשׁ אָדָם וְלֹא־יָכְלוּ לַעֲשׂוֹת־הַפֶּסַח בַּיּוֹם הַהוּא וַיִּקְרְבוּ לִפְנֵי מֹשֶׁה וּלְפָנֵי אֶהֱרֹן בַּיּוֹם הַהוּא: ^ז וַיֹּאמְרוּ הָאֲנָשִׁים הִהְיֵמָּה אֵלָיו אֲנַחְנוּ טְמֵאִים לְנֶפֶשׁ אָדָם לָמָּה נִגְדַע לְבַלְתִּי הַקָּרִיב אֶת־קֶרְבֶּן יְהוָה בְּמוֹעֲדוֹ בְּתוֹךְ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל: ^ח וַיֹּאמֶר אֲלֵהֶם מֹשֶׁה עֲמְדוּ וְאַשְׁמְעָה מִה־יִּצְוָה יְהוָה לָכֶם: ^ט וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה לֵּאמֹר: ^י דַּבֵּר אֶל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לֵאמֹר אִישׁ אִישׁ כִּי־יִהְיֶה טָמֵא ^{יא} לְנֶפֶשׁ אוֹ בְּדֶרֶךְ רַחֲקָה לָכֶם אוֹ לְדַרְתֵּיכֶם וַעֲשֵׂה פֶסַח לַיהוָה: ^{יב} בַּחֹדֶשׁ הַשְּׁנִי בְּאַרְבַּעַת עָשָׂר יוֹם בֵּין הָעֲרָבִים יַעֲשׂוּ אֹתוֹ עַל־מִצּוֹת וּמִרְרִים יֵאָכְלֻהוּ: ^{יג} לֹא־יִשְׁאִירוּ מִמֶּנּוּ עַד־בֹּקֶר וְעֵצֶם לֹא יִשְׁבְּרוּּבוּ כְּכֹל־חֻקֵּי הַפֶּסַח יַעֲשׂוּ אֹתוֹ: ^{יד} וְהָאִישׁ אֲשֶׁר־הוּא טָהוֹר וּבְדֶרֶךְ לֹא־יִהְיֶה וְחָדַל לַעֲשׂוֹת הַפֶּסַח וְנִכְרְתָה הַנֶּפֶשׁ הַהִוא מֵעַמּוּיָה כִּי ^{טו} קֶרְבֶּן יְהוָה לֹא הִקְרִיב בְּמוֹעֲדוֹ חֲטָאוֹ יִשָּׂא הָאִישׁ הַהוּא: ^{טז} וְכִי־יָגוּר אֹתְכֶם גֵּר וַעֲשֵׂה כָכֵם לַיהוָה כַּחֲקֵי הַפֶּסַח וּכְמִשְׁפָּטוֹ כֵּן יַעֲשֵׂה חֻקָּה אַחַת יִהְיֶה לָכֶם וְלַגֵּר וְלַאֲזֶרַח הָאֶרֶץ: ^{יז} ׀

~ נקודות משיחות קודש ~ (דקוטי שיחות ח' עמ' 74)

או בדרך רחקה . . . וַעֲשֵׂה פֶסַח לַה' (ט, ט)

ד"ל אמרו, "הואמר אחטא ואשוב, אין מספיקין בגדו לעשות תשובה". אמנם, מי שלא הקריב את הפסח במועדו משום שסמך על פסח שני - לא מצינו בשום מקום שאינו

הַפְּחֵנִים יִתְקַעוּ בַּחֲצֹצְרוֹת וְהָיוּ לָכֶם לַחֲקֹת עוֹלָם לְדֹרֹתֵיכֶם: ^ט וְכִי־תָבֹאוּ מִלְחָמָה בְּאַרְצְכֶם עַל־הָעַר הַצָּר אֶתְכֶם וְהִרְעַתְם בַּחֲצֹצְרוֹת וְנִזְכַּרְתֶּם לִפְנֵי יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם וְנוֹשַׁעְתֶּם מֵאִיְיָכֶם: ^י וּבָיוֹם שִׂמַּחְתֶּם וּבְמוֹעֲדֵיכֶם וּבְרָאשֵׁי חֳדָשְׁכֶם וְתִקְעֶתֶם בַּחֲצֹצְרוֹת עַל עַלְתֵיכֶם וְעַל זִבְחֵי שְׁלָמֵיכֶם וְהָיוּ לָכֶם לְזִכָּרוֹן לִפְנֵי אֱלֹהֵיכֶם אֲנִי יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם: פ

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות יג עמ' 28)

על עלתים ועל זבחי שלמים (י, ט)

עולה, שהיא כלי ללה, רומז לבטול מחלט לה. שלמים, שיש בו הנאה לבעלים, רומז לעבודת ה' מתוך הכנה והשגה. לכן קדם עולה לשלמים, כי תחלת העבודה צריכה להיות מתוך בטול והכנעה.

חמישי יא ויהי בשנה השנית בחדש השני בעשרים בחדש נעלה הענן מעל משכן העדת: י ויסעו בני־ישראל למסעיהם ממדבר סיני וישכן הענן במדבר פארן: יי ויסעו בראשנה על־פי יהוה ביד־משה: יג ויסע דגל מחנה בני־יהודה בראשנה לצבאתם ועל־צבאו נחשון בן עמינדב: ^ט ועל־צבא מטה בני יששכר נתנאל בן־צווער: ^ט ועל־צבא מטה בני זבולן אליאב בן־חלן: י והורד המשכן ונסעו בני־גורשון ובני מררי נשאי המשכן: יג ונסע דגל מחנה ראובן לצבאתם ועל־צבאו אליצור בן־שריאור: יד ועל־צבא מטה בני שמעון שלמיהל בן צורישדי: ^ט ועל־צבא מטה בני־גד אליסף בן דעואל: ^ט ונסעו הקהלים נשאי המקדש והקימו את־המשכן עד־באם: ^ט ונסע דגל מחנה בני־אפרים לצבאתם ועל־צבאו אלישמע בן־עמיהוד: ^ט ועל־צבא מטה בני מנשה גמליאל בן־פדהצור: ^ט ועל־צבא מטה בני בנימן אבירן בן־גדעוני: ^ט ונסע דגל מחנה בני־דן מאסף לכל־המחנה לצבאתם ועל־

צבאו אחיצור בן־עמישדי: ^ט ועל־צבא מטה בני אשר פגעיאל בן־עכרן: ^ט ועל־צבא מטה בני נפתלי אחירע בן־עינו: ^ט אלה מסעי בני־ישראל לצבאתם ויסעו: ט ויאמר משה לחכב בן־רעואל המדיני חתן משה נסעים | אנחנו אל־המקום אשר אמר יהוה אתו אתו לָכֶם לָכֶה אִתָּנוּ וְהִטַּבְנוּ לָךְ כִּי־יְהוָה דְּבַר־טוֹב עַל־יִשְׂרָאֵל: ^ט ויאמר אליו לא אלקד כי אם־אל־ארצי ואל־מולדתי אלקד: ^ט ויאמר אל־נא תעזוב אתנו כי | על־כן ידעת חנתינו במדבר והיית לנו לעינים: ^ט והיה כִּי־תֵלֶךְ עִמָּנוּ וְהָיָה | הַטוֹב הַהוּא אֲשֶׁר יִטִּיב יְהוָה עִמָּנוּ וְהִטַּבְנוּ לָךְ: ^ט ויסעו מהר יהוה דרך שלשת ימים וארון ברית־יהוה נסע לפניהם דרך שלשת ימים לתור להם מנוחה: ^ט וענן יהוה עליהם יומם בנסעים מן־המחנה: ט

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות כו עמ' 252)

וארון ברית ה' נסע לפניהם (י, לג)

ובו שברי לוחות מנחים (רש"י)

שברי לוחות - רומזים לשפלות ובטול, הדרושים כדי לקחת תורה, כמאמר "ונפשי כעפר לכל תהיה (ועל־יד־יָהּ דוקא) פתח לבי בתורתך". וטעם הדבר, כי הקב"ה הוא איך־סוף, ואין שכל נבדל תופס בו, והוא הדין לגבי תורתו. לכן צריך הנבדל להגיע לבטול מחלט, כי רק אז יוכל להשיג באמת חכמה אלקית ו"לקחת" את התורה, שהיא בעצם מעל לנבדל.

ששי ז ויהי בנסע הארץ ויאמר משה קומה | יהוה ויפצו איביך וינסו משנאיך מפניך: ^ט ובנחה יאמר שובה יהוה רבבות אלפי ישראל: ז פ יא ויהי העם כמתאננים רע באזני יהוה וישמע יהוה ויחר אפו ותבער־בם אש יהוה ותאכל בקצה המחנה: ^ט ויצעק העם אל־משה ויתפלל משה אל־יהוה ותשקע האש: ^ט ויקרא שם־המקום הווא תבערה כי־בערה בם אש יהוה: ^ט והאספסף אשר

וְאָכְלֶתֶם: ^א לֹא יוֹם אֶחָד תֹּאכְלוּ וְלֹא יוֹמִים
וְלֹא ^ב חֲמִשָּׁה יָמִים וְלֹא עֲשָׂרָה יָמִים וְלֹא
עֶשְׂרִים יוֹם: ^ג עַד ^ד חֹדֶשׁ יָמִים עַד אֲשֶׁר־יֵצֵא
מֵאִפְכֶם וְהָיָה לָכֶם לזֶרָא וְעַן פִּי־מִאֲסַתֶּם אֶת־
יהוה אֲשֶׁר בְּקִרְבְּכֶם וּתְכַבּוּ לִפְנֵי לֵאמֹר לָמָּה
זֶה יֵצְאוּ מִמִּצְרַיִם: ^ה וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה שְׁש־מֵאוֹת
אַלְף רִגְלֵי הָעָם אֲשֶׁר אֲנִי בְּקִרְבִּי וְאַתָּה אִמְרָתְךָ
בְּשָׂר אֶתָּן לָהֶם וְאָכְלוּ חֹדֶשׁ יָמִים: ^ו הִצֵּאתָ
וּבִקֵּר יִשְׁחַט לָהֶם וּמִצָּא לָהֶם אִם אֶת־כָּל־דִּגְיֵי
הַיָּם וְאִסַּף לָהֶם וּמִצָּא לָהֶם: ^ז וַיֹּאמֶר יהוה
אֶל־מֹשֶׁה הִנֵּה יהוה תִּקְצֹר עֲתָה תִּרְאֶה הַיִּקְרָךְ
דְּבָרִי אִם־לֹא: ^ח וַיֵּצֵא מֹשֶׁה וַיְדַבֵּר אֶל־הָעָם
אֵת דְּבָרֵי יהוה וַיֹּאסֹף שְׁבַע־אִישׁ מִזִּקְנֵי הָעָם
וַיַּעֲמֵד אֹתָם סְבִיבֹת הָאֹהֶל: ^ט וַיֵּרֶד יהוה ^י
בְּעָנָן וַיְדַבֵּר אֵלָיו וַיֹּאצֵּל מִן־הָרוּחַ אֲשֶׁר עָלָיו
וַיִּתֵּן עַל־שְׁבַע־אִישׁ מִזִּקְנֵי וַיְהִי כְּנֹחַ עֲלֵיהֶם
הָרוּחַ וַיִּתְנַבְּאוּ וְלֹא יָסֻפוּ: ^{יא} וַיִּשְׁאֲרוּ שְׁנֵי־
אֲנָשִׁים ^{יב} בַּמַּחֲנֶה שֵׁם הָאֶחָד ^{יג} אֶלְדָּד וְשֵׁם הַשֵּׁנִי
מִידָד וַתֵּנַח עֲלֵיהֶם הָרוּחַ וַהֲמָה בַּכְּתָבִים וְלֹא
יֵצְאוּ הָאֹהֶלָה וַיִּתְנַבְּאוּ בַּמַּחֲנֶה: ^{יד} וַיִּרְץ הַנָּעַר
וַיַּגִּיד לַמֹּשֶׁה וַיֹּאמֶר אֶלְדָּד וּמִידָד מִתְנַבְּאִים
בַּמַּחֲנֶה: ^{טו} וַיַּעַן יהוָשֻׁעַ בֶּן־נוּן מִשְׁרַת מֹשֶׁה
מִבְּחָרָיו וַיֹּאמֶר אֲדֹנָי מֹשֶׁה כִּלָּאִם: ^{טז} וַיֹּאמֶר לוֹ
מֹשֶׁה הִמָּקֵנָא אַתָּה לִי וְכִי יִתֵּן כָּל־עָם יהוה
נְבִיאִים כִּי־יִתֵּן יהוה אֶת־רוּחוֹ עֲלֵיהֶם:

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות ד' עמ' 1039)

שְׁטוּ הָעָם וְלָקְטוּ (יא, ח)

רְשָׁעִים, שְׁטוּ וְלָקְטוּ (יזמא עה, א)

'לחם' סתם, רומז לחלק הנגלה שבתורה. המן, לחם מן
השמים, רומז לפנימיות התורה. העבדה שהמן נתן גם לרשע
מלמדנו, כי יש להביא את מענינות פנימיות התורה גם
לרשע: אין לך יהודי שאינו ראוי ללמד חלק זה בתורה.
וכבר אמרו רז"ל: "המאור שבה (סודות החכמה) מחזירו
למוטב".

בְּקִרְבִּי הִתְאוּ תִּאוָה וַיֵּשְׁבוּ וַיִּכְבּוּ גַם בְּנֵי
יִשְׂרָאֵל וַיֹּאמְרוּ מִי יֹאכְלֵנוּ בָּשָׂר: ^א וַזְכֵּרְנוּ אֶת־
הַדָּגָה אֲשֶׁר־נֹאכַל בְּמִצְרַיִם חָגֶם אֶת הַקְּשָׁאִים
וְאֶת הָאֲבִטָּחִים וְאֶת־הַחֲצִיר וְאֶת־הַבְּצָלִים
וְאֶת־הַשּׁוּמִיּוֹם: ^ב וְעַתָּה נִפְשָׁנוּ יִבְשֶׁה אֵין כָּל
כֹּלֵתִי אֶל־הַמֶּן עֵינֵינוּ: ^ג וְהַמֶּן כּוֹרֵעַ־גַּד הוּא
וְעֵינֵינוּ כְּעֵין הַבְּדֹלַח: ^ד שְׁטוּ הָעָם וְלָקְטוּ וַיַּחֲסִינוּ
כְּרֹחִים אוֹ דָּכָל בַּמִּדְבָּה וּבִשְׁלֹל בַּפְּרוֹר וַעֲשׂוּ
אֹתוֹ עֲגוֹת וְהָיָה טַעְמוֹ כְּטַעַם לֶשֶׁךְ הַשָּׁמֶן:
^ה וּבִרְדַּת הַפֶּלַע עַל־הַמַּחֲנֶה לִילָה יֵרֶד הַמֶּן עָלָיו:
^ו וַיִּשְׁמַע מֹשֶׁה אֶת־הָעָם בִּכְהָ לַמִּשְׁפָּחָתָיו אִישׁ
לִפְתָּח אֹהֶלוֹ וַיַּחֲרִי־אֵף יהוה מְאֹד וּבְעֵינֵי מֹשֶׁה
רָע: ^ז וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה אֶל־יהוה לָמָּה חֲרַעְתָּ
לְעַבְדְּךָ וְלָמָּה לֹא־מִצַּתִּי חֶסֶד א' חֵן בְּעֵינֶיךָ לָשׁוּם
אֶת־מִשְׁאָ פְּלִי־הָעָם הַזֶּה עָלַי: ^ח הָאֲנִכִּי הִרִיתִי
אֵת כָּל־הָעָם הַזֶּה אִם־אֲנִכִּי יִלְדִּיתִּהוּ כִּי־תֹאמַר
אֵלֵי שְׂאֵהוּ בַּחֲיוֹךְ כַּאֲשֶׁר יֵשֵׁא הָאָמֶן אֶת־הַיִּנֹּק
עַל הָאֲדָמָה אֲשֶׁר נִשְׁבַּעְתָּ לָאֲבֹתָיו: ^ט מֵאֵין לוֹ
בָּשָׂר לִתֵּת לְכָל־הָעָם הַזֶּה כִּי־יִכְבּוּ עָלָי לֵאמֹר
תִּנְהַלְנוּ בָּשָׂר וְנֹאכְלָה: ^י לֹא־אוּכַל אֲנִכִּי לְבַדִּי
לִשְׂאֹת אֶת־כָּל־הָעָם הַזֶּה כִּי כָבֵד מִמֶּנִּי:
^{יא} וְאִם־כִּכָּה ^{יב} אֶת־עֵשָׂה לִי הִרְגֵנִי גַל הָרֹג
אִם־מִצָּאתִי חֵן בְּעֵינֶיךָ וְאֶל־אַרְאָה בְּרַעְתִּי: ^{יג} פ
^{יד} וַיֹּאמֶר יהוה אֶל־מֹשֶׁה אֲסַפְּהָ לִּי שְׁבַע־אִישׁ אִישׁ
מִזִּקְנֵי יִשְׂרָאֵל אֲשֶׁר יָדַעְתָּ כִּי־הֵם זִקְנֵי הָעָם
וַיִּשְׁטְרוּ וְלָקַחְתָּ אֹתָם אֶל־אֹהֶל מוֹעֵד וְהִתְיַצְבוּ
שָׁם עִמּוֹךְ: ^{טו} וַיֵּרְדֹּתִי וְדִבַּרְתִּי עִמּוֹךְ שֵׁם וְאֶצְלָתִי
מִן־הָרוּחַ אֲשֶׁר עָלֶיךָ וְשִׁמְתִּי עֲלֵיהֶם וְנִשְׂאוּ
אִתָּךְ בְּמִשְׁנֵא הָעָם וְלֹא־תִשָּׂא אֹתָהּ לְבַדְּךָ:
^{טז} וְאֶל־הָעָם תֹּאמַר הַתְּקַדְּשׁוּ לְמוֹחֶךָ וְאָכְלֶתֶם
בָּשָׂר כִּי בְכִיתֶם בְּאֻזִּי יהוה לֵאמֹר מִי יֹאכְלֵנוּ
בָּשָׂר כִּי־טוֹב לָנוּ בְּמִצְרַיִם וְנִתֵּן יהוה לָכֶם בָּשָׂר

שביעי ^א וַיֹּאסֶף מֹשֶׁה אֶל־הַמַּחֲנֶה הוּא וְזִקְנֵי יִשְׂרָאֵל: ^ב וְרוּחַ נָסַע | מֵאֵת יְהוָה וַיָּגֵזוּ שְׁלֹוִים מִן־הַיָּם וַיִּפֹּשׁ עַל־הַמַּחֲנֶה כְּדֶרֶךְ יוֹם כֹּה וּכְדֶרֶךְ יוֹם כֹּה סָבִיבוֹת הַמַּחֲנֶה וּכְאֻמִּתִּים עַל־פְּנֵי הָאָרֶץ: ^ג וַיָּגֶם הָעָם כָּל־הַיּוֹם הַהוּא וְכָל־הַלַּיְלָה וְכָל | יוֹם הַמַּחֲרָת וַיֹּאסְפוּ אֶת־כְּתִיב הַשְּׁלֹוִי הַמִּמֶּעִיט אֶסְף עֲשָׂרָה חֲמֹרִים וַיִּשְׁטְחוּ לָהֶם שְׂמֹוֹחַ סָבִיבוֹת הַמַּחֲנֶה: ^ד הַבָּשָׂר עֹדְנָו בֵּין שְׁנֵיהֶם טָרֵם יִכְרֹת וְאַף יְהוָה חָרָה בָּעָם וַיִּדַּךְ יְהוָה בָּעָם מַכָּה רַבָּה מְאֹד: ^ה וַיִּקְרָא אֶת־שֵׁם־הַמָּקוֹם הַהוּא קִבְרוֹת הַתְּאוּהָ כִּי־שָׁם קָבְרוּ אֶת־הָעָם הַמֵּתָאוּיִם: ^ו מִקִּבְרוֹת הַתְּאוּהָ נָסְעוּ הָעָם חֲצֹרוֹת וַיְהִיו בַּחֲצֹרוֹת: ^ז פ ^ח וַתִּדְבֹּר מִרְיָם וְאַהֲרֹן בְּמֹשֶׁה עַל־אֲדֹת הָאִשָּׁה הַכַּשִּׁית אֲשֶׁר לָקַח כִּי־אִשָּׁה כַּשִּׁית לָקַח: ^ט וַיֹּאמְרוּ הֲרָק אֲדָבְמִשְׁחָה דָּבָר יְהוָה הֲלֹא גַם־בָּנוּ דָּבָר וַיִּשְׁמַע יְהוָה: ^י וְהָאִישׁ מֹשֶׁה כְּתִיב עֲנֵו קִרִי עָנִיו מְאֹד מִכָּל הָאָדָם אֲשֶׁר עַל־פְּנֵי הָאָדָמָה: ^{יא} וַיֹּאמֶר יְהוָה פְּתָאם אֶל־מֹשֶׁה וְאֶל־אַהֲרֹן וְאֶל־מִרְיָם צְאוּ שְׁלֹשְׁתֶּכֶם אֶל־אֹהֶל מוֹעֵד וַיִּצְאוּ שְׁלֹשְׁתָּם: ^{יב} וַיִּרְדַּךְ יְהוָה בַּעֲמֹוד עָנָן וַיַּעֲמֹד פֶּתַח הָאֹהֶל וַיִּקְרָא אֶהֱרֹן וּמִרְיָם וַיִּצְאוּ שְׁנֵיהֶם: ^{יג} וַיֹּאמֶר שְׁמַעוּ־נָא דְבַרִי אֲסִי־יְהוָה גְּבוּאַכֶּם יְהוָה בְּמִרְאָה אֱלֹוֹ אֶתְּוֹדַע בְּחִלּוֹם אֲדַבְּרֶ־בוּ: ^{יד} לֹא־כֵן עֲבַדִּי מֹשֶׁה בְּכָל־בֵּיתִי נֶאֱמָן הוּא: ^{טו} הֵן אֶל־פֶּה אֲדַבְּרֶ־בוּ וּמִרְאָה וְלֹא בְּחִידָת וַתִּמְנַת יְהוָה יָבִיט וּמִדּוּעַ לֹא יִרְאֶתֶם לְדָבָר בַּעֲבַדִּי בְּמֹשֶׁה: ^{טז} וַיַּחֲרֹ־אֵף יְהוָה בָּם וַיִּלְךְ: ^{יז} וַהֲעֲנֹן סָר מֵעַל הָאֹהֶל וְהִנֵּה מִרְיָם מִצְרַעַת כְּשֶׁלֶג וַיִּפֹּן אֶהֱרֹן אֶל־מִרְיָם וְהִנֵּה מִצְרַעַת: ^{יח} וַיֹּאמֶר אֶהֱרֹן אֶל־מֹשֶׁה כִּי אֲדִנִּי אֶל־נָא תִשֶׁת עָלֵינוּ חַטָּאת אֲשֶׁר נִזְאָלְנוּ וְאֲשֶׁר חָטָאנוּ: ^{יט} אֶל־נָא תְּהִי כַּפָּת אֲשֶׁר בְּצִאתוֹ מִרְחֹם אֲמֹו

וַיֹּאכַל חֲצִי בִשְׂרוֹ: ^א וַיִּצְעַק מֹשֶׁה אֶל־יְהוָה לֵאמֹר אֵל נָא רַפָּא נָא לָהּ: ^ב וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה וְאַבְיָה יָרֵק יָרֵק בְּפִנֵּיהָ הֲלֹא תִפְלֹם שְׁבַעַת יָמִים תִּסְפָּר שְׁבַעַת יָמִים מַחוּץ לַמַּחֲנֶה וְאַחֵר תֵּאָסֶף: ^ג וַתִּסְפָּר מִרְיָם מַחוּץ לַמַּחֲנֶה שְׁבַעַת יָמִים וְהָעָם לֹא נָסַע עַד־הָאָסֶף מִרְיָם: ^ד וְאַחֵר נָסְעוּ הָעָם מִחֲצֹרוֹת וַיַּחֲנוּ בְּמִדְבָּר פֶּאָרָן: ^ה פפפ

חצי קריש

וַתִּגְדַּל וַתִּתְקַדֵּשׁ שְׁמָהּ רַבָּא. אֲמֵן בַּעֲלָמָא דִּי בְרָא כְרַעוּתָהּ וַיְמַלִּיךְ מַלְכוּתָהּ, וַיַּצְמַח פּוֹרְקָנָהּ וַיִּקְרַב מְשִׁיחָהּ. אֲמֵן בְּחֵיבוֹן וּבְיוֹמִיכוֹן וּבְחֵי דְכָל בֵּית יִשְׂרָאֵל, בַּעֲגָלָא וּבִזְמַן קָרִיב וְאִמְרוּ אָמֵן: אֲמֵן יְהֵא שְׁמָה רַבָּא מְבָרַךְ לַעֲלָם וּלְעַלְמֵי עָלְמָיָא. יְתַבְרַךְ: יְהֵא שְׁמָה רַבָּא מְבָרַךְ לַעֲלָם וּלְעַלְמֵי עָלְמָיָא. יְתַבְרַךְ, וַיִּשְׁתַּבַּח, וַיְתַפָּאֵר, וַיִּתְרוֹמֵם, וַיִּתְנַשָּׂא, וַיִּתְהַדָּר, וַיִּתְעַלֶּה, וַיִּתְהַלָּל, שְׁמָה דְקִדְשָׁא בְּרִידָא הוּא. אֲמֵן לַעֲלָא מִן כָּל בְּרַכְתָּא וְשִׁירָתָא, תְּשַׁבַּחְתָּא וְנַחֲמַתָּא, דְאִמְרִין בַּעֲלָמָא, וְאִמְרוּ אָמֵן: אֲמֵן

~ נקודות משיחות קודש ~ (תורת מנחם א עמ' 149)

בְּכָל בֵּיתִי נֶאֱמָן הוּא

לְכַאוּרָה, מַה שִׁיָּד נֶאֱמָנוֹת כְּשֶׁאִי אֶפְשָׁר לְקַחַת שׁוּם דְּבָר מִהַבֵּית. אֲלֹא, הַנֶּאֱמָנוֹת הֵיא בְּכָךְ שֶׁלֹא כָל מַה שְׂרוּאִים מְגִלִּים. וּמִסְפָּר עַל הָרֵב הַמְּגִיד, שְׁנִכְנֵס אֱלֹוֹ תַלְמִיד אֶחָד קֹדֶם שְׁחֹזר לְבֵיתוֹ. הַמְּגִיד נִפְרַד מִמֶּנּוּ, אֵךְ אִמֵּר לְחִבְרִיָּא שִׁינְסוּ לַעֲכַב אוֹתוֹ מְנַסֵּיעֵתוֹ. הַחִבְרִיָּא לֹא הִצְלִיחוּ, וְהַתַּלְמִיד יִצָּא לְדַרְכּוֹ. כְּבֹאוּ לְבֵיתוֹ, מֵת. וּמִדּוּעַ לֹא אָמַר לוֹ הַמְּגִיד בְּמִפְרָשׁ שֶׁלֹא יֵסַע — כִּי לֹא כָל דְּבָר מִתֵּר לְגִלּוֹת.

קל"ו פסוקים, מהלל"ל סימן.

מפסיר ^א וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה וְאַבְיָה יָרֵק יָרֵק בְּפִנֵּיהָ הֲלֹא תִפְלֹם שְׁבַעַת יָמִים תִּסְפָּר שְׁבַעַת יָמִים מַחוּץ לַמַּחֲנֶה וְאַחֵר תֵּאָסֶף: ^ב וַתִּסְפָּר מִרְיָם מַחוּץ לַמַּחֲנֶה שְׁבַעַת יָמִים וְהָעָם לֹא נָסַע עַד־הָאָסֶף מִרְיָם: ^ג וְאַחֵר נָסְעוּ הָעָם מִחֲצֹרוֹת וַיַּחֲנוּ בְּמִדְבָּר פֶּאָרָן: ^ד פפפ

בעת הגבהת הספר תורה ואמירת וזאת התורה – אין מנהגנו להראות באצבע. * מנהגנו: מגביה הספר תורה ולאחרי שמראה אותה לקהל חוזר ומניחה על הבימה וגוללה בעצמו. ואז יושב על הספסל ואחר כורך המפה (= חוגר באבנט ועוטף במעיל). * כשמגביהין הספר תורה להראות הכתב לעם, כל אדם ישתדל לקרב עצמו לבימה כדי שיוכל לקרא מה שכתוב בספר תורה בעת הגבהת הספר תורה, ויאמר:

וְזֹאת הַתּוֹרָה, אֲשֶׁר־שָׂם מֹשֶׁה לְפָנָי בְּנֵי יִשְׂרָאֵל:

עֲיָיִים הָיָא לַמַּחְזִיקִים בָּהּ, וְהַמְכִּיחַ מֵאֲשֶׁר. דְּרִכָּיָה דְּרַכֵּי־נַעַם, וְכָל־נְתִיבָתֵיהּ שְׁלוֹם. אַרְךְ יָמִים בִּימֻנָהּ, בְּשִׂמְלָהּ עֵשֶׂר וּכְבוֹד. יֵי חֶפֶץ לְמַעַן צִדְקוֹ, וְיִגְדִּיל תּוֹרָה וְיֹאדִיר:

מדייקים לגלול הספר תורה נגד התפר, שמקום התפר יהיה באמצע הספר תורה מבחוץ. * האבנט חוגרים בתחילת שלישי התחתון של הספר תורה.

לא יתחיל המפטיר להפטיר עד שיגמור הגולל לגלול הספר תורה, כדי שגם הגולל יוכל להבין ולשמוע ממנו, שחובה היא על הכל לשמוע ההפטרה כמו הפרשה שבספר תורה.

ברכת ההפטרה לפנייה

בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם אֲשֶׁר בָּחַר בַּנְּבִיאִים טוֹבִים וְרָצָה בְּדַבְרֵיהֶם הַנֶּאֱמָרִים בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ הַפּוֹחֵר בַּתּוֹרָה וּבְמֹשֶׁה עַבְדּוֹ וּבִישְׂרָאֵל עַמּוֹ וּבַנְּבִיאֵי הָאֱמֶת וְצִדֵּק:

חובה הוא על הכל לשמוע ההפטרה כמו הפרשה שבספר תורה. לפיכך, לא יקראו שנים ההפטרה כאחד בקול רם ששני קולות אין נשמעים, ויש נוהגים מטעם הידוע להם, שלא לסמוך על שמיעה בלבדה, אלא הם בעצמם קורין ההפטרה ושומעין הברכות מפי המפטיר. ומכל מקום, צריכים לזוהר שלא יקראו בקול רם אלא בנחת (מלה במלה עם המפטיר).

שולחן ערוך אדמו"ר הזקן, חלק ב סימן רפד סעיף יא

עטרת מרים

יֵד רַגְנִי וְשִׁמְחִי בַת־צִיּוֹן כִּי הִנֵּנִי־בָאָה אֶל יְרוּשָׁלַם וְשִׁכְנִתִּי בְּתוֹכָהּ נְאֻם־יְהוָה: טו או וְנִלְווּ וְתַחֲבֹרוּ גוֹיִם רַבִּים אֶל־יְהוָה בַּיּוֹם הַהוּא וְהָיוּ לִי לְעָם שִׁתְּנִירוּ וְיַכְלוּ דַת הָאֱמֶת, וּבָכַל זֹאת וְשִׁכְנִתִּי בְּתוֹכָהּ וְלֹא בְּתוֹךְ הַגּוֹיִם וְיִדְעַתְּ כִּי־יְהוָה צְבָאוֹת שְׁלַחְנִי אֵלֶיךָ כִּי הִשְׁלַחְתִּי הַקּוֹדֶמֶת הַתָּה לְהַזְכִּיר אֶת הַגּוֹיִם, וְשִׁלַּחְתִּי אוֹ הִיא אֵלֶיכֶם, לְבַשֵּׁר אֶתְכֶם כִּי יֵשׁ תְּהִיָּה: טז וְנִחַל יְהוָה הַמְּקוֹם וְנִחַל אֶת־יְהוּדָה לְהוֹיָה חֶלְקוֹ לְעוֹלָם עַל־אֲדָמַת הַקֶּדֶשׁ וְלֹא יִגְדֹל עוֹד מִמֶּנָּה וּבְחַר עוֹד בִּירוּשָׁלַם לְהַשְׁכִּין שָׁם שְׁכִינָתוֹ כִּמְאֹ: יז הֵם כָּל־בָּשָׂר מִפְּנֵי יְהוָה כִּי נַעֲזֹר מִמָּעוֹן קִדְּשׁוּ: ג א וַיִּרְאֵנִי אֶת־יְהוֹשֻׁעַ הַכֹּהֵן הַגָּדוֹל עֹמֵד לִפְנֵי מֶלֶךְ יְהוָה וְהַשְׁטָן עֹמֵד

שי למורא

(טו) וְנִלְווּ, וְתַחֲבֹרוּ: וְהָיוּ לִי לְעָם, כְּלוּמַר, לְהֵאמִין בָּהּ. וְשִׁכְנִתִּי בְּתוֹכָהּ, אֲבָל שְׁכִינָתִי תִהְיֶה בְּתוֹכָהּ, וְלֹא בְּתוֹךְ הַגּוֹיִם הַרְבִּים. חֶלְקוֹ, לְנַחֲלָתוֹ וּלְחֶלְקוֹ. (יז) הֵם כָּל בָּשָׂר מִפְּנֵי ה', שִׁתְּקוּ כָּל הָאֱמוּנוֹת מִפְּנֵי ה', כִּי נַעֲזֹר, לְשׁוֹן הַעֲרָה וְקִיצָה. מִמָּעוֹן קִדְּשׁוּ, מִן הַשָּׁמַיִם. לְדַרְתִּי לַעֲשׂוֹת נִקְמָה בַּגּוֹיִם. (א) וַיִּרְאֵנִי, בְּמִרְאֵה הַנְּבוּאָה. עַל יְמִינוֹ, שֶׁל יְהוֹשֻׁעַ הַכֹּהֵן הַגָּדוֹל. לְשִׁטְנוֹ, לְקַטְרֵג עָלָיו. עַל שֶׁלֹא מָחָה בְּכַנּוּי שֶׁנֶּשְׂאוֹ נָשִׁים

הפטרה לפרשת בהעלותך לקריאה בציבור

ולשמו"ת בוכריה פרק ב"ד

ב יֵד רַגְנִי וְשִׁמְחִי בַת־צִיּוֹן כִּי הִנֵּנִי־בָאָה וְשִׁכְנִתִּי בְּתוֹכָהּ נְאֻם־יְהוָה: טו וְנִלְווּ גוֹיִם רַבִּים אֶל־יְהוָה בַּיּוֹם הַהוּא וְהָיוּ לִי לְעָם וְשִׁכְנִתִּי בְּתוֹכָהּ וְיִדְעַתְּ כִּי־יְהוָה צְבָאוֹת שְׁלַחְנִי אֵלֶיךָ: טז וְנִחַל יְהוָה אֶת־יְהוּדָה חֶלְקוֹ עַל־אֲדָמַת הַקֶּדֶשׁ וּבְחַר עוֹד בִּירוּשָׁלַם: יז הֵם

כָּל־בָּשָׂר מִפְּנֵי יְהוָה כִּי נַעֲזֹר מִמָּעוֹן קִדְּשׁוּ: ג א וַיִּרְאֵנִי אֶת־יְהוֹשֻׁעַ הַכֹּהֵן הַגָּדוֹל עֹמֵד לִפְנֵי מֶלֶךְ יְהוָה וְהַשְׁטָן עֹמֵד

עטרת מרים

שי למורא

הנבואה אֶת־יְהוֹשֻׁעַ הַכֹּהֵן הַגָּדוֹל (הוא היה כהן גדול בתחילת זמן בית שני, עזרא ג) עָמַד לִפְנֵי מֶלֶאךָ יְהוָה שָׁדָן אוֹתוֹ עַל מַעֲשָׂיו וְהַשְׁמֵן עֹמֵד עַל־יְמִינוֹ עַל יָמִין יְהוֹשֻׁעַ לְשִׁמּוֹן לְקַטֵּר עָלָיו שֵׁלֵא מִיָּתֶה בְּכַנּוֹ שִׁנְשָׂא נָשִׁים נְכָרִיּוֹת: ב וַיֹּאמֶר מֶלֶאךָ יְהוָה אֶל־הַשְׁמֵן יִגְעַר יְהוָה

נְכָרִיּוֹת. (ב) הַבַּחֲר בִּירוּשָׁלַיִם, הַקִּבְלָה שֶׁהוּא בּוֹחֵר בִּירוּשָׁלַיִם לְבִנוּתָהּ. הֲלוֹא זֶה אוֹד מִצֵּל מֵאֵשׁ, כְּלוּמָר, אוֹד תִּקְטָרַג עָלָיו, הֲלֹא הוּא כְּמוֹ אוֹד (עֵץ שֶׁמִּנְדְּנָדִים בּוֹ אֵת הָאֵשׁ) שֶׁנִּצְלוּ מֵאֵשׁ. כִּי יְהוֹשֻׁעַ הָיָה מִשְׁלָךְ בָּאֵשׁ עַל יְדֵי נְבוֹכַדְנֶצַּר עִם אַחָב בֶּן קִוְלֵה וְצִדְקִיָּהוּ בֶן מַעֲשִׂיָה נְבִיאֵי הַשָּׁקֶר,

וְיְהוֹשֻׁעַ נִצֵּל מִן הַשָּׁרָפָה (כְּמוֹ שֶׁאִמְרוּ

בַּמִּסְכָּת מִנְהַרְרִין דָּף צג, א). וְאִם בֶּן

זְכוּתוֹ רַבָּה, וְאִדּוּ תִקְטָרַג עָלָיו.

(ג) הָיָה לִבְשׁ בְּגָדִים צוּאִים,

כְּלוּמָר עֲדוֹן הָיָה עָלָיו הָעוֹן שֶׁלֹּא

מָחָה בְּכַנּוֹ. (ד) הִסִּירוּ הַבְּגָדִים

הַצּוּאִים מֵעָלָיו, כְּלוּמָר, הַפְּרִישׁוּ

אֵת בְּנָיו מִנְשׁוֹמֵיהֶם הַנְּכָרִיּוֹת, וְיִסַּר

הָעוֹן מִיְהוֹשֻׁעַ. וַיֹּאמֶר אֱלֹהֵי,

הַמֶּלֶאךָ אָמַר לְיְהוֹשֻׁעַ, הַעֲבֹרְתִי

מֵעֲלִיד עֹנֶדְךָ, כְּפֹתָ שְׁצִיּוֹת

לְהַפְרִישׁ בְּנִיד מִהַנְּכָרִיּוֹת, הַעֲבֹרְתִי

מֵעֲלִיד הָעוֹן שֶׁהָיָה בְּךָ. מִחֲלָצוֹת,

חֲלִיפּוֹת בְּגָדִים נָאִים, כְּלוּמָר זְכוּתוֹ.

(ה) וַאֲמַר, זֶה מֵאִמֶּר זְכוּתוֹ הַנְּבִיאָה,

שֶׁאִמַּר, הַתְּפַלְלֵתִי עָלָיו. צִנִּיף מְהוֹר

עַל רֹאשׁוֹ, כְּלוּמָר שִׁינָה לֹא כָתַר

כְּהֵנָּה גְדוֹלָה לֹא וְלֹעֲדָה אַחֲרָיו, כִּיֹּן

שִׁפְרָשׁוּ מִן הַנָּשִׁים הַנְּכָרִיּוֹת. וּמֶלֶאךָ

ה' עוֹמֵד, כִּד רָאָה וְזָכְרָה כְּפֹרָחַה

הַנְּבִואָה, שֶׁעַד שֶׁיִּשְׁמְרוּ הַצִּנִּיף מְהוֹר

עַל רֹאשׁוֹ שֶׁל יְהוֹשֻׁעַ, הָיָה מֶלֶאךָ ה'

עוֹמֵד. (ו) וַיַּעַד, הַתְּרָה בּוֹ.

(ז) תִּדְרִין אֵת בֵּיתִי, תִּשְׁפֹּט וְתִתֵּן

פֶּקֶדִי עַל בֵּית מִקְדָּשִׁי. חֲצָרִי, הָעוֹרָה

וּסְבִיבוֹת בֵּית הַמִּקְדָּשׁ. וְנִתְּתִי לָךְ

מִחֲלָכִים, בְּזֶמַן תַּחֲתֵי הַמַּתִּים אֲחֵיהָ

אוֹתָךְ וְתִתֵּן מִחֲלָד. בֵּין הָעוֹמְדִים

הָאֵלֶּה, בֵּין הַמִּלְאָכִים שֶׁהֵם עוֹמְדִים

וְנִקְמִים לְעוֹלָם. (ח) וְרַעֲיָךְ, הֵם

חֲנִיָּה מִישָׁאֵל וְעֹרִיָּה. כִּי אֲנִשִּׁי

מוֹפֶת הַמָּוֶה, שֶׁנֶּם הֵם נִצְלוּ מִכִּבְשׁוֹן

הָאֵשׁ כְּמוֹד, וְרַאיוֹנִים הֵם לְהַעֲשׂוֹת

נָסִים עַל יָדָם. כִּי הִנֵּנִי מִבִּיא,

כְּלוּמָר, וְהַדְּבֹר הוּא שֶׁהִנֵּנִי מִבִּיא.

אֵת עֲבָדִי צֶמַח, אֵת הַמֶּלֶךְ הַמִּשִּׁיתִי.

כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב "וְתִקְוִיתִי לְדָוִד צֶמַח צִדִּיק" (יִרְמְיָה כגה, ט) כִּי הִנֵּה הָאֲבָן,

עַל־יְמִינוֹ לְשִׁמּוֹן: ב וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל־

הַשְׁמֵן יִגְעַר יְהוָה בְּךָ הַשְׁמֵן וַיִּגְעַר

יְהוָה בְּךָ הַבַּחֲר בִּירוּשָׁלַיִם הֲלוֹא זֶה

אוֹד מִצֵּל מֵאֵשׁ: ג וְיְהוֹשֻׁעַ הָיָה לִבְשׁ

בְּגָדִים צוּאִים וְעֹמֵד לִפְנֵי הַמֶּלֶאךָ:

ד וַיַּעַן וַיֹּאמֶר אֶל־הָעֹמְדִים לִפְנֵי לֵאמֹר

הִסִּירוּ הַבְּגָדִים הַצּוּאִים מֵעָלָיו וַיֹּאמֶר

אֱלֹהֵי רֹאֵה הַעֲבֹרְתִי מֵעֲלִיד עֹנֶדְךָ

וְהַלְבֵּשׁ אֶתְךָ מִחֲלָצוֹת: ה וַאֲמַר יִשְׁכְּמוֹ

צִנִּיף מְהוֹר עַל־רֹאשׁוֹ וַיִּשְׁכְּמוֹ הַצִּנִּיף

הַמְהוֹר עַל־רֹאשׁוֹ וַיִּלְבָּשְׁהוּ בְּגָדִים

וּמֶלֶאךָ יְהוָה עֹמֵד: ו וַיַּעַד מֶלֶאךָ יְהוָה

בְּיְהוֹשֻׁעַ לֵאמֹר: ז כְּהֵאֲמַר יְהוָה

צְבָאוֹת אֱסֵם־בְּדַרְכִּי תִלְךָ וְאִם אֶת־

מִשְׁמֶרְתִּי תִשְׁמֹר וְגַם־אֶתְּךָ תִּדְרִין אֶת־

בֵּיתִי וְגַם תִּשְׁמֹר אֶת־חֲצָרִי וְנִתְּתִי לָךְ

מִחֲלָכִים בֵּין הָעֹמְדִים הָאֵלֶּה: ח שְׁמַע־

נָא יְהוֹשֻׁעַ | הַכֹּהֵן הַגָּדוֹל אֶתְּךָ וְרַעֲיָךְ

הַיֹּשְׁבִים לִפְנֵיךְ כִּי־אֲנִשִּׁי מוֹפֶת הַמָּוֶה

כִּי־הִנֵּנִי מִבִּיא אֶת־עֲבָדִי צֶמַח: ט כִּי |

וְהַתְּרָה בּוֹ בְּשֵׁם ה' לֵאמֹר: ז כְּהֵאֲמַר יְהוָה צְבָאוֹת אֱסֵם־בְּדַרְכִּי

תִּלְךָ שֶׁתִּתְּנֶנָּה כְּמוֹדוֹ ה' וְאִם אֶת־מִשְׁמֶרְתִּי מִשְׁמֶרֶת תּוֹרַת ה' וּמִצְוֹתַי

תִּשְׁמֹר וְגַם־אֶתְּךָ תִּדְרִין אֶת־בֵּיתִי שִׁשְׁנֵיהֶם עַל עֲבֹדַת הַבַּיִת וְדִיעִי

הַמְּקַרְנֹת וְגַם תִּשְׁמֹר אֶת־חֲצָרִי אֵת חֲצֵרוֹת הַמִּקְדָּשׁ לְהַשְׁגִּיחַ עַל מִשְׁמֶרֶת הַבַּיִת בְּכָל פְּרָטִיו, אִם אֲנִי מִבְּטִיחַ לָךְ וְנִתְּתִי לָךְ יֵצֵא מִפֶּה הַטֶּר לְעִתִּיד־לָבֵא

שִׁשְׁמֹשׁוּ בְּבֵית הַשְּׁלִישִׁי שֶׁהֵם יִתְקַדְּשׁוּ בְּמִלְאָכִים, וְהֵם יִהְיוּ מִחֲלָכִים בֵּין הַמִּלְאָכִים הַנִּצְחִיִּים הָעוֹמְדִים לִפְנֵי ה' הָאֵלֶּה וְיִתְחַלְכוּ עִמָּהֶם בְּתִיבָהֶם: ח שְׁמַע־נָא

יְהוֹשֻׁעַ | הַכֹּהֵן הַגָּדוֹל אֶתְּךָ וְרַעֲיָךְ חֲנִיָּה מִישָׁאֵל וְעֹרִיָּה הַיֹּשְׁבִים לִפְנֵיךְ כִּי־אֲנִשִּׁי מוֹפֶת הַמָּוֶה כִּי נִצְלוּ מִכִּבְשׁוֹן הָאֵשׁ כְּמוֹד, וְהִירָאוּ לְאַחַד

הַדְּבָרִים גַּם לָהֶם, וְהַדְּבֹר הוּא כִּי־הִנֵּנִי מִבִּיא בְּאַחֲרִית הַיָּמִים אֶת־עֲבָדִי צֶמַח אֵת מֶלֶךְ הַמִּשִּׁיתִי: ט כִּי | הִנֵּה הָאֲבָן שֶׁהוּשֵׁם בִּיסוּד בְּנֵן בֵּית הָעִתִּיד

יסוד תבית אשר יסרתם בימי בורש, ואחר כך תחמלה המלאכה. על אכן אחת שבעה עינים, סופו להרחיב על אחד פי שבעה, פי נתן הקב"ה עינו להרבות את כבוד תבית בבנינו. הנני מפתח פתחה, ומתיר את קשוריה, כלומר, מפר עצת הגוים אשר כתבו שטנה לבטל את המלאכה.

ומשתי, והסירותי את עון, את העונות וענשם. ביום אחד, ביום שיסר התיכל, או תשכנו לבטח. (א) אל תחת גפן וגו', כלומר תשבו לבטח, איש תחת גפנו ותאנתו. (ב) וגלה על ראשה, מפעל על ראשה היה מען פמראה ספל גדול עגל. ובה היה השמן. ושבעה גרוחיה עליה, על קני המנורה היו שבעה גרוחיה, הם הפלים שבהם הפתילות והשמן להאיר. שבעה ושבעה מוצקות, לכל גר וגר היו באים שבעה צנורות קטנים שהשמן יב מן הגלה דרך אותן מוצקות לכל גר וגר. (ג) ושנים זיתים עליה, אצל המנורה היו שני אילנות שהזיתים גדלים בהם. (ד) מה אלה אדני, מה זה שהזיתים נמסקים מאליהם, והשמן בא אל תרות מאליו. (ו) זה דבר ה' אל ורפבל לאמר, זה סימן לך להבטיח על מלך המשיח שבה מנרע ורפבל. לא בחיל ולא בכח, כלומר, ממשלתו על האמות לא תהיה על ידי צבאות חילים רבים ולא בכח וזיוע וכבשם במלחמה. פי אם ברוחי, הוא ומשל באמות מבלי טרם מלחמה, ורק ברוחי, כלומר ברוחי אשר אתן בלב האמות להיות נכנעים לו וסרים למשמעתו. (ז) מי אתה הר הגדול, אתה מלך גוג שהנך חושב עצמך כהר גדול לעמוד בדרך של המלך המשיח, מה כח יש בך. לפני ורפבל למישר, למול המלך המשיח תהיה כגרון מישר לעבר בקלות, ולא תוכל לעשות שום

עכוב. והוציא את האבן הראשה, המלך המשיח יוציא את האבן המוכה ותחשבה להניחה ביסוד בנין בית המקדש. תשאות חן חן לה, או ישמע קול תשאות, שכלם יענו ויאמרו "הנה לאבן הזאת יש לה חן רב", פי היא מוכה ותשובה עד מאוד.

אשר נתתי ביד ורפבל, מוכן הוא לפני יהושע על-אבן אחת שבעה עינים לשמירות רבות מאת המקום ברוח-הוא על הבנין שהוא הנני מפתח פתחה ה' בעצמו יחקוק צורות על האבנים לפותן, כלומר הוא יתן כח ועז על המלאכה. נאם יהוה צבאות ומשתי והסירותי את-עון הארץ

ההיא ביום אחד פי או לא יחמא עוד ועונות תסודמים אסלה, ואז: י ביום ההוא שיסר התיכל נאם יהוה צבאות או תשכנו לבטח תקראו איש לרעהו אל-תחת גפן ואל-תחת תאנה לשבה בצלה ולאכול מפריה מרוב הטובה שיהיה אז: א הנביא לא הבין את המראה הקודם, ולא ידע הטובה על מה שאמר שפתח פתחה שבעה עינים, ועל כן נפל בשניה ותרדמה וישב המלאך הדבר פי הניעני ויעירני כאיש אשר-יעור משנתו ויראהו מראה אחר שהוא פירוש המראה הראשון: ב ויאמר אלי מה אתה ראה במראה הנבואה ואמר ראיתי והנה מנורת זהב פלה כל המנורה היתה זהב וגלה כמין ספל גדול עגול ובה היה השמן על-ראשה בראש קני המנורה ושבעה גרוחיה כמין בויכין שנותנין השמן והפתילה לתורה עליה שבעה ושבעה מוצקות לכל גר וגר באין שבעה צנורות קטנים שהשמן יב מן הגלה דרך אותן מוצקות לצנורות אשר על-ראשה: ג ועוד ראיתי ושנים אילני זיתים עמודי עליה אצל המנורה, אחד מימין הגלה ואחד על-שמאלה: ד ואען הרמותי קול ואמר אל-המלאך הדבר פי לאמר מה אלה אדני על מה באו אלה לזמנו: ה ונען המלאך הדבר פי ויאמר אלי הלא ידעת ידעת מלך המשיח לעת מלך המשיח אלה ואמר לא אדני לא השפילי

לדעת: ו ונען ויאמר אלי לאמר זה כמו במנורה שהכל נעשה מעצמו, והוא כמו לדבר-יהוה אל-ורפבל על המלך המשיח תבא מנרע ורפבל לאמר או תהיה תהנה ה' לא בחיל ולא בכח פי אם-ברוחי שיהיה ה' לבדו יתני ומשול אמר יהוה צבאות: ז על מלך גוג יאמר מראתה

שתהשוב שאתה הרהגדול לעמוד
לפני זרפבל בפני המשיח לכל ויכל
לעבור, לא כן, כי למולו תהיה
למישר ובכל עבוד והוציא וימלך
המשיח יוציא את־האבן הראשה

אתה הרהגדול לפני זרפבל למישר והוציא את־האבן
הראשה תשאות חן חן לה:

המשיח יוציא את־האבן הראשה להניחה ביסוד בנין בית העתיד, ואז ישמעו תשאות והמיה לאמר חן חן לה לאבן הזאת יש לה חן רב
בעיני כלם:

לאחר שמסיים ההפטרה יאמר המפטיר ברכות אלו

ברוך אתה יי, אלהינו מלך העולם, צור כל העולמים, צדיק בכל הדורות,
האל הנאמן האומר ועושה, המדבר ומקיים, שכל דבריו אמת וצדק:
נאמן, אתה הוא יי אלהינו ונאמנים דבריו, ודבר אחד מדבריו אחר לא
ישוב ריקם, כי אל מלך נאמן ורחמן אתה. ברוך אתה יי, האל הנאמן בכל
דבריו:

רחם, על ציון כי היא בית חיינו, ולעלובת נפש תושיע ותשמח במהרה
בימינו. ברוך אתה יי, משמח ציון בבניה:

שמחנו, יי אלהינו, באלהיו הנביא עבדך, ובמלכות בית דוד משיחך,
במהרה יבוא ויגל לבנו, על כסאו לא ישב זר, ולא ינחלו עוד
אחרים את כבודו. כי בשם קדשך נשבעת לו, שלא יכפה גרו לעולם ועד:
ברוך אתה יי, מגן דוד:

על התורה, ועל העבודה ועל הנביאים ועל יום השבת הזה, שנתת לנו יי
אלהינו לקדשה ולמנוחה, לכבוד ולתפארת. על הכל, יי אלהינו אנחנו
מודים לך, ומברכים אותך. יתברך שמך בפי כל חי תמיד לעולם ועד: ברוך
אתה יי, מקדש השבת:

ראשי בני־ישראל המה: (לוי) ואלה שמותם
למטה ראובן שמוע בן־זפור: ה למטה שמעון
שפט בן־חורי: ו למטה יהודה כלב בן־יפנה:
ו למטה יששכר וגאל בן־יוסף: ה למטה
אפרים הושע בן־נון: ט למטה בנימין פלטי
בן־רפוא: למטה זבולן גדיאל בן־סודי:

קריאת התורה למנחת שבת־קודש
יג * וידבר יהוה אל־משה לאמר: ב שלח־לך
אנשים ויתרו את־ארץ כנען אשר־אני נתן
לבני ישראל איש אחד איש אחד למטה
אבתיו תשלחו כל נשיא בהם: ג וישלח אתם
משה ממדבר פארן על־פי יהוה כלם אנשים

א' לַמַּטֶּה יוֹסֵף לַמַּטֶּה מִנִּשָּׁה גָּדִי בֶן־סוּסִי:
 ב' לַמַּטֶּה דָּן עַמְיָאֵל בֶּן־גַּמְלִי: ג' לַמַּטֶּה אָשֶׁר
 סָתוּר בֶּן־מִיכָאֵל: ד' לַמַּטֶּה נַפְתָּלִי נַחֲבִי בֶן־
 וּפְסִי: ה' לַמַּטֶּה גָּד גִּיאֵאֵל בֶּן־מָכִי: ו' אֵלֶּה
 שְׁמוֹת הָאֲנָשִׁים אֲשֶׁר־שָׁלַח מֹשֶׁה לְתוֹר אֶת־
 הָאָרֶץ וַיִּקְרָא מֹשֶׁה לְהוֹשִׁיעַ בֶּן־נֹון יְהוֹשֻׁעַ:
 (ישראל) ז' וַיִּשְׁלַח אֹתָם מֹשֶׁה לְתוֹר אֶת־אָרֶץ כְּנָעַן
 וַיֹּאמֶר אֱלֹהִים עָלָיו זֶה בְּנֶגְבַּב וְעֲלִיתֶם אֶת־הָהָר:

ח' וַיֵּרְאוּ אִתָּם אֶת־הָאָרֶץ מִהָהוּא וְאֶת־הָעַם
 הַיֹּשֵׁב עָלֶיהָ הַחֲזָק הוּא הָרָפָה הַמְעֻט הוּא
 אִם־רַב: ט' וַיִּמָּה הָאָרֶץ אֲשֶׁר־הוּא יֹשֵׁב בָּהּ
 הַמְּזֻכָּה הוּא אִם־רַעָה וַיִּמָּה הָעָרִים אֲשֶׁר־הוּא
 יֹשֵׁב בָּהֶנָּה הַמְּמֻחָנִים אִם בְּמִבְצָרִים: י' וַיִּמָּה
 הָאָרֶץ הַשְּׂמֵנָה הוּא אִם־רְזוּה הַיֹּשֵׁבָה עַל
 אִם־אֵין וְהַתְּחוּקָתָם וְלִקְחָתָם מִפְּרִי הָאָרֶץ
 וְהַיָּמִים יָמִי בְּפֹרִי עֲנָבִים:

אגרות קודש

ב"ה, ערב חג השבועות, תשכ"ב

ברוקלין, נ. י.

לכבוד מר מנחם שי' בגין

שלום וברכה!

בקשר עם חג השבועות, זמן מתן תורתנו, הבא עלינו ועל כל ישראל לטובה ולברכה, הנני בזה
 לאחל לו ולכל אשר לו חג שמח, ובנוסח המסורתי שקבלנו מכ"ק מו"ח אדמו"ר נבג"מ זי"ע - לקבלת
 התורה בשמחה ובפנימיות.

בהזדמנות זו אשר קבלת מכתבו בעתו מיום י"ב באייר, ולפלא על כי שתולה הרגשות
 השליליים וגל השנאה, המכונה בלשון נקי' קולטור קאמף, מצד השמאל בתופעה מיוחדת, בה בשעה
 שהמתבונן בטבע האדם ובחוגים האמורים בפרט, רואה בעליל שבענין זה לא שהשכל עושה את הרצון
 (בנידון דידן - הרצון לשנאה האמורה), אלא אדרבה הרצון גורם להתחכמות השכל להצדיק הרצון.
 ולהבדיל כמו שרואים אצל אינם-יהודים הרי הסבה האמתית לשנאתם לעם אחד היא שדתיים שונות
 מכל עם, אלא שתולים בסבות מסבות שונות, במקום שהיהודים עשירים - בעשירותם, ובמקום שהם
 עניים - בדלותם, וכו'.

ולכן פליאה גדולה ביותר שכנראה אין מי שעושה בנוגע **להסיבה** - היינו בנוגע להשנאה
 האמורה ומחפשים עצות רק להמסובב בטעמים חצוניים להצדיק השנאה.

אפשר שנפלטו בהאמור לעיל בטויים חריפים, אבל בשים לב לחומר הענין והמצב, שמיום צאתי
 ממדינת ברית המועצות לא ראיתי כהנה, הרי גם בטויים חריפים שלא בערך. וגם זה מובן ופשוט, שלא
 באתי ח"ו לדבר סרה על מי שהוא מבני ישראל, וידועה הוראת כ"ק מו"ח אדמו"ר שבין יהודי ליהודי,
 יהי' איך שיהי', אין לומר "להבדיל"; אלא כמאמר העולם, אז ס'טוט וויי, שרייט מען. ותקוה חזקה,
 אשר כי ינצל כל השפעתו במילואה וכדרכו במרץ ובמסירות לעצור בפני הגלים האמורים.

בכבוד ובברכת החג ובת"ח על ברכותיו הנאמנות.

פרק א משנה יז

שְׁמַעוֹן בֶּנִי אֹמֵר, כָּל יָמֵי גִדְלָתִי בֵּין הַחֲכָמִים, וְלֹא מִצָּאתִי לְגוֹף טוֹב מִשְׁתִּיקָה. וְלֹא הַמְדַּרְשׁ עֶקֶר, אֶלָּא הַמַּעֲשֵׂה. וְכָל הַמְרַבֵּה דְבָרִים, מֵבִיא חֲמָא.

נקודות משיחות קודש

הקב"ה: שכדי שתהיה מציאות של עולם שנראה כנפרד [=זולת] מאלוקות, צריך שתהיה בריאה על-ידי בחינת הדיבור - "בעשרה מאמרות (דוקא) נברא העולם".

אולם "ישראל עלו במחשבה", דהיינו שהם מאוחדים בקב"ה - "חלק אלוקה ממעל ממש"⁶, ואינם בבחינת "זולת"; וזהו תפקידן של נשמות ישראל, לגלות בעולם את בחינת המחשבה, דהיינו לאחד גם את העולם עם אלוקות [שלא יהיה כ"זולת"]. זהו "מה אומנותו של אדם בעולם הזה? ישים עצמו כאלם!", היינו שתפקידו של יהודי הוא לגלות את בחינת "מחשבה" (ההיפך מדיבור - אילם) כאן בעולם.

והנה שתי בחינות אלה - מחשבה ודיבור - ישנן גם בתורה, מחשבה שבתורה היא התורה כפי שהיא ברוחניות, דהיינו פנימיות התורה; דיבור שבתורה, הוא מה שהתורה מדברת בעניני עולם הזה הגשמי שהוא על-דרך שמגלה לזולתו מה שנמצא במחשבתו.

על כך אומרת הגמרא, "יכול אף בדברי תורה", דהיינו שהיתה סברא לומר שכשם שבעניני העולם צריך להתעלות מבחינת הדיבור, על-דרך-זה גם בתורה יעסוק אדם רק בפנימיות התורה; על כך התשובה - "צדק תדברון"! יש להתעסק ב"גליא דתורה", מכיון שתכלית נתינת התורה למטה היא לזכך את עולם הזה הגשמי.

על-דרך-זה יש לפרש את המשנה "לא מצאתי לגוף טוב משתיקה" - שהביטול הטוב ביותר לגוף (אומנותו של אדם בעולם הזה) הוא שיהיה בטל במציאות לאלוקות (על-דרך התאחדותה של הנשמה בקב"ה). ואולם, כאמור, בנוגע לדברי תורה, "לא המדרש עיקר אלא המעשה", והכוונה היא שיש ללמוד את התורה כפי שירדה למטה (בדיבור ובמעשה), כדי לזכך את העולם⁷.

ממשמעות דברי המפרשים¹ יצא שהפיסקה הראשונה של המשנה עוסקת בדיבורים השייכים לגוף אשר בהם אין טוב משתיקה, ואילו הפיסקה השניה מכוונת לדברי תורה, שאמנם שם הדיבור הוא טוב, אבל גם בזאת "לא המדרש עיקר אלא המעשה".

והביאו בהתאם לזה את דברי הגמרא² על הפסוק³: "האמנם אלם צדק תדברון" - "מה אומנותו של אדם בעולם הזה? ישים עצמו כאילם; יכול אף לדברי תורה? תלמוד לומר, צדק תדברון".

וצריך להבין:

א. מהמשנה ומהגמרא נראה כי השתיקה וההמנעות מדברים בטלים, אינה אלא הנהגה טובה ("לגוף טוב") או "אומנותו של אדם". ולכאורה, דברים בטלים כפשוטו, הרי זה איסור גמור - "ודברת בם ולא בדברים בטלים"!

ב. "יכול אף לדברי תורה" - האמנם קא-סלקא-דעתך שיש להימנע מלהרבות דברי תורה?!

ג. "מה אומנותו של אדם" - איך אפשר להגדיר את תפקיד האדם בעולם בכיוון של "סור מרע" ("ישים עצמו כאילם") בשעה שברור כי התכלית היא ב"עשה טוב" ואילו ה"סור מרע" הוא רק בגדר הקדמה והכנה ל"עשה טוב"?!

ד. מהו דיוק הלשון "אומנותו של אדם בעולם הזה"?

ויש לבאר כל זאת על דרך החסידות:

דיבור ושתיקה ברוחניות, הם דיבור ומחשבה. בחינת דיבור הוא מה שכתוב "בדבר ה' שמים נעשו"⁴, "בעשרה מאמרות נברא העולם"⁵. ושייכות בריאת העולם לדיבור היא, כי יחודיותו של הדיבור הוא שעל-ידו אפשר לגלות לזולתו את הענינים הצפונים במחשבה שאינם גלויים לזולת. מה- שאין-כן מחשבה היא לעצמו ולא לזולתו, והנמשל הוא אצל

(לקוטי שיחות, כרך ד, עמ' 1186)

(1) ראה מדרש שמואל כאן. (2) חולין פט, א. (3) תהלים נח, ב. (4) תהלים לג, ו. (5) להלן פרק ה משנה א. (6) איוב לא, ב. ובתניא פרק ב, מוסיף "ממש". (7) אמנם, אין להסתפק ב"גליא שבתורה", אלא צריך להתעסק גם בלימוד פנימיות התורה, וכמאמר חז"ל (שבת לא, א) שיש לערב בחטים "קב של חומטין", שהכוונה לפנימיות התורה (לקוטי תורה ויקרא ו, א).

לוח זמנים לשבוע פרשת בהעלותך באה"ק (נשא בחו"ל) בערים שונות בעולם רפה

זמני יום ראשון ויום שבת

(ח) = שעון חורף (ק) = שעון קיץ

מדינה ועיר	זריחה		סוף זמן קריאת שמע				סוף זמן תפילה		מנחה גדולה		שקיעה		צאת הכוכבים		כניסת שבת	יציאת שבת
			מג"א		אדמו"ר ז											
	ש	א	ש	א	ש	א	ש	א	ש	א	ש	א	ש	א		
באר שבע (ק)	5:36	5:36	8:25	8:26	9:06	9:07	10:19	10:20	13:15	13:17	19:44	19:46	20:14	20:16	19:26	20:28
חיפה (ק)	5:31	5:31	8:21	8:22	9:03	9:04	10:17	10:17	13:15	13:16	19:50	19:53	20:17	20:20	19:22	20:32
ירושלים (ק)	5:33	5:33	8:23	8:23	9:04	9:04	10:17	10:17	13:14	13:15	19:49	19:51	20:14	20:16	19:11	20:28
תל אביב (ק)	5:34	5:34	8:24	8:24	9:05	9:06	10:18	10:19	13:16	13:17	19:46	19:49	20:16	20:19	19:28	20:31
אוסטריה, וינה (ק)	4:55	4:55	7:39	7:37	8:52	8:52	10:14	10:15	13:34	13:35	20:53	20:57	21:37	21:41	20:38	22:01
אוסטריה, מלבורן (ח)	7:31	7:34	9:13	9:15	9:53	9:55	10:43	10:45	12:49	12:50	17:09	17:09	17:39	17:39	16:50	17:51
אוקראינה, אודסה (ק)	5:05	5:04	7:53	7:52	8:59	8:59	10:19	10:20	13:36	13:37	20:48	20:52	21:30	21:33	20:33	21:51
אוקראינה, דונייצק (ק)	4:30	4:29	7:15	7:13	8:27	8:27	9:49	9:49	13:08	13:09	20:26	20:30	21:10	21:14	20:11	21:33
אוקראינה, דנייפופטרובסק (ק)	4:39	4:38	7:23	7:21	8:37	8:37	9:59	9:59	13:19	13:20	20:40	20:43	21:24	21:28	20:25	21:48
אוקראינה, ז'יטומיר (ק)	4:56	4:54	7:30	7:24	8:58	8:58	10:22	10:22	13:45	13:47	21:14	21:17	22:01	22:06	20:59	22:27
אוקראינה, קייב (ק)	4:47	4:46	7:19	7:12	8:50	8:50	10:14	10:14	13:38	13:39	21:07	21:11	21:55	22:00	20:53	22:22
איטליה, מילאנו (ק)	5:35	5:34	8:25	8:24	9:27	9:27	10:47	10:47	14:01	14:03	21:13	21:16	21:50	21:54	20:58	22:11
אקוודור, קיטו (ח)	6:10	6:11	8:39	8:40	9:10	9:11	10:12	10:13	12:44	12:45	18:17	18:18	18:41	18:42	18:00	18:51
ארגנטינה, בואנוס איירס (ח)	7:56	7:59	9:45	9:46	10:23	10:24	11:14	11:16	13:23	13:24	17:51	17:51	18:19	18:19	17:33	18:31
ארגנטינה, ברילוצ'ה (ח)	9:06	9:09	10:41	10:43	11:23	11:25	12:12	12:13	14:14	14:16	18:23	18:22	18:56	18:56	18:04	19:08
ארה"ב, בולטימור (ק)	5:40	5:39	8:31	8:31	9:21	9:21	10:37	10:38	13:43	13:44	20:32	20:35	21:06	21:09	20:16	21:23
ארה"ב, ברוקלין (ק)	5:25	5:24	8:16	8:16	9:08	9:08	10:25	10:26	13:33	13:34	20:26	20:28	21:01	21:04	20:10	21:19
ארה"ב, ג'רסי סיטי (ק)	5:25	5:25	8:17	8:17	9:08	9:09	10:25	10:26	13:33	13:34	20:26	20:29	21:02	21:05	20:11	21:20
ארה"ב, דטרויט (ק)	5:55	5:55	8:47	8:47	9:41	9:42	10:59	11:00	14:09	14:11	21:08	21:11	21:45	21:48	20:52	22:03
ארה"ב, האוסטון (ק)	6:20	6:20	9:09	9:09	9:48	9:49	11:01	11:01	13:56	13:57	20:22	20:25	20:50	20:53	20:06	21:05
ארה"ב, לוס אנג'לס (ק)	5:41	5:41	8:31	8:31	9:14	9:15	10:28	10:29	13:27	13:28	20:02	20:04	20:33	20:36	19:46	20:48
ארה"ב, מיאמי (ק)	6:29	6:29	9:15	9:16	9:52	9:53	11:03	11:04	13:54	13:56	20:12	20:14	20:39	20:41	19:56	20:53
ארה"ב, ניו הייבן (ק)	5:18	5:18	8:10	8:10	9:03	9:03	10:20	10:21	13:29	13:30	20:24	20:27	21:00	21:03	20:08	21:18
ארה"ב, פיטסבורג (ק)	5:49	5:49	8:41	8:41	9:32	9:33	10:49	10:50	13:57	13:58	20:49	20:52	21:24	21:27	20:34	21:42
ארה"ב, שיקגו (ק)	5:15	5:15	8:07	8:07	9:01	9:01	10:18	10:19	13:28	13:29	20:24	20:27	21:01	21:04	20:09	21:19
בוליביה, לה-פס (ח)	6:57	6:58	9:10	9:12	9:42	9:44	10:40	10:42	13:02	13:03	18:07	18:08	18:32	18:33	17:49	18:42
בלגיה, אנטוורפן (ק)	5:28	5:26	7:42	7:43	9:33	9:33	10:57	10:57	14:23	14:24	21:56	22:00	22:45	22:50	21:41	23:13
בלגיה, בריסל (ק)	5:30	5:28	7:55	7:43	9:34	9:34	10:58	10:58	14:23	14:24	21:54	21:58	22:43	22:47	21:39	23:10
ברזיל, סאן פאולו (ח)	6:44	6:46	8:49	8:51	9:23	9:25	10:19	10:20	12:36	12:37	17:32	17:33	17:53	17:54	17:14	18:04
ברזיל, ריו דה-ז'נירו (ח)	6:31	6:33	8:37	8:39	9:10	9:12	10:06	10:08	12:24	12:25	17:17	17:17	17:43	17:43	16:59	17:54
בריטניה, לונדון (ק)	4:44	4:43	7:00	7:01	8:50	8:50	10:15	10:15	13:41	13:42	21:17	21:21	22:06	22:10	21:06	22:34
בריטניה, מנצ'סטר (ק)	4:41	4:39	7:08	7:09	8:53	8:52	10:19	10:19	13:50	13:52	21:35	21:39	22:31	22:36	21:24	23:04
גרמניה, ברלין (ק)	4:45	4:43	7:06	7:07	8:53	8:53	10:19	10:19	13:47	13:49	21:29	21:33	22:20	22:25	21:14	22:50
גרמניה, פרנקפורט (ק)	5:16	5:15	7:52	7:47	9:19	9:18	10:42	10:42	14:05	14:07	21:33	21:37	22:20	22:25	21:18	22:46
דרום אפריקה, יוהנסבורג (ח)	6:51	6:53	8:52	8:54	9:26	9:28	10:21	10:23	12:36	12:38	17:29	17:30	17:49	17:50	17:12	18:00
הודו, מומבאי (ח)	6:00	6:01	8:43	8:43	9:17	9:18	10:25	10:26	13:11	13:12	19:15	19:17	19:41	19:43	18:59	19:53
הודו, פונה (ח)	5:57	5:58	8:39	8:40	9:14	9:14	10:22	10:23	13:07	13:08	19:10	19:12	19:36	19:38	18:54	19:48
הונגריה, בודפשט (ק)	4:47	4:46	7:33	7:32	8:43	8:43	10:04	10:05	13:23	13:24	20:39	20:43	21:22	21:26	20:24	21:45
טורקיה, איסטנבול (ח)	4:28	4:28	7:20	7:20	8:12	8:12	9:29	9:30	12:37	12:39	19:31	19:34	20:07	20:10	19:16	20:25
יוון, אתונה (ק)	6:02	6:02	8:54	8:54	9:41	9:42	10:57	10:58	14:01	14:02	20:46	20:49	21:20	21:23	20:31	21:37
מלדובה, קישינב (ק)	5:10	5:09	7:57	7:56	9:05	9:05	10:26	10:26	13:43	13:45	20:58	21:01	21:40	21:44	20:43	22:02

רפו לוח זמנים לשבוע פרשת בהעלותך באה"ק (נשא בחו"ל) בערים שונות בעולם

זמני יום ראשון ויום שבת

(ח) = שעון חורף (ק) = שעון קיץ

מדינה ועיר	זריחה		סוף זמן קריאת שמע				סוף זמן תפילה		מנחה גדולה		שקיעה		צאת הכוכבים		כניסת שבת	יציאת שבת
			מג"א		אדמוה"ז											
	ש	א	ש	א	ש	א	ש	א	ש	א	ש	א	ש	א		
מקסיקו, מקסיקו סיטי (ח)	5:57	5:57	8:39	8:40	9:14	9:15	10:22	10:23	13:08	13:10	19:13	19:15	19:39	19:41	18:57	19:52
ניו-זילנד, קרייסטצ'רץ' (ח)	8:05	8:08	9:29	9:31	10:15	10:17	11:01	11:02	12:59	13:00	16:52	16:51	17:28	17:28	16:33	17:42
נפאל, קטמנדו (ח)	5:07	5:08	7:55	7:55	8:33	8:34	9:44	9:45	12:37	12:39	18:58	19:01	19:27	19:29	18:42	19:40
סין, בייג'ין (ח)	4:46	4:45	7:37	7:37	8:27	8:28	9:44	9:45	12:51	12:52	19:41	19:44	20:16	20:19	19:24	20:34
סינגפור, סינגפור (ח)	6:58	6:59	9:28	9:29	9:59	10:00	11:02	11:03	13:34	13:35	19:10	19:11	19:34	19:35	18:53	19:44
פולין, ורשא (ק)	4:16	4:14	6:35	6:36	8:24	8:23	9:49	9:49	13:17	13:18	20:55	20:59	21:47	21:52	20:40	22:17
פרו, לימה (ח)	6:24	6:26	8:42	8:44	9:14	9:15	10:13	10:14	12:37	12:39	17:50	17:51	18:15	18:16	17:33	18:25
צרפת, ליון (ק)	5:51	5:50	8:41	8:40	9:44	9:44	11:04	11:04	14:19	14:20	21:29	21:32	22:09	22:13	21:14	22:31
צרפת, פריז (ק)	5:48	5:46	8:30	8:28	9:47	9:47	11:09	11:10	14:30	14:31	21:54	21:58	22:37	22:41	21:39	23:02
קולומביה, בוגוטה (ח)	5:44	5:45	8:16	8:17	8:48	8:49	9:52	9:53	12:27	12:28	18:07	18:09	18:32	18:33	17:51	18:42
קנדה, טורונטו (ק)	5:36	5:35	8:27	8:27	9:24	9:25	10:43	10:44	13:55	13:57	21:01	21:04	21:36	21:39	20:45	21:55
קנדה, מונטריאול (ק)	5:06	5:05	7:55	7:54	8:58	8:58	10:18	10:18	13:32	13:34	20:43	20:46	21:22	21:25	20:28	21:43
קפריסין, לרנקה (ק)	5:31	5:31	8:22	8:22	9:06	9:07	10:20	10:21	13:21	13:22	19:58	20:01	20:30	20:32	19:42	20:45
רוסיה, ליובאוויטש (ח)	4:20	4:18	6:55	6:57	8:36	8:35	10:04	10:04	13:38	13:40	21:31	21:36	22:32	22:37	21:17	23:09
רוסיה, מוסקבה (ח)	3:47	3:45	6:29	6:30	8:06	8:05	9:35	9:35	13:12	13:14	21:15	21:20	22:15	22:22	21:02	22:57
רוסיה, חסוטוב-על-הדון (ח)	4:26	4:25	7:13	7:11	8:21	8:21	9:42	9:43	13:00	13:01	20:15	20:19	20:58	21:02	20:00	21:20
שווייץ, ציריך (ק)	5:30	5:29	8:16	8:15	9:25	9:25	10:47	10:47	14:05	14:06	21:26	21:29	22:03	22:07	21:11	22:26
תאילנד, בנגקוק (ח)	5:50	5:51	8:29	8:30	9:02	9:03	10:08	10:09	12:50	12:51	18:45	18:47	19:10	19:12	18:28	19:21

המשך ביאור למס' בכורות ליום שישי עמ' ב

19 ואין זה שהופרש עשירי, כיון שאין שם 'עשירי' אלא על ידי
20 מנין. רבי יוסי בריה יהודה אומר, אף באופן זה, מה שנטל הרי
21 הוא מעשר.
22 שואלת הגמרא: מאי טעמו דרבי יוסי בריה יהודה
23 שאף בנטל טלאים ללא מנין ומפריש מהם למעשר, חל קדושת
24 מעשר על הטלה שהפריש. משיבה הגמרא: סבר ליה באבא
25 אלעזר בן גומל, דתניא בברייתא, אבא אלעזר בן גומל אומר,
26 נאמר בפסוק האמור לגבי תרומת הלויים המפרישים לכהנים
27 תרומה ממעשר ראשון שקיבלו מהבעלים (במדבר יח כז), ונחשב
28 לכם תרומתכם כדגן מן הגרן וכמלאה מן היקב, ויש לבאר
29 שבשתי תרומות תתנוב מדבר, אחת תרומה גדולה ואחת
30 תרומת מעשר, ולמדים מזו לזו, בשם שהתרומה גדולה נמשלת
31 בלמוד, כלומר, ניתן לאמוד את שיעור מה שתורם ולתרום על
32 פי האומדן, ואין צריך למדוד את שיעור הפירות ולתרום על פי
33 מה שמדד, וכן נטלת במחשבתך, כלומר, די שנותן עיניו בצד
34 אחד במחשבה להפריש מאותו צד ויכול לאכול מהצד האחר,
35 אף אם לא הפריש ממש משום שלשון הפסוק הוא 'ונחשב לכם
36 תרומתכם',

1 ויש לדרוש מלשון הפסוק 'עבור', פרט לברייתא שאינה עוברת
2 בכח עצמה, אלא צריך להעבירה, שפטורה ממעשר. ומלשון
3 הפסוק 'תחת השבת', יש ללמוד שיש מצוה למנותן לכהמות
4 בשבת. מבררת הברייתא: אם לא מנאן בשבת או שמנאן
5 רבוצים או עומדים ולא הוציאם בפתח הדיר, מנין שהועיל
6 המנין. מבארת הברייתא: תלמוד לומר (שם), העשירי יהיה
7 קדוש, והיינו, שחל המעשר מכל מקום, בין אם עבר ונמנה על
8 ידי השבת ובין אם לא עבר או נמנה תחת השבת. מוסיפה
9 הברייתא ומבררת: ואין לי לרבות אלא בשקרא המונה את שמו
10 של העשירי 'עשירי' בשעה שמנאו, אבל אם לא קרא את שמו
11 'עשירי', מנין שאף באופן זה חל המעשר. מבארת הברייתא:
12 תלמוד לומר (שם), העשירי יהיה קדוש, כלומר, שמיתור הלשון
13 'יהיה' יש לדרוש, שהעשירי שיוצא יהיה מעשר מכל מקום, בין
14 אם המונה קרא לו בפיו 'עשירי' ובין אם לא קרא לו בפיו.
15 שואלת הברייתא: יכול שאם היו לו מאה טלאים, ולא מנה את
16 הטלאים בזה אחר זה עד העשירי, אלא נטל עשרה מהם
17 בכל פעם, וחזר ונטל אחד מתוך כל עשרה בלא למנותם, יכול
18 יהיו מעושירין. משיבה הברייתא: תלמוד לומר (שם), העשירי,

סדר מצות הדלקת נרות לחג השבועות ושבת קודש

מצוה זו שייכת גם לבנות ישראל, ועד לילדה קטנה ... אפילו אם היא בת שנה וכבר מתחילה לדבר ויכולה להדליק ולברך ... ביחד עם אחיותי, ועל אחת כמה וכמה אמה שמדליקה לאחריהן, כדי שתוכל לעזור להן בהדלקת הנר.

תורת מנחם תשמ"ט חלק ד' עמ' 378

ויש להשפיע גם על בנות קטנות שהגיעו לחינוך, שגם הן תדלקנה נרות שבת וחג, כמדובר כמה פעמים. ואפילו אם הדבר מוטל בספק, אם היא כבר הגיעה לחינוך או לא - גם אז כדאי שיאיר מזלה שבוע קודם או כמה ימים קודם!

משיחת י"ג תשרי תשד"מ טכ"ח - התנועדות תשד"מ ח"א עמ' 162

מנהגן הטוב של בנות ישראל ... להפריש לצדקה לפני הדלקת הנרות - כמובן כאשר הדלקת הנרות היא ביום חול. אסור לטלטל ח"ו את קופת הצדקה לאחר ההדלקה ולכן צריכים להניחה לכתחילה [=לפני ההדלקה] במקום שתישאר שם עד לאחר הבדלה. כאשר חג ושבט סמוכים זה לזה, נותנים צדקה לפני הדלקת הנרות הראשונה, של ערב חג או ערב שבת - גם עבור היום שלאחריו.

חג השבועות

זמן הדלקת נרות הערב - רק בלילה, במוצאי שבת, לאחר צאת הכוכבים, הדלקת הנרות נעשית אך ורק על ידי העברה מאש הדלוקה לפני כניסת השבת. אסור בשום אופן להדליק על ידי יצירת אש חדשה (גפרור או מצית). מדליקים את הנרות ואחרי כן מברכים:

בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתָיו, וְצִוָּנוּ לְהַדְלִיק נֵר שֶׁל יוֹם טוֹב:

בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, שֶׁהַחֲיָנוּ וְקִיָּמָנוּ וְהַגִּיעָנוּ לְזֶמֶן הַזֶּה:

בחור"ל יום שני של חג השבועות

מדליקים את הנרות - על ידי העברה מאש הדלוקה מלפני כניסת השבת - ואחרי כן מברכים:

בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתָיו, וְצִוָּנוּ לְהַדְלִיק נֵר שֶׁל יוֹם טוֹב:

בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, שֶׁהַחֲיָנוּ וְקִיָּמָנוּ וְהַגִּיעָנוּ לְזֶמֶן הַזֶּה:

ערב שבת קודש

זמן הדלקת הנרות הוא כפי המתפרסם בכל מקום ומקום על ידי הגורמים המוסמכים - אסור בשום אופן להדליק לאחר זמן זה.

מדליקים את הנרות ואחרי כן מברכים:

בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתָיו וְצִוָּנוּ לְהַדְלִיק נֵר שֶׁל שַׁבָּת קֹדֶשׁ:

תפלת הדרך

צריך לאומרה כשהחזיק בדרך חוץ לעיר ביום ראשון כשנוסע מביתו, וטוב לומר מעומד אם אפשר בקל. ובשאר הימים שמתעכב בדרך עד שובו לביתו יאמר אותה בכל בוקר אפילו במלון ויחתום בדרך אתה שומע תפלה בלי הזכרת שם:

יְהי רָצוֹן מִלְּפָנֶיךָ יי אֱלֹהֵינוּ וְאַלֹהֵי אֲבוֹתֵינוּ, שְׁתוּלִיכֵנוּ לְשָׁלוֹם וְתַצְעֲדֵנוּ לְשָׁלוֹם וְתִדְרִיכֵנוּ לְשָׁלוֹם וְתִסְמְכֵנוּ לְשָׁלוֹם, וְתַגִּיעֵנוּ לְמַחֲזוֹ חֶפְצֵנוּ לְחַיִּים וְלִשְׂמֻחָה וְלִשְׁלוֹם, (ואם רעתו לחזור מיד אומר וְתִחְזִירֵנוּ לְשָׁלוֹם), וְתַצִּילֵנוּ מִכָּף כָּל-אוֹיֵב וְאוֹרֵב וְלִסְטִים וְחַיּוֹת רָעוֹת בְּדֶרֶךְ וּמִכָּל-פּוֹרְעָנִיּוֹת הַמְתַּרְגְּשׁוֹת וּבָאוֹת לְעוֹלָם. וְתִשְׁלַח בְּרָכָה בְּכָל-מַעֲשֵׂה יְדֵינוּ, וְתַתְּנֵנוּ לֶחֶן וְלִחְסֵד וְלִרְחֻמִּים בְּעֵינֶיךָ וּבְעֵינֵי כָל-רוֹאֵינוּ, וְתַגְמִלֵנוּ חֲסִדִּים טוֹבִים וְתִשְׁמַע קוֹל תְּפִלָּתֵנוּ כִּי אַתָּה שׁוֹמֵעַ תְּפִלַּת כָּל-פֶּה: בְּרוּךְ אַתָּה יי, שׁוֹמֵעַ תְּפִלָּה:

לזכות

לוי ש"י הלוי בן חנה

וזוגתו **אולגה שרח** בת תמר

ויוצאי חלציהם

צבי' ובעלה **דוד הלוי אליעזרוב**

שלום יצחק הלוי וזוגתו **אורלי**

רות ובעלה **אפרים הלוי יליזרוב**

זבולון הלוי וזוגתו **רות**

חגית ובעלה **גבריאל סופייב**

שמעי' הלוי וזוגתו **מוריאל**

אילת ובעלה **גדעון יעקובסון**

יהושע הלוי ואור אבנר הלוי שיחיו

לבניב

ניתן להשיג שיחות קודש ומאמרי דא"ח אלו

פקס: 9606108 3 (972)

ת.ד. 373 כפר חב"ד 60840 ישראל – P.O.B 373 Kfar Chabad 60840 Israel

E-mail: Israel@DvarMalchus.Org USA@DvarMalchus.Org

להרשמה ומנויים: 9601001 3 (972)

להורדת הקבצים:

Internet: www.DvarMalchus.Org

www.otzar770.com • www.lahak.org • www.Chasidut.TV

...

הערות ותיקונים ניתן לשלוח ל:

E-mail: office@chazak.co.il – www.chazak.co.il

Dvar Malchus
Issue # 00684
09/06/2019

P.P.
שולם
1949
תל אביב

הורידו את יישומון
דבר מלכות
מחנות היישומים

